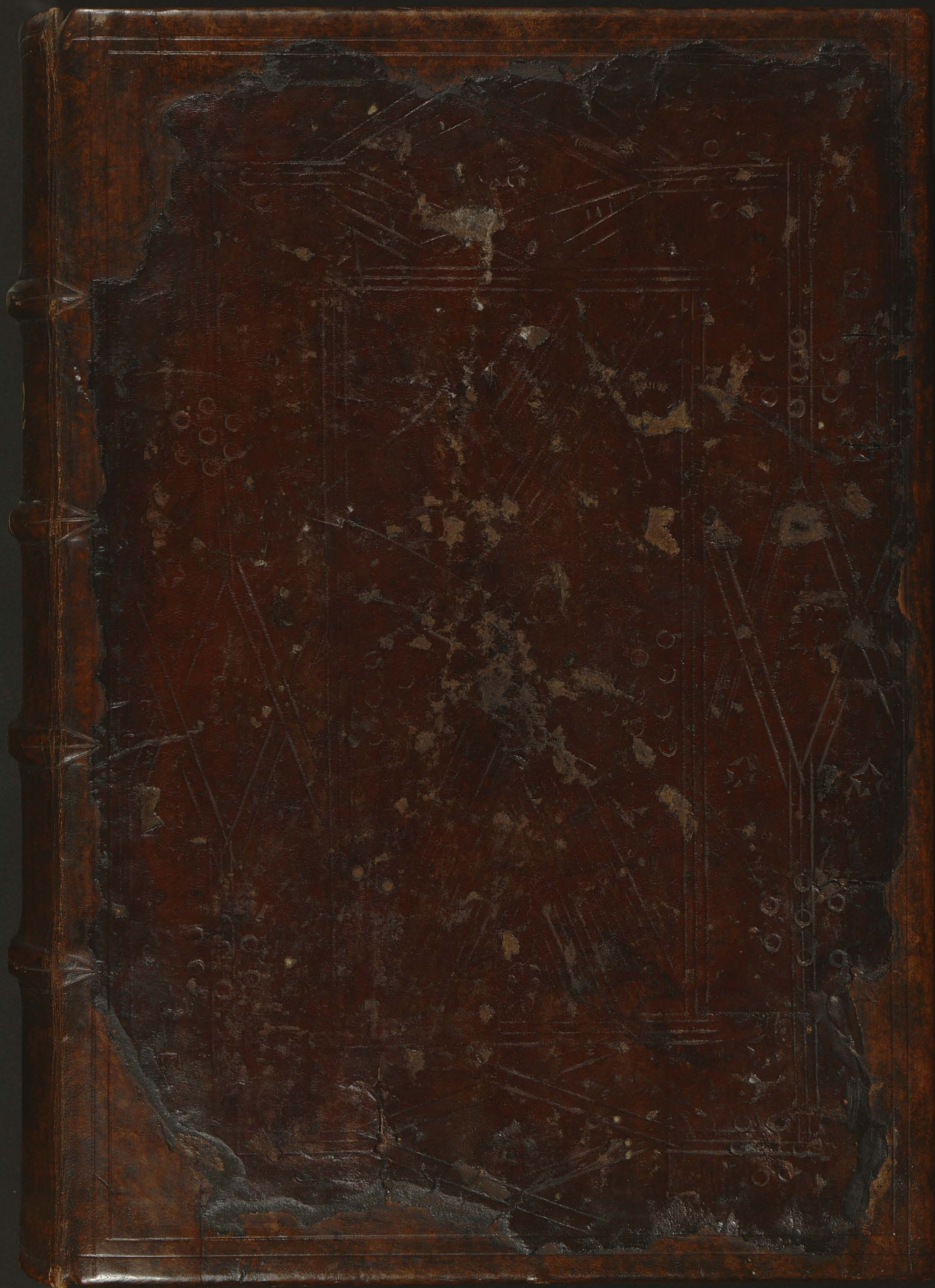

Rest. J. Wyżga. Reszty starej skóry naklejone. Tylna okładka była złamana i zgubiona. Nowe wyklejki

N. Inw. 382

II

[illegible]

[illegible]

Iste liber continens Summas petri [illegible] super quinque libros decretalium est doctoris Ja-kubi de Woladzislawia ordinarii decretorum Lectoris

[illegible]

C

[illegible] epo [illegible]
ad id propria virtutum merita laudabiliter [illegible]
honestatis aliisque [illegible]
Sandiuogium ab omnibus et singulis excom[illegible]
vacatura omnia et singula beneficia ecclesiastica [illegible]
annos ac huiusmodi dispensationum tenores [illegible]
ecclesie Gneznen cum plenitudine iuris canonici [illegible]
ac dignitatem personatum administrationem vel o[illegible]
tiones vel officia huiusmodi consueverint qui [illegible]
dignitatis vel personatus dignitatesque si ne[illegible]
[illegible] Cracovien et dilectorum filiis [illegible]
ad presens aut cum simul vel successive va[illegible]
huiusmodi cum omnibus iuribus et pertinentiis [illegible]
personatuum administrationum et officiorum collat[illegible]
nis et personis ne de beneficio huiusmodi inte[illegible]
vacaturi beneficii huiusmodi que reservabis [illegible]
procuratorem suum eius nomine in corporalem [illegible]
personatum administrationem vel officium ac benefici[illegible]
[illegible] apostolicis ac de certo Canonicorum numero Gne[illegible]
tate in dicta ecclesia Gneznen in Canonicos sint [illegible]
generales dicte sedis vel Legatorum eius litteras [illegible]
eadem vacaturi beneficia huiusmodi expectan[illegible]
personatuum administrationum et officiorum [illegible]
tione vel provisione aliquibus minime [illegible]
provisione presentatione electione suspensionem [illegible]
tenoris existat, per quam presentibus non expressam [illegible]
omnibus Gneznen vel [illegible]
ad collationem provisionem presentationem electionem [illegible]
effectum sortiri volumus quamvis Constitutionem [illegible]
littere ac processus habiti per easdem et quecumque [illegible]
auctoritate scienter vel ignoranter contigerit atte[illegible]
aut cum vacaverint que ipse Sandiuogius acce[illegible]
Millesimo quadringentesimo quinquagesimo [illegible]

x
III
Jo. de Collis
Adrianus

Expedit [illegible] tercio [illegible]
Anno primo A de Com[illegible]

No

[A]lpha et ω principium
et finis unum in eterna
trinum in personis. in. de
su. trini. c. i. in principio
a quo omnes legisla-
tores pende videntur
supremis invocatis eundem exoro ut assit
michi principium medium et finis a lege dic-
tus in aut. de p. mile dotis heredit
mulieribus non prestan. coll. viii. sic fiat
ergo eidem decretis principium operis atque ama-
ble. Sic enim tota et bene premissa ge-
runtur in aut. quomodo oportet episcopos coll. i.
in fi. Placeat autem ei quod incipio
quia opus debet semper deo placere
xxiii di. In nomine domini et in decreto
in nomine in aut. de armis coll.
vi. in prin. Erit ergo principium meum et quo
ipsum invoco quia ut dicitur in proemio ipse
est dominus invocantibus eum in veritate
et si est principium finis erit quia qui
ponit initium supplere debet usque ad
finem de con. di. i. Nemo etiam
et in aut. de mo[illegible] coll.
i. et quod ab eo inceptum est imperfectum
non relinquet quia opus imperfectum
non nomit in de bapt. Maiores
[illegible] ad hoc de reg. i. Cum pon-
et misericordia constitui sunt qui res pe-
nitus desperatas et impleces donant
[illegible] de veti. [illegible] l. i. ad fi-
[illegible] quia omnis sanctitatis cap-
ut est et rector xxxvii di. Sic hinc
[illegible] est elargitor xvi q. i. [illegible]
[illegible] De sancte mee non [illegible]
[illegible] modulo quia in humana conditione
[illegible] est quod perpetuo stare possit
de ve. in [illegible] l. ii. [illegible] quia di-
advocate mee et beatissimi patris mei
Francisci ad honorem ad omnium sanctorum hono-
rem et laudem et ad utilitatem [illegible] vo-
lencium dare consilium tam in foro

congesisti sub (left margin)

penitenciali quam iudiciali secundum ordinem
decretalium et titulorum [illegible] solo
libro. Ego frater [illegible] minor [illegible]
diu [illegible] legenda [illegible]
utilitate [illegible] potius
libro loco debitis ordinando
multe opiniones et varie sub hoc
[illegible] opus diligenti studio
compilavi. In principio igitur huius operis
quedam sunt ponenda scilicet que intentio que
materia que utilitas [illegible]
et quis modus agendi. Intentio domini
Gregorii est diversos codices et de-
cretales epistolas resecatis superfluis
in unum volumine ad utilitatem le-
gencium et studencium reducere ut liquet
in prohemio [illegible] Rex pacificus. Sic intentio
mea est opiniones doctorum in hoc
opusculum breviter compilare. Materia
sunt ipse decretales epistole sub diversis
titulis collocate. Utilitas est
ut boni [illegible] et mali [illegible] sciant dis-
cernere inter equum et iniquum et unicuique
reddere quod suum est Inst. de iusti.
et iure in pri. et xii q. ii. [illegible] devo-
tissimam. Supponitur ethice et mo-
rali [illegible] quia ad correctionem morum sub-
ditorum que quecumque multa sunt statuta
salubria ut in prohemio [illegible] libri
et C. de [illegible] imp. l. ii. [illegible] Mo-
dus agendi talis est quia hoc opus
dividitur in quinque partes. In prima parte
tractatur de summa trinitate et fide katho-
lica. De constitutionibus et de rescriptis
iudicibus et prelatis et officiis eorum.
In secunda de iudiciis et comparantibus
ad iudicia. In tertia de vita et hone-
state clericorum et rebus eorum et ecclesiarum.
In quarta de sponsalibus et matrimo-
niis et eorum impedimentis. In quinta
de accusationibus et criminibus et pe-
nis. [illegible] Prima pars per officia pa-
tet eorum qui ministros. Altera pro testis
et tota iudicorum. [illegible]
et vita pastorum. [illegible]
quarta docet. Ultima de viciis et
penis tractat eorum. [illegible] privilegii
dat

Intentio (right margin)
Materia (right margin)
Utilitas (right margin)
Supponitur (right margin)
Modus agendi (right margin)

Primi folii

prelatos / et cum scribit honores / Alle
iudicia litis examina iuris / Ceterum
eccl(esi)a rex / et qui e longinqua clamo
[illegible] quamvis / et quamvis tenere
delicta / pensa et pondera vo(cem)
[illegible] sic dividit iste tractatus
[illegible] partes / ad similitudinem quinque sen-
suum corporis / et hoc satis in prohemio
designatur. Nam primus liber potest
visui comparari / quia sicut visus
inter colores discernit / Sic primus liber
inter qualitates personarum in ecclesia cavenda(s)
[illegible] / hinc incipit prima pars prohe-
mii in qua tangit creationem hominis
quam fecit et quod fuerat eterna [illegible]
si non peccasset / ut sic prima pars pro-
hemii concordat prime parti totius operis
et ambe sensui scilicet visui propter clari-
tatem virtutum et splendorem. Et hic
homo primus scilicet Adam fuit repletus
durat usque ad § Sed effrenata
Secundus gustui. quia sicut gustus
discernit inter sapidum et insapidum.
Sic tractatus secundus inter iustum et
iniustum equum et inequum / Hinc
bene convenit secunda pars prohemii. que
durat usque ad § Ideo lex. Tercius
auditui. quia sicut auditus
inter voces et sermones discernit. sic
tractatus tertius inter res temporales
quas voces representant. Ultimo
tractat de spiritualibus ad designan-
dum quod sic transeamus per bona tempora-
lia ut non amittamus eterna. hinc
bene convenit tertia pars prohemii que
durat usque ad § Sane. In qua
ponit promulgationem iuris tamen et
[illegible] et comparatur auditui ut
ipsum ius audiamus / et retineamus
ut honeste vivamus. Quartus
tactui quia sic tactus discernit inter
mollia et dura. aspera et lenia
Sic tractatus quartus inter matrimonia
licita et illicita. [illegible] et
[illegible] / hinc bene convenit
quarta pars prohemii que durat usque
ad § Volentes. Quintus odo-
ratui. quia sicut odoratus odorem sentit
et fugit. sic tractatus quintus crimina
detestatur et punit / hinc bene convenit
ultima pars prohemii in qua facit conclu-
sionem per quam confirmatur prius compilata
et alia se prohibet / Et sic comparatur
odoratui ut iuxta auctoritatem apostoli
facta apprehendamus [illegible] / Alia vero tam-
quam sint tamquam stercora et feti-
da fugiamus [illegible] vel mo. [illegible]
ult. Et in prohemio satis liber in fi.
Hodie vero sunt sex libri et iste ad-
ditur sextus liber. quod senarius est perfectus
numerus librorum. Quinto addito ut
numerum comprehenderet perfectum in rebus
agendis formam tribuat. et in mo-
ribus disciplinam. In prohemio
vi titulo in fi. Et licet sextus vo-
cetur tamen in veritate non sunt nisi quin-
que. quia de tali materia loquitur de
qua loquuntur et alii quinque Sed
Bonifacius sextum appellavit si in
titulis debite ponetur. et alias
ad maiores dispendiis fore oppositum
de novo laboribus et expensis
in prohemio satis § [illegible] in fi. Mo-
dus autem agendi in hoc opere est
ut primo ponatur Rubrica / Postea
in generali de rubrica agatur Divi-
dendo opus per § [illegible] et singulas
aliquando remittendo semper ad §
Sed aliquando remittendo [illegible]
Similiter paragraffus sic scribitur §
et debet [illegible] de [illegible] [illegible]
sit [illegible] / Et [illegible] de [illegible]
[illegible] [illegible] opus [illegible]
[illegible] me lingwa mordere non
mordeat / Sed utilia [illegible] tenat [illegible]
vero utilia et mordinate posita
[illegible] caritate corrigat et emen-
det

Rubrica de summa trinitate etc.

De summa trinitate
videndum est. Primo
[illegible] de fide katholica
et articulis et quod sit [illegible]
non credendum et pre-

ne [illegible] librorum [illegible]

[illegible]

mur credendum ¶ In trinitate sunt tres
persone scilicet pater et filius et spiritus sanctus
quod vna est essencia seu substancia natura
simplex. ¶ Pater a nullo, filius a
patre solo. Spiritus sanctus ab vtroque pariter
absque inicio semper et sine fine.
¶ Pater generans. filius nascens. et
spiritus sanctus procedens emanat a patre
et filio. Non tamquam ex duobus
principijs. sed tamquam ex vno principio
non duabus spiracionibus. sed vna
spiracione ¶ Dicentes contrarium a sede
apostolica sunt dampnati. ¶ Extra de summa trinitate
et fide catholica. in principio et de fideli lib. vi. et
de con. dis. v. c. pelt et vlt.
¶ Est autem vna quedam res incom-
prehensibilis et ineffabilis. que ve-
raciter est pater et filius et spiritus sanctus
tres simul persone et sigillatim quelibet
earundem. Et ideo solummodo in deo est trinitas
non quaternitas asserenda. quia quelibet
trium personarum est illa essencia substancia
seu natura diuina. que sola vniuer-
sorum est principium et illa res non est
generans. neque genita. neque proce-
dens. Sed est pater qui generat. et
filius qui gignitur. et spiritus sanctus
qui procedit vt distincciones sint in
personis. sed vnitas sit in natura. licet
igitur alius sit pater. alius filius. alius
spiritus sanctus. Non tamen aliud. sed il-
lud quod est pater et filius. et spiritus
sanctus idem omnino. in extra c. ij. li. Nos
autem. Et de con. di. iij c. vlt.
¶ Ad intelligenciam autem personarum in
trinitate. Noto secundum Ieronimum
quod quedam sunt essencialia. quedam
personalia. et quedam notionalia
Personalia sunt. que in singulari
numero dicuntur de personis tribus sigil-
latim vt deus. iustus. bonus. eternus.
omnipotens. et similia. vt in extra c. j in
principio. vel in simul vt pater et filius et
spiritus sanctus. Deus. bonus. eternus. et
similia. In plurali vero in genere

dicuntur nec illud atanasij. Et tamen
non tres dij. sed vnus et deus Item de
con. di. iij c. ij. ¶ Personalia sunt
que supponunt personis tribus et in sin-
gulari numero tantum vt pater et filius
et spiritus sanctus in extra c. j. et ij. Noto-
nalia sunt que notant distinccionem
in personis vt generans generata et
procedens in extra c. ij li. Nos autem verbi
de sic. ¶ Ista notionalia conueniunt
adiectiue et dicuntur de personis et
non de essencia vt in c. predicto
Sed quamquam tenetur substantiue. tunc dicuntur
tam de essencia quam de personis. verbi
gratia proposicio sine est vera pater est generans
sine sed dico generans adiectiue
siue substantiue teneatur Si autem
dicatur substancia diuina est generans. sed
si dico generans teneatur adiectiue falsa
est. quia vellet notare distinccionem
in diuina essencia. sed si teneatur
substantiue vera est. tunc est sensus
substancia diuina est generans et persona
que generat ¶ Sunt et nomina
diffinitiua sine relatiua vt vnus
alter due autem et similia in extra c. j.
et ij. que aliquid signant essenciam.
aliqui non ¶ Nomina relatiua iuncta
cum nominibus personalibus et non
essencialibus in masculino genere et
in femineo notant distinccionem in per-
sonis pater est vnus. filius est alius
pater et filius sunt duo ¶ Iuncta
vero cum nominibus essencialibus notant
essenciam vt pater est vnus deus
pater et filius sunt eadem essencia
In neutro vero genere tamen essenciam
notant vt pater et filius sunt vnum
idest vna res ¶ Ideo optime dicitur
alius pater. alius filius. alia est perso-
na patris. alia filij. non tamen aliud
sed idem sunt in substancia in extra c. ij li.
Nos autem. quia filius a patre
vel spiritu sancto non est alienus de
con. di. v. c. plt. ¶ Hec autem trinitas

[illegible]

pt p aliam designari i qua tria
reperitur Intellectus qui concipit
Ratio que discernit et memoria
que conservat Intellectus concipiens
pri primo operanti comparatur Ratio
discernens comparatur filio qui e sapia
pris des. ponens omnia in celo et in
terra Memoria conservans comparatur
spui sco qui omnia bona corroborat
et confirmat Sic ista tria idem sunt
in sba tn anima sic tres psone pr
et filius et spus scus idem sunt
in sba Item tria sunt hoim
gna p que pt trinitas designari
Genus secularium assimilatur pri
ppt potenciam Genus clericorum
secularium filio ppt sapiam
Genus religiosorum spui sco ppt
benignitate et gram In hiis
gnribus scz laycorum clericorum secu-
larium et religiosorum est trinitas
Sz in sacra comunione ecclie et fide
katholica est unitas Un xpus in
ewano Volo pr ut sint unu in
nobis sic et nos unu sumus I e
c ij q Nos aut e cu go Ite
i psonis pris et filij et spus sci
est trinitas Sz in essentia et din-
initate est unitas I e c j in pu
Et c ij q Nos aut Hec aut
similitudo est qr no pt fi va gpa-
co de creatura ad creatorem I e
c ij q Nos aut inst Unica in
fidelibus e unio caritatis i gra
Sz in psonis divinis est dimitate
unitas in na ut ibi no Hec
e trinitas ab inicio tpis de
nichilo condidit utraqz creaturam
sa spualem qm corpale ange-
licam vz et mundanam hac deinde
hnanam quasi cmunem ex spu et
corpe constitutam Dyaboli aut et
alij demones a deo quidem na
creati sunt boni sz p se sci sunt
mali homo vo dyabli suggestio-
one peccavit Hec aut trini-
tas scdm cmunem essentiam indi-
vidua et sz psonales ppetates discre-
ta p Moysen et alios pphas doc-
trinam hnano gnri tribuit salutarem
Et tandem unigenitus dei filius ihs
xpus a tota trinitate sint cmuniter
incarnatus I e c j ita pn et c i
qma inseparabilia sunt opa trinitatis
de c di iij c vlt in fi et xxviij
q j Sic enim nec ita pn p modo
vol nec pt filius a se facere qcqz
nisi qd viderit prem facientem de
con di v Salvator in fi Se-
quitur de fide katholica vide qt
mois dicatur et quid sit put hic
accipitur et quot sunt spes fidei Fi-
des dicitur octo modis Primo est
id qd sacramentum baptismi ut
xv di Ex iudeis et j de bap
debitu Scdo dicitur fides casti-
tas thori xxvij q ij Coniuges
Tercio dr securitas sive pactio
que ecl hosti sunanda est ut xxiij
q j Noli Quarto dr confidentia
de c Vestri ppol lras et i de
pscp Item omne qd no e ex fide
et consciencia de pe di in ad
fi Dasunt q illud vlt medium
Quinto dicitur pmissio iust de re
dim q venditio Sexto dr ca-
tas in accionibus considerata In-
sti de acci bo q accioni Sep-
timo dr credulitas sz qua cre-
dimus id quod videmus Un Gre-
gorius fides no hz meritum cui huma-
na ratio pbet experimentum qr
ordo fidei nre pbari no pt et
ubi ratio desicit fides supplet
de c de ij Cerca et dr in
michil aliud et sz fides vbus
simplioribus e ponenda xxiij di
Item Epe Octavo dr fides
collatio articulorum j e c j et xxiiij
q j sz fides Fides put hic
sumitur ab aplo in epla ad hebre-
os xi sic describitur fides est
sba sperandarum rerum argumentum
Non apparentium Et dr sba sperandarum

De fide katholica

quid sit fides

vere. quia sperare debemus quod
dictum est a prophetis de futuro
argumentum non apparens, quia per
prophetas iam completum dicimus
hoc argumentum idest probationem
non apparentium de futuris com-
plendis scilicet in die iudicii et
fine mundi. ¶ Aliter in generali de-
scribitur. ¶ fides est voluntaria certitu-
do absentium infra scientiam et supra
opinionem constituta. scientia enim
secundum cognitionem. ¶ fides non vi dicit
augustinus. ¶ fides est credere quod
non vides. ar. de con. di. ii.
Credere. ¶ Species autem fidei sunt
due. ¶ Una formata qua sunt bo-
ni et sancti. ¶ Alia est informis
qua sunt mali existentes in peccato
et etiam demones et infideles. secundum
Bonaventuram distinctione et fides istorum
caret forma. quia nunquam habet sinceram
fidem i. de ela. sunt. ¶ Prima
est virtus a qua dicuntur fideles
communiter. ¶ Baptismum de con. di.
iiii. ¶ Prima aperit. ¶ Talis fides
dicitur informata caritate. ¶ Non sic
potest diffiniri. ¶ fides est caritas
qua quis credit quod diligit.
¶ Caritas dignior est penes quam
consistit omne meritum et est fons
virtutis cum non communicat alienis
scilicet a fide. extra de re. li. in fi.
et de pe. di. i. s. ¶ Item unde
augustinus. fides que per dilectionem operatur
est fundamentum omnium virtutum i. q. i.
¶ Et paulus ¶ Et apostolus ita
diffinit. hec est fides que per dil-
ectionem operatur de pe. di. ii. s.
¶ Item sine caritate et non ea que
demonum est qua credunt et con-
tremiscunt. ¶ ¶ fides nostra est
eadem in substantia cum fide antiquorum
ut probat augustinus in verbo
que precedebat et que sequebatur
clamabat osanna filio david.
¶ Hec differunt in quantum quia quidam
credebant de futuro nos cre-

dimus de preterito scilicet christum natum
et passum. i. e. c. i. s. h. summa te.
¶ De articulis est videndum
et primo quid sit articulus. secundo
quot sunt articuli. ¶ Articulus est
indivisibilis veritas de deo artans
nos ad credendum. ¶ Dicitur indivi-
sibilis veritas. quia articulus non
dividitur secundum statum in eo divisio cre-
dibilium. ¶ Articulus de se inquantum
articulus non est resolubilis in
articulos sine incredibili perversi-
tate secundum hereticorum malefactorum
quorundam que coniungebantur in sim-
bolo apostolorum per que divisa
sunt. quia dicebat hereticus
christum non esse verum hominem
nec vere natum sit Manicheus
et de celo missum. ¶ In quadam et
xxiiii. q. iii. ¶ Arriani ¶ Alii vero
natum dicebant secundum non conceptum
de virgine sed corpus de celo tra-
xisse. i. e. c. i. s. h. summa.
¶ Ideo est modo unus articulus
de conceptu. ¶ Alius de nativitate
et sic de aliis. ¶ De deo tamen
quibus articulus videtur prima
fide esse de creatione. ¶ Virginitas.
¶ Carnis resurrectionem secundum omnes ar-
ticulos principalibus de deo ut dicit
¶ Damascenus. quia non credimus
futuram resurrectionem nisi divina
virtute scilicet operante artans
nos ad credendum. ¶ Tamen volun-
tas libera est nec potest cogi ut
artari. xxiii. q. v. ¶ Ita ne
potest tamen alia et attrahi
ad cognoscendum. ¶ Secundum aliquos
tamen sunt septem articuli. secundum quosdam sunt
septem divina ~~septem~~ humanitatis. xxx. q. i. per-
venit. quos omnis christianus scire tenetur.
¶ Alia explicite. ¶ Alia implicite
et credere sic et cetera. ¶ Et sunt hec.
¶ Incarnatio sine nativitate. et circum-
cisio. passio christi. sine eius morte
descensus ad inferos. resurrectio. ascensio.

fides alio
de fide
fidei diffe
articulus quid
quot sunt articuli

No ad celu adventu eius ad iudiciu
De istis septe habetur i e c i s° ho
sta usq in fi. / Nouissime: nascitur abluitur
patitur descendit ad yma / surgit et
ascendit veniet discne cuncta / Sed
isti solum considerant humanitatem. Sunt
alios sunt duodecim. propter duodecim
apostolos. quia eadem hora instinctu
spiritus sancti symbolum posuerunt. Sy-
mbolum dicitur a sin quod est con et bolos
quod est morsellus. quia quilibet apostolus
suam particulam apposuit / Illa autem arti-
culorum quidam attribuunt patri scilicet Credo in
deum patrem. Secundus filio / Primus expo-
nit filii personam Et in ihesum christum /
Secundus utramque naturam scilicet concep-
tionis. de spiritu sancto natus ex maria
virgine / Tertius passionem eius scilicet
passus sub poncio / Quartus descen-
sum ad inferos et consequenter eorum
descendit ad inferos / Quintus eius ascen-
sionem. Ascendit / Sextus eius iudicia-
riam potestatem Inde venturus est iudicare
Ista probantur i e c i et xxiij di.
Item epus. Tertius spiritui sancto / Primus
exprimit eius personam Credo in spiritum sanctum
Secundus eius sanctificationem et unionem in
ecclesia Ecclesiam katholicam sanctorum commu-
nionem / Tertius peccatorum remissionem / Quartus
unificationem per generalem resurrectionem
Carnis resurrectionem / Quintus eterna remu-
neracionem vitam eternam amen Sunt mo-
derni ... divisio. qui symbolum
in xij articulos dividit. Dividunt
enim primum articulum et similiter quintum
sed ix et x redigunt in unum prout videtur
distinguere symbolum nicenum
quod cantatur in missa et secundum quod septem
articuli pertinent ad deitatem. Alii vij
ad humanitatem. Est quia aut est de de-
itate aut de humanitate. Si de deitate
aut ratione unitatis aut ratione trinitatis
personarum. Si ratione unitatis est unus
articulus Credo in unum deum i e c i
in prin et xxiij di. Item epus.
Aut ratione personarum / Aut ... est
sequitur

quo ad patrem esse creatorem omnium. patrem
omnipotentem Creatorem celi et terre i
e c i et unum / Secundus filium eius esse
sibi coequalem Et in ihesum christum filium eius unicum
tota trinitatis maiestas i e c i s° ho
sta / Tertius est spiritum sanctum de unum
deum procedentem ab utroque Credo in
spiritum sanctum a patre et filio sit ab utro-
que et una inspiratione non tanquam ex
duobus principiis vel inspirationibus
i e fideli. li vj / Quintus est peccata
dimittere. hiis qui sunt in ecclesia et non
aliis i e c i s° Vna et xxiiij q i
Item vetus / Sanctam et katholicam sanctorum
co. re. peccatorum Et sic coniunguntur duo
articuli in unum scilicet nonus et decimus et
sub hoc articulo continentur omnia sacramenta
ecclesie i de heretica ad abolendam
sine quibus nemo potest salvari de co.
di iiij cum firmissime et infra e c i
s° vbi Et eo ponitur in symbolo
niceno. quod cantatur in missa Confi-
teor unum baptisma in remissionem
peccatorum i e c i s° Sacrum et de con
di iiij Sine prima / Sextus est deum
suscitaturum mortuos. Carnis resurrectionem
sanctificatorem vivificatorem firmiter xxiiij
di. Item epus / Septimus est eum remu-
neratorem bonorum vitam eternam amen
Et sub hoc comprehenditur deum esse pu-
nitorem malorum. Nam pro bono reddet
credentibus vitam eternam. pro malo non
credentibus penam perpetuam i e c i s°
ho sta in fi. / Sed si humanitatem primus
articulus est quod conceptus est de spiritu
sancto. Item conceptus est sicut est ipsum
natum de virgine maria Natus ex ma-
ria virgine Sola incarnatio a tota tri-
nitate non in patre nec in spiritu sancto fac-
ta. sed in filio credimus ut qui erat in
deitate dei patris filius deus unus verus ex
patre erat et homo verus carne ex matre
ex meris visceribus humani ex anima racionali
et humana carne compositus. una in dua-
bus naturis persona et deus et homo
vera persona unus christus. unus filius. unus deus
creator omnium que sunt et auctor dominus
et rector cum patre et spiritu sancto omnium

creaturae j e. c. j. § hec sancta v3 et
tamen xxiij di. Ecclesia epus et j de
celebratione. In quadrag v pti et ij de
heret. Cum xpus / Tercio filium dei
esse passum et mortuum pro salute huma-
ni generis in ligno crucis passus sub
pontio pilato vera carnis passione
passus et mortuus vera carnis mor-
te. qui secundum deitatem fuit inmortalis
et impassibilis. Ipse idem secundum huma-
nitatem factus est passibilis et morta-
lis j e. c. j. § hec sancta v3 Credimus
secundum xxiij di. Cum epus et hec
figura hijs verbis continetur nil
sacar pati aries fit victima xpo
nec deitas patitur cum patiatur homo
/ Quartus e filium dei descendisse
ad inferos in anima cum deitate que
nunquam fuit ab anima ut a corpore
separata et corpe in sepulchro remane-
te. descendit ad inferos / Quintus
e filium dei tercia die resurrexisse
a mortuis vera carnis sue recre-
atione et vera anima resumptione
Resurrexit a mortuis / Sextus
filium dei ascendisse in celum
et in carne et in anima ascendit
ad celos / Septimus filium dei ve-
turum in carne et in anima Judicare
vivos et mortuos reddituruque sin-
gulis secundum opera sua tam reprobis
quam electis. Omnes cum suis
corporibus resurgent que nunc
gestant. et recipiant secundum opera sua
sive bona fuerint sive mala. Illi
cum dyabolo penam perpetuam. Isti cum xpo
gloriam sempiternam. Isti quatuor cap
probantur j e. c. j. § hec sancta v3 Firmiter
credimus et xxiij di. Cum epus. hec
eciam diuisionem videtur approbare et
sacrum concilium generale j e. firmiter
/ Omnia vero credentium e vita et-
na pena vero non credentibus e ge-
henna perpetua Juxta illud quod est
fidei katholica quam nisi quisque et
qui crediderit et baptisatus
fuerit saluus erit j de baptismo
maiores Sequitur Rubri-
ca de Constitutionibus

Postquam visum est de sum-
ma trinitate a qua leges
fuerunt promulgate C. de ve-
teri iure en. l. ij. § ti. pro
c. j. ff. j. Ideo sequitur de
legibus et iuribus constitutionum. Unde vi-
dendum est quid sit constitutio. Unde dicitur
quis possit facere constitutionem et de
virtute constitutionis qualis debeat esse et
que alteri preiudicet et quem ligat.
/ Constitutio est ius humanum in scri-
pto redactum j. di. § Cum itaque ius
est quoddam diuinum quoddam humanum j. di.
in prin. a. c. omnes / Ius diuinum siue
naturale est quod in lege sine ewangelio
continetur j di. Jus naturale / Jus huma-
num ad solo usu ut consuetudo approbatum
vel scripto redactum. quod constitutio nun-
cupatur j di. § Cum itaque / Constitutio
dicitur quia hominis institutio vel quia sta-
tutum. quod omnes astringit j e. c. j et
c. ult. Dicitur quia continet precepta vel
prohibitiones. aliter si de consilio loqueretur
non obligaret xiiij q. j. quod precipi-
mus et licet tum secundum conditorem ecclesia
papa et imperator legibus non constrin-
guntur ff de legibus princeps et ix. q.
iij cuncta et cum legibus velle viuere
profitentur C. de leg. et constitu. digna
vox et ij. q. vij Nos si incompetenter
Constitutionem in temporalibus potest
facere imperator C. de leg. l. j. et xi.
q. j. § ex hiis omnibus Item ~~pre~~ pre-
ctorio C. de off. pref. preto. l. Normam
Item ciuitas Romana vel populus ro-
manus Inst. de iure naturali § lex est
et j di. Jus quiritum Similiter quelibet
ciuitas potest facere legem municipa-
lem j di. Jus ciuile. et quod in lege
de mandato principis ut in prohe-
mio Inst. § et hec deo propicio
In ecclesiasticis papa potest facere con-
stitutionem generalem vel specialem et
eciam synodus vel concilium generale
generale j e. c. j et c. licet li. vj
et j de sen ex. Inter alia xvj di.
per ordinem. Item synodus metro-
politana et eciam episcopalis potest
facere constitutionem xvj di. per ordinem
et xviij di. de conciliis et c.

pfecto

Constitutio

Ius naturale

de t(er)minis et i(n) de arb(itris). olim

Item legatus sedis ap(osto)lice in p(ro)uincia sue legationis p(otes)t facere constitucionem p(er)petuam i(n) de offi(cio) dele(gati) c. vl(timo) (con)tra ep(iscop)us d(omi)na et obe(dientia) c. iii et iiii q. iii. Ulterius sz nu(n)q(ua)m durat post morte(m) eius distin(ct)ione s(ecundu)m (Ho)st(iensem) et Ioh(ann)em aut fe(cit) decretum et tunc e(st) sinadale ut post morte(m) ut in in(fe)rius pal(atio) aut fecit constitucionem ut p(ro)p(ter) hec qui(bus) gerat arma vel tulit e(x)co(mmunicati)o(ne)m seu int(er)dictum eo mortuo (con)p(ro)uat ff. de penis l. vl(tima) nisi successor eam (con)firmet et rata(m) h(ab)eat (pro)u(t) d(i)c(tu)m i(n) de sen(tentia) exco(mmunicationis) a nobis illo i(n) vl(tima) glo(sa). Item i(n) capitulo g(e)n(er)ali seu p(ro)uinciali religiosor(um) quatuor diffinitores p(ossu)nt facere statutum de reformatione ordinis et obs(er)uancia regulari et q(uo)d statutum fuit illis quatuor approbantibus inuiolabilit(er) obs(er)uabit(ur) om(n)i (con)tradictione et appellatione remotis i(n) de sta(tu) mo(nachorum) in singulis. Et prelati religiosi p(ossu)nt facere statuta p(ro) t(em)p(o)re sui officii. q(ua)m ob (cau)s(am) prelati p(ossu)nt (con)tinuare s(ic)ut i(n) de offi(cio) or(dinarii) c. cu(m) ab eccl(esi)a(rum) s(ed) eis remot(is) u(e)l mortuis cessant h(uius)moi statuta. Ita p(ro) se non p(otes)t vl(tra) t(em)p(o)r(e) sue administrationis cui int(er)dictum ff. de penis l. vl(tima) et dic(itu)r ut in can(one) p(re)cedentis fi. et est ro(mana) forma non (con)cedi(tu)r eis q(uo)d possint facere (con)stitutionem p(er)petuam. s(ed) solum quatuor diffinitoribus i(n) capitulo (con)stitute i(n) de sta(tu) mo(nachorum) in singulis. Item capitulum ea q(ue) ad ip(su)m spectat i(n) e(odem) c. cu(m) accessissent et c. cu(m) in feraris. du(m) no(n) sit (con)statuto ilis (?) p(er) qua(m) ali(qu)is ang(ariatur) infectu(r) et ad (con)stitutores non extendat(ur). tu(n)c no(n) u(idelicet) quia q(ui)li(bet) quisq(ue) iuris in alterum statuit ip(s)e eo(dem) vti i(n) e c. cu(m) o(mnes) et no(n) u(idelicet) (con)stitutio nisi ob s(un)t p(re)sentes et (con)senciat ut i(n) c. cu(m) o(mnes) et c. cu(m) in fera(r)is dic(itu)r ut i(n) de his feraris

Item e(ccles)ia ma(gistri) (?) p(ro) c. s(i). Ubi aut no(n) sit facienda. Item s(ecundu)m (Ho)st(iensem) de quol(ibet) collegio approbata i(n) e(odem) q(ua)m in ecclesie et c. ex(tra) ... s(ed) si ilis (con)stitutio p(er) sedem ap(ostolicam) fuit (con)firmata capitulum ip(s)am no(n) p(otes)t reuocare i(n) e(odem) c. cu(m) accessissent. dic(itu)r ut i(n) de (con)s(titutionibus) vti s(ed) vl(timo). Ubi aut (con)stitutionum est quadruplex que s(unt) h(uius)modi (con)tinet(ur) in u(er)su. O(mn)is deriuat(ur) ex vobis virtute collige leg(is) p(er)mittit p(er)mittit impat atq(ue) vetat. p(ri)mo p(er)mittit ut vir fortis p(re)mium petat in di(stinctione) c. vl(timo) (con)similiter minora mala ut maiora vitent(ur) xiii di(stinctione) nerui. hoc est viii in eadem p(ri)ma non aut in d(istinctione) ii xiiii di(stinctione) quod aut. dic(itu)r i(n) de pe(nitentiis) s(ed) impone(n)da. P(er)mitit ut qui eosdem fecit capite plectat(ur) in di(stinctione) om(n)is et i(n) de homicidio c. i. Impat sicut canonica statuta obs(er)uari i(n) e(odem) c. i. Vel ut cl(er)ici habitu(m) honestum deferentes (con)tinuet(ur) et honeste viuat i(n) de vi(ta) et ho(nestate) cle(ricorum) c. et qui et c. ut cl(er)icor(um). Uetat vetat cl(er)icos secularib(us) negociis implicari i(n) ne cl(er)ici vel mona(chi) c. i. et ea i(n) totum. Et id e(st) omnium edicte p(ro)hibitorii(s). (Ho)st(iensis) addit alias duas v(ir)tutes. Prima est dubia soluere seu declarare i(n) e(odem) c. et i(n) de sen(tentia) ex(communicationis) c. cum uoluntate dic(itu)r. Secunda est completum dare et q(uo)d e(st) uolu(n)tatis non necessitatis xxiiii q. i. q(uo)d p(re)ponitur et i(n) de spon(salibus) c. c(um) ... commissum. Et nota (con)stitutionem (con)p(re)hendit futura et non p(re)terita i(n) e(odem) c. cognoscentes et capitulo vl(timo) et ex xxi di(stinctione) cum Bene(d)ictum. nisi sit (con)stitutio int(er)pretatiua. q(ua)m t(un)c respicit p(re)terita i(n) de vsu(ris) q(ua)m tu(n)c nec dicat(ur) i(n) ip(s)a (con)stitutione q(uo)d ad p(re)terita referat(ur) i(n) e(odem) c. vl(timo) in fi(ne) et de elec(tione) c. cu(m) in cunctis s(ed) q(uo)d sane. Et x. q. i. c. cu(m) quidam. Causa faciendi (con)stitutionem est (con)ueniencia ~~cohercere audi...~~ (andacia) et nocendi facultate refrenare

ferarieu (?)

Margin: arch; Note; ferariis; pone; Nota

in aut. ut d'ne inf' sb. gra. gl
q in pn coll' 1m et in phemio
vi libri. ¶ Item ca est none
quomodo diffinitio iudicialis in aut.
ut fcte. no. gst. ita pn coll' vi.
¶ Erit aut lex seu gstitu° honesta
iusta. possibilis. s. naturam et
s. consuetudinem patrie. loco tpriqz co-
veniens necessaria utilis [illegible] manifesta
no obscura nullo privato comodo
sz p qm cimun utilitate gscpta
iiij. di. c. ut et sim ypaz dz in-
dex indicare no sibi v ipso ut ibi.
et i e. c. i. ne innitaris et si sit
obscura ab eo qui eam gdidit est
interpretanda C. de gst. l. ult. et
i de sen. ex qm. Int aa et xi. q.
i. c. Ex his omnibus ¶ Premdigat
posterior gstitutio priori i de sepra
c. i. et ff de leg. et gst. no est
novum ut priores leges ad posteriores
leges trahan² ¶ Posteriores tn sim
priores intelligunt² si eis gtrarie no
ne inveniant² ff. de leg. sz poste-
riores i de elec cum gpediat li. vi.
hoc est verum si gstitutiones maneat in
eod et ambe sint generales. Secus
si adversis quia tunc ia pmditat
q facta est a maiore ar. ix. q. iij.
Conquestus. ut oz q faciat meconem
de pma ad hanc q revocet² Secus
in rescript. q² sim rescptm no re-
vocat p'² n de 3° sim faciat me-
nom de pma i de rescriptis ¶ Ce-
tere et c. ex parte ro istore est
qua summus pontifex q iura oia
in scrinio pectoris sui cense² hec
gstiom condendo p posteriore pore
gtinns de ipsa memoria no fecit
nescit² revocare ¶ Itz locore et psonarum
singularem ¶ Recepta gsuetudines et
statuta cum sit scta et i scto gsistat
pt pbabilis ignorantia ideo p gsti-
tucionem nove editam n' fiat m-
pisse mecom no intelligi² revocas-
se i e lib Rong li. vi. Unde
gstio ligat ligat gstitutio oes p
duos menses a tpe publicationis
elapsos. In aut. ut scte no. gst.

ita pn coll' v. i ne cle. vel mo.
c. si. et i de sen. excomunicat' hec est
ratio ut singlorum auribus inculcet
i de postu. c. i. v. q. nec et xvij. di.
q dicat h'n pbaret se vz pmcia
tum fuisse vel aliud impedimentum
ar. i. ima ac pos. cu i tya Nec
aliquo an publicationem i eod c. ij. nec
post publicationem usqz ad duos menses
ignorantes ¶ Reatus si sciat ut ibi et
xxxij di. ppositu. tn gsuetudo publi-
faciat hz. q gstitutio no ligit cum p
gsuetudinem gstitutio no revocet² ut i
e lib Rong li. vi. et leges instituunt²
cu pmulgant² firmatur et moribus ute-
tium gpbant² iiij di. c. leges. q gs-
pmdicat gstitutioni. dic ut i de gsue.
c. fini et sequentibus ¶ Ista sunt vera de
pnape. Adde tn q d² i de in ut
c. ult. v. alia. Sed p statuta sen
sinias a quibuscumqz ordinariis p-
latis no ligant² aliquo tpe ignorantes.
Dn coze ignoran no fuit
crassa aut supina i e ut arcte in
pn li. vi. ¶ Et tunc dicat² s. ¶ Non crassa et
supina ignorantia qn aliquid publice
fit vel coram ipso ar. i. de cle.
in. aplica dic de ignorant. ut i
de in int c. ult. Et dic legitimum esse
ordinarium i de offi leg. legatos
li. vi. et lib legat. ob delinquentes
infra duos expositus. tn subditi e
duo delinquens ne ne inune sub
legiti cui e territorium Ius dicti
ne pateat in pnne i e ut arcam
libro vi. ¶ Protestatio sit s. p. Diffinit²
¶ Protestatio e denuntiatio facta in pntia
iudicis vel tabellionis vel testium
ca gservandi ius in futurum qd alicui
loco competit et psone et colligi²
h diffio ff de vbo sig. xvj. q. in c.
plt. i de offi. ord. pastoralis et
i de ap. si iustis. ¶ Fit aut p-
testatio aliqn a superiore quicqz a iudice
interdum a litigatore nonnumqz a gfitente
et aliquotiens a testatore ¶ A supe-
riore fit ut i ordinibus faciendis
i de ap. ut debitus in fi. et hec
ptestatio gservat ius illi p omnia utile
ut ponit² si quod hz. Sed si no hz
nl opatur i de pml. q² intitule
facit atlut qd est indebitum non

// gstio ligat

Margin notes: "ll' em; ligat; firma; tagna; ab; mecon; gstitutio q ligat 2 q no et ch; crassa et supina ignoran; Protestatio; de pro"

v

indite debitu vel videat vel tanquam debitu peti possit viii q. i. pontifices
Cu indite fit et protestacio ut si ubi precipiat judex quod salua peticione expe-
sarum procedat in principali vel consilia consignat
dicus pro quo fit ac. C. de excep. Si quid
et in ut lite non contes. Item secundum in aius
¶ A litigatore fit protestacio et hec
aliquando respicit futurum ut xxxi q. ii. lota.
rius et sepe fit quod litigans protestatur
se velle judicium exponere factum. Non ani-
mo litis contestandi. et consignat sibi jus in
futurum. quandoque respicit preteritum. et tunc vel
facit protestans illud quod est contrarium sue
protestacioni. et tunc non valet in de ap. so-
licitudine. vel non facit contrarium et tunc valet
in de ap. cum cessante ¶ A con-
trahente fit protestacio et valet ut fit ff.
de pac. Juridicionibus et in de condi-
ap. de ill. § viii et quod vi metus ne
ca. c. i nisi fiat in fraude ut si vel-
let quis vendere librum protestatur se
nolle teneri de vicio si esset librum adeo
viciosum ut porius expediret ei quod non
haberet quam habere. nichilominus tenebitur
ff. de act. emp. et ven. l. quero vel
nisi fiat contra naturam protestacionis
in e. cum in ferri ¶ A testatore fit
protestacio ut si libus heres usus fuit
Si ubi heres ligando semel deberi
volo Si legat heres aliam rem leg-
tarius non petet nisi primum legatum
ff. de le. Si ita non constaret de contra-
ria voluntate testatoris ff. de le. iii.
Si quis sed nota quod attendendum est circa
protestacionem utrum imponatur contra naturam eius
de quo agitur et tunc non valet ff. de
act. et oblig. Obligacionum § placet
et xxviii di. diaconi et in e. cum
ferri Ex quo enim quis recepit est in
canonica contra canonice habet mutacionem
imponit quod non careat prebenda si
suppetant facultates in de preben. de
latum ¶ Item attende utrum factum
illud super quo fit protestacio solum consis-
tit in voluntate illius qui protestatur et
tunc sufficit et valet protestacio. Vel si aliquid
non consenciat sine protestacione Sit loquitur
in quod metus ca. placuit Sic autem factum
super quo fit protestacio non solum consistit in

voluntate protestantis sed eciam alterius
Tunc ad hoc ut valeat oportet illud cui
fit protestacio consentire in de censi. olim

Rubrica de Rescriptis

Dictum est de constitucionibus
Sed quia sepe rescriptum habet vim
constitucionis Ideo consequenter de re-
scriptis est videndum Et primo quid sit
et unde dicatur. Et cuius possit concedere re-
scriptum. De dicto rescriptore. Qualiter
rescripta tollantur Et quoto tempore durat
Et cuius potest impetrari Et quod confert
jurisdiccionem De generali et speciali rescripto
Et quale dicatur de rescripto Et quando
preiudicat qui prior impetrat illud
Rescriptum est illud quod ab apostolica se-
de vel principe rescribitur ad consultaci-
ones ut xi q. i. consuluisti in de offi. le.
Consuluit Vel ad relaciones aliquorum
in de privat. In nostra Vel suggesti-
ones in e. Ex parte Vel ad conquesti-
ones in de pen. Cum dilectam Vel ad supplica-
cionem in de eo quod qui consentit super hoc respon-
dere Aut motu proprio alicui vel aliqui-
bus Collegio vel universitati demandatur
Et hec rescriptum facit jus speciale
et non generale in negociis vel in
personas in quas fiunt privilegium Et
de leg. et consti. l. ii. in de consti. pre.
ben. Constitutis Dicitur rescriptum et
rescribo vel quasi ad rem scriptum et est
idem quod privilegium dicitur ut in de privil.
§ dicitur ¶ Concedere potest rescriptum
quicunque potest constitucionem facere ut C. t. pro-
ximo § constitucionem In ecclesiasticis
pp. et in temporalibus Imperator ut dicitur
in de privil. § quis potest ¶ Dicta re-
scriptore est hec quia aliud est jus
quod ad preter jus aliud contra jus Rescriptum
secundum jus vim constitucionis habet et tale re-
scriptum est decretum vel epistola que habent
auctoritatem in causis diffiniendis xix di.
c. i. et ii. et in xx di. c. i et ii. Quod
est si sit preter jus ut xix di. preterea
et xx dist. c. i. et ii. Et si illud cui
aliquod rescriptorum dirigitur non possit ad
implere quia habet non possit proeras ma-
datori et tamen racionabilem causam assigna-
re et mandans causam excusacionem liberam
habet acceptare in e. Si quis et in de
preben. Cum teneamur Si vero rescriptum
fit contra jus commune et naturale omnino respuitur

xxv. q. i. Sunt quedam et ꝗ de rescri
in ptis li. vi. extra ꝑ declarauit quod fatetur
et ꝗ de qu. q. in rescripto et c
viii et xxiii di lector et xxv di
Nunc autem Et vbi in rescripto
contenta dicit iniqui sm ius que ꝗ
de off. dele. Sup quod et Si vo
et ꝗ e Suplicis hec ē recedendum
a iure quia bone rescripti ꝗ de etate
et qua. cum te n in rescripto conuict
nō obstante ba questione et iure
vt ī c Sup quod ꝯ ff de le in si
quis in pri. quia nō ē verisimile
papam uno verbo velle tollere iura
ꝗ de elec cum et c de in off
test. l. Si quid Unde est de iure
positiuo xxv. q. i rescripta Sz si sup
iure diuino dubitatur consulendus est
papa ꝗ de fi. inst. pastoralis et
de confess. pben. Dilectus Sz quia
ordo verborum in rescripto preposterus ordi-
ne ondit de q. di ii. In xpo Vnde
ordo scripture ī rescripto contentus est
sinditus et in foro vbi iuri quam
nō cedit. ꝗ e Cum dilecta Secus
si iuri quod cedit ꝗ eadem tamen
tam qua tum obediendum ē pape
si ex tal forma sedeat quod ius positum
c. di. Eo modo Si aut rescriptum
sit contra consuetudinem generalem consuetudo
prescripta quia et generale iuri ꝗ de
consue c ult. n in rescripto de con-
suetudine mentio fiat ar. s. t.
proximo litt Dominus li. vi Item
nō contra fictionem vel publicam vtilitatem
primo rescriptum si expetatur sm c de
t et impa. of. l. ne dampno
sa et in aut ut illi iudi. Et et
ff. qd torto. ix Si vo fit contra ius
priuate psone dist[illegible] aut in-
fert modicam lesionem et tunc valet
de pa. in pa. of. quod et l. Re-
pta tama modica dampna tolle-
rant ar. xii. q. ii. tenlas et c.
Si quis de fin et ea bone et
ꝗ de his que fi. a pla. pasto-
ralis dicit gne et errorem tunc
nō valet ꝗ de deci. Suggestum
et c. imp. et den sig cumd p-
nonale et de dona aplice
Qualiter tollitur Rescriptum

Tollitur Rescriptum seu vitiatur in ca-
sibus notis ꝗ de ti. ple. Si in litteris
Item suggestione falsi vel suppressione
veri ꝗ e Sup litteris. Vn nō sm p. Suppressionem
sex regulas Prima ē qd ille
qui p fraudem et maliciam exprimit
falsitatem nullum comodum ex litteris co-
sequetur ꝗ de rescr. Ex litteris Secunda
est qd qui p fraude vel malicia sup-
primit veritatem careat penitus impetratis
ꝗ e ad aures et ꝗ de pben. Nō pt
li. vi. Tercia ē qd ille qui p sim-
plicitate et ignorancia impetrat et
exprimit tamen falsitatem qd si est suppressa
papa nichilominus in forma qua litteras
concessisset potest procedere ut iudex dele-
gatus sm ordinem iuris in ea procedat
licet nō sedm formam in litteris comprehen-
sam ff. qd metus ca l. metum et ff
de vi et vi. arma l. ult. Et si quis
aut Quarta qd qui supprimit ve-
ritate vel occultat iudex tamen procede
ut debet et sedm ordinem iuris
nō sedm formam litterarum ꝗ in de-
ex antiquis quas si expressisset papa
nichilominus concessisset Quinta est
qd si aliquis litteras impetrat p expressionem
falsitatis quia tacita ueritas ꝑ litteras conces-
sisset p eas delegatus nullatenus p-
cedat ꝗ e Si proponente et ꝗ de co
res. pben. Cum nobis Sexta ē qd
qui litteras impetrat et supprimit veritatem
qua expressa papa litteras nō dedisset De-
legatus nō procedat p easdem quia
eadem ratio que mouet delegantem mo-
neat et delegatum Et sicut delegans
aut suas litteras denegasset dele-
gatus sue cognicionis officium nullatenus
imponat ꝗ e Sup litteris et c. Co-
stitutus Item ad hoc qd rescriptum va-
leat vel ob suppressionem de his que
mouere possint animum principis ad da-
dum rescriptum vel denegandum vel
exprimi Si primo sciens fecit ē exp- Qd sit exprimenda
menda ꝗ de retha. cle. Sup eo. in rescripto
Item pretextu cause ꝗ de re. indi.
Cum nos sm Item nō valet lre si tunc
fiunt lata ar. de fi. Instrumentis
dilectos et c. pben. Episcopus in pos
l. fi. Item si tunc app̄ a se vel a
pte adūsa fcam ꝗ e Ex parte ii

et i de app li. Sepe in fi. Item cum
sit litteras seu rescripta impetrare preter
beneficium C. de simonia termini l. ij. et
excommunicatum i e. Dilectus tamen excommunicatus
potest impetrare rescriptum super articulo excommu-
nicationis vel appellationis aliter non tenebit
ipso iure li. vj. Item primum re-
scriptum generale tollitur per secundum speciale et
si in speciali de generali mentio non habeatur
i e pastoralis. Ita tamen quod specificatio genera-
litatis non dum sit facta i e c. i. Unde
secundo mentio fiat de primo sine non quia
speciale mandatum derogat generali ut ubi
et i de of. de leg. Studuisti et de
re iu. Cum in li. vj. Unde est si primum
sit speciale et secundum generale quod speciale vz
i e abbatem et ar. s. c. px. Rogavimus
li. vj. Si vero utrumque est speciale Si
secundum expressam fiat mentionem de primo
vz. secundum et non primum i e c. ij. et c. Ceterum.
alias si non fiat mentionem de primo vz primum
et non secundum ut ibidem et hoc intellige in ne-
gociis iam ceptis et preventum iudicium iam
facta. Si vero nec preventum nec fuit est iudicium
preventum et bis potuit preventum tunc valent
iudicia quo primo extitit preventum et ita
aliter potest proveniri primum impetrantem litteras
in secundo non fiat mentio de primo i de
ap. ut debitum. Si aut preventum impetrans
non potuit iudicia suas litteras presentare va-
lebunt usque ad annum i e. Si aut et c. ple-
rumque. dum tamen hoc fuit prius contestatus
cum per eum non stetit quominus suas litteras
uteretur i de of. ord. pastoralis in fi-
gura protestari est iudicia ubi cum tempore
i de ap. c. vlt. Nec sufficit illa duo c. coll-
ta sic dicit glo. i e. Si aut. et c. ple-
rumque ubi dicit quod si ille qui impetrat litteras
posterius possunt vti eis dolo vel negli-
gentia prevalent secunde litteras in quibus de posteri-
oribus nulla mentio habetur verum est secundum
p. Si autem annum post quam habuit copiam iu-
dicis non est usus eis i. non fecit ad ipsa-
rum citari quia presumptum est intra iuribus
contendere C. de inof. do. l. vna et
i de elec. Cum expediat li. vj. Vnde
ita potius procede. cum primo obtinuisti litteras
iudicii delegati facias statim per nomen vel eo-
rum iurisdictio vestrum aliter et si nolueris quod tunc
adversarius statim citetur potius scire et
expectare per annum et infra annum adver-
sarius tuus per suas litteras facit te citari ob-
tentis litteris prioribus habens iudicibus delegatis
et ostensione et demonstratione factis posteri-
oribus iudicibus debent hi iudices super-
sedere. cum nullam habuerint iurisdictionem ut i de
ap. vt debitum. Si aut adversarius

infra annum nichil dixit. tunc autem finito
anno facias ipsum citari. quia si hoc non
facis littere ipsius valebunt post annum.
et post annum C. de div. Rescriptum flo-
ruit integram i e. Si aut et c. plerum-
que et i de ap. ut debitum secundum p.
Sed quidam innovat tres annus dicit C. et
p. quod post quam composuit falsarias et
potuit quiete conductum ff quibus exta-
nsis ma. l. ab hostibus C. Si quis simi-
liter copiam iudicis potuit habere ff de iud.
et te p. l. i. et ij. q. vj. s. Videndum.
In litteris super appellationibus impetrandis
standum est illis iuribus i de ap. Se-
pe et c. oblate et i de confir. utili. So-
ne. In privilegiis dicitur quod si super privi-
legium non fit mentionem de primo semper vz
primum et non secundum i de prescrip. Veniens
Si vero rescriptum contra ius quod impetratur
contra privilegium seu contra privilegiatas personas
non valet Rescriptum nisi faciat mentionem
de primo. quia tanta utilitate obtentum
est i e Cum ordinem Cum a suppressio dif-
ficultatem vitiat Rescriptum i e ad aures
et c. Sedes Si aut primus Rescriptum
sit impetratum de consensu parcium. et altera
pars alios iudicibus impetravit committi
tamen tacito illo consensu et si in hoc fiat
mentio de primo non valet hoc immo
in expensis debet condempnari primo impetranti
i e Ceterum Item tollitur per furtum
contra illum qui obtinuit duo paria
litterarum et vtitur utrisque i e Extenore
et c. vlt. et dispendia li. vj. Nam
si quis tamen alium plures personas con-
tra vos voluit monere non ad diversos iudi-
ces. sed ad eosdem super omnibus causis communibus
prudeat impetrare qui vero contrarium facit
tamen modo cavere littere ne prosessus habitus
per eas valeat. et ideo si ipsum fatiga-
uit per eas est in expensis litteris condemp-
nandus Rescriptum similiter penam punitur si
diverse eodem iudicio auctore per obno-
xium duxit protectionem si litteras impe-
trare voluit. vel per retentionem apud
eosdem iudices debet excipi. vel eos volunt
recusare i e dispendia l. vj. Item
qui litteras suo nomine impetratas alicui
eiusdem nominis tradidit et qui eas tra-
ditas recepit Item qui trahit ad iu-
dicium illos contra quos non habuit commissionem et
qui litteras ad futura negocia extendit
que non dum erant tunc Rescripti impetrata
Item Rens qui eodem tempore trahit
actorem ad diversa loca vel indetermi-
nate ad villam quam nominavit secundum cum
aliis villis. ob ipsi citare dicit tamenmodo

Si impetrans non potuit putare suas litteras iudici valebunt usque ad annum

In privilegiis

¶ xpt mkaria qrtanr p dicta
ff de ud sp ttq dict p.

litteratu et in expensis sunt puniendi
i. e. c. vlt. pt tn ad eosdem iudices
ad cautelam duo paria literarum eiusdem
forme. arguit hic pt per plura testamenta
eiusdem tenoris. ff de testam. l. testam.
et ff de bo. po. s. ta. l. i. § si quis
i duobus i. e. ex tenor. v. de hoc
in glo. ¶ Item tollitur per mortem dele-
gantis re integra i. de off. dele.
gratum. et c. relatum et c. licet dic-
ut i. c. xvi. ¶ Item propter nouam causam ut
pote quia effectus de familia iudicis
i. de off. del. insinuate. ¶ Item ad
tpt propter exqmoicom i. de off. del.
pundem. ¶ Item non extenditur ad res
uel personas in eo non comprehensas. quia
rptum est stricte intelligendum i. e. sedes et
i. de off. del. p. et. c. et. c. cum
olim per generalem clausulam quidam in literis pre
gnat inserit. vlt. tres uel quatuor in iu-
dicium non trahuntur in iudicium. quorum
nomina exprimat in primo citatoris im-
petrator nec uel fraudis locus forsitan
relinquatur. Si quis posset libere variare
i. e. c. eum in mittit li. vi. ¶ Item re-
ptum vlt. duas dietas impetratum
non vz nisi aduersarius citetur infra
duas dietas. vel nisi fiat mentio de
illa constitucione que hoc prohibet i. e. no-
nulli. et c. se. hodie ultra vlt. vna
dicta a fine sue dioc. pt. qrnini
i. e. statutum § i. li. vi. ¶ Et
de quibus dictum intelligitur. uel de illis
que fuerint per consuetudinem regionis aut
de corporibus sim. cp de vlctibus e
intelligendum. quia locus dz qrene con-
suetudine regionis iiij di. erit aut
¶ Item nullus n dignitate preditis aut
psonatu obtinentibus seu ecclesiarum ka-
thedralium canonicis tantum auctoritate
se apostolicas literas uel legitorem eiusdem
de cetero committantur. ¶ Item uel fora-
neis sed principalibus uel personis cla-
ustralibus hiis solum itatis qui
concitabus zpondi i. e. et si principal
in clemen. ut audia. alibi qui
in ciuitatibus uel in locis insignibus
vbi possit commode haberi copia peritorum.
¶ Et si actor et reus eiusdem ciui-
tatis uel dioc. fuerint eos inter se
non committatur ut queratur cls corum nisi
causa fuerit dirigenda ab episcopo eorum
a quo de sua diocesi uel ab alia ci-
uitate uel ab eius capitulo seu con-

vniuersitate ciuitatis ville aut castri vel
n actor eandem ciuitate vel dioc. inter-
re non audens aut sui aduersarij po-
tenciam mito perhorrescens eum infra ipsas
secure nequeat conuenire. ¶ In hiis casibus
pt ea extra ciuitatem uel dioc. committi
et impetrantes predictum timorem i. literis
commissionis exprimere teneantur et facere fidem
iudicii per proprium iuramentum. et tunc iudex per
partes dimittat a sua iurisdictione et qui deponi-
tur alteri parti in expensis literas impe-
tratorum. ¶ Et si actor et reus fuerit a-
mitatum et dioc. diuersarum. Si actor
in ciuitate uel dioc. rei iudicem habere
recusat ipse non i. sua sed in alia ciui-
tate vel dioc. libere valeat impetrare
et reum trahere ad eandem dummodo non trahat
eum ultra vna dieta. iudex tamen nullo
tamen extra ciuitatem uel dioc. i. quibus
fuit deputatus citet partes nisi de
consensu eorum vel committat vices suas
quomodo n personis duntaxat superius
designatis. ¶ Nemo recipiat preter os-
culentum et poculentum liberaliter ob-
latum n eo usque ad tempus propter eam terminum congruum
extra suum domicilium procrastinare ne qua
recipiat expensas ab utroque vel accipiat
occasionem procrastinandi propter expensas
¶ Et si fuerint pauperes pro expensis uel pro
assessores nil exigat ab eisdem. vel as-
sessore accipiat fraudulenter. ¶ Et quod
indigus et tunc accipiat neue parti
suspensionem notarios in scolario efferent.
ut tamen ipsis aut eorum assessori licitum
recipiet vellomio. illis tenentur ad restitutionem
non obstante remissione. testes illatos
vocentur n eo statutis uel contrario causa
requirit. ¶ Et ut tunc id a potente
competentes expensas vocatis ptesti-
monio veniendo stando et redeundo
faciat ministrari. et si quid contra quod
premissorum fuit attemptatum sit ipso iure
irritum et inane habeatur i. e. sta-
tutum li. vi. adde quod dicitur i. de of.
dele. § quibus personis. ¶ Item recipiendum
est fine quod fuit mandato fuit impe-
tratum n de illis personis extitit a
quibus non dz exigi de iure manda-
tum i. e. nonnulli. ¶ Et que sunt ille
dicitur in q. vij § infames. ¶ In bursi.

cuz impetrandis. si dudū se liās ac-
dudū sit impetrant n̄c in scdo fiat
mencio in pīs ille scdo valet et
ille illud bn̄ficiū obtinebit. qui
p̄mo suas liās p̄ntanit ī e Caplm
et c. dibbatem et de ap. ut debi-
tus / Et h̄c ē v̄m si eadē die impe-
traūit et in grā sunt equales / S;
si ambo in p̄ntando gōant tunc
ē locus ḡtificatoni / et alius tacuit
omīo impetrati / n̄ ex tenore ipīg
exp̄sse appāt. q̄ vtruq; ip̄ius vo-
luntas p̄uidē ī e Duobg s̄ bi v̄o
li. vi. Secus si nō sunt equales
in grā vt pote q̄ vni ꝯtulit cano-
nicatū / Alij nō / ille cui q̄ ꝯtulit
canonicatū erit alij p̄ferendus / licz
p̄mo p̄ntanit liās suas ei⁹ ad q̄s
spectat Canonicoz. Excepto nō col-
lacō p̄bendale et ab h̄ije ī Cano-
nicū sit receptus ī e duobg in
pri. li. vi. Idem si p̄cedat tempe
et h̄at eandē grām licz s̄nt p̄
p̄ntanit suas liās. et in Canonicū sit
receptg in p̄benda tp̄e acceptōnis
p̄mo vel nō p̄ vacacōe ū scdo
p̄benda sit collata. anq̄m p̄⁹ suas
liās p̄ntet / d; p̄mo anferri Jdē
ē si an̄ acceptōm p̄mi ī canonicū vac-
tōne p̄benda p̄ execucōem eig fuit
dcōm ei ad quē p̄tinebat collacō p̄-
bende. q̄ eam volebat p̄ scdo p̄tite
ꝯferre. vel intdixit ne ꝯferret. nō
sue collacōni r̄s̄uanit p̄stim cū int-
poicōne accepta. tūc illi et nō alij
est assignanda ¶ Idem ē si an̄
eius acceptōm et p̄ntacōz vacanit
p̄benda. si deceenit q̄ ꝯtinuū recitū
et inane h̄ sup̄ va dū tn̄ dolg
nō possit vel nolit negligen im-
p̄ntan ī e Cibi qui li. vi. et ī de
p̄ben. Cum an li. vi. vel s̄ scd ꝯdicōn
mandat et an̄ ꝯdicōm completā alit
fuit receptg ī ē Si p̄te. li. vi.
Et c. Cū in vis e. li. ¶ Ite tollitur
si quis plures liās p̄ bn̄ficijs plu-
rib⁹ obtinendis. in plurib⁹ eccijs
et in illis nō sit mencio de alijs
nō valēt h̄e. si iā receptg ē p̄ p̄bas
ū scde faciat exp̄ssā mencōm de

sua recepcōne ī e Qm̄ mā ¶ Ite
si impetrauit p̄mas et ex eis obti-
nuit aliquas pensiones ānuatim
bn̄ficiū li'anū si alias p̄ impetr-
tas tacuit nō valent ī e ad audi-
enciā ¶ Ite si tacuit nomē dig-
nitatis sue ī e ad aures ¶ Ite si ta-
cuit aliud bn̄ficiū sufficiens ī e
Cum adeo ī p̄mo ꝯtinuitqz modi-
cū ī e Si p̄ponente et ī de p̄ben.
Cū teneamur et c. No p̄l li. vi.
et c. Si motu e. li. / nisi p̄ motu p̄p̄o
ꝯtulissz vt ibi. nō ē ei absenti
nō ignorati fuit collatū et hoc
impetracōis tp̄e ignorabat. tūc
eligat qd ex eis voluit retinē
ī e Gra li. vi. ¶ Ite tollitur
si tacuit vicariā p̄petuā ī e
postulasti. ¶ Ite si tacuit p̄am-
tum. nō retinui in Canonicatū
ī e Constitutg et s de ꝯsti-
tucōne ꝯcessissz et ī de p̄ben. p̄o
illorū ¶ Ite si tacuit dispen-
sacōm ī de fil. p̄s. Extra act.
Si cū cū quo li. vi. ¶ Ite si
tacuit se r̄gularē p̄tendo
ꝯfirmacōz h̄it porcōem ¶ Ite si di-
xit se clericū. cū nō essz ī de
ꝯtrsat Ex litis ¶ Ite si tacuit
q̄ p̄benda nō vacaret de facto
ī de ꝯces. p̄ben. Cū nūs et c.
et liās ¶ Ite si tp̄e date liāze
nō erat etatis legitime. licz sit ef-
fectus an̄q̄ vacauit. nō p̄t ei
de bn̄ficio cū Cura p̄uideri / S; bn̄-
ficiū aut sn̄ cura cū tp̄e tūc h̄ret
etatem sufficientem / p̄ eas liāre
potuit obtinē ī e Si eo tp̄e li.
vi ¶ Ite tollitur p̄ appō a se factā
ī e Expte ¶ Ite si tacuit q̄ alr̄
de mandato p̄p̄e fuit receptus
ī e mandatū et duob; c. se
¶ Ite si dixit se ꝯmisse monito-
rias qd fuit falsū. et executorias
impetrauit. No valz ī e Ex in-
sinuacōne ¶ Et ꝯnaliter vbicūqz ta-
lem veritatem tacuit nō falsū
suggessit. qua exp̄ssa nō tacita

ex

Interpretacio quod duplex

ff. licas no dedissz i e. Exhibit/ et
adde q dicitur i de pben. § Sz si
duo/ in huiusmodi litteris intelligenda est
condicio cau si no apponatur/ Si per ces
sitate vitantur i e. c. ij. Item si expe
ctatis concipitur aliud, quod ad illo quod
expectat de iur tamen no pt i e.
Si ante/ Item gratia no extenditur ad
beneficium quod de novo vacat post impe
trate litterae i e licas in Cle./ Durat
rescriptum per determinacionem. ii alt rescriptum
impetravit et de dnd rescriptis l.
fls/ Si aut alt impetravit no du
rat. ii per amicum pcqum potuit copia
iudicis haberi dicitur ut § e. § Si vero
et i de p mil. § Eznot modis
¶ Interpretari pt ille qui condidit
rescriptum i de sen. ex. Inter alia et ff.
de leg. l. volt et xi. q. i. § Exhys
hic Item no q quadam interpretatio est generalis
et necessaria et redigenda in scriptis ut
principis. ut in sinibus pdctl/ et hec
facit ius quo ad omnes i de re iudi.
in causis/ Alia generalis et necessaria sz
no in scriptis redigenda ff de leg.
l. Si de interpretatione/ Alia est no
generalis sz necessaria et in script. redigenda
ut iudicum ar ff de leg. l. no pnt
et l. nd ut aiit Et possit iudex
interpretari sinam sua ar de re ff
iudi. Sz penlh vbi pt supple que
desinit sine sit et interpretari sic p
tor pt ff de ptor stipla. Inp toris
dic ut i de sen. et re iudi. § in cau
sibus/ Alia est que nec est generalis
nec redigenda in scriptis ut ingeniosa
et de pfess. l. vna § xij. legan
tus/ tu nec delegatus pt interpretari man
datum pape/ q est rescripti nec commissionis
nec expletivus contentis nec gratiam i
de postul. c. i. in me/ Sed aut
legem nec constitutionem/ quia eius est con
dere eius est interpretari i de sen.
ex. Inter alia dic ut i de verborum sig
§ Ex ina/ Item quilibet iudex litteras de
beneficio plenissime debet interpretari
i de dona. Cum dilectus/ et quibus
sicut principis stricte et maliciose in
terpretatur in famam incurrit et de leg.

l. ij. Nam in dubiis per interpretationem
tendat ad suspendendum e vacendum i
de v si. olim et c. Cum olim/ quia
de privilegiis ipse no pt aliter interpretari
iudicare i de censib. vti c. j. et ij. Item
in contractibus plenius/ in testamentis plenior/
in beneficiis plenissima est interpretatio
facienda i de donat. Cum dilectus
in si. et de pmil. Exma nra In p
mis vbi aliquid a iure quid dissoe
pare videtur reducendum est ad ius quod
si pt fieri ne gat. quia pmpand est
iura iuribus concordare et de in off.
dotibus. l. vna et i de clet Cum
expediat § vj./ Sic enim facienda est
interpretatio ut nulli sit onerosa i e. Dam
pnum q et i de consue. Cum olim/ de
pmil. Ex ore. Item sz q nimius est ca
ptiosa ff de regu iur quod et l. ij
et i de reg iur In obscuris § vj./
Hoc est vim si va illud patiatur ut
i de consuet. Cum dilectus/ Nam a viis
privilegii no est recedendum vbi dubia sunt
i de pmil. porro et de dec. ad audi
enciam/ et vbi no sunt dubia no est
locus interpretationi ff de l. iij. Ille aut
in penis est benignior interpretatio facien
da i de re iu. § vj. ¶ Item debet
fieri interpretatio ut magis res valeat
quam pereat i de fi inst. Intellectos et
de v si. abbate Item ut odia restrin
gantur et favores ampliantur ff de lib. et
post. Cum quidam/ Item interpretacionem et meliorem
partem dubia sunt interpretanda i de spon
sa. Iuvenis et de reg iur c. ij. Sz
si neuter pars tracior est tunc sz benignior
i de pmil. Exma nra/ Item conservando
ecclesiam roabilis et ppropta interpretatio
legem nec constitutionem i de consue. Cum
dilectus Copia aut rescripti sen pmile
gii debet dari nec dari adverse parti de
articulis de quibus controversia sunt
et iudici ordin et allegenti inte
resse exhiberi i de pmil porro et c.
recepimus et c Cum psone li vj ¶ De
speciali rescripto et generali sequitur videre/
Speciale est quod ad certas diriguntur et sup
certis rebus nec negotiis expressis sz clausula
generali i e c. i. et c. pastoralis/ Et tale
rescriptum no extendit ad res aliquas
nec personas i de off del. Cum olim
et c. p. et B/ Et tale privilegium perso
nale extinguitur cum persona i de reg.
iur privilegium § vj. et i de aut.

Breull.
et vsu p. c. vj. Singule dicu^r in quo gene-
ralis cla continet, vt cu dicit ille et
ille et quidam alij tali iniuriam fecerunt
vel sic sup domo possessionibus dictis et rebus alijs
alijs in quo casu Rescripta valent quando
vel ad maiores et digniores personas
vel ad maiora negotia que sunt expressa
nime extenduntur in c. Sedes et c.
pastoralis et c. cum in multis li. vj. Item
cum li'e ad omnes dignitates de facto
re. cum certe iniuriam conferunt omnia re-
scripta in quibus cause tractus de manda-
tur expresse for colligitur ut cum in eis con-
tinetur Si premissis veritate suffragatur vel
si ita est vel simile tunc per illa tum
princeps commisit negotium in figura
procedendi iudicij et alij committit causam
totam vel partem principij medium et finem
cognitionis extentam in de off. de leg.
Cum tenet c. Sup quorum. vt in hijs
reenseri ex ca. mis fuit ab eo petitis
in de off. de le. Cum olim magister his
tunc vel potest extra nona ca. in de off.
de leg. insinuante ¶ De falsitate
Rescripti dicit ut in de fi. instru. c. Cum dilectus
et de. crimine falsi c. Item in hijs pena impe-
trantis Rescriptum per subreptionem est quod con-
demnandi sunt ad expensas sub literis
alti pte in c. Cetere in fi. et c. de quibus
qui actu pa l. Crimen Item sublatis
ptatti iore iudicio dol. xxv q. ij. Et
si cogito in c. vlt. Item puniri
l. cornelia de falsis ff ad l. cor de
fal. Si quis irrepsit Si falsauit literas
dni pape dicit ut in de c. fal. c. Item
in literis et crimen ergo

Rescriptum de Consuetudine

Visum est de iure scripto. Nunc
videndum est de iure non scripto
scilicet de consuetudine. Unde videndum
est primo quid sit Consuetudo. Et quo
inducatur. quot sunt eius species. De potestate
consuetudinis. Et quo consuetudo prescribitur
iuri ¶ Consuetudo est ius quoddam
moribus institutum. quod pro lege suscipitur
cum deficit lex in di Consuetudo. Et
consuetudo moribus instituitur et assiduis ac-
tibus hominum. que in scriptis redacta
non est generali nomine consuetudo appellatur
in di. c. Contrarium ¶ Inducitur
consuetudo cum maior pars populi incipit
aliquid observare tamen recte vt
decretis sit consuetudo et tamen iam iudicatur
Terma sic maior pars populi non possit in-
ducere legem Contra nullus consuetudinem iusti-
de iure naturali sed lege est etiam di. c. vlt.
Sed quod actus inducit consuetudinem distinguere
aut tu quibus de criminibus et tunc bini
actus inducunt consuetudinem xxv q. ij. Contra
nos et c. de eph. aud' l. iij. Aut in
actibus ciuilibus et tunc bini vel vnus ac-
tus non inducunt consuetudinem. nisi sit littere
prescripta in de ca. poss. Cum causa. licet
teneatur aliquid in possessionem quoniam cum te-
stet cum debitum sit etiam q. ij. Secun-
mod et in ut lite penden. c. j et ij.
¶ Sunt aut consuetudines species due est
aut consuetudo generalis ut consuetum est
orare versus orientem et signare se
signo crucis Et hec apud omnes catho-
licos obseruatur xj di. Ecclesiarum ¶
Singularis est que in certis locis obseru-
atur xij di. Illa est et c. homi-
fiat ¶ Potestas consuetudinis in sedecim casibus
consistit ¶ Primus est quia dat iuris-
dictionem in de off. Archi c. vlt. et in
de elec. Dudum vel persone que alias est
inhabilis ad iudicandum ut fere in
de arbi c. dilecti ¶ Secundo cum prin-
cipium predicatur in electionibus. quia
licet monachi de suo monasterio eligere
debeant Abbatem. tamen si est consuetudo
quod de alia ecclesia eligat. vel quod cle-
rici admittantur cum eis stando est i. de. cle.
consuetudini in c. Cum dilectus Cumana
et de ca. poss. Cum ecclesia ¶ Tercio
iudicat ad quem appellatur tenetur quod
de iudicatis si consuetudinem iudicat a
quo est appellatum in de tempo. termi-
nis sine racione contractus sine delicto
conueniatur consuetudo loci vbi contraxit
sine delinquit est seruanda viij. di.
que contra ¶ Illud ¶ Quarto
legem interpretatur in c. Cum dilectus
¶ Quinto consuetudo longeua racionabilis
et prescripta sit ius obligat et ita
ponitur tamen consuetudines sic constitu-
cionis xij di. In hijs ¶ Sexto ius
fat et tollat nam consuetudo dat ius
eligendi aliquem in Canonicum in de
elec. Cum ecclesia et ar. in de consuet.
Si ad sol. li. vj ¶ Septimo facit ir-
regularitatem quia filius sacerdotis
greci post primum in Episcopum nisi sit con-
traria consuetudo in de fi. presb. Cum

olim ¶ Octauo facit in eligibilem eli-
gibilem et eo° i° de concess. preben.
Cum nris. Sz hoc non b3 consuet°. ut qs
habeat duas dignitates seu duo bnficia
absq3 dispensaton sedis apl'ice i° e°
Consuetudine li. vj. Et de hoc vide
in constitucion. lo. xxij. Execrabilis ¶
Nono personas letimas ad cotrhend. facit
illegittimas i° de cogna. spi. c. i. et c.
Sup eo. Sz no facit personas illegittimas
ad contrahend. letimas i° de consang.
et aff. Non debet sup hijs. et c. non d3 ¶
Decimo hm consuetudine prioi infra xiiij
annos constituti sunt sepeliendi i° de
sepult. de vxore in fi. et c. lic. pt
li. vj. ¶ Vndecimo decima porcom
canonica p mortuis p solucadam i° de
sepl. Certificari ¶ Duodecio inlend
inmat in hijs que pns loca scz Cla-
ustris ecclijs vel religiosi conferunt
i° e. Ex lris ¶ Tredecimo facit in-
strum ante q° ale non conss. i° de
fid. instru. Cum dilectus ¶ Quarto-
decimo p multo pauperior i° de indi-
cionit Et b de constit. lic3 romanus
li. vj. ¶ Quintodecimo consuetudo inltane
excusat a pena non a culpa iiij di-
Demq3 hoc est vm si consuet° sit p-
scripta ut i° e. c. vlt. in fi. i. qt pns
poitm ale no excusat si sit contra ius
nale. nimo tato gnioza sunt pecta
quto diuitig infelice aiaz detinet
alligatam i° e. c. vlt. et i° d' symo-
no satis et xxxij. q. ij. Flagicia
hoc d3 ee melior condito fruris
p conmatam fruti ff d' fur.
infitiando s° infans. vo° Compoi-
to lacte fetente quesito cibare. Com-
putat exclusa cinem p tpis vsu
¶ Sextodecimo sic costito potior
tollit porc a fuit pori ctria Ita
consuet° i° de cog. spi. c. i. hoc est
vm si due diuise consuetudines successi-
ue orte sunt ab eadem vniusitate. vel
corpe Si vo a diuis vtes3 pnabit
in suo loco. xij. di. Scit scd et c.
illud ¶ Iuri scripto quoq3 p iudicat
consuet° h ad hoc ut piudic3 requir
vij Primo q sit ronabilis et p'scripta

Consuet. h. dr p iudicat iuri script°

i° e. c. vlt. et de ca. posss. Cum ead. Et
dicitur consuene ronabilem. quia non inp°-
bat pria ut in c. Cum ead. et c. Cum
dilectus Irronabilis e q a pure inp°-
bat i° e. Cum venlis expate et c.
no putat li. vj. vel vbi sit aliquid
con'nerui ecclesiastice discipline
sine libtate i° e. c. i. et c. Cum int
et i° de ela. Cum tia. ¶ Scdo q certa
scia et non p errorem sit inducta ff.
d' leg. q no rite e facere. illo
qui pt ins condere ff d' leg. De
quibus ¶ Tercio q sit tale ius quod
possit pscribi. qr qda sunt que p-
scrib non pnt. ut potz. q. procurator
debita ron visitatonis i° d' p'scrip.
Cum ex officio vel c obediencia i°
d' pscrip. Cum no liceat. vel q epus
vel abbas exemptus possit alibi
cusire sn licen pre i° e. Cum vrifis
vel c inedictum q no debet obsnari
i° e. Cum inter de pmil' excencia
vel q laici possit pscribe decias
i° d' pscrip. Cam que dic ut i°
d' cla s° Sz mnq laici ¶ Quarto
q no sit c ius nale ut dictum est
b e. b. xv. ¶ Quinto q sit obteta in
cdictorio indico i° de v sig. Abbate
dicatur enim ppe confirmari consuet° i. c dict°
indico. quia induat ff d' leg. Cum
d' consuetudine ¶ Con dictorium indi-
cium dicitur cum p eo hoc ipsa consuetudine
tn dicit non ee. et iudex indicauit
ee consuetudinem ¶ Sexto q sit vsitata illa
consuetudine eo aio. ut incedat sine
dedat se ius esse et ut in post
illud faciat ff d' iti. actu. qz
b. l. i. s. iul' et l. vlt. al' no p-
dest. ut ibi dicitur Na sole victa
consuetudine no inducit qz no eclis
h legibus c iudicandum. C. d' sen
et intlo iud' l. nemo ¶ Septimo
requirit q maior ps ppli vsa sit
illa consuetudine ut dictum e b e s°
Quinatur ¶ Vlt. z° a consuet° p iudicatur
iuri cmo no obstat itcona hois
iij. q. vij. h. quippe et ff d' aq.
to et esti. hic iure s° dictum

consuet' dicitur iur p iudicat

alios si extat memoria si non sit ad ex
presceptionem producta non vincat ius sit
in lege i e. consuetudinibus et c. fi. et
xi. di. Consuetudo et i d'ta poss[essionis] cum
etiam. Sed que est dicta inter consuetudinem
Dicta inter consuetudinem et presceptionem — et presceptionem / Dic quod consuetudo dicitur esse qu:
per obtenta contradictorio iudicio populi
presceptio non. Item consuetudine requiritur
quod maior pars populi illa utatur sed in
presceptione non. Item istis concurrentibus
iuri scripto preiudicat consuetudo. Ut autem
omnia que de consuetudine dicuntur bene intel-
ligatis premitto sit distinguere. Consuetu-
dinum alia honesta alia inhonesta.
Item honesta alia universalis alia
generalis alia singularis. Item genera-
lis alia secundum ius alia preter ius alia
contra ius. Dicam de istis singulariter.
Inhonesta consuetudo — Inhonesta consuetudo inter deos
sinodi sed etiam quantocius exstirpenda
viii di. Mala. Dico autem illam consuetudinem
inhonestam que est clericis onerosa
i e. c. i. et c. Consuetudinem li. vi.
vel per quam dirrumpitur nervus ecclesiastice
libertatis i e. c. cum inter et papne q
est contra iuri naturali dicitur inhonesta
ut dictum S. v. xv. De hac etiam videtur
posse dici quod si ipsa velit ea inducere
non dicitur lege dare sed potius
errare xxv. q. i. Quidam. Et contrario inho-
nesta dicitur que a iure reprobatur expresse
i e. c. ad mandatum c. venerabilis
cum inter consuetudinem et c. non putamus li. vi.
Honesta — Honesta universalis dicitur indistincte
ab omnibus observari ut dictum est
S. c. g. cum fuit. Item illa dicitur
solemnis quam princeps firmat et populus
ab aliis observari xi di. Palam ne.
sint. Et Generalis dicitur et honesta
quia alia secundum ius alia preter ius alia
generalis — contra ius. Consuetudo dicitur que firmatur
in aliquo castro villa civitate
vel toto regno. Sic generalis dicitur in
dioecesi in villa castri vel toto re-
gno iudicatur i e. de v. sig. c. cum in pre-
tibus et quod consuetudo que firmatur pro-
vincie dicitur generalis est expressum ar. i
de instit. cum venissent et i de ela
cum electio. Hec autem si fuit secundum ius inda-
gancia firmanda est quia iudex pro-
cedendo secundum ipsam videtur procedere
secundum ius quia et i de fi. instru.

pastoralis et de resti. cum venissent. Si
vero sit preter ius similiter indistincte firman-
da est xi. di. In hiis rebus et sicut
intelligi ff. de leg. l. de quibus ex-
expressum habetur i de sepul. de vobis
si velit et c. licet pater in pri. li. vi. ubi
dicitur quod pater potest eligere filio impuberi
sepulturam si sit consuetudo. Si autem — ho
sit contra ius. Distinguit quidam utrum
consuetudo precessit constitutionem vel e contra. Quia
si precessit et postea ius in contrarium ema-
navit dicitur consuetudinem exsufflata quia
per posteriora iura derogatur prioribus ff. de le-
gibus non est novum et ff. de sepul. preter ait si
dominus adii que inter de consuetudine inhonesta
Et ideo sive precessit sive non consuetudo
non debet sustineri nam malum erat quod corpora
sepeliebantur in civitatibus propter fetorem. Ideo
valet legis prohibitio lex non est illa non
est novum intelligi quod quando lege scripta alia
promulgatur quod posterior derogat prime ut ibi
dicitur quia princeps presumitur habere omnia
iura in scrinio pectoris i e. de testam.
omni et ideo faciendo contraria lege priori
derogatur. Sed in generali consuetudine non
est ita quamvis enim sit princeps de consue-
tudinibus antiquis persuasionem vel alterius
loci tamen nesciat et ideo faciendo legem
que sit contra consuetudinem particularem vel generalem
1 vel — non vel consuetudinem propter hoc derogare non censetur ideo:
suetudine in constitutione tamen ut de c.
fi. licet romanus li. vi. ubi quoniam papa
nomine ius constituit exprimit ad cautelam
quod consuetudine loci contraria se non constitue i
de ap. Romana et de fo. comp. e.
Romana li. vi. et est protestatio inter
sentiti consuetudinem esse. Sed distinguo e
qui consuetudo est pari contraria aut illud ius
tum inductum est in favorem firmatum con-
suetudine non valet consuetudo in preiudicium alterius
sed inter illos qui eam firmant tamen. Dico
inter eos aliquid tore quod infra dictam
virgam de non firmitam licitam imposuit
actione non mandatur exercerim infra
iiii or menses i de off. de le. Cre-
menti. et de consuetudine est inductum
quod elapsis xx diebus vel quindecim
habis sua executione mandatur non
valet consuetudo in preiudicium creditorum
qui consuetudine non induxerunt nec in tore
preiudicium eam inducere potuerunt ar.
de rescr. nuper indultum li. vi.
Ideo si fuit appellatum a sua

no dz p appellaoz executionem demandari
tam si mandat a quo illam consuetudinem
observare j de mi mi venientes quod
intelligi bene valet consuetudo quia non obstante
iure quod quod habeat quatuor menses in-
duciarum consuetudo inducere quia licitum
est cuilibet renunciare iuri quod pro se noscitur
inductum j de regula iuris in appellationibus et
de pactis Si quis in contrahendo dicit
ut j de privilegiis Et cum possit et si
Si tu tamen ut talis consuetudo
valeat et inter illos quorum causam indu-
cere requiritur quod sit certa scilicet introducta
inducta ut pote plures dixit in consilio
Amplius non detur libellus dixerunt
omnes placet quod sit consuetudo illa statim
valet maxime si in contradictorio iu-
dicio sit obtenta ff de legibus quod
de consuetudine leges instituuntur cum pro-
mulgantur confirmantur cum moribus utenti-
um approbantur iiij d. In istis Si enim
dicimus quod non valet donec sit prescripta
sequeretur quod nunquam aliquis posset inducere
consuetudinem novam quia licet semel prohibuit
consuevit quod sit eciam dicto simul con-
suetudinem quantumcunque inducere vellet indi-
care secundum eam dicit quod facit contra ius
et nunc debet indicare secundum eam nunquam pro-
cederet nec posset prescribi Secundo sufficit quod
sit prescripta et in contradictorio iudicio ob-
tenta j e. c. vel in fi j de elec. Cunana
vel tanto tempore observata cuius memoria
non existat j d v sig cum quibusdam
Si vero consuetudo sit singularis ut gratia
consuetudo est in curia sancti pauli
quod nullus debeat ibi eligi abbas de
monasterio sancti B. vel quod debeat eligi
consuetudo singularis duntaxat singulares
teneat observare et vere si sit prescripta tamen
j de elec. Cunana et j e. cum
dilectus et d capo. cum ecclesia et
multo forcius si tanto tempore cuius non extat
memoria fuit observata j d v sig.
Cum quibusdam Item valet si
sit obtenta in contradictorio iudicio scilicet
tamen Nam etiam tunc si non extat consuetudo
debet servari sicut quod iudicatum est quia ex-
sententia etiam lata contra ius litigatoris ius
factum est inter partes j de sen. et re iu.
Cum inter nos Credo tamen quod valet omnibus
ceteris cessantibus Si de quo consuetudo v.

epi et capituli cathedralis ecclesie
fuit introducta j e. Consuetudinis et j
de his que fi. a p si ca. c. pastora-
lis Item valet consuetudo quod episcopus non
teneatur requirere consilium canonicorum in
suorum subditorum excessibus corrigendis
j e. Non est h. vj. Item quod canonici
antiquiores possint infra xx dies prebendam
vacantem acceptare j e. quod
in tua h. vj. Ordinarie praeterea dimittat
quia non potest duas dignitates seu duo
officia in sola in eadem ecclesia nec in diversis
absque dispensatione sedis apostolice obtinere
j e. Consuetudinem h. vj. et j de preben-
de multa. Item propter consuetudinem preceptum
est quod in absentia beneficium sine preben-
datus e de mi qui. 6. de consue.
Cum omnes. et j de cle. no re. c. ple
et vlt. Non quod valet consuetudo quod ab of-
ficiali episcopi ad episcopum appellatur quia
idem auditorium indicatur j e. Romana pu-
tamus h. vj. Item quod consuetudo debet
servari quod parochiani faciunt oblationes
in obsequiis mortuorum vel in colla-
tione dictorum sacramentorum j de Sy
ad apostolicam dicit ut ibi et si quis
sacerdos et sequentia Rubrica

De postulatione

Primus visum est de iure scripto
quia saepius eorum iura insi-
cere quam ea tueri j d elec. ubi ma-
ius et extrema h. vj. Hoc subiecit hic de
creatione ministrorum et officiarum et primo
de postulatione videndum est quid sit pos-
tulatio Item quis possit postulari Item quis
postulare vel possint variare Et quod
ius postulatio attribuat de differencia inter
postulationem et electionem Postulatio
quantum hoc est consensus persone quae eligi
prohibetur non propter vicium sed propter defectum
quae tamen postulatio non omnino inhabi-
lem reddit ad prouidendum electore Con-
cors et rata capituli facta peticio
Non licet dicitur Non propter vicium sed
tamen pro quibus postulandus sit scilicet
abilis ad provendendum ergo non contradictio
sit pro minus vel commenda vel sit
in p. Postulatio e grata peticio
vel danda licentia vel ordinis

promonendi. Octavo grē. ut si epūs postulet in archiepm. Vel abbas exemptus vel electus in epm et confirmatus. ut in c. de translatione. Inn. tercia. vel sunt et .8. de confirmatione. Cum venerabilis. Nona littere petitio ut si quis coniugatus postulet. petenda est littera ab uxore. ut de conv. con. Coniugatus. Ordinis et promonendi petitio ut si quis in minoribus ordinibus constitutus postuletur. Postulari primo potest epus in archiepm. quia eligi non potest ut c. vlt. Secundo electus in epm et confirmatus. ut de translatione. Inn. et c. licet. Tercio abbas immediate subiectus pape. 8. de confirmatione. Cum venerabilis. Nec dicitur de electo et confirmato. sic in secundo casu dicitur. potest tamen talis abbas eligi. sed postulari debet. et epus electi in archiepm a papa vel allegato misso a latere pape confirmari debet. ut 8. ti. proximo. Cum venerabilis. et c. Bone ii. et in pn. et ut ti. proximo. Si abbatem li. vi. Quarto eligi non potest sed postulari in minoribus ordinibus constitutus. ut de elec. dudum. et ut de eta. et qua. Quinto quia patitur defectum in etate. ut de elec. cum in cunctis et c. cum nobis olim. c. vlt. Sexto illegittime natus. ut de elec. innotuit. Septimo coniugatus est postulandus. ut de con. con. Coniugatus. Octavo laycus xxi. di. c. i. et ii. Nono excommunicatus maiori excommunicatione. dicitur. ut de elec. Cum in c. i. et ii. Decimo irregularis et consimiles inhabiles ad eligendum. quia cum non habeant eam per que eligunt minus eligi non potest. ut de ele. eximie. Si celebrat. Et ideo de Sed postulari debet ab eo qui habet potestatem dispensandi cum illis. Sed numquid electus habens beneficium debet eligi vel postulari. dicit Ho. quod debet eligi. et postea debet peti littera

ab epo suo cum licentia causa sua dimittere non debet vij. q. i. Sos et c. Si quis et ut de renun. admonet. et quod possit in sua diocesi et in aliena est ut de elect. Cum inter canonicos. Item de monacho vel alio regulari dicit Ho. quod de consuetudine eligitur tota die et pro dicit debere eligi potest ut de eo. pro tuas in fi. et de sta. mo. quod dei timorem. Sed consentire non potest donec a suo superiore fuit licentiatus. alias non valet electio. quia suus superior potest ei dare licentiam ut de elec. Si religiosus li. vj. Sed si quis superiores istorum noluit eis licentiam dare sed epus electo scolari vel abbas vel huiusmodi prelatus monacho vel regulari. dic quod agendum est per superiore et ut de mu. pro natus. Nullus si maliciose hoc facit. Sed si constitutis ut ipsa contradicit. ut epum seu prelatum predictum compellit ad dandam litteras lxiij. di. licet et lxxxv di. florentinum. Cum si postulare possunt omnes ad quos electio spectat ut est pro toto et ut de elect. Innotuit. Item qui dati sunt ad eligendum possunt postulare. et de alia ecclesia ut de elect. in causis. sed non econverso. quia fines mandati sunt diligenter observandi. ar. ut de preben. c. vlt. Constitutus in minoribus ordinibus debet primo a se ipso postulari. scilicet ut faciat se ad sacros ordines promoveri et debet dicta postulantes super ipsum promoveri eligere. ut debet ei facere pactum de electione. quia sit esset symonia. cum omnis pactio omnis conventio debeat cessare i. q. ii. Cum pro et ut de pac. c. vlt. ut postulatus debet habere intencionem quod ideo ordinetur ut postulatur. sed ut postulare possit. In hoc tamen est consuetudo relinquendus. Sed numquid possunt variare et eligere alium. dicit Jo. quod male faciunt si eligant alium. tamen si eligunt tenet electio. Sic si quis conferat prosalia de furno cum aqua persona et postea cum aqua de puteo remanserit ut habetur ut de spon. Si inter. petamus cum invicem eligendo ar. ii. q. i. quamvis hec rursus in gl. lxij. di. c. Sed alium. Sed postulatus tenetur

Innuz

70

ei admitti. quia tn̄ faciant ordi-
ari i de preben. Sed sm̄ aplm̄ Sz
si nō fuit infra sacros. eligi nō pt
de cta et quia anulū Sz dz appa postulatio
Pone q canonici postulauit aliquē
iste postulatus preparauit sarcinulas
et emit equos ut iret Romā. et
fecit maximas expensas. postea dis-
uit sibi canonici Amice nō eatis
Romā nos mutabimus propositū et eli-
gemus aliud / unde sit potuerint va-
riare. dicit est q sic i e c Bone ij.
Sz unde electus iste vel postulatus
potit ab istis canonicis repetere istas
expensas. Hō. dicit q nō. qz ipse
sibi potest imputare q potuit variare
et ideo sibi dz imputari et ff. Sz
Si quis damnū dat sentit q pt
repetere ex lege ff. d q ob c. da
Si. ptinam ij c. et ad hō. nō
obstat. quia nō pōt mittere ut vari-
are q simili sunt in aliis dotibus
ff de re mr et i de re mr ante
li. vi. Canonici tn̄ pt facere postu-
latus ut faciat pre pntari postu-
latoni ante ordinet vel preparet
sarcinulas ad iter accipiend. et
per modum postulati nō potuerunt va-
riare i e c Bone ij d Nos qz vrand
Postulato p postulatione nullū
ius acquiri i et c plt. et ideo
pōt ab ea recedere postulatus. nisi
iam sit pntata superiori i e c Bone
ij. d Nos qz. et si fuit postulatio
approbata tunc postulatio p electione et
confirmatione habetur i d elct. Sed
tunc Canonicos et hoc fit ut vitent
euitare dispendia et discrimina ac
i de elct. nil est / Item si capitulum
petit a papa sue ecclie puidere
nominando duos vel tres ut papa
eligat ex illis acquiritur sit ius il-
lis. q pendente nominatione ia variare
nequeunt nominantes sic ut postulantes
i e. c Bone. ff ij. et ar xvj q. vlt
Con sticcollexij di. Canto. Sz
pq publicatione sacuium iam factam
ius acquiritur postulato. q tunc ea
nō pōt recedere i de elct publicata Sz
licz nō possint recedere a postulatione vel
sum tn̄ adhuc ius acquiritur postulato
p quod possit petere mr actionis con-
firmationem Sz officium iudicis ē implo-
rand. quia ex gra pcedit superioris
ut postulatio admittatur i e ad hec
cm fi et c. Bone Si tn̄ facta sit
in concordia postulatio. quia facta
in discordia nō consueuerit admitti
i e c Bone j. vel a duabus partibus
totius capituli sit facta alias nō vz
i de elct. Scriptum est / et facta
sit de digno tunc superior ex gra
dz admittere alias fit iniuria postu-
lantibus et postulato ff de a qua
con. et osti. li. i § plt et ff. qui
sat. da co. Si vero inf. et ar i de
in pro. pastoralis Si vero postulet
indigni sicut puantur postulan-
tes ptate postulandi vel eligendi
cauite i e c. j. et i de elct. Bo-
ne / Et eius si postuletur illitteratus
vel irregularis ut cū eo dispenset
i de elct. innotuit et lxj. di. Ce-
nomanensem et si vero persone electe
vel postulate cassentur nō dz ad-
eandem maxime eligi vel postu-
lari i e c ij et j de elct. Cum te.
Gra est int postulationem et elec-
tionem. quia nō pōt eligi pōt po-
stulari ut dictum e e § postulat
Item alia dria e. qui si aliqui eli-
gant aliqui postulent ad hoc q va-
leat postulatio requiritur q postulato
sit duplo maior i d elct Scriptum
est Si vero in elec. sm̄ electionem sufficit
maior pars ut dz i d elct. § Ille
e d' Scd Ita tria dria e. quia
electio fit cū solemnitate decreti omnium
sub scriptionibus roborati / Postulatio
ad sum̄a postulacione lxiij. di. § Sed
et aliud. Sz tn̄ vz i e c Bone
ij Scdo distinguitur. aut quis eligit
ut postulet ut epus vel abbas
exemptus i ti px In causa. aut
postulatur ut eligatur ut si parat
in etate vel in scia vel in natalibus
defectum i d elct. Sed in cunctis
In istis tribus casibus ē postulatio

dria vel electionis et postulationis qui

facienda eiusdem c. Item aut po-
stulatur ut legitime vel congregati
aut postulatur ut ordinem ut in minori-
bus ordinibus constitutis et in ipsis
duobus casibus. Nota est facienda
postulatio ad decretum sicut inclusit
pragmaticus lxi di. c. Sed et aliud.
Et a talibus postulationibus potest
resilire postulatio et sicut insi-
gnitur omnia supra illa que dicunt
quod postulationi illud quod accipitur
postulatio. Nota quod ad verum electio
vel postulatio sub alqua istarum
formis. Eligo postulandum vel ego
aut eligo postulandum vel ego. ad
ut vera electio ut vera postulatio re-
sultet in ipsa quod sibi invicem potius
adversantur. Aut sub illis formis
eligo impostulandum vel ego cum
ad impetrandum scilicet. Aut eligo
et postulo. potest per vicem diri-
vari cum incertitudine contingat
ubi quod probatur dubitat quis sit eligen-
dus vel potius postulandus. quo casu
Dicitur qui sit postulandus fuit vel electus
consilius tempore primo electionis vel postu-
lationis ne in incerto tangitur elige-
re non tentatur redeundi ad alia
post quam unum eligit sibi sit licentia
penitus interdicta ut in c. perpetuo li. vi.

Rubrica de electione etc.

Dictum est de postulatione
Sed quia per postulationem
pervenitur ad electionem ideo
sequitur de electione. Unde videndum
est primo. Quis sit electio.
Quis potest eligi. Et qui possunt eli-
gere. De forma electionis. Qualiter
cassetur. De examinatione et confirma-
tione electi. De accusatione et im-
pugnatione electionis. Dicendo sequitur
videndum de electione et purgatione electore
ad certam prothesium. Eligere
est aliquem ad dignitatem vel potes-
tatem vel officium advocare. Sed
que persone possunt eligi. Certe omnes
qui non prohibentur eo iure titulo

sit prohibitorum ar. ff. de testi. l.
i. et in c. de spon. Et apud Ezechielem que-
ritur vulgariter que persone prohibentur. dicit
quod ut examinatur sub tali forma sicut postu-
latio. Requiritur etiam multa enim
Anni xxx. Sacer ordo. Pura
voluntas. et morum honestas. sapientia.
Sponsa potest. Conveniens fama.
Decus et dant pontificale
Anni xxx scilicet completi. Ita quod non
desit dies. et est textus quod sic. cum
vicarius est episcopi in ea ecclesia
Baptisavit et predicavit lxxvi di-
stinctione. de hoc in c. Cum in cunctis.
Et eo dicitur ibi attigisse subaudi
maxime i. complevisse. Sacer ordo
in d. eodem. et quia a multis s. dia-
conus. vel subdiaconus. quia eodem
privilegio gaudet eo diacono in
de fini. Nota contra ajuramento. Pura
voluntas. quod hoc excluditur simus in
de simi. Nota contra c. v. Item episcopus
sub tali forma vel Item electus et
confirmatus et abbas. ut dictum est
sub tali forma de postulatione ubi petitio
gratie. Et morum honestas xxxiii di-
stinctione. episcopi. et adde quod dicitur in
de eta. et qua. sic de qualitate
et si sed. Sapientia quo ad forma-
lia xxxviii di. Omnes psallentes
in d. eta. et qua. c. plerique et vult.
et quo ad temporalia xxx di. petro
Sponsa potest scilicet quod sit de legit-
timo matrimonio natus in c. innotuit.
Conveniens forma quod in nullo deo
vaillat fama eius xxxiii di. laici.
et in c. de aetate ordo. Decus
et dant pontificale signum in
persona promovenda in episcopum per electionem
Et eo hoc contra quod electio sit cano-
nica. vel sit vero dedo nata fi-
dei decus et gemina etas et
mores et littera prestant honorem.
Et quid dicitur sicut episcopus inducto ve-
teri et novo testamento in aut.
de sanctis. epi. sed ubi vero ordinando

Nota
Elige?
qo
nota
Fama
nota

q°
Vel dz eligi eminctl' sic' ad co-
petens tollera[tur] i[n] de elec[tione] Nisi cu[m]
p[ro] de s[i]c p[ro]defectu. et i[n] c[apitulo] cu[m] nobis
q° olim. Sz utru[m] dz ee competes in
sp[irit]ualibus et t[em]p[or]alibus vi[detur] q[uod] sic. q[ui]a
dz se intromitte[re] de utroq[ue] ut in d[ic]to
c[apitulo] p[ro]defectu. Ymmo d[ici]t q[uod] sufficiat q[uod]
sit competes in sp[irit]ualibus. q[ui]a p[otes]t ei
dari in t[em]p[or]alibus coadiutor vij q. i.
q° c[apitulo] Qu[ari]t vel q[uod] dz ee nat[us]
d[e] legittimo m[atrimoni]o. Pone q[uod] aliq[ui]s
h[abu]erit filiu[m] ex concubina. Postea
iste filius f[a]ct[us] cl[er]icus. elect[us] fuit
in ep[iscopu]m. et fuit in eo illa. que
requirit[ur]. nisi q[uod] no[n] fuit nat[us] de le-
gittimo m[atrimoni]o q[uo]d requirit[ur] i[n] c[apitulo] cu[m]
in cunct[is]. Pater videns q[uod] filius
impediebat[ur] p[ro]pt[er] h[oc] duxit matre[m]
ei[us] in uxore[m]. Modo q[ueri]tur utru[m]
sit ydoneus vi[detur] q[uod] sic. q[ui]a tata
e[st] vis m[atrimon]ii q[uod] illegittimos fac[it]
legittimos i[n] c[apitulo] q[uo]d filii sunt le[gitimi]. Tanta.
q[ue]r elec[ter] Cont[ra]. d[ici]t c[on]tra s[er]i[us] c[on]ue[ni]ens sp[e]ctat[ur] i[n] c[apitulo]
vu[l]g[ar]iter dudu[m]. c[apitulo] sic in b[e]n[e]ficiis quo ad
cl[er]ic[os] t[em]p[o]us impetrac[i]o[n]is Si de r[e]sc[ri]pt[is]
Si eo t[em]p[or]e li. vi et i[de]o no[n] valuit
elect[io]. q[ui]a fuit elect[us] antequa[m] p[ate]r
contraheret cu[m] eius matre. Sz p[ro] q[uo] mu-
nus c[on]tractum eligi p[otes]t. q[ui]a ma-
trimonium o[mn]ia p[re]cedencia purgat ut
in c. Tanta. Pone q[uod] al[iqui]s non
poterat in ep[iscopu]m eligi ut pote
q[ui]a c[on]iugat[us] vel illegittimus. qui fuit
confirmat[us] et consecrat[us] contulit or-
q° dines et s[imi]lia. utru[m] valeat illa
que facit. Ista q[uestio] de pendet
ex illa. an sit ep[iscop]us. Si e[st] ep[iscop]us
valent Si no[n] e[st] ep[iscop]us no[n] valent
Dicit d[omi]n[u]s Ho[stiensis] cu[m] Ost[iensi] q[uod]
trix e[st] elec[ti]o canonica. q[ue]dam
strictissima. alia v[er]o stricta. alia
larga. Strictissima e[st] in qua ius
n[atur]ale consistit. q[ui]a sic int[er] viru[m]
et uxorem consistit carnale ma-
trimoniu[m]. Ita int[er] prelatum et eccl[es]iam
consistit m[atrimon]iu[m] sp[irit]uale i[n] c[apitulo]
de transla. Int[er] corp[or]alia et c.
lic[et] Et ita requirit[ur] Ius n[atur]ale sc[ilicet] q[uod]
sit de legittimo m[atrimon]io natus et cel.
ius positiu[m] s[cilicet] q[uod] sit l[itte]ratus et h[abe]at
mores i[n] c[apitulo] cu[m] in cunct[is]. Item
requirit[ur] solennitas ut fiat elec[ti]o et
scrutiniu[m]. et publicac[i]o i[n] c[apitulo] publicato
et talis est stricta ep[iscop]us. Stricta est
in qua requirit[ur] ius positivu[m] et sole-
nitas s[ed] deficiat ius n[atur]ale. et talis
no[n] est stricta ep[iscop]us. Larga e[st] in
qua requirit[ur] Ius n[atur]ale s[ed] positivu[m] de- +
ficiat talis e[st] ep[iscop]us. tenet tu[n]c ab
eo sacramenta collata in utroq[ue] tamen
q° ducendo in foro eccl[es]ie conferantur ar.
i[n] de ord. ab. e[o] qui rece[pit] c. c. p[ri]mo
et ij. Sz pone q[uod] illegittimus
fuit electus in ep[iscopu]m. et c[on]secratus
utru[m] potest salua c[on]sc[ienti]a retine[re] Ost[iensis]
distinguit. aut fuit in dolo electus
q[ui]a sciuit se illegittime natu[m] vel
electu[m]. et tacuit. tunc ten[etu]r resignare
n[on] p[otes]t retine[re] i[n] c[apitulo] Innotuit et ar. i[n]
d[e] testi. spol. l[itte]ras. Aut no[n] fuit in
dolo. q[ui]a de novo ad eu[m] p[er]venit
tunc no[n] ten[etu]r resignare. s[ed] solum con-
fiteri et facere p[eniten]tiam. Requirit[ur] vel
in electo mor[um] g[ra]vitas i[n] c[apitulo] cu[m] in
q° cunct[is]. Sed utru[m] melior est
eligend[us] vi[detur] q[uod] sic. q[ui]a i[n]e elige-
dus e[st]. qui plus quid poti[us] d[ic]o poss[it]
plurimu[m] xij di[stinctio] Nonit. Dico no[n] solu[m]
bonus. s[ed] melior e[st] eligendus. q[ui]a
no[n] mediocrit[er] peccat. qui meliori
bono mediocre bonu[m] p[re]ponit d[e] c[on]se-
cr. di. v. No[n] mediocrit[er]. ymmo no[n] solu[m]
melior s[ed] optimus e[st] eligend[us] l[ex]
iiij di[stinctio] metropolitano. et xxv di[stinctio]
s[u]p[er]i[us] aut[em] et viij q. i. lic[et] ergo.
Contra vi[detur] xvj q. i. ple[rumque] monasteriu[m]
ubi d[icitu]r sufficit ne sit malus. Ideo
tollerat[ur]. du[m] tame[n] sit sufficiens i[n] c[apitulo]
cu[m] nobis olim. et c[apitulo] cu[m] dilecti
ubi nulla cau[sa] in c[ur]ia mediocre
sol... Solo dicit quidam q[uod] sufficit
bonu[m] elige[re]. et c[on]siliu[m] est q[uod] d[ici]t
optimu[m] debe[re] elige[re] ar[gumento] i[n] de elec[tione]
Nisi cu[m] p[ri]dem s[ed] p[ro]defectu
Alij distingunt. et melius. Aut
cu[m] facultate p[ro]cedit elige[re] meliorem

ptat tunc nisi eligat Si aut de
facili meliorem elige no posset
tunc sufficiat bonum elige et com
petentem. et vij q. c. intelligunt iura
pallegata Item qui elige dic
de iur quod Collegium electorum
vel si duo vel tres sunt in collegio
i e. t. i et de consue. Cum dilectus
et i. de iur patronatus a nobis
lxiij di. Adrianus et c nosse
et lxi. q. vlt. Congregato et lxij
q ij Abbatem Sed si illa no sunt in
ecclesia ut collegium vel corpus sed
sunt ut singulares persone tunc superior
prouidebit ipse vel patrono putate
i de iur pro nobis et c. pas
toralis Item dicitur collegium
debet elige in ecclesiis collegiatis
de iur regularibus lib. de constitutione vel
privilegio aliqui ad electionem vocantur
i e. Ciuitatis et i de ea pos
et p. Cum aliquod vocantur religio
si ex honestate no ex debito lxxiij
di. Omnimode dum. Sed tunc
necessaria e potestas ut i c. Sinnaca
Item si maior pars capituli delin
quunt in electione eleccio deuoluitur
ad alios lib. uno pastores Ex
de posit c. ij et i. el. Bone
ij et c Cum in cunctis. et c cum
vinton Item Sed quid si oes delin
quunt. pt unum numquid ille solus po
test elige dicit Sb quod sic quia
vniuersitas vel ius vnum re
net i vno ff quod cuius vniu.
Sit municipium in fi et lxv.
di. Si forte Item eligunt sa
cent indignum illa vice tamen sunt
priuati potestate eligendi et triennio
a beneficiis ecclesiasticis sunt suspensi
i e. Cum in cunctis. et c vin
ton. Sed vm Si ex vote corre
ctis electo sequitur alii no sunt
priuati licet pro quod indignum

scient q. constitucio sunt nominauit
dat. dicit pridem i e ex tota lxij.
Idem si scient indignum postula
uerunt i e Septimum q. fi. Item si
negligentes fuerint in eligendo
infra tres menses i e Ne pro de
fectu Item si per simoniam sunt priuati
quia forum no fuerat i e Sicut
pax. et in casibus post i e si
casus Item constitutus in puer
ilitari etate admitti no debet cum alijs
ad episcopum eligendum Item i eccle
siis vel monasteriis hij
qui no sunt tacite vel expresse pro
fessi no debent cum professis vel la
ici quasi ad electionem electoribus mit
tere i e Sexto li. vi Item elige
no potest excommunicatus maiori excom
municatione interdictus vel suspensus
ab homine. suspensus a canone
suspensus ab officio vel beneficio vel
officio tamen non elige potest non eligi.
S. const. Cum dilectus c. Sicut vo
et S t. px c. i. ad fi. 2 i e cum
nec et. licet sit dicit ut i de sen
ex c.

Sequitur de suspensione

Sed infra quod tempus debent elige Re
dicit Sb quod cessante omni impe
dimento in ecclesia kathedrali vel re
gulari infra tres menses debet electio
celebrari Et si celebrata no fuit
qui elige debebant elige de potestate
carere debent ea vice. et potestas eli
gendi ad eum qui proximo preesse di
noscitur deuoluatur i e Ne pro defectu
Sed tamen ad casum alium no est extende
dum Item si electores i ecclesia ka
thedrali ipso iure eum eligunt in
dignum scient vel per simoniam eius forum
fuerit in generali concilio no ob
stat eligendi potestate priuentur no
ad decem superiorem proximum sed ad summum
pontificem potestas cadit devoluatur
Secus aut in inferioribus ecclesiis e
censendum | quamquam li. vi | c. c. prox
superior in ecclesia kathedrali qui sunt
priuati propter negligenciam | vel in aliis

inferioribus

cessionibus ecclesiis et quocumque tamen
preueniet habet deum pro oculis. non
differat ultra tres menses ad ca-
pitulum sui collegio ecclesia de persona
idonea prouidere quod si autem vel
aliunde si digna non reperiatur in ea
canonice ordinare i e ne pro de-
fectu ¶ Sed quid si eligat con-
promissarius in quem transferat potestatem
eligendi et ipse negligit eligere
infra tres menses / vel indignum
scienter eligit ¶ Distinguere aut
promittit infra tempus a iure statu-
tum eligere negligent / tunc ad su-
periorem potestas deuoluitur prouide-
di / et compromittentes sibi imputent
qui ei dederunt talem potestatem
Aut eligit sed indignum / siue
scienter siue ignoranter hoc fiat
non imputatur eis / ut scienter electores
talem ratam habuerint / sed libere remi-
tunt ad eosdem ut prouideant insti-
tutionem factam / sed ipse ut pena
suum tenetur actorem a beneficiis
ecclesiasticis triennio suspenditur ipso iure
sed tamen pena solum extenditur ad be-
neficia que sunt parata in illa
obtinere ecclesia quia talis eligendo
spiritualiter noscitur offendisse et idem
in beneficiis illius est censendum
qui alicuius electionem postulationem
uel prouisionem approbatione defecit impugnat
eius qui obtinet nomine / sed aut pena
in episcopo si ad eligendum fiat compro-
missarius vel alio superiori ullatenus
extenditur i e Si compromissarius
li vi ¶ Quid si eligat infra
tempus et faciat quod spectat ad ipsos et
electus consentire recusat negligentius post
renunciat iuri suo aut moriatur
seu ipsius eius occultum vicium electionem
irritatur ¶ Respondeo quod si nichil egerunt
fraudulenter habuerunt adiussensu.
renunciatione morte vel irritatione
predicta at si ipsorum nona esset
tempus integrum ad electionem aliam
celebrandam i e Si electio li vi

¶ Sed ubi debet fieri electio ¶ Respondeo quod
iuxta constitutiones canonicas si
fieri potest debet in kathedrali ecclesia
electio celebrari i e quod sic et sibi
in ecclesia inferiori que vacat. vel
in loco in quo erantiquus fieri
consueuerit i e cum ita ipse fi-
tamen si fiet alibi non propter hoc electio
uiciatur ¶ Forma electionis
est triplex ¶ Prima est ut pre-
sentibus omnibus qui debent et vo-
lunt et possunt comode interesse
assumantur tres de collegio fide
digni qui secreto et sigillatim
vota cunctorum diligenter inquirant
et in scriptis redacta mox pub-
licent in quo nullo appellationis ob-
staculo interiecto. quod publicetur / et
ab collatione facta eligatur in quo
omnes / aut maior et senior pars
capituli consensit i e quod propter hoc in pu-
¶ Et non quod multa sunt statuta et in
circa hanc electionem quod continetur in illo
c. quia propter de quibus quedam sunt
ante formam. quedam sunt post formam
quedam propter de formam ¶ Ante for-
mam fieri oportet vocatio sunt omnium qui
sunt vocandi et tamen presencio vocari possunt
i e ¶ Bone ii ¶ Tercia si non vocaretur
nisi de vno intelligas vel conte-
ptus / et sic ipsam electionem reddet
annullandam. non autem reddat nullam
ipso iure ¶ Tercia si contemptus prosequ-
retur suum contemptum electio nullatur
¶ Sed ego qui contemptus non fui
non possum prosequi contemptum alienum
quia si contemptus consentire velit
electio valebit / ¶ Sic intelligitur illa
... plus non contemptus vnius quam
contradictio multorum // Diuino tamen maiori
parte non faciat in penam / hic probatur
i e quod sic venerabilem. et c ¶ Bone
ii et valet electio propter nomine consensum
habitum / ¶ Simile est in de eo qui
duxit in matrimonio vencos / at hoc non

de mr vigore s3 de aptitate. et est
to. quia nulli pudicio pparatur
Sz si electo eet ipso iure. nulla
tur pseqnctam qss non posset
confirmari, puta. quia fuit facta
ab excoīs. vel de excoīs i eo.
auditis. vel in aliis casibus notē
i e g electo cassatur et sequentibus
Sz inquid in hoc casu pnt pmi
ab electione sua resilire. si absen
nolunt qsentire. vitur q sic ad dist.
dat de me suo s3 de postul. bone
ij v. q si qtra. et alij di. qnto
dic q no i e eod mt. tam in fi et
c in causis et ff de s. n p. pfun.
dum. Sz pone q illi qui q:
tempti sunt mortui sunt. et alij
loco eorum substituti. nunquid exigitur
qss illorum substitutorum. Ita ut si
no consenserint. electio viciatur. vnt
dic q no n pnt electionem irritare
nisi ipi. vel alij eorum erant con:
similes eis. quibus succeserunt in
one. et honore. quia tunc vna
persona censetur cum pmo i e de
off del qm abbas et i de
off ord. Pastoralis In tractatu
scong est ar. de testib cognositi.
Item illi qui qsenserunt mortui
sunt. et alij substituti. nunquid sufficit
si qtempti velint mo qsentire
vnt. et Bern. dicit q pnt
hetur consensus pstorum at si omnes
retro consensissent et q ad quos
electio fiat relata. dr i e du:
dum rta fine. Sed queritur a
quo remoto loco vocandi sunt ab:
sentes. Pet collige ex tou. qr
vocantur a tanto spatio quntum est
a Gemma usque ad Mediolanum lx:
m di quanto. Sz no deut
vocari a tanto remoto loco.
quntum e a Capua usque ad Pa:
normum i e eod mt. Item vocandi
sunt vbi sine periclo vocari possunt
i e eod sic s sup. aut. et c

bone ij vir. q solum illi qui
sunt in prouincia sunt vocandi i. e
toany Ost. B. q si sint in prou
cia ita propinqua q pnt vocari
tunc sunt vocandi. quia si prouincia
eet multum lata et longa no dut
vocari i e eod mt. vnus et e mo
si eet extra prouinciam et ipi qua
vocandus eet i e bone ij vbi
fuit votus qui extra prouinciam erat
Regina et Cremona sunt diuse
prouincie et ideo n dico vocan
dos omnes d prouincia, n qui co:
mode pnt vocari n qsuedo sit
q omnes vocentur i e in Bern.
n dico q tm de prouincia sunt
vocandi ut in c bone. Sz in ta
bus vocationibus prouinciis star
consuetudini. ut absentes vo:
centur mx qsuetu ne vniq tmqz
eccle ar illius c in genesi
et c nichil. Item si illi citati
no veniat. nunquid statim pntes pnt eligere
Jo. dicit q pntes procedere pnt ita
fine tamen mensum no precipiti festi:
natione nec morosa tarditate ff de
admi tuto. l. tutor s. i. de off
del. Consuluit et bone et Ber.
dicit q si maior ps et senior vt
procedere ad electionem post ut prouideat
ecce viduitate. qr si vocantur absentes
statuto eis termino competenti conside:
rata qualitate locorum et aliarum cir:
cumstantiarum infra quem pnt venire
si no venerint n assignauerint.
iusta causa qr no veniat. pntes
pnt procedere ad electionem i e quod
sic s sup aut. i d' ef del con
suluit i de ap. Quod sic romana
est e io quia mora in electionibus
e valde periculosa i e eod mt vni.
versis et i ut lite no qtest. qm est
quia citatus debet venire. vel iusta
ca impeditus. qstituere aliquem de ca.
pitulo procuratorem cui vices suas qmit
tat. et si opus fuit fide faciat
iuramento i e. Quia propter s illud

tomade

dent

q.

q.

clige

Narrauit

vocandi

capl

Gasse

Iusta causa est propter incommodum loci.
i.e. i. vel propter infirmitatem ut quia sibi
egrotantis in fine. et si nocet ad
maiorem terminum ff de re iudicata
l. pupillus in fine. unde quod ipse
non potest per aliud excusari, i. de off. de-
le. Si pro debilitate et c. pastoralis
in fine. et intellige de impedimentis
facti non iuris. quia huiusmodi impedimentum
iuris committitur non potest. S. de electione
sufficit. ut posui [illegible] ar. i.
de ~~[illegible]~~ electione postulasti. dicit ut
ibi c. i. et ii. Et nota quod iusto
impedimento detentus potest non solum
uni sed etiam pluribus committere vices
suas. dicit tamen eius contra dicit in solu-
dum potestatem. et erit tunc melior
conditio occupantis. Sed si ambo con-
currunt in simul et postulat se admit-
ti. audiri ambos non expedit. quia vota
sua possent dirigere in diversos dum-
modo maiorem partem non faciat
Sed is admittatur quem capitulum vel
maior pars capituli eligit. ut si
concordare nequeant is qui primo
in litteris procuratoris exstitit nominatus
Si autem nullus istorum fuit in so-
lidum deputatus tunc nullus ad-
mittatur. Sed sibi imputet qui
sic eos constituit indiscrete. Sed et
si is qui primus fuit constitutus ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~. unum suo nomine
et aliud domini sui nomine institutus
nominavit male agit nisi dicta
eligenda persona sibi dixit domini
specialem mandatum tunc cum illa eius
et in alia suo nomine licite potest
consentire. Et si nullus de collegio
velit esse procurator eius sive in vita
capitulum ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ extraneum non potest
deputare nec per litteras exprimere vo-
tum suum quod non est nisi sententia sed
in ipso scrutinio secreto et sigillatim
tamen exprimendum. sed probatur i.e.
si quis iusto li. vi. Et Item as-
signatio loci et diei precedit forma
ff de iudic. l. locum et S. de
electione. quia nonnulli et i.e. simi-

quia Item quod pluribus omnibus
tractant de forma electionis. et si
placuit forma scrutinii illorum scilicet
ar. i.e. quia propter in prin. sed omnia pre-
dicta forma et si non servata sit per
electos impugnari si et qui se op-
ponat et eius intererit est vel omni potest
confirmanda i.e. nichil est. vii. in his
non est irrita sed potius irritanda
i.e. quod sic. et huiusmodi potestatibus potest
omni tempore promoveri accusare quod non
intenit per rescriptum. hoc sed vero xxiii.
q. iii. c. Item posset tamen confirmari
electus per confirmationem impedimentum ut dictum
est S. e. c. cum forma. Et dicitur
vide de hiis que fiunt preter formam
in primis scrutatorem creato quod
huius testibus et tabellione
procedat. sed quod sint tres sed promote
tanquam compositores S. et p. non
e de electione electionis i.e. tamen que
et ~~capitulo~~ Si tibi li. vi. Et ff
quod cuiuscumque unum. Item cum s.
Si deremoneas. sed sufficit quod sint
duo per quos possint publicari vota
et pp ar. i.e. cum dilectus. Item
sed in S. non est de electione quod sint de
eodem capitulo. quia in electionibus conflictus
religiosorum virorum requiri debet
lxiii. dist. ab exitu duo non sunt
laici i.e. massana et c. sacrosancta
Item et Ubi dicitur continue quod
semper presumuntur quod illi qui sunt de
collegio indigni et fidelius pro eius
utilitate curare quam extranei i. de
testibus cum in officiis et dicuntur esse
fidedigni quod presumuntur ex ipsis.
quod per continue non probatur i. destinate
i. ord. fecit eum uno. et sufficit
quod non sint reprobati i. de presump-
cionibus. dum non sunt notorie indig-
ni tunc vel et nullo se opponente
debent repelli i. de except. excep-
tionem vero si ista non obsistit nec e
nulla nec annullanda i.e. ad in fine
Et De forma vero sunt i. que

Margin notes (left): Gasse; capitulum
Margin notes (right): plura solent / sic forma; i. uno; de forma que / sunt

sit ita grata diligentia obseruan-
da ut si con(tra) fc(tu)m fuit, el(ecti)o nulla
est sive irrita j eo. e(ad)e(m) ra(tione) et
c. in genesi. s. ut secrete et sigillatim
inquisitio fiat p(er) tres in q(ui)n(tum) colla-
tio et el(ecti)o in co(n)tine(n)ti nullo actu (con)t(ra)rio
intermisso. Unde p(ost) aliud faciend(um) h(ic)
p(ro)bant(ur) i. e. q(ui)a ff in p(rin)ci. p(ost) p(er)fec-
tam (con)firmandum in fine et c. i. de ge-
nesi et vota in scripto redacta
ut appareat p(er) scriptura(m) de (con)s(en)s(u) u(nius) cui(us)q(ue)
et si vellet mutare ei scriptura ob-
stet. i q. vij salubrium et xxviij
q. j omne sermo. ¶ Pone tamen
inter nominauit unum in secreto
p(ost)ea vult mutare. Videt(ur) p(osse) u(idetu)r
q(uod) variato in elect(i)onibus reprobatur
j eo. auditis. Host(iensis) dic(it) (con)t(ra)rium
scilicet q(uod) p(otes)t variare an(te) publicatione(m)
q(uia) c. dic(it) q(uod) p(ost) publicatione(m) scru-
tinij no(n) p(otes)t ergo a (con)t(ra)rio s(ensu) u(idetur) p(otes)t an(te)
publicatione(m) j e. publicato. Hugo
distinguit. aut uelit mutare in
(con)tinenti et tunc p(otes)t. aut ex interuallo
et tunc no(n) p(otes)t j de testi. c. p(rae)terea
¶ Item de s(ecun)da ut collatione s(e)c(un)da
jo eligat(ur) in qu(e)m om(n)es et senior
pars capituli consensit. q(uia) n(on) semp(er)
collatio no(n) possit fieri q(ui)bus a maiori
parte est electus. ¶ Sz in collatione
tria sunt consideranda, numerus,
auctoritas, zelus, et m(eri)tus, Auctoritas
(con)sideratur in dignitatibus et m(eri)tis
vite. Zelus consistit in a(n)i(m)o ut si(n)e
carnali amore eligant. q(uia) s(ecun)d(u)m
m(eri)ta vite p(er)sone sunt eligende
viij q. j. Si ergo. et j ut et bene(ficia). circa
ut mat(eria) de m(eri)to p(er)separ(a)t(ur), dignitas
q(ue) s(ecundu)m ea ta d(ebet) fieri collatio zeli
ad zelum, dignitatis ad dignitatem
j e. in Genesi. Si enim ex una
parte sit dignitas et zelus tam
reppertur eligendum q(ui)b(us) electi et
ex alia parte m(eri)tus p(re)ualebit dignitas
cum zelo ipse m(eri)to ut j e. c(ontr)a vero
et ar. ff de testi. In p(ri)ma h(oc)
intellige vij d(ist). n(on) m(eri)tis no(n) m(u)lt(orum)
excedat. q(uia) tunc m(eri)to s(u)p(er)are du(m)
h(uius) electus est sufficiens j c. dudum

et j de ap(pellationibus) (con)stitutis. et s(ecundu)m hoc ma-
ior et senior pars consentit. Sig-
n(um) m(eri)tus sit maior ex una parte, Illa
ia pars dic(itu)r maior et senior. que
meliori zelo et maiori pietate
mouet(ur) xl di. multi in fi. et
ar. viij q. j. Si ergo. Si uero ua-
lit maior d(u)plo m(eri)to q(uam) alia
q(ue) electores qui p(ar)te reliquam sit
extendunt ad extimatione(m) zeli
m(eri)ti, uel auctoritas ab ipsore reli-
quis uel electo ad opponi-
no(n) p(otes)t. nisi esset electo (con)tra votum p(ro)
alienis qui opponit. Nullum redd(i)d(it)
ipso iure j e. Si quis. li. vj ¶ Tercio q(uaer)o
si eligentium sit p(ar) in m(eri)tis ze-
lus, numerus et auctoritas hinc inde
recurrend(um) est tunc ad m(eri)tum electi
lxij dist. c. ult. Si vero omnia
sunt hinc inde equali(a) neutra
electio valet de iure. q(uia) neutra
facta est a maiori parte j c. cum
una, ea(dem) ra(tione) et c. in Genesi et
si cassata sunt utraque no(n) eos
illos p(ri)uatos. q(uia) no(n) uiden(tu)r fa-
cere (con)tra formam directe, unde iterum
eligant ar. lxxix. di. Si duo
Si aut(em) iterum et iter eligat tunc
p(ri)uant(ur) iure eligendi. Superior
en(im) p(otes)t facere g(ra)tiam cui uult ar.
e. de postul. c. j. ¶ Videntur
si capitulum p(otes)t se retrahere a for-
ma scrutinij et transferre se ad
formam compromissi, dic(itu)r q(uod) p(otes)t q(uod) a pa(r)
electorum s(ed) compromissariorum p(otes)t trans-
ferre ad scrutinium. si res sit integra
alias no(n). Duo placeat scruta-
toribus s(ed) eis inuite no(n) lic(et)
res sit integra. quia eis inuitis
no(n) p(otes)t mutari forma ordinaria,
p(otes)t tamen, eis inuitis dare alios
scrutatores forma no(n) mutata. et
si scrutatores in hoc vellent se op-
ponere suspecti essent ff. de proc.
qui ora. ¶ Item queritur si de-
putatis alius sit corruptus. uel
si no(n) e(st) scriptum votum suum an
debeat cassari processus. Dic(itu)r q(uod) si
j e. in causis. s(ed) a forma scrutinij
p(otes)t sine sit integra sine no(n)

non dum scrutinium publicatum est. dz
purgari requiri scribi si vero publi-
catum est cassanda sunt omnia. et
e a capite incipiendum. et per multi-
ores scrutatores. etiam si capitulum
vellet acquiescere. quia forma electionis
lesa est. Dic ut h. eo. § ante
qo[2] formam. Sed queritur quo et qui scru- requirit
tatore vota h. e. in causis fiet for-
ma scrutinii pt. sive sit integra
sive non. Dico requirentur. Dico quod
necesse sunt recipere vota sua cuiuslibet
sigillatim vel advocabunt aliquos
de capitulo ut cum quibusdam ex-
eis scrutentur tamen. Mirum quia
electores secundum pro uno ex se eligere
sunt i. e. eadem in iure. Sed intelligitur
de forma compromissi secundum p. et
credo quod in primo scrutinio debe-
rent vota requiri prius quam aliorum
quia si primo sciunt vota aliorum
possent machinari. et in eis posset
esse quod de necessitate eligetur. quibus si
postquam vota sua exprimerent. quem intel-
ligerent. que pars esset maior vel mi-
nor. et sic suum votum formarent.
xo Item nota secundum formam scrutinii
cum quibus canonicis consenciendi and
medio aliquos consensus suus in quo-
tum ad se. Sed habent in forma
compromissi sive electorum i. e. eum
in iure. Sed in quibus casibus hec
locum h. forma. Dic Innocentius quod
non habet locum. n. in kathedralibus
et in conventualibus i. e. ne procede-
fatu hostis et sic dicatur quod habet
locum in quibuscumque electionibus sive
in canonicis sive in aliis. quod ita
dicit indicari de parvis sicut de
magnis et de prebendis maioribus. et
est racio. quia ita posset esse contra
ac de electione decani vel cuiusque
prelati sicut in episcopo. Contrarium loquitur
de tempore electionis non de forma. ideo
decretum electionis qd glucal non obstat. Decretum dz continere
tota serie et formam electionis no-
mina eligencium. et eorum consensum
et subscripciones cuiuslibet in hunc modum
Ego talis canonicus. vel modo ecclesie
talis ecclesie. huic electioni interfui
et consensi. et propria manu subscripsi. si

sit scribere. Aliquis alius pro ipso et
nomine illius vel eius mandato
subscribere dz. i. de re. indi. cum inter.
nos. et nomen electi dz continere et
ad quam dignitatem est electus et
scriptura illa sit facta per manum
publici vel duos per ydoneos vi-
ros ut i. de probatat. et quin contra
sigillum capituli apponatur. et
hodie et dz continere inquisitionem et
voluntatem singulorum et publica-
tionem et collationem et electionem. Et ita
quod per tale decretum formam servata apparent
fuisse i. e. quia pp. et est de forma
electionis. ita quod si non fiat pub-
licatio voluntatum et collatio et electio
subsequitur incontinenti electio cassatur
i. e. Comunia et c. cum pp. pro pecu-
niam
Secunda forma electionis
Secunda forma per compromissum ut forma compromissi
scilicet eligendi potestas aliquibus viris
ydoneis committatur. qui vice omnium
ecclesie viduate provideant de pa-
store i. e. quia pp. § i. Nam be-
ne possunt dare potestatem aliis non
requiritur quod isti sint de capitulo pp. h. s. ff. b.
i. e. tamen quod clericus dicatur quibus
uni tamen committi pt. ut i. e. tamen
q. quod istud non est de forma ymo
melius pt compromitti per unum quam per plu-
res s. duos. quia tunc electorem facilius tunc[2] facilis
exitu est. ff. de arbi. Item si unus
vel alter dic ut h. e. § sequitur
de hiis. v. Item si. Dubitatur q[2]o
si maior pars eligit per formam
compromissi an valeat cum minor
eligit per formam scrutinii. et di-
cunt quidam quod non compellitur de
compromittere etiam si unus solus con-
tradicat. quia ut ipsi presumo ar-
guitur ff. di. nullus. quia cum quilibet
habeat vocem in electione non dz com-
pelli ius suum dare alteri. C. de co. i. de
ren comp. invitum. et dicunt vice
omnium providere i. e. quia pp. § i2 i. de
regulis iuris. quod omnium h. vi. Alii dicunt
quod utraque forma est ordinaria quod
in potestate capituli est eligere non ad-
mittantur ut sit forma compromissi
ordinaria. quia equa pena adiatur

et capitulum tenetur admittere electionem si electus
ydoneus est, ut est c. cum que. Sed si me-
dia pars capituli eligat unum foraneum
et alia media pars alium de gremio dicto pro-
nendo illos qui declinat ad forum
tunium quia forum illa celebrior
est et maior ff. de pact. c. uno ex proposito sed unus
sm — queritur si duo de electoribus eli-
gant notorie indignum an solus
tercius possit eligere tamquam ab eis per
vatus, dic quod sic ar. c. eum
in tuetur vel dic ut c. eo. § Sed
quid si. Sed quare dicit vera electionis
qua vero electio dicitur conferri — conferri sine per compromissum foraneum
seu scrutinium procedatur. Dic quod per viam
tamen electis vice omnium est publicanda
da alias non valet. Licet secus in ar-
bitris compromissarius lex quando
innuat quod ab eis omnibus sit pro-
muncianda facienda, ut est in c. Ben. quia
pro. et c. bene ord. per foraneum li. vi. Vide
tamen quod sub ita forma potest in electionibus
licite compromitti et compromissarium
sancto et sigillato voluntatibus omnium
no — in qua sit illum in que maior et
sanior pars capituli consensit eligere
tenerentur, ut est c. cum dilectus et c.
qua — cum expediat. li. vi. Sed in quo
dicit in electionibus monialium ob-
servari. Dic quod non. Sed est sic procedendum
ut cum in eis fuerit electio celebran-
da nulla monialis que xij annos pro — pr
egerit et professa fuerit tacite vel
expresse ad eligendum tunc alias
admittatur nec in abbatissam nec in
priorissam vel per ponissam mona-
sterium gubernare de cetero aliqua
eligatur nisi xxx annum compleverit
et expresse professa fuerit regulare ordinem
Unde si ad electionem per foraneum
scrutinium procedatur et vota dimisit
indivisas et sit discordia tunc
ea que a duabus partibus in uno fuit
electa omni exceptione et dictione
et appellatione partis alterius cessante
per superiorem exaudiende diligenter per-
missa. Si electio alias fuit congrua
confirmetur et electe confirmate si
Abbatissa fuerit benedictio impendatur.
Si vero nulla a duabus partibus sit
electa non obstante quod sit scrutinium publi-
licatum et ad electionem processum priores
moniales que aliam vel alias ele-
gerant antequam ad actus contrarios deve-
tant omni pravitate cessante ad
illam accedere que ab aliis maiorem
numerus facientibus est electa. Et si per
accessum huiusmodi ad duas partes pervene-
nerit confirmetur et benedicatur ac si ab
initio duas partes habuisset. Potest tamen
post confirmationem huiusmodi accusari vel de-
nunciari ut a dignitate eiciatur. Si
autem ad illam que a maiori parte est
permittitur est electa accessum aliquem
non tamen fuit ad alias prius in tam con-
senciunt faciat duas partes. Tunc
super obiectis partis alterius si que
fuerint et super aliis que in tali ne-
gocio sunt ex officio inquirenda ple-
ne sine strepitu et figura iudicii
per superiorem summarie inquiratur. ante
electio confirmetur vel alias infirmetur. Sed
in tum potest in spiritualibus et temporalibus
libere ministrare. ¶ Sic tamen quod de
rebus monasterii nichil penitus
nec alienare in monialem recipiat
quoquo modo. Sed adeo que a minori
parte eligitur non potest accedere per assensum
Non autem fit in huiusmodi moniales electio-
nibus appellatur collatio zeli ad zelum
vel meriti ad meritum. Sed solum
numeri ad numerum. Idem est si per for-
mam compromissi procedatur nisi quod ad
ministrare non possunt. Si pars op-
ponentium extitit duplo minor.
Sed debet litis eventum ponere ex-
pectare. Si tamen contingit ad se ap-
posita appellari in illis casibus
in quibus appellatio admittenda est
servanda est forma eadem que
in religiosis aliis observatur de
quibus infrascriptis dicitur. Nisi quod non possunt
per se vel excipere sed per procuratores suffi-
cienter instructos. Sicut in procuratoribus
aliorum religiosorum ut dicitur c. i. § si
omnis electus. Illi vero qui vocati
fuerint ad moniales in electionibus
dirigendas. ab hiis prorsus abstineant
per que inter eas super faciendis electio-
nibus oriri possit discordia vel

Right margin: esfora inspiciens

exorta mutari al' eo ipso exig-
mitatoms sue nomit se subiata
Ista etiam non plenu(m) locu(m) habet in
monasteriis in quibus sunt moniales
professe sub aqua de religio-
nibus approbatis Sed aliae illis
q(ui) sunt mixte quamdam prudentiae
conversationis iniuncte que non professas
inmutat nec professionem faciunt tamen
debent pro omnia observari excepto
q(uod) non professe eligere et eligi non
possunt quia non faciunt professionem non
habent statum vel ordinem certum
approbatum et per ea que dicta sunt de
monialibus que a iure quidem in
multis discrepant in electionibus
religiosorum virorum e procedendum
debet circa ipsa observari. Sed probat
in e indispensabiliter ut dicta et c.
quia propter li ii Tertia forma electionis

q(ui)a fora
inspiracionis Tercia forma est cum electio fiunt
quasi ab omnibus quasi per inspirationem
absque vitio celebrata i(d est) c. q(ui)a propter v. quasi

Vnde q(ueritur) an electoris debeat ipsam
procedere et videtur q(uod) sic. quia mo-
nachus qui vult adire districtioris
ordinem requisita licentia et si non
obtenta debet ire i de regul. licet
Dico q(uod) generalis electoris debet procedere
ut rogetur deum pro bono prelato. non
autem electio specialis ut placet
sibi et ita de eo. et sic per alios
xix q. i due sunt. et de cons.
di. i. omnis christianus quia non est
inspirationis modus ubi aliquis
potest attrahi verbis vel applausu ad
opinionem alterius ff. de ar. Si intuitus

qu(ae)stio Item queritur si aliqui de eligen-
tibus sunt in peccato mortali. an
possit ibi esse forma inspirationis
videtur q(uod) non. quia caritas ab omni
iniquitate est aliena de penitentia di.
ii caritas. Credo q(uod) sic viii. q.
i. audacter. et baptismus inde prevalet
et baptismus postea de cons. di. iiii
aliud. quia ibi dicitur aliquid q(uod)
aliud est baptizare per potestatem
aliud per baptismi ministerium Item

q(uaesti)o queritur. Si unus solus contradicit
an sit hec forma sequenda. videtur

q(uod) non. si tamen assignat vel
alleget bonum e quia non e .....
Secus si nullam tamen allegaret
vel valde suspectam ut presumatur
invidere vel velle bonos impedire
i de pe. et re. electorem quem Sed
si dubium est quo zelo moveatur
vel si taceat vel dicat. ego vel-
le uti iure meo non dico formam
esse inspirationis. Idem est si
suspectus ad electorem. non est expecta-
tus nisi demum e in, sed quatenus
excepta et xxxiiii dist. in fine.
Et hec formam multum debet constringi non debet
habent relaxari. quia que raro eveniunt
miraculosa sunt in aut de consulibus
in fi et lxiii dist. legimus Item q(uaesti)o
inquiritur de ista forma prius vero
dicere in electione. Dico q(uod) non. quia in hiis
non est locus retractationi xvii. q. i. qui
bona Item queritur an ista forma q(uaesti)o
admittat examinationem faciendam
a superiore ar. q(uod) non xix q. ii due
sunt Sed dicit q(uod) debet fieri an si remis-
sio sit penalis i de electi. cum ex-
iuncto. s. di. Si quis proposterea et
quibus latet superbia et appetit castitas
de pe. di. ii. Sicut. Et sola virtus
est in optimis moribus xxxiii q. i.
s. i. Et licet aliquis habeat indulgen-
tiam examinare i de t(ra)nsla. licet
Item inquiritur ab ista forma possit tamen q(uaesti)o
sire ad electionem ar. q(uod) sic. in q. vii. qui
sunt. pecto. Credo q(uod) hiis forma ab
initio cum tractatu et confabulatione
non vero unde non solum hec forma =debet
adhiberi non ab initio cessante tractatu
de electa persona in premeditatione admirans 3
patentem. sed forte non sanie latentis fuerit
Vnde in ewo. Nomine tenemus ar-
dens erat in nobis. Sed videtur q(uod) per
causas possit iri ad hanc formam gratia
spiritus sancti invocata in q. vii. cum in sancti
pecto. Electio autem summi pontificis
fit tantum per cardinales et in absque
ulla exceptione vel per hostem re-
di. Si papa. ab universali ecclesia ro-
manus pontifex habeatur qui a dua-
bus partibus cardinalium electus fuit
et receptus Et si quis de tercia
parte confisus nomen pape sibi usur-
pavit. tam ipse quam qui ipsum re-
ceperint excommunicationi subiaceat et

totius sacri ordinis privatus mul-
ctetur. Nam si a paucioribus quam
a duabus partibus aliquis fuerit elec-
tus ad apostolatus officium nulla-
tenus assumatur et predicte pene
subiaceat si humiliter noluerit abstinere.
¶ Ille vero qui a duabus partibus
fuerit electus in ecclesiam eo ipso pro
electo confirmatur et statim habet ple-
nam et liberam administrationem. Non per
symoniam vel presumptionem vel quolibet
ingenio male erit electus. Quod tunc
erit excommunicatus cum fautoribus suis
et debet ab ecclesia abici tanquam
antichristus invasor et destructor to-
cius christianitatis, nec aliqua super
eo sibi audiencia super eis servetur.
Debet vero de cardinalibus eligi
unus si ydoneus reperiatur. Alias po-
terint eligere aliud. De electione c. probabi-
liter de vitanda Canon. et xxiij
di. in nomine domini. ¶ Debet autem
fieri forma subscripta ut si papam in
civitate in qua cum sua curia re-
sidebat mori contingat Cardina-
les qui fuerint in civitate presentes
expectare decem diebus absentes
tantummodo teneantur. Quibus elapsis sive
venerint sive non. Extunc omnes conve-
niunt in palacio in quo idem papa
habitabat contenti singuli singulis
servientibus clericis vel laicis nisi
patens necessitas fuerit tunc duos po-
terit habere. ¶ In illo autem palacio
unum conclave nullo intermedio
pariete seu alio velamine omnes ha-
bitent in communi quod ita claudatur un-
dique ut nullus illuc intrare valeat et
exire. non ad cameram secretam
nullus loquatur cum eis. nec ad se ve-
nientes admittat nisi eos qui de vo-
luntate Cardinalium presencium pro electio-
nis negocio vocabuntur. nullus au-
deat eis mittere nuncium vel scripturam
et qui contra fecerit excommunicationem ipso facto
incurrat. ¶ In conclavi tamen predicto
fenestra competens dimittatur per
quam tum ad victum necessaria ministrentur
//dies Verum si infra tres dies postquam con-
clave intraverint non fuerit ecclesie de
pastore provisum. per spacium quinque di-
erum immediate sequencium singulis diebus
tam in prandio quam in cena uno
tantum ferculo sint contenti. Quibus
elapsis tantummodo panis et aqua vi-
num eis ministretur. Donec provisio
subsequatur et pendente negocio
provisionis de camera pape nichil
recipiat nec de aliis eius ecclesie
obvencionibus undecumque. Sed
dispositioni futuri pontificis reti-
neantur. nec de alio hic negocio se
intromittat nisi periculum pro terra seu dote
ecclesie immineret de fendenda, vel
nisi tam grave et eminens periculum
immineret quod omnibus et singulis
Cardinalibus presentibus concorditer
videretur illi celeriter occurrendum.
Cardinalis autem qui conclave non
intraverit vel intrans absque manife-
sta causa infirmitatis exierit ad elec-
tionem ulterius non admittatur. Si vero
pro infirmitate exierit durante infir-
mitate poterit procedi eius suffra-
gio non requisito. Sed si post sa-
nitate sibi reddita redierit vel
etiam si absentes qui post decem
dies sunt expectandi supervenerint
antequam de pastore ecclesie sit
provisum in eodem negocio et in
eodem statu in quo ipsum invenerint
admittantur. Si vero papa decedat
extra civitatem in qua sua curia
residebat Cardinales conveniant
in civitate in cuius territorio papa obiit
nisi sit interdicta vel contra Romanam ecclesiam
in aperta rebellione persistat. quod tunc
tunc in vicinori civitate conveniant. et
ibi omnia fiant in domo episcopi vel in
alia sicut cum in civitate obiit in
qua sua curia residebat sicut supra
est expressum. ¶ Domini vero et recto-
res et officiales illius civitatis
in qua Romani pontificis electio fuerit
celebranda auctoritate premissa omnia
et singula plene atque inviolabiliter
sine fraude et dolo aliquo faciant
observari. et ut adimpleverint co-
ram clero et populo civitatis illius
ad hoc specialiter convocandis prestent
corporaliter iuramentum quod si non ob-
servaverint diligenter vel fraudem

consenserint eiusque conditionibus firmiter
omni cessante privilegio sententiam excommunica-
tionis incurrant ipso facto et perpetuo
sint infames nec ad dignitatem seu
publicum officium admittantur et sint
privati feudis et ceteris bonis que
de quacumque ecclesia obtinent et
civitas sit interdicta et episcopo
privata. Eligant igitur cardinales
libere non vinculo affectionis media-
te vel oneris conventionis pactionis
vel electionis obligationibus non
querentes que sua sunt sed que Ihesu
Christi. Item aut secus egerint
divine subiaceant ultioni non ob-
stante pacto iuramento vel obliga-
tione. Et archiepiscopi episcopi et alii
ecclesiarum prelati quibus concessum
est proponere verbum dei hortentur clerum
et populum ad supplicationem pro eius suffra-
gia et devotis orationibus insis-
tat donec de summo pontifice
sit provisum. Hec probantur j e Ubi
hic periculum li. vi. Et nota quod cetum cardi-
nalium habent constitutionem ubi
periculum vacante sede mutare
modificare addere vel detrahere
non possunt ~~nec~~ eius irritationem
et est irritum et inane si ~~[illegible]~~ fuit secus
attemptatum c. iij de camerario
et penitentiarijs si de his non
fuit permissum quorum officium per mortem
pape non expirat j e ne Romani
in ~~electione~~. Sed quia duo
sunt quibus principaliter hic mundus
regitur sacra auctoritas pontificum
et potestas regalis xcvi di. duo sunt.
Ideo de imperatore sequitur. Vide
quando electus debet eligi xxiij
di. legitur. Sed coronatio et con-
firmatio eius pertinet ad papam. Et
si est de genere persecutorum vel ex-
communicatus vel publice periurus eius
electio cassatur j e Venerabilem xv in
q. iiij c. papa pictus. Et deponi
potest si sit inutilis ut xv q. vj.
alius. Item nullus imperator
seu rex Romanorum aut alius
imperator vel rex princeps mar-
chio dux comes vel baro vel

Dicto sunt electus
[illegible] de [illegible]

communis alius cuiusque dignitatis ex-
istat ultra annum in senatorem patri-
cium capitaneum aut rectorem ad
regimen urbis Romane eligatur
vel sumatur absque licentia sedis apostolice spe-
cialiter per litteras sub papali comprehensis. Et
si secus factum fuit electio non valet.
et electores et electus et consentientes
sententiam excommunicationis incurrunt ipso facto
et electores privati sunt omnibus hono-
ribus et gratiis quas habent a quacumque
ecclesia et sententia lata a tali electo
est irrita ipso iure. Iudices autem
et tabelliones qui processum vel
instrumenta confecerint suis officiis
sunt privati. Contemptores istorum
vel aliorum ab excommunicatione absol-
vi non possunt preter articulum mortis
nisi per Romanum pontificem aliquo pri-
vilegio non obstante. Hec pena non exten-
ditur ad eos qui in urbe vel terri-
torio continuo fuerint oriundi j.
e fundamenta li. vi. Electio cassatur Electio cessatur
vel est nulla quandoque ratione eligen-
tium quia facta est ab excommunicatis vel quia
elapsum est tempus eligendi et tunc
non impedit sententiam j de ap. Constitu-
tus et j de supplenda negligentia prelatorum c. ult. quandoque
non valet ratione persone electe vel
postulate. et tunc non prestat impedi-
mentum sede j e Dudum et S de
postulatione prelatorum. Item quandoque ratione forme
et tunc quandoque est nulla quandoque annul-
landa. nulla est ubi post appellationem est
facta legitimam j e Auditis. quia talis
dicto irrita ipso iure ad hoc ar. j de
off. dele. super questionum nisi. quandoque
est annullanda ut quia contemptus est
aliquis qui debuit ad electionem vocari
j e. Item sicut et in his duobus con-
tractibus sub distinguitur. quia aut prima
facta est a maiori parte et tunc non
debet secunda celebrari sic intelligere
j e Considerantes. Et si secunda sit
nulla ut ibi vel sit annullanda
j e Bone ij. Si vero prima sit
a minori parte capituli celebrata
contempta maiori parte quod erat in

tali loco qui poterat commode cogi et debebat . tunc enim praestat impedimentum sibi ut excipere tollere ut extra de exceptione . sed obicitur . Et enim semper in electionibus provinciale et etiam in aliis ecclesie negotiis maior et sanior pars capituli ut extra et in de his que fiunt a ma. p. c. i. ¶ Sed quod est ratio diversitatis quia ubi est nulla ratione eligendi et electi non potest impedimentum praestare scribe . et ubi nulla est ratio forme vel est facta a maiori parte capituli praestat impedimentum sibi . Et ideo quia ratio est . prima quando prima est nulla ratione eligendi vel electi electores ipso iure eligendi potestate privantur et electio ad alios devolvitur ut extra eo in tuitis et de postulatione . Item quando nulla est ratio forme non sunt electores ipso iure eligendi potestate privati sed electio est devoluta ad alios . Item secundum formam exceptare ut extra bone et c . Cummana in fi . Et ideo prima non reprobata per formam pars maior capituli potestatem non habet eligendi . et si eligit electio non valuit ut extra considerantes et c.

Casus in quibus electio infirma

Auditis ¶ Casus in quibus electio infirmatur vel ipso iure nulla est sunt xiiii or ¶ Primus est si obmittatur forma tradita in concilio generali ut extra quia propter . nam ibi dicitur quod aliter electio facta non valeat de illa forma dictum est . et c. in forma et ibi facta ¶ Secundus si tertiam incipiant et eligant corpore primi episcopi non dum tradito sepulture ut extra bone ut lxxii di. Nullus ¶ Et hoc si plenum non fuisset cassatum si assumit hoc ipsa non cassat ut caus sequitur legibus fuit causa cassationis . morti viro soluta est uxor a lege viri ut extra de sponsis . i. c. pe. vii q. i. sicut alii glo ¶ Tertius si fuit citatus sicutque ut tollere quidem qui illo qui erat eligendus vel ad animas eius ad illis qui debebant ipsum elige ut pro inquisitor prima loco desiderantibus est negandum viii q. i. In scripturis ¶ Quartus est si praestitit assensum sue electioni ante vel post publicationem nolente anteque eligatur ut extra eod. post petitio ¶ Quintus si facta fuit per secularis potestatis abusum et ad quos scilicet dicit Ego semper consueverim elige tte non est usus si abusus immo gravissime punitur ille qui consentit tali electioni ita quod perpetuo fit ineligibilis et eligentes potestate eligendi et ab officiis et beneficiis suspenduntur per triennium ut extra Quisquis et lxiii di. nullus . immo laycus patronus non eliget in Ecclesia Collegiata et si habeat hoc ex consuetudine electio tamen facta putatur laico propter honore ut si voluerit praebeat suum assensum ut extra sacrosancta Et illa impia consuetudo tollitur quod prima electa nominabatur in aure principis , requiritur tamen assensus regis ut de sua licentia eligat et servatur in pluribus locis et omnia vitiata tolleret ut extra eo. Cum terra et c. Cum inter universos ¶ Sextus si electio facta per canonicos fuit metos et laycos fuerit non obstante consuetudine ut extra Massana et c. cum ex eo li vi ¶ Septimus si electores eligant contra formam eis datam ut extra cum dilecti ¶ Octavus si fiet electio ad clamorem populi ut extra ex sua Quia varie voces populi non sunt audiende ut de prae . l. decurionum ¶ Nonus si clandestina electio ut extra quia propter in fi ¶ Decimus si fiat ultra spatium trium mensium ut extra ne pro defectu ¶ Undecimus si fiat a minori parte capituli ut extra Cummana auditis et c. Cum a ¶ Duodecimus si non fiat a maiori et saniori parte capituli ut extra eod. ¶ Tredecimus si fiat a suspensis ut extra eo. ut cum B. et de de consuetudine eod. ¶ Xiiii si fiat de infido vel de postulatione c. i. et i de eo eodem

qui est indignus
sive ... in ... [illegible]

Si celebrat ¶ Centesimaquarta si fiat ab
excommunicatis vel de excommunicato i e venera-
bilem et intelligat de maiori ex-
communicatione ligatis. Alioquin si minori ligatus
interfuit electioni non propter hoc vitiatur
i e illa cotidie. Nisi fuerint minori
ligatus eligitur i de ele ex qui ind
c vlt dic ut ibi ii et iii ¶ Cente-
sima si indignus et ineligibilis eli-
gatur i e cum in cunctis ymmo si scienter
tur indignum vel ineligibilem eligunt
privantur eligentes illa vice potestate
eligendi i e scriptum est ¶ Indignus
aut seu ineligibilis est ille qui
est interdictus excommunicatus vel suspensus
ut dictum est supra ¶ Item qui habet
duo beneficia cum cura animarum sine dis-
pensatione sedis apostolice i e dudum ii ¶
Item si sit illegitimus nec secum super hoc ap-
fuit dispensatum i e innotuit ¶ Item
si sit in minori ordine cum cum episcopus debet
esse non quando ipse ab aliis doceatur
i e cum nobis olim et c cum
in cunctis et ar i e officii ¶ Centesima-
septima si fiat per successionem i e vene-
rabilem ¶ Centesimaoctava Si administret
electus antequam confirmetur i e avaricie
et c bone ymmo quicquid fecit medio
tempore totum cassatur i e nosti non enim
ex electione sed ex confirmatione ius habet i e
transmissa nisi sint subditi summo pontifici
immediate et valde remoti videlicet
ultra Ytaliam constituti ¶ Si electi
fuerint in concordia dispensative
propter necessitatem ecclesie et utilitatem in
spiritualibus et temporalibus administrant
¶ Sed tamen quod de rebus ecclesie nichil
penitus alienent i e nichil est ex de-
creto ¶ Centesimanona si fiat electio post
appellationem legitime interpositam i e con-
siderantes cum nobis olim et c
auditis ¶ Vicesima si fiat post
publicationem votorum non sequitur con-
sensus electo ut unus nichil eligat omnes
i e in genesi quia sive per viam
scrutinii sive compromissi ad electionem
procedatur per unum est electio pro-
nunccianda alias ex ipso iure non
subsistat i e sed ea vi ¶ XX primus
Si procedatur ad electionem formam predictam
non est cassata i e considerantes
auditis et c bone ii ¶ XX II Si
ineligibilis eligitur et non pos-
tulatur i e innotuit ¶ XX III Si
quis eligitur in abbatem vel in
priorem in abbatissam vel

vel priorissam ante factam professionem
vel existente alterius ordinis vel
professionis i e cum cedium in eclesia
i e cum in magnum officii tu tam ad
nram ¶ In dignitatibus in pu et
c nullus li vi ¶ Sed ad dignitatem
episcopalem ad quam vel nominem eligitur
talis in secularibus vel in regularibus
ecclesiis eligi minime prohibetur ut in
c nullus ¶ XX IIII Si fiat per subre-
ptionis astuciam seu nominis supposi-
tionem i e cum dilectus ¶ XX quintus
Si contempto aliquo vel aliquibus
fiat electio i e quod sit venerabilem et c
bone ii possent tamen contempti factam
electionem ratificare ut dictum est de e-
lectione ante ¶ XX VI Si factam
electionem confirmat superior non facta
diligenti examinatione de persona electi
et processu electionis indigne pro-
motus erit removendus et qui con-
firmavit puniendus ymmo confirmatio
nulla est i e nichil est et c cum
li vi ¶ XX VII Si fiat electio ob-
missa collatione sive numeri ad numerum
sive zeli ad zelum sive meriti ad
meritum i e in genesi nisi altera
pars ~~cassat~~ ~~est~~ duplo maior i e
Si quando li vi dicit ut de e ~~l~~ ¶ Item
est de sba ¶ Vicesimaoctava Si omnia que
mandat concilio non fiant in electione
sive mox i e quia propter et c cum post
petitam illa aut que mandat concilio
non de e ~~l~~ de forma et ~~l~~ se ¶ XX
Nonus Si mandat papa ut tamen eligit
cum consilio aliquorum si postea electores
eligant sine consilio eorum electio ~~nulla~~ viciatur
i e cum in veteri et ff de adm
tut plt ~~l~~ i et i de arbi cum olim
¶ XXX Si per illam electionem commissa sit si-
monia eciam electo ignorante i e sine
XXXI ¶ Si aliquis monachus fiat sub illa
spe ut fiat abbas i e si dominus ¶ XX-
X secundus Si electus vel postulatus fuit
de eccelsia a maiori parte capitulo cumque pos-
tulatio vel electio est cassata vicio perso-
ne electus si non vicio persone vicio formae
ad eandem potest promoveri nisi symo-
nia intercessit i e super eo et de
postul pretextu ¶ Unde consilium est quod
superior cassat electionem quod adiciat tamen
quare cassat ea sed quando remittitur

ff
ꝑ xj Si vero uno ad
yciat ꝑsumit^r electus
electus vacabit
ꝑlacito ff

milites ab exitu ff. de his qui no
in fal ff de pen. Si ꝑfessi [xxxiiij]
Si fuerit sex electores vni omnes vel
maior ps eligat de capitlo. Si tres
eligant extra ca^m illius electio viciat^r
Et si et alij tres eligant de
capitulo illius electio confirmat^r. i e
dum in iure. [xxx quintus] Si electus
an confirmatorem ꝑ se tanquam ꝑ pro-
curatorem ydoneum vel ꝑ aliud ꝑ
pte vel in toto in tempalibus vel in
spiritualibus gerere vel recipe aut illi se
inmiscere ꝑsumat. i e avaricie li vi
nisi sit valde remotus vt dictum est
S. e. § xviij. [xxx quintus] Si electus
infra mensem a tempe electionis sibi
presentate no consenserit electioni. est
ipso iure ꝑuatus. nisi sit talis ꝑsona
que sine licencia superioris vel se-
dis aplice no valeat consentire
Et tunc electi vel electores s̄. loci dis-
tanciam a suo superiore debent
petere licenciam consentiendi alias ꝑuatus
est. i e quam sit electus li vj.
[xxx vj^tus] Si confirma^o vel infir-
macio electionis ꝑtinet ad se ap-
plice vel ꝑ applicam ꝑ psi con-
firm infra mensem iter no ar-
ripiat et scdm locorum distanciam
ꝑsonaliter vel iam inmunerit se no re-
ꝑsentet vel ꝑcuratorem suffi-
cientem instructum si electus sit
iusto impedimento detentus qui
cessante impedimento se ꝑsonaliter
represent cum duabus ꝑsonis ad
minus sup eodem negocio. et hic quod
est electio in concordia celebrata
Si vero in discordia ad minus de
quali pte due ꝑsone detine^r
quibus expense a conventu minis-
trent^r. i e cupientes li vj [xxx
viij] Si a̓ciu data fuit ꝑtas
eligendi subtrahat forma ut pre
secreto et sigillatim votis sin-
gulorum de capitulo exquisitis
et inscriptis redactis illum eligat
in quem plures consenserint post
inter comparacione. Si eligat
illum in quem plures quod requisitis

xxxvj Si electus
infra tres men-
ses a tpe [illegible]
ꝑsentat confirmacione
electus petit de
nullitate iusto
impedito cessante
i e quam sit
electus ꝑ electus
li vj

n. sexta

aliud consenserint cum no maior
ps totius capituli illum eligit
i e Si tunc li vj [xxxix] Si religi-
osus cuiuscumque ad mendicantes l. mo-
rati minime ipso a duo mediantes
que concordia in facto no inuis fac-
tione consistit i e quod nunc alicui de
ordine mendicantium fuit electus
vel postulatus in discordia et ad-
ministracionis sui ordinis licet ad quam
accessit superioris licencia vel assensus
[I]dem est de alijs religio-
sis si a maiori pte sunt electi
i e concordia li vj [xl] Si
religiosus quibus electioni de se
facte ex suam sentenciam sui supi-
oris cum dare ipsam valeat
licencia vel valet licencia generaliter
sibi cuius concessa. tibi damus
licenciam electioni consenciendi si
qua de te contigerit celebrari
i e. Aliud concessa in clerum no petit
et obtenta ꝑ superiorem conseni-
re et sinus superior irrequisito
conventu electo cuique consenciendi
et cussondi pt dare liberam
facultatem i e. Si religiosus l vj
quod habet^r i e indulgentiam ubi con-
stituit quod sine licencia specialis dud
spe nulla ꝑuide pt ecclesie ka-
thedrali electo caronici et ppos-
ano et religiosus ꝑlatus
subditum licenciare no debeat
ut talis consenciat ꝑuisioni et si
fuit consentiens ꝑori subiaceat ꝑ-
lato verum Epm reciperetur ad
honorem cuiusque ꝑuisione que consti
fuit irrita sup ipso iure. Cre-
do tamen quod in mendicantibus consu
inuiti vel priores generalis licencia
requirat i e concordiam l vj
[xli] Si eligat^r condicionaliter
vel alternative vel mitte i e in-
electionibus l vj [xlij] Si ꝑsat
se eligere postulando vel e conuerso
dic ut S de postul. § vlt [
xliij] Si electus apellauit ad
sedem ap. ꝑter suam electionem Si sine

casus in quibus electio confirmata tamen irritatur

lina de quali bona recepcio antequam
negotium finiatur i e ubi periculum l vi
adde quod dicitur e e s item si contingat
xliiij c ubi ipsa retinet sibi or-
dinatorem exhibens ne ad electionem pro-
cedant detinens si scienter egerint
irritum et inane si per eam scienter
vel ignoranter eligant non valet
e e ubi eo tempore li vi Item sunt
quedam casus in quibus dicitur electio
irritus canonicus Primus cum
canonici eligunt indignum scienter
e e cum in cunctis Nisi de gratia
restituatur eis potestas eligendi
e e electorum Secundus cum non eli-
gunt infra tres menses i e Ne
pro defectu Tercius cum non obser-
vat unam de tribus formis que sunt
i e eam per de quibus dictum
e e s forma et s sta et s tercia
Nisi aliquid rationabile ostendatur i e
cum int canonicos Quartus cum
maior pars capituli scienter eligit
indignum e e de postul prelatorum
et dicitur ut e e s Ita si maior
Quintus cum aliquem eligant
per secularis potestatis abusum i e
tempore Idem est in omni casu
in quo privatur potestate eligendi
Examinari debet electus antequam con-
firmetur de etate sua et ordini-
bus que omnia debet habere tempore elec-
tionis i e dudum i et cum in
cunctis in prin et de hiis que con-
tinentur e e s i ii et iiij Item
electus debet concordari utrum scilicet forma
canonica fuit observata i e extra
per de qua dicitur e e s forma et si
aliquid error intercesserit ipse con-
tinetur e e s Casus cum sequen-
tibus s proximis Electus ex-
emptus debet a suo superiori primo
confirmari Nam episcopus habet confirma-
tionem sui electoris i e cum nostrum
xvj q vlt nullus nisi aliquis
est exemptus i e de consue ve-
nerabilis Et archiepiscopus episcopum
confirmat i e cum dilectus et e
cum inter et de aliis Electus in x q
aplius nemini cito manus est

imponenda ideo confirmatio repentine
facta est irrita et inanis quamvis in
electione facta fuit in concordia sine in-
discordia sine apparent ~~collectus~~
~~sine~~ oppositor sed non ubi apparet
ibi facienda est citacio nominati alias
generali in ecclesia in qua facta est electio,
ut si qui sunt qui se velint oppone
compareat assignato eis termino
peremptorio competenti i e electum in elec-
tione li vi Sed si confirmationem electus
per debitam in re solempnitatem
in confirmatione obmissam vel per hoc
quod qui confirmavit confirmandi non ha-
buit potestatem cassari contingat non
per hoc electus si sit alias canonice confir-
mat i e ubi confirmatio li vi Con-
firmandi autem non potest ordinarius electorum
post appellationem ad se a parte factam nisi
prius fuit canonice ab appellatione re-
cessum i e ubi postquam li vi Et si
quis confirmat electum indignum debet
privari confirmatione primi successoris
confirmandi Et sit amotus dicitur ab
officiis suspendendi et remonendi i e in
est in prin Item electus confirmari
non potest nisi prius ipse consenciat elec-
tioni de se facte et si non consensit
infra mensem electio cedit ad pro-
ximum statim i e promovit et e se
et e quedam sit electus li vi dicit ut
e e s xxv et duobus s se Item
electus non confirmatus ministrare non debet
et dicit ut e e s xviij et s xxiiij
Sed electus et confirmatus tamen electum
episcopus vel abbas facere potest ea que
sunt iurisdictionis sicut est iudicare
excessus corrigere intrancia ana-
fallis recipe confirmare inmeste
et ecclesia et filia que consistunt in
iurisdictione consequenter electus et con-
firmatus i e transmissa et e no-
sti et i de sup e i Ea vero que
sunt ordinis sicut est clericos or-
dinare chrisma conficere deponere
clericos virgines benedicere ecclesias
consecrare et altaria et filia
non potest facere ante consecrationem licet
sit confirmatus i e Et sicut si-
procuratio et ar i de sup e i prius

que potest electus confirmatus

que ecclesia potest electus confirmatus

dic quando electus
et confirmatus

corporalia. ¶ Item electus in archiepiscopum
confirmatus et consecratus etiam si ante
fuerit episcopus ante pallii receptionem non potest
convocare concilium conficere crisma de-
dicare basilicas ordinare clericos
et episcopos consecrare ut extra eodem sicut
supra patet. Et videtur quod archiepiscopus non
possit aliquid istorum sine pallio exercere (margin: exercere = facit)
In quolibet horum episcopus et ipse (margin: Sequuntur)
non tanquam episcopus sed tanquam ar-
chiepiscopus hoc facere videatur ut extra
eodem patet supra preterea. Sed hostiensis dicit
hoc esse verum in hiis que sibi iniuncta
ex pallio non debet sicut est ordinatio
et consecratio clericorum in aliis sicut
in confectione crismatis et similibus potest in-
licet nondum receperit pallium nec
est in mora petendi et dicit etiam
consecrationem suorum suffraganeorum
quam hic per se non possit potest aliis de-
mandare ut extra de suffraganeis et
ar. i. de consecratione ecclesie vel altaris aqua. Et
electus suffraganeorum tenetur recipere
ab illis quibus mandat licet
generaliter in [illegible] suffraganeis et i.
de temporibus et i. et officio delegati supra quo-
modo. Et si dicitur ¶ Item post con-
secrationem electi possunt conferri an-
beneficia que habebat ipse electus
xxi q. ii Si quis iam et xvi q. i
Ne pro [illegible] Ille tamen est nondum
quia potest sibi aliquod in bonis competere
retinendi ut de preben. Si episcopus
li. vi ¶ Item ab electo confirmato
et consecrato fidelitatis exigitur iura-
mentum ut extra de iureiurando; sed iam forma
que traditur [illegible] de iure ego ¶ Item (margin: hic)
non quod confirmandi vita et actus (margin: No)
inquiri debet ubi est consecratus quam
prius melius ubi fieri ut prima quaestione
et xxiii di. Illud ¶ Item archi-
episcoporum episcoporum et exemptorum
electiones prius legati missi de latere
possunt et electos confirmare. Alii autem (margin: Legati de latere possunt episcopos et archiepiscopos confirmare)
generali legatione missi [illegible] a se ap[illegible]
specialiter sit commissum ut extra Si abbatem
li. vi. Et electus non potest confirmari
sine metu calumpnie potest cum con- (margin: Que inquirenda in confirmandis)
firmatoris que excipi contra ipsum
ut de accusat. [illegible] nisi sit [illegible]

qui enim notavit in electione qui
enim non potest et excedit per gratiam e-
in gentibus impugnare vel a-
licuius ipsius morum relata de no-
vo pandatur improbitas vel al-
ternis latentis viciorum defectus quod
visus ignorari potuit vitas re-
velatur. Et de hoc modi fide facit
ipso iuramento ut extra nulli li. vi ¶ Item
Ipsorum electorum sententiam a diversis
partibus vel prius a parte alterius op-
poni nisi [illegible] quod apponatur quod
notum illius tunc opponitur vel
reddet ipso iure ut extra Si quando li. vi
¶ Item Si quis aut postu-
lationibus electionibus vel provisionibus
factam aut contra personas electi-
onum et electionem vel illius tunc tacite
provisionem personatuum dignitatum vel
aliorum beneficiorum ecclesiasticorum facien-
da vel facta se opponat appellationem
hoc appellatur ad se. ap. vel ad
aliud. appellantes in instrumento
publico seu litteris super appellatione
confectis causas et singulas expri-
mant que in forma intendunt
obiecta vel proposita in presentia tes-
tium corporali prestito iuramento
quod credunt que sit exprimunt esse
vera et se posse probare alioquin
ipso iure ipsis adversitas prout ob-
iecta aliqua que non fuerint in litteris
vel instrumentis expressa in preiudicium
aliquod eis sedit vel veri fallit
appellationis illud ignorantur et (margin: hic)
super hoc prestiterit iuramentum et
credunt se sufficienter probaturos
esse. Et per appellationem sic ad se ap-
tamen is qui opponit. quam ibi
defendit et quarum omnis quorum
interest et quos causa tangit per se
vel per procuratores ad causam instruc-
tos ad sedem apostolicam accedere obiecta
causis iter arripiat infra men-
sem [illegible] alia veniat per xx di-
es post adventum albium app-
tata in electionis negocio non
obstante absentia aliquorum [illegible]

sit de iure fuit predat. et qui de
fecit in probatione eius quod obicit
in forum ad expensas condempne
et qui defecit in probatione eius quod obi
cit in personam a beneficiis ecclesiasticis
tenuis sit suspensus ad que si infra
idem tempus pia temeritate se inges
serit illis ipso iure sit privatus nisi
causa probabilis et sufficiens ipsum
excusaret h' plene i e tame.
non quod hec . . . et loquimur non liceat
clerum appellans nisi super uel contra
dictione probetur ¶ Et cum i forum
vel possessione opponit crimina uel defectus
quorum constantia si non procedit
super illis non audietur et si interet
illa dixisse denuo . . . i eadem
causa super illis alias non aperiatur quibus
et prosequens proinde quem non intro
pt ad assiste a prima appellatione qui non
fuat formam uel si appellatorie remu
ciat per viam quidem non presumpm
obiecta ut et alia ut in talibus
exceptis obmissa forte licet
appellationem repellat non tamen infirmat
probationem super hiis litteris factam
adversarium confessione et cum hec
omnia probantur i e Constitutione inter
ut eta et c statuimus li. vi ¶ Quod de
est Si quis contra ecclesiam et pro
nuntiatam personam ne ab alias eligat
ad se ap. ante fiat electio
dixit appellandum i e Cum contra
li. vi. Hec autem locum habent cum
extra iudicium appellatur i e Consti
li. vi ¶ Ut omnis ecclesie cathedra
lium vel regularium et ecclesiarum
electionum confirmationes uel infirma
tiones ad examen sedis apostolice
deducat in media subito uel
applo interiecta devoluit infra
post consensum iter arripiat et
quam cito poterunt comode lo
corum considerata distantia petitu
ri ratione confirmationem
uel presentari suas cum omnibus
actis iuribus et munimentis suis
et processus suos contingentibus coram
ipsa comparare personaliter teneantur qui

per xx dies expectati post si venire conte
pserint nisi iusta causa intervenerit
de qua apparuerit infra predictos xx di
es infra a xv dies post tempus huius
si admittenda videatur teneantur
fatie plenam fidem coram ipsa uel ad
eum ipsa duxit committendum quam in
fra idem tempus iusto impedimento
cessante per procuratorem ad omnia premissa
sufficienter instructum proponat
et ipsi nichilominus ea causa cessante
personaliter se representent alias omni iure
quod sibi in electionem prvenerit ipso
iure nisi ea proponatur que in dicto
presidentem eos excusaret ut ad com
parandum pluries tempus detur Quod
si tamen per procuratores ingenio uel
informato plenius fieri non potest ideo de
ipsis electoribus due persone ad minus
infra idem tempus transmittantur ad
omnia super ipso negotio plenarie
instructi quod electio in concordia ce
lebrata extiterit quibus in expositis
de bonis ad plenum ecclesie cuius
electione agitur procedentibus si sint
discreta alias de ceteris per eam
provideatur. Si vero in discordia electio
facta fuit tunc persone ad minus de
qualibet parte si plures sint electores
uel de parte electi cum una electio fuit
inita in necnon et medietatem
expensis electorum quas si electores
exhibere contempserint premunere
electionis nisi eos facultatum impo
tentia excusaret Et quando vincens
est electus cum aliquis uel aliqui
se opponunt opponens uel opponentes
in premissis expensis si plures sint
duo ad minus compareant cum actis
et munimentis instructi ut sedes ap
de omnibus plenius informetur Et si
eligentes electiones concordie uel in
discordia celebratas infra viij di
es proximum comode poterint electi
presentare distulerint qui culpabiles
fuerint a processus prosequendum totaliter
sint exclusi et beneficiis ecclesiasticis
tenuis suspensi ut dicitur in c. pre
cedenti ¶ Idem si persone instructis

ut pmitta opponentes vel electi mit-
te vel venire seu expensas mi-
strare contempnat destinare negle-
xerint nisi iusta causa et proba-
bilis excusaret, et tunc procuratore
sufficienter instructum mitte et nichi-
lominus causa cessante dictas expen-
dere tenentur a prosecutione prosecutoris
sunt et beneficiis triennio sunt priva-
ti. Idem est de opponentibus
et oppositis in unitis ecclesiis electus
Sed electus pro eo in prosecutionem suam mi-
nime prerudicium generatur. Idem
est de postulatis et postulantibus
si gratia postulati consensu prestare
non possunt nec exhibere expensas
alicui bus tenentur. Sed postula-
tis sine indiscordia vel in con-
cordia expensas proprias talibus
subministrent, excipiuntur illi qui
aliis electionis alligati liberi non
sunt sine licentia superioris vel electum a
quos nichil de vetere iure observ-
vari innuitur in reddendis
expensis eligentium et electorum
postulantium et postulati id sine
quod iustum fuit seu capitulis
canonum iudicabit iudicabit et
qui recesserunt de curia sed licet
antequam negotium sit finitum omni
iure electionis vel postulationis
sunt privati. Sed aut ab electionibus
confirmacionem vel sita provisione
ad eum ad quem spectat in fiore ne-
gligentiam fuit devoluta eli-
gendi potestas ad sedem apostolicam appellatur
dum a superioris dicta observentur hec
probantur infra e. cupientes et c. Si
pro quaque si Si vel li. vi. Est non
illi qui ad sedem apostolicam accesserunt
ita imminentem electionum negocia
instructi tamen. dicunt fructibus bene-
ficiorum suorum tam eundo quam mora-
do et redeundo tempore non ob-
stantibus privilegiis vel consue-
tudinibus contrariis distributionibus
cottidianis solum modo exceptis
ac si presentes residerent infra e. cum non
deceat li. vi. Item si contingat
extra iudicium in electionibus corporum

vel maiorem propter tam manifesta frivo-
lam appellari nequaquam ad sedem apostolicam
devolvatur. Sed tunc solum tunc in
iudicio vel extra iudicium appellatur
in scriptis ex causa probabili quod probata
debet legitima reputari Que in omnibus
tamen premissis casibus liceat partibus
ab huiusmodi appellationibus nulla in-
veniente pravitate recedere antequam
sedi apostolice fuerint presentate et in-
feriores iudices. quorum erat ipsarum
cognitio appellatione cessante de
huiusmodi pravitate ante omnia dilig-
ter inquirat et si eam intercessisse
repererit se de causis illatis intro-
mittat Sed prosequuntur partibus tamen in
competentem in quo tamen omnibus acte
et munimenta sunt sedi apostolice con-
spectui reputant alias si ipsi inqui-
sitionem premissa non facta electos
confirmaverint, consecrationes vel munus
sunt infirmitate et a confirma-
tione et consecratione corporum per annum
continuum sunt suspensi infra e. Cum
nos et c. prudentia li. vi. Et nota
quod appellatio non debet tantum ad curiam
rem donec apostolico vel eius procu-
ratorem intimata, et c. infra e. cum
electionis impleret et qualiter de-
beat intimari habes in eadem. Si
Sed si contra electum vel postulatum
vel promovendum ad aliquam digni-
tatem inter certa quod obicit aliquis
evidentem defectum vel aliud per-
sone defectum opponit ipsius de-
fectus appositus vel qualitas ne-
queunt per eam renovari Sed promo-
vendus super defectu ante omnia
subicitur examini et si defecit in
probando huiusmodi defectum a prosecutione
cause omnino est privatus et pena
punitur ac si in probatione omni quod
obiectavit defecisset infra e. si for-
te et c. ab eo l. vi. Idem est
in illo qui manifestum defectum
in visu auditu et aliis cor-
poribus membris et consensi-
bus intus in memoria et in

intellectu appositi i. de v sig. consilior.
li. vi. ¶ Nota quod procurator ad ap-
pellandum contra electionem vel post-
ulationem aut provisionem alicuius
non est ydoneus nisi causa que
in forma obitus vel personis vel
alia que appellare intendit spe-
cialiter et clare in eius pro-
curatorio sint expressa et habeant
speciale mandatum iurandi corpo-
raliter in animas eorum quorum procurator
existit quod ipsi credunt huiusmodi ve-
ra esse et se posse probare i. c. pro-
curator li. vi. ¶ Sequitur de electione
et putatione sacerdotum prochi-
alium. qui debent esse ydonei scien-
tia moribus et etate nam colla-
tiones de ecclesiis prochialibus
facte hiis qui non attingerint
xxv annum carent viribus ipso
iure. et is qui in ecclesia pro-
chiali rector extitit residere per-
sonaliter tenetur infra annum a tempore
sibi commissi regiminis numerandum
se faciat ad sacerdotium pro-
moveri. Et nisi infra idem tempus
promotus fuit ecclesia sibi commis-
sa nulla etiam monitione premis-
sa ipso iure sit privatus. Sed
licet de anno transierit quod nisi
ipsum negat ad sacerdotium pro-
moveri non vacat. nisi de toto anno
sit elapsus. nec potest alteri co-
nferri et non currit
a tempore quo regimine ecclesie fuit
sibi commissum. et possessionem
pacificam habuit. vel per eum ste-
tit quominus habuit si promo-
veri iusto impedimento deten-
tus infra hoc tempus nequivit
Sed si cessante impedimento
non fuit infra id tempus promotus
tunc sit ipso iure privatus
ne statutum fiat ludibrio
vel latitudine ei ecclesia vice iterato po-
terit conferri ¶ Possunt tamen
episcopi et eorum superiores cum
hiis qui huiusmodi ecclesias pro-
chiales obtinent vel obtinu-
erunt in futurum in residencia

minime teneantur et in ordinibus libere dis-
pensare quod usque ad septennium minime
teneantur nisi ad ordinem in licere stu-
dio existentes promoveri subdyaconatus
tantummodo ad quem infra datum annum
recipiendum ne retrocedere valeant
teneantur ut sicut dictum est sint privati
Et elapso septennio ad dyaconatus
et presbitratus ordines infra annum se
faciant promoveri alias nisi iusta de
causa id obmiserint ipso iure sint
privati ut probatur i. c. cum ex eo
licet canon commissa imprudens et c. licet
ii et c. cum ex eo li. vi. hec autem pe-
na tam loquitur in ecclesia prochiali
nec extenditur ad ecclesias collegiatas
et si alie prochiales extiterint nec
ad eorum regimen assumptos Sed prius
sunt monendi et post compellendi
per subtractionem beneficiorum i. c. statutum
li. vi. et c. cum in cunctis si inferiores
Si vero non intendunt ad sacerdotium
promoveri ecclesiam prochialem recipiat
ut fructus eius per annum recipiat
nisi voluntate mutata promotus
promotus fuit tenetur ad restitutionem
fructuum cum eos receperit fraudulenter
Et ille qui ei contulit eam sciens
tenetur ecclesiam sinare iudigne i. c.
commissa si tamen li. vi. ¶ Item non
licet alicui non constituto in etate le-
gittima et sacerdotio prochialem
ecclesiam commendare nec cuiquam tali
nisi magna et evidenti necessitate
vel utilitate suadente et tunc solum
potest sed usque ad vi menses i. c. nemo
li. vi. ¶ Sed quid debet sacerdos pro-
chialis scire Dicto dicit scire librum sacerdotalem
lectionarium antiphonarium baptisterium
compotum et canones penitentiales quos
nominat i. de penitentiis et re. si quis autem
aut prima usque ad si non dictus episcopus
psalterium omelias per circulum anni
dominicis diebus et singulis festi-
vitatibus aptas ex quibus omnibus
si unum defuerit sacerdotis nomen
vix in eo constare poterit xxxviii
di. que ipsius Sequitur
de translatione Episcoporum

Ostensum est supra de postulatione et electione ministrorum ecclesiasticorum. Sed quia illi qui sunt in officiis minori quandoque postulantur ad maiora, ideo sequitur de translatione eorundem. Translatio autem est de una ecclesia ad aliam translatio regularis. Fit autem translatio de minori ad maiorem non autem ad parem dignitatem vel ad minorem, quia qui promovent de minori ad maius debent promoveri, et c. i et ult. et xc in di. legimus in fine nam gradatim conscenditur honores ff de mu. et ho. ut gradatim. Clericus vero secularis qui habet beneficium ecclesiasticum potest transire de auctoritate sui episcopi alias non, in de rerum ad monasterium. Regularis autem cum licencia sui prelati ad strictiorem religionem, dicit ut in de regul. et transeuntibus ad religionem. Sed episcopus vel superior transire non potest eciam ad maiorem sine auctoritate sedis apostolice, ut c. per totum et vii q. i mutaciones vel auctoritate legati missi de latere pape, quia nullus alius legatus potest nisi sibi id specialiter commictatur, ut de ele. si abbatem li. vi. Idem est an electus confirmatus in episcopum, ut c. inter corporalia, non enim et in abbate exempto et in c. si abbatem, et ff. de confirmacione utili vel inutili et ar. in de rerum c. ult. Religiosus autem ad dignitatem seu prelacionem extra suam ecclesiam seu religionem dicitur ut infra eodem de electione in vi. sine licencia sui superioris non potest transire, quod dicit ut in de ele. si x. et xix. et ff. se. Non quia transit ad aliam ecclesiam absque licencia sui superioris punire debet ipsa et habenda, in c. quia non vero prima ecclesia vellet eum repetere quod facere potest, cum non sit absolutus ab ea per illegitimam translacionem vii. q. i non oportet et dicit ut no. in de ele. non rest. quod pena

et

No

ambicta

De auctoritate et usu pallii rubrica nunc sequitur. R.

Supra visum est de electione, sed quia electos petere pallium quod deinde pallio insigniri, ideo consequenter de auctoritate et usu pallii, unde videndum quid sit pallium, cui debeat concedi, et a quo et quare, et ubi et quo tempore pallio uti debet. Pallium est insigne archiepiscopi vel episcopi ornamentum de corpore beati petri sumptum, ut de ele. significasti. Sed quare assumitur de corpore beati petri, dic quod pallium benedicitur et consecratur super altare beati petri, et ibi ponitur, et ille qui debet uti pallio recipit ipsum de altari si est presens vel alius pro ipso si est absens. Conceditur autem pallium a papa patriarchis primatibus et archiepiscopis et ~~[illegible]~~ di. quod primo et aliquibus episcopis de gratia speciali, ut d. p. simmus. Et in inunctute et ista tres menses a tempore consecracionis computandos, vel a tempore confirmacionis si iam tunc consecratus, debent petere pallium per se vel per alium et si non petitum fuit cessante legitimo impedimento potest accusari et a dignitate removeri et obtento pallio et non ante scribitur nomen episcopi vel primatis ut potest eum facere ordinaciones, consecraciones, concilium et alia que pertinent ad ordinem episcopalem requirunt, ut de electione c. ii. Electus primo et ii probantur, hoc est c. i e nisi specialis c. di. ipsum ut d. ele. significasti, quod sit et c. seculares. Ille debet petere cum instancia et tunc eo debet nomine principale gerendi dari. Sed metropolitanus quando recipit, prestare debet ecclesie Romane sacramentum obediencie et fidelitatis c. di. pri. sta comis pallium et c. ult. et quod de ele. significasti, nisi papa graciam vellet facere et primam dimittere ad de postu. hone ii in fi. et in ribus pallii. Cuius habet autem forma vero conceditur

pallio

mfra

palliu ad honore dei omnipotentis
et bte marie virginis et btorum ap-
ostolorum petri et pauli et dni pp
talis tibi commisse tradimus tibi pa-
llium de corpe bti petri sumptum in
plenitudine pontificalis dignitatis
ut utaris eo infra ecclesiam tuam
certis diebus qui exprimuntur in
privilegiis eccle tue a sede
aplica concessis i e ad honorem
et c ult et sunt hii scilicet et hos tempori
natiuitas dni festiuitas scti iohannis
evangeliste in circumcisione in epiphania
in ramispalmarum in cena dni
in sabbato scto pasche tribus
diebus resurrectionis penthecoste
festiuitas sancti iohannis baptiste
et omnium aplorum in tribus festiui-
tatibus sancte marie in festiuitate
omnium sctorum in dedicacione eccle
in principalibus festiuitatibus
eccle sue in ordinacionibus clericorum
in consecracionibus eporum et in
die anniversarii sue consecracionis
ar i de fer c ult et de conse-
di in primadiand in ipsa palliu
signat plenitudinem ecclesiastice
potestatis et eo utitur semper solus
in missarum solempniis et ubique
in aliis vero signat plenitudinem
pontificalis officii quam vocati
sunt in partem sollicitudinis non in ple-
nitudine potestatis i e nisi et c
ad honorem archiepi et alii
tamen uti possunt in diebus solemp-
nibus et in missarum in solemp-
niis et intra qualibet ecclesiam sue
provincie c di palliu et c contra
morem et i e c i et c ad honorem
dum tamen habeat iurisdictionem in ecclesia ut
in c ad honorem Sed si erat pro-
cessionaliter vel sacris indutus vestibus
vel alio non pt eo uti ut i e c i
nisi inf ita clausum erent
quia tunc esset in ecclesia sicut hostiensis
Concederetur tamen ex speciali gracia etiam
extra provinciam vel diocesim pallio
uti pro consecrandis suffraganeis
suis vel clericis ordinandis tamen dum
fiat de diocesani epi voluntate

i e ex tenore Illud aut palliu
nos metropolitanus alii commodare
quia personale et cum ipso debet
sepeliri ut et ex primatiarum poss
suo pallio uti debiteri alterius
nisi super hoc habeat a se ap
indulgenciam specialem i e c ii
et c ex tenore Immo si archieps
transferatur ad aliam ecclesiam non
pt secum deferre palliu sed debet
mittere in prima ecclesia et petere
aliud a papa sicut de postul prelatorum
ii et ar i de renun ex supplica-
tione ¶ Sed in quod successor episcopi
qui transferretur ad aliam ecclesiam
eo ipso est confirmatur uterque pallio
quod ipse inveniat dicit quod non sine
licencia dni pape et iniuriam
ei facit si denegaret palliu
quod predecessor eius habuit de ff
aqua con et esti l i § perlt

De Renunciatione rubrica

Quoniam ea que per electionem
acquiruntur per renunciacionem
amittuntur ideo subditur de renunciacione
Et primo quid sit renunciacio
facienda quis possit renunciare
Et quis compellatur renunciare et
si renuncians pt post penitere ¶
Renunciacio est spontanea vel inuitus Renunciacio
spontanea resignatio iuris rei vel
iuris dicto quod inuitus quis privatus re-
nunciare non pt in q ii et c de licet
inre ff talr dando l ii § Sed quia et c di uel
venerint dicit ut i de privilegiis § ff
quis possit usque ad § nota quod si
ideo dicitur ff ii § hiti quia inuitus
habendo renunciari non pt ff de
acquirenda hereditate huius quis ¶ Item de spontanea ff prior qui nescivit quid fecerit pe q ii
spontanea ideo dicitur quia coacta
renunciacio non preiudicat i e super hoc
xv q vi alioquin et ideo inuitus suo
renunciare non pt xvii q ii Con-
salvus Et facienda est renunciacio in
manibus eius a quo habuit beneficium
instituto et confirmato vi q iii
Denique ideo clericus non debet dimittere
beneficium epo inconsulto i e admonere
alias non valet renunciacio et prelatus pt
eum revocare vel inuitus quorum interest
ut dicitur ibidem ut in retentione seu
renovatione esset periculum quia esset in-

Inhabilis et ipso iure privatus. ¶
Idem est in electionibus aliorum prelatorum
abbatum et similium sine quorum
consensu ecclesias dimittere non debent
ar. l. viij di. c. i. et ij. Si vero ecclesiam
renunciat in manu laici qui eam
contulit ei per putationem quantum ad
ecclesiam vel superiorem eius renuncia-
atio non tenet quin ecclesia vel superior
potest eam repetere viij q. i. non oportet
Sed quantum ad ipsum tenet quia
ipsam non potest repetere et si repetat
debet ab episcopo spoliari j. e. q. indu-
bie. ¶ Item si quis renunciavit bene-
ficio suo quod non repetat ad iura-
mento potest illud repetere non obstante
tali iuramento si per modum eligatur
j. e. c. ij. Sed si sponte renunciavit
confirmat cum iuramento postea repetere
non potest j. e. super eo. ¶ Item si quis beneficia
que habet pro beneficio obtinendo
renunciavit de consilio eorum
qui sibi tenebantur supponens se
voluntati eorum non licet actionem contra
ipsos Sed plenum officium indicatis
est implorandum j. e. dilecto et j. de
off. ind. officio ¶ Si quis frau-
dulenter renunciavit dignitati
vel prebende cum intentione quod aliquem
qui expectabat primam vacaturam
ante apostolica non impedit quod
ille expectans possit petere pingui-
orem quam infirmitate quam deti-
nebatur vel aliud aliquid invenie-
bat propter quod illius prebenda vel
dignitas vacare in primo proba-
bilius credebatur et renunciatio illicita
tenetur omnino et ambitio j. e. si
te. prebenda li. vi. Abbas vero non
exemptus debet renunciare in ma-
nibus episcopi xviij q. ij. abbates
Et si renunciavit ad superiorem e-
rum suorum in manu superioris
non valet renunciatio immo si ab-
solvit monachos ab obedientia
sua tenentur ei obedire j. e. electo
li. vi. Sed abbas exemptus in
manibus pape debet renunciare
et si aliter renunciavit et aliter electus

fuit electio debet cassari et abbas
integre restitui j. e. c. volt. quia
vero ad non est sine destitutus abbas
non fuit sine institutus in q. vi-
hit quippe et j. de [illegible] ad
petitionem ¶ Episcopus similiter et supe-
riores debent renunciare in manibus
pape j. e. inter corporalia et quod de
translatione quanto idem in electo
confirmato ar. quod de transla. inter
cor. ¶ Renunciare potest is qui habet
ius vel vicium habere quia licitum est
cuilibet renunciare iuri suo vel
pro se specialiter introducto viij q. i. ex-
emplum pitlosinum et c. de pact. si
quis in conscribendo j. de reglar.
ad apostolicam et de fo. compet.
si diligenti. dicit ut j. de preul.
li. c. Cum possit et quod se ¶ Iste
papa hodie potest resignare j. e.
c. i. li. vi. Sed alij prelati inferio-
res quorum tamen quam renunciat
exaudienda est renunciare non possunt
absque licentia superioris j. e. c. i. et c.
Nisi cum pridem ¶ Cause autem
propter quas possunt renunciare due
sunt probabiles. sex vere et quinque
false. due cause probabiles non suf-
ficientes quantum ad episcopos et
superiores sunt humilitas et melior
vita j. e. Nisi cum pridem in prin.
Sed quantum ad alios sufficiunt si vel-
lent committi ad fingere melioris
vite j. de reglar. licet [illegible] Debi-
litas timeri indoctus et iustitia sta-
dala plebis dura tollit sedes quinque
¶ Sex cause vere sunt conscientia
criminis debilitas corporis. defectus
scientie malitia plebis. grave standa-
lum. et irregularitas persone. propter
conscientiam criminis prelatus potest
licentiam cedendi si non cuilibet si
illius tamen propter quod ipsius officii
executio post peractam eius penitentiam
impeditur ut pote pro simoniaca
i q. i. Erga et j. de simonia tanta
et pro homicidio l. di. miror. de
quibus habetur expresse j. de accusat.
inquisitionis ¶ Secunda causa
est propter infirmitatem corporis vel debi-
litatem que vel ex infirmitate vel
senectute procedit et non propter quamlibet
sed propter illam tamen propter quam impotens

Cause propter quas prelati possunt renunciare
dignitati

redditur ad officium pastorale et
regnendum illam vigente de-
sidi conditorum corporea fer-
nor spiritus ad sublimiora con-
scendit ut e. t. i. ¶ Tercia propter
defectum scientie necessarie tam in spiritua-
libus quam temporalibus. quia prius
commissam sibi ecclesiam debet regere
in utrisque. et licet desideranda
sit eminens scientia in pastore ta-
men competens est tolleranda
ut de elec. qualiter nam debet tam
in spiritualibus quam in temporalibus
alios docere Et ideo amore doctrine
indigere non debet 1. q. vij Conve-
nientibus Et in auten. de sanc.
epi. § Sanimus alias posset
sibi dici Tu repulisti scientiam
et ego repellam te ne sacerdo-
cio fungaris michi. quia plus
nescit regere uxor regi tempus. nisi
tecum consciencia duce secum In-
sciam ductor pariter cadit in
scandalum ¶ Quarta propter maliciam
plebis. quod fit tot sibi maliciosi
nulli potest prodesse vij q. i. c. velis
Tunc tamen dormire debet severitas
disciplina xxiij q. iiij Ne admi-
ssio Tuma sanguinem elicit
qui nimis emungit in di. de-
inde Tamen si mortis periculum
immineat iusta est causa renun-
ciacionis ut e. ad supplicacionem et
de electione bone i. Et superior
ex officio enim transferre debet
non petant ar. j. de elec. pu. Tunc
sicut idem vir si ei aer sit pesti-
lens et mortifer lxxiiij di.
Ternoredam Et ar. ut e ad sup-
plicacionem ¶ Quinta propter scanda-
lum vitandum quod sine peccato morali
vitare non potest xl di. Si quis
Epus. dicit ut i. de no. op. nunc. § Si
Scandalum ¶ Sexta propter irregularitatem
persone ut pote quia bigamus quia
maritus vidue non tamen propter simplicem
irregularitatem ut pote quia non fuit de sto
legittimo matrimonio natus Si culpa latet
et causa potest cum eo qui laudabiliter
suum impleuit officium dispensari
lxvj di. Cenomanensem ¶ Tercio
cause sunt et insufficientes sunt

curiositas et voluptas propter laborum
angustias et propter persecucionem incu-
sus vel propter secretam inspiracionem
secundum probant ut e. Nisi cum pridem
¶ Item renunciat inter spiritualia
nullo pacto vel condicione inter-
veniente debet renunciare ut de off.
dele. ex parte i. et i. de symonia
et insinuacionem et licet simpliciter
et absolute renunciavit si intendat
quod aliquid sibi temporale accedat
iudicatur culpabilis apud deum
ut de symonia § i. ¶ Sed si duo
beneficia sua libere ac sine fraude
in manibus episcopi resignet hac
intencione quod fiant permutaciones
non peccant nec occasione huius
se. ap. potest aliquis permutacionem
illam impedire. cum aliter ea minime
resignasset ut de rerum permutacione
licet in una li. vj et conferendi alijs
bus ab hijs ipsis permutare volen-
tibus nullius est firmitatis ut
de re. permut. in illam ¶ Si quis
aut renunciavit inter suo puro
et sine condicione postea non audi-
tur de elec. cum inter. i. et i. e in-
pncia ¶ Renunciacio facienda est
in propria persona vel per literas ut e. t. i.
et c. Nisi ¶ Sed in quod potest fieri
per procuratorem hostiensis distinguit
aut habet mandatum speciale ad hoc
et tunc sic potest fieri quod minori illud sua
sibi. aut habet generale et tunc dis-
tinguitur. quia aut habet generale cum
libera voluntate et tunc potest aut
habet generale tantum. et tunc non potest fieri
de procuratoribus. procurator tutorum et. l. in
procurator cui libera est et i de procur. Item
ad agendum li. vj adde ut e. cum illis ferro
nullo in c. v de renunciacione dig-
nitatis vel beneficij facta per procuratorem ad
hoc constitutum licet procurator
fuit revocatus ipso tamen et superiore
cum fiebat cessio ignorante ut
per maliciam ipsorum vel alterum renun-
ciacio ipsorum fuit occultata Com-
pellitur renunciare symoniace et
intrusus secundum aliquos. et tenentur
restituere omnes fructus perceptos et quos
percipere potuit i. q. i. Si quis

kl. huius in
spiritualibus c. ... de ... i de sy ...

resignacio potest fieri
per procuratorem

Item cogitur qui obtinuerit licenciam
renunciandi si renunciare non vult
quia superior licenciam concedendo con-
siderat comodum ecclesie aut propriam sa-
lutem petentis quorum neutrum vult
impedire ut e. c. nisi cum et racio est
quia superior illuderetur ar. c. de postul.
Bone i. et premittitur aut contra eum qui
cum magna instancia et perseve-
rancia petit suam renunciacionem
admitti de pe. di. i. demorandum alias
non compellitur aliquis renunciare
invitus vij q. i. continuis et accessit. de rec.
leg. pastoral. li. vj. Item renun-
ciacio voluntaria debet esse non coacta
ut quia nec causa ad audiam iste est
sacerdos leprosus ut de cle. egro ex
dit ut ibi §. i. ¶ Nota quod intendens
renunciare si vocet superiorem ad
recipiendum cessionem et peni-
teat antequam superior veniat sibi
non nocet ut e. littera quia tunc est
locus penitentie vij q. vj. Si quis et est
mirum iii. penitentia sit alia capaciosa ff.
de reg. iuris hono. et ut de reg.
iuris mutare li. vj ¶ Item pacto
remitti non potest quod non dum competit
ff. de pact. l. pactum ut ius quod
quis sibi competere ignorat ff.
de i. off. test. sumat ¶ Effectus
renunciacionis est ut renuncians
non possit repetere quod semel sponte
renunciavit maxime cum invitus
ut e. c. ii. et vij q. i. Item pertinent
¶ Item propter negligenciam potest prelatus
removeri ut de off. cust. c. i. et vij q. i.
§. Item hic est vini quid est crassa
negligencia ut de off. archid. c. a. q.

De supplenda negligencia prelatorum

Visum est ex quibus causis pre-
latus potest renunciare vel re-
moveri sed quia quandoque propter
negligenciam removetur et aliquando per
aliud suppletur ideo sequitur de sup-
plenda negligencia prelatorum vel
subditorum ¶ Et causa destitutionis quia
de suplicat cura pastoralis propter prelati
negligenciam propter insufficienciam propter eius
carenciam seu absenciam et propter eius
culpam ¶ Item officium prelati in quo
consistit in iudicatione contenciosa
[illegible] collacione in dispensacione
et in temporali administracione licet autem
propter negligenciam possit prelatus removeri
ut in c. preced. in fi. quandoque tamen eius ne-
gligencia suppletur per superiorem in hiis
que sunt dispensacionis spiritualis
ar. viij q. iii. archolidus et ix q.
iii. conquestus et c. nunc vero ¶ Item
in hiis que sunt iurisdicionis con-
tenciose ut de sen. ex. sacro
et ut de off. ord. ad reprimendam
et c. irrefragabili In hiis autem
que sunt iurisdicionis voluntarie
sive non contenciose ut conferre bene-
ficia per capitulum suppletur ut de con-
cess. preben. Nulla et si capitulum
negligens fuit tunc per archie-
piscopum prima ut ibi et ut e. sicut
[illegible] et c. dilatis vel ad alium
superiorem qui dicit ut ut de concess.
preben. c. vlt. Et distinguerem
p. Aut propter negligenciam prelati aut
capituli si propter negligenciam prelati
transfertur potestas conferendi ad capitulum
ut dictum est. Aut propter negligenciam
capituli distinguitur. Aut totum
capitulum est negligens aut minor
vel maior pars si totum tunc
transfertur potestas ad superiorem ut de
concess. preben. postulat. nisi con-
suetudo repugnet ut de cler.
[illegible] tercia in fi.
Si minor pars est negligens re-
manet penes maiorem ar. ff.
de postul. Bone ij. et p. si.
Si maior pars non transfertur potestas
ad eundem sed [illegible] ad superiorem
maioris dicit penale ut de cle-
ligit. dic ut ut de cle. §. ¶ Item
si maior et tenuit tantum tempus
a noticia non a vacacione ut eligit
et quidem est ordinare alias ius
ut de concess. preb. c. mandamus.
Sicut Adde quod habetur ut e.
[illegible] nichil dicitur si prelati
relaxatis non conferunt ut sex me-
ses per alios administraciones vel
dignitates vacantes que non sunt
de mensa. sed solent esse spe-
ciales rectorum. licet obediencialis
habere dicunt auctoritate sua nisi
apostolica si sunt exempta con

¶ nulla est electio [illegible] quis ad
[illegible] [illegible] et c. li. et ut de
concess. preben.

hoc

[illegible] [illegible]

Causa destitucionis quadruplex

quando regeneratur

ferant illa pt quibus p platos
fuerat conferanda et no pmittat vel
applicari mensis platorz vel p
sionibus granari ¶ Quia aut f. qo
que sunt tpalis administratois
supplet p ca^m sz p cp insuffici
enciam destitut cura pastora
lis que supplet p coadiutorz
unum vel duos quos potit ac
cipe vel si no accepit tunc
capitlm sibi potit assignare
et si nolit accipe dabitur
sibi a summo pontifice qui in
omnibus gerit curam que in
platus agere pse no pt i
de tali ergo pastoralis
li vi et c plt et ult vi q i
pontifices et c quamis aut
lata ad pt sine litem supi
oris delegare ut in c ponti
fices ¶ Item p carenciam seu
absenciam olim supplebat p vi
sitatorem datu a supiore in
hijs que sunt spualis dispen
sationis lxi di obitum et c si
hoc pt capitlm facere et habet
auctem faciendi i de maio
et obe cu olim et c spali
li vi et pt ca^m ca in spualibz
quia in tporalibus ministrare i
e si epus li vi n ca^m ect
negligens quia tunc archiept
posset mittere visitatore qui
ministret in tpalibus et spualibz
beneficia cu p tinencia ad colla
tionem epi tn no pt confere n
sit a romano pontifice delatus
i e facte li vi si mult n ca^m
i de inst et si capitlm li vi sz
r si nam^z sinagori i ne se vac illa
¶ Item cu p capitlm plati q
quinati forte vel suspensi no
hr hoc tuffert^z in diio n con
tenciosa n voluntaria ad supi
orem diu cu no sint negligens
impetendo absolutionem i e roma
li xi et i de concess pben qua
dimissitate si vo sit in culpa in

dignum eligendo et tunc distingue
aut ita incora beneficia et tunc no
transfert^z ptas ad aepm sed eligitur
aliqua psona que destitum eius
supplet i de pben que aut ita
maiora et tunc dicit itz se s^r p ne
gligenciam v in hijs aut Nota
p albi abbas pnt benedice monachos
et alia que ad eius officium ptinet
certa si epi sunt negligentes i e in benedicendo abbates
c i ¶ Sz inquid est idem in
inquis monachis hoste dicit q non
quia no est pricium tantum i al
bis sic in inqis quia albi se
pius inuitat^z si fecerit aliquid
fore fctm sz inqri no et io fa
cienda maior inquisicio arg de
elec v pricium li vi ¶ Ite negli
gencia dissoluta i plato morle
pctm est quia dbt sollicite in
quirere et corrige subditorz excess
sus n excusat^z si ignorat i de of
archi. Ea que et i de regl
iuris c plt et ipo facto pbat^z
negligem platorz et quo omen
eius est notorium n inde est
pmitibus tunc negligens pbat^z
platus vnd supior inquire pt
et corrige subditum suffraganei
sui licet al possit inquire i
de cens. Roma et c ppetuo li vi
dic ut ibi g^r archiepus ¶ Ite
negligencia dissoluta ipe dolum
est ff mand l si fideiussor
i v sz negligencia solum impu
tatur negligenti i de iniur c vlt
quia negligencia unq alti ob
esse no dbt cu inquid sit ip aliq
odio pgrauet^z aliquis s de mos
test. cum ius et i de r iur no
Sequitur de temporibus ordinandorum Tra
ctatum est sz de electione
ministrorum ecclesiasticorum sz
quia tales dent ad ordines
pmoueri i de eta et qual c i
i s subdit^z q de tempe o a
quis et qualit sint ordinandi
unde videndum est qui sit ordo

de ?mo ordinum, de t(em)p(or)e i(n) quo
ordines sunt conferendi, et in q(ui)b(us)
p(otes)t ordines conferre, et que s(u)nt
de s(ub)st(anti)a ordinis et de forma or-
dinandi ¶ Ordo e(st) signaculu(m) a(liquo)d sa-
cram(en)tu(m) quodd(a)m q(uo)d p(otes)tat(em) confert
ordinato ad offi(cium) vel sic ordo
est sacramentu(m) sp(irit)ualis p(otes)tatis ad
aliquod officium in ecc(lesi)a ordina-
tum ¶ Nove(m) s(un)t ordines s(ed) q(ui)n-
q(ue) minores sunt no(n) sacri et q(ua)t(uo)r
maiores sunt sacri. Q(ui)nq(ue) minores
sunt no(n) sacri sunt psalmistatus
hostiarius lector exorcista et aco-
litatus. Q(ua)tuor maiores sunt
sacri sunt subdiaconat(us) dyaconat(us)
p(res)biterat(us) et episcopatus xxi di-
cle(ros). Et quod psalmi status sit or-
do expresse vide(tu)r xxiij di psal(mi)sta
et xxxij di Beatissim(us) et p(er) psal-
mistatum intell(igi)t(ur) clericalis ordo
s(cilicet) tonsura i(n) de eta(te) et quali(tate) cu(m)
contingat ¶ Ite(m) de ordine ep(iscop)ali
vi(detur) expressim lxxvij di illud et
i(n) de p(res)bitero no(n) baptizato ve-
(ru)m lxij v(ersus) Acolonsa dicu(n)t
vij ma ce ordines dicentes
p(res)b(ite)ratum seu tonsuram no(n) esse
ordine(m) ¶ Idem de episcopatu ar
lxxvij di c. i. vbi d(icit) Hug(uccio) ho-
stiarius est primus ordo et
s(ic) s(cilicet) p(res)b(ite)ratus no(n) e(st) ordo. s(ed)
officium tangendi p(er)sonas sala
mission(e) sacerdot(is) et abs(que) li-
cencia ep(iscop)i xxi di cleros
et xxiij di p(res)b(ite)ra vel dici(tur)
ordo p(ro) tanto q(ui)a ordinat ce-
tiam in tangendo ¶ Ite(m) tonsura
di(citur) ordo i(d est) signum ad ordinem
datur ergo in signum regni quod
in xpo expectatur. Rasio v(er)o q(ue) capit(is)
q(ui)a est t(em)p(or)alium depo(siti)o
et ad superiora app(ro)p(ri)a(ti)o quod signa(tur)
p(er) capitis rasionem xij q i duo
Et sic dat q(uo)ddam disposicionem ad
ordinis susceptionem. Et e(st) simile
de cathecismo qui est dispo(siti)o
ad baptismu(m) et tam cathecumi-
nus no(n) di(citur) xpianus xxviij q.
i(n) Sane ¶ De ordine ep(iscop)ali dis-
tingui(tur). Aut d(icit)ur ordo q(ua)ntu(m) ad
corp(us) xpi verum. A(ut) q(ua)ntu(m) ad corp(us) xpi

misticum. Si fiat relacio q(ua)ntu(m)
ad corp(us) xpi verum tunc eadem est
p(otes)tas sacerdotis et ep(iscop)i et (pape)
q(ui)a ita inviate conficit
sacerdos corp(us) xpi sicut ep(iscop)us vel
papa. Vnde dici(tur) Hug(uccio) sacerdos
est primus in ordine d(iv)i(n)o ut
supra asserit mill(ies) h(ab)et xxi di
cleros ita medium. Et s(ecundu)m h(oc) s(un)t
accipiu(n)t(ur) ordines in q(ua)ntu(m) ordinat
ad corp(us) xpi verum. Et ep(iscop)atus
no(n) est ordo. Si v(er)o fiat
relacio ad corp(us) xpi misticum
tunc ep(iscop)us h(ab)et maiorem p(otes)tatem
q(ua)m sacerdos q(ui)a c(ri)smate fron-
te signat i(n) de sacra vnctio(ne) c(apitulo)
vno v(ersu) In fronte. et c(apitulo) de con-
sue(tudine) q(ua)nto et ordines conferre
vt i(n) e(odem) de co(n)se(cratione). Et s(ic) s(un)t p(er)
dicta ordo sine dignitas et sic
no(n) obstat q(uonia)m q(ui)a s(ecund)o ordo s(ecun)d(u)m
p(ro)p(ri)e e(st) quadripertitus in pa-
triarches archiep(iscop)is metropo-
litanis ep(iscop)is. Sz archiep(iscop)i
et metropolitani idem sunt ut
xvi di cleros. Et patriarche
et primates sunt idem x. c. q.
di s(ed) i. ¶ Tempus quo debe(n)t
ordines conferri est i(n) iure
determinatu(m) q(ui)a tonsura sedi(s)
ep(iscop)alis p(otes)t omni die conferri ar(g).
i(n) e(odem) consultationi ¶ Ite(m) quator
minores ordines simul vni vel
duobus diuersis diebus vel aliis
festiuis q(ui)b(us) h(ab)et ep(iscop)us p(otes)t con-
ferre i(n) e(odem) d(e) eo et c. i. p(otes)t etc(etera)
virgines consecrare ut ibi ¶ Sed   4°
vnq(ua)m(qu)amd plures possit ep(iscop)us
ad minores ordines p(ro)mone(re) d(icit)
q(uod) p(otes)t dum tam no(n) sit ordina-
to generalis sz g(e)n(er)al(ite)r confer(r)i
debent in eo t(em)p(or)e de quo d(icitu)r in s(e)
s(ub)sequenti ¶ Omnes sacri ordines
s(cilicet) subdiaconat(us) dyaconat(us) et
p(res)biterat(us) debent conferri ~~etc.~~ in
~~...~~ t(em)p(or)ibus an(n)i s(cilicet) in Sab-
bato ieiunii quator t(em)p(or)um et
in sabbato an(te) d(omi)nicam de pas-
sione et in sabbato s(an)c(t)o pasche

i(n) e(odem) de s

i. e. de eo. et lxxv di. c. ult./ nec
valet consuetudo in contrarium i. e.
hanc. Et si quis aliter contulerit
contra prohibitionem predictam conferendi illud ordinem
et ordinatus a suscepto ordine dicit
suspendi careretque tamen recepto i. e.
hanc quidam Extra. et c. consul-
tationi predicta excipitur qui die dicto
potest conferre ordinem subdyaconatus
i. e. c. i. ¶ Item omnes sacros ordines
possunt conferri die dominico conti-
nuato ieiunio tam ab ordinato-
re quam ab ordinando et sic in
hoc mane diei dominice sequentis
trahitur ad vesperam sabbati pre-
cedentis. et ideo sive conferantur
in vespera sabbati sive diei domini-
ce sequentis. sic sanctione canonica
cum sabbato conferri intelligitur
ut intelligitur i. e. Extra. et lxxv di.
quod a patribus Ideo non potest quis
promoveri ad unum ordinem in die
sabbati et ad alium die dominica
quia tunc frustra ieiunium con-
tinuaretur cum comederet in die sabba-
ti ante cenam et die dominica ante
prandium ieiunium interrumpitur/ et
si fiat contrarium episcopus privatur
a collatione utriusque ordinis. et
ordinatus ab executione ultimi i. e.
Extra./ Non dicit tamen quod puniatur impliciter
qui delinquit. quia non delinquit
primum conferendo et tamen in eo pu-
nitur et ideo plus punitur ordina-
tor quam ordinatus. quia de-
bent esse prudentiores et quia maior
ar. C. de crimine sacrilegii lege ulti. Hostiensis
dicit quod utrique tam conferens quam
recipiens in utroque ordine de-
linquit Si enim non contulisset vel
recepisset primum non peccasset in col-
latione vel receptione secundi ordinis
dum tunc fuisset alias in canonice
in primum ordinem promotus ¶ Item
si fuisset datus ordo secundus nec de-
linquisset in ordinatione primi et
collato et recepto unius est impedi-
mentum alterius ar. i. de eo qui furtive
or. re. c. ij. dicit ut ibi sunt i. et ij. Extra.
de eo Episcopalis quolibet die dominica
hora tercia conferri potest lxxv di.

ordinationes i. e. ut est necessaria conti-
nuatio ieiunij cum tamen die dominica
conferretur et in mane ieiunijs
quilibet intelligatur ¶ Idem est quod
minores ordines die dominica con-
ferantur quia tunc dies dominica et
sabbatum duo dies intelliguntur/ et
peti debet haec consecratio in tres me-
ses a tempore consensus electionis l.
di. Quoniam. et lxxv di. Extra.
et c. de electione quam sit Extra.
li. vi. dicit ut ibi sunt xxxvi et
sunt sequentia ¶ Conferre possunt ob
maiores et minores ordines episcopi
dyocesanis subditis suis clericis nisi
quamvis sint a summo pontifice
in aliquo ordine promoti i. e. in di-
stinctione Sed alienis clericis
vel in dyocesi alienis ordines
conferre non possunt. nisi sint inutili
ut ad alienas dyoceses accedere
ibi velint ordines celebrare
ut quam ij. per totum. vel nisi rogati fuerint
per literas commendaticias ut in suis
dyocesibus Extra ordines alienos
lxxi di. per totum/ et in literis pate-
tibus tamen rationabilis exprimatur
quare ipsos non velit aut negat
ordinandos alias ordinati sunt ipso
facto suspensi. absque spe restitutionis
sine licentia sedis ap. specialiter i. e. De
pe li vi. et Episcopus qui sine literis
sui superioris ordinandorum benefi[cio]
ut dictum est, clericos scienter vel af-
fectata ignorancia vel quocumque ad
figmento quesito presumpsit ordinare/
per annum a collatione ordinum est
suspensus. et tamen sue dyocesis
absque ipsius licentia possunt nichilominus a
ordinarie episcopis ordines recipere
e Extra. qui li. vi. ¶ Potest tamen Episcopus
illius literas concedere/ vel eo in remo-
tis agente vicarius episcopi generalis
non autem inferiores prelati religiosi
vel alij, nisi eis qui suos clericos
a subditos possunt a quo voluerint
Episcopo facere ordinari a se. ap.
sit indultum/ ut officialis Episcopi
cum ad hoc se ipsius officium non ex-
tendat/ sed sede vacante capitulum
seu hijs ad quem tunc ipsius administratio

in spiritualibus pertinet dare pro li-
centia ordinandi. Et intelligitur
episcopus superior competens ad hoc sine
cuius qui desiderat ad ordines pro-
moveri de eius diocesi fuit oriun-
dus sed magis diocesis ubi op-
tinet beneficium seu habet licet
aliunde natus fuit domicilium in
eadem ¶ Fratres religiosi exempti
et non exempti prioratibus depu-
tati tam priores quam socii possunt
a locorum diocesanis quorum ibi
morantur licite ordinari licet non
fuerint de ipsorum diocesi extra de ordi.
i. e. cum nullus li. vi. Sed episcopus
nullum religiosum debet ordinare
absque licentia sui superioris. quia potest esse
quod eius superior secreta eius commis-
sa noverit criminibus ei constat
quod salva conscientia nequeat sublimari
i. e. ad aures ¶ Sed nunquid archi-
episcopus potest ordinare subditos suf-
fraganeorum suorum sine licentia suf-
fraganei. dicit quod non. quia episcopus dicitur
superior in hoc casu i. e. cum nullus
in prin. li. vi ¶ Item episcopus potest con-
ferre tonsuram suis subditis non infa-
ti nisi intraret religionem. vel al. habi-
tato vel coniugato. nisi velit intrare
religionem. vel ad sacros ordines
promoveri quia tunc a iure conceditur
dicit ut i. de cons. qui si i et se-
quitur. Et si clericus contulit vel
quemcumque diocesis aliene sine licentia
sui superioris suspensus est per annum
unum a collatione tonsure clericalis
i. e. nullus li. vi ¶ Item abbates
possunt conferre tres minores ordines
scilicet primam tonsuram hostiariatus
et lectoratus monachis suis. et
aliis pleno iure subditis et hoc
in suo monasterio. Aliis autem et in
alio loco non quicumque ordines
conferre si tamen contulerit tamen collatio
et hoc intelligitur xiii de abbatibus
qui sunt presbiteri et benedicti. sunt impo-
site manus ab episcopo suorum minorum
conferendorum abbatum ut i. de pri-
vil. abbates in si li. vi ... de ... di
de toto et i. de eta. et qualita-

cum contingat. Hoc idem potest electus
in abbatem si episcopus differat eum
benedicere ... de sup. negli. pre. c. i. de
ut ibi per nota ¶ Forma ordi-
nandi quemlibet in suo ordine est
talis Et primo de psalmista qui absque
licentia episcopi sola iussione sacerdotis
officium suscipit cantandi dicen-
te sibi presbitero vide ut quod ore can-
tas corde credas et quod corde
credis operibus comprobes xxiii
di. psalmista ¶ Hostiarius cum
ordinatur tradit ei episcopus cla-
ves ecclesie de altario dicens ei
sic age sicut vere qui redditurus
es deo rationem pro hiis rebus que
hiis clavibus concluduntur xxiii di.
hostiarius. Hostiarii et ianitores
idem sunt. qui in veteri testamento electi
sunt ad custodiam templi. ad quem
pertinet claves ecclesie ut claudat
et aperiat templum dei ut non
ingrederetur in illud immundus dic-
ti sunt in omnem re hostiarii qui
presunt hostiis templi. ipsi enim
tenentes claves omnia intus et ex-
tra custodiunt atque inter bonos et
malos habentes iudicium fideles
recipiunt. et ecclesias ... respuunt
et infideles xxi di. cleros inst.
et xxv di. perlectis per i. Et hic
ordo fuit in veteri testamento designatus
quando david cum instituta domus
domini amplificaret cantores et
ianitores instituit xxi di. c. i. v.
porta david ¶ Lector cum ordi-
natur coram plebe tradit episcopus
codicem in quo lecturus est dicens
accipe et esto relator verbi dei
habiturus si fideliter et utiliter im-
pleveris officium partem cum eis qui
verbum dei ministraverunt xxiii di
lector. Lectores electi ... sunt vo-
cati xxiii di. cleros ... lectores
ad lectorem pertinet predicare
lectiones et ea que prophete va-
ticinaverunt populis predicare i. le-
gere xxv di. ... ad lectorem
¶ In veteri testamento david pro-

cantoribus lectores simul et can-
tores instituit xxi di c. i. cle-
ricus ¶ Exorcista cum ordina-
tur de manu epi accipit libellum
in quo scripti sunt exorcismi dice-
te sibi epo. accipe et commen-
da memorie et habeto potestatem
imponendi manus super bapti-
zatum sive cathecuminum xx-
iii di exorcista ¶ Exorciste
ex greco in latinum adiurantes sive
increpantes dicuntur invocant enim
super cathecuminos vel super eos
qui habent spiritum immundum nomen domini
ihesu adiurantes per eum ut egredi-
atur ab eis xxi di cleros v.
exorciste ¶ Ad exorcistam per-
tinet exorcismos memorie tenere
manus super cathecuminos in ex-
orcisando imponere xxv di c.
i. Ad exorcistam. Qui vero ve-
testo fuerit exorciste quod sa-
lomon invenit modum exorcisan-
di invenit quo demones
adiurati ab obsessis corporibus
pellebantur habuit officium quod apo-
stoli exorciste sunt vocati xxi di
c. i. vero porro ¶ Acolitus cum
ab epo ordinatur accipit ab
archidiacono ceroferarium
cum cereo ut sciat se ad accen-
denda ecclesie luminaria mancipa-
ri accipit et urceolum va-
cuum ad suggerendum vinum in eu-
charistiam sanguinis xxiii di
Acolitus a colita grece ceroferarius
dicitur a deportandis ce-
reis quando legendum est evangelium
vel sacrificium offerendum tunc enim
accenduntur luminaria ab eis non
ad effugiendas tenebras dum
sol eodem tempore rutilet sed ad
signum letitie demonstrandum
ut sub typo luminis corporalis illa
lux ostendatur de qua in evangelio legitur
erat lux vera que illuminat omnem
hominem etc. xxi di cleros v. aco-
liti ¶ Ad acolitum pertinet prepa-
ratio luminum in sacrario ipso

cum cereum tempore suggestum et
eucharistia preparat i. illa que
pertinet ad officium ut vasa et
cetera xxv di c. i. v. ad acolitum
Acolito autem nunc etiam predictorum
licitum est sacra vasa altaris
portare non his qui ab epo
fuerint ordinati xxiii di non
licet. Acoliti iuvenci testamento
non fuerunt sed tempore procedente hos
ecclesia sibi constituit xxi di c. i
nunc ¶ Subdiaconus cum or-
dinatur quia manus impositionem non accipit
manus patenam de manu
epi vacuam accipiat et calicem
vacuum de manu vero archidia-
coni accipit urceolum cum aqua
cum bacile et manutergium ut
xxiii di Subdiaconus. Sed
ut per zeope debeat manus
impositionem i de sac. ut c. i.
Sed quadruplex est manus
impositio ¶ Prima est benedicto-
ria lxix di qui t. i. g. i. ma-
nus. Sic loquitur contrarium i
de sac. ut c. i. ¶ Secunda est
adiuratoria de c. i. v. omni
die ¶ Tercia est ordinatoria
que diaconibus presbiteris et epis
imponitur et non inferioribus i
de sac. ut c. ult. et lxxv dist
quando die. Hypodiacones grece
quos nos subdiacones di-
cimus qui ideo sic appellantur
quia subiacent officiis et
precepti levitarum et oblatio-
nes in templo domini a fide-
libus ipsi suscipiunt et super-
ponendas altaribus levitis
deferunt hii apud hebreos
nathinnei vocantur xxi di
cleros v. hympodiacones
ad subdiaconum calicem portat pz
et patenam ad altare christi deferre
et levitis tradere eis quam ministra-
re urceolum et aquam mani-
le et manutergium tenere epo

presbitero et leuitis presbiterandis ante
altare aquam manibus prebere xxv
di. c. i. §. ad subdiaconum. et lectiones
epistolarum pertinet ad eum xxxiiij. di.
Si subdiaconus. ¶ Subdiaconus
gaudet eodem priuilegio quo et
dyaconus i. de sim̄ius non ordinandi mi-
rantur quia est sacer ordo ide͛ certa
et quales a multis sunt ordine in-
stituit ecclesia sicut acolitum xxi
di. §. i. infra. ¶ Dyaconus cum ordi-
natur solus episcopus qui eum benedicit
manus super caput eius ponit.
quia non ad sacerdotium sed ad
ministerium consecratur xxiij di.
dyaconus. ¶ Dominum vero orarium quod
leuitas gestare in sinistro hu-
mero precipit quod orat et predicat
dexteram autem partem oportet habere
liberam ut ad sacerdotale ministe-
rium expeditus discurrat xxv di.
Dominum leuite aut cognomine auctore
vocati sunt. de leui enim leuite
orti sunt a quibus in templo dei
mystici sacramenti ministeria explo-
bantur. hij greve dyacones latine
ministri dicuntur. quia sicut in sacerdote
consecratio ita in dyacono ministerij
dispensatio habetur xxi di. cleros
vel leuite ¶ Ad dyaconum pertinet
assistere sacerdotibus et ministrare
in omnibus que aguntur in sacramentis
christi in baptismo s. in crismate
in patena et calice oblationes que
inferre et disponere in altari. et men-
sam dei componere atque vestire
crucem ferre et predicare euangelium et
epistolam. Nam sicut lectoribus veteris
testamentum. ita dyaconibus nouum
predicare preceptum est ¶ Ad ipsum
quoque pertinet officium precum i. recita-
mare. recitatio nominum. ipse premo-
nere aures habere ad dominum. ipse orta-
tur clamare. ipse donat pacem
et ipse annunciat. s. extra xxv
di. perlectis §. ad dyaconum ¶ Item
ad eum pertinet pallas et corpora-
lia lauare de con. di. i. Nec

dicitur ut i. de cristo. enim quod vestimenta
¶ Item dyaconus non potest baptiza-
re nec eukaristiam dare presente
sacerdote. nisi necessitas cogat et iussus
sit a presbitero et est necessitas quando multi
indigent baptismo et eukaristia et
sacerdos omnibus sufficere non potest. Si
autem esset absens sacerdos tunc potest
baptizare et eukaristiam dare in
necessitate etiam non iussus xciij di.
diacones et ei se. et c. dyaconi
vel puta. dicunt tamen theologi et bene
quod dyaconi non dant corpus christi. tamen
de hoc non sit obligatus ar. i. de
co. non ordinandum c. ij. ad hoc non sit
ordinatus et de presbitero dicitur ut ibi baptiso
vel in necessitate ¶ Item dyaconi uti
non debent dalmatica xxiij di.
tonis. Sed hodie ob indifferenter
conceditur et sunt ar. lxxv di. de
ieiunio et xciij. episcopus. Innoc.
in textu supra sit innitum ab apostolis
qui vij viros boni testimonij
plenos elegerunt. dyacones ele-
gerunt quorum maximus fuit beatus Ste-
phanus xxi di. §. i. infra. dya-
cones sunt quos in apocalypsi legimus
vij angelos ecclesie. hij sunt vij
candelabra aurea. hij sunt
voces tonitruorum qui pace an-
nuntiant predicant euangelium mensas
componunt sacerdotibus cum sacra
bi predicunt assistunt cum sacerdotibus
et orant xciij di. dyaconi ¶
Presbiter cum ordinatur episcopo eum
benedicente et manum super caput
eius ponente et omnes presbiteri qui
presentes sunt manus eius iuxta ma-
nus episcopi super caput illius teneant
xxiij di. presbiter. Sacerdotibus et dya-
conibus manus imponuntur ab
episcopo tactu corporali et hoc fieri debet
cum oratio dicitur i. de sacris. c. vlt.
xxiij di. Tenore et eorum con-
secratio est sollempnis xvi q. i. §. ecce
eundem. Sed dicit quia episcopus
et omnes presbiteri qui ibi sunt super
caput presbiteri ordinandi imponunt
manus xxiij di. presbiter. ita ipse episcopus

tam tangat eum ¶ Presbiteri debent
cleuari ita quod non tangat Sed dya-
cono solus Episcopus manum super caput
illius ponit xxiij di. Dyaconus ¶
Item sacerdos cum ordinatur orario vt-
roque humero ambiatur scilicet ut qui imper-
turbatus precipitur consistere in prosperis et
aduersis virtutum semper ornamento vtrobique
circumseptus appareat humero et tempore sue
ordinationis ita consecratur ut de vno
eodemque orario ceruicem pariter et vtrum-
que humerum premens signum crucis
in suo pectore xxiij di. Ecclesiastica
¶ Item in sua ordinatione ab episcopo
presbiter recepit patenam xi. q. i. Episcopus
et ar. i. de pen. de gradacione vtrum
remocione li vi ¶ Presbiter grece
latine senior interpretatur non pro etate
vel decrepita senectute Sed propter ho-
norem et dignitatem quam acce-
perunt presbiteri nominantur ¶ Ideo autem
presbiteri sacerdotes vocantur quia sacrum
dant sicut Episcopi qui licet sacerdo-
tes sint tamen pontificatus api-
cem non habent quia nec crismate
frontem signant nec paraclitum spiritum
dant vnde apud veteres idem
Episcopi vel sacerdotes fuerunt quia illud
nomen dignitatis est non etatis xxi
di. Cleros vel ¶ presbiter non propter canitiem
capitis sed propter sapienciam presbiteri sunt
vocati lxxviij dist. presbiterorum
et c. se. ¶ Ad presbiterum pertinet
sacramentum corporis et sanguinis
domini in altari dei conficere ora-
tiones dicere et benedicere dona xxv. di.
c. i. § ad presbiterum ¶ Item maiorum
et minorum sacerdotum discretio
in nouo testamento ab ipso christo sump-
sit exordium qui xii apostolos sicut
maiores sacerdotes et ~~duodecim~~ lxxij
discipulos quasi minores sacerdotes
instituit petrum vero quasi summum
sacerdotem elegit xxi di. c. i. § i.
v. § ¶ Item cum presbiter ordi-
natur manus eius non crismate
sed oleo inungatur ar. i. de sacra
vnctione c. vno § ad exhibendum
vero manus et xxiij di. presbiter ¶ Episcopus
cum ordinatur duo Episcopi teneant
Ewangeliorum codicem super ca-
put eius vno fundente super
eo benedictionem reliqui Episcopi omnes

qui assunt manibus suis caput
eius tangant xxiij di. Episcopus et
inungi debet in capite et manibus ¶
et de sacra vnctione c. vno § ij dicitur
ibi § Episcopus inungitur ¶ Consecrari
debet Episcopus vero metropolitanum elegit
ab omnibus comprouincialibus Episcopis vel
saltem a tribus de mandato ar-
chiepiscopi vel a duobus cum archi-
episcopo ita tamen quod absentes suum con-
sensum exprimant literis et si fuit dis-
sensio inter Episcopos maiori numero me-
tropolitanus consenciat. quod archi-
episcopus sine tribus Episcopis vel duobus
non episcopo sed consensu metropolitani potest
Episcopum consecrare et debet die dominica
hora tercia consecrari i. e. Sed ar-
chiepiscopo in fi. et c. nec episcopus h. di. c. li
vlt. et lxiiij et lxv di. per totum
et lxxv di. c. i. et vlt. et quod sint
tres Episcopi est de forma consecrationis
lxv di. porro et debet Episcopus petere
consecrationem infra tres menses a
tempore confirmationis lxxv di. qui
¶ Sed certum Episcopus de licencia seu
mandato archiepiscopi fuit a tribus
consecratus infra duos menses
se metropolitani sui conspectui presen-
tibus vt ab eo mores Ecclesiasticos
instituciones plenius que obseruare
debeat recognoscat et si negle-
xit in synodo increpatus a suis
corrigatur et si fuit infirmitate
impeditus hoc suis literis metropoli-
tano indicare procuret lx
v di. quibus ¶ Episcopus voca-
bulum inde dictum est quia ille
qui Episcopus dicitur vel efficitur super-
intendit curam scilicet subditorum gerens
scopi enim grece latine intendere dicitur
¶ Episcopi enim speculatores interpretantur
Nam speculator est prepositus in
Ecclesia dictus eo quod speculatur atque
prospiciat populorum infra se positorum
mores et vitam xxi di. Cleros
§ Episcopatus ¶ Ad Episcopum pertinet
basilicarum consecratio vnctio al-
taris et consecratio crismatis et or-
dines Ecclesiasticos distribuit ipse
sacras virgines benedicit et de posses-
sit vnusquisque in singulis

Ipe est tn pordinator i tictl xx
di c i 4 ad Epm q Itl archiepi
et pmates dnt consecrari a trbus
Epis suffraganeis oibus alijs
suffraganeis pson̄ r remetibus
ad consecratoni nisi eent ᵹmissa
necessitate impediti tnc ᵹsecrat
p leas lxiiij di q̄z et lxvi di
c i et ij et c vlt nisi et i co
Si Archiepi c et dzt i sinna ec
clesia consecrari vt duobus
c vltimis lᶜ ᵹ viij de mre
tor Sz hoc ꝯ de consue ne
q nllus archiepus pricatus
vel pmas consecratᶻ nisi a ppa
vel ab alijs nisi de mandato
ipius ar xxiiij q i pudenda
et pete dzt palliu et eo vti p
ut dr ꝯ de vsu pal p totu
q ppa debet consecrari ab Epis
Cardinalibus qui quo ad hoc
fungunᶻ vice metpolitani xc
iij di In nomine dni v q̄z se
dens q Itl plus tenuit pon
tifex qui ante ympnu ange
licu consecratᶻ et pomodum missare
solempnia inapt et pficit in die
consecrationis sue pt ordines ce
lebrare Itl qui vult Eplani
et Ewingelium consecratᶻ q̄z con
secrati concelebrant pncipalit
celebranti ne dividaᶻ misteriu
vnitatis nd tnc dent ordines
celebrare s de cta q sicut
4 sup eo de forma seu d sda
ordines videnᶻ ea ita Sed
quid erit si aliquid obmittaᶻ
de istis indiquid tenet ordinato
vrᶻ q no q̄z gnat dt Canon
q si ad est obmissu de hijs
que fieri debuit nil est actu
xxxviij di que ipis q Itl si
Epus ordinans no fndit ben
dictioz sed facit aliud dicte ora
cionis forte no ben videt loqui
no tenet ordinato xxiij di
quorem dam q Itl Si vni vel
duo Epi consecrant alium no
tenet consecratio nisi sint tres

co
Epi lxiiij di c pncipales et lx
vi di porro tenent viʳᵘ i de sa
c vncti in pn et de sac it c
i et vlt Sz obmissis oppmuntur
dicas q vbi inveniᶻ i istis
ordinibus q aliqua dnt fieri
de quibus nd constat an sint
de sba vel no omnia intelligas
ee de sba nisi inveniaᶻ ea pssd
in iure q no sint de substant
Quid si aliquid ee de quo
dubitaᶻ vtru sit de sba fuit
obmissu pt ordinato itaari ex
toto quasi nil sit actu quia
no intelᶻ ee factu quod ne
satᶻ esse factu lxviij di pre
sbiti et q di v Solempni
tates et dit in i de psbito
no bap 4 nota h hoste
Sz si quid fuit obmissu de
quo e ꝯpissimu q no e de
sba no debzt ordinato itari
Sed qd obmissu est statuto
tpe ad huiusmodi ordines conferendos
dzt caute suppleri i de sac
vnct c vno in pn et de sac
it c vlt q Itz ud si Epus
libru no tradidit vel calice
vel vrceu vel candalabru
vel hostiarius no tetigit hostiu
vel campana no pulsauit
vel silia que leuia sut ob
missa fuerint forte tunc to
tempore potuerunt nc obcenᵒ
ordinato ff de ven i spil i ff
4 si maxime tn h tradunᶻ
insigniu ordinis concesse ar
s de consue c ij ho q Ex pre
sa sut aliqua i iure q no st
d substant ordinis Primo tpe
i e Bane et c Consultationi
Sed ho etas i e vel non q̄ lxx
vij di Subdiaconus et c iij
vel Tercio vnctio i de sac
vnct c vno i fi et d sac it
c i Tenacto q ordinandus in
psbiru vel diaconu zcopiat

c ho

q

qo

manus impositorum ab epo tactu corporali i de sac it et vlt dc ut
qre e 4 psbit. Item dico q a pso
epo ordinet i e q tnslatorum et
t sepe li vi. Sexto q aliquis
recipiat plures ordines sil vel
oms simul exceptis tpm inistoid
i e eras et c dilatus et i e qui
fur ordi re eidh Sunt aut
quedam de quibus nescit vtrum
sint de sbia vel no vt missa
et q tam ordinans quam ordi-
nandi sint ieiuni et similia
que intellegas esse de sba et
quo ipsum qrendo no inveni
Item qd sit de ordinatis a sy-
moniatis vel symoniace
dic ut i de sy. 4 quis posit
sit. Item quis de excato vel
furtive vel p saltum ordines
recipiente dic ut i de cle
excom et duobus titulis sequen.

De scrutinio i ordinibus faciendo

Epus visum e
de etate clericorum nunc de
eorum examinatione e videndum
Examinatur aut epus si ita
sit prudens si docilis si mo-
ribus temperatus et i tribus q no
xxiij di Item epus Item qd
epus ordinaturus disposuit eos
qui ad sacrum ministerium accede
volunt feria quarta an ebdomadam
ordinationis evocandi sunt ad civi-
tate et tunc epus ex late suo
eligere dz sacerdotes et alios
viros prudentes qui ordinandorum
vitam genus patriam etatem
institutionem locum vbi educati sunt
si bn litati sint lege di instr-
ucti. Si fidem catholicam
teneant et caveant Si aliquis
dixerit ut inq dignum et no
idoneum ad sacros ordines
suscipiendos epo manibus
[illegible] applicent q si fecerit dignitate

ecclastica carebit xxiiij di qui
epus vel ptinet ad archie
conum ordinandos examinare
i de off archidyaconi ad hec
pugnandum quia cum ordinatur
ab epo petitur si sciat illum
que offert dignum ad tlem
ordinem suscipiendum et ille rndet
q quantum humana fragilitas
nosce sinit scit vel testificatur
illum esse dignum q illud dz
dignum estimare que indignum
ee no novit Si aut illud in-
dignum esse cognoscat epo
vel metropolitano priusquam
ad huius scrutinium veniat se-
creto studeat intimare i e c in-
tio et ordinandus si ab eo
spectatur dz p de impedimentum
xxiiij di c vlt et lxxxi di
tantis hec e xxiij si sit mani-
festum alit non De epo
q renunciat epatui vel excato

Jctum est supp q clerici
dent recipe ordines a
a suo epo Sz quia ali-
quando epus renunciat epatui
vel excatus qdo subiiciatur hec
quid sit de ordinatis ab istis
Et primo de ordinatis ab epo
qui renunciavit epatui 2o
de ordinatis ab excato. Si
quis go recipiat ordines ab
epo qui renunciat epatui dis-
tinguitur q renunciat loco tm
q loco simul et dignitati Si re-
nunciat loco tm pt conferre
oms ordines si ab aliquo epo
fuit rogatus Aut renunciat
loco et dignitati tunc distinguitur
q contulit minores ordines
q sacros Si minores contulit
q quia aliquo epus ipsos con-
ferunt instl confirmare potest et
ad maiores si ydonei fuerint pro-
moveri Si sacros distinguitur
Aut recepit ordinandus sciens
quia indignum se fecit executorem
officij no habet aut ignorans
et tunc si ignorantia crassa
fuit et supina potest cum eo

Epus dispensare i e c p. Et est
ratio quare scienter licet ignorant
dispensat. quia talis ordinator exe-
cutionem sui officij non habebat et
ideo alij conferre non potuit i q.
i. Statuimus. et i q vi daybertus
Secundo vero ab excommunicato vel heretico
quis recepit ordines. distinguitur an
eius recepit sacros ordines a tali
tunc scienter non dispensatur ix. q i.
ordinatores et arg e c i. Aut
recepit ignoranter. et tunc potest
Epus cum eo dispensare i e c vlt
Nam excommunicatus et hereticus etiam
conferunt ordinem ix. q. i. ab excommunicate
et c ordinatores. Sed videtur contra ix
q i c i. vbi dicitur quod nullus dicitur
consecratio que ab excommunicate est cele-
brata. dic quod ibi non "consecrata" fuit
forma ecclesie. Vel dicas quod dicitur con-
secratio quantum ad executionem quia
quod non habet dare non potest i q i.
Demum per sectionem Sequitur
de etate et qualitate ordinandorum

Visum est a quibus et quid
possint clerici ordinari. Nunc
subiciatur cuius etatis et qualitatis debeant
esse qui debent ad ordines promoveri
Et ideo videndum est primo de etate
et secundo de qualitate ordinandorum. Eta-
tis defectus depellit ab ordini-
bus lxxvij di. In veteri et i de
electione cum in cunctis et summa
antiqua cuiusmodi promovebantur
ut lxxvij di. In singulis quorum
et c. nemo clericus. Hodie potest quis
presbiter ordinari et quo attingit
xxv annum etatis patet ex eo quod
talis presbiter potest eligi ad decana-
natum et ad regimen ecclesie
prochialis et ad alia que habent
ordinem presbiteralem annexum
i de elec cum in cunctis et c licet
Canon li vi. et consimiliter talis prelatus
presbiter esse debet et potest compelli
per subtractionem beneficij i e c i. et
c pretia et c ceterum. Sed nunquid

Epus potest compellere clericos benefi-
ciatos habentes ad ordines suscipiendos
videtur quod non. quia nemo credere com-
pellitur invitus et Epus invitum
ordinans debet canonicam penam subiacere
lxxiiij di. dic c i et ij. Super hoc
potest distingui. quia aut Epus
vult compellere clericum ad suscipi-
endum ordinem annexum beneficio
vel dignitati. quod licet videtur Ecclesia-
sticum et archidyaconum vult Epus
cogere ut fiat dyaconus. vel
clericum in decanum archipresbiterum
abbatem vel prepositum ut fiat
presbiter. tunc potest presbiterator illius
beneficij vel dignitatis compel-
lere ut j. e. c. i. et c. de ele-
cto in cunctis et lx di. quinimmo.
nunc. Et fallit tamen in hoc casu quod
post electionem et confirmationem suam
sine culpa sua fecit se ... ut
ar c de ele cum in cunctis ibi
si canones non obsistant. Et clerici
dam tamen habent hunc tamen non admit-
tunt per decretum i e c i in fi. si illa
intelligitur cum culpa sua contraxit
impedimentum. Et aut vult eum
cogere ad suscipiendum ordinem non
annexum beneficio vel dignitati
sub distinguitur. quia aut necessitas
ecclesie cogit aliquos ad illum
ordinem promoveri aut non. In primo
tamen adhuc sub distinguitur. quia aut
ille clericus excusat se ratione cri-
minis quod se dicit commisisse aut
ratione alicuius impedimenti quod
se dicat incurrisse aut sola vo-
luntate. Si excusat se ratione cri-
minis commissi debet Epus pro ignorante
inferiores ydoneos ad ordinem il-
lum et ipsum contradicente remo-
vere a beneficio quod obtinet ecclesia
si absit valde vtilis et necessa-
ria ecclesie i e quis. Et ita potest intel-
ligi lxxiiij. Di. consuluit. Si
vero excusat se clericus ratione alicuius
impedimenti puta propter insufficientiam
vel aliud impedimentum tale

Vel iracundie premeretur de delicto
suo. non est cogendus. quia afflic-
to non est addenda afflictio
i de etate et qualitate c. i. et si cogeretur
eius applicatio esset admittenda
sicut dicitur de tutore cuius excusatio
non admittitur ff. qui ap. sunt l.
i. § Si quis tutor. Si autem so-
la voluntate se excuset nullam
aliam causam pretendens. non est. non videtur
cogendus compelli appellatione remota
ad ordines per subtractionem officii
et beneficii i e quis. et lxxiiii
di. c. iii et iiii ubi necesse non
exigit necessitas puniendus est
lxxiiii di. c. i. et ii et c. vita
¶ Dicitur autem exigere utilitas
ecclesie quando ecclesia indiget aliqui-
bus ministris et non sunt in ecclesia
alii ydonei preter ipsum quem
episcopus vult compellere. vel quia
utile est quod talis subdyaconus
sit presbyter ¶ Necessitas est quando
indiget ecclesia ministro et nullus
alius ydoneus est in ecclesia
preter vel quia ecclesia non habet
clericos promotos in pauciores ¶
De sacerdote parrochiali qualiter
promoveatur dictum est ut supra de electione
§ sequitur de electione ¶ Etas
vero in episcopo est quod compleverit
xxx annos supra de elec. cum in
cunctis i § i. xx ¶ Idem est
in abbatissa vel priorissa vel
in priorissam monasterium gubernat
supra de elect. indempnitatibus
l. vi ¶ In prioribus et dignitatibus
in quibus non est annexa cura
animarum potest episcopus dispensare
cum illis qui annum xx comple-
verunt ut i e preterea l. vi.
¶ Si autem sint simplicia post
xiiii an. supra eo. potest episcopus
dispensare lxxviii di. in sin-
gulis et i e indecore ¶ Episcopi
dicunt esse subdyaconum qui eligitur

i e a multis ¶ Item qui putatur
ad ecclesiam parrochialem debet esse
constitutus sacerdos quod putatur si fu-
erit in minoribus potest cum eo agi per
dispensationem putatur i de insti-
tu. si is ad quem l. vi ¶ De qua-
litate ordinandorum sequitur
circa i est non solum etas sed
vita et mores et scientia requiruntur
supra de electione cum nobis
et i e fraternitatem et c. eam te
et c. postea ¶ Quod de istis dicit
apostolus i. ad thimo. iii c. oportet episcopum
irreprehensibilem esse unius uxoris
virum. sobrium. pudicum. pruden-
tem. ornatum. hospitalem. docto-
rem non violentum. non percussorem.
sed modestum. non litigiosum. non
cupidum sue domui bene prepositum
¶ Istam regulam declarat gratianus
in decreto xxv di. § Nunc
autem usque ad l. di. et lxxxi
di. usque ad xxxi. Versus Sit pius
in capite quod sit sine crimine presul
Monogamus sobrius prudens
ornatus et hospes. Casta do-
cens non percussor non litigiosus
Non cupidus bene dispositus non
neophitus Versus ¶ Talis apostolica
quod presit regula mittit. Et licet
apostolus videatur in episcopo regulam
posuisse cum secundum augustinum et
Ambr. extendenda est ad illos
ordines. lxxxi di. cognoscamus
¶ Debent enim ordinan-
dus esse sine crimine s. accusa-
tione vel dampnatione digno
xxv di. § Nunc autem et lxxx
i di. c. i. quia res pene certa-
nam est ut sine peccato aliquis sit
sed talis dicatur cum compositione
totius gregis dicatur xxv di. §
Nunc autem ¶ Si vero peccatum esset
occultum non possit impediri
supra de tem. ordinum ex tenore
quia peccata occulta vindicata non

Nota

dicit xxx iii q v xaria. Sed non est
compellendus sed monendus potior
occultus i et t vlt. Sunt aut h
hoc ii t quatuor considerauda. Pri-
mum est quantitas criminis vtrum s. sit
enorme vel mediocre in hoc con-
sideratur quantitas criminis. Secundum
est qualitas criminis vtrum s. sit
occultum vel manifestum. Terci-
um modus publicacionis s. an sit
per opus euidens publicum vel
per iudicis sententiam vel per sponta-
neam confessionem in iudicio. Iste
tribus modis fit crimen notorium
i de cohab cle. et iii t vlt. Quar-
tum satisfaccio penitentis s. si ege-
rit veram penitentiam vel satisfactionem.
Si crimen est enorme et manifes-
tum vt sic generant qualitas et
quantitas non promouetur et si pro-
motus est deponitur nec vnquam
restituetur per quamcumque penitenciam l di mi-
nor. Si vero enorme est et oc-
cultum monendus est vt absti-
neat et non cogendus quia solus
deus habet vltorem xxxv q v.
xaria et peracta penitencia potest in officio
suo ministrare et ad maiores as-
cendere de ten ord t vlt.
Si vero fuit mediocre et occul-
tum acta penitencia et tempore ipsius
potest in suo officio remanere
et ad maiores promoueri secundum quosdam
in alio cap l di. De hiis vero
Si mediocre et manifestum et
commissum est in iudicio vel timore
per bonum confessus non promouetur
sed promotus deponitur lxxxi di.
Si quis clericus. Si vero publi-
cum est per opus euidens vel
spontaneam confessionem per acta
penitencia potest cum eo misericorditer
agi secundum episcopum iustum sicut sic
extra xv q vlt. Si quis presbiterum
et l di presbiter et hic intelligere
qui veram penitenciam egit quia si satisfa-
ctionem non restituetur l di ut con-
stitueretur. Coronagamus v vnicus

vxoris vir non plurium. dicit ut
i de biga per totum. Sobrius et
non violentus dicitur esse. quia clericus
debet vitare intemperanciam potus
et ubi dicit ut i de vi et ho cle
Item accapulit et Item
a abo. Prudens dicitur esse ordi-
nandus et debet litteras inspicere perplexa-
ciam s. sacre scripture ut xxxvi
di per totum et xxxviii di per totum
Item scolarium bracium xxxvii di
Qui ex t contra et sed Item
salarium negocium xxx di per totum
Nam sacram scripturam discipli-
nam doctrinam debet sacre ad sub-
ditorum animas informandas xxxvi
di c ii et qui docte et t vlt. Debet
etiam sacre sacras scolares ad
condicionem vt possit discernere verum
a falso et per tales litteras adiuuat
ad sacram pietatem ut gramatica
dyalectica et rethorica. Quia
ducit et erudiunt spirituales homines
ad sacram pietatem non autem ad
voluptatem vel delectationem. Debet
sacre sicut arismetricam geome-
triam musicam et astronomiam
quia licet in se contineant veritatem
tamen non ducunt ad pietatem ut
xxxvii di qui ex Cum gre et t si
quis grammaticam. Nam Jheronimus io-
nis fuit ab angelo correptus
cum libros ciceronis legeret eo
quod vix xaniis paganorum sic
mente intenderet xxxvii di-
legimus. Possunt tamen legi libri
gentilium et poetarum ut eius
possit vinceri et si quid in eis
boni inuenitur tamquam suum in
sumat lector et ad bonos vsus
conuertat. Non quia illi dixerunt
ita sed quia in se bonum est xxxvii
di. turbat qui de mensa. Si
qui vero et t relatum inspice. Hoc
enim fecit paulus x di sed quos
madmodum. Et hominibus de
q di v unius. Et cuique xxxvi

q. v. ut merito dca pudicicia. Ith
dt habe pociam neccorum secudum
non solum spiritualia sed etiam tempora-
lia debet subditis et necessitatem
paccientibus ministrare xxix di.
q. totum g' de reru. ii ord. pd.
q. p. defectu et lxxxvi di. sicut
adde quod dic. S. de etc. q. ii et
q. vlt. ¶ Sed inquid lanoris q.
non sit lxas posset recipe ordines
vel caracterum dic ut i. de cle. xsal.
per impu. ¶ Pudicus debet esse sacer-
dos ut moribus et verbis pudore
condesignant ondat vnd in cant.
gene. sponse i. predicatores tenui
compan. xliii di. q. i. cinctur
enim est al valde pudicum
¶ Ornatus debet esse ordinatus
duplici ornamento sit interiori et
exteriori. ¶ Interius ornamentu in vir-
tutibus consistit quibus debent
esse ornati clerici et proprie sa-
cerdotes atque prelati. vel aliis ma-
le sedentes in kathedra iniciali
faciant kathedre xl di. multi
¶ Exterius ornamentum consistit in
quatuor in incessu habitu cibo
et potu dic ut i. de vi. et ho.
cle. q. ¶ Vlt. a capula ad terbus
q. se et de tali conuers. q. vlt.
v. consuaz. ¶ Item debent esse
hospites i. hospitales recipe ¶ Na
domus clericorum omnibus debent
esse quectis xvi q. i. et hospita-
litatis hortator esse non potest q.
domum suam hospitibus claudit
xlii di. q. i. et quia abraham
et loth p. eo q. hospitales erant
angelos meruerunt recipe ut
ibidem ¶ Sz circa hanc hospita-
litatem est modus et discrecio
adhibenda quia aliqui petunt
quasi ex debito ut predicatores
et prelati. et tunc distingwe. q.
sunt noti aut non ¶ Si sunt noti
et constat eos missos vel insti-
tutos ad predicandum vel ad pla-
turam recipiendi sunt ¶ Si vero

non sunt incogniti vel dubitat
an talis officium sit eis commissum
primo debet examinari an ita sit. q.
circa maiora periculum vertitur ¶ Non
enim dat eis tm. temporalia sed ac-
cipis ab eis spiritualia in quibus
vertitur magnum periculum xlii di.
gestamus et S. de ceter. vbi p. et
lxvi ¶ Alii petunt pro sustentacione
corporis et tunc similiter distingwe
extrema aut potes omnibus dare
aut non ¶ In primo tamen debes
indistincte dare omnibus indige-
tibus ¶ Imitare ad hoc exempla
loth et abrahe qui quia omnes
indifferenter recipiebant meruerunt
etiam angelos recipe meruerunt
Nec distinguas inter pauperem et
pauperem non enim est multa corum
quos recipis in eodem tibi retri-
butorem est deus. sed quia voluntate
et conscientia mala et quia mala
et pietate xlii di. questamus
in pu. et nisi ¶ Etiam extrato
danda est elemosina ei qui
quid nisi ¶ Item inter ge de
quolibet manifeste peccante in per
scolitatem ubi negligat instruccionem
¶ Nam in talis casu secundum augustinum
vnlius esurienti panis frangi-
tollitur vi. q. v. non omnis. Et est vir
iusti esurisset ad mortem tunc enim
quicumque negligat instruccionem
debet pascere lxxxvi di. pasce
¶ Si vero non potes omnibus suffice-
re ¶ Tunc dic ambrosius est esse conside-
randa sed fidem tamen locum ceteris
modum necessitate sanguinis propin-
quitate etatem debilitatem
condicionem atque nobilitatem ¶ Fi-
dem quia fideles preferendus est
infideli ¶ Causam quia illi
qui tenentur capti ab hostibus
sunt alius preferendi ¶ Locum ut si
inopes incarcerati vel impeniis
vel suppliciis nasi omnibus de-
betur vna gusto aut plus
¶ Tempus quia si tempore sue ef

flictionis nichil a te impetret
si tempore pericli quo rapitur minister
ad mortem plus aput te pecunia
tua valeat quam vita morituri
non est leve precium / Secundo ut
non totum uni ut simul effundere
opes sed discrete dispensent
nisi forte et toto aliquis vellet
relinquere seculum / Tercio ut
propinqui ceteris preferantur ita
ut causa prosit non gratia et
non detur propter carnalem adorem
sed pascantur propter necessitatem
¶ Etatem quia senes sunt iuve-
nibus preferendi. Debilitate quia
claudi ceci valitudinariis et
consiliis sanis debent preferri. No-
bilitatem et verecundia que inge-
nuos prodit natales que magis
attenditur in hiis qui a diviciis
sine vicio suo ceciderunt in ege-
statem quia preferantur lxxxvj Non
satis. Sed pone quod pater tuus
infidelis et ceteri fideles
egeant nec potes subvenire utris-
que quis erit preferendus Respondeo Si ae-
que indigent pater est preferendus
ceteris in exhibicione nutrimenti
et ceteris in dilectione ar xxx
di c i. Sed si fidelis magis indigens
fuerit est preferendus lxxxvj di pa-
scere ¶ Duplex est elemosina una
cordis et alia pecunie / Elemosina
cordis est dimittere a quo lesus
es Nam dare indigenti aliquid
quis aliquando et non habens indulgere
peccanti quod volens tibi remit-
tat / Elemosina cordis multum
maior est quam alia corporis Ca-
ritatis alia sine terrena substancia
sufficit Illa vero que corporalis
datur si sine benigno corde tri-
buatur omnino non sufficit ¶ Item
una est corporalis egenti dare
quidquid potes Alia spiritualis
dimittere a quo lesus fuit vel a
delinquentes corrigere et reducere
in viam veritatis errantes xlv
di ca et c se Et sunt vij spirituales
et vij corporales et vij opera mise-
ricordie que in hiis versibus continentur
Visito cibo poto redimo tego
colligo condo / Consulo et igno-
rantem et dubitantem consulta
remitte consolare fer ora / Doc-
tor debet esse ordinandus cuius
doctrina debet consistere in duobus
scilicet in disciplina correctionis et
in sermone predicationis In disci-
plina ut corrigat non exdolo
sed ex caritate et cum discreta leni-
tate lxxxvj di c i et ij et in
Non autem sine plectendo sive
agnoscendo hic solum bis agitur
ut vita hominum corrigatur xxiij q
v prodest Et ecce qui tunc
non corrigit tanto impudicius
magis dicendus est quam ecce
quia nil in pastore miserius
qui supponit gloriatur laudibus
perdit enim mercedem meritis
obligata racionibus et error
cui non resistitur approbatur veritas
cum minime defensatur opprimitur
negligere quippe cum possis perturba-
bare pravos nil aliud est quam
fovere nec caret scrupulo socie-
tatis occulte qui manifesto faci-
nori desinit obviare lxxxiij dist
Nemo error et c nil Et pena
talionis est deponendo lxxxi di
dictum in prin. et xi q iij cur
gualdus ¶ Magnitudo etiam
pene et culpe oritur exemplo
clerici sacerdotis in de symonia licet
clerici et xxxvij di legant et in
de off ord irrefragabili nec
debitur prelatus si excedat caritatem
corrigendo a subdito veniam
petere nisi velit quod humilitate
ne dum nimia servatur humilitatis
regendi frangatur auctoritas lx
xxvj di quamquam sepe cum
satione pari oritur contemptio
dignitatis ff de offi p. s. obs.
servandi et etc. Sed de dolo quod
peccatur sicut prelatis quod prelate

qnia in cura rei familiaris non
vel vix pt prius evitari xx v
di qualis ¶ Item doctrina consistit
in sermone pdicacionis i quo ca
sunt consideranda/ primo Lytus
caritas ardens secundo continus
vita lucens tercio ipe actus
pdicacionis ¶ de primo dic apos
di linguis hominum loqr et an
gelorum aut caritate no habeam
et c de pe di ii evidenter de
scdo Greg cuius vita despica
retur ut eius pdicacio contemp
natur in q vii q ta mi al
bn docendo et male vivendo
demum instruis quo te debeat
condempnare xi di nolite/ Vnde
Ieronimus ut lapis id est cotem quod
fluctus lavat et no lavatur ita
bona doctrina p malum doctore
auditores eciam lavat a sorde
viciorum et peccatorum lxxxiii di q
vult et aug i q i di fuit et
xv q vlt c vlt pena ratore est
quia eis talibus tenebrarum
reservatur/ Greg Stare debet
plat. quia si p ipsa unquam peccat
tot mortibus dignus sunt. quot
ad subditos suos pdicacionis
exempla transmittit xi q iii precipue
Et contra istos loquitur Ieronimus xxx
v di Ecce quomodo ¶ In tercio
scilicet in actu pdicacionis sunt iiii or
attendenda s. tempus. locus
qualitas. audiencium modus et
qualitas dicendorum ¶ Tempus
ut no loquatur semper sed temporibus
oportunis/ Vnde dr in Leviticus
vir qui patitur fluxum sang
nis inmundus erit/ Et Gregorius
sup illud apli ad thimo ii pdi
ca verba insta oportune inpor
tune dicturus/ Inportune prius
sit oportune qr s. aput audi
torum mentem ipe sua vilitate
destruit/ Qui querit inportunitatis
oportunitatem nescit q probat et
in di. Sit rector in ¶ Locus
est attendendus quia pdicacio

fieri debet in ecclesia vel in alio
loco publico et honesto no aut
in privatis domibus ne inde na
scatur suspicio Ges xxx di si
quis extra/ Vnde moyses
precepit in exodo ut sacerdos
tabernaculum ingrediens tintina
bulis ambiatur Et si dicant
in tabernaculis pdicandum xlii
di Sit rector etc medium pnt
tu aqua bona verba ab ago
diti in aliis locis i modum
simplicis exhortacionis/ licet
non modum pdicacionis i. de
bent tu et i merito etc ¶ Tercio
qualitas audiencium et modus
et qualitas dicendorum sunt con
sideranda quia sapientibus
et dignis pt pdicare alta
et profunda sed simplicibus
pauca plana et utilia/ Vnde
Greg prudenter sollicitanda intel
lectione rectoribus ut ab eis
no solum prava nullo sed nec
recta quidem nimie et inordina
te proferantur quia sepe dictorum
virtus perditur cum apud corda
audiencium loquacitatis incauta
inoportunitate levigatur et dum
a pdicantibus verbum ornatur
vel polluitur ab auditoribus vilis
et manus indicatur xlii di
Sit rector q prudenter non
aut dramaticas vel fabulas
Ieronimus sive vetulanum debet
pdicare quia hec tanquam
ineptam et irreligiosissimam
prohibet Greg lxxxvi di Cum
multa ¶ Secundo platus et epus
debet adiscere et exemplum
boni assumere no solum a ma
iori vel pari sed etiam a minori
et inmenere erudito/ Vnde dr
Nullus epus propter obstinum
senectutis vel nobilitatem generis
a pvulis et minimis eruditus

siquidem forte e utilitatem et
salutem inquirere non negligat
Beati enim rebellibus vivunt et dis-
cere atque bona agere renuunt. in ge-
nerali quam in meliore ostenditur
et pocius infidelibus quam fidelibus
esse monstratur xxxviii di. Nullus
Et antiquum Ego senex annorum
et temporibus tot annorum a collega
ne diu amicicia patuit sine cedu
xxiiii q iii Si habes Nota etiam
quod non debent cessare a predica-
cione vel correctione propter scanda-
lum vel persecucionem xliiii di. Sa-
ne hoc est verum si aliqui sunt bo-
ni inter malos. vel si omnes sunt mali
sed est spes de correctione. Secus
si forte peiores efficerentur de
predicacione. Tunc tacere et dice-
re cum Jeremia Solus sedebam
quia amaritudine repletus
eram. vel potest se transferre ad
alium locum. ubi possit facere
aliquem fructum Nam si vos per-
secuti fuerint in una civitate
fugite ad aliam Et in pastorali Certe
elongavi fugiens. et paulus
damasci persecutorem passus vi-
dens ibi ex sua presencia nullum
vel modicum fructum adesse.
latenter per murum deponi voluit
ut alibi fructum faceret meliorem
Et predicatur vii q i Scis hoc non si-
nandum et de Cum autem et c ibi
et xliii di Sit rector Adde
quod dicitur i de hoc de ult. Prepositus
ordinari non debent de quibus dicitur ut i de
eli possessionibus pretextu Non debet
prelatus esse remissus circa instruccionem
et correctionem Unde Ambrosius
Dum veri parcat indignos emu-
lacionis vel circa uberioribus pec-
tibus ad placationis contagium
provocat universos facilitas enim
venie incentivum tribuit delin-
quendi xxiii q iiii ita Est iniusta
Item non debet esse nimis se-
verus vel crudelis xlv di licet i et ii
quia qui nimis emungit sanguinem
elicit iii di Denique Sed sustinen-
da est lenitas cum severitate et
faciendum ex utriusque quoddam
temperamentum ut neque magna
asperitate exulcerentur subditi neque
nimia benignitate dissolvantur
quia disciplina vel ira multum
destituitur si una sine altera tenetur
xlv di Disciplina Quod omnis
qui iuste iudicat stateram
in manu gestat in utroque pe-
so iusticiam et misericordiam portat. Sed
iusticia compassionem habet. Falsa
vero dedignacionem quamvis et iusti
soleant peccatoribus indignari
xlv di Omnis et c Iura Non debet
esse facilis ad sumendam vindic-
tam sed causa cognita et con-
sultis super hoc sapientibus et
senioribus de prudencia xxx vi Si
quis vero quia melius est de
nimia misericordia quam de nimia se-
veritate reddere racionem l di Pon-
dere inf. et xxiii q ult alle-
gant et adde quod dicitur i de quod prio
Litigiosus prohibetur ordinari
tribus de causis Prima est vicium
quod consistit in doctrina predicacione
quia cum sit superbus et arrogans
nescit humiliter doceri Nichil enim
impudencius est arrogancia rusti-
corum qui garrulitatem auctoritatem
putant et parati ad lites in sub-
ditos tumide intonant xlvi
di c i Secunda est iniquitas
quod attenditur circa conversationem quia
litigiosus solet esse adulator
scurrilis proditor detractor male-
dicus invidus ioculator et ad
iniuriam vel ostentandam facilis
xlvi di Clericus et quinque capitulis
sequentibus Tercia est cum ipse
sit litigiosus et per quem provocat
alios ad discordiam non posset dis-
cordantes ad concordiam trahere
quod ex officio facere tenetur x c di pre

totum ¶ Cupidus no dz eligi
nec ordinari xlvij di. c. i. et xl
ij di. i. c. i. et lxxxv dist. flo-
rentinum ¶ Causa prohibitionis
est duplex ¶ Prima est cupidi-
tas est radix omnium malorum et
avaritia ydolorum servitus Ephe. v. de co-
. Nam concupiscentiam et xl
vij di. vivum et c. bonorum ¶ Se-
cunda quia eius mens excecata
cupiditate non videt quid expe-
diat sed semper videt aurum red-
ditus computat gratiarum mune-
rarum quia solem xlvij di. sicut
et in q. v. alterationes sunt tam
clerici negotiati in casibus proibitis
i. ne cle. vel mo. c. sicut dudum
¶ Bene dispositus domui sue
debet esse ordinandus i. familie
sue dicitur autem bene dispositus fami-
lie sue qui regit eam honeste
a vitiis ad virtutes exemplo et
verbo trahendo xlvij di. c. nunc ¶
Causa huius est duplex ¶ Prima
quia non habet frontem reprehen-
dendi alios qui suos corrigere ne-
gligit ut ibi dicitur quia presumitur
vehementer contra eum de crimine
negligentie quod ita magnum est quod
dampnationem inducat lxxxi di.
dictum nisi familia sua mala
erat sine culpa ipsius quia correxit
eam sufficienter ei non imputatur
nec propter hoc repelletur a promotione vel
ab aliis licitis actibus xlvij
di. c. plurimum et ult. et c. non enim pre-
sumitur tamen prima facie contra eum
quod pro eo stetit donec probetur contrarium
xvij di. preveniunt Sed postquam
ad episcopatum fuit promotus debet
esse bene dispositus domui sue
i. ecclesie sue quia non habet curam
alicuius nisi sit in etate legitima
committere indicatorum eius est valen-
de ut hi debeant clericos regere
qui seipsos non noverunt gubernare
i. e. extra de etate et c. indicatorum extra de
¶ Item non excecato vel intedicto i. e.

Cum bene dicit ut i. de cle. egro.
c. premittitur et duobus c. se. ¶ Item
debet promovendos in sacerdotes pro-
ceptum diligenter instruere et infor-
mare. vel per alios viros ydoneos
super divinis officiis et ecclesiasticis
sacramentis qualiter ea rite valeant
celebrare / et si rudes et ignaros
presumpsit ordinare quod facile potest
deprehendi tam ordinans quam ordi-
nati graviter puniantur quia sanctius
est in ordinatione sacerdotum paucos
bonos quam multos malos habere
ministros quia si cecus cecum ducit
ambo in foveam cadunt i. e. cum
sit ars et de ele. in primis Et
que reputavit dignum ad ordi-
nem det ad beneficium optimum
ydoneum reputare i. e. accepimus
¶ Item non debet plura ecclesiastica beneficia
que habent curam animarum annexam
vel dignitatem uni canonico persone
excellenti uno tempore committere sed
singula singulis lxxxix di. singula
et vij q. i. in apibus dicitur ut i. de
preben. c. nullus non et c. se. ¶ Item
non debet laycos constituere in ecclesia
aliqua yconomos vel inter duos
sed clericos probatos i. e. extra de etate et
lxxxix di. volumus nec dispensa-
tionem in ecclesiastica principalis committat
vel sibi committis quod si fecit extra etiam
lxxxix di. decernimus xij q. i. episcopus
etc. ¶ Neophitus prohibetur ordina-
ri xlviij di. c. prohibentur neophiti
dicuntur novelli in fide a neos quod
est novum et fitos quod est fides xl
ix di. cum ¶ Item neophiti dicuntur
novelli in religione c. di. sicut
Causa huius prohibitionis est duplex
¶ Prima ne madeant in superbia ce-
dentes quod fides eorum sive religio
consultum indigeat eius c. di. c. i.
et c. qui ¶ Secunda causa est quia
non sunt experti statu ecclesie vel religi-
onis et ideo necessarium esse conveniens
vel se contemperare per diversitate per-
sonarum sibi subditarum c. di. sicut
Non autem potest nominatis clerici in

albtem q' de elc. cu tacu cad in
ingz et c. Nullg religiosus l.
vi. posset tn in epm ut ibi et
el. i. di. cu sius adde q' etiam
i de elc. c. i in clem. ¶ Item neo-
phitus pt eligi in aliquaz pla-
tionis xlviij di. p totum n' obstat
qd le' de bto nicol. Gen. et Am-
br' q neophiti fuit electi xli di.
c. hys ombg et c. neophitz. q'
fuer fctm fuit cum speciaone diuia
ar. i de roc. iny que aiure et c.
qd atr l vi. ¶ Sed inignus nomi-
aius pt ad ordines pmoui. dicit
quidaz q no nec ad mores al-
doue fit pbatus ar. xxx q. iij c.
inostrend. ¶ Alij dicut q recipere
pt minores ordines sed no sacros
ltma solum de sacris phibet'
xlviij di. qm et c. statt. go de
minoribus concedit' xxv dist.
qualis et hoc eccs vius n' .
obstat illud c. inostrend. qua
loqut' de ignotis ¶ Visis tri-
casibus regule aplice / Videdu
est ad de alijs ix impedimtis
que in eligendo vl ordinando
filr requirunt' de quibg cong
pseqnter mdietur a. l. di. usqz
ad lxviij. s. q no sit solempnit'
penitens n' cualis no sinus no
corpe vitiatus no depbro vl al'
illime natus no adultus i egri-
tudine baptizatus / no pegrinus /
vl ignotus / no minus etate
no ficta / de quibus p ordinem
est dicend. ¶ Solempnit' penites
no pt pmoui l di. ex penitetibg
¶ Causa huius pbationis e q'druple
¶ Pma est ordinis ecclesiastici
qua no sut digni suscipe vasa
i. ordines sacroz qui quodam fue-
runt vasa vicioz l di. Illud
/ licet enim petm sit delatum p pniaz
remanet tn aliqua cicatrix sue
iruitas que ipsm impedit i. q. i.
Reperimus ¶ Scda causa est timor
labendi et pssima consuetu' ne
surgeus. quia pstas inclinandi

vicius labem no sz' lucida sac-
dotij dignitatem lxi di. In sacdo-
tibus nisi. ¶ Tercia causa est sca-
dalum ppli ut iij c. In sacdoti-
bus. ad tales pnia no imponat'
nisi p crime publico et vulgatis-
simo q tota comouerit urbem
xxvi q vi c. vlt. no possit clicos
sine magno scandalo ministrare
l di. de hys no ¶ Quarta ca
est. qua no decet scientes reddar-
guendi alios cu ipe corrigeg
respondet se comisisse eadē que
corripit vel maiora xxv di. pmū
et xlij di. q' sicud sollempnitas
penitentibg dispensa' i minoribz
ordinibg pter nccitatē vl vtilite
ecclie l di. placuit n' obstat l.
di. ex penitetibg / Vbi dicit' q
epus ordinans facit eum dz
priuari ptate ordinandi. q' illud
intellr cu ordinat sine dispe-
satone vel cu indiscrete dispe-
sat sile li di. qm i aliquo
¶ Similes sci obligati ad co-
tinia ecclie nisi manu mittat'
/ corpe viciati / filij psbroz / vl
illime nati no pnt ad ordines
pmoui de quibus dr i suis
titulis assignatis. adultus
in egritudine baptizatus no pt
ordinari. qui dudum sanus distu-
lit baptizari post timore mor-
tis coactus in egritudine se fe-
cit baptizari lvij di. c. inuite
¶ Causa phibicionis est q' psumit'
no vere penitens. cu no ex volute
sz necitate videat' baptismū recipe
et ita psumitur q sint ci pccta di-
missa ut in c. pdcto et de pe. d.
vij nullus ¶ Sunt tn duo cas
in quibg pt tal' pmoui / Primus
si post baptismū fides eius et de-
uota pbitas apparuerit ¶ Alius
si raritas cogerit clicor lvij
di. Qr quis nisi. et dicit ut i de
apo. et ut bap. q' vlt ¶ Peregrinus
ordinari no debet dicit ut i de
pegri p totu ¶ Item qui no habz

clericorum linguam dicit ut 8 e q. i. c.
ij ¶ Item femina non debet ordinari
quia non licet mulieribus predicare
nec benedicere nec excommunicare nec absol-
vere nec penitencias dare nec iudicare
quantumcumque sint docte sancte vel religi-
ose xxiij di. Sacratas et c. mulier
xxxiij q. v. mulierem i de sen. ex-
communicationis (?) demonialibus ff de reg. iur. l. i
¶ Ideo non debet ordinari quia non est recept-
ibilis caracterem sexu et condicione obstante
impediente / licet enim beatissima
virgo dignior et excellentior fuit
omnibus apostolis non tamen illi sed istis
commisit claves regni celorum sine dubio
... i de pe. et re. nova / Videtur
contra xxvij q. i diaconissam
et c. ¶ Si quis rapuerit in si. dicit
quod ibi dicitur diaconissa quia legit
omeliam que pertinet ad officium
diaconi et presbitera et uxor presbiteri
vel quedam vidua bona

De sacra unctione Rubrica sequitur

[D]ixrimus est dictum quod episcopus
et sacerdos debent inungi in
sua ordinatione seu consecratione
ideo hic subicitur in generali de
sacra unctione. ¶ Unde due sunt species
¶ Una alia exterior visibilis et
materialis / ¶ Alia interior invisibilis et
spiritualis. ¶ Exteriori visibili inungitur
corpus interiori invisibili inungitur
anima. Unctio visibilis est signum
interioris invisibilis unctionis. ¶ Et
unctio interior est signum et sacramentum
et si digne suscipitur salutem agit et
auget sine dubio quod designatur
i e c. ideo quoniam sacre ¶ Item episcopus in-
ungitur et alii superiores ab eis qui
eos consecrant qui sunt illi dicitur 8 de
con. ord. quoniam ¶ consecrati et quatuor quarum spe-
ciebus inunguntur vero crismate quod
fit de oleo benedicto quod dicitur cathe-
cumenorum vel infirmorum et balsamo
ratione mistica quia per oleum quod
debet esse de oliva nitor conscientie
designatur per balsamum odor bone
fame exprimitur ¶ Item crismate inungitur
¶ episcopus in corpore et in corde ut habeat
odorem bone fame intus interiorem
conscientie quantum ad deum / Sed quod dicit

Apostolus
apostolus gloria nostra hec est conscientie nostre tes-
timonium / et exterius ut habeat odorem
bone fame quo ad proximum / Unde apostolus
Christi bonus odor sumus / ¶ Item episcopus
debet habere bonum testimonium ab hiis qui
sunt intus et ab hiis qui sunt foris
Sic ungento caput et manus episcopi
consecrantur per caput mens intelligitur
per manus opera / ¶ In animus ungitur oleo
pietatis ut episcopus appareat bonus ad
omnes maxime ad domesticos fidei
¶ Et caput balsamo ~~pietatis~~ caritatis
ut diligat deum ex toto corde et ex
tota anima et ex tota mente et proximum
sicut se ipsum ¶ ¶ Caput inungitur
propter auctoritatem et dignitatem / et ut
ostendatur representare personam de quo
dicit David ¶ Sicut ungentum in
capite etc. ¶ ¶ Manus inunguntur
propter ministerium et officium ut ostendatur
accipere potestatem benedicendi et con-
secrandi / Unde quando manus consecratur in-
ungit dicit / consecrare et sanctificare
digneris domine manus istas per istam
unctionem et benedictionem nostram / ut quecumque
consecraverint consecrentur / et quecumque
benedixerint benedicantur / i e q. ¶ Adco-
hibendum / Hec benedictio dicitur ab episcopo
dum consecrat manus presbiteri p-
resbiterorum xvi q. i. quoniam ¶ Sacre ¶ Rex
in veteri testamento in capite inunge-
batur lxxv di. c. i. ¶ Sed in novo tes-
tamento a capite ad brachium
est translata / ut non ungatur in capite
sed in brachio vel humero vel in
armo / in quibus principatus
congrue designatur / iuxta illud
factus est principatus super humerum
eius / et oleo delinitur / ¶ Et
caput episcopi crismate consecratur /
ut ostendatur quanta sit differentia inter
auctoritatem pontificis / et principis
potestatem i e q. unica in vet. / Nam
magna est differentia inter eos i de
ma. et o. Solicitate et xcvj di.
duo ¶ ¶ Item debent pueri inungi-
bis ante baptismum ex oleo be-
nedicto primum in pectore deinde
inter scapulas. et bis post baptismum

Sed confirmate sacerdo primo in vertice deinde in fronte. In pectore baptisandus inungitur ut per sancti spiritus donum abiciat errorem et ignoranciam et suscipiat fidem rectam. Inter scapulas ut excuciat negligenciam et torporem et bona operacionem exerceat. In vertice baptizatus inungitur ut sit paratus omni petenti de fide reddere racionem. Unde per verticem que est superior pars capitis intelligitur racio que est superior pars mentis id est quia crismatis. ¶ In fronte inungitur baptisandus ut libere confiteatur quod credit quia corde creditur ad iusticiam ore autem confessio fit ad salutem. ¶ Sed ante baptismum inungitur oleo benedicto tantum et post baptismum sacro crismate. Quod crisma soli competit christiano cum dicatur a christo per frontis crismacionem manus imposicio designatur que confirmacio nominatur quia per eam spiritus sanctus datur ad augmentum et robur. ¶ Unde ceteras unctiones simplex sacerdos vel presbyter potest celebrare. Confirmacionem autem non nisi solus episcopus conferre potest quia de solis apostolis dicitur quorum vicarii sunt episcopi quia per manuum imposicionem spiritum sanctum dabant id est eo quod fronte et de consecratione distinctione v. de his manus et cetera. Non valet consuetudo quod sacerdotes debeant confirmare id est dicere consuetudinem ymmo melius conferre ut constat extra de presumentibus ubi presbiteri confirmabant quod ad tempus illud concessit Gregorius papa scandalum ex indulgencia speciali. ¶ Sed constat non possit episcopus sacerdoti delegare nisi cum archiepiscopus vel archiepiscopus ar. i. de conse. et vel al. aqua dicit ut eo c. de aqua. ¶ Unccio extrema sic diffinitur. ¶ Extrema unccio est linicio olei sanctificati facti ad relevacionem utriusque infirmitatis scilicet mentis et corporis. Vel sic. ¶ Extrema unccio est sacramentum et unccio infirmis per oleum sanctificatum facta conferens infirmitati

remedium contra peccati reliquias et si expediat alleviacionem conferens infirmitati. Unde ait Jacobus. Infirmatur quis in vobis inducat presbiteros ecclesie ut orent super eum ungentes eum oleo in nomine domini et oracio fidei salvabit infirmum. ¶ Presbyter et non alius est minister huius sacramenti et oleum de oliva ab episcopo benedictum est materia huius sacramenti id est quod sacre et quod ad exhibendum. ¶ Verborum forma est talis per istam sanctissimam unccionem et suam piissimam misericordiam dimittat tibi deus quicquid peccasti per visum et sic de ceteris sensibus quia quinque loca sensuum principaliter inunguntur scilicet oculi aures os pedes et manus. Quidam addunt pectus et renes vel umbilicum in quibus est delectacio veneris licet non opporteat. ¶ Unguntur ecclesiastici secundum consuetudinem cum consecratur altare cum dedicatur templum cum benedicitur calix id est quod unguntur.

De sacramentis iterandis vel non

Dictum est de sacramento extreme unccionis que a quibusdam obmittitur sed tamen est in precepto et cetera. Ideo occasione huius subiicitur hic de ipsa et de omnibus sacramentis iterandis vel non. ¶ Videndum est ergo quid sit sacramentum, quid signum, quid sacrificium, quot sunt sacramenta, quot eius species, quis effectus, que sacramenta possunt iterari et que non, et que sit pena iterantis. ¶ Sacramentum est sacre rei signum. Item sacramentum est invisibilis gracie visibilis forma de consecratione distinctione ii. Sacrificium et cetera sacramentum. ¶ Signum est res preter speciem quam ingerit sensibus aliud faciens exire in cognicionem, ut de consecratione distinctione ii. Signum. ¶ Sacrificium visibile est invisibilis sacramentum id est sacrum signum est dicitur sacrificium. Sacramentum per species panis et vini que sunt sacrificium visibile et signum invisibile corpus christi quod est sacramentum ecclesie ut de pe. di. i. c. Una i. q. i. multi et i. de cel. missarum cum Marthe. ¶ Quot sunt sacramenta ecclesie vii que in hoc versu continentur

Diablus firmabo spiget vngit et
ordinat vxor Dne bn dicit vij
s. vij virtutes. s. vt baptis sit sacrum
fidei. In bapto em fides initiat
extrema vnctio sit sacrum spei qui
em inungit sperat spaliter de mie
dne et de mia dei. Eukaristia
est sacrum caritatis vnde aug lio viij
de tri te grat est sacrum amoris
Confirmato sacrum fortitudinis per
pugnam spiritualem ad quam 1o con-
firmat. penitencia sacrum iusticie per
satisfactionem in qua reddit vnicui-
que quod suum est. Ordo sacrum
prudencie per claues scit quid debet
esse inordinate. Matrimonium
sacrum temperancie eo quod libido i
illo sacro honestate excusat impu-
ritate quod piari possunt 1 de psbro
ono bap. veniens s t xx q
Bare et q'm fronte de g di ij
omnd xvij q vj Si res et de pe
di iij Satis et xvj q1 q' dtte
et de pe di v Sunt et xxx q
ij q' hus itaque. Specs sacrorum
sunt due s. aliquos quedam sunt
necessitatis et quedam voluntatis. Sa-
cramenta necessitatis sunt v. videlicet
Baptis de g di iiij firmissime
Confirmato de g di v. c. i. et ij
Eukaristia de g di ij et sic
frangunt et 1 de penis et re ois
pma ut iij c omnis et de pe.
di v no pt. Extrema vnctio s't
xx Sz confirmato et extrema vnctio
no sunt ita necessitatis quod no bn
saluetur homo sine illis ii ea
contempnet recipe. et io dicuntur
sacra necessitatis. quia ea loco et
tpe suscipe tenetur. Sacramenta
voluntatis sunt duo s. ordo lxx
iiij di c i et c v et mim xxx
q ij v no est. vel dic s p. et
anclunis. Sacrorum aliud est ne-
cessitatis tm ut baptis et hoc aquo-
ties datum sunt. dummodo in forma
ecclesie proficit ad salutem de
su tri c i q Satum est di ne-
cessitatis quia sine eo no pt quis

saluari si contemptu dimittatur
de g di iiij firmissime als si
no contemptu bn pt saluari i
de psbito no bapto debitum. Aliud
est dignitatis et necessitatis ut con-
firmato dignitatis quod ab epo et
no ab alio confertur s de con-
sue quito et s. t. xx. q i forte
Necessitatis quia si contempnetur
no saluaretur. Aliud est necessitatis
et ordinis ut pma Eukaristia
et extrema vnctio ordinis quia
ab ordinate sunt clamos dne 1
de su tri c x q vna et 1 de
pe et re. omnis et t xx c vno
nisi in articlo necessitatis vbi qs
posset confiteri vel laicis de con.
di iiij Satum est necessitatis quia
si contempnat nemo pt saluari
Aliud est dignitatis et volun-
tatis ut ordines dignitatis quia
a solo epo conferuntur s de epo
qui re. e. c. i. voluntatis quia sine
illis pt quis saluari s. de su tri.
c i mi. Aliud est voluntatis
tm ut mm Nam sine 1o pt quis
saluari. quia no expedit homini
ad regna celestia tendenti nube
xxxi q v Tunc saluabitur. Ista qua-
tuor sacra bapts. Eukaristia mim.
et confirmato se hnt sic excedentia
et excessa. quia bapts excedit alia
rone efficacie de con. di iiij per
baptismum. Eukaristia rone dig-
nitatis et sbtilitatis de con di ij mg
Confirmato rone consensus de
con. di v manus. Matrimonium
rone significationis 1 de bis debitu vō
Vnde maior in effectu bapts
corporis in esse Coniungendi signo stat
matrimonium extrema iustico. Effectus
sacrorum est ut talia sint cuilibet
qualis ipse accedit 1 bonis bona
et malis ac fictis mala sacramenta
i. q i. dos declarant et con. di ij s
sicut Bonis sunt ad salute et malis
ad iudicium. vnde apos Qui ma-
ducat et bibit indigne iudicium sibi
manducat et bibit. ut in c s sed
Vnde dr quod sacra no dnt confi-
nis penitentibus x c. v. di illud
q est viij et petrus manifestus

Alma # occulta no posset dom
negari sacra nisi p admonicoz se-
cretam. vt publice in gnali scita
de con. di. ij. no pbibeat et v̄ de
te. oz ex tenore ¶ Itatio sm omis
locu no hz i istis tbus sacris s.
bapto ordine et confirmacon.
De pmis duobus dr. i. q. i. Ecclia
qua nent facienda est iniuria
Dicat aut iniuria fieri sacro. qu
no itand itatur quasi pma
collatio no valeat i. q. i. Sacra
¶ De confirmacoy hetur expsse de
con. di. v. dicit. Reliqua inior
sacra pnt ut huiu rij itari de
pnia et mimo et Eukaristia cot-
tidie videmus ¶ De extma vncco-
ne silr quociens aliquis infirma-
tur sit medicina corpis et aie
vr q apponi possit et debeat
medicina ar b. t. px. q̄ Sacre
v de pma racō q et xx v. di.
Illud ¶ Racio in tbus pmis qr
no pt fieri itatio absqz iniuria
est. quia i pma collone cuiuslibt
eorum impmit caratter i aia
qui in morte no separatur ab ea.
Vn si aliquis resuscitare non
esset baptisandus vel ordinandus vel
confirmandus / Secus i aliis inir
sacris sm q pbat Augz i q. i.
q quidā. et xxx ij. q. vij. licite
Vnde ibi dicit gloza q mortis
alto coniugum desinit ee mrim
qua illud vinclm ita est i hoc
mortuo q nc i corpe nc in anima
nc in nento. Ideo hoc mortuo
dissolvit mrmoni. et in hoc con-
cordat v gla apli. qui dt q mor-
tuo viro mlr soluta e a lege
viri cui vult nubat i dno. j de
his imp t vlt. Sed baptisma-
lis caracter e inherens aie
inseparabilit i. q. i. q quidā. et
illum caractem discernit aia
fidelis ab infideli. Ideo si dino
miraclo resuscitare quis no de-
beret rebaptizari sic evenit de la-
zaro. Ide de ordine et confir-
macoy e. qua caratter impri-
mit d' inio. et aliis secus

est dr' vnde lazarus sua vxorem no
possit repetere postqua resuscitatus est
si enim mors fuit naturalis ¶ Alii dicit
q fuit miraculosa. et sm hoc posset
vxorem repetere. qua p talem morte
no desinerent ee mrim. ¶ Alii dicit
q nullum sacrm e itand. qr nulla sa-
cramento est iniuria facienda go nlm
sacrm est itand de con. di. iiij.
ouditur et qui dr q quedam itant
ipe tenent q lz quedam respectu
dicuntur itari eo q sepius ab aliquo
sumuntur. qua eadē hostia no bndicat
itm. nc oleu. nc mimm i de his imp.
Vir aut et pnia tm imponit
cu solempnitate scz lz pnata
imponatur q sic pbat vnu ambr.
Sicut vnum est baptisma ita vnica
est pnia l di q pt. ¶ Dicas q
sacrm tbus mol dr itari ¶ Vno
Ex pte efficacie ut pote cosentis
vel confitentis. et sic hc oe sacrm
est itabile. qua idem epus se-
pius consecrat oleum et corpus
xpi. et ordines et Baptismum et
sic de aliis ¶ Scdo mō dicit sacrm
itari rspectu suscipientis. et ut
ab eodem no mlo sz sepe suscipi
idem sacrm. et hic itacio e in
quibusdam et non in oibus ¶ Sunt
enim aliqua sacra que pluries con-
ferunt. qua instituta sunt i reme-
dium malorum que frequent ac-
cidunt. pnia in remedium mor-
talium Eukaristia venialium Ex-
trema vnctio vtriusqz. mrim i reme-
dium fornicacionis. Illa aut que
caracterem imprimunt no pnt itari
caractem qui est indelebilis
¶ Tercio dr itari sacrm si eadē
vba i mo sunt sine eadem forma
i mo proferunt ad eamd scitifi-
cacionem. et sic nllm itatur. qua sic
vba significacionem videntur insuffi-
cientem efficacie rspctu scitificacionis
illius matie de con. di. iiij. oste-
ditur ¶ Sz obicia ad extrema vnc-
tionem in qua videt eadem forma
vborum itari sup eundem infirmum. di.

tas q no rtatur forma sup eundem
infirmu n alit se gutem et sit
altnant. h est n ei alta infirmitas
supveniat vl eigd infirm l maior
fiat innutatio ¶ ho prohibet ad
obmissu q q de substan sacri
quod illud loco et qe competit
debet suppleri i e t i et vlt. Si
vo sit dubiu debz totu itare dic
ut h de te ord q de reforma
et i de psbro no bap q no sim
hast. ¶ Item si scismatici vl exco
micati seu alij sepelierint fide
les no cosenactes sue infidelitati
vl indumentis sacris vsi fuerint
vel in altari celebraverit ut dut
corpa in gnati ut vestes bndicta
ut vasa sacra seu altari gsecrz
i e t ij ¶ pena iteratis baptismu
confirmator vl ordine sim legitur
est de capitatis q ne sctu bap
it li i. Sz sim cau dic ut i
de apo et it bap q sed qua pena

De filijs presbitorum ordinandis vel non rubrica

Inter alia que impediunt
ordinandu vicium originis
pstat impedimentu ut inspu
rijs vl adulterinis filijs sacer
dotum vl al illime natis ¶ Ʒo
videndu e qua phiben ordinari
qe dispensacio cca eos fiat. dro
possit cu eis dispensare ¶ filij
illimi phiben ordinari ppt hc q
lex dina spurios et manseres
prohibz ecclaz intrare vsqz ad xaz
gnacoem q de elc pmotur et i
qui sil vel p varilem ¶ Racio
phibicois leg dina est triplex
pmo de testo pem ecnus ¶ Scdo
qua tales filij solent esse
imitatores prm vj q i qnusqs
et c cu militibz et l vj di si
gens anglorum v sepe solet filij
filius esse pcu ¶ Tercia causa est
quia vilibus psonis et infamibz
comitti no debz dignitas clialis
i de excess. pl. int. ¶ Sacerdotu
filij vel al illime nati si intrat

religionem monachorum seu aliorum
regulariu p se aplicam approbatorum
ar q de noto q notu li vj demrz
coi si al sunt ydonei pnt ad oms
ordines pmovi. li vj dic i et i e
t i ¶ Religionis ingressus tollit
omem irr tem xit q in m fi et
monchatus or maculam astrigit in
aut de mdthis in pu Sz yr q
s q no tollit irritas p ingressum
religionis i de apost. ex tenore et
i de pact in quibusda ¶ Distingue
aut ira irritas surgit ex ppo delicto
et tuc no tollit p ingressum religionis
Sed favore religionis cu eo dispesa
i de eo qui fur ord e c i ¶ Si vo intel
lige contraria aut no surgit ira irri
tas ex ppo delicto ut i de p cou
cedens tuc p ingressum religionis
tollit irritas. ita q sic dispensatoe
pt ad os ordies pmovi ut i e t i
licet aliqui dicant q in necess cau
tollit sed refertur tm ad facultate
dispensandi ¶ Ad dignitates tm
vel placom et ptus seu ad alia
bnficia cuiz curam haben no pnt
sine dispensatoe se ap pmovi
et si promoti fuint dent renom
i e t i et vlt ¶ Si vo remanserint
i sclo no pnt ad sacros ordies
pmovi nc ad placoem nc ecia ad bn
ficia cuiz curam haben psonatus
vl dignitates sine dispensatoe se
ap spali l vj di t i et i e t i
et vlt. vn legatus aplice sedis
in hc dispensare no possz i t
dilectus qd b intelligit vm de
illis qui no sut missi alatere d
in eorum pvilegio gtment ¶ Sz
Cardinales legati qui quai ps
corpis ppe intelligunt vj q in
q Si quis cu militibz et i de
penis felicis l vj maiorem eis
ptatem hnt quam alij legati i
de off leg volentes et c officij
li vj ¶ Nec epus dispensare no
pt cu illimis vt ad sacros ordies
dignitates psonatus vl bnficiaqz
bnfs cura imminz aiarum pmo
neat pt tn ut ad minores ordies
et i bnfcs cui cura no imminz aiarum

dispensare i e hijs qui defectum
pa li vi li obstant ma i e venienti
prima pars sicut ei gratiam in ordinum
epi qui sciebant ordinatum et si infans
tolleatur ut in si dicitur et i c pro
sint illud c Ex transmissa, ubi
de filio natus ex lettima vxore
an sacerdotium. et in c ex ma fuit
indulgentiam. et ideo ex pone ibi con
sultatorem i supplicatorem Isti filij
sacerdotum nati ex lettima vxore
ante sacrum ordinem de iure quantum ad
omnes ordines et dignitates possunt
promoveri i e Ad hoc Sed ut limi
filij sacerdotum ut illi cum quibus
dispensatum est a se ap ut ad sa
cerdotium valeant promoveri. pro obtinere
possunt illam Ecclesiam uel vicariam. quam
pater eorum tenuit nulla persona media
tanquam personam vel vicarius perpetuus
absque dispensatione se ap. Secus
si pater non fuit vicarius perpetuus ab
sque dispensatione se aplica sed
ad tempus solum ministrauit ut l
e. pu apud consente et c se
Ex transmissa constitutus. quam ad
experpendas Et c michael
Sed in hoc est dicta inter lemnos
et illemnos. quia illimi i eadem
ecclesia in qua patres eorum sunt uel
fuerunt Canonici. vel plati poterunt
Canonicari dudum non ad illas dig
nitates vel prebendas quas patres
eorum tenuerunt i e ad hoc Sed
illimi ut Canonici ut plati possunt
esse de iure i ea ecclesia i qua pater
suus est Canonicus uel platus. quia
indecorum est ut in altare officio
illius filius impudico patri
ministret, i e ad decorem Sed
idem ur de legittimo i e ad
abolendam Adeo distinguere
secundum hos. aut filius e lettimus
aut illittimus Si sit illittimus
non potest constitui Canonicus uel personam
in ecclesia seculari in qua pater suus
ministrauit i e ad abolendam et

ex pone illi mare i. tij. vel dic
filij naturales s illittimi et maxime
spurij. et tunc planum est Sed in
ecclesia iuri bn possunt esse mosti sic
ut leges pater et filius. quia persone
iures non prohibentur inter religiosos
ar. illius c ad abolendam a
contrario et i e c i. Si e littimus
aut prebende sunt distincte aut non
Si non sunt distincte. potest fi Canonicus
quia non videtur ei succedere i de prebendis
Dilecto Si vero sunt distincte
Distinguitur aut voluit institui
i ea ecclesia in qua pater eius mi
nistrauit et tunc non potest n media
persona interfuit i e Constitutus
et c ad experpendam Aut in
ea in qua pater non ministrauit et
tunc potest i e ad hoc et c Cum decorem
a contrario Ratio est. quare
filius non potest esse i ea Ecclesiam
uel dignitatem in qua pater minist
nit nisi media, ne pro filius sue
cedat. quia in ecclesia successio
esse non debet vim q i aptita
et i de iure patronatus Consuluit
Sed numquid hoc prohibitio extenditur
ad nepotes. dicit B. quod sic quia
nomine filiorum et nepotes continentur
ff de verbo signifi filiorum et
ar ff ad macedonianum plenum Alij dicunt
quod non immo nepos potest esse illam
Ecclesiam quam avus tenuit immediate
quia pene interpretationem legum
attende sunt de pe di i pene
ff de libris. et post ad quidam
et de zita imp li i. Ego Hostiensis
distinguit. aut vivit filius sacer
dotis pater nepotis tunc potest nepos
obtinere Ecclesiam in qua avus minist
nit Sed legitur ma uel alle
gata aut mortuus est et tunc non
potest nepos obtinere Ecclesiam. quia
immediate avo succederet. sed inter
venit prima ma In collateralibus
non prohibetur quoniam frater possit
sine B esse Ecclesiam quam alter frater
obtinuit immediate ar i de off dele

ex pte ex quo no est prohibitum
videt^z concessu & de tris. int. corp.
¶ Sz quo port pbari cont aliq
q sit filius sacdotis si negaint se
ee filiu sacdotis Ho^o sm D. Si
natus fuit ex illa qua tenebat
secum publice i domo i cocubina
psumit^z filius. qua pr est i^e que
inpeie demonstrat ff de in mr
talis cohabitatio filiu ondit. et q
fuit ympossione filiacionis & de
frus li. l. iiij. Sz si no fuit natus
de tali concubina. qualit pbabi
Ho^o. R. ex eo q i^e appellabat
enim patrem sequitur ab ambus
appellaba^z et nomaba^z filius. i.
de pbat p mas et ex dilectione so-
la. Sz quis eum filius appbetur
i. de p sup. afferte et statur illi
psumptoni. nisi expsse ꝯtrariu pbet^z
q de pbat no iudic et & de
q° test. neq ꝯfessio ¶ Sz quid si
omlr que virum hebat durate
mrio concept filiu a sac. te
vel ab alio. et postea mat sua
dixit ei q erat filius sacdotis
numquid potit esse psbr et
obtine bnficiu cura hns anime
¶ Host dicit q sic. qa ꝯfessio
matris no nocet filio & de te-
stib l. neq ꝯfessio et ff de
his qui sunt sui. vl al. nr
filiu. Ht est viri n gstia sua
enim rmordet. qa qui facit
con consciaz edificat ad iehe-
nam i. de rest. spoli. lras ¶
q° Et ind si aliquis no sit natus
i mrimo. et post pat ducat
mrez ipius i vxorem. numq
iste de iure qm sit letimus
patit ꝯmoni. ¶ Distinguit^z
aut pr potuit illaz l'ime hre
in vxorem tpe conceptionis
qa tunc n^l erat impedime-
tu. lettimatus est filius ꝯ seqns
mrimu et succedet i hereditate
tamqm l'imus ad omis actus
l'imos admitte^z. et sic ad
ordines 2 si mat pq filij natus

nubat alti. et post morte ma-
riti nubat cu pre pdicti filij
vel eq^o pr duxit aliaz. qua
mortua duxit ista. Secus si
alud impedimentu no potat
ee matrimo^m int ipos prentes
tpe conceptionis. qa tunc non
lettimeza^z ꝯles licet tolla^z impe-
dimentu i. qui fil sunt le. tanta
et in aut. quibus modis na
e f. li. ꝯ pri. coll' vi ¶ Enim
ill'ime natus ꝯplex dispesatio
adhibet^z a ppa ad ag ut or-
dinent^z et instituen^z in aliis
eccliis a prima si fuerit filij
psbrorum vel in quibus hz si fue-
runt al' ill'imi i. e. pnom. a quo
maior et cura in patria aliquo
tm medio i. e. extensimissa ma-
xima int in patria nullo me-
dio i. e. venientes et c. ex tna ¶
Dispensatiu fuit cu illimo ut
posset ad ordines pmoui et op-
time bnficiu ꝫ cu cura aiaru
numquid ꝓtextu hmoi dispesat l
potit plura bnficia optine. dic
q no. ii. vnicu i. e. li. qui de
fetu li vi et si impetret post
dispensatoz ut possit plura
bnficia optine tacita pma
dispensaton ¶ Sz a dispensatio
nfemus est inanica i. e. si. li.
cu aliquo li vi. Idem si tacet
q pat eius in i^a ecclia mini^e-
nistravit i. e. c. ij. Si vo cu
aliquo dispense^z ut possit ad
ordines pmoui tm de minoribus
ordinibus est intelligend etiaz
si dicat^z q possit bnficiu optine
intellit^z de bnficio sine cura vl
dignitate i. e. lras ar. i. de pe
et re. Si eps li vi Secus
si dica^z q possit hre bnficiu
cu cura. qz tuc de minoribus
et maioribus ordinibus e intellige
cu sacdos debeat ee qui habet
curaz animarum & de eta. et quali
c. i. et & de ele. lz canon li vi.

Episcopus tamen bene dispensare potest cum illegittimis ut ad minores ordines promoveantur et ut obtineant beneficium cui cura non immineat animarum. Dummodo sit tale quod cum episcopo valeat dispensari ut eodem titulo qui defectum li. vi. ut in canonica vel capella. Quorum legittimatus ad actus ecclesiasticos et spirituales sit legitimatus ad actus seculares dicit ut l. e. Filii sunt legitimi et legitimantur.

Rubrica De servis non ordinandis vel de eorum manumissione

Post impedimentum originis agendum est de impedimento condicionis. quia servilis vilitas clericalem non accipit dignitatem l. iiii. di. admittuntur. Videndum est qualiter servi possint ordinari. Secundo quid iuris sit si fuerint ordinati sine manumissione et qualiter manumittantur. Circa primum nota quod de servis iudeorum et paganorum di. l. de iudeis quod vult nullus servus sine consensu sive proprietario debet ordinari nisi prius fuerit manumissus l. iiii. di. c. i. et iiii. Causa prohibitionis est servilis vilitas et clericalis dignitas l. iiii. di. admittuntur et l. e. de servorum. Servi ecclesie possunt manumitti et ordinari retento opere quo ad hoc ut non inveniretur ecclesie ut causam testificentur contra eam alias in servitutem revocentur l. iiii. di. Clerici ex familiis xii. q. ii. diaconi et l. e. de familiis ymmo ad hoc tenentur et ad honestatem operis licet non sint imposite nominatim ut in c. diaconi non tamen tenentur servire petruo in ecclesia in officio clericali nisi expresse sit dictum in manumissione et ordinatione l. e. c. liberandis et dato quod sit dictum non revocabitur in servitutem si non serviat in divinis nisi admonitus sit contumax l. e. Nullus. Si vero sit servus privati non debet promoveri nisi prius a domino fuerit consecutus plenissimam libertatem ita quod nullum opus teneatur prestare patrono vel obsequium temporale l. iiii. di. c. i. et ii. et c. generaliter et c. ult. Potest tamen spiritualia retinere sed ut serviat suo domino in divinis alias in servitutem redigatur si hec sunt ad propositum in manumissione l. e. nullus et liiii. di. frequens nisi. Si servus fuerit ordinatus antequam manumittatur distinguitur aut ordinatur sciente domino et non contradicente tunc servus remanet et restituitur domino etiam si sacerdos sit factus l. iiii. di. frequens et c. ex antiquis. contrarium dicunt quidam de sacerdote. Si vero sciente domino et non contradicente statim liber est l. iiii. di. Si servus sciente aut domino ignorante servus ordinatur distinguere. aut sciente episcopo vel presentatore quod erat servus statim efficitur liber. Sed episcopus vel presentator tenentur domino dare duos servos eque bonos l. iiii. di. Si servus absente et quasi alter tamen servus. Si autem ambo sciverint habebit unum ordinator et aliud presentator. Sed si unus habet unus solvat domino restitutionem sed distinctionem que sequitur. Aut ignorante domino et episcopo et presentatore fuit ordinatus distinguitur. aut est in minoribus ordinibus tunc deponitur et remanet servus l. iiii. di. nulli ex antiquis et c. frequens. Aut in sacris si est diaconus dat vicarium pro se vel si non habet ipse in servitutem redigatur l. iiii. di. ex antiquis et eodem privilegio gaudet subdiaconus l. e. et ar. de etate et qualitate a multis. Si vero est sacerdos statim liber est sed amissione sui peculii mulctatur ut in c. ex antiquis. Si autem peculium non habet serviat domino in officiis divinis ut in c. ex antiquis frequens hoc est verum si nisi a tempore ordinationis fuit a domino requisitus alias liber erit l. liiii. di. Si servus sciente. Si vero monachus efficiatur usque ad triennium a tempore ingressus potest eum dominus repetere vel-tra aut manet monachus et liber

Ut in c. Si seruus sciente Sed que
est ro quod dominus non potest repetere seruum
ordinatum in sacris uel usque ad annum
Sed in dictum usque ad triennium Innocencius
dicit quod si sit sacerdos cuius ap-
paret et potest de facili reperiri Sed
si sit in dictus occultatus est non potest
ita de facili reperiri. Ideo magis tempus
domino datur ¶ Sequitur uidere qualiter
manumittantur Et primo quid sit
manumissio unde seruitus habuit
originem Et quis possit manu-
mittere et qualiter. Manumissio est
datio libertatis. quia quamdiu quis
in seruitute est manui et potestati
suppositus est Sed manumissus
est liberatus a manu et potestate domini
sui. De libertinis in principio ¶ Seruitus
habuit originem et tunc manumissio
a iure gencium quia iure naturali omnes
homines liberi nascebantur / sed iure ge-
ncium tamen homines quidam esse ceperunt
serui libri et sic fuit / serui et liberi
qui de seruitute erat esse serui i. de iure
aut naturale et ex iure gencium et in
q. ii. Cum redemptor / Alii dicunt
quod seruitus sumpsit exordium sui ini-
cium ab ebrietate Noe et ita uidetur
quod a iure naturali xxxv di. Sexta
die et non est ¶ Manumittere
potest qui sed administrationem rerum
suarum minor etiam xx annis potest inter
uiuos dare libertatem Et qui in
ante non potest l. minor Sed in ultima
uoluntate ex quo potest testari si in
xiiii annis potest manumittere in
q. vi. Quod diffinitum est et si sua
¶ Item Episcopus seruus ecclesie bene
manumittit x. q. ii. quos de seruis et
tunc non bene minutos duo tamen det
ecclesie pro uno duos eiusdem uilitatis et
peculii xii. q. ii. Episcopus qui ma-
¶ Item abbas de consensu Episcopi et
in dictorum alias non ar. lxiiii di. ab-
bati et quod se. ubi sit contra consuetudo
xii q. ii. abbatibus et i. de hiis
que fiunt a pre. sine consensu c. ca-
pitulum // Multis modis fit manu-
missio Quandoque in ecclesia i. presencia

Episcopi et plebis et de hoc debet
fieri scriptura ne processu temporis libertas ua-
leat impediri Et de hiis qui in
ecclesia ma. l. i. ¶ Item fit coram
iudice et tunc manumissio dicitur
uindicta et si fiat ad hoc ut ma-
numissus ordinetur dicitur fieri coram
coram iudice et magistro quando secu-
lari ar. i. et c. i. ¶ Item potest fieri in
sacro ut si dicat dominus esto liber
uel inter amicos. uel per epistolam
uel per quamlibet ultimam uoluntatem ¶
Item semper potest fieri si tamen diebus
feriatis quam non feriatis, tamen die
quam de nocte et a precedente
per uiam / sed probatur inst. de lib.
Et multis aut modis

dis uel no-
ue de corpore viciatis ordina-

De impedimento originis
dictum est Nunc de impe-
dimento quod oritur propter defectum
membrorum est dicendum scilicet de corpore
viciatis ¶ Corpore viciati prohibentur
promoueri propter deformitatem ex qua
timetur scandalum. et propter debi-
litatem ex qua timetur periculum / Sunt
eorum tamen aliqui sunt qui possunt or-
dinari nam et alii sunt debilitati
alii mutilati / Ille dicitur debilita-
tus qui habet membrum sed inefficax
ut oculum cecum manum aridam
Mutillatus dicitur qui aliquo mem-
bro caret ex debilitate. claudus
admittitur de consuetudine ubi sit talis
qui sine baculo ad altare stare
non possit ar. de q. di. i. nullus
et xl. i. di. Disciplina / Caucus
uel habens maculam in oculo que
generet deformitatem non admittitur
i. e. c. i. de cura. idem si habet
manum aridam ¶ Item mutilatus
distinguitur aut sunt sponte muti-
lati aut casu Si sponte dis-
tinguitur aut iniusta causa interueniente
aut non Si iniusta causa interueniente
siue a se siue ab alio sit aliquis
mutilatus non prohibetur ordinari
puta qui membre lepre uel alia

causa consilij fecit vilia am-
putari j e expte i et ij ¶ Sed
unguid tenet vilia in quadam
bursa secum deportare ut lanc
dicunt · host dic quod non quia defectus
oculi non prestat impedimentum Si
aut esset manifestum ut generaret
deformitate semper impediret ar.
lij · di lator et c Si cerna,
na in magis membris et corpu-
lentis impellitur si deformitatem
generet ut in c cerna ut si a-
misit manum j e expositisti vel
duos lecumgos digitos vel de
tali egro presbitero Sed in parvis
membris non impeditur Si defor-
mitas modica sit et sine culpa
sua j e c vlt ¶ Aut nulla
iusta causa interveniente a se vel
ab aliis fuit mutillatus et tunc
ordinandus impellitur et iam ordi-
natus di l v di qui pte et c
si quis a medicis et xxxiij
di inventum ut potest presbiter qui
non poterat continere credens se
obsequium prestare deo fecit sibi
vilia amputare j e signifiat
vi displicet imprudencia vero pla-
cere putat quia non facto sed
religionis quenda e castitas
xxxiij q v · Tunc salvabitur
et ex quibus culpa sua in modicam
deformitatem incidit · pt cum de
mia tollerari j e c a ¶ Nota quod
pro carencia dentis quibus non
impeditur ff de ed edit cum
do quod ¶ Episcopus vero potest dispen-
sare cum presbitero qui fecit sibi vi-
lia amputari pro indignacionem
vel aliud modum ut possit ex-
equi officium sacerdotale absque mini-
sterio altaris j e signavit Sed
unquid potest dispensare in of-
ficiis dyaconatus vel subdya-
conatus ut si possit legere epi-
stolam vel ewangelium · host dicit
quod non pro illud c ewangelium quia
si ipse legit ewangelium oporteret

tet quod ministret altari quod facere non
potest **De obligatis ad raciocinia ordinandis vel non**

Dictum est de servis qui non
possunt ordinari propter servitutem
debitum domino ¶ Hic subiciatur
de illis qui sunt obligati aliis
propter debitam racionem administracionis
nec debent ordinari antequam reddita ra-
cione sicut sunt tutores curatores
procuratores actores et exactores
circa quos est distinguendum aut
presenerant ad huc in administracione
aut non Si velint manere in ad-
ministracione distinguitur aut pre-
neant in officio seculari tunc
non possunt promoveri nisi sint missa-
bilis persona cum sunt obligati vel
i q iij · c i · et ij · et j necdum vel
mo · c i · et ij et c ¶ Sed nec pro-
curatores aut in officiis eccle-
siastice persone vel secularibus missa-
bilis tunc possunt promoveri si aliud
non impediat l xxxvi di · pre-
venit et lxxxxiiij di v iudica-
tum ¶ Si vero velint administra-
cionem deponere et ex ea rema-
net obligati distinguitur aut
rei publice aut private persone
Si rei publice non debent promoveri
antequam reddita racionem ex de epi et
cle officiales ecclesie nullius ad-
ministracionem quia si sunt debitores
ex causa mutui vel alia facti non
prohibentur ut de epi et cle · qui-
que tres demum et ho · et ipso
de debitores ¶ Si remanent ob-
ligati persone private distingue
aut in ipsa promocionem moneatur
sibi quod vel est sibi iam mota
aut non Si moneatur vel est mota
distingue aut convenitur de do-
lo aut de culpa tunc Si de dolo
vel fraude non debet antequam fuerit litis
promoveri lxxxvi di · tantis
j e c vnus et debet tacere
tempus infra quod questio de-
ciderur ar j de clamed · de spon-

Sum aut inhibito et qui sol-
sunt vel lator et c. de inge. ma-
a diffamari ¶ Si culpa tm co-
vencatur prinom potest no re-
clamaton creditoris cu lib suo
marte curre possit ut pus, et
sub eodez iudice ff de mr. o-
nid' cum quidaz et j de fo. co-
pe. proposuisti ¶ Si vo nc lis sibi
mone nc est mota no obsta-
te obligatone prinone nisi ma-
nifestu sit ipm de dolo tem.
quia tunc epus possit ipm
ex officio suo repellere. sicut
quolibet criminosum vel infame.
qo vj. q. i. infames et ij q. vij.
alieni ¶ Item quid de illis qui
exercuerunt tpal et inhonesta
impediunt licet ab adminstr-
tion sint liberati puta milites
vel apparitores e. j. di. c. j ij et
iij. ¶ Et quicumque sunt i ca
sanguis irregularis est ut
dictu est j de homic c. co-
qo mitti ¶ Item quid si aliquis fuit
usurarius qui decessit. filius
eius vult ordinari. inquid
pt. vi q no j e t vno.
quia adhuc no reddit rone
de usuris quas tenet restitue j
de usuris c. cu tu. Host distin-
guit aut adijt hereditate pris
et tunc no pt prinom. aut no
adijt tunc pt ordinari c. demu-
st. imp. similez et j de rest.
qo spo. spe ¶ Sz quid si rector
scolarium qui facit collatoz,
et obligavit se qz librum finiet
sub pena. antequam finierit li-
bru vult intrare religioz. inqz
pt. dic q sic si hinc. cf illd
m, medius comittat j de iur.
iur. pervenit ¶ Idem dic de
scriptore nisi q ipe det i reli-
gione scribere si pt l. j di. preterea
¶ Item quidaz erat obligatus

in die ut pote i festo bti Johis in-
iste vult ordinari in sacerdote et
adversarius condit. inquid potest
prinom. distinguit Host. aut
erit i a die qua e obligatus sol-
vendo. et sic no fit preiudicium cre-
ditori. aut erit no solvendo. et
tunc no fraudat qua in manus
e actio creditoris j de solut. o-
dardus ff de dolo nam ibi ¶ Sz
si aliquis erat michi obligatus
p iuramentum in certu lib ad cer-
tum terminum solvendis vel in generali et
quocumque debito vel ad serviendum
in propria psona ad tpc. inqz potest
intrare religioz. vr q no j e c.
vno. ¶ Et quia mortuus debitor no
debz sepeliri invito creditore
j de ap. qua fronte inst. dic
q pt intrare no obstante tali
obligatone vel iuramento. Omnino
no facit exleuitate vel volun-
tate debitum subtrahendi. Sz ex
fervore caritatis et inspiratione spus
sti xix q ij due et j de regu-
lar. licet monasterium tu tenet subsidia
de hijs que contulit monasterio
xix q iij. Si qua mlr et c. de
ep. et cl. deo nobis ¶ Si vo nil
contulit nc aliquid habebat in-
anis e actio creditoris j de rest.
spoli. olim eud. ix viij q vij ¶ Sz
si aliqua posita ortatione psone
sue devenerit ad monasterium tenetur
monasterium pratis ar xix q iij Si
qua mlr. potest etl extre i mo-
nio scribere librum vel aliud opus
honestum facere ad liberandum se. dico
qz hc dumo offim no obmittat
e c i. di. clericos et de dna. ex-
pense ne sit monastio onosus e c
xvj q vj delapsi

De bigamis

Quesitum e de illis qui pro-
missioni no pnt pp defectum
clarius meis[?] ¶ Hic subiciet d illis
qui impediuntur pp defectum sacra-
menti de bigamis. unde videnda
¶ Item quid sit bigamia. et unde

dicatur ¶ Tercia bigamus or-
dinari prohibetur ¶ Tres sunt
species bigamie ¶ Bigamia est
defectus de hiis imposicionibus pro-
veniens / et dicitur a bis et ga-
mos quod est mulier quasi bis nup-
sit mulierem · vel mulierem que bis nup-
sit virum / Sed hoc non plane suf-
ficit · cum multis aliis modis quibus
ex hiis imposicionibus proveniat biga-
mia ut inferius patebit / Ideo
sic diffinitur Bigamia est
irregularitas proveniens ex defectu
sacramenti xxvi di. acutius Bi-
gamus prohibetur promoveri e. c.
¶ Causa prohibicionis huius est tri-
plex Prima propter irregularitatem sive defectum
sacramenti · quia non est ibi signum
unitatis · cum non sit unius unica
ex quo carnem suam divisit in plures
ut in c. acutius et in c. debitum
¶ Secunda causa propter prerogativam
ordinum xxvi di. una et c.
ult. ¶ Tercia propter signum incontinen-
cie lxxxiiii di. proposuisti · quo-
modo enim potest esse hortator viduitatis
qui ipse coniugia frequentavit
xxvi di. una ¶ Triplex
sacramentum in matrimonio cuius consuma-
cio designatur / primum est unio anime
fidelis ad deum per dilectionem et ca-
ritatem / et hoc designatur per contrac-
tum animorum in ipsa prima despon-
sacione / cum alter per mutuum consensum
consentit in alterum de quo fit men-
cio in c. debitum in principio · ubi aliud
signat et cetera ¶ Secundum est unio
humane nature ad deum que facta
est in utero virginis marie virgina-
li per incarnacionem verbi dei · et hoc
designatur per commixtionem viri et uxoris
et de hoc fit mencio in c. debitum
ubi reliquum vero et cetera ¶ Primum est
unio voluntatis ¶ Secundum confor-
mitatis xxvi di. acutius et

de con. di. ii. in Christo nec intelligas quod
ipse actus corporalis designet hoc sa-
cramentum sed per actum in utero virginali
consummatum sacramentum designatur ¶ Ter-
cium sacramentum est unitas ecclesie ex om-
nibus gentibus collecta et uni viro
Christo subiecta ut in c. acutius hoc sa-
cramentum signatur per illud coniugium
quod unicam tantum unum finavit sed
nisi secundum matrimonium contrahatur hoc tamen
sacramentum non habet locum nec recessit ab
una unitate que primo significa-
batur per unicam matrimonii quam in
secundo matrimonio dividit carnem suam in
plures ¶ Ideo unitate amodo sig-
nificare non potest · quia ex quo ecclesia
Christo se coniunxit ab eo nunquam
decessit · nec ipse ab ea ergo biga-
mus tamen unitatem signare non potest
quia ex quo ecclesia propter defectum
istius sacramenti tercii de quo dicitur
xxvi di. acutius ¶ Sed in quo
consistit istius tercii sacramenti significacio
dicunt quidam quod in ipso coniugio
Sed hoc est falsum · quia mortua uxore
desinit esse et nulla est sic signi-
ficacio ¶ Item matrimonium non consuma-
tum non signat istud sacramentum in c.
debitum infra ¶ Ideo dicas quod significa-
cio istius tercii sacramenti est in eo quod
unicam matrimonium finavit facto
clerico et ordine suscepto nec est
necesse quod talis sit clericus vel fuit
coniugatus · quia auctoritate apostoli or-
dinandus est unius uxoris virum
et non plurium lxxxiiii di. proposui-
sti · et ¶ Sed fortasse utrumque in-
quam habuit liberum promovetur
ab unitate non recessit sed in ea re-
mansit ¶ Species bigamie sunt
iii · quia primo bigamus dicitur qui
duas uxores habuit successive xx-
vi · di. deinde et c. acutius
quod intelligas verum si utrumque matrimonium
fuit consummatum · et ideo intelligas
in sapientibus s. quod carnalis copula
fuit subsecuta alias non esset bi-
gamus / unde si aliquis contraxit
cum virgine vel cum vidua et

cognosceret eam et post eius mor-
tem contraheret cum vidua quam
cognosceret et econverso si contraheret primo
cum virgine quam cognosceret et post
cum vidua vel cum virgine quam
non cognosceret secundum hoc non esset
bigamus quia non divisit matri-
carnem in plures i e debitum et xx-
xiiii di c ult. Secundo dicitur bigamus
qui contraxit cum vidua et cor-
rupta xxxiiii di maritum xxx
di seriatim quia si esset adhuc
virgo si clericus duceret eam in uxo-
rem bigamus non esset i e de-
bitum. Tercio qui contraxit
cum corrupta ab aliquo quocum-
modo sive fornicarie sive matrimonialiter
ut iii c seriatim et c maritum
et xxxiiii curandum et c papa.
Item si quis defloravit vir-
ginem fornicarie et postea du-
xit eam in uxorem numquam talis
erit bigamus et istius Bernardus et c
dicit quod non quia non divisit car-
nem suam in plures sed est unica uniti
et econverso quod videtur sufficere i e debi-
tum et xxxiiii di acutius Innocen-
tius p et hostiensis dicunt contrarium si quis
post matrimonium quia certum est quod
non est virgo tempore dispensationis
Nam dicitur in virginitate despon-
sati xxx q v qualiter. Item dicitur
esse virgo et uxor xxxiiii di-
nemo et c seriatim et xxxiiii
di curandum et c se. Item dicitur
esse virgo cum in uxorem ducatur
et a sacerdote benedicatur ut in c de celat
et l xxx viii dist. Carmen sed con-
stat quod non erat virgo tunc ideo non
post matrimonium. Nec obstat prima ratio
Bernardi dicit quod non divisit carnem in
plures hoc non est verum quia anima unum
erat alienus non est alterum. Hoc
opposito videtur confirmari i de clerico
si clericus li vi et hoc est pro desig-
natione quod unum carnali copula
consummatum designat unionem et

conformitate Christi et Ecclesie per in-
carnationem ubi in utero virginali
i e debitum ibi ubi unum caro factum
Unde cum ille qui contraxit cum
corrupta vel a se non consummavit
unum in utero virginali non potuit
designare illam unionem cum sit
ei simile suo modo. Secundo non
potuit per matrimonium. Et opinio est probabi-
lior secundum iura canonica. Sed
theologi tenent primam opinionem
cum B. et t. qui exponunt omnia
ista iura de corrupta ab alio.
Sed pone quidam credidit con-
trahere cum virgine et invenit eam
corruptam numquid potuit per matrimonium
dicitur quod non cum sit maritus corrupte
l i di qui in aliquo nec in tali
casu excusat error nec vel vi-
lendi xxx iii q v. Ille autem
lex aut promotionis secundum requirit
non voluntate xv q i c ult.
Item quidam contraxit cum virgine
credens contrahere cum vidua vel
corrupta numquid est bigamus
videtur quod sit quia quantum in ipso fuit
fecit quod esset bigamus mentis
affectu et si non in effectu i e
nuper et c a nobis. Contrarium videtur
cum non cognovit corruptam licet crederet
cognoscere ergo vitatis dicit peccati
qua vitatis x eam erroribus ge-
storum non vitiatur ff de off presi-
illicitas d vitatis ergo non est
bigamus. Hostiensis dicit quod non est
bigamus sed tamquam bigamus
posset repelli. Sed quare exigitur
maior castitas in uxore quam
in viro cum maritus corrupti si
cum ea una caro efficiatur per matrimonium
non posset xxxiiii di curandum
et tribus c se. Sed ratio quia quamvis
concubinas aut uxorem vel
post per matrimonium xxxiiii di ha-
buisse et xxxiiii di fraternita-
tis. Ratio quia vir signat Christum

qui copulauit sibi synago-
gam Et postea ecclesiam Ideo non
dicitur si vir non fuit virgo vxor
vero signat ecclesiam que semper virgo per-
mansit saltem in mente vnde apostolus
Despondi enim vos vni viro etc.
xxvii q. i nuptiarum Et ideo exi-
gitur quod vxor non dimisit carnem
suam in plures quod si fecit vel ante
nupcias vel durante matrimonio deest
in coniugio designacio tocius sacre
vnitatis et hoc tam ex parte viri
quam ex parte mulieris est quia
episcopus vnius vxoris viri significat
vnitatem ex omnibus gentibus
vni viro scilicet christo subiecta xxvi di.
Acutius Sed pone quod aliqua
virgo fuit corrupta ea inuita
nunquid potest inter virgines conse-
crari non secundum ho. xxvi di. acutius
Sed episcopus si fuit ex concubinis
pt in episcopum ordinari seu con-
secrari xxxiiii di. fraternitatis
Sed que est racio diuersitatis cum
dignior sit consecracio episcoporum quam
virginum christo quia virgo signat ecclesiam
triumphantem in qua nulla est macula
vel ruga ar. xxvii q. i. nuptia-
cium Sed episcopus signat ecclesiam
militantem que malos et bonos
recipit Ideo in eo non requiritur
tota castitas hanc racionem reddit
Jo. in glo. xxvi di. acutius Cete-
ro dicitur bigamus qui contraxit
cum virgine et ipsam deflorauit
et post fuit ab alio cognita si
ipse postea eam cognoscat eciam igno-
rans efficitur irregularis xxxiiii di.
Si cuius et c. se. quia non pt. incar-
nacionem christi designare cum ipsa
mulier quo ad virum suum non fuit
virgo postea nupcias quia ab alio cognita
licet fuit virgo ante et post-
vnde licet quo ad ipsa dimisit carnem in
plures permittendo se cognosci
ab alio quam a marito Ita ipse per
subsequentem coitum cum eadem

dimisit carnem suam in plures quia est
vna caro cum ea vnde contrahit irregulari-
tatem propter quam non potest promoueri
licet propter defectum sacramenti ut dictum est nec
est racio sufficiens est vnionis virginis
anime cum christo quod ita contrahant ecclesia mi-
litans quod sit virgo ante et postea quo
ad vnum Sed quid sit in presenti or-
dinetur nunquid recepit caracterem et
execucionem hostiensis dicit quod caracterem recipit
et execucionem admittit quo ad se
nisi eam probabili ignorancia excu-
sante ar. c. de ord. ab e. qui
recipit et c. i. mensis et c. ii. Sed si postea
ea recipiat quod ab alio fuit cognita
ab execucione abstineat i. de presbitero
non bap. veniens Sed quid si
ipse durante matrimonio vel postea
cum ea que fuit virgo cognoscat
alteram nunquid erit bigamus
Dicit hostiensis quod non debes iudicare
bigamum nisi vbi iura exprimunt expresse
ar. i de spon. cum apud nec obstat
xxxiiii di. Si quis clericus
quia non loquitur de bigamia
sed de peccato et rigore Sed quid
si maritus accusat vxorem de ad-
ulterio et ea pendente lite petit
debitum quia pendente lite non
debet ea petens debitum ne suo
conuinci vsque ad sentenciam xi q. i. quia
res et viii q. iiii Nonne et
i de rest. spol. literas et forte
sibi preiudicet ab ecclesia dicit ergo
si cognoscat eam efficitur irregularis
quia irregularitas sepe contrahitur
solo facto et absque peccato nec ex-
cusatur propter ecclesie preceptum quod
non credo quod in hoc casu tene-
atur obedire cum sibi preiudicium
possit generari nec obstant in contrarium
proximo alleg. quia licet fuit in culpa
Ideo bene pt conuinci ar. i de
reg. iur. Cum culpa et i. ut
lite pen. qui c. si. aut Ceteru-
to dicitur bigamus interpretatiue quia

Vnam habuit de iure et ea mortua duxit aliam de facto quia erat in sacris et quia non propter facti defectum in veritate bigamus non existat. sed propter intencionis effectum cum opere subsecuto ut e. i. nec cum talibus licet dispensare ut ibi. ¶ Sexta quia unam habuit de iure et eodem tempore habuit aliam de facto vel duas de facto duxit uxores quas primo cognovit et primo ad factum convenit uxorem querit xxxiiii di. sane xxxi q. quod deus. et in de diuer. gaudemus ho. ¶ Septimo quia post votum castitatis emissa professione contempta contraxit unam de facto quia de iure non potest bigamus reputatur et est irregularis xxvii q. i. quotquot ¶ Octauo qui infra ordinem sacrum constitutus de facto tamen quia de iure non potuit duxit viduam et corruptam in uxorem bigamus est. nec cum eo licet dispensare non propter facti defectum sed propter effectum intencionis cum opere subsecuto ut e. t. ult. Si vero cum virgine contraxisset posset episcopus dispensare cum eo ut de cle. coniu. sane sum g' mittere ut qui cle. vel mo. c. i. et ii. ¶ Nono bigamus est et irregularis qui habuit duas uxores ante baptismum vel unam ante et alteram post. nec abolet(ur) irregularitas per baptismum que contracta est sine peccato ut in [illegible] quia non delinquit in accipiendo sicut xxvi di. a toto excepto ut c. quod non tenent sed omnes doctores. Si vero ex delicto oritur irregularitas ut potest ex homicidio per baptismum tollitur ar. xxv di. demum et c. se. dicunt tamen aliqui etiam homicide repelluntur non propter irregularitatem sed propter horrorem facti. quia horridum est effundere sanguinem humanum etiam posset poni casus in quo non peccasset ut iudex nunc nisi occidit peccaret et

puniretur xxiii q. v. miles. et sic in baptismo non deletur. Secus vero de aliis ut c. demum et c. una. ¶ Sed nunquid potest dispensari cum bigamo ut valeat promoveri. videtur quod non ut e. super eo et c. nup. Sed contra xxxiiii di. lector ubi Martinus papa dispensat cum bigamo ut fiat subdiaconus. Et ibi dicitur etiam licet et solum papa. et non alius episcopus cum bigamis dispensare usque ad subdiaconum et non supra. quod non est contra apostolum quia prohibicio apostoli est tantum de diacono presbytero et episcopo et non de aliis. quia subdiaconatus non erat sacer ordo lx. di. nullus. et c. de eta. et qual. a multis ¶ oppinionibus obmissis Distingue aut episcopus possit dispensare an papa. Si episcopus tunc dispensare non potest. de hoc loquitur ut e. super eo et c. nup. et c. ult. nec obstat quod dispensat cum criminoso ut de iudic. at si cle. et sier probatur ab apostolo. quia criminosus per penitenciam restitutus vel in pristinum statum et maior potest esse. quod non erat l di. ferrum et c. de te ord. c. ult. et ideo cum talibus dispensat. Sed bigamus non prohibetur propter crimen. sed propter defectum sacri ut e. debitum quod amplius reparari non potest per aliqua satisfactionem et hoc considerauit apostolus cum prohibuit criminosum et bigamum ordinari. Sed crimine purgato non prohibuit dispensacionem. Sed papa hostiensis potest dispensare cum bigamo. quia solum ab apostolo paulo prohibetur petrus qui maior erat paulo non posuit legem imponere nec petrus successoribus. non erat in articulis fidei. quia par in parem non habet imperium forcius racione nec minor in maiorem. Sed de cle. promotione et c. de tiebal' ut e. a quo et c. tepestiuum Bigamus non dicitur qui plures habuit

Nota

concubinas j e q̄ lra ton addit'
b e q' q̄z q̄ et q̄ sequitur. Nota
quod bigami sunt denudati omni
privilegio clericali et de facto scolari
tonsure non obstante et ipsis
sub anathemate prohibetur deferre
tonsuram vel habitum clericalem j e
altercationis li° vj nisi contraxerint
cum unicis et virginibus tunc et
deferant vestes clericales j de
cle. coniug. clerici li° sexto

De clericis peregrinis

Viso primo visum est de hiis
qui in toto prohibentur a
promotione. Nunc de hiis
qui prohibentur in parte ut sunt clerici
peregrini. Unde videndum quis sunt pe-
regrini. Secundo ignoti. Tertio quare a pro-
motione repelluntur. Et quare admit-
tantur. Peregrini sunt ob clericalem
gre appellati qui non sunt de episcopatu
ordinantis et tales non debent recipi
ab alio episcopo sine literis proprii episcopi
ad ordines vel dignitates vel ad
communionem sacram j e c ij iij et ult
et b de te. or. eos. Et quot sunt
tales peregrini et extranei est
ar. iij q vj peregrina et vj quia
c. j. et ij. Ignoti dicuntur quorum
origo est ignota et eorum vita
sive sunt de eodem episcopatu sive non
et tales debent examinari xxiiij di. qui
lxxij di. quaestionem. Repelluntur
isti a promotione duabus de causis.
Una quia non licet episcopo ponere fal-
cem suam in messem alienam
subditum alterius eundem iudicando vel or-
dinando lxxi di. per totum vij q iiij
et ix q ij per totum. Alia quia
tales solent esse pro magna parte
simoniaci infames excommunicati et irregulares
b de te or. Capellanos vij. et xcviij
dist. acephalos. vel dicunt se esse ma-
iores ordines quam habeant ut
ibi. Admittuntur clerici peregrini cum
in sigillis episcoporum j e c j. et xcviij
di. c. j. et ij et est si sigilla sunt
ignota alias sufficit sigillum sui

episcopi si esset notum lxxi di. promoueri
et j de pen. post cessionem et b de
te. ord. c. nullus li. vj. de iure
ligatis si velit publice ipsos cele-
brare alias si voluerint in secreto ex
devotione celebrare possent sus-
tineri j e. ne. Et quid si amplius
literas nequit e. recipiendus dicitur
quod sit. si probat amissionem literarum
et tenorem. et quod sine vitio fuerit
per testes vel per iuramentum j de probati-
one olim in fi. et j e ne et c.
tue et iij aut de fide instrumentorum q. Si-
vero coll' vj. Nota quod si abbas et
archidiaconus vel aliquis inferior
prelatus habeat ius instituendi in ali-
qua ecclesia et instituat clericum
alterius absque consensu episcopi. quod
prius poterit eos removere nisi
ex dispensatione eos duxit di-
mittendos j e c. ult. de ca.

Sequitur de officio archidiaconi

Ex pleto tractatu de electione
et ordinatione ministrorum eccle-
siasticorum sequitur de offi-
ciis eorum. Et primo de officio
archidiaconi. Unde videndum est
quid sit eius et quid ad archidia-
conum eius pertineat. Ad officium
archidiaconi pertinet ut sit dia-
conus et si culpa sua promotus
non fuerit prelationem amittat b de eta.
et qual. c. j. dicit ut ibi dicitur. Sy-
stem debet facere evangelium vel
alteri committere ad legendum. Et
episcopus cantat missam ad missio-
ilenus se induat levitis vesti-
mentis sacris et debet ordinare de
omni officio ecclesiastico in matrice
ecclesia dare lectores et bursarios et
auscultare eorum ut nullus epistolam
vel epistolam x. formam legat vel
quibus in ecclesia lector vel cantat
dominus auscultetur ab ipso. Archi-
tos ordinet quibus eorum candela-
labra quibus turibulum deferre
quibus vero incensum in ecclesia dispensa

9o

officia age deat i e t. ij. n consue
tudo i gnm que in huius officiis
attendi poterit quam iuris com i e
t. vlt. et i de excess platorum
ad hec ¶ Item dicit dina visitare
vbi non est custos vel thesau
rarius custodire i e ea que
pro cura sollicitudo et earum
ordinatio ad ipsum ptinet et
audire dicit negocia singulorum et
archipresbiter dicit ei subesse et ma
ior post episcopum et ipsius episcopi vicar
repit omnem sollicitudinem et cu
ram tam in ciuitatibus quam in castra
stris habeat ut que corrigenda
videat corrigat et emendet
nisi sint ardua negocia que
absque maiori sui presencia nequeat
terminari et instructio corporalis
tam super subditos quam tel dig
nitatibus ad ipsum ptinet debet
et examinator clericorum si sint ad
sacros ordines pmouendi vel
ad beneficia recipiendi et episcopo
presentare ordinandos ponere
abbates et abbatissas in sede
i e ad hec et c ut iam ¶ Item non
potest sine licencia et mandato episcopi
curam committere alicui i e in sacris
et xvi. q. vij nullus n clericus
suas concedere pmouendis ut
ab alio episcopo pmouentur ordinentur
i e suspensi et b de tem. ord.
cum nullus qui inferiores l. vi ¶
Item potest ingredi et parrochias sui
archidyaconatus semel in anno
visitare n necessitas exigit pro
pter quas oportet eum personas ecclesias
sepius visitare i e mandamus
et procuracionem recipere prout dicitur
i e de cens. c archidyaconus
et ex se et si episcopus fuit impe
ditus potest de licencia in bona a
nimi totam dyocesim visitare et
que emendacione indigent
admovere suis episcopi corrigat et
emendet i e c. ¶ Item inquirendum ar
chidyaconus licet iurisdictionem de iu
re vel de consuetudine ut excitare possit
et alia similia dicit quidam quod de
iure non potest excommunicare i e c.
archidyaconus ¶ Alii dicunt contrarium
scilicet quod licet talem curam et iurisdictionem
ex eo quod episcopus eum instituit sive
qui per collegium eligitur et per episcopum
confirmatur generalem administracionem
adipiscatur cum iurisdiccione ar. i. de
preben. referente et i de eo qui
fur. ord. re. c. i. et i e mandamus
dicit hoc b quod iam que continentur
i e pro cura ptinet ad ar
chidyaconum de iure com. i. q. a
visitant et corrigunt de consue
tudine i e c. vlt. et b de elec
dudum et sic de consuetudine omnia
alia intra consilia intelliguntur
i de excess plat. ad hec vnde
iura que locuntur diversimode
de iurisdiccione archidyaconi intel
ligenda sunt secundum diversas con
suetudines diversorum b de consue
tudine olim ¶ Item eius iurisdiccionem
non potest episcopus diminuere i de ex
cess pl. ad hec de eius officio
di. xxv. vbi c i c archidyacon
¶ Si vero archidyaconus negat
episcopum suum dominum esse et trahit eum
in causa coram iudice seculari vel
dat consilium contra eum quasi
inobediens putridum ab ecclesia
removendus i de excess plat
grave **De officio archipresbiteri**
Dictum est de archidyacono
qui prior est archipresbitero i e
c. i. quo ad dignitatem
non quo ad ordinem ij q vij puto
et c ¶ Ideo subiungitur de officio
archipresbiteri ad cuius officium ptinet
super omnes presbiteros in ordine po
sitos curam agere et assidue

in ecclesia stare. et episcopus quando fuit ab-
sens missarum solempnia celebret et
collectas dicat. vel cui ipse iniunxerit
j. e. t. i. et xxv di. c. i. Perlectis. Archipresbiter
Archipresbiter debet preesse omnibus presbiteris car-
dinalibus qui debent cantare missas
in diebus festiuis. et aliis sacerdo-
tibus loco episcopi facere que pertinent
ad eius officium sine negligencia
et torpore. Et si episcopus defuerit
debet loco episcopi facere que pertinet
ad eius officium. scilicet fontes bene-
dicere infirmum oleo inungere
penitentem infirmum consulto
episcopo reconciliare priuatim et cetera
aliis sacerdotibus iniungere,
In solempnibus diebus missas
celebrare. vel aliis commendare
j. e. c. ii. et iii. Archipresbiter qui episcopus
missam cantat debet preparare
sacerdotibus ut induant se ves-
tibus sacris et qualiter ad missam
procedant. et custodire ecclesie ut
in sacrario Eukaristia propter infirmos
non desit, quia debet infirmis pro-
uidere et preparare sacerdotibus
ne sine confessione et viatico
moriantur contra canones, confessiones
vero presbiterorum eorum qui a foris
venerint recipere, et quibus contra
canones tenentur adimplere
j. e. officium. Item archipresbiter
ruralis non solum laycos cor-
rigere debet sed etiam capellanos. qui
per minores titulos habitant
Et episcopo remittit ut presumat
episcopus quod posset omnibus suffi-
cere Sed sicut episcopus preest matri
ecclesie. ita archipresbiteri presunt
plebibus. sed nichil presumat
contra decretum episcopi ordinare
e. t. vlt. De officio primicerii

Sicut archipresbiter sub est
archidyacono Ita et pri-
micerius j. e. lectores et quod
officia agere debeant et omnibus
gradibus ecclesiasticis in ordine
positis ordo et modus psal-
lendi in choro pro solempnitate
et tempore ad ipsum pertinet. et dat
lectiones. et cetera. et ut absque
negligencia vacet omnibus. et
excessus clericorum referat E-
piscopo j. e. c. vno et xxv. di.
Perfectis ad primicerium. Sequitur certa
De officio custodis sacriste

Sacrista sub est archidya-
cono, et ad eum pertinet
custodia sacrorum vasorum et ves-
timentorum ecclesie. et totius the-
sauri ecclesiastici. et que ad luminaria
pertinet in oleo et in cera. et
ordinatio ecclesiarum vicesima prestatio
cura conficiendi confirmandi et bap-
tisterium ordinandi preparatio lumi-
narum in sacrario. et sacrificiis j. e.
c. vno et xxv. di. perlectis et vlt.
De officio custodis ecclesie certa

Custos ecclesie debet esse curam
de omni ornamento ecclesie pal-
liis et linthiaminibus altaris
de lampadibus in accendendo
et extinguendo. ne super modum
lucendo oleum depereat. aut
minus lucendo obscurior sit
ecclesia. et de incenso pane et
vino ad sacrificandum. et pro canoni-
cas horas signum debet ex consensu
archidiaconi sonare. et omnes
oblationes seu decimas absente
episcopo diuidere inter fratres Et sine-
gacius fuit de persona, et melior
et sanctior instituatur j. e. c. i. et
in Ista vero officia locorum secundum
diuersas consuetudines ecclesiarum diui-
santur. potius quam ex iure. et
sic licet intelligas iura que videntur
esse contraria De officio vicarii

Dictum est de hiis qui
suo nomine preesse ecclesiis
licet subiaceant hiis qui

nomine alieno ff de officio vicarij
unde videndum quid sit vicarius
et vnde dicatur quod eius officium
et in quibus casibus possit
per vicarium dessimri. et quod ius
habeat vicarius in ecclesia. i quia
sunt ¶ vicarius est qui vicem
alterius gerit sive in officio
contencioso sive non contencioso
ut de off. archidiaco. c. i et
de off archipresbr c i in fine
¶ Dicitur autem vicarius quasi
vice gerens alterius capiens,,
¶ vicarius quoque large accipitur
qui vices gerit alterius in
ecclesia vel in causa et sic potest
tam legatus quam delegatus
dici vicarius xx c. in di c vlt
et i e tua nobis ¶ Et talis vi,,
carius omnia potest que pertinent
ad iurisdictionem illius cuius vices
gerit ff de off. eius qui
vicem al. gerit li ctar. xx in
di c vlt et xx c in di c i quo
dam tamen sunt que sine manda,,
to speciali attemptare non debet
i de off leg quod translatum dic
ut i. ff ¶ Item omnia potest ¶ Ite
quoque dicitur largius qui alterius
vices gerit in ecclesia spiali
et sic hic coadiutor episcopi potest
dici vicarius de quo habetur
vij q i quamvis et c i de obitu
et de tel eg. pastoralis ho.
in ¶ Ite quoque dicitur stricte qui
alterius vices gerit in ecclesia
parochiali et sic habet acci,,
pitur i e fere per totum ¶ Est
autem vicarius temporalis in
ecclesia qui alio nomine dicitur
firmarius qui instituitur ad
tempus a persona de consuetudine
licet non deberet i ne pl. vi-

sit c vlt. et iste nullum ius habet
in ecclesia ar. ut de sil. pl. constitutum
nec ad commissionem sacerdotum potest ab-
solvere si sit de dioc. alterius episcopi
vel tel de ead. cum episcopus alterius dioce-
sis non commisit ar. ut de tel. peregri-
t vlt sicut nec monachus xvj. q. i.
¶ Certe in hoc potest tamen institutum et
consensu episcopi qui imminet nimia
absencia peregrinacionis i de ap-
penit in ¶ Vel alia iusta causa ab-
sencie ut pote racione studij ut
de elc. tamen ex eo ff vlt li vj. ¶
¶ perpetuus vicarius est qui insti-
tuitur quamdiu vixerit a papa de
auctoritate episcopi i e ad hec. nec exigitur
consensus promotoris ut ar. i de
iur. patr. postulasti. Et iste
vicarius alium vicarium dare non
potest i e clericos. ¶ officium vicarij
constituti a papa in urbe non potest
extendi extra urbem suam iuris-
dictionem. nisi specialiter sibi sit concessum
i e tua nobis. nisi forte infra
centesimum miliare ad instar
prefecti urbis ff de of. con. si
in aliam ff vlt ¶ Generalis vi-
carius episcopi in spiritualibus absente
episcopo potest licenciam dare ut ab alio
episcopo possint ordinari ¶ Et offi-
cialis episcopi non potest hanc licenciam
impertiri ut de tem. ord. cum nullus
ff inferiores et ff episcopi l vj ¶ Et
nec vicarius episcopi generalis nec
officialis beneficia conferre possunt
nisi hoc sit eis specialiter commissum
i e cum in generali li vj. ¶ Ite
officialis licet generaliter sibi causarum
cognicio committatur. potestatem tamen
inquirendi corrigendi aut pu-
niendi aliquorum excessus seu
aliquos ut a suis beneficiis seu
administracionibus amovendi
non habet nisi specialiter sibi commit-
tatur i e li li vj ¶ Et vtrum officij

sit ordinarius cum idem sit co-
sistorium epi et offic. | de app.
Roma l. vj. et ff de consue. ne
no putamus l. vj. et pt aliis
delegare eo qz ei iudicio co-
mitti. et no causa ff de iud.
Vel cum ptor q' iudices n eet
excommunicatus qa tunc alius ab
eo iudicium no posset recipe
| e Roma li. vj. ¶ Prochialis
vicarius ppetuus dr qe sac'-
dos. qui loco clericorum vicaz curatoz
curare annexam tenet vica-
rie sue psonr desiruire. nec
plures vicarias pt simul op-
tinere | e c i y et vlt. sic no
pt quis hre plures ecclias | .
de cle. no resi. qz nonnulli
et c se. eciam vicarius inter-
dum stiatus ff de fil' psb. con-
stitutus ff de rept. postulasti
in fi. ¶ Ite dr firmare fidez
ecclie in simoi exhibicioni
et psone sacr impensionis
reddicioni | de cel. mis. c. i.
et de iur' iur' querelam ¶ Con-
stitui pt vicarius ppetuus in
ecclia prochiali. que eccia
annexa e pbende vel di-
gnitati. cu no posset psonr
ibi desiruire. et i eccia maiori
| de pben. extirpande ¶
Tercii vero, vel qu psona incurrat
debilitate aliquam sine sua culpa
ita q no possit ibi desiruire
et in eccia maiori | de pbe-
de extirpade q'. qui vero
vel qn psona incurrit debi-
litatem aliquam sine culpa
sua. ita qz no possit ibi
desiruire, in tali casu datur ma-
ioribus coadiutor vij. q. i. c.
i. et | de cl. egro. in c. i. et
vlt. et c Pastoralis li. vj ¶ Vicarius
ht ius in ecclia. qa ex quo d' licia
epi fuit institutus ppetuus: remoui
no pt a psona nec ab eo. n aliqd
committat. pp qd p iudicia i vicaria
nl cusiao sit condempnandus et habet
certam porcoem in ecclia assignatam
| e ex hoc qz pp qt no habebit
ecclam intitulatam qz solus plebanus
nel psona ut ibi // Ite ius ht inse
et eo qui vnam vicariaz aliam
hre no pt | e c y. et intitulatus
in vna tanqz psona no pt i ea
vicarius | e c i vna vicarius
committens se intitulari in ffa apdt
ius qd in vicaria ht | d' consess.
pben. extra et ff de rept postulasti.

De officio et ptate iudicis delegati

In superiori titulo dictum est de eo
qui gerit vices alterius i offi-
cijs diuinis, hic subiciat de hijs qui
gerunt vices alterius i iudicio
contenciosa. Vm videndum quid sit
Delegatus et consiliator ¶ Que
sit dra inter delegatum a pnape
et delegatum ab alio ¶ Que sit
ptas delegati et eius officium. an de-
legatus possit tota cam nl ptem
vni nl pluribus committe, et quo
no possit, et quibus dr delegari
de recusacoe iudicis delegati, simi-
liter quis dr committi comoue
iudicia sunt quedo dr modus exce-
de, et qn no expirat iudicio
delegati ¶ Ite Delegatus e is
cui a summo pontifice committitur
causa ¶ Subdelegatus is cui
principium cause nl medium nl fis
committi | e sup quodam q intem-
cionis et q porro. ¶ Executor
cui a pnape nl ab ordinario sub-
delegato execucio seu certum
ministerium demandat | e c vlt
et c is cui l. vj. et | d' ap. no-
nit, et lz executor iurisdictioz habet
delegatam. no tn ht oia que

ad iudicem ptinet ut de iur cu iud
l in fi. Unde committe no pt aliq
cui in d ipsa psone videa aliena j.
e t vlt. et t ib qui ep vlt et i te,
compensacionem hunc dat ei a iure
q ab eo appella no pt. nisi mod
excedat j e sup eodem c nos aut
et c de appella nomi. dic ut j
et nota. Sed nunquid executor
det admitte exceptiones. Disti. Execu tor
gue. aut executio est mera vel
mixta mera di executio qn ptri,
bus ptibus cognitu est de causa
ab ordinario ul delegato a prin,
cipe. et ille mandat alicui q snaz
snaz exequat. Talis executor no
det audire exceptiones. et si sit
al' ordinarius j e pastoralis c qui
vo et j de re iudicata de cetero
et c de exceptionibus tei. iud.
Si ut ppoiis et si sciat snaz iniuste
latam i contra ius litigatoris
qa sup hoc nulla fuit cognitio
tu no cognito. sz executio tm sibi
demandet j e pastoralis c qui
vo. Unde illam det simpliciter
execucioni demandare. Secus si
sciat nullam ideo ut si est lata aute
festum lxxx j e de tri fal. sup
eo. quia iudex no fuit iudicem
vel con ius septum. vel p falsa
instra. ul p dolum adversarii fuit
lata si ita obiont coram executore
Executor det sup sedere execucioni
dummodo maliciose ul calumpni,
ose hoc no pponent. et tunc referat
negocium superiori j e si qn. et j.
de re iud. de cetero Si al' iudex
sit ordinarius iste executor ad,
mittit exceptiones j de ap dilecti
et ff de iud Si pter c cheralleg
al' no calumpniose ideo dicat
quia si hoc est vin deferri exe,
cucio no deberet c ad l com
de fal e ij. Mixta execucio di
q lz cognitionem annexam ut iud
ipa mandat alicui rem snaz
reputam. ul mandat dare alicui

beneficium. coram tali executore admittu
legitime exceptiones qntuncunq
absolute fiebat j e exspte et h de
hopt. si qn et t cum ado. Et
nota q a mero executore non
appella. nisi excedat mod exe,
cucionis j de re iud. q ad consul,
tacionem in fi et ij. q. vij. c sup quorem
ubi executores et j e sup eodem
c vin et c se. Sz a mixto exe,
cutore bn appella si no admittat
legitimas exceptiones. ul al' ptes
gravaverit j de ap dilecto et t ut
debitus dic ut ibi c executore
Iudices esse impediunt natura Iudices
ut surdus. mutus ppetuo furiosus
et impubes. quia huiusmodi psona
iudicio i discrecione carent iij
q vij c ta. et ff de iud. cum
pretor c Si aut. Item si a senatu
remotus est ppt infamia impedi
dic ut de rest. c infamia. quia
no habeant discrecionem et duobus
c sequentibus. Item moribus ut
femine et servi quia no habeant
discrecionem sz quia cuilz no fungu
officiis ut in c ta et c no aut
Et aut di de femina e vin ij
precepte sen ffa ei si ferent dele,
gavit tum ij q iij magna. et
xx iij q iij Si quos. et ar ff
de re iud. quidam et j de arbi.
dilectus. Ideo de pub' iniore
xx anni no tz delegatio ab eo
qui a papa nisi ptes sciente
consentirent i eu qui anni xviij
transscendisset ut j e cum vices,
imi. Idem de ordinario Sz ar,
biter esse no pt etiam ptibus co,
sencientibus. nisi habeat xx annos ff
de ar cum lege. Sz que est
racio diversitatis dicit h' duplici,
tem racionem esse. prima est iur,
diccio dat a principe sive a ma,
gistratibus Sz arbitrium a privatis
psonis. Sa quia una iracundia

sunt in iudicijs simplicitas appell(ati)o
et recusatio ff. In arbitrio sola
pene solutio aut similior actio
requirit ne potest vincolat in preiudicium
ipsius ignorancia arbitratore. Vnde
arbitri non dent intrare ne ff. in-
novationem modant in preiudicium in
aut de iud. § si vero collaui
+ ne sit contra int iudices del.
et ordinarium et arbitrium dic ergo
de arbitris + Cui possit delegari
hijs vsibus comprehendas liber
mas quatenus tamen sit meus integra
fama crassi subsit committi-
tur ubi causa ff. iudices de-
legati a se ap. vel legato dent
esse in dignitate posita vel personatu
seu canonia in ecclesia kathedrali
li de rescriptis statutum sn pu de
ipsis et assessore debitum est li de
rescriptis c. statutum nullus + conservatores

conservatores

qui plerumque a se ap. conceduntur
a manifestis violencijs et iniurijs
defendere possunt eos quibus committitur
defendendi ff. non possunt ad
aliqua que iudicialem exigunt
indaginem suam extendere potestatem
in c. Statutum li. vj ff. nulli possunt
deputari conservatores nisi sunt
episcopi vel eorum superiores aut abba-
tes seu dignitates aut personatus in
kathedralibus vel collegiatis
ecclesijs optinentes nec aliquis potest
eum habere conservatorem qui sub
ipsius iurisdictione dominus vel distri-
ctu ecclesiastico vel temporali consistit
exceptis regibus et reginis et
conservatores eorum extra civitates
vel diocesim in quibus fuerint depu-
tati contra quoscumque procedere aut a-
quos ultra unam dietam a fine
diocesis eorundem trahere non presumant
nec vices suas alijs committere possunt

maifeste iniurie et violencie

titulacionibus ac litterarum demanda-
cionibus exceptis ut quod eius eo-
procedit ex bullis litteras ff. nec possunt
nisi infra civitates vel diocesim in quibus
fuerint deputati et personis hijs qui-
bus sunt expresse et si de alijs
quam de manifestis iniurijs et
violencijs sciant se intromiserint
vel ad alia que ad iudicialem
indaginem exigunt suam potestatem
extenderint eo ipso per unum annum
sunt ab officio suspensi et pars
que taliter fieri procurant extracionem in-
currit a qua non debet absolui nisi
parte lesa satisfaciat integraliter
de expensis / officium vero quorumlibet
conservatoris ipso iure expirat quo-
ad non cepta negocia per obitum
concedentis in c. ac conquestione
li. vj + Circa, nuncia et ex-
pensas assessores et notarios et
personas tamen advocandas debent
sua observari que de iudicibus
del. dicuntur et in de rescriptis statu-
tum li. vj dicit ut ibi § ceterum
+ Manifeste violencie vel iniurie
dicuntur que per confessionem vel proba-
cionem litterarum note fuerunt aut e-
videntiam rei quam non potest tergiver-
satione celari in de de v signum ex-
parte et cum similium et si dubi-
tatur an iniuria sit manifesta
vel violenta quam pars altera
negat tamen pro neccessariorum sit du-
bia et quibus de liberis pleta non
licet hanc dicit li. + conservato-
res cognoscere debent ac irritum
esset eorum officium quam consistit
negotium sit iudicem potest cognoscere
an sua sit iurisdictio ff. de iud.
Si quis et c. de rescriptis super litteris
+ Differencia inter delegatum a princi-
pe et delegatum ab alio est
quadruplex quia delegatus a
principe potest sua excommunicacione suam
demandam et exequatur im-
pedientes in c. et c. significasti

Differencia inter delegatum a principe et
delegatum ab alio

Sz delegatus ab a'o no ut ibi
a conrio sensu et · j de fo · gpe-
ci quis con electiom · Iste dele-
gatus a pnope pt unare gna-
li edcto ar · j e · gtem et i aut
de litig · q omem · Iste pt caz
aliis subdelegare · s aly no pnt
j e sup gomd q Ei vo et j de
ap · cu ca'm nisi eent delegati
ad vniusalem ca'm ut officia-
ales j de offi · vicar Roma
li · vj · et d' off · ord' Roma li
vj · et institutom ex freqntibz
Item si delegatus a pncipe
delegus aliqd sibi ennierit
ad ipm appellabit · dic ut j
de ap · q vbi alius a subde-
Dn v · Dimot in hc a'or nda
a pncipe missus · Delegatus
excipit citat at vocat ad
ipm · Potestas delegati et
eis offim est · q pt sic q
ptinet ncad ad expedicom
cause sibi comisse / Szt sibi ig
ta sim k conmitta j e pterca
et c prudencia in fi · et gsus-
picionis · Iste fines madati
dgt diligent attendi et sua
j e sup gomd q vin et j se et
j de Rept · Cum delctd et j
de p'mil' c vlt · et pns expe-
dire manda c de ap · l · j · et
j de causa possz · Cu dilectus
// Et eius iuridicio tm extendit
ad cas zes · nl psonas q in
Rept gtinen j e · Cu aliy ab-
bas et c · p · et v · nisi sua iu-
dicioz alij impedirent quos
tuc potit coartare j e · c · j · sicut
extracio extendit ad i'os in
quos lata no fuit ro'ne cius
j de sen · ex imp · et c si co-
tubine · Iste maior e dele-
gatus a ppa quam ordinarius
quatu ad causa sibi comissam

// iurisdicio delem

et pt eum coge in sua sniam
exequa' licet ordinarius fuat
iam eo inuistaz ut dctum est
s e · q Sz inqrid du mo de-
legatus ordinario faciat fidez
de sua iurisdicion j e sigsti fa-
ne y et c cu i inre ab sibi
no credet' nisi ondet comis-
siom ar j de test · Cu a nos
sufficet tm instrm si fuit in
iudicio publicatu / licet pgca
sit amissum j d' pmb c olim
et c de testib publicati vel
si sma r'dacta sit i publicu
instrm j d' test · Sigunt et in
aut ut fcm sil' q' j tollo ix
vel solus tabellio j d' pbatd · c ·
qm q · et licet delegatus pos-
sit ordinariu coge · dzt tm de-
fre Epis et supioribus re-
verencia sac offici qd exret
Ideo cu a iudicibus uel
consuato'ibus a se · ap · dpu-
tatis q eos quo ad actiones
aliquas vel penis fuit pce-
dendu p'mo ipis ingressus
eccie uel sacdotale minsteriu
medica' aut de ind' ab officie
suspenda' et subsequter ag-
ngut' n nimia gunaoque
ptmtas sine culp a suasit a-
vel faciend · uel core tra supe-
na' indicto j e bane y et c
qz pontificali e · in · Iste dele-
gatus maior est gnali lega-
to · qutu ad ca'm spalit sibi
comissa · ut a legato qutum
ad ipaz ca'm impediri pt ut
sniaz iratae licet possit eaz
confirmare et execucoi de
mandare · si racionabilr fuit
lata j de off · lega · Studinisti

delem maior e
gnali leto

xx in di. pōpino et ar. i de off. ordin. pastoralis et in delegatis
mte gerat delegantis i e ecclie
et c vlt. et xx c in di. c i. debet
enim honorare ptes sic ipm dele-
gante xx in di. c vlt. ga iniuria
facta delegato ad eum pertinet cuius
delegatoris fungitur xi q. iij. dicatur
in fi. et in q. i nulli in fi. ¶ Itm
delegatus a principe vel ab or-
dinario pt cognoscere de ca testo-
nis in integrum sine principalis
sine incident ei mandet et c.
et ap. quos mt resti. post. l.
vlt. ¶ Item de expensis iudic dele-
gati utriusque assessorum et testium
procurandorum dictum est s. d. rescript
q. Item nullus ¶ Item exceptiones
rationabiles recipe dt sine ad-
mitte. etiam si hoc ex forma
rescripti no habeant, nisi expressa
in lris ppe, quia nulle dz
exceptiones admitti i e excepta
ii et i de iudic exhibita ¶ Item
snam sua pt executioni mandare
a die sne late usque ad annum. et
compescere contradictores. et q non
patitur missio in possessione
quiete possidere. ros ex tacto. ita
ut excamt violente pare sine
pt eum parere sine usque ad
annum absolue. sicut absolvat in
illo. qui ante litem contestatam co-
tumax invenitur i e qrenti et
c signasti sed post annum exequi
vel absolue no pt xx q. iij. Rur-
sus. et c q ei gr intelliget s. de
executo post snam ¶ Secus si sit
excitatus an lit cont. i de of ord.
pastoralis ubi sunt in onere
et hone absolvit post annum. et
inde p citatoz exerce cept in-
dicem snam. et sic fuit spernata
i e gtium et c lrgt. ¶ Iudex

delegatus pt committere vices suas. aliis
et vi. distinctiones

Delegatus a Principe pt aliis co-
mitte vices suas. cum hoc sibi a
lege sit concessum. dno mali-
tiose se no gerat exhonerare et
pt compelle remitente, co pp
in dicto i a. na ect si cogniom
aliquid no spectat i e pastoralis
in pn. et de off. eius cui mta
e ius l. i. et pt totam cam co-
mitte. vel principium vel medium.
vel sine cognitionem sine diuisionem
¶ Na aliquid ferat snam univer-
sa q acta sunt in iudicio inves-
tigare dz diligenter i e sup. qo-
niam q intentionibus et c pastora-
lis et c vlt. et c si duobus in
¶ Sz quia multa intra videntur co-
trarium dicere ¶ Distingue s. Quia
delegatus mediocris sit. aut causa
committitur uni tantum. aut pluribus
¶ Si uni distinguitur. aut e impe-
ditus de iure aut de facto. ¶ Si
de iure ut pote infirmus exstatus
no pt committe sibi s. de rescript
sustentatus ¶ Si de facto ut pote
infirmus pt committe i e eius-
mis ¶ Si pluribus distinguitur
aut est impeditus de iure aut
de facto ¶ Si de iure no pt committe
s. de rescript sustentatus ¶ Si de facto
distinguitur aut no fuit apposita
ca cla q si oes intee nequeunt
duo vel unus nihilominus exequitur
aut fuit apposita ¶ Sz si no fuit
apposita pt quilibet committe i e
eiusmis. et c si pro debilitate et
c si duo l. iij ¶ Si fuit ap-
posita ¶ Distinguitur aut electa
industria psone aut no. Si
fuit electa no pt committere
i e Insinuante coram dil. et c.
vlt. et c ib. cum ho ipso electu
eligitur industria psone dicitur i e
q committe ¶ Si vo no fuit electa
industria psone ¶ Distinguitur aut

est impeditus impotentia temporalitatis
et mea vel perpetua ut etatis
vel furiosus. seu infamis. vel sus-
pectus recusatus committere non potest
s de rescriptis ¶ statutum et in e pa-
storalis et c. eam dilectus.
et c. in dec. li. vi. ¶ aut sunt im-
peditus impotentia voluntaria,
tunc distingue aut committit
ea ap. re: tunc non potest committere
in e super quorundam de ¶ si vero non
aut sine remocione appellationis.
et tunc potest committere in e prudenc-
tiam et adiciunt ¶ ¶ si dele-
gatus committat alteri vices suas
simpliciter totum commisisse videtur. ut
de addicionacione sibi reservasse
in e venerabilis cum fi. et in de m-
pa ex litteris cum si ille, volue-
rit. vel delegatus revocaverit
commissionem antequam subdelega-
tus usus fuit. vel mortuus fuit
re integra delegatus usu-
are potest cum iurisdictionem causa
ex quo ea usus non fuit in eum
efficaciter non transivit in e quamvis
li. vi. et ar. in e gratum veniens
et c. licet ¶ ¶ item quod plures dantur
in ea littera quod si non omnes et
quilibet potest suo cum iudicium vel altius
committere vices suas et c. quam-
vis. et c. pastoralis ¶ et si uno
absente et tamen non committere
alteri seu aliis nisi fuerit prius
in e tamen mat et c. prudenc-
ciam de adiciunt ¶ ¶ si autem
littera illa miserit ut duo aut
duo aut unus eorum manda-
tum apostolicum exequantur. vel sub
alia consimili forma quilibet
eorum libere potest mandatum
adimplere, ¶ et cum eorum comis-

sum negocium inchoante alii
nequibunt se ulterius intromittere de
eodem. nisi infirmitate vel alia iusta
causa ipsum contigerit impediri. aut si
noluerit vel maliciose in eo procedere
recusaret. quia iurisdictione perpetuata
in mandatore vinciete. per unum ex
iudicibus delegatis perpetua intelligitur
quo ad omnes in e cum plures li. vi.
item si inseratur in littera quod si ambo
et mortuo commodite potest solus pro-
cedere de li. ¶ et quod causa fuit commis-
sa illi qui mortuus est sub nomine
dignitatis vel loci vel persone sed
antequam fuit substitutus et confirmatus
statim in dec. de li. et substitutus
alterius sibi demittit procedere in e quoniam
abbas et ff de iudic. l. mortuo,
et hoc verum est quod proprium non non
est in litteris expressum. sed solummodo
dignitatis que non moritur ¶ ¶ sed
si papa commisit alicui causam
regine francie sine proprio nomine
post ita decessit et rex aliam
accepit in quodam ita que est sub-
rogata potest cognoscere de illa
causa. videtur quod sic. in e quoniam abbas
hostiensis dicit quod non. quia in litteris ac-
cipitur dignitate a maritis ff
de cur. fere et ff de l. ii ¶ et quod
principi et l. ¶ si augusta ¶ ¶ sed po-
ne quod papa delegavit causam
cuidam abbati vel alii in dig-
nitate existenti cum adiectione proprii
nominis postea ille decessit et alius
est subrogatus loco illius in-
quirendo potest cognoscere surrogatus,
videtur quod non in e quoniam abbas innocencius
distinguit aut proprium non precedit
dignitate. aut subsequitur. ¶ si
precedit puta mandat sic dilecto
filio N. de tali loco abbati, tunc
substitutus non potest cognoscere
¶ si subsequatur puta abbati de tali

sub nomine dignitatis non expresso

Nota

Nota

sub nomine dignitatis expresso

loco delecto filio tunc poterit cog-
scere substitutus ac legitur que sit
ut distingue ff de suppl. pro ul
finis cons. ¶ Item pone quod plures
archidiaconi sunt in una ecclesia
sicut in parisiensi et papa man-
dat archidiacono parisiensi sub
aliqua adiectione proprii nominis vel
cognominis ita quod non apparet de
quo sensit quis istorum erit iudex
¶ Distingue secundum host. ¶ Aut unus
erit maior aliis in dignitate
ut in ecclesia predicta tunc ille erit
iudex ¶ Si omnes erant pares
tunc ille quem elegit actor erit
iudex quia de eo sensit cum
litteras impetravit ar. ff. de v. o.
obl. l. in q. i. et de l. ii. ¶ Si quis
quod ¶ Si inter duos ¶ Sed si communi
consensu partes consensissent non dis-
tinguendo de quo quis erit iudex
¶ Si dicat actor de uno et reus
de alio nec potest constare de quo
intellexerunt dicit ber. quod ille erit
iudex cum primo facta sunt presentate
e de rescript. capitulo si ... et l. de ap-
ut debitus ¶ Si aut simul esset
presentatio facta tunc qui dignior
est ¶ Sed si equaliter essent digni sor-
te diuina ff de iudic. ¶ Sed cum
ambo c. xvi q. iiii c. Quorum vo-
ce ubi non sunt plures iudices
del. et in cle. quod si non omnes et
cum non sunt apposita uno mortuo
alter in causa procedere non potest nisi
aliud in delegatione fuerit
expressum ut e. uno ¶ Idem est
si alter efficiatur infamis e de rescript
consultatus ¶ Idem si symoniacus
ut suspectus ut e. licet quod neuter
iorum iudex erat in solidum ut
iudicare posset quia loco unius
tantum sunt et omnes quando iudicare
missi sunt ff de re iudicata duo-
bus unus potest vices suas committere
alii ut e. quamuis ¶ Et si eo uiuente

// committere non potest uices suas

alter recepit uti medietatem de commissa
solus potest postea procedere ut e. licet et
de iudex et c. si delegatus alteri non
potest ut ut e. uno ¶ Committere non potest uices
suas ille cui commissum fuit predicare
crucem excommunicare uel absoluere
aliquos tantum dispensare cum irregularibus
uel in magis preuaricatis quia non sibi
in dico ¶ Sed certum mystum personis
committitur salua legatorum sedis apostolice
auctoritate ¶ Sed ille cui iniungitur ut ne-
gocium personarum exequatur potest duas
partes committat ut alius delegat
exequendum si missitorum sit aut
citationis uel aliis mysteriis predicti
mandatum quod in hiis casibus fi-
des persone et industria electa
ut e. c. ult. ¶ In promissione cum ecclesie
uel persone distinguitur utrum
a se ap. alicui committitur certe
persone promissio de beneficio in certa
ecclesia dioc. uel promotio facien-
da tunc potest alii libere committere
uices suas aut committatur eidem
non expressa certa persona ut alicui
persone ydonee de certa ecclesia uel
beneficio debeat prouidere quod cum eli-
gendam personam cuius industria
tunc ut eo electa prouisionem sibi
commissam alteri demandare non
potest nisi in commissione habeatur ut
per se uel per alium ualeat expedire
ut e. c. tamen li. vi ¶ Item si talis sit
causa que sine capitulo procedi et
placitari non potest capitulum non potest alius
delegare ut e. ¶ Si pro debilitate pa-
storalis et c. ult. ¶ Item si man-
datur episcopo sit de suo sede episcope cum
alio tenore conditione et tunc potest
episcopus committere et alii non potest
nec procedere sine ipso uel subdelega-
to ipsius unde si episcopus mo-
ratur antequam committat uices suas

Ex improuiso quis iudex a papa datus uices
suas alteri committere potest ... non

fides
persone
et industria

// Quid si iudex procedat in tenebris

expiraret officium aliorum quousque
alter substituatur, ut e. qui. abbas. quia
sine ipso alii nullo modo poterant
procedere, ut e. c. pre. et ult. de
procur. Item cum causam committit
causa infra certum tempus terminan-
da ultra illud potest tamen potest ex-
tendere nec committere. ut de pre.
voluntate et certe tempore post quam
est iudicii putatur, ut de ap.
super eo. Ideo iudex non debet
tamen iudiciorum sua cautione ut
cum ferat sententiam ante tenebras
diei ultimi, ut e. consuluit. Quid
si iudex procedat in tenebras ad
lumine candele ad litis contest.
vel proferat sententiam, numquid valet
quod agitur. dicit B. quod sit licet
procedi non debuit dummodo ad
non impediat. et precipue si
iudex sit honestus quia non d.
ut e. consuluit. quod si processum
fuit non valeat. quia multa fi.
non debent, facta tamen valent.
host. dicit contrarium per illud deci-
ta, ut e. consuluit. v. ut ingre-
lent homines surgunt de nocte
latrones. Innoc. tamen distinguit
et bene. aut partes consentiunt,
et tunc valet sententia. et intelligit
hic aut contradicunt. et tunc non valet.
Et sic intelligit host. // Item licet
delegatus a principe possit sub-
delegare. alii tamen non possunt quod
dicit ut h. e. quod dixi v. Item
potest quibus personis debet causa
delegari dictum est supra de rescr.
quod item nullus. Et de loco ubi debet
committi dicitur ibidem. Et cum ec-
per quem a se. ap. certo loco inqui-
sicio fieri vel quidquid aliud
expediri mandatur si potentia

vel malicia illius contra quem
inquiri debet. seu procedi seu fau-
torum eius non possit hic exequi
eo loco licet ipse commode ex dolo
vel fraude reportet ad id quod
quis locum eligat alium ydoneum
et securum. Idem faciat si alia
causa racionabilis subsit propter quam
in loco decreto prefato nequeat co-
mode quod mandatur ne tali
pretextu mandatum apostolicum im-
pediri contingat. ut dixi l.
e. statuimus. li. vi. Item illa
que sunt meri imperii aut dispo-
sicio et similia possunt secundum Cancellarium de-
legari ff. ii. quin illud et ii
quod vii. Sic. Secus tamen est hodie le-
gibus. nisi cum delegatus integre
non potest, ff. de off. eius cui manda-
est iur. l. i. § i. Item si ep.
Lebenonus committit duobus quod
uni. et tribus quam duobus. ga.
secundum Cancellarium integrum est iudicium quod
plurimorum sentencijs roboratur, ut e.
prudenciam, quia quod a pluribus
queritur facilius invenitur xx di.
quibus. Item licet iudex possit
parcere parti in ferendo sententiam in
termino constituto, ut e. consuluit
non tamen potest ei parcere in expen-
sis et sumptibus, alioquin ipse
de suo restituet expensas et
de iudic. sciens. Et si causa
rei servande mittat adversarium
in possessionem rei usque ad annum
defende, ut de su. querelam nisi
et si infra annum moritur delega-
tus. non potest contumax pos-
sessionem recipere, nisi per delega-
tum. vel per successorem mortui de-
legati in onere et honore, ut de
off. ordi. pastoralis quod pretera
recusari potest iudex pluribus — Recusari potest iudex

vos

de causs. vij d. Cunactor ista timor
odium dilecto census. Sepe solet
ebetes homi puto sensus et
si ff aliqua istarum causarum sci-
enter tulit snaz p quod est
suspensus et si diuinis se immisce-
at irrue effectas ita q no pt
secum nisi p sedem aplicam dis-
pensari j de re iudi. cu eterni liui
Unde pt recusari judex si ad dus
adversarii j e causa que et ar-
in q v petitorem et xl in quacor
et j e assimimante. Item si judex
est vasallus seu subditus impe-
tratis ar xxij q v de forma ex
lit no const. Concedens et j e
hac contione in plus ho vijo ex
cipiunt reges et regine ut ibi.
Item si esset consanguineus nec
advocatus extitit in eadem causa
pro ipso j de ap. postremo. Item
si adversarius est ciudus de terra
illius et sit fauens j ut lite no
cont. accedens et j de ap. et in
simacoi. Item si sit affinis in
q ix absens et ff de i mr lege
coram in pz. Item si sit comes
ipius j e tu et ff de off. p-
senatus. Item ff dom tota fa-
milia pt recusari c si q p-
po. l j. Item si fuit consiliarius causa
j de iudic c causa que et ar-
j de testi. psonas et licet ex iste
causs repellere judex a iudicando
no tu repellit testis a testifica-
do et h est causa quia facilius
pnt haberi iudices quam testes
unde repellitur judex a iudicando
ff de testibus testis ut sit serat
testium in ca de testi. dilecto
Item ff nimiam familiaritate
ve amiciciam ff de vbo sig.
late q amicos et j de sn. p-
tuas et c licet ales recusari
no pt nisi ff nimia et teto
nabilem causam j e suspicionis

de iudicibus deleg. x causs
rem suspectis quibus exs pet

que si esset pbata dz legitima
reputari j de ap. cu spali sz si
est dubia coram quo pbabitur
Distingue aut causa fuit co-
missa pluribus aut uni tm. Si
uni ad arbitros recurratur qui a
partibus eligunt ut de causa sus-
picionis cognoscat j e ab arbi-
tris l vj et si arbitri cunctauerint
ad sedem aplicam appella dicit
idem est circa revocatoriam licet
ambigitur ut ibi. Si pluribus
sunt commissa distinguitur aut ia
ad fuit apposita q si ambo
interesse no pnt nec illo alter
eorum in causa pcedat aut no
fuit apposita. Si fuit apposita co-
ram no recusato coniudice ad
que et ui parte tale dz ipius
cause cognicio pertinere ca recu-
sationis probari et abeo ex-
pediri debebit si no fuit ap-
posita tunc dz ad arbitros
recursus haberi. Et si delegatus
epi vel officialis recusetur ca
recusationis similiter coram epo
e pbanda j e. Si contra unum
ho vj. Et quamuis delegatus
possit legitime recusari ut sus-
pectus pt tamen licite commit-
te vices suas. Antequam contra
ipm recusatio proponatur. Et si
in totum commisit ulterius recu-
sari aut factam p eum commissio
impugnari nequibit. quod
posset si sibi de iurdiacione
aliquid reseruasset. Sz post
recusacionem ppositam no pt co-
mitte nisi de recusatoris
pcedat assensu et tunc pt
licet sit pbata dicimus pu-
nitatio fiat sup ea. q tunc
etiam cu consensu eius no
valet commissio cu omnia

de tho q s ambo

q petes iudice ipm recusac no pt

desierit ee Iudex | e Iudex
li vjo de recusacon ordi. dicit
| de recep. q Item excepto
v et int omes q Ille vo ym
Iudice petit in iudico ipm
recusare no pt | e bnp quod
q vin et in q in offeratur
Semel eni Iudex electus re,
cusari no pt ut ibi si cepunt
coram eo litigare | e Insi,
nuante inst pp nouas cas
supvenietes ut pote si de
nouo fctus sit Iudex fami,
liaris alterius ptis Immo
no consensit ipm iudice
prede post qua sciunt illum
familiare effectum ut ze Insi,
nuante condicione sui abse,
tem tepen alij delegati
admoneq qr ipm citare non
possunt cu pxr in parte no
habeat impriu e de cle In,
notuit Et admone et roga,
re ut veniat. et si no venit
ad tua monitoz seu rogatoz
uel aliquid rnderit uel si
dixit se velle interesse et no
venit quid sit faciend Dis,
tingue. aut fuit apposita vna
illarz clausularz ut si omes
interesse nequnt duo in eius
pcedant uel si ambo interesse
nequent alt in eius excepta
vel no fuit apposita Si fuit
apposita et pq tua monitoz
no venit psunt si l nolle
venire uel no posse interesse
et talis psumpcio habebit
p responsione illius. s. q no
velit uel no possit ac in q
ix decimus et lz v di Si
forte. et tuc remanet iudicio
capud alios et prede possut

Ille ut si os. ut si ambo

et tunc remanet in iudicio et ipe
erit grauit arguendus qr no vult
mandatu aplicu adimple | e pru,
dencia q adicimus Si vo no fuit
admonitus uel p tercia monitor,
torie destinatu no excusauit, se
interesse no posse ad cause cog,
nicom alij procede no pnt. et si
processerint. nichil egisse repu,
| e prudencia in pn. possit ti
subdelegare et tenen condicer
subdelegatum admitte | e Si p
debilitate Et r pastoralis et
r Si duo li vjo ale citatus ab
vno duorz iudicu uel a duobz
qui sunt tres ire no tene | e
prudencia in pn. Item pone q 9o
tres sut dati iudices qtra te tres iudices
et duo citant te p litas uel p dati 2 duo
commu. et uel sit mencio d tcio citant
Et dubitas vtru tenearis ex,
cusauit uel qmisit vices suas
illis dicit l q lz nimis caute
fecerint q no faciut mencoz d
tcio in litis sine tercius e re
et vide an habeant cuitem
a consortio Et si hnt bn possut
prede Si vo no habent delega,
tom uel excusacoz a consorcio
procede no possut | e cu ca
Et pt agi qtra illos admittes pt agi q iudices
eo q calupniose citant ac
| de sen. et Caro Si aut sine pt cta ppt
clausula fuit qmissa simplr pt duobz
duobz alto absete. uel facent an
cusa vices suas alio delega,
ret ut dctm est sup e q vbi
vo et potuit simplri demta,
re negligencia sn qui dicitis
qr cause cu potuit noluit int,
esse ac | de pben qtue in si. q
Item no possimus recusare delega,

Judex dele(gatu)s excedit modis multis

tum impetitum a procuratore
meo l. e. super quonam non procurator
fines gredietur medium mandatum aut
Judice petendo l. e. cum olim.
Judex delegatus modis exce-
dit multiplicat. Primo si non ser-
vat formam mandati. et tunc
quidquid facit est irritum ipso
iure ut de rescriptis cum dilecta et
l. de restit. spol. proposuimus. Secundo
si non recepit exceptionem excommunicationis
l. e. pia prudentia q. sexta et l.
de excep. cum inter. Tercio
si velit in personali actione
convenire tempus quadrimestre
l. e. convenienti et ff. de re iud.
l. si quis condemnatus.
Quarto si obiciatur exceptio
per quam retro iudicium fit nullum
l. de procurat. in rem. Quinto si
obiciatur quod ff. et non fuit ad-
missa l. de ci. fid. super eo et
c. de fide instr. ex medicati. Sex-
to si male fuit sententiam interpre-
tatur ff. de ap. ab executore.
Septimo si post rem iudicatam
in nova causa facta est et velit
sententiam exequi de mandato ff.
de re iud. l. in causa si contraven-
tione. Octavo si non velit de
loco secundo providere reo qui ad
eum ire secure non potest l. e. cum
hc et c. statuimus li. vi et
ut de rescriptis statutum li. vi et
l. de ap. ex parte. Expirat iuris-
dictio delegati sententia lata et
executione per se vel per alium de-
mandata sive bene sive male
quia sic est officio suo functus
l. e. in litteris. Secundo functus
mortuo iudice cum proprio nomine
scribitur l. e. quoniam abbas a contrario
sensu dicit ut ut e. c. licet pone

quod ff

Jurisdictio del(egati) expirat

mit(?) expirat per mortem ... quia
impetrantis litteris re integra

Tercio mortuo alio condelegatorum
[illegible] si non omnes ... datum
l. e. uno dicit ut ut e. c. ubi ...
Quarto per mortem illius contra
quem impetrantur re integra
ut de rescriptis significavit eodem
modo fuit morte impetrantis ita
quod non transit ad successores re in-
tegra. Et hoc non contingit quia
rescripta personalia sunt vel ad personas
vel res alias extendunt quam
que ibi continentur l. e. cum olim
et c. v. et ut ex si citatus fuisset
antequam moreretur impetratum
fuisset rescriptum contra successores
illius contra quem litteras impe-
trantur et impetratis eadem con-
ar. ut de rescriptis significavit sit perpetua
per citationem ut valeat continuum
ad mortem delegantis l. e. gra-
tum et c. licet et de off. leg.
c. ult. et de ap. ut debitus
et ut de rescriptis capellanus e. c. Quinto
Sexto revocato mandato ff.
de iudic. iudicium solvitur ut de
off. in causis cum tu per ...
eius quamdiu ignorant sunt
iudicium esse revocatum ar. l.
de ap. si duobus. Septimo
per sedis litteras facietis expressa
mentione de primis ut de rescriptis
c. certe dicit ut ut de rescriptis c.
ff. tolli et c. sequitur. Octavo
si iudex venerit tam super-
ori l. de off. leg. licet. No-
no elapso tempore commissionis
ut e. de causis non de quo con-
sti. pro prorogatur tempus ut ibi
dicitur de prorogatione dicitur l. de fo-
ro competenti prorogato. De-
cimo per legitimam recusationem fun-
ditus delegati ut de ap.
cum speciali. Undecimo per ap.

pellator litimaz s de ap ut
debitus ¶ Duodecimo Si
appellatori iniusta litis fuit
detulit s de ap sepe et c
cum porta et c ut lite pen
den l vlt ¶ Tredecimo Si
comunicauit se no ee iudice
s e sigficantibus ¶ Decimo
quarto Si dicat se tm velle
refere negocium superioris de
ap cum intimasti ex c de relat
l i ¶ Decimoquinto Si assonat
sibi alium qui iudicatoz no ha
bebat s e eodem sup ¶ Deci
sexto Si re integra an cita
cionem salte sciat de morte
delegantis qr si angz scire
citauit parte etiam pg morte
tunc no expirat s e gratum
licet relatum et ff s et pe eig
qui in prouincia Ex si tm in
vno an quod sciret morte de
legantis iudicio in alys
expirat in quibus no e cite
facta ar l e gratum et y qui
q' ii dum y fallit i hoc in
qua pontificez morte
qui comisit offm inquisitoris he
tice prauitatis infra tres limi
tes no solum quo ad negocia
incepta vincete madatore huiusmo
di quo ad integra et no cepta
quod plus est quantu ad ea que
tunc negnam emisant officium
no expirat in fauorez fidei
post obitum comittentis l d' hetic
ne cogni li° vi ¶ An iudicio
firmat morte delegantis Dispu
tabat doctor meus hug
aut queritur de iudicio ordi
naria aut delegata aut de
execucione ¶ Si de iudicio de
ordinaria vt pote si ipsa de

iurisdictio delegati qui finitur
morte delegati 2 qui no

mandauit alium iudicioz ordi
narium et ipse decessit re integra
ipse pt cognoscere c qm ad quos
l vlt ¶ Sicut cum comitti legatis
officium legacionis inter pmoris
ordinarie reputan ut expirat
officium legationis p obitum comit
tentis l de of leg legatos li vi
¶ Si sit delegata p morte dele
gantis re integra finitur iudicio
l e gratum alis no ut dictum
est in pri hmg c idem ¶ Si
delegatus comisit vices suas
eo mortuo subdelegatus si illo
viuente iudicium viti cepit
libere potest negocium diffinire ¶
Idem est si comisit vices suas
sub ead forma donec eas duxit
reuocandas ¶ Nam tunc comissio p
quod cense cum sine plato nisi
antea fuit reuocata neque quia
morte comittentis expirat ex
quo res integra no existit l e
¶ Si delegatus li vi ¶ Ex d' ex
ecucione Distinguitur aut d' ma
datur execucio sup beneficias aut
sup alia re ¶ Si sup beneficias licet
moriatur delegatus re integra
pt exequi quia sic ipsa gra
d' beneficias orignaria a sede ap
facta licet no sit in execucione
protessum morte no pmittitur
concedentis ¶ Sic cum re integra
pmittitur executoribus data ptas
tn velut grie pendente ante
tessonaz nam sequi quit pu
apalis ne ia gra inualis eo
reddatur vel in ipsis longius dif
feratur l e sup gra li vi ¶ Si sup
alia re q sup beneficias si dele
gans moriatur re integra no
potest exequi l e gratum et c licet

qui madatur execucio sup benefic — *[margin note]*

Si sup alia re quam sup benef si delegans moriatur re integra no pt exequi — *[margin note]*

Si vero sit mera executio et morte
delegantis re integra potest exequi
in aut ut nulla in d' quod et habetur
inveniri tollat ut ad quem
sit appellandum dicitur ibi de appella.
si aliquo et sequentibus de

De officio legati. Rubrica

Quia officium delegati sive
est officio delegati licet
sit latius ideo consequenter de
officio legati agitur post offi
delegati unde videndum est
quid sit legatus quot sunt
species legatorum que sit ordi
narie ipsorum et in quibus non potest
legatus quanto tempore durat
Et qualiter finiatur Legatus
est vir cui aliqua ecclesia provincia
vel provincia committitur ut eius
vite fungatur a quo de prima
et talis legatus est facta
fieri de sua legatione et per legatos
si ab eo petatur et de man
dat. l. una. Tertia sit qua
legatorum secunda sunt legati
zone sicut cardinalis ut Cantuari
ensem archiepiscopum l. e. c. i.
Alii qui mittuntur a papa sed
non de latere b. e. extratis.
Tertii qui mittuntur a papa et de
latere eius de hiis tribus habetur
l. e. extratis et c. quod si vis sunt
istos est dictum in vi. Summa
in absolutione excommunicatorum quod
legati zone tamen sine per textum
legationis illius possunt absolvere
ab excommunicatione per violentam
manuum iniectionem in clericum
legati vero qui de latere pape
non mittuntur extra provinciam
sibi commissam extitus ut Alium
de venetiis non possunt absolvere

excommunicatos pro iniectione manuum
violenta nisi amplius istis
a sede apostolica concedatur l. e. ex
tratis quod illos de sua provincia
absolvere possunt omnino sunt in
provincia ac a contrario sensu
quod legatus missus a latere
pape absolvere potest omnes sive
sint de sua legatione sive non
pro iniectione manuum violentam
l. e. quod venerabilem l. de sen. ex.
ad eminentiam ita per quod
egreditur urbem Romam quo
usque ad urbem reverta ab
solutionis offitium impendit et
ita observatur dicto § sed et habetur
introductum est in favorem
maiorum ut periculum mortis evita
tur l. de sen. ex. Sacro illi
vero § sed qui mittuntur de latere
pape possunt absolvere omnia
zone legatorum nisi ea que
sibi specialiter sedes apostolica reser
vavit l. e. quod venerabilem ut ad
quos dicimus de latere domini
pape missos an cardinales
tantum an etiam alios in curia con
sistentes puta capellanos et
episcopos pro suis negotiis in curia
existentes quod ut et ipse dicit
de latere pape Cardinales quia
ipsi semper ad latus eius con
sistunt et pars corporis eius intel
liguntur vi q. i. c. vin. et si quis
cum militibus et et ad l. iul.
ma quis quod ius ut de
Capellanis et aliis curialibus
qui et ipsi assistunt ei sed
non in secretis consiliis sed
dicit tamen illi dicuntur missi a latere

ipse quos invenit existentes in
tima sua. vel si non sunt cardina-
les et illos transmittit specialiter ad
aliquam provinciam concedendo eis
generalem legationem. Alii dicunt
contrarium. et melius. tamen quibus
vel concordat Host. quod scilicet car-
dinales tam diu. de latere ipse
missi ar. i. de sen. et ad commune
nda. Et nota quod qui ex officio
suo absolvere potest. committere alii potest
cum viderit expedire. i. t. xx. c. ult.
Secundo dicit tercia si aliquis
sedi apostolice immediate subiectus in
episcopum eligatur nullus legatus nisi
de latere ipse sit missus illi potest
dare licentiam suum monasterium descen-
di et ad episcopatum vel dignitatem
aliquam transeundi. Hinc vero legatus
qui maius omnibus post Romanum
pontificem in provincia sibi decreta
imperium censetur. sed archiepiscoporum
episcoporum et exemptorum electiones
potest ex officio confirmare. Sed alii
legati hoc nequeunt. nisi eis a se-
de apostolica sit concessum. ut est. Si
abbatem li. vi. Et cum diffinit quod
cardinales in mare transeuntes insig-
nia specialia deferunt. Sed alii non
et nullo ista perferunt alius [?] an-
geri dicitur vilitas per dignitatem
ff. de iudic. Si longius ms. et
plenam dicunt habere potestatem ff. de
usu et hbi [?]. plenum. et ff. de iudic.
Sed et si suscepit. Sed et si
Cenatto [?] quamquam ecclesie Romane le-
gati quicunque plenam obtineant
legationem sive a latere missi fuerint
sive ecclesiarum suarum pretextu ven-
dicent dignitatem racione legationis
non habent potestatem beneficia conferendi
nisi hoc specialiter concedatur eis. Car-
dinales tamen racione legationis fungi-
entes possunt conferre quamquam sit pre-
rogativa gaudent honoris sic
debent fungi ampliori
i. e. offic. li. vi. Sed ecclesiarum non
dum vacantem concedere vel promittere
non potest legatus i. de preben. dilecto
. Et de hoc plene dicetur i. de
conces. preben. quod prebendas licet
possit primo in aliqua ecclesia
vacatura sue collationi reservare
i. de preben. Si apostolice li. vi. Sed
post quam in aliqua kathedra-
li vel collegiata ecclesia reservationem
aliquam duxit faciendam alia
illa pendente nullatenus potest fa-
cere in eadem. ut vel per quem aliquid
reservavit alibi beneficium ad
collationem pertinens cuiuscumque aliud
quod ad collationem illius pertinet
quamdiu reservatio pendet aliquid
sibi quoquomodo reservet alias non
valet quod agit i. e. primo quod
Letiis [?] li. vi. Item ecclesia vero
kathedrali regulari vel col-
legiata quarum in quibus hi sunt
qui presunt in dignitatibus
maiores in eorum capitulis post
episcopos existentes habent per ma-
electionis assumi de speciali
consuetudine legatus sue
collationi ordinationi provisioni
electioni aut dispositioni cuiusque
non reservet. ut de ipsis ordi-
nandis conferendis vel dis-
ponendis intromittat se
aliqualiter nisi aliquid
quominus hi ad quos pertinu-
erit eligere aut postulare
libere valeant. cum vacabat
obstaculum quodlibet imponat alias
quod factum est irritum et inane
Item non potest concedere in genere
vel in specie alicui. ut ab hiis
qui beneficia infra legationem
eius habentes ea in illius
manibus voluerint libere
resignare ipsorum resignationem
recepta illa valeat ydonee
conferre personis i. e. deliberacione
li. vi. Item non potest conferre be-
neficium pertinens ad presentationem

laici prom qd dicit ut d' inue
pa' q' in subiectione. Item non
valet collatio beneficii d'ont facta
a collato. si in ea non fuit facta
mencio de alio beneficio quod pri-
mitus obtinebat ut e. c. coll. li. vi
Item legati romani sive cardinales
vel qui a latere non mittuntur non
possunt punire exemptos vel au-
dire causas que mouentur contra
eos, nisi velint sub eis res-
pondere. nisi de hiis que de pri-
vilegiis eorum continentur et tota
sua potestas considerda est ex
forma privilegii ar. c. de privile.
porro secus missus a latere pape pt
s. b. et hostien. indicare de ex-
emptis. qui subsunt tamen pape
et de causis que contra ipsos
mouentur non obstantibus privilegiis
suis. quia per privilegia illa solum-
modo eximuntur et ita videmus
a mediocre tempore in qua tota
commoratur Secus a mediocrem pape
vel reprimus legati non eximuntur
Et ita videmus dicit b. de
facto servari. alii dicunt contra ar.
c. e. officio li. vi. et c. de privil.
volentes et c. ne aliqui li. vi
Et adde quod ibi dicitur in q' decimo
Tercio quia legatus romanus cardinalis
sive non potest officium suum exercere
presente legato misso de latere pape
propter reverenciam sedis apostolice c. e.
volentes Secus defert illi tanquam
maiori xxi di. denique et c. de
privil. ambigua q' doicte Secus
vero quod presente legato non misso a
latere valeat exercere ar. c. e. vo-
lentes a contrario sensu. Tercio
in procuratione quia non ita proca-
tur legatus romanus cardinalis sicut sic
alii c. de censi. cum apostolus ullo
tempore dicit in procuratione gravare sub-
ditos ut ibi prandia eum conti-
git non sunt enormia s. secundum
mediocritatem uniuscuiusque loci

c. q. iii. q' vlt. Sit enim agat legatus
ut nulla ecclesia seu prelatus de ipso
debite conqueratur c. de censi. cum
instancia quia si loco apostolorum sunt
legati ita agant ut non solum
symoniam eorum sed comessacionem et
abstinenciam cum innitentur xxx
v. di. ecclesie principes. et dicit ut
c. de censi. q' legatus et q' le-
gati officium legati est audire
causas que ad ipsum per appellacionem
vel querimoniam deferuntur c. e.
c. i. nisi causa fuit alicui specialiter
delegata. quam tamen se intromit-
tere non potest. cum mandatum speciale
derogat generali. Item tamen si sententia
racionabiliter lata sit eam con-
firmare et execucionem de-
mandare c. e. c. ii. Secus nunquid
legatus tenetur ei obedire ut
suam sententiam mandet execucioni
Dic quod contra cum hic maior est
legato dicit tamen super hoc supplic-
are non autem ipsum compellere
ut sententiam suam exequatur. quia
forte per aliud non ita bene potest
execucioni mandare dic ut c.
de off. dele. q' sicut legatus
Item potest legatus postquam
ingressus est provinciam sibi
commissam. committere vices suas
cui vult. et compellere illum
recipere commissionem sine accep-
cione personarum q' item prius
dicion l. i. ar. c. de off. dele.
dicit q' b. i. vo. et c. de g'.
Item in causa licet cognicionem
inceperit demandare non possit
nisi necessitate causa ut si mora
necciter pacientur ff de off. procon-
sul. observare q' post h et q'
Secus si quis hodie tamen semper
et indistincte hoc licere videtur
in aut. de collat. q' antequam
vero collatorem ix. nisi est causa
deposicionis vel proprie amocionis

ar l de exces pla. Grave ¶ xx
omia pt legatus p̄mitad in-
gressus qd pt ille qui eum
misit. pter illa que sibi spalit
sa apca reservavit l e q trasla
tom de qibus habet ex-
tans l de exces pl in pn
¶ xxii quia solus ppa comut-
tat votum tre sancte l de voto
et multa dic ut ibi c in voto
transmarino et c Ex parte ¶ xxiii
Item ppa solus dispensat
in maioribus crimibus. et cu
filijs psbroꝝ et alijs illegitime
natis ut pmoveant ad dig-
nitates psonatu nl bnficia
cum cura nl ordines sacros
l de iudic. At si clici et s
de fil. psr c pt et vlt. et
c ijs qui desertum c ad or-
dines li vi. Dic ut ibi q
Si vo ꝛem ¶ xxiiii in bnfi-
cijs etiam cum cura et ptibus
et in psonatibus ut quibus plebs
habeat s de ele. Dudu et l
de preben. de multa in fi ¶ xxv
ad ipm solu obmissis medijs
appla ij q vi c in et iiij et
ax et p ssim l de ap Dilecti ¶
xxvi quia legatus no pt reu-
ocare negocia ad ppam p ap
pellatom translata l de ap. con-
stitutis. vel p relatom l e li. gt
¶ xxvii Item no pt sinas
delegatoꝝ revocare l e c ij.
ut dictum est s e q off in ¶ xv-
iii ꝗ quia no pt legatus dare
lra contra veritatem dic ut
s e c qto ¶ xxix quia lega-
tus no pt absolvere exātos
a delegato l e Studuisti.
nihilominus a ppa extātos l de
sen. ex. significavit ¶ xxx ꝗ
quia solus ppa pt facere vn-
icatonem vnicas dicbus

s de temp. ord ca p° et d eo
Ista omia que sibi sedes apca
reservavit gnali demandacom
no transferunt nisi de hijs ibi
spalit contineat l e q translatoꝝ
et quasi sunt meri imppi ff de
iur. o iud. l imperiu et ideo
in gnali ꝗmissiom no transfe-
runt ff de of eius cui ma
est iurisd li i. et l de pcur qui
ad agend et de pe et re. di
Epus li vi. Alia aut qua
spalit sibi no rsnavit alijs
indulgere videt l de sen et imp
Durat aut legati iurisdicc ꝗ
dm durat tpus ei a supiore
pfixum vel quadiu no fuit
revocata. nt expirat p obitu
committentis l e legatos li vi
Item legatoꝝ statuta et indul-
gencie ꝑpetuo durat. n p supi-
orem. vel successore fuerint
revocata l e c vlt et si sunt
lata sub anathemate extra
vident qui faciunt contra hmoi
statuta l de lat et qd c i ult
Dic ut l de valistaç c phibe-
tur indicio legatorum Si le-
gatio fuit limitata tpe vel
si fuit revocata exceptis caus-
sam p citacom incepte quas
post revocatom poterit p ados
ternare l e c vlt in fi. et l de
off dele. licet et c gtud ¶ et
licet no finiat eius iudicio
morte mittentis l e legatos
li vi. re integra. nt tñ ex-
ecutoris sup bnficio dati a
ppa s de off dele. Si supor
gra li vi. ut dictum e s c pr.
q vlt et pt. Tamen si lega-
tus moiat re integra qui
legacioꝝ aucte fecit rsna-
ciones quorucumq bnficioꝝ

et in'posint decreta sup ipis
Denunciaconez · inhibicoes et
processus qui p eu vel p
executores deputatos ab
eo habiti contra ipas · Dunmo
ad collaco cocedet bnficiorum ia
vacacionis sit ipe potestas
eo ipo quod p illius obitu
finit legatio vibus penitus
vacat · nec executores ille
pnt bnficia vltmus talit res
rvata confere j e pnti in pri
li vj · ¶ Itm finit legacio si
exeat pvincia sibi comissa
no reversurus · pna digitate
sue legacionis / ita q nec excitare
nec mitdice aut absoluere
no pt · nec cas in illa pvincia
comitte j e nouit et c vlt
et ff de off psi · li in Beeis
si egrediatur ut statim reutatur
gma tuc mediitas no finit sed
intermitti nec egredi tuc vi
ff dimort li Dmoracio et d
pe di · i · Dmoracio / Dit h
ß q cotti absoluunt d'facto
postqua sut egressi licet
non reversuri Sequitur
de officio iudic ord' Rubrica

Visum est ß de officio
legati qui qutum ad iu
dicioz pfectiadacz no ob
stante morte delegantis or
dinarius reputatur ß t p x
legatos li vj ¶ deo gsaqnte
subiciatur de officio cuiuslibet
iudicis ordinarij / Vn vide
dum qualis dicat ee or
dinarius / et que sit ptas
ordinarij cuiuslz ta archi
epi et supiore qua epi
et inferiore / et quid sit eius
officium ¶ Iudex ordinarius
est qui a pnopre ptate iudi

candi sup aqmibq lz gnaliter
vel a iure ut sut epi et alij
plati qui statim ut eligunt et
confirmant iudicandi ptatem a
iure assecunt ß d' ele · transmis
sam · In qualitate ipius iudic
ista considerantur que i hc vsiclo
continent / Condicio · sexus · etas
discrecio · fama dic ut ß de
off dele · q' Iudices ee · omis
aut plati ecclie pnt excitare
Et sut Iudices ordinarij j e
Cum ab ecclesia et ar j de
Ex tes · pl' · ad hc · et hc omis
concordant · nisi consuetudo faciat
cm qum ar i · de eo qui fur
ordi · recep · c · i · et illud quia
traditur q quilibet platus col
legiate eccle licet subsit epo
est iudex ordinarius in ple
be sua et sz iudicioz cogno
scendi et exandi j e Cum ab
ecclesia et in aut de defen
ci q si collat in et j · d' iudic
decernimus / Dic ut j de con
sue · q' bz qui put Archi
epus est suffraganeoz suoz
ordinarius · s no subditoz sui
suffraganei j e pastoralis ·
nisi in xiiii casibus spalibq
Primo ad deviant in diviniis
officijs a consuetudine me
tropol ecclie xij · di · de his /
Sec vbi delinquit in eius di
oc vj q iij placuit Et in
hoc casu efficitur aqmus d' iu
dicium cuiuslibet altius ¶ Tercio
si habeat pdum in sua dioc
j de foro compet · c · vlt · et c
Rane Et iste cas ab' ptinet
ad queeuqz aliud ¶ Quarto
si causa defferatur ad eu p
applonem j e Duo et ß d' off
le · c · i · et xi · qi · pvenit ¶
Quinto cum absolutus ab archi
epo no vult parere epo j e

ad reprimenda insti ¶ Octavo si
ta est causa inter episcopum et cle-
ricum suum tunc causa illa debet de-
duci ad synodum in qua preest ar-
chiepiscopus vi q. iii c. i ¶ Septimo
si clericus habet similem causam contra
suum episcopum xi q. i Si clericus Si
episcopus contra clericum habeat causam
arbitris tractetur ut in c. Si clericus
¶ Octavo cum causa in contem-
ptum sui episcopi cessaverit a divinis
l. e. c. irrefragabili Sed ibi dicit quod
hoc faciat tamquam delegatus apostolicus
Dicit ut l. e. c. postquam dicitur ¶ Nono
cum episcopus negligens in eo quod
ipse facere debet xi q. iii cum si-
mus l. de sen. ex. pervenit et l. de
ap. qua fronte ¶ Decimo si mor-
tuo episcopo ecclesia ydoneos clericos
non habet xii q. ii non liceat ¶
Undecimo episcopo mortuo ad ne-
gligenciam vel maliciam capituli
eo vocato tamen quod super hoc cogni-
cione premissa visitatorem seu ad-
ministratorem eiusdem ecclesie licite
potest deputare ut de supplen-
de pla. ecclesia li. vi ¶ xii cum
evidens est sententiam episcopi esse
in iustam l. de ap. sollicitudi-
nem ¶ xiii cum visitat provin-
ciam l. de pscpt cum ex officii
et l. de cens. Exigit et c. cum
inp Dicit ut ibi quod archiepiscopus
et quod in visitacione et quod legat
ti ¶ xiiii in illis casibus in
quibus est consuetudo legitima
et prescripta l. e. Romana et c.
ut litigantes li. vi ¶ Item potest
facere generalem remissionem per totam
provinciam l. de pe. et re. c. pl.
¶ Item cum per privilegium speciale est in
aliquo vel aliis casibus decoratus
l. e. duo simul et xxv q. ii c. iii
et in ¶ Item cum episcopus permutacionem
facit cum capitulo que fieri non debet
sine auctoritate prelati l. de rebus et
non al. c. ii et c. ii ap. et

de rerum permutacione quesitum ¶ Item
quando recusatur ex iusta causa remit-
titur causa ad superiorem l. de ap. c. ad
spirituali ¶ Archiepiscopus vero provinci-
alis plus habet in episcopis quam
in eorum subditis l. e. quanto
et c. pastoralis ¶ Sed numquid
est idem inter episcopos quantum ad sub-
ditos suorum subditorum videtur quod
non quia episcopus aliquis proponitur
si vellet ipse cognoscere de causis
subditorum cum sit iudex or-
dinarius omnium de sua diocesi
xi q. i de persona et l. e. cum episcopus
li. vi dicitur cum de et so. quod si
tales subditi prelati episcoporum ut
ex electione nec ex longa con-
suetudine habent iurisdictionem or-
dinariam episcopus non potest cognoscere
de causis subditorum talium prelatorum
nisi per appellacionem defferantur ad
eum l. de exces. pla. c. ii et l.
de fo. compet. cum contingat et
l. e. irrefragabili § i quia sic
posset eos privare omni sua
iurisdictione quod nimis esset
iniquum l. de exces. pla. ad hoc
primo privare debet suas suorum
subditorum l. e. cum ab ecclesiarum
Nam si sua iurisdictio vniret
non servaretur ecclesiasticus ordo ut confun-
ditur xi q. i pervenit ¶ Et tunc
episcopus non possit compellere sub-
ditos suscipere delegacionem sibi ab
ipso factam et in quolibet loco
sue diocesis non exempto ipse
vel per alium possit per romani
sedem audire causas et personas
eas ecclesiasticas corrigere et car-
ceri mancipare et cetera que
ad ipsius spectant officium libere
exercere l. e. cum episcopus li. vi ¶
Secus in archiepiscopo quia non
potest compellere subditum sui suf-
fraganei ad suscipiendum delegacionem

9

cause delate ad ipsum per appellationem
j e pastoralis in pri. § Et
licet in archiepiscopum electi suffra-
ganeorum consenserint ut co-
gnoscat de causis eorum cognoscere
non potest absque suorum dioce-
sanorum voluntate, nec eorum sub-
ditos compellere licet a pluribus
consenserint delegatorum suffra-
ganee vel suas ac precepta ex-
equi aut in causis ad eum per
appellationem devolutis testimonium
perhibere nisi aliud in istis obti-
neat de consuetudine j de fo.
compe. Romana q. i. li. vi. Et
dicit mandare suo suffraganeo
ut subditum suum compellat ad
ferendum testimonium in causa vel
ad ipsam suscipiendam delega-
tionem seu suam exequendam etc.
j de fo. compe. Si quis contra
clericum et c. de off. dele. Sus-
pitionis q. fi. Et idem est de
officialibus suffraganeorum
archidyaconis et aliis infe-
rioribus prelatis, nec potest in eos
pro eo quod vocati ab ipso archi-
episcopo noluerunt querelantibus in
sua respondere curia censuram
ecclesiasticam exercere j de fo. co-
pe. Cum Roma q. licet etiam
et q. ult. et c. vl. Nec non de suspensione
j e Roma q. ult.
li. vi. Item non potest archiepiscopus
constituere foraneos officiales
in diocesibus suorum suffra-
ganeorum cum licet ipse facere non
possent, nisi per appellationem causa
fuit ad eum delata quia
alibi quam in propria civitate
sua vel diocesi aut in eis
in quibus appellatio extitit
vel causa ipsa consistere dinos-
citur non potest audire vel commi-
ttere audiendam nisi aliud com-
petat de consuetudine. Et
ideo cum possit ea committere
in dioc. suffraganeorum potest ibidem
constituere officialem, qui citationes
vel inhibitiones faciat seu
compescat rebelles in hac
parte. Sed in aliis causis quorum
non cum est appellatum non potest
aliquem constituere pro citationibus
in futuris causis appellationum
et inhibitionibus faciendis
nisi consuetudo sit in contrarium
specialis, que tamen non valet si
sit talis que prohibeat, ne
procedatur in causa prius ad
metropolitanum curiam appellatur quam
probatur j eo. Romana et c.
ut litigantes li. vi. Et dicit
ut s. de supp. ne. pla. q. Et
item tamen per culpam et j de ap.
q. appellatione archiepiscopi primas
tes et patriarche nichil mi-
hi videtur potestatis in subditis suf-
fraganeorum suorum nisi quantum eis
consuetudo rationabilis et prescripta
concedunt ut dictum est in q. prece-
denti nec a iure est concessum
nec dicunt compellere clericos
suorum suffraganeorum coram
se iudicare quamdiu voluerint
medio sui episcopi stare nisi
cum per appellationem ad eius audi-
entiam deferantur aut ei aliud
a sede apostolica sit indultum
ut j e dio. Item archiepiscopus
potest committere licite consecrationem
electi in episcopum et compellere
electum consecrationem recipere ab
illo j e quod sede dic. ut s. de
tem. ord. q. consecrari episcopus
vero est iudex ordinarius totius
dioc. xi. q. i. de persona et l.
e cum episcopus ibidem de iure quod
potest ita petere a subditis sibi obe-
dientiam canonicam subiectorum
et reverenciam institutorum et de-
stitutorum correctionum et refor-
mationem ac ecclesiasticam censuram

et in^o dicionem tradere omnem ad
forum ecclesiasticum de iure spectan-
tium contra primas et maxime
sacerdotum omnium. que ab ipso reci-
pienda sunt collationem et syno-
dum et synodatica seu ka-
thedratici nomine duos so-
lidos, in c. conquerente dicit ut
in de reb. eccl. q. sunt legem
usque ad § Nota quod Item contra
prelatum in sua diocesi adul-
teria et scelera inquirere vlosa
vindicare secundum quod canones con-
cedunt absque impedimento ali-
cuius. Et episcopus sunt advocati
brachium seculare in c. et c. Item
episcopus tres synodales inquire-
re debet et testes maturiores
in predicta constitutione qui
curam synodalem ad episcopum
deferant. Item debet inquirere
de criminibus ecclesiasticis s. de ad-
ulteriis et de consanguinitate inter
virum et uxorem XXXV q. VI
episcopus in synodo et duobus
c. seq. Item de here. in de heretica
extirpamus quod adicimus Item
de crimine usurarum sacrilegii sy-
monie et consilibus et de
quolibet peccato mortali in de iudi-
cio novit. Item debet diligenter
attendere correctioni et reforma-
tioni subditorum et maxime
clericorum ne sanguis eorum de
suis manibus requiratur et
hoc non potest aliqua consuetudo
vel appellatio impedire, non forte
extensit observanda, in c. irre-
fragabili in prin. quia a correctione
non appellatur in de ap. Repre-
hensibilis et c. cum speciali. nisi
forte contingeret de notoriis ex-
cessibus in quibus non ad-
mittitur appellatio in de ap. cum sit

Romana in fi. libro vi. corrigendum mo-
dum excedat in c. Irrefragabili
et in c. de sen. ex. Universitatis
de consuetudine tamen approbata quod
per capitulum vel per decanum vel per
alium de capitulo excessus cano-
nicorum cathedralis ecclesie corri-
guntur. Sed si infra terminum com-
petentem ab episcopo assignatum
non corrigantur correctio ad episcopum
devolvitur in c. Irrefragabili quod ex-
cessus. Sed si ad episcopum pertineat
correctio capituli et sit negligens
devolvitur ad archiepiscopum ix q. iii
Cum simus. et si canonici ab-
sque manifesta et rationabili ca-
usa maxime in contemptu episcopi ces-
sant a divinis, archiepiscopus
tamquam a sede apostolica delegatus eos
canonice puniat ut talia de
cetero non presumant in c. Irrefra-
gabili quod Cetera cessatio vero
a divinis non debet fieri a secular-
ibus canonicis capitulo collegio seu con-
ventu cuiuscumque nisi vocatis
omnibus qui sunt pro dictionis
negocio evocandi et delibera-
tione facta diligenti ab episcopo
alio ne quocumque clerico vel laico
cuiuscumque dignitatis vel conditionis
existat propter cuius iniuria vel
offensam eadem videtur cessatio
facienda requisito ut sit re-
quisitus iniuria vel offensam
emendet ut sunt causa si emen-
dam habuerit vel per eos steterit
quominus habeant competentem
Si autem premissis servatis ad
cessationem duxerint procedendum
exterius infra unius mensis spatium
eos utraque s. hii qui cessant
et ipsi etiam propter quorum factum a
divinis cessabitur nisi superve-
niente concordia iter arripi-
ant per se vel per procuratores ydo-
neos cum munimentis et actis
ad negocium spectantibus ad ap.

sedem veniendi dietas continua-
do sunt utraque parte presente vel parte
una et alia non veniente vel
committente negotium examinetur
et pars que culpabilior fuit cano-
nice puniatur. Clericus [vero] illi qui ces-
saverunt non habentes iustam causam omnia
restituere que ratione ecclesie ad
ipsos pervenerunt tempore cessacionis
et reddunt ecclesie. Et nichilominus
ecclesie de dampnis et iniuriis
satisfacere tenebuntur. Si vero causam
iustam habuerint, ille qui oc-
casionem cessacioni dederit ad
omne interesse canonicis et
ecclesie cui debitum officium eius
culpa est subtractum ad estimacionem
quantitatem taxandam et in
divini cultus augmentum conver-
tendam superioris arbitrio conde-
mpnetur. Et si post cessantes non
servent omnia supradicta, non sit
nec cessacio sed in ecclesia ut
prius celebretur. Item autem cru-
cem vel ymaginem alicuius sancti
in terram proiecerit vel vectigas
seu spinis supposuit litteris
committitur et probatur in eod. ti.
canonica et c. quamvis li. vi.
Monachorum vero correctio non
pertinet ad episcopum vel archi-
episcopum quamdiu abbas eos cor-
rigere paratus est in e. quanto
et c. grave. Si vero sit negligens
superior inquirere potest ut ibi.
Sed quia prelati sunt subditis
a quando indebite molestantur, ne
ipsorum superioribus apostolice sedis
legatis vel inquisitoribus ad
inquirendum vel corrigendum vel
reformandum in eorum ecclesiis vel
monasteriis vel locis a sede apostolica
deputatis vel aliis quibuscumque
personis per quas valeat ad per-
ducendum notitiam pervenire status
ecclesiarum rerum vel personarum ex-

ponat ipsos. Si scienter ege-
rint excommunicationis suspensionis
vel interdicti sententias proferant
et eos ad hoc celandum iura-
mentis promissionibus et ob-
ligacionibus et aliis penis
astringunt. Sed huiusmodi sunt
iuramentis promissionibus obli-
gacionibus et penis illatis
obligantur et astringentes debent
pena debita castigari in e. qua-
cumque li. vi. Item vel episcopus su-
am diocesim per aliud visitare
et officium predicacionis exercere et
licet illi vel illis in aliis
necessitatibus providere. Hii tamen qui
visitantur ministrare tenentur
expensas victualium visitanti
et predicanti. Quoniam secundum apostolum
non sit magnum si ab eo meta-
temporalia per que spiritualia semi-
nantur. Item tunc episcopus per se ipsum
non visitat nil prorsus ab
hiis qui per aliud quam deputati
fuerint visitati exigere potest nec
debebit in e. iure certa est et c.
Si episcopus li. vi. Adde quod dicitur
in de cen. quod episcopus et quod se et
quod legati et quod se. Item ordi-
narius debet habere curam subditorum
et singulos opposite innuare et
relevare viii. q. i. qui episcopatum
et c. clemens. et necessitatem pa-
tientibus subvenire lxxxvi.
di. fratrum et omnia diligenter
inquirere. Et si iudicialis ordinis
fuerint probata debet punire et
consulte delinquentes non nomina-
tim sed indeterminate debet ar-
guere in e. c. i. et c. si sacerdos.
Item iudex ordinarius a liti-
gantibus expensas habere
non debet quia stipendia sunt
ei pro hoc concessa [illegible]
[illegible] militare. Secus tamen est
in delegatis ut dictum est [illegible]

crucem vel yma-
ginem alicuius sancti
proiecit litteris
privatur

De dept q'stio nullis ¶ Sz cu
de mandato p'ncipis ordi-
narius ad aliquaz p'vincia
proficiscit' expendere debet
que expendisset domi ma'et
de ma. p'n q' illud recipit
ti expensas cu' ecc'am con-
secrat | de fi. cu sit ro. Et
tum visitat diocē | de cen-
Cu ap'lus et c Sopite q'stio
Iudex cui competit ex iurisdi-
cione ordinaria excōicatu ab-
solue' pro levi manuum iniectione
pt alii committe' absolucōem
si viderit expedire | e c ult.
Idem dic' b' Si alicui sp'ialit' gmit-
ta' ex p'uilio cu illud sibi co-
petit ratione dignitatis cui con-
cessum est p'uilegiu' p'ectum
Dic ex officiis ca | e c ult. Ho.
st' dic' cont' p' t b de off. de-
le c ult in fi. Credo ass'ioz
b' vior' Secus si sp'ialit' alicui
sp'alit' gmitta' | de off d'le
c ult dic ut b de of dele-
gati. ¶ gmitte q'stio ordina-
rius no pt a se tota iurisdi-
com' remoue' b de ren' c ult
Und licet totaz ca'm comittat
alti pt ti quandocu'q' ca'm vo-
luit revocare ff de off eius
cui ma. est iurisdicio l ii q' ult
et ff de iur'. o. iud' l. more
et l quia et ff de iud' iudi-
cio Secus est in delegato
b de off dele sup q'onu ¶ p'or-
ro et c quanis li. vi. ¶ Item
cu ordinarius fuit recusatus
dz tam gmitte' p'sone nec
p'ti suspecte | de ap. cu sp'a-
li. nec compellat ptes ad ar-
bitros eligendos | de fo. com-
pet Si quis contra et si offi-
cial' uel delegatus ep'i recu-
set' coram ep'o erit ca recu-
sationis p'banda b de off. de-
le. Si cont' vnd q' ult liu'
ep'is quod causam possit recusari
iudex et coram quo debet

probari recusacio iudicis dele-
gati est b de of. dele. q re-
cusari ipse ad q' Conditiones Et
de recusatione ordinarii dic' | de
excep. q' stio v et ult ¶ Nota
q' sit capitula et conuentus uel
p'sone singulares que bona ob-
veniencia t'pe vacationis in
ecc'iis cathedralibus et inferiori-
bus ac collatis occupant vel
detinent que deberent in vti-
litatem ecc'iaz expendi uel
futuris successoribus fideliter re-
s'uari ipso facto sunt suspensi
ita qui detinent bona decedentium
clericorum sacerdotum sine sint
ep'i sine alii p'lati d' hoc
dic ut | de sen. ex. q' ix
capla et q' ro ep'i addere
habe' | de ele c ult in ele.

De officio iudicis Rubrica

Dictum est de officio iudi-
cis delegati et ordina-
rii et aliorum in sp'ali sub-
sequit' de officio iudicis in
g'nali. Unde videndum e' quid
sit officium iudicis in quibus
casibus locum habeat et
qui implorent' et q' debet p'-
inde de advocatis iudicis
¶ Officium est ptas a iure as-
sumpta quia no debet causam ma-
re a criminibus et a tormentis
| de reg iur. Cum in contem-
placione hoc est viii in libro
homine Secus in sp'ali in s'no
si vacillat et de. ante fuisse
negocio ff de criminibus li. i.
q' criminū Sz inquid cetera sint
torquendi oppiniones sunt et
vt p' sit v. q. vi. illi qui et
iii. q. i. in p'sonis s' stio Cauti i
testium cont' clericos in causa
criminali illacionis recipiunt'
b de testi. de ro dic ut d'
| de si q' qui aut admitta'
dz testes sint pueri et tor-
quendi ii q vi capli et c testes

Clerici unquid sint
torquendi

Cum ergo dicta soli recipiant
in causa criminali in testimonium
contra clericos puniri torqueri. sicut
dicta extra iudicium puniri verberibus
subici et puniri xlv di. cum
ob et de sen. ex. vniversitatis
ergo in iudicio nullo fortius pu-
niuntur. dicit p. obmissis opi-
nionibus quod puniri et debent tor-
queri dummodo sint viles persone
et suspecte. et hoc expressum
est in de pur. c. i. et i de
deposito et generalis. Iudicare

Iudex debet iudicare secundum allegata

debet iudex secundum allegata
et probata et non secundum con-
scienciam. ut expresse dicitur xi q.
iij summo opere et in q. vij.
iudicet et b de of. ord.
c. ij. Sed ar contra. l. quod debet
secundum conscienciam iudicare ff
qui et a quo appellari l. appel-
lari et ff de arbitris qua-
lem et xj q iij tunc vero e
In hoc casu quo index scit
aliud in consciencia. et aliud
constat per litteras probaciones
et dicunt quidam quod debet cau-
sam delegare ff de iur.
o. iud. l. ptor. Alij dicunt
et melius ut b. quod licet iudex
habeat aliud in consciencia sua
quod constet per allegata debet
iudicare secundum quod facta e sibi
fides in iudicio per premissa
dicta. non debet secundum conscienciam
quia non sedet illa tamquam iud.
ex. sed tamquam deus b de
off. ord. ca. ij vbi de hoc
et vj. q. ij. si hij et ca. pla-
cuit. nec peccat. nec dicitur facere
contra conscienciam in condempna-
do. vel absolvendo. Et quod
ita sit procedendum patet. ita
deus omnia sciebat et tamen
nullum voluit condempna-
nare. nisi probacionibus convictum

ij q. i. deus omnipotens Ex officio in-
dex potest supplere quod advocatus
obmisit et qui advocatus deum sup-
ple vna. et deum non debet supplere. et
non de facto, nisi tale sit factum quod
sit ei notorium ut iudici alias non
ar. et de ap. l. vlt. in fi. i. Supple
Et debet supplere iudex sedens
do. et non stando ne advoca-
ti officium assummat. et de postu-
lando quis iudicando legem
decretum. vel decretalem. et
hoc sic b. l. de postul. c. bone i
in glo. vbi de hoc alia parte
absente et de tem. ap. l. ij
et vlt. et de ap. l. vlt. Sed
vtraque parte presente supplere non
debet. nisi pro publica vtilitate
repellendi inulite a procuratore
et tacente alia parte ff de
procur. filius et veteram
et ff de pour in lite vel ex-
cusatio i de except. Excepcionem
vel inquiriendo an persona electa
sit digna b de elect. cum nobis
olim et c. ij li vj. Item inter-
rogare debet quociens equitas
eum movet ff de interog. act.
vbicumque. et xxx. q. v. iudica-
tes etiam per quod e in tra
conclusionem i de fide instr. cum
Iohannes. Item debet locum officium
iudicis in omnibus que contingunt
post litem contestatam rei petitam
vt in fructibus vel dampnis
datis post litem contest. Ea enim
que post litem contest. accidunt
valde pertinent ad officium iudicis
ff de rei ven. non solum et c.
de rei vend. cum. omnia talia
que contingunt post lit. contest. pe-
tuntur officio iudicis. et non in-
accionibus. Sed ea que contingunt
an lit. contest. specialiter debent
peti in libello. et nisi in libello
fuerint petita de illis iudex
non pronunciabit ff de edit. ed.

ediles (?) Item sciendum quod hoc
quandoque fallit. ideo ut sciatur quando
lite contestata sit necessaria. et quando non
cum officium iudicis imploratur
Ita distinguit quia iudi-
cis officium quandoque ponitur pro actione
quandoque definit actionem quandoque
impedit actionem. quandoque de-
struit actionem Item ex officio iudi-
cis quandoque restitutio in integrum
principaliter postulatur. et
quandoque incident et quandoque suppli-
citur per modum acceptionis. aut
per modum replicationis Unde de
singulis videamus. quando iudi-
cis officium per actionem proponitur
Distinguitur quia quandoque per se
ipsum. quandoque ad petitionem alicuius
partis. per se ipsum iudex
ex officio suo nemine hoc pe-
tente contra tutorem suspectum
ut C de tut suspect l in questione
tercia Item cum inquirit contra
infamatum de crimine nullo de-
nunciante secundum formam que
ponitur in de accu qualiter
unde quia ad officium iudicis spec-
tat nullo hoc petente inquirere
de crimine et ulcisci ut de of-
ord. c. i. et ff de off pres. con-
tingit et in talibus licet officium
iudicis per actionem proponatur lite
contestatio non requiritur Et ideo
illi casus quando inquiritur sunt talia
exponenda in de accu. qualiter
et quando in questione deinde quod ideo pe-
integri in et c ult. quod ideo ad
competitorem aliquis. tunc distinguitur
quia aut contra certam personam
aut contra incertam. aut contra certam
Si contra certam ut cum aliqua
ecclesia opposita magnus onere de-
bitorum non habet unde alias solvet
alienavit predia aliquas
sine iuris solemnitate, et
quia enormiter lesa est. non
ex ultra dimidiam petit sibi

// inquirit iudex contra infamatum de crimine nullo denunciante

contra emptorem in de re. et non al'
ad nostram Item cum minor petit re-
stitui principaliter ff de minor. l. et
ult. et in de restit in inte constitutus
Item si pater agat contra filium nolen-
tem sibi obedire et reverentiam
exhibere xxx di. c. i. vel si filius
agat contra patrem sibi alimenta
negantem vel suum esse filium ff de
lib. agno. l. i. quibus ex libis. Item
cum promissus ad inopiam vergens
petit sibi ab ecclesia provideri in de
iure pat nobis Item advocatus
a cliente vel magister a discipulo
salarium suum exigit. qui ei nec
pacto nec stipulatione aliqua est ob-
ligatus. sed sola pollicitatione
ff de var et extra. ord. cog.
l. i. et in honorariis Item cum uxor
petit sibi dari viaticum recedendi
a viro cum de viri sevicia suffi-
cienter timeri non potest in de rest
spol litteras in fi. Item cum fra-
tres conqueruntur de sevicia duorum
ff de his qui sunt sui vel al. l. i.
et in. Item cum quis supponit se ca-
pituli inuste suis bonis renunciando.
et illam iniuriam invenit ut
de renun. Item cum quis
renunciavit iuri suo. et deceptus
est quia non sinat per alia quod
promisit in de pact. cum prudens
et in de renun. pervenit cum uni-
versorum et in de prben. in ceteris
sine una littera. Item cum petit
ut executores compellantur ex
equi voluntatem defuncti ut ultima
voluntas valeat in de testis tua
in omnibus istis et consimilibus
cum principaliter contra certam personam
ab aliquo iudicis officium implo-
ratur lite contestatio requiritur sit
intelligi potest iacet in et c ult. Si
vero contra incertam personam ut quando
petit aliquis cum res sua furtive
subtracta est. ipsum fore in nostro
excommunicari ut de off. ord. c. ii. vel
illum qui contra se libellum famosum

sum proiecit in publico que
ignorat v q i quidam ¶ Item
cum quis petit dari tutorem
vel curatorem minoribus institui
decernat ꝑ totum ¶ Item cum peti-
tur epo impotenti detur coad-
iutor | de cle egr et pte
et c pastor libro vi° de instit
et filibus lit consto no exig-
¶ Ai aut contra nullam psonam
vt cum petitur electo confirmari ꝫ
de elect pastoralis et c ꝑ quos
que petitio cont nemine ment-
ꝑtat ¶ Ez solius iudicis offo
innititur cum ꝑ ipsum tim iudicis
offm instruitur electo vel eius
confirme ꝫ de electoe nichil
est et c qm li vi° ¶ Item minor
addit hereditatem dampnosam
et cont sibi suum petit benefi-
ciu vt ei ab hereditate liceat ab-
stinere et ut minor se ab hered.
absti. li. i. et aut ibi potio no
omitt ¶ Item cum infames qui n
pse et aliis psonis postulare
no psunt petunt se ad famam
restitui ut in q vij q ca v
alii ij omis et ff de postul l.
i q ¶ Demum In isto q et pce-
dunt qz iudicis offm ꝑ actione
cponitur ad petitoz alicuius et
contra nullam psonam ul contra
similiter litis contestao no ex-
poscit ¶ Ez potest adhc sn lit
contest. hzi recursus | e c vlt
¶ Sequitur secundum membrum distinc-
tionis scilicet cum iudicis officium
desinit actoni et hc an lit
contes et in placone sine ex-
ꝑ q finaz an lit contes vdi-
do ad se psonam publicam vel
duos viros ydoneos qui fide-
lit conscribant acta iudicii v-
niusa vt citaciones dilacones
et | de pbacon qm contra ¶
Item citando reos in locis in
quibus morantur | de ap cum
spali et | de do et q in tam et
hoc si inveniantur alis facere editio
cponi in domibus seu ecclesiis eo-
rum | de do et qm tam et c
contingit et | de cle no resid
et tue ¶ Item eciam dilacones
concedenda | de ap. cum sit Ro-
mana. ut considatis tempis et cae
et psone qualitatibus Iudex ex eodem
ordine. vel compendium modera-
re ff d iudic no iniquam ¶ Item ut
partes ꝑ se vel ꝑ advocatos ꝓponant
| de iudic pastoralis dic ut
| de lit cont. q i v et di ¶
Item vt libellus porrigatur | d lib.
ab c i. dic ut ibi ¶ Item tmin
assignando infra que omnes
exceptiones dilatorie ꝓponantur
| de excep. pastoralis. dic
ut ibi q ꝓpon In ipa lit co-
testa compellendo reum respondere
petitioni actoris. ꝫ d elect du-
dum ij et | de lit contes c vno
post lit contes ut met iniungi
menti de calumpnia | de iura
cal c i. et c de ira et c cu
tam ¶ Item ut poncionibus fctis
respondeatur si fuerit admit-
tende | de confess statuimus li
vj q de hoc in q positones
¶ Item compellendo testes |
de test. co. ꝑ totum ¶ Item attes-
tationes publicando et super
ipis cum advocatis disputando
| de test. in causis ¶ Item inqui-
rendo vitatem sic melius po-
test ccc q vlt c vlt In ipa
prolacone sine ut rediga-
tur in scriptis ij q i. In primis ¶
Item ut ipam ferat sedendo
pro tribunali et no stando ut
in q ij ¶ q spacium v amdite
post finaz edm exequendo |
de re iudica. cum aliquibus
et ꝫ de off dele. querenti
Item sequitur tercium membrum distinc-
tionis s. cum impedit actionem
et hoc quaz pse quaz ad

petitionem rei pse extatu ab age
do repellendo | de excepcio m
fi de petitionem rei vt ff de off
delega prudentiam et certa ¶
Sequitur quartum membrum
in quo deficit accio m. r. con
diminuit accionem. et hoc quibus
ad peticionem partis ut | de testa
Raymundus et c Raynaldus
in hoc quod mandat reinnez
stiam. ut certum eius quod here
ditatis restituatur ¶ Item cum ad pe
ticionem coloni sine culpa ascri
in agro in quomodo vicio rei
vt fiat ei remissio prata |
de lat ff sterilitatem ypse
vt in quarta trebellianica et
sinis fructibus mandat com
putari fructus perceptos pg
lit gt. ab hereditate qui est
iacet restitucionem | de testa
Raymundus ¶ Item cum resignat
pat ab hereditate restituenda
filio expensas quas fecit
pr in milicia filij ff de pet
hered l vlt ¶ In istis talibus
in quo deficit accionem. vel impe
dit accionem seu deficit acci
officium indicas lit contestacionem
exposit ff an et pg ni
fi nisi tale potest ad hoc bu
lit gt. rectius ffi | e c vlt
|| ¶ Sequitur videre qui resti
tuto in integrum postulatur
principaliter per officium iudic. tunc
lit. gt. exposit | e c vlt.
pone exempla ut s e q ad
peticionem cum vo pete mai
dent et per modum excepcionis
vt quia minor excepit contra
creditorem petentem ab ipso
pecuniam mutuatam et petit
restitui ff de 1a pecunia nz

|| Restitucio in integrum quomodo postulatur.

fecit vtilitate ¶ Et ad illius ped
li n. et ff de minor pr l. 1. Tunc
per modum replicacionis ut quia minor ag
tor aque rei vtili vendicione fuit
aqua domo. et excepit quod ipsum
de psepcionem. et ipse replicat de
lesione. et petit restitui con
psepcionem et si admi... vsut p
in. quibus p g lit. gt. sup pu
cipali quone ut a pus attesta
cionibus. aut ut pagna in ea
est conclusum. allega etiam
vt minor quod obmisit nullam pro
bacionem vult petit admitti ad
probacionem obmissam offo iudicis
| de in inte resti. auditis ha
situatis et c se et hoc fi pt ita
lit gt. vt si obmisit aliquam ex
cepcionem quam non posuit infra
tempus sibi statutum | de excepcio
Postea aut cum istis non requiritur
lit contesta | e c vlt ¶ Iudicis
officium nemo dat nisi tunc demum
cum alia accio non sup est. Nam
si cui auxilio quibus communibus
non dat ... tunc ordinaria
ff de minor in ta in pri ¶ Ad
officium vero iudicis pertinet provide
pcibus de advocatis sive aliis
habere pnt | e c i et ff p con
sul. nc quidez et attende dz
ut fiat equa distribucio advocatorum
s de postul pruden et n
q vn q gt olim fuit qui sa
laria deputata dabantur ...
hode gtz sibi provideret secundum
quod melius pt s de iudic.
Spectand ... ¶ pauperibus
ut et debilibus personis que
sibi provide non pnt provide
dz ff de postul l 1. q aut
pror dz ut sciat qui index
pt dare advocatum et eum
compelle pro certari vel dis
tinguat aut a iudex ordinarius

Aut delegatus // Si ordinarius
tunc pt dare et compellere con-
dicentem j e t i et ff de off et
consal li nc quatuor et advocatos
Si delegatus aut pept pr
diem quo vere possit advo-
tus sumere et tunc dicit sibi dare
advocatum et si tam dicit potest
et contumace audiam denegare
ff de pen porum q alis no
fit in ipsum iudicatorum B de
off deleg p et B Rubrica
De maioritate et obediencia
Quoniam inter ministros ca-
nonum de quibus supra
est dictum maior et minor
invenitur et maiori minor debet
obedire. Ideo sequitur subrica de ma-
ioritate et obediencia. Sunt videnda
in quibus maioritas attendatur
et in quibus obediencia consistat
Maior dicitur quinque modis. Primo
dicitur quis maior ad consecratione
qua episcopus prest ceteris et sit
de ans lxxxix di ad hoc
inst u c in di a subdiaconis
et i legimus inst. Secundo anti-
quitate ut prior habetur qui
prior e ordinatus j e t i et lxx
v di ordinatores et B de elec
dudum. Tercio prerogativa or-
dinatis ut magis illi deferatur
qui fuit ordinatus a papa licet
teneatur episcopo obedire j e p tuas
Quarto potestate sine medio
qua prest archidiaconus archi-
presbytero B de off archipr ti dicit
ut ibi // Quinto sacro ordine
quo archipresbiter archidiacono prest
d c in di legimus inst. et
presbiter prest archidiacono et
diaconus subdiacono et de
singulis j e statuimus. Item
si plures in canonicos sint re-
cepti pr gradus dum ipse alter p-
sbr et primo receptus erat dia-
conus prebenda vacat quis debet

preferri hostiensis et p dicit quod presbiter
j e statuimus et i primo
dicit quod diaconus l v di sacerdos
consuetudo, hug dicit et bernardus quod
qui prius postulavit suas litteras
primo beneficium obtinebit B de
rescript ubi quoniam h vj ff mod
qui tenet et de rescript capitulum
beneficiis. Item inferior legatus
non pt solvere vel ligare supe-
riorem. nam maior subiciat se
inferiori, n q vj nos si incom-
petenter. et ff de mi. o in
est receptum. Sed superior
pt solvere et ligare minorem
j e sunt inferior. et xxi di
inferior. Item si archiepiscopus
delinquat in diocesi sui
subditi episcopi inquirit lege
episcopus pt cognoscere et punire
archiepiscopum prinze. Doctores di-
cunt quod non pt e infra censura
Sed quid si delinquat in pro-
vincia non sui subditi episcopi in-
quid re episcopus potest cognoscere
et punire. hostiensis dicit quod sit e
ubi de ti agit oz aut q in p-
vincia in punita maioris iu-
dicis cessat iudicium minoris B
de off dele. volentes. Item pone
quod archiepiscopus sit in civitate
sui suffraganei, episcopi num potest
episcopus cognoscere de causis et iu-
dicare vel quod non pt volentes,
hostiensis distinguit aut e in
dicto insignialis aut contencio
in insignalibus ut pote archi-
episcopus et episcopus sit equitat
archiepiscopus debet vindicare primum
et tunc cessat iudicio minoris
xxi distinct. denique et j de
privil antiq et dicte. Item
si sit iudicio contenciosa ut
ut pote dirimere causas non cessat
iudicio minoris pro maiore
superveniente. nisi expresse pro-
hibuerit cum iudicare ec

ero

v di. q' Cote co. vi. q. i. prout
Restat vide de obediencia
In quibus consistit et cui et
in quibus est obediend. Obe-
diencia consistit in tribus scilicet i
reuerencia i iudicio et precepto
Reuerencia debe' ei uel preest
ordine uel antiquitate scilicet ut
minor assurgat maiori. uel se-
deat 1o stante xc iii di. Si
subdiaconus et c. no ord. Item
ut maior precedat et minor se-
quatur in sedendo et subscribe-
do xvii di. q' vlt. et x c vii
di. In quibus. Item in consuetis
et honestis sermonibus faciendo
i. e. statuimus et c. de consuet.
Tamen olim. hec nullic ita se-
rvicia exhibenda in obsequiis
diuinorum ut sicut quilibet minor
est in ordine. minor faciat
servicia sicut suo ordini debi-
ta pront tenetur xc iiii di. Sub-
diaconibus et c. sequitur et si
dictum est b de tem. ord. q
forsatum q sequitur. Obedi-
encia iudicii et precepti debe'
ei qui post consecratione uel
iurisdictione Nam alios sententia
lata i de iudic. Ac si clerici
et b de consuet. Ad nram
et idem est de precepto. quia
subditus precepta sui prelati te'
obedire viii q. i. Omnia fr. et
viii q. i. Sciendum ut dicit q'
quis tamen inobedien' inc'-
lis pp. commod temporale. q' me-
lior est obediencia quam victima
i. e. Illud Et qui obedire no-
luit a suo consorcio penitus ex-
cluda' i. e. Cum in ecclesiis
Et insuper excitet' et usque ad
satisfactionem condignam ab eius
eunte' i de regular. c. vlt.
Obediens est parentibus quo
ipse eciam si papa sit ad quem
xxv di. In memoria et c. di. cum

moze. Item sunt episcopus dicunt
omnes propheses iure in spiritua-
libus obedire i. e. omnes etc
Solite et xc xi di. Duo sunt
Et quamquam cum episcopi decretum
venit ab ecclesia abiciat. s. per
excommunicationem i. e. c. i. qui
ligat et quod decretum episcopi
dt i de sen. ex. q' quid si
episcopus Et an durat post
morte episcopi dictum est b de
const. q' rescriptor vel te episcopus
Ecommuniso episcopi et illa qui
tenent temporalia a principibus
tenen' eis obedire i. e. Solite
Et si mandatum principis p-
veniat. mandatum ecclesie p-
lati pro diui temporalibus tamen regi
est obtemperandum xxiii q vlt q
Tue et ar i de ap. tamen
pati. et xviii di. Si episcopus
Sz si ipsa noget eum per gratiam ex-
emplo petri relictis eius cum
regalibus sequatur ipsa. uel
ff. si contumax potest iudi-
tari. tamen ad maius tenmal
vote' ff d' re iud. Commatica qo
q' i. Pone quod Rex et ar-
chiepiscopus vocent episcopum. cui
tenendi' obedire. Hug distingu-
nit. Aut archiepiscopus vocat
eum cum obediencie. et tunc
te' archiepiscopo obedire. ar b de
iniunct. Ego et ff de re iud.
cum pupillus. Aut simpliciter
vocat. et tunc Regi potest obe-
dire ar i de ap. cum pati. Super-
iori obediendum est in licitis et in
hijs que pertinent ad diuinum of-
ficium viii. q. i. quia frater. Sz
in hijs que sunt contra ecclesiam
sua. vel contra iura sua. vel
alias contra deum nullus tene'
obedire xi q iii Non semper et
c. Si dominus. et i de sentencia
Ille dei. uel precepto plati stad eig

offi'm no ptinet ff d' reg. iur. fac
tum et ar vij q. i. qz si. Si vero
ptinet ad offitium suu obediend
est. ut de te. ord' ad aures et
i. de si. mathe. qui no decipit
in precepto. Si vero preciat q[uod] quod
est malu no faciat contra con
sciam. licet iustum videatur plato
i. de restit. spol. lit[t]eras. Si vero du
bium sit preceptum. tum bonum obe
dientie excusat a pecto licet
in veritate sit malum. xxiij q.
i. quod culpatur. et xxxiij q. v
In manifestis et c. voluit. qz tum
bonum obedientie quod agit est
quis intimitted. Set numquam ma
lu est admitted. xi q. iij quid
ergo. Quid si duo inditer
preciperit contrarium dic semper obe
diendum maiori xi q. iij qui resistit
Monachus tamen tenetur magis obe
dire abbati quam epo in hiis que
ptinet ad sua religionem l. di c.
i. et ij. ut dictum est ut d' offo
ord' monachorum Item etiam ma
gis tenetur obedire epo quam
archiepo ix q. iij quasi per totum
Nisi in casibus notis ut d' off.
ord' Archiepiscopus

De trenga et pace Rubrica

Post officium iudicis de quo
dictum est supra. spectat
et pacem teneri de iusto
Ut illud de trenga et pace
est videndum quid sit trenga
et quid pax. Trenga est
securitas prestita rebus et perso
nis discordia no dum finita
Pax est discordie finis
Aliquando tamen pax treuga vocatur
xxiiij q. iij Si illic Duplex
est autem treuga. Alia canonica
et alia convencionalis. Ca
nonica est preter omnes quecumque
illis diebus et temporibus servanda
s. a iiija feria post occasum solis
usque ad secundam feriam in ortu
solis. Ab adventu usque ad oc
tavam Epiphanie. et a lxx usque
ad octavam pasche. Et qui has

trengas fregerit et post trinam
monitionem no satisfecerit ab
epo excommunicetur. Et si epus ne
gligens fuit dampnum ipse
dignitatis incurrat i e c. i. Sunt
tamen in bello voluntario. qui
scilicet principes et alii suas iniuste
occupatas. et indicte occupare
non potest et vult prius comparare
non debet movere bellum in predictis
diebus. nec temporibus. Set si
aliis inferatur violentia. potest eam
propulsare omni tempore et omni
die i de reg. iur. quod no
e licitum xxiij q. vij Si nulla
tamen dicit. quod epi qui no
servant istam canonem no dicuntur trans
gressores. quia no sunt moribus
utentium approbata huiusmodi tre
nga iiij di. In istis leges et
viij di. septimum Item quedam
sunt persone quibus perpetue
trenge sunt canonice servande
debent. scilicet presbiteri. monachi. clerici.
peregrini. mercatores. rustici
euntes et redeuntes. et in
agri cultura existentes. et ani
malibus quibus arant. et que semina
portant ad agrum i e c. ij
et xxiiij q. iij. Si quis
Rompetas Trenga vero
convencionalis est que convencione
recipit formam. Sic contractus
ex convencione accipit legem
et formam ff de pos. l. i. §
Si conveniat. et i de reg. iur.
Contractus l. vj. Hanc tren
gam faciunt inter se discordes
que servari semper debet. Nam
fides hosti servanda est xxiij
q. i. noli. Et intellige si alter
sibi servat fidem. aliter fra
genti fidem. fides frangatur
eidem i de iure iur. pervenit
et xxviij q. i. Si infideles
et ff pro soc. l. Si convenerit
De treuga et pace Rubrica. De
Expedito partibus rubrica
tractatu ordinandorum
et offitiorum veniendum
est ad preparatoria iudi

Treuga

pax

dux treuga

tionem / Et quia voti ad iudicium
malunt tristes vel pacifici quam ad
iudicium venire / ideo primo de pactis
vel transactionibus est videndum / Et
primo de pactis quid sit pactum
Et unde dicatur / Et quot sunt species
pactorum / et in quibus cessat pactum
Pactum est plurium in idem placitum
faciendum ne consensus ff e l i. pac
tum dicitur inter partes ex pacto conve
niens scriptura legibus vel moribus
comprobata / Dictum est autem pactum
quasi ex pace factum id est de quo sit pac
tum. vel dicitur a pactione ff e l i. vel
quasi pacis actus. vel quasi palme
ictus a percussione palmorum. quia antiq
tus cum se aliqui obligabant in sig
num fidei servande ponebat palmas
ad invicem / Species autem pactorum
sunt due. aut in rem. aut in personam
Si in rem tunc prodesse omnibus ad quos
res devolvitur / Si in persona tunc pro
dessent tantum persone paciscenti et non
alij ff de inter rerum quod pactorum
Pactum in rem potest facere quis potest do
nare vel vendere alias non / Sed que
sunt de persone quis non potest donare. dicere
id est de donat quod donac / Utrum autem
in rem vel persona pactum factum
sit non minus ex verbis quam ex men
te contrahentium estimandum est. Ple
rumque tamen persona pacto inseritur non
ut pactum sit personale. sed ut de
monstretur cum quo pactum factum sit ff
e l i. / Regulares et canonici et se
culares inter dum domos locant
et feuda concedunt in preiudicium ec
clesie parochialium pactum addiciunt
ut conductores et feudatarij de
cimas solvant eisdem et apud eos
eligant sepulturam. Sed tale pactum
in nullo ecclesie parochiali potest preiu
dicari id est plebano quominus a quolibet
possessore potest petere decimam
ff e sunt debitorem et xvi q i.
Si quis laicus / Item si pactum
factum sit ab aliquibus sed cum rectore
ecclesie parochialis ne aliquos vel
illos ipsius ecclesie parochianos
recipiant ad ecclesiasticam sepulturam
quod omnino servare debent. licet eis
sit indulta a sede apostolica libera

sepultura et illi apud eos elege
runt sepelliri cum per dictum pac
tum indulto eorum derogetur
id est e pactum / Item si fratres pre
dicatores et minores. et alij
mendicantes compositiones et
pacta cum prelatis capitulis
rectoribus. et personis ecclesiarum
civitatum. castrorum. villarum
locorum in quibus domos seu
habitationes eorum existunt super
iuribus parochialibus. vel alijs
quibuscumque articulis ab eis
sive eorum antecessoribus inita
sive facta servare debent. non
obstante quod iniuria vel iniusticia
aut proinde generalem seu speci
alem non intervenit in eis
dem assensus. nec ab ipsorum
generalibus vel provincialibus ca
pitulis extiterint approbata
seu per sedem apostolicam in hijs quod
per dictos fratres facta fuerint
auctoritatem suam non prestitit vel
assensum. Dum tamen alias sunt
licita et honesta. et a ge
neralibus prioribus. et guar
dianis facta fuerint et appro
bata de eorum conventuum con
silio id est e quia et co li vi quod
ea que promittuntur debent ope ad
impleri et pacta observari
id est t. i. et c qualiter. et si pac
ta approbata de factum consensu superioris
per ratihabitationem eius confir
mantur id est e c ij et id est de transac
c. i. fallit in filia que nubit
ipse lucius / per ea que te tatum
sunt ff de hijs qui non infa.
quid ergo / Item in pupillo
ubi non valet ratihabitatio tuto
ris nisi presens sit in ipso ne
gocio inst de auctoritate tutorum l. obli
gari quod pupillus / Item in ser
no ubi dicitur procedere iussus
domini ff de acquirenda hereditate. Si
quis quod iusserit ubi cum plura
fuerint pacta. novissima sunt
observanda e e pacta et

ff e. Si vnus § pactum et C de
transact. certum et j c. ex c. i. quia
prima pacta possunt consen-
tes adinuicem remittere ff rescinde
vend. § vlt. et j de sponsa preterea
iiij Item pactum predecessoris ob-
ligat successores sicut filium
pactum patris dummodo pactum fuit
in vtilitate ecclesie contractum
j de sol. c. ex i. Secus autem
si factum fuit in preiudicium ecclesie
j t. ex. veniens et j de pecun. c.
ij. Item pactum legibus non
contrarium quodlibet potest apponi in
traditione rei suae ff e. In tra-
ditionibus et ar. j de quod quia
vij de hor. dev. j de donat
§ donationum. Item pactum
de non accusando aliquem
de crimine iam commisso contrahi
debet sed non de committendo ff
e. Si vnus § pactum et C
illud et j de iur. iur. quemad-
modum. Item nudum pactum secundum
canones inducit obligationem
j e c. i et j de testa. indica-
te. Secus est secundum leges ff
e. iur. gen. § sed cum nulla
Item omne pactum contra
est quod contrahi non vergit
in anime detrimentum sicut
dicitur de iuramento j de iur. iur.
Si vero et xxij q. iiij Si aliquid
quia inter simplicem loquelam
et iuramentum non facit deus
differentiam xxij q. v. iuramenti vt
dicitur j de voto § votum de iura
mento obseruando quod non vergit
in anime detrimentum dicitur j de iur.
iur. c. Item si iur. et idem
de pacto est dicendum. Ces-
sat pactum in collatione rerum
spiritualium quia in spiritualibus omnis
pactio et omnis conuentio et
modus cessare debet j et vlt
et j q. ij. quam pio quia communiter
pactiones symoniam inducunt
j e cum pridem de quod dicitur j
de symonia preterea est si pactum

vel promissio vergat in detrimentum
anime j e c. vlt. vt dictum in quod
precedenti. Item pactum turpe
non valet vt j e c. vlt. vt dictum
est in precedenti § vt si quis pro-
mittat se facturum homicidium
vel sacrilegium ff de verb. obli.
veluti et inst. de inutil. stipul.
§ quod turpe. Idem est si pactum
sit impossibile de iur. vel defectu
j e c. vlt. et ff de verb. obli.
continuabit. Item pactum quod alteri
parti est captiosum non valet ff
de rest. uen. l. Si id quod
actum fuit vel quod per dolum aliquid
initum est C de ep. et presb.
l. admnig. vel quod est contra
leges vel constitutiones canonicas
seu bonos mores C e l. pac-
to et C de aff. ord. quia plerique
quam li. vj. Item pacta inter eos
dicta clericis non preiudicant j t.
ex. veniens et ff e. Si vnus
§ Item excipiat nisi nunc pa-
cisci potest aliquis nec stipulari
factum alterius simpliciter potest tamen
promittere se facturum quod alter
ad impleturus ff de v. obli.
stipulatio ista § alteri et inst.
de inutil. stipul. § Si quis
alienum et § alteri. Item non potest
fieri pactum de hereditate alicuius
viuentis cum voluntate eius tamen est
C e l. vlt. Item non potest fieri pac-
tum vt post mortem beneficiati
in aliqua ecclesia aliquis nominatum
succedant j e Accepimus et C
de fit. presb. ad extirpandas
et j de conc. preben. ne cap-
tande li. vj. Item si clericus pac-
tum faciat cum prelato ad quem
collatio beneficiorum ecclesie spectat
quod si dederit ei beneficium dabit
ei maiorem pensionem non debet
obseruari sed debet ecclesia pracipua
j e cum clericus et j de preben.
ananias et j de ren. prohibeo

De transactionibus rubrica

Post tractatum de pactis
subiicit de transactionibus

que sit quedam pacta vnde videndum
est quid est transactio et vnde
dicatur. Item quis possit transigere
Et que sit differentia inter pactum transactionem
et compositionem. Item in quibus rebus sit
transigendum vel non. Et quis sit effectus
transactionis. Transactio
est de re dubia et lite incepta non
dum finita gratuita pactio alio
quo dato vel retento vel promisso
ff. e. l. i. et i e Extra de symonia eo. et c. e.
transactio de re dubia et lite incepta
Ideo dicitur quia ante litem contestatam
et post transigi potest. sive habeat
iusta causam. et non sit finita per
sententiam. vel esset a sententia appellatum
C. e. l. ij. et ff. de condictione indebiti.
elegant quod si quis post sententiam vero
emendens esset calumpniam non te-
neret transactio ff. de condictione indebiti.
In summa i ix. Transactio dicitur
quasi transitio eo quod una parte transigit
sigit ab actione transit i. discedit
Et secundum hoc proprie dicitur transitio ius quod
agit C. e. l. in. Transigere potest
quicumque potest donare qui sunt illi
dicitur i de donationibus quis donare va-
let tamen transactio facta ab abbate si
capitulum consensit. vel si decretum habeat
de rato i e contingit. et procurator
si habeat ad hoc speciale mandatum
ff. de procuratoribus mandato. et l. pro-
curator atque non nisi esset datus
in rem suam. quia tunc dominus proferet
ff. de procuratoribus procuratorem. Differentia est
inter pactum transactionem et compositionem.
paciscit dicitur qui rem tantum dona-
tionis causa cum liberalitate remittit ff.
de transactione l. i. Transigere vero
sive componere dicitur qui de incerta
re vel dubitata per litem transigit
sive componit ff. e. l. i. Et intel-
lige preter lite subiecta sive remit-
tere hoc est dicere sive lis sit
contestata sive non in causa de qua
transigitur sive componitur ff. de condictione
indebiti elegant. Est autem
differentia inter transactionem et compositionem
quia transactio non procedit nisi dato
aliquo vel retento vel promisso i e
Extra de symonia eo et c. e. transactio. Com-
positio autem fit vel fieri dicitur cum quis
gratis et amicabiliter non sibi dato vel

vel a se retento a lite recedit sive liti
renunciat institutione vel instituende
i e Extra de symonia eo in fine. Item compo-
sitio in spiritualibus fieri potest. quare quis
fit et quibus sunt spiritualia instra-
da i. qu. i. quia Sed transactio in spiritu-
alibus fieri non potest salua distinct-
tione que sequitur quia si res
possidetur aliquo dato vel retento
vel promisso species est symonie
i e Extra de symonia eo. Ideo sic distin-
guit per Innocentium quando petitur res spiritua-
lis vt spectans ius cum aliqua ecclesia
petit aliam ecclesiam sibi ad modi-
cum subiectam in institutione et
correctione. et perceptione fructuum
i de capel. mo. dilectus et c.
de maio. et obe. hijs que.
Vel cum episcopus petit quod admit-
tatur intra spiritualia in aliqua
ecclesia sive dyocesi c. de off. ord.
conquerente et i de reli. do. constitutus
tunc fieri potest transactio de spirituali ad
spirituale scilicet quod remittatur institutio vel
aliquod saltem et aliud spirituale per-
ceteris ab ecclesia que petebatur
subiecta. et hoc potest fieri quia spirituale
cum spirituali licite permutatur i de rerum
permutatione ad quoniam nisi. Sed de spirituali
ad temporale non i e predicta ij et i de
rerum permutatione c. vlt. Hoc tamen sa-
num est quod vbi nomine subiectionis
petuntur simul temporalia et spiritualia
sicut cum episcopus petit quod ab eo
percipiantur a quadam ecclesia sibi
subdita consecrationes ecclesiarum et
ordinationes clericorum. et similia que
sunt spiritualia. et petit nichilominus
aliqua temporalia. vt pote partem
redditum. vel annuam pensionem
ratione iuris temporalium potest trans-
actio fieri. et sibi annua pensio
assignari ar e de transactione cum
venerabilis et i de reli. do. con-
stitutus cum de temporali ad temporale
permutatio licite celebretur i de
rerum permutatione ad quoniam nisi. Item
petitur res spiritualis ut spectans
olim de non litigabant de
presentatione alicuius ecclesie et transe-
gerunt quod vnus habet presentationem

et ita rez spualez et alit annua
pensionem et ita rem tpalem Vn
no dz symoniaca cu no possit res
tpalis cu spuali pmutari j e
extra c. Sed qz petit res spu
ales ut prebendas. Vt cu ecclesiam pe
tit decimas ex pdijs in sua
parochia constitutas Et tunc
Distinguitur qz aut agit contra p
sonam ecclesiasticam et tunc potest se
symoniaca auctoritate epi et est spe
ma j e c. statuimus. et si epo
det ex multiplici Et tunc e spua
lis j e venientes. Aut agit contra
laycum. et tunc distingue aut
agit p preceptis decimis et subtractis
et tunc pt sine symonia j de hijs q
fi a pl a pta Sed no de futuris
xvj q vij Decimas quas populus
et j de deci. prohibemus Aut
petitur res spualis ut beneficium
et dr peti ut beneficium qz dicit
aliquis se esse ad prebendam ali
quam vel ecclesiam electum vel se
canonice in ea fuisse institutum
Et tunc no pt intervenire symonia
sine vicio symonie cu amicabilis
compositio pt fi in hoc casu j e
super eo Sz cum dicas ista
compositione fieri contra dic t. Et
hoc no peto ecclesiam vel prebendam
quam tu detines quam ad me asseris
ptinere Sed tu es amicus meus no
lo tecum contendere aliquo modo sed remitto
ei iuri quod possum habere ratione
ecclesie vel prebende cum te Et dicis
placet michi Sz quia liberaliter re
nunciasti iuri suo quod habebas pmitto
tibi singulis annis de puentibus huius
beneficij x lib. Et tales compositio
tolleratur secundum distinctionem q s
Aut alter litigantium possidet be
neficium de quo contenditur aut neuter
Sz vterque dicit se ad beneficium ecclesie
esse electum Si alter possidet Dis
tinguitur quia aut componunt inter
se aut aliquo mediante Si per se
ipsos Aut renunciat iuri suo ille
qui no possidet et tunc valet
sicut in exemplo supra posito
Aut renunciat ille qui possidet
et tunc resignans nichil prestat adver

sario quia licet aliud dicat qd
licet renunciator amittat alter
nichil potest habere nisi se doceat
canonice institutum e de rescript.
olim qz officia ecclesiastica sine
institutione canonica habere no
pnt ij q i legum et j de instit.
ex frequentibus et j de re iu. c.
li vj Si autem fiat aliquo me
diante Distinguitur Aut ille
e iudex in illa causa aut no
Si no est iudex no valet
pactum qz inducit symoniam e t
ex Cum pridem et t vlt Nam
p promissionem vel ordinacionem
tanquam amicabilis compositionis vt
arbitro fieri valere posset cu
causa arbitraria pretextu alicui
adiudicari no possit j de p ben.
insi ecclesie Sz si fiat compositio
aliquo mediante qui iudex dicitur
esse Distinguitur aut facit istam
tractando cu partibus quas concor
deat habere et tunc illicita est
e t ex cum pridem Aut facit
ex officio suo partibus irrequi
sitis qz vtrique litigantium ddit
ei ptatem quod possit ordinare
ad voluntatem suam Et tunc
recept pt vni adiudicare beneficium
et alteri annuam pensionem e de
off dele. Ex ps sic lrcia tam
epi dicit vltam eius qui
soluit no excedit j e d'cto
potest aut hoc racione predicta cu
beneficium illud adiudicat pos
sessori auferret et daret illum
alteri qui nunquam in possessione
fuisset ab institutus si sit in
dex delegatus apostolicus no debet
ordinarius violenter resistere
sed rogare ut desistat mittere
in possessionem Donec ipse rei
veritas innotescat Sic loquitur
c j de off dele. Si vero neuter
litigantium possidet sz vterque con
tendit aliquod beneficium sibi dari
tunc vz symoniaca e de elec. cu
int e et j de p ben. vt esset
ad premissa aut clarius intel
ligenda et vij et in quibus
casibus licitum sit resignare vel no

Sic distinguit hug doctor meus
aut querit an liceat sit transigere
super ciuilibus causis. aut super
criminalibus. aut super spiritualibus
Si super ciuilibus licitum est transigere
C. e. per totum et ff. e. per totum. Si
super criminalibus causis distinguitur
aut queritur de priuatis criminibus
aut publicis. Si de priuatis
transigi potest ff. de his qui no-
tantur infamia ff. et qui inspicit. Si de
publicis distinguitur aut inge-
runt penam sanguinis aut non.
Si ingerunt penam sanguinis li-
citum est transigere nisi adulterio C.
e. l. transigere. et licitum est redimere
sanguinem suum ff. de bonis eorum
qui an sen. mor. sibi qd. l. i.
et illud est verum a parte rei. Sed
a parte actoris vel accusatoris
non licet transigere ff. ad turpill.
l. i. C. i. Si vero non ingerunt penam
sanguinis non licet transigere nisi
in crimine falsi, C. e. l. transigere
vel pacisci, ubi sanguinis et
rapinis metues de crimine pe-
nam transigere si placet non trans-
git ullus adulter, In cunctis
nulli liceat nisi crimine falsi. Si super
spiritualibus distinguitur. aut de
beneficia aut de decimis. Si de
beneficia distinguitur. aut de beneficio
et tunc non licet transigere j de transact.
ex frequentibus. et j de eo qui mittit
in possessionem causa rei seruande eod.
q li. vj. dicit ut s. e. c. aut patrona-
tum aut de spiritualitate et tunc licet
transigere j de rerum permutatione.
Ad quoncs dicit ut s. e. c. super eo
sit distinguitur et c. si se aut de
decimis dicit ut s. e. c. Sed quando
agitur de causa matrimoniali et
tunc non licet transigere j e. r. vlt.
ut per arbitrum laicum potest j de
in mt rest^o nisi ca Sed per iudi-
ces discretos qui potestatem ha-
beant iudicandi j de con-
sang. et af. c. i. nisi. Effectus
transactionis est ut omnia instra
ad causam spectantia super qua
transactum est. et quecunque ad
est qd spem ferre sit partibus
sit vanum et omni virtute cassatum

et sola transactio teneat j e. c. i. Item
ex ea datur exceptio in omni casu
de fuit transactum. Unde si generalis fuit
transactio. et petitio in qua obstat
exceptio C. to. l. sub pretextu. Et hoc
est verum ex parte rei. Ex parte vero
actoris datur actio ex transactione ut
id detur vel fiat quod conuenit
dari vel fieri ut retrodatur aliter

De postulando Rubrica s. eq.

Premisso tractatu de pactis
et transactionibus ad preparatoria
iudiciorum est veniendum. Et
quia litigare volens indiget po-
stulare scit aduocatus, ideo de postu-
lando videndum est. Quid sit pos-
tulare. Quibus possit postulare
et qui non. et an etiam pro aduocati-
bus salaria recipere possint et de
errore aduocatorum. Postulare et ad-
uocare idem est. Postulare est de-
siderium suum vel amici sui in iure
apud eum qui iurisdictionem preest ex-
ponere vel alterius desiderio contradi-
cere in q vy q. In fame et ff.
e. l. i. c. postulare. Aduocare non
ceperunt tres ordines qui quasi uisibiles
continentur versus Non unquam datur
ut postulet unius vetatur. Addictus
pene surdus puer actor harene.
Omnibus cassus mulier muliebria
passus. Quidam prohibent omnino
postulare propter etatem ut minor
xvij annis, vel propter casum ut sur-
dus qui prorsus non audit. aliquis
ne pro aliis postulet propter sexum
ut femine. vel propter casum ut utris-
que lumine orbati qui prohibiti sunt
postulare propter incedam publicam
terrorem qui quadam vice volens
aduocare cum esset pro cuius iudice
credens cum se esse inceptum ad-
uocare aduersa sella, vel prohibetur
propter notam turpitudinis ut hii qui
corpore suo passi sunt muliebria
nisi forte vi per dominum vel hostium
stuprati probentur. Similiter qui
capitali crimine vel calumpnia
publici iudicij condempnati
sunt, vel qui operas suas locauit

Nota

Ut cu bestijs pugnare vel in hare
na histrionis psonis pse allegare p
mittit. sed p glosis phibent. nisi
p illis quorum curam gerunt ma
liam no affectatam / Alij ob
qui ut infames notat / Et qui
sunt infames dicitur infra de testi
b' Infamia. nisi pse et pctis ps
nis postulare no put. n' minute
grad dignitatis acceperunt, Et ne
sicut ie psone p quibus put pos
tulare et omnia predicta pba
tur in q. vij. b' Infames et ff
e ti l. i. Item repellit ad votus
non catholicus seu hereticus C. e
nemo et de s. e. di. i. nemo et
de hereticis excommunic i q' pita
Item repellit si pecuniam ob no
advocandum recepit ff ad l iul
repet l. cas. Item no dz pac
sci d' ita pretium cu clientulo
suo et tunc no pbatur debz
causam defendere Item no dz
facere pactum cu litigatore ex
in pprium fidem susceperit p q q
e causa incepta Item si in vno
admitorio duo vel plures advoca
fuerint quorum fama sit singulator
indicatus offo sit ut par can
sidicare fiat distributio Et si ad
monitus noluit obedire sine ius
ta excusatione careat eo foro
sine spe restitutionis H pbantur
in q vij Clericum cu sequentibus
C. e t de off. indic l. ult. Cler
vo ut in ca ppria ut in ca ecclesie sue
advocare pt Et semp advocatum
bone fame dz here v q. iij. qua
Epus / Sacerdos aut pro seipso et
ecclesia sua si necessitas imminuat
et pro coniunctis psonis et misera
bilibus pt advocare / no tn con
ecclesiam suam pro extraneis / ymo
tunc possit pp ingratitudinem bn
ficio spoliari i e t ult alis enim
obprobrium est sacerdotibus. si se patrones
forensium causarum esse ondunt C de
testis l consulta Et quid si
90 h abzt bnficia in pluribus ecclesiis
potest pstare procurationem vni con

aliam no videt Sed dicit
B' q in hoc casu neutram inuet
vel offendat ar i e t ult et
xiij q. v. Denique Et si esset
prelatus in vna eccia. et in alia
habet simplr bnficium videtur
q racione platonis possit con
aliquam stare ar. ff de i. inis
noc questio et in q vij. q. i.
Item repellunt clici ab
advocatione coram iudice secular
in maioribus ordinibus con
stituti. etiam si ecclesiasticas
bnficiis careant / q2 Epus
dz eis de bnficiis puidere
i de pben. no liceat et c.
Epus et c cu sum Idem est
de clericis quibuscumque i e c
pte q2 negotiis secularibus
se immiscere no dzut i ne
clici vel monachi no magno p
totum dic ut ibi dictum est
Item clici in minoribus ordi
nibus constituti si stipendiis
ecclesiasticis sustententur coram iudice
seculari advocati in causis se
cularibus fieri no psumant
nisi pprias causas vel ecclesie
fuerint psequuti vel p miserra
bilibus psonis que pprias
causas administrare no put i e
c i. Sed pone q advocent
minores ptant moralit hoc
distinguunt. aut sunt divites
q2 hnt bnficium ecclesiasticum. et tunc
moraliter peccant i e c i ibi no
psumat xxiij. q. i. q popter
et i ne clici vel mon. p totum
et c' de ep. et cl. repetita
Aut sunt pauperes vel hnt vn
vivere possunt. tunc no peccant
p c i di clicus Differant
tn clici in maioribus ordi
nibus constituti. et religiosi
Extrema clia put advocare
in foro ecclesiastico. regulares
no. nisi id monasterij exposcat
vtilitas. et abbate magis
imperante alis no i e c. ij. et
xvj q. i. monachi Advocare
put ingenui et libri hntes
scientiam licitam et causae C. e
l. ij. et l pmidendum Et dz ut ista

obstinare Primo ut tam exa
minet. et instam si volunt
affirmat in instaz affirmant
Secundo ut habeant modestiam ut
non procacitur neque conviciando
opponant. nisi quando litis ex
poscit utilitas et utilitatem ut
non meciantur. nec falsa inca alle
gant. seu falsas rationes non indu
cant falsas probationes. et cavil
lationibus non utantur nec petat
dilationes non necessarias ita tamen
quod nichil de contingentibus ob
mittant et petant salarium
competens pro magnitudine cause
et laboris et personae facundia
et consuetudine fori C. de probatione
l. quam et l. si quis et in q. vij
de infamibus cum sanctionibus Si vo
advocatus propter suam imprudenc
iam vel negligenciam vel suo
vicio causa amiserit tenetur omnia
restitue ar ff ad l. aquil. l.
Idem iuris et ff de emptoribus
l. et ideo et C. de emct l. Em
ptor Secus tamen si qualitate
cause vel ex defectu probationis
amittitur causa. quia tunc non est
culpa sua ff ad l. aquil l. si ser
vus Si calicem. Cum tamen statim cu
stimerit causam iniustam dimisit
eam C. de indic. Rem non no
vam Sed numquid clerici benefici
atis possunt petere salarium si advo
cent pro aliquo in foro eccliastico
Dicit host. quod non. sed oblata
possunt recipere. quia multa accipiuntur
que non licite petuntur ff de var
et extra. cognitionibus l. i. de inhonora
riis Error advocati potest
revocari ab illo cuius est advo
catus quia ante sententiam ff de iur
et facti ignorantia l. Error facti et j
de confes. c. ultio. hoc intellige
verum si probat quod se errasse
ff ad l. aquil in narrationibus de ult
et ff de confess. non fatetur Sed si
confessio advocati revocata
fuit incontinenti sive eadem die
quia non videtur eam ratam habere
ex quo eadem die revocata est
confessio. sufficit revocatio simul
| de ap. cum causam Sed vide
quod an lite contestata possit indistincte

error revocari ff de nov. ac elat
de plt. et ac post. si nulla exceptio
est adversarii ff de minor. ac de
etate de ult. Sed ne etiam post sententiam
revocetur error probabilis ff qui acu
de petitione ac. sit l. ij de ult nec obstat
quod dicitur de iudic. C. de erro. adno
l. in quia sit ibi contigit de facto
et non ponit hic solo. et ideo et hoc
intellige de errore facti. quia er
ror iuris non excusat C. de iur
et facti ignorantia l. ij et l. iiij cum quis et
ar. xxxviij de procuratoribus Rubrica
Dictum est de advocatis qui
prestant patrocinium litiganti
hic subiciatur de procuratoribus
qui supplent vicem litigantis Vij
videndum est primo quid sit procurator
Secundo quid in procuratoribus continetur
et de satisfatione procuratoris
tam actoris quam rei de re
vocatione mandati et quando potest
revocari Et que sunt exceptiones
que possunt apponi contra procuratorem
Quibus possit institue procuratorem
et quis possit institui. et in quibus
causis. an compellatur defendere
dominum Et quis debet satisdare pro
procuratorem Procurator est qui
aliena negotia mandato domini
commisso administrat ff e. l. i. Usus
enim procuratoris necessarius est ut qui
suis negotiis interesse non possunt vel
nolunt possint aliis demandare
dare ff e. l. j. de usu Secundo
videndum quid debeat in procurato
rio contineri. certo quando primo
nomen eius qui instituit procuratorem
Secundo nomen procuratoris Tercio in
qua causa constituit procuratorem
Quarto quod ratum habeat quod
actum erit per procuratorem Quinto
nomen iudicis cui sit delegatus
sed non est necesse quod ordina
rius ff e. Si procuratorem Tercio
restat videre de satisdatione pro
curatoris actoris et rei. Et primo
de procuratore actoris distinguendo
aut certum est procuratorem habere
mandatum. aut certum est ipsum non
habere mandatum. aut est dubium
si certum est quod habeat mandatum
quia reus hoc confitetur. vel con
stat per literas. tunc non cavebit
procurator ff e. Si procurator et C.
de satisdare l. i. ca. tutimus

cu facat doc si mittat litteras
illas iudicibus ff de ra. ha. ne
sacerdotes ¶ Si constat enim non
habere mandatum non admittitur
etiam si vult satisdare de rato
ff de neg. g. l. pupilli quod
vlt. et ff de reg. iur. nemo
et ff de proc. l. v. nalis qui ipse
faciam nisi in vi casibus specia-
libus in quibus quis admit-
titur licet etiam sit ipsum non
habere mandatum sed in duobus
primis debet cavere de rato ¶ Pri-
mus cum persone conjuncte volunt
agere pro coniunctis ff e l. sed hec
persone et ff de neg. g. l. ma
¶ Secundus est cum consortes
eiusdem litis agunt pro consortibus
ut de consor. e. li. l. n. ¶ Iste
in duobus admittitur etiam sine
mandato nec tamen tenetur
¶ Primus cum maritus agit
pro uxore in rebus parafer-
nalibus ut de pac. que sunt do.
l. vlt. et sim. ¶ Secundus cum quis
amicus absentis cuius res possessio
agit pro eo ut si per vim vel
alio modo li. i. et in istis quatuor
predictis casibus licet admittatur
quis sine mandato / et in primis
duobus caveat de rato et in
aliis duobus non non tamen admit-
titur contra voluntatem illius pro
quo agit ff e pomponius quod
vlt. ¶ In duobus qui secuntur
admittitur etiam contra voluntatem
eius pro quo agit. nec caveat
de rato ¶ Primus cum agit pro
libertate illius qui petitur in
servum ff de lib. ca. l. i. n. et in
¶ Secundus cum agit pro defe-
sione condempnati ff de ap.
no. tu ¶ Si sit dubium an ha-
beat mandatum / de hoc sunt
tres opiniones in glo. i. e. ti.
Sed sum pro offi. bul. et me-
lior qui dicit unum inferat
verum dicat reus nego te
habere mandatum. vel dicat
dubito Si dicat nego tunc
tenetur probare mandatum Si
dicat dubito / tunc est in electione

procuratoris / aut probet mandatum
aut satisdet de rato / quia cum
quis negat / et alius affirmat
ille qui affirmat probare tenetur
ut e. exigendi / et ff de pro.
l. n. / Et satisdatio est danda
cum dubitatur de mandato e. e. li.
Et si habet litteras et dubitat de
sigillo tunc admittitur cum cautione
de rato ut ibi ¶ Idem est in
actore universitatis ff quod cuiusque
univ. ite cor. quod actor. ¶ Se-
quitur de procuratore rei / et si
non constat de mandato. non
debet tamquam procurator ad-
mitti sed tamquam defensor
Si se vult offerre liti. et tunc
sive procurator sive defensor sit
semper cavet iudicatum solvi
ff de satisdare l. i. e. a. cta si.
et ff e. qui pro. quod qui alium
et l. mor. ¶ Et hec satisdatio
continet tres clausulas ¶ Primo
defenderet eum in causa ¶ Secundo quod
dolum non committet ¶ Tertio quod
solvet rem iudicatam ff iud. sol.
l. iudicatum solvi / Sed procurator
rei non tenetur satisdare de rato
dummodo habiturum / nisi in istis
sex casibus scilicet in rei ven-
dicatione ff e pomponius quod sed quis
¶ Secundo in acti. dividendo ¶ Tertio
infinitum regendorum iudico /
de pro. exceptis ¶ Quarto in ca
status ff e non solum quod status
¶ Quinto in restitutione in inte-
grum petenda ff e non solum
quod qui et casus ¶ Sexto in ca
suspecti tutoris ff e non solum
quod idem ait. et quinquaginta ca-
nones cum litis contestatur
peti ff e pomponius quod rati ha-
bitationis ¶ Quarto videndum
est de revocatione mandati cum
quis revocat mandatum factum
procuratori ad agendum vel de-
fendendum / Distinguitur / aut re-
vocatio pervenit ad procuratorem
tunc / aut ad adversarium vel
iudicem / Si ad procuratore

tm no preiudicat adversario quia indi-
cium quod idem quasi procurator post-
modum est exceptus ratum ac dicitur
in c. mandato et ff. de except. / Excepte
et ff. e. Si procuratorem l. insi. et
C. de satisdatione l. vnica, etiam si
cum iudicio ceptum ff. iud. sol. / Si
cum et ff. de solucione qui hominem
q. si vero et l. Si pro quibus. Si vero
renocacio peruenerat ad adversarium vel
ad iudicem quidquid fit cum eo
tanquam cum falso procuratore non valet
in c. mandato a contrario sensu et ff.
de except. Excepte et in c. auditis
ex insinuatione et c. in nostra in
quibus intelligitur quod renocacio per-
venit ad adversarium vel distingue
Cum peruenit ad adversarium et non
ad iudicem aut fecit sua pro se
aut contra se / Si fecerit contra adver-
sarium valet sua in odium ipsius
qui scivit et non dixit iudici
C. de satisdatione l. i. / Si pro se tunc
non valet etiam in odium ipsius in
c. ex insinuatione et c. sed si autem
renocacio non peruenerat ad procuratorem
nec ad adversarium nec ad iudicem
valet quidquid fit ff. mandati / Si man-
davissem et ff. de except. et in c.
mandato. Fallit in matrimonio
contrahendo per procuratorem in c. pro-
curator li. vi. insi. et de quo dixi in §
spo. c. vii. continetur / Tercio vide-
dum quis potest renocari mandatum
seu procurator et dicas obmissis
exceptionibus quod cum lit. contest. potest
libere etiam sine causa a domino
renocari sed post lit. cont. invito
procuratore nequibit nisi ad
inimicum vel suspectum aut adver-
sario affinitate coniungi vel eius
herede effici seu ingredi religionem
aut in longinquo peregrinari vel
egritudine aut vinculis detine-
ri contingat seu alia causa ra-
cionabilis subsistit propter quam sit merito
renocandus ut pote scitus
crimen / vel rei publice procurator
/ Sed licet alias renocari non possit
dominus tamen sue cause vna cum
procuratore eodem non prohibetur

adesse maxime si timeat de collusione
in c. querimus li. vi. et ff. e. cum lit. contes.
et l. post lit. cont. et l. defunctus
cum seq. l. sequentibus et l. filius cum
quaeritur l. sequentibus / Item vero procurator
constituit subhabeat forma quocunque
dominum obesse contigerit licet dominus
tractet causam per se procuratorem non re-
novat ymo domino absente debebat
assumere officium procuratoris / Verum
si simpliciter constituat tunc cum sive
cum lit. cont. sive post ad causam acce-
dat ipsam tractando renocatur pro-
curator nisi dominus dicat expresse quod ipse
vult in officio ~~[illegible]~~ remanere vel
hoc appareat ex aliquibus coniecturis
vt si forte aliquis immineat articulus
in quo dominus melius sit vtiliter
vel procurator est infirmus vel ab-
sens vel simile / c. Si quis li. vi. /
Sexto restat videre que exceptiones
possunt opponi contra procuratorem in prin-
cipio scilicet quod sit excommunicatus in c. de probat.
post cessionem / vel quod ab excommunicato sit
institutus in c. ex vit. quod sit abbas vel
capituli procurator et non habeat literas
de veritate contingit quod non sit le-
galiter constitutus quia non habet ea
que debet in procuratorio contineri
in c. c. i. quod non sit in literis dimissoriis
de articulo super quo constituitur ff. de
off. dele. cum olim quod sit iudex vel
vel canonicus regularis in ne cle. vel mo-
nachi instituta quod causa sit criminalis
in c. tue quod sit actum de crimine et
se non purgaverit C. e. l. vendicantes
Septimo videndum qui possit
constituere procuratorem / Et dico omnes
qui non prohibentur ut certum de co-
stituendo procuratore sit prohibitorum
ff. e. invitus hominem procuratorem con-
stituit liber homo quia servus
non constituitur nisi ipse sit quasi
in possessione libertatis et move-
atur ei questio status vel ipse
moveat aliis vel alias causas
quia utrum si per libros generit ff.
e. servum in prin. et C. Si per ~~[illegible]~~ te pro
familias quia filiusfamilias non constituit

nisi habeat peculium castrense vel quasi
de quo dicitur j de pecu. cas. l. q. quoz
vel adventicium. et pater eius est ab-
sens et procurator patris ff. e. filium
et l. longius ¶ Item maior xxv an-
norum. quia minor non constituit procuratorem se
sed pro auctore tutoris vel tutor vel
curator dat ei auctorem vel per se lit
a se gerit. dat ei procuratorem c. e. nec
fallit hoc in casibus in quibus minor
pro maiore habetur. ut in matrimonio
contrahendo in quo maior xii an-
nis in muliere. et maior xiiii
annis in viro pro maiore habetur
j de despo. impub. c. ex litteris unde
et per se causam matrimonialem agere
potest et per procuratorem j de rest. spol.
ex parte alios causas nota j de sen.
et re iud. c. iusta et j de iudic.
c. in nostra ¶ Item procuratorem consti-
tuunt prelati in propriis negociis
j e. petito sed in causis qui
contingunt ipsos et capitula sua
constituunt cum ipsorum capitulorum
consensu tam ad agendum quam
ad defendendum j e. c. i. et j de
iudic. cum ¶ Sed sede vacante
capitulum potest constituere procuratorem
pro causis monasterii maxime cum
non est de electione j de rest.
in int. cum venissent et ß d. elec.
procurator li. vi ¶ Item procurator post
lit. contest. cum dominus e. litis ef-
fectus potest dare alium procuratorem
si ante lit. cont. non potest nisi in
rem suam sit datus vel a domino
substituendi alium etiam certa per-
sona non expressa sibi fuerit
non concessa potestas j e. non indis-
crete et licet autem li. vi et si
procurator a domino habens potestatem
alium substituerit non potest enim
per mandatum susceptum etiam
si eo usus non fuerit revocare
licet secus sit in delegato
sedis apostolice in revocandi potestas
concessa fuisset eidem sed cum
ad plures vel ad omnes causas
generaliter constitutus fuisset in una

cum substituit eandem in aliis
non prohibetur procuratoris officium
exercere j e. § qui li. vi procurator
vero ad negocia datus potest libere
quocumque voluit alium deputare
j e. non indiscrete li. vi. Item
canonice omnes administratores
procuratoris nomine intelliguntur
i. q. iii. Salvator ¶ procurator
enim nomen est generale ad syndicos
et actores j e. petito sed proprie
sumpto vocabulo non constituitur procurator
sed syndicus sive actor a collegio
vel universitate secundum leges et hoc dicit
voluntate suprascriptis c. de eo et l.
l. omnis quod ullos sed secundum canones bene
constituitur procurator ab universitate
vel collegio j e. c. in causis et tunc
procurator iurat de calumpnia et
non collegium j de iur. cal. cum causam
¶ Octavo prohibetur expresse j e. non
indiscrete in prin. li. vi et ff. e. l.
invitus quod primo prohibetur minor xvii
annis ad negocia procurator j e. et
minor xxv annis ad iudicia deputari
j e. item generaliter quod ult. li. vi
et ff. e. similiter ¶ Item miles non potest
esse procurator nisi his sit gerit cum
eo ff. e. filiusfamilias quod veteranum
et c. esta demum sed in sua causa
vel suorum bene potest esse procurator ¶
Item femina etiam per filiosfa-
milias quia femine ab officiis
omnibus civilibus vel publicis
sunt remote ff. de reg. iur. l.
nisi pro parte cum infirma vel
in sua causa ff. e. feminas ¶ Item
excellens vel de crimine accusatus
ff. e. similiter d. quod dictum est ß e. quod
accusato ¶ Admittitur autem laycus
procurator in causis spiritualibus ad
agendum et defendendum j e. non
indiscrete in prin. li. vi ¶ Item filius-
familias potest ad negocia et ad iudicia
absque patris assensu fieri procurator non
solum ad privatas controversias sed
etiam ad publicas j e. ne in iusta
et c. qui generaliter q. ne dum li. vi
item ad agendum vel defenden-
dum et generaliter ad omnia alia

etiam mandatum exigant speciale
constituitur procurator ex vi generalitatis
cuiusdi ad aliquos actus in quibus
speciale mandatum exigitur admitti
non debet. § Sed si aliquis vel aliqui
de actibus mandatum speciale exige-
tibus specificati fuissent adiuncta
clausula generali tunc ad non expressos etiam
admittetur. ut c. qui ad agendum li. vi.
§ Item qui generaliter constituitur ad ne-
gocia procurator agere aut excipi
potest exceptis hiis casibus qui
mandatum exigunt speciale. ut c.
qui generaliter li. vi. § Item procurator ab-
sque speciali mandato iuramentum
deferre subire vel pacisci
non potest nisi ei bonorum vel cause
administratio libera sit commissa. ut c.
qui ad agendum in si. li. vi. § Item
in matrimonio contrahendo pro domino
et licet procurator ad negocia possit
alium dare in hoc tamen casu non potest
nisi hoc ei specialiter sit commissum
ut c. procurator li. vi. § Item non potest prestare
iuramentum calumpnie nisi super hoc
habeat speciale mandatum. ut de iu-
ramento calumpnie. inter li. vi. § Item opponere
non potest. ut de arbi. per tuas et c.
de causa possessionis. placuit. § Item non potest lit-
teras impetrare nisi sit de illis
personis a quibus non debet exigi
de iure mandatum ut de rescriptis
nonnulli. § Item in integrum restitucionem
petendam ff. de minoribus. illud et si
talis. § Item in causa suspecti tuto-
ris ff. e. non solum et § item alius.
§ Item in interdicto de liberis exhi-
bendis ff. e. pomponius et in ca-
pitulo notatum ut de electione et nota
quod procuratori alias sufficiat generale man-
datum. ut c. petitio et ff. sol. ma.
l. actione et remanere procurator
constitutus ab absente cum manda-
tum noluit recipere potuit quociens
placebit acceptare quamdiu con-
stituens in eadem permansit vo-
luntate. ut c. Si is cui li. vi. § Sed
cum duo constituunt insimul non
adiecto in solidum unus sine
altero non debet admitti nisi in ca-

nisi electionum postulationum provisionum
et aliorum spiritualium negociorum quibus
inde ex idoneis eligere valeat ut
ille solus tamen prosequatur nec alius
admittatur nisi eum infirmari mori
vel absentari contigat vel nolit pro-
sequi. Si vero in solidum fuerint constituti
melior erit condicio occupantis nec alter
admittetur. ut c. e. § licet et. Si dominus sit
effectus unus eorum in constitucione fuisset
quod non fuit melior condicio occupantis
tunc si contigat eum qui occupavit im-
pediri nisi alium substituit poterit alter
suscipere ac perficere negocium ab alio incho-
atum qui prius non admittetur nisi
sicut ipse fuit impeditus. Si autem di-
versis temporibus duos procuratores insti-
tuat secundum instituendo primus revocatur
hoc probatur ut c. non iniuste et c. Si duos
quod intellige secundum quod dicitur hic quod
quanto officium procuratoris est lite parte
post quam mandatum suscepit. Sed si non
suscepit non tenetur. § Quidam quomodo procurator ma-   xvij
datum licet est sumere necesse
ff. e. invitus et ut c. Si is qui li.
vi. Et si sententia sit lata contra dominum
tenetur procurator appellare vel saltem
domino denunciare ut appellet licet
appellacionem prosequi invitus non tenetur
ut c. non iniuste nisi et ff. e. invitus
factum enim procuratoris nocet domino
ut de re iudi. Cum orta et ut de ca-
pitulo contra olim. hoc intellige verum si
sciuit et non contradixit. ut de do. et
con. c. i. nisi alias non noceret si cum primo
sit contendat ut de off. dele. cum
olim vel si dominus ignoraret soli pro-
curatori oberit. et hoc ante litem contestatam
ff. Si quis ius di. non obte. l. ita
quod Si procurator et ff. quod cuiusque univer-
sitatis l. i. Si post litem contestatam obest
domino etiam ignoranti ff. de doli ex-
ceptione. Si procurator ff. Si post litem contes-
tatam de abr. domino actio cum procuratore
ut sibi ipsi soli sua malicia vel con-
tumacia sit dampnosa ut in c. Si
procurator nisi. Et sic intelligitur ff. de
debitoribus procuratoris. Sit enim et in con-
fessione obtinet ff. e. non solum in prin-
cipio dum modo dominus presit continuum ff. de
interrogatoriis actionibus et Si defensor
et ff. de confessione ho. § Nono in qua

causa procurator pt interuenire / Distin-
guit ergo aut e causa pecuniaria aut
criminalis Si pecuniaria aut priuata
aut publica Si priuata interuenire pt
procurator ff e cum rem Si publica
aut priuatum dampnum prosequitur
aut commune Si priuatum pt interuenire
ff e in plerisque Si commune dampnum
prosequitur tunc ad defendendum pt non
ad agendum ff de popularibus act l in q
popularia aut sup rebus in publico
matrimonio constitutis et tunc non pt
interuenire procurator, sed negociorum gestor
ff quod cuiuscumque vniu l nulli Si causa
est criminalis aut e maior relegatione
aut minor Si maior ut de crimine capi-
tali aut ad allegandum causas absentie
aut ad agendum vel defendendum dic-
ut l de acc q in causa criminali ¶
Decimo an procurator debeat compelli
dominum defendere ff sic debet constitui pro-
curator ad agendum datus ut possit et
defendere et etiam tunc aduersario
si enim reconueniat l e attendere
alias si non defenderet denegabitur ei
actio ff e [illegible] q pena et in
expensis alteri parti tanquam contumax
condempnatur l e constitutus ¶ In hoc
tu distinguas aut e imposita
stipulatio aut non Si non sit imposita aut
a procuratore actoris et tunc compel-
litur precise defendere ff e [illegible] et hee
persone q vlt Si a procuratore rei
aut e specialis actio aut perpetua
Si specialis precise compellitur ff e in-
uitus Si perpetua aut habebat legitimam
causam excusandi tunc non compel-
litur ff e [illegible] est cogendus alias com-
pellendus ff e Si defunctus ¶ Cita-
tus [illegible] legitime impeditus non tenetur
committere procuratorem si venire non pt
maxime cum in criminalibus causis quis
ad hoc cogi non possit et si fuit
pro hoc excitatus absolui debet l et
li quia iudex hoc auferre non pt
cum beneficium iuris nemini sit auferendum
xx viii di de his et l de reg
iuris in d ultima li vi ¶ Ultimo vi-
dendum quis debet satisdare pro
procuratore dicunt l et p q dominus
satisdabit qui prius constituit pro-

curatorem dominum conuenitur et si absens
[illegible] iudicium constituitur cautionem iuratoriam pot
pro suo procuratore ex quo fideiussor
existat sub ypotheca rerum
suarum inst de satisda q Si vo-
[illegible] ipse procurator exponere debet
pecuniam cautionem constitutis locupletis
sit ff e qui pro q qui aliud
adde quod dicitur g e li sec de pro

De Syndico sequitur Rubrica

Assum est de procuratore
qui agit causam alienam
hic subiicitur de syndico qui agit
causas vniuersitatis ¶ Unde videndum
est ¶ primo quid sit ¶ syndicus et vn-
de dicatur ¶ Et quid ad eum pertineat
Et in quo differt ¶ syndicus yconomus
actor procurator defensor et vice-
dominus ¶ Syndicus est qui consti-
tuitur ad agendas vices vniuersitatis
vel defendendas ff quod cuiuscumque
vniuersitatis l i q quibus ¶ Syndicus
non grecum est latine defensor
appellatur qui ad certam causam age-
ndam vel defendendam eligitur
ff de mun et ho nuncupantur ex de-
fensores et generaliter ad omnes causas
presentes et futuras l e c uno et
l de mun in c i in pri ¶ Vel
Syndicus dicitur quasi singulorum causas
dicens ¶ Iste syndicus constituitur
ab vniuersitate siue collegio vel corpore
ff quod cuiuscumque vniu l i et l item
eorum q Si decuriones et syn-
dicus si dubitetur de mandato caue-
re debet de rato si agat quia ceteris
procuratoribus fungitur et ex eisdem
causis mutari pt quibus et procurator
vt in li ¶ Item [illegible] q plt et vlt
¶ Sed non cauet de iudicato soluendo
cum defendat ff re ra ha actor
quia iste syndicus sustinet personam
vniuersitatis siue collegii ¶ Sed iurat
de calumpnia in animam principum l de
mun c i impetrandus et [illegible]
¶ Et pt syndicus esse laycus ut
innuitur l e c ideo quia syndicus
dei licentia non est ij q vii sicut
Sed accedens et l de mun tal c i
infi ¶ Item clericus et monachus pt esse

Syndici et tractare utilitates civitatis
de mandato albis xvj q. i. qui vero
et c monachi / cum honestius e ut que
libet persona civitatis habeat procuratorem
bone fame per quem licet negocia civitatis
v. q. iii quia epi. // Item constitui
potest sindicus licet non sit de collegio
i e c i^o. Est autem differentia inter ista
nomina procurator sindicus yconomus
et quia licet sit non generale
ad omnes species ut dictum est supra
de procur. Sindicus tam procurator est pro-
curator dicitur privatae personae ar. ff
de neg. ges. l. in de negocium. Syn-
dicus vero e universitatis sive
civitatis sive scolaris. qui ab ipsa
universitate constituitur ut dictum est
s. de procur. c. sindicum tam. Ycono-
mus est qui res civitatis
gubernanda mandatur e d' sacros-
sancte ecclesie in pri. et eligitur vir
in rebus civitatis sicut epi te-
tatu e de epi et cle l ad ob
c monachos // Actor est qui ab
universitate constituitur ad unam causam
ponitur tum ff quod cuiusque universitatis
Item eorum defensor et syn-
dicus idem sunt ff de mu. et
ho. l. munerum q defensores
Vicedominus est qui administrat
res spirituales ut hospitibus et
talis que veniunt pauperibus existat
lxxxix di. quia i quibusdam

De hiis qui vi metusve causa fiunt

Dictum est de hiis que
quis sua sponte facit
Nunc videndum e de hiis que pro-
mittit vel facit quis contra suam
voluntatem Et primo de vi / Secundo
de metu. Vis e maioris rei
impetus cui resisti non potest ff e
l. i. et ii. Vis dicitur impulsiva que
inducit actorem per metum causa ff e
l. ii et dicitur vis expulsiva que
inducit interdictum. Unde vi de re-
bus immobilibus tum et de hiis
que in mobilibus ad hoc et alia
dicitur ablatio in rebus mobilibus

que inducit actionem vi bonorum rap-
torum circa mobilia tum ff de in
et in ar. l. i. q Si fundus et q
licet et inst. vi bonorum rap. q
Sed ne dum. Alia dicitur turbativa
que inducit interdictum uti pos-
sidetis. Sed in rebus immobilibus
datur utrobi cum duo se possidere
contendunt. Alia inquietativa que
inducit interdictum quod vi aut clam
ut cum quis non sinit alium uti re
sua quiete vel facere vel quis eo
invito vult aedificare in suo
vel forte iam edificavit. ut
Distinguitur in hoc iudicio utrum
iuste vel iniuste fecit ff quod vi
aut clam l. i. absque quiete ma-
nes quo vi nec clam precario habuit
et vi raptorum propter ablativam
bonorum. Si perficitur vi distinctio
datur utrobi vis expulsiva
si fiat competit unde vi. Sed com-
pulso tamen metus auxilium datur et
licitum est vi vim repellere ut dicitur
i de sen. ex. c. cum qui in continenti
Sequitur de metu quid sit et
unde dicatur quis metus excusat
et qui subveniatur metu passo.
Metus e instantis vel futuri peri-
culi causa mentis trepidatio ff e l. i.
et licet non sit periculum presens tamen
exigitur metum esse presentem saltem
propter futurum periculum et non sufficit suspi-
cari eum inferendum ff e metu
l. x. Et dicitur metus quia metem
turbat Metus vero in se continet vim
quia qui metu aliquid facit violenter
id facere videtur ff e l. ii et lex metum
in se instar tamen ignorantiae ff e
exceptionem q in hoc. Utrum metus ma-
nus excuset distinguitur. aut est
probabilis metus. aut non. Si non est
probabilis ut ie qui cadet in meum
pusillanimem et formidolosum talis
non excusat ff e metu. et ff de
re iud. Si quis ab alio. Aut e
probabilis ut ie qui potest cadere in

no

constantem virum et animosum talis
excusat ff de spon. vemens et ì. et
i. et c. eum dilectus. Tercius autem q
excusat et cadit in constantem virum
est metus mortis et corporis cruciatus
ut e. cum dilectus. Quartus metus stupri
et servitutis ff e. l. nec timorem et l. sequi
quod q. i. ij. et iij. qui his verbis
continentur. Secundo notare metus habes pos-
se quia nescio, vel sit excusat car-
ter status et mors verba stupratio-
nis. Stupri sine status verbis atque
necis. Quintus metus uxorem ut e. ad
audientiam et ar. vij. di. sunt et
xx. iij. q. viij. convenior. Sed an vana
vel minus vel potens homo sit ins-
ta causa timoris arbitrio iudicis est
relinquendum ff quibus ex c. ma-
iorem et ar. ff e. non est verisimile.
Sextus metus amissionis sue dignitatis
excusat ut e. albas et l. di. presbiteros
Et si quis propter metum amissionis re-
tinet sui aliquid faciat vel iuret
se facturum et illud iuramentum ad-
impleat potest repetere quia tali modo
facit vel iurat ar. l. di. presbiteros
et intellige de talibus rebus sine
quibus vita corporalis amittitur
vel patitur inem iacturam. xxij. q.
iiij. § vltimo. Utrum quis quod solvit propter
metum fuit vel timorem qui possit
in constantem virum si. b. et hoc tenetur
et obligatur quis propter hoc licet coactus
et iuramentum super hoc factum tenetur
Dum tamen tale sit factum super quo iuratur
vel quod promittitur vel tradit
quod servari possit sine interitu eterne
salutis ut de iur. iur. si vero at
non tenet iuramentum xxij. q. iiij.
Si ad. quia primo metui debet quis
peccatum capitale mortale ut e. Sancitis
Sed potius omnia mala pati quam
malo consentire xxxij. q. v. ita
ne et tenet ita ea que fiunt
metu iuramentum ut e. ad audientiam
Et hoc ideo quia voluntas est
coacta xv. q. i. merito quod et ff e.
Sicut Sed contra hoc datur actio
quod metus causa restituitur ei per
officium iudicis quod dedit vel tradidit
aut absolvitur de eo quod promisit
ff e. metum § Sed quod praetor nec re-
ficit in hoc casu quis metu
facit an is qui possidet an
alius dominus probat se per metum
rem perdidisse quod potest agere tam
contra possidentem quam illum qui
metum intulit ff e. perdidis. Et
si probavit se per violentiam spo-
liatum cum restitutione promissa super
rebus amissis stabit ipsius iu-
ramento ut e. c. vlt. et e. c. vn. in
Si qui Subveniatur metum passo
nisi culpa sua incidat in metum
ff e. Si mulier et xxij. q. iiij. inter-
cetera et tenet ea que per metum
fiunt. Ab ista generalitate excipiuntur
v. casus in quibus fallit cum
si culpa sua incidat quis in
metum ut nocet. Secundo in causa
matrimoniali consensus metus in-
veniat cum culpa vel sine cul-
pa matrimonium contractum per metum non
tenet vel obligatus est qui hoc
facit etiam si iuret quia matrimonia
libera debent esse quia invite nup-
cie difficiles exitus habere con-
sueverunt ut de spon. requisivit
et c. gemma et c. de spon. l.
vlt. ins. Et ubi metus vel coac-
cio intercedit consensus liberi dici
non potest ut de spon. cum locum et in
in solo consensu contrahitur xxvij. q.
ij. Sufficiat vel obstat xxij.
q. iiij. inter cetera quia loquitur
de consilio tamen vel metus non sint
probatis. Tercio dos promissa
per metum vel soluta non tenet
quia est accessoria ad matrimonium ff e.
Similiter ubi dicitur quod si dos pro-
mittatur per metum non nascitur
obligatio. Quarto in rebus ecclesie
et spiritualibus quod non tenet tradicio vel
promissio vel iuramentum factum
per metum de rebus ecclesie xv
q. vi. c. i. et ut de iur. iur. per ecclesiam
Item si sponte prelatus res
ecclesie tradidit non tenet tradicio
sine solempnitate de qua tamen

xvj q ij ¶ tme ex ceptaōe de hoc
plene dr̄ ⁊ de rebus ec. no at
ꝗ forma iniᵗᵒ ung go tenet
tradatio de rebus eccīe facta
p metū ut iuramentū sup hoc
factū ꝗ si no tꝫt pro opale ut
accessoriū c̄ de legibus no du
biū et ⁊ de fo. compe Si dili
genti ¶ Decimo in voto ꝗ votū
p metū factū no tꝫt ⁊ e c i gᵃ
votū e res vop et no precepti
et librum arbitrii in voueādo alīs
no est votum xxxij q i ¶ im
pertas et ⁊ de voto licet et
voluntariū multe sibi elegit
pp̄us et aialibus voluptarū
ꝯmd xv q i no est ¶ Undecimo
no tꝫt iudiciis p metū extor
ta ff de iudic l ij ꝯ ¶ Duodecimo
no tenet absoluᵃᵒ a sn̄ia ex
comunicatōnis vel denūciatᵃ suspensiōis
vel interdicti p vim vl metū ex
torta ymo qui absoluᵗᵒz ꝯmodi
vel denūciatōn vi vl metū ex
torserint excom incurrūt ⁊ e
absoluᵗᵒz li vj ¶ Septimo
auctoritas tutoris p metū extor
ta nᵃ e ff de auc tu l i ꝯ
vlt ¶ Octavo vbi quis facit
testamentum p metū ff de testa
qui testamento q vlt ¶ Nono
promissiᵒ sine p metū no tenet
xxj q iiij ꝯ inmistū est ¶ Decimo
in procuratoris gsttuacōm ar ꝯ
de pcur accedens simᵃ dea
tenet ut dictum est ꝯ e ꝗ illa
vō ¶ Sz respondetur p actoꝛ qꝛ
metus ca si sunt pstita vl no
sut impstita respondetᵘʳ p excep
toꝛ ff e metū q ¶ Sz q ptor et
ꝯ est vm ꝗn est metus qui
cadit in constantem virū ff e
metus et ⁊ de spon veniens
¶ Sz vbi quis incorrit metum
passus e subvenit ei iudicis
offo ff e no est verisimile ꝗ
pmo ¶ Ite subvenit metum
passo sm cari gtia om posses
sorem in q i redite granda

et qq c ij et ff dem off testi cn
qui i ꝯ et qui iuraūit p metū
¶ Eccliam vel rem spūalem dimiacē
tali no obstante iuramto repe
tē potit qua no repetendū sed
ad resignandū tenebatur ⁊ e ad au
diam ¶ Sz si iuramentū interueūt
in dimiacōe s ꝗ no repet eccle
siam vel rem spūalem ⁊ tunc no pos
set eam repetē pp iuramentū
qd pt bn̄ suari sine interitu
aīe ⁊ e ad aures possit tamen
officium iudicis implorare ⁊ e
albas et ⁊ e de mr nu c i ¶ Sz
dicit azo q ea que p metū sunt
nᵃ sunt ipso iure ar ff e l i vbi
dr̄ q p metū est gestū no habeo
ratum dic ptor ¶ Sz illud no e
vm ymo potius contrarium innuit
ex vbis illis qz qd no est
ratū haberi no pt ut dt ꝯ et
ho expoint ratū no habeo quasi
ratū sit q d no tm̄ sinabo ꝯ
irritabo hᵗ bn̄ pbatur ⁊ e albas
¶ Quarto q metus ca dat a pno
in simplū vel estimacoꝫ rei si
res extet contra quēlꝫ possi
dentem ¶ Itz si contempnat pa
rem in quadruplū ff de rei
ven q si possessor et ff et l
¶ Sic exceptionem q i et q in hac
et q quadrupliat et q q tenē

De restitutione integrum Rubrica

¶ Quoniam in hijs q p vim
vel metū gesta sunt
vel at pperaz restitutio
est necessaria ideo hic subiciatur
de in integrum restitucione ¶ Vbi
videndū est quid sit restitucio
in integrum quot et p que possit
fieri et quibus subvenitur p inte
gre restitucionem ¶ Restitucio in integre
est pone status vel iuris re
integracio ¶ Decernitur aut re
stitucio in integrum fieri a iudice
sedente pro tribunali et aduersa
rio presente ⁊ qua ꝯ vocari

debet contra quem restio petitur
alias ipso iure non valet restitutio
ff de minor l. viij § scaevola et
l. in causae § ca. et licet minori vel
ecclesie non detur actio sed in integrum offm
ff de min l. qui si minor § vult
et l. illud § i. ¶ Oportet tamen libel-
lum porrigi et licet contra C de
off. iudic. c. ult. dicit ut ibi determinatur
e § ad petitionem et tunc solum debet
dari restio cum alia actio non superest
ff de min. In causae in prin. et C
de off. dele. c. ij. ¶ Restituere possunt
iudices delegati a papa vel principe
ordinarij et delegati ordinariorum
vel generaliter administratores sine causae
restitionem fuerit eis specialiter commisse
sine aliis causis commissis coram
eis restitionem mandaverit concedi.
Sed delegati ab ordinarijs et
qui administrator non habent sed
facultatem tantum iudicandi vel ar-
bitrandi de restitione in integrum
cognoscere non possunt, nisi coram eis
mota fuit incidenter j. e. ca. et
c. ubi et ar. ff. l. ult. ¶ Restio
vero fieri debet ex quacumque iusta causa
ut dicit pretor ff ex quibus cau-
sis ma. l. i. ¶ Ubi restituatur ecclesia
vel minor restituendus contra eius
adversarium etiam maior in eodem
casu et non in alio ff de min. quod
si minor § restio et l. pacti § ij.
¶ Per restitionis auxilium minori-
bus subvenitur qui non dum xxv
annum compleverunt facta computa-
tione de momento ad momentum quia
non sufficit tetigisse ultimum diem
ut quis ab hoc auxilio excludatur
sed oportet momentum ultimum preterisse
ff de minor l. iij § minorem et
ff de verborum significatione cum bissextus et
quod restio est facienda minori xxv
annis si decipiatur in contractibus
vel sententia et potest petere restitionem
toto tempore minoris etatis scilicet usque
ad xxv annum et post xxv annum
infra quadriennium C de te.
in int. rest. per totum ¶ Pone minor

fuit condempnatus et appellavit
post vult restitui unquid est au-
diendus. dicunt quidam quod non
quia elegit ordinarium auxilium
quod non competit extra ordinarium
ff de min. In causae ij § azo
dicit quod potest restitui et hugo. ¶ Item
pone minor compromisit in arbi-
trum lata fuit sententia contra ipsum
petit restitui unquid audietur
Innocentius dicit quod non. quia ipse usus est
iure maioris ¶ Et quia pena
apponitur ut statur arbitrio manu
pene C de arb. l. i. hoc dicit go. ec
verum si pena fuit apposita alias
potest restitui ¶ Subvenitur etiam
ecclesijs per auxilium restitionis in
integrum que minoris iure cen-
sentur j. e. c. i. et c. auditis
quod intelligas si ecclesia infra
quadriennium post lesionem petat
restitui j. e. ecclesia li. vi et c. si
adversus e. l. ¶ Sed pone quod prelatus
per suum contractum vel sententiam habitam
contra eum lesit ecclesiam. et incipit
ponamus sex annis post lesionem
unquid potest successor eius pe-
tere restitionem. videtur quod non per iura
l. e. ecclesia et c. si adversus li. vi
Innocentius et hostiensis dicunt contrarium
per finem iure ibi dicendum toto enim
tempore prelati ledentis suam ecclesiam
non currit hoc quadriennium contra ecclesiam
sicut nec tempore prelati male aliena-
tes currit prescriptio xvi q iij si
sacerdotes. ¶ Credendo vero si ecclesia
vel minor debeat restitui si
ledatur hostiensis et hugo distin-
guunt. Aut decipit in delictis
aut in contractibus. Si in delictis
non restituitur minor ff de min.
auxilium ¶ Similiter ecclesia si totum
capitulum delinquit non debet puniri
C de sacros. quia si pars delin-
quat totum capitulum non debet puniri
C de sacros. et l. iubemus ad fi.
Si in contractibus distinguitur aut
dedit causam aut non. Si dedit causam
non debet restitui ff ad l. aqu.
Si obstetrix et l. se et ff de

contrahit vide l. elegan. q dolo. Si
non dedit causam distinguunt. aut
lesio est parva aut magna. si est
parva non restituitur ff. e. l. scio et
ff. de mi. l. si ex causa. Si vero si
est magna restituitur ut e. c. i. et
in de re. et non alie ad transactionem in
indicias ubicumque ecclesia leditur
vel minor restituitur. ut si contra
maior condempnatur ff. de mino.
minor et ar. ut e. c. ii.
vel si non appellat. vel si dum
agit vel convenitur in aliquo de-
cipitur ff. de minor. aut pretor quod
si. et ut e. c. ult. vel si obmisit
allegationem vel ea que faciunt
ad instructionem cause ecclesie ut e.
c. auditis et c. coram et ff. de
minor l. minor. Item quid quod ob-
misit non solum in dampno sed
etiam in lucro ff. de mi. aut pre-
tor quod ult. et hoc totum infra
quadriennium nisi aliquid ratio-
nabile appareat quare aliud sua-
sit faciendum. Sed ubi prima quedam
renotationis erroris que in facto
pretendit vult ad quam sua consistit
ecclesia sequentiam hoc potest con-
tinuo donec negotium sit fini-
tum ut e. c. si adversus li. vi. Item in
contractibus non restituitur ecclesia
nisi doceat se in possessione
lesam fuisse ff. de mi. l. domum
posita quod quasi minor et ut e. con-
stitutus. Sed si contra suam petat
restitui oportet similiter probare de lesione
ut e. ex libris nisi tunc fuit negligens
in opponendo exceptionem necessariam
vel obmisit per negligentiam probationem
necessariam. tunc non oportet probare de lesi-
one ut e. consultatam et c. auditis
vel tunc non venit cum instrumentis
necessariis ut e. coram. Sunt autem
quedam tempora in quibus prescriptio non
currit contra ecclesiam ipso iure ut
restituitur sunt in minori tempore vel an-
quam non ledit tunc contrarium habeat
ad ius quod xvi q. iii quod plerumque
et ut de presc. ad aures. Sed an
post vel ante restitui debeat dubitatur

propter diversas opiniones positas in glo.
ut e. auditis. Item quedam tempora sunt
in quibus suspenditur prescriptio interrup-
ta et subducitur tempus illud ut si
vacat ecclesia de prelato vel est suspe-
sus vel de positus vel electus.
vel si propter hostilitatem agere non po-
tuit ut de prescript. c. i. et c. accepimus
missa et ut de consuet. pro ... cum di-
citate. Item quedam sunt tempora
in quibus dubitatur an currat prescriptio
contra ecclesiam ut in usucapione ter-
cennii in mobilibus et tunc restituitur
xvi q. iii quas actiones. Alius
casus si ecclesia contractat in emphi-
teosim possessionem aliquam si cessaverit
in solutione canonis per triennium ad
licet a privata persona vel per bien-
nium cum licet ab ecclesia contra quam
restituitur xvi q. i placuit. Item
quedam sunt tempora in quibus currunt
et prescriptionem currere non restituitur
sicut si canonici non eligunt infra
tres menses ut de elec. ne pro de-
fectu. vel qui conferunt beneficium infra
sex menses ut de concess. preb. nulla
quia tunc non leditur ecclesia cum ei
ex superioris officio providetur. Item
sunt tempora in quibus est certum preposte-
re ut decendium post sententiam nisi
appelletur sed restituitur ut e. c. ult.
Item restituitur minor vel ecclesia si
leditur vel decipitur minor sive tutor
eius vel curator de quo tunc vel in
l. eo. Similiter si prelatus ecclesie vel
syndicus vel yconomus decipiatur
restituitur ecclesia. quia defectus persone
non debet in dampnum ecclesie re-
dundare xvi q. vi si episcopi et
ut de reg. iur. delictum li. vi. Se-
cus si decipiatur simpliciter procurator minor
vel ecclesie quia non restituitur. procuratorum
actio tunc per negligentiam procuratoris sit
cuius erit sed per dolum unde si ne-
gligens fuit procurator imputet
sibi qui talem commisit sibi nego-
cium ff. de mi. cum mandato et
ar. ut de off. deleg. cum olim

Sz hz actor con procuratore si est
solvendo alis restituet ff mandati
Si procuratorem et c. si tu vel tu.
l. eam ¶ Effectus restitutionis est ut
unusquisque quod suum est accipiat
si tamen minor vel etiam quam
adversarius eorum que restituuntur
ff de minor quod si minor contra
et quia restituitur ad eadem in i° cau
restitutum contenta ff de vo' sig bo.
sitive ¶ Sz utrum facta restitutione
res sit restituenda minori et huius
distinguunt aut petitur restitutio super
prescriptionibus aut super contractu et
super sententia Si super prescriptionibus facta
restitutione non restituitur res ff ex
metus causa metu quod eo' ex hac edicto
ff ex quibus causis ma. ab hosti
bus Si super contractu restituta et
res restituitur ut e. de sola Si su
per sententia distinguitur aut de
mandata fuit executioni aut non
Si fuit demandata facta restitutione
restituitur res ut de restitutione in integrum
posset l. una Si non fuit
demandata executioni distin
guitur aut sententia fuit absolutoria
et tunc non restituitur ut e. de sola
et ff de mino quod si minor contra
sio Si fuit condempnatoria non
ut e. de roza

Sequitur rubrica de alienatione mutandi iudicii causa facta

Quia ibi restitutio datur ubi
actor rem de qua contro-
versia metuit dolo ali-
enatam ideo consequenter de alie-
natione mutandi iudicii tractatur
¶ Sed ad hoc ut ei hoc edicto ac-
tio competat tria sunt necessaria quod
sit alienatio facta mutandi iu-
dicii futuri et non iudicii ia
cepti ff e. l. hoc edicto quod ait
pretor futuri iudicii ideo dico quod
si fiat alienatio rei litigiose
in adit in tanto de litigiosis
et de litig. l. ult. et aut ibi
signata et tunc dicit pena pena
litigiosi ut in l. predicta et hunc
lite pendente aut dicit ut ibi est pena

¶ Item quod dolo fiat alienatio ratione
persone et loci ut deinde adversari-
um constituat etiam alium potentiorem
et quod in ea interesse ff e. l. i et
in pri. et l. non solum § h. ad et
datur ad interesse iudicis officio
quanti interest actoris et si quas
fecit expensas vel aliam inco-
moditatem passus sit habebit
ff e. l. in quod operis noti et l. non
solum dicit intelligi j e. l. i. et ij.
¶ Et quia dupliciter fit cessio
utrum valeat distinguit p. aut
in ultima voluntate aut inter vivos
Si in ultima voluntate distinguit
aut ceditur actio iam in iudicium
deducta aut non Si non erat
adhuc res in iudicium deducta
cessio tenet ff de l. in nomi
Si vero sit iam deducta non valet
quia exceptio actoris representare
compellitur ad heredem et si ad opti-
nebat prestabit illud legatario
Si vero nihil optineat nihil dabit
quia eventus litis legatarius
intelligitur esse relictus unde et
legatarius potest adesse liti ne
here colludat c. de litig. quinque
et in aut Si vero heres ¶ Si fiat
inter vivos distinguitur aut fiat
potentiori aut non potentiori Si
non potentiori immo iactura esse
afficitur ideo quia potentiori cedit
et ne liceat officii ff quod potest esse
terribilior adversario eius metus
ca. l. ult. et c. si quacumque p. po.
l. i. et j e. l. ult. ¶ Idem dicit licet
non exerceat in aliquo officio j e. l.
ult. Si aut ceditur actio non pote-
tiori distinguitur aut est actio du-
bitata tenet in casibus puta si
fiat causa dotis vel donationis
ff. nuptiarum aut transactionis
vel divisionis que fit inter heredes
ut in hereditariis rebus vel ex
causa legati vel fidei commissi
cum non dicit super legatis vel fidei
commissis fuisset mota quo eorum here-
dem. Inutilis potest cedere legata-
rio ipse heres in aliis aut
casibus non tenet immo punitur

tam est cui fit cessio qua cedens
tu hat distinctionem ut si sciens
aliquis emat actionem vel rem
litigiosam cogitur eam restituere
venditori et precium quod dedit
amittit non autem ut lucrum cedat
ipsi venditori sed ut alia tanta
quantitas ab eo fisci iuribus ap
plicetur et lis suo marte cedat
inter venditorem et eum cum quo
primo mota fuit quod si autem ig
norans aliquis rem litigiosam emerit
tunc irrita alienatione facta pre
cium cum alia tanta parte recuperabit
a venditore si vero ex causa
donationis aliquis rem litigio
sam recepit estimatione rei et
ipsius estimationem rem ad alium
transferens primo ? de litig. ?
ult. Si vero fit cessio actionis
in iudicium non deducte Distin
guitur autem constat eam esse veram
aut simulata aut dubitatur si
constat eam esse veram indubitanter
tenet puta si ceditur actio in
actionem precium pro magna summa
puta per c libras cessisti in actionem
tibi competentem tibi contra aliud
in c libris Item si facta est causa
donationis Item si creditor cedat
actionem competentem ad maiorem
quantitatem quam ipse debebat
Item si possideo rem aliquam
et aliquis per illam rem moveat
me convenire et emo ab alio
ius suum scilicet actionem qua me
diante possum rem illam
defendere valet cessio nec presumitur
simulata ut probatur contra omnia
et mandata principis sit inferius
et de hered. act. per totum Si
autem constat cessionem simulatam
tunc non valet quia plus valet
quod in veritate agitur quam quod
simulate concipitur ut qui fil. sic
le. per totum et plus valet quod
agitur in rubro et in nigro Si
enim dubitatur utrum sit simula
ta tunc presumitur simulata si actio
que ceditur in parte dona vim

et in parte vendi alias Item si facta
est cessio et additur clausula pro pecunia da
tum est Item si precium modicum dicitur
et in istis casibus non potest aliquid am
plius peti quam datum sit nec in ce
dendo potest agere cedens nec ille cui
fit cessio ut probatur et mandata l. ult. Item
Item si a layco contra laycum facta No
sit cessio contra clericum ut l. ult. Sed
numquid valet cessio facta clerico
dicunt quidam quod est casus de lege ut et
l. ult. Sed lex ipsa non dicit ibi
quod non valeat sed quod compellantur
per censuram ecclesiasticam absque di
presumptione et ideo quod valeat quia
si dicatur quod non valeat prima ratione
quia clerici sunt potentiores ergo non
est verum ? quin layci immo dicitur
quod non valet quia ista cessio pro
dit ex fonte avaricie et cupi
ditatis ut de proben. avaricie et
ut l. ult. nec debent se immiscere liti
bus ut ne cle. vel mo. per totum Hostiensis
Distinguit autem clericus convenit
laycum coram preposito vel iudice
seculari et tunc valet cessio quia
non fit layco preiudicium aut con
venit coram iudice ecclesiastico et tunc
non valet Sic intelligitur l. et l. ult.
Item huic similis Sed pone pater No
vult cedere actionem filio clerico num
quid potest Hostiensis dicit quod non quia
ista cessio presumitur fraudulenter
facta et de donat. l. data Item No
Sed numquid actio iniuriarum potest
cedi videtur quod non quia non est
in bonis nostris an lic. gl. ff de
in ius voc. l. iniuriarum sed immo tenet

De arbitris Rubrica

Expeditis preparatoriis iudiciorum
ad tractatum iudiciorum est
veniendum Sed quia iudicium
voluntarium quod dicitur arbitrale
primum esse solet quia nomen ?
quod ordinarium ? Ideo
de arbitris est videndum Et primo
quid sit arbitrium. Et nota sunt
assumenda que sit convenientia
et differentia inter arbitros et iudices
et inter arbitros et arbitratores
que sint obiecta contra arbitrium et
qualiter confirmatur. Arbitrium est causa

actus seu psonarum compromissum
exegnentur ¶ vel sic arbitrium est
causa indicando in iurisdictione posita
voluntaria seu certarum psonarum
compositorum s. arbit actoris et rei
¶ Arbitri unus vel tres sunt eligendi
j e r i et non duo quia res sit q̃rim
est futura ff. naturalem societatem so-
cialitatem ad dissentiendum ff e.
¶ Item si unus et propandit tu si
compromittatur in duos tunc arbitrum
et si non concordaverint cogendi
sunt ut concordent vel ut tertiam
psonam assumant ut ibi dr et ß de
off. dele. ¶ Quippiam ꝗ si ¶ si
vo tres fuerint electi et concorda-
verint etiam sua tenent ¶ Idem
est si duo concordent licet tertius
dissentiat ut pote duo condem-
navit in x et unus in v. sufficit
let sua duorum ¶ Sz si unus in
xv. alius in x. tertius vero in quinque
condempnant illius qui dixit de sum-
ma minori tu in .i.a omnes concordes
existant efficatius sua censeatur
j e r i et r ¶ si ex rebus li vj
¶ Sz non tenent compromissum de incerta
psona in arbitrum assumenda
¶ Vel si non concordent duo qui ter-
tiam psonam in tertiam assumat q
in assumenda illa tertia psona
¶ Ipsi iudices potuerunt dissentire et
sic res sit certa et futura j e sin-
notum et ff e ¶ Item si unus ꝗ in
duos convenerit quia arbitri et
¶ Iudices in hoc quod sicut minor xx-
v an. non pt esse iudex ff de off.
dele. ¶ Seu vicesimum ita ut arbit
ff e cum lege dic ut ß de ꝗ dele.
ꝗ iudices ¶ Item mulier non pt esse iu-
dex ut arbit xxx. ij q v mulier
ff de reg iur feminae et c e l uit
nisi habeat de consuetudine j
e dilectus ¶ Item sicut coram iudice
ordinario vel delegato iuratur
de calumpnia ¶ Ita coram arbitris
c de iure cal l ij ¶ Item sicut
coram iudice ordinario vel dele-
offendus e libellus conventiona-
lis in quo exprimatur j de lib. ob
r i et j ut lit non cont p totum
¶ Ita coram arbitris h duo tradunt
c e l uit ¶ et ff. hoc dicit lex
q arbitria reducta sunt ad instar
iudiciorum ff e l. i. ¶ Item sicut famus
iudex ee non pt in q vij q tria
ita nec arbit ff e pedis in pn
et l in fine ¶ Dicunt autem in
multis quia arbit pt ee in-
famis in q vij ꝗ tria v cog-
torum sz infamis non pt ee iudex
in ꝗ ta v infamis et ß de 90
¶ pt ¶ Basilitatis ¶ Sz numquid
excommunicatus pt eligi in arbitrum
vr ꝗ sic quia excommunicatus est
infamis sz infamis pt esse
arbit ergo excommunicatus ff e pni-
cessit ¶ Host dicit contrarium quia
excommunicatus efficitur similis pcti ꝗ
de sen. pas l. vlt ¶ Sz similis non
pt ee arbit ergo nec excommunicatus
ff e pni. v i ¶ Item coram arbitris
non ht locum reconventio j e
c ¶ Cum dilectus ¶ Sz coram ordinario
vel delegato iudice locum ht in
q viij quis quis in agendo
et j de mut pet p totum ¶ Item
iudicium quis compellitur recipere
invitus ff de iuri et de iu
bent ꝗ iudicandis et ꝗ qui
ipsa mitt l i ¶ Sz arbitrium
nemo compellitur accipere sz re-
ceptum compellitur confirmare
ff e l iij ꝗ i et ß de off dele.
¶ Sussiciomis ¶ Item ab arbitro non
pt appellari ij q vj iudicibus
et c e l i ¶ Sz a sua onglitz
iudicis pt appellari ij q vj an-
teriorum ¶ Item arbitria sicut via mor-
tuunt ita quod in nichil eorum comp-
missum fade pt arbit ff e non
distinguimus ꝗ ult ¶ Nam id
solum venit ad arbitrium quod dic-
tum e ut veniat ff e ¶ diud
dicis ꝗ plenum et j e cum dilecti
nisi esset ita cohaerens quod sine
eo causa commode expediri
non possit vn pt stabile dic
solum facede ¶ Item pt reputatione
in integrum qui incidit in ne-
gotium de quo compromissum est
ß de in inte resti causa ¶ Sz

in iudicio omnia veniunt que expres-
se non prohibentur · de ea possit di-
ci a et ff de iudi. Solemne. Item
non potest arbiter punire contumacia liti-
gatoris nec testes potest cogere ff e c.
tu insi. nisi in casu que habetur
b. de of dele. i. inspicionis et hoc
viij est quod non potest punire contumacie
nisi in commisso hoc actum sit ff de
iud. l. ij. § ult. quia arbiter nullam
habet iurisdictionem ff de re iudicata p-
tor. Item arbiter non potest pronunciare
nisi utraque parte presente nisi hoc
inter litigatores convenit ff e. die
§ si quis litigatorum. Item non potest
citare partes nisi ad locum in quo com-
promissum est factum ff e. si cum
dies § si arbiter. Item arbiter non
potest arbitrium delegare ff e. i. com-
promissis et l. non distinguemus
§ questium. Item satisdatio non pre-
statur in arbitrio quia sufficit
pene promissio cum aut de litig.
ad eo cludendas in si coll. viij.
Item in arbitrio non potest mora purgari
ubi dies prefixus est ab homine
ff e l. celsus. Secus in iudicijs
c. de fide instr. Sciunis et ff.
si quis cau. l. si pro reis. Item
arbitri sentencia non infamat ff de his
qui non infa. quid ergo § ex compromiss-
o et hoc ideo quia non potest cognoscere
de crimine quod infamat ff e. non
distinguemus § ult. et b. de minoribus
rest. ta insi. In hijs omnibus
discrepant arbitria a iudicibus.
Item et in alio si partes renunci-
ant appellationi et faciant pactum
de non recedendo ab arbitrio ni-
chilominus recedere possunt c. e. l. penult.
Secus ita iudicia c. de re. ap.
l. ult. insi. Item si aliqui compromit-
tunt in arbitrium et post compromittat
in aliud unus priori arbitrio renun-
ciasse ff e. l. sex et si in finem §
ult. cum l. sequentibus. Secus non renun-
ciatur iudicio si in arbitrium vel aliud
iudicium itur sunt c. de te. ap.
aut si cum. Item compromissum non ex-
tenditur in compromittentis heredes
si de ipsis non caveatur ibidem l. et c.
ult. ff e. die § i. Secus iudicium hinc
transfertur ad heredes litigantium de heredibus

in iudicio mencio non fiat c. de nat.
tal. up. aut pracipales. Item si sint
tres arbitri electi et aliquis eorum
ab alijs licite non requisitus non in-
terfuit cessante impedimento legitimo
contra duos presentes non obstante ma-
liciosa seu voluntaria illius ab-
sencia negocium possit examinare
et libere diffinire sicut possent
illo presente nec volente cum eis in
unam sentenciam concordare. Secus
in iudicibus · e. ut quoniam li.
vi. Item sunt quedam de quibus
non potest in arbitrium compromitti nec
arbiter cognoscere potest, scilicet de causa cri-
minali b. de rest. in integrum cum in-
si. et b. de transact. l. ult. quia iudi-
ces discretos debet criminales qui pote-
statem habeant iudicandi et statu-
ta canonica non ignorent · de
consang. et ex lit. Item de causa libera-
li et criminali si criminaliter agatur
et si famosa sit quia maiores iudi-
ces requirit b. de rest. in int. ca-
usa in si. et ff e. Non distingu-
emus § iul. et § delibarat.
Item super privilegijs vel indulgencijs
a sede apostolica concessis · e. quod tempore
Item licet in laicum compromitti
possit de rebus civilibus qui-
bus nullum spirituale est annexum
de spiritualibus tamen compromitti non
potest · e. contingit quia tales modernum
cognoscere non possunt · quia si fil. sit
lig. lator. Secus si compromittatur in cle-
ricum vel laicum cum auctoritate superioris
debet compromissum. quia non simpliciter
sed auctoritate superioris compromittitur
e. per tuas quia magis dignum
de quest. et. vel alias quod in dubijs
Secus in laicum solum auctoritate episcopi alias
non licet h. b. nisi auctoritate pape xx.
xij di. § viij et ij q. v inerat
quia ius tale non cadit in lai-
cum xc vi di. § viij et ij q. vi hum
quis. Item est aut differentia inter dacio-
nem et arbitratorem · quia arbiter
debet ordinem iudiciarium observare
tamquam iudex ordinarius et non
potest ab eo appellari i. q. v a iudi-
cibus et semper compromittitur cum
pena et inter partes apposita

in compromisso arbitrum obseruet l. e
dilatus vel metu iurantis pstiti
de arbitrio suando Sz si pena non fuit
apposita nec iuramentum postquam par-
tes conueniunt et arbitrio stare pro-
mittunt nec ius ca v dicc condicione
pt agi ad interesse contra non obser-
uantem l. e ptmas et c cum ore
et ff e diem § vlt pt tamen ar-
bitrium veritati ancta superiorum
l. e c ii et iii et b de int in qui-
tanall alis stabitur sine arbitri
sine sit equa sine iniqua et sibi
imputet qui eum elegerit ff e
diem § stieri ¶ Item delegatus
si host pt ee verus arbiter
Sz ordinarius non pt l. e cum olim
licet possit ee amicabilis com-
positor de tusact c si Sed arbitror
e amicabilis compositor qui ad
modum amici pacificat nec debet
ordinem iudiciarium obseruare et
si inique arbitratus fuit redu-
citur ad arbitrium boni viri ff e
l. plt et ff psone l. si societatem
§ arbitrorum ¶ Item in re ppa quis
arbiter ee non pt ff e l. plt et
pt ee arbitrator rei sue d'ma
in re mandata ¶ Item obiciuntur multa
contra compromissum ius qui is in quem
compromissum est non possit esse
arbiter ut pote qui fuinus pupillus
furiosus mutus surdus vel mulier
in quibus compromitti non pt nisi
vt dictum est b e § conueniunt
h pban ff e pedis ff in fine
et l. sed et si in fine § i. Sz si
in minorem xxv annis compromittitur
et si lesus fuit ff hot restitui
pt ff e cum lege ¶ Item quia causa
sit matrimonialis vel criminalis
vel liberalis vt dictum est b e §
¶ Item sunt quedam ¶ Item qui ille qui
compromisit compromittere non po-
terat ut fuinus qui compromittere
non ff e non distinguemus § si
seruus ¶ Item cum est mulier que
nomine alieno compromittit quod
non licet ff e non distinguemus
§ Sz si mulier ¶ Item quia pupillus

compromisit sine tutore ff e Si pupil-
lus ¶ Item pt opponi quod non sit pena
compromissa vel id quod obtinet
vicem pene ff e litigatores § i.
et l. non distinguemus § i. ¶ Item
quia diebus feriatis pronunciauit et
dies pronunciationis non erat. et quia altera
pte absente et quia actum fuit in
compromisso ¶ Item quia morte solutum
est ex quo non est dictum quod heres
succedat in compromisso l. e c vlt
et ff e diem § vlt et l. in-
pellatus § si ¶ Item quia i religionem
intrauit arbiter vel litigantium
compromissum est quod pter se
aut dechug ¶ Item quia solutum est
arbitrium quod fuerit huius modi
die pterita morte alterius ar-
bitrium acceptilatione inducto pacto
satisdatio interueniente ff e non dis-
tinguemus § compromisso et b de
off dele. uno ¶ Item arbiter in
se arbitrium ff e l. in § i. ¶ Item
quia specialiter o d' tali re comp-
missum et non de ea de qua pro-
nunciauit ff e quid tamen continet
et § se et § plerumque et l. non
distinguemus ¶ Ex omnibus his
apparet. qualiter compromissum de-
beat confici quia omnia ista in com-
promisso debent considerari ¶ forma
compromissi secundum supra dicta
talis est. p. et Jo. de ea q
vertitur vel verti speratur et de
omnibus aliis pse et suos heredes
compromittunt et consenciunt in t
tanquam in arbitrum compromissarium
et arbitratorem seu amicabilem
compositorem. volentem in se
arbitrium suscepe ita ut possit
examinare. et cognoscere. terminare
et ordinare seruato iuris ordine
vel non prout melius sibi visum
fuit diebus feriatis et non feriatis
sedendo. stando. omni hora. et omni
loco. vtraque pte presente. vel quod ar-
biter semel vel pluries et summas
et summam possit interpretari et cor-
rigere si opus fuerit et possit pro-
nunciare in scriptis. et sub scriptis
promittentes ad inuicem per stipulationem

pdcti ipse et suos heredes sub tali pe
na sive arbitr obligabunt et in
nullo contravenient nec de iure
nec de facto verbo vel opere vel per in
terpositam personam vel contra dictum
compromissum nullum impetrabunt
rescriptum et nullum privilegium alle
gabunt nec exceptionem apponet
et quod non utantur beneficio alicuius
legis que vicet vel vitiare
valeat compromissum sive ex perso
na arbitri sive ex persona com
promittentium sive ex rebus de qui
bus compromissum est renunciantes
beneficiis omnibus iuris predictorum privilegiis
et beneficiis exceptionibus et legi
bus sibi competentibus specialiter enu
meratis et de omnibus predictis spe
cialiter certificatis et hec omnia premisse
runt ad invicem stipulatione intercedenti
te ipse et suos heredes non contra
venire sub predicta pena et obliga
tione bonorum suorum presentium et futurorum
constituentes se ad invicem ut qui
servabit compromissum auctoritate propria liceat
ingredi bona illius qui fecit contra
compromissum in toto vel in parte et
pena soluta vel non omnia predicta
et singula et predictum compromissum
in sua maneant firmitate hoc
adiecto quod dicta pena semel et
pluries et quotiens contra predicta
vel aliquod predictorum aliquis venit
in omnibus in solidum commicta et exi
gatur ¶ Et ego talis notarius
omnibus hiis interfui ut supra legitur
et de voluntate partium sub scripsi
etc. et post

Explicit liber primus
Incipit liber secundus de iudiciis

De ore sedentis in
throno procedit
gladius bis acutus
ut de priml. Ex ore
iudicis enim gladium
acutum debet in ma
nu tenere et deum
solum pre oculis habere ut in tanti
processibus nichil vendicet odium
aut favor usurpet timor expel
lat premium aut exspectatio premii
iustitiam non subvertat ut de sen. et
re. iud. cum eterni li. vi. Et quia trac
tatum est de ordinandis et preparatoriis
iudiciorum quasi ad navigationis
portum est remedium videlicet ad iudi
cia Ideo videndum est primo quid sit
iudicium et unde dicatur quot modis
distinguatur et quid requiratur
ad iudicium instituendum ¶ Iudicium
est legitimus actus trium personarum scilicet ac
toris et rei et iudicis vel sic ¶
Iudicium est causa iudicando porta
cum tribus personarum admissione ¶ Iudicium
vero pluribus modis accipitur secundum
primos et hostiensem scilicet pro districtione vel
iustitia quibus non est pro fa. test.
quod prefata et ff de iudic. cum pretor quod
non autem et ut de pub. que in re quia
ponitur pro sententia ut de re. iud.
l. i. quandoque pro instantia ut cum e
sperandum quandoque pro actione ut iu
dicium fam. herc. et com. dividendo inst.
de off. iudic. § si fam. et ff fam.
herc. l. i. quandoque pro instantia vel ordi
natione ut de penitentia et sic ac
cipitur hic Dicitur autem iudicium
quasi iuris dictio. Primus vero iusticia
vocatur et iusticia dicitur quasi
iuris status ut de verb. sig. forus
§ i. ¶ Iudicium aliud criminale aliud
civile aliud ordinarium aliud extra
ordinarium aliud spirituale aliud
temporale ¶ Criminale est quando agitur
de aliquo crimine ¶ Unde si quis con
victus fuit de aliquo crimine vel con
fessus dummodo sit tale crimen propter
quod suspendi debeat vel deponi
et pena imponatur non tamen prop
ter omne scelus degradatur ut e. at si
cleri § i. et ult. nisi postquam depositus
fuit incorrigibilis tunc propter contemptum
et postmodum existente contumacia
tradi curie seculari ad quam non habeat
ultra quid faciat ut e. cum non ab
homine et de hoc ut de penis
§ excessus penarum ¶ Si vero episcopus
possit dispensare in isto crimine postquam
peractam penitentiam solutus fiat ut e. at
si clerici § de adulteriis In qui
bus criminibus potest dispensare dic
ut de pe. et re. § Deinde vide
usque infra ¶ Civile dicitur quando de

possessione fundi int aliquos agitur j e tem
dit ut j de fo compe et re . q̄ in iu
dicio ¶ Ordinarius dr quod de iu
dicion ordinaria cuiqz competitis
e quarata et c dilecti stagu actio
proponatur ut ibi ¶ Sed in quid actio
est proponenda dr distinguit an q
ritur de iure ciuili et tunc e pro
nenda qz nec sine actione com̄itur
ff de negocii gesti pupilli q̄ vlt l et
ff de eden l i . a de iure canonico
et tunc non j e dilecti / tn si proponat
admittitur Sz si in ecclesia proponat
succumbit / pt tn pugna ppone ap
tam et competentem et admittitur
j e quarata / host et Jo / de vtroqz
iure est proponenda / sed distinguit
vtrum nomen actionis sit proponendum
vel ipa actio / ¶ Si nomen actionis
de vtroqz iure non est proponendum
sicut inuenit j e dilecti v gra
contiuiam tibi decem ex quibus
tu tenes michi actione crediti
ex mutuo quare te peto condep
nari ad illa p̄ in iure non inue
nies lege Si tu queris vtrum actio
proponenda sit / Dicit host qz sic
Vbi gra contiuiam tibi dece ipsa
e scriptum in quibus tu es in ob
ligatus istud e causa sine ob
ligatio quam peto te condempnari
ad ia p̄ istud est actio que lex
int ex scito vl obligatione et sic
ius de vtroqz iure est actio pro
nenda als nullo continet libel
lus que ptineat de iudicione
ordinaria et qui non ouht dr
e de off leg in scriptibus et
de off ord p̄ totum // Extra or
dinarius est quod rone delicti
indirecte iudex superior cogno
scit j e nouit de hoc dr j de
fo compe q̄ rone ¶ Spiritale
est qui de spiritualibus agitur sicut
de electione j e prohibita et de
similibus de quibus dr j de fo
cope q̄ iudex et spirituali annexum
est ut ius patronatus j e quanto
dt ut j de iur ptd q̄ Sz si sit
Temporale est ut instancia iudi

vij petat nisi causa finita sit infra
triennium a re p̄lit ctes quamuis
i. ff et q̄ vlt Sz hodie non tenet
j e vrsilez ¶ Constituitur aut in
dicium p̄ libelli oblacionem et lit ct.
De quibus in titulis prius dicetur
Sed ad constituendum iudicium con
sideranda est iudicis persona an
sit iudex / qz si non est iudex
coram eo non ordinar iudicium
Eciam si consensum partium interueniat
e de iudi c. inl pnatorum ¶
Quis possit ee iudex dicitur
e li de off dele q̄ iudices et
e de arbi q̄ gremium et q̄ dicit
¶ Vocatus vo ad iudicium coram
alienum iure tenetur allegaciones
quare apud eum non debeat
litigare ar j de ap cu pati et
ff e si quis ex aliena et ve
nire dz an iudice / vt cognoscat
iudex an de iur dicion eius sit
et si non venit multa potest ab eo
condempnari ff si quis ius vocat
non n l y et ar j de ap si
duobus idem est in iudice de
legato / quia licet ipe non sit iudex
si lres sint impetrate tacita veri
te vel expressa falsitate qua
expressa vel tacita habite non fuis
sent / et licet in causa principali
pcede non possit potest tn cogno
scere an predicta interfuerint in
lrarum impetracione e de rep.
Empt lris non potest tn iudex dele
nisi a se ap̄ta adhuc iudicium
recepit spale mbi alcira pon
coram ipo psonalit in iudicio com
pare nisi causa fuit criminalis sine
p̄ veritate dicenda sine p̄ iuramento
calumpnie faciendo p̄ nisi iur
iuatus ptes sibi inferit psonalitr
puttel j e iur li vj ¶ In qua non
pt vocare nec vocari impubes fu
riosus vel prodigus et filius fam
sine aucte patris nisi in spiritualibus
cams et ab eisdem descendentibus
in quibus pq xiiij an. ac si ma
ior xxv annorum etate absqz
consensu potestatis ad agendum
et defendendum pse vl p̄ procuratorem

que constitue voluit admitti debe-
bit, Si vo infra xiiij existat pt
age vel defende no potit. s; pex
epm vel offoale dabit ei pcutor
ad lites ham qdi extendas vel ipe
sit maior infante fuit tn aute
altius eorum pcuratorem ad eas
potit deputare. et delegatus
sedis ap. et subdele. ab eo cura-
torem dare pnt vel auctez co-
stituendi pcuratorem ad causas q
coram eis fuunt ventilande i e
Si qdo li vj. Alneda pfor
prohiben in ius vocari ex multis
et varijs modis vt simul de
minutlibus proum filius pre
in famosis accoribus insi venia
impetrata vel clericus clericis que
in dignitate constitutu vel sui
vel monachum vel pfectum dum
sacra facit vel inclusu vel
eum qui vxorem ducit et eu
qui aput aliud iudice agit
vel funus facit familiare ff e l n
et in c Ite mulieres ante leg
sedis ap. vel legatorum ipius
aut alia quacumq ad iudicium pso-
nalit evocari vel trahi invite
causa ferendi testimonium aut
alia quacumq causa q i iure
no exprimitur prohibent s;
cu necesse fuit testio eorum
Judex in expensis pdicentis
eas tabellione aut aliam
psonam ydoneam ad eas trans-
mittat vel si forte talis cas
occurrat quo iure phibente re-
cepto testium alteri committi no
possit tunc Judex ipse hoc psonalit
accedat aut si talis sit psone
iudicantis condicio qd id p ipm
no deceat fieri vel no possit
mittat ad eas pnise qr cas
hmoi vt Judex psonalit vadat
no fingat vel fraus intveniat
alias fictor vel fraudator ipo
facto sniam excomis incurrat
Religiose femme nisi si con-
senserint ex quavis causa

psonalit no vocent. Et si quid con-
missa factum fuerit sit irritu et inane
i e mulieres li vj. Ite rone tpis vt
in diebus feriatis vt dt vt i de fe.
q alie dur. De competenti foro
Via in iudicijs de quibus
dictu est statim requiri so-
let ad que iudice sit eundu
i quis forus sequi debeat. Quod
sit de foro qsequenter agi com-
petenti. Vnd videndu est quid
sit forus. Et vnd dicat. ex quibus
causis quis foru sortiat et i quibus
casibus Judex extraordinarie possit
supple defectum iudicis sclaris et
in quibus casibus Judex sclaris
possit clericum iudicare. Et quis
possit foro vel pruilio renuciare
Forus est ex cendendarum litium locus. Fora
Dicitur aut forus a fando siue
a foraneo rege qui primus grecis
lege dedit. Constat aut forus
ca lege et iudicio causa a casu
quo venit est enim materia et origo
negocij et discussionis examine
patefacta que dum ppoint ca est
que du discutit iudicium du finit
iustitia h plene notant i c d v
sig. forus Racione delicti quis
sortitur foru i e postulasti et c
vlt. et ibi amitti pruilin i de
pruilijs volentes li vj dicit i
de rapt q i v pena et i de pe
et re q sextus Ite ratone
contractus i e ex pte et c vlt
et accipit contractus largissime contracty
siue sit verus contractus vel qsi
vel aliud vnd obligatio oritur
ff de iudic heres absens q i vel
pmisit certo loco solue vel re-
sponde idem ecc i e dilecti et c
de of dele p et c et pt ibi q
venire si ibi inveniat alibi tradi
no debet inviti i e Romana
q contrahentes li vj Ite ratone domicily
domicilij i e dilecti et c vlt et
pt quis habe domicilium i plibus
locis i e ex pte et ff de muner
assumptio q int prudentibus in spe

dicitur habere domicilium ubi maiorem partem
rerum suarum possidet et assidue con-
versatur et ubi sen. ut clarus de se-
natores ubi vendit emit contrahit
et festivos dies celebrat ff de municip.
l. eius q. si. ¶ Item ratione rei de qua
agitur ut C ubi in rem actio et c. ult. pone quod
aliquis ratione rei conveniatur qui est
de dioc. aliena / qui non venit et
iudex propter suam contumaciam eum excom-
municavit tenet excommunicatio / Host. dicit
quod non quia lata est a non suo iu-
dice ut C de foro compe. at si clericus et c. si
a non compe. in l. ult. / ymmo iudex
debuit ponere actorem in possessione
rei petite ut de do. et contu. c. i.
vel decernere faciendam missionem
bonorum que in dioc. sua sunt optinet
et si maliciose se absentet
¶ Sed tunc loci dioc. teneatur ad de-
nunciationem requisitus facere huius dicte
missionis ut e. Romana quod contra-
hentes li. vi. ¶ Sed pone quod iste
reus venit et expulit actorem
de possessione et propter istam detencionem
fuit citatus et non comparens excommunicatus
numquid tenet excommunicatio / Host. dicit
quod sic quia deliquit et propter delic-
tum efficitur de sua iurisdictione ut e.
ult. et C ubi de crimine agi oportet aut
qua in provincia et ut de privilegiis vo-
lentes li. vi. ¶ Iurisdictio etiam
distincta est. Nam alia ecclesiastica
alia secularis. ¶ De iurisdictione
ecclesiastica non debet se intromittere iu-
dex secularis vel laicus ut C de fo. com.
c. ii et iii. nec etiam de clericis licet
per literas eius vel per bone alias
appareat eos obligatos et debita
persolvenda aliter censura ecclesiastica
compescatur ut e. seculares li. vi. ¶ In
quatuor tamen casibus potest clericus iu-
dicari a iudice seculari ¶ Primo
ratione feudi ut e. Verum sint
et C de foro compe. c. ceterum. Nam quandoque
dominus paratus est facere iusticiam
inter vasallos et ipsi clerici fati fue-
runt feudum sub eo numquam alius debet
se intromittere de ista iurisdictione
ad iudicem ecclesiasticum ut e. licet ex sus-
cepto et c. ex tenore non habeat
iudicem secularem superiorem ut C in
¶ Tu sinu et si alter de vasallis
nollet respondere sub domino feudi co-
pelletur ut e. Verum sint et c. verum
¶ Quod non quod si quod vertitur inter dominum
et vasallum. Item vasallus debeat
feudum habere nec non tenetur per alios va-
sallos debet causa tractari / Sed si inter
duos vasallos tractatur causa su-
per quibus iure sit potior in feudo / dominus
inter debet feudi cognoscere ut C de fo. com.
c. ceterum et c. novit et in constitucione fre-
derici habetur eodem tali quod prelia. Sed
vos inter vasallos et alios qui non
sunt vasalli agitur de re in rei
vendicatione / tunc dominus non cognosceret
quia esset iudex in causa sua quod
esse non debet C ne quis in causa
l. i. Sed ordinarius vel dele. tunc
cognosceret ut e. Cum sit generale et
ex quibus Recipiencie vir vel / Curia
cognoscet de vasallo domino etc. / Et
licet quantum ad protectionem et defen-
sionem cause viduarum pupillorum
et orphanorum pertineat ad ecclesiam
ubi agitur de iniuria sine violen-
cia illata xxiiii q. iii. Si quis de
de potentibus / Ita intelligitur ut e.
Ex parte et ut de ver. sig. Cum quorundam
et propterea ista dotes ut de don.
inter vir. et ux. inter alias principa-
liter pertinet ad iudicem secularem xx
iii q. v Regum et q. iii ab imper-
atoribus ¶ Secundus est per reconven-
tionem contra se factam ut de mutu.
pe. c. i et in q. viii c. 9. ¶ Tercius
per delegationem laico per papam factam
ar. xxxii di. quod viii et ii q. iii
viii magna ¶ Quartus qui est
incorrigibilis et propter hoc a iudice
ecclesiastico traditur curie seculari ut
de iudic. cum non ab homine. ¶ Iu-
dex ecclesiasticus de criminalibus et
clericis iudicare debet ut e. Extense
et ista nec de secularibus se debet intro-
mittere nisi in casibus subscriptis
qui in hiis versibus continentur / Si
vacat imperium negligit aut
dubitetur / Si subsit dominus si con-
suetudo probatur / Iudex quoquam

q°

Reg° no tz a iu° suo iudice

de iurisdiccione eccli(astic)a no(n) d(ebe)t se intro-mittere laicus

no

facit sub psule stetur. Primus qt
tu vacat impium. vel tu superior non
invenit^z. j e licet. Secundus cum
iudex secularis negligit facere iustiam
j e extirsmissa et c. ex tenore
et xxiii. q. v. administratores. Ter-
cius cum aliquid ambiguum fuit
vel difficile et inter iudices
variatur j qui filii sint le. preci.
Quartus si subsint causae in
feudo j de ap. Si duobus et
licet actor forum rei sequi debeat
j e cum clericis. tamen hec regula
fallit in clerico j e Si diligenti
et in casibus positis B e quando
d' ipse habet et te in criminales
B de off. dele. cum et j d' consuet.
et de assim c. i. et ca natiuitatis
alcuius j qui filii sit le. lator et
c cum et ca decimarum j d' deci.
p totum. Quinte racione iuramenti
ut si laicus dedit fidem misso eum
qui soluit p eo. et iurauit eum
seruare enim indempne j e tu c.
laicus li vi^o. Sexta malefactores clerici
possunt sub quolibet iudice conueniri
j e cum sit. Septimo racione conexi-
tatis ut in dote j de dote post diuor.
resti. de prudencia et B c. prox. questio
Prorogacio enim iurisdictionis fieri
potest quandoque de tempore ad tempus. ut
cum papa mandat causam terminari
infra certum tempus quo elapso expirat
iurisdictio. nisi partes infra tempus de
communi consensu prorogauerint.
tempus B de off. dele. de causis et
hoc de consensu iudicis ff d' iud.
l. ii. q' Sed et iudex. Et ita tri-
plex consensus requiritur sicut cum
arbitrium prorogatur ff de arbi.
diem proferre et l. Si arbit.
Item de re ad rem puta datus
est super una re. cum super alia re
si consenciant partes et iudex potest
iurisdictio prorogari ff de iudic.
de qua re q. i. et B de off. dele.
cum olim. Item de persona ad personam
alia parte tamen inuita B de alium.
iudic. c. i. Item prorogatur iuris-
dictio iudicis ad eos qui non sunt
d' sua iurisdictione d' consensu ipsorum
q' de iud. c. iudi. Et ista prorogatio

prorogacio

Sed uero debet fieri. ex certa sciencia
et non per errorem ff de iud. c. iud.
Si per errorem et quia ibi per eum qui pro-
rogant habeant iurisdictionem ordina-
riam alias non quia consensus
priuatorum eum iudicem non facit q'
nulli preest iudicio d' d' iud. c.
iud' priuatorum. Ordinaria iurisdictio
dixi quia iurisdictio delegata non potest
extendi ad alias personas. que
in rescripto non continentur B d' off.
dele. p. et B licet quo ad tempus
vel res alias possit prorogari
vt dictum est in prin. huius q'. Item
requiritur quod consensus sit liber non
per metum extortus ff de iud' l.
ii in fi. in text. Item quod consensus
non mutetur re integra s. ante litem
contes. ff de iud' c. iud' Si con-
uenit. Item quod talis sit causa
que possit prorogari in talem
iudicem j quia laicus d' spirituali-
bus cognoscere non potest B d' arbi.
contingit et j de ord' cognitio.
tuali. Item clericus non potest iurisd.
iudicis secularis in se ut tamen aliquis
iudicis ecclesiastici prorogari j e Si
diligenti et c. significasti ab-
sque consensu sui episcopi. Sed vide com-
muniter tenere contrarium alibi formam
scorcian^z. j e Dilecti et c. vlt. Dis-
tinguit host et p. aut agitur
d' iurisdictione declinatoria aut
prorogata. Si declinatoria
quia vult declinare suum iudicem
non potest B de iudic. c. i. Si de
prorogata distinguitur aut
vult consentire in iudicem secula-
rem. aut in ecclesiasticum. Si in
secularem nullo modo potest et si iura-
mentum interuenit non tenet j e
Si diligenti. Si in iudicem
ecclesiasticum distinguitur aut con-
uenit ut in omni loco vel in isto
vbicumque contraxit vel presenserit
se soluturum tunc potest tenere con-
tractus j e Dilecti et c. vlt.

cay glorictis
que clerici

aut no qvenit tn no pt absqz co
sensu epi cosentire | e c Consultatio-
nibz ad hoc q clericus possit cosentire
i iudice no suo requirit q cosensus
epi antedat sct q sit ps scda
| e significanti et h d' iudic decimus
et a'a que ponit' h e q'm pu
q° Secundo si clericus clericu vel laicu
coveniat dico si actio sit criminalis
ciui si p eo lata sit sma ad pena
Si civilis sit actio pdat q amittat
| e Si diligenti Sz qn dz ami-
ttere tam dicit b' q usqz ad lit
contest. licitu e ponite dico dect
Nota q p sola vocatione amittit tam
e de iud' o ind' In criminali
et xi q i Inolita tum v' Clerice
si saepius examine qd phiberis
q° vel pnatus eris. vel ea desti-
tueris Sz numqd idem est si la-
icus qveniat clericu coram iudic
sclari et clericus tudeat dni
qnda q no qma illd' t | e Si
diligenti Solu° loquit' d' clericus
host. dicit q dz tam amittere
e de ep. et cl. Statimque et e
de iure o iudi. Item in criminali
dicit in b' Clericus si coram ad
iudice scdo trahat vel tra-
q° hatur scilicet q tam ps. hoc no a-
mittat Sed pone q clericus
pductus fuit in teste coraz iudi-
ce sclari et obiectu fuit ei
crimen q testes ee no poterat
vel tulit ferri testimoni. numqd
Iudex sclaris poterit d' hoc
cognoscere et ipm punire vi-
q sit. qma lex dicit, q iudex
licet inferior sit. pt teste punire
privilegio quolibet no obstante
ff de test. l. nullu Praeterea
pt cognoscere de ta incidenti
ae qia directe no cognosceret
e de iudic quot Immo e dt
q no qma si agit' coraz iudi-
ce sclari d' hereditate et obi-
ciat' q no sit natus d' limo
matrimonio Iudex scdaris coge-

stet de tali incidenti et sclaris
supersedebit quousqz sit finita
| de ord' con. tua Tercio
scdo clericus invaluit no pt
| e Si diligenti, ut' pmlio
clericali | de sen. ex. qtingit
dit ut | de pmlys q quis
De libelli oblatione possit

Quia si reus veniens ad
iudiciu consuevit postu-
lare libellu, ut sciat sup
quo debeat respondere Ideo co-
tinet subiciat' de libelli obligacione
| unde videndu quid sit libel-
lus, In quibus casibus libelli
offerri dz, que in libello debent
contineri Et utru et qn libellus
possit mutari, Et quis effectus
eius Libellus e scriptura in
qua continet' res que petit' et
causa petendi. et nomen actoris
et iudicis coram quo litigat'
| e p totu Et sic pz' q semp
offerendus est libellus iudici et
p ipm reo ut ipse reus possit
deliberare an cedat vel qtendat
in q m q offeratur et | e t
i. et | de pbat c qm contra
q° Sed numquid libellus e de sub-
stancia ordinis iudiciarii dicit
quida q no, ymo pt obmitti
tacite sicut dici consuevit de
iuramento calumpnie e de iur
cal. l. ii q' Sz q et | de iur cal.
Si de calumpnia li vi Bredus
dicit q no valet quicqd actu
est sn libelli obligacoe | e t
i. et | de pbat cum et actio
qualitas forma p libellu ap-
paret de modo agendi scdo
que dz' sma formari | d' si-
licet eni et in q m q offerat'
Sic et lit qt | de lit qt c. i.
et h de elec dud iust ecc mo-
dica res et vilis xi q i Sicut
eu clerici Ista eni principalis
sit libellus qui e privilegiu
et fundamentu cause et litis co-
testato, et q sma ferat' in scriptis

Lite vero contestata sine forma
libelli. Liber ca si desinit. e ivritꝯ ordo
iudicii. Sed pone reus petit libel
lum in iudicio. actor petit dilacōꝫ
Quicquid debeᵗ habē. hostꝫ dᵗ q
no. qua debuit venire instructꝯ
& de re in int. resti. l. petende.
immo tene ad expensas ꝙ reum
vocavit ad iudiciū ff de iudic cū
quid. In quibꝰ casibus dᵗ libellꝰ
offerri. vero. Duplex est libellꝰ. Pri
mus est actionis qui da in crimina
libus actionibus in q vim libel
lorum et in g. i. legū et l. de accōibꝫ
p totum. Secundꝰ e conventionis
seu postulacionis qui da in civili
bus accōnibus. l. e p totū. libel
lus accusacionis debet dari i or
accusacōn e tunc cū inscripcione
nisi in casibus positis l. de accusa
cionibus q̄ sunt aut casꝯ. Que
debeant in libello accusacionis co
tineri dicitur l. de accōn q̄ ꝫ
qui accusᵒ v libellꝰ. Et hꝯ
usibus contin eᵉ. Consule mese
die coram pretore pfessus. de
refente dabis tunc loca pene
sodalem. et licet hōa nō ine
sit pteatur. Et ex quo datus
est libellus. accusaᵈʳ sine pena
punire nō pt e ad turpilli. tene
sitū nisi in casibus positis l. de ca
lup. q̄ ꝫ qui. Sed libellꝰ conue
cionis exigit in omi ca. i. qua
ordinarie agiᵗ nisi in quatᵒʳ casi
bus. Primꝰ e cū ca ul lis e
breuissima. et maxīe vilium rerū
seu psonarum. q̄ de sen. expi. re
in aut ii. et de lis breuissima vsqꝫ
ad CCC. aureos in aut de sen
tim. q̄ expromissali et q̄ iudi
cat. Secundus qn hoc fit ex
consensu ptiū. e de pm. ꝙ cola
l. quociens insi li vn. Tercius
cū eꝯ cognoscit int suos fa
miliares. xi. q. i. Si quis cū clico
et in aut ii. Quartꝰ cū rector
pmie infra xx dies coveniᵗ
in aut ut iudi. sin qᵒ qᵒ suf. q̄
Si intactatem toll. ij. Et adde qd
notatur l. de re iudicata q̄ sunt
ca. Jn libello dꝫ ut ista contineri

scilicet nomen actoris et rei et nō iudicis
coram quo petiᵗ et res que petiᵗᵘʳ
et si agatur rei vendicacōn. tunc ex
primenda est res que petitᵘʳ et vtrū
petatᵘʳ tota an ps vt peto hunc fundū
ff de rei vendi. Si in rem alꝯ cū
reus deliberare nō posset. l. e. t. i. et
in q in q̄ offeratᵘʳ. ut inde dꝫ fie
sinam sup iacto ac insti. de acti.
q̄ cedere et xxxiii di habuisse.
et duos primos vicos fundos
illius fundi adiungi dꝫ designare
ff de censi. forma. sed tamen non
teneᵗ exprime in libello cū agiᵗ
rei vendicacōnem. quia dicit te
ad se ptinere iure dominii ne quis
ff de excep. an l. ead q̄ actio
nes. et si quis in hac accōne suc
cubat adhuc pt eandē rem
pete ex alia causa nō obstante
excepcōn rei iudicate ut in li.
et ead. Et idem e in possessoris
l. de dona. Jnt dilectos et b de
iudi examinata. Et hꝯ intellige
cū aliquid una acōe omnio tollaᵗ
transit ad aliam dum sic peto te
istam ex empto et si in hꝯ succū
buero. peto eam ex donato e quis
et qui aut qui sunt. Et si reus
fuit absolutus. quia nō possidebat
si pea inopiat possidē nō ob
stat ei excepcio rei iudicate ff
de excep. c. ple. Sed si agaᵗ
psonali accōn ut si peta te
michi dari ca petendi ex
primenda e in libello alꝯ non
teᵗ exprime videre l. e. t. i. et
l. de censi. pvenit. Causa enī
semp dꝫ precede ex qua aliquis
debetᵘʳ l. e. t. vlt. Et si absolvaᵗ
reus nō obstat excepcio si ide
petatur ex alia causa l. de ca
poss. c. vlt. et ff de excep. rei
iudi. an et ead. q̄ actio. Jn v
niversalibus vero iudiciis nō est
necesse singulas res exprime immo
sufficiat dice peto hereditatem
tem. quia sum heres ff de peti.
he. l. liii et l. si quis ipse et pt
sit psti sing. eo dempno te ut
restituas hereditatem q̄ fuit tal

Idem si peto ciuitatem cum pertinenciis
et plenitudine iuris j de to res
pon. posuit et de testi. spe. ci
ad sede et j de pbat licet ¶ In
gnalibus enim iudiciis s. tutale
neg. ff. p sorie et gsimilibus suf
ficit dicere expme tantum vel fac
tum sic peto tom administrator
qua gessisti nec exigitur expressio
rerum aquarum C de iudic.
licet ¶ In omnibus actionibus
vsque ad lit. gt. libellus p. huius
et B. pt augmentari et mutari
et minui C de eden. edita ac
to et ii. q. viii. libellorum ¶ Sz pg
lit. gt. nichil pt addi. minui
vel mutari de iudic. no pt ¶ Sz
qn pt fieri accumulatio. dicit in
noc et host qn testes vacillan
sic tu heb as liberum meum for
mam libellum in deposito. post
audiui ab aliquibus testibus
q deposui et ab aliis q co
modaui. tunc possum accumulare
i formare libellum in vtraque ac
tione ff quorum le l. i. q q aut
¶ Effectus libelli est facere re
litigiosam C de litig. aut
litigiosa ¶ Item interrumpit p
scriptionem C de pscrip. xxx an
¶ licet ¶ Et licet libellus no co
tineat nisi vna tantum. tamen
omnem actionem et obligationem
possibilem sit interruptio C de an
excep. Sz ex multis ¶ Item
annalis actio vt pote iniu
riarum perpetuatur sim b' c' cpi li
bel pu da lit. gt. ff. li. ii sp.
dicit ¶ Contra quia actio annalis
p citationem no perpetuatur. sz p lit.
cont. C de an. excep l. i. et
ff de act. et ob. l. constitucioni
bus et l. ii loquitur in pincipe
et est tamen specialis ¶ Item obligat
porrigentem dare tamen ad sta
ncie et ad tercium p q i ceptorum
C quo et quando et qm sentent
Sz pt emendare antequam ad
versarius aliquid i commodi sen
sit ii q vi ¶ Si quis libellos

et de ap. ¶ Si quis libellos alis te
nebitur ad expensas ff de inte
dict act de etate q vltimo

De mutuis petitionibus Rubrica

Dictum est de iudiciis i qui
bus hinc inde fiunt mutue
petitiones ¶ Ideo sit subiciendum
de mutuis petitionibus ¶ Vn
videndum e apud que iudicem
pt fieri reconuentio. et qn. et i
quibus causis cesset et que
sit pena actoris eiusdem nolentis
¶ Reconuentio dicitur si apud eund
iudicem sine sit dele. sine or
dinarius. sz lite suncta apud
alium potest illum reconuenire
et no ante sz de rescript c vlt
et C dispendia li vi. et sic p
reconuentionem fit iudex delegatus
qui alis no esset. q reconuentio
no committitur j e t. i. et sz d' of
dele. prudenciam insti. et sim
forma qua pcedit iudex in
pincipali reconuentio j et vlt ¶
Pone q actor sup vna re sus
zas impetrauit. numquid pt reus
illum reconuenire sup pluribus.
sic j e t. i. et ff de pign cum
¶ Sed numquid post reconuencionem
potest actor itum sup re no co
tenta in lris reum reconuenire
dicit B q no. quia reconuentio
no intelligitur nisi quantum ad illud
qui pmo conuenitur ¶ Sz pone
q actor conuenit reum p rescriptum
¶ Reus reconuenit actorem
numquid potest reconuenire sup
contractibus initis post rescriptum
impetratum. vi q no sz de rescript
c vlt. host dicit q sic et c.
illud loquitur in actore qui de
contractibus pg no pt aliquid
conuenire ¶ Item ordinarius
acquirit iurisdictionem p reconuentionem
puta cum clericus conuenit laicum
coram iudice seculari. tunc clericus
tenetur eiusdem coram eo si reconuenitur
v etiam n sit talis causa que
coram iudice sit ecclesiastico tractanda

de quibus dictum est supra de fo. compe
¶ iudex ¶ Sed pone quod clericus con
veniat laicum coram iudice seculari
postea clericus non vult agere ymmo
renunciat. numquid laicus poterit eum
reconvenire ¶ Innocentius dicit quod sic. quia
sibi viam apparuit ff. de re iu
di. ad ino et ff. de orig. iur. l.
ij. § post originem ¶ Sed quid
si rex vel princeps concedat alicui
quod sui creditores non possint ab
eo petere debitum infra certum tempus
postea ipse conveniat debitores
suos / numquid creditores sui po-
terunt ipsum reconvenire / Host. dis-
tinguit. aut rex vel princeps con-
cessit propter motum et tunc non pos-
sunt C. de leg. quod favore. aut
ad petitionem ipsius et tunc possunt
ff. quod quisque iur. in al. sta. l. i.
¶ Sed ad quod tempus dicitur fieri reconventio. dic
quod proposita petitione actoris reus
si vult actorem reconvenire ante
lit. cont. sua ei porrigat peti-
tionem. et ita deliberationem super utraque
petitione habeat iudex habita. dicitur
fieri post lit. cont. super petitione actoris
et intormenti super petitione rei re-
spondere dicitur actor. et post modum
iudex audiat vicissim causa
utriusque. et una sententia terminare
: ambas dicitur causas j. e. t. i. et j de ord.
cog. Cum dilectus ¶ Sed usque ad
quod tempus dicitur fieri reconventio
glo. et Innocentius dicit quod usque ad
sententiam C. de except. dispendia
§ reus quoque li. vi. / host. dicit
quod dicitur fieri ante lit. cont. vel in
ipsa lit. cont. j. e. t. i. et expresse
in aut. de exequend. § sancimus coll.
vij. et est ratio sua quia in quo venit
cet qui debet sententiam quod reus re-
conveniat actorem. et actor fo-
te expectaret per annum vel per duos
et rudiores ad quod reus et expo-
nit durante iudicio et litis con-
testatione ¶ Sed Innocentius respondet
ad illud inconveniens. quia ac-
tor potest petere quod ferat sententiam super
principali et postea litigant super

reconventione et iudex debebit ferre
sententiam ¶ Cessat autem reconventio in
prindicialibus actionibus ut est
de spoliationibus j de rest. spol.
Inter ceteras et c. se. et j de ord. cog.
Super spoliatione dicit ut ibi § re-
stitutionem ¶ In actionibus iniuriarum vel
furti vel dampni dati eo a-
nimo quod is qui passus est possit
reconvenire j de mu. peti. Relatum
§ ad hoc. et est expressum ff. de
iudi. l. ij. § item si agatur ¶
Item cessat in criminali questione con-
currente cum civili. quia convento
criminaliter conveniri non potest civiliter
nisi esset causa libertatis / quia
tunc prius de libertate cognosceret
in quo est quod prius est ¶ Item in exem-
cato qui potest conveniri / sed recon-
venire non potest. C. de iudi. Intel-
leximus et j de heret. excomunic.
C. de arbit. Cum dilectus ¶ In
spoliatione facta clericis et cler-
icos ut ex. j de mu. peti. Re-
latum § ad hoc. et est expressum
ff. de iudi. l. ij. § si agatur
Pena actoris nolentis respondere
est quod iudex dicitur ei instanter de-
negare. ne ipsum audiat super
causa sua j de mu. calump. Im-
perator § i. et c. ubi quod pena et
si hoc iudex negliget et pre-
dicit ab ipso. possit appellari ff.
que sen. sin. ap. rescindi non potest

De litis contestatione rubrica quod vlt.

Supra dictum est de foro com-
petenti. sed quia in foro con-
sequitur litis contestatio. ideo
subicitur hic de litis contestatione.
Unde videndum est quid sit li-
tis contestatio / qualiter fiat et
quid operetur ¶ litis contestatio fit
de est negotii principalis hinc
inde apud iudicem facta nar-
ratio et subsecuta responsio / host.
dicit quod hec diffinitio non est bona
ideo diffinit aliter sic ¶ litis con-
testatio est principium iudicii per
petitionem posita et responsionem

Cessat reconventio in criminalibus

Pena actoris nolentis respondere

Litis contestatio

ydonea subsecuta aio contestandi
lite in figura iudicij et vexantur
ambo sumptibus et expensis sic a
litigatore ar. ff de orig. iu. l. ij et
ff quibus modis pig. l. ipso. Si debitor
quod si invenditionem et dicit si narratio
est vel per principales personas non per
advocatores nisi forte principales sint
adeo indiscrete ut defectus earum
de lima iudicis per alios suppleatur
ut de iudic. pastoralis. Est idem
est in omnibus interrogationibus de facto
et positionibus sine an lit. contest. fi-
ant sive post ff de inter. act.
Si aut et l. ubicumque et l. qui sine
quod si qua super facto melius sciunt
veritatem quam advocati. Fallit ubi
quis tenetur ratione officij ff de pour
no salu. Item universitas per alium
tenetur debet. C. ij. q. ij. qui manumittit
et ff quod cuiusque univ. l. i. et l. item
eorum quod actor. Item civitatis per eum
debet tenere non tamen per alium compellitur
ut de iudic. Intelleximus. Item
Ecclesias xv q. iij quia episcopi. Item
Illustres C. de procur. l. ult. Item
minores ut de eta. et quali. Excusatio
Item furiosi prodigi et male luxu-
riosa C. de cur. fur. l. et mulieri
et ff man. l. Si remancipandi quod
si adolescens. Illis dicitur a limite
de qua vigilius limites erat posi-
tus ut lite discernat ager. Lis
enim cuiuslibet tamen tam audit et
non criminale ut de v. sig. quod forus
quod lis aut et ff de v. sig. lite.
Illius contestatio sit aliqui vera et
aliqui non vera sed quasi vera sit
per narrationem actoris et rei re-
sponsionem contradictoriam. Ita
tamen quod huiusmodi narratio et re-
sponsio fiat aio procedendi et
ea intentione dicitur et exposi-
ta. Tertia si actor proponit et
reus respondeat in iudicio cum
protestatione scilicet salvo iure suo
vel sic prejudicio si ut actori esset
vel iudici licet dicat verba ido-
nea ad hoc non propter hoc fiat li-
tis contestatio ut e. c. i. et ut de elec.

decad. ij et e. l. una et ff de iudi.
tijs rem non novam quod prom
Item quinquid per petitionem et per
emptoria exceptionem opposita
fit litis contestatio. Dicunt quidam
quod sit ar. ut de do. et contu. pen-
dit quod sic nisi sit de illis ex-
ceptionibus que impediunt li-
tis contestationem ut e. Si oblato li-
bello. Iste aut exceptiones
impediunt litis contestationem excep-
tio scilicet rei iudicate ut transac-
te seu finite alias non liceret
dicat obiector quod rescriptum
non fuisset obtentum si que
sunt impetranti opposita
fuissent opposita delegati
ut exceptionibus. Illius conte-
stationis modis impeditur. Primo
ratione persone agentis ut si
pupillus litigat sine auctoritate
tutoris C. qui in li. pz sta. l. i
et ar. ut de ap. consuluit. Item ra-
tione persone iudicis ut si mulier
vel furiosus sit iudex ff de iudic.
Cum pretor et C. de iudi. l. i. Item
si credit liber vel similia ff de
off. pretor. Barbarius et iij q. vij
quod ita v. Si furiosus et ut de pr.
non bap. c. ij. Item tertio ratione
cause ut si coram iudice pe-
daneo cognoscatur de causa libertatis
vel ingenuitatis C. de peda.
iudi. l. i. et ut de foro compe.
Si diligenti et c. Significasti.
Item quarto ratione temporis ut pote
in die feriato ff de fer. l. i. et ut
de fer. c. ult. Dicitur ut ibi quod
alie. Item quinto ratione loci puta
in lupanari ff de ar. Si in di-
es quod ulto. Item sexto si cum fla-
pontore ut de procur. in principio.
Item septimo si coram iudice qui
nullam habet iurisdictionem C. de sen.
et inter. l. i. et ideo intelligas
in processu iudicij in fine. Item oc-
tavo si libellus non fuit an litis
cont. iij q. iij quod offeratur de hoc
dictum est ut de li. obl. quod cum
quinquid et quod cum libellus. Item pone

mutuavi tibi decem i quibus es
michi obligatus / quare peto
vt soluas / Reus respondet no com
petit ius petendi / et sic respondet
ad ius tuum et no ad factum / nunquam
est litis contestatio / Innocentius dicit quod sic
quia actor michil aliud petit
quam ius suum. de actione in prin. ¶
Sed pone quod reus neget dicens
do tibi no mutuasti / nunquid est
facta litis con. / Hostiensis / et Innocentius
dicunt quod sic / quia negato facto
quo ius negatur ius actoris de medio
pertur et assumptum l. vltima ¶ Sed
quid si reus respondeat narrata
esse vera sed petitionem sibi no
debere quia petebat xx. et reus
no debebat nisi x / nunquid
est litis contestatio / Hostiensis dicit
quod sic quia negatur ius in
quantum per positiones singulares et
speciales et responsiones ad eas
factas no fit litis con. ut e. t. i. et
de elec. dudum ii quod licet ad
Iuxta hoc pone quod actor fecit
~~positiones~~ positiones suas sin
gulares et vlt dicit pene omnia
in libello contenta esse vera / reus
negat / nunquid per ista vera fit
litis con. / videtur quod no per mera posita
Hostiensis dicit quod sic ff de rebus
dub. ¶ Si quis dubitat ¶ Sed
nomine per confessionem rei factam
ad petita sit litis contestata ¶ Sed distin
guit aut est datus libellus et pro
posita narratio actoris aduersa
rio et confitetur ante contestandi
litem / tunc lis est contestata et ex
illa confessione dampnatur ff de
confess. l. ml. et i de confess.
in sexto et ita diffinita sententia fertur
contra reum / ut ibi aut no est
datus libellus / et tunc licet reus
confiteatur in iudicio no tamen dicitur
lis contestata nec fertur sententia diffinitiva
sed iudex precipit reo ut soluat
infra certum tempus ff de iudic. ¶ Si
debitori / et tale preceptum no ap
pellatur sententia / sed simpliciter dicitur
preceptum ¶ Item si plura i libello
ponantur ad omnia est respondendum
vt sit plena et vera lit. contestatio ar.

ff de appella l. iii in vna et i(i)ii
¶ Nono ... si plura / tamen si reus ne
get omnia in libello contenta vel
si dicat nego narrata ut nar
rantur / et dico petita sibi no debere /
dicitur plene sit lit. con. quia ad omnia
singularia est responsum ar. ff de
v. obli. pluribus in prin. et l. tria
inst. ¶ Ideo vera lit. contestatio sed quasi
fit tamen agitur actione reali et vo
catur colonus vel inquilinus qui
detinet nomine absentis et vocatus
nominat dominum / et datur tempus
ad denunciandum / qui no venit
in termino dato / tunc existis
qui sunt vocati colonus vel inqui
linus et audiatur nominatus dominus
absente et qui datum tempus ad de
nunciandum domino et expectatus
no venit / habebitur ibi lis contesta
tum ad interrumpedam longi
temporis prescriptionem i. ut lite no con.
contra frequenter quod contra similiter
¶ Contestatio litis hoc operatur
quia ante lit. con. no dicitur quis
agere sed agere velle ff rem ra
ti haberi l. amplius ¶ Item facit
periculum vel litis dominum ff de peri
l. neg. / et c. de peri. no iudi
stricte quod licet li. vi ¶ Item tollit
dilatorias exceptiones in quo
in quod exceptio / et c. de proba
exceptionem / nisi per modum aliquid
peruenit ad notitiam illius qui
proponit / propter quod vtatur dilato
ria exceptione i de excepti
pastoral. et i de testi. prudentiam ¶ Item
quod fructus postea percepti et ex
pense facte off. d. iudicis peti
inst. de off. d. iudic. q. i. et
quod preterea et ff de edil. edic.
l. edil. ¶ ... nisi petat
in libello ¶ Item lite pendente
dicitur conductor soluere pensionem
xvi q. iii volumus / quia lite pe
dente michil est innouandum
ut lite pend. quasi per totum
¶ Item lite pendente inter prelatum
et subditos suos dicunt interim
ei subditi obedire alio pro eos
contra de accu. olim et c. de
off. ord. exigunt ¶ Sed vbi lite con.

no predit no valet quod agitur ut j. e. t. i. et i. c. ¶ p toti. adde quod le. et notat. j de iudic. dispendiosam et de vb. sig. cu cotim. in cle.

Ut lite no contestata no proceda. ad testiu receptionem vel diffinitivam sniaz Rubrica

Dictum est supra de litis contestatione. Sz quia no valet q fit lit. no gtes. no proceda. ad testiu receptom vel ad diffinitivaz sniaz ¶ Unde videndu e in quibus casibus lite no gt. sit procedend ad testiu receptoz et sniaz diffinitivaz / qui i hijs vsibus gtinent. // absens vel moriens narrans eloq quis / lina at inquirens publicans et si fugit actor // Jurans no age si iudex offo vult // Restitui petens modo qui provocat absens // Trebellianus fidei legatu q petit errans // Utilitas pub tarens merito quoq liber // Non cotestando cupiunt deciderlitas

¶ Lite no contesta. recipi pnt testes qn dubitat. absencia diuturna testiu / vel d morte / quia sunt senes / vel valitudinarij / et alij de quibus ex aliqua racionabili causa timet. ne veritas occultet. / et probamus copia fortuitis casibus exprimatur

Pmm tame cavilit agat. sive ps qventa sit qtumax sive absens absqz malicia ut coveni no possint / Sz si actor eo qvenit adversariu infra annu ergo gveniri potuit / vel saltem recepcom testiu no denunciavit re attestaciones sic recepte no valent pro ipso / quia psumit. in fraudem fecisse. vz possunt reprobari j e qn fte. in pu Sz cont. ipm bn valent in sui pindiciu sm host. ¶ Jte variaus ut si sit aliquis in publicitate et time. de variacone ipius procedi pt lite no gtosta. ff de car edic l. y q ebon ¶ Jte ecco et qmp j e qn q porro ubi loquitur d plato tenie absentes et de viro qua

que opponunt gdns ppinquitate lege prohibitus infring di causa si qtumax sit is in que fuit actio dirigenda / sive quia peremptoria citacon recepta contempnit veme / sive quia malicose se ipm occultat / Sive q a impedit ne citato ad ipm pveniat tunc testes lit. no cont. sunt recipiendi et si de causa liquet ad diffinitivaz sniaz e procedend Jdem est de dignitatibus et psonatibus j de eo qui mit in poss. ca qui li. vj ¶ Et d plato confirmato et cofirmado absente dic ut j de elc. non resid. q Sz qualit in duobus sequentibus ¶ De viro vo absente distingui. sm host. vtru debeant recipi testes et snia fie lit no gt. aut qe dispensalibus de futo aut de matrimonio iam contracto Si dispensalibus distinguint. aut sunt contracta cu psumpcom tpis ut pote q contrahent et consumarent mim. infra biennid / tunc pnt testes recipi et fieri diffinitiva snia alta pte absente j de spo. / Sicut aut sit psumpcom tunc p tres anos dzt expectari j de spo. de illis dic ut ibi in q Volunt. / Si d matrimonio iam contracto / distinguimus. aut e absens p gtumaciam. aut no Si p cotumaciam procedend e ut dic in pu. qmg q ut j e qn q porro Si vo sit absens sine culpa sua / ut si captivitate vel egritudine. aut alio iusto impedimento forsitan tenea. / vel forte ppa volunte no malicosa / tunc reopredi no pnt / licet mlr sine culpa sua no tm sine causa gtine togatur j e qn. q Si aut d carnali / aut e absens cu culpa sua et tunc testes recipi pnt j qui fil sint le. p latu et j qui

ma at pq t v ¶ Itē incitat q̄a
i denūciatoꝝ nō est lib gt. ī de
purgat' cnt sollicit' ¶ Itē in ca
in qnisitonis et publicatonis
ī cm fre q̄ Cmit et aliḡ ¶ Itē
ſi fugit actor / cm actor est
absens et reus ē pns / tunc
em̄ actoē absente recipi pnt
testes lit nō gt. et pt ferci
sima ī de do. et gt tam que
et q̄ quo et cm iudex aut q̄
semel ¶ Itē vbi actor nō pt
agē ꝑ iuramtū. q̄a iurauit
nō repetē vsitas ī de iuriu-
ad iram ¶ Itē ſi iudex vult
offitiu suu implere. ut tu iuor
ab hēditate offitio iudic̄ se
abstinet in aut ut ꝑo. lat.
q̄ adh coll' ix ¶ Itē ū ad iudi-
cis offitio expedit' Cut in-
ab hēditate se absti. aut si
oms ¶ Itē cuiusmitegru restio
intident' offo iudic̄ postulat
ꝫ de off iudi c. ij. / dic ut ibi
dictu est in q̄ cm iudicis
cu duobꝫ seqntibꝫ et q̄ Bexit
cm ¶ Itē ex odio qm pnocat
absens nam a'qno pato pbac
grauame. ꝑ quod appellauit
vt pte aduͣsa se qtumacit' ab-
sente pt sup hoc lit nō gt. p-
cedi licet nō dum lis qt fcta
fueit in appellatōe. uel i ne-
go pnli ī de ap interpona
insi ¶ Item in petitone legati
vel fidei q. ar. q̄ de usf et
fcu in pe. l. ij. ¶ Itē in trebell
lestione q̄ ad trebell l. vlt q̄
Cu aut / Bz in istis duobus
ſ. host et amicꝝ intelligit'
lis gt in illis legibus ¶ Itē
vtilitas publica. ſ. vbi vngit'
publicu comodu q̄ de pen-
ne dm et in q. ij. quia ea
¶ Itē in causa hēs. post morte
vim. q. ij. vane ¶ Itē cū reus
est iuctus v. q. i. quidam ¶
Itē in causa libtate q̄ de in-
gen diffamati et ī de testi

Cum olim ¶ Itē cū agit' de fini-
bus agroꝝ q̄ fin Regu l. ij.

De iuramento calumpnie Rubrica

Uiſo qualit' fiat litis con-
testato / et quibꝫ causis
ſit procedend' lit nō gt
Nunc videnḋ est de iuramto
calumpnie malitie / et de vita-
te dicenda que in caus pstari
debet / et in quibus causis / et
a quo / que in se gtineat / que
ſit pena nolentꝰ iurare / et
in quo dīt a iuramto malitie
et de vitate dicenda ¶ Iura-
mentum calumpnie est Cum
quis iurat se bona fide et nō
calumpniedi aio causam monuisse
ut mone / vel quia putat se
bona et iustam cām habere
Et reus q̄ nō calumpniadi
causa resistat q̄ e. l. ij. q̄ vlt
et ꝑ fam hēt l iur coheredes
q̄ qui fam hēt ¶ Et de iura-
mentu calumpnie vzt vita de
vel comitte de / als qui sciet
iniuste agit vel defendit / ca-
lumpniari dicit' ij q. iij q̄ nond
¶ pstari debzt iuramtu calu-
pnie in gmeni post lit. gt. ī
e Cu cam Et q̄ e l ij. q̄ i / Et
ſi tunc nō fuit pstitu sufficit
q̄ in qualibzt pte litꝭ pstetur
/ Et ſi in tota causa tacite obmi-
ttat' ꝑt hoc pcessus iudicialis
als lime factus nō vicat ipō
valet ī e. Bi de calupnia ipū
li vi / et de iure ciuili tacite pt
obmitti sed nō expsse q̄ e. l.
ij. q̄ Bz quia venmus ¶ Sed
in quibꝫ caus dzt pstari dico
ca in ciuilibꝫ quā in cimalibꝫ
et etiam spualibꝫ ī e. c. i. et c.
vlt et c. Bi de calupnia q̄ qm-
nis li vi ¶ Nam inuentu ē iura-
mentu calupnie ad vitatem
eliciendā ī e. cetu ꝫ. sed licet
pstitu fuit in causa pricipali
nichil in pstabit in ca appel-
latonꝭ ī e. Cn appllatonibus
in pn. li vi ¶ Itē inuentum

est iuramentu calupnie vt sacri
timore litigatorz instancia com-
pescat~ C e l. i. ¶ Item ut pter
religionj iuranti no sit aliquis
immemor sue salutis i q. vij.
Si cum q. ¶ Prestare aut debent
istud iuramentum calupnie prin-
cipales psone C e. principales
et j e in pertractandis et c vlt
¶ Et pmo actor / postea reus C
e l. ij. et i. et ij. Prestant etiā tuto-
res et curatores C e l. ij et qd
obsuari ¶ Iurant sindici et yco-
nomi qui tās omo no ignorant
j e Inpertractandis et c se et c vlt
¶ Item actores et defensores vni-
usitatum j e Cum tam ¶ Item
procur datus in rem suam ca
ipse est dns cause sue quia
ad ipm spectat comod et icomo-
dum ij q vj Bidui et In ppa
ff qui ap. sit l. i. et In ipa et
iurant isti in animā suaz j e
Inpertractandis ¶ Item iurat
Epus et quilibz alius platus
in ca Ecclie si psonam causez
agat proute sancte Ecclie
sed no tacite j e c vlt et C
de ep et cle aut Bz iudex / ita
quod Ecclesiaz rectorez iudicat
et suffragium vitate impendit
C de iudic l Rem nouam ¶
Ite in omnibus cais pt iuvere
pcur si sup hoc habeat spale ma-
datum / procurator ad cam consti-
tutus potest prestare calupnie iu-
ramentum j e nullam li vj h
host alis no c e l ij et Si iurant
et aut principales et si dns
p9 iuramentu calupnie procuratorez
instituat / eciā qd ponē aut res-
ponde vel agē debeat procuror
tene~ ad subeundū denuo iura-
mentu j e In applacionis v p-
curatores li vj ¶ Sed pone qd pos-
sessor iuravit de calupnia et
decessit nunqd heres iterū iurabit
de calupnia / host dicit qd sic
C e aut principales et j e In
applonis v procuratores li vj

iuramentu calupnie debz ptine
qnqz que in hijs v'sibus ptinet
¶ Illud iuretur qd sibi lis iusta
videt~ / Et si queratur vm no mēti-
fitetur / Nil pmitte~ vel fls p- mo
bato dentur / Vt lis tardetur
dilaco nulla petet~ ¶ Iurabit
go qd credit se bona cam hre
et interogat9 no negabit qd
vm esse credit nc vte~ fingent
fla probacom / et qd dilacom
no petat in fraudem / nc dedit
nc dabit nc pmisit nc pmittet
aliquid p hac causa / nisi illis
psonis quibus leges dare p-
mittut C e l ij et aut prin-
cipales et in aut ut litig-
in in pri coll' vj ¶ Pena vo
recusantis iurare est ut actor
cadat ab instituta accom per-
sonam iudicantis ¶ Reus vo
pro confesso habeat~ et condep-
net in hijs capitulis que in
narracom sut comphensa j
e c vlt insi et C e l ij et
vlt ¶ Differt aut iurame-
tu de calupnia a iuramto
malicie in hijs / pmo quia
iuramentu cal / psta~ pq lit
qt / vt dictu est B e & psta
/ Bz iuramtu malicie psta~
an et pq lit qt B de ele
Sed dilectus j de exrep pasto-
ralis et j e In applonis & In
omnibus li vj et j de testi pnom
in si // Sc° quia iuramentu de
calupnia pstat~ in tota lite
C e aut hoc iuramtu de ca-
lupnia prat~ et j e Si de ca-
lupnia & quinus li vj ¶ Sed
iuramtu de malicia quo-
cius aliquid in iudicio pponit
vel postulat si qd ex malicia
procede timea~ / et quod iudex
vidit expedire j e In applone
& In omnibz li vj ¶ Tercio qr
p iuramentu de calup pvidet~
ne aliquid calupniose fiat
i tota lite C e aut hc facim

Sed per iuramentum de malicia
providetur tantum ne illud quod pro-
ponitur vel petitur in quo suspec-
tus habetur proponens maliciose propo-
natur vel petatur. Sed in hoc con-
venit quia sic iuramentum
de malicia prestatur in omnibus
causis j e in appellationibus quod in
omnibus li. vj. Quarta et iura-
mentum calumpnie ut dictum est
s. e. q. in quibus. Item differt
iuramentum de cal. a iuramen-
to de veritate dicenda in duobus.
Primo quia per iuramentum
de cal. respondetur de credu-
litate in aut de his que in-
mittere ad ap. q. pertinet et
vult. Ideo statim sine dila-
cione respondere debet credo
vel non credo nec potest dicere du-
bito. Sed de iuramento de veritate
non respondetur nisi de scientia vel
de veritate quam scit. Et ideo
contrarium quod verbum sonat ar. ff.
iud. sol. l. iudicatum ff de le. iii.
l. Non aliter et j de testi. pre-
sen. li. vj. Unde dubitare potest de
veritate. Ideo habebit inducias
ad deliberandum si dicat se dubi-
tare quia simpliciter debet dicere scio
vel nescio ff de interrog. act. l. qui
interrogatus. Secundo quia iuramentum
de calumpnia multa capitula continet
que in iuramento de veritate contenta
non sunt dicenda. Et qui iurat de
veritate dicenda nullam veram causam
debet in q. iii. hortamur et nullam
debet dicere falsitatem in q. in nullam
et j de cau. pos. c. dilecti. Conve-
niunt autem iuramentum de calump.
et de veritate dicenda in tribus.
Primo quia si non sunt iuramenta
de calumpnia vel de veritate dicen-
da in principio litis potest utrumque
prestari modo in qualibet parte litis prestare.
Secundo quia in qualibet causa spirituali
et civili et criminali de calumpnia
de calumpnia sit de veritate dicen-
da iuramentum debet prestari et fal-
tem hic probatur j e li. de calump.

li. vj. Tertio quia licet sit iurandum
in causa principali de calumpnia
et de veritate nichilominus in causa appellationis
utrumque prestabitur iuramentum j e in
appellationibus in prin. li. vj. Sequitur
de dilationibus Rubrica

Dictum est supra de iuramen-
to calumpnie et de veritate
dicenda in qua datur di-
lacio ad iurandum. Ideo hic subi-
citur de dilationibus de quibus
videndum que sunt dande. Unde
reus debet tribus edictis citari vel
uno peremptorio quod continet
tantum quantum tria edicta per vim
q. iii. de illicita et ff de re iud.
contumacia et ff de iudic. ad
peremptorium ex causa tamen peremptorium
illud potest moderari sicut iudex
viderit expedire ff de iudic. non
unquam et c. de off. dele. Consuluit.
Sed tunc in citacione debet exprimi
causam quare hoc facit ut possit ci-
tatus non habeat appellandi s. de
in int. resti. Cum ex literis in si-
alias ab eo poterit appellari j e c.
i. Vocatus ad iudicium debet habere
inducias ad respondendum nisi pre-
sentationibus poterint plene respondere
ar. v. q. iii. Si principales. Simili-
ter ad acquirendum advocatum et consilia
amicorum in q. iii. de induciis et
per quibus ex causis ma. ab hos-
tibus q. Sed quod semper. Sed in hoc
tu ad libellum debet rude d'ipo-
sito non dabuntur inducie ad que-
rendum advocatum ar. c. de iudic.
pastoralis. Quia scitum ipsum de quo
agitur debet scire utrum verum
sit quod ab eo petitur vel non. Alias
enim dilacio semper ei danda esset
cum vocatur ad iudicium in q. iii. quia
offeratur habeat de. Quia et si reus
excipit et actor replicet. Sed
datur actori dilacio. Sed actori
a beneficio dilacio dari non debet
quia instructus venire potuit
in q. iii. q. spacium v. ei aut.
Item dantur dilaciones gratia
testium vel instrumentorum cum ut si
ex ea prima ubi lis agitur vel

persona vel iustra postant non
amplius quam tres menses indul
gent*ur* si extimentibus primoris me
ses sex Si ex tranfmarinis
et menses ix de e. l. i. et in qui
quod spacium hodie dilaciones vi
dent*ur* hodie arbitrie vt iudex
consideata locorum distancia et
temporis qualitate iudicans concedat
dat ar j de ap. cum sit ro et j
de renud. et ad consultacionem In
peremptorys cause tamen vna dilacio
debet dari et ita sine cause cogni
cione sed vl tacia non est danda
nisi causa cognita ff e l vlt et l
ordine In criminali dant*ur* due
actori et tres reo ff e l vlt
Et debet dari dilacio iudice se
dente pro tribunali et vtraque parte
presente et causa cognita de pla
no et semplenter in y in quod
a iudice et data dilacione
iudicis officium conquiescat donec
tempus dilacionis effluxerit de e
sine pro Item iudex debet
quamque dilacionem dare ad mali
ciam quomodocumque rei j de do
et qui pr et c. In olim
et pt facere graz post pemp
torium B de off dele Consu
luit Item si quis pro vtilitate
publica vocatus tamen fuit ad curiam
tamen non debebit ibi convenire
ymmo ius revocandi domum ha
bebit j e c vlt et in aut de
sacr ep. quod Si vero epi et B de
foro qp. c vlt nisi ibi contrax
isset vel in delegacionem deliquis
set vel rem aliquam tunc emis
set quia tunc inde tenet*ur* ali
dare si aut rem alienam
deffendi domum de iud. non
alt i. t. o et q. i. et l. se Item
qui causa dicendi testimonium
vocati sunt vel qui iudicandi
causa ibi accessi sunt vel qui
causa excende appellacionis ve
nerunt vel causa tutele reddende
Iste persone ius revocandi do
mum habent si non ibi contraxerint

vbi conveniunt*ur* sed probant*ur* ff de iudi
l. ii. quod legatis et de sarsietibus
Sequitur de ferijs Rubrica
Visum est de dilacionibus que
dant*ur* a iudice sic subiac*et*
de dilacionibus que dant*ur*
a iure sed de ferijs Vn videndum
est quare dicant*ur* ferie Et quot
sunt species Et quid possit agi tempore
feriarum Ferie dicunt*ur* quasi fo
rensibus negocijs immunitatem
prestant ff leg dimus Ferie tri
pliciter distinguunt*ur* quia alie sunt
repentine vt que dant*ur* a prin
cipe ob reverenciam ipsius et hono
rem ut dies natiuitatis sue vel
filij sui vel dies prodij de
impio vel ob aliud quia yve
rem dixit et istas nemo in
iudice nisi principes d e a nulle
Alie dicunt*ur* ympange vt ppter
messium et vindemiam j e c vlt
insi et ff e l i et indicunt*ur* fe
rie iste ad requiem laboris vt
quiescant tunc homines a causis
et indicunt*ur* varijs temporibus secundum
locorum diversitatem Et magna
colligunt tardius messes
vel vindemias et alij citius
ff e propdes Et in io tempore co
gunt compelli agere alis non vz
sed ff e l i sed bn compel
lunt*ur* ad iudicium venire saltem
vt lite contestent*ur* puta si res
vel actio ut furti et dampni
et iniurie et alis sic tempore perita
ff e l i quod contempnit*ur* et l y et in
et tunc pt appellari sed non appellacionis
prosequi d e l i possent tamen
partes de commi consensu istis ferijs
renunciare j e c vlt insi Et de
dicunt*ur* solempnes sive festiue
que introducunt*ur* ob reverenciam
dei et sanctorum que tres sunt na
tiuitas dni Sancti Stephani
Johannis ewangeliste Innocencium
Silvestri Circumcisionis Epiphanie
vii diebus ante passionis
Resurreccionis cum vii sequentibus
Ascensionis pentecostes cum
duobus diebus sequentibus Natiuitas

Johannis bapte. Hee festiuitates
virginis gloriose que sunt quatuor et
quatuor temporibus anni constitute
videlicet in hyeme purificacio. In ve-
re annunciacio. In estate assumpcio.
In autumpno natiuitas. Alia du-
o festa scilicet concepcio et virginee
sunt debene esse secundum legem xii
apostolorum. Beati laurencii. Dedi-
cacio sancti michaelis. Sancti mar-
tini episcopi. dedicatio cuiuslibet ora-
torii et omnium sanctorum et dierum do-
minicorum. Et iste festiuitates quas
singuli episcopi in suis dyocesibus cum
clero et populo duxerint solempniter
venerandas. quia nullus de sanctis
canonizatis auctoritate Romane
ecclesie. quia episcopus non posset per se
aliquem sanctum canonizare de rel.
et veneracione sanctorum c. i. Item
festum sancte crucis de con. di. iii. tan-
tis. In quibus conquiescit con-
strepitus iudicialis. ita ut pro-
cessus habitus non teneat et sentencia
diebus huiusmodi promulgata licet
partes consenciant de fe. c. vlt. et de
con. di. iii. c. i. nisi fiet pro pace vel
concordia ut transactiones et pa-
cta extra e. l. vlt. vel nisi necessitas
vrgeat vel pietas suadeat de
eo c. vlt. nec in rebus vel actio
esset tempore peritura ff e. l. ii et iii.
vel nisi esset causa debilium vel
miserabilium personarum. quia in omnibus
operibus misericordie dierum distinctio
non est habenda lxxvi. di.
vtina et de con. di. v. nunquam
vel hii faciunt causis festis certe
diebus. papa statuit admissu-
magni comissio rebus peritura ter-
minus aspirans mora testis ab
esse volentis. Communis preterea
primo inter fideles erit festum
Trinitatis. secundum diuersarum con-
suetudines celebratur ab aliqui-
bus in octaua penthecostes.
ab aliis in dominica proxima ante
aduentum domini. Sed ecclesia Ro-
mana in vsu non habet ut in
aliquo tempore celebret huiusmodi spa-
festiuitate cum singulis diebus gloria
patri et filio. et similia dicantur ad
laudem pertinencia trinitatis de e. cum
in vlt. In diebus autem dominicis
et aliis diebus homines vacare ym-
pnis psalmis et canticis spiritualibus
de conse. di. iii. dominica. Item
predicacioni et virtutibus et regu-
lari discipline magis quam in aliis
diebus de vi. et ho. cle. cum de-
corem et sta. mon. cum ad monasterium
quia In refectorio. Et ut istis prefate
sunt melius vacare debent absti-
nere ab omni opere seruili de e. licet
non solum a peccato sed etiam a mecha-
nicis et agri cultura et ab aliis
secularibus scilicet ut in tali die
non fiat neque placitum vel aliquis
ad mortem vel ad penam iudi-
cetur neque facta nisi pro pace vel
alia necessitate presentetur de e. c. i. et
xv. q. iiii. c. i. et ii. Iurari potest
pro hiis que in hiis casibus con-
tinentur pro pace et fama fide et reue-
rencia cautio dampni. Versus
Hec possunt magna que cancelli
pro pace de e. c. i. et xxii. q. i. omne
quod. pro fama ii. q. v. presbiter et
c. si mala et de purg. ca. pro
tocius. pro fide et reuerencia de elec.
significasti. pro dampno dato ii. q.
i. In primis et viii. vi. si quidem
pro veritate et vnitate de elec.
significasti. Et xxiii. q. i. quaque
Et debent a vespere vsque ad vesperas
cum omni veneracione festa obserua-
ri de e. c. i. Sed principium et finis
inxta eorum qualitatem et diuersa-
rum regionum consuetudinem debet
attendi. Et sicut magnitudo dierum
exigit prius incipere et tardius ter-
minari de e. c. ii. Sed die sabbati de-
bemus potius operari quam aliis
diebus ne iudaizare videamur
de con. di. iii. c. i. et di. iii. peruenit. In
diebus vero dominicis et aliis festis
precipue in maioribus anni solemp-
nitatibus possunt licite allecia
capi si se inclinauerint ad terra
certatim quod ecclesiis et pauperibus
porcio congrua erogetur de e.
licet. Et est racio huius con-
cessionis quia vadunt per turmas

Nota

et ceto inserunt. Idem est dicendum
de re que esset tempore pictura ut
puta de feno commovendo propter plu-
viam vel incursus p dig pran-
dis. Idem de scolaribus qui
scribunt quaterniones vel nobilia qu-
ales tradentur oblivioni. Et idem
ubicumque occurrit necessitas ut l. e.
§ et c. ult. Idem ad edifica-
tionem ecclesie vel ponendum puta
ligna et lapides asportari
quia in operibus non est iure
distinctio habenda ar. lxxx vi
di. ut inanem et de con. di. i. inquid
et summa est ratio que religionem
facit ff. de relig. Sunt persone
insti. Nota quod inter pascha et
penthecosten vel in diebus dominicis
et aliis festivitatibus genuum
flexio nequaquam fieri debet nisi ali-
quis ex devotione id velit facere
in secreto. In consecratione sponsorum
et electorum ordinationibus consecrans
et consecratus in genua flectant
Pnt j. e. t. ij. § i. ymo illi dic-
dunt cum summa leticia celebrari
lxxvj di. Statu. Sequitur

de ordine cognitionum rubrica

Quia in iudiciis de quibus
dictum est supra incidenter
occurrunt questiones plures
et quia una preiudicat alii quandoque
Ideo subiciatur hic de ordine co-
gnitionum. Unde videndum est utrum
principalis vel incidens prius de-
beat tractari et an super princi-
pali vel incidenti sit pronunciandum
Et quid de questione spoliationis
Et nunc quo preiudicat alii tandos
sum [?]. Et si due sunt questiones
principales et sunt ambe civi-
les que prius proponitur primo
tractatur et una sua terminatur
j. e. t. ij. et ff. de iudic. l. por-
rexit. Et quandoque civilis incidit civili
et tunc de incidenti est antequam
cognoscendum et pronunciandum
ut si quis agat de hereditate
et alter incidenter dicitur proponit
quod non sit legitime natus. De hac
incidenti est pronunciandum j. e. tua
et j. qui fil. sint le. lator. Et
vel si opponatur de servitute que
primo est expedienda in q. ix

§ Si de hereditate et e. l. ij. Et quandoque
criminalis preiudicat criminali et est
primo tractanda ut si quis credens
se esse liberum accusat aliquem
de crimine et opponatur sibi quod
status primo tractabitur incidens
quod de statu iij q. vi. § Si cri-
men et c. e. l. iij. Et quandoque crimina-
lis preiudicat civili iij q. vi §
aliquando civili et hoc quandoque
utraque est concurrens. Sed si
altera sit incidens refert utrum
primat principalem vel non. Si non
primat nichilominus potest tractari
principalis j. de ap. super eo. Et
si vero primat vel principalis non
possit tractari sine incidenti
tunc de incidenti erit primo co-
gnoscendum ut in c. super eo et
j. e. t. i. Et quandoque preiudicat crimina-
lis criminali quando unum crimen est ma-
ius quam aliud. Et de maiori
est primo cognoscendum in q. iij
§ prius est et c. ad l. iul. de
adul. cum et c. ad l. fals. de
pla. vses. Et sic quandoque una
quo dependet ab alia et tunc
simul non sunt tractande quia
sic esset diversos inchoare pro-
cessus et sine utilitate ut si
excipiat de excomunicatione. B. de
iudic. exhibita et b. de off. dele.
prudenciam § sexto. Utrum
super incidenti et principali sit
pronunciandum distinguitur inter que-
stiones incidentes et emergentes
sive exceptiones. Incidens quo
dicitur que competit reo contra ac-
torem puta pactum de non pe-
tendo, res iudicata, dilacio
in'amenti, consanguinitas que ob-
stat matrimonio vel aliud quod-
cumque impedimentum perpetuum in
tali incidenti non pronunciatur sed
super principali j. e. t. i. ii. quia civi-
lis incidit criminali, ut cum quis
accusat dominum qui patitur quo-
vis sui status quia si sunt sing.
privati non potest accusare
in q. vj. § aliquis vel qui confitetur
et c. ad l. iul. de adul. cum ci-
vilis civili preiudicat, ut si de
hereditate agatur et opponatur quod
non sit filius j. e. t. placuit et j.

qui fil. sunt, leg. lator et in q.
vj. Si de hereditate contingentes
dicuntur ille que comp(ar)uit et co-
tingit in lite puta an dilatio
sit danda an non, vel testes intro-
gandi vel potius faciendi, vel
utrum aliquis sit in possessione libertatis
vel non, in istis contingentibus pronun-
ciari debet ff de lib. ca. libis q vlt
alias non posset iudex procedere in pri-
ncipali ff de iudic. de qua re et
j de ca pos. tn sup vii c. fma-
dens primit contingens iniuria
differet. Restitucionem petens ab
adversario reconveniri non pt. nisi
de alia exceptione spoliationis j e t
ulto nec pt ei offerri qd spectatur
sup eo quo convenitur. c. de rei ve
di ordinariis et j de resti spol. in
litis et q exceptione nisi primo sint
restitutus j e t vlt. et c. e. sol
liciter. Sz ubi due questiones pos-
sessoris proponuntur admittur ille pot-
simul tractari j e t vlt. fm illa
regulam qui prior appellat prior
agat ff de iudic. qui prior et
sunt una forma debet tractari j
e t ii quia utraque spoliatus pro
inlata est j e t vlt. Si vero
unus agit petitorio et alter pos-
sessorio distingue qualiter reus
obiciat spoliationem. Si vero petat
restitui directe due questiones sunt
et petitorie, quia in modum actionis
sit reconvencio de spoliatione tunc
simul tractande sunt j e t ii. Si
in modum exceptionis proponat
spoliatio tunc primo tractatur qd
spoliationis j e t ii. Si vero agat
de spoliatione contra suum spo-
liatorem et ille de re alia tunc
pt opponere de sua spoliatione
et in modum actionis et in modum
exceptionis j e t vlto. Sz in
hoc sit cautus utrum magis sibi
expediat agere directe vel excipe-
re. Nam si magis excipiat expediat
tunc possidere rem adversarium quia
sua recuperare excipiat et proba-
ta exceptione sua non compellitur
respondere nisi primo sint restitutus
j e t ii. dns Guido dixit et
istud consilium est sup forum
cautelosum non fm conscientiam. Si

magis expediat recuperare rem
qua est spoliatus proponat sua spo-
liationem directe et ea probata re-
stituetur j e t ii et vlt. Et idem
est si petitorio agat, quia reus
dupliciter pt proponere sua spoliationem
ut in c. ii. et hoc cum sup diversis
rebus fit conventio et appositio
spoliationis. Secus tn sup eadem
re fit conventio et reconventio, in-
vulimus c. proponere spoliator in modum
actionis j de resti. spol. ex quae-
stione, quia tunc restitue an
in ipsum tale principalis. Si vero
in modum exceptionis non restituetur
sed tn repellit agentem in et sic
in utroque casu preiudicat qd spoli-
ator. Item recompensatio non pt
apponi restitutionem petenti, quia
sit inducte admittetur reconvencio
c. de compensatio l. vlt et ar j de ex-
cep. cum vnc. nisi. In momentanea
possessione cessat reconvencio c. qui
lit. pp. l. vlt. Sz si convenio te pos-
sessorio et tu reconvenis me possesso-
rio, post exceptio de spoliatione
eadem de qua convenio te inquid
debeo admitti. Et quia ad aliud
ponitur ut actio, et ad aliud ut
exceptio ar. j de resti. spol. ve-
niens et c. in pa. Sequitur

De plus petitionibus Rubrica

In iudiciis sepe plus petitur
quam debeatur. Ideo videndum
est quibus modis plus petitur
et qua pena petens plus puniatur.
Quatuor modis plus petitur scilicet
causa, tempore, re, et loco. Ubi plus
petitur causa, re, et loco, tempore j e
t unc. Causa plus petitur ut pote
debeo tibi decem vel centum subalter-
natum. Si petas indistincte decem
vel debeo tibi aliquid in genere
et petis certam speciem plus petis
quia vis michi auferre electionem
quod esse non debet c. de commodo
si quis sum et ff de iure dot. l.
plurimum nisi. Tempore vero plus petitur
cum quis quod sibi certo tempore debetur
petit illud ante tempus, puta debeo
decem in pascha et petis in nati-
vitate vel ante adventum eiusdem diei,
Re plus petitur cum decem
solum debentur et viginti petuntur

¶ Loco plus peti[tur] cum quis non ubi con-
venit solvit sed alibi convenit ut
probatur i e t uno § ite quoque ¶ Pe-
na plus petencium in istis quatuor
modis erat olim quod in tota causa
priuebantur insti de act § si quis a-
gens et insti de excep § appellatur
¶ Sed hodie non sic appellatur puniuntur
qui ante tempus petit inducias duplicatas
et nichilominus in expensis puniuntur insti
de excep § hodie et i e t uno
fallit in tribus casibus in quibus
potest peti ante tempus quod C de inst
dot l v et ff que in fraudem cred l
ait pretor § si debitorem et ff qui
satisdo co § si fideiussor ¶ Si vero ca-
re vel loco plus petat aliquis quod
dampnum reus sustinuit citra
sportulas secundum quod actor triplicem
penam patiatur i in triplum punietur
et in aliis expensis condempnabitur
insti de act § triplici hoc est verum
secundum Innocencium et hunc de iure canonico
li ex de iure cano non condempnabitur
insti in expensis vel interesse i e
t ita quando ca pena ibi non ap-
ponitur et hoc patet quod licitum est quod cum
licitum est peccare sed
non peccatur sine pena C e l i ff re-
ra ha l amplius et ar i et uno

De causa possessionis rubrica

Quia in iudicio quandoque deducitur
simul causa possessionis et proprie-
tatis ideo hic subiciatur de causa
possessionis et proprietatis unde videndum
est quid sit questio pos-
sessionis et proprietatis item que interdicta
pertinent et cum possessio et
proprietas possunt simul intemptari et cum
non ¶ Questio possessionis est in qua
de sola proprietate possessione controversia
ventilatur ¶ Questio proprietatis est
in qua de sola proprietate que hoc
est de solo dominio vel quasi ¶ Pos-
sessio transfertur pluribus modis
in hiis versibus continetur Visum sine
rei mutuate vendicione Cla-
vibus et cartis mea si conduxero
fient Terminus non aliter detinet
possessio transit Visum transfertur
si a domino vendente ondatur ff de
acq poss quod in eo vendicione
rei mutuate ut si rem mani-
pendus te depositam vendidi tibi
insti de rerum divi § item ¶ Ite-

tradicione clavium vel cartarum
ff de contrahen emp l clavibus et C de
don l i et C de rerum Comer
et t remedio ¶ Item si quis rem
meam nomine alterius vult pos-
sidere ff de rei vendi l vlt
¶ Item iuste possidet qui pretore
auctore possidet ff de acq pos
possideri et l quemadmodum et
quasi possidere quis videtur iuribus
incorporalibus utitur aliquo iure i e
clamium etiam vel tantum per duos actus
i e clamium olim hoc est verum ut
in possessione incorporali quousque
constet an illud debitum
sit ex xviij q ij sinigu et intel-
lecte pen t i et ij n i omnibus
i quibus duplex actus indu-
cat consuetudinem xxv ij q ij la-
nos et C de epis aud l iij in
fi ¶ Questiones possessionis tot
sunt quot interdicta possessoria
s de retinenda vel recuperanda
vel adipiscenda possessione Item
pro adipiscenda possessione proponuntur
interdictum quorum bonorum et inter-
dictum quorum legatorum et inter-
dictum salvianum ff quorum bonorum
l i ff quorum le l i et ff de salvi-
ano l i ¶ Interdictum autem pro adi-
piscenda possessione datur bonorum
possessori et heredibus institutis
insti de interd § adipiscende
quando licet heres hoc ipso quod est
institutus et hereditatem adiit ef-
ficiatur dominus rerum hereditariarum
tamen possessionem earum non adipiscitur
nisi apprehendat possessionem ff de
acq here l cum heres in prin ¶
Pro retinenda possessione datur inter-
dictum uti possidetis et utrubi
insti de interd § adipiscende
et § se ¶ Interdictum dicitur quod inter
duos redditur non ab interdicendo
insti de interd § erant in hodie
tamen istorum interdictorum data
utilis actio quando interdictum ali-
erat quedam forma et solemp-
nis conceptio quibus pretor aut
fieri iubebat vel prohibebat insti
de interd in prin et adde quod dicitur
C quod interdictum ta § i ¶ Item pos-
sessio et proprietas simul possunt intemptari

nota

vel non tres simul oppo. Prima est
Jo. et azo. qui dicunt quod nulli pos-
sunt simul intemptari et hoc ta-
li ratione quia interdictum unde vi et
rei vendicatio tendunt ad unum
finem. C. de alie. iudi. mu. ca. l. i. et ff
de vi et vi. ar. § cotidie preterea quod spe-
ciale est in uno casu mihi quod est
in contrarium ff quorum bo. l. i. § quod aut.
C. de rei vendi. ordinarii et C.
de iud. ciuili. Secunda est Jacobi bal.
quod possunt simul intemptari et dicit quod
tantum est legis in quolibet remedio
in interdicto adipiscende ff quorum
bo. l. i. § quod aut in interdicto recu-
perande ff de vi et vi. ar. cum fun-
dum. In interdicto retinende ff de
acqui. poss. l. naturaliter § nichil vero. Gratia
mutuam tibi rem meam possum
agere contra te possessorio et petito-
rio ut ff de vi et vi ar. colonus.
Tertia est azo et dex. quod possit
simul agi de possessione recuperanda
et de proprietate ab eadem persona. ut est
certum dilatus nec istud contra ordi-
nem iuris nec contrarietas vel repug-
nantia in hoc casu invenitur
ut est C. eod. et t. C. cum super. Jn
alias interdicto non posset et sic
intelliguntur iura prime opinionis.
Si vero unus vult agere possessorio
et alter petitorio aliud iudicium est
admittendum ut extra de causa possessionis et
pro. in rubrica. Item cum quis et c. ex
conquestione quia questio spoliationis
premittenda est C. de ord. cog. c. ult.
et si actor agit petitorio utroque
reus potest se defendere super utroque
ut est C. eodem et t. cum super hoc
et huiusmodi sic distinguitur aut ab
eodem proponitur questio possessionis
et proprietatis aut a diversis. Si ab eodem
distinguitur aut est interdictum adi-
piscende possessionis aut recuperande
aut retinende. Si interdicto adi-
piscende possessionis potest utrumque
intentari ut est pastoralis et ff
quorum bo. l. i. et § quod in et ideo
est in interdicto recuperande ut
in c. pastoralis et C. de rei ven-
di. ordinarii. Si retinende possessionis
distinguitur aut possidet et de-
tinet aut possidet sed non detinet.
Si possidet et detinet non potest

intentari simul quia sibimet esset
contrarius qui enim proponit rei vendi-
cationem dicit alium possidere C. de iud. ex
animata. quia possidenti non datur
actio inst. de act. § sive quo ergo et
qui agit uti possidetis dicit se pos-
sidere. Unde pendente iudicio unum
non potest redire ad aliud nec obstat ff
de acqui. pos. l. naturaliter § nichil vero utrumque
contendit quia ignorabat se pos-
sidere vel ignoravit proprie actionem
antequam inchoaret litem. Aut
possidet sed non detinet tunc potest
simul intentari ff de rei vendicatione
officium et ff de vi et vi ar. colonus.
Si a diversis intentatur distinguitur
reus vult incontinenti probare se do-
minum aut non. Si vult incontinenti pro-
bare potest ut extra de resti. spo. Si non vult
distinguitur aut reus proponit per mo-
dum actionis aut per modum excep-
tionis. Si per modum actionis due
erunt mutue petitiones et erunt
simul tractande C. de ord. cog.
cum dilecti dicit ut ibi § restitutionem.
Si in modum exceptionis distinguitur
aut interdicto adipiscende aut re-
cuperande. Si interdicto recuperande
adipiscende primo super exceptione
erit cognoscendum C. de ord. cog.
cum dilectus inst. et c. ult. Si in-
terdicto recuperande super possessorio
erit procedendum ut extra de resti. spo. in litteris
Item cum quis et c. cum ex conquestione
et sub eodem iudice debent tractari
ut est c. i. et ii. Decimum

de restitutione spoliatorum. Spo-

liati statim in iudicio
restitutionem petere consueverunt
ideo hic de restitutione est
videndum cui debeat restitu-
tio et quando et qualiter. Primo de
restitutione spoliatorum. Secundo de resti-
tutione fructuum usure et symonie.
Tertio de restitutione raptorum
et captorum et de rapina et resti-
tutione heredum raptoris. Quarto
de restitutione iudicis male iudi-
cantis. Quinto advocati testis et actoris.
Sexto de restitutione prelatorum
et clericorum et turpiter acquisitorum.
Sexto de restitutione naufragii.
Septimo de restitutione usurarum

et aliorum dampnorum in bello iniusto
Octavo de forma restitucionis et utrum de rebus restituendis possit fieri
elemosina. Nono de restitucione in integrum quando sit facienda. Primo igitur de
restitucione spoliatorum est videndum
quando sit facienda et quando et in quibus casibus cesset restitucio spoliacionis.
Spoliatus dicitur quibus duplicibus vel
a persona ut maritus ab uxore
vel causa id est consensu cum questione negatorie... ex questione... et in ex parte eiusdem
sit de hoc dicitur in de divor. quod ad restitucionem nisi ius...; aut a rebus est
spoliatus et tunc antequam questio
dominii ei referatur est restituendus
quia predo eciam est secundum rigorem
iuris restituendus id est cum quibus in
dotem eam rem potest eadem tempore tempus
fure ff. de pos. bona fides. quia
rebus suis quibus spoliatur ut eiciatur a possessione sui beneficii vel
patrimonio suo vel maiori parte patrimonii sui. Distinguitur aut ab
adversario aut ab alio quam adversario aut a iudice. Si ab adversario
opponatur excepcio spoliacionis
habet excepcionem quia non tenetur respondere donec fuit restitutus et hoc tam
in civilibus quam in criminalibus.
Si ab alio quam adversario in civilibus non auditur sed in criminalibus habet
locum excepcio id est frequens in pu.
li. vj. Item habet locum contra spoliatorem ut possit implorare
in integrum restitucionem id est frequens
quod solet li. vj. Excepcio casibus in quibus cessat restitucio. Primus
est quando spoliator est absens
iusta de causa et non maliciose
vel per contumaciam cessat restitucio
quamdiu est absens ut de off. dele. consultacionibus. Secundus quando
spoliatus est citatus ut dicitur iudicis
intelleximus vel heretici xxiiij
q. vij c. ij. Tercius cum renunciavit iuri spoliacionis id est c. i. ex
quando obiciatur spoliato quod sponte renunciavit quando hec excepcio sit ad-
mittenda. Distinguitur aut renunciacio in eis operatur et tunc non est
admittenda id est de instit. cum venis-
sent. Si aut ad operatur distinguitur
aut renunciavit per vim impulsivam et tunc admittitur ut de
renun. super hoc aut per vim
compulsivam tunc distinguitur
aut fuit spoliatus per adversarium
tunc admittitur id est excepta. Quartus
cum spoliatus non vere possidebat sed tamen sicut detentor
id est olim iniuste. Quintus si condicione possedit v. q. iij. c. quoniam. Sextus quando verum proprietarium spoliato agenti super restitucionem vel actio opponitur id est
frequens li. vj. Septimus cum quis
possidet decimas infra parrochiam alterius et evidenter docuit quod ex ea per quandam libertatem fuit
assecutus quia eas occupasse
verisimiliter presumitur cum preveniant
ex predicto infra alienam parrochiam constitutas et sit manifestum
nisi ordinarius eas decime non
ad eandem ecclesiam pertinent id est ad
decimas li. vj. Octavus cum
non petit restitucionem decretam de prescripcione et in vj casibus ponitur
id est de divor. quod aut cum v sequentibus. Aut officio iudicis est
spoliatus tunc distinguitur
aut iuris ordine non servato vel
servato. Si servato iuris ordine
non restituitur nisi prius constet
de hoc per testes id est de testi. cogende.
Si iuris ordine non servato restituitur id est cum congruenter fallit in
quatuor casibus. Primus si obiciatur spontanea renunciatio ab inicio in q. ij. c. patet et id est accepta. Secundus est si impediat
enormis delicti qualitas in q.
v super causa. Tercius est propter
scandalum iij q. vj hoc quippe.
Quartus cum sunt manifesta
crimina propter que non est restituendus
id est de act. de evidencia et c.
ad peticionem. In aliis autem si
excepto spoliato vel contra spoliatorem vel ne sibi teneatur respondere donec fuit restitutus ut de
ordine cog. Super spoliatus dicitur
ut ibi quod restitucionem. Condempnatus ad restitucionem teneatur

facienda / dampna et fructus re-
stitue non solum perceptos / sed et
qui percipi potuerunt · i · e · contra de-
ductis expensis que sunt circa
querendorum colligendorum et conser-
vandorum fructuum quod locum habet
tam in bone fidei quam in male
fidei possessoribus sine perdonibus
ff de pet hered' l' a dno et l' sum-
tibus et l plane infra et C de fruct
et lit ex l i · quia nullus casus
inveniri potest / qui hoc genus de-
ductionis impediat ff fam herc l'
l fundus l' ff infra et ff sol' mat'
fructus nam fructus intelliguntur
deductis necessariis expensis ff de usu-
et in fructus et ar xiiij q ij nobis
Cum distinctione tali quia bone
fidei / possessor tenetur restitue ex-
tantes an lit cont' et non consumptos
post lit vero cont' universos etiam perceptos
ap'ne pendente C de rei vend' l'
tum et ar i e consequenter Male
fidei possessor non autem violentus
tenetur restitue omnes qui percepit
ad eum pervenisse an lit cont' et
post C de rei vend' Si fundus Si
vero sunt violentus tunc tenetur
restitue perceptos et qui percipi
potuerunt per veteres possessores
i e contra et ff de pet hered' Sed
et si l' quod agit et hoc e verum de
fructibus industrialibus ut vino
frumento et similibus / de ista materia
habes notum ff de rei vendi-
tionibus messis cultura lat lanas
colligere cura Colligo ea que
proveniunt sine cura / Secus
de naturalibus ut pomis et aliis
quos non facit possessor suos bone
fidei / ymo tenetur redde universos
ff de usu fructu et in verbo resti-
tutionis omnis utilitas actoris conti-
netur ff de v sig tu ptor et q'
restituitur plenarie debet habere restitutionem
in possessione tam i e possessionis et si
percepit spoliationem credetur iura-
mento eius super rebus amissis
quam metus causa c ult et ut ibi
in l' illa vero et c penult Item
videndum de restitutione furti et usure
de hoc dr i de usu l' restitue cum
sequentibus et de symoniaca
pecunia restituenda dr i de symonia

de restitutione furti et usure

quod Item qui recepit et l' Si cui
Tercio de restitutione raptorum sequitur
Nam si plures fuerint raptores
in simul vel prestando auxilium vel
favorem sine quo alii rapina aliter
non fecissent quilibet tenetur in solidum
Rapina agentes et consencientes co-
operando par pena constringit xi
vij q iiij omnes et ij q i notum infra
et multo forcius qui raptores de-
fendunt in suo errore vel in domibus
suis receptant / vel quorum nomine fit
rapina si ratificaverunt vel premiu-
daverunt xxiiij q iij qui aliorum
xi q iij qui consentit et c se et
i e cum ad sedem infra et i de sen ex-
com quis li vj Sed si unus satis-
fecit de toto dampno alii libe-
rantur quo ad dampnum vel interesse
quia bona fides non patitur ut idem
bis exigatur ff de reg iur bona
fides Sed satisfacienti tenentur alii
satisfacere pro sua parte tam in foro
iudiciali licet non in foro conscientie
quilibet tenetur in quadruplum
infra annum ff vi bo rap l i et
ij Si vero consilium dedit vel fa-
vorem tamen alii erant alias facturi
tunc tamen tenetur de hiis que habuit
vel expendit / et de omni damp-
no dato ab ipso vel eius familia
occasionatur vel dicitur i de re iud'
i et l' et C de eta et qui ma tales
res devenerint sicut sine ex dono
sive ex alio modo etiam per emp-
tionem et amittet precium C de rei
vend' Si mancipium xiiij q ij hoc
ius infra et C de emit Si fundum
et omne lucrum quod ad eum pervenit
deducto precio tenetur pauperibus
erogare xiiij q v qui habetis
et l' se ut liberatur rem alteri ve-
dendo / et si per multos transeat em-
ptores / vel si res morte vel casu
periat / vel si violenter sibi auffe-
ratur / vel si furtive subtracta / vel
alio modo amittatur / restitue tenetur / quia
quesivit furtum rem alienam invito
dno contrectando ff de furtis l'
primo et l' Si pro fure C de condicto
et l' penultima Sed debet restitue rem non
deteriorata / alio si reddat deteriorem
quam ad ipsum pervenit non liberatur
ff de condicti furt' Item furtiva et

de restitutione raptorum

si consilium dedit

et C de re vend' ltu et adde q̄ d'i
j de rapi q̄ vlt et de vsu q̄ restituere
et idem intelligas de re inventa
viij ang'q / Si quid invenisti quod
no reddidisti rapuisti q̄ntu potu
isti fecisti qui alienu negat si
posset tolleret xiiij q v / Si quid i
venisti / Tercio de restitucione iudi
cis male iudicantis Item advocati
testis et accoris singlarit' e vide
dic' / Judex p̄fert sniaz iniqua
aut amore odio vel favore vel
timore aut p imprudenciam vel ig
norancia / Si p̄mo' tu' q̄stiam
et iusticia tulit sniam p eam est
suspensus / tam dele qua ordi
narius iudex eōnatz et si cele
braverit erit irregularis / ita q̄
no nisi solus papa potest disspe
sare et ad totu interesse illi q̄
ex tali snia lesus est si posset
iudicare illum p quo sniaz tulit
ad satisffacoz plena faciendaz
C de pena iud' qui ma iud'
l vlt ff de iud' Si filiusfam et
j de re iud' cu etiam li vi / Et p
ter hoc dz sibi imponi p̄nia
tanquam de pcco mortali xi
q iij eximinoque et vnicuique /
Si vo p imprudenciam tenet'
leso in q̄ntu bonu et equum
videbitur iudicanti ff de
var et ex̄t' or cog' l vlt / Et
idem dt Ber' in tribucio C de
pact / Si quis in cōstbendo
insti et inhabilomq tene' ad
restiuz rei amisse j foro aie
cu sciet nl sciē debet se igno
rantem i culpa fuit no que
rendo consiliu a iuri pitis p
xx vij di q' vlt / Et idem
est si erat expertus sed fuit ne
gligens in stitutis / quia e igno
rancia affectata j de clandi
desspon cu inhibicio / Item tene'
iudex ad estiacoz litis ei qui
p̄ter eius neglienciam lesus est
cu nullo' noluit sniaz ferre xx
iij q ij Sub et q v administrato
res / Sed iudex dele' excusa'
qui p imprudencia assessoris ma
le iudicavit dummo' in culpa
no fuit ipm eligendo / Et as
sessor tene' ad restiuz ar ff qd

quis sit in ll ij / Judex vo ordi
narius michil dz recipe a p
tibus quia hz ppter hoc stipe
dia assignata l lxxxvj di
no satis et xxx iij q i nullus
nc iudex dēl' nisi ut di b de
ff / Item nullus / Quid
si iudex accepit pecunia ut f'
ret sniaz / dic q̄ restituere te
sed dilsimode q̄ aut dedit
vt iudicaret inique vel ut
iudicare retardaret tunc quocuq
mo sniaz ferat / te' pecuniaz
restituere indistincte no ei qui
dedit sed ei in cuius iniuriaz
recepit i q i Jnventus et ar
xviij q iij / Si quis i atrio t
ff de calup qualit' q̄ illud
aut ut iudicaret bene et tunc
illi qui dedit te' restituere vel
paupibus erogare xviij v
no sane quia teneba' ex offo
suo iudicare et bn et gte re
pit accepit / Jdem est si acce
pit pecunia ut no iudicaret
vel ut male iudicaret j de sy
monia nemo et c dilcti et
xi q iij no licet tu i p̄mo cu
dedit pecuniaz vt iudicaret
inique et bn iudicavit potest
paupibus erogare xiiij q v
no sane insi / Advocati te
nent' ad restitucoz scdm q̄ dic
tum est sup de postulando ad
vocare C tm' / Item de falso
teste vel accusante flo vel in
iuriam irrogante / dic q̄ ad
restiuz tene' scdm distinccoem
precedente q' xiiij q v no sane
et q vi Si res / Tercio de resti
tucione platorum et clericorum et
tpe acquisitorum / Naz plati eccīa
rum et alij clerici bona eccīa
stica h̄ntes tene' paupibus
erogare ea que remanent
accepta sustentacione ydonea
p se et sua familia cu quid
quid h̄nt clerici paupum est x
vi q i cu et xxiij q vij qd
aut et xij q ij gla epi et
si illi qui nulla ex rebus
suis paupibus xpi distribue
rent / clerici iudicis vore q̄ depna

brunt in futuro quanto magis hii
qui auferunt pauperibus quod
non dederunt xiiii q v et si illi
Sed in dandis ea sunt consi-
deranda que dicta sunt s de eta-
te et quali q hospes Item aut
dant amicis ut ditiores fiant
vel in usus illicitos expendunt
ut puta dant ystrionibus con-
lusoribus meretricibus vel aliis
personis turpibus tenentur ad resti-
tucionem cum sit dato contra legem
xi di donare et t se et t non
satis Sed de quo facient restitucionem
Respondeo de patrimonio si habeant
ar xiii q i c ult et xiii q ii
Et si illi Si non habent patrimonium
alia pena imponatur ar xxiiii q
iii Si res aliena in tm labo-
rassent in fimum ecclesie vel be-
nis propriis contulissent quia ecclesia
eis vicem rependere tenetur
xvi q ii quamvis Sed cui fiet
restitucio ab hystrione vel meretrice
qui non debuit hoc recipere propter peccatum
committendum Numquid illi qui dedit
non sed suo successori vel superiori
qui hoc in utilitatem ecclesie expe-
dat ar xxii q vii Si quis in
alio s de off ord cum nos et s
de rel qui divisit De restitucione
turpiter acquisitorum dicitur ut s de
usur q ult et i de dec q Secundo
non res erat dantis quia si re-
ligiosus vel religiosa mulier vel
coniugata vel filius vel filiafa-
milias dederint turpiter de re ut
puta propter fornicacionem cum dominium non
habeant recipientes sicut prelato
vel marito et patri aut ipsis da-
tibus de peccato correctis alias non
tanquam fures restituere tenentur
xxiiii q vi Si res ut dictum est
s de usur q restituere Sexto de
restitucione naufragii quamque na-
ufragus nichil est auferendum im-
mo quidquid de naufragio in-
ventum fuit sive in naufragio si-
ne in mari aut in litore repiatur
est restituendum ff de incen rui
nau Si que ex naufragio
non excusatur quis aliqua con-
suetudine precepto vel statuto
s de consuet c ult quia istud
est contra preceptum dei omnia

enim quecumque vultis ut faciant vobis
et vos eadem facite eis i q i c i
unde Sepius prelatus et quilibet
clericus qui huiusmodi huius percepit
deponendus est i de ament Cum
dilecti dominus non faciat hoc animo de-
tinendi alias non et etiam alia pe-
na punitur ut dicitur i de rapt q ult
non tamen hec pene locum habent quando
naves sine pyratice sine fidei
pane adverse Item pedagiis
antiquitus imposita de causa a prin-
cipibus aut regibus statutis
propter defensionem vie vel maris
liciate potest exigi ab omnibus clericis
exceptis ut dictum est i de cens
q exactio dummodo fiat illud propter
quod sunt statuta alias non tene-
rentur solvere i de iur iur preveni-
ri et lxiii di q habens omnibus ve-
patus erat recipiens illud fa-
cere navitate innucte pro nomine
vel nichil exigi potest in a principe
ut dictum est fuerint instituta
i de cens Innovamus et ff
de pu et vect l vectigalia et
qui contra fecit ad restitucionem tenetur
sive sit recipiens sive ille qui
solvere iussit quia furtum commit-
tit recipiendo Septimo de
restitucione questorum et aliorum
et dampnorum in bello iniusto
nichil debet dominus a subditis pe-
tere nisi ea que ipsi vel ipsius
antecessores ipsorum plane
et bona fide sine dolo et
coaccione convenit quia quilibet
in condicione rei sue potest po-
nere legem quam vult i de
condic ap viii et xxiiii q ii
clementhemus et pacta custodi-
endum s de pact c i Ideo si
subditus de huius aliquid sub-
traxit absque domini voluntate sic
fur tenetur restituere et similiter dominus
exacta a se vel a suis directe
vel indirecte tenetur subditis
restituere nisi aliqua sponte ob-
lata sine fraude et coaccione
recipiat ar xxiiii distincte de

eulogiis i q i placuit et c. quapropter
vel iusta causa domini ad exer-
citum faciendum inducat vt pote pro
defensione patrie vel sue civita-
tis castri vel ville quia ad hoc
tenentur omnes non solum res suas
tradere sed etiam corporaliter laborare
et vigilare vt sit sepsos et res
suas saluent xxiii q iii fortitudo
et i de i mm et preveniunt ¶ Item
si dominus velit ire ad exercitum indic-
tum ab ecclesia vel a principe contra
hereticos vel paganos ut de suo
absque graui dampno posset
facere expensas sibi necessarias potest
a subditis auxilium petere mode-
ratum ¶ Item si in gwerra
vel bello iusto ex parte sua sit
captus ab hostibus ut potest
soluere petitionem absque graui dam-
pno pro sua liberatione ¶ Item si
vellet ire ad principem pro ob-
tinendo privilegio protectionis specia-
lis pro se et pro subditis vel in
casu consili dummodo moderate vel
sine violencia exigat arg. v
q iii vno etiam medium et i
de censi ¶ Cum apostolus q prohibet
et dit de prelatis et subditis eorum
vt ibi dicitur q i et duobus sequenti-
bus et q non aut et q vlt //
Principes vel milites ad mouere
gwerram hntes sine bellum
et illud tamen exercentes contra
nocentes ut intentione corrupta
hntes restituere non tenentur quod
capiunt ab hostibus ymo suum
est i di iure gentium et xxiii
q vii si de rebus ¶ Sed ad
iustum bellum quinque requiruntur
scilicet persona res causa animus
et auctoritas ¶ persona ut sit
secularis cui licitum est fundere
sanguinem / et non ecclesiastica cui
est prohibitum xxiii q viii clerici
et c. his a quibus nisi in
necessitate inevitabili vt dictum
est b de homicidio si vero ¶ Res
vt scilicet fiat bellum pro rebus
repetendis vel pro defensione
patrie xxiii q ii c. i et q iii

pn̄cipes vel
milites ad
movere gwerram
hntes

ad bellum iustum
quinque requiruntur.

fortitudo et q viii ¶ Si nulla
¶ Causa ut fiat extra necessitatem et
licita et bono animo et non ex odio
sed ut per bellum pax acquiratur
xxiii q i noli ¶ Animus ut
non fiat propter odium vel vtilitatem
seu cupiditatem sed propter carita-
tem iusticiam et obedienciam
xxiii q i militare ¶ Auctoritas
vt fiat auctoritate ecclesie vel prin-
cipis xxiii q i quid culpatur
et q ii c. i et q viii hortatu
¶ Et si aliquod istorum defuit bellum
dicitur iniustum nisi propter defensionem
suam vel terram suarum i e
olim dit vt i de sen ex. ¶ Per-
tinuit qui incontinenti ¶ Et de i
iusto bello dicitur i de homicidiis
¶ Item si aliquis ¶ Item vero in
iniusto bello vel etiam iusto
ab innocentibus vel non prestan-
tibus auxilium vel fauorem ad-
uersariis extortum fuit est resti-
tuendum tamen pena non debeat
tenere nisi actores / ut est vltio
prehenda quia delictum sit
inprecedente excepto / de his
que fi a pla quesiuit et i iiii
c. i ¶ de octa gone dicitur i de
vs q reputare vsque in fi de
nona ... dictum est de resti-
tutione in iure per totum Sequitur
de dolo et contumacia et c.

Visum est de his qui spo-
liantur ex inditum malicia
spoliatorum ¶ Nunc videndum
est de his qui fatigantur in iudi-
ciis dolo vel contumacia adver-
sariorum / ¶ Et primo videndum est quid
sit dolus / ¶ Secundo contumacia
/ ¶ Tercio quot modis dicitur quis con-
tumacia / ¶ Quarto qualiter sit citandus
¶ Et qua pena contumax pu-
niatur / ¶ Et qui sit procedendum
ad suam diffinitivam altera parte
absente per contumaciam et quia
propter contumaciam alterius partis mul-
totiens alius vexatur labo-
ribus et expensis / ¶ Ideo de
expensis vltimo est videndum

Dolus est duplex scilicet bonus
et malus. Dolus malus est cal
liditas sive fallacia aliis machi
natio ad circumveniendum fallendum
et decipiendum alterum adhibita
ff. e. l. i. et § ii. et ar. C. de resc.
vendit. et c. sequenti et c. cum
vir si dat causam contractui. Se
cus est in spiritualibus quia licet
dolus det causam contractus in spiritua
libus non tamen subvenitur dolum
passo ut potest vel mandat in con
tractu rescinditur contractus secundum
distinctionem positam in de emp. et
vendi. c. i. Si quis in contractu
ut potest. Si quis fuit inductus
ad intrandum religionem C. q. metus
ca. c. plt. et xxviii q. ii. Constituit
vel ad matrimonium contrahendum in de qui
qui expte et c. veniens in fi.
et sic in spiritualibus dolus non
ponderatur. Ante ar. C. q. me. ca.
c. plt. secus in aliis ff. ad l.
aquil. Item mela in pr. Item
dolo petit qui statim restitue
rit ff. de do. excep. l. dolo et
in de reg. iur. dolo li. vi. Et si
quis dolo rem desiit possidere
tamquam possessor condempnabitur
ff. de rei vend. l. si dolo et ff.
de reg. iur. l. qui dolo et l. parem
Sed qui dolum allegat dolum
probare tenetur non ex presumptionibus
sed ex presumptionibus indiciis C. de
dolo et ff. de probat. quod
qui dolo. Bonus dolus
est qui omnem fraudem excludit
ff. e. l. ii. et ff. de l. ii. l. cau. pr.
§ ratio est talis dolus solercia
via vocatur. Item bonus dolus
est quo per aliquam simulationem ho
stes a bello impediuntur vel con
vincuntur xxiii q. ii. dominus et q.
viii. ut pridem ita ut proditor
quitatur aut proditum emittatur xxiii
q. ii. utile et c. quis dum in in
hostem non potest dolum sine simula
tione adhibens xxii q. ii. fa
ciat. Contumacia est erga
iudicem et prelatum inobedientia
et dicitur contumacia quia aliquis tri
bus edictis litteris vel uno

peremptorio pro omnibus evocationem
sive pugnam facere contempnit ff.
de re iudi. contumacia c. i. Et not.
modis quibus contumax dicitur in his
versibus continetur. Non veniens non
restituens citus quoque recedens. Nil
dicens pignus quoque tenens invite
quoque nolens. Obstruere quoque loquens
isti sunt iure rebelles. Contumacia
ergo attenditur quinque. Citatum non ve
nientem ad iudicium in e. c. ii. et c.
cum dilecti infra. Item citatum non
restituentem ff. de rei vendi. qui
restituere. Item ex vocatione recedentem
in e. pervenit nobis in de excep. pla
ex lectis xi q. iii. certum C. de pecun.
constituta C. de iudic. c. i. Item
citatum non respondentem vel obscu
re loquentem quod idem est ac si
non responderet ff. de interr. act. de
etate § qui tacuit et § nichil
et quinque citatum non exhibentem ff.
de ap. l. creditorum § iussus. Quinque
citatum invite nolentem ff. de in
iur. manifesta. Citari debet semper
reus si inveniatur iiii q. vi. quis
quis et in qui mat ac pr. c. i.
et in e. c. ult. et in c. xv c. ult. Si vero
non invenitur debet citari procurator
si quem dimisit quem quilibet tenetur
dimittere et maxime peregrinans. Si
citatus alibi procedetur contra eum
tamquam contra contumacem denuncia
tionibus ad domum vel ad ecclesiam
factis in e. causam que et c. ult. et
c. xv c. ult. et amici etiam sunt
requirendi ff. ex quibus ca. ma.
l. ergo et xxvi q. iii. c. pt. v. se
aut. Sed pone quod iudex dixit
executori quod citaret reum et
dum executor iret ad domum
rei obviavit ei et nichil ei
dixit sed ivit ad domum rei et
dixit eis qui erant in domo
dicatis domino vestro quod compareat
coram domino officiali crastina die
tali. Numquid valet talis citatio
Dicit quod non ar. in e. causam que
Sed quid si iudex aliquem de
sua provincia citet coram iudice

contumax dicitur multis modis

de responsione obscura

Citari debet reus

90

90

A Dolus est duplex bonus et malus

Contumacia est

inquid tenet citato / host distin-
guit aut citat ex iudiciali or-
dine aut i iudiciali Si ex iudi-
cio pt j de cle no resid' sunt quo
Si iudiciali ordine no pt quia
iudici ex tutorum impune non
paret ff de iud' o iud' contra quod
dr j de cle no resid' q Sz quar
tu seqminibus pena dolosi est ut
de dolo condempnatus sit infamis
ff de his qui no infa. l. i. et in
expensis adversario condempnetur j e
c. ii. et e de rescript ... in fine
et c ult et j de ap. ut debitus
¶ pena contumatie est ut si sint
absens an lit cont i causa
criminali debet conotari vel suspe-
di iii q vi quinque quibus et v q
ii puit et j e vitatis / et bona
annotatur et expectatur p annu
et postea devolvitur ad fiscu ut
sup bonis audi sed sup crime
c de req reis l ii ¶ Sed post
lit contes procedendum est ut si
eet puts iii q ix de omnibus
et xxi q iii tricsius et c accusatoris
Si vero agatur actione civili di-
stinguitur aut reali aut persona-
li Si reali action et fuit ab-
sens p contumacia / Distinguitur aut
lis est contestata aut quasi ct
aut nullo contestata / Si lis
et ct ut j e put aut liquet
de causa vel pt quit liquet
cepti sunt testes tunc procedatur
ad diffinitivam sniam scdm merita
cause absolvendo vel condempnando
et de iudic contraria et sua
vere et iii q ix de omnibus /
aut no liquet ut pt liquere quia
actor nullos testes induxit vel
instrum p que possit probare de
iure suo / tunc ad inducenda
est possessio actori salva questione
proprietatis absenti j e put et c
quo et qui consentaneo et est
statim possessor verus / Si vero
lis est quasi ct salve qui
ad possessorem intrepende puta
ta cu aliquis convenit qui

possidet nomine alieno dno
i iudicio nominato et scita ei
denunciatione et ex lune citato
Si no venit tunc admittitur
possessio actori salva questione
proprietatis absenti & ut lite no
ct qui sic q qui sint sup rebus
et c v in a. c. l ii. et sic
idem qui lis est ct. et non
liquet de causa sicut qui c
quasi ct. ¶ Sed pone q aliquis
possideat fundu ex locato vel
commodato seu deposito et qui
dam contra istud possessorem qui
pt agere qui fuit absens
p contumaciam / inquid procedat
dno / host dicit q no s sit puni
vel ad iud l. ult ¶ Et si nono
q iste possessor se defendit
et est convictus inquid procedi-
tur dno / Distingue aut fuit
dnus et tunc procedat / aut ig-
re iud quomodo et ff de re iud'
c pre ¶ Sz quid si possessor
convenitur et nominat dnum et
petit dilatorem ad denunciand
dno et data fuit usqz ad tri-
tuny Sz in tunc dnus no com-
paret possessor vult in se susci-
pere litem / inquid pt / host
dicit q no ar ff de reive-
l ult et quia videt sibi ipsi
contrarius cu nominat dnum
et postea dicit se dnm q no
est audiendus j de ap. Solli-
citudine Sz si velit defende
no tanqm possessor bn pt
inst de satisdatione q si vo
¶ Item quid si aliquis convenit
possessorem et dnus comparet
et dicit q no tenetur inde cora
iudice seculari quia e clericus in-
quid tenetur inde / host distinguit
aut possessor habet ius iure et tunc
tenetur inde / aut no et tunc non
tenetur ar c de fo compet. Si
diligenti et c significasti ¶ Sz
si quis misit aliquem spoliari
vel expelli de fundo et spoliatur

conventus vult noiare dnm in
delicto / numquid pt vr qst xvi
q. i. contimuis / innoc dt q no
dr e v de tme a oz aut qua
in primicia ¶ Sed numquid in
contractibus potest procurator dnm
noiare / Host distinguit aut
ex indicio et tunc pt. aut i in-
dicio et tunc no pt qnia dog
debunt instrumentu mitte pontoez
s. de procur constitutis ¶ Si vo
lis nullo est qt. reo absente
contumaci tunc mittendus est ac-
tor in possessionem rei petite ca
custodie s ut lit. no qt. q i
aliis et i t px r vlt. et tunc
reus vsque ad annu potest recupa-
re possessionem restitutis expensis
et prestita cautione indicio sisti
sed anno elapso no audiet
nisi sup proprietate ut i q i aut
et c de psesp xxx a. reo ab-
sente. Si quis emptionis q
plt q sunt va actore pnte
et reo absente ¶ Si vo abses
actor fuit contumax reo pnte
et petente ut i causa proceda-
tur sive lis fuit cont. sive no
recipi possunt testes lit no
qt. si reus petierit ad sniaz
psendam i e tam que et c
de iudic pretand q oz et si
quidem et e quod et qm aut
qui semel ¶ In psonali vo
actione reo absente mittitur
actor in possessionem bonorum ipius
rei p modo debiti declarati
si possit mitti Si vo talis
est causa q no possit mitti
i possessioz dzt reus excitari
s ut lit no qt. du et r qm
q vlt / et sive sit psonalis sive
realis iudex iam pena pt
impone que magis timet ad
alterum mithios pressius ut i
r qm in si ¶ Sed numquid q
tumax pt appellare vr q
no i e pnt supra distinguit
aut est contumax verissime
aut ve. aut ficte / Si verissi-
me no pt appellare ff de
v ob contumacis q Si ita et ff

exquibus ca in pn e ffulog / Si
ve distinguitur / aut venit indice
sedente pro tribunali et tunc potest
Si iudex no sedebat no pt ff
de in int resti l. dnos / v. Si fic-
te pt c q se si ap resti no po-
li et i tu si ab interlocutoria
vl agrauamine quod si pprie
illatum recedit a iudice ap-
pellationis citari ad alia que
i iudicio pposita sunt facienda
vl ad sniaz audiendaz no dzt
nisi sponte appellationi renunciet
vel ppt eius absentia processus
debebit minus validus repu-
tari i e enim qui li vi Si vo
actor absens fuit qui citari
fecit reum / p contumaciaz dzt in
expensis ppt hoc sume factis
condempnari / nec ad citatoz aliaz
admitti nisi q i sumo compa-
rebit caueat sufficienter i e actor
li vi / ubi in si iudex impe-
ditus fuisset ~~in causa~~ sive ac-
tor sive reus / pnte vtraque fuisset
ita q si vtraque pte pnte fuisset
no fuisset processum i causa sive
actor sive reus absens fuit
sum to no tenetur ad expensas
¶ Vltimo de expensis & videndum
¶ Et primo qui potiri pnt ¶ Sedo
que expense sunt petende
¶ Tertio quo iure petantur / quar-
to qualiter probantur et quod sit
iudicis officium in earum condemp-
natione ¶ Circa primum distinguit
Host p et supra / aut petuntur
expense ppter contumaciaz / aut ppter
negotium retardatum / aut ppter
victoriam / Si ppter contumaciam p-
tis alterius expense indistincte
prestantur / qualitercumque tamen liti-
gandi fuerit ie cm psta i e
cu dilecti et i de seqnestr ad
hoc s ut lit no qt qm q i aut
c de iudic contum et i e actor
li vi Et tales expense stati
sunt prestande antequam audiatur
vt in q In aliis et l. contum et
r actor ¶ Si aut petantur ppter
negotium retardatum / tunc distingt

De expensis hic vide

aut retardatur processus pro obiectu
exceptionis peremptorie aut dila
torie // Si pro obiectu peremptorie
subdistinguit utrum causa sit civi
lis aut criminalis / Si deficiat in
probatione exceptionis peremptorie
dicitur condempnari in expensis j e. fi. g.
et expone per statim a maiore ppta
in vitare est eadem ratio / ergo et id
ius C de iusta. inst. tex. et ff ad
l. aquil. et ut valet ratio C
quia hoc in criminalibus mea de
calumpnia. sic in civilibus C de
iur. cal. Si de calumpnia insti
li vj // Si pro obiectu exceptionis
dilatorie retardetur processus dicit
C quod non dicitur condempnari in ex
pensis ar. j e. fine a contrario
sensu. Doctores dicunt contrarium et
est expressum j de except. pia. li
vj et de rescr. stat. frequens
e li. que ra. ut lege nisi error
probabilis aliquem excusaret a vitio
calumpnie C de elec. statuimus
in si li vj et in aut. de iudic
C oz Item ista locum habent ubi
opponitur exceptio et ad eam
probandam dilatio requiritur / Nam
si quis statim suas probationes
offerat licet succumbat non dicitur
condempnari in expensis cum
per hoc non fuit negotium retardatum
j e fine a contrario sensu et hoc
q° verum est ubi opponit exceptio de
facto / Sed in quid est idem
si exceptio iuris opponitur ut puta
tu non potes esse procurator C
de procur. ista dictum vel advo
catus videtur quod non j e fine et
ff quibus ut in dig. quod legitur
C. i. Doctores dicunt idem quia ius
non debuit ignorare ita videtur
in maiori dolo vel malitia ppo
nens exceptionem iuris facti quam
facti ff de iur. et fac. ignoran.
q° regula et l. error et C de iudic.
sancimus et ar. j e. t. ij. Sed in
quid persone quibus licitum est
ius positum ignorare debet con
dempnari ut puta mulier minor
miles / et agricultor ff de prob.

in de iudeis quia sententia et ff
de iur. et fac. igno. re quia et y
ubi quod non quia error iuris volenti
dampnum vitare non nocet ff de
iur. et ff ignorantia et
l. error in fi. hoc est verum extra
iudicium sed in iudicio secus quia
dicitur condempnari in expensis
C hoc et habet. Item ignorantia
omnibus non dicitur alii dampnosa esse
ff de reg. iur. non debet et ff
de confess. non fatetur in textu et
in glosa / et hec locum habent si ppo
nens exceptionem succumbat / Sed
quid erit ex parte illius contra
quem proponitur / Si prolata fuit ex
ceptio contra ipsum / distingue aut
est exceptio iuris et tunc indistinc
te est condempnandus / aut
facti et hoc dicit aut proprii et tunc
idem / aut alieni tunc excusa
tur inspecto quod non sit tollerabilis
error. secundum alienus sit ff de ad
vers. l. quacumque / Si post victo
riam C distinguit utrum habuit
probabilem causam litigandi aut
non et utrum iuratum sit de calump
nia vel non v. dicitur probabile causam
vel si iuratum sit de calumpnia non
dicitur condempnari alias dicitur conde
mpnari / Sed doctores dicunt per te
statim quod victus victori debet condemp
nari in expensis j de pen. et
calumpnia et C de iu. et obe.
t. ult. et in aut. qualiter fallit in
duobus casibus / Primus ubi aliquis
succedit alii verbi gratia aliquis
debebat michi decem decessit
et successisti ei agam contra te
et succumbas non teneris ad ex
pensas ff de reg. iur. qui in alterius
et j de reg. iur. cum quis li vj
Secundus quando actor est absens per
contumaciam et sua lata est per
ipso C de iudic. properandum C Si
non exceperis / Si vero petantur
expense post victoriam in causa
appellationis habitam refert utrum
succumbat appellatus an ap
pellans / Si appellatus non con
dempnatur in expensis quia iustam
causam habet litigandi obtentu

sine pse date. Sed appellans si succubat condempnar in expensis i de ap. c. phesibilis et c. Sepe et c. Nicolao et c. ut debitus et i de testi. Significavit. Fallit tu si in causa appellationis ex triplicatione fuit opposita ab ipso appellato quod constat primam secundam instantiam et appellantem habuisse causam probabilem appellandi ar. i de fide instr. c. i. Johannes. Item videndum est que expense sunt petende. dic quod expense moderate et moderate circa ipsam litem

no facte sunt petende i. c. pro ii venissent in fi. et i de sequestrat. pos. c. i. insi. ita quod non nimis delicate soluntur ar. ff de pign. act. si si nos insi. i nec nimis onerose petantur. Petende quo sunt expense facte eundo ad iudicium et redeundo in exercitationibus seu advocatis et exhibitione testium et simile quod in iudicio fuit. Sed pone

no quod habui x advocatos et cuilibet dedi xx. numquid in omnibus iste debebit condempnari. Host. dicit quod non ff de nat. et eo. ord. cog. l. i. quod inhonorati quia certe non fuit necesse expediens in tali causa tot habere advocatos. vel in eis tantam pecuniam expendere. Ideo iudex restringit summam secundum quantitatem petitionis vel secundum qualitatem c. de fruct. et lit. ex l. non ignorat insi. Sed pone quod aliquis sit condempnatus in expensis numquid dicet debet illud quod alter expendisset in domo. Distinguendum aut victor est talis persona que propria opera sua expensas querere consueverat. et tunc non est aliqua deductio facienda aut est talis persona que ex suis

no redditibus et non ex opere vivere consueverat tunc est deductio facienda ar. ff ad exhibend. l. Sed si hereditas § i. Sed si lucraretur x in domo tua numquam veniret

i condempnatorum host. dicit quod sit ff l. predictam. Sed si hereditas § i. et c. de indic. viduag. Item quod fuit spoliatus a latronibus in via numquid alter debebit in hoc condempnari. dicit quod sic c. de indic. viduag. et ff. de sto. cum duobus § quidam. Sed ibi est speciale quod dicit quod non ff. magnitas § quod non omnia. Item quid si nichil expendit quia amici eius voluerunt vivere et notarius nichil accepit nec advocatus numquid alter debebit condempnari in expensis. dicit quod non quia nichil expendit c. de indic. viduag. Host. dicit quod tenetur ad antidota ff. de pet. hered. Sed et si lege § consuluit. Item actor petit summam quantam cum condempnatus est in expensis

no ut actor l. vi. pecunia obtinuit in principali causa et nunc tenetur expensas. vult ab computare quantitatem quam sua quantitas solvit. numquid est audiendus. dicit quod non quia cum illas ex suo delicto amisit non debet ea restitui ff de neg. gest. § sine hereditaria et dampnum quod quis sua culpa sentit sentire non videtur ff de reg. iur. l. quod quis et i de reg. iur. dampnum l. vi. Item videndum est quomodo debent expense peti. dicit Host. quod expense facte ante litem contestatam petuntur iure actionis et peti debent notatam in libello. Sed facte post litem contestatam iudicis officio petuntur ff de edil. edic. Edilis § Item sciendum et l. Item si sim § i. Sed leges iste non loquuntur de expensis factis in lite vel extra litem. Sed in rebus vel in constitutione dominus. Ideo doctores distinguunt. aut petuntur ex pacto aut sine pacto. Si ex pacto tunc iure actionis petuntur. Ubi quid cum debebas michi x que promisisti in certa die et si non reddes promisisti

omia dampna restitue ¶ Ista ve
niut inie actionis alz vo officio
iudicis veniut oms expense fa
cte siue an lit contestatam sive post
j de appella. Significauit ff
de iur o. iudic l. i. et ff de int
rog act l. i. insti in textu et
in gloza ¶ Scito quod probant
expense et quod sit iudicis officii
in eaz condempnatione dicit In
noc et host. Scz expense pro
bant sat to potenti s de iudic
Cuimq et b q inter ca causa
Iudicis vo officiu e ut eas tax
et scdm qualitatem negocii des
qua victor iuret b de pur
constitutis et b t hy frequens
li vj et de ex tep pta c. li
cet in victu indifficultia sua
tes an taxatione sit ita qn
titate condempnare in expe
sis ne victori isinare nomez
expensaz qd eodem s de
fenc et lit ex l timato quod
si facie premisit no erit am
plius victori regressus ad eas
cotra victu ut in e. l. in fine
fallit in duobus casibus ¶ Pri
mus si ead die iudex in hoc
sinaz suaz suppleuit. ut eme
dauit ff de re iudi paulus
¶ Secundus si victus appel
lauit tunc em pt in causa
appellonis pete victor victu
in expensis condempnari s
quoz ap. sio testi. l. ult. Et
si iudex sed ca premittat co
dempnatione expensaz eas
victori de suo solue compel
lit s de iudic iperand q
Cum aut Sed istud hodie re
quirit arbitrio iudicis vn pt
condempnare vel obmittere si
q sibi videtur expedire in
specta negocii qualitate i aut
de iudic q opportz Sequitur
de eo qui mittitur in pos
sessionem causa rei servande Rubrica

Vria in titulo precedenti dic
tu est de contumacia ppt
qua actor mittitur in po
sessionem causa rei servande vn
videndum quid inter consequatur
ex missione missus in possessionem
et qua pena puniatur no ad
mittens missum in possessionem Et
que sit dra inter primu et secu
decretu Scdm debet fieri missio
in possessionem dictum est b t pu
q pena vsqz ad q ultio
Scz in psonalibus ut pote su
p dignitate vl psonatu vl be
ficio ecclesiastico loco no habet mis
sio in possessionem ne per hoc ad
ea ingressus pateat viciosus
¶ Sed licet in hoc casu co
tumacis absentia diuina reple
te presentia ut l. ult. eod ut di
ligenter examinato negocio ipz
fine debito terminare se eum
qui li vj ¶ Missus in posses
in reali actione scdm legistas
est statim verus possessor s
de prescr xxx an. Si quis e
emptionis q plt. Scz canon
tales qz reus veniet infra a
nu redempat eam b ut l. ult. no
cont. qui q In alijs Scz scdm
can an anu no est verus
possessor. sed custos tm j t plt
et ult et b de of ord pasto
ralis insti In psonali vo actone
scdm oms infra anu custos
et possessor ff de acquir poss.
l. possideri q ult et l. Si quis
ame Secunda si reus veniat
infra anu et offerat cautionem
standi iuri et petat possessionem
sibi restitui et paratus sit expe
sas restituere vltra pen no ste
terit quoniam infra anu posses
sionem recepit et dedit cautionem
possessionem recuperabit j e t ij et
in xx sufficit offerre vl scdm
sequitur dummo velit cope als
sufficit offerre j e t i. in et
similiter sibi noceret q ianis est

actio ff de dolo Nam is et C.
de rest spol. olim si hoc pteste
ar j de ap. c ult et gl. pstita
da cautio pti j e c i Si in dex.
haberi no pt et iudici pt pstari
et pte absente j e c ij et in C
de of. ord. pastoralis in si et si
neut pt in venire pstari pt
coram publicas et honestas
psonas que recipiat cautionem
nomine adversarii ut i c pastoral
Iudex vo no statim dz fes
tinare ad discernendam hmodi
missionem in possessionem alias fiet
restitucio contra eam si reus se p
bauit iustam causam ff de dam
in fect. Si finita q. Si forte gl.
sima eam renota iusta de ca
j de re iudi. cu bert et debz
sumatim negocium pscrutari
an quam mittat in possessionem
C ut lit no gt. qm q. plt et
C de bo. auc iud pg aut et
qui incrat et si ff. rei potestas
vel dolum actor infra annum re
custodiendam hre no possit, nec
acquisitam amittit / actor habet
quinque remedia contra reum scdm ma
datum iudicis actore no admit
tentem que in hiis vsibus con
tinetur / Anno verus eius posses
sor si phibeзis ¶ Expensas
reddet militi arma i pcellet
¶ bilitatis opem reddz feret
at anathema ¶ primum remedium
est quia hoc no absente quod
no possidet efficitur verus pos
sessor anno elapso C d dolo
contingit et ff de bo. auc in pos
gnamis ¶ Scdm quia punitur in ex
pensis C ut lit no gt. qm q.
in aliis et j de sequestr. pg c i.
¶ Tercium quia manum militari
pt eici ff ne vis fi ei qui i pg
si quis missus et ff de rei ven
qui restituere ¶ Quartu quia pt
convenire adversarium quia sua
intere pdom no habuisse ff vti
post Si dns q. ult et ff ne
vis fi ei qui in possessionem mit li
in pn ¶ Quintum quia pt excommunicari

C ut lit no gt. tue et c in si qm
Sed vsqz ad quot tempus audietur
reus sup possessione recuperanda
Distingue aut agitur actione p
sonali aut reali Si psonali
sive debitor veniat infra annum
sive post semper audietur quousqz
pceptum sit volens recuperare
rem suam restitutis expensis et
pstita cautione iudicio sisti sive
debitum constitatur sive neget vl
pignora distracta sint vl i solu
tum data ante iudicis / vl scdm
consuetudinem legis distracta C
de distrac. pig. Si prius et C
ut lit no gt. qm q. ult // Si vo
actione reali agatur infra annum
veniens auditur si velit pstare
cautionem sisti iudicio pg annum
aut no auditur in si sup pprietate
C ut lit no gt. q. in aliis et
q. Se Sz missio in possessionem cae
rei servande fi no dz in si
prius in tervenit de calumpnia
iuramentum ar C ut lit no gt.
quis ¶ Decretum est iudicale scdm
iure equitate subnixum de libe
ratione et cae cognitione inpo
situm scdm hug. Et differt pri
mum decretum a scdo / Quia
primum decretum in actione reali
infra annum tm facit actorem
custodem / Sz pg annum vero pos
sessorem salva questione pprietatis
j e c i Licet hz locum scdm de
cretum i talibus actionibus nec
e nce Sz solus transgressus
anni facit aliquem verum posses
sorem C de off ord. pastoralis
in si ¶ In psonalis enim primum
decretum facit custodem tm scd
infra annum sive pg j e c ult
et C ut lit no gt. qm in si et
ideo est necessarium impetrare scdm
decretum quia alias no meretur
possidere et sic no pcedet Sz
huiusmodi quia i causa
no psonali et in ca dampni i

infecti secundum decretum constituit ali-
quem dominum si ter erat dominus Sed
si non erat dominus constituit eum verum
possessorem et dat ei causam prescriben-
di sine usu capiendi ff de dam-
pni infect. Si finita quod vel ff
de acquir. Sed in aliis perso-
nalibus secundum decretum facit
verum possessorem b. ut lex non quod
quam nisi. Item missus in posse-
ssionem ex primo decreto non utitur fruc-
tibus, ymmo servare debet ut restituat
eos cui res ipsa re si infra annum re
cuperet possessione de sequestri-
s. h. Sed si non recuperet rem infra
annum in actione reali habebit
omnes fructus usque ad litem contestatam et
postea super ff de edicto agere pote-
rit quam possessionem amisit. Item missus
ex primo decreto non utitur fruc-
tibus. nisi in petitione hereditatis ubi
propter inmiam contumaciam consequentur
fructus ff ex quibus causis in poss.
e fiebamus in prin. et quod vult
Sed post secundum decretum utitur
fructibus ff ut in pos. legatorum Is
tum quod qui legatorum missus mis-
sione vero ex secundo decreto sibi
reservat ptor ff de damp.
infect. dies cautionum quod i. Rubrica

Ut lite pendente nil innovetur

Supra dictum de dolo et
quia quis agit dolose
post litem contestatam, desinit pos-
sidere quod facere non debet ideo
subicitur hic ut lite pendente nil
innovetur Citationem sequitur quod quia
citatio fuit introducta incipit lis
pendere in clem. cum lite pendente
Unde videndum quando lis dicatur in
pendenti esse et utrum valeat
id quod fuit lite pendente et
que sit pena alienantis post litem
contestatam Lis impedenti secundum legistas
dicitur post lite contestatam et non ante ff
de ra. sta. l. amplius et in aut
de litig. quod omnes coll. viii. Sed
secundum canonem per sola citatione C de
off. delegati quoniam et c. cum lis

impendenti ff. appellatione ff nichil
in non ap. pen. per totum. Item
per recusationem de ap. cum
speciali et c. ii tegmis Item
per consultationem de ap. cum
teneamur. Lite vero pendente
nichil est innovandum de per
totum. nec prorsus vel indul-
gentia super re litigiosa
vitate tanta impetrata
debet nec tenet de r. i. et ult
et de prob. dud. et in
aut ut in medio lit. non fi
sacras missiones quod Si vero
coll. viii. Item ne confir-
matio de re litigiosa de
confirma. ut c. i. nec in alia
debet transferri personam quod i. qua
res et de e. causa mis. in causis
in quibus res litigiosa per
alienari nomine dotis dona
tionibus ff. nuptias et transac-
tionibus divisionis rerum he-
reditariarum facte vel prelegati
vel fidei quod et de litig. l. ult
et hec locum habent in spiritualibus
iudiciis. In temporalibus
vero cum agitur de hereditate pre
tor permittit quibus si alienari
sit in pensionem funeris et persolvere
debiti et poenarum familie
ff de pet. hered. dum. Item
si duo agant ad invicem apud
se. ap. vel alibi super electione
in discordia celebrata et con-
tingit alterum ipsorum mori vel
suo iuri renunciare aut alias
a presentatione excludi ad aliam
electionem lite super electione sup-
stitis electi pendente nulla-
tenus procedatur et si fiat nulla
est ipso iure de differendum
li. vi. Idem si hii contra
quos super dignitatibus perso-
natibus vel aliis beneficiis
ecclesiasticis que possidet litigatur
lite pendente cedant vel forte
decedant. donec contra supersti-
tes lis finita fuit aliis nulla-
tenus conferantur nec ad ea eli-
gatur aliquis vel presentetur Et si

sione actus sunt irritu est ipso iure
ty si ad defensionem litis agen quo
rū intersit petierint se admitti illi
in eo statu in quo ipam invene
rint admittant̄ ł e si hy cont
quos li vi° ¶ pena litigiosi est
committitur qꝫ emptor sciens pciu
amittit et applicat̄ fisco et re
litigiosam restituit ¶ Sed igno
rans pciu recupat a venditore
et tciam ptem pcij quia ei nō
manifestavit rem litigiosam
fuisse et eodꝫ° punitur donator
et donatarius sciens vł igno
rans C de litig l. vlt ¶ Vion
litigij dr cum quis rem litigiosā
i iuditiu deducta de uno domio
monet qꝫ int actore et reū tras
fert in aliu lite pendente sine
sint res sive actiones C d' litig
l vlt et adde qꝫ dr B de al
ienat iude p tollem *De sequestratione possessionum et fructuum Rubrica*

Dictu est B qꝫ lite pendente
nō debet in aliu transferri
possessio Sed quia quicqꝫ p
iudice pt sequestrari lite pende
te ideo hic subiciꝫ de sequestratio
ne possessionum et fructuum ¶ Und
videndu est quid sit sequestratio
et sequester / Et quot sunt modi
sequestrandi / Et an sit licita
Et quibus casibus fi possit
¶ Sequestratio est rei de qua
agitꝫ apud iudicē apud ali
quē depositio / Unde et sequester
dr depositarius rei i iuditiu
deducte / Et ꝫ hmodi sequestrationis
depositio fi nō pt / nisi a plu
ribus licet alr unus et plures
deponere possunt ff de v sig l se
quester et ff depo licet et l pre
¶ Sequestratio fit duobus modis
Unam fit agen causa possessionis
obtinende / et tunc nemo litigan
tiu possidet Sed sequester agen
res sequestratꝫ causa custodie et
tunc possessio remanet penes pos
sidentem ff de precari. licet si r. et

ff de acqr poss interesse et ar
C i ¶ In quali prohibita est seq
stratio C de prohibi seqs l vnica
quia possessor lite pendente nō
debet vilouri de sua possessione ut
ab eo sequestrari ł e c i et C e
l vna et xxxi qua volumus
¶ Item xiij casibus bn fit seq
stratio ¶ Primus ex voluntate pon
ut sicut lite finita res victori det
ff de acqr poss l interesse et
nisi hoc fiat sequester potest
victor age cu eo ff depo l
alia qꝫ in sequestratio ¶ Secundus
Cu possidens dilapidet sive
dissipat fructus quos debet
servare ł e diletus et c vlt ¶
Tercius cu appellaꝫ ab executore
licet appellans nō sit suspectus
qꝫ dissipet nichilominus fit seq
stratio sed cu appellatur a
sententia nō fit sequestratio nisi ap
pellans depopulatꝫ et tunc fit
sequestratio rei mobilis et fructus
et possessionis C quorum ap nō
re. ab executore et ł e c vlt ¶
Quartus cu psona a qua res
mobilis petitur est suspecta
de dilapidatione ff qui satisda
co si fideiussor C vlt et si ti
meatꝫ de dilapidatione ff de ap
pella l impubes insi ¶ Quintus
si quis proclamat inlibitatem se
questrantꝫ res eius C de assi
coll l i C i et C quibus ad
lib. pcla nisi li l vlt et insti
de his qui sunt sui vł alr iur
C vlt ¶ Sextus si colonus
velit possessionem conductā de
serere C de ag et cen l vlt
li xi ¶ Septimus si maritus
vergat ad inopiā sequestratꝫ
dos ff so ma si cu dote C
sol iu aut et C de iur do in
contractibus / Et in aut de equali
dot C illud quoqꝫ ¶ Octavus
si timetꝫ de sevicia viri nō
fit uxori tamen tunc sequestraꝫ

uxor ß de rest spol. liras et t
ex transmisso. Nono si uxor ti
meat tempi j de spon. tu lxu
¶ Decimo si timeat p di como
ditas vendendi ff de dolo l si ole
um ¶ Undecimo si aliquid est ab
latu illi qui e de familia in
ditas ff de of pto Senatus co
sulto ¶ Duodecimo ff quatam
absentes et hoc ut inuitus aga
tur cdnate ß de dolo et qt ex
lris ¶ Tredecimo cu timet ne
possessor cu ipsa re fugiat ff
de off ptor Senatus l vlt et
ß de acc et ten l litibus ¶
Decimoq qrtus fauore religionis
ß de do et qtu c ij. Sequitur
de confessis Rubrica.

Quia in iudicio iste psone
requirit iudex actor reus
et testes j de v sig forus
in om ideo postq dictum
est de iudice actore et reo ¶
remedium est ad testes p quos ve
ritas declaratur Et quia me
lius pbatur p confessionem rei
quam p testes ideo hic pmit
titur de confessis Et quia qu
eq ad plenum no liqt de causa
ideo multotiens fiunt positiones
Unde subsequenter ponit de
positionibus quibus p confessi
onem rei respondetur Et ...
lus iste de confess hoc modo
p9 lit cont sed ... de inte
rogatoriis actionibus hoc modo
et an lit qt et post qr iudex
pt quoque equitas monet
ypm interrogare ptes ff de inter
act vbiq et xxx q v ¶
Audientiam causa pcipua est
in causa confessum sed ad
hoc ut qso pmittet distingue
s. p. et sic aut fit qso in
iudicio aut extra iudicium Si
in iudicio requirit i q que i
sus vsibus contineat Maior
sponte sciens contra se v
... fit et hostis ¶ Certu ne

na fauor lis inste repugnet
¶ Sequitur ... q confitens sit
maior xxv annis quia minor
possit restitui contra confessionem ff
de min no anna et ff de co
fess ctu q in pupilla ¶ Item
q sponte confiteatur et no co
actus xv q vi c i et xxxij q
ij Lotharius et ff de qo
l i q omnis ¶ Item q certa
sua confiteatur quia si erraret i
confitendo et pt pbare se er
rare no noceret e de iur et si
iuri l error et ff e no fate
ymo negas no dn finito i vsq
ad finem du tu sit error ssti
pt enotari j e t vlt et l pacta
error et j de sen ex facto b3
error iuris no excusat e d iur
et ff de iur l if et j oi qmb
Et idem est de confessione
pour p eadem iura Nam con
fessio pcuratoris i iudicio facta
dno noceret ß de postl ad
hec et j de re iudicata sub or
ta ¶ Item requiritur q conf se
confiteatur j e c ij Certa con
fessio p se no pdest dum q ij
q i et ff de iutr act de eta
te i Ppt ¶ pone q iudex
interrogat illum qui detinet
i vinculis fecisti tale delictum
inquis tenebitur credere d
hinc q no insi sit sup hoc dif
famatus de pe di i tibi dno
petro et ij q i Si pcanit et
j de acu qual et qn vt aliu
de se confesso credit sup crim
adrum j e c i et j de testi ve
niens et xv q iij neim et
hoc est generale p sup in crimine
lese maiestatis symonie et
heresis j e c i et c veniens
et c nemo et de testi me
diatores li vj et j d here

In fidei li. vi. i. Item publicus latro
vel ingulator si captus sit interroga
tus de socijs et de fex pmciaz
et ff de q o l. i. § plt. Item icon
xis Nam si constat q quis sit ma
le ordinatus constat p quis q ordi
nator male ordinauit Et ido
pmedus et de eta et quali. ad
sit lxxxi di tatis. Valet tam
quez confessio de crimine aliorz no
quantu ad conuincendu sed quantu ad
psumptonem q audit confessio v
nius latronis contra alium et de
l. pmciaz et et de fla mon l.
i. et ff de q o l. i. § Si quis et
si ppt hoc orta sit infamia de
bebit se purgare | e t. i. Ex po
ne q iudex interroget illu quem
detinet fecit r. vel p. tem tale
furtum vel homicidium nunq det
sit iudex interrogare dic q no Ex
inquire quis fecit tem tale de
lictum ff de q o l. ka. § quom. In
causa vo libali confessio facta fauore
libtatis no nocet vt et de liba
ca interrogata. Item requiritur q co
fiteatur in iudicio et coraz suo iudic
alis no pinudicat et e l. i. et et de
iudic at si cita. Tamen tu con
fessio extra iudicium facta valet
sedm distinctoz ponam | e § Si ffe fr
contractu. Item requiritur q ad
vsarius sit pns alis no nocz ff
de int. act. l. vlt et ff e ctiam
§ Si quis. Item q certum confiteatur
quia nisi re qui confitetur etiam
det responsionem de certa re vel qn
titate no valz confessio vl si obs
cure confiteatur illud accipitur
quod magis expedit adusario
suo ff e l. cum et ff de integ
act. de etate § michil interest.
Item q no sit contraria nam vt si co
fiteor me interfecisse hominez qui
viuit ff ad l. aqu in nauig §
vlt et hoc si pbo illud viuere. vl
si confiteor illud ee filium meum
qui e maioris etatis quam ego
vel si confiteatur sedm cognicione
actio tu alio ee no pt vt si no
uali actione agatur noe liberi
hominis qui tu seruus putabatur
et pendente iudicio pinuciatur
liber no obstat confessio ff de inter
act. Si is cum et et confessionibus
Item q no sit con ius alr no no
cet ff de pact int. gen § et si sta
plo et et de pact pactones et |
de qd. appo Si conditones et xx
xv q i. Solet queri Item q fi
at de re litigiosa ff de interog
act confessionibus et in confessum nulle
sunt ptes iudicis in cognoscendo
sed solu inferendo senaz ex ia
confessione ff ad l. aquil et et de
insoct ppt ea. Si vo extra iudiciu
fiat confessio distinguitur. aut confitetur
de crimine aut de pprietate alicui rei
aut sup possessione. aut sup aliquo
contractu. Si sup crimine quis con
fiteatur dixerunt quida q nocet
ar. a contrario sensu et e l. vna et a
nulla det dampnari nisi p viam
accusationis vel denunciationis seu in
quisitionis conuictus fuit | de accu
qualiter Hijs inquisitionis et c qualiter
et qu tu distingue quando aut ex
eo crimine p confessionem factaz oritur
scandalum et infamia et sic
grauata est opinio confitentis et ideo
pmiendus no pena ordinaria sed
extra ordinaria ad arbitrium iudicis
| de excess. pla. qua sit grave aut
no est ortum scandalum nec infamia
tunc no pinudicat et de iudic at
si cita. Si sup pprietate fiat confessio
extra iudicium vel a iudicio fca causa
adiecta no pinudicat vt si quis
bona mea que prius fuerunt confi
teatur meus fuisse no nocz confessio
ff de int et ff ignum cum fca. Et e
co q nunq nuda traditio trans
fert dominiu nisi iusta ca pcedat
vt vendicio vel alia ad quam tra
dicio sequitur ff de acq re do in
ss et quia traditionibus dominia se
quent et de pact tradi § i. sed
solo animo dominium no admittitur ff
de acqr poss. Si quis iu. Si
aut sup possessione confiteatur di
cendo se no possidere statim ea
amittit licet possideat. Et e
co quia solo animo amittitur
possessio ff de acqr poss possideri

¶ In annuteda et solo anno teti-
netur C. de agr. pos. nemo am-
bigit ¶ Si super contractu quis co-
fiteatur ex iudicium distinguitur
aut confitetur inter viuos aut in vl-
tima voluntate Si inter viuos
distinguitur aut confitetur ad alium si-
bi obligandum et tunc non prodest
donum q. ii. q. ii. et C. de probat-
exº aut confitetur ad obligandum
se alii et tunc distinguitur quia
aut confitetur extra iudicium se debere
mille tali nulla causa expressa
et tunc non preiudicat confessio ipsi
aduersarius alias de iº debito os-
tendat i de fide instr. Si cau-
to aut confitendo causam tunc subdis-
tinguitur aut expressit causam mu-
tui aut dotis seu alterius causam
ut pote depositi vel venditionis
etc. Si causam mutui expressit tunc
confessio non nocet confitenti infra
biennium quin possit opponere excep-
tionem non numerate pecunie Sed post
biennium nocebit C. de non nu-
pecunia In contractibus in prin. Sed si
causam dotis expressit non preiudicat
confessio post biennium vel tribus me-
sibus elapsis C. de dote cau. non
nu. l. vlt. et aut ibi posita
Sed expressit aliam causam confitendo
se causam mutui vel dotis puta de-
positi venditionis permutationis seu
legati etc. obligatur ut i de fide in-
strumentorum Si cauto et i e c vlt. quod
ideo verum est ut si confessio fuit
in scriptis sit probare contrarium per scrip-
turam ut i l. generalis et C. de pro-
bat cum indebito quod vlt ¶ Sed
que est ratio quare cum confessio-
fitetur ex causa mutui vel ex
causa dotis datur exceptio non
numerate pecunie seu exceptio numerate do-
tis usque ad biennium et non confes-
sionem ex alia causa immo statim
preiudicat Ratio est ut dicitur per C.
eodem quia in illis duobus casi-
bus scilicet mutuo et dote fiunt cot-
tidie instrumenta de pecunia seu do-
te confessata ante tempus quo pe-
cunia numeratur vel dos tradatur

vt ipsum factum ondit et ad ea que
frequenter accidunt iura adaptantur
non ad ea que raro ff. de leg. l. i
q. Si ea et ff. de leg. l. na adea
In aliis raro accidit quod fiat pre-
instrumenta quam res deposita seu locata
seu vendita tradatur et ideo se-
cus ¶ Si aut confitetur inter vi-
uos ad liberandum distinguitur aut
confitetur ad liberandum et tunc nichil
ei prodest ut dictum est B. e. q. Si
se contrahit in prin. aut ad alium li-
berandum a se statim preiudicat in ci-
bus equalibus Ita quod non admit-
titur postea probatio in contrarium ¶ Pri-
est quando procurator fisci confitetur vecti-
gal esse solutum C. de non nu. pec.
In contractibus ¶ Secundus quando mulier
confessa est per fideiussionem pecuniam
recepisse C. ad vell. auth. ¶ Ter-
tius quando procurator fisci confitetur
pecuniam esse solutam pro re destracta
C. de quadrie. prescrip. l. ii. q. vlt.
¶ In aliis non preiudicat usque ad
xxx dies quam habet exceptionem non
numerate pecunie quod est verum si tamen
liberationis expressit Sed post xxx
dies elapsos a tempore confessionis
facte ad liberandum a se preiudicat C.
de non nu. pec. In contractibus q. plenius
¶ Et nota quod in confessione facti ex-
tra iudicium ad deliberandum non est neces-
se ut causa deliberationis exprimatur quia
sine causa preiudicat ff. de pac. pac-
tum Secus in confessione que fit ad
obligandum se alii et est ratio quia
promptiores deberemus esse ad soluendum
quam ad condempnandum ff. de act.
et obl. ar. nam ¶ Si in vltima
voluntate quis confitetur distin-
guitur aut ad obligandum sibi et
tunc talis confessio nichil operatur
C. de probat. exº aut se alii ob-
ligando et tunc distinguitur quia
aut capaci aut non capaci Si
non capaci ut pote filio illegitimo
cui nichil legare poterat vnde
dixit tali filio meo debeo x

que ego bonis suis ad me peruenerit tam confessionem presumit lex in fraudem esse fictam, et ideo non preiudicat suis creditoribus ut l. i. alt. docet de mere sio ut de ff de probat. qui testo. Si capaci distinguitur / aut testator mittat sit debitum / et tunc valet confessio / et heredes tenentur illud soluere ff de l. iii si quis desedens § in codicill. / aut non mittat / et tunc subdistinguitur / aut expressit certam quantitatem quam confitetur se debere tali / et tunc valet ut legatum / non ut debitum / ut tum uel debeatur § de fal. causa adiect. l. ii. et ff de dot. p liuens § quisquis. Veruntamen si talis debeo tali ut patet in mysterio quod sit penes se non valet nisi appareat per mysterium C. de fal. causa ad l. prec. et fin. / aut non expressit certam quantitatem et tunc non valet ff de lib. lega. l. legatum et ff de l. i. Si sit. aut confitetur ad alium liberandum quod a se statim confessio liberat (confessio) sive debitor solvit sive non quod liberatio intelligitur a se legata C. de fal. causa adiect. l. i et ii.

N Secundo de positionibus est videndum et primo quid sit positio et unde traxit originem et in quo differt ab interrogatione. Secundo ad quid positiones sint inuente. Tertio quibus positionibus tenetur responderi uel non et que sit pena nolentis respondere. Positio est dictum loco interrogationis positum nam quod olim ponebatur sub forma interrogationis hodie de plano ponitur ut si. Si vellem contra te nomine hereditario sic dicere domine iudex interrogetur t. an ipse sit heres p. et ex qua parte sit heres ff de int. act. l. i et l. Si fideiussor § i et ii. hodie sic dicitur pono quod tuus est heredem p. Item ponitur quod habet originem et tamen traxit sed unum posito non solum ex usu forensi quia per quendam frequenciam in ore uit et ex lege scripta est ff de in o suis § a de inofficioso ubi dicit

de positionibus

imponitur interrogant parte legata quereretur tamen pote ingruit mate dicte ut. Differunt positiones ab interrogationibus non certam sed forma quia interrogante ponitur ut per se apparet / Sed interrogatio potest fieri tam a iudice quam a parte ff de int. act. Sed si § i et l. de etate § qui interrogatus et ita a precono aduersarii non tenetur aduersarius respondere ff ad l. iiii de adulterio. Si postulauit. Positiones vero fiunt a parte et possunt fieri ab utraque nam communiter sunt in de testimonium § preterea li. vi et c. de elect. dudum ii cum medium et de lit. cont. c. uno nam positiones sunt ad releuationem probationis et temporis quibus maius probatio puta tum excipit ff de except. l. de exceptione. Inuente sunt positiones ut parti releuent ab onere probandi et maxime per testes quia quoniam est ad honorem probationis venire ff de re. vend. qui destinauit facilius enim sunt confessiones quam productiones testium cum testes boni sive ydonei vix inueniantur et cum labore et expensis producuntur ut in de testi. cum olim et de testibus cum sup. et iii quod ite in causis ut venturus. Item ut vitantur elicia ab ore litigatoris ar. C. de int. tal. certum et in de iniur. ex litt. quia si pars confiteatur testes requirendi non sunt cum confessus in iure pro iudicato sine p quicquid habeatur in e. c. ii et l. Debent autem et possunt fieri positiones an lit. cont. c. de lit. cont. c. uno et c. de elect. dudum ii et ita post iuramentum de calumpnia vel de veritate dicenda in e. Si post prestitum li. vi. et lis fiat contestata licet summarie admittitur ad instar interrogationum in de fide. instr. cum Iohannes. Positiones vero non valent nisi fiat super re de qua lis sive

contro'sia est ff de interro. act. l. de
confessionibus et C de off. dele. Cum
olim. et dnt formari verbis affir-
matiuis et no negatiuis dicitur ar
j de pbat. qm et C de edict. bone
et de ra possess. et ffe cū extra et
est ro quia illud solu poni det
quod pbari pt. sed negatiua directe
probari no p. natura pbata. Ideo poi
no det. et hoc est verum generaliter ta-
men salit' in certis casibus si fiunt ta sup
tali facto quod aliter probari no pos-
sit. nisi p confessionem adversarij tunc
iudex potest eam admittere si equi-
tate suadente hoc viderit expe-
dire j e Statuimus li vi. Quod indi-
recte bn pba' negatiua cu habet
affirmatiuaz implicata j de testi.
ex tenore. Nota q est negatiua
facti, iuris et qualitatis. Nega-
tiua facti est duplex pura et sim-
plex que no hēt determinatoz loci
et temporis vel alterius rei. ut si
aliquis dicat se nunquam fuisse ci-
tatum. vl nunquam contraxisse cu
Berta. talis negatiua pbari no pot
directe nec indirecte C de edict. bo-
ne et vi q vlt quod actor. Si vo
adiciat' temporis vl locis. nc constitu-
tut pbari pt indirecte j de testi.
ex tenore et c. ferens et C de
cont. emen. et quint'. scripti opinio
negatiua pba' cu in se hēt affir-
matiuaz implicata. ut si dica' Ego
no sponte emancipari q. d. coac-
tus emancipari. et hoc dz pbari
ab eo qui negat C de emanc.
Sr hoc. Negatiua iuris bn pba'
ut si negatus emancipatoz non
recte factam hoc ipm pbare debet
ff de pbat ab ea parte. Nega-
tiua qualitatis e ut dicit iste no e
ydoneus. nec no literatus. nec no sol-
uendo pt. et dz pbari ab eo q
hoc dicit. quia quilibet psumi' ydo-
neus nisi pbet' contrariu j de psump.
dudu et C de seru. moz. ff t
vno et j de v. sig. contraz la vj
Item no valet poito si no re-
leuat ponentem nc recipi debet
quia sit no dz quis admitti
ad pbandu quo pbato no pdest
C de pbat ad pbatoz et C de
off. dele. Cu quingat in si. Ita
no det admitti ad ponendu quo
confessato no pdest nec no re-
leuat in ca' quo. Item si positio
no fiat ad cam. nec no sit sup
re de qua agit' vl sup eo
quod repellit agentem qu
fit ex pte rei no dz recipi q'
est impertinens et h est tantu
mo' istu modu et precipui q'a
licet fiat sup re de qua agit'
no tn releuat ponete. Item
positio que pendz ex illa que
fuit facta et negata recipi no dz
v. g. ponit actor q a. vendidit
sibi fundu talis poito no e ad-
mittenda pt duo, primo quia no
ponetem tu nuda tra-
dicio no transferat dnium ff de aq.
rez dn. l. tradita et de don.
l. nuda. Secundo quia pendet ex illa
que negata fuit. vn tenes si ad
ista respdit incurret desicali accept
piuriu et hc iudex dicat' peccare
quia dicit impe no ffabit me
actorem piuriu C de rei ven. l.
ij. et j de iniuri Si vo. Si aut
positio sup illo articulo de quo
iam quesitu et respsu fuit sic
negando sine affirmado de eo-
dem no est amplius querend
ff nau. ca. sta. l. licet quia si
tunc negauit et mo confiteatur
vel si tunc confessus fuit et mo
negat et reatu piurij et infa-
mia nullo incurrit quia duo
contraria sz vim eis et sibi credisse
videt' vn tanqz variationis
tetatus no est audiendus
j aut de his qui inficdi ad
ap. c. l coll v. Item det ee
clara poito no obscura alias
no e recipienda et oritur
quinqz obscuritas ex vbo quinqz
ex rone at. C de infirmat ut
Rusu et C de pu. et alis sub-
sti. pribus et ff de act. ep
et ven. l. i. et l. tene' Sic
ego clare et no obscure dz
quis ad petitoz rndere ff de
inter. act. de etate q' ingill
Item si positio fiat i gñe

qualissimo recusanda e ut in-
utilis et nulla v. ff. Ponit ali-
quis sibi deberi fundum in gen'e
vel ponit q aliud dz sibi aliquid
Unde no dzt quia inutilis e ppt
inutilitate solucionis pstande cu
fundus unius digiti liberet de-
bitorem. Ideo no dzt ca talis
posiciones vl pbaciones labore
ff de v. o. l. Stipulacio ista. ff de in-
ut. Cu dos l. generaliter et l. de
v sit locus. Item no dzet ea
posicio implicata sin multiplex
id est qd contineat duo dicta
quorum alterum ps est vra et altera
fla et unde no possit vel no
debeat, vm informari et flim asse-
re sit pcm lz utrumque sit gne-
tum possit negare reus tn ut re-
spice videat dz implicata exio
ne ut dicit ei iudex vl fa-
cias duas posiciones vel te no
admittam quia aliter debz iudex
ut ctu expld ponat et ctu rnsid
deinde ppt piculum piurij vocand
ff de min. de etate l. q aut.
Hodie vo dr q possit poni im-
plicita et tenet adusarius rn-
de pse ad quelz articulu i po-
sicione contentu l. de testi pnau
q ptea li. vj. q° Sz quid si
pars sit adeo simplex q no co-
gnoscat posiciones admitten-
das et respondendas. nunquid iu-
dex compellz ea unde i utili
posicioni. dic q no. immo iudex
ex offo suo repellz ponendo
dic l. de excepc pia li. vj. po-
siciones em dzt dari i scpt
et p nom sut ponende i actis
ut l. de pbat quoniam q deinde
dzt ptes quemie et examinare
utru sit admittende vl no. et
examinate si fuerit admitte-
re dicit iudex ponenti. ponis
tu hoc tuo iuramto et ipse dzt
dice sit et inmedi debet
interrogare adusarium ut rndeat
sic dicas tuo iuramto quod
tu scis vl credis. q° Si vero
talis sit posicio q uits dubitz
dz pete indutias ad delibandum

cantat tm ne dicat ego volo he-
re consiliu quia iudex ipm no
audiet. Nam quilz psumitur scire
sua scie melius qz alius. et
i ppo facto no sustinet ignorant-
cia ar l. de rgl ipt ab excato
Et ideo sup posicionibus sua no
dz here consiliu nc aliquo cu
pse bn possit delibare lizt
posiciones deant formari p advocatos
pcium cu ptes sint adeo indiscrete
q ipse formare nesciunt ar. l. de
iudic pastoralis. q° Pena rei vl
posicioris ipius qui ptz pcium
veritate aut calupnie iuramtu
posicionibus adusario sibi factis
interrogatus infficit a iudice rn-
dere absqz ca racionabili recusat
aut no vult seu continuauit se
absentat est ut habeatur sup hijs
de quibus in eisdem posicionibus
interrogatus fuit p confesso. q° Sz si
aliqz rnde sit iussus contumacit se
absentet p confesso haberi no debz
Sz e aliis q enim tamqm contra
contumacem procedend l. c. Si ptm
pscrib li. vj. q° Sz quid si no p-
rsus tacet ut dicitur rndet qo
v. ff. ponit actor q mutuauit
ei x adusarius rndit con-
fiteor me sibi aliquid debere
numquid dr rndere ctc quia
obscuru dicitur p no dicto habetur
l. de pbat. In terra et l. de
cosn. cu clamor. q° Deinde qo
fiet dic q urgeri debz ut
ctam confiteatur ad hoc ut ctus
maneat iudex et actor ff de
confess. liceat alis iudex ctaz
no possz ferre snaz quod fa-
ce tenet inst de act l. curare
Item quid si reus no negat
qd positu e ut fatetur sz dicat
se nescire vitate dic q com-
pellend est pcise dice quid
in credat l. de iur cal l. y.
q. ij. sufficit em dictu ta

cedo et hoc viij est ubi iuram:
tum e de calupnia ¶ Secus
ubi iuratum e de veritate di:
cenda ex tunc de veritate et
sua dicat unde habebit indicias
ad deliberand͂ cum dicat se dubi:
tare ff de interrog act qd' interroga
et C de in' delib' ¶ Si vero post
et ff de iureiur' ius iurand͂ l ita

Sequitur de probationibus Rubrica

Probationes sunt necessarie in
iudicijs propter negationes pe:
titionis et positionum ¶ Ideo co:
sequenter est videnda de proba:
tionibus ¶ Et primo quid sit proba
et unde dicatur. ¶ Et quis probare
debeat / ¶ Et quot sint species probationis
¶ Probatio est rei dubie per te:
stes vel instrumenta et plurimum per in:
dicia et presumptiones ostensio ¶ Et
dico plurimum quia in causis pecunia:
rijs et civilibus indicia et pre:
sumptiones probant C de fid' instr'
¶ Sic et l de presump. per totum ¶ Ita
ut per eas si clare sint vel violente
ad sententiam procedatur xxx q v ad
dixit l de presumptionibus libris et
ff de his qui sunt sui vel alieni
iuris ¶ Sed in criminalibus non suf:
ficiunt ad condempnandum quia in omni:
bus ad penam ex presumptionibus
procedi non debet l de presump litteras
et ff de pena l absentem et ij
q i primo ut sint indicia indubi:
tata et luce clariora C e Scia
ant vel aliter diffinitur sic ¶ pro:
batio e rei dubie per argumenta
ta quecumque ostensio ¶ Sed hoc magis
est locum in disputationibus quam in
alijs probationibus l de v sig:
ficatione cum causa ¶ Probatio di:
citur ab adverbio probe quia probe facit
qui probat quod intendit. probare enim
dicitur actor illud qd' affirmat ff
e ei qui dicit / quia negantis
secundum rerum naturam nulla est
directa probatio l e quum et C e ac:
tor et c de electione bone l
nisi ut dictum est c t. pro quod po:
sitiones ij et non contra actorem
in libello reum excipiente vel

contra inveniente / quia tunc actor reus
efficitur C e l ij et ff e l excep:
tionem ¶ Et si quis interrogatorum suam non
probet succumbit C de rei vend'
l ult et si agitur de crimine per ac
cusationem vel denunciationem actor
vel denunciator si non probet pu:
nietur l de acc cum oporteat
et c super his et C de acc et
per totum ea quidem ¶ Sed quis cum
non agatur sine cumulo sine cri:
minaliter actore non probante re
cum convenitur et si nichil proba:
vit debet absolvi l ut ex. sup.
c vno et vj q. vij actor habet
regula fallit in xij casibus
positis l ut ex. sup. quod hic non
per actorem ¶ Sed in duobus iudi:
cijs s. finium regund' et familie
utique pars probat l e ex lib ¶
Item quia multociens ea que
fiebant in iudicio negabantur
ideo statutum est ut tam in or:
dinario iudicio quam extraordinario
iudex semper adhibeat aut
publicam personam si potest habere aut
duos viros ydoneos qui fideliter
universa iudicij acta conscribant
videlicet ¶ Citationes ¶ Dilationes
¶ Recusationes ¶ Exceptiones ¶ Peti:
tiones ¶ Responsiones ¶ Interrogationes
¶ Confessiones ¶ Testium depositiones
¶ Instrumentorum productiones ¶ Interlo:
cutiones ¶ Appellationes ¶ Renun:
ciationes ¶ Conclusiones ¶ et cetera
que occurrunt competenti ordi:
ne conscribenda ¶ designando
loca. tempora et personas et sit
scripta partibus tribuantur ita quod
iudicis processu non presumitur
nisi quatenus in eo limites continet
docum l e quum co ¶ Sed q°
in quantum correcta sit illa
iura que dicitur quod semper
presumitur pro hijs que a iudice
facta sunt l e per cessionem et
l de re iudi. ¶ Sic et de electione
bone et c de renun. ¶ In prima
et inst de fide instr c ult

et ii q vi hoc ctr placuit Sed 9o
distinguit host sup hc. aut
queritur de hiis que a iudice
acta sunt an sniaz aut ptm
Si de hiis que acta sut an
sniam no stat n quid litis
contestat documet l e qm q
Si ptm sniam distinguit
aut e appllatu aut no Si
e appellatu stat p snia ff
qm ap sit illud Si no sit
appellatu distingui aut e
defectus in sbalibus aut i aliis
Si in subalibus tacitnitatis
pon no pt facte sniaz aliqz
que na est ut si lis gtestata
no sit vel si die feriat feta
e gtesta litis zc Si vo pa
ntur defcty in aliis tuc sta
p snia ut dut iura signata
s e q v Sz nuqd vn dicat
primo q si snia lata e utraqz
pte pnte vel pcuratoribus pcu
a qua no est appellatu et
snia in scripte appeat i ius
p sunt p ipa qp si aliqua pau
vellz eam impugnare zone
pcessus no dz audiri qua
psumend e omnia rite acta
ex quo ipe snie nec dixit
nc appllaunt Sz pone q iu-
dex madauit aliqm iudicia no
admitteret tlem ad actus quo
ipe e excitatus nuqd credet
ei host distinguit aut dicit se
ee ptem et ipm excusasse
et tuc no credet ei l t. pcuso
An tu n quid lemus gstitit
documet l e qm q et e
de testi omnibus et in q iij.
Item nullus aut admistam
cuiuqdam alterius tuc credet
ei l e ps cessionem et l de fi
de insta e i et ij et e eod
dilectus Sz pone q sit ex-
tractus admistary scriptoris in
qua credet scripture dic qp
no e de testi omnibus et in
q iij Item nullus Sed quid
si est extractus admistarium
dictatoris qui no scripsit nuqd
credetur ei. dic qp sic e de testi
dictatibus Spes pbacionis
sut sex sc p rei euidenciam
ut pote si quis fuit in adul
terio pubz depphensus l. di.
Si quis diaconus l de accu
euidencia ij q i. de maita et
ff de ritu nup. pala et vlt
Item p fama iiij q iij Item in
criminali v. ite sepe et l de testi
ptea Item p testes l de testi p
totu et l e extris Item p instra
l de fide instrum p totu Item p
psupcionem violentam xxx ij q i
et infra de spon. is qui et in
q vij q Si quis aut et l de p
sup. extris Item p inspectam
delectacionem l e e ij et l de in ine
e vlt p Item p inspeccionem ocu
lorum l e ppositu et l de fri
et ma frigiditatis et e vlt lig
sepe fallent l e tam xxvij
q i nec aliqua Item p confessi
onem ppriam s etia puaciam
e e no nudis et ff e quidez

Sequitur de testibus Rubrica

Tractatum est de pbacionibus
in generali Nunc videndum est
de ipsis in speciali. fiunt enim
probaciones p testes et instra
Sz prius de testibus quia gstat
vocem viuaz mortua dignio
rem in aut de fide instr
q Si vo coll. vj Item vide
dum qui pnt ee testes et
qui no et gsequenter de in
famia Annot testes requi
runtur in omi ca qui iurare
dent. qm et quoties sut p-
ducedi de quibus interrogan
dum et i quibus concordare
et que diu si testes testimonio no
crea. Et vtru pq publica
pnt qui pdici Testes
antiquitus sr stites dicebantur

9o

9o

9o

eo q sup stati te profebant ut
pte nomis ablata testes vdn
de v sig forus ¶ Omnes pnt ee
testes qui no prohibent qui e
dom da testibus introductio
prohibitorum est ut quilibet
admittat qui no repelletur
ff e li. ar. f. e. t. i. ¶ Sz i testibus
sit consideranda que i his v
sibus qtine ¶ Condicio. sexus
etas. discretio. fama. et for
tuna. fides in testibus ista
requires ¶ Condicio sz an li
ber sit an servus Nam sepessi
mus metu dnantis testimoniu
supprimit veritatem de v sig forus
q testes Et ideo testes ee no
pt iii q iii q Item servi et c
de testi aut si dicat n indestus p
bacionis cu tormentis amittat iii
q iii q Item servi Item omnes fa
miliares et domestici a testimonio
repellunt e. In litis C de his
qui de te qf pnti q et iii q
v. c. i. et iii q iii. q Ite in cri
minali v Ite in iure et v tes
tes ¶ Domestici appellant qui
bus impari pt rone ptie ut
dm ceptate ut i l pnti et iii
q iii. q Ite et ydonei fami
liares appellant consanguinei
colonus. a scriptcius. mercena
rius. filius in ptate. libertus.
servus et omnes habitatores in
domo et tales admittu consi
derata affectione ut q eos psu
mat vel exceptis illis quibus
impari pt ar ff e questione
et iii q iii q Item testimonium
fallit in causa matrimoniali
e quociens et c sup eo i
dit ut i qui matri at p q q
Item in causa ¶ Item in ca
bellie pnt clia emse orthe
ee testes e Insup et c cu
minus et c tius et iii. q i
Sup prudencia et tato e q
tiuse vinusitatio no sit sin
gulorum leg rono singulos e
tangit xii q ii qui manumitti

et ff q tinqs vmu. Qu ma
tipni ¶ Sz nunquid alt duorum
qui hnt tam qrez admitter
in teste. no. quia causa quis
duorum vtriusqz est ar ff de
n mp l illud et C e l libl
q Item inr ¶ Ite testes ee no
pnt qui hnt similes cam e
rspondes et c veniens ¶ Pone
q reus qui dedit fideiussorem
pducit in testem nunquid pt
vr q sit quia emolimentu
ptinet ad reum ff qz ap sit l
i q Bidum hugo distinguit
aut reus est solvendo et tunc
no pt ar ff de fiet gi q et
ff de dolo elegant ff cum
dolo ¶ Item si contraxi cu
quodam no potuit pbare u
p vnu testem et quedam in
strumenta pgca deplimaz simi
enti in q rederet a me que
pgca volui pduce i testem
nunquid pt. vr q no e Ju
lius et ff de qoi simus Inmor
dit q sit qua quilz pt fere
testimonium qui no inveniunt pro
hibiti ff e l i ¶ Sz pone q
uito sa peq testium in simonia
renfat inmp vz dic q no qua
mlr no dicat dimisisse que
tam cito reuiit ff de divor
l iii et ff de iure iurso l Et
q pcata ¶ Sextus sz an
vir ut mlr. Nam varium et
mutabile testimonium semp fera
induat e de v sig. forus q
testes Ideo mlr no admitti
ad testimonium in testes Inst de
testis q testes Ut in causa
criminali xxxiii q v mlrem
nisi cu de omi timlit loqe
p nio q inquisitorem vl denu
ciacionibus e qzz et c tam
lis et q clerici infamatum
ut ibi Sz in causis civilibus
et matrimonialibus admittit
e sup eo xv q iii q ex eo
et ff eo. q eo et s de md.

Intuitu li. vj dic ut ibi in q vol
est dcm. ¶ Requirit etas quia
minor xiiij annis non admit
titur in civilibus iiij q. iij.
§ 1 et in criminalibus non admit
titur minor xx annorum iiij q.
iij. It. in criminali c. In testis
¶ Sed minor pupillus factus
pubes potest testificari de his
que vidit in pupillari eta
te. Host. dicit quod sic, et per quos
similis factus lib. de his que
an vidit ff de v. sig. nota
q. Instit. et at op. 1 qui
ma at pt. e. ult. ¶ Item
requiritur discretio quia furiosus
et mente captus a testimonio
repellitur sicut ab officio iudica
ffama di iij q vij § tria ¶ Requi
ritur etiam fama in teste quia
si vita bona defuerit fide
carebit. de v. sig. forus in fi.
et i e testium. Vir timosus re
pellitur et preceps in omne i e ve
niens et c. testium dic ut i de
si q. qui aut admittuntur et b
de confess. Item requiritur vi
ta. Vilis infamis repellitur a tes
timonio i e ex parte et i de
testi. eo pt. ca. et a iudicando
repellitur iij q vij § tria et
ideo videndum est quid sit infa
mia. et quot modis irrogatur
¶ Est infamis e vicius status
vita et moribus e improbatus
sicut colli. ff de i ius no c. l.
ez et si q. ptor et ff de obs
lib. l. honori et l. lig. ¶ Et fa
ma e ille se dignitatis status
moribus et legibus approbatus
¶ Infamia. alia facti. alia iuris
Infamia facti multipliciter irro
gatur ut cum quis per cunctos
a testimonio repellitur i e testi
monium. Vel cum pr. per verba turpia
et ignominiosa filium suum he
redem instituit dicens Heres
filius meus nequam proditor

et huiusmodi heredem meum instituo
ex quibus ea infa. ar. ea que
pt. ¶ Item per verba iudicis dicentis
aliam postulanti turpiter i.
calumpniaris. Nam ex hoc irrogatur
eius existimatio ex quibus ex ca.
infa. ut l. viij. vel si dicas
alicui bene facias si te ad frugem
melioris vite convertas. Et sta
tu tuum in melius reformares
et sic ea et interlocutio ¶ Item
et multis aliis modis infamia
facti irrogatur. et talis infa
mia tecz aptatur effectus. Nam
repellit a dignitatibus. s. de
excess. pla. Inter dilectos. quia
personis vilibus et indignis di
gnitatis porta patere non debet
ut ibi et infa. de teg. in vite
Infamibus li. vj et c. de infa
mia l. una li. x ¶ Item repellit
a testimonio i e testium ¶ Item
repellit a denunciatione i de ac
cu. Inquisitionis infi. ¶ Item inducit
querelam inofficiosi testi. fratris si
infamis heres a fratre fuit institutus
et potest rumpi testamentum c. de in
of. te. fratris si talis a iudicando
sim. p. non repellitur iij q. vij q.
ex his ¶ Infamia iuris con
trahitur ipso facto aut quando pe
ne Ipso facto cum miles qui cum
militie insignia aufert igno
miniose et illum in exilium mit
tat eo ipso fit infamis ff de
his qui non infa. qui agit que ig
nominiose ¶ Alia genere pene
inflicte ex ca. aliqua prece
dente vel melius Genere pene
et debiti declarati per sententiam alia
per sententiam ipso facto ut si quis
fecat simul duas uxores vel de
biga. nup. in pri. Vel si habet
binas simul sponsas ut primus
vo salute. indicio edicte ff de
his qui ne infa. l. i. et l.
quid ergo vel si quis veniat

corum cessatorum iuramento firmata C.
de cessat. Si quis maior. Item si
exercet inhonestum seruicium et illicita
exigit usuras usitatas in q. vij
c. porro. Quando pene infliguntur
infamia iuris ut quis publice
furtum committens captus a viden-
tibus ducatur ad iudicem qui audi-
to maleficio duxit fustigatum
eum quod factum est C. quibus ex
causis infa. irro. fustibus alias
si causa non precedente fustigatur
non erit infamis ff de his qui
non infa. ictus fustium. Item simpliciter
infamia iuris irrogatur ut in
criminibus publicis et dicuntur pub-
lica crimina eo quia quilibet de
populo ad eorum persecutionem ad-
mittitur ut est crimen lese maies-
tatis heresis et symonie j de sy-
monia tanta et alia crimina
de quibus habetur inst. de pu.
iud. Item quilibet condempnatus
a iudice ordinario vel delegato in
talibus criminibus est infamis infa-
mia iuris ff de pu. iud. infamie.
Secus si ab arbitro quia sententia ar-
bitri non infamat ff de his
qui non infa. quod ergo C. ex con-
sensu. Item propter sentenciam in privatis
criminibus et famosis infamia iuris
irrogatur et sunt sex quorum
quatuor hijs versibus continentur In-
dex dampnatus infames red-
dit ubique. Raro vi decepit
infamia furti doli quia ut probatur
ff de his qui non infa. c. i.
Relictus cum mulier aliqua fingat
se pregnantem viro mortuo et
nomine ventris calumpniose
petit se mitti in possessionem bonorum
viri defuncti que fraude de-
tecta condempnatur ad restitucionem bo-
norum ipsorum ff de his qui non
infa. notatur. Secundus est
crimen expilate hereditatis ut cum
quis condempnatur qui iacente
hereditate res ipsius hereditatis
subtraxerat C. quibus ex causis
infa. irr. Si de expilate. Item
infligitur propter sentenciam in quatuor actionibus

descendentibus ex iniuriis contractibus
qui in hijs versibus continentur. Ac-
cio mandati tutele depositi
quia. Sunt famosa seu pro socio cum datur
utraque. Hec probantur ff de his
qui non infa. l. i. et dicit decreta
quia ibi agitur tam de pro socio
quam de calculo. Ideo infamat
ut ff de his qui non infa.
l. furti C. mandati. Sed quia
actio non infamat quia ibi pro
de calculo agitur ut in l. socii
C. ult. Omnibus istis modis
et aliis similibus quibus iuris
infamia irrogatur repellitur
iudex infamis et testis. Item
ipso iure est infamis qui he-
reticis impendit consilium auxi-
lium ut fautorem j de hereticis Si
adversus et qui rescriptum vel privi-
legium principis astute vel ma-
liciose impetrat C. de leg. l. ij.
Fortuna requiritur videlicet utrum
sit egenus vel locuples in
q. iij. Item in criminali v. Si te-
stes. Item fides quia infidelis
contra fideles non admittitur ij q.
vij. Si hereticus et c. non potest
et xxiiij. q. iij. Ipsa pietas.
Item nobilitas et dignitas
testium debet attendi quia inter
testibus non prevalet semper
j e. In nostra et iiij. q. iij. C. Si
testes et duobus C. sequentibus.
In causa vero propria nullus
recipitur in testem C. e. omnibus.
Item testis esse non potest in causa
appellacionis procurator appellantis ut
ille qui fuit advocatus eius in iudicio
priori j e. Romana l. vj. et ar. C.
de assessoribus l. nemo infra. Item
iudex vel assessor in eadem causa
in qua fuit iudex vel assessor
testis esse non potest ij q. vj. Sta-
tuimus. et potest iudex a iudicando
removeri ut ferat testimonium j e.
dilecto et iiij q. iij. Item in
criminali. Item pater et filius vel
duo fratres possunt esse testes in

putaria crimina

eodem testimonio iiij q. iij § item
in criminali v. ite pr. Duo tes-
tes admin(us) requiruntur in omni ca(usa)
ut e. li. 12 n. 2 iiij q. iij § ite v.
min(us) et ff. e. ubi mi(nus) fallit in
nove casib(us). Primus est in deposi-
ta pecunia ubi requiruntur tres
testes ij q. vi. Si liina in aut.
de instrume(ntorum) tutela § si quis in-
git cont. vj. Secundus in purga-
tione diaconi ubi requiruntur
tres testes ij q. vj. Si liina. Ter-
tius in contractu qui excedit libram
auri ubi requiruntur v testes in
aut. si ccid p(er) e. s(ed) no(n) notorie.
Quartus cum quis obligatus est
alteri in scriptis et sibi solvit et
alter petit secundo adhuc et
vult probare solutionem per testes
v. quinque requiruntur ff. ho. c. e.
testium et aut. rogat. Quintus
in codicill(is) et in donatione causa
mortis ubi quinque requiruntur C. de
donac. ca. mor. l. ult. et C.
de codicill. l. ult. Codicillus
est scriptura in qua testator ex-
primit voluntatem sine omni voce
sollempnitate ysid. v. Sextus
in testis ubi requiruntur vij
tes. C. qui testa. fa. p(er)q(ue) h(oc) consul-
tissima et e. si unus dic. ut
j. de testib. § qualit. Septimus
in purgatione presbiteri ubi requiruntur
compurgatores ij q. vij. Si liina.
Octavus in purgatione episcopi
ubi requiruntur xij ut ij q. v.
omnibus in fi. de his dubiis
dic. ut j. de purgatione § quot
dicunt. Nonus quia episcopus non
debet cardinalis condempnari nisi
a lxxij testibus presbiter cardi-
nalis cum lxiiij diaconibus.
Cardinalis non cum xxvij subdi-
diaconos cardinalis et inferiores
nisi cum vij ut ij q. iiij presul
et c. se. Item testio unius cui-
uscumque presbiter(i) dignitate
non debet condempnari ut e. li. j.
et ij. nemo sit duo vel
plures ut dom. est in § preti.

Fallit in xj casibus in quibus
unius testis sufficit. Primus
est in clerico qui probat se pro-
fessum per unum testem ut j. de
testi. c. pervenit ij. Secundus
cum dubitatur de privilegio instrumento so-
lus tabellio facit fidem C.
ad l. cor. de fal. Si quis de-
cenio. Tertius in causa denun-
ciationis in qua sufficit unius
testis cum persona principali ut e.
In omni. Quartus super cuiuspiam
p. bonis creditur uni testi cum
iuramento alteri parti delato ut
de proba. ex insinuatione. Quin-
tum cum dubitatur an aliquis sit
defunctus contra xxvj q. vj que
recedunt et c. sequenti. Sextus
cum dubitatur an aliquis sit bap-
tizatus de con. di. iiij cum itaque.
Septimus cum dubitatur an
ecclesia sit consecrata de con. di.
j. solempnitates. Octavus cum
dubitatur an aliquis egit pe-
nitentiam sufficit solus solius
sacerdotis j. de sen. venientes. Nonus
cum probat quis per unum teste
et proprio iuramento tamen sine ab-
sentie xxxj q. j. In causa in fi. et
de proba. ex insinuatione. Decimus
cum agitur ad unum impedi-
endum ut e. S. nup. co. et j. de spo-
pensa ij. Undecimus in muliere
volente nubere in cognita
veritate mortis mariti per certe
prefati que sit habeat unum teste
illi soli credendum est C. de
repud. l. Sz. hodie et j. de
spo. in presentia. Recipi debet
testes cum iuramento ut e. frat-
ernitate quia non testio cuiuscu-
mque religiosus existat si non
iuratus deposuit in alterius pre-
iudicium debet credi ut e. nup. nisi
forsitan apta remittatur ad ip-
sa ut e. tunc et transforma vo-
lum cum dicunt iurare talis e
in habent enim quod dicat tota ve-
ritatem iudicii vel causa quam sciunt

qua nomit de re illa sup qua
iurant in q. xv hortamur et in
aut e q. i. Item q nullam
interserant falsitatem ut q iii n.
et in q. xv preterea Item ut
ex pte dicat veritatem quia
sunt xxiiii q. v nō sane Item
q dicent omnes sine interroga
ti fuerint sine nō ar i de accu
sacionum dilectus Item q nec prece
nec timore vel odio sine pro
alquo amo testimonium dicat i e
qrosc et liz q testes claudi
de facto ut q dom est sum te
nebit occultum usque ad testes pu
blicationem iii q. iii. q iii criminali
v. Item q falso de facto in spe. de
teste. § sequitur et pte ad susa
pere dominum iuras si noluit ve
nire admonitus et potuit alias
eo absente recipi pnt et valet
ac si pns fuisset i e in moni
et dic ut B. ut lit. no ct. p
totum et pte iuramentum prestitu
dicunt examinari sigillatim et i
secreto i e venit et c e nllm
et i de accus Inquisicionis q
i et hoc fuit eos Daniel q
in secreto et sigillatim exa
minat illos falsos sacerdotes qui
tulerunt falsum testimonium contra susa
nam Pone q plures sunt in
dicte et unus solus recipitur
testes nunquid sufficiat. host. dt
q nō ar i e cum tam et B.
de pbat quam Sed pone q te
stis deponit et tabellio sc
ripsit talis testis interrogatus talia
dicit et alii preterea fuerunt pdu
cti et scripsit q idem dicebat
q primus nunquid sufficiat Ita
sentire host. dicit q nō dt i
e cum tam et i de v sig nil
obstat et c. zaco. quia ta
bellio forte male intellexit
aliqua ex quibus idem sensum
cum inseruisset Sed pone q
actor agebat rei vendicatione
produxit testes ad probandum q
erat dominus et testes item dicunt

q actor e dominus et q dominus posse
dit per xl annos nunquid istud
sufficiat ad probandum q sit dominus
servire et host. dicit q nō q
dicta sunt de iure et ideo vi
pone pbari ff de rei ven. In rem
actio Sed quid si testes dicunt
q actor sit quasi dominus et pacifi
ce possedit per xl an. nunquid suf
ficiat dicit host. q sic ar c. de
prescrip. xxx vel xl annis ei
qui emptionis Item pone q
quidam testes deposuerunt et preterea
iuraverunt omnia que deposuerunt
esse vera nunquid sufficiat videtur
q nō i e de testibus ibi sup
quo deponent nō iurati. host.
dicit contrarium quia ea que in co
tinenti fiunt in esse videntur
ff de. re. iu. lecta in adiutorio
q dicebam Bar. h et bar. b
in gone sua que incipit ali
quis inductus quorum dicta
magis una approbant ut in spe.
et q sequitur opponens
Sed nichil approbat. Sed quid
si testis porrexit dicta sua
in cedula et iuravit omnia ibi
contenta esse vera nunquid suf
ficit host. tenet q sic si loqui
nō pt. valet alias nō de host
no xv a e c q. iiii videndum
v q dennitos host. dt q per ex
aminatorem vel alios pt de veritate
melius apparere ar i de testi co
c. n. et ff e l. iii v. tu magis
scire potes Item si quis iuravit
q nō ferret testimonium contra
quendam. et preterea tulit in ipsum
testimonium. nunquid incidit per iu
rium. dic q nō ar i e. Intimavit
ut et expressum i de his que fi
a ma. p. e c i Sed si iudex fuit
datus ad recipiendum testes
nunquid debebit admittere a
lios testes ad reprobandum illos
host. dic q nō ff ma. cum di
ligenter et B. de repet. tu dicta
Item examinari debent diligenter

de singulis circumstantijs inquirendo
prudenter de causis vz loco tpe cau
tela auditu/ visu scia credulitate
Caueat tn cauteq adiuotq ab cau
tenali inteq. que fit p quosda
q° adiuotos vtru credat vel sciat
et e omo delenda de hoc vide
de accoibq inqsi fama et credu
dine) e Cu cau Item iudex
discretus de omnibq istis et alijs
p que possit melius vitas testi
tutari dzt interrogare als no po
ssimq ad veritatem puenire xx
iij q viij accidit/ Si enj dixi
t fuit de loco vel tempe non v
eorum dictu iij q ix nichilominus
de tempe tn distinguit host a
fctm est iterabile et tnc tpus no
viciat testimj aut no est itera
bile et tnc no vz testimj vt in
homicidio ac pdci t nichilominus
q° Sz in quo hora viciat testimj
distinguitur aut fctm potuit du
rare et tnc no viciat Si no
potuit tn durare viciat ac iiij
q iij Si testes Item intelligas
q de qualitate tpis debeat
testes interrogari nisi est suspectus
iiij q iiij, q Item in testibus
considerandum e cu enj testes
suspectus presumitur quibuscumque
medijs pt inquirenda e vitas
ac xxx q v Iudicantem et xxxv
q vi gue et c de eden Ita a
pud que Cu vo agitur de im
pedimento matrimonij scz de co
sanguinitate vel affinitate testes
iurant inrante duo gtines scz
auditu et credulitate/ dzut
enj iurare se a maioribq audi
visse et crede ita ee et qz
viderunt aliquos in gradibus co
stitutos) e quot et c Sz n in
fi Item de forma iurantis sic inqui
sitione facienda dr) de accu
q Requirit vide v Si quis
pena fli testes e tricies vel
dr) de crime fli q committitur
produceudi sut testes regu
lant in ca pnli pq cum lit
gt g vt lit no gt c i c tn

et qr p ton nisi in causibus ponte
ibidem Item Produci pnt testes
vsqz ad tacam pductionem) e in
causis et intelligit h' de dila
tione Ita q in vna dilatione
possit plures pduce testes qolz
die dilationis hodie vnu et
cras aliu et sic ad vltimaz
diem dilationis Ho dicit me
lius q no pnt qualz die pro
duci/ Sz ita die simul pduci
dzut finita pma dilatione
ita causa allegata iudex
dabit 2az et 3taz dilationes
Sz quartam no dabit nisi ex
causa solempnitate) e In causis
que talis est quia inabilit q
eaz petit q no pt vel pactum
testificata subtraxit vel sunt
penitus vel pdolu aut ante
aliqua quartam pductoz exposcat
Sed quia quas desiderat de
nouo pduce prius esse nequit
) e vlt tercian et in aut e q
quia vo coll viij et qr infra
anquam remicat pductor testium
quia pdicta no possit audiri
) e de testibus in fi vt danda
e sup quarta pducto si ea iudex
vidit denegandam vt effrena
tam testium multitudinem compescat
) e Significauit et vlt xx
dr effrenata multitudo testium
) e Cu causam vel post considerat
scdm cause magnitudinem et qualitate
personarum sic h' immo ex eade
ca possit denegare tercia et 4az
du iud i pma dilatione suffi
testes pduxit ac) e de testi
in fi Sz si quarta dilatio no de
cessante effrenata multitudine
applo ppr hoc emissa tz) e
Significauit Item Sz pone q q°
iudex dedit dilatonem trium
mensium vel duoz ad pducen
sciendos et totiens citatos/ in
quid hic pt facere de iure qd vi
quia indistincte dicit) e vlt

Sed ad arbitrium iudicis ē restr[ing]end[um]
ß de off. dele. de causis dit p[ro]
a lege dant[ur] tres menses ad
producend[um] testes de provincia et
ex[tra] provincia sex menses. qui
sunt ultra mare novem menses
ut dicit[ur] est ß de dilat. c. ste
dant[ur]. Unde iudex non d[ebe]t
excede[re] in dilationibus dandis
ium a lege constitutu[m] sed d[ebe]t
dare unum mense[m] ad producend[um]
primos testes et aliu[m] ad produ-
cend[um] secundos. et aliu[m] ad tercios
et hoc si sunt in provincia et
de aliis suo modo. et sic sacie[n]do
non excedit iura a iure constituto
ut q. in c. spatium. et hoc ē q[uo]d
dicit lex q[uod] in p[er]c[ur]su aliis causis
ult[ra] una dilatione[m] secunda dilatio
dari non d[ebe]t loquendo de dilatione
iure vel leg. ff de fer. l. ult.
Sic intellige i e ult. Si ego
produxi testes in p[ri]n[cipa]li et tu
excipias contra personas illorum
licebit tibi producere testes ad
reprobatione[m] meorum et eodem modo
licebit michi excipere contra tuos
et alios producere ad reprobandu[m]
personas tuorum. quia michi a
iure conceditur defendere testes
meos i de si. l. hely et etiam
confirmare in c. in de iudiciis
Sed ulterius tibi non licebit probare
meos quia tunc contra producere[n]t[ur]
contra tercios et quartos licet et p[ro]
quibus producere contra quartos et infi-
nitu[m] i e l. n. et c. Dilectus
Sed si ego et tu produximus testes
in principali licebit tibi obicere
in personas meorum et in personis
tuorum. et tamen iterum licebit
producere tuos ad defensione[m] eorum
quos in p[ri]n[cipa]li produxit. ad repro-
band[um] illorum qui producti sunt
ad reprobandu[m] suos. Sed d[ebe]nt
omnia omnia et alia que obi-
ciunt[ur] contra testes sp[e]cialiter et
qui ultimo reprobat d[ebe]t iurare
q[uod] ad hoc malitiose non procedit
i e pruod' li vi. et ibi excep-

tiones in tempore disputationis debet
firmari q[uia] non expedit testes re-
probare tunc modo d[ebe]t constat an
q[ua]n[do] eum deposuit tu posses reproba-
re testes post a p[ar]tibus testium
p[ro]testatione p[re]missa an a p[ar]tibus
i e p[re]num et i de excep. de in
ß et i de si. l. hely et p[ar]ti-
bus. et post q[ua]m p[ro]testatus fuit se
velle personas testium post pub-
licationem depositorum repellere
si quid post dixerit de facili non
creditur i e p[re]num in si. nisi
i[n]cito restitui ad quantum persona
ne. Illius testis ut pote q[ua]
ita honestus et nulla suspicio
sit contra ipsum q[uod] aliquid dicat ti-
more alicuius omnibus. tunc credit[ur]
ei. Si vero sit suspecta persona
ut timore illo p[re]scripto sit contra
ipsum. tunc de facili non creditur
ei si aliis admonitis Sed ille
qui producit testes contra personas
eorum dicere non p[ote]st nec in sua causa
nec in alia ni[si] ex nova causa
Sed in dicta eorum bene p[ote]st dicere
quia contrarius in serie testium con-
dicit sive p[ro]pter p[ro]ducti sive
in causa sive ex se in alia
ut q. in c. Si quis testibus
Et e ratio quia cum produco
testem personam eius approbo. et
ideo contra personam eius dicere non pos-
sum. et ideo si approbo illum p[ro]
me teneor recipere contra me ut
di. Si romanorum Sed quid sit
dictum contrario et ideo in dicta
testium dicere possum si video q[uod]
contra dicat sibi ipsi. vel aliis testi-
bus meis. vel si facit p[er]d[ic]tum
satis de quibus d[ebe]nt testes
interrogari dicitur est ß e c. ex-
aminari. Item utrum cognoscat
personas litigantium a quibus
et contra quos inducitur alias non
v[idet]ur q[uod] possint p[er]tinere testificari
ut in aut. e c. i et in aut
de fide instr. ita p[ri]mum q[uod]
Si quis i° Item iudex

dz quere tam sue qz si no redd
didit testis no valebit dictum
eius iiij q iij § Sola et xxiij
q iij Si testes et iij aut e q lic
Sed si index no querat et testis
simpr dicit se scire valebit ut de
te iudi sic Item an testis sit
iniunctio alti pti iij q iij § testis
quia tale no posst ee testis ut
de accu cum oporteat de hijs
vide ut e cum causam iij iij glo
Sed inquirendo testis tenetur
reddere an sit cuiuscumque putazque uel
tal qui no possit testificari
Dicit B quod sit quia iste sunt
circumstantie de quibus querimur
ff e l iij et iij q iij § Si
testes Item si testis verum
ambiguum dicat p reo e iu
pronunciand et contra eum qui pduxit
tamen qui pbat dare et apte
dz pbare et de pbat cum pcia
et c ex litteris et ut e cum tu vel
pt qui absentie deposuit a iu
dice iterum examinari ut e cum cla
mor et pt apertaz ex officio
suo pt querere incertitudinem dci
sui a teste et ipsum interrogare
quomodo notum fuit ff de testib
l ij veritate et xxx q v iu
no dicatez Et ad petitionem ptis
no dz hoc facere Et inde
index pt iterum testes pducere
ptibus inuitis Host dicit quod
pt ut e prima et c lic Ad
concordantiam reduci dz ut testes
adimunt quasi sicut pt ut e cum
tu et scandala sunt omnia testi
monia sicut pt iij q iij Si tes
tes Si vero hoc fieri no pt distin
guitur aut vnus contradicit pluribus
aut sibi ipsi aut plures pluribus
Si vnus contradicit sibi expresse no
valz iij q ix prima xxxiij q
vij quod aut et ut de cap Solici
tudine et b de pbat lic nisi
incontinenti correxerit dicta sua quam
excontinuatio no posset ut per
ptea Idem est si testis
parte dicit plus ut ipsi no valeat
ix di Si ad sacros et iij q iij
§ pri sequitur et b de ea posse ei
etiam Si vero vnus testis contradi
cit pluribus tunc contractus no
nocz quia dictum vnius testis nil
pbat xxxiij q ij admonere
et ut e venies etc lic nisi for
te contradicant pluribus testibus
cum quibus scriptus est in apro
instrum et § ad te api l in
fi Si aut plures contradicat
pluribus testibus si omnes sunt
ex eadem pte dicunt quidam
no vz ar b de pbat lic et
ut de fide instr Imputari vero de
quod sine ex eadem pte dicunt quidam
sine ex adversa teste testibus
tibus contradicant index primo con
cordabit contrarietate illam si pt
ar ut e cum tu et de pe di i pri
culose ut de v sig nichil obstat
et b de consuetu cum dilectus nisi
manifesta sit contrarietas quia tunc
testimonium plurium ut ex altera
pte tanta sit dignitas ut minus
deat preiudicare mio ut e i nra
in fi vel nisi verisimilioa lo
quuntur et plura pbentur iij q iij
§ Si testes et b de pbat lic
ita fi Pone quod actor pdu no
xit iiij testes duo pbarunt
p ipso et duo contra ipsum inque
vero pbasse suam intentionem vero p
no b de pbat lic quia i ex
tendis litteris partem vnius ob
tinet testes et instra Et si
pserat diversa instra no pbz
ipso ut testes ut de fide instr
Imputari et c de fide instr In
extendis hos et huius dic quam
ff e v iiij et ut e lic ut obstat
contraria quia sibi dz imputare
qui diversa instra ptulit cum
hoc potuit preuidere Et no opt

Et in testibus quia non potuit di
minuere quod dixerit ar. i. ut et ben.
fic. c. uno. Si testes ex utraque
parte sunt pares omnino reus pre
fertur sua ff. de probat. Ex litteris
et i. de fide instr. Cum dilectus insi
nuasti in quatuor casibus in causa libali
In matrimoniali In dote et de testo
ff. de re iudic. inter pares et i. de
re iud. c. ult. ff. de probat. Cum licet
et ff. de inoff. testi. Si pres ¶
Si autem neuter possidet sed uterque
petit rem ab alio si probationes sunt
hinc inde pares si potest res di
uidatur ar. i. de presump. afferte
Si res est indiuisibilis nature ut
homo equus et similia potest in
tercesserit cui uult ar. i. de pac
tis c. Si cupiunt et de iure pa
tronatus vel dicitur sorte v.
xvj. q. vj. Sors et ff. de iudic.
Si cui ambo. Si vero testes
iam inducti sunt ad probandum
aliquos articulos et alio postmodum
in contrarium inducuntur inducuntur stat
his i. e. ex tenore et c. seriis
Sed hoc intellige uerum quando sunt
plures et meliores quia si equa
lis sunt tunc recurritur ad dignitatem
i. e. In nostra in fi. v. de hoc in summa
glo. ar. statur prioribus quod suborn.
nationem presumitur potius in secundis
quam in primis. Sed si singuli testes
sunt in testimonio sicut singulares
non valet ff. de elec. Cum dilectus
in Genesi et c. bone ¶ Post
publicationem non debent testes inter
rogari ad petitionem partis nisi
ab initio post illos postulasset inter
rogari et id maliciose vel ne
gligenter non fuit permissum i. e. per
tuas quia timetur subornatio te
stium post publicationem in aut. de
e. quia vero i. e. fraternitatis et ex
quo fuerint publicate attestatio
nes non possunt post ea eadem alii tes
tes super eisdem articulis induci
i. c. de testibus et c. Intimauit
Sed super nouis pendentibus ex
ceptionibus et que exclusis ori
untur i. de fi. instr. Cum ro. ben.

Possunt produci quia publicatis at
testationibus in primis ea potest de
ci peremptoria et probari et de
excep. Si quid et c. de probat. et
exceptionem Nouus enim articulus
est exceptio peremptoria et
ideo potest probari apertis attes
tationibus publicis, ad eas et con
tra apparentes i. e. ex tenore et
c. fraternitatis et ff. de do. et con.
fine et i. de fi. instr. Cum Johannes
Et c. de re. ap. per quam ut si
obicitur prescriptio vel pactum
de non petendo vel res iudica
ta et possunt tales probari ap
pertis attestationibus i. de testi.
Sed stultum est quod probat perem
toriam exceptionem antequam sciat
si aduersarius probauit suam
intentionem cum probari possit
post publicationem tamen sit aliud ar
ticulus ut dictum est sicut est in
teste qui reprobari potest et etiam
post publicationem eo quod reus dixit
ff. de probat. licet i. e. Sed cum
Dominus mandat quod ad hoc ex
malicia non procedat vel an
publicationem sibi protestatus vel
potuit, unde quod post publicationem
didicit i. e. presenti ¶ Hec sunt
que possunt testibus obici ut
a testimonio repellantur vz quod
omnes et singuli sunt et erant
tempore sue depositionis male fa
me et leuis opinionis et vite
suspecte ¶ Item quia sunt infa
mes infamia canonica a
nili ¶ Item quia periuri sunt et
in tali causa fuerunt de per
iurio conuicti ¶ Item adulteri for
nicatores ¶ Item pauperes et
propter paupertatem suspecti ¶ Item inimici
capitales ¶ Item quod tantum sunt amici
alterius quod tamen illa reputat
propriam et spiritalem ¶ Item quod precio
corrupti falsum testimonium
tulerunt et similia si probantur

ß de probat l. z. de ob se alias
ptr p l honori j e testim et j.
de except. demu qz ij q i In pris
j de sy p tuas iii q iij Item
in criminali & ex quibus causis
in mt test In pbn j e extrauo
re et c Quia et ff e l pro
ducta & de compben concben
et commit si optiaz et vij
q i Infames Item in vno cas
excepto dilatoria pbari pt
ptq publicacoz et ctl p9 sinaz
an solo3 s excepto excaco
j de excep pia li vi Et no
tres casus in quibus testes pu
licatis attestacionibus no recipiunt
sub eod articlo videlz si immu
tatum est si sufficiens pbacio
facta sit et si publicacio sit facta
j e de testibus in si et hoc intellige
cu idem est modus agendi
secus si alio mo agatur ut puta
si pmo agatur p denunciacoz et
p9 agatur p accom j e venies
et c Tuum in tua vel si inter alias
psonas agatur j e constitutus
Item attestaciones et acta
in vno iudicio recepta valeret
in alio inter easdem psonas in
aut e & qm v multe coll vij
j e Tanstz et c Constitutus et
attestaciones recepte coram
arbitris valet coram alijs iu
dicibus j e putata et c e l
vlt Iudex enim ad quem causa
defertur dz scire omnia acta
prioris iudicij ß de pbat qm
et c vlt Et si testes ...
iudice pmum publicati no fuerit
adhuc alij pnt induci j e cu in
tam & volentes et c Constitutus
Sed qui testes pducit det
eis interim expensas iustas
iiij q iij Ventris et c placuit
et ß de sypt Statutu & psen
do li vi Nota q licet testes no
fuerint rogati ut interessent contra
cti admittuntur iiij q iij Item
in criminali vbi est ad fidem x
iiij q ij quaqz fallit i casibus
Primus si debitu in scriptura
sit contractu et pbaco solucis

proferat p testes qui ad hoc ro
gati fuerunt ut perhibeant testi
monium pro solucione facienda
aut p memoria facta alicui iam
facte solucionis et p confessione
eius qui pecunias accepit alias
no valent iiij q iij & de his
Secundus est in testimonio
dotis esse rogati alias no valet
& e aut rogati Item in divor
cio ff de divorcijs nullum De quibus
de testibus cogendis Rubrica

Dictum est de testibus Sed
testium officium e publicum et
ad testimonium ferendum quandoqz
inviti coguntur Ideo videndum
e qui cogendi sint et quali
et in quibus causis In causa enim
civili v alia veritas sciri no pt
indistincte sunt compellendi ta
cli quam laici ne veritas occultetur
de hac materia vide j e dilectorum
in pma glo xiiij q ij quacqz et c
e l tu qui quia iudicialiter precatur
qui veritatem occultat xi q iij
quisquis Idem est in causa cri
minali j e c i et c preterea et
c pterea de mediatoribus Primo
dic ut j de testibus c i li vi de
presencie Distingue aut vnaqz
ps vult et admittitur et compellitur
aut altera vult tantum et tunc ad
mittitur sed no compellitur aut neu
tra et tunc admittitur nec com
pelluntur Si vero veritas posset
p alios sciri nec sunt cogendi cu
tate vnus no esset tunc petitum
quia facile alios invenit sic con
tra xxij q ij Nequis arbitretur
et c faciat Vnde nomino premissa
indistincte compelli dicit testes
p excacom vel censuram ecclesiasticam
et eos impedientes ex quo veritas
p alios liquere no pt j e c i et ij
et c dilectorum et ß de testi cap
et eo ipso q testis no vult ferre
testimonium admoniti puniuntur
q enim q maliciose hoc faciat
timore adverse ptis vel gracia seu
odio j e c i et c tercium et c cum

com̄ mgri in duobus sequentibus
Et ex hac presumptione compellit
ar c qui ult. no pg sup fine
li vi et si constaret q adursa
pte impediret timorem minando
debent cogi b t px. Et tam
q q si forte et c constituti
Item compellendi sunt venire ad
iudice sub expensis producent
q dr ut b de, c sept statutum
li vi p censuras ecclesiasticas vel
ad psona qz adh insert s c t
i et n tene eum mitte psonis
ydoneas et discretas ad capi
end testes qui sunt valitudina
rij et senes vel debilio qfecti
aut pauperes depssi Ita q no
ad prnacz iudicis venire b de
testi Si qui testium vel pt mit
te ad iudice loci ut eos capiat
et dicta eorum sibi sigillata trans
mittat in aut c q et eum si
nnis v multe coll. vi et c
de fide instr aut apud eloqu
tissim et ff e l in q dimus Et de
est de iniuriis b de ind' mlus
li vi de h. Dictum est ibid q' insi
ult In criminibus eni lz testes
possint adduci ptibus no tm
sunt compellendi j e dilatori
et ar c e Si qui et j e pueni
et h est ro quia ad infamiam
altius nemo dz de facili pslire
quia testes decettores dicit vi
q i ex mito et tribus c sequen
tibus fallit hc qn agit de
fama clerici vel de uitate j e
Cup qns et iudex ex offo suo
hoc face dz ppr pubca vtili
tatem ne psona indigna ad
apice dignitatis pmoneatur
et hc e spale in ta inquisitione
i qua no pcedit nisi infamia
infamia pcedente j e de sy
h. hclis Et io fallit qn agit
de vitio flitatis ne si flitas
remaneat impunita ex defec
tu testium j e Cu com̄ mgri
et est illud spale in crime falsi

et ppinqs in lite ipsa in quibus
multa spalia sunt j de crime fl
ad falsarios Et eras qn iniuria
fca est clerico et etia agit ad
interesse tm no aut sup iniuria
j e pueni et quia si de iniuria
condempnaret erit infamis j de re
iud' Cu te et ff de hijs qui no
infa attcebat q ult Et Quarto
qn iuramento est attutus ut no
depoat q agnt dz compelli ad
detegend fraude et callidite
j e pueni j et de hoc in odm
illius qui eu astrinxit q no
deponet q ipm Et Quinto qui adi
vicem aliqui conspiravit licz sit
iuramenti vinclo astricti compe
llunt ad conspiratorem detegenda
j e t ult. imo fortius coniuratus
tene illam coniuratonem mai
festare vi q i q Si quis cu
militibs insi. et lexxij di. Si
quis ipa et h sunt vera de
iure canonico Sz h leges
compellunt n in causibus in
quibus spalr no compellunt
ppr grauitate et ios cas hcs
in q in q Item in crimali v
Item lege host. dt q i dubg
cogunt testes sine sunt cae
pecuniaris ut dctum est sine
criminales j e c i et c tam
Crime crimalis j e p totu et
j de iudicius ad nram n nec
obstat j e dilatoris q incige
dum de criminibus obiectis tes
tibus ut a testimonio repel
lant Ad hoc em no cogunt
testes cu no qrat de crime
ad hoc ut pinant Nam et
si com̄ testem i modo excep
tionis crime pbat no pati
pena ordinaria qr ad hoc
no accusabat b de ordine co
gto Cu dilectus j de excep
c i ergo ad pbatonem crimis
qui infamia solaz inogat
no cogut quis h ad hoc ut

p̄mmat' quis vl a p̄motor re-
pellit' cogit' testes j c. ꝺ. uper
his ꝺ t. prox ta lēs ꝺ de
confess. an sup p̄a opinio co-
mor lēs ħ sit verior host dt
ꝙ in qualꝫ causa ciuili tes-
tes sunt compellendi exceptis
hiis casibus scꝫ cu testi cīne
opponit' vl pariatur. vl no coraꝫ
iudice ꝑlato. agitur ad pe-
na sanguis et jlle iudex sta-
tuitur a plato ꝗ platꝫ tanꝫ
sanguinis iudicale no ptꝫ jta
intelligit Bar.

Seqūit' de fide instrūroꝝ et subta

Postqꝫ visu est de illa
sp̄e pbōnis que fit ꝑ
vocem viua scꝫ ꝑ testes
videndꝫ est de ea que fit ꝑ
vocem mortua scꝫ de fide
instroꝝ. qua dignior ē vox
viua quā mortua in gut e
ꝗ ꝑi vo. Vnd videndꝫ est
quid sit instrm̄ put h' accipi
et not sint sp̄es instroꝝ et
pt' quid instrā exhibent'. Jn-
strm̄ est scriptura ad aliq' rei p-
bacōnꝫ fcta. Jnstrm̄ tn̄ large
dicit' quicqd causā vl iudice
instruit. siue sit testis siue
instrā ff e li. et ꝫ t xx. p-
uenit et ff de v sig. noīe
ꝗ instroꝝ. Jnstroꝝ quedā
sunt gūia. Nam que dicunt'
quā et publica ut jlle que
fiut in limitacōibꝫ prochia-
lin vl pgonu. vl in tn̄sacco-
nibus seu redinsionibꝫ et si-
milibꝫ et dinidūt' talia in-
strā ꝑ alphꝫ. Jta ꝗ quilibꝫ
habeat sp̄m' instrm̄ et sunt dada
vtriqꝫ parti qui fiunt rctā et
ꝗo sup hoc nota fiut j e ꝺ.
sp̄ens. et put et dat de pon̄
apud ptem melio'em et famo-
siorem ff famil'. et si que sit
Jnstrā dicunt' ꝗ acta ꝗ fiūt
iudicꝫ aucte ut ꝯfessiones attes-
tacōnes et similia que fiut
in iudicio et ħ sunt vtriqꝫ pti

tradenda ꝺ de prob' quā cont
dic ut jbi ꝗ jt quia Nam
ꝑ spāu et omnia acta cause
et confessiones et attestacōnes et
quecuqꝫ acta sunt in iudicio peti
pnt exhiberi vel conde ex lege
vl ex offo iudicis C de eden
l. ij. et integlit' sunt exhibenda
quia coīa sunt C de eden no
e nomi et l vlt et j e ꝺ. sp̄ens.
Jtem sunt instrā publica scꝫ fcta
ꝑ manu publ'. tn̄ sunt p̄uata. qꝛ
no sunt coīa Nam ad vtilitatem
actoris vl rei sunt fcta et no te-
ꝫ ede alt' alii. ꝗ quilꝫ apud se-
ipm dꝫ hre suas pbōnes ꝺ de
pbat c. i. et C de eden ꝗ accusac
dꝫ si actor ul reus vlt' aliquo
instro. ꝑprie illud adūsario edi
dꝫ sed dic et consule ne pret'
in fabricandi falsi j e attestaui
et c. contigit et ff de eden l. ꝗ
ꝗ editiones nisi vellꝫ alia p
instrm̄ ēdarguē de fls. tūc inte-
glit' edi dꝫ C de cautiō' suspl
oppinam et j e inf dilacoes vel inf
Jlle qui ea hꝫ reqinstruis ut edat
dicit se no usurꝫ. pꝗea et tūc
ns ca jlla no potit vti ff de eden
l. i. Jtē sunt scripta p̄uata que
dnr zocꝫ ut ea q fiut i pagine
et in libris hmgdi ea psoꝝ et
opatorum et hmg negociatoꝝ
que sunt de hiis que tradunt'
aliis ab eis et soluunt' et hec
dnt vtriqꝫ pti edi ff de eden
l. i ꝗ tonce. Jtē alia scripta
autentica al' p̄uata. autentica
e que ꝑ manu publica ul p iu-
dicem cū tm̄ testibꝫ ul duoꝝ
adimꝫ sub scripcōe ul testiōis
fcta C in aut e ꝗ liꝫ j coll
vj. vl duoꝝ viroꝝ honestoꝝ
ꝺ de pbat quā qt. ul q habꝫ
sigillu autenticu j e c. ij. ꝺ ꝗ di-
cꝫ sigillu epi autenticu et ei
credit' quā diu ꝯtrariu no pbat'
ꝺ de pbat p9 cessionꝫ et x i g.
in fine. Jtē sigillu capituli

ff de proba l in et l. xxxiij. de in-
nome in ff. ¶ Item sigillum autem
principis singularis cui creditur
Si hoc habet loci consuetudo, i e cum
dilectus. ¶ Item sigillum prelatorum
C de do et cum vitate ¶ Item
sigillum vniuersitatis ff de pau-
gma in causis ¶ Item sigillum
cuiuslibet comitatis seu collegii i de
excessu pla dilecta ¶ Sed ad hoc
ut sigillum faciat fidem debent
apparere caracteres et orbita ff
qui testamenta fa pos l ad testium
C Signum et ar i e Imo dilectus
C Sed contra prilud vel tuo Non
enim dicuntur litere sigillate vbi
no deest ut in l ad testium C Si
quis etiam testibus et si quis
Sigillum proprium non habet alieno sigillo
sigillare potest C de testi Si v-
nus ¶ Sed hoc in litera e exprimi
ates suspecta haberetur si ille cuius
sigillum habeat i de ap Signat
¶ Sed pone quod sigillum sit ruptum
vnquid faciat fidem. ho. dicit quod
sic nisi partes renunciaverint C e quo
cum ¶ Sed esset fractum vnquid
poterit refici aduersario non vocato
dicit quod non quia forte rem solum
nit et sic esset instrumentum fructum penes
eum ff de pac l in Sigillo vero
ignoto non est standum i e quod sup
hijs ¶ Item scriptura que fiat pri-
uata in presencia testium videtur autem
et si neget qui de hoc deponit
in aut e quod cum quocunque et C q
po in pig hab scripturas ¶ Scrip-
ture autentice est fides adhibenda
i e t i et in quia instrumenta publica
pretia firmitatem nituntur ad capiendum
et commodum vtriusque partis ar l x-
iiij di c ij et xij q ij Siquis
de telis et C e In exstendis
Ex exemplaribus non creditur
i e t i et C de eden aut Si quis
in aliquo nisi ipsa exemplaria
fuita et publicata sint judicis
auctoritate C de test publici et i
e t vlt ¶ priuata vero scriptura
ab aduersario scripta ita quod constat

vel aliquocumque alio modo conuenerunt
subscripcione subscripta sit in actione
personali robur obtinet ei valeat
Sed in reali actione immo instrumentum
publicum fectum proponitur tali instrumento
priuato nisi priuatum instrumentum habeat
tantum vel amplius subscriptorum tes-
tium C qui po in pig ha scrip-
turas ¶ priuata enim valent
in preiudicium illorum qui eas scri-
bunt C de no nu pc gita v.
et ff de pro pub ca C vltimo
Sed ad commodum non C de pro In-
strumenta et l cones ¶ Item instrumenta
sine conce inuenta in quaternis
tabellionis defuncti possunt redigi
per alium tabellionem in formam pub-
licam ordinarii iudicis auctoritate
i e t plt Sed si tabellio viuit
multi alij committere debet sed ipse per se
complere tenetur in aut de tabel
coll ix ¶ Item instrumenta produci
possunt post apertum testium attestationes
sit terminatum et conclusum in
causa i e cum dilectus et C
de offi ordi cos li vi ¶ Non
quod parem vim obtinent tes-
tes et instrumenta in litibus ex-
pendis i e cum so et C e in
expendis ¶ Sed vnquid hoc habet
locum expendiciam vel in contracti-
bus dicit quod et ho defficiat in ex
tractibus ¶ Summus est si res
ecclesiastica fuit vendita x q ij
hoc jus Nam omnes de ecclesia
vel maior pars debet consentire a-
lienationi et subscribere i de hys que
fi a pla sit q c cum apostolica
et per totum et xij q ij Sine excepta
persone ¶ Secundum in contractu
compositionis C de iur epi l.
i et ij ¶ Tercio si res immo lib-
detur sine tradetur aduocato
pro patrocinio C de suff ad iust.
l i ¶ Tercius si confiteatur minor se
esse maiorem in instrumento non po-
terit postea se probare minorem nisi
per instrumentum C si minor se maiorem
dixerit ut si aliquis ¶ Sextus si
pacta statum in contractu quod fiat inde

90

contitus C e scriptura ¶ Sextus
qn aliquis mittit ad phopem C
de ma· pri· l vna et B de off
dele· Ciui· in me ¶ Septimus quando
aliquis confitetur in scripto debitum
no pt probare in scripto contum nisi
p instrm C de no nu· per l quat
Item e sibilla que fecit inventa
rium vult negare illam rem
testatoris qz posuit in inventa
rio C arbi tu l· vlt· ¶ Octa
vus qui mlr confessa est se ac
cepisse pecuniam ut fideiubeat
c ad vell antiqz ¶ Item in pba
cone census qui consueuit lo
ngum solui et eius ca a memoria
hominum est ignota ff de pbat
census ¶ Item appellacio facta
ab aliquo sentencia vel interlocu
toria j de ap· cordi li vj ¶ Item
in donacione que excedit quingentos
aureos ut j donat q Neg ¶ Item
in sma excusacione et i ignositione
testi· cpnis extracionis j de fe
cogui cu medicinali li vj et
si qui sileb reperiant ¶ Item i pui
legiis j in pmlo porro et supra
de usu palii c vlt· ¶ Item i clero
excomico lxxxi di· excomico et j de
cli· no reside· firmitat et B de co
cid· eos li vj· alias instrm p tes
tes bn pt reprobari j e Cuncto
et B de pbat tno quia potius
credendum est vine voci quam
mortue in aut e q Si vero ¶
Ad intelligendum qm instrm per
testes reprobantur· Distinguitur
aut idem testis qui scripti sunt
in instro inducuntur contra instrm
aut alii Si idem distinguitur
aut omnes aut vnus aut duo
Si omnes contra instrm deponunt no
valz instrm B de pbat zo vbi
de hoc in tua glos· et de testa
ta lue et ff qz ad test l i ¶
Si vnus distinguitur aut eo re
moto tot remanent quot sunt
necij et i testamento vbi sunt
necij vij vel in codicill vbi
sunt necij quinqz j de testib dili
gencie no valz instrm sicut tm

vij i testamento vel quinqz i codi
cill et vij9 illorum contradicat
quia no remanet tot quot
sunt necij ¶ Si vero plures quam
vij in testamento vel quinqz in co
dicill fuerint z vnus contradicat
vel plures dummo tot remaneant
quot necij sunt vz instrm sicut
quemadmodum testi apl l i ¶ Si
duo tm contradicunt distinguitur
aut producuntur ad pbandum in
strm fllm et tunc sufficit eorum
pbacio et vz contra instrm vt di
Si ad sacros ¶ Idem est et
Si duo testes reprobet instrm
qui scripti sunt i eodem instro
ex quo eum reprobant quia forte
eo tempore quo dicitur confectum in
strm pbant alibi esse ptes
vel aliquos testes ex inscriptis
vel vnum de testibus p quibus
i aliis no est fides aliqua
adhibenda in questione vt
supra et vt di Si ad sacros
nec obstat Si dicatur qd p plures
debeat fieri reprobacio cu auctas
tabellionis faciat qd semper debeat
presumi p testibus i instro scriptis
quia illud verum est quo ad
primam testium qd presumuntur testes
ibi presentes fuisse B ita presumpcio
p illos tollitur reprobatorum ¶ Nam
in hoc casu viua vox prevalz
mortue in aut e q Si vero et
B de pbat tno Si alii qui no
sunt scripti in instro inducuntur
contra instrm no sufficiunt duo nec tres
B quatuor vel quinqz admodum requi
runtur quia auctas tabellionis
videtur equiualere duobus testibus
B de pbat cum contra et instrm sibi
duobus et j e oi personas quia
duo testes admodum dent esse sub
scripti quia in ore duorum stat vm
omne B de testi In omni et c licz
et sit p plures honestiores de
fieri talis reprobacio B de testi
in mea ¶ Iudex tm considerabit

nam negotij et qualite qua que
dam melius pbant p testes qz
instrm quedam egrio melius p
instrm qz p testes ut arbitria
et sma et processus qmb at
s de pb' qm q Item considera
bit sitm vtru sit antiqum vel
nouum in antiquis ma ac
cedendu est instris qua mes
na hom labilis e si sit nomi
potius testibus credit at ff de
pbat Si arbit et l celsus
et s de pbat Cum tam qua
testes consueuerit fidem suaz
variare ex tempore dimin
tate ff ad tre l in ff dne et
ff de damp in fet qui bona
q vlts derogant scripture sibi
invicem conie du in ab eod
producunt i e imputari q
gnia allegans no e audie
dus i de ab Sollicitudine De
cus si a diuis qua tuc stat
ei qui magis est sin suspectus
et qui dignior est q de the
sau optima in si ¶ Sed nunquid
est idem in testibus ab ead
pte productis dicut doctores
q no qua in testibus no pt
puide quid dicturi sint Et io
stabit dignioribus si instrabus
potuit puide q expedit magis
pducere se imputari in si Ides
sibi imputet qui minus diligens
fuit Iura vigilantibus et no
negligentibus iura subveniut
ff ex quibus ca ma no em
et ff de eodem l veluti ¶ Rep
bant instra inst qtineant
anos dni indicom no pncipe
die et mesem in aut ut no
inpa do' sta in pri coll
v. Sed nunquid si pductum
fuit scriptu sine data inquid
hz ho dit q no qua p data
sedi prutori ciuota pini,
Ideo si sine data scribe nesci
zet qmb est pmg vl sedus
at ff de pbat Si pluribus
et b de fiai no in inste ¶ tte

si habuit lram sine muta
tom pme si e in credat q
in et ff de pbat Si negoti
phus lre tam vl sillbe mu
tacio obmissio vl subtracti
vicio no inducit n ssm im
mutacio i e ex pte et ff de
ma testo qd debebat ¶ Item
no di instrm sem ppl ra
suram in loco no suspecto
scilicet i e ex lris dit in i
de eta ai fli q qtit in lris et
q vlt et b de scipt ad audi
enciam Sicut in aliis b In
stris qua cum error scripture
no impedit tam inst q de
testib l error et l ambigui
tas et est to qua scripti sunt
a mltis examinat Cz instroz
fides aucti tabellionis c
mittitur Et si dubitet de scrip
tura tabellionis dz fieri cpa
cio scripture q e cmparacoes
et in aut b q Si vo Salus
tm q etas facit dissimilitudie
quasi scripture no em itast
bit iuvenis et senex robustus
et debilis Idem cum facit ca
lamus et attramentu mutatio
que valat cum multitudine lrare
in aut c in pri coll v.

Seqitur de psumptonibus Rubrica

Visum est de probacom
vera Nunc videndu est
quasi de pbacom viz
de psumptonibus, Et pio
quid sit psupcio et quid sunt
eius spes et quibus psump
tonibus statur, et quibus no
¶ Presupcio est arg facti
dubij aquocies semiplena
aquocies plena investigat
Vel sic et melius psupcio
est rei dubie vrisimilis co
iectura ¶ Presumpcion tres
sunt spes ita a'a e temera
ria que est reprehedaij q
1 pmo et vj q 1 onerb et 1 de

seu ex inquisitione q' in fi. Alia
est probabilis et hec admittitur ad
semiplenam probationem ut in c. in-
quisitionis in fi. et C. de rest. spol.
sollicitate. Item sufficit ad pur-
gationem indicenda ii q. v. presbiter et
de pur. ca. Si quis de gen. Tercia
est violenta que sufficiens
reputatur ad puniendum i. e. afferte
ut cum aliquis visus fuit cum mu-
liere nudus cum nuda solus cum
sola in eodem lecto locis secretis et
horis electis ie lxxi et c. tuo
et xxx in q. i. dixit dns. Et de
ista presumptione violenta disti-
guitur. Nam alia est iuris et
canonibus sine legis alia hominis
alia nature alia facti. Presumptio
iuris et canonis sive legis
sive iuris et de iure quod idem
est non recipit probationem in contrarium
ut lex presumat mulierem dotem sti-
pulatam sibi reddi que est supple-
ta et si quis velit probare contra-
rium non audietur C. de rei ux.
act. l. una. Similiter in arroga-
to quia semper intelligitur stipu-
latus quartam partem bonorum ar-
rogatoris si emancipatur ff.
de adopt. l. Si arrogatus.
Idem si quis dedit fidem mu-
lieri de matrimonio contrahendo et
post secuta est carnalis copula.
Contra istam presumptionem non admit-
titur probatio i. de spon. Is qui
ubi de hoc in ii glo. dicit lit.
ibi quod pone et i. qui in ma. at
post in fi. et i. de spon. Ad id quod
et similis presumptio est xi q. iii
Si quis clericorum et l. iiii di-
versitate et i. de iudeis et i.
c. Sed cum iuris presumit aliquid
licet ficte et statuit super presum-
ptionem probationem non admittitur in
contrarium ut i. in rubrica predicta. Sed
ubi iuris presumitur et non statuit
bene admittitur probatio in contrarium
ut relinquitur aliquid Christo appo-
nens presumitur relictum non intui-
tu Christi sed persone. Si forte
contrarium probaretur i. de testis.

Requisisti et Si vos. Similiter
presumptio est xxxv q. iii extra-
ordinaria et ff. de donat.
inter vi. et ux. l. quintus. Sed
e si est presumptio inter eos ut
si vir dum cohabitat uxori
presumitur ab eo cognita xx-
vii q. i. Nec aliqua. Sed con-
trarium bene admittitur probatio
C. de probat. proposuisti et ff.
de probat. Si arrogatur pre-
Item iuris presumit quemlibet
bonum et ydoneum nisi probetur
contrarium i. e. c. ult. et C. de sanct.
ec. uno et lxxxvi di. Si quod
fallit C. de his qui ve. eta-
tis impe. l. iii et C. de probat.
l. ex persona. Item presumitur
quis bone fidei nisi probetur
contrarium C. qui nulli non possunt sup-
plius li. xii. et C. de his qui im-
pet. aut cura qui possessionem.
Presumptio hominis est similiter.
Presumitur contra aliquem homine
per malam famam. Sed contra
presumptionem bene admittitur probatio
i. de spon. Cum in tua et de
pur. can. cum p. ii q. v presbiter
et c. Si mala et i. e. Sed
in presentibus et ff. quod metus
ca. non est verisimile. Nature
presumptio est ut cum ab herede
meo aliud presumitur quod me
invite exheredasse gen. et
hec ff. nam et ro heredes
mei probare tenetur quod inste
exheredatum opinionem C. de in off.
test. aut liceat pro. Sed
quibus de causis debeat fi-
lius exheredari dicit i. de
testis C. i. Facti aut pre-
sumptio alia precedente ca-
sus futura ut si semel calum-
niatus es me et iterum ve-
lis me accusare presumitur
me te velle calumniari ff.
de accu. Sic quod hiis idem

iij q ix plarint et c Si auctor
et j e mandata et scribam ita
qui semel fuit malus psumit
i indicio semp malq nisi probe
contrarium j de re iu Semel malq
si vj. vij d Rumor de veteri
facit te ventura timeri. Certas
poterint fieri turpia sic heri
Et qui semel fuit excatus
psumit semp excatus n ondat
vel probet absolom j de tli. ex
iu ppo sinit Idem est de ereite
j de apost c vlt et in dubio p-
sumit qs excatus j de sen ex
cm desideres q Ordo Et idem
e vbicumq vitium pcbij ante
qd psumit indetioez pte j de
spon Juvenis et xxx q v alit
hoc est vm in foro contencioso
Sz in foro aie psumit qd illius
sit innocor sue salutis j q vlt
Sacris Item p exteriores psu-
mit de interioribus j e Studijs
xxxij q v qui viderit et l di
Si quis vn vsus Intima p
mores cognoscis exteriores
Alia est facti subseqntis cita
ptitu vt si aliqui fuiint comiati
adulti q depellebat ptervm
pximitate si pgea sei i matri
monio qui reverit manifeste psu-
mit factinq i quo comiati fuiint
ff de adult. Si qui adulti et x
xxiiij q ij cu p bellicam come
em male fem psumit pue actu
et eqi Ome boni rete psumit
actu ar i e c i et vj q i Si oia
Pone q quida iniatus fuit
dbare alid pgea fuit v bdtq
mquid psumit q i te fecit. vi
q sit xxiij di psalmista Sz
vi q quia in cimali actde dzut
ee pbones luce meridiana cla
riores c de probacon l vlt et je
zas Distinque aut i te qui ini
natq fuit solutq erat penitus et tuc
psumit q en aut no erat solutq
et tuc no psumit ff q me ca
l metu ff de re mil no omis
q a barbaris et ij q i In pnus
Sz quid erit in dubio dic
ho q det iudex eu pone in

qonibus ar j de deposito quie
et ff ad l aquil qui occidit
Item psumit quid no latere
i vicino q fiat i longinquis
j e quosdam et c se et que
i qtineri fiut psumit in ee
s de ele officij Item q tacuz
consentire psumit j e no ne
l ij di Si fuimus et j de eg
iu qui tacz li vj e d e viij
qn p prohibitoz maz possu
prohibere q fit et tacuo tuc
taciturnitas hebitur pro qsensu Sz
sip prohibitom no possu prohi
be q fit tuc no obstat obest
taciturnitas pu me inuite poters
vende rem meaz ff de qdien
ep ven Rez alienaz Sic vr
Distinguere lex ff de re iud Re
pe xj q iij quj et j de re iudi
c plt hoc tn fallit i casibus
ff de fiut ut vr p Jniuria ff
de fiut qui vas q vetat ff
quibus mo pig li ip sol Sic
q no vr ff de poiu filiusfam
q invitq lxv di c vlt lxxxiij
di c ij Item q de vno nesq
de alio psumit concedi xxv
di qualis j e no ne Pone q
fuit ut homicida fugiebat
et justicia sequebat eu et de
niabit cuiusq justicia in
bivio et pecijt a me quit ne
tal p viam illam et ego dixi
no justicia iuit p aliam viam
et invenit eu qui suspensus
fuit vl occisus nunquid iurs
p hoc irritatem vr q sic
p vera dicta hostiensis dicit qua
no vr expssim Sed eo extende
no deberet qua odia sunt re
stringenda ff de lib liga l
ligarum Item asens lime
itatus psumit contumax si no
venit in q ix deteriq et lxxv
di Si forte Sz re psumpcio
pt excludi p aliam psumptioz
ff de test nunc l diuis et j
qui fil sunt le tusmisse et
inde est q p psumptionaz pboz

et iniq plena eliditur presumpcio t
contumacie vnde presumpcio vinci pt
probare se continuatem quia
violenta presumpcio eliditur p iura
mentum xxxv q iiij quod ordinaria
et ar j qui in mat de pos cu in
tua et b de test int exhib
et est fortior presumptionis stand
j e asserta quam semper est stand
primo dicto alicuius sit pq ea i cum
dicat ccl in ad indicto b de te
sti ori in ma et ccl quod indicion
b de pbat p mat et puntus re
putar j e trias Sequitur de iu
vpius visu ramento rubrica
est de pbacionibus Sed
quia ius iurandum quoque succedit
loco probacionis ideo de ipso est
videndum et postea de periurio
et mediatore vnde videndum est
quid sit iuramentum et vnde dicitur
et a quo fuit institutum et vtrum
sit licitum et quot sint eius species
et que condiciones exiguntur et q
modis iuramentum vergit in pecca
tum et quid de forma iuramenti
prestandi prelatis et quibus possit
in iuramento dispensare et
de pena periurii Iuramentum
est affirmacio vel negacio alicuius
rei sacre rei attestacione firma
ta Sacre rei dicitur ideo quia non
licet iurare per creaturas non sacr
as vt per capillum celum vel terr
as j e et si xpc nec per falsos deos
tamen si paganus iurat per
suos deos loco iuramenti reci
pitur vt de fide in maiorem
fidei xxij q i mouet Alii alit
describunt ut comprehendat tam
fideles quam infideles iura
mentum sit Iuramentum est sa
cre rei vel habite pro sacra asser
cio habite pro sacra ponitur propter
ydolum quod ab infidelibus Iura
mentum dicitur quasi iurante alicuius
quod sit iurat de agit ut sit p
cedat ex corde sit procedit ex
ore j e et si xpc Institutum
fuit iuramentum duplici de ca
vna fuit ut infirmitate hominum de

facili dubitancium cum enim aliqui
bus persuadetur quod eis est vtile
et expediens et non credunt sim
plici verbo promitti nobis iurare
xxij q i Non est ista et c Si is
tas Alia causa fuit vt vitanda
ydolatria quia melius est diis
exhibere quam deo vt ad eius xxij q i
considera Vnde iuramentum
licitum est ad aplus non dubius
per maiorem sui i deum iurant
et omnis controuersie eorum ad con
firmacionem finis est iuramentum
Et angelus quem vidit Iohannes
in apocalipsi stante super mare
et super terram leuauit manum
suam ad celum et iurauit per
viuentem in secula seculorum Et vt
legitur pluries dixisse i Amen
dico amen dico vobis Et aplus
iurauit cum dixit testis est mihi
deus et iterum totiens moriebar
ut gloriam veram fies per gesta
exemplaria et manifesta in
racionem ondunt Et dnus legitur
iurasse in veteri testamento Iurauit
dominus et non penitebit eum et iurauit
dominus dauid veritatem et precepit
in veteri testamento Redde domino
iuramenta tua Ideo cum vtilitas
exigit pro te vera licita et
honesta potest secure iurari quia
iuramentum per se malum non est Cum
sit confirmacio veritatis Sed prohibetur
ex causa que consequitur et iuranta
iuracione periurium sepe gignitur
Sicut in ecclesiastico legitur vir multum
iurans implebitur iniquitate Et er
go dicit dominus in ewangelio Sit sermo
vester est est non non Ideo affirmacio
et negacio sit procedit ex ore sit
procedat ex corde Sed quia
hominum crescente malicia simplici
assercioni non creditur prouenit admissum
quod amplius est a malo est non culp
pe sed pene non exhibendi
sed exigendi iuramentum Nam
incredulitas huiusmodi magis est
pena quam culpa Vnde non dicit
malum sed a malo Et licet iura
mentum dominus prohibuisse videatur
Unquid cum per creaturas ista per cre

xx viij

In iuramento licito
// multe condiciones

atinas. Iurare prohibuit ne per hmoi
iuramentu differatur ad creaturam
honorificencia creatoris que pbatur
i e et si xpus Nam per creaturas
no est licitum iurare xxij q i clerici
ci et in, aut ut no liceat q na
toll vj ii ubi exprimitur In iure
ut per canticum xxij q v qui iurat
per celum xxij q i iuror per salute
principis ff e qui per et cum l in di
s fi et xxij q i Si obiuratur et
per altare xxij q i habemus Aliquid
eciam iurare no licet Vn no licet
iurare per membra dei in aut ut
no liceat q na coll vj Immo sicut
per aliquod membrum dei iurat demum
blasphemat quia membra non habet
ideo deponi debet et laicus excommunicari
xxij q i clericum et c Si quis per
capillum ¶ Sed ad hoc quod iura
mentu sit licitum oportet quod habeat
tres comites vz veritatem iudicium
et iusticiam Veritas enim debet esse
ee in consciencia ut s firmiter sciat ita
esse aut si credat tamen ee no dicit
de sciencia sed de credulitate iurare ¶
Iudicium de discreta deliberacione i
ut no iuret nisi per vita
tem mutatam hoc est cum sua
det animi aliquod verum quod ei
expedit vel utile est credere simpliciter
assercioni ¶ Iusticia ut id quod iu
ratur sit licitum et honestum Et si
ista defuerint non iuramentum sed periu
rium est consensum xxij q i Ita
go cum duobus sequentibus Et i e Et
si xpus ¶ De iuramentu aut
licitu Et si quis fecit cum iurat
stad mandate Ecclesie vel aliquis
superioris i de sen exc ex tenore
no aut tenetur ad observanciam
illicitu iuramenti Nec etiam ad ea
de quibus no fuit cogitatum cum
iuraba i e veniens et c quintana
nalt nec extenditur ad illos actu
illos qui no continentur in forma iura
menti e de iura et obe dilecti
Unde si aliquis sub generalitate quis per
fecerit iuramentum de consuetudine bg
vel statute clausis observandis
ad licita et possibilia et libertati
ecclesiastice no obviencia tamen modo

tenetur Non ad illicita et possibilia
vel obviencia ecclesiastice libertati
i e contingit li vj ¶ In iuramento
licito multe condiciones subintelli
guntur ut si deo placuit xxij
q ij Diversis ¶ i Item placitum
ipse quia in omni iuramento ex
cipitur auctoritas maioris i e ve
nientes quinto et c veniens
et e de Rescript constitutus ¶ Item
si res in eodem statu permanserit
serit ut si iuravi reddere gla
dium quod petet ei qui mi eum
tradidit si postea efficiatur furiosus
reddere no teneor xxij q ij Ne
quis arbitretur in fi Vel si ma
ritus iuravit no accusare
uxorem de fornicacione vel spon
sus sponsam sed postea committit for
nicacionem potest accusare vel spon
sam dimittere i e quemadmodum
vel si iuravi alicui solvere aliquid
in termino certo et si postea iuramentum
prestitum excecatur no teneor ut
dom est i de sen exc quod ex
pone et ar ff de solue Si
quis ¶ Item si iurati fidem fuerit
i e prevenit in conflictu quos q
mit Nam si de assensu utriusque
factum est cum no ligat quod prestitit
Dummodo ille cui prestitum fuerat hi
rare negligit quod promisit i e
Dic et c quemadmodum ¶ Item
honeste et possibiles i e quadam
et c contingit li vj ¶ Item Si
mutui mutuant pecuniam
e de no im per indubitati
¶ Item si in pecie fuerat secute
ff de iure dot l stipulatione ¶ Item
si no moderatum quod percipi
atur a superiori vel ab aliis
ut filios exhereditare vel uxo
rem expellere i e quintavallis
vel iniurias principe no mittere
si erat consiliarius vel adiutor
tuis i e veniens ¶ Pone quod
quidam clericus alium fecit iniuriam
et pro ia iniuria petebatur certa
summa pecunie in pedito et
postea compromiserunt i arbitros

qui condempnauit Illud ut contra
timitatem nec reddiret donec en
alt ducet inuotand Nunquid te
neatur dic q no ar i e vemes
et c quitanal quia ista pena
est corpalis que est maior omi
pecunaria ff de his qui no in
fa quid ergo q pena et h
agebat pecuniarie Sz pone
no q condempnauit eum ne litti
garet p procuratorem nunquid
pt venire con ho dicit q sic
quia vsus procuratorie est vel
de necijs ff de proc l i Iste
facultas submitterentur i e bm
et c ergo et sic facultas exer
sat a pincio et simil mutatis
i e quedam Item commoditas
ff quare zere act no da l
i q que honesdinda Sed spua
les conditiones no submittun
tur no exprimantur licet mente
excipiantur xxxij q vlt c vlt
in fi et C de cd obitz da l
Item si repetenti nisi ibi lex
exprimit aliquid tacite agi inte
lligi contrahentes tunc illud p expres
so habetur ff si c pet tu qui
dam et ff de v obligatio ex
bono ut reddat vinum vel triti
cum ex bono et h ra sit i g
promissariis iuramentis vnde v
papa fides eius mandetur res ve
dens in modatu Conjugium
sum iuratas facultas honestas
et commod dat h promissis
condito eius Sz in assertoriis
non conditio submittuntur et de ta
li loquitur xxxij q vlt c vlt
no Sz nunquid dicitur omne iuramen
tum conditionale et omnes promis
se conditiones submittuntur dic
q no ff de cd et de mo condicios
Item si iurauit quis facere
aliquid sub conditione dictum si iurauerit
intendit obligare vel sub conditione
q no tenetur firmare iuramentum
nisi existente ea vel conditione
pr quia iuramentum iuratum est
ar xxxij q vlt c vlt et i e

Iuras facit sub condicione

spualis condi
tio no
submitt
tur

preuenit Et hoc dicitur vnum quia tota
obligatio pponebatur in euentu con
ditionis alias si certam vel conditionem
no exprimit tenetur iuramentum
adimplere sic et notum ar i de
noto magis et qd quia ex
parte in fi et idem de sciliset
Due sunt species iuramenti
Nam aliud est assertorium aliud
promissorium assertorium est illud
qd fit de preterito vel presenti de quo
asseritur aliquid esse vel fuisse
Promissorium est de futuro in quo
promittitur aliquid dandum vel faciendum
vel no dandum vel no faciendum
Item tres sunt species iuramenti asser
torij Nam aliud voluntarium aliud
necessarium et aliud iudiciale Vo
luntarium est quod pars defert parti
extra iudicium et dicitur voluntarium
quia voluntate vnius defertur
et voluntate suscipitur i e presumitur
q cum eo tamen recusari pt Sz ergo
est delatum et pstitum nec est
amplius querendum ff e l no erit
q delato Iuramentum necessarium
dicitur quod defertur a iudice in defectu
probationis nec pt recusari nec referri
nisi iusta de causa i e c vlt v de
hoc et C e quia q firma et
pt appellari nisi recusatio admit
tatur ut ibi Et a iure defend
dum alie liiie probatores deesse
noscuntur C e bone et e de pro
bationibus c ij et e de proc confir
mationem habito tamen respectu ad
qualitatem personarum et quantitate cause
vt C e vnum in fi qm et i e c vlt
in fi Iudiciale dicitur a iudice
qd non est necesse subire vel re
ferre i e c si v omnibus et l pdca
quia q enim aut Sz si reus re
tulit iuramentum actori et necesse
iurare alias iudex denegabit ei
actionem ff e presumitur q aut pter
primo procedi [illegible] reus in
casu de e quia q omne fallit
in actione famosa in qua non
licet conuento iuramentum referre
i e c vlt v Item in i actione

furti et aliis famosis actionibus ff de re iu l̃ metellus quod vlt et l̃ se. condempnati sunt actiones famose dom est extra de testi. quod infamia in tribus temporibus. Et idem est vbicumque lex defert iuramentum C de fidei q. l̃ vltima C de iure delib. Contra quod l̃ vltima et C de iure do. imp. l̃ vltima et C de his quod ad ec. qui pnit quod Contra nisi eadem lege pmittatur refendi ptas C de bo. aut. iudi. p. q. l̃ vlt quod vlt. post iuramentum vero a iudice delatum et prestitum potest recedi ab eo ff. nonas pbones. Sed iuramentum delatum a parte petit et prestitum ab eo non potest recedi ff e admonendi. Et procurator in tribus solis casibus potest deferre huiusmodi iuramentum si sit procurator vniuersorum bonorum et habeat liberam et generalem administrationem vel si habeat speciale mandatum ad hoc aut sit datus procurator in rem suam ff e iusiurand quod vlt et l̃ sequenti et de procur l̃ cum libera procurator et l̃ procurator tamen nisi sit vniuersorum bonorum vel c nisi sit speciale mandatum iuramentum deferre non potest ff e iusiurand quod procurator Item platus qui agit pro ecclesia defendendo ea deferre potest iuramentum et tutor curator et defensor vniuersitatis de facientibus aliis expressionibus. pnt deferre iuramentum super re dubia quia super rem claram et manifestam non pnt ff e l̃ tutor et l̃ iusiurand quod vlt et C de tra. at l̃ pnt. Iuramentum omne obseruatum vergit in dispendium salutis eterne puenit dr. et obseruari non debet. vt si mulier iurauit non nubere cum viro se tua nobis. vel si iurauit quis non loqui patri vel matri vel fratri vel necessaria ministrare se e Cum

vergit

quidam quod presbiteri vo aut si religiosus iurauit non morari cum religiosis se e Cum vel si clericus iurauit ecclesiam dimittere sine licentia superioris extra de renun admonet et de reg. iur. quod iuramentum non fuit inuentum vt esset vinculum iniquitatis se e quanto et c contingit quod quia vo li vi et e pma vnus cum imponenda xxii q iiii quia sacras Item iuramentum contra bonos leges vel canones aut contra bonos mores nam tunc ex di. Iudices vt si clericus iuret litigare coram iudice seculari extra de fo com. Si diligenti quia in malis promissis rescinde fidem in turpi voto muta decretum. quod incaute vouisti vide ne facias impia est enim promissio que cum scelere adimpletur xxii q iiii In malis et se de reg. iur. in malis li vi Ideo cum rex vel comes vel clericus iurat seruare iura regni vel ecclesie si pea iurent contra illicitum est iuramentum suum et ideo non est seruandum se e intellecto et c ea te et extra de fo compe. Si diligenti Et si iurat comes iurisdictionem ecclesie sine sine dignitate preiudicare non potest xxii q ii Non liceat et se e Dic ii Nec valet iuramentum factum de rebus ecclesie alienandis vel non competentibus se e pugnante Item iuramentum de quibus illicitum propter turpitudinem rei iurate non seruand vt si iuret quis pro certo committere xxii q iiii Iurauit sine sit veniale sine mortale e q c Si aliquid quis propter magis vitium subuenire. vt si iurauit quis se non fore monachum et non recessurum a plato suo Si pea diuina lege prohibita intrando religionem non est seruand iuramentum xix q ii due que e licitum

vt si iurani me no ee cpmiss
xxv di florentini · tn in iurado
peccauit ¶ Ite dr illicita ex causis
i hoc casu contineat ¶ Item
qnd cui p qnd iuret cui qnd
qndo ¶ Item s· vtru puer vel
furiosus sit · qr iuramentu tlium
no est obligatoriu xxii q iiii
tribus et q v · pru · // Item si
iuret turpe qnd se factur vel
petrurij xxii q iiii vnusquisqz //
¶ Item qr clericg no dz iurare lai-
co · nisi feudu teneat ab eo · qr
tnc est eius supior · B de ma · et
obe ¶ Solite et B de foro com-
petenti viij do isto iuramentu d
i de feud · q vlt ¶ Item quia iura-
re q fiat alicuius est simonia
xi q i · ¶ Item exigendo · quia no dz
iurari in zel · vel in diebus festi-
uis xxii q vlt · decernit nisi in
casibus posite · B de ferijs c in
diebus aut · ¶ Et si iura-
mentu fuari pt absqz interitu aie
vel corporis fuari dz · i e · c · ro-
et xxii q iiii · c · vlt · B · quinsi in
sed ¶ Vn · ¶ Si debitores iurauit
solue creditoribg vsuras tene-
solue cui iurauit ¶ Sed creditores
sunt ad eas restituendas cum
censura si necesse fuit compelle-
di i e · ¶ Si debitores ¶ Et si iura-
uit quod no repeta pnt id de-
nunciare ecclie et sic compelli
creditor restitue vsuras · quia
si iudicato cusso audit · i e · ad
nram et ar q de ggli · ffi via
et ij q i ¶ Si peccauit · vel com-
pelle rolaxa iuramentu i e
c i · vel si no ceu sunt solute
compellit desiste ab actione i · de
q° vs · mas ¶ Sed nunquid peccat
debitor solues vsuras · B dr
q no i e · debitores et xxii
q i · ¶ Si peccaui · hug doctor
meg distingunt · aut debitor
accepit ex necessitate tnc no pec-
cat · quia necessitas frangit lege
B de cosue qualis et i de reg
iur · q no est · aut sine necessitate
et tnc peccat accipiens lxxxv
di donat · ¶ Si vo no erat alio

mutuaturg nisi quia iste induxit
eum pmittendo se aliquid dare et
nulli sit mutuabit · tnc est peccatu
in vtroqz i de homine cuius c · aliquid
¶ Item si mihi sponte
et sine dolo et violencia pstit
iuramentu q no veniat contra alienatione
dotis · vel donatione ppt nupcias
constante matrimonio soluto matrimonio venire
no pt · quia fuari iuramentu
no vergit in dispendium salutis et-
ne et ad eam repellendam i suo
foro sunt pnditer seculares co-
fura ecclesiastica compellendi i e · cu
contingat et c · lz li vj ¶ Item
iuramentu metu extortu ob-
ligat et fuari dz ut dom est
B q me ca · q pella vo · cum
si fuit metus iustus qui pt ca-
de in constantem virum et ve-
nit contra iuramentu antea pena
no est tamqz de mortali c-
mine pmenda · ¶ Et cum no dz
ei dici q iuramentu no fuet
i e · verum et sic parum obligat
B q me ca · placuit et c · ab-
bas · ¶ Ite qui iurat ei cui no
tenetur no ppt hoc absoluitur qui
iuramentu pcad debet tutum
i e · cautum ¶ Et si mulier i iudicio
iurauit q fidem dedit sibi q-
dam de puero · et ob hoc proba-
re no potuit · no est ei danda
nec deneganda licencia contrahe-
di i e · mulier ¶ Nota q iura-
tum et omnis loquela debet
esse talis vt q os affirmat vel
negat · cor idem vel negat
vel affirmet xxiii di · psalmi-
sta et i e · ¶ Et si testis i pu-
gna deus no facit differenciam inter
iuramentu et simplicem loquelam
xxii q v ¶ Iuramenti et i q tlu
vl vo tuesus dic ut i denoto
q votum ¶ Iuramenti liciti dis-
pensato et declarato sine interpretatio-
ni de ipso dubitatur pt ad papam
quia in omnibg iuramentis et vo-
tis intelligitur eius auctas ex-
cepta i e · quito venientes ¶

Mulier iurans in iudicio de fide sibi data a pueri ·

admod et c petito Sz p epm pt
in melius commutari sic et votu
j de voto c. i. qr no dr quis iu-
ramentu infringere qui illud i
melius commutat j e puenit et
ff qui facta co l. vltra ti de
ipso licito iuramento relaxando
distingue. aut illud iuramentu
fctm fuit in favorem dei et tunc
p illud intendebat se deo ob-
ligare et tunc no pt absolui ab
homine nisi p commutationem sicut vo-
tum vt dicit j de voto q quia
Aut fuit ibi fctm in favorem
hominis si ille sponte absolvat
eu iuravit p9 ea no tenetur j
de spon. pcta j et ff psst vim
c vlt. et l. actione q ergo
Sz si iuramentu est illicitu
absolui dz et pnia imponi
vt dictu est ss e q iuramentu
cuius. Epus dz prestare ppe
iuramentu vij continet articulos
sz q fidelis erit scto petro. et scte
Romane ecclie dno q ppe
ii et eius successoribus cano-
nice intrantibus. Sc̄o q no
erit in consilio vt vitam pdat
vel membru vel male capiatur
Tercio q eius consilium pse aut
p lras. vel p nunciu sibi manife-
stum ad eius dampnum nulli pan-
det. Quarto q erit adiutor ipsius
ad defendendu vel retinendu contra
homines salvo ordine suo. Quinto
q vocatus ad synodu ibit n sint
canonice impeditus Sexto q
legatum sedis aplice pgens hoc sci-
uerit etc in eundo et redeundo
honorifice tractabit et i suis ne-
cessitatibus adiuuabit. Septimo
quia singulis annis limina aplorum
pse vel p nunciu visitabit n ab
hac absolvatur j e ego. et hoc
intelligitur de archiepis et epis
qui subsunt dno ppe nullo medio
et ista forma debent esse contenti ob
plati si hac subditi exhibeant
ss de ma et obe dilcti et qui
sic iuravit no tenetur suo successo-
ri iurare j e vltas. n ect d obe-

dienda multo suspectus ss de ma-
et obe. Cu in ectis et si pt forsan
quem subditus iuret no vz ipso
iure iuramentu quo ad ios ar-
ticulos qui i forma iuramti
no continentur ss de ma obe dilcti
insi. Nullus tn clericus tenetur suo e-
pisco pro iurare nisi ei commitatur
ecclia vel administratio eius j e
Nullus et xxij di Tibi dno. Se-
quitur videre de pena periurij
Sz primitendu est quid sit p-
iurium. Et quot modis primittitur
periuriu. Periurium est menda-
cium iuramento firmatum. Commit-
titur aut periuriu multis modis
Primo dr falsa iuracio igno-
rat tamen credit aliquid esse verum
qd est fcm vt n eam oralid
et tn no e ibi tunc nllm e pctm
xxij q ij Ecu hcs nisi magna
indiscretio interueniat vt qs
putet esse veru qd est fcm et
temere iurat. tunc peccat venial
xxij. q. ij. homines. Secundo si
fcta iuratio fuerit. tunc e pctm
mortale xxij q ij Is aut. Tercio
dr periuriu indiscretu iurame-
tu. sic de vbis cottidianis
cu iuramento que fiunt cottidie
ex quadam levitate de re li-
cita et si magna indiscretio
interveniat pctm mortale est. si
modica e veniale xxv.
di. q omnis in fi. Quarto dicitur
transgressio liciti iuramenti et
hoc ppe dr periuriu et e mortale
xxij q ij pnid et ar j e In po-
sitionibus li. vj et ij q j Ce.
niq. Sz transgressio illiciti iura-
menti no est pctm ymmo
potius maiorum. Si iurado pec-
cat xxij q iiij qd David in
tribus sequitur. vn nulli e
iniungendu de quo psumitur q
illud no debeat observare ar j
de testi. cli. et in clericos. et
xxij q i. Ita ergo et c no est
Aliqua vo iuramenta sunt
cu determinatione intelligenda
Nam si quis iuravit alicui

p decreto non esset quam ipsum quod se
tum non tenetur ei vel quod ecclesiam
suam vel contra quantitate suam
pro ipso stare | e petitio et b.
deposito c. ult. infra. quia igitur ali
simone persona loquitur intelligi
esse excepta ff de pena l. i.
§ i. et ff lo t. qui in insula § si
vero si promisi tibi dare tercium mat
vel castelli non tamen teneor dare
quoniam quia neque plus teneor dili-
gere aliud quam semper ordinata
enim caritas a seipso incipit xx
xiii q v si non licet. Item advo-
catus iuravit ecclesiam vel alii
iuvare. In iure suo non tenetur iuva-
re eam vel enim mala causa
fovente xi q iii re qui dicit.
Item iuramentum factum amdic
quod in omni ea ordinem iudicia-
rium observaret ad notoria tamen
non extenditur quia in hiis ordo
iuris non debet observari | e ad
nostram ii et iii q i de manifesta.
Item licet iuret clericus residencia
facere in ecclesia prebendali si
tamen absentes pro negociis ecclesiae
periurium non incurrit | e petitio et
iii q i prohibentur vel pro negociis
ecclesie prebende | de cler. non resi-
dentes et c. cum dilectus. Item
qui iurat aliquid facere ad certum
tempus si per eum non steterit non est
periurus nec tenetur post tempus facere
tum non fuit in culpa | de spon-
salibus. Item pena periurii secundum iura
civilia sive iuramentum contra
contempta religionis solum deum habet
ultorem c. e. l. ii. nisi in quibus
iuramentum interponatur ff de tri-
stell. l. ult. et c. de reiudicata l.
in quibus maior. Secundum secundum
canones septennalis est pena sit
pro aliis peccatis mortalibus im-
ponenda. Quum tamen iuramentum
est licitum xxii q. i c. ult. et
vi q. i quamvis. de hoc dictum
est b. de pe. et re. c. xxvi
qui compulsus cum duobus sequen-
tibus. Ideo inspectis modo periurii
et qualitate persone et ceteris
circumstanciis maior vel minor est

pena iniungenda in foro anime xx
xxii q ii hoc capitulum. Sed in foro
iudiciali debet deponi xxiv di-
stinctione nec recipitur in testem b
de testi. certi et vi q i quamvis
et est infamis. Item de iuramento
an sit assertorium. Distingue.
Dicitur iuramentum assertorium quo
quis iurat quod ita esse et
tunc non est infamis ipso iure
nisi per sententiam | de except. denique
et b de sed. cogn. cum dilectus
in fi. An sit iuramentum promis-
sorium. Sed de re aliqua facien-
da et in nuncupatione excutitur vel quod per
ipsum non steterit. Primo sit
licitum et cum solempnitate factum est
ipso iure infamis | e querelam
et vi q i infames. Item pena
iuramenti temerarii est pena
venie ante in foro penali xxii
q iiii quibus. Sed in foro iu-
diciali debet beneficium prestitum revoca-
rei | e tua nos in fi. tamen a
testimonio non repellitur b de testi-
monium et c. constitute nec a
promocionibus aliquibus | e chiant.

Incipit de mendaciis Rubrica ii.

Quoniam periurium fundatur in
mendacio ideo post iuramentum
et periurium de mendacio est
videndum quid sit et in quo dif-
ferant sed tria scilicet mendacium men-
tiri et dicere falsum. quot sint genera
mendaciorum et quod dicitur mortale
et quod veniale. Item mendacium secundum
Augustinum est falsa significatio vocis
cum intentione fallendi xxii q ii
§ ille ergo. Et falsitas est imi-
tatio veritatis in aut de fide instr.
in pri. colla. v. Item mentiri est
contra mentem ire quod dicere vel fa-
cere aliquid contra id quod in conscientia
sit. Item inquit Augustinus
quod ille qui mentitur contra id quod
sentit animo loquitur voluntate
fallendi xxii q ii. Is autem. Item
Dicere autem falsum est dicere aliquid
ita esse quod non est ita. Nec
distinguitur an intendat dicere
verum vel falsum. Item sed mendacium
comprehendit utrumque quod patet
ex diffinicione. Mendacium est

falsa signatio vocis cum falsum dicit
cum intentione fallendi eius mentiri
non mentiri et falsum dicere habent se
ut excedentia et excessa quia
non omnis qui mentitur dicit falsum
immo quandoque dicit verum licet intendat
dicere falsum et econtrario non omnis qui
dicit falsum mentitur sed aliquis credit
dicere verum licet dicat falsum Unde
qui mentitur semper fallit voluntate
licet aliquis fallatur in sua veritate et
ideo semper peccat quia veram
linguam non facit nisi rea mens
xxii q. ii. homines in fine Ille qui
dicit falsum non semper peccat quia
aliquis dicit falsum cum intentione et
tunc est peccatum Et aliquis dicit fal-
sum et credit dicere verum et tunc
si adhibuit diligentiam debitam
non peccat Si autem peccat peccat
venialiter ut in c. homines quia
omne mendacium est peccatum xxii
q. ii. in autem et c. se Notandum
autem quod sunt mendacia secundum ma-
gistrum Primum mendacium est
quod fit in doctrina religionis scilicet
evangelii ut si dicatur Christum non esse
natum de virgine vel non esse
passum vel contra articulos fidei
Secundum est aliquis ledat iniuste quod
tale est ut nulli prosit et obsit
alteri ut est mendacium detractoris
vel falsi testis in causa criminali Ter-
tium quod prosit uni ita quod obest
alteri quamvis non ad immediatam cor-
poralem id est ad minimum contingendum
in quantum prohibito ut mendacium
testis in causa pecuniaria Quartum
quod fit sola mentiendi fallendi
que libidine quia sit sua causa et vo-
luntate quod merum mendacium est
Quintum quod fit complacendi cu-
piditate per eloquium suave ut men-
dacium adulatoris Sextum quod
nulli obest et prodest alicui
ad evitandum periculum persone ut
si quis sciens pecuniam alicuius in-
iuste tollendam a fure vel predone
ubi sit nesciens se mentiatur Septi-
mum quod nulli obest et prodest ali-
cui ad evitandum periculum persone
ut si nolens hominem ad mortem

quesitum prodere mentiatur Octavum
quod nulli obest et ad hoc prodest
ut ab immunditia corporali aliquis
tueatur ut si volenti corrumpere vir-
ginem mentiatur eam esse coniugatam
In hiis autem octo generibus tanto
quis minus peccat cum mentitur
quanto magis ad octavum recedit hoc
probatur xxii q. ii primum Sit etiam
aliter brevior et planior distinc-
tio mendacii quia mendacium
aliud perniciosum sive malignitatis
aliud officiosum sive pietatis
et aliud iocositatis xxii q. ii
Ne quis arbitretur Primum com-
prehendit quinque genera precedentis
distinctionis Secundum vero tria ultima
eiusdem distinctionis et tercium scilicet
iocositatis additur Mendacium
enim semper est peccatum xxii q. ii
michil autem et dicit quod semper
est peccatum mortale quodlibet mendacium
secundum illud augustini Nec artificiis
nec mendaciis nec simplicibus verbis aliquem
quemque decipere quia quolibet mentiens
quis occidit animam xxii q. ii nec
artificiis Sed ibi loquitur augustinus
de pernicioso mendacio ac xxii
q. ii malum Ideo dicas quod omne
mendacium perniciosum et quod nocet
proximo et quod comprehendit
quinque generibus prime distinctionis
semper est mortale xxii q. ii primum
et c. Ne quis arbitretur Sed
mendacium officiosum id est quod nulli
obest et prodest alicui in tribus
ultimis generibus prime distinctionis
veniale est secundum omnes in homine
imperfecto et idem de mendacio
iocoso ut in c. ne quis arbitretur
Sed in homine perfecto ut potest in
episcopo vel religioso dicunt aliqui
mendacium officiosum semper esse mor-
tale Iocosum vero veniale Sed
queres secundum eos non est potius
iocosum mortale quod nulli prodest
quam officiosum quod prodest alicui Re-
spondent quia iocosum non fit
ex animo nec intendit decipere et
ideo minus peccatum Sed officiosum
fit ex animo et decipere inten-
dit et ideo magis peccatum Sed

alii dicunt quorum opinio est
sanior et tucior quod utrumque tam
officiosum quam iocosum est veni-
ale in quolibet. Quarto in gravius
in viro perfecto quam bone dignita-
tis vel ordinis augetur tamen
quam in imperfecto. Ecclesiastici homo
vanus et xxii q. v. qui vidit
Secundo aut dicitur de menda-
cio iocoso intelligendum est quod
non fallit quia novit ille cui
dicitur iocandi tamen fuisse dolo xxii
q. ii. ne quis arbitretur instru-
ctibus ex quadam placentia seu
delectatione quam inde sequitur quia tunc
potest dici mortale vel augustinus. Nul-
lum peccatum est adeo veniale
quod non fiat mortale dum placet.
Et idem dicit sicut dicitur in con-
fessione xxv di. omnis. Item
mendacium adulacionis non est
peccatum mortale secundum augustinum quia
nullum intrat ubi pecta venalia
xxv di. quod alis ea. Quarto dicit
quod tribus modis adulatur quis
attribuendo alicui bonum quod non
habet vel approbando malum quod habet
aut super exaltando bonum quod
habet. In primo et in secundo dicitur
tamen esse mortale sed in secundo
quomodo xxii q. ii. primum et ecclesiastici
di. Convertit nonnulli. Dicunt tamen 9o
quidam in primo casu veniale. Sed
in tercio casu est veniale ut in
quod ais ea. Quarto quid si quis
querit ad occidendum quem iste
scit in domo sua vel alibi la-
titare nunquid debet mentiri vel
revelare vel per plures dicunt quod
sit procedendum. Primo tacen-
dum et non occultare non fingere di-
cendo xxii q. ii. ne quis arbitretur
Et si videatur quod sua taciturnitas
sit periculosa quia ex ea for-
te credit interrogans quod contendat
illum esse in domo debet dicere per simp-
licitatem dicit ibi quod. Item quod
de uno tunc transferatur se si potest
ad aliam nam interrogando cum
de aliquo facto ait ecclesiastici di. In
mandatis vel videat aliquid
non equivoci ut potest non est hic

vel simile quam ad eligendam ma-
liciam quam possumus uti sicut
ubis duplicibus in ad sensum quam
ille interrogat. Ad hoc nos monet
exemplum. In iiii regum x Ieu cum
sacerdotes baali vellet occidere
dixit Congregate in omnes sacerdo-
tes baal achab servivit ei in
paucis ego in multa sibi in multis.
Et david quod immutavit faciem
suam coram abimelech et abra-
ham qui rogavit saram ut
diceret se non esse uxorem eius sed so-
rorem eius. Et non dixit. Sed
equivoce soror dicebatur quod filia
fratris eius erat. Quarto Item iacob quidi-
xit patri suo Iacob se esse esau
primogenitum non natura quod tunc me-
ruerit quod me primo genitum quod
emerat hoc probatur xxii q. ii.
utile et quod esse et c. ix. et quod
ibi exponitur. Quarto Item quid si quis me- 9o
tum mendacium quis se non esse ya-
nii vel simile nunquid peccat Re-
spondeo quod mortaliter quia factum est mo- Fauctius
di fame quam vesti ydolatricio
xxxii que. Et sicut ait crisostomus et cri-
sostomus Nolite timere eos quod occidunt
corpus quod non solum ille proditor veritatis
est sed etiam ille qui non libere pronun-
ciat veritatem quam libere pronunciare
opportet aut libere non defendit
veritatem quia defendere conveniat
proditor est veritatis. xi q. iii. No-
lite et sicut quod me ea dictum est. Nunquid 9o
tamen primum quam sicut sit metu hoc
fecisset de pe di. i. potest fieri
Quarto Sed quid de mendacio obste-
tricum quibus propter operacionem pieta-
tis dominus edificavit domos
et sic videtur quod de mendacio fuerunt
remunerate et nunquid hoc est
non et tunc peccatum mortaliter
mentiendo. Respondeo quod propter menda-
cium non fuerunt remunerate sed
propter opus pietatis et dicunt si
retributio in vita eterna sed
propter mendacium subsequens in terre-
na fuit recompensacio dilatata

Ca° = Excep° rei iudi^te obstat

xxij q ij. Si quis ¶ Sz de mendacio
dicit q bis mentite sunt primo
pro salute proximorum / et hec sunt
venialia peccata xxij q ij Ne quis
arbitretur ¶ Sz° ff vitam praeclare
confirmabat et ne viderentur deum
Iudaeorum colere et hec sunt mortalia
Quia potius debent mortem inc-
urrere quam talia mala mendacio con-
sentire xxxij q i Ita ne et sit
integra xxij q ij Si quibus

De Exceptionibus Rubrica

Dictum est supra de probationibus
tam in generali quam in speciali /
dicit subiungendum de exceptionibus
similiter tam in generali quam in speciali ¶ Sz
primo in generali de exceptionibus
est videndum Quid sit exceptio
et replicatio Quotuplex sit exceptio Et
quot sint eius species exceptionis
quando possit opponi et de excep-
tione exactionis ¶ Exceptio est
actionis exclusio que est perem-
ptoria ff e l ij ¶ Sz dilatoria
est iudicis vel actoris repulsio
j e pastoralis et j de ap sedo
requiris // Replicatio est exceptionis
exclusio que obicitur ex parte actoris
ff e l ij ¶ Exceptio datur reo. sed
replicatio actori j e a nobis et
c dilecti ¶ Sz quando reus excipere non
potest reus ut posita exceptione si accu-
setur a clerico criminoso qui primo ei
communicavit quia scienti dolus et iure clericos
honestos j de cohabitatione muli et ar.
j de sen excom. In principio ¶ Item
quando reus iuravit per metum aliquid
solvere vel indebite se per iuramen-
tum alias obligavit et tunc da-
retur actio actori quam alias non
haberet Si reus excipere possit. ut
quia me traxit ad audientiam et ut
de iure iur debitores Item in causa
spoliationis ut dictum est ut de ord.
cog. c. restitutione spol c. i. ¶ Excep-
tio que competit reo eius pro-
curatori et fideiussori ff e l mod
quia de inutilia c generaliter
Et si procurator sciens exceptionem
inutilem obmittat imputabitur

ut ff e omnis exceptio et ff de fide
iussoribus ex parte ¶ Item exceptio de
dolo non obstat quando utraque pars
est in culpa sive quando in eodem
crimine laborat j e cum inter et j
de divor significasti et j de adul.
Intelleximus et c de ¶ Sz
quando actor tunc est in dolo tunc
datur exceptio ff de doli ex-
cep. apud celsum c marcellus ¶
Item exceptio rei iudicate non
obstat nisi de pluribus premissis
ff de excep rei iudicate Sz
rem meam et l. se ¶ Et ad hoc
ut exceptio rei iudicate obstet
oportet adesse quod tria concurrant quod idem
sit corpus sive eadem quantitas
et idem ius sive causa petendi
et eadem conditio personarum ff de
excep. rei iud. cum quaeritur et l. se
et l cum de hoc ¶ Item quod reus possi-
deat rem ipse sive j e adversarius
Et ff de excep. rei iud. Si re
¶ Regulare est in exceptionibus
et replicationibus quod qui excipit
vel replicat in exceptione vel re-
plicatione efficitur actor unde te-
netur probare suam exceptionem vel re-
plicationem ff e in exceptionibus
Fallit in exceptione non numerate
pecunie de hoc dicam e ut de
confess c Si cum tam ¶ Excep-
tionum alia dilatoria sive tempora-
lis. alia peremptoria sive perpetua
alia anomala ¶ Exceptio dila-
toria sive temporalis est que usque
ad tempus competit sed post tempus
elapsum non et sit usque ad illud
differt tempus tamen ut pactum
de non petendo infra pascha
inst e c appellatur ¶ Similiter tamen
eque quod non competit infra
annum sed post annum ut de rescript plu-
res et de off ord. pastoralis ¶
Et dilatoriarum quedam sunt di-
latorie sive declinatorie in-
dicij ut exceptio fori incidentis
vel contra rescriptum sive impetra-
tem in q vj c exceptio et ff
e l ij insti / Et que dilatorie so:

lucionis vt exceptio pacti tem-
poralis de non petendo ff e l iiij
§ 1 peremptoria et perpetua est que
perpetuo competit quia actor a-
git et perimit actionem vel sal-
tem intentionem excludit ut
exceptio rei iudicate vel pac-
ti perpetui de non petendo / Vnde
Iudex secularis compelli debet
per censuram ecclesiasticam exceptionem
rei iudicate per iudicem ecclesiasticum ad-
mittere et equum ¶ Iudex ecclesiasticus exceptionem
tionem rei iud. per iudicem seculare
nisi induceret periculum anime ¶ i e
Cum quidam li vi ¶ ¶ Notandum
exceptio est per quam conceditur
iudicium retro fuisse nullum pre-
terea quia a non suo iudice ut de
iudic. at si cle. et xi q i c i et
vlt. vel exceptio preiudicialis ut
de proc. In nostra et c pastoralis
vi li vel si autem detur quod
quod rapere non potest i de cle. ex-
com. postulasti vel consensus da-
re non potuit i de iur. patro.
quod aut et dicitur a notabile
eo quod non secuntur naturam aliarum
cum locum habeat ante lit. cont. et
post et ante sententiam et post sententiam
¶ Proponi debent omnes excep-
tiones dilatorie ante lit. cont.
i de re iud. Inter monasterium et
iii q iii § offeratur et probari
iii q viii § exceptio vel saltem
infra terminum a iudice declaratum
ad omnes dilatorias proponendas
i e pastoralis nisi forte aliqua
de nouo vel competens ex-
orta fuerit vel is qui voluit
eam opponere fidem faciat iu-
ramento se post modum ad illius
noticiam peruenisse alias post ea
non audietur ut in c pastoralis
et ut de offi dele. Insinuante
qo ¶ Sed ad quid si post lit. cont. velit
iudicare quod post ipsam lit. cont.
ad ipsius noticiam peruenit que
tamen non est exorta de nouo
sed erat ab initio et hoc tunc
ignorabat nunquid erit audi-
endus / dicunt quidam quod sic dum tamen

ignorantia sit probabilis et sit
exceptio facti et non iuris / quia velut
licet iuris ignorantia ff de iur. et fa-
cti igno. regula iuris in vi dicitur
est i de iur. iur. c vltimo / ut dicitur
quod post ea non audietur quia ab initio de-
buit inquirere de singulis dilatoriis
cum vigilantibus et non dormientibus
iura subueniant ff ex quibus
causis ma. non cum ideo negligen-
cie imputetur quia non oportet per singula
momenta onerari actorem ff ut
in poss. l. is si aquo § vltimo ¶
¶ Item exceptio danda est in scriptis
et redigenda in acta ¶ similiter re-
cusatio iudicis et dilatio ut s. ut
de prob. quoniam contra ho. dicit contrarium
¶ quod exceptiones iste non sunt proponende
in scriptis quamuis tamen post ea sint
redigende et hoc per tale com-
¶ Illud est generale cum contrarium est
speciale ¶ Sed in dote est speciale quo-
niam contrarium est in aliis § de non
nu. pec. aut / Sed aut querela
et inter omnes dilatorias primo debet
proponi dilatoria iudicis contra iudi-
cem ut de pb. quoniam con / et qui
¶ Illam obmisit transeundo ad
alias ad illam non videtur posse re-
dire quia litigando coram ipso
de dictis persona iudicis vt appro-
bare et e l vlt. dum tamen sit suus
iudex ordinarius vel delegatus alias
si non erat suus iudex potest oppo-
nere quamquam etiam post sententiam et ubi an q.
pet. iud. l. ii et vlt. vel si erat
excusatus i de re iud. ad probandum
et si hoc probatio fuit alio locum
non habet ubi illa sit preiudicialis
¶ ¶ Sed coram quo probatur distingue
aut opponitur contra delegatum iudicem
et tunc dicit ut ut de off. dele.
§ recusari et § se. aut contra ordi-
narium tunc proposita iusta suspi-
tionis causa coram eo arbitros
communiter eligat et si conuenire non
possunt absque malitia quilibet vnum

eligat et si nequiverit concordare
tertium eligat ¶ Sed quia arbitri quandoque
conveniri non possunt nec volunt concordare ad
vocem et ita plus debito prorogatur
¶ quod arbitris per iudicem competens hoc
praefigatur infra quod idem concordant vel
tertium concordiet adiungatur cum quo
ambo vel alter eorum suspicionibus
negotium terminare procedet. Aliquando
contingit in publico negotio procedere non
dimittat ut de ap. legitima l. vi.
Et si ita recusationis probata fuerit
legitime de recusationibus assessores
personae ydoneae committat negotium
recusationis ad superiorem transmittat
ut de ap. Cum speciali. Ita quod actor
consentiat in commissionem ut de fo. comp.
Si quis contra et ut de ap. ad hec
extra eodem i. pervenit ¶ Alie autem sunt
declinatorie ut pote quod rescriptum sit
contra impetrationem opponi debent ante
litem contestatam et probari ut e. pastoralis
et ut de re iud. Inter monasterium et
quia post litem contestatam proponit pariter dicitur
in libra aurei c. e. Si quis ad
vocatus de exceptione compensationis
dicit ut notatur ut de fi. instru.
Cum dilatoria Iohannes ¶ Dilatoria
vero solutionis ante litem contestatam opponi
debent quia probanda est postquam actor
probavit intentionem suam ut de
probatione exceptionum. Exceptiones
tamen obmisse in primo iudicio opponi
debent possunt in secundo cum vari
atur modus agendi ut de spon. c.
publicam ad dissolvendum et ut de testi.
Veniens non obstat ut e. pastoralis
quia intelligitur cum idem est modus
agendi et in tali appellationibus
opponi possunt prius obmisse ut e.
Si quid et ut de fide instru. Cum
Iohannes ¶ Exceptio peremptoria
post opponi ante sententiam et eam quod
sit in causa conclusum et probari
et post probari et post protestari
ante litem contestatam ut e. Si quid
et ut de presump. audita et ut
de testi. et de testibus in fi.
dicit ut ibi quod post publicationem
fallit in tribus casibus in quibus

declinatorie

dilatoria

peremptoria

si protestatus fuit ante litem contestatam
tenetur probare immediate quam incipe
rit litem contestatam ut pote Si ex
cipiatur de re iud. vel transacta
vel iuramento finita ut de lit.
contestatione exceptionibus l. vi ¶ Item
post sententiam in causa appellationis
ut quere sen. excom. Non post l.
ij. alias post sententiam opponi non
potest nisi in talibus in quibus
est speciale ut in milite qui con
dempnatus fuit obmissis al
legationibus quia post sententiam potest
exceptionem opponere ut de re iud.
et ff eod l. i. quia ei legibus ig
norantia ut de re iud. delib. su
mus ¶ Item filiusfamilias exceptionem
macedoniani et mulier vel
leiani ff ad maced. l. i. ¶
Item maritus vult quod facere possit
in actione de dote condempnatus
ff sol. mat. eo di. Vbi quod vult
¶ Item donationibus si obmisit
exceptionem ut condempnetur nisi
in quantum facere potest ff de re iud.
ne semper ¶ Item in omni excep
tione anomala sit dicendum est ut e. c.
ut Exceptionem vel anomala et
sit ex falsis instrumentis et testibus
sententia lata ut Si ex falsis instru.
vel potest et ut de pro. lig. et ut de
filiis querelam et ut de proven. In
nullis Distinguitur tamen aut quod
fuit mota fuit in iudicio et tunc
mutans postea praetextu falsi sententia
retractatur ut Si ex falsis instru.
l. i. et ij in fi. nisi appellatum sit quod
tunc in tali appellationis opponi potest
ut de fide instru. l. vlt. in fi. et l. ij.
in fi. et testes producti ut de re
ap. per hiita in fi. ¶ Sed si quo falsi
mutans mota fuit tunc licet non sit
appellatum non transit in rem iudicatam
usque ad xxx an. ut de filiis que
relam et ut e. cum venissent. Sed non
sufficiat probare falsitatem sine te
stium receptione ad hoc ut sententia
retractetur nisi probetur iudicem ea
fuisse secutum ut de re iud. Cum

questio falsi

j. et a. et c. si ex stis in prin. l. flam. Et hoc est verum cum argu testibus de ffo. Secus si obicia tur in personam testis quod tunc cum suam dz probari j. e. t. i. / Sz in ca. matrimonii pt agitur expi de ffo. nisi insinuatio cum non bissceat in rem iudicatam p tractu temporis j de re iudicata la tor et c. consanguinei et id eo qui duxit in ma. qui post cum tiret. Item qui excipit non intel ligitur hoc confiteri ff e. l. no. ut c. Sz qui excipit dz probare ex ceptionem et illam dz iudex recipe nisi sit talis. elenarit excipien tem j e. exceptionem. et c. litz dilati et e de pbat. bus et iurare dz quod exceptionem mali tiose non opponat. et defecerit in probado puniri dz in expensis e. de do. et quia fine dit ut ibi quod Si aut petunt. Exceptio ali cationis alia dr peremptoria que perimit negocium pn. le. ut pote cum aliquis excitabus eligitur ab ex tatis e. de ela. cum int. B. et c. veniens e. de consuet. cum dilatis et e. de ela. et qua te cum bone. Aliqua est de dila toria que non perimit negocium sed differt e de off dele. pruden tiam quod Sexta ut cum actor e excitatus ff. hoc dici anomala quia parti attendit ad naturam pe remptorie et parti ad naturam di latorie. Sed in qualibet parte litis sive sit peremptoria sive di latoria pt opponi et p9 lit. gt. et an et p9 finam ne quis in pielo anne rogatur ei toria re. Et si sit pna excitabus lig. Exceptio h'mot ab adversariis non opponatur. nichilominus est ab offo iudicis removenda. Sed reus maliciose eam obmittens in expensis limis est condempnandus j e. exceptionem et c. pisa li. vj. Sed qui exceptionem opponit specificare dz modum cuius et nomen excitatoris exprimere et eam probare infra octo dies die in quo proponit numero c[illegible]pu tato aptissimis documentis quod

si non probavit iudex in ca. proce dat et reum in expensas quas actor ff hoc se fecisse docuerit premissa taxatione condempnet promissa quod ulterius duas vices non proponatur sed durante instancia iudicii nisi ex ca. nova vel evidenti emerserit vel prompta probatio invenerit de antiqua j e pisa li. vj. Item quid si reus probavit excitationem per testes sz non fuerint publicati infra octo dies. numquid te[neatur] ad expensas. Vide quod quia infra illud tempus limis docu mentis hoc dz probare ut in c. pia Sed non apparet de probatione co[illegible] A q no
tra Dic quod non quia fecit quod in se fuit e de testi. Cognat et in aut de testi. Quod quia vero pone quod probavit premissum cum Sigillum c. ignotum. ut pote a dele. to quod actor negat instru mentis numquid reus te[neatur] ad expensas. Ho dit quod sic. nisi statim advocat testes ad probandum instrum j e pisa c. aptissimis li. vj. Item po ne quod aliquis producit testes at testationibus publicatis opponit quod dicta eorum non valent quia testes erant excitati. actor nega vit et reus non pbavit infra viij dies numquid postea potest probare. Videtur quod non j e pisa. Host dit quod postea probare potest sicut quilibet aliam exceptionem in quam Exceptionem Nec obstat quin quod loquitur tamen de actore excitato in nocte distinguit. aut opponitur per modum dilatorie et tunc habet locum c. pia. aut per modum pem torie et tunc non habet locum et sic loquitur host. Sz pone quod reus excipiat de excitatione et pro ducat testes ad probandum eorum qui probavit solum modo de fama. num quid sufficiat. Host dit quod non quia non pbz hoc esse quod ad hoc contin git absque c. de pbat. nzuata los et l. ult. Sed si reus ex cipiendo proponat quod sit diffama tus sive tali crime ut pote de manuum iniectione violatione clericorum et hoc pbz numquid sufficiat 90

q° dic q sit | de sen. ex. Cum de-
sideras et se. Sed quid si reus ex-
cipit de excatone et actor pbz
q est absolutus. nunquid tene-
reus ad expensas. vi q no | e
pria. Sz qm fuit excatus
adhuc psumitur, ut de elec. ve-
nerabilem et | de ele. ex in-
Illud et c. Apposuit. Sz vi gr
q dolosa vi excipe ut de dolo
et gr. Exlus et c. fine. ho.
Distinguit aut erat pubte ab-
solutus et tunc debentur, aut no
erat pubte absolutus et tunc no
debentur ut de popul. ad hoc ex
q° hoc intelligit intra predicta. Sz
pone q reus debuit tta die
producere testes. et ia die ex-
cepit de excatone / nunquid potuit
ps ea pete dilacom ad pro-
ducendum testes. Innoc. dt q
no. Sz Ho. dt contra quia a iure
licitum est pete excipe | e ex-
ceptionem et c. pria li vj. Sz
q° nemo beneficio iuris dz decipi
et de hijs qui ve. eta. in pe.
l vlt. Sz nunquid in ea appellare
pt excipi de excatone. vi-
q sit ut de off. dele. penden-
ciam quod De exto. Innoc. dt q
no quia si reus fuit condep-
natus et appellauit et efficitur
actor. et sic Si excipiat de
excatone alt no repellitur
| e Cum inter vbi de hoc et ut
de mod intelligit. Sz si actor fu-
erit condempnatus et appellat
Similiter no pt obici quia excom
q fuit condempnatus. Requirit
| e dilecto et c. Signauit q
no obstat excato exceptio
excatonis / qm possit inde
recusare et appellare licet no
possit actorem reconuenire | e
Cum inter et pt licus sup appel-
latione prosequenda impetrare
litteras de excatone tempe rescripti
impetrati no fecit mencom
| e dilecti. Significauit et c
vltimus et si absolucone at
no ut de Rescript ipso iure lev
et pt repellere actorem excatum

licet ei conmiauit in orone |
e a nobis et omnibus licita
defensio reo excato seruatur.
Non pt excipe et se defendere
in iudicio Decanus in arbitris
de hoc in spe de arb. q te-
stat | e Cum inter dilecti et
c dilecte et c Significauit
et appellacom prosequi | e c
vlt et eadem defensio compe-
tit excato. sic eadem defen-
sio competit seruo que et li-
bero ff de actn. seruos et sic
pt excipe de pacto de no
petendo. et exceptionem plus
no obstante q lex dicit re-
us in exceptione sit actor
ff de pb in exceptione. q
quicquid facit. facit ad sui
defensionem facit. et intrare
potest et facere omnia q ad
tam pertinet ut incidit in
tacione participacs cum te-
rcio sit pocius ad dampnum
sum quia ad commodum et h
a iure est concessum | e Cu inter
ǂ Sz nunquid si excatus conuenitur
sup eo pro quo fuit excatus
iniuste nunquid potest excipe
q no teneatur rndere nisi re-
stituatur ei comunio quia
fuit iniuste priuatus dicit Jo.
q sic et Vinc quod verum est
sm Ho. si excator agat vel
Is qui eum fecit excari ar.
| de rest. spol. frequens Nec
teneatur alicui rndere dum modo
constat q iniuste fuit excatus
in q. n. c. n. et n q. v. Sz tamen
in fi. quia omnia interdicta sunt
ei restituenda corporalia et
incorporalia n q n nullus et
iii q. n. Si quis Opposita
exceptione excatonis et pro-
bata totum iudicium facit hoc
q licet processus quibus hitus
cum excato valeat tn in se-
quentibus actor excluditur
donec fuit absolutus et si ppo
rem iudicata talis except

ǂ iniuste excatus pt excipe q
no teneatur rndere nisi restituatur ei
comunio

opona exceptionem impediat s
fina que pcessit no mg to-
biu debitu obtinebit j e p ya
li vj. Sed nu quid durante
no probone debebit admitti in
alijs negotijs. Distingue.
Aut vult admitti in medito &
actor in alijs et tunc dz inter
emittere. aut eo medio in
officijs postulationibus electo
nibus ac alijs liminis acti
bus et tunc dz admitti j de
sen ex. Solz q vlt h. vj.
no Sz nu quid pt excitatus psc
be dic ho q sit ac j de pscri
vigilanti et s d'indic intellexi

De Prescriptionibus

Quia actori probanti sepe
obicitur exceptio pscriptionis
ad elidenda intentionem
actoris. ideo nunc post qz visu
est in generali de exceptionibus
videndum e in speciali de pscrip
tionibus. Et quid sit pscriptio et
vsucapio. Et qui pnt pscribere.
et que res pnt pscribi et que
no. Et quot sunt species pscripcio
nis. Et que exigunt ad pscrip
tionem complendam. Et qualr intr
rumpa. Et quis sit effectus p
scriptionis. Prescriptio e ius
quodda ex tempe sbam ca
piens i firmitatem et lz ppe
no sit modus inducende ob
ligationis s de pacte si vel est
tn efficax inducende pscriptio
q obicitur actori sup rebus i
mobilibus Sz vsucapio in
rebus mobilibus que sic desc
bitur Vsucapio e acquisitio dnij
p continuationem tpis a lege
diffiniti ff de vsuc l iij et
dicitur a lege diffiniti i triennij
quia triennium est tm locum in
vsucapione s de vsucap l vi
quis aliena vent vsucapio
introducta ff. boni pub. tu
ne rerum dnia essent incerta
ff de vsuc l i et omia que
conveniunt pscriptioni et vsuca
pcioni. et que res pnt pscribi

et vsucapio nisi quia i rebus
mobilibus est vsucapio et
immobilibus pscriptio et quia
maius tempus in pscriptione re-
quirit qz in vsucapione. no
Sed qui pnt pscribere. Et dico
omnes qui pnt rem illa pos
sidere et noe suo possidet alij
no Et ideo laici no pnt p
scribere decimas. qz no plus
possidere j e tam nc possideo
tes noe alieno j e Si dili
genti. Itm colonus no pt
pscribe xvj q i illa et c se
et C de pscript xxx an
male agitur. Itm pcario te
nentes x q in quia cognitus
Itm vsufructuarius inter p
quas psonas nobis atq. q
vsufructuarius. Itm creditor
no pscribit pignus C de
vsur no solu q q pignore
et C de pign no creditores
et hic intellige de longa p
scriptione no de longissima
Prescribi aut res corpa
les et incorpales ut seruitu
tes acciones. et similia que
accipiunt pscriptionem s de ca
poss et ppi oi cetra et
xvj q in quas acciones et
generaliter omnes res et omne ius
et omnis actio j e ad ante
et C de psc. xxx an. Sz
in tem excipiunt queda
que nullo tpe pscribi pnt
in tantum i quibus nullo
tpe pscribitur Sz potius ex
contin tpis augetur s de
consuet c vlt et j de sn
s in ecclia et xxx iij q v
qd deo. Itm no currit pre
scriptio q obediam et reue
rencia j e Sin no liceat
vbi de hoc. Itm nc contra
visitacionem et procuracionem q
debetur rone visitacionis j e

accedentes et c Cum exposicio et
de censi. Cum instancia et c perlo
li vi. C Ex ton proditum eccle
da ione institutos bn cent p
scriptio xviii q ii elenterii vel
rone consuetudis xviii q ii.
Omnium C Item ecclesie et ceta
sacrata vel religiosa loca de
cime oblationes nullo iure pnt
possideri vel pscribi a laicis j e
cam que C Ite in memoriis j
de gsanguine no dat. C Item in ci
bus soluendis sine in pub tas
statoribus et pgambus agroz
a colonis C de pscripte xxx
vel xl an male agitur et li
ber no pscribi eo xvi q iii q
pt et q q si priuatus q se C Ite
tempe vacationis ecclesie et
tempe scismatis vel plati heti
ti quia tunc ecclesie vacante interi
j e c i et c de ppta et c
Cum nob quia tunc carz legimo
defensore j ne sedenacc c i
et vlt et id tempus dedicat de
pscriptione j c audite et c Cum
sine sit pm medium vltim re
C de pscrip. lon. t aut q si
quibusdam C ff quibus ex causis
ma nnon C Si quis sepius C
Ite tpe plati male alienate
no cent pscriptio xvi q iii Si
sacerdos C Ite tpe hostilitatis
j e extinsimissa et xvi q iii q
C Item ncc q nerrim ecclesie
discipline B de consue Cum
int nos C Item in re que iure
qm possideri no pt ex condi
illud et e di q molim C Ite
limites pscribi no pt xvi q iii
hoz et j de proch Cum ex
q dictas viii qui constat fieri
diot sine ptochie distinctes
fuisse vel etiam pt probari
p libros antiquos et testes
et famam et p alia admini
cula B de pb Cum causam et
est eo no tm p mature q
funda xvi q iii Quicque C Si
militer ea que limitibus adhe
rent no pnt pscribi ut ff de

rei vend q religiosi Cum ubi
no constat de diuision no
pt probari limites et ea q
adherent bn pscribunt xvi
q iii Sint mercatores et j e
quia ea tm q sunt infra li
mitem limiti no adherentia
pscribunt et spali et specialia
j e ad aures et c audite
vbi vna ecclesia pscribit de
cimas in parochia alterius
et fines pdioze bn pscribunt
j e q C Ite nec via publica
pscribi ff de via pu. l vi
am C Item in re spirituali i
iusto titulo quesita B de
causat ptea C Ite con opus
publicum C de opibus pu. p
scriptio C Ite res sacra vel
res fiscalis no pscribi inst
de vsuc q i et res fisci C
Item res pupillaris ff de ac
qr re do. bone C Ite fundus
dotalis ff de fu. do. Si fundus
Item res popularis ut C
ne de sta. defut. vlt. C Item
pupillo no currit pscriptio e q
bus vest ine no e n l vlt
C Item vxori ducatu matrio
no currit pscriptio nisi maritus v
gat ad inopiam C de iure in l re
bus q oms C Item in rebus
que sub gditione debent
no currit pscriptio nisi a tpe con
ditionis existentes C de p
scripto xxx an. Cum notissimi
q illud Item tpe suspensionis
plati j de concess pb quia
diuisi C Ite filiofam non
currit pscriptio dum e in ptate
pris C de an. except l i q
vlt et C de bonis qui liberos
in fi. C Super pscriptionis multe
sunt quia e pscriptio vna
dierum in exceptione excomis
B + proy. pia li vi C Item e
dierum que currit pscriptio ad
appellationem ii q i. Si bidum C
Ite vnius mensis et trium mensium
in casibus positis B de elec
q xo et q xxx cum duobus

sequentibus. Item prescriptio sex
mensium in re debitoria actore
ff. de redditor. act. l. in tantum et
duobus. Item in collatione prebende
sine institutione. j. de concess. preben.
nulla dicit. et j. de ne prelatis vices
sui vel. Item prescriptio unius
anni obicit agenti actione in-
iuriarum. C. de iniur. l. Si quis
Item ad prosequendum appellationem dat-
annus vel ex causa biennium ij. q. vj.
Si quis appellans et C. de tem. ap-
auditor ei qui appellat. j. de ap. cum
sit rato dic. in j. et infra eod. Item
datur biennium in illis duobus casi-
bus positis. extra de confess. c. Si
cum tam. Item datur tricennium ad
repetendum locum pertinentem ad katho-
licam unitatem quesitum vel causa ad
fidem reversi j. e. c. j. et ex pale-
hoc casu in fauorem fidei. Item
quadragenalis prescriptio currit pro fisco
et contra fiscum in hereditatibus vacanti-
bus ab aliis occupatis et adversus
eum cui res impetrata donatur. C. de
quadr. prescrip. l. j. et l. bene a zenone
Item in minore leso et in ecclesia
de quibus dicitur de restit. in int.
per totum. Item prescriptio x annorum
currit contra laicos et clericos pri-
vatos super rebus patrimonialibus secundum
xx annorum inter absentes. Item pre-
sentes dicuntur qui sunt in eadem provincia
et absentes qui sunt in diversis. C.
de prescrip. lon. tem. l. ultima et
xvj. q. iij. c. pr. et c. sequenti. Item
xxx an. pro ecclesia contra privatos
secundum leges etiam in male fidei pos-
sessoribus ut ibi c. pr. et c. sequenti.
sed non secundum canones quia secundum canones
semper requiritur bona fides j. e. vi-
gilanti et c. ultimo. Item hodie
sola quadragenalis prescriptio currit
contra ecclesiam nulla distinctione facta inter
ecclesias et monasteria j. e. de quarta
et c. ad audientiam et c. Si qui ex-
igentibus li. vj. Item prescriptio
c. annorum et non alia currit contra
romanam ecclesiam quare per patrem principis
id tempus omnis memoria non extat j.
e. ad audientiam et c. se. et c. Si quis
li. vj. Unde si aliquis possessor ex certis
...sit privatis bonis suis ipso

iure vel per summam quod ab ecclesia
romana vel ab aliis tenet
ecclesiis et quis ea occupavit
vel apprehendit non potest se de-
fendere per longissimi temporis nisi contra
romanam ecclesiam centenaria vel
contra alias ecclesias xl prescriptio li-
ne sit completa. fallit quando
heretici qui dum vivent ka-
tholici putabantur a catholicis eorum
filiis vel nepotibus a quibus exti-
terit vel ab aliis fuerunt bona fi-
de possessa. eod. contra romanam ecclesiam
vel ab aliis sufficient quam cum deteg-
tur heretici extitisse j. e. Si qui
exigentibus li. vj. Item prescriptio
currit non currit in tempore quo quis
iusta causa impeditus non potest agere
j. de ap. ex literis ff. ex quibus
causis ma. l. et quidam et xvj.
q. iij. prima et extra de clericis non re-
sidentibus. Item ad prescriptionem complendam
quatuor exiguntur scilicet causa. Primo
quod res non sit viciosa. Dicitur
autem viciosa si est furtiva vel
vi possessa quam non potest usucape-
re vel prescribere sive ut raptor vel
alius quicumque ab eis emit vel
aliis accepit bona fide insti.
de usuc. C. furtive et C. quod autem
Item bona fides continua per
totum tempus prescriptionis j. e. vi-
gilanti et c. ult. et xxxiiij.
q. ij. Si virgo. Et intelligitur
bona fides cum quis credit
tradentem esse dominum et habere
ius distrahendi licet erret j.
facto ff. de usurp. Si bone non
obstat mala fides tradentis
rem accipienti ff. de diversis et
tem. prescrip. vicium et possumus bo-
na fides inspicitur prescribentis mala autem
ff. de pro. l. unius quamvis fuit pre-
mit in ... Si dementer
emptori ... amat. et emit
C. de rei vendicatione. Si fundus
vel si emit a pupillo meo pro
tollustor vel a me prodigo
vel longinquo cum bonis in-
dictis est ut patet per ...
... pretium ff. de rei empt.

qui fund q qui faciens et l Di
qms Item iur ignorancia iu
ris facit aliquem bone fidei ff de
vsuc iuris Tercio requit iusti
titulus i e vbi de tpot Si dili
genti Et de iusto titulo omnis
actus p que solz acqri dnm vt
si quis acquirat rem ab eo
qui no est dns rei pro soluto
pemptore pro transacto p herede p
donato pro delicto pro dote pro
pacio p succede ltaz qui in locu
alterius succedit Justaz lz igno
rancie causa ff de regl iur qui
in alterius et l de reg iur Aliud
quis in 29 li vi Tez vt qr
bon fides solum requir et no
titulus qr bona fides solu suffi
cit i e de quarta vigilat et c
vlt Distinguere aut pt illa
rem possidet iur qui ut ex
pscripcio q ipm et tunc suffi
cit bona fides qui c ius qr
q ipm vt pote Si quis di
cat se pscripsisse decimas in
diocesi alterius vel sacdos in
parochia alterius quia eas occu
passe iniuste vsq psumatur
tu pnemat expendius infra
parochiam alienam gstitutus et
fit manifestum inse aliud sudat
eas de iur qui ad eas cognac
pcinerit Aut si petitur pscripcio
cn no sufficiat bona fides et
oz allegare titulum et pbare
qui p qori tam tenat pscr
bendi si tanti tempus allegare
pscripcio cuius memoria
no exstat i e eum li vi et
s de regl spol ad decimas
e li sit loqui gTercio req
rit gtinuato possessionis ut toto
tpe pscripcionis sit sine interrup
cioni possessa i e illud vbi de
tpot et c audite et xvi q iii
q pt et c p singulos Interrup
cio fit duobus mod natur et
ciuilit Natur p inundatoz maris
vel flumis ff de acq pos qui
vniuersas Item labor Item
p deiectionem vel expulsioz ff
de vsuc nat Tercio si pos
sessor incipiat hre mala fid
tpot vel si hnit cum desercio

possidm vel ad ius amisit ff de
pinit vsb pd Si ede q i Ci
uilit vo multis modis interrup
pscripcio vzt p libellum porrecti
oblatum in accione ciuili et qr
li pu da lit qt f l ii p ex
cepcionem vo no interrupitur ut no
b de oz qgn t n m glo hc pz
Item p lit qt quod locum hz
in pnctus accionibus xvi q iii
q pt v ib aut et co cum sto
indita c ne de sta desiit l
plt et si no pt lit qt sufficit
iudice adire et libellum offer
re q absente vel qui conueni
no pt copia de causa et i
gminiciam deducere sum sui
vel coram pubt psonis vel ad
domiciliu rei Qui vndecy hreri
no pt ponat et c interrupta
e pscripcio c de ana except
l ut pstius et in pdicto sept
vno aut Item p sacrum ora
cliu porrecti oblatum et p exe
cucionem peca fuit subsecuta
conuento c de pscrip xxx an
Sic in re Itm p solucoz vsu
rarum c de pscrip xxx an
Si quis epcionis in ste Item
p sinodale proclamatoz i e
sacre Itm p sedem cantonem
a debitore factam c de pscrip
xxx an cu notissimi q hit
et si quis Itm p demissionem
factam colono s ut lit no qt
qui q q p si sup et in casu s
de off ord pastoral infi et in
itm oz denono pscripcionem incipe
sin commo hanc glo qnc xvi
q iii de psz Effectus pscripcio
est qr acqr excepto q dnm
rei vbl ci oi est obligata c
de pscrip xxx ut et aunq
Si quis emptore in pn et h
excepcio cum pscrip accionem exclu
dit i e ad aucs et lz vtile d
ium c de bonis mat l i et vti
lem rei vendicionem tnl q dnm
cu lex dicat dnm no mutari
pscripcione ff de vsuc l ou qui

ede ¶ Sed pone quod adversarius
velit probare ipsum nullo titulo
possedisse sed potius per violentiam
et in mala fide cepisse incipit
possidere nunquid audietur quando vult
probare mala fide ab initio
cepisse dicit quod sic quia semper tamen
semper bona fides requiritur xxxiiii
q. iii. Si virgo et infra vigilan-
ti et c. si diligenti ita quod
in nulla parte temporis prescripcionis
possessor habeat consciam rei ali-
ene ut extra. ut lite et in hoc correc-
ta sunt iura civilia que admit-
tunt prescripcionem xxx annorum cum
mala fide xvi q. iii. § prescrip-
tionem et hoc facit racione
peccati ut de iudic. novit ¶ Po-
ne ergo quod post impletam prescripcionem
incipiat habere mala fide id est
consciam rei aliene, nunquid
tenetur rem ipsam reddere domino
priori videtur quod sic quia iam scit
quod res sua non est et non di-
mittitur peccatum donec restituatur
ablatum xiiii q. vi. Si res
et infra de usur. cum tu et infra de reg.
iur. peccatum li. vi. ¶ Sed videtur
quod completa prescripcione iam
tutus sit secundum utrumque ius ut infra
de prescr. et duobus sequentibus
ergo iure possidet. Si iure ergo iuste
xiiii q. iii. Si iuste ergo bene
quod dicitur. Sic iam dicitur quod licet
ius facit hoc merito est id
tamen unum dicitur quod licet iuste con-
ditor canonis vel legis potest in-
dare rem alienam et talis est
ff. de evict. lucius et C. de
quadr. prescr. bene zenone ergo
multo forcius potuit inducere hanc
prescripcionem in odium negligen-
tie quidam dicunt quod prima ita
quod quis quamvis consciam habeat rei ali-
ene tenetur iam restituere alias peccat
et hoc dicunt theologi ¶ Sed
alanus distinguit aut habet
ex causa non lucrativa quia emit
ab eo qui credidit dominum tunc non
tenetur ar. xiiii q. i. quod debetur
aut lucrativa et tunc semper
tenetur eam reddere ar. de hiis
que in fraudem credi. qui aut

Sup. cum pupillo et ar. lxxx di.
generaliter in A. host et B. dicunt quod ex
quacumque causa habeat quod non tenetur
restituere quia quod lucre sit ipsum e-
peccatum non mittitur ut de adulter.
quoniam alias quia iam aliena non est
immo sua et iuste eam possidet
quia in eo ut dicit mea gratia si
qui actore prode possidet iuste
possidet ff. de acq. poss. iuste
ubi peccat retinendo quia peccat
non peccat legem auctore ergo contra legem
auctorem xxiii q. iii qui peccat et
sic non obstat prima racio quia
loquitur quando quis detinet alienum contra
ius ¶ Sed quid si tempore prescripcionis
habuit consciam lesam et postea
incepit habere non lesam nunquid per
hoc est interrupta prescripcio non quia
erronea fuit unde ea deponere
debet ut de sen. ex tuarum ¶ Item quid si
dubitat an res sit sua et ex
instantiam eam adquirit dicitur habere bo-
nam fidem et utetur fructibus ff.
de usur. qui scit § bone fidei
et sic prescribit. Sed tamen ab aliis
inquirere veritatem ut sic adeo
premat ar. xxxviii di. § sua
et xxiiii q. ult. accedit ¶ Sed quod
si prelatus habeat consciam rei a-
liene sed ecclesia habet bona fide di-
co quod habeat consilium sui capituli
et aliorum proborum si qui sunt
qui melius noverunt veritatem quod
ab aliis quenquam c. 6 de iure cal.
impetrantes de symo. per tuas
et lxxx di. generalis inst. et si ca-
pitulum habeat bona dicit prelatus
defendat res prout melius poterit
ar. xvi q. viii. filiis et infra de re-
bus et non al. Si quis presbitere

De sententia et re iudicata

Finito cursu materie iudiciorum
nunc quasi ad litteras seu por-
tum pervenimus et sic de sententia
et re iudicata et primo de sententia
videamus secundo de re iudicata.
Primo videndum est quid sit sententia. que
sunt eius species et qualiter debeat
esse. quis debet sententiam ferre, qualiter
proferri debeat, et ipsi quis sit eius

effectus et quo remedio sna suble
uatur ¶ Sententia est diffinitio
iudicial controuersie finem imponens
ff e l i determinat enim inuegan
tiū controuersias j e s y ¶ Vel sic
est rei apte forma competenti iu
dice iudiciū vsu(?) ordine iudicialis
et diffinitiua sna vitas declarata
¶ Sne due sunt spēs Itā alia
est interlocutoria et alia diffinitiua
¶ Interlocutoria dr̄ que inter prīm et
finem cause prolis fertur / vel quia
iudex inter ptes loquendo sine solem
nitate scripture promulgat / vel dr̄
interlocutoria ad diam diffinitiue
quia diffinitiua imponit finem
neq puli et solempnit n̄ de
facili retractar ʒ interlocutoria
imponit finem exceptoni sine
quomibus emergentibus / Vnde
respectu diffinitiue e quedam simpl
locutio sup dubiis ppositis inter
ptes Et ideo sicut homo vbū sine
simpliciter male platum dz et pt
r̄ notatē xxv q iij magne et
ar j de actu quali et quādo
et in aut de imp. § i coll iiij
Fert iudex interlocutoriam sine
sit iudex ordinarius ff e qd iussit
sine delegatus j de ap cu cos
sante sine arbiter ff de arbi
qualez / Et id dr̄ interlocutoria
sna aut appellar̄ ideo q̄ de dubio
quod est inter partes declarat dif
finit et determinat sz diffinitiua
Et quia a sedente et no procede
te fieri dz in q m § Competens ex
a iudice et q̄ elapsis p die
bus transit in re iudicata quo
ad dno sz ne ab eo volūt a ptibus
appellar̄ et ut ex ea exceptio
oriatur Dicit inter̄ s de testi
Significauit § fi et s de elect
§ fi no tamē transit in re iudi
catam ad hoc ut in acto ouar̄
sic sit in diffinitiua e de reb
credi actori / Itz quo ad iudice
quia ipsam quotiens voluit pos
sit et ei videbit̄ ptibus tam
ptibus inuocatē ut dicit mea
sufta s e d sic et iudex non
in pte absente n̄ forte contua
ce j de ap interposita § fi et c

procedente § i et insi ex mag
causa ar e de dilat Dme
post / Diffinitiua dr̄ sna quia
p eam qs publis diffinit̄ que
ex quo prolata e sine bene
sine male / Is qui pnunciauit
quo ad pnuntiationem ipius vel co
dampnatioem desinit ee iudex
/ Ita q no pt ei p emida iu
dicem aliquid addi vel detra
hi emendari vel inmitari ut
renotari ff de arbi qualem
et ff e q iussit in fi et l iud
ex et l ad queba et l post
rem iudicatam et est dictis
vni in delegato s d̄ offi de
le fin leus tenment ut iu
dicatam quo ad executionem vsq
ad annū quod dicit ut s d e off
dele § Cōmam et in arbitris
ff de arb qd tu et l procede
dz in ordinaria distingui̇
vtrum sna sua annullanda
sit et sic Idem est qi iud de
gata aut similia ipso iure
et tunc ipse met ul successor
eius snam potit retractare
c quo et qn in sbi vsc et
e de actat Ciri accatoribus
vel eius suprior e de accat
absentem et ar s vsupal in
fi / Ciendū si sna dolo irrita
sit ipso iure dic q impetrabit̄
ab eius supiore ut retractari
p eundē qui tulit eam vel p
aliū e de sen exom re li et
e quo et quādo in bi ut praem
§ i / In causibus tn̄ sna dif
finitiua retractar̄ sine emendar̄
/ Primo fft ibi ffla contumatia
emendari pt ff e auctor ¶ Secunda
in multa que sit in opiam
e ab eodē iudice remittenda
e de ma iule l fi ff de off
psi illicitas § fi / Tercio in
fructibus expensis et aliis co
similibus accessoriis in quibus
eade die pt suppleri / Ignū
dico minimi ff e paulo vi etc
q pq inlat a sna mandat
quo ad hec accessoria suppleri
possit duo ex snaz petitorie

fuit | de don int vi et vij de
p'sentia ¶ Itẽ to si sit absens co-
dempnatus et veniat iudice adt
sedente pro tribunali ff de re iu i
tur dimus et ar | c cum bar
toldy q p gnosci ¶ Itẽ to i princi-
pe et p̄fecto p̄tor et senatu et
aliis illustribus c de sen cum
re habat lege q exceptis ¶ Itẽ
sentenciam nec mutare nec retractare pu
nisi p modum supplicationis q appella-
ri no pt ab hijs s supplicatio ad
mittit qua appellatio impetrat se
tenciam quodammodo continet supplica-
tio vero petitionem veniam sue errore
vel allegationem adversarii conversatur
c de sen p̄fect p̄to l ita ff de
mini p̄fecti Nec enim verisimile
q illos aliter iudicare qui principes
esse iudicaturi ff de off p̄fect p̄.
l. i. h aut supplicatio infra x dies
fieri pt et pt porrigi ei q tulit
sentenciam vel consiliarijs suis nec sus-
pendit executionem sentencie s3 victor
tene^z satisdare de restituendo qd
obtinuit cum augmento lucris
si contingat p̄mam sentenciam retractari
s3 elapsis decem diebus pt su-
pplicari propter infra biennium c
de pre impe off aut q supplica
¶ Princeps vero quotienscumque volu-
erit sentenciam in melius mutare c de
testit in aut exlibus q Nos igi-
xxxv q ix sentenciam et ce ¶ Sexto
ratione publice utilitatis ar ff de
ab ord' fa q semel ¶ Septimo
ratione impetrationis quod i p̄side
vel p̄ratore cesare semale vide^z
ff de ap ab executore ¶ Octavo
in beneficijs ecclesiasticis p surreptionem
obtentis vel alias illicite acqui-
sitis | c cum olim et b de do lud
olim | de p'b' ¶ Itẽ ecclesia et c di-
lecto in si et c dilectis ij q i de q
cess p'b' p'posuit q si et | de re
rum permut cum vniversorum Nonus
in matrimonio sine fuerit nulla
ipso iure sine annullanda ut ex
eodem facti p ordinatorem sine
p aliud delegatum pt retractari |
qui filij sint le p vemu tam q
vidicha^z v pitta b de testit
in aut exlib | c lator et c
q sanguinei ¶ Idem vide^z v̄cump

vitur piculum ais et de error
notorio pt fieri fides c de sub
inst l i et ultima ff e dimus
ff de off p̄si illicitas q ultas
| q' filij sunt le p mas q Nos
igi^z | ideo si quis p falsos testes
vel instrumenta sciens obtinuerit p-
petuo tenet^z restitui ¶ Idem
ut dicunt theologi et si p q sentenciam
lata habeat gratiam rei aliene
quia p sentenciam no tollit^z naturalis
obligatio ff de qd' indebiti
int et inst de excep q Ito
si in indis ¶ Item qualiter sit
sentencia d' absolutoria vel co-
dempnatoria certa pura iusta
absolutoria vel condempnatoria
alias pro nulla vel pro iniusta
habetur ij q vi q diffinitiva et
c de sen et inter lo o iud' l in
ff e l q ¶ Sufficiunt tamen verba
equipollentia ut statuo vel pri-
vo | de v sig In hijs vel q
cumque alia verba equipollentia
ff e in sentencia ¶ Item quid si iudex
deat dicere condempnus et dixit
absolvo vel econverso numquid poterit
tenem eandem corrigere dic ho
q no quia si arbiter erravit i
sentencia no pt eam corrigere ff de
arbi quia arbiter et idem in iu-
dice ff cod quibus^z alias si penit-
tet posset semper dicere ego erravi
et sic colludere ar | de eo q cognit
consang vero dixit eo q intelligat
nisi p scripturam tabellionis i
qua legebat vel p illos cu q'
bus deliberaverat vel qui assis-
tebant de errore manifesto co-
stare possit ¶ Item certa idō dicit q^z quid
agitur de certa qualitate vel sorte no
ts sentencia incerta ff e in sentencia et
c de sen que sit certa quanti p l
pt et vlt inst iusta causa sub
sit petendi merito ff de rei vendi
que de to q ulta ¶ Item iure
d3 iudex quantum s' possibile est
ut certam sententiam ferat iuxta de
act q clare Nam aliquid fert^z
incerta quia aliud fieri no pt
ut si petat equus i genere vel

Condenatoria absolutoria

No

stitutis aut papalibus subdistinctione
natu e ei quod petatur eo modo quo
debetur et condempnatio ecclesie fiat iusti
de act. § quarta ¶ Idem in noua
li Iudo Nam ibi potest dici index
in x aut noua dedere contempno
iniuri de off. ind. ad § i et eam
festinatio tamen est in obligatione
ff. e militis § i et ii. Idem est
si agitur ad resadendam vendiam
quia ibi subalternatione pnunciat
i de conf. et re con tam ¶ Iste
in vniuersalibus actionibus in quibus
sufficiat in libello res vniuersales
designari ut dictum est § de libel.
obl. quod in libello v. in vniuersalibus
¶ Prima quia sub conditione non e
sententia ferenda alias lata tunc ff.
quis ap. sit l. i § Videamus et §
de ii q. vi Videmus Similiter sententia
exgruitatoria sub conditione tamen si
antequam conditio existit non ligat
i de ap. pterea ii et i de sen. ex.
a nobis i et c Romana li vi ¶
Ideo si pendente conditione appelletur
tamen appellatio et impedit effectum sententie
conditione alias postea aduenientis
et existente ut in c pterea lic. se
cus sit in conditionali promissione
in qua pendente tenetur exgruo con
ditio existit ac si pura fuisset ab
initio ff. qui pot. in pign. ha. c i
Sed si pure feratur sententia non relaua
xetur per appellatorem i de ap. pastoralis
transfert tamen in superiorem cause co
gnitorem i de sen. excom. p tuas § de
off. ord. ad reprimendum § ti vo ¶
Secundo si episcopus in subditum suum fe
rat sententiam excommunicationis sub conditione
sed antequam conditio existat desinit esse
subditus suus dic hoc quia sententia
tamen ar. de manumiss. testo statu
liberis ff. de im. di. o indic. ci
quidam ff. de indic. sed quia postea
et § de fo. compe. c pte § de
off. dele. cerium et c relatum //
Tercia quia quando nulla e sententia
ratione litigatoris ut contra minor
xxv annis sine auctoritate tutoris co
natur sententia quod eum lata non obstat
ipso iure licet pro eo lata te
neret et Si ad rem indi. l i ff

e atta § cont. Sed excipiuntur
casus in quibus potest esse in in
dicio ¶ Primus non § de pcur.
§ vi // Secundus in religione
assumenda xx q i Illud xx q
ii c i et ii et i de regul. cum
in ciuil et § cum simus ¶ Tercius
cum venia etatis impetrat ad
maior sit C de his qui ve
et. im pe. l ii ¶ Iste in facto or
dinis assumendo lxxviii di c
i ii et iii ¶ Item contra mortem
patris exequitur Cum agit de
testo patris ex q in de crime
v. Item pupillus ¶ Iste cum agit
de recompensanda praeiure C qui
l. pm. l. vlt. ¶ Iste cum agit de
thoro violato ff. de l. si ma
ritus § lex nil ¶ Item cum
agit interdicto de libero homine
exhibendo ff. de lib. ho. exhi.
l. in § Si nisi ¶ Iste cum agit
de mandato alterius ff. de mini
Cum mandato ¶ Iste cum agitur
contra prem ii q vi qui Iste non
est sententia in talibus ponte § de
de lit. cont. § octauo ¶ Item
quando e nulla ratione auctoris aliquis
sine per appellatorem non suspense quod
sed feratur contra quem pro non est ne
l i et ar § de arbi. deposita
§ si quis ¶ Idem qui tulit re
nocatio non potest ut dictum est § e
§ diffinitiua ¶ Sunt tamen casus
in quibus sententia lata quod prima
tamen ¶ Primo in ca. matrimonii xxx
v q ix cum § ex tenore de sen. et re
vi rone v xxo in metio ¶ Sed
in crimine falsi C de fals. quere
lam ¶ Tercio vbi negatur iudicium
ff. de sen. sed ap. res. l i in pu.
¶ Quarto quod ille pro quo lata fu
erat prima sententia dolose i. scienter
obmittat exceptionem rei iudicate ppo
nere et si feratur sententia contra primam
sententiam hac tamen i e mit. moasticum
¶ Sed si ignorabat sententiam latam
pro se quod que agebatur quod alias si
te successerat ff. de exc. rei iu.
qui in aliquo et i de re. iu. int. ca

quis in ius et sic fertur sententia quia
primam sententiam nulla erit sicut intel-
ligitur in q. vj. § diffinitiva vel quia ita
diffinitiva sententia est quae pro non
est ut l. i. ¶ Tertio quia in mori vel
cessare per novas defensiones sub-
venitur ut de test. in int. c. fi. ¶ Item
quia est nulla sententia ratione platoris
quia scilicet non continet condempnationem vel ab-
solutionem ut de sen. et re iu. c.
in presentia de test. ut c. § qualis
vel quia non servatur ordo iudicia-
rius ut de re iudicata § qualis / vel quia
non procurator sed dominus est condempnatus
ut de sen. et re iu. c. in l. i. ff.
de neg. ge. lib. § fi. et ut de elec.
querelam de test. sunt exceptiones in
glo. ut de elec. querelam an pro-
curator vel dominus condempnatus quia
quamvis concipitur sententia in personam domini
ut de pro. lic. § fi. [struck through]
quamvis in persona procuratoris ut de
fide instru. Inter dilectos § fi. ¶ Mo-
derni tamen consulunt quod verius fiat
scilicet quod condempnatur procurator nomine
domini et dominus per ipsum procuratorem
ut i. de pro. accedens. ¶ Sunt tamen
casus in quibus tamen omnes necesse est
quod sententia formetur in persona domini et
non procuratoris ut beneficiis ecclesiasticis
ut de neg. vel lic. et i. de con-
fess. pro. pro clericis § fi. ¶ Idem in
criminibus ut de dolo contra olim et
c. vitate et i. de acti. ad petitionem
et idem in causis matrimonialibus
ut de proc. tu. ¶ Item nulla est sententia
quae venalis in q. vj. § diffinitiva
vel vendetur ¶ Item si error calcu-
li in sententia exprimatur quae sen-
tentia ap. rescin. l. i. § i. et ii. ¶ Item
concedit peremptorio quod non venit
in notitiam absentis nec propositum
fuit ut debuit fertur sententia nullius
momenti quamvis etiam editum sit pro-
nendo vide i. de elec. c. i. in clem.
ff a. l. i. § Idem cum creditor nisi
constet aliis de contumacia et quo-
modo et quando in l. ii. ¶ Idem est quod
mortuus condempnatur ff quando sententia
sine ap. rescin. l. plt. et ff e. in
primis § fi. ¶ Idem est si per veram
nativitatem petere non potest quamvis sine
quo in possessione iudicis praeceptum non ob-
ligat ff quae sen. sine ap. rescin.
§ fi. ut de pact. c. ult. et i. de
solent ordinarius ¶ Tertius debet
sententiam ferre / Ideo iudex competens
puta exponens in quem rite con-
sensit quia si de incompetens
nullus modus ut dom. est ut de
fo. compe. § prorogatio vel item
prorogatur ¶ Item primus ordina-
rius debet sententiam proferre non obstet
quod talis est incompetens in modo mod-
¶ Primo ratione personae condempnandae
puta episcopi coram metropolitano
accusati et convicti quae non potest de-
ponere in q. vj. quibus et c. dudum
¶ Secundo ratione rei de qua agitur ut
in talibus soli sunt reservatae quod
dicitur ut nomi. ut de off. le. § ¶ Item
omnia vel c. iudex multati
causas vult quod per legem permissum
sit in q. vj. § summa vel cum ita
¶ Item ratione rei scriptae ita ex-
sinuit visu est unum quod non sibi
ipsi inter dicere ff quibus le. l. i.
de l. et iniquum est quaeris rei sine
iudicare sit ff de iudic. in l. et de
causa propria cum emolumentum vel
damnum ad iudicem suo nomine pertinet
ff quis ap. sit l. i. § videmus vel propria
¶ Tertio dicitur incompetens iudex ra-
tione personae ipsius iudicis ut
si excommunicatus vel hereticus vel scisma-
ticus ut de prescrip. c. i. et c. veniens
§ i. ut de off. ord. quod sede ut de
elec. quia diligentem cum quod audi-
dimus i. de heret. excommunicamus § credentes
i. de sen. ex. nomine vel
quia infamis in q. vij. § tria
¶ Tertio ratione maioris tribunal
quia quod vite delicta est ff e.
quod pupillus § qui adiungit ut de
off. le. lic. i. de ap. si duobus
¶ Item delegatus rite datus potest
ferre sententiam nisi in casibus positis
ut de off. dele. § expirat ¶ Item
ratione principatus donum die sed
semplene puta sunt duo vel
tres iudices et unus tamen vel contra
principiant ut de off. dele. causam
quod in ordinariis locum habet / Si
tamen duo concordent et tertius contradi-
cat tamen sententia duorum ff e. duo //
Idem in arbitris ff de arb.

Iudex competens debet sententiam proferre.

Iudex non potest esse rei propriae:

causa propria dicitur

Incompetens iudex

sine tres dicit ut e de arb' ff diem
v pem si sint tres et ff arbitri
orum si plures sint iudices et
unus condempnat in v / alius in
x / alius in xv / dz sna illius qui
in v ut dictum est e de arbitr ff
arbit ¶ Sz quid si duo sint ordi
narii et dent snas contrarias / quia
unus absoluit et alt' condempnat
Resp in ordinariis tz sna pro reo
lata non p actore nisi in ca favorabili
puta matrimonii libertate dote vel testo
j e c ult et ff communi pnis ¶ Si
aut sint duo iudices dele utraq
pende ex arbitrio delegant quam
voluit confirmare ff e duo iudices
et j e c fi ff plt Sz si arbitri fu
erit nemo tz ff de arbi pedius ff
si et sequentibus j e c fi ff ult
Vo vo epi eius promover / cogn
tione examinant / dent in eas c
sz sinz convene / q si discrepe
Debz ad metropolitanu et epos
comitios / vel ad pmate recursu
fiet vi q iiii c j ii et iii ¶ Contra
pferri debt et ita nulla e sna
nisi subsequenda obsue ¶ pmo
q sedendo non stando iudex pro
nunciet ff quis ordo in bo pos
sine l ii ff dicet et ff in ro
et j e si sna in si li vi ¶ Sedens
si pnunciet sedendo in alta tri
e ptes sint infimus / vz e ho. ac j
de ap si insta ¶ Scdo si audit ea
partibus insimul sedendo h no citat
e de sen expn te f i et j e et
si sna ff fi li vi ¶ Tercio si citat
h no in scripte e de sen expi l
fi ¶ Quarto si recitavit in scriptis
no pscriptum s p aliud u sit pscrip
ptoril vel qua illustre psona vel
epus quibus pmitti p officiales
suos scias sindic recitare e de
sen expi te l chat lege et j e
si sna in pn li vi // Sz dns
hor non pmitti et si p accesse
pnunciare voluit in aut de sue
sen sinu ff illud coll ut pcude
tes et impedentes sic potes e de
consuet c in / viii tz ca uno
arbitro / vel iudicio aliis pnn
bus et madantibus sna recita
hetur pinde ac si eet simul
p omnibus recitata / oz tu ut hie
qui recitant no vta vbe simil
iter si plurales vt nos tales iudi

Iudex q̄lr snīaz deat pferre

pscriptum fiat iudex cōmiam de sen ex te iudi c fi li vi

tec vel arbitri pronunciaij vel statu
im q in hoc modo lis seq sit i
electione in qua est ab ipo iudice
om sine p compromissu vel pscrutin
niu proceda electois pnunciato
p ea sine sollemni facienda j e eod
ab uno li vi ¶ Sunt tn casus
in quibus hoc no requirit quia
sine scripta expediunt qui sie
de plano cognitur in quibus procedendu
ele / ubi dz de plano procedi
ut in ca inquisitois / et denunci
ciit sunt edenda de quibus ind
quaest ¶ Item ad agit de benefitiis
iung canonica obtenta sine co
sent expd xvii q vii illis et j
de institutionibus c in vel denunciatae
dimore vel aliis quaimbus contrae
quod epus ex offo suo hz cor
rige / et qui ex offo sue procedi
j ut ec benefi c ito j de pb d'
mor et c mie et ideo ubi
unqz iudicet ex officio de plano
expedit et in quaest causa po
ssit e de li ob · r / Sz libello
¶ Quinto de ca incidentali aut
procede in ipa in figura iudicii
sz oblato libello / et tunc si no
serve ordo ordinariis cassa sine
cassa denunciatur / quia filii sint
le p venlem ff qui videbat
v ptea et at e de testi cogitatione
ii aut ex offo et tunc vz e de
testi ablig et qui de elect de
spon Cum in ~~[illegible]~~ hibita ¶
Sexto si pnunciet expssim
q iura q sm ea iudicandu
est j e c i ii e de consue
c i et c Ile innittae et e
de iude / Item vod nonda aliq
sna no tz ii q vi ff diffinitiua
v Item si sna / et hoc intellige
qn iudex expsse pnunciat q
iura puta pnunciat maiorem
xxv an non obstante defectu
etatis confinarat ea hoc enim ex
presse est q ms e de elc
Cum in cuncta // Secus si nd
expmat puta maiorem xxx
an confmat in epm no obsta
te minori etate opposita / sed
no exprimit q sit minor hoc
pnunciat q iura litigatoris

q ius quo pnunciat
at quo ex ius litigatoris

9o

expd

et ideo nisi appellatum fuisset in rem
iudicatam transiret de ex. dom. dilecti
ff. si. et ideo non est tutum assig-
nare causam in sententia nisi in casibus
in quibus tenetur exprimere. Primus
est ubi propter ineptam petitionem
absolvit ut de iur. calumnia
ta. Secundus est a iure quam retendit
ut si condemnet victorem
victo in expensis ut de iur. quam
sit equum in aut. de iudic. et co.
tit. vi. Tertius in actione reali
ubi reus non possidet et tamen
quia si postea incepit possidere non
obstat exceptio rei iudicate ut
de except. c. fi. Quartus
per lapsum triennii ut de iud.
quando ff. illo. Quintus in sententia
excommunicationis de sen. ex. cum me-
dicinalis li. vi. Sextus nulla est
sententia si non fuit libellus oblatus
nisi in casibus positis ut e. ff. et
in ca. Septimus si fuit lis
contestata c. i. Octavus si proferatur
ante testium ante lit. contestationem
nisi in casibus positis ut de lit.
non con. per totum quia absolvit et ad
aliud producunt ante lit. con. et
post ut de testi. veniens ii ff. et
et ult. Nonus si profertur ante testium
productionem post lit. con. si non
iuratorem ut a partibus iuramento re-
misso ut de testi. in ut et c. tunc.
Decimus si profertur ante testium
iuratorem absente parte adversa ut
continuatur in aut. de testi. in nos-
trum et i de fideiussoribus constituitur
ff. si. Undecimus si profertur ante
testium non receptorum vel non publica-
torum vel non diligenter examinatorum
quia si maliciose vel negligenter
fuit pretermissum ut de testi. pervenit.
Intellige maliciose quando obmittuntur
ea que in iure expresse scripta re-
periuntur de quibus habetur ut de testi-
bus cum causam i de hoc dictum in e. ff.
Item examinari. Negligenter vero quando
sunt obmissa interrogatoria a
partibus tradita. Duodecimus si
profertur contra absente non contumace
ut quoniam contra in ea que in q.
vo. causa. Tredecimus si primus
contra partem non convictum nec sponte
confessum ii q. i. nos in quemquam
et ut de con. exit. Decimusquartus

quando actor suo indice ut dictum est
ut e. ff. quamvis dic. Decimusquintus quando non
apparet quis actor quis reus quis
iudex in quem c. i. et ii q. i. in-
primis i de vbo. signi. forte ff. in
omn. Decimussextus quando sententia
super eo quod petitum non est i de sen-
tentia ff. sma. et i sit lit. Hec ff.
i. expressis sit effectus et quod ut
a superiori impetre defacili con-
firmato si rite sit lata i e ca.
que et ut petat i e cum que
in fi. Item ut executionem man-
detur i e cum aliquibus et hoc
est verum nisi appellatione sit suspen-
sa ut iis i e ff. que remedia.
Sententia enim excommunicatoris tan-
tum transit in rem iudicatam
et executione secundum valet non
appellatione suspendi i t. pro nobis
pastoralis. Idem est de sententia
excommunicatore vel interdicti i de sen. ex-
cep. [illegible] cum li. vi. Omnia ista
sub nomine censure ecclesiastice
comprehenduntur i de v. sig. et iure
te sunt specialiter ad petendum contra
xi q. iii omnes et c. nemo et c.
audi et i de testi. cle. et multis
ii et in [illegible] petri ingemiscit legatur
xi q. iii. Estimat et c. audi. Item
mandatur sententia executioni in solidum
contra illum qui dampnatus est si
vero et si se plures sunt condemp-
nati cum quibus oppositam in cat.
si quibus in solidum tenentur. Si plures
reos una sententia condempnat sunt l. i. et
ii et datur actio contra illud quod que lata
est et heredem eius ff. e inter ff. si.
Et reo absoluto da. [illegible] exceptio
contra illum qui successerit et alium eius
nomine ff. de except. rei iudic. l. rei
iudicata. Remedio sententia re-
tractatur et quid per querela de hoc
ut de except. ff. in om. Secundo
per restitutionem in integrum ut de testo
in int. audit. ex lit. et c. susta-
tata. Tertio per supplicationem quod
dicit ut ut e. ff. pro. Quar-
to per sententiam petitionem in casibus in
quibus potest iudex sententiam retractare
quod dicit ut ut e. ff. in casibus
vel quando est nulla retractata ut e.

Retractatur sententia

Cx

p insta eu sequentibus ¶ Secundo
p appellacionem infra x dies secunda
¶ Sz notand q tria sunt que tol
lunt genus q nunquam transit i rem
iudicata quia ea snata annu
pedictat. vt in causa matrimonialj
j e lator et c consanguinei et
ß de testi series et j de sent
et mat seruitate Et est ratio
q tanto sunt quoniam peta ut
ß de consuet c. fi ¶ Secundu
contrariam nam est quia statim
probata ea transit in rem iudica
tam. sit in execucione ut dom
est ß e. q tennus sit effectus
u pma Idem est qui insignes
latrones. vel seditionum concitato
res dampna ff de ap constoe
Idem in raptore virginum C de
rap. virgi l j q quibus ¶ Idem
in homicidijs maleficijs viole
tijs veneficijs adulterijs si spon
te confessi sunt secus si coacti
ij q vj. quorum et quorum ap re
ce l ij et idem in ceteris crimi
bus est dicendum et sina ¶ Ter
tio q medium cuius sina elapsis
x diebus infra quos appellari
pt transit in rem iudicata quo
ad effectum. nisi forte minoritate
vel alio alio privilegio p benefi
cium restitucionis in integrum / vel
alio insto modo subueniatur ff de
rest. in int. l si et ij q vj q
diutiorem j de ap dilecte ¶ Sunt
tamen casus in quibus non appellatur
p dicit ut j de ap q de cons.
sina ¶ Sequitur de re iudicata
Res iudicata quid sit que dicitur litis inter partes vsa
in dubium p diffinitivam sinam
instam. non retractandam. nec sus
pensam. efficaciter declarata ¶ Sz
quanta est auctoritas rei iudicate
certo maxima inter eos inter quos
lata est sina a qua tamen appellatum
non sit. vel si sit tamen perempta pe
tendo dilacionem ad solucionem fa
ciendam agnouisse vr et sic
parendum est ei C e l j in prin
et l absolucionem et hec est verum
nisi per equitatem supplementum
casus a sina recedatur puta

fallo vel comedarius condemp
natus in estimacionem rei inte
quam culpa sua amiserat et
postea rem amissam reperiat
recuperam. tunc enim est in
estimacionem vel rem ei resti
tuat ff de cond. sin ca fallo
et ff commo l in comodati q
fi hec retractatur accione pemp
torie exceptionis amisse C
de sen rescin non poss l pen
nisi in casibus posite ß de
excep Excepto vltime p
sumatur et racione minoris etatis
vel fauore ecclesie p beneficium
restitucionis ß de in int rest
c ij q fi et c vlt ¶ Item vbi
quis sub iudice iniquo compulsus
est subire iudicium eo tempore
quo compelli non debuit ff q
fice l j ¶ Item ubi nocet res
iudicata Dic q regula non
nocet nisi illis inter quos lata
est et in illis causis super qui
bus actum est ff de except
rei iudi l i ij iij et iiij et l
e C quum se et c pen fallit
i casibus vbi preiudicatur alteri
puta si accio vel defensio
primo loco pertineat ad aliquem
et ipse sciente paciatur secundum
experiri de re illa intelligitur
inter suo renunciasse quem
pt prohibere agere vel defendere
l e c pen puta debitor permittit
creditorem experiri de proprietate
pignoris vel maritus vxorem
vel socium de re dotali /
vel emptor venditorem a
quo causam habuit de proprietate rei
empte ff e ß ape ¶ Sz vbi
prohibere non pt sibi non preiudi
cat puta coheres agit de par
te sua vel communem et si
sit consciens inclamat ff e
ß ape q Emcam Idem in
canonico j de sen dilecto
Idem si subditus de, sua inter
litiget j de dom int dilectos

in fi. vel spectimus vicarius b. de
causa poss. et ppri. Cum olim
in fi. Idem si epus de mense
sua quid ad alium epum l. e. Cum
sup. § 1 nisi cause sint annexe
vel di. tanti. et l. de actione ad
petitionem. In casibus autem non est
vel prodest omnibus sententia et ex ea
fit ius quo ad omnes. Primo in ca
filiationis ff de lib. ag. l. 1 in fi. et
l. ii et in in pri. Secundo cum agi-
de ~~inofficioso testo~~ ff de in off. test.
pap. § meminisse. Tercio in eo
qui tam sit ab eod. ff de excep-
tione rei iudicata. Si de te § si.
Quarto in causa libertatis ff de
sta. ho. in gemini. Quinto
in re indivisibili ff si ser. ven-
do. l. si fundus. Sexto in re
qui cum pupillo ff que ad
mod. s. amit. si cum et ii q.
vi. c. diffinitiva v. qui plures
Idem ubi res quis est cum fisco
b. de qui vel al. l. ii. De pena
iudicis male iudicantis. Octavo
b. de rest. spol. c. in.

De appellacionibus

Usum est de sententiis. Sed quia
omne iniuste sepe per appellationem
relevantur ideo quid de ap-
pellationibus est videndum. Primo
sit appellatio et quare sit inducta
Quis possit appellare. a quo
ad quem debeat appellatio fieri.
Secundo quod licit sit facienda. et
quotiens. a cuius sententia appellari
non possit. Infra quot tempus
sit appellandum. Et in quot tempus
debet ~~[illegible]~~. Primo apparet primo
de appellacione in scripto. Et quod
pendente appellatione nihil est in-
novandum. Primo sit effectus
appellationis. Appellacio est inve-
ctio maioris iudicis per inno-
cationem superioris rite factam sus-
pensio b. de off. dele. pastora-
lis § preterea. Nam iniudicato
suspenditur sine a sententia sine a
gravamine sine in iudicio sine
extra iudicium appellatur. Secundum
leges appellatio ad hoc inventa
est ut iniquitas seu impericia
iudicis corrigatur licet non inius-
superior bene latas sententias in peius
reformet. Nemo enim utique inmeli-
us mutat qui sinat novissimas e-
latam ff. e. l. ii. . 1. Sed secundum
canones ad hoc inducta est ut lege
certa appellatoris viciata causa
appellationis remedio sublevare ii
q. vi. c. 1. Et ut omnes oppressi rele-
ventur ii q. vi. ad Romanam et ne
quis audeat sibi ius dicere
de innocentibus condempnare vel spo-
liet vel in aliquo opprimatur ii
q. vi. c. ii. et iii. et sequentibus.
Unde et extra iudicium appellatur ut
ibi. Et sup. e. bone et c. dilecti
Sed tunc verius dicunt provocatio ad
causam quam appellatio. b. e. Cum sit Roma-
na. Si vero a gravamine et appellationis
remedium non est ad deffensionem
iniquitatis. Sed ad presidium innocencie
institutum. l. e. Cum speciali § por-
ro. Quis potest appellare. Et so-
le unusquisque autem est sine cuius que
lata est sententia ii q. vi. ideo sine
cuius alium condempnatur sententia interest ii
q. vi. ideo solent et l. titulo proxi-
mo. Cum super controversia. Tercio
Tutor. Et l. ab executore § ad
Et hoc quacumque interest ut apparet
in hiis que dicuntur l. titulo proxi-
mo § pt. Et si nimis et licet cuiusque
non interest vel gravantis causa
et appellatio. Ut si quis condempna-
tus in crimine capitali ubi co-
gnato vel extraneo appellante
cuiuscumque condempnatus contradicat
tenet appellacio. et supplicium
differtur ff. e. Immo dicunt et ff. qui
ap. sit l. ii. § si. nisi in casibus
positis l. titulo proximo § quo
remedio v. sim. Item filio vic-
to in causa libertatis licet patri
appellare. et in proprietate causa
pro filio ex quacumque ca condemp-
nato permittitur appellare. et appel-
lationem prosequi. licet absente in ca-
pitali deffendi non possit ff. qui
ap. sit l. ii. § pt. nisi quando
parentes vel filii morbo vel eta-
te impediuntur agere vel defen-
dere ff. de procur. ffeminas. Ipse

d. inofficioso testo testamento

exercitii

90

etiam quibus eorum pro condempnato
appellare. Dominum tamen condempnatus
appellationem sententiam vocem tantum faceat
ff de ap. ve l. i. et ii. q. vi. Non
solent. et infra x dies ac ff de
re iu. l. pt. mecoforcia procu
aliero nomine condempnatus. Non
enim per alium potuit appellare pt
ff et tutore mi si. et l. ab exe
cutore ff si. ymo imputatur ei
Si ipse vel per alium non appellavit
vel saltem dominus non denuntiavit
quod appellet. j. de procur. nō inuste
vi potuit. Ideo ad appellandum quibus
admittitur. et qui excusatus pt ap
pellare et appellationem prosequi. j. de
excep. Cum inter et c. dilecti dilecte
Significavit et c. venerabilem. alius enim
quod cuius nullo interest. appellare non
pt ii. q. vi. non solent et j. de cler.
coniu. intr. R. quod nos attenderetis.
Scilicet a quo et ad quem debet appellatio
fieri. Secundum ordinatum debet ap
pellationes fieri ab eo. s. a quo
appellatur ad illum qui in precio
ordine et immediate maior est
ii. q. vi. antiocenis quod illo et quod illud
et placuit. Et si obmittatur inde
medius appellatio non valebit
adeo quod si ex excepto opponatur
coram iudice ad quem appellatum
est obmisso medio et probatum
non admisit iuste appellabitur
ab eo l. c. dilecta nisi de consuetudine
secus sit. j. e. Roma. R. j. ad sin
vis. ad probandum tamen appellari pt ob
misso medio ii. q. vi. Si putaverit
j. e. Si duobus et c. Solicite
R. Roma est in spiritualia et in legatis
suis. j. de officio le. c. i. et est iu
dicium ordinarium est auctoritate j. de
preb. dilectis ix. q. iii. cuncta per
et c. principalem. ymo appellatur
ad primum immediate superiorem qui
ad ipsum appellatur. Et inde si pu
taverit appellare ad iudicem supe
riorem et appellavit ad inferiorem
sine iudicem. R. quod error ei
nocebit quia sententia non obstante
appellatione in rem iudicatam
transibit. Sed si ad maiorem quam ad
debuit vel parem appellavit etiam
pro alias accipiendo talis error non
nocet. ymo nihilominus pt appellationem
prosequi apud eum apud quem
debuit appellare ff e. l. i. § Si
quis et § pt. Sed pone quod episcopus
habens temporalem iurisdictionem super ipsis
rebus temporalibus sententiam tulerit ad
quem appellabitur. Dic quod ad archie
piscopum nisi forte de consuetudine aut
privilegio seu ad spirituali nunc sit
ad alium appellandum. j. e. Roma
quod debet autem ad eos li. vi. Hoc
autem plene sciatur ad quem a quolibet
iudice sit appellandum. sit distin
ctio. aut appellatur ab ordinario
aut ab arbitro qui loco ordinarii
succedit. aut a delegato aut ab
arbitro qui loco delegati succedit
aut a subdelegato. Si appellatur
ab ordinario ad proximum superiorem
appellabitur ii. q. vi. antiocenis quod illo
et c. placuit quod illud. alias appellatio
facta non valebit. j. e. dilecta. Ex
cipiuntur quatuor casus. Primus est
Si consilio alius indicat. j. e.
Roma. § i. li. vi. et sic intelligitur j.
de pb. referente et j. de no. op.
nu. Significabis. Secundus si hoc
nunc non pateat absurditas ut
si metropolitanus gravavit subditos
suffraganei coram diocesano
quod in causa ipsa nunc fuit facta
nam actor sequitur forum rei
j. de fo. compe. Roma in fine
vi. licet ergo metropolitanus pro
vincie sit superior per diocesanum
non tamen ad ipsum in hoc casu a
diocesano sententia. sed ad patriarcham
et primatem. et si desit ad papam
tamen potest appellari. Ita si metro
politanus compelleret appellationem non
appellabit ad seipsum. j. e. Romana
§ i. li. vi. et ar. j. de iust. c. si
Et si subditi diocesani voluit
appellare non ad metropolitanum
cum in ea ipsa sit suspectus sed
ad premium superiorem est appel
landum. ar. j. de iure pro. inter
j. de concess. preb. c. j. et j. de
cler. ne per defectum. Tertius est

d' obmissione medii

qo

qo

2

Ubi iudices mediate concurrunt in
quo casu ad superiorem qui me-
diate et immediate subest appello
sita valet. ut si appelletur ad dyo-
cesanum a presbitero qui subest archi-
presbitero vel ab archipresbitero qui subest
archidyacono. nisi de consuetudine re-
appareat. Nam et omnes isti immediate
diate subsunt dyocesano et
eius sunt vicarii. ut l. de off.
archidyaconi et de off. archi-
presbiteri per totum et x q. i. regenda
et l. de rap. c. i. Archiepiscopus prout
quod ad papam sunt ordinarii quorum
ordinarius et a quibus appellari
ii q. vi. Ad Romanam et l. e. Si
duobus et c. Sollicitudine quia
mediate et immediate ordinarius est
eorum l. de preb. Antiqua et
ix q. iii. cuncta. Idem similiter in
quibus delegato et subdelegato
nisi in casibus positis l. e. Ubi
autem Cetera si prodiunt su-
perior sedis apostolice quie se indig-
num reddat l. de off. ord. quod
sedes in fi. puta scismaticus
vel excommunicatus in quo casu ad
alium proxime superiorem proxime
recurrendum est ut l. de iure pa-
tronatus vel proximo ad papam ut
l. de concess. preben. quod dimisit ecclesie
c. si in. et e. de elec. quia di-
ligentia. Expressius autem e. de
sup. ne. prel. Romana li. vi.
quia excommunicatus non cognoscit
nec committit ut l. de off. vic. Ro-
mana ad fi. li. vi. Si autem
appellatur ab arbitro qui loco or-
dinarii succedit ad illum appel-
labitur ad quem appellaretur
ab ordinario cui successit ...
appellari e. de epa in ecclesia te
et aut Si quis litigancium et
idem si appelletur ab arbitro
qui loco delegati succedit ad
cognoscendum de causa recusationis
contra delegatum proposite l. de off.
dele. Suspicionis de iure tractur
e. de iudic. apostolicis in fi. et
l. de off. dele. Si quis contra ... fi.
li. vi. et c. Si arbitris e. li.
vel quia causa erat inter superi-
orem et subditum et clericos sunt

arbiter qui ordinarius est ff. de
iudic. o iud. l. i. de tali loquitur
canon xi q. i. Si clericus et a ta-
libus appellari potest ff. qui satisda-
re arbit. et l. se. et ff. e. quod con-
sensu R. l. i. Si vero a delegato
appelletur distinguitur aut e. dele-
gatus ad universitatem causarum
aut ad unam tantum. Nam utrumque
fieri potest ff. de iud. o iud. Cetera
et l. se. Si appelletur a delega-
to ad universitatem causarum ut
ab officiali episcopi non ad ipsum
episcopum sed ad archiepiscopum cui idem
sit auditorium episcopi et officialis
eius l. e. Romana in prin. li. vi. et
l. de off. dele. Si quis contra in fi.
li. vi. Licet in hoc valet consuetudo
l. de consuetudine Ut putamus li. vi.
Sed hic bene hostiensis est ordinarius
non delegatus quia sola nomina-
tione ab episcopo recipit sed a iure me-
diatum ff. de iur. o iudic. et quod
Et quod licet a iure mediatorum sicut
episcopus pater l. de inst. c. iii. et
l. de reg. iur. c. ii. et l. de freg.
et male c. i. § ulla. Sed sive or-
dinarium sive delegatum talem
reputes hoc semper est verum quod
talis qui volunt causam audit nam
ordinarii sapit et retinet causam
tam in missionibus quam in appel-
lationibus faciendis. Et ideo
in disputationibus nominum non
est magna vis facienda l. de
precar. petito et e. de donat.
l. fin. Set si appelletur a dele-
gato ad unam causam erat de-
legatus ab eo quem a principe ap-
pellatur tantum ad delegantem l. e. de la-
n. et ff. quibus et a quo ap. l. i.
R. l. i. et l. fin. velit appellare ad
principem vel ad delegatum eius
ut dictum est l. § tunc. Ita dele-
gatus sit ... cuius vices gerit
est honorandus xxiii di. c. si
xcvi di. c. i. et ii q. vi. decreto
Sed si delegatus a principe
ad ipsum tantum appellabitur non autem
ad legatum eius l. de off. le. Cum.

dimisit Item generale est ut a de-
legato appellet ad delegantem
e e proximus § hoc si appello et in
aut de sol. epi § si quis con-
tra . ¶ Ubi aut a subdelega-
to delegati appellatur, aut e sub-
delegatus delegati a principe aut
ab alio, Si a principe distingue
aut ipse delegatus subdelegavit
tota causa et tunc tunc ad ipsum
appellabitur aut sibi aliquid re-
tinuit et tunc sive appello fuit
remota sive non ex quo vices
suas commisit donec revocet vel
executionem sive aut quicquid
de iurisdictione sibi reservavit ad
eum tunc non ad delegatem primum
appellari debet ext. l. si pos sentenciam sunt
appellatum in de off dele. super quo-
ni § porro et c. Si delegatus
in fi li. vj. Nisi delegatum excusari
vel mori aut alio legittime impediri
contigerit aut negetur ipsum iuri-
dictionem habere tunc ad primum dele-
gantem e appellandum ex. de off.
deleg. Si pro eo et c. si a sub-
delegato li. vj. Si aut appellet
a subdele^to delegati ab alio quam
a principe non solum ad principem
sed etiam ad ipsum delegatum appellari
potest ff. quis et a quo ap. sit l. 1
in prin. et l. ult. potest aut talis
subdelegare in casu puta dele-
gatus est ad universitate causarum
ut vicarius seu officialis episcopi
qui potest causam aut subdelegare ff.
de iud. ¶ cum pretor § 1 et ext.
de fo compe. Romana § 1 li. vj.
¶ Secundo vero a principe causa talis
delegatur et dicto non infectum sub-
delegat vices suas et ipsi sub-
delegati eum delegato tamen pro-
cedunt est ad primum delegantem
tamen appellandum ex. de off. dele. ti
Si duo li. vj. Et licet superiora
de iure scripto sint tenenda co-
suetudo tunc potissime si de ipsa
appareat in talibus est spectanda
et primum vel iure spaliter ut ex ro-
mana li. vj. et in de fo compe-
tentia co l. et ext. de off. ord.
duo similiter ¶ Sed qui dicit si appello
et Gb regulare est quod aut
diffinitivam sententiam non potest quis
appellare ex. de iud. cupientes

ex quorum ap. non recipi ante si-
finem hoc tamen fallit in casibus
¶ Primo cum iudex in civili ne-
gocio vel criminali quorum haben-
dam copiam vel inloquendo prinuat
ff. de ap. re. aut sententiam. ij. q. vj.
non solent ut aut sententiam ¶ Secundo
cum delegatus fideiussores da-
tos inique sufficientes ydoneos
esse inloquitur ff. qui satisda. co.
l. arbitro et l. si et ff. quibus
ap. non li. l. ult. ¶ Tercio per-
mittitur dicto aut sententiam appellare
Sed si frustratorie appellavit
punitur in libra argenti que
ex parcipibus erogari ex de
ep. aud. l. ij. ¶ Quarto quando
iudex tutoris excusationem
romanam non admittit ff. quando
ap. sit l. i. § Si quis tutor ¶
Quinto cum iudex diffinit quod
pecuniam debita muri sine
curatoribus solvi tunc enim
possum qui adversus in iniuriam
appellare ff. de mini. aut pror
quod permitti ¶ Sexto appellatur a
facta consultatione seu relatione
ff. e l. i. quando ap. sit l. i. Et i et
l. si ¶ Septima ab iniqua ex-
pectatione sive ff. e a ve execu-
tore Ista sunt secundum leges sed
sacri canones aut et post lit. cx.
et implagne sive et post quodcumque
gravamen sumunt facultatem
libenter appellandi ff. e sup
eo ij et ij. q. vj. ad romana
e quot ¶ Quarta appello sit
facienda et formam appellationum
possunt gravamen ij. q. vj. §
forma ¶ Sed quia magis suf-
ficiens est ideo sic distingu-
ori ¶ Cum querit utrum appello 9o
facta teneat: aut appello facta
est in iudicium aut in iudicio Si
extra iudicium aut appellatur ne
id quod de iure quam fieri debet fiat
et tunc non valet nisi ea ex ra-
tionabili proponenda. Si ex causa

vonali fcta tz j de hiis que fi
ama p cc j et c ex ore tn de
elect Cum inf z Cum nob audit
considerang et c bone j Idem
est si appelle ne porriga inre
stitucia confirmato ut more e j e
Constitut aut ne quis inmaet
sibi et tunc sufficiunt pbables
correctiue j e bone et c dilect
t j et f j ¶ Requirit tam q i
istl casibus appellet in scripts
j e cordi li vi aut ut adursa
rius qui petit ab aliquo re ali
quaz vel primaz cui ipam supi
ora gremat vel ei Rndeat. Si
impe datur applto et pa pnota
to i pro re aliqua de qua duo
gtendunt ad eam vocato appel
la j e Cum sit ro a f ¶ Si vo
a gnuame et re puotato per
fieri ad sedem aptam n g vi
ad Roma et hoc locu h qndo
platus cum subditum et maxie
cum exemptu vult procede et
sibi ius dice ar j e pnemit
et n g vi metpolitanu et j de
resti spol exgone et hic simlr
si vbo appellet necia est scrip
tura j e cordi li vi Verum si
feto sum aliquos Iter vz alii
prendo vel in carcere mittedo ar
je dilcti et in hc vide sedes
apca pmilegiata q ad ipam
accedentes tuti sunt Vn tota
die gcedit litteras q quicquid
fcm est ~~in pcd~~ inpndictu ante
exquo iter arripuit in statum
pstinu reduca j de pey cito
n g vi arguita et hc ex iudicio
¶ Si vo in iudicio i ex quo ds
votus est p iudicem quis
appllauit distin aut ante
snam aut p9 ¶ Si an snaz
applet quis distingwi an iu
dex moneat cum ctato vel
alius ¶ Si iudex moneat appel
lare pt h dent exponi pblice
modi standi inri pnta gnuat
me offo vi patz sum stare co
gnom metpolitani ut amicoze
gnz ut elige arbitros pi g in
dicto applto ne gt me gcedule

j e dilectus f i et B de resti spol
ggretenta in quo casu semp est
applloni defend j e Cum sp ali
f plt quod intellas Cum iudex
sine inqsicon vult gdempnare
vel inqnit h excedit mod et io
appllat j de actionat inquisitoib
et c qnat f dz Secus si formi
fuet vel si expressus notorie sit
qua tunc a coecendi appellari
no pt B de off ord lz et c ir
refragabili et j e ad mam Cum
sit rato in si pnemit i psona
et c ppesmt Sz caueat iudex
ne qd dubin vel manifestum
e notoriu dicat j e gsuluit
j ¶ Si aut alius q iudex gz
moneat Distingwe Vrum Is cotaz
quo mone qo sit iudex a se
ap ca cui ca gmitti appllde re
mota et appelle pp gnuame p
babile q tm in ure expssum no
est applto no relenat appllante
quemqz qd qd q ipm sit teneat
in cimino nire qua quo ad ptes ap
pellato est remota B de off
deleg Supes et B de Rept
cam que ad si relenat tm qn
tu ad hoc ut offo supiore implo
rato quicqd p9 talem appllaz
fcm est poterit emdari j e
pastoralis no tm pnunt Iudex
qui no detulit applloz aut no
est talis delegatus h quis alius
excepto ppa frustratoria applto
i sm causa vonali fcta nlla
est j e Cum applloibz li vi
Sz si causa bma ptenda que
si pbata esset debebat bma
reputari sine in ure expssa
inueniat sine no tz applto j e
ut debitz cu sit ro f Si vo
et c Cum in causa et opportz
me pbare q appllam pp tam
pbablem no admissaz j e Cum
cam f si et c dilecto f si et
c Significavit m si et c Interposita
t j tm iudex si tmy assignauit
ad audiendaz renotacoz gnua
mis et no comparuit Sz iudex

excedit mod

qo

frustratoria

in uno quam instanti vel ef-
fectu iudex ex tunc potest procede-
re ac si non fuisset appellatum ut e. si
a iudice li. vi ¶ Secundo tamen est quod
quando non valet appellatio mere appellationis
cum causa frivola vel minus probabilis
pretenditur valebit tamen mere relationis
si iudex eam recipiat et appellatori
concedendo ad superiorem remittat
nec est sibi de materia ulterius re-
mittenda ut e. dilectus ij et §
pe. et c. intimasti et c. cum ap-
pellationibus li. vi ¶ Ubi non quis
post sententiam appellavit aut infra x
dies aut post. Si post x dies ap-
pellatio non tenet quod dicit tam de dif-
finitiva quam interlocutoria ut e.
c. primo § in casibus et § pro
remedio ¶ Sin autem infra x di-
es appellatum fuit aut in conti-
nenti scilicet sententia lata et tunc non
oportet appellationem dare in scriptis
sed sufficit quod dicat appellans ap-
pello ut no. appello n. q. vi ad
fi. v. litigatoribus ut e. l. i. ij.
et fi. et l. prima licet enim non
dicat tamen in uno versu quam persequi
deficere potest ad idem tercium
habe ff. quando et l. appellanti
et de re iud. ad probandum et e.
de fide instr. cum Iohannes aut
ex intervallo et non apud acta
et tunc sibi non requiritur ea sed
tunc refert utrum propter metum
iudicis appellaverit non sit et tunc
sufficit quod fiat appellatio et contestatio
coram personis honestis et reputa-
tis appellasse ac si apud acta
appellatum fuisset ut e. si instig.
et de hiis que fiunt propter metum in no-
ap. l. ij. ac e. de officio ordinarii
pastoralis ad fi. ¶ Tercio incidit
est scriptura ut in aut de re-
mis sol. post sup. dote § i. et §
constitutionem coll. viij ita quod scriptura
contineat contra quos a quo et verbi in
qua causa ad quem et quam non
dico quem debeat appellandum n. q.
vi § forma et ff. e. l. i § si
Sed in superioribus casibus

sequitur quocumque appellatur in iudices sive
ordinarios aliquorum puta actore
conveniente de reo coram iudice
competenti sive extraordinario
puta iudice incompetente ex officio
extraordinarium iudicium appellatur ad diffini-
tivam sententiam sive a gravamine
sive ab interlocutoria appellatur
necesse est quod appellatio porrigatur
in scriptis omnia predicta continens
bus et eam contestatione appellatio facta
est et quod apostolos petat et quod prose-
quitur eam appellationem cum omnibus
incumbentibus et scriptura per se vel
per procuratorem ad eam instructos
quod si appellator hec non servavit re-
putabitur non appellans et condempnatus
in expensis ad priorem iudicem
remittitur ut e. cordi li. vi ¶ Iudex
registrum tenetur ei appellationi tradere
acta si in ea procedat nisi appellationem
terminatam fuit erit invalidus
et irritus sit processus ut e. ut
super appellatione li. vi et hic intelligitur
quod infra xxx dies instanter
petat appellationes a iudice exhi-
beri alias presumitur appellationem re-
nunciasse si infra idem tempus pe-
tere permittatur licet vadat et aut mit-
tat ad hunc qui ap. prosequendam et
ad hoc quod sit processus necesse re-
quiritur quod iudex super hoc cum
debita instancia loco et tempore
requisitus eos exprisse denegaverit
vel infra prefixum terminum malicio-
se aut negligenter illi tradere pre-
mittat ut e. quod ab eo li. vi ¶ Et suf-
ficit porrigere iudici appellationem in scriptis
et licet coram ipso non fuit lecta
non potest impugnari ut e. appellatio
li. vi ¶ Appellans potest sine in-
tervallo temporis uno contextu plu-
ries appellationes petere ¶ Si autem
iudex assignet terminum ad dandum
ut e. cum in aut me. se dante.
Si appellans tunc non petat ap-
pellationem renunciat ipso iure
¶ Si autem iudex negligit appellatio-
nem licet sit in ille quominus vigor

Quotiens sit appellandum

e terminum appellationum et appellare
tract. decretalium ii q. vi § forsan
Quotiens autem sit appellandum
et quando exprimit (?) hoc de hoc
i. de sen. et re iud. ut talis
in electione vel dic litigans vel
sententias nunc quod se amplius non
admittatur i. e. directe sed non tam
i. e. sua et ii q. vi. Si quis in
quantumcumque et sic intelligatur ab
diffinitiuam sententiam / vel interlo-
cutoriam / vel quodcumque aliud
gravamine alio quam licet in eadem
causa quotiens [illegible] ut
appellans possit ii q. vi. quod
i. supra quod gravamine vel
ff. de l. in fide commissa § si
quis pro [illegible] licet non admitta-
tur appellatio ab eadem sententia sed
admittitur tamen in integrum restitutio
et supplicatio quam reus vel iudi-
cat ff. de minor. [illegible] et l.
se et C. de resti. in integrum
causa [illegible] § pt et c. intelligi
pt C. r. pre. sunt ca. Secundo
a cuius sententia non pt appellari
est ab executoria nisi modum
excedat vel nisi minus ius
exequatur sententias ff. e. ab ex-
ecutore dicit ut C. de offi. de-
leg. § [illegible] et § se et i. e.
§ ab executore quod si [illegible]
Tertio a nominatore muneris pub-
lici ut in tutela vel in cura ff.
quando ap. sit l. i. § si quis et
infra de excusatione § qui autem
Tertio a sententia condempnatoria
tamen in statu intelligitur dampna-
tum primum de hoc C. de sen.
et re iud. § quo remedio vero
id est c. quando Tertio quando reus
non recipit dilationem sit ne
testium appareat vel ne scripturis
hec in processum mittatur vel ne
fiat [illegible] quod ex [illegible] declarat
vel ne pignus vendere liceat
ii q. vi. § diffinitiua vero ab exe-
cutore et ff. de ap. non recipi-
enda. Quinto quando appellatur

alique esse publice debitorem ex
a parte manifeste ex quinto C. quorum
ap. non recipi. l. si. Sexto a princi-
pe debito imperatoris C. quorum ap.
non recipi. absumetur. Septimo con-
tumax non appellat C. de iud.
appellandum (?) § cum autem xxiii q.
iii. de illicita nisi tamen [illegible] ad-
huc sedente iudice pro tribunali
ff. de re. in iure [illegible] l. nisi
iusta causa cum vera pro-
hibuit ff. e. [illegible] § cum
qui et C. t. [illegible] [illegible]
vel nisi sit [illegible] in [illegible]
ff. e. creditor § [illegible] Octavo
quando appellationi renunciatum est C.
de re ap. l. vlt. in si. Nono quod
a delegato prohibetur appellari
quod tunc solus princeps facere
potest ff. a quibus ap. non licet
l. i. nisi si ex causa legitima
C. de off. dele. [illegible]
et C. de [illegible] et i. e.
ut debitus. Decimo non ap-
pellatur a principe vel a senatu
i. toto senatore ff. quibus
ap. non licet l. i. nec arbitro C.
de arbi. l. i. nisi sit arbiter
iuris a quo bene appellatur [illegible]
i. pervenit et [illegible] i. e. cum [illegible]
ut dictum est C. e. § si autem
appellet. Undecimo nisi ap-
pellatur a correctione C. de off.
ord. licet nisi modum excedat
C. de off. ord. [illegible] §
ut autem vel nisi fiat contra observan-
tias regulares i. e. ad [illegible]
reprehensibile § si et c. cum
[illegible] § si. Duodecimo in
delicto notoriis i. e. cum
sit reus in si. et c. pervenit
et i. c. consuluit i. et hic [illegible]
defecto sive de iure notoria
dici possit i. e. cum [illegible]
§ porro. Tredecimo in tri-
bunali (?) ii q. vi. § quod. Deci-
mo quarto a sententia executoris
quod dicit ut C. ti. i. § quis
sit affectus vero sententia. Quinto [illegible]

Margin (left): quod; quod
Margin (between columns): ab execu-tore
Margin (right): senatu; non
Margin (right, foot): Infra quod [illegible] est appellandum

infra quod tempus est appellandum et
quid infra x dies a recitatione
sententie mandatis in auth. e. coll.
iiij et ij q. vj anteriorum. et hoc est
tempus utile quia non currit nisi a die sci-
entie et nisi iudex sui copiam fecit
ut probatur ij q. vj biduum et ff. quando
ap. sit l. j § biduum et § dies et
hoc sive sit sententia diffinitiva sive
interlocutoria locum habet ut e. romana §
ei vero extra de appell. li. vj. Et idem est
si ab electionibus postulationibus
provisionibus et quibuscumque actibus
extraiudicialibus in quibus licet appellare
infra x dies per quandam sententiam ge-
neralem appellans alias post x dies
non audietur nisi per quandam dictam dere-
lictam vel per alia iuris remedia
generalia poterit revocari. et tempus
tamen non currit ut e. concertationi li. vj
¶ Appellatio si fiunt eadem pluribus
iudicibus si simul haberi non possunt
videlicet facta coram uno eorum tamen
valet appellatio deinceps ceteris defertur
et tempus assignatur ut e. si a iu-
dicibus in clem. ¶ Infra que
tempora debet appellatio exerceri et
lite infra annum debet si iusta causa
intervenerit alias usque in biennium
quo nisi facto lite non completa causa
manet sententia ij q. vj. Si quis ap-
pellet et de re. ap. auth. ei qui
appellat ut e. cum sit romana debet
si causa non subsit biennium non dabitur
ut e. constitutus § fi. sed si per im-
potentiam non prosequitur non ob-
stat lapsus biennii ut e. ex ratione
similiter ubi per iudicem stetit e. e.
l. fi. et in glosa. Similiter si infra
tempus fuit compromissum in auth.
e. § dominus coll. viij et ut e.
tamen clem. ubi dicitur quod in
appellationis prosecutione per compro-
missum vel alias de pactum ex pro-
fesso consensu differetur tempus ad prosequen-
dum causam ab homine vel a
iure prefixum quando nolumus
appellari nisi forte iudex videret
appellationem prolixius imminere pe-
riculum vel per se procedi. ¶ Si vero ap-
pellans loco ad idem causam vetus
sententia ap. non stat prosecutus.

Infra quod tempora appellatio debet exerceri

nichilominus currit tempus sed aget
ad interesse contra dolosum ff. de
dolo arbitrio § dolo. unde etiam
si solvendo non est restituetur ad
ap. prosequendam ut ff. de eo
per quem factum l. fi. Et licet hoc tempus
detur a iure potest tamen a iudice
a quo appellatur moderari secundum
locorum distantiam et personarum
et qualitatem negotii ut e. cum
sit romana li. vj et c. cordi li. vj
et etiam iudicem ad quem appellatur
aliquando moderatur puta cum agitur
de coniugio spirituali ut e. oblate
§ fi. Et idem videtur in matri-
monio carnali quia in utroque
periculum est in mora. ff. ut lite
non contestata quam § porro et § de iis
et se et in glosa que celeritatem
desiderant. ¶ Idem dicas c. de iudi-
cibus fi. ff. de damp. infect. l. ij pretor
vel tamen iure conceditur ab appel-
latore prima ap. sua prosequendo
infra annum. et licet ei impetrare
et tamen impetrato iudice agere
ut e. de excep. c. fi. tamen auth.
iudices veniunt licitum est premere
ut e. de ape. § fi. et c. oblate § j
Remota appellatione
¶ Remoto appellationis operatur ¶
primo quod appellatio non transit in casibus
in iure expressis ut e. pastoralis
licet supplicari possit ut ff. de off.
prefecti pretorio l. j et c. de testi. in ult.
cum contingat ¶ Secundo quod si fuerit restitutio
impetretur et non fiet mentio in ea
de illa clausula non valebit
ut e. de rescript. cum dilecta et c.
de rest. spo. ex cognitione et de re
iudicata sententia. ¶ Tertio propter similem
executionem ut e. ut nonnulli nisi iam
recepta sit per superiorem c. de off.
dele. pastoralis pretera. ¶ Quarto
quia non patitur penam de pena
in temporibus ij q. vj decreto li. xxiij
pondo auri in temporibus ¶ Quinto
in consuetudinem c. de mutu. pet. c.
ij et in maioribus c. de rescript.
cum que in fi. Et si hec clausula
interponatur medio tempore tamen pre-
dentia respicit non sequentia
nisi in fine eius apponatur ut e.

Appellacion pendent nil innovas

In quesitam Appellacione pendente
nichil est innovand. ij q. vj ap-
pellatore Et quicquid factum fuit
post appellationem debet per appellac iudi-
cem penitus revocari nisi post
appellationem interpositam ante diffini-
tivam sententiam cognita fuerit inco-
nata i. execucioni demandata
que revocari non debet. donec constiterit
appellacionis tamen veram esse cu-
tamen iudex non prohibuit ex cau-
sa probabili iudici a quo ne appellati-
ne procedat. quod tunc omnia post facta
debent in statum pristinum reduci de
vemetes et c. non solum. li. vj. Quod
prohibe non potest superior ne i. cau-
sa vel ad execucionem procedatur
nisi postquam sibi constiterit tamen ad se
devolutam. ex causa probabili et
cognoscere cepit de causa de re. ro-
na § si vero et duobus sequentibus Effectus
tibus Effectus aut appellacionis
est ut iudex quo ad illum
articulum super quo appellatum est
ex quo appellatio per superiorem ap-
probata est et recepta non se
intromittat quousque causa ap-
pellacionis per superiorem audita fuit
et discussa. ut de off. dele. pa-
storalis § preterea Sive a diffi-
nitiva sententia appellatum fuit sive
a gravamine Et in omnibus aliis
inchoatis tenetur iudici obe-
dire. j. e. Roma § Cum si obi-
ciatur et § Cum vero. j8 li. vj
Et ideo ordinarius ignorat
ad superiorem appellatum fuisse
tamen sententia ab eo lata i. appella-
tem. j. e. Si duobus. Item pri-
mo potest appellante si notorie
delinquit. j. e. Preposuit nisi
Item appellacionis effectus est abusivus
quod licet ab interlocutoria non (interlocutoria)
fuit appellatum propter quod excepciones
repulsa fuit que prejudica-
bat partes vel processioni aut
alias negocio principali vel iudicium reddit

nullum Si aut a diffinitiva quod post-
modum ad post decem dies purgatur ap-
pellari contingat potest in causa appella-
cionis per interlocutoriam illatam licite
per appellacionem indicite emendari. De-
cimo si interlocutoria non parat preiudi-
cium negocio principali vel iudicium non
reddit nullum nisi ab interlocutoria
fuit appellatum. j. e. licet. li. vj. Quod
Ab Executore aut appellari potest
si dolo quod facit ff. de neg.
ge. l. iij. § Si vero Executor. Item
si obiciatur ei excessus et non ad-
mittat. ex. q. iij. Cum excessus. Quod
Item si obiciatur quod super eo de quo
agitur facta sit novatio inter eum
execucionis ordo mutatur ff. de
re. iud. l. iiij. § Si ex quacunque. Quod
Item si tempus quadrimestre
preveniat. C. e. Si quis provocare. Quod
Item si Executor male interpretatur
(effectus) appellacionis ff. e. ab executore. Quod Item
(est) si obiciatur excepcio per quam conten-
datur nullam fuisse retro iudicium. ut
de procur. In meo. et C. de procur.
licet. Quod hac vel excepcionem debet
admittere delegatus committens pro-
cesse supra. ut de off. dele. excepte
et ut de re iud. quod ad consultacionem
nisi dedere fit quod non ut e. § a
cunque. De recusacionibus dictum
est ut de off. dele. si recusari
et ut de exceptione. Item excepcio
v. in toto omnibus. Quod Sequitur vide
de relacionibus. nam relatio licita
est in omnibus causis tamen. j. e.
ut debitum nisi. ut de tusta. c.
i. et ut de in re. cal. Inherentes
Quod postulaciones et elecciones ad
se ap referuntur. ut de postula-
cione. ij. § ut notabat. et ut de
off. le. lic. Item in inoribus
tamen quod fit relacio super mere non
super facto ff. de iudic. eius qui
Quod in dubitacionibus debet si debet ante sententiam
et non post. C. de rel. l. i. et ij.
q. vj. § Videmus nisi. Quod Fallit
in crimine ut si iudex aliquem
deportavit ff. de iudic. et rel.
Quod penam In casu rel. est

a diffinitiva
Executore
De relacionibus

mata relato pt si delegans ind
dat delegato pnuntiac si desp
limite pcm fiat ats negoom
instanctum remittat. ß. de rep
scripte ß pcente. ß. de ele.
Dudum. l. zef. v. t c. septimy ß. l.
¶ Effectus relacionis est ut iß
qui ea facit desinat esse iudex
et exemplum relatoe pntibq ede
tenet. C de relatoy l. i. ij. et in
a. j. e. Intimasti ¶ Itm ut ea pe
dente nichil ab inferiori dz ino
nari ats iterum scdum. ß. d' off
leg. lig. et ß. de postl. Bone. ij.
ß nec notabit. Ie ti inteq de
gsensu pcm pt in ea predic
C de rel. l. ij. dz gdite vide
Decretalis ß de off dele. Sign
tibus In omnibq enim expetand
est superioris responsum. vj. q.
iij. Demqs

De peregrinacionibus

Non solum p appellacionem
recusacionem relatoem suspe
ditur officium iudicis / s
nec etiam p peregrinacionem de qua hic
subiicitur / Vnde videndum e quis
intelligatur peregrinans. puta hic sunt
et quo privilegio gaudeat pe
regrinans ¶ Peregrinans pnt hic sumi
dicitur qui ad pniam dm ppe ac
cedit. j. e. c. i. et ij. q. vj. Argu
ta lz largo mo peregrinans dici
quiuq a loco exiens pfiscit
quousq ad locum suum redeat. C
de incol. l. miles li. vij. ¶ Sz quo
privilegio gaudz peregrinans. Vnde
sciendum q sunt diversi peregri. diversa
privilegia habent. Sz illi de quibq
hic tractatur loco appellancium habent
Vnd lz non appellaverit nec res
suas vel eciam sua possint sub
pretextu ipse si ad eum accessit
ti p indesie at si hec fecisset ppo
tali restitui dz quicquid per attemp
tum vel ablatum est subtractu
j. e. c. io. ¶ Sequitur quo p quicunq
auferatur vel subtraha tio inde
finite loquitur ac xiij di si ko
manorum z. j. de privilegiis q
sta et uel si p indicez quod
intelligatur si iniuste vel vio
lentia alliquam / Secus si auctor

tracionum appellacionum. ß. de rest. spol.
Audita. ß lig. et ß de tip. eng
que. Et idem privilegium habent
appellantes. ß. t. pr. Cum tene
am. et ij. q. vj. Argumta et
c. quod et scdm. hunc modum pro
notandi recedi pt. ab ordina
rio ij. q. vj. Ad romaz argumta
et c. quod et ß. t. pr. Dilecto
Et vita. ac iuriscio delegata
ß. t. pr. memini Suggestio
ad hoc. Cz c. Sot. assisis nec
obstat. c. ut debitus. qz loquitur
in appellacione non in peregrinatione
scdm hoc. Et videntur q tria equip
parari. s. ad se ap. appellacio
Et ad eandem remedii utar ac
cipe. Et romanum pontificem aliquid
negocium invocare primo videtur
scdm forciq ß primo qz non pati
calumpniam. Lic. vel appellacionis
non fit ut pz. j. e. c. lto. Sz q
in appellacione ß. t. ppi. ut
debitus. et tamen forciq ß primo
uz. ß. e. t. pt. nzz. t. j. ut. ec.
bn. c. io. ¶ De privilegiis aliorum
dicitur ß. de iren. et pa. si Item

De confirmacione utili et inutili et relacionibus

Quoniam sepe quis a iudice
qui de appellacione cognoscit
sine confirmari solet
ideo de confirmacione e videndum
quid sit. Et quot modis fiat. Cum
facienda sit. A quo. Et de qua
re. Et quis eius effectus. ¶ Con
firmacio est iure prius quesiti cor
roboracio / qui enim confirmat nichil
de novo dat sz datum vel aliter ac
quisitum corroborat. ff. de iur. d.
d. ind. et quia ppo eadem res
non pt. dari et confirmari. quia
donacio et confirmacio contraria sunt
S. de rep. venies ß nec ob
stare. Inde est q si confirmacio
et donacio in privilegio continetur
necesse est ut diversa respiciat
ß. de fid. instr. Inter dilectos ß
ceterum. hoc fallit in confirmacione
ipse ex certa sciencia facta que con
firmat factum procedens de ple
nitudine potestatis. j. de conces. preb.
Proposuit. et ex parte. ¶ Dicitur
etiam quis confirmare quod de iure

peregrinans pro appellante habetur

pt infirmare et ratificat ß de ele
ctt et c. auditis et j de his qe
fi apl'i sn. q. ca c. ij et iij ¶
Quot modis fit ote multis modis
fit enim tacite p lapsum temporis ut
si a sma infra x dies no fuit
appellatum ut dictum est ß t pra
p infra quod temporis ¶ Item re
dito facta a maiore xxv an. pu
bes tn q sacrum confirmat ∁ Si
adu. vend. ant. ∁ead et ven
dito rei dotalis p sacrum uxoris
ß de iurem. ∁um contingat et
c licz li. vj et promissio usurarum
ß d' iurem. debitores et tns
actio ∁ de tns act. Si quis maior
et statutum tti uni ∁anonicorum
ß de const. ∁onstitutiones nec intra
quia ipsum socium comprobat confirma
tionem apostolice sedis j de pb. dilec
q j. v. qsp. et p secundam confessionem
et tnsactionem ∁ de plus petit. l'
unita infi. et p secundam tantum cu
lapsu temporis ∁ aduet. Si mulier
q' Oim ant. et p lapsum temporis co
firmatur minus j de spon. ad id
quod et p carnis copulam j. qui
ma at post desp. et p expressum
consensum ß de ele. qd sit v
q si cos et ff de sen. ex pre p
fund. et p tacitum consensum j. d'
his que fi. ama p ta. expore
q qui vo et ß de renu. qa du
bijs ∁t p secundam sniam confirma
prima et p terciam prima et secunda
et cetera precedentes ß de off. del.
∁oram q j. et q fi. Aliquis in
totum aliquid p pte j. de testa. ∁a
ynnmus q ple et vlt. et c Rai
naldus q pe et fi. a p latas sine
pnicia superioris et maioris dig
ppe j e bee et c ple. et vlt. j
de dec. ∁udum et ß de test in
int. c audiuis ¶ ∁z quat e fa
cienda et quidez aliquis fit plag
sine cause cognitione ut pz i con
posite ß q proximo. et aliquid
fit dz ∁um cause cognitione ut
pz in medio qu dicat confirmationem
potestas j e Bone. et si pculum
iminent monac. priuilegium antiquum
∁z p hoc nm nouum ius t'buitur

j e ∁um dilca q nob igi c q fi et
de pml. ∁exptr infi. ∁z utriusque p
confirmationem patris alij pmdicium
inique est facta in infi ptibz hant
confirmationem gnitor petentibus ß de
trsac. c. i. j e Venlis. l infi co
stet qd ita conveniat inter partes
ß de pact. conn's vel infi ordina
facta gesta ipse confirmat j e c.
vlt. vel infi examinato ne et
plene discussis in pnaa p omnium
no concordancium j de primus ∁u
olim i et ij ¶ ∁ed a quo dz fieri
confirmacio ote a maiori no aut pari
qua par in parez no hz imperium
ß de ele. Innotuit q' primus inte
nius inferior in superiorem j de ma
et obe. ∁um inferior ¶ ∁z confirmatio
haut maioritatem tenent. ß de confir
∁um dilectus q ple et vlt. ¶ ∁de
qua re est facienda Unde de
qualibet re iuste et pacifice posses
sa sine corporalis siue incorporalis
confirmatur enim sine ß de re iud.
ea qe et c tam infi. ut dictum est
ß e q quot modis. v et p sanam
ratiuta ß. de concet ∁um accessis
sent bnfa j e ad nostram et j ne
se vacate c. ij hic vero cu peti
a papa ats no vz ß de fil pb
c. ple et fi ß de ele. ∁udum ij q'
nos igi ∁ontectus ß de pact.
quod debita j e examinata ∁om
positiones sine trsandis j e c. fi et
ß de trsact c. i. ∁lericos ß de
ele. pos. qua. possessiones j de rel.
do constitutionis et de dec. ∁um et
priuilegia xcvj di ∁onstantinus
ß de fide instr. pvt dilcos ∁ed
postea no confirmat sz condicitur ß
de postl. Bone ij q' nc notabat
Item res litigiosa ul no pacifica
possessa no confirmat j e c j ¶ Ille
res qe no ept. confirmari no pt. ar
j de et edifi. Ad aud. ij infi
a papa ar. ß de consti. Cum olim
et ß de sepul. In nra q tale ¶
∁rimus fit effectus confirmationis. distic
inter confirmationem qe impetratur in
forma communi sic pacifice possidens
et illam qe fit ex certa scientia cu

cause cognicionem illa que in forma
communi conceditur nullum aut modicum ius
tribuit sed vera tamen continet xvj. di.
preceptis quia per hoc non intendit
nisi diocesani providum generare
ut de off. ord. Cum ex. li. vi. c.
Et si ¶ Sed effectus illius que fit
ex certa sciencia ad tales cognitiones
per primam pre. Jus tribuit quod de
causa re conformata nullus cognoscat
nisi papa vel cui specialiter commiserit
li. vi. c. j. et ij. et c. venerabilis ut
de off. dele. cum abbas et ut de
testi. venientes et j de instit. ex
frequentibus Explicit liber secundus

Incipit tercius Et primo
sequitur Rubrum De vita
et honestate clericorum

Ut filii lucis ambulate Eph. 5 Clerici debent
esse sine irreprehensione cor-
poris vel quo conscientiam
faciendo quia qui facit
contra conscientiam edificat
ad iehennam ut de restit. spol.
litteras ¶ Item debent esse sine
in exteriori conversacione bona exa-
ondendo quia quod agitur a prelato
sine clerico facile trahitur a sub-
ditis in exemplum j de voto magne
v. et xl. q. ij. Papne Ideo
finito tractatu iudiciorum ponitur ru-
brica de vita et honestate clericorum
qui a iudiciis inquietudinis prius se
debent abstinere ut servis dei non op-
portebat litigare ij. q. vij. Sic da-
notis ¶ Sed quia clericorum alii
sunt regulares alii seculares re-
gulares vero debent vivere in communi et
sub uno tecto dormire et si se
admoverint penitentiat prius a prelato
absolvi nisi iniuria sit atrox
j e ¶ Item dicit de hoc ut j de
sen. ex. c. viij. Debent etiam induci
habitu honesto et conformi et non
diversos sive dissimiles ne inde scan-
dalum generetur j e Deus qui et
quilibet debet se conformare moribus
eorum inter quos vivunt clerici
communes Adde quod de statu
regularium et de vita ¶ Clerici seculares
debent habere honestatem in tonsura
decenti et se in sanctis officiis
et bonis studiis exercere j e clerici
de coronam ¶ Item comam non nu-
triant nec barbam j e clerici alius
debent exerceri j e si quis Ideo
si dimiserit coronam tondeatur etiam
invitus j eo. clericus et c. clerici
de hoc dicit ut j de cleri. coniug.
si vero non ¶ Item nec arma
portare debent sine iusta causa
j e c. ij. et xxiij q. viij clerici
et c. quicunque Justa autem causa
est si vadant per loca periculosa
tunc possunt portare ad terrorem
licet ferire non debeant ar. xxx
iij. q. iij. maximianus alias portare
non debent et si ter admoniti non
desistunt possunt per privilegium illius
canonis xvij q. iiij si quis suadente
et j de sen. ex. in audi
et c. contingit ¶ Item nec p[...] exer-
cere vel aliud negocium inhones-
tum j e clerici alius sunt extendi
j e c. ij. et in constitutione salomonis
de inhibemus ymo ab officiis et
beneficio sunt suspendendi j de usuris
preterea et repellendi sunt a dig-
nitatibus j de excess. prela. sunt dilecti
et deponi debent si de hoc convin-
cantur xl. iij di. quod nulli ¶
Prave officia vel commercia sunt
clericis prohibita di. j ne clerici vel
mo. c. ij et sequentibus ¶ Item a
crapula et ebrietate omnes clerici
abstineant diligenter que libidinis
prostat incentivum nec se obliget
ad potus equales ut plus lau-
detur sicut in quibusdam partibus fit
qui plures inebriat et cali-
ces fecundiores exhauserit nisi
admonitus satisfecerit ab officio
et beneficio suspendatur Non dicamus
zecomendi talicos qui non facere
destinimus dicere unus excedit ebri-
etas et de ebrietate inceptis

xxxv di. Sexto vinum prohiberi non
quia malum sit bibere. sed quia fre-
quenter excessus sequitur ebrietas. ar.
et de in in. Et sic sequitur. Ebrietas
autem est fames et nutrix omnium vi-
ciorum xxxv di. c. ult. Sed triplex
est ebrietas. Nam primo dicitur flamma
pena et oblivio mentis et ita
non est peccatum xv q. i. Sane
Secundo datur sine frequentis actus
bibendi et hec peccatum veniale si
sit assidua. ex tunc est mortale
maxime si noverit vires vini x-
xv di. c. cunctis. Tercio dispositio
mentis et studium ad bibendum et hec
est semper mortale xxxv di. c. si pe-
na hic est scilicet admonitus non de-
sistat deponatur xxxv di. Ubi episcopus
Item in cibo quinque modis peccatur
unde versus. Est etiam quinque modis
gula dampnat edentem. Primum
nimium comedit dum edendi prevenit
horam. Querit delicias parat esculas
deliciose. vel sumit cupide quod
non est deliciosum. de con. di. v. quin-
que qualitas non respiciunt dum nimio
studio vel aviditate sumat. xl. di.
quod dicit. Item nec procacitas in
mensa xli di. c. i. et ii. et iii. Sit
timor in dapibus. studium lectio
sermo. primus bonus vultus hilaris
pro detur egenis. absint delicie
detractio crapula minuere. Finito
cibo reddere gratias Deo. Item in pri-
mis clericorum sunt ista sequentia diligenter
sunt observanda. scilicet ut vita ab-
sentium non mordeant. ut pueros non
irrideant. ut mancas fabulas emit-
tant. ut sacre lectionis verba ibi
legant et audiant. ut non sumant
cibum nisi ad nature sustentationem. ut in
principio et in fine semper ympnum i.
laudes et gratias Christo referant ut
Clem. di. Commemoratio pro veneratione
et c. non liceat et de conse. di. i. So-
lent. Item in incessu non curiosi
sed modesto et equali passu incedant
ut maturitatem mentis in honestate
itineris ostendant. In composito motus
enim corporis ut dicit Augustinus ine-
qualitatem indicat mentis. Clem. i.
di. c. ult. Item in habitu ut
non habeant vestes varii coloris

ne rubeas ne virides. Et de quod
dicetur i. e. qui abiuerit. Item ne
nimis longas ne nimis breves. Se-
cunda ut ait Ieronimus nec affectate
sordes nec exquisite delicie laudes
pariunt xli di. c. i. Sacerdotes clau-
sa deferant indumenta et sotu-
laribus consutis frenis pecto-
ralibus et calcaribus deauratis
non utantur nec capis manicatis
i. e. clerici vel clericis. Item
dicunt prava consortia evitare quia
sepe consortia malorum etiam bonos
mores corrumpunt xxxiii q. i. Sepe
et specialiter mulierum consortia suspecta
ut i. t. predicto dicitur quod ipsi dicunt
caste vivere et continere ab his
tam premiant et si suspensi
hac de causa celebraverint perpetuo
deponantur et prelati negligentes pati-
sicitant ultioni i. e. ut clericorum ne
dicunt ioculatoribus vel histrionibus
intendere vel tabernas visitare et
frequentare nisi in itinere constituti
i. e. clerici de vita. Clem. di. clericia.
Et fortiori racione ioculatores non
dicunt esse. Nam si per annum tantum
actum exercuerint ipso facto si beneficiati
et tercio moniti non destiterint
careant omni privilegio clericali i. e.
clerici li. vi. Item nota quod non con-
sueverunt clerici larvas seu monstra
larvarum causa ludibrii portare
vel teneant laicos prohibere i. e.
Cum decorem ex. de Donat. Clem.
vel c. unico. Prohibitum est
ca ~~[illegible]~~ ludibrium uti habitu monacha-
li vel ad religiosos. quia puniatur
qui hoc facit in aut. de sanctis episcopis
§ ult. et ar. c. de episcopis aud.
nimia. Ad aleas et taxillos
clerici non ludant nec huiusmodi ludis
intersint i. e. clerici vel ad aleas
quia prius aleator repellitur
a primatore i. e. de quibus prelati in-
diciatos nec dicunt esse inspectores
huius ludi. primo tibi animus i

mostus arceant in aut dixit epi-
scopi dicimus in bursario obtento receptum
admonito antequam priuatur xxxv di. c.
a. ¶ Secundus in admittendo quia multa im-
pedimenta que non deciunt. de minori-
tantadmodum et j. de excess. prela. in tan-
ditos ¶ Sed nunquid potest repeti quod
perditur in alea. dic quod sic ff. de aleat.
l. si ij. si vero sed. quod si seruus vel filiusfa-
milias amisit pecuniam suam ludendo patri vel
domino datur repetitio et hoc vsque
ad l annos vt dicit glossa ibi ca. de
aleat. Alij dicunt et melius quod ab eo
qui eam amisit repeti non potest. quia tur-
pitudo versatur ex vtraque parte. ideo
melior est conditio possidentis ff. de conditione
ob turpem causam l. v. aut. sed est pauperibus
ia pecunia erogando ar. cum que
vero non dante. Ab alio autem repeti potest
vt potestate a fisco quia perit a fisco tertius
ri turpi lucro acquisita ff. de iure
fisci l. et is qui criminaliter clericus
amisit de rebus ecclesie sed potest ecclesia
repetere j. de rebus et non alio ff. si
quis prescriptione c. xij. q. ij. apostolos.
Similiter potest vel dominus potest repetere quod
filius vel seruus talis amisit ut de
aleat. l. vlt. et glossa ibi ca. de aleat.
que inua sit intellectus. Causa huius ratio-
nandi non licitandi sine iure consulendo
vel patentibus ludus talis non est pertus
ar. ff. de aleat. l. in quibus ¶ Nota
quod clerici aleatores si iteruo non desiste-
runt amittunt presidium illud j. dim.
et clericis laicos li. vj. quod tenentur
ad tallias et tributa ratione mercatus
j. e. c. vlt. sed ipsi hec rebus ecclesie non
sit preiudicium. quia delictum persone non
debet in dampnum ecclesie prouenire
xvj. q. vj. Si episcopus et j. de reg.
iur. Delictum l. vj. alias vero clericorum
et ecclesie eorum penitus gaudent
xij q ij ecclesie et xij q. j. similiter
¶ Item quod clerici dicunt in honestate
excedere vitam laicorum ita et
religiose iij. di. denique. Ideo lai-
ci vel femine inter clericos dum sacra
misteria celebrantur stare non debent vel
sedere sed solummodo in choro adorandi et qui-
cunque admittentur j. eo. vel laicos

De cohabitatione clerico-
rum et mulierum

Quoniam honestas clericorum de qua
dam est supremis sepe mulierum
consorcio decoloratur. Ideo de
cohabitatione clericorum et mulierum
videamus. que mulieres cohabitent cum
clericis habitare. que pena clerica forni-
carij. et que pena fornicarie. et que
dispensacio circa eos adhibeatur. Vltimo
quid sit fama manifestum et notorium
¶ Clerici ergo non debent mulieribus cohabitare
xxxi di. lege et j. e. c. j. Fama
cohabitacio sepe intercipit adulterium hoc
q. ij. dixerunt ¶ Excipiuntur a iure
quedam cum quibus clerici possunt licite ha-
bitare scilicet mater. soror. amita. matertera
et auia. fratris filia. et sororis. vxor
filij. et regulariter omnes consanguinee per
lineam transuersalem vsque ad secundum gradum
inclusiue ar. xxxi di. Cum omnibus
consanguinee aut in ascendenti vel
descendenti inclusiue vsque ad quartum
gradum ar. j. de consanguinitate et affi-
nitate nos deberent. quia ibi amplius potest ex-
tendi permissio quam in collaterali et e
contra quia naturale fedus vel sexum omnis per-
mittit cum clericis suspicionem j. e. a nobis
et s. de presump. Cum in multis. Cum
tamen non habeant clericis consanguineae scan-
dalosas. vel alias mulieres suspectas
vel aliorum. Ideo cum sorore mea sunt
sorores mee non sunt xxxi di. lege.
Idem dico si consanguinee essent
incontinentes et suspecte j. e. c. j. et ar.
xxx. q. ij. Interdixit xxxi di volu-
mus et c. feminas et in constitucione Galo-
nis mouentur et licet fedus naturale non
permittit cum clericis oriri suspicionem non
debet tamen clericus et maxime episcopus
habere cum consanguineis immoderatam fa-
miliaritatem et si post hoc admoniti no-
luerint desistere deponatur xxxiiij di.
Fraternitatem ¶ Pena eorum est quod
si sit suspectus et merito quia suspicio
quandoque crimen accusatorem precedit et sola de con-
dicione in clericis est dissimulandum autem
ex suspicione tali oritur scandalum et
tunc potest ei indici purgacio in qua si
defecerit priuatur vt quoniam j. e. tua
nos in fine. Si autem non oritur inde
scandalum monendus est ne quere-
ret cum suspecta. quia sepius timendum mo-
nitam inueniatur tunc ea fabulari
vel aliquo conuersari. Secundus est notorius
irregularis et tunc de hoc et Ideo
corrigendus est j. e. Si quisquis. Et
vero quod in hoc casu dispensari possunt
tamquam quicumque et tradi consilium

in aut. de sctis ep. et pshis Vnde
maritus mfite sine pena suspectam
de vicio in can. gsimili et de adult.
Si quis adulterij et aut. ibi signata
¶ Et no. qd maritus inveniens cum uxore
aliquem adulterum potest tunc per xx horas detinere ut testes re-
tentur per quos probari possit ac ff. de
adult. capite qo vin est per maritum
vel fratrem vel filium filij etiam interimi
l. d. sen. ex. Si vero aliquis qui velit
et c. imp. q. i. et ff. i. Si vero notorium
facti quia nulla tergiversacione celari
potest ut mire quia confessum est in iudicio
vel condempnatum ipso iure suspensus
est ab officio et quantum ad se et quan-
tum ad alios xxxij di. nullus et c.
preter hoc et j e. vita et c. tua et
c. vlt. et per quos a bisso lxxxi di-
sti. quis amo. ¶ Si autem sit penitus
occultum pati peniam quantum ad se qui
est suspensus, quia quilibet in mortali
peccato constitutus suspensus est quantum
ad se, non quantum ad alios ut de te.
ord. c. vlt. et j e. vita et c. si et
pos. lmaz admonitionem est excitatus
vel in gstone gal in pnc. ¶ Quod ordinem
tollatur ab ecclesia licita pnt. et dz
audiri et ab eis recipi ecclesiastica sacra-
menta j e. vita et c. fin. ¶ Et nota quod
quis dicitur suspensus quo ad alios non
quo ad se. ut cum civitas vel vil-
la est mediata ff. delictum civium vel
scelaris potestate, tunc clerici non sunt
suspensi quo ad se quia in alijs locis
non interdictis poterunt celebrare ut de
cle. pe. tunc et j de sen. ex. Si sunt
li. vj. ho. ¶ Ancilla vero puniatur quia si
erat libera deberet redigi in servitutem extra
xxxij di. cos. Si aut ancilla debet
vendi lxxxi di. quidam clerici filij
inde nati rediguntur in servitutem ecclesie
xv. q. vlt. cum multe ¶ Concubina
dz expelli j. de sen. ex. concubine
vero que suspecte vel vel publice
concubinarij non sunt cito admonite ne
puniendi moneant j e. clericos ¶ Sed
unus sit dz puniri ut tali excitant
ut ibi ¶ Et vero ab vxore cum qua
contraxit in sacris ordinibus constitu-
tus separatur dz imme. ut dr xxxv
q. vj. ab isto die ¶ Dispensatio
cum ita istos magna adhibetur
ut non deponantur lxxxj di. ¶ Si
qui sunt j e. sit maior ut ad sa-
cros ordines promoveantur xxxiiij
di. continentie ¶ Maxima ut ex

ad dignitates ecclesiasticas admittantur xxxiij di.
qui se sed j e. fin. et vita et c. tua
sit mero de fama et de occulto et
manifesto et notorio et pene occulto
Idd de singulis videamus et primo
quid sit fama ¶ Infamia est illese
dignitatis status vita et moribus com-
probatus ff de var. et extr. cog. l. co.
cognomine et existimatio sit non corrupt.
h. ymo per infamia. In quantum ad di-
hanc mann sit magistralit. sm pe
distribuit et br. ¶ Infamia est vehe-
mens vulgi oppinio vel maioris
partis eiusdem rei de qua quis con-
seratos tunc despeto tempore tum
bonum quid perdita de aliquo ut
cum dr iste est bonus homo. ¶ Ideo
dr qui famam suam negligit cru-
delis est xij q. j. nolo ¶ Et cum
quis de aliquo perdita ut tum
dr iste non habet sicut poculis vel
habet concubinam j e. tua ¶ Infamia
vero quandoque procedit ex facto quandoque ex
suspicione quandoque ex certo actore quandoque
ex incerto de eo. di. in ij sim. est ¶
Manifestum dr quod ex certo actore
procedit et potest per multos testes pro-
bari non tamen per tot quod sit notorium
ff. qui testa. fa. pos. heredes pa.
lam i. manifeste et xxij. q. iij. cum
quis misit ¶ Et nota quod manifestum
interdum accipitur pro notorio de quo
constat per confessionem vel probationem vel
per evidenciam rei j de v. sig. cum
olim ¶ Occultum est quod aliquo
probari non potest ij q. v. consuluisti
et istud occultum quandoque appellatur
secretum xxxij di. erubescant et quandoque
latens xxxij. q. v. ecclesia ¶ Pene oc-
cultum quod per paucos testes pro-
bari potest xvij di. sit occultum quia
pauci sunt forte duo vel tres tamen
pro probari pt ¶ Notorium dividitur quia
aliud notorium facti aliud iuris aliud
presumptionis. Notorium facti est quod ita
se exhibet conspectui hominum quod nulla
potest tergiversacione celari ut j e. tua
et c. si. ¶ Istud notorium facti de
prehenditur tribus modis ¶ Primo ex
qualitate loci quia sit in loco publico
Nam si fiat in loco occulto non
est notorium ¶ Secundo ex multitudine

provinciam quia tot dicunt esse pueros quod corre provinciam faciant, tamen notorium. Quia paucitate provincie scilicet duorum vel trium non sufficeret ad notorium faciendum, immo requiritur provincia sive fama tocius vicinie vel maioris partis eius, ut de purg. ca. cum dilectus. ¶ Tercio ex tempore quia circa parva tempora de die non de nocte, quia de nocte non possunt homines bene videre, maxime ubi lumen non est, ut de purg. ca. cum dilectus. ¶ Notorium facti dividitur in tres partes. Nam aliud dicitur actu transeuntis, aliud facti actu interpolati, aliud facti actu existentis. ¶ Notorium facti actu transeuntis est quod solum ita notorium fuit quando potuit tergiversatione celari nec reiterari, sed ad hoc notorium per memoriam reputatur, ut quod quis percussit a iudeis clericos, de his notoriis loquitur decre. de ele. bone, et tale notorium probatur per testes coram iudice, tamen sententiam non est notorium quia non vidit ut ibi dicitur. ¶ Notorium facti actu interpolati dicitur quod sit ita publicum quod potest nulla tergiversatione celari et sepius iteratur, non tamen sit continue, ut communiter usurarii manifesti. Dicitur notorium quia frequenter iterum et publice tradit sub usuris, sed cottidie usuras non recipit, quia in cottidie pecuniam non invenitur, de hoc in de usuris, in manifestos i. notorios. ¶ Notorium facti actu permanentis dicitur quod ita publicum sit quod nulla tergiversatione potest celari et habet continuationem, ut cum quis manifeste in carcere detinetur, ut de ap. dilectus. ¶ Tale notorium dicitur cum aliquis clericus publice et continue tenet in domo sua concubinam, ut de cohabitatione clericorum, et tale notorium potest dici notorium facti vel iuris presumptivi, quia licet aliquis in domo teneat mulierem non tamen est notorium quod eam cognoscat, quia aliud non facit coram hominibus, sed iuris presumit vehementer adeo quod notorium reputatur quod aliud esse non potest nisi per presumptionem, sed talis presumptio habetur pro notorio, ut e. titulo et c. vestra

et tale notorium potest dici notorium facti. ¶ In quacumque autem specie notorii facti vel iuris, hoc tamen sit distinctio quia sit attendendum, quia quedam sunt notoria iudicii et aliis, quedam aliis tamen et non iudici, ij. q. i. § his ita faciendum est. ¶ In hiis que notoria sunt iudici et aliis, que scilicet sunt vel fuerunt presente iudice, ita quod alii sufficiat ad notorium faciendum, tunc iudex non recusatur, ut de ap. proposuit, nec requiritur accusator vel denunciator, ut de accu. evidentia, nec datur libellus, nec sit litis contestatio, nec iuratur de calumpnia vel veritate dicenda, nec testes, nec alia probatio est necessaria, ij. q. i. de manifesta, nec illi tamen omnem est notorium est purgatio indicenda, sed est in certamento sua facienda, ut de purg. can. cum dilectus, et quod in premissis ordo iudiciarius non servatur dicitur decretalis, in notoriis ordinem non servari, ut de iuramento calumpnie ad nostram, tamen debet citari ad sententiam audiendam secundum omnes doctores, nec auditur appellans, ut de ap. cum sit romana et c. prece, et consuluit et c. cum speciali. ¶ Requiritur de hiis que sunt notoria tamen aliis et non iudici, tunc officialis denuncians sive inscriptionem audietur, iiij q. iiij. aliquid et requiritur probatio, ut de ele. bone i. et i. de usu. tamen et in tali notorio iudex potest procedere per inquisitionem ex officio suo, ut in quibus an sit notorium de hoc, ut de accu. § requiritur. Vide potest etiam procedere ad denunciatione et persequente tamen et in nullo tamen ordo iudiciarius est servandus, ut de iureiurando ad nostram. In hoc tamen notorio appellatur, ut de ap. romana § cum dicitur, ut de accu. § denunciatio. ¶ Notorium iuris est de quo quis condempnatus est vel in iure confessus, ut e. vestra et c. per, quia semper confessionem vel sive stabitur donec condempnatus, ut de pre. tit. ¶ Notorium presumptionis ut paternitas vel filiacio, ff. de inius vocando l. i. et ut de pro. per ex consequentia quia semper mater certa est, pater vero quem nuptie demonstrant, ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, quia ibi et in qui filii sunt legitimi tamen que

De clericis coniugatis

Notum est supra de prohibita cohabitatione clericorum et mulierum, nunc est dicendum de coniugio eorum, et primo que sit differentia inter clericos coniugatos et non coniugatos, secundo que pena puniatur

// dra est int̃ eccliaz occidetalez
z orietalem.

clici cõiugati ¶ Tercio sũt pñt ħabe
simplex bñficiũ ¶ Vltimo de p̃uile
clericali ¶ Dra est int̃ eccliã orie
talem et occidentalez in hoc q̃ in
quibusdam cõueniũt z in quibusdam differũt
Conueniũt p̃mo in hoc q̃ vtriq̃ pñt
cõtrahe mat̃ri i minoribus ordinibus
cõstituti xxxii di. Si quis eorũ
z c. se. z j. e. c. i. ¶ Sc̃do cõueniũt q̃
neutri pñt cõtrahe matrio si sũt
in sacris ordinibus cõstituti z si
cõtrahat matrio nõ est xxvii di in
terra xxxii di. Si quis eorũ et
xxviii di. Cũ in p̃teritis ¶ Differũt
aũt p̃o in hoc q̃ orietales sũt cõiu
gati sine nõ p̃mouet ad sacros or
dines nõ p̃missa vel p̃missa cõ
tinetia xxxi di. ymo ¶ Occide
tales nõ p̃mouet nisi p̃missa cõ
pisse vel tacite cõtinentia xxviii di
c. i. ¶ Differũt sc̃do in hoc q̃ orietales
i sacris ordinibus cõstituti licite
vtũt matrio cõtracto dũ layci
erant vel in minoribus ordibus cõsti
tuti licz post receptũ sacrũ ordi
nez nõ possint cõtrahere xxxi di quõ
et j. e. Cũ olim / Occidetales aũt
nõ pñt ex quo sũt in sacro ordie
cõtrahe matrio j. e. c. i. et c. in
nc̃ vti an cõtracto j. e. c. ii. ymo
debẽt voue castitatez vt ibi de
dc̃ hc̃ dic ut j d̃ qui. cõiug. s̃ se
quit̃ et intelligas p̃ sacrũ ordinez
subdyaconũ et dyaconũ ut s.
xxxii di. c. i. et s. de filiis nõ ord
minañ ¶ Circa penã peccant
clici cõiugati distingũe sic. Aut
est in sacris ordinibus iste qui cõ
trahit aut i minoribus / Si sit
i sacris i. e. qui cõtraxit dimitte
stricto deponẽdus est xxviii di.
p̃sbr ¶ Sz ep̃us pt cũ tali dispe
sare j. e. Sane et s. t. s̃pe i. c. cle
ros aliqũ cõtrahit bigamiã sz
si uxorem duxerat i s̃c̃do et cũ tali
nõ pt ep̃us dispensare. s. de
biga. nup dic d̃ hc̃ s. de big.
s̃ sz nup ¶ Itẽ cogũt p̃ sñiaz
excõis et suspensiois ad vxores

N Circa penã peccant cõtrahẽ
clici cõiugati. et vide
d̃ cõspon̄ cõiugatorz ad fine

dimittẽdas et p̃niaz pagendã j. e.
c. i. nisi hc̃ de occidetalibus / Sed
de orientalibus qui vtũt matrio
cõtracto i minoribus ordinibus j. e.
Cũ olim aũt cõtrahit i minoribus
ordinibus tũc amittũt bñfiũ et
p̃uilegiũ clericale vt j. dr amittũt
bñfiũ. quia cõiugatus nõ pt retine
nec acquire etiã de dignitates nc̃
ad sacros ordines ascede j. e. Sane
et c. Cũ decore. nisi vxor forte
velit cõuti et vincat et voluerz ħa
bitũ vt in c. Sane dic ut in s̃
p̃cedenti ¶ Cũ aũt sciens cõtulit
bñfiũ cõiugato nõ p ipm s̃ p suꝑiore
est puandus j. e. Diũs nisi ¶ Sz vo
quit̃ an possit ħre simplex bñficiũ
Sz distinguũt aũt ħeat spem redeũ
di ad clericatũ et sic remaneat et sit vti
lis eccliẽ tũc ex dispensatione ep̃i
pt ħre simplex bñficiũ. Sz dz deferre
tonsurã et vte ad cleriz et gaudebit
om̃i p̃uilio clicali j. e. Iohes et lxx
xxxi di. Dictũ / Aut nõ ħet spem
redeũdi ad clericatũ quia cõtraxit
cũ vidua xxxiii di. Si quis vi
duaz vel quia secularia negocia ex
ercet nc̃ valz vive regulãr i quo
casu subiacz questiõi et taliis et
cõpali iudicio licz sit tonsuratus
sic et aliis cõiugatus nõ tonsuratus
j. e. ex p̃te z j. de p̃uil ex p̃te
et est racio vt j. de statu mo. Reco
lentes s̃ sc̃do q̃ ibi. Si em̃ relictis
origialibus etc. et in hc̃ casu nõ pt
ħre bñficiũ ecclesiasticũ j. e. c. i. in p̃ñ
et c. q̃ a te et c. Diũs nisi hc̃
fiaret aucte p̃pe ¶ P̃uilegiũ cle
ricale est libertas psone z rerum
quã ei clici ne dent i angariis
z parangariis / Est em̃ angaria
munus psonale i. qñ r alii imittũt
ex sua psona parangaria e munus
quod cohet vel i. p̃stat̃ ex re quia
ab lz et est munus mixtũ ff de
mu. et ho. immeuñ Debent imu
nes sunt clerici et eorũ p̃dia et
sunt excõicati qui recipiũt j. de cense
p̃na in clc. j. decimi et nõ mig
et c. q̃ nõ nulli li vi. et Cle. q̃
i. s̃ Nouacinõ / et qui clericos ad hc̃
compellũt sunt ip̃o iure excõicati j.
d̃ cen. et pen. cõmiñ z de i mu.
ec. clericis li vi. Sz isto p̃uilegio

no pt gaude clic9 coniugatus si omo ra
s9 seculariba j e Johannes / Sz bn circa
illud qd eum ptulit e extitu xxv q
iiij Si quis suadente et j de sen ex
no dubium dummo tonsuram deferat
ad quam tam defendam no cogitur
nl si no sit coniugatus ex quo ipso facto
renunciat j e c vlt insi cone bn
ficij vel ordinis b dem z v fli cle
ricis z j e Johannes / Clici vo co
tum vniiat et virgines contrahunt si
vestes clericales et tonsuram deferant
retinent vtrumqz priuilegium sz qd ptu
nentes cos sint exstati z qd non
pnt a iudice sectari p excessibus
vel delictis condemnari alr nisi
deferant tonsuram et vestes cle
ricales amittunt priuilegium clericale qm
tu ad hoc ne vexent in psona
vel in rebz / Sz qui clericus pmisserit
esset exstatus fi jo j e clici li vj
Tonsuram vo dicunt portare cle
ricus coniugati nisi in rebz tantu
Primo est si ullo nit retinere pri
legium clericale z trasfert se ad actum
qrum vt pote qr efficitur miles j e
c vlt. Om tu tm ullum heat bnfi
j e Johannes / Tres si no pt por
tare absqz scandalo vxoris j e Joh
Tercius cum iusta causa timoris
cogit tonsuram vel habitum transfor
mari. b de vi z ho cle clia. Vn
v cunq ut petrum laici sub yma
yme roma / phas fuit ut fuerint bu
omare romam et ec habitum clerica
lis pp timore dimitti pt vt ibi
dic nt pudicat / fallit i religioso q
esset exstatus si habitum suu tamen
dimittat j ne cle vel mo. vt pe
riculosa libro sexto

De Clericis no residentibus in ecclesia vel prebenda

Uisum de illis clericis qui re
mouentur a bnficijs qr matri
monium contrahunt / hic subiun
de illis qui remouentur qr
quia no faciunt residentiam in ecc
vnde / primo videndum est qualiter clic9
debeat in ecclesia reside / Sc9 que sit
pena no residentis / Tercio qualiter
cum eum pcedatur / Clici no plura
si vnum tm bnficium ecclesiasticum dicunt
hre i quo tenentur residentiam fa
ce in ipa psona j e qr no mihi
et ec qui q quia vba sunt cum
effectu capienda j e Relatum / Ita
ad hoc sunt bnficia instituta vt

recipientes ea deseruiant j e Cum ad
hoc z j de pb' Cum secundum aplm
tam de consensu suorum platorum ex ca
sonabili vt pote p studio vel aliis
honestis causis se pnt absentare
j e Relatum z tunc poterunt p
vicarium deserui. b de ap pret
ij. Nam ca studij vsqz ad septenni
pnt abesse de licentia platorum ita
tn qd p vicarium competent eccie de
seruiatur b de ele cum ex eo li vj
Simulat si sine vicio suo ad seruiend
psona inhabilis efficiatur ita qd no
pt missam celebrare potest ppetuum vi
carium instituere loco sui et ipe habe
bit psonatum b de offi vic ad
hc et j de cle egrot t i ij et
iij et c pastoralis li vj / Pena
clici no residentis est hc qr si re
cedit quis ab ecclesia sua ca tempi
dicti puta quia ambit alia pnatz
dicitur habita et ambita vij q i Sepe
et b de tufla c vlt v qr si quis
nisi ecclesia vacat eo ipso vij q
j No oportz Sed si ca visitati
recedat puta quia cu licentia sui
plati vadit ad ecclesiam maiorem
tunc cu ipe tm lem pposuerit fide
ecclesie habuit et ea que ptinent
ad plenam acquisitam tunc bnficiorum
quod prius habuit pt an offi
j de pben / De multa cu vo
cari dicitur qn offerte quia pt aliquid
sibi iuris compete j de pben li
li vj / Si ca nitite puta ppt
psecutionem tunc cessante psecucione
debet ad ecclesiam redire vij q i pa
storalis / Si ca utilitatis tunc pt
redire vij q i Rogamus / Si causa
leuis vel distinguitur qr aut est tam
p delicto puta quia qm est malis
vel factus e miles vel ioculator
vel Goliardus p annum b de vi
et ho cle clia li vj / Tunc dicitur
alia confre j de pben de multa
Si vo no est eam p delicto mo
nendus est vt recedat z n red
dicit dicit bnficio spoliari ij q i
sactionum romanorum ordinat j e clicos
Sed qualiter de expectatione cle
rici absentis sit pcedendum varie

locant canonice canonicis . Item si distingu[itur] aut e[st] in p[ro]vi[n]cia . ubi fieri aut no[n] . Si e[ra]t i[n] p[ro]vi[n]cia distinguit[ur] aut sci[tur] ubi est aut ignorat[ur] . Si sci[tur] puta q[uia] in loco est ubi possit citari vel in studio vel i[n] alio loco manifeste et no[n] latitat p[re]latus eius d[ebe]t ip[su]m l[itte]ris mo-nere ut ad sua[m] eccl[es]ia[m] venia[t] infra temp[us] co[m]petens s[ecundu]m loco-rum distantia[m] et temporis qualita[tem] ab ip[s]o p[re]lato p[re]figend[um] q[uod] si no[n] fecit potit p[ost] monitione[m] suo b[ene]ficio spoliari nisi l[egitim]a[m] ca[usam] causa[m] o[sten]dat quare venire no[n] possit ut e[x] [de] elect. ... et c. si et e[x]. de ap[pellationibus] . p[er]venit in . Si aliquis de l[icenti]a sui p[re]lati absentat se usq[ue] ad ce[r]tu[m] t[em]p[us] sibi statutu[m] ita q[uod] ad t[em]p[us] venia[t] e[st] p[ro]ut p[er] illud p[ri]vat[ur] b[ene]ficio officio et b[ene]ficio nisi iusta causa impedia[tur] ut in q. i. [...] p[er]venit et e[x]. de cl[er]ic[is] non res[identibus] c. eo l. vi. Cu[m] quando de causa clericus sit absens ecc[lesi]e semp[er] ip[s]u[m] p[ri]mo mone[re] d[ebe]t ut redeat ut e[x] [de] elect. et c. s[ecundu]m e[x]. de ap[pellationibus] . p[er]venit . ali[ter] no[n] tene-at sua l[itte]ra q[uia] absente no[n] cita-tum n[ec] vo[catu]m et h[oc] v[er]um est de h[is] qui citari p[ossun]t . Si vero ne-sci[tur] ubi sint n[ec] citari p[ossun]t tu[n]c citatio edict[alis] apud eor[um] eccl[es]ias p[ubli]c[e] p[ro]pona[tur] ut veniat et si ult[r]a sex menses venire dis-tulerit suis b[ene]ficiis p[er]petuo spo-lient[ur] ut e[x] [de] extra et h[oc] mo[do] d[ebe]t citari qualit[er]cu[m]q[ue] quis sit absens . Aut no[n] e[ra]t p[ro]vi[n]cia n[ec] co[n]firmatio[n]e[m] et tu[n]c expecta[n]t[ur] vi menses et plus vel minus s[ecundu]m q[uod] visum fuit superiori eius p[ro]p[ter] qua[m] ca[usa]m no[n] sit absens s[ecundu]m m[u]lt[u]m no[n] q[ui] h[oc] frequ[en]t[er] q[uod] q[uod] s[ecundu]m forsan . Et si quis velit impedire cl[er]icos p[ro]sequi[tur] m[u]ltoru[m] sua infra t[em]p[us] in a superiore sibi p[re]figend[um] . Alio q[uo]n[iam] illum co[n]firmabit ut de arch. l[itte]ra et i. de clamide dessp[on]. Eu[m] m[u]ltos et e[x]. de cl[er]ic[is] q[ui] in cl[er]icos l[ibro] vi.

Canonici absentes no[n] d[ebe]nt fructus p[re]-bende p[er]cipe[re] nisi sint in s[er]vicio p[a]pe ut e[x] [de] cu[m] dilectus et c. eu[m] ad h[oc] vel in s[er]vicio ep[iscop]i q[uonia]m t[ame]n duos p[o]t[est] secu[m] h[ab]e[re] ut e[x] [de] ad audiam et c. de cet[er]o vel nisi sint studentes de l[icenti]a p[re]lati ut e[x] [de] relatum et ut de p[re]ben. li. t[ame]n nil h[ab]ent de distributionib[us] cottidianis ut e[x] [de] cet[er]o q[uonia]m t[ame]n d[ebe]nt dari p[rese]nti-bus in off[ici]o exceptis illis quos inf[ir]-mitas vel iusta et r[ati]onabilis corporalis n[ecess]itas vel evidens eccl[es]ie utilitas excusat[ur] alias recepta restitue[re] te-nent[ur] . Idem e[st] de distributionib[us] et anniversariis defunctorum aliqua co[n]-suetudine no[n] obstante ut e[x] [de] consuetud[in]e l. vi. Etiam si eccl[es]ia est indotata nil d[ebe]nt recipe[re] nisi ad eccl[es]iam va-dant ut de sen[tentia] ex[communicationis] . Alma . § ad dic[tu]m l. vi°.

De prebendis et dign[i]tatibus

Tractatu[m] est sup[ra] de vita et ho-nestate cl[er]icoru[m] . Nunc videnda est de rebus ad ipsos p[er]tinentib[us] et p[ri]mo de p[re]bendis et dignitatib[us] ut p[ro]p[ri]e quib[us] eoru[m] vita sustenta[tur] . Unde videndu[m] e[st] quid sit p[re]benda et quid ad eam p[er]tineat . Secundo sit dig[ni]tas . A quo sint p[re]bende co[n]fer[e]nde et cui . Infra quod t[em]p[us] et que req[ui]rant[ur] . P[re]benda s[ecundu]m ho[stiensem] est ius p[er]cipiendi p[ro]-ventus i[n] eccl[es]ia co[m]petens alicui canonico ex collegio et nasci[tur] ex canonia sic filia ex matre . Q[ui]a ex[tra] n[ullu]s h[ab]et canonia[m] ex qua et p[re]benda[m] h[ab]e[re] d[ebe]t ut e[x] [de] relatum et c. dilectus . Ad-mi[ss]us ergo canonicatus p[er] p[re]benda et i[n] ch[or]o et locu[m] i[n] capitulo ut e[x] [de] relatum dilectus q[ui] illoru[m] et c. dilecto . H[ab]ent t[ame]n p[re]benda[m] no[n] p[er]cipit canonicus nisi residentia[m] faciat nisi in casib[us] dict[is] s[ecundu]m c. p[ri]ma q[uod] vlt . Canonia v[er]o est ius quodda[m] q[uo]d ex electio[n]e seu col-latione vel institutione et receptione alicuius in canonicu[m] et in fratre[m] ori[tur] s[ecundu]m acquirit[ur] ubi itaq[ue] est canonicor[um] n[umer]us vel de novo creatur ut e[x] [de] dilecto q[uod] p[ro]luter de p[re]benda et v. se cu[m] aut no[n] h[ab]et stallu[m] in ch[or]o et voce[m] in ca[pitu]lo no[n] est canonicus ut ibid[em]

et in rib(us) elegantes ex(tra) e(odem) t(itulo) ad in(stantia)s ¶ Di-
gnitas est quedam preeminentia in ordine que
pluribus modis interponitur ¶ Aliquam archi-
dyaconatum decanatum et prepositus tamen omnes
prepositi voci ex eo quod pre aliis curam
habent in de v(erborum) sig(nificatione) c(um) p(ro)p(ter)inus et sunt diversa
membra ecclesie diversos actus singula sed
corpus plura membra habet non omnia ad
eundem actum pertinent lxxxix di
Singula ¶ Dico quod in diversis ecclesiis habet
beneficia quis habere non potest vel tali casu
in eodem q(ua)r(ta) in fine et de consuet(udine) consue-
tudinem li. vi. ad hoc refertur extra de mul-
ta et c ¶ Cum iam ord(inariis) non plures eccle-
sias ut ibidem nisi per se ap(ostolica) quia eis
fuit dispensatum quod si aliquis non litterales
et nobilibus consuevit dispensari in eodem
de multa et si ipsa autem habuit aliud
beneficium modo ipso beneficio confertur cum
ipso pro quo eque dispensatur sed oportet
quod hoc in litteris exprimatur sicut
si ad petitionem alicuius in eodem di motu pro-
prio li. vi ¶ Prebenda vero vel dignitas
conferenda est persone ydonee et que facere
velit residentiam in ecclesia et tempori
quia non illi et in eodem ... qui volens
et c(apitulo) exstipende ... di et t(itulo) super
inordinata ¶ In hac autem ydoneitate
attenditur etas qualitas ordo et scientia
de hoc dic ut extra de etate et quali(tate)
c. i. ij. et iij. ¶ Ideo nullus debet habere
prebendam cum cura nisi sit in tali etate quod
+ etate possit ad sacerdotium promoveri in eodem di
cum contingat li. vi. ¶ Tamen licet non sit in
sacris ordinibus constitutus non propter hoc
potest refutari dummodo se faciat infra statutum
a iure temporibus promoveri in eodem di pro-
testas li. vi. ¶ Unum tamen non est ob-
mittendum secundum Ho. quod quamvis dicat
e quod pueri non reputantur digni ad
beneficia in eodem ¶ Super inordinata illud
intelligitur de dignitatibus ut extra de etate et
quali(tate) ex tenore et c ¶ Indecorum et
in eodem di cum contingat li. vi. Cum tales
possint ordinari xxviii di de hiis
et lxxvii di de hiis ~~[illegible]~~
di de prebendis et aliis beneficiis ad
~~sine titulo non sit ordinandus~~ / et c
quamvis per quos digni sunt preben-
dis et aliis beneficiis cum sine titulo
non sunt ordinandi in eodem non liceat
et c ¶ Cum secundum tamen si habet patrimonium
sufficientem non tenetur episcopus ei de
beneficio assignare in eodem ¶ Episcopus et c
¶ Cum secundum Nam nisi prius non benefi-

catis sint beneficia conferenda in eodem ¶ Super
inordinata ¶ Cum prius tamen post ...
minor an(nis) et al(iter) post vii. si. et pre
episcopus dispensare in similiter beneficio
tamen possunt tales ordinari usque
ad sacros ordines ut dictum est super
et c ¶ Super inordinata intelligitur
de prius in vii an(nis) constitute ¶
¶ Item si episcopus ordinat aliquem ad
alicuius titulum et ille est eiectus
ab illo nunquam tenetur episcopus eum
sibi dare alium titulum ... dicit quod
si fraudulenter contulit ei beneficium
aliquod quod aliquis non fuit iuste pri-
vatus sine alii debitum et ille cui
contulit hoc ignoravit tunc specialiter
tenetur ei episcopus inequaliter beneficio
providere ar(gumentum) viij q. i. presentium et in
eodem ¶ Inter et i. de in... pa... pastoralis
Ho. distinguit utrum utrique fecit
alium habere ius in beneficio et tunc do-
lus cum dolo compensatur ff de compe(n)-
sac(ione) di amisso vel utique ignoravit
et tunc episcopus non tenetur ff de reli-
act(a) ¶ Nec res donatas et l. i. § ¶ Di
intelligatur / Aut recipiens scit et
non consensus et sic a seipso decipitur
ut ibi ¶ Si aut consensus sciat et
recipiens ignorat tenetur episcopus ut dicit
B' ¶ Pone patrimonium est assig- qo
natum loco beneficio post perit
calamitate vel alio modo numquid
tenetur episcopus illi providere in beneficio
dicit B' quod sic cum ad solum redire
non possit quia de recommendat in opp-
brium ordinis clericalis ar(gumentum) xxiii
di ¶ Dyaconi et extra de etate ...
Johannes ¶ Sed numquid vendere qo
possit tale patrimonium videtur quod non
quia vide dicit ... et omnis
... sustineant ¶ Sed si t(amen) et dicit
quod sic quia qui predo fruitur rem
videtur habere ff de usu fr(uctu) l. q(ui) qui
predo ¶ Ratione ipse possit donare et
tollit remittere sed numquid potest
inspicere ad aliam ecclesiam sine licentia
episcopi dicitur quod non lxxi di prima-
tes ¶ Sed numquid tenetur solvere de- qo
cimas de tali primo ad quod
est ordinatus ... omnibus
dic quod quia ecclesia ... que
primo recipiebat ... decimas
iure suo defraudari non debet
quia semper res manet cum sua

causa et sine culpa sua non dicitur privari
quia non est iusta causa quare privari
debeat, ut de reg. iur. sine culpa li. vi.
¶ Item si episcopus commisit alio episcopo
ut clericos sue dioc. ad sacros ordines
promoveret aliquos sine titulo promovit qui
promovens tenea[tur] eis de beneficio pro-
videre distinguo quia aut commisit in genere
ut vice sua in dioc. sua ordines
celebraret tunc ordines celebrans cum
fuit in culpa eos ordinando tenetur
eis de beneficio providere. Aut in specie
et tunc distinguo, quia aut assump-
serunt tales personas ab episcopo et tunc ordi-
nans tenetur providere cum in hoc casu
an. hunc titulum dederint ingerere. Aut
ab episcopo non assumit sed licentiam dedit
ut a quocumque vellet possit ordinari,
tunc similiter tenetur providere sed [illegible] ut e.
Si episcopus li. vi. ¶ Sed a quo sit
beneficium conferenda dicitur quod de iure tenetur ab
episcopo vel ab alio prelato qui post eam
in qua consuetudine dicitur de consensu tali
ut de instit. cum venissent nisi con-
suetudo sit in contrarium cui standum esset
ut de ele. cum ecclesia vel. ¶ Item a
papa fuit consti[tutum] in quo casu si tempore
date et receptionis vacat beneficium vo-
tenus tempus inspicitur ut de off. cos.
te. et ut de verbis. Si tempore recep-
tionis vacat non tempore date vel
ecco tempus receptionis inspicitur ut e.
dilectus in et hoc quantum ad canonicos
qui dimiss. non tenentur ut et.
beneficium ut nostrum § i. de provis. ¶ Sed
si quis impetrat rescriptum pro aliquo bene-
ficio obtinendo et queritur quod sit
tempus date inspicitur ut de off.
dele. rescripto i. et ut e. licet sepe
li. vi. ¶ Sed si negligenter obmittat
petere post vacantiam utrum possit
aliam petere distinguo. Aut mandatum
fuit ut ei de prebenda primo va-
catura provideretur tunc neglexit aliam
petere ne tunc possit ei de ea provid.
cum facta ei gratia per tempus negligentie
sit extincta. Aut fuit ante ap-
canonicus effectus cum remansit in ca-
nonicum negligentia non obstante eius
talis prebenda et potest petere aliam
primo vacaturam nisi sint eadem
ante dictum prebendas in ipsa ecclesia
expectantes alios collatos cum facta
non tenebit ut e. si clerici li. vi.

et i. si propterea qui ante in aliqua
ecclesia in canonicos sunt recepti nobis
dicitur ab aliis rescripto conferri ut e.
hic qui li. vi. et hoc verum est si utrumque
est generale licet si alterum generale et alterum
speciale semper per speciem generi derogatur
ut de rescripto abbemus ¶ Si autem papa
pro aliquo beneficiando scribat non potest
ei provideri in rectoria vel dig. ta
ut e. vel et i. cum in illis et i. cum
de non sacerdotali li. vi. ¶ Similiter
impetrato non extendit se ad reg-
ulas vel hospitalaria nisi in litteris ex-
primatur ut e. licet ut ad beneficium post
impetrationem datum ut de rescripto licet
in clericis. Nam fines mandati ita sunt
observandi quod non possit ut de maiori
vel maiori tunc eo volente provideri ut
ibi dicitur et i. quamvis in prin. li. vi. ¶
Et nota quod si papa mandet alicui de bene-
ficio in aliqua ecclesia cum vel dyoc.
providen in ecclesia cathedrali propterea ipsius ho-
norem sub hac generalitate non potest providi
Secus si mandetur in aliqua ecclesia
provincie providi tunc metropolitana et
cathedrales ecclesie includuntur ut e. quam-
vis § quod li. vi. ¶ Si quis com-
mandatum ap. confert prebendam refert
utrum mandatum sit collator vel mandatum
in quo continetur collato beneficium id fecit
et tunc quamvis sit post dictum tunc coll.
tenebit irrita ut e. de verbis in si.
et ut e. si propter quam li. vi. Aut est
mandatum provisionis in quo continetur
quod quibus debeat alicui de tali beneficio
provideri et tunc refert utrum in rescripto
sit apposita hec clausula quod quamquam
ante super fuit hic irritum habeatur tunc
si de ipso super fuit non valet ut e.
fuit ecclesia et i. dilectus i. § forte et
i. de cum li. vi. Aut non fuit apposita
clausula et tunc aut utrumque scit tam confe-
rens quam recipiens sed mandatum ap. et
tunc de rigore iuris collatio irrita
da ac ut de postu. bone in quod non
mittebat et sit post merito ut de con-
cess. et ut pro. proposuit ut e. dilectus
in nisi forte papa contrarium scribat ut
magis capitulum puniatur ut e. dilectus
in. Aut utrumque ignorat et tunc quod
cum factum est non irritatur ac ut de
rest. spolia. audivimus est ei impu-
tandum si non indicaverit ut et.
beneficium et ibi. Aut conferens ignoravit
et recipiens scivit aut econtra tunc
ut teneo collatio ac ut qui filii sunt

No

le. Extenditur etiam tamen quod in potestate
ignorante eum recturus vel removere
at . de eo qui duxit in matrimonium
c. i. Secus si ignorans non concedit contradi-
xit non potuit de certo dissentire ar.
. de eo qui duxit in matrimonium. versus
et . de cognatione spirituali c. ii. et vide et
. c. dilectus ii. et iii. et adde quod
dicit Innocentius de excessibus prelatorum in beneficiis et cetera
Nota quod beneficia vel dignitates apud
sedem curiam vacantia sit concessa
et si secus factum fuerit irritum et
inane . c. licet li. vi. Ideo tamen sit
intelligendum ut li. ii. ad quos communiter
beneficiorum et dignitatum spectat collatio
per mensem a die quo vacaverint
mandatur ea conferre valeat tamen non
per se ipsos vel vicarios generales quibus
id canonice sit commissum . c. statutum
li. vi. ¶ Intelligitur etiam de beneficiis que
legati aut nuncii sedis eiusdem vel
quivis alii ad romanam curiam venientes
vel recedentes ab ea si ibi in locis
vicinis ipsi ante mori contigat secus
ubi curia residet Adde quod hoc
infra dicto tempore et per ipsum ea ubi de
beneficium super quo in curia litigatur
utroque ibidem decedente confert id
papa, Si decedant extra ordinarius
si unquam hoc alius ibi dabit a non
dicte possidente si nemo possideat
bat ad papam collatio pertinebit Si
alio decedente superstes prosequatur ille
per quod firmabitur si decessit ab illius
indubie conferre. ¶ Idem si aliquis
vel cardinalis curia Romana vacante
peregrinationis infirmitatis aut recreatione
vel quavis alia ad eam tenderet ad curiam
redire ea cessante ibi decedat
loca vicina in hoc tamen intelliguntur
que a curia ultra duas dietas
dietas legales non consistunt. Secus
de illis qui originem duxerunt in-
fra illas duas dietas nam si
cardinalis curiam Romanam sequitur vel in
loco unde recedit ipsa curia
remanentes infirmi decedant. Idem
et dicendum quotiescumque locus ubi deces-
serint ab ipsa curia sit remotus
. c. praesenti li. vi. tamen si sede va-
cante eadem provincialis decreto
vacaverit per priorem civitatem per eos
ad quos pertinet fit libere ordinari
¶ Idem si ipsa unica vacavit si de
ipsa per eum ante ipsius obitum non fuit
ordinatum . c. si apostolica li. vi. ¶ Sed
quo et quando per legatum sedis apostolice
beneficium vel dignitatem possit conferri
dicit ut extra de officio legati . c. iii. ¶ De-
bet autem conferri beneficium quodcumque
vacaverit infra sex menses alioquin
privabitur potestate conferendi . c. de concessione
prebende nulla dicit ut extra . ¶ Infra
quod est dictum conferri cum omnibus suis
appendiciis et sine diminutione . ut
est bene . c. uno puta si prebende sit
annexa unica non debet ab ea separari
extra de concessione . Cum omnes secus tres ille
quas acquireret ipse anno corpventibus
non transierint ad eius successorem licet
secus sit in prelatis . de testamentis clarius
¶ Item una non est in duas di-
videnda . c. maioribus nisi dimissio
detraheretur et cui portione canonicorum
ubi tamen ergo sunt canonici constituuntur
quod sunt xii prebende accrescatis de-
crescunt deportionibus cum canonice
et hoc licite fieri potest . c. per illorum et
extra de consti. Cum in facere ¶ Nullus
duos pre duas ecclesias habere sunt incom-
patibiles . c. de multa Secus ut hoc in religione
intelligas primo videndum est quid sit
Titulus titulus ¶ Titulus dicitur quasi signum ut
xvi. q. vi. Consuetudo et dicitur titulus omnis
causa acquirendi dominium ut titulus pro
emptore pro donatore pro herede pro suo
pro dote pro legato pro delicto. Item dicitur
in scriptoribus ecclesia et bona fides et
iustus titulus exigitur extra de prescriptione Si
diligenti et qui habet aliquem talem
titulum habet tamen prebendi ¶ Item
dicitur titulus ipsa ecclesia ut titulus
sancti petri, in singulis tamen ecclesia
per singulos titulos sunt ponendi . i. ecle-
siasticis lxxi di. episcopo, Item in ordina-
tionibus qui vocatur etiam de talibus
ad titulum tales plebis ¶ Item titulus
dicitur clericatus vel canonicatus in aliqua ecclesia,
Item dicitur intitulari et intitulati vel
intercanonizati Est dicitur qui habet ordo ecle-
siasticus vel habet dignitatis vel prelatio,
Item dicitur quis intitulari in aliqua ecclesia
. ordinale vel persona lxx di. Sanctorum
Est ergo regulariter verum quod nullus clericus debet
nec eum licet habere duas ecclesias vel
quo ad titulum clericatus vel quo
ad titulum canonicatus vel ordinatione
vel prelationis vel dignitate ut

q°
lxx. di. sanctorum et e. de cle. coniug.
et. i. e. de multa et xxi. q. i. c. i. et
lxxx. di. Epi. Nam hic plures eccas
est genus negacionis xxi. q. i. c. cle-
ricus quod est sine non pt. i. e. quia
in tit. et e. c. p[ost]. ce. quia nonulli
Et qui ad utrumque festinat neutrum
bn peragit xvi. q. i. pbros. et c.
de aetate Nemo xvii. vel plures
intentus minor est ad singula sensus
Nota — Desiciat ambabus qui volt sine duo-
bus. Ista sunt valde vera de hac ma-
teria quam habentur contrariam do. jo. ppa
xxii. que incipit execrabilis etiam
in casibus pl. quibus hic dicta plures
eccas scilicet ubi una dependet ab alia
i. e. Cum pridem q. i. et e. de cle.
coniug. et de eta. et quali. ea te
et sine dispensatione nisi si una sit cum
dignitate et alia cum cura i. e. simp
ca li. vi. Item si habeat unam in
titulatam et aliam commendatam xxi.
q. i. qui plures et e. de cle. coniug.
Item propter paupertatem ecclesiarum x. q.
iii. unio et e. de eta. et quali. cum
te. Item olim propter penuriam clericorum
xxi. q. i. c. i. nisi Item per dispe-
sationem domini pape i. e. de multa. tamen
dispensacio super plura beneficia facta
non valet si aliquod beneficium quolibet
mediocre subtrahitur in ea. Si vero di-
spensatum est ut quis duo beneficia
cum cura possit habere intelligitur de pri-
mis duobus. Si vero mandetur ut non
obstante eo quod aliquod beneficium ha-
beat de aliquo beneficio provideatur tenendum
intelliger dispensatum ut primum cum
secundo valeat retinere i. e. non pt. li. vi.
dic ut e. e. si dignitates nisi Ita
in talibus Episcopi dispensare non pt.
i. e. de multa. Nota — Dic quod paupertas p-
dens desecit gracia scientes h[i]c va-
lent in platinis et dignitatibus non
valet consuetudo quod aliquis possit
habere duas dignitates vel personatus
absque dispensacione sedis apostolice ut
de consuetudine li. vi. Con-
suetudo dicemus de aliis eccas
minoribus possunt esse collati in pluribus
eccas et ibi habere prebendas dummodo
non sit. nisi essent contrarie i-
psa ut dictum est de platinis in
prochiali ecclesia vel cathedrali quia
sacerdotes curati sunt plati. i. e. ppri-
ma nos. Sed per dispensationem Episcoporum
bn pnt quia Episcopis dispensacio non
est prohibita immo videtur tacite
concessa per contrariam consuetudinem
quam scit ipsa et tollat. Sed dinstinc-
tionibus necessaria est utrumque dispe-
satio Episcopi preterea vide permitti quod
non prohibetur nisi de prochialibus
e. de cle. coniug. ergo a contrario permit-
tit clericis habere prebendas sicut est
viii. dispensatio. Item quid si quis q°
habet plura beneficia per dispensationem
inquirendum videtur ad capitulum utrumque
ecclie per beneficiis quibus contendis
vel aliis negociis. Dic quod sic si sit
in tali loco unde commode de utroque
possit nisi consuetudo ecclie approbata
faciat in contrarium alias potest quamquam
sunt utrobique intelligitur habere
domicilium si habet duas eccas arc.
e. de le. pt. dilectus. Jdo coram
uno Episcopo tamen convenitur de hiis quod
ad illam ecclesiam pertinent e. de
fo. cope. c. si clerici. Item conveniunt
quamvis exigitur si pure palam libere
et sine diminucione. Item pure sine pac-
to et condicione e. de pact. c. ult.
et i. q. ii. quoniam. Item palam aliqui
suspecta habetur collatio i. ut ec. be.
c. uno. et porro xviii. q. ii. pri-
vosam. et licet canonici claustrales
reprobent e. de cle. quia ppt.
nisi cum collationes sine promissionibus
non dum mo. is cui providetur sit
capax arc. c. de elect. l. i. li. vi.
Nam consuetudo est quod Episcopi pau-
cis prioribus conferunt in suis cameris
bn exceptis nobis bn oritur suspe-
cto loquitur libere. i. motu volunta-
bili et liberali i. e. Declaratio non cor-
nali si modico comes i. e. que
et i. nec ec. su. c. i. et cum quibus
quia non sanguinis sed vita meritis

xvq sunt bnficia ecclia vij. q. i. c. vonsct
vij. ubi unde negociar eis qui spo-
se dando sorores sponde et eos sp-
sam pro tempe consor. vnde dares
illi pro simia lates detegit a
simili fit decoraa prili. Si ar
pres dent bnficia dic ut j. de
sy. c. similr est nimis und
refert host. Et quidam albas
hebat duos nepotes quos vole-
bat face monachos et erat ibi aliq
qui simodit albacie p magnum ppe-
cu cuet albas a monachis ut vel-
lent consentie qd nepotes sui essent
monachi. Eandem nochig indit ali-
cui qui simodit eciq nepotibus
debe pfcui. Sed dimitte aliqua
qd dic ut j. ut ec bn. c. ista
regla est
et clico egrotate et
De prebendis et dignitatibus
Dictum est sup de clicis no
residentibus in ecclia et qz
pbenda vel bnficium conce-
dimus est residenti et ecce desi-
menti. sz quia qdam infirmitate
impediti no pnt ecce deseruire ideo
de eis est videndum. Clica vel
licus bnfico adepto no sit aliqua-
tenus priuandi seu remouendi ppt
infirmitate vel debilitatem supuenientem
j. e. c. quia afflicto no est adden-
da afflicto j. e. c. ple. et vij. q. i. in
pensis et vij q. v. c. indicas. sz dan-
dus est ei coadiutor j. e. pbrum et
c. ple. et vlt. fallit in morbo lepre
h. aliquos ubi remo j. e. tua. Sz
com vr j. e. de rectoribus utru ppt
lepram sacerdos vel platus debeat
dimise sunt opprios. Sz obinuss opi-
nibus dimit distingue. utru sit pla-
tus et eps et tunc ppt lepram
no remone. sz dat ei coadiu-
tor vel coadiutores quibus sup hijs
competentes et moderati dent assig-
nati j. e. pastoralis li vj. Sic
intelligas j. e. de rectoribus licet
sacerdos rector possit vocari. b.
et p xi. c. vlt. Epi tu p egr-
itudinem rectores vocant. Eum
sunt loco aplorum xxi di. in nouo
Sz in coadiutoribus epo et
sup iorum quia idem e indicium vel
assumende. Sic est procedendum ut
eps senio aut valitudine corpo-
ali impeditus ppetuo ad officium
exequendum pt de consilio et assensu
sui capli vel maioris pte ipius
unum vel duos aute aplica assu-
me coadiutores. Si vo eps senio
aut incurabili morbo ad exercu-
tionem officij redda inutilis et coadiu-
torem assume noluit a talo requisitus
tunc totu negocium epi ecce sedi
aplice fideliter et explicite deferat ita
qz nl tunc p capitulum inoncet donec
sup hoc aplicum recepit mandatum Co-
adiutores nichil pnt alienare. Sz de
cibus no solum indistincto examine sz et
eisd plate si sane mente fuerit ac
talis coadiu vel successoribus teneant
redde ratonem j. e. pastoralis li vj.
Aut est sacerdos parochialis vel mister
inferior et tunc ppt lepram remonet
j. e. tua. Ita tn qz sibi ne facultatibus no
ecce puideat ut ibi. Sz pone qz
ecclia no possit suffice utrique dicti.
qz ille qui sumit ecce habet redditum
et infirmo puideat eps lxxxij. di.
si et j. e. c. i. Officium vo sim pt
corpe infirmg si no sit in tm debi-
litatus qz sustine no possit actum
exequendi. ut pote qr amisit officium
lingue vel oculorum j. e. c. vlt. et ar-
ho. di. c. vlt. vel aliquos digitos j. e.
c. ij. vel insi morbo caduco vel epi-
lentico laborat. Circa hoc aut utru
illi qui morbo epilentico vel cadu-
co laborat vel a demone vexant
possunt ministrare illis vel priori
dimise sunt opiones. Sz distingue sic
hoc. utru tales possit ministrare Aut
cadit raro aut frequenter. Si frequenter
omo dz cessare a celebratione misse
vij q. ij. In hiis et xxxiij di. usque
adeo. Si aut raro distingue aut
vexa cum spumie vexatione et vo-
te confuse sine horrende emissione
et tunc nullo dz celebrare vij q.
ij. Anp. Si vo raro cadit aut
vexa sine spumie vexatione seu
iactatione et sine voce confuse emis-
sione tunc potest celebrare ita tn

no
no
no

q̄ heat ins se coadiutores qui officiu
ꝑfice possint. vii q. i. Iebid. ¶ Et vo de-
nominati sūt et tādē in tāa tūc tam-
dm ermit ab offo sui ordinis & loco
suspensi quousq̄ vnius anni spacio per
dispensatōm epi inveniat^r ab incursu
dignus. i. libati. xxxiij. di. contra dis-
finis / Sꝫ nullus quamuis infirm. te-
tadenus ad tpāꝫ pt vel dꝫ pmoni
xxxiij. maiori iꝫ c. clitī ¶ Sꝫ de le-
proso videt^r q̄ no possit celebrare
i. e. tua nos. Sꝫ distingue. Aut le-
ꝓsus wlt celebrare ꝑplo et i publico
et tūc no pt ꝓp scandalum et ab-
hominatōꝫ ꝑpli i. e. de rectoribꝫ et c.
tua / Aut wlt celebrare in secreto
et tūc pt. q̄a cessat scandalum
et ab ꝑpli abhominatio. nec alius
est reus at a quis i. c. de rector-
ibus et c. clamenti

De Institucionibus

Domini ad acquirendas ꝓ-
bendas nccia est institucio
¶ Ideo sequit^r de institucionibus
vide quid sit institucio et vesti-
tura et quis possit instituere et
qn sit facienda ¶ Institucio e cure
vel eccia^a bñficij collacio ¶ Inves-
titura est quasi possessiōis alicuius
rei conferre / indifferenter tñ vnum
accipi^r p alio ¶ Instituere autem rect
ptinet ad epm licet quemq̄ capitulum
eligat i. c. cum inulla tñ de
əsensu capitli epus dꝫ instituere
i. de his que fi. a pla. Nomi-
Dic ut ibi ¶ In quibus pt vel
institutoꝫ aliis delegare i. c. pfe-
quitabꝫ ¶ Item pt si inne no pn-
te p anulum vel ao mo i. c. pni
posuit Nam si epus pt instituere
p aliu ita vel ille qui instituit^r
p aliū institutōꝫ recipe pt ē. de
ps^r. archidiacon & c. Si cū absen-
ti. vi. tam sede vacante licꝫ capitulum
no possit conferre bnficia ad collaꝫ
epi ptinē^a pt tñ ab apiconꝫ pnta-
tos admitte & vel instituere licꝫ
admissio & institucio ad epm si vnius
ptinet i. e. Et si capitulum li. vi. et
ptinuata celebrare vt tñ dūe
Johannes an. i. de rerum pmuta-
cione in clem. // Sꝫ quo debꝫ

sꝫ qn vacat & a pcono pnta^r alius
anquaꝫ vacat institui quis no dꝫ
i. c. pxi. c. i. et ij. & c. ꝓposuit Et
dꝫ esse dicā int pntanteꝫ & pnta-
tum sit int dantēꝫ et recipienteꝫ
i. e. c. vlt. ¶ Sed quid si i^e əfert dis- 70
ptatem conferendi illaꝫ dignitatē nunqd
possit iam ab ao recipe ut sit no
videtur eaꝫ recipe a seipso dic q̄
ar. ē. de testi. licꝫ & xviij q. iiij
quesisti. & i. de reg. iur. qd alic-
ui. vi. ¶ Non dꝫ vel in ecclā col-
lata plures instituti quam facultates
suppetat i. e. c. i. & c. ante ¶ Cle-
ris pntatus licꝫ no sit infra sacros
ordines recipiendus est i. e. Si is
cū li. vi. & ē. de pben. q. clericis li. vi.

De concessione prebende et ecclesie non vacantis

Dictum est de institucionibus sꝫ
quia sepe instituit^r de ecclā vel
pbenda no vacante. Ideo de
tali concessione videamus q^e pbe-
nda vel ecclā dicit^r no vacare ¶
Primus possit concede vel pmitte no
vacanteꝫ / Infra quod prius vacans
conferri debꝫ ¶ Et ad quem ptas confe-
rendi deuolvat^r ¶ pbenda vel ecclā
dic^r no vacare qn adhuc viuit q̄
fuit legittime institutus i. e. c. i. et ij.
q. i. ¶ In primis & vij. q. i. Nō fuerit
nisi resignauit in manū superioris
ar. ē. de renū. c. i. vel nisi fuit
q̄ sentencia^lit ennex depositus l. Si pugnam
¶ Pone q̄ aliquis est iniuste dpositus
& aliq sꝫ ignorans i loco eius sub-
stituit^r et stetit in possessiōe vel an
pꝫ al sit ad aliū ptinē inmp̄ debꝫ
recede & illi restituere / dic q̄ no
quia ex eo q̄ ədempnatus no ap-
pellauit infra x dies acquieuit
sine et ita transiuit in rem iudica-
tam ij. q. vj. Ambor. et sic pꝫ e-
decessor aliis fuit iuste institutus ¶
Item dic no vacare licꝫ vacet
de iure no defacto i. e. cum nras
¶ pbendas vel ecclias no vacantes
solus papa pmitte vel concede pt
q̄ ipe est sup ius i. c. ꝓposuit
Sꝫ legatus sꝫ facere no pt ē. de
pben. Dilectis. i. cū te signasse pt
sibi pmaꝫ vacante ē de off. le-

pute li. vi. ¶ Non pt platus aliquis
alicui pmitta quod cu potit p[ro]videbit
vel cu facultas se obtulit lic[et] olim
potest / e. Attendens qz multa mala
inde secuntur. cu quod dicitur p[ro]hibitur
inductiue contenda / pos[t] talibus pmissio
nibus cauet ne pmittes obligatur
/ e. de testamentis li. vi. ¶ Idem licet
mandat a se ap[osto]li ut alii p[ro]videat
de dignitate de p[re]benda vel eccl[es]ia q[ue]
deuenit acceptandam eccl[es]ie s[ed] sup[er] h[oc]
executoribus datis in g[e]n[er]e pt p[ri]m
vel s[e]c[un]d[u]m b[e]n[e]ficium no[n] aut in spe[cie] p[ro]vi
sionem vacat acceptare potitalis no[n]
valebit / e. ne captande li. vi. ¶ Inf[ra]
quod tempus debet conferri p[re]benda vel
eccl[es]ia / dicit q[uod] p[re]benda infra vi me
ses p[ro]p[ter] q[ue]m vacaverit Allegat ibi ad
que p[er]tinet collatio p[ri]ma p[otes]tate conferendi
/ e. Nulla. Nam recepta secunda
p[ri]ma intelligitur vacare / e. hac ¶
Istud tempus sex mensium no[n] currat
a tempore vacationis / s[ed] a tempore scientie / e.
quia diuersitatem / infra quia qui nescit ex
pendendi p[otes]tatem no[n] habet iij. q. vi. Ar
tand[um] et p[ro]p[ter] q[ue]m clericus est certus
non debet / de cons. ne eu g[er]ant li. vi.
¶ Item no[n] currit tempus suspensionis
illius ad que[m] spectat collatio nisi si ex
culpa sua sit suspensus vel excomunicatus
dum tamen no[n] sit in mora petendi ab
solutionem nec eo tempore quo vadit ad curiam
et redit. ¶ Sed si p[er] idoneitate li[ti]ga dete
neatur / e. q. dum. Si vero esset negli
gens ei imputatur e. di. gen. et e.
90 de kpp. Si aut ¶ Sed numquid p[ro]p[ter] tempore
elapsum p[ote]rit eligere illi ad quos
ante p[er]tinebat / dicit quod no[n] et si eli
gant no[n] tenet electio ut de suppl. ne pla
lig. et c. vlt. quia p[er] no[n] dato habet
q[uod] ab initio datur qui de iure donare
no[n] potest / de iure patro. quod aut infra
/ sed elapso tempore semestri eligere
possit / ad que[m] deuoluta est p[otes]tas
eligendi nisi a superiore pe
tita / e. c. ij. et hoc tamen locum habet
ubi sunt distincte p[re]bende et eius
mus canonicare constitutum / e. capite
Nec habet locum in ecclesiis cathedra
libus et abbatiis quia in illis ma
tempus datur s[ed] tamen mensium ut de

ecc[lesi]e ne p[re]dictum / Ratio diuersitatis est p[ro]p[ter]
p[ro]ductum morosus quod est in talibus p[re]dicto
sium ut de elec. Cum in(?) et ubi
p[er]iculum maius vertitur tamen e age
dum ut d[e] elec. v. p[er]iculum li. vi. ¶
Idem dicend[um] e. de eccl[es]ia va
cante si p[er]tinet ad p[er]sonam ecc[lesi]a
sticam p[er]tinet / e. c. ij. Secus
si ad laicum quia tunc no[n] habet nisi
quadrimestre / de iure patro. Si
laicus et c. Si laicus quod vbi
li. vi. De h[oc] dic ut ibi q[uod] pa
tronus ¶ Si p[otes]tas conferendi p[er]ti
neat ad ep[iscopu]m et negligens fuit
ad capitulum p[otes]tas deuoluitur Simili
si ad capitulum et fuit negligens ad
ep[iscopu]m deuoluitur / Si vero tam ep[iscopu]s
quam capitulum fuerint negligentes tunc
ad metropolitanum / e. nulla infra
Idem est si cantor esset suspensus
vel alio impeditus nisi sede va
cante / ne se. va. Si ad ep[iscopu]m
li. vi. Si aut p[er]tinet collatio ad
ep[iscopu]m tamen p[er] mortem ep[iscop]i no[n] de
voluitur p[otes]tas conferendi ad capitulum
/ ne se. va. Illa et ut d[e] inst.
et si capitulum li. vi. dic ut de
postul. ne pla. § i. et ij.

Ne sede vacante aliquid innovetur

Sicut est sup[ra] ne no[n] vacans
eccl[es]ia vel p[re]benda alicui p[ro]
mittatur vel conferatur / hic ro
p[ro]hibetur ne vacante eccl[es]ie status i
mutetur quando vacat / Nam sede
vacante no[n] p[ote]rit clerici vel rectores
ecclesie aliquod disponere vel alienare
xij. q. ij. Si qua de rebus nec vel pt
eccl[es]ia quam innui tamen ea vacante
michil sit innovandum quia no[n] habet
defensorem / e. quia c. vlt. nec etiam rebus
aliqua potest alienari / de rebus et no[n]
alio diuidum li. vi. ¶ Super que
p[er]tinet tamen ad platum capitulum
vacante etiam conferre no[n] potest /
e. Illa et ut de inst. et si capitulum
li. vi. / quia omnes fructus et iura
et ep[iscopa]tus debet fideliter successori
reservari xij. q. ij. Quia plerique ut
de off. ord. pute li. vi. ¶ Item

capitulum non potest aliam dare licentiam visi-
tandi ad aliam ecclesiam si ibi eligatur
lxxi di. firmitatem ¶ Item vacante
ecclesia non conveniet ei prescriptio extra de prescrip.
c. i. et c. de quarta ¶ Item si episcopus
fuit hereticus extra de prescrip. c. i. ¶ Ite
non currit tempus quo ecclesiam si episcopus
sit suspensus vel excommunicatus extra c. proxi
quia dimissis ¶ Econtra sede va-
cante prelatus et iurisdictione episcopi devol-
vitur ad capitulum quoniam potest excommunicare ut
de heretic. ad abolendam in prin. et extra
de ma. et obe. his que ¶ Item potest
capitulum absolvere ab excommunicationibus sine sine
vel sine sententiis in his casibus
in quibus posset episcopus si viveret
nisi ea fuit a sede apostolica prelatis
specialiter mandata extra de ma. et obe.
cupientes li. vi. ¶ Item potest confirmare
electum in abbatem vel electi infirmare
extra de ma. et obe. Cum olim / Et potest
etiam admittere et instituere presentatos
ad beneficia vacantia extra de inst. et
si tamen li. vi. / licet etiam beneficia de con-
silio episcopi conferre consuescerat extra eo. ad
episcopum si fi. li. vi. et adde quod dicitur
extra de nec. prela. ¶ Item cum per exce-
ptionem ¶ Pone quod sede vacante
decanus moriatur et quidam aut in
decanum eligitur quem confirmabat di-
cunt quidam quod archiepiscopus et non capitulum
lxiii di. firmitatem et c. illa / hostien.
et Innocentius dicunt / quod capitulum confirma-
bit extra de ma. et obe. / Cum olim et
de heretic. ad abolendam et extra de inst.
et si capitulum li. vi. ¶ Iura contra dum
de alienatione pro eo quod preiudicium fieret
episcopo ¶ Item potest invitare episcopos ad
ecclesias consecrandas vel clericos ordinan-
dos et similia vii q. i. pontifices
¶ Item ubi etiam causa subest
potest ecclesiam supponere ecclesiastico interdicto
sicut hoc habetur de consuetudine cum apud ecclesiam
extra de ap. dilectus et extra de off. or-
dinarii di. canonica li. vi. De hiis
que fiunt a prelato sine consensu capituli

Quia institutiones et concessiones
de quibus dictum est supra fieri
consilium requirunt etc. quanto fortius
videndum est in quibus requiritur consensus

capituli / et in quibus consilium et
in quibus consensus non est necessarius
¶ Consensus autem capituli requiritur
cum prelatus et capitulum omnia habent communia
tunc nec collationes beneficiorum nec aliud
potest concedere prelatus sine consensu capituli
nisi capitulum esset suspensum vel singuli
excommunicati tunc episcopus posset sine consensu
capituli beneficia conferre extra c. proxi-
mo. ad episcopum et cum p. li. vi. Si tamen
preter aliquem ubi capitulum non est
suspensum presumitur quod consensus inter-
venit nisi capitulum probetur quod maior
pars non consensit tunc irritabitur quod
factum est per eclatum extra de his que fiunt
¶ Idem est si omnia sint divisa
sed consuetudine sunt ad ipsos pertinet quia
si consuetudo prescripta per episcopum sive quod ste-
tit pro xl. an. quod non receperunt co-
sensum vel si habet aliquod privilegium ei
statur ut e. ea noscitur in fine ¶ Idem
est quo ad obligationem ecclesie ut extra de
pig. c. i. et de fideiuss. quod quoniam
scilicet quod non potest obligare sine consensu
capituli ¶ Idem in alienationibus posses-
sionum ut e. c. i. et c. cum in apostolica sed
ult. et in alienationem rerum ecclesie in-
terveniat maior dignitas x q. i. hoc ius porrectum
¶ Requiritur etiam quod omnes consentiant
simul extra de his que fiunt ¶ Item non potest
communicare de iure unius ad hoc ut
alii ecclesie conferat sine ipse vel ma-
iori parte capituli etiam de consensu prioris
et c. tua et pastoralis ut de his et
non alias c. i. xo nec vinea nec do-
mus potest sine consensu capituli ut de his
et non alias dicitur quoniam vero nec
aliquod aliud alienare xii q. ii. si-
ne alienatio non licet et c. aliena-
tiones hoc est verum si in perpetuum fiat
secus si ad tempus ¶ Cum queritur
utrum ea que facta vel dicta sunt
a prelato sine consensu capituli valeant
vel non refert utrum quantum dicitur de iudi-
cialibus et possit preiudicare capitulo
quo ad subiectionem vel limitationem
consensus capituli requiritur extra de ma.
et obe. c. ult. ¶ Si autem agatur
contra iurisdictionem et fiunt omnia divisa
quilibet per se agat / et conveniet
in unius beneficium admitteretur pro alio qo

ꝯ de rescr. edoceri insi. ¶ Si vero oia hrent
cōia platus nō° suo et tali ecclē sit ꝯse-
sit ipius agit et defendit et ꝯstituit
procurem insi. sit suffrag ē de resp.
edoceri R. i. v. ¶ quo ¶ Si de delicto
pena tenet actorem hr extendi ad
bdo j. t. preci ꝯfimit ¶ Sequit vide
i quibus ꝯsilium tali requirat Nam
si bona sit diuisa ipe solus pt insti-
tuere et destituere etiam tales psonas scd
dz hr facere de ꝯsibo frm j. e. Nouit
et c. qnto ¶ Item i ordinatoribus est
noīe xxiiij. di. epi ¶ Item i causis
criminalibus vel latore xv. q. vij. felix
et c. epus Nam matrimoniales et
pecuniarias solus pt diffinire sic co-
sue° gnalis approbat j. de ꝯsang.
c. i. ¶ Item i imponendo corrigendis
et pmouendis excessibus subditorum
nō requirend ꝯsilium tali vn tam
sit pro ꝯsuetudo lrme pscripta ē
de ꝯsuet. nō est li. vi. ¶ Sz i qbus
nō est necius ꝯsensus capli tenet
in pmis rebus et i vilibus alienandis
et fructibus fugitiuis xij. q. ij. terulas
et c. se. et i. q. ij. casellas insi. ¶ Sz
qe dur parue et modice forte si
nō excedant summam xxx sol. xij
q. ij. Si quos de fructib. vel dict et
melius ꝯsuetudine rece et facultate ecclē
et rei vendite vel date qualitate at-
tendenda j. de donat. cum ¶ Ite
nō requirit ꝯsensus in illis q° nom
ē. e. sz sequit vide ¶ Ite si ad epe
ꝯferat bnficium sufficit ꝯsensus tamen
licz nō expressus j. e. c. ij. et sit ex-
pssus vel tacitus pt donac ad vi-
tam vbi bona diuisa sunt ac j. e.
tua a nobis ¶ Item si lanis decanus
detineat abbatias in feud et vult
ꝯferre alie ecclē sufficit ꝯsensus
epi sine capitulo primo tm monend
est vt ipe eccliae restituat j. e. cum
apostolica sz quma vero et sz vlt ¶ Ite
vt laicus det institutionem a qua
ecclie tolliate j. de iure patronatus
quam aut insi. Illud et c. nullus

De his que fiunt a maiori parte capi'

Notum est quod negocia ecclialia
consilio canonice sunt fa-
cienda quam ea que a solo
capitulo fiunt vniuersitate capituli
requirunt ¶ Ideo videndum est de
his que fiunt a maiori parte capituli
et est regula vna quod ea que fiunt a
maiori parte tali a toto tali facta
intelligunt j. e. t. i. et vlt. insi. aliquid
sit quod pluribus nō vt collegiis
sz singulis tunc quod fit a maiori parte
illorum nichil valz nisi oēs ꝯsentiant
ff. de fruct. zu pd' pfimd. ¶ Si vero
sint plures vt collegium distinguitur
aut aliqua sunt facienda ex necessitate
vt alienatos electione et similia tunc
quod maior ps fac. j. e. t. i. Vndtamen
absentes vocentur insi. ꝯtrarium sit qz
nō decet vocari ē de elect. quod sit
et c. venerabilem et ē de ps. cum in
ecclesiis li. vi. Si aut nō sit facienda
ex necessitate distinguitur aut vult capitulum
facere ꝯstitutionem aut alius Si capitulum
vult facere ꝯstitutionem pt. vn tn sit oēs
presentes quos ꝯsto tangit ad presentes
i pmiciam absentium vel ꝯstitua
pnt ē de ꝯst. cum omnes et c. cum
aj fecit ¶ Circa alia vero negocia
adiung due ps dicit esse presentes
ff. quod cuiusqz vniuer nulli et l.
pane ff. decr. ab ord. fati l. iij. ¶
In electione tamen requirit quod due ps
ꝯsentiat ē. de elect. licz et c. 8. ep.
tum est ¶ Item maior et senior
ps capitli dr ea que imitit maiori-
tati et pfectati vt di. bana et
qz ipa psumit insi. quando pecunt
lex di. nulla et j. e. t. i. et quod
fit a maiori parte totaliter pualzt
j. e. t. i. et vlt. et xij. q. ij. Non
liceat In electionibus tamen semper nō
oz immo facienda est comparacio me-
riti ad meritum zeli ad zelum et
numeri ad numerum vt dictum est ē de
elect. ¶ Item est de sub. a.

Vt ecclesia et bnficia sine diminucione ꝯferantur

Ostensum est supra bnficia nō
vacantia nulli esse ꝯferenda
Subicitur hic tamen titulus i quo ondit
bnficia vacantia esse sine diminucione
aliqua conferenda licet sit pz Eli-
tamen ergo iusta ex lra et primo
notatur sit ¶ Sit antiqua nullus
est ꝯdempnandus etc. hic gnale

vt hic et ij q i de manifesta et xv
iij q iiij Si quis vinci ex hac
regula vndecim casus excipiunt
¶ primus si supra sententia in iudicio
cesserit C de proba Iubemus ¶ Se
cundus si testes periuri sunt et va
cillant in iure C de test mille et
j de penis super his ¶ Tercius si
tutor suspectus est ff de suspe tu
l iij § prudenda ¶ Quartus si ma
ritus accusat vxorem de adulterio
et ipsa replicat de lenocinio ff
de adult l i § Si vxor ¶ Quintus
si iudex requirat accusatorem calumpniari
ff ad turpill l i et ij q iij § Notandum
et j de calump c i et ij ¶ Sextus
si in modum inquisitionis cognoscit de
crimine j de accu qualiter et quando et
c Inquisitionis ¶ Septimus si infa
matus deficit in purgatione j de
sy de hic et c Infamatus dicit ut
j de pur ca § In quibus vsque in
finem ¶ Octauus si crimen est noto
rium ut ij q i Scimus et j de
accu euidencia dicit ut C de cohi
et cle c iij § Notorium ¶ Nonus
si corrumpit testes aduersarii iij q vj
§ tria Vi si quis aut ¶ Decimus
vbi canonici deportant literas sigil
latas non maiore parte capituli consen
ciente cum minor consensisset C de testa
ta lite et C de proba tos ¶ Vndecimus
vbi quis inuenitur sibi accusator iudex
et testes quia ad eandem penam obli
gant spontanea C de eden Cum
diletus insi ¶ Et hoc non quod actore non
probante reus qui conuenitur et si nichil
probauit debet absolui dicit vj q vlt
actor hec regula fallit in xv casibus
¶ Primus quia tunc presumptionis quando
transfertur proba ad reum ut hic et C de
prout ex infirmatione et C de memi
c vlt ¶ Secundus cum actor fundat
intencionem suam de iure com c Si de
morem et xvj q vij omnes basilice
et C de pres eum li vj ¶ Tercius
cum reus sponte suscipit onus pro
bandi ff de proba ita ¶ Quartus

in omnibus iudiciis vtriusque proba audi
C de proba ex lit ¶ Quintus si vtrique
dicit se possidere C de proba licet
ff de iudi In tribus ¶ Sextus
in crimine falsi vtriusque testes
audiuntur C de fals vbi ¶ Septi
mus in crimine lese maiestatis et
in sacris debitis et in perditione prie
et in crimine peculatus vtriusque testes
audiuntur C de abolit fallacit
insi ¶ Octauus premulum actoris
transfert onus probandi in reum
puta si pupillus vel mulier vel miles
repetat solutum tamquam indebitum
ff de proba Cum indebito § Om
ium ¶ Nonus ff deletum reus rei
transfert in ipsum onus probandi quia
probata solucione si eam negauit tenetur
probare debitum recepisse ff de
proba Cum de indebito in pri et
j de sol Ex quin ¶ Decimus in
negatiua que in se habet affirmatiuam implicitam
citatam que a reo debet proba C de
rem Super hoc et j de sentencia ab
inc Solitus et iij q ix Iudicans
Item cum nata negatiuam impugnat
vt cum quis negat hominem sane mentis
quia ex natura communiter presumuntur probare
debet hominem furiosum ut dicit iura
predicta ¶ Vndecimus ff contractum
non iurante C de iura calump
c plt ¶ Duodecimus ff contractum
non venisse infra annum C ut
lit non cont ponit § In aliis ¶ Ter
decimus vbi quis negat ut eum
dicit non potest esse procurator ff de
pre ... vel non potest testes
esse ff de testi l i vel matrimonium
contrahere j de spon Cum apud ¶
Decimusquartus vbi est presumptio pro
actore C de probatione ex infirma
tione de memin Iniunctio ¶ De
cimusquintus cum mulier negat ac
quisiuisse aliquod de bonis ma
riti ff de don inter vi et vxo
quintus vel platus de bonis eccle
C de epi et cle Sacrosancte et

aut buaz ista dicit hoc pbat. Cum
ius nl pscriptis sit q ipos. ¶ Tertia
ro est q bnfia sine diminutoe aq
sunt ofenda ut h. 7 i q. in. Si quis
pbendas. j. de deci cumisso co pte
bina 7 c. extirsimissa et b. de pben.
Auariae d mocheis 7 c. dusepti
li vi. Iod sup hoc sciend est. q si
in ecclia no sit ctg nus canonicoru
recipi pnt canoici vltra nu q̄a
recipietes nl tacite intellignt gd
quoddam ius de nouo velle creare
quod incipit cu electo 7 extinguit
cu defuncto b. de pbat. dilco s. i v
ptea. ¶ Si vo sit ctus nus canonicoz
in aliqua ecclia ostitutus tuc sit
clla opposita sit qz si quaqz cont
fiat no valet 7 nus ofirmatus est
p sedem ap vel iuramento. quia
h dno exprimit no vz receptio
b de pbat dilco s. i. d insi sete 7 c
pnt ecca insi s'uctz sup eo tenent
b de osto cum ai. s vel 7 insi hoc
fiet auctce ppe qui de hoc cla facit
mentoz. j. de v sig. c. vel quia pt
sup nus dispensare b de concess pben
proposuit. ¶ Si vo sit apposita cla. et
nulla pbenda vacat no dz quis
recipi. Sz si canoici recipiat auctce
ppa valz receptio et videt ecimas
se cto nus. Secz si hoc faciat auctce
ppe. qr tuc inspiciuntur nus vetus
remanet sic loquitr b de pb p
illorum et b de osti cum ai. ¶ Re-
cipi aut impetras si in rescripto faciat
mencz de cto nu 7 iura alit
no vt b. de rescripto ostitutus quia
in omnibus auctas ppe intelligit
de excepta cct in iura b de
nouu remctas et vr qoddaz ius
de nouo creare qd extinguitur
cu defuncto ut dcm in prin-
cipio. ¶ Si aliqua ibi vacet
vni tm danda est 7 integre
vt h et b de pb dilco s i v
in ecclia. Recu cu duo ad
vna vacante recipint si reci-
pientes no intendunt quodda
ius denouo creare no valz
receptio neqz scdo qr si diuida
pbenda int ipos hoc cont q̄alinni
turon. Si vni tm assignet alius
sub expectatione remanet qd est o
q̄alind lat. Est 7 melior qr ius
ipm canoie ad quod duos inte-
dut recipe vni tm est 7 si q intedut
diuidi no pt xxiii. q i loquit h
intellige b. de pb dilco s. i in pri.
7 v sr quod et c. tue 7 c. maiorib
Sz si intendunt quoddaz ius d nouo
creare et diuisio fit. ex ca pbabli
et pbenda diuisa duobz suffciat
valet receptio 7 scdo b de pb.
vacante v insi tonabiles et in hoc
tam pt si ctra q̄alind b de pb
maioribz et i ad i de rerid prim-
questitud est. Aut ca rōnalis quod 70
ecclia no hz nu competentez institore
b de cl. no resi. cum ad hoc et de
pb signatz. Ac tm s aplm s. ple
insi 7 j. c. s. vel. Sz si receptio
no fit eo ca rōnali vel pbenda
diuisa no suffciat no tenet receptio
b. de pb relatu et c. dilcts i. et
de concess pb. Si sup no cu scdo
Et ido recipies tene reintegrare
pbendam. b. de pb vacante i pri.
et h v vo clg nus canonicoz insti-
tutus est vno vbo ut ofirmatus auctce
ppe vel iura. Sic ut dcm q̄m
no est ctg nus ostitutus expedit
nobis q intendus ius de nouo creatu
i ecclia que ctu hz nu quaer pri
dice assignari ¶ Prima q prim
ius ostituit et si hoc no intedat
secundus in hoc. ¶ Scda q̄a pm incipit
cu electo 7 desinit cu defuncto et
est psonale scdm incipit cu electo
sz no desinit cu defuncto et est reale
¶ Tertia q̄a in po semp valz ut
valz sz no intenda creari. Quarta
qr i primo no hz loc. lat. q̄al. sz
in scdo locu hz b. de concess pb
Expte decimis bnficia sn dimi-
nutoe conferri debent pt tm plures
cu calo suo no cu eo cu debet
dare aut collone p insta ca et ut

nuria ut pote ppter debita magna
vel guerraz ad tempus licite committere
conventui beneficii sit vacatis. i. e. t. § fi.
nam prior ex tunc omnino destitue prohi
bet. de cons. ecci. antecessit frm host.

De rebus ecclesie alienandis vel non etc.

Udistis de temporalibus rebus clericorum
siue de prebendis. Nunc de rebus tempora
libus audiatis. Sed quia res ecclesie
non nunquam a clericis alienantur. Ideo de eadem
alienatione videamus. Primo quid sit alie
natio. Item res possit alienari. Et quibus
ex causis. Que sit forma alienandi. Item de
pena male alienantis et recipientis. ¶
Alienatio est omnis actus per quem transfertur
dominium C. de fundo do. l. i. et ff de
v. sig. alienationis. Sed hoc largissime ac
cipitur quia verbum alienationis hic continet con
ductionem donationem venditionem permutationem
et emphitheosim. prout notatur contrarium i. e.
nulli § alienationis et quod dicitur de lo
catione. et conductione intelligas prout tua
fi. ho. i. e. ad audientiam. quia ad tempus
non prohibetur l. de loca. vero ¶ Alie
nari vero possunt a prelato res mobiles que
servando servari non possunt admonitione tuto
ris C. de admi. tu. lex que nisi. ¶
Petrus tamen de ro. i. mod. i. e. nulli ¶
Item res non sacre si tamen subsit causa
sacre vero et religiose non possunt alienari
titulo venditionis ff de contrahen.
emp. et vendi. liberi hominis licet
tractat cum venusiate. i. de imu. pa. ex
hiis. ¶ Vasa autem sacra in sua forma
possunt vendi alii ecclesie vel conflata
cuilibet. x. q. ii. hec ius et xii. q. ii.
Aurum. possunt tamen vasa sacra laicis
in pignore obligari. i. de pign. c. i et
ii. ¶ Vestimenta vero etiam sacra laicis vendi
non possunt de con. di. i. ligna. ¶ Item
terras modicas et vineas modicas
potest episcopus solus alienare. xii. q. ii.
terrulas. Item si utiles erunt. xvii
q. iii. quamvis. ¶ Causas ex quibus
res possunt alienari varias quidam assigna
runt. Sed possunt breviter ad quatuor re
duci. quia aut alienatur causa necessitatis. vel
causa utilitatis. aut causa comoditatis. vel causa

pietatis. ¶ Causa necessitatis ut qui debi
tum urget x. q. ii. hec ius. Ca
utilitatis quia potest alienari ut me
liora permutat. xii. q. ii. sine exceptione.
¶ Causa incommoditatis ut quia pre
dium nimis tenuis oneratum xii. q. ii.
terrulas. ¶ Causa pietatis ut propter
sustentationem pauperum et redemptionem
captivorum xii q ii aurum. ¶ Possunt
vero ad duas causas reduci. s. utilitatis
et necessitatis et de consilio fratrum et capi
tuli solempniter i. e. de hiis. Et de so
lempnitate sequitur in § se. ¶ Forma
alienandi est ut primo res mobiles
non conservate et ultimo res immobiles
ita quod exponantur venales et plus offeren
tibus dentur x. q. ii. hec ius. ¶ Donatio com
mutatio vel venditio episcopi non valet
nisi cum consensu cleri et eorum subscrip
tione. x. de hiis que fi. a pla. c. i.
et xii. q. ii. sine et c. alienationes.
¶ Abbas similiter non potest alienare
sine consensu capituli et episcopi xii. q. ii.
Abbatibus et minor ar. i. de don.
tenim. ¶ Item episcopus non potest alienare
res ecclesie parochialis sine consensu
sacerdotis nec etiam ea vacante x. q. ii.
c. ult. Nec etiam tamen unius ecclesie
vacante vel coniunctam nisi consensu prius
amborum i. e. c. i. et quicquid alienatum
ab aliquo potest ab eodem vel a suo
successore revocari i. e. de his quibus
pretiorum et cum fructibus xii. q. ii.
non liceat. Et etiam competit actio per
sonalem contra alienatorem si est solven
do vel in rem actio contra possessorem
xii. q. ii. apostolicos. C. de. ci. ti. vel cu.
l. ii. et ult. Sed si obtinet quod vi
aliter libetur de eo per quem factum est
l. i. § Si plures. Sed si contemnat vi
non sit ei prejudicium quo ad aliud. Sed
la enim soluto imponitur ei silentium
ff de depo. l. ii. § Si ap. C. de
tu. vel cu. l. ult. ¶ Sed nunquam tenetur
etiam cedere actiones suas solventi
quam alius non, tunc enim contrahatur ex
delicto suo vel malefitio non petere
cessionem actionum ff de admi. tu.

Si plures. ¶ Pena male alienan-
tium si omnis est deposito si autem
xii q ii monachi et c diaconi ii
relevari ratione perpetuit sed alienator
ii e si quis presbiterorum et s de ex.
quod sic intellige et sic ponit pena pur-
gari ut non deponatur sicut ho. s. iii dicit
secundum quod lex eciam cedat in dampn.
nec propterea non evadit penam deposicionis
sed evadit penam solucionis [illegible]
ut xii q ii monachi statuimus et c
diaconi et ii de solut. Si quocumque
vero dicit qui obligat eciam suspensus
est ab administratione spiritualium et tempo-
ralium ipso iure et ita intelligitur c id
ii e si quis et dispensacio sunt in
i° c et de exc. quod sic intellige ibi committit
enim dicit committit potestatem [illegible]
¶ Pena recipientis res ecclesie contra
debitam formam iuris est ut restituat
rem cum fructibus et non solum actione
adversus eum ad peticionem [illegible]
xii q ii Non liceat et c q ii sicut nos
Si in sicut emptor bonorum fidelium
adversus alienantem ii e ad audienciam
c ii q ii ultimo et in aut de rebus
et non alia sed Si quis [illegible] ¶ Si
non fuit male fidei emptor Non
xvi q iii sed post de iniusticia
et c q ii sicut [illegible] sibi [illegible]
perpetuit et de emit Si fundum Id
dicit ho. si sit male fidei ii e ad audienciam
¶ Item si a rege quis petat bo-
na ecclesie vel recipiat non solum a
communione ecclesie omnes facultates
[illegible] auferre iubetur excludi ii e
qui res vel aliqui laice potentes
ii e enim laicis

De precariis Rubrica

Dictum est de alienacionibus
in genere sed quia precarium
est species alienacionis Ideo
de eo hic subiungitur. Et videndum
est primo quid sit precarium quid pre-
caria et precarie et que differencia sit
inter ista In quibus rebus et qui
constituitur et quibus modis solvitur
¶ Precarium est quod precibus
petenti ad utendum conceditur
quamdiu is qui concessit patitur ff e
l i et ii e c ult. ¶ Precarie dicuntur
precibus acquisite usque ad quinquennium
concessus initus ii e c i ¶ Precaria di-
donacio ad preces facta usque ad mor-
tem recipientis unius vel alterius naturalis
et c i notatur x q ii precarie et
ii e c sed ult. Item dicitur precaria con-
cessio usufructus ad preces facta x
q ii precarie ¶ Sed differencia est inter hec
quia precarium potest quocienscumque voluit
renovari precarie de quinquennio in
quinquennium possunt renovari sed pre-
caria quo moritur homo nec transit ad
heredem [illegible] ¶ [illegible] in tria
sunt quibus [illegible] ¶ Precaria
quo moritur homo sed ut renovari ¶ [illegible]
[illegible] renas-
cendis ¶ [illegible] ego morior [illegible] ut
fuit actor [illegible] precarie si elapso
quinquennio prestatur [illegible] concessus
renovari ff e In rebus ¶ Consis-
tit autem precarium tam in re mobili
quam in mobili et in servitutibus ut si
me rogavit ut per fundum meum
iter ad tuum agrum liceat vel ut
tectum tignum vel stillicidium in-
missum habeas ff e l ii sed ult et l
iii et iiii in prin. ¶ Item re precario
non constituit precarium ff e l iii sed ite
si rem mihi tu debitor pignori
rogat precario a creditore possidere
ff e si debitor racione possessionis
et non ff e de [illegible] sed ult ¶
Item tamen ille qui rogat precarium
qua qui concedit possidet unus civi-
liter et alter naturaliter ff e [illegible] sed
duo in solidum precarie possidere non
possunt ff e duo et restitui sed precarium
in tam personam sed non deterioratum alias
condempnabitur quia actor [illegible] interfuit
ff e questitum sed [illegible] ¶ Con-
stituitur precarium inter presentes et absentes
et [illegible] ff e precario ¶
Item si precario [illegible] rogat
ultimus tempus non mutat causam
possessionis nec dicit novum precarium ff
e sed si manente ¶ Convenienter [illegible]

et comodatum qui enim comodat rem
suam sit eius comodat ut non faciat ea
accipientis sed ut permittat ei uti re como-
data et sic revocatur precarium et comoda-
tum ff. e. l. i. Sed differunt in hoc quod co-
modatum non revocatur a tempestive ff. co-
modati l. comodata ff. Sic nisi per usum
expletum ut j. t. proxi. e. Verum nisi
precarium vero quandocumque voluerit revocatur etiam
si ad tempus certum sit concessum ff. eod. Cum
precario j. e. t. vlt. ¶ Item qui recepit
comodatum tenetur de levi et levissima
culpa j de comod. t. vlt. i.o Sed
qui recepit precarium tenetur tantum de dolo
ff. e. quesitum § illud ¶ Solvitur autem
precarium quatuor modis. ¶ Primo obitu eius
cui conceditur precarium finitur et non conceditur
ymo ad heredem eius qui concessit trans-
sit ff. e. Cum precario § precario §
ipsi non heredi recipientis conceditur
ut ibi dicitur et j. e. t. vlt. i. ¶ Secundo
finitur si concedens precarium rem aliena-
verit et voluntate novi domini res illa rema-
neat penes eundem ff. e. Constitum §
quod autem et § illud et j. e. t. vlt. in
vlt. ¶ Tertio solvitur precarium pignoris de-
bitore solvendo pecuniam debitam ff. e. Si
debitor ¶ Quarto adveniente tempore solu-
tionis et cum tempus sit dominus revocare voluerit
ff. e. Cum precario non enim potest in hoc casu
res alie per conventionem aliquis invito do-
mino detinere ut ibi dicitur et j. e. t. vlt.
Ho autem tuum usum reo.

De Comodato Rubrica

Quia contractus rerum certarum de
quibus dictum est supra sunt quedam gratia
accipientis ut comodatum, ali-
quando gratia dantis ut depositum, ali-
quando gratia utriusque ut emptio, permutatio
et pignus. De hiis ergo omnibus est
videndum. Et primo de comodato quid
sit et unde dicatur. In quibus consistat.
Quis possit comodare et cui. Et
de natura comodati. Et utrum culpa
vel casus fortuiti debeant imputari.
Et quando restituatur. ¶ Comodatum est
alicuius rei ad certum usum specialiter facta
concessio gratuita. ¶ Ideo dicitur facta conces-
sio non traslatio quia ille qui comodat
dominium retinet et possessionem ff. e. In
comodato alias vel comodare et
dicitur comodatum quasi comodo alicuius datum

Et ideo dicitur etiam gratuitum quia in-
veniat mercedem transit in locationem vel
in contractum innominatum scilicet do ut des
facio ut facias ut ff. mand. § vlt. ¶
Ad certum usum ideo dicitur ut notetur
differentia inter comodatum et precarium, quia
precarium conceditur sub permissione tali usus
unde quandocumque potest revocari ut dictum
est s. t. proxi. § conveniunt vero licet dicatur
similiter depositum j. t. proxi. Bona fi-
des ¶ Comodatum autem ad certum usum
conceditur quia statim conceditur usus ad quem
res comodatur et qui aliter utitur tenetur
ut si comodavi tibi equum ut ad
villam duceres tu vero duxisti ad
bellum teneberis ff. e. Si ut certo § Item
dominus. Similiter comodavi tibi cyphos
argenteos ut biberent ex eis amici
quos invitaveras tu peregre proficiscens
tecum tulisti ipsos et amisisti in
tenebris ff. e. In rebus et sic de
similibus ar. s. de reg. iur. certas ¶
Dicitur autem comodatum quasi comodo
utentis datum vel tempestive non revocatum
quia postquam beneficio habet nos oportet
quod decipi j. e. t. ita et ff. e. In
comodato § Sic ¶ Consistit
comodatum in rebus mobilibus et im-
mobilibus et moralibus puta servitute
habitandi ff. e. l. i. quia ibi dicitur como-
dari rem mobilem et rem soli et etiam
additur et habitationem posse comodari
et in eisdem rebus consistit in quibus
et precarium ut dictum est s. t. proxi.
§ Consistit tamen quod usu consumuntur non
comodantur nisi ad pompam ut ditior
appareat ut ff. e. l. iii. § vlt. et l.
sequenti potest quis rem suam et alienam
comodare et habet comodati actionem
ff. e. comodare et l. ita si fur
Sed si comodavit vasa vitiosa tenetur
pro vino effuso si sciens fecit igno-
rans excusatur ff. e. In rebus § primo
et § Item sciens ¶ Comodare potest
omnis qui potest obligari et ei co-
modari unde pupillus non est
obligatus et ante ei obligatur
ff. de act. em. et ven. § cum pupillus ¶
Natura comodati est ut res ipsa sit

Usu restituatur i non ante an usu completu cum non decipi beneficio nobis optetur sed iuuari j. e t. 1o § si ff e i comodato § sic

Item res comodata non pt pretextu alicui debiti retineri C e l vlt

Utrum autem culpa et casus fortuiti debeant imputari Respondeo e quod comodatum datur quandoque sit gratia comodatoris tantum ut j e t 1o quandoque gratia comodantis Et pone exemplum in uxore illius qui tradidit vestes ut ornacior appareret ff e si ut certo § pen. et quandoque gratia utriusque et pone exemplum in duobus qui simul inuitant aliquem ff In rebus & quoniam in comodato quandoque venit dolus lata culpa levis et levissima Ideo videndum est de singulis Dolus e omnis fallacia machinacio calliditas et cauventio ad fallendum decipiendum et conscribendum alium ad hita ff de dolo l. 1. Et pone exemplum de rebus quum Cum venisset et dolum comittis si alienare rem tibi comodatam dimittas in camera negligenter aperta vel in publico loco ubi transeunt omnes i quo notatur negligencia vel desidia Levis culpa est negligencia cavendi quod a diligenti homine cavetur ff de act et obli l. 1 ut est dimittere librum vel aliud super scampnum cum possit poni i archa licet camera sit clausa Levissima culpa est non facere quod homo discretus faceret vel facere quod homo discretus non fecisset ff e In rebus & ff de act et obli l. 1. Et quia fortuitus casus quandoque accidit i comodato videndum e quid sit casus fortuitus Casus fortuitus est inopinatus rei eventus qui previderi non potuit ut incendium ruina vel subitus incursus inimicorum ut in l. predictis et j de homic c vlt Videndum

est autem quando ista veniant i comodato Si enim gratia sui tantum quis comodatum accepit tenetur de dolo & lata culpa levi et levissima j e t 1o quia qui tenetur de levissima multo fortius de aliis et de singulis attendendo h. p. quod exactam diligenciam qualem i rebus suis debuit exhibere ff e In rebus ymmo non sufficit talem exhibere qualem i rebus suis si aliquis diligencior custodire potuit ff e Si ut certo § comodatum et ff de act et obli l. 1 § 3o cum Si gratia dantis tantum comodatum detur tunc venit & lata culpa ff e Si ut certo § pen quia dolus et lata culpa equiparantur ff depositi quod mia in in hoc casu de levi et levissima non tenetur Si vero gratia utriusque tunc prestat dolum et latam culpam et levem ff e In rebus j 3 et l Si ut certo § videndum nisi Casus vero fortuiti non prestantur nisi veniunt C e l 1 & j de homic Johannes nisi ista tria scilicet culpa pactum et mora aliud inducat j e t 1o et j t. p. ei t. y. et ff e In rebus Culpa potest imputari ut si rem comodatam remisit in per non ydoneam personam ff e qui non tam ydonea licet fortasse per ydoneam licet aliud evenit ff e argentum & j de pign. Signate Ex pacto vero prestatur casus fortuiti ut j e t 1o et C e l. 1. ita casus fortuiti sperantur eminant ff Si ymmo tam licet & si § quesitum Mora etiam imputatur puta si moram fecit i restituendo j t p ei t y et hic intelligendum si apud comodatorem res fuisset eodem peritura ff de l. 1 cum res § vlt Res comodata debet reddi in personam tam alis quitud inest idem natur Nam reddita non videtur si deteriorata reddatur ff e si m § 1

De deposito Rubrica

Dictum est de comodato quod fit gratia suscipientis nunc de deposito est agendum quod solum fit gratia deponentis. Et primo quid sit depositum et unde dicatur

In quibus rebus consistit / tenetur pt
deponens / tam culpa et dolo vel casu fortu-
ito quod venit in ea / tamen possit teneri
et quare debet restitui et non compensatio
admittitur ¶ Depositum est quod alicui
committitur custodiendum / et dicitur depositum quasi
diversum positum scilicet apud aliquem cus-
todiendum ff. e. l. i. ¶ Consistit autem de-
positum in rebus mobilibus et se mo-
ventibus tamen nisi forte apud sequestrum
deponatur / cum res aliqua inter plures
in controversia fuerit deducitur C. de iudic.
executata et tales depositum non potest fieri
nisi a pluribus et rei depositae sit et
commodatae possessionem retinet et earum
possessionem ff. e. l. § i. et ff. commo. rei co-
modatae ¶ Deponens autem pt quoque
rem habet vel latro et est res
restituenda ff. bona fides de h. in si
dicitur ¶ In deposito venit dolus
vel culpa si rebus suis salvis exis-
tentibus res depositas amisit j. e. t.
ij. et ex tali praesumptione condempnabitur
C. e. l. i. et j. de iudic. § e. vel
quia non inmodicam diligentiam quam in rebus
suis praestare debet ff. e. quod uni ¶ De-
positarius autem tenetur de dolo si do-
lose versatus est in deposito ff. e. l. i.
et de lata culpa quia nimia dicit
dolum esse quod azo intelligit dolum
praesumptum ff. man. si fideiussor l.
§. et de dolo comparari sed nichil est
id cum est simile C. e. l. i. ¶ In quibus
autem casibus praestat culpam depositarius
¶ Primo si se obtulit deposito ut
j. e. t. ij. et ff. e. l. i. § saepe ¶ Secundo
si mercedem accipiat pro custodia ut j. e.
t. ij. et ff. e. l. i. § si quis servum ¶ Ter-
tio si pactum intervenerit inter eos j. e.
Bona ff. commod. si ut certo § nunc
videndum ¶ Quarto si cum depositarius
res penes ipsum sit deposita ff. e.
l. i. § si pecuniam et inter leviss... cul-
pa veniet ff. si s.e. pe rogasti ¶ Quin-
to si moram fecit in restituendo ff. e. si
in alia § ult. ¶ Sed tribus modis
dicitur quis esse in mora ¶ Primo si post lap-
sum diei impositae cum tamen per dominum
interpellat / j. de lac. c. ult. § dicitur

ne pro defectu et de consess. pe. nulla
¶ Secundo post litem contestatam ut pote petii a te
equum quem michi promisisti et passus
fuisti litem contestari si postea moriatur
teneris quia fuisti in mora
ff. de v. ob. nemo ¶ Tertio per demonstra-
tionem congruo loco et tempore factam ff. de
reg. iur. moram ¶ Et intelligo cum sit
vel sic dicat se teneri ¶ Casus vero
fortuitus non imputatur sit nisi in commodato
ut C. t. peri. t. i. co. nisi in quatuor casi-
bus ¶ Primo si pactum intervenerit
ut j. e. t. ij. et C. e. l. i. ¶ Contrahunt
enim conventione legem accipiunt
j. de reg. iur. contractus l. ij. nisi
repugnat sit a iure ff. e. l. i. ita tamen
quod tamen noverit in pacto ff. si quis
tam ¶ Sed et si § quaesitum ¶ Secundo propter cul-
pam vel dolum ut j. e. t. ij. si
enim rem depositam vendidit et
postea redimat ut eam habeat
in causa depositi nec si sine dolo
malo aliquo perierit tenetur quia sufficit
dolum semel commisisse ff. e. l. i. § si
rem ¶ Tertio propter moram praecedentem
ut j. e. t. ij. / nec si apud deponentem
periisset / sufficit enim quod res po-
tuit non perire ff. de dolo l. cum res
§ fi. ¶ Et eisdem causis imputatur casus
in commodato C. t. peri. t. i. co. //
Quarto si gratia recipientis tamen sit
depositum ff. si c. pet. si quis nisi
l. ff. vin. v. Si contra culpa dolus mo-
ra pacta periculum praestatur // Commo-
dari pt quaeque depositum j. e. t. ij.
§ sane et ff. e. l. i. § est autem
et § pe. ¶ Et debet restitui neque deteri-
oratum alias non videtur redditum ff. e.
l. i. § si res ¶ Et si sit non restituitur
condempnatus suo nomine infamis ef-
ficitur C. e. qui depositum et ff.
de his qui no. infa. furti §
illud ¶ Compensatio autem contra de-
positum non admittitur C. e. si quis
pecunias nec cum deposito ad de-
positum compensat nec in parte nec
in toto / Sed qui primo deposuit
prius recipiat C. de compensa. l.

vlt. z j. c. t. ij. insti. et ita per simulata est
actio depositi. quia ita per dominum debet
restitui depositum ff. e. l. ij. § per dominum
et sic dz restitui deponenti fallit in
quatuor casibus ¶ primo si fur et dominus
simul petat dno restitui dz de equi-
tate ff. e. bona fidei ¶ Secundo cum fur
rem furtivam deponit periculo illud
tamen subripuit vel persecutorum ff. e. bo-
na fidei ¶ Tercio cum quis gla-
dium deponit deinde furiosus factus
ipsum repetit tunc si iniuste reddere
eum q. ij. ne quis ¶ Quarto si de-
ponens fuit deportatus nam tunc
bona eius in publicum deferuntur
ff. e. bona fidei Rubrum

De emptione et vendicione

Tractatum est de contractibus
qui fiunt gratia alterius con-
trahentium / nunc videndum
est de hiis que fiunt gratia utriusque /
Et primo de emptione et vendicione
dicendo. et de quibus rebus con-
trahitur. que eius natura. ad quid
emptor. et ad quid venditor
teneatur. et natura decepto sub-
veniatur. et quid iuris si res litigi-
osa vendatur. Et de hoc ultimo dicitur
ut s. de al. iud. mu. inde c. si. ipsum.
Et s. ut lite pendente § vlt. ¶
Contrahitur emptio pro qua vere
decepto convenitur quia sine precio non
est emptio et solo consensu contrahitur
sive inter presentes sive inter absentes
per nuncium vel per epistolam quod probatur
insti. e. in prin. Et ff. e. l. i. § vlt.
et l. ij. § i. et l. inda. Et l. cum
venditor ¶ Item si emptor non
conveniat de precio in quantitate sed
dicat sic dabo tibi precium quod est in
sacculo quantus est in nominatus ... de
ut dcs. non aut emptio Et vendicio
ff. de contrahendis obligationibus tamen ... l. vlt. et
c. e. t. l. empti ¶ Alius aut decas
non facit emptorem sed est argumentum em-
ptionis vel vendicionis contracte
ff. e. quod saepe in prin. et insti. e.
in prin. ¶ Sed si emptor velit re-
siliere amittit arras / Si vero ven-
ditor arras duplicabit ut insti. e. §
quin hiis et c. de fi. insti. contractus
¶ Vendi aut et emi potest quicquid
sit quantum ff. e. si in emptione § i. /
Sunt aut quedam res que quantum
non sunt ut ab. hominis res sacra et re-
ligiosa ff. e. si in emptione § i.
et § liberum Et ff. de v. obli. inter
stipulantem § sacram Et sic res
sacre non possunt vendi. ita nec vendi-
tum de sui quaelam nec aliqua
dato vel retento possidi. nec de
hiis cuius praetor de fundo ... emp-
tor e. j. q. ij. primo dicitur ut s. de
rebus et non ali. § alienari.
potest tamen pater vendere filium in necessitate fa-
mis urgente C. de patribus qui
filios distr. l. ij. in rationaliter pignori
obligare et tamen quod est plus quod de
iure ff. de reg. iur. non dz et similibus
efficitur sim. as / Ar. con. sed tunc dicitur
sine ar. c. cum de maioritatibus li.
¶ Natura emptionis est ut res sit
que vendatur et precium intercedat ff. e. l.
i. § si non est emptio ¶ Item natura eius
est ut rei empte lucrum et damnum
pertineat ad emptorem insti. e. § cum
aut Et ff. de periculo Et commodo rei ven-
dite quod / unde sic omnes doctores pro-
ponitur Et regula si vendicio fiat
pure sine scriptura et ceteri spei quod degus-
tationem non exigat omne periculum spe-
ctat ad emptorem excepto tamen
publicacione in partu culpa vel
mora intervenerat ¶ Dicitur ergo dicitur
quod si conditionaliter esset vendicio ante
eventum conditionis pertinet ad ven-
ditorem ut in l. fortis non quod sine
scriptis idem dicitur quod si in scriptis fiat
antequam scriptura perficiatur periculum
spectat ad venditorem C. de fide
instrumentorum contractus ¶ Certe spei idem
dicitur quod si fiat emptio dimisa ancillarum
subalternatorum periculum pertinet ad ven-
ditorem ff. e. si in emptione § si em-
ptor ¶ Sine degustationem non
exigat / Idem dicitur / quod in illa in
degustationem quicumque pertinet ad venditorem

ff de periculo et commo. rei ven. l. vna
et l. loca. l. fundus ¶ venditor
tene ad rem tradendam et si non
tradidit ad interesse condempnabitur ff.
de act. emp. et ven. l. i. et hec tradi
facit emptorem dominum. si venditor
erat dominus. quod si emptor nolit ac-
cipere potest venditor mensurare et effun-
dere vinum testibus si vasa sunt necessa
sibi propter vindemiam. vel propter novam
vinum et instrumentum ff de periculo et commo. l.
i. § vlt. et l. ii. Et si non erat
dominus tenetur de euictione. dum tamen
precium fuit solutum aut vel satis-
factum ff de act. emp. et ven. Ex-
empto ¶ Fallit in xiii casibus in
quibus de euictione non tenetur possessor
¶ Primo si emptor non denunciat
venditori vt rem venditam defen-
dat C de euict. Emptor fundi
et l. actore et i. e. t. vlt. ¶ Secun-
dum fideiussores tenetur qui pro euic-
tione susceperit vt ibi dicitur et si actor
sit absens denunciatur fideiussori
vt dicunt iura predicta. et hec denunci-
acio potest fieri quocumque tempore dum tamen non
nimis multum sententiam ante condempnationem
ff. de euict. si rem. § quocumque tempore
¶ Tercio si contumax emptor fuit absens
tempore sentencie prolate i. e. t. vlt. quia
contumax non venit ad sententiam si lata fuit
contra ipsum sibi imputet. quia venditor non
tenetur ei de euict. quod videtur potius con-
dempnatus propter suam contumaciam quam propter
causam tamen ff de euict. Si idem a
Ti. et C e t Emptor non potest ap-
pellare tamquam contumax extra iii. q.
iii. de illicita et ii q. vii. § Sunt
quidam ¶ Tercia si per iniuriam iudicis
lata fuit sententia i e t vlt. et C de
euict. Emptor. Nam iniuria que
fit emptori non tangit venditorem
ff. de euict. Si per imprudenciam et
tunc iudex facit litem suam ff. de
iudic. Si remissam. et C de suspectis
pro tutore et si sic iniustam dimisit
est iniuris de re iud. Cum eam li-
ii. tamen si per venditorem stetit quominus
sit ei denunciatum. quia latitat vel
impedit ad eum citacionem pervenire
tenetur ff. de euict. Si idem. § proinde
et l. Si dominus § Si proinde. et C vim
interesse quod si non denunciatur debet ei
imputari vel contractu remissa
sit denunciatio ff. de euict. l. Si ex parte
¶ Quarto si emptor potuit vsu-
capere et non susceperit sibi imputet
quia venditor ei non tenetur si res ab
eo euincatur ff. de euict. Si dominus
§ Si potest ¶ Quinto si in culpa sua
possessionem amittat ff. de euict.
Si rem vnam. § Si simpla ¶ Sex-
to si habuit rem pro derelicta ff. de
euict. l. vlt. ¶ Septimo si compromisit
emptor in arbitrum. et quia suam
reportat. Venditor non tenetur ff. de euict.
dicto § Si compromissio ¶ Octavo si ve-
ditore absente emptor condempnatur
non appellavit ff de euict. l. Si
§ i. et ff mandati. Si pro reo. § Ig-
norantes ¶ Nono si servum manu-
misit ff de euict. Si servum. cum
¶ Decimo si ancilla emptam
prostituat ff. de euict. Si mancipium
et l. quam aliena ¶ Emptor non
tenetur ad precium tradendum ff de act.
emp. et ven. Ex empto et fere
omnes doctores dicunt vt ibi inferius
i. Tri. ¶ Item debet res eme iusto
precio ponderata et mensurata et ad
sit tradenda tenetur similiter venditor
i. e. t. ii. ¶ Regulare est quod si quis
de pecunia aliena aliquid emit
suo nomine emptori acquiritur res
non ei cuius fuit pecunia C de
rei ven. Si ex ea et C de
probationibus. ad probationem et ff de furt.
qui vas inferius ¶ Fallit in quinque
casibus ¶ Primo in possessione empta
de pecunia vsuraria ff de vsu.
Cum tu. dicit vt i. de vsuris § Item
possessores ¶ Secundo in pecunia ecclesie.

qua etiam lxxi privilegium ut quicquid
emptor fuit de ipsius ecclesie sibi
potest vendicare xii q. ii c. i et q.
v. firmum / Ita si clericus habet primum
de prebenda vel ecclesia et ex ea
emat fundum licet proximus possit dare
consanguineus vel aliquis intuitu pietatis
i de testa. Relatum Secus licet non tamen
fundum quia statim cum fuit emp-
tum sive nomine ecclesie sive alieno
fuit ecclesie acquisitum i de pecul. cle.
In quibusdam / Et de ecclesia potest propria
auctoritate alienare i de pecul. cle.
c. iii. Idem intelligas si quis ex
pecunia ecclesie quam subripuit vel
depositam habuit ad opus suum possessiones
emit quia ecclesia possessiones sibi potest
vendicare ¶ Idem si de pecunia
militis quam ipse habuit depositam vel
ad modum rem ad usum suum et
nomine suo non militis emit miles
potest rem petere C de rei ven.
si ut proponis ¶ Secus si tutor
pupillo vel curator minoris de pecunia
eorum fundum emit sibi et nomine suo
et non ad utilitatem pupilli vel minoris
potest iuste pupillus vel minor fundum
sibi vendicare ff de don. int. vi.
et uxo. l. uxor ¶ Si quis in contractu
decipiatur utrum contractus teneat vel
habeat rescindi / Distinguitur aut decipitur
emptor vel venditor ultra di-
midiam iusti pretii aut infra di-
midiam / Si infra dimidiam certa
vel minor decipitur aut aliquis distin-
guitur aut dolus dat causam contractui
puta dolo inducit te ad vende-
dum rem aliquam quam alias non
eras venditurus non tenet contractus
ar. i de rescind. pmi. / Cum venissent
et xxii q. ii quisquis et quibus iusti
Idem dicas in persona quamlibet
privata ff de dolo eleganter
aut incidit in contractum quia vendi-
turus eram licet per dolum aliquantum
minus vendidi tunc quidem contractus
licet agitur adversus decipientem pro
supplemento pretii ff de act. emp.
l. iulianus si vendidit aut non

dat causam contractui nec incidit in contractu
licet res vendita est minoris pretio quam
deceptus est / Si infra dimidiam ius-
ti pretii privatus sive persona singularis
non potest agere ad id quod licitum est
contrahentibus se decipere usque ad di-
midiam iusti pretii ff de minor. In
causae Secus in rebus non sit ecclesia vel
minor quibus subvenitur per in integrum
restitutionem et hoc in contractibus bone
fidei locum habet quia in contractibus stricti
iuris etiam si dolus dat causam contrac-
tui tunc contractus licet exceptio quia a-
gente de dolo ff de v. ob. si
quis cum alius et C de pact. cum
proponas ¶ Et non quia in contractibus bone
fidei si dolus causam contractui non per
contraheretis licet per mediam personam tunc
tenetur licet datur actio de dolo contra
mediatorem ff de dolo eleganter
§ i ¶ In quolibet tamen contractu requiritur
bona fides ff de act. et obli. bo-
na et tunc quibus non tenet contractus et agitur
ex eo ff de act. emp. vel … quod
tollendo te ¶ Et nota sunt actiones bone
fidei habentur inst. de act. § actionum
et sunt xvi. ex empto ex vendito ex con-
ducto locato commodato negotiorum gestorum
mandati depositi pro socio tutele com-
modati pignoris familie herciscunde com-
muni dividundo prescriptis verbis que estimato
proponitur ut rem meam trado tibi
ut eam vendas x et inde x red-
das mihi aut rem et permutato
hereditatis petitio actio ex stipulatu pro
dote / Alie autem stricti iuris con-
dicunt vel ex eis non constitute …
na actionis ¶ Aut est emptor vel
venditor deceptus ultra dimidiam
iusti pretii primo in emptore pone ex-
emplum puta res valet x. Emp-
tor dedit xvi potest agere ad plus
repetendum quam plus dedit vel in toto
recedere a contractu quia sic patet quod
est deceptus ultra dimidiam partem
iusti pretii Solvit enim sex ultra
iustum pretium quia fuit x Si enim
decepto in quinque tunc non agere quia
quinque sunt dimidium et ita non est
deceptus emptor in aliquo ultra
dimidiam iusti pretii si quia sex

dedit ultra dimidiam ideo aget ¶
Item i vendicione puta res valet
x. vendidisti michi p quatuor p3 q es
deceptus in sex. et hoc est plus q
dimidia p'ti iusti precij qd est quinq3
et ita deceptus i dimidia q e plus
quinq3 et plus et plus i vno suffit
si illud plus valet vnum obulum hic
sic intellige .j. e. ¶ vn dilecti et C. ad
causa et C de resti. ven. re ma
ioris et i hoc 9sideratur q fuit decep-
q° tus tempore 9tractus ¶ Sz pone q
tpe vendicionis res vz x. et
tpe quo iam petit valet xxx.
sine studio emptoris vl ad mo-
dum quid renouatur vendito no q'
tpus vendicionis spectandum est ff. de
euict. ex mill. § i. z C de resti.
ven. ¶ si voluntate et b. de ele. dud
qa emptor dectior erat facta no petere
et ita cu peticionem no erat 9trinum
nec melioracionem dz petere C de sol. l.
plt ff de damp. infect. qui bo. § si
q° quis ¶ Sz quid si maior intrauit se
se no venire q venditorem et hic fuit
deceptus vltra dimidiam iusti precij in-
q audie' Io. dat q no. ar. ¶ d mi-
mi. ¶ si vo et i debitores dicitis
de more q3 p iuramentum no excludit
nisi beneficium etatis no hic renunciat
mi. cor. et ita pt agere vel ad sup-
plementum precij vel restituendum contractum
/ Sz restonem i integrum petere no pt.
qa iuramentum reputat eum maiorem /
Nota q fraus fit legi ix'ier modis
¶ primo de psona ad psonam vt si vxor
velit donare viro vl econuerso ¶ In no
possit .j. de don. int. vi. et vxo. e
vlt sub psona aliam psonam cui donet
no valet donatio ff. de don. int.
vi. et vxo. hac rone § no tm
plus ¶ si hic e .j. de sen. ex com.
mlier ¶ ¶ Sco de re ad rem prohibitum
est ne filiofam. pecunia mutuet'
si tm aliquid in fraudem fecim fuit
puta dedisti in frumentum vel a d
9sile q vendet ut pecuniam h'et
fraus fit legi ff. ad sen. 9 qma
Item si filius f mutuu hic platus
qui no pt obligare ecclam tradit
sigillum .j. de solut. ¶ si quondam
et in vsa .j. e ad nram et x in
q in. plerisq3 ¶ ¶ Tercio de contractu ad 9-
tractum vt pote vxor no pt dona-
re viro aut dictum velit ei vendere
vt hoc no possit donare no valet
ff. de don. int. vi. et vxo. ¶ si spon-
sus § certa et xvi q. vi. sacerdotes
¶ ¶ Quarto de contractu ad contractum
s alio mo. ut cu mlr p ad fideiube-
no possit p'uapalem se facit debi-
torem hoc no valet ff ad vell. qui-
nis § si cum essem

¶ De locato et conducto

Dictum est de emptione que fit
gra (sic) venisse ideo sequitur vide
de locato et conducto et emphiteo-
si quid sit ¶ Locatio est psone vel
rei ad vsum facta concessio mercede
i pecunia numerata ¶ Conductio dicit'
a 9ducendo qa 9ducere eadem e disciplina
xi. q. iij. estimatum ¶ Locator dr qui
primum recipit. conductor qui dat
censum ¶ Item locat ille cupit q 9du-
cit pecuniam dat ¶ locacio vo ex eisdem
modis 9stituitur quibus emptio et ijsdem
rebus 9sistit ¶ ¶ si vo aliquis 9du-
cit q vocat' inquilinus patuisset sati-
facere dno no pt dno eum expel-
le nisi dns prebet domum primo intrare
vel si ipsam reficere voluit vl n'
inquilinus male vsat' vl cu 9du-
xit fundum ad v. an. et p bien-
nium no soluit mercedes intelligi'
qui duxit vxorem vel aa. dos
est combusta nec minuebat tpe
locacionis .j. e. ppr sterilitate § venit
et C e. l. in. tm ¶ si aliquis sco-
laris vl etc. mgr. 9duxit hospi-
cium in ciuitate bonon. i lesiom vl
prandiam habitacionem. preposito sub
reuocacionis intrant nisi prius 9stituit
tpus 9duccionis elapsum vl i
9sulum suum psistere 9sensum
et h sma ibi de ame singulis
reccitari .j. e. § n. ¶ Vbi vo 9-
ductor ppt sterilitate vinum rece-
ptam sine culpa coloni ma-
gno incomodo afficit' p rata
est pensionis remissio facienda
n' cu vbertate precedente vel
sequente am valeat sterilitatem co-
pensari .j. e. c. vlt. ¶ Causa vl

fortuitu dno nocet et no colono
ut no debeat pensio; nisi p rata
et si nichil pcepit nil solvat et
ita remissio est facienda i toto
vel in ptem n ubtas ani precedet
vel sequens possit tn sterilitate compe.
sari C e l. licet et j c. plx. et si dns
remisit pensionem ppr sterilitate si anno
sequenti contingat ubtas pete po
terit integram pensione ff e dno
Et hec intellige de eo colono qui
dr etiam pconaz nl ctos corbes
et no de parciario qui lucr. et
damp. in cu dno pcti ff. e. Si
mittes q ius maior n i locatore
aliud sit actu C e licet Culpa
vo conductoris semper sine dolo am
mat. vt si magr scolari oculum
effodit. j. de homic. ad audiam //
Item si quis vestimenta polienda
acceperit. et mures rodent d' expa
tenet ff. e. Item qr q si fullo
et q se. Item si vitulos pascendo
vel quid faciendum vel poliend nl
gema sculpandam. nl includendam te
nis imprio materie fragat ff e si qs
fund q. Itz si quis vitulos el ite
q. q si gema Item si in alio
vase ponat conductor quod in illo qd
conduxam tene ff. e. Item qr si.
Emphiteosis est nom contractus z sont
idem q melioratio sine contractus
melioratoris. Et dr ab en quod est in
et fiteos qd est fides. quia i fide susci
pientis res ipsa tradi ut ipam
deteriorem si no pmittat x q.ij. hc
ius porcon q qm rem alis tradt
a iure emphitetico ut ibi etiam
aut de n al' rebus et q si
vo z pectua coll ij. et tradit
vt eam faciat meliorem x q.ij. hc
ius por. q Si quas vo remias
et in aut de alie emphi q
Si qdam coll i x. differt aut
iste contractus a contractu locatoris
admis in quatuor Primo con
dni eo qr emphiteota vtile
ht domi ff. si ag. vect pe
l. i. z ij. Sz conductor no acq
rit dnium nc vtile nc directum
C. loc. Si quis conductos z ff.
e non solu z. S. de fide instr

jmt dictos vsus si Sc'o ratione
pcriorems quia conductor no dr pos
sessor ut i pdcta dicta. jmt dict.
de vsucap. l. i. Sz emphiteota pos
sidet naliter ff de acqri. poss. har
Tercio ratione pratis insfrente
ius suum in alium an rez locando
C loc. Nemo dr emphiteota no
nisi volunte dno j e. l. vlt et C
de iur emphi. l. fi. Quarto rone
pscriptionis qr conductor qui ad longu
tps condixit a pnato sibi cadit
a iure suo si p biennium cessauit
in solucon pensionis j. e. c. vlt
et ff. e. Cetero. l. Sz emphiteota
qui tz a pnato no cadit a iure
suo. n cessauit p triennium C d' iur
emphi. l. ij. licet tn tenet ab
ecclia sufficiat biennium j. e. c. vlt
et x. q. ij. hc ius por. q qui rem
et cadit a iure suo cu dicis iur
Sz vsqz ad quot tpus possit
pgare moram dnis. diuisa suerunt
quidam, vsqz ad sinam ff de i off
test. pap q' meminisse. l. Alij vsqz
ad litem qt. quia p lit. qt. qsta
tuit quis in mora ff. d' v. ob.
cire nisi. l. Alij vsqz ad denunciatoz
fctam a dno loco z tpe compete
ti et si de nouo constituit i mora
ff de v. ob. Si tam vni tu hic
mora contraxit quo sibi relenq
de teto pscripte potuit tu cimia
uata venia consequi nllatenus
meant. xxxij. q. ij. Ita nos
et j de hec ad abolendam v
illos iste due opiones satis sunt
idonee sz fallit i pupillo em
phiteotico ff de v ob. Si pupil
lus. l. Sz tam hc no sit in iure dif
finitum infra quot tpus mora
pgari possit credo qd ee relit.
quem arbitrio iudicante ff d' v.
ob. contiug et S de off dele
de caus Pone qp no possit p
gare moram quia dnus ipa ante
potuit eum expellere, vr qp sic x
q. ij. hc ius et j e c vlt Sz melius

est qd sic fiat indirecte arg. de
prit. pastoralis ¶ Si recipiat dns
pensionem per quandam moram percipiat
non potest inquam revocare invito suo
quod neque possit compelli dicit quod sit
in prelato ff. de le. quin. post. dic.
Idem in prelato si cum consensu ca-
pituli recepit Secus si prelatus
sine consensu capituli pensionem
recepisset ¶ Item nota quod si dns vel eccia
recipiat pensionem salvo iure suo
non preiudicat quin possit eum com-
pellere ff. de testatoribus. C. q. n. sic imp.
¶ Emphiteota suas melioraciones
vendere potest ita tamen quod prius dominum ecclesie
certe vel dno quanti sibi ab aliis
offertur et si infra duos menses no-
luit emere potest tunc alii vendere
qui non prohibetur emere j. e. t. vlt.
et si secus egit dns potest revocare
ut ibi et C. de iure emphit. l. vlt.
¶ Certe persone prohibentur emere
~~ut pote servi ecclesie~~ j. e. t. vlt. et si
secus egit dns potest revocare ut
et C. de iure emphit. l. vlt. ¶ Certe
dampnum persone emere ut pote servi ca-
pitanei et omnes persone maiores
que non sunt ydonee facilitate conve-
niendi vel possit dns preiudicium pa-
ti ff. qui satisda. co. l. y ¶ Item non
possit donare sit C. de fundo pri.
l. li. xj. et legare vel ecclesie inst.
de le. circa prin. et ff. de le. y legatum
Sed alii in emphiteosim dare non
possit sine consensu domini C. de
iure emphit. l. vlt. in prin. quia
appellatione alienationis emphiteo-
sis continetur in aut. de in al. reb.
ec. § vos vero v. alienationis
et C. de ec. rebus non ali. vel
in si. De permutacionibus

Proximus dictum est de emptione
Et quia permutacio similis est
emptioni ideo de permutacione
videndum est quid sit permutacio
et que eius natura et que res

valeat permutari Permutacio est
rei pro alia variacia prestacio
Certe rei ideo dicitur quia tunc dicitur
permutacio quando certa res tamen certa
re permutatur C. e. l. quia nam si
res certa pro incerta daretur non esset
contractus permutacionis sed contractus in-
nominatus s. do ut des ff. de condi.
ob causam da. l. vlt. ¶ Differt autem
ab emptione quia ibi precium pro re
datur hic autem res pro re certa permutatur
¶ Item permutacio re ipsa contra-
hitur non solum pacto ut emptio
ff. de contrahen. em. nec emptio
¶ Natura permutacionis est ut si rem
quam dedisti in fuit evicta a
me possum repetere rem quam dedi
tibi C. e. l. i. nisi in casibus notatis
S. de em. et ven. § venditor
vero fallit ¶ Permutari potest quidquid
vendi potest quod dicit ut S. de em.
et ven. § vendi ¶ Fallit in
ecclesia que licet vendi non possit potest
tamen permutari auctoritate superioris
j. e. ad questiones. et c. licet in tua
li. vj. et xvij. q. vlt. nemini ¶
Debet autem sic fieri permutacio
pacto non precedente quia tunc symonia
esset j. e. quesitum ut quilibet
beneficium suum libere et sine fraude
in manibus episcopi resignet et tunc
de consensu personarum utriusque
ecclesie permutacio fiat j. c. licet in
tua li. vj. et S. de iure patro.
postulasti ¶ Et licet alicui beneficia
permutando vacatura competerent
illa beneficia petere non potest quia
ipsi alias non resignassent ideo
equitatis est tamen et rigori
pretenda j. c. licet in tua li. vj.
Et si una ecclesia que magis
indiget possessionibus permutetur
cum alia ecclesia que minus indigeat
auctoritate superioris pro maiori uti-
litate ecclesie tunc potest permutare recipi-
di pro melioracione possessionum non

ant p etia ita tam qp isti dno
qtracto i nullo se qtingit j e ad
qones et j q m. Si qmte / lz si una
villa qmutat tn ad ita qp utrasq
etiam esset attessoria ad villas qs
pmutaverit en vnnisit te ar. j de
rne pat. In bns et t end sim ¶
Pmutao vo rei spuali in re tem-
pali fi no pt j e t vlt. dic ut
s. de transact. ss ipo sit dist ¶ Pmu-
tato vo pbendarum aut etl digni-
tatu de me fi no pt j e en old
et t qstitu et s. de pben. maiorbq
nisi fiat aucte supiorib et si qui q-
ferrerint sunt eae spoliendi j e en
olim n dissensatu fuit tn illis
j e en vnnisorm / Superior vo si
vidit hc expedire hc face pt j e
qrestrum et t lz in tua li vj ¶
valet intendu loci mutao plerumq
em dn muta loca muta nuc
effectus horum di valet ¶ Cu an-
tiqua vo ecclia pmutari no pot
tn pnati maiorib. qr qd semel do
dedicatu est ad humanos usus
transferri no dz j e Maiorica et
t oe v utilitas ecclie qr no con-
git aliqn posse pmutari ad do-
nai posset libitati em q n etiam

De feudis Rubrica

Tractatum est sup de rebus
ecclie no alienand. Sz qa
infeudatio est spes alienationis
ideo de feudis est videndum ¶ Et
pmo quid sit feud et un dicat
Et que res possint infeudari Et qui-
bus modis qmittat. et ad que
tenent duo vasallo et eqo ¶
Feudum est res qcessa alicui
ad utendum fruend p exhibitione
alicuius honesti servitij j. de sen-
ex. diligenti et de regl iur
t vlt ¶ Dicat aut feud a
fidelitate quia vasallus ul feu-
datarius dno suo iurare et pra-
re dz ar. s. de iniuri. vitalis
et c. ead te dic ut j e s vlt

¶ Platus ecclie pt infeudare
res que qsueverunt infeudari
licet iuramentu pstiterit de nono
no infeudare et hc in quatuor casib

¶ Primo si vasallus decedat et feud
ad ipm platum reuertat potit illud
alij qcede si vidit expedire ¶ Sc-do
si vasallus feud alienavit potit
de feudo ipo filiu alienat ul con-
sanguineu investire ¶ Tercio si feu-
dum repetat alienatu quod ipse
no valeat reempare potit alicui
laico id qcedere p que ipsum
etiam valeat rehabere q pdidit j.
e t n. ¶ Qrto si platus ante
pape dedit alicui feud i eta me-
sura et defeat i aliqua pte me-
suando potit eius succesor mesura-
litate integrare tn in actibus suis
etiam fraud aliqua no debeat
adhibere j. de donac p tuas ¶ Itē
reges comittes et barones ¶ Itē
maiores et minores et vallasores
qui Capitanei appellant feudum
dare pnt ut in qstone feudorum
qui feu da. post ita pn ¶
Feudum alienari no pt sz tam in
dote dari pt ad vita feudata-
rij j. de do. pq divor rem in
p et infore de donat s ante
impriale ¶ Si feudatarius ecclie
obliget feud ecclie no tenetur ecclia
feudatarius in sorte qputare s. e t. i. De-
time vo in feud laico in qpetitu
dari no pnt ex q i t vlt j. de
dec phibemus et t qmunis dic ut
ubi s sz nunq ¶ Amittit feudum
si vasallus alienat totu feudum
suu vel maiorem ptem et dns aut
cuius possore pt illud revocare Si
vo minorem ptem alienet ul obligat
pignori dnm tam maneat i servi-
tio dni pp hc no pdit feud i aut
quibus mo feu ami s n et in
coll ¶ Item si vasallus infra
anu investituram feudi ab herede sive
dns no quesierit vel dno petere
iuramentu fidelitatis tuo qmeriq
no pstitit ul aliquam feloniam
qtra tenorem iuramenti fidelitatis
fecit pdit feud et revertit ad
feud dnm ¶ Si vo aliqd que
qtra dnm pparavit puta prez
vel frem eius infecit vel aliud

Capitl in quibus platus infeudare res &c

simile si feud est patrum pdit
illud et no ad dnm s ad cofen-
datorios suos ptinet no aut ad
filios illius in aut quibus modis
feud amit § vlt. coll. x ¶ Itē
mortuo feudatario, tenet filius
eius pete investituram et no infra
annum et diem pnabit feudo ut aut
pdicto § ptea ¶ Item filius vel
fratris vasalli offendat dnm si
no in fratrem dni faciat hic pua-
bitur vasallus feudo nisi illos ex-
hibeat ad satisfactionem ut in aut
pdicta § insup ¶ Tenetur aut
vasallus pnati cum vocatus fuit
ire in expeditionem cum ipso pse
vel p alium acceptum domino vel
dimidium redditum illius an-
nuatim dare dno Alioqin feud amit-
tet ut in aut pdicta § firmite.
Feudatarius aut ecclie tenet
redde censum ostitutum Alioqin
cadet a feudo si p biennium ces-
savit in solutione ar. C. q. n. hic
mus poc et extra de loc. c. vlt.
dic ut ibi dictum est § emphi-
teosis v contto ¶ Item ex delicto
patris filius amittit feudum de
qombus l. dnis et ff. de bonis
lib. l. quae nisi dnus filium de
novo velit investire j. e. c. y
dic tn consuetudinem diversorum locorum
esse consideranda cum no ad ecclias
s ad principe ptineat de pos-
sessionibus ecclie i mobilibus cogno-
scere j. qm filii sunt le. tam q
ut spalit in regno francie qua
ibi iura civilia locum no hnt
cum no regno stat in tpalibus supi-
orem j qm fil. sunt le. p venerabile
nc vl iura canonica cum no
ptineat ad ecclesiam de feudo
nisi rone consuetudinibus sive
pacti sive p'mly indicatae ff.
de ind. nomi. 2 p appellom extra
de ap. si duobus ¶ Reverentia
vo feudi ut dictum est rcam dno

feudi dz agitari ex de iudic. cebi
et dece potius hic est vin. n. dog
negligens cet fate iusticiam tunc
iure dico transfertur ad alium extra de fo.
comp. licet et c. ex tenore et c.
ex transmissa ¶ Idem si dnus fuit
platus ecclie et feudum sit ecclie
extra de foro compe. verum ¶ Et nota
qp si qo feudi vertatur inter vasallum
et dnm vel inter vasallos debeat
fere feudum vel no tunc p alios
convasallos dz ista causa tractari
Si vo inter duos vasallos vertatur
causa s. quis illorum sit potior in
feudo tunc dnus feudi dz cogno-
scere extra de iudic. cebi et c. nouit
et in aut. de feuda hac edictali
li. § ptea. Si aut inter vasallos
et alios qui no sunt vasalli agatur
de re illa tunc dnus no cognoscet
quia est iudex in causa sua quod
esse no dz C. ne quis in causa sua
li. i. s3 ordinarius tunc cognoscet
vel delegatus extra de foro compe. cum
sit et xj q. i. experientiae vin. v.
Curia cognoscit de vasallo
dno eius ¶ Item dno suo fideliter
iurat ista vj in memoria dz
esse incolumne s. ne sit in dam-
num dno suo in corpe suo tutum
ne sit dampnum de scientu suo
vel munitionibus p quas tutus
esse pt ¶ Honestum ne sit in
dampnum ei de sua iusticia
vel de aliis causis que ad hones-
tatem ptinere videntur ¶ Utile
ne sit ei in dampnum de suis
possessionibus, rurale vel pgle ne
illud bonum quod dnus leviter
facere potest faciat ei difficile,
et ne id qd pgle erat reddat
ei impgle ¶ In omnibus hiis dz
vasallus fidelis esse dno, et
dnus vasallo qui contrafecerit erit
pfidus et periurus h. pbantur
xxij q. v. de forma

De pignoribus et aliis
obligationibus Rubrica

Dictum est de feudis que da
tur ad vitam vel in perpetuum.
Sed sequitur de pignoribus
que dantur ad tempus et usu
fructus qui datur ad vitam. Ideo
de quolibet est videndum. Et primo de
pignore quid et unde dicatur. Secunda
sit quaedam obligatio que res pos
sit pignori obligari. Ad quid
dator pignoris et ad quid ac
ceptor teneatur. ¶ Pignus est ob
ligatio rei pro debito facta ad maio
rem securitatem creditoris [qr maius est pig. nori inorbe q.] quia
in personam agere inst. de oblig. que
ex delict. nasc. § furti ¶ Dici
tur pignus a pugno quia pugno
vel manu traditum ff de v. ob
li. plerique § pignus. Solet autem
inter pignus et ypothecam talis differentia
assignari quia ubi res obligatur
et traditur pignus dicitur. Sed ubi obli
gatur et non traditur ypotheca
vocatur inst. de act. § item serui
ana. Nam ypotheca est obligatio
rei immobilis inst. e. § inter pignus.
Sed greci largo modo accipiunt pro utroque
et uno nomine dicunt ff de pign.
res ypothece § inter pignus ¶ Con
trahitur autem duobus modis pig
noris obligatio tacite scilicet et expresse
Tacite ut etiam in rebus inuecta
sunt tacitam ypothecam habet ar
genti q. n. illud et eius bona sunt
cum fisco contraxit et tacite ob
ligantur et ea que a conductore
in uecta sunt et in appensionibus
sunt tacite obligata sunt in quibus
ca. pig. ca. quare l. ei in ducta
et l. ult. et ff e. t. l. cum dicat
¶ Item bona tutoris similiter
tacite obliguntur pupillo C. in
quibus ca. pig. ca. quare ei
mat. et ff e. t. l. ult. ¶ Item
bona mariti pro dote uxori ta
cite sunt obligata j. e. eisdem
Sed hoc non extenditur ad parafer
nalia C. de pact. quae cum fi
do. l. si non ad donationem ante
nuptias C. qui i. pig. ha. l.
ult. Sed hoc privilegium de dote
non habet mulier que catholica non

fuerit C. de here. l. i. et
cum ibi signata etiam non i. a. consueuit
contraxit cum hereticis ff de hereti
decimus l. vi. ¶ Item contrahitur ex
presse specialiter et generaliter. Specialiter ut
ager equus et similia. Generaliter
ut cum quis omnia bona sua obli
gauit in quo casu non solum quod
habet sed et que postea acquirit obli
gata sunt C. que res pig. obli.
pos. l. ult. et hoc pignus vocatur con
uentionale ff e. t. l. i. ¶ Obligari pig
nori potest quicquid vendi potest que
autem vendi non potest obligari non
potest ff que res pig. ob. pos. l. i.
§ fin. Ideo res extra commercium facte
nec vendi possunt nec obligari ut res sum
ma non licet emere j. e. t. l. et in quo
niam persone obligari non possunt
quia non possunt obligari nec que quis
de rebus suis obnoxia facit C.
que res pig. ob. pos. l. qui filios
Et ideo res aliena non potest pignori
obligari C. si res al. pig. da
tur aut sed vendi possit ff de contra
hen. emp. et ven. rem alienam ¶
Item liber homo non potest obligari in pignore
nec pro debito obtineri j. e. t. ij. et j.
de inme et si pignoratores lx. vi. inf.
in tribus casibus ¶ Primo si ab hos
tibus detineat C. de post liminio l.
ab hostibus § i. et l. si ¶ Secundo quia
pater potest filium obligare que et vendere
posset in necessitate § famis C. de pa
tribus qui fil. di. l. ij. ¶ Tercio ex con
sensu suo libera persona potest obligari
scilicet in obstagio C. de inmunitatibus
aliis qui dicit liberum hominem ex debi
to amittit debitorem in aliquo vel
nulli § quia vero ¶ Alie vero res
presentes et future corporales similiter
res personales usus et usufructus ff e.
et qui dominium non concedere C. de
usufructu et l. sed autem ¶ Fallit
in iuribus vicariorum priorum que
pignorari non possunt ff e. si is §
ult. nec agno potest pignus possessi a
creditore ff de usurp. l. cum non
solum § pignori quia non ipse possidet
ff qui satisdare co. Sciendum

§ Creditor ¶ Dator aut pignoris te
debitu solue s pign dept sine
culpa creditoris inst quibus mod
re co ob § vlt inst attu ect int
ptes q amissio pignoris liberat
debitorem C de pig act qui for
tuit ¶ Item impensas i pignore
a creditore fctas bona fide redde
dz inst i modatu sunt ff de pig
act l Si finitus / Et rem ali pig
noratam alii ignoranti pigno
rare no dz / Aliogn stellionatus
crimine potit accusari ff de cri
stelli l i et vlt n sit res talis
q sufficit vtriq ff de pig act
Si quis i pignore § vlt ¶ Iste
crimine stellionatus tenet debitor
qui sciens rem alienam obligat
sine domini voluntate vel rem ob
ligatam subripuit C de cri stelli
l ii et ff e l iii ¶ Creditor aut
soluto debito integre pignus
tenet redde C de solu pig l
vlt ¶ Integre ido dr quia p pte
debiti soluta p reliqua parte
totum pign remanet obligatu
C de distrac pig l qui dim ¶
Item dz redde pign no ali
obligatu nec deterioratu ff e Sitis
§ vct et l Creditor / Si restituat
pignus debitori creditor nichi
lominus pete potit debitu ff de
pact l iii Secus si restituat
cautio pignoris qa tunc videt
debitu remisisse C de remis
pig l creditorem et ff de pact
l ii Ratio diuersitatis e quia in
alto vtilitas in alto no ¶ Effruc
tus vos dant in ~~alium~~ sortem
computari debent expens et
posso dz reddi dno qui fructus
sorti potit ad eqnari licet res
p multos transierit creditores
j e Cum cont qz pmus creditor
no potuit pign obligare in
plus secdo creditori quam ei fuerat
obligatu j de donac int vi
et vxo imp et j de nu pub
q aut inst et j de reg iur
Nemo li vii ¶ Licet tam in
frauderz pignoris res vendit

re

et frequenter vsura comitti / quia for
ma contractus et comparatione pcii ad
rem et i tentoe contempta compheud
sit j e Illo ¶ Item pt recuperari a
creditore quicuq venit inst sit
venditu C de distr pig Si pig
¶ Vsusfructus est ius vtendi fruen
di re aliena salua rerum subs
ff de vsufr l i et hoc ius consist
i corpe suo sublato et ipm necce
est tolli ff e l ii et ido dr re
aliena / qa res sua nemini suit
ff de suit rus pdi nec q et ff
Si vsufr pet vti frui / Vtendi
ido dr ad dram vtilis dni qd
i rebus alienis habet vt em
phiteota e feudatarius q habet
vtile dni / fruendi ido dr ad
dram nudi vsus / qa nudus est
i vsu quam in vsufructu inst
de vsufructu § nudus et cetera pnt
vsuarii qz nec pnt vende testari
nec donare s victui e vestitui co
tenti esse dnt x q ii Expe hac
/ Salua ido dr ne in totum peat
sba vm tene refice edes qui
ad eum oms fructus ptinet ff de
vsufr § vsufructus et C e t qu
ad que ¶ Cautio est pstanda
sine res sit mobilis sine i mobilis
q vtar fruar salua rerum sba
ad arbitrium boni viri j e c vlt
et ff de vsufr quemadm a l i e
continet cautio istas cas vnam
de vtendo fruendo arbitu boni
viri / Aliam de restituendo finito
vsufructu ff de vsufr quemadm
a l i et l i e § hoc stipulo / Cuiusq
tn remitti q tamen cui ecciu
est pietatem redire ad fructuarium
ff vsufr quemad amit vsufructus
§ plane ¶ Item de fisco fruc
tuario ff ut legatorum seu fide l ii
§ Si ad fiscum ¶ Item si vsufructus
ptinet ad patrem i rebus filii C de
bonis que lib l fin ¶ Constituit
aut vsufructus i fundo rustico e
in edibus et in suis et in talis
rebus sz gemmis anulis libris
ff e tz si quis § i et ii et l
Statue ¶ Hiis quis aut que vsu
consumunt ipse vsufructus consistere no

pt. qr nc in re nali pt ee salua re-
rum suba nc in re omili. qr ita
dantr vsusfc. vt fiat recipient
vt vinu oleu et pecunia munata
que assidua quuntate consumuntr
inst. de vsusfc. constitunt. ¶ Ipse tam
vtilis ita constituntr vsusfructu. qa
ille cui dantr caucioi reb satisfdat
de tanta restituenda vel extimatoe
eadem rem vt j. e. t. vlt. et inst.
de vsusfc. § constitutr ¶ Finitur
morte vsufructuarij j. e. t. vlt. ¶
Item capitis diminutione maxima
et media / sz no mia inst. e. §.
finitr. Marie pt maior extatis
opari de qua habs xx. i. q. iij. Dicit
ci minori sn. medie extatis minor. vn
in p̄mo casu clericus amittit fructus
pbende sue. vt de ap. pastoalis
in fi. ¶ Nm si a sacramto pturbationis
tone remonetr j de cle. ex. iur
di celebrat dicit ut ibi § i. et §
remittitr sz nuc ipsis ptiu morte
vt de coh. cler. et mu. t. vlt. de
vt. j. de testib. § infirma v est
aut ¶ Fallit in vt casibus ut j
t. premio coctinet

De fidemissoribus

Dictum est quantr res p debito
subicitur nunc vide restat quantr
persona p alieno debito obligetr
ps sit p fidemissionem / Ideo videndum
est quid sit fidemissor / Et quis pt
fidemittere / Et ad quid fidemissor tenetr
et ad quid i. e. p quo fidemissit ¶
Fidemissor est qui aliena obligaoe
i sua suscepit fidem principali nichilo
remanente obligato inst. e. in prin.
et ff. e. l. i. et ij / Et differt in hoc a
mandatore. et constitutoe. qr mandator
precedit. constitutor subsequitr obligationem
/ sz fidemissor precede et sub-
sequi pt et c. gaudet vtrumqz inst.
e. § fidemissor / Si em principio
debitoe suo apud te spondeo fide-
missor ero / Si vo mandem tibi
vt ticio credas mandator sum / Si
qr ante obligatoem in me suscepero
et me p ipo libando constituo
debito eius constitutor ero ff. de
cst. pene l. i. ¶ Fidemittere
pt quilibet no phibetr qr hic eodem
prohibitorum est sic eodem de matrimonio
contrahendo j. de spon. ¶ Cum
apud et j. de voto lib. Nam si-
liusfam. pt fidemittere ff. e. si du-
bitat § filius prohibetr mlr ne p
aliquo fidemittat ff. ad vell. l. i. et
l. quamvis sz vd cerm et xxx
in q. v. mulierem ¶ Fallit in vt ca-
sibus ¶ Primus si ea decipiendi
intercipiat vt pote i habitu virili
ff. ad vell. l. vlt. et l. decipiendi
et C. ad vell. fin. et l. feminis ¶
Secundus si renuncia illi benefo C. ad
vell. Antique ¶ Tercius si elapso
biennio post fidemissiom confessa fuit
se obligatam esse vel p̄cipue
interessem aliud dedit p fidemissore
C. e. Si mlr ¶ Quartus si precium
pro ne accepit ut fidemitteret C. e. a-
liquis Ar i. ¶ Quintus fauoe libertatis
C. e. l. plt ¶ Sextus fauoe dotis
C. e. l. vlt ¶ Septimus si ams do-
nandi intercessit ff. e. sz si ego et
l. de ¶ Octavus si in rem sua vel
quasi in rem sua fidemittat ff. e.
aliquando et l. si p aliquo xx i. et l. si
mulieri ¶ Nonus si in nullo predatetr
ff. e. si mlr ¶ Item clerici et monachi
prohibentr ¶ Clericis eni fidemissiones
interdicunt. ab eccia j. e. c. i. et xxi q. i.
clericos / Si tn fidemissit tenetur
fidemissio j. e. c. ij. et in prin tn
clericis intse fidemittere tu conuenint C.
de ep. et cle. ioib. § in hac / Sed
nec regulares fidemittere non debent
j. e. t. plt. nisi necitas pt tenuit
tenetr eos ex p̄priietate alij sub-
venire lxxxvj di. non satis ¶ Sed
qr etiam sunt fidemittere pnt in
aut de sis ep. § aliud aut
et hic de lma abbate et maiore
pte capli alias eni monasterium non
no obligaret nisi in vtilitatem
eius pecunia fuit reddundasse
j. e. t. plt ¶ Item nc miles C. de
loc. et milites ¶ Ite nc astrictus
cure pt fidemittere C. loc. vnalis
Sed aut fidemissor obligatur intercedit
ff. e. l. ii. ¶ Fidemissor tenetr
ad id ad quod principalis debi-
tor tenebatr non aut in plus quam
in duriorem tamen obligare non pt

ff. e. cfidemissor tunc distingue utrum
fidemissor tenea de accessionis a'
erat iam debitum qum fidemisit
tunc tene ff de eo qd' c. lo. l.
ult. aut no erat debitum tunc
distingue, aut fidemisit i certam sum,
mam tunc in hoc et no in plus
tene ff. e. fidemissores l. y. aut
i omnes causas tunc no te ff. e.
si a colono. aut simplr tunc
distinguit. aut accessorium vel
mee obligationis tene ff de
eo qd' c. lo. certum capite l.
no eum. aut venit tamq reus
pru lis tene ff si c. pe l. vnum
aut offo iudicis distinguit aut
venit si nam actoris tunc tenet
ff. loc. qd. aut arbitrarie tunc no
tenet ff de eo qd' c. lo. certum
capite y. z. et si soluit fidemisso
res accessiones et damnum et
pete ab eo p quo fidemisit, q dz
ipm si nae in dampne j. e. c. y. t.
in pt usuras. qa de iure canonico
no te solue b. de iniuria debi
tores. nisi incepit solue. qr tunc
exceptionem pone no pt. ut i insi po
petit absolutionem mea b. de ine.
me. c. i. ideo pete posset usuras
et expensas quas fecit p totum
et ne esse sunt ff ma. si madato
s. cfidemissor et j. e. c. i. et in t
b. de foro cp. cu c. lanez h. vj.
¶ Item fides no dz ei si nat qui
fidem uel pactum no si nat ut sunt
venidat incarum b. de iniur. sub
pnet et c. quad et j de reg iur.
frust. li. vj. ¶ Si plures sint fide
iussores quilibz tene in solid. insti.
e. l. si plures, sz pnt implorae
bnfcm noue gstitois ut ut cos
actio dimida. C. de duobz reis
aut hoc aut vel epla diui adriani
qm est C. de gstit. pe l. ult. si
aut agit creditor gtra vnum tm
et i solid no exigat nichilominus
in solid. an tenet ff e. l. reg. et si
in solid. ab vno exigat ipe fide
iussor gtra alium fidemissorem i agit
nisi ei cedatur actio a creditore
ff. e. ut fidemissor et e. cessio faciendi
ante solutionem. qr post cedi no posset
nisi actum fuisset antea ut cederetur
ff de sol. mo destinc. ¶ Exceptio o
que competit reo gtra creditorem com
petit fidemissori et si eam obmisit
fidemissor sciens no hz recursum gtra
debitorem, ff. ma. Item et generalit et
hoc est verum in exceptionibus coheren
tibus negocio psone aut cohereutes
nec competunt fidemissori ff de excep
tio exceptiones ¶ Cfidemissor pt
age contra principalem i quatuor casibus
ut eum liberet a fidemissione. ¶ Primo
si diu stetit in obligatione ff ma.
lu omis. ¶ Secundus si reus incipit
verge ad inopiam ut in l. lucius
et C. ma. si p ea ¶ Tercio si fide
iussor condempnatus sit ut C. ma.
si p ea. hos tres casus habes
j. e. c. ult. ¶ Quartus si animo g
ret ff. e. si fidemissor in hijs casibus
age pt fidemissor ut liberetur an
solutionem, alr no pot. hoc est dt q
cfidemissor tenet ad satisfaciendum
nec prest ei si denunciauit credi
tori ut a principali exigat, nec ppt
hoc liberatur ff. e. si fidemissor cre
ditori alr no pot sz fidemissor
pnte debitore conuente soluendo no
dz conueni C. e. t. aut pnte
nisi cfidemissor sunt inter ceteri
uniuit C. de duobz reis stipl
aut hoc ita

De Solutionibus

Dictum est de obligationibus reum
et fidemissorum, nunc de solutio
nibus est dicendum. Et primo
quid sit solutio. Secundo eius spes
tercio qus solue possit, et cui. Et qs
eius effectus. et utrum indebite so
lutum possit repeti. ¶ Solutio est
reddicio eius quod debetur ¶ So
lutionis vero due sunt species, realis
s. et verbalis, vel s. et ymaginaria
¶ Realis sive vera est qua numeratur
quod debetur vel debebatur ¶ Verbalis
sive ymaginaria fit p nouationem
siue p acceptilationem ut habes ne ac
ceptum quod tibi debeo habeo accep
tum habeo acceptum qr scio insti
quibus mod. toll. ob. § i ¶ Fiunt
dam. n. p solutione habentur ut so
lempnis depositio C. e. obsignationem
sentencia recepta consensu partis
de no petendo s. necessario ¶ Sol

Solue dz p(ri)n(cipa)lis debitor et fideius-
sor ut i. t pro. i. ii. et iii. et ff de fi-
deius pot ¶ Item heredes eorum ut
in l. pt et j e t i ¶ Item et suc-
cessor debita ancessoris j e t i ita
tam si fuit p utilitate ecclie seu iniuste
fca cessio C. q. ii. hec mg por. e
hec pbare dz creditor ut t. pen-
e plt. Ipsi aut pnt cpelli ad
soluend & si soluerit liberabunt de-
bitorem ignorantem et invitum ff de
q° neg. g. Soluendo. Sz pone q si-
deiussorem no dedit nec het vn
solue quid fiet dic q si te dat
bonis et psset creditor q si puenit
ad pinguiorem fortunam q totum
psoluat dz admitti & ad exitum
si lata fuit reliquari j e cessandum
quia inanis est actio creditoris
qua excludit inopia debitoris
ut de rest. spol. oli. ii. Sz si pgea
puemat ad pinguiorem fortunam dz
solue ff de ces bo. je qui ¶ Sz no-
tandum n in quantum facere pt habita racio-
ne egeat ut ibi dr q no est
fraudandus alimentis cottidianis
ff de cess bo. q bona ¶ Soluen-
dum est ei cui debe vel de vo-
lunte eius alias tunc eum quam loga
man. tempe ut. ff. e. debitor q
vo creditore ignorante vel invito ante
soluit no libat ut de inmune ca te
v de hec ¶ Fallit in quatuor casibus s
ho. ¶ Primo quia pt solui adiecto
ut pote tu promitte mihi solue
et aut titio titig no het actionem
quia ei absenti no acquirit obli-
gao tn ei solui pt ff e. Si stipula-
tus ¶ Secundo si sint plures rei
pz uni solui ff de pact. si unus
ita pn ¶ Tercio si debeo t decem
et tu debeas cuidam alii ego pos-
sum illi solue et libabor ff de
neg. g. Si lib ho nisi ¶ Quarto
si soluero procuratori revocato si ha-
beam iustam causam ignorantie li-
babor ff si tpe emis q i priora
et si rem depositam vendidit
alii bona fide libabr C de pos
l. i ¶ Si rem ¶ Item qui quis
tenet ad alium duorum alterna-
te debitoris est electio et suffit

adimpleri ff de in dot plim s vet
et j de reg iur in alternatiuis h ii.
¶ Indebite solutum repeti pt si ie
qui petit pbet se indebitum ptinaz
soluisse nisi eius aduersarius soluc
inficiatus inde cinvat tunc difficilia
omnis incubit pbandi q debitum
recepisset j e t. vlt Sz tn q inde
bitum possit repeti distingue qa
aut soluit indebitum iure ciuili
pignorancia facti et no iuris tunc
pt repete quale est illud quod
pt retinui p l. falcidia C de iur
et facti ign. Cum quis et C ad l.
fal. error quia credebat se plus
here i hereditate quod hret aut in-
debitum iure nali tm ut e illud
quod p excepcionem pptuam obligamo
hoc fuit inuiata qui tale i debitum
soluit repetit j e t. vlt et ff
de pbat. Cum indebito aut i
debitum utroque iure quacumque igno-
rantia repetit C de cd indi l
i Sz si sciens se no debe soluit
no repetit q donare vide ff
de cd inde l. i. et ff de reg iur
cuius p errorem Aut soluit in-
debitum p excepcionem ¶ Sz debi-
tum iure nali sine ciuili siue
utroque tunc distinguit q aut
excepcio est tpalis q debebat
solue i pascate soluit alias no
repetit ff de cd i deb Indiez
et l. nam si quis cercius aut est
ppetua excepcio tunc disting
Aut est fauore lib ut pote mlr
fideiussit i fauore cuius statutum
est ne teneat si soluit p errorem
repetit s de ad uell quamuis
et ff de cd inde qui excepcioz
Aut odiosa ut in odium credi-
toris statutum est Si mutuet pe-
cuniam filiofam q no teneat
tam si soluit qualitercumque ignorancia
no repetit ff de cd inde s.
Excepcionem et l. Si is qui
Aut est indebitum ad maius ri-
gorem fuandum ut pote debeam
tibi x. et iusta qua a me sua
fuit g me lata si pcia scienter

solus non repetat quia forma de iure
civili est / et ideo ea que iure
naturali sunt tolli non possunt ff de cond.
inde indeb. et l. iul. aut multum
est an exceptio sit temporalis vel perpe-
tua ut puta promisi tibi x. si na-
vis venit ex Asia qui solvit re-
petit ff de cond. indeb. sufficit

De donacionibus

Dictum est de contractibus quibus
res titulo non gratuito alie-
nantur nunc agendum est / de
donationibus quibus res gratis transfe-
runtur / Et primo quid sit donatio
et unde dicatur / Secundo donationis
species / Tercio qui donare possit / Et
que res donari non possit / Quarto
donatio requirat scripturam / et qualiter
efficiatur / et ad quid donator tenetur
Et in quibus casibus donatio revo-
cetur ¶ Donatio est cuiusque rei liberalis
mera collatio nullo iure cogente
facta ff e. l. si donari / mera dicitur
donatio quia ex conditione facta non est do-
natio ff de admi. leg. Item legatum
nullo iure cogente dicitur quia si civilis
obligatio sola processit non potest agi quoniam
enim ff de cond. ... l. iii § sed na-
turalis ... si promisit dicit adimplere j.
e. t. i. / Magna beatitudo est dare quam
accipere j. de tele. misericordia enim Mathie
et xviij q. i. perditor / unde versus / Tempus
verus quicunque plane laborat / Det
capiat queat plurima paucia
nichil / unde Marcialis / Terencia
in comediis apud omnes nullus apud
te / Aliis sitis pocula nemo tua-
dant in redde vices vel desine vel-
le vocari / Dederis est semper fi-
ne nil quam dare / Sed qui dat
propter pretium providere et ... et mi-
nus perdit xviij q. vi. ex his
omnibus ¶ Donatio dicitur a dona quasi
doni datio ff de don. causa mor.
l. senatus § i ¶ Donationum alia
simplex et inter vivos / Alia causa
mortis sub conditione ¶ Donatio
simplex est inter vivos est quis rem
quam dono magis volo illum habere
cui dono quam meipsum ¶ Do-
natio causa mortis est quis rem quam
dono malo me habere quam cui
dono sed magis ~~...~~ dona-
tarium quam heredem meum ff de
don. causa mortis l. i. ¶ Donatio sub

condicione non valet nisi adveniente con-
dicione vel ea impleta ff de cond.
et de qui heredi § volt et l. item
sub conditione et fit sub hac forma
do tibi illud si feceris hoc ¶ Dona-
tio sub modo facta statim tenet et
non revocatur quamvis modus ille
servatur sed modo illo non completo revo-
cari potest C de don. que sub modo
l. i. et ij. et j de cond. appo. viij.
et fit sic. do tibi hoc ut singulis
annis hoc facias vel alimenta prestes
alioquin revocabitur ut ij et viij / unde
versus / Dato quam ut modus est si condicio
quia causa / ut do tibi x. quia servisti
michi et si sub modo donatio alie-
nari non potest a donatorio quia si fiat
revocabitur quia lex in donatione
dicit servari C de revo. don. l. i. et ij.
et j. de cond. appo. l. viij ¶ Sed pone
casum iuxta alienandi omnino pro-
pter debitum vel redemptorem captivorum
[illegible] potest res ista alienari
vel aliqua que sit tradita est ne sit
aliena vel aliter revocetur / Innocentius dicit
quod sit si etiam non habeat aliquas res
nec potest revocari xij q. ij. hoc ius
por. ... dicit et melius quod non in aut.
de non al. ... permittit si satisfiat
et nullum ... prima iura de vas. ...
¶ Donatio autem facta de ecclesiis non
vacantibus ab episcopo vel eius auctoritate
religiosis locis tenet et valet
ita quod post decessum prelatorum qui
eas tenent cedunt in usus religi-
osorum quia illi dum vivunt sine
causa spoliari non debent j e consul-
tationibus et j de reg. iur. sine
culpa li. vj. ¶ Donatio facta ecclesiis
et non possessoribus perpetua est et non re-
vocatur ... de his que fi. a pla-
tina ... et in eius capitula ¶ Si
aut fiat possessionis sine temporis prefini-
tione durabit in eorum vita x. q.
ij. hoc ius si prestatio et xvj. q. i.
possessiones ¶ Donare autem potest
quisque sine potestate vel prohibitione
donare non potest servus vel filiusfa-
milias ff si filius vel pupillus sine
tutore auctore ff de acquirenda do-

pupillus nec minor xxv annis et firma
fa alie ra ha l vlt ¶ Item nec
furiosus prodigus nec is cui donac
est inti dicta ff e modestinus et ff
de cu fur l iulius ¶ Item nec is
cui interdictum est alienac vt qui
est hereticus vel commisit crimen lese
maiestatis C de heret manicheos
et vj q i § viij et j de heret
ad abolendum et c vergentis
et c cum secundum leges h vj et C
ad l iul ma l vlt ¶ In aliis
casibus post firmam donac quibus non
pt ff e post conditionem et l dona
tiones § vlt ¶ Item monachus vel
conversus et qui professus renunciat
donac non pnt / quia nil habet
l iiij di abbi / et xix q ij nolo
et c non dicatis / nisi de licencia p
lati / ar xviij q i monachi / et de
q di v non oz vij v ¶ Si pro
curatores possunt dare quos credas
reffectum dictas dum in noie roldas
nisi habeat aliqua administracionem tunc
dicit facere immo quicquid sibi est ne
cessarius in tali parte est erroga
dum secundum illud date elemosinam
et omnia munda sunt vobis xij q i qui
tua nisi et lxxxvj di non satis
¶ Item si monachus de licencia ab
batis vadit ad scolas vel alibi
quicquid pt facere etiam credo quod
moderate tm arg ff ad mated' Item
si filius § qd di quod dicitur se conformare
aliis scolaribus vel peregrin
aut quos vivit xij di illa et yl
i di c i et concedendo licenciam eundi
ad scolas vel alibi intelligitur concessis
se ea que scolares honesti et pe
regrini facere solent ar s de of dele
gata ¶ Monachus non habens admini
stratorem nec est absens de licencia p
lati videz aliqui ege ad mortem
nec habet platum presentem a quo petat
licenciam quicquid pt dare elemosinam
credo quod sic quia in tali casu quilibet
tenetur pascere illum lxxxvj di
non satis v so qo et sic pasce
et in tali casu omnia sunt com
xlvij di ¶ Sicut hij ¶ Ideo monachus
non dat sed ei reddit quod suum
est xij q ij ¶ Quamvis ¶ Pone
ne quod petat licenciam a abbate pro
hibitus recepisse vr quod non possit dare
quia vel a bono dicitur cessare propter
bonum obediencie xj q iij quid
ergo / Item credo / quod tale preceptum
est contra deum / ideo non est obediendum
homini s ds viij di q quia et
xj q iij item resistit et c si is
qui p ¶ Sed a bono illo quod non
est contra preceptum deum vel quod est indif
ferens debet propter bonum obediencie
abstinere / sicut loquitur quia xj q iij
quid ergo ¶ Item dicas de vxore et
filiofamilias et mercenario si fuerint
prohibiti recepisse alias si non fuerint
prohibiti dic ut j de voto § prinn
cipes v qd go / ¶ Abbas nec platus
donac pt cum consensu tali vel plus
pt donac s tunc rei qualitas et co
rue considerando est diligenter attendenda
et secundum hoc donacio rata vel irrita
dicitur hec j e ceterum / Quod tamen eccle
dare non pt nisi det ad duos eccle
eiusdem nisi et parvuli xij q ij ecce
¶ Idem de episcopo dum tamen eccle
noceat non ledatur j e c ij et plt
¶ Donari aut non pt quod in aliquibus dom
diudum tussari non pt ff e medi
bus § vlt ¶ Episcopus vel abbas posso
nes ecclesie donare sine consensu ca
pituli nisi sit modica res preter
quinquagesimam monasterio quod vult de
novo construere et centesimam ecclesie
in qua elegit sepulturam j e c ij
pastoralis et c plt et s de hiis
que si a plt pastoralis ¶ Item si
per plures vel modicas donaciones
ecclesia quantum ledatur cum nulla pse
dampnum inferat dic quod quicquid
excedit l vel centesimam debet
renovari et nec j quinquagesimam
si ecclesia quantum j e c plt et xij
q ij si quos ¶ Requirit aut scrip
turam que scriptura vocatur insinu
acio donacio que excedit summam
quingentorum solidorum C e l plt §
vlt alias non C e l i / Sed excipitur
donacio que fit a principe vel principi
que quantumcumque sit magna non re
quirit scripturam C e sancimus ¶ Item
que fit causa vel piis locis a quo
cumque C e sancimus et in aut de non
al re et sancimus coll ij ¶ Perficitur
aut donacio mobilis vel sine
rei tradicione nisi e § pfinit ¶

wq

qo

qo

¶ Tenet aut donator ad rem traditam
nisi e. § i. et j. e. § i. nō aut deuict
tone ff. e. Aristo nisi incipiat dona
a pmissione ff. de vsu. bo. v. aut
q̄ vlt. nisi pactum fuit oppositum
C. e. l. i. / nec tenet nisi in quantum
face pt. habita rone ne egeat
ff. e. q. id. et ff. de re iudi. sunt
qui et l. vlt. cod. ¶ Reuocat donacio
facta etiam ¶ Primo ppt appositam
condicionem et deficientem j. q. di. appo
vij. ¶ Scd̄o ppt fili ingratitudinem j. de
sīa vemet et c. de hr et c. de
regularibus ¶ Tercio ppt insapien
ciam fraudem ut xvj. q. vlt. consti
tuit ¶ Quarto ppt dati enormitatem
xvij. q. ij. si quis irascit ¶ Quinto
ppt supuenientem filiorum natiuitatem
xvij. q. iiij. quicunque ¶ Sexto ppt dantis
impotenciam ut res sal. deberet vel
detur xvij. q. iiij. quesisti j. e. c.
ij. ¶ Septimo ppt cause defectum
C. de cd. qui q. d. cre. ¶ Octauo
ppt bñficiorum impugnationem C. de postl.
c. vlt. ¶ Donacio aut facta extra
neo vel filio quinque de causis reuocat
ppt ingratitudinem ¶ Primo si dona
tarius manus impias iniecit in do
natorem ipsum vulnerando ¶ Scd̄o
si atrocem iniuriam ei attulit ¶ 3o
si in suis rebus graue dampnum
dedit ¶ Quarto si vite periculum infer
re pposuit sicut pbantur j. e. c. vlt.
¶ Quinto si condicionem appositam nō im
pleuit / hoc totum habetur C. de reu.
don. l. vlt. ¶ Sit ppt ingratitudinem
i pugnat bñficium aufertur C.
de postl. c. vlt. et j. de excess.
pla. quē. ¶ Similit feudum ppt
vj. di. Imp. et legatum ff. de i.
ēf test. l. papinianus § memisse
¶ Sit qui prouinus i pugnat
redigitur in seruitute xvij. q. ij. libti
et C. de his nō ord. de familia
§ fi. ¶ Si vo filio iiij. faciat
donationem et postea transeat ad secundas
nuptias ex tribus tm̄ causis dona
tionem potest reuocare ¶ Primo si vite
eius fuit insidiatus ¶ Scd̄o si
atroces manus iniecit ¶ Tercio si
tocius substancie illius molitus e iac
turam C. de reuo. do. aut hoc
quoque ē in aut. de nup. C. §
mat. / al. donatio nō reuocatur
nisi e. § alie / quia donacio pfecta nō
reuocatur vel ptextu inpalis Sti
de reuo. do. Si donacionem et xx.
ij. q. ij. nec enim nec ex sola pma
reuocatur nec recepit condicionem
donacio pfecta et e. possessorem

De peculio clericorum Rubrica

Jctum e de donacionibus / Sz q̄
cltā de suo peculio donaē pūt
ideo subiungitur hic de peculio clericorum
vnde videndum est pmo / Quid sit pe
culium et vnde dicatur / Quot eius species / Quibus
bus clericis liceat peculium habere / et quid
de ipso facere possint ¶ Peculium hic
appellatur quod ab aliquo clerico velud
pprium possidetur tm̄ vsualiter et pprie
dicitur peculium filiorum et seruorum s. quod
pat concedit filio et dns suo ff. de
peculio p totum ¶ Dicitur aut pe
culium a pecunia et pecunia a pecori
bus quia pecunia antiquiore in pe
coribus erat j. q. iij. p totum ¶ Quatuor
sunt species peculij nam quoddam est pfecti
cium s. quicquid pat dat filio vel
dns suo ¶ Aliud aduenticium quod
puenit aliunde et de isto nō potest
filius vel seruus agere sz totum pt ad
dnm vel ad pntem ff. de peculio p
totum / de hoc nō pt facere testm vel
etiam elemosinam q̄ no te prius j. de
sepult. lic. et C. vlt. a vij. ¶ Aliud
dicitur castrense quod a parentibus et co
gnatis in milicia degenti donatur
vel quod ipse filiusfamilias in milicia ac
quisiuit quod nisi militaret acqui
siturus nō fuisset ff. de pecu. l. ca.
stre. et l. miles et in tali nichil pt
pat venditare ff. e. ex nota et pt
filius agere sine auctoritate patris ymo
etiam inuito ff. e. apulos § i. ppncia
¶ Aliud dicitur quasi castrense quod fi
liusfamilias ex aduocatione vel in iu
dicando seu docendo vel quocunque
alio modo rone sue acquisiuit / et in
quo et peculio pat nichil iuris habet
ff. ad mac. l. i. § nichil et l. ij. et
C. de inof. test. l. vlt. / et de hoc pt
filiusfamilias facere testm et elemo
sinam sit in tali pcedenti ¶ In isto
aut titulo loquitur de clericis qui habent
bona ecclesiastica et ista sunt dicta pe
culium / Nam aliud est quod pueniat
ab ecclesia quod pfecticium appellatur /
Aliud quod puenit aliunde quod
aduenticium nuncupatur / et post clericos

obtento p[ro]pter pie no[n] eccle[sie] zone ¶
¶ Sunt v[er]o clici peculiu[m] h[abe]ntes q[ua]e p[er]p[etu]is
no[n] remunerauerit j e c i et q[ua]si p
totu[m] / Illi aut[em] q[ui] remunerant uel
suo uel no[m]i[n]e eccle[sie] h[abe]nt peculiu[m] h[abe]ntes
j de statu mo[nachorum] cu[m] ad monasteriu[m] ipsi
u[e]l s[un]t administrator[es] aquirat uel no[m]i[n]e
eccle[sie] h[abe]nt h[abe]ntes peculiu[m] j de statu
mo[nachorum] mo[na]chi q[ui] v[er]o ¶ Item d[e]-
beant etia[m] facere de illo peculio qui
peculiu[m] h[abe]nt h[abe]ntes Distinguit[ur] / Aut
queru[n]t de bonis i[n] mo[nasterio] que acqui-
sivit p[ro]p[ter] quia[m] s[un]t b[e]n[e]fi[ci]i ecc[les]ia[rum]
et distinguit[ur] / q[ui]a aut habebat
alia bona aliunde q[ua]m ab ecc[les]ia
ut pote ex p[er]sona p[at]ris et pe-
culio castrensi / aut no[n] et v[er]o
habebat et emat re[m] i[m]mob[i]le[m] p[er]-
qua[m] fuit adeptus b[e]n[e]ficiu[m] deb[e]t
eccl[es]ie relinq[ue]re et ecc[les]ia pot[est] a[n]
vendicare / sine s[uc]cessor illi[us] v[e]l
e c i et ij / u[e]l si alio no[n] ag[er]e
comparauit q[uonia]m fraude[m] de facult[a]-
tibus eccle[sie] facere no[n] d[e]b[e]t no[m]i[n]e
alieno sic n[e]c no[m]i[n]e suo j e p[er]qui-
rendo q[ui]a q[uo]d a[cti]one no[n] lic[et] no[m]i[n]e
suo n[e]c alieno licebit j de reg[ulis] iu[ris]
quod alic[ui] li vj ¶ Si v[er]o h[abe]at bo-
na ex p[at]rio u[e]l aliunde et emat
re[m] immob[i]le[m] Distinguit[ur] q[ui]a aut
emit de reb[us] p[ro]p[ri]is / aut de reb[us]
eccl[es]ie / Aut tam de reb[us] p[ro]p[ri]is q[ua]m
eccl[es]ie / Si de reb[us] p[ro]p[ri]is emit et
cl[er]icus sit p[ot]est dare et relinq[ue]re h[ere]-
dibus xij q ij c u[e]l et q iij c[on]-
cor[dia] / Si de reb[us] eccl[es]ie tu[n]c deb[e]t
eccl[es]ie relinq[ue]re et d[e]b[e]t de h[oc] facere
s[e]p[ar]atam j e c ij et xij q iij c
Si v[er]o et c u[e]l / Si d[e] q[ui]bus
ta[m] eccl[es]ie q[ua]m ip[s]i[us] p[re]su[m]it[ur] q[uo]d de
bonis eccle[sie] sint empta xij q ij
c i et de don[ationibus] int[er] vi[rum] et ux[orem]
l et ff c quitq[ue] / t[ame]n h[oc] ad-
mitti[tur] p[ro]bac[i]o in c[ontrari]u[m] xij q i Sunt
manifeste / et si possit p[ro]bari int[er]
ecc[les]ia[m] et h[e]redes diuidat[ur] xij q
iij c i et ij Ideo tutu[m] e[st] ut ip[s]e
d[e] h[oc] faciat inst[rumentu]m ut ibid[em]
Aut q[ue]rit[ur] de bonis mo[bi]lib[us] tu[n]c de
vt j c xvi q de bonis ¶ Nota q[uo]d
cl[er]ic[us] si in p[re]dio eccl[es]ie ortu[m] u[e]l
vineam fecit i[n] vita sua fructu[m]
h[abe]bit j e c 2 finali

De testamentis et ultimis voluntatibus

Visum est de donacionibus int[er]
viuos et ca[usa] mortis / s[ed] q[uonia]m
donacio ca[usa] mortis sol[et] fieri
i[n] testis / Ideo c[on]seq[ue]nter de testis
e[st] videndu[m] / et p[ri]mo quid sit testa[men]tum
et vn[de] dicat[ur] / Quot sunt sp[eci]es testa[men]torum
Quot testes requirunt[ur] / qui[s] possit
facere testimoniu[m] / Qualit[er] c[on]ficiat[ur]
qualit[er] c[on]firmet[ur] u[e]l infirmet[ur] / Quis
sit effectus ultime volu[n]tatis / et ad
quid h[e]r[e]des teneant[ur] et p[er] que cogant[ur]
defuncti vol[unta]tem adimplere ¶ Testa[mentu]m
est s[enten]cia iusta n[ost]re ultime volu[n]tatis
de eo q[uo]d p[ost] mortem n[ost]ram q[ui]s h[e]redem
instituendo fieri voluit ff e l i ¶
Iusta s[enten]cia ideo d[icitu]r q[ui]a si e[st] iniusta
omnio est s[er]uanda xiij q ij ultima
¶ Ultima[m] e[nim] testamentu[m] h[omin]is im-
mob[i]le p[er]seuerat j de tes[tamentis] c[um] M[arco]
marth[a] et nil est q[uo]d magis de-
beat[ur] h[omin]ibus q[uam] ut ultime volu[n]tat[is]
lib[er] sit stil[us] c de sacrosanctis ec[clesiis] l i
et tam[en] ultima s[er]uari d[e]b[e]t i[n] aut
de imp[er]e q[ui] disponat t[ame]n si
impia u[e]l i[n]iusta Na[m] si p[re]cipiat
ossa sua c[on]culcari et iactari t[alis]
voluntas no[n] d[e]b[e]t s[er]uari ff de c[on]d[ictionibus]
inst[itutionum] c[um] q[ui]dam vel filiu[m] suu[m]
velit exh[e]redare si[ne] causa ¶ Quatuor
sunt cause p[ro]pter quas q[ui]s filiu[m]
exh[e]redare p[ot]est que c[on]tine[n]t[ur] in aut[henti]ca
ut c de ap[pellationibus] cog[noscendis] q[ui] causas coll[igere]
viij et h[i]s v[er]sib[us] c[on]tinent[ur] ¶ P[er]- w[er]
cutit accusat iniuria vel male-
ficiu[m] / Insidiis coitus desert cauet
h[er]eticis tollit / Scortum cum fidi-
cine[m] sobolem remouet h[i]c ¶ P[er]-
cutit ut si parentes manu[m] iniulit
¶ Accusat si eos accusauit t[ali]t[er]
de ca[usa] que no[n] sit ad v[er]sus pri[n]-
cipem u[e]l rem publica[m] ¶ Iniu-
ria u[e]l maleficiu[m] si ad maleficia
c[om]pisat[ur] u[e]l si maleficiu[m] efficiat[ur] ¶ In-
sidiis si vite parentu[m] fuit insidiat[us]
¶ Coitus si uxori u[e]l c[on]cubine ei[us] se
i[m]miscuit ¶ Desert si ex dilapida-
tione filii parentes c[on]tra da[m]pna
sustulerit ¶ Cauet si p[er]sona[m] u[e]l
debitor ei[us] i[n]q[ui]etu[m] pt fideiuss[or]e
noluit et h[oc] fac[er]e fideiub[er]e t[ame]n ad
filios masculos p[er]tinet ¶ Heretic[us] si
q[ui]s voluntate[m] parentu[m] u[e]l [con]sanguineos u[e]l

alios prevenerunt vel pro non sunt in
possessione ¶ Tollit si prohibent eos
facere testum ¶ Secundo si aliud hon-
rosum dixit tamen pubes noscet
eam incertitudine usque ad xxv an. ¶
no Si unque filia pater ayt quia precii
ut ipsam dotet secundum statum persone
et facultates suas ho. dicit quod sit
ff de ritu nup. qui filios inst. ¶
Tertia si pubes furiosus debita viaz
non impendit ¶ Quarto si pater de
certo reditu neglexerit alias ne-
mo potest expedire s. voluntate tes
morietur potest mutari quod ambulatoria
est voluntas testatoris usque ad mor-
tem j de tele. inst. cum matthe
et ff de adim. leg. l. ij ¶ Item non
sinatur si poniat aliquid contra inra
vel bonos mores vel ea que pie-
tatem vel verecundiam nostram ledunt que nec
nos facere posse credendum est ff de cond.
inst. condiciones et l. filius et j. e.
cum Rainaldus ad finem et in regressi j
¶ Heredem instituendo idem dicit quia
necesse quod heres instituatur alias non esset
testum insti detest. s. an heredis ¶ Tes-
tamentum quidem dicitur quod est testatio mentis
ut in aut. e. in prin. quia dispo-
nit de rebus suis si velit testa-
tor post suam decessum xxvij q. ij si
quis aliud et j. de tele. inst. cum
matthe ¶ Testamentorum plures sunt species
ut dicit inst. e. in prin. ¶ Hodie vero
dicendum quod aliud est testum militare
aliud privatum aliud solenne et no-
tandum j e. s. quia constituatur ¶ Mi-
litare testum est illud quod miles
miles dicitur inrae se non evitatum
morte pro salute rei publice ¶
Dicitur autem miles a militia vel a mille
quia de mille mares sterent et po-
pulus in militiam eligebantur ff de re mili.
l. j s. miles et talis est privilegium quia
in expeditione est in conflictu belli
vel vite periculo constitutus licet ei tes-
tari quo potest et vult e. de mili. test.
quamquam et sufficit nuda voluntas ff.
de re mil. l. j Si vero in expeditione
sit non in conflictu si j testatio vel
alibi duos testes saltem adhibe-
re ut testetur coram eis quem velit
heredem et cui legatum relinquere
nec tunc sufficit si simoribus simpli-
cibus dicit te heredem facio quia
sit vera militia subintelligatur ff de
re mili. divus inst. de re mili.
s. plane et s. idem privilegium Si non sit

in expeditione si domi vel alibi
inre. cum testari debent e. de re mili.
l. pri. et inst. e. s. Illud autem cum sit
cecus vel mutus sunt situs in ex-
peditione hoc privilegium licet ff de re
mili. l. iiij et dicatur hoc privilegium pu-
gnam redisse sit ab expeditione inst.
de mili. te s. Hactenus ¶ Septem tes-
tes requiruntur in testamento et quod re-
gulariter vij ut patet in hijs que no-
j. e. s. quia constituantur e. de bo. pos.
no si t. l. ij. Si quid ad nos de bonorum
possessione cum hodie de iure cum glebis
admittatur ad successionem inst. de successi.
que ab inst. de fi. si admonendi s.
fi. dicit si ho. quod in tribus tabulis pervenit
ad nos ¶ Primum cum quis capite minutus
fecit testum et postea decessit filius vel
ciuis romanus et sue potestatis inst.
quibus mo. test. infir. s. non tamen ¶
Secundus cum quod sub conditione constitutus
est Nam licet conditio defecerit pretor per-
mittit bonorum possessionem secundum tabulas
ff de bonorum pos. si ta. l. ij s. j ¶
Tertius cum postumus preteritus nasci-
tur vivo testatore et post decessit qua-
mvis ruptum videatur et heres de iure
civili bonorum pos. non possit petere si
tamen concedit ff de iniusto rup.
s. filio ¶ Omnis potest facere testum preter
eos qui donatorem facere potest quod dicit nec
s. de donat. s. donare autem maior
xiiij an. inst. sit in potestate alterius
potest facere testum non autem filiusfamilias
nec servus nec surdus qui nullo audit
nec mutus Nam si hi duo vicia con-
currant valet testari non potest cecus
si beatus sit et ex accidenti contingit
vel si surdus iam sit vel mutus nec
perditus tamen a nativitate sit admissa
inrae e. quod test. fa. pos. per totum
¶ Item nec usurarius quod dicit ut j.
de usu. s. Item non prius // Item nec
captivus si ho. ff hereticus non potest e.
de here. autem gazaros, Sed sum inmor
sunt dispensare / Dant est species quod re-
mittatur et tunc potest testari s. de here.
excomunicatio si vetetis aut non est
species et tunc non potest ac ff de edil.
edit. si fugitivus ¶ Item nec is qui
penitus renunciat potest facere testum j. e.
quia in sedentibus et etiam quod vel
quia intestabilibus e. de fratres et
aut ingressi ¶ Sed si filios heres
instituatur monasterium nullo condito testo

pmitti ei pgea bona dimide in
aut de sac. epi § tri qua mlt
et xix q. iij. Si quis vir. Item
de ho. ¶ Si filios no heat quoqz
an pfessionem infra annum tn ad
hnc ad seclm reuti posset j. de reg
btamnig et c. ks qui li. vj. n
fecit pfessionem tacite vl expsse in
fra annum j. de reglar. gstitucionem
ss in aut li. vj. et de voto q vo
tu e li. ¶ Itemd de hermit et soli
tariis qui prius no renunciauit n
se alii religioni appbate tradide
rint vitam mutado dic q pnt fa
ce testm e. xv. q. iij. § ecom pau
lus. q si guiassent et matn tenet
j. de voto quod votu li. vj. Et bre
mit qui no pgibe testari pt ar.
ff. de his qui sut sui vel alie iu
li. i. et ff. de pecu. milig. pt aut
filiusfa facere testm de peculio
castrensi vl q. c. e. l. ple et d
in of. test. l. vlt. dic ut s. t. prei
ss quar v aliud dr. & c. de adno
dn. in l. fero ¶ De bonis aut
clericorum in ebg vero possunt face
testm cum hut bnfi ecclia tm dis
tingue aut sut bona obuenientia
ex patrimonio vl artificio vl aliunde
q ab ecclia et tunc pt disponere
s. volutatem sua et face testm
Aut ia bona venunt rone ecce
et tunc inre testi no pt donare
sz ca ele de gsnetudie appbata
paupibg et no religiosis locis et ill
qui ei vincti fuerunt siue sint
gsanguinei siue alii aliqua pnt
donare j. e. quia nos et c. relatum
s ligt et ss ecclm et c. ks gsisti
alis dr ecce dimittere j. e. Cu
in officiis et c. relatum insi. et dent
hoc v ut pmittit dedint successorg
reservaci n pntz vl gsuetudo ap
pbata dedit epo vl ar q post
reime s. de of. ord. pru li. vj
et j de v. sig. Cu de benefitate
tn de gsuetudine s. pe in regno fra
cie clici pnt face testm et legare
res mobiles ecce et res quas sub
umbra ecce acquisierunt quomodocumqz
voluerit de imobilibus dic ut s.
t. ppri § quid deat ¶ Item pat
pt sic inpubere face testm du
tam facit s. inst. de pupill.
subst. § igr et ar. j. de sepult.
in nra ¶ Itemar gsueta testm dist

vero velit face puatu seu intu
patiuum testm i. sn solemnite scriptu
vel sn scriptu sufficiunt vij testes
lrimi inst. e. § vlt. et c. e. hat
consultissima p intupatum du mo
pntes fuerint et rogati ff. e. he
des § plt in aut. de test. § et
licet ¶ Sz nota e q vno contextu
fiat i. nullo actu exo in medio
th no notet si testator vl testis
nalis ponderis depositione inter
veniente egerit vl breuis lan
guor vl donatio mediate quia
mtpolog vno gtextu intelli e
fctm c. e. Cu antiquitas et ff. e.
heredes § si. ¶ Aut velit solemnit
testari et tunc nece est q i scripte
indigeat et q nom hedis et dig
tates scribantur p testatorem vl p alm
vice sua c. e. l. inbemg et req
runt ta. s. q testes vnu gtextu
interveniat masculi pubes et libi
et in eorum pnta fiat q testator
et testes subscribant vl alig p eis
q vij sint nri et vij signacula
apponant inst. e. § Sz tn pan
et tabellio in nro testium gputa
ff. e. domnog et esspollet duobz
testibus s. de pb. qm gtra dic
intellr c. e. hat gsultissima ¶ Sz
si testator s. ho nolit q testes
volute sua sciat pt tacita testi
clausam testibus repntare et dice
hic est testm meu rogo ut sub
scribatis et si ipe vl alig p eo
tn ipis subscribentibg subscripsit
valebit c. e. hat gsultissima et
si appa manu totum scripserit no
requirit alia subscripo c. e. Cu anti
quitas ss si. ¶ Ista solemnitas fallit
quia testm militis in bello fctm
valz lz nullo teste interveniat
dno de volute sua appeat p
scripturam i. clipeo vl alibi c. de
mili. te. militis dic ut s. § tepore
¶ Item vnus sufficit si coram inpatore
vl epo fiat c. e. om ¶ Item
qnqz tres vl quatuor vl pauciores
s. diusas gsuetudines et leges muni
cipales vl puilia pnape c. e.
l. no spali ut i testo laycorum
vl rusticorum c. e. l. vlt. ¶ Item
fallit in ecclia q si reliquitur ecce
vl piis locis duo testes vl tres
sufficiunt j. e. Cu ecce et c. relatum

¶ Sed contra quia in ecclesia et in pretore iudice attenditur C. de sacros. ecc. et generali et quia te ff. pre. ¶ Si quis imperatorem ¶ In hac materia sic distingue cum queritur utrum voluntas testatoris nunc solennis sit ad implenda vel tenenda refert utrum agatur in foro ecclesiastico et inter personas ecclesiasticas et tunc duo testes vel tres sufficiunt ut e. Cum esses et sequitur corrigitur C. de sacros. ecc. et generali. ¶ Aut in foro seculari et inter seculares et tunc iudex secularis secundum legem suam iudicabit illos arg. in aut. quo ordine epos in prin. coll. i. Aut in foro ecclesiastico et inter personas seculares et tunc si seculares sint de temporali iurisdictione ecclesie secundum canones iudicabuntur extra de foro comp. qui clericis et arg. extra de ele. Cum ecclesia quod intelligas etc. si laici subiciunt se prorogando iurisdictionem episcopi sicut dicitur extra de fo. compe. si prorogatio. Nam tunc prudentie est tamquam si ordinarie cognoscet extra de off. dele. p. et extra et ff. de iudic. l. i. et ij. non dicitur ecclesia a partibus quod secundum leges volebat iudicari arg. extra de eo qui mittitur in poss. causa rei servande et vlt. Si vero agatur inter clericum et laicum reum in civili foro quia forum rei sequitur actor extra de fo. comp. Cum sit generale iudicabitur secundum leges ex ope relicta ecclesie et ad personas ecclesiasticas in quibus in utroque foro duo testes sufficiunt ut e. Cum esses et c. Relatum et in hoc tamen canones possunt corrigere leges in aut. quo ordine e. Rex i. coll. i. et j. de fide n. ista vel dic si hoc quod in omni causa sufficiunt duo testes vel secundum leges non suspecti sed omni exceptione maiores ut in q. iij. possibile et c. nullam et quod dicitur quod plures exiguntur quam in ipsis sint suspecti. ¶ Non autem videtur decedere intestatus qui testamentum fecit in aliquibus dispositione committit ut e. Cum tibi sit ... sit testamentum et sufficiat ad tenendum aliquibus ut quibus annuat testibus presentibus vel dic decedere testatus in hoc dicitur testamentum nuncupativum C. qui te. fa. possunt hac consultissima tamen si vellet facere testamentum solenne cum heredis institutione tunc in voluntate heredis debet ponere non aliquibus alias non valet

ff. de hered. insti. ¶ Illa institutio ¶ In codicillis sufficiunt quinque testes nec requiritur heredis institutio nec substitutio C. de codicill. l. vlt. tamen illud quod supra dictum est si. tamen in ecclesia confirmatur c. cum sint codicilli Re. extra de testibus si duo v. vel in codicill. ¶ Confirmatur testamentum per mortem testatoris non aliud sicut dictum est j. de elemosinis cum marthe si testamentum et ante mortem quinque mutari potest etiam si pacto convenit ne mutetur C. de pa. et pactum quod etiam si sint per principem confirmatum C. e. omni quia hac lege sibi dicere potest ut a priori testamento sibi recedere non liceat ff. de l. in si. quia in pri. voluntas enim testatoris usque ad mortem ambulatoria est ff. de adim. le. l. iiij. ¶ Infirmatur autem si non est bene factum tamen infirmari non potest quod firmum non est C. e. Cum vnquam et l. Consumpsit et si bene factum sit durat semper non infirmetur instituit quibus modis test. infir. in pri. ¶ Infirmatur autem vel irritatur maxima vel media capitis diminutione sed et minima ut si testator post testamentum arrogetur si tamen testator fiat civis Romanus per sui ... et a quibus legibus ... voluntatem confirmavit valet testamentum instit. quibus mo. testa. infir. si alio et si non tamen. Nota differentiam inter maximam mediam et minimam capitis diminutionem. ¶ Est autem capitis maxima diminutio cum aliquis simul et libertatem et civitatem amittit sicut qui efficitur servus pene propter delictum suum vel quia propter ingratitudinem redigitur in servitutem. Maior vero sive media est cum civitas amittitur sed libertas retinetur ut quia aqua et igne uti ei interdictum est vel in insulam deportatus est ¶ Minima est cum nec civitas vel libertas retinetur sed status hominis mutatur ut in eo qui cum sui iuris essent facti sunt alieni iuris inst. de cap. dim. si maxima et si maior et si minima ¶ Item infirmatur agnatione postumi C. de postu. l. i. Idem si testator adoptavit

ullum qui ab intestato venirent e.
de opta. tn ad optimis. ul arroga
nerit. Exnemp inst. qbus mo
te infir. § i. ¶ Item p pm testu re
nota. p m inst. quibus mo test. infir.
§ sz si quis ¶ Item si filius i pub
ptate qstitutus p teria de inosto
imp. test. l. i. et vlt. tuc ullum est
ipo iure / ul pt i pugnari p querlam
i officiosi testi. ff. de inof. test.
l. iiij. / sz quia illa solemitas de
iure tavionis de qo vrunt i ptibus
gallicanis ut ul de qsue te qe
est optra legn nutpres e. d' qsue.
Cu dilectus / ymo filius liumg sine
testo succedit. l. q sit sit le. tam
que lator p ven lez et t ido tenga
vbi plene d' ht. et ido i az mar
hic obmitto pter i a qe supius
dixi ¶ Effectus aut testamti ul
vltie volu tl est ut si ead pmitte
et ei oio stet. j. e. Nos quidz et
dm. q. ij. vltra si insta sit ut
no. B. e. § i. ut est testm n i eo
hes instituta. ff. d' iure co. l. si.
¶ Instituti pt lib' sumus miles cle
ricus et eccia et paupes i gnali
et plures aj de hc inst. d' hed.
qli. et dif. § testi. e. qui testi. fa
pos. contra hedes et e. d' ep. t
cle. l. ido q et l. nulli ¶ De insti
tutonibus et substitutonibus et de
quali quarta dic ut j e. Kay
miq et c. Raynaldus a glo t
c. si pe famili li. vj ¶ Item tenet
heres volu te defuncti adimple
re. q. ij. vltima / Item sit filius
sine comq hes te ad oia de
bita defuncti psolueda Ome
sint ex contractu ul quasi sine
ex maleficio ul qi B. de pign
ex libe et de solutoe c. i. et j. de
sepl. c. vlt. / Et si no sufficit he
ditas ad debita psolueda / Disti
gue / aut fecit inventarium et tc
no te vltra vires hereditatis /
Aut no fecit et tnc te e. d' ine
de lib. bumg t j. e. Raynaldus
§ plt inst. In iudicio tn anime
no te si ho. vltra quad ad ipz
pvenit de hereditate dic ut j.
de vsu § te. ¶ Sz cui dz pmo
solue hes an debitoribus ul dapna
passis ul legatariis dic sm ho
q pmo debitoribus satisfaciendum
est ¶ Sedo dampna pass i foro
qtencoso et qo insolid sm aqua
de creatoe ¶ Tertio legatariis t
aliis qui lucrativa causa p secuntur
de tracta falcidia si inte fuit
de legatis qua i a gravari no
potuit ut dicit glosa j. e. Ray
mundus ¶ Sz pmus creditoribus
¶ Pmo satissi debzt ¶ Sedo sis
et sic p ordine et hc si simul
veniat creditores et legatarii
qr si sepatim libat hes solue
do cuilz venienti. du tam sit sine
dolo. qr si factu no est qtinue ut
aliquid de hedite subtraxit i quo
tam i duplu tenetur restitue
re. qs reclamit. alr de ipso no te
satisfacte ho venientibus licet i
iure potiores sent. qm tn et
adusus creditores potiores ul
legatarios quibus satisfactum est
heat actiom et ul qua heden
si penes eu aliquid de hereditate
remansit deductis expensis
necesariis. h. pbam e. de iur. deli
bumg e. de poi. l. si. et d' codicill.
l. si § plt. ff. ad trebell. l. i. § si
et ff. de his qe in fran. cred. q no
aut § pacd ¶ Sz nunqd hedes
tenentur quilz i solid creditoribus
dt ho. q no e. de hed. actio.
l. i. et ij. ¶ Fallit i quinq casibus
¶ Pmo si aliquid i diduum a ob
ligatone ff. de v. ob. In exe cu
tonibus ¶ Secudo si res q resti
tui debzt ab vno i solid possi
deatur e. de hedi. ac. l. ij. et
ff. qmod. si in § hes. etiam
istis te hes i solid ¶ Tercio si
alimenta legata sunt ab vno in
solidum ul a pluribus p partibus
pnt peti ff. de ali. lega. l. iij.
¶ Quarto si testator ab vno he
de legavit creditori hereditaris
amio qpensandi ff. de le. ij. ti
ab vno ¶ Quinto in expensis
funeris ff. de rel. et sup fun.
quot. et l. vlt. ¶ Sexto si he
des ul executores testi solue
ul emedare different denarios

testacionis i ꝑpriis negocijs occupe
dentes dēt p locorū epos ad satis
faciend et voluntatem defuncti
ad implendam monitōe pmissa
sunt cogendi. vel si ꝓhibuit testa
tor ut j. e. tua nobis et c. plē ¶
Itē si testator rem alienā lega
uit nunquid tenet̄ heres eam ꝑstare
Distingue vtrū testator ignorauit
rem ee alienā. et tūc non tenet̄
heres n̄ iſ forte cui relinquebat̄
eet ꝑsona coniūcta puta vxor
vel alia cui erat d̄ suo tm̄ relic
turus qr̄ tūc tȝ legatum ɛ d̄ leg.
Cū alienam. vel nisi res aliena
eet heredis qr̄ tūc tenet̄ heres ff de
l. ij vniꝰ ꝯfamilia § si rem
tua ¶ Itē si qd̄ sit int̄ heredem et
legatarium de scia testatoris pba
re dz legatarius testatorem h̄
sciuisse nisi ꝯ̄ leg § qꝫ aut ¶
Itē quid si res cuius est res non q°
vult eam vende. vel vult s̄ ꝑ
magno pcio tūc tenet̄ heres ꝑstare
officio iudicis inxa estimacōz ff
de l. ij non dubiu § si et c. sedi
coll. nisi sit res cuius cmeracio ro
hetur. ꝯo si res ecclīa legat̄
nullum est legatum ꝯ̄ de re. et non
al. c. ij. et j. e. Relictum ¶ Item
dz cogere heredem vel executores
testi ad voluntate defuncti adim
plendam. Et hoc epus in pñs caus
et infra an. a tpe monitōis in
meandiꝫ quo elapso ipē met dz
exequi et ad fructꝫ heredibꝫ int
dicat j. e. si heredes tua nos
et c. si heres. vtiaꝫ si testator
interdixit ne epus intromittat
se l. e. tua et in aut. d̄ ec
cmer. § ꝯin aut coll. ix. et
creditoribꝫ fiant satisfieri sic
testator precepit j. e. heres ¶ Et
possit facere vnum executorem vel
duo ad mortuo. vel i remotis
agente. vel ad exequi nolente
ne forte voluntē testatoris impe
diri ꝯtingat n̄ testator aliud
expssit ¶ Religiosus vero execu
tor ee non pt. nisi d̄ lícīa sui
superioris petita et obtenta. j. e.
Religiosus l. vj. ¶ Item quid si q°

testator quedam Abbatem vel aliu
i dignitate positu sine expssione
ꝓprij nominis. postea iste abbas decess
sit et alius substituit̄. nunquid iste
substitutꝰ potit ee executor vr̄
qꝫ sic ꝯ̄. de of. dele. cum abbas ¶
Sed tamē vide qꝫ iste testator
elegit industria abbatis. cꝫ loga
dra est int̄ artifices ff de sol.
l. int̄ artifices ꝯimor distinguit
Aut iste abbas vel platꝰ erat affis
vel ꝯsanguineꝰ defuncti. et tūc sub
stitutꝰ non pt ee executor. Aut
non erat ꝯsanguineꝰ. et tūc pt ee
executor ar. j e Requisisti v. i.
¶ Et nota qꝫ si relinqt aliquid
in testo ecclīe bte marie et sint
ibi diuse ecclīe eiusdē nominis
et dubitat̄ de qua intelligit. Sta
bitur paupiori in aut de ec.
titu § si quis i nō. Itē si non
appeat paupior. Epus tm̄ volunt
potit assignare ff de reb. et sup.
fu. l. vlt ¶ Relictis de bonis ecclīe
testari non pt j. e. c. i. et ij. et c. cū
in officijs et duobꝫ sequētibꝫ. et
si intestatꝰ decedat sui heredibus
ꝯpetit ad bona que dz intuitu ꝑ
sone que venie pnt ab intestato
ecclīa tm̄ ꝯmerat dz omnia habe
j. Ex pn. c. i. ¶ Tercia bona debe
aut dimidi si ꝯuenit plurībꝫ ecclīis
et int̄ epum et ecclīam et capellas
relicta i testo epo et ecclīe siml
vel separatim vide qd̄ dr̄ j. e. Re
latum insi. et c. Requisisti ¶ Itē q°
vtrū epus vel sacdos possit habe
quod sibi relictum est a testatore
et de aīe michilominꝰ relicte ca
nonica pete porcōz. Distinguitur
qr̄ Aut legauit sub ꝯdicōne ut
ea sola essit ꝯtentꝰ et ipe ac
ceptauit. tūc non potit pete. qr̄
vr̄ acceptando alijs renunciasse
ff de in of test. si pt. § vlt.
Aut absolute et tūc legatum
et porcōm sibi potit vendicare
j. e. Requisisti. Et vā sunt insi
in sexaꝫ modicū quid relinquit
vt porcōne debita fraudaret̄
Itē ꝓbant̄ j. e. officij. tm̄ de lictis
ad ꝑpetuū cultū diuinū et vij.
c. c. ccc. non pt exige quarta

nisi in scandalum et scriptum j e c. ult.
quia dolus et fraus non debet alicui
patrocinari j e offitij. ¶ Nota quod si
aliquis quem testari prohibuit ab
eius hereditate repellitur. ex. di. qui
aliquem test. prohi. li. et ij. Insti. ti.
lib. testamentum quod clara ponatur et
questione va scriptum fuit roboratur
dum tamen expresse non fiat contra
iura ff. de le. i. nemo potest si
non valet iure testi. valeat sal-
tem iure codicill. vel ultime voluntatis
ex de codicill. l. ult.

De successione ab intestato

Dictum est de successoribus ex te-
stamento, sed quia multotiens in-
testati decedunt, videamus
de successoribus ab intestato. Et
primo quot modis dicatur quis intes-
tatus, secundo an moriente clerico ecclesia
succedat, et in quibus rebus, et quomodo
deferatur hereditas iure cognationis
vel agnationis. ¶ Quatuor modis
dicitur quis intestatus quia nullum omnino
fecit testamentum vel fecit sed non iure,
vel iure fecit, sed postea ruptum est
vel non est ruptum, sed heres noluit
hereditatem adire ut aut. de suc-
cess. ab int. in prin. coll. ix. ¶
Sed quia etiam moriente clerico
succedit. Dico si non supersint agna-
ti vel cognati nam hi potiores
sunt in successione xij q. v. et c.
ult. et q. ij. quoniam et j e c. i.
¶ Item vxor clerici etiam prefertur
ex de ep. et cle. c. quis presbiter et
hoc verum est quando bona ecclesie et clerici
apparent divisa xij q. i. sit ma-
nifeste. Si aut sunt permixta
distinguitur ut ex de pecu. cle. c. quod
debeat. v. si vero tamen si dubitetur
quid et quantum habeat clericus tunc esse
quod aliquid extitus acquisierat.
dicitur totum peculium dividi in quatuor
partes. quarum vna episcopus habet al-
teram ecclesia cui serviebat tertiam
pauperes quartam parentes si ydonei
sunt. j e c. ij. puta hec tua xx
iiij. q. ij. Sane j de heretic. si
quis episcopus dicit ut j de heretic.
si praeitur. ¶ Sed quid si non agnatos
et cognatos dicitur quod super bonis
eo perinentur per ecclesiam si ipsa possi-
deat ex. de pecu. cle. c. j ij et iij
et xij q. v. quoniam. Sed si cogna-
ti possideant vnde habet ecclesia
petere in tercium xij q. v. nulli
et j e c. fin. ¶ In quibus rebus
clerico in perfectione indistincte
tum de his testari non possit
quod dicit non ex. c. prox. si de
bonis. et ex. de pecu. cle. si qua
debeat i ... castrensi ¶ Si non
fecit testamentum vel fecit si non
valet quia furiosus erat, ecclesia
cui serviebat deficientibus cogna-
tis et agnatis succedit. et expo-
nitur ecclesie agere potest j e c. ultimo
¶ Idem tamen quod qui aliud testari pro-
hibuit ab eius hereditate repellitur
ex. di. quis aliquem test. p. l. iij.
hereditas defertur iure agnatorum
vel cognatorum. ¶ Primo succe-
dunt descendentes ¶ Secundo ascen-
dentes vna cum fratribus ¶ Tertio
collaterales proximiores in eum de
gradu qui ab int. Si deficit his
deficientibus vxor succedit ex vi
vir et vxor l. i. postremo fiscus
de bonis vacantibus l. i. l. xj. nisi
de pacto vel consuetudine ecclesie aliud
obtinetur. ¶ Sed utrum bona epi-
scopi devolvi ad collegium ma-
ioris ecclesie moriente episcopo dicitur
quod non. Immo dicunt succedi successori
xij. q. ij. hoc. hinc placiti de
canonicis et c. fund. et ex. de off. ord.
pnti li. vj ¶ Sed utrum quid de bo-
nis archidiaconi. Distinguitur aut
sunt distincta et divisa a ca-
nonicorum, tunc dicunt successori spectare
ar. ex. de resp. edocti. Aut sunt
quia omnia bona archidiaconi
et canonicorum tunc ad capitulum de-
volvuntur ar. xij q. ij. Cum co-
gnoverit et ex. de dec. cum in
tua et vm di que q. morum

De sepulturis

Dictum est de morientium suc-
cessione. Sed quia morientes
necesse sepeliuntur, ideo subiun-
gitur hic de sepulturis. Et vi-
deamus quid sit ius funeran-
di. Et quid sepultura, et quid

ius sepulture / ecclesiis inditatur
sepultura ecclastica / et apud quam
ecclam quis debeat sepeliri, et quid
de canonica portione ¶ Ius funeran,
di est ptas sepelliendi in cymiterio
proveniens ecclesiis ex assignacione pon,
tificis xiii q i c i ¶ Et tamen eciam ecclesiis
maioribus ecclesiis assignat cymite,
rium vel pedum p circuitu / Capellis
vero vel minoribus ecclesiis xxx ut
xvii q iiii Sicut antiquitus / Et
qui locus ecclie conservatur dz illud
cymiterium assignari de q di i ne,
mo / Similr competit ius sepeliedi
vel ecclesiis quibus a iure et pivilo
est concessum ut ecclesiis seu capellis
predicatorum et minorum j de ex,
cess pla nimis iniqua / ecclesiis
vero sunt privante quibus no competit
ius funerandi qr carent cymi,
teriis ut sut capelle in castris /
vel in civitatibus vel sicut loculi q,
stitute et alia oratoria quibus
ab epis cymiterium minime assignat
xvii q iiii quicumque ¶ Ius se,
pelliendi est ius mortuos infe,
rendi in aliquem certum locum ff de
mor infer l i et ii et qr p tot
¶ Sepultura dr locus sive terra
in qua fit sepultura si in tali ter,
ra necessario fuit aliquis sepultus
/ nc alis est locus sacer ut cymi,
terium licite vendi pt et p cap,
tum recepi quia no est religiosa
vel sacra si parens dic tl locus ff
de rel et sup fu l ii si pnem
et xii q ii cum em in tali
terra aliquis sepultus fuit et de
voluntate eius cuius erat locus
sacfectus est c de relig l ii et
ff e l ii si vero et si alius iure
vendi no pt nc obligari ut vo,
lunt inra pdam ut j q i decim
et j e c plt ¶ Idem de terra cymi,
terii que religiosa et sacra dr lic
in ea nullus sit sepultus xvii q
iiii quicumque et c Sicut antiq,
tus / et talis terra vendi no pt xvi
q ii questa est et c precipiens ¶ Ite
dic sepultura officium sepulture
que similr vendi no pt / si clici
ad hoc teneant tu heant bn
ficium ab ipa ecclia ymo symoz
committent j de symonia no satis
et c Cum in ecclia et xiii q ii
in ecclia et c questa est / Si
no teneant ad hoc rone bnficii /
pnt tn accipe pcium qr de suo q
fare no tenent xiii q ii caritate
et x de prescrip / cum ex officii et
adde quod dicitur j de symo si
vel sacerdos et si certi hant ¶
Item secundum hosti tumba marmorea
vel lapidea dr sepultura et h
vendi pt Si nullus in ea fuit se,
pultus Secus aut si aliquis in
ea fuit sepultus qr tunc est locus
religiosus xiii q ii questa e et
c precipimus et ff de relig l ii ¶
prohibent aut in xvii casibus aliqui
in cymiterio sepeliri ¶ Primo e fures
et latrones j de furt fures dr
ut ibi si pena v pena canonica
¶ Sic in hiis qui moriunt in tor,
neamentis j de torn c i dic ut
ibi si vult v pena vero ¶ Tercio
in raptoribus ff de rapt Simp
dic simil ut ibi si plt nota
¶ Quarto in hiis qui seipsos
gladio occidunt vel precipitando
vel suspendendo ex desperatione
vel indignatione vel p suis sce,
leribus interficiunt xxiii q v
placuit / Secus vero si ei casu
vel simili modo vel furia se pr,
ecipitaret et occideret j e ex
pte ¶ Quinto in hiis qui pi,
bros instituunt in testo tutores
filiis suis l xxx viii di neque
aput ¶ Sexto in quorum quez
constat in pecto morali decessisse xx,
iii q ii no extimemus et c pro
obeuntibus ¶ Illi qui excedunt
in excratione poti no dnt in cy,
miterio sepelliri / ymo si sepulti
fuerint et eorum corpa possint
ab aliorum corporibus discerni
debent exhumari et iactari p,
cul ab ecclia sepultura ¶ Si aut
discerni no pnt tunc melius est
ut remaneant quam ossa fide,
lium exterminentur j e sacris
hoc est verum nisi nisi appeant
signa penie / tunc possent post
mortem absolvi et in cymiterio

i cimiterio sepeliri j. de sen. ex-
a nobis ij. dicit ut j. § nō ꝙ in
articulo ¶ Septimus in hijs qui post
mortem committuntur de heresi xxiiij
q. ij sane pfert ¶ Octavus i he-
reticis qui in vita de heresi commi-
tuntur Idem i receptatoribus defe-
soribus credentibus et fautoribus hereti-
corum j. de heretic quicumque li. vj. ¶
Nonus i reis lese maiestatis ca-
lis ff de tada pn l. j. ¶ Decimus
i paganis et iudeis de q. d. i ec-
clesiam et i se tm in ventre
et matris xpiane sit nō baptizatus
inhumari gl dicit ut q. de gse et
ul al. § quid si mer pugnans
Undecimus in religiosis qui pro-
prium et impenitentes cum pecunia
moriuntur j. de sta mo monachi
§ cum vo et i. eod ad mo stium
§ i. ¶ Duodecimus usurarii mani-
festi j. de usu. quia frustra dicit
ibi § pena et § de quibus ¶ Ter-
decimus qui decimas quas iniuste
possidet non restituit ecclie ad quam
spectat privatur ecclesiastica sepultura
j. de dec. pscribe ¶ Decimus quartus
si aliquis sit interdictus ingressus ecclie
si postea celebrat ul agat i officio
et pnis nisi penituit j de sen. ex-
co. is cui li. vj. ¶ Decimus quintus
qui publice dixit blasphemiam
de deo ul aliquo sctorum et specialiter
de bta virgine et nō vult agere
penitentiam a iure statutam j. de male-
dic. c. i. dicit ut ibi § hodie ¶
Decimus sextus i nō confitentibus
ul nō communicantibus ad minus semel
i anno j. de pe. et re. omnis utriusque
aut oms dicunt i cimiterio sepel-
liri ar. j. e sacris et xxiiij q. ij.
c. i. / etiam si oia mala commisisset
dum tm per sacerdotem vel simplicem
fuit absolutus j. e. c. ult. vel
si signa penitentie apparuerit licet
nō fuit absolutus ut dictum e. §.
e. ut sextus ¶ In ecclia ul ci-
miterio in quo sepulti sunt sui
maiores ul in ecclia prochiali
dz quilibet sepeliri nisi alibi
elegerit sepulturam vel i loco minus
religioso j. e. c. i. et c. in nostra
et i. eod quis eligere libere se-
pulturam ¶ Fallit in tribus casibus

Primus in minore xiiij an. qui
dz sepeliri cum suis maioribus ul
ecclia prochiali nisi consuetudo sit
ꝙ pr possit ei eligere sepulturam
Maior vo xiiij annis possit
sibi absque consensu pris eligere
licet ul dare possit nō habeat pe-
culium castrense ul quasi j. e. licet
pr li. vj. ¶ Secundus in religiosis
qui cum velle vel nolle nō ha-
beant nō pnt sibi eligere sepul-
turam sed sunt apud sua monasteria
tumulandi nisi a claustris monasteriis
sunt forsitan adeo remoti ꝙ ad
ea cum moriuntur nō possint com-
mode deportari j. e religiosi
li. vj. ¶ Tertius in filiis qui nō
hnt arbitrium discretionis ar. d. c.
pr c. ult. ¶ Item querit ubi
quis debeat sepeliri i loco minus
ul maior. ul equali i quo ele-
git sepulturam omissis opinio-
nibus doctorum et glose que
sunt hoc correcte p de c. j. e. eod
quis § ultimo li. vj. ubi aut ma-
cio promptum sit utrum iuribus
concordare ut totum valeat
evitari § de ele. eod expe-
diat li. vj. ¶ Modo distinguitur
utrum pro loco que deligit
reddatur sive debetur canonica porcio
de hijs que relinquit p aia sua
seu que pervenit occone se-
pulture / et tunc refert utrum sunt
electus ul ex temeritate et con-
temptu cuisecut et sic nō valet
ar. xx. q. iij. Constituit et j.
de con. cong. [illegible] / ul hoc
per simplicitatem fecit bona fide et tunc
nō valet electo ul nō reddatur
canonica porcio et tunc nō valet
Nam sub certa forma hoc conceditur
sz si canonica porcio reliquatur
j. e. c. i. § i. et statim ut ibi
sequitur sub anathe pscribe ne
aliter agatur j. e. c. i. § Si ergo si
forma hoc nō servatur electio nō va-
lebit / dicit hic ergo omnia iura
que videntur dicere ꝙ nō possit
eligere in loco minus religioso j. e.

t. i. et c. fraternitatem et xiii q. ii. ubi
cumque et. i. e. Cum liberum ¶ Quilibet
vero potest eligere sepulturam, quia
per mortem solvitur a lege viri, i. e.
de uxore ¶ Sed si non eligat cum
viro suo est sepelienda xiii q.
ii. una quaeque. Si plures vero
habuit et sepulturam non elegit
cum ultimo, cum quo maluit et
honorem retinet, sepelienda i. e.
Si quis contra uxorem li. vi. ¶ Si vero
aliquis habens domicilium in civitate vel
castro et ad villam vel rurale
se transferat causa recreationis vel
alia de causa, et ibi decedat
sepultura non electa, non in ecclesia
ville sed in parochiali vel in sepul-
tura maiorum suorum debebit sepeli-
ri, dummodo sine periculo valeat transpor-
no tari i. e. Si in presenti li. vi. ¶ Sed
si quis sacerdos vel alius quempiam
qui alibi elegit sepeliri, vio-
lenter rapuit, vel totum proventum
vel maiorem partem. Ho. dicit quod ius
quod in mortuario habet amittit
et ossa restituat i. e. Cum liberum
et ar. c. viii. vi. // Si quis in
tantam et vel vindictam quam rece-
perunt gratia sepulture i. e. In ma-
nifesta amicabiliter componat de bonis
i. e. Ex parte ¶ Hodie tamen quilibet
qui in ecclesia vel cimiterio presumpsit se-
pelire ad rectorem, ita corpus sepul-
torum si petantur. quam etiam omnium
que ratione sepulture provenerunt
quorum ad eundem infra decem dies
integraliter facienda, quam nisi
fecerit ecclesia et cimiterium sint inter-
dicta donec ab ecclesia facta fuerit
restitutio plenaria omnium perceptorum i. e.
Abusionem § Si vero li. vi. ¶ Prohi-
betur omnibus religiosis et secu-
laribus clericis cuiuscumque status
existant in virtute sancte obedientie
et sub interminatione maledictionis
eterne ne aliquos ad vovendum inducant
vel fide interposita seu alias promit-
tendum inducant ut apud eorum
ecclesias sepulturam eligant. vel
iam electam ultimo non immutent
Et si secus egerint ullius erit pe-

ne firmitatis et tum non apud elec-
tos sed in ecclesia in qua de iure sepe-
liri debent sepeliantur. Si sepultura non
electa decesserint quam habent i. e. A-
nimarum in presenti li. vi. ¶ Sed pone no
quod infirmus petat consilium a re-
ligioso vel alio de sepultura
eligenda, numquid potest sibi di-
cere vos habetis ibi plura suffra-
gia vel alia verba ad hoc apta
credo quod sic ar. i. e. fraternitatem
et i. de reg. iur. nullus li. vi. ¶ no
Sed nota quod appellatio non valet ne
corpora sepeliantur c. de sepul. viol.
aut. ¶ Item qui et aut. ut cum de
ap. cog. § pen. et in aut. ut tol.
defunc. circa prin. coll. vi. Sed bene
admittitur ne ius decedentium ratione
sepulture amittatur i. e. Ex parte
¶ Nullus autem infra ecclesiam sepe-
liatur nisi episcopi abbates aut
digni presbiteri vel fideles laici xiii.
q. ii. nullus ¶ Canonica portio
secundum diversas consuetudines debetur aliud
medietas i. e. c. ii. aliud tertia pars i.
e. c. i. ¶ Aliquando quarta i. e. cum
super et hoc secundum ratione locorum consuetudine
regionis canonica portio media
vel tertia vel quarta solvatur i. e. certi-
ficari ¶ Rarius si de consuetudine de- no
betur vel varie sunt consuetudines
in vicinis ecclesiis dicit quod de minori
summa est intelligendum quae in illa
omnes concordant ff. de ac. dic. §
Si plures et C. de albi. Si ex tri-
bus li. vi. ¶ Portio vero canonica
est danda de relictis et propriis
i. e. c. ii. nec cum de oblationibus
legatis et aliis que defunctus
pro anima sua reliquit in ultima
voluntate seu qualitercumque pre-
venit intuitu sepulture i. e. In nostra
§ tales et § pen. et ult. nisi ratione
persone aliud contingat ut ibi
dicitur s. de equis et armis relictis
in subsidium terre sancte vel ratione
divini cultus ut sunt que relin-
quuntur pro luminaribus libris et orna-
mentis ecclesie vel anniversariis
vel ratione conditionis apposite a
testatore qui mortuarium proprie
relinquat ecclesie, et de ea quarta

esset / et de aliis nichil exigit qd'
dic ut. ff. de testib. l. clitus v. It[em]
unde ut de hiis que relinquunt
pauperibus aut consanguineis p[ro]
remedio anime sue aliquid de
trahere ut dic. alii / ymo solum
ab ea ecclesia et a nullis aliis.
licet eis multa reliquit e ca
nonica porcio solvenda apud
quam elegit sepulturam. j. e t. j.
et ij. et quia p[er] to[tum] n[on] dolus
committitur. j. e. In ma. et ff. d te
stib. officiis ¶ Item si aliquis
q° in ecclesia una percipit sacramenta
et audit divina. et i alia e se
pultura suorum maiorum que ista
habent canonicam porcionem / ...
... in qua re consueverit officia
audire divina et ecclesiastica recipe
sacramenta et alia ... habent. j
e. Cum quis ... ab eo ... li.
¶ Idem e dicendum si audiat
divina in capella vel in ecclesia
et in baptismali ecclesia sacra
percipit ar. t ... et j. e. t.
i. et ij. et ff. de testib. relatum
q° ij. infi. ¶ Sed quid si aliquis con
ferat se et sua ad aliquam reli
gionem vel ecclesiam / distinguitur / aut
transtulit se in sanitate vel infirmitate
de qua tn no decessit / et tunc
liberum sit ei bona no solum re
ligiose / sed etiam pariter personis
conferre / aut transtulit se i infir
mitate / de qua decessit tunc ca
nonica porcio debet exhiberi / sed
i primo casu non re[cipitur]. j. e de hiis
qui

De parochiis et alienis parochianis

Tractatum est de quodam
iure parochiali sc. de iure
funerandi / nunc de iure
parochiali est videndum. Et
primo quid sit parochia / et in
quibus consistat ius parochiale
¶ Parochia est locus vel de
git populus / a cui ecclesie deputa
tus certis finibus limitatus / que
limitatio a dyocesano ... fuit
... q. i c. i. z ff. de hiis q fi

a pla. pastoralis ¶ In quibus
consistit ius parochiale. Re. s
ho. In decimis et primiciis j. t
prox. c. i. z mortuariis ff. de te
stib. Cognoscenti i communio et
iure sepulture ut dom e ff. t
prox. in confessionibus audiendis
et penis imponendis / j. de pen.
et re. omnis. et de pe. di. iij.
placuit i parentibus quacumque
competentibus ff. de hiis q si
a pla. pastoralis In oblacionibus
Unde parochiali debent singulis
diebus dominicis et festivis ad
ad ecclesiam convenire. j. e ut do
mini / et festivitates sunt ie que
ponuntur ff. de feri. c. ult. dic
ut ibi ff ad dur ¶ Oblaciones
sunt que faciunt fideles ad al
tare / vel ad manum sacerdotis / et
h[oc] presbitero parochiali est solvenda
qui pro populo orare debet / vel
si alii ecclesie offeruntur / prelato
ecclesie dande sunt de q. i. quia
sacerdotes parochiarum ... et
t. se. ¶ Item si episcopus celebrat
in kathedrali vel parochiali
ecclesia / tunc erunt oblaciones que
ad manus ipsius pervenient / et de
iure com sunt sue quia sibi offe
runtur / et apud parochianos est
q° tota dyoc parochia dicitur. j. e.
Cum pro eo et j. de cap. c. i. qd
si consuetudo sit contra e secunda
ar. ff. de consue. Cum dilectus
q° ¶ Sed mirum in primis festis te
neatur offerre et possit ad h cogi /
dic ho. quod / maxime ubi sit genera
lis consuetudo ... j. de sym
nia ad apostolicam ecclesiam p exactor
de q. di. i omnis ... dic ut
j. de sym. ff ... aut sacerdos rea
tum / quia i diebus dominicis / to
tam missam tenentur audire alio debet
extra de q. di. i. missas et t. se
et idem in aliis festivis ar. j.
e. c. ij. et de cons. di. i. unde
q° solempni ¶ Sunt aut persone
a quibus ecclesia oblacionem no recipit

in detestacionem criminis et odium.
¶ Primo si sunt discordes et se odio capitali notorie nec possunt ad concordiam revocari ¶ Secundo si oblaciones pauperum aufferunt quod dicto probanciis ut dicitur oblaciones et per totum ¶ Tercio si raptor sit obstinatus et inobediens ut de rap. cum per eo ¶ Quarto si fiat usurarius manifestus ut de usu. quia in omnibus ¶ Quinto si sit meretrix publica ipsa non accipiens mercedem meretricis in aut sten. inlicite toll. v ¶ Sexto si quis immunitatem ecclesie violavit nec emendare velit xvii q. iiii. miror ¶ Septimo si sit hereticus credens vel receptator et fautor sit denunciatus excommunicatus idem de quolibet excommunicato publice et denunciato ut de here. excommunicamus sed credentes et sed dampne ¶ Octavo in solempnibus penitentibus de q. di. iiii. eos quos ¶ Nono in sacrilegio xvii q. ii. de viro ¶ Decimo si mortuus decedat excommunicatus ut de sta. mo. mortui sed qui vero et si integre de oblacionibus voluntariis quia ad necessarias semper tenentur ut t. excepti de tit. ¶ Sed nunquid debet quilibet parrochianus alterius admittere non si hoc nisi de licencia sui prelati nec ad ordines nec ad primas ut e. nullus et ut de pe. et re. omnis et de tepo. ord. eos qui li. vi nec ab eis recipere decimas ut e. t. excepti. tua nobis alis porrexit falcem suam in messem alienam quod facere non debet de cle. vel. lenam. in tex. nec valet absolucio nec oblacio alio suo iudice facta de consuet. ad audienciam ¶ Sed nunquid parrochianus potest sibi eligere confessorem non quod dicit ut de pen. et re. sed non quod episcopus ¶ Item intelligitur parrochianus racione domicilii ¶ Unde si quis transfert domicilium parrochianus erit illius ecclesie ad quam se transfert ut e. t. vlt. et ut t. primo ad aplice et hoc verum si transfert se cum toto

ali. scilicet passo domus non facit ff. de adminis. tutor. sed sola et e. t. pre. di quis hic li. vi ¶ Sed si in duabus locis equaliter degit utriusque est parrochianus ar. ff. de mune. in tip. Assumpcio sed ultimo et e. t. predictum quis sed tamen ab eo li. vi ¶ Viator tamen ecclesie ad quam venit parrochianus intelligitur ar. ff. de iudic. heres absens ¶ Sed quid de scolaribus dicit quod si de licencia prelatorum causa studii accedunt quod sunt parrochiani illius episcopi ad que descendunt de cle. non resi. relatum ex quo scilicet hoc commerit domum et explicando sarcinulas suas se in ipsa recepit ad hoc ff. ex quibus ca. in ma. in iure te ab. hostibus sed si tamen statuto et finis episcopi ad que transsit legitur eius iurisdictionis est subiectus ut de sen. ex. a nobis in non tamen ipsum sine licencia speciali potuit ordinare de off. acd. iuxta et sit falsum rela. hec ut nullus et est racio quia si non recipit ordines nec sibi nec alii sit preiudicium secus de confessione dicit ut de pe. et rem. sed nunquid sacerdotes et fines proprii non possunt nec ea que finibus coherent ut e. cum eo nisi fuerint perturbati de proba. ex litteris dicit ut de presbiteri vel prescribi. ut Item limites.

De decimis primiciis et oblacionibus etc.

Dictum est de parrochiis et alienis parrochianis, sed quia pro spiritualibus parrochiani debent decimas primicias et oblaciones, ideo de singulis videamus. Et primo quid sit decima et quot eius species, item quibus debent solui, et de quibus rebus et a quibus, et utrum laici possunt in feudum decimas habere et de novalibus ¶ Decima est omnium iuste acquisitorum decima pars deo data debita constitucione divina ut notatur ut e. t. i. et t. parrochianos non est et t. tua sed verum ¶ Tercia dicitur decima pars dari debet non vendenda ideo decime tali nomine sunt denominate ut e. t. i. et hoc quantum ad decimas prediales quia ex precepto divino debentur ut e. tua et t. parrochianos

xvi q. i. decime et q. sunt mandato p-
solvende. i. e. in aliquibus. ¶ In t(ri)bu-
libus vero est consuetudo loci approbata
observanda. i. e. in aliquibus quando non di-
citur homini precepto debentur. Sed num-
quid consuetudo excusat a parochia-
libus quod dentur decima vel duodecima
vel vicesima. dicit quod consuetudo non suffi-
cit nisi sit approbata a papa. quia non
valet consuetudo que absque peccato
mortali servari non potest quantumcumque
longa sit. x. de prescriptionibus cum omnes
¶ Sed si papa hoc concedit quod aliquid
retineat pro labore, tunc excusantur
quod solvere decimas parochiales non de-
ductis expensis est de precepto ecclesie
ar. i. e. tua nobis et c. pastoralis
illam ipse potest concedere privilegium ali-
quibus quod non solvant decimas. et
excusantur. i. e. ex nobis. Sed cum vi-
quod contra preceptum divine legis dispen-
sare non potest nemo usque ad sanguinem
et quam defendere tenetur ar. xxiii q.
i. Quid culpatur et v. di. in pnt. Sed
potest dici quod non dat privilegium ali-
de non dandis decimis sed concedit
ei administrationem decimarum ut inde
accipiat sustentationem et residuum
convertit in usus pauperum. Sic con-
cedit mendicantibus et sic modo potest
laicis concedere. vel dispensat contra
preceptum in generali quia non possit,
sed in speciali sic quantum ad aliquem
casum vel declarat illud preceptum
sic esse intelligendum quod vel pro que-
stum seu amicabilem compositionem
auctoritate superioris factam. i. e. ex
multiplici. x. de transact. de cetero
et c. ii. ¶ Sequitur in distinctione
omni iuste acquisitorum quia de om-
nibus licite acquisitis debet solvi de-
cima. i. e. tuis missa. ergo a contrario
de illicite acquisitis non debet dari
ar. i. q. i. non est putanda, quia
honorabis dominum tuum de tuis iustis
laboribus ut ibi et illicite ac-
quisita non sunt in bonis nostris
ff. pro socio cum duobus § nulla
Sed videtur quod meretrix non tenetur dare
decimas de meretricio ar. q. quod
debeat dare quia si turpiter
acquisivit, non tamen turpiter de-
dit, eo quod est meretrix ff. de

condicti ob turpem causam idem ff. quod metus
et dicitur in libro confratre vobis ami-
cos de mammona iniquitatis xiiii q.
v. qui habetis et § sed hoc. et c. non
sane. ¶ Quidam dicunt quod de
illicite acquisitis non potest fieri elemo-
sina nec solvi decima. et ita
nec meretrix nec aleator nec usu-
rarius vel symoniacus vel histrio
potest facere elemosinam vel solvere decimam
de tali lucro ar. predictorum iurium.
Alii distinguunt utrum dominium trans-
feratur et non competat repetitio.
tunc debet solvi decima et potest fieri
elemosina. et ita meretrix et histrio
et de mania mingitatis i. pro soli-
citudine temporalem acquisita debet
dari decima, et fieri elemosina, et
de eo quod extorquetur ratione of-
ficii xiiii q. v. non sane. quia
in hiis dominium transferatur et non
competit repetitio. ¶ Sed aliquos tamen
non debet recipere decimas a mere-
trice que non penitet propter mala
bonum laicorum tamen in. et hoc. ne vi-
deatur ei in pravitatem parere.
Sicut oblationes aliquorum quique
respuuntur ratione criminis xc. di.
oblationes dicit ut x. t. prox. § Sunt
autem v. Aut non transfertur domi-
nium vel si transfertur competit re-
petitio non potest inde dari decima
vel fieri elemosina cum non sit illius
i. e. tua nobis, ut usura et symonia
x. de iniuriis debitores. et i. de
symonia de hoc et c. veniens
in furto et rapina de hoc dicit ut
i. de usuris § vel ¶ Decimas autem
que dantur ratione prediorum iuste
accipit ecclesia aliquis cum in
valore. quamvis non dentur ratione persone
et etiam similiter accipit ¶ Et nota
sunt species decimarum. quedam
enim sunt personales que debentur
ex illis bonis que opere persone
acquiruntur. i. e. non est et c. se
Et dicuntur personales decime
quia potius contemplatione persone
solvuntur ut puta de negotiatione
artificio et militia xvi q. i.
decime et i. e. non est et c.
pastoralis, et iste decime semper sunt

dande ecc(lesi)e i(n) qua p(er)cipit ecc(lesi)a ca-
sacra(men)ta j. e. Ad ap(osto)lice et v. t. p(ro)
e. ult. Alie sunt p(re)diales que s(e)c(undu)m
ex fructibus p(re)dior(um) debent(ur) et
si bis colligu(n)t(ur) sunt semel i(n) anno
j. e. ex parte ij. et h(ec) dande
sunt eccl(esi)is et cl(er)icis i(n) quoru(m)
parochia p(re)dia sunt sita j. e. cu(m)
et e. t. p(ri)mo t. ult. n(isi) (con)suetudo
esset contraria cui standu(m) est //
Si sit p(re)scripta s(cilicet) a tempore a quo
no(n) extat memoria e. de p(re)scrip-
cio(n)ibus li. vj. et sic in decimis p(er)sonalibus
consuetudo attende(n)da j. e. cu(m) sit
et e. Ad ap(osto)lice et c. In quibus
dande sunt cl(er)icis male vite
et symoniac(is) (et) male eas dispensa(n)-
tibus et cet(er)a p(er)sonales j. e. tua
nob(is) quia ut dicens p(re)stat et p(er)sonales
et p(re)diales sed h(oc) no(n) facit r(ati)one
divini officij j. de usuris q(ui)nto (et)
j. e. de terris tu(m) de dote ecc(lesi)e
sol(v)i no(n) d(ebe)nt al(iqu)as cl(er)ici de patri-
monialibus tene(n)t(ur) solvere j. e. no(n)-
nu(lli) Dande sunt decime p(re)diales
no(n) deductis expe(n)sis j. e. cu(m) ho-
nes et e. tua nobis Si aut(em)
p(er)sonales sunt ut pote ex artificio
vel alias que no(n) co(m)puta(n)t(ur) in
fructibus t(er)re Distingui(tur) utru(m)
surgant decime ex rebus deci-
matis et tu(n)c deducuntur expense
aut rebus no(n) decimatis et tu(n)c
no(n) deduc(untu)r j. e. pastoralis Sed
que est r(ati)o quare deducu(n)t(ur) expense
de mac(h)inis et no(n) de fructibus
et redditibus rerum aliaru(m) R(esponsi)o
quia in nexione operat(ur) manus
hominis s(ed) in fructibus opera(tur) p(ro)prie
manus dei ar. l. vj. di. nosti et j.
e. no(n) est et e. cu(m) no(n) sit vel d(icitu)r
q(uod) h(oc) est ideo ne idem bis ex-
igat(ur) quia sunt decime p(er)sonales
j. de reg. iu. Bona fides li. vj.
Item statim d(ebe)nt dari p(re)dia-
les cu(m) fructus p(er)cipiu(n)t(ur) j. e.
cu(m) homines et ante(quam) q(uo)d sepe(n)s
inde tenet(ur) vel tributu(m) vel aliud
simile et si p(ri)mo s(olu)ta sunt sepa(ra)t(i)o(n)es
sicut colonus tene(tur) decimare
quod sibi remanet ita do(minu)s h(oc)
quod de aterno in decimatis ac-
cipit et si admonitus no(n) satisfecerit

quoqu(e) decimas debit(or) p(otes)t p(er) ce(n)-
suram ecc(lesi)asticam compelli j. e. tua
nob(is) et c. cum no(n) sit t(ame)n ecc(lesi)a
p(otes)t co(m)pelle(re) possessorem sive suo
s(ive) alieno nomine sit in p(ro)p(ri)o ne
sive sit creditor sive massarius vel
vj. q. i. Si quis laicus q(uo)d res
cu(m) suo onere t(ra)nsit j. e. tu(m) no(n)
p(otes)t et e. de pign. Ex lit(ter)is n(ec)
pactum p(otes)t defende(re) possidentem
e. de pact. plur(imum) Sunt et alie
que sunt mixte s(cilicet) p(re)diales et p(er)-
sonales et de agnis et fetibus a-
nimalium que in pascuis pascu(n)t(ur)
et a pascuis p(ro)p(ri)um p(er)cipiunt ya
inde vivunt animalia ar. j. e. q(uo)m(od)o
Sed cui dande sunt tales di-
st(inguitu)r ho(stiensis) q(uod) si app(ar)eat (con)suetudo s(er)vanda
est // Si aut(em) no(n) appellet et pascu(n)t(ur)
(con)tinue in p(re)diis ip(s)e parochie
ipsi dande sunt al(ia)s videt(ur) q(uod) di-
vidi debeant i(n)t(er) ecc(lesi)as ubi pas-
cunt(ur) et p(ro)p(ri)um ar. ff. de l. in g(ener)e
salarium et e. de testib(us) Relatu(m)
s(e)c(undu)m ult. Idem est no(n) (con)tinue s(ed)
p(ar)te a(n)ni et in p(ar)te et alia
medi(eta)te in alia ar. e. de sep.
Cum quis s(ed) tu(m) ab eo li. vj. et
h(oc) est eq(ui)u(m) r(ati)o(n)is vide(tur) et ma-
xime q(uia) decima p(er)sonalis da(tur)
p(ro) sacram(ent)a j. e. t. ij. et e. tua
nos s(e)c(undu)m vi(um) in(tellectum) Non d(ebe)t (con)tinuari
eadem in ang(usta) parochia pascunt(ur)
s(ed) r(ati)one sacro(rum) que p(re)stant pas-
toribus cu(m) eadem ip(s)a corpora sive
parochie sint mult(um) ext(ra) mete
ut sit quedam societas sit g(ra)ta
in(ter) ecc(lesi)as ut s(i) una p(re)stat rem
et alia p(re)dia et sic q(uo)d ad(ditur) ca-
p(i)tur media via e. de of.
tu(m) t. i. Idem est dicendu(m)
de p(er)sonalib(us) decimis si agri ia-
ceant in una parochia et do-
mu(s) stant in alia vel si p(er) me-
diu(m) a(n)ni remaneat in una et
p(er) aliud mediu(m) in alia debet
dividi decimas p(er)sonales et ob-
lationes ar. e. de sep. Cum q(ui)s
s(ed) ab eo li. vj. De quibus
rebus d(ebe)nt dari decime
R(esponsi)o de blado leguminib(us) tam
maioribus q(uam) minoribus de pastinis

de pensionibus domorum de pratis
bus molendinorum. etiam aductu
um piscinarum fictis pensionibus
sine censibus vel servitiis feno la
na apibus furnis balneis ful
lonicis argentifodinis lapidicinis
metallinis. fructibus arborum. pec
coribus omnis seu orti negotio, art
ificio de ipsa militia et generaliter
de omni lucro generaliter acquisito. j.
e. ex multiplicata tua quatuor c. septibus
et c. ex parte canonicorum tua. ij.
c. septibus et xvj. q. j. decime
quoniam et c. omnis decime ¶ Sed
numquid doctor de collecta ad
vocatus de advocatione vel tenantur
de mercede solvere tenentur decimas
dic quod sic xvj. q. j. decime et. j. c.
nota no est ¶ Nota quod tu aliquibus vel
fructibus decima solvitur. non meliora
non deteriora sed mediocria pro decima
solvi debent x. q. ij. hoc ius por
rectum quoniam venimus ad manum hominis
quia indignum est deteriora dari
que de dignatione hoc exig. di. c.
vlt. et xvj. q. vij. omnes decime
¶ A quibus sunt dande decime
dic breviter quod a quolibet vel speciali
privilegio domini pape exemptus sit
j. e. tua et c. in aliquibus ad
si vbi dicit consuetudine subaudi
si hoc a papa approbata ¶ Conced
itur templariis et hospitalariis ne
teneantur dare decimas de laboribus
quos propriis manibus colunt de
possessionibus ante concilium acquisitis
sed de post concilium acquisitis tenen
tur dare. j. e. c. vlt. et c. statuto §
volt li. vj. ¶ Alijs religiosis conce
ditur ne de novalibus que
propriis manibus excolunt. ortis
virgultis et alijs solvere teneantur
j. e. ex parte tua et sic hodie
tenendum est de monachis nigris
et canonicis regularibus et alijs
religiosis viventibus in communi
quicquid dicatur xvj. q. j. alia
causa generaliter et c. constitui de
cimas. et xvj. q. j. duo. nisi quod
intelligitur de privilegijs eis con

cessis in prima ecclesia. Sed cessat
privilegium in vj. casibus ¶ Primo si
enormem lesionem inducat ecclesie pro
chiali j. e. suggestum et. j. de
verborum significatione quod pro novale ¶ Secundo
per pactionem vel amicabilem com
positionem j. e. ex multiplicata ¶ Ter
tio per contrarium actum prescriptum puta
quia privilegiatus solvit per xxx
annos. j. de privilegiis. si de terra
militum forum si xl. j. de privilegiis
accedentibus ¶ Quarto si privi
legiatus predium alienum conducat
j. e. dilecti ¶ Quinto si predium privi
legiatum alij locet. j. e. licet ¶
Sexto si sententia feratur contra ipsum a
qua non appellavit sine privilegio
ordinis suum non sit. de re iudicata. in
nostra c. se. et. j. de privilegiis
cum persone ¶ Sed et laici te
nentur dare decimas quamquam
de orte et aliunde veniente. j.
de eo et ed. cum dicat. Nota
quod quedam decime dabantur in
veteri testamento a populo filiis
levi qui possessiones aliquas non
habebant ¶ Quedam dabantur
sacerdotibus a levitis. et quedam
in vsus pauperum recondebantur. j.
e. c. j. Quedam quedam comedebant in
templo a populo cum sacerdotibus
et levitis et quedam in vsus
pauperum recondebant. j. e. c. j.
¶ Item decime in quatuor partes
debent dividi vna est episcopi alia
clericorum. alia fabrice et quarta
pauperibus dari debet xij. q. ij.
quatuor et c. de testibus. reg
sisti tu consuetudo laudabilis est
observanda ar. c. de sepulturis. cer
tificari. ¶ Sed numquid no
laici sine peccato decimas possunt
retinere. Videtur quod non j. q. j. preter no
et j. e. prohibemus ¶ Sed numquid no
possunt dari laicis in feudum
dicendum est quod non. quia decime
sunt tributa in domo domini
xvj. q. j. revertimini. Dent
autem eis dare a quibus spiritualia

recipiunt uel rone fundi xvi. q.
i. § hiis ita et j. e. Ad aplice
et preterea fundis iusit ad he-
des sed decime nō. j. e. ad hec
et ita laicis concedi nō pnt in
feudum quia eas possidē nō pnt
ū. de pscrip. cum que et xvi. q.
vij. c. i. et q. iij. § pe et §.
Item decime et hoc idē qr dantur
intuitu diui obsequij xvi. q. i.
hiis ita et xvi. q. i. questi j.
e. c. ij. et c. tua unde i lai-
cis cadē nō pnt sicut nc ius
eligendi ū. de elc. Quociens
et c. massana Confirmatio tamen
decimarum bñ pnt concedi lay-
co ex causa rpe vite sue s; nō
infeudum qui nec pnt ei vendi
ad tpus j. ne pla. in s. c. ult
et ū. de loc. nra. vel nc alia
feuda ū. de feud. c. i. et hec
fuit rō quare olim a retro an-
quis tpibus dabantur infeudum
laicis et ad feuda ut videlz
defenderent ecclias ab hereticis et
aliis oppressionibus. propterea vō cum ca
cessauit nō sunt concesse immo ex-
presse phibitum quia sine pcto
nō pnt laici eas tenere ū. de
his q. fiunt a pla. Cum aplica
et j. e. phibemus ¶ Ceterum hoc di-
stinguit Jo. et d. qd decima
di duobus modis qnqz dicitur ius
spuale quod ita consistit penes
ecclam qd laicus nō pt possidē
nc cum pcto nc sine pcto et cum c-
cessione pape quia sibi tm laicis
a dno est collatum xvi. q. ij.
§. ij. et de hoc nō fit phibitio
quia impossibile est qd possident
vo Item dr decima quoddam ius
tpale qd laicus nō pt habere
i ppetuum et est ratio ne pni-
sunt laici ad decimas acquire-
das et ne sterilitatum dr videa-
tur hereditarie possidē quod est
phibitum j. e. ad hec et viij
q. i. ad aplicam vnde si laici
in pignoratarium decimas ppriē
caue potest etiam sententia pprie
et i sorte mē computare j. e.

de vsi. c. i. quia nullus accipit iust
quod suum est tm aliena etiam
nō possit recipe nc illas que
laici tz in feudum j. e. c. ult nc
religiosi nc exempti de pos-
sessionibus p laicam qui et
feudales sunt concessum epi ¶ Ce-
ns de illis que an lateran
concilium tenet j. e. statuto §
Cane li. vi. ¶ Item hec deci-
marum detractatio potest la-
icus priuari sepultura j. e. pro-
hibemus / Ad alia tm sacramta
ad intuitum diui viuunt pter
multitudine que e in causa quia
hec multitudine detrahendo e de se-
ruitute xvi. q. iij. nō pt. dicunt
tm aliqui qd nō prauit ex concesse
fuerant eis i feud ppetuum. Iodo
ho distinguit aut laicus hz pui-
legium rone sedis et tunc licite
sine ad tpus sine in ppetuum exi-
git et ei solutum sit in puilegio
continetur quia hec concede pot Roma
sedes ut dcm est ū. e. §. i. ins
fer in txtu j. de ins. pa. nobis
fuit et j. e. a nobis lxiij. dist
Quang et c. in sinodo xvi. q. i.
§ hinc est Aut nō hz puilegium
et tunc nō pt j. e. cumnis et
c. phibemus ¶ Sz hec puilegium
in vij casibus expirat ¶ Pro-
fi abrutitur puilegio in pugnando
ecclam xi. q. iij. puilegium hz iij
di. § viij ar. ū. de post. c. ult
vel si nō faciat illud ppter quod
puilegium est concessum ū. de don.
Cum dilectus et j. de gd. ap.
vinj ¶ Ho si scienter venerint
contra puilegium sustinendo qd etiam
ad quam pertat p xx annos
decimas laicis concessam pcipiat
j. de puilegiis Cu de tua ¶ Cer-
to si p illud puilegium enormit
lederetur ius prochiale j. e. c.
Suggestum ¶ Item si auctte
epi ius suum cum ecclie uel
loco religioso dederunt ū. d'hiis
que si a pla. Cum aplica et
xvi. q. i. tpus ¶ Sz nunquid d'consensu

Epi pnt transferre i aliquos laicos si habeant in feudu ab antiquo dt vi. q si sit sub ea forma sub qua hnt nc dr. Epus illas de re in feudu ar. ii. de feu. c. ii. Sz si alis de facto possidet nc in laicos nc in clericos ut dt pdca decre. cu aplica nisi. ¶ Sexto si aliquid enorme co miserint q ecclie a qua feu dum tenet occidendo vel mutilando rectorem vl clericum suu. j. de penis. In qbusdam et c. felicis li. vj. ¶ Novalia sunt quorum no extat memoria que fuerunt culta. j. de vbo sig. qd p novale et est ager nc primu precisus. j. de vbo. sig. c. i. ¶ Ab istis novalibus omnes reli giosi sunt exempti quo ad decimas no solvendas si redu cunt ad culturam et qd semel fuit novale qo ad hoc qd de cime no solvantur de illa terra. j. de privil. c. vel. tu. f. io. et c. Si etia prothial tractu tpe incipiat coli quum desinit ee novale ar. ii. de don. aplice et j. de v. sig. qd p novale. ¶ Decime novaliu de iure com muni ad ecclias in quarum acessunt. j. e. quum. et c. cu contin gat. Si vero dubitetur vel no ap pareat i cuius proa sunt tunc pt Epus illa novalia s vendicare vel alii eccle assignare. j. e. quum et c. Cu in i parochia ¶ Itm si sunt insule considerand cui proxime accedunt et de ia parochia et ibi dnt solui ff de mdi insule ¶ De privilio tn religiosi percipiunt. j. e. Ex parte. Ubi aut percipiunt veteres decimas ex pri vilio et novalia dnt habere inte gre. j. e. Ex parte tua. Sz illud dz intelligi de illis decimis qs tpe impetrati privilegii vl obtentu pos sidebant et pro ia porcione tinus qua tempore impetrationis antiquas

qo

percipiebat et tunc ultra medietatem decimarum novalium nullatenus exte ditur quia si de plena et in tegra perceptione veteri sumpsit exemptionem sedes aplica decimas novalium in tantum sine diffe rentia prothiali ecclesiarum minus indulgisset ymo si rectores ecclesiarum in hoc graventur de illa decimarum religiosi pro competenti sustentatione possit habere et iura episcopalia solvere et alia onera de bita supportare. et in hoc statuto comprehenduntur exempti et extrisci. j. e. Statuto. q religiosi li. vj. et ii. de pri. Exempti e libo ¶ Sz quia de novalibus varie lo quuntur iura quum veteres ab ecc. quum a retore eccle percipiuntur. j. ibi. dist guere quia aut decime veteres percipiuntur ratione feudi tunc re qui eas recepit de novalibus no recepit que de novo surgunt tu in talibus no sit extendenda linia sz potius restringenda. j. e. tua quia odia sunt restrin genda. j. de re iu. odia li. vj. ¶ Idem est si religiosi illas maiores seu veteres acquisierunt de manibus laicorum. j. e. Statuto nisi. li. vj. quia no pnt plus transferre i religiosos quam habent j. de re iu. nemo li. vj. ¶ Aut ratione prescriptionis et tunc distinguitur. ¶ Aut surgunt fructus de novo de aliis possessionibus quam de illis de quibus fuerat prescriptum puta de novalibus. et in hoc casu no prescribit decimam clericus de illis no. j. e. cu contingat et c. de ¶ prescriptione cum no procedit nisi in his que sunt possessa. ¶ Aut surgunt de terra prescripta aliqui de novo. puta poma et casta nee. et tunc de omnibus ne. per cipiuntur. j. e. ex parte tua. ¶ Aut percipiunt ratione privile gii. Tunc veteres tunc novalium pro illa portione pro qua possidebant

qo

Veteres pnt pape i e statuto in
pn li vi ¶ De pscriptione decia-
rum dic ut ẟ. de pscrip § qui
pnt et § ad psptiones Tercio
qui fideliter dat decimas quadru-
remuatur a deo ¶ Prima re-
muracio est habundancia fructu-
um ¶ Secunda sanitas corporis
et anime Vnde Aug Si de-
cimam dederis habundanciam fruc-
tuum recipies et sanitate cor-
et aie consequeris xvi q i de-
cime in pn ¶ Tercia e indul-
gencia pctorum ¶ Quarta est
pmium eternum vnde aug Si quis
pmium comparare et pctorum suorum
desiderat indulgenciam pmereri
reddat decimam et de nouem
ptibus studeat elemosinam dare
pauperibus xvi q i decime ad
ft ¶ Contrarie no dantes de-
cimas puniuntur quadrupl ¶ P-
mo quia in fame et penuria
sunt maledicti vnde ier Prima
michi no reddidistis decimas
et primicias ideo in fame et
penuria maledicti estis ¶ Scdo
qa veniant locuste aut bruchi
aut erugo aut tinea et la-
bores hominum vastabunt h pbat
xvi q i Decimi ¶ Tercio qa
ad decimam renotabitur et qui eas
dare nolunt res alienas inva-
dunt xvi q i decime // Quarto
qa quod no accipit xpus tol-
lit fiscus xvi q vii maiores
¶ Primicia est prima ps frugum
domino offerenda et hec dan-
da ex precepto di et eclie xvi
q i decimum et xxx iii di pter
hoc et dz dari sacerdoti prochi-
ali xvi q i doctor ¶ Sz quia
decat dari no inveniuntur in veri
testo expssum tn inter xl
q° et xl liciti est offerri i e c t i
¶ Sz in quantum i pecudibus datur p-
missione hs dt qo de tc vnum
dandum est loco primiciarum
et si inig Et estacom tz io
et ç. dicunt qo de centum
vnum est dand loco primiciarum
tn dicatis consuetudini ee standum

ar ẟ. de sepe testificari et si nil
consuevit dari credo no ee petim
de oblacionibus dic ut ẟ t pri-
§ oblaciones ¶ Nota qo fratres p-
dicatores et minores dnt et
pdicando et al laycos infor-
mare ut ad solucionem decimarum
seu aliarum rerum eclie de-
bitarum prompte voluntatis a-
nimo sint intenti i e discretioni
De regularibus et transeuntibus li vi ad relionem
Via supra visum est de clericis
et rebus eorum hic subiciunt
de regularibus et de quibus
que ptinent ad regulares et io
videndum e qui dicantur regulares
et vnde dicantur qui teneantur p-
fiteri et in qua etate quot
modis fiat pfessio et i quibus ma-
nibus dz fieri et an regulares
possint ad aliam religionem transire
¶ Regulares dicuntur qui per
emissionem professionis plati se
subiciunt imperio xviii q iii sta-
tuimus Vnde ambro Culmen
religionis est abdicacio domes-
ticarum et quedam kmore alie-
nacio ut sibi se abneget qui
do se ipsum eligit xvi q i nil
¶ Dicuntur aut regulares qui
et si a sctorum monachorum consorcio no
putent se viti regule tn insti-
tuit laxiori i de statu mo qo
di timore qa in multis queri-
muntur ẟ de postl ex pte et i
ne cli nl mo c vlt ¶ Dicuntur
aut regulares pfessi concilie x-
x vii q i vt lex continetur // Sz
ante pfessionem no nisi quantum ad
hoc qo eos penitentes sunt cer-
tati i de sen ex religioso p
quinque k vi ¶ Item dicuntur re-
gulares qui se et sua deo dica-
verunt licz no sint pfessi alo
no ar i de pmi cum et plan-
tare c plt et vlt et c pmle
gia ¶ Item largo mo dicuntur Religiosi dicuntur largo mo
religiosi qui in pprijs domibus
religiose vivunt licet no sint
pfessi et quasi certarum xxx
clii q v qo do regulares

dicitur a regula non ab ea que re
que e breviter enarrat ff de reg.
iur. l. i. Sed ab ea que est dicitur
eo quod recte regat vel norma bene
vivendi prebeat vel quod distortum
pravum quod corrigat in q. tamen qua
fi nac tenentur regulares et pre
teri j. e eo parte infra ¶ Pro
teri tenentur tria que sunt de
substantia religionis s. obedientiam. pau
pertatem et castitatem ¶ Nam propri
qua dei vite sup capiud sibi
homines imposuit voluntati proprie
renunciant xviii q. ii. Statuimus
et xii q. i. nolo et c. non dicatis
¶ De obedientia dic ut s.
de ma et obe ff de obedientia
¶ De castitate et paupertate
dic ut j. de sta mon c. i.
et ff ex in quod ¶ Etas com
petens ad intrandum religionem
et professionem faciendam est in
muliere xii an. et in viro xiiii
ut xx q. ii c. i. et ii. et
j. e. de his qui mon. li. vi. Sic
in matrimonio carnali j. de de
spo. impu. continebatur et c. at
testationes et non sufficit quod ea
minus sit inceptus sed requiritur
quod sit completus j. e. ad nostram
Secus in matrimonio carnali j. de
despon. impu. de illis ii et c.
vlt. Sed si intravit vero pos
sit exire et quid distinguitur aut
erat minor xiiii an. aut non.
Si minor erat distinguitur aut
fuit a patre vel tutore traditus
an xiiii an. tunc non debet exire
Sed post xiiii an. ibi non cogitur
remanere j. e. Cum simus. Secus
vero quia facit monachum. aut
preua denotatio aut expressa professio
j. e Cum ut et xx q. i. c. mo
nachum. dic quod hoc est verum
si post xiiii an. oblationem factam
a patre nec professionem a se factam
ratificavit. al. non. j. e. de his qui
monasterium li. vi. et ar. xx q. ii.
c. i. quia res voti non precepti
xxxii q. i. Integritas ¶ Et
expone aut per et j. e. Cum
vir. et xx q. i. c. iii. aut
intravit minor xiiii an. aut etate
expressa et tunc parentes infra annum
et diem vel tutor potuerunt revo
care et non post per ea xx q. ii.
puella et j. e. c. ii. in puer co
tinuo exire potest usque ad finem xiiii
anni j. e. Dignatur et c. Cum
simus. immo per totum xv. an. vel
in eo s. xv. an. professionem fa
ciat. vel habitum religionis susci
piat qui dari professionibus consue
vit. seu professionem a se factam pro
ratam expresse habeat potest ad
seculum libere remeare ¶ Sed si per to
tum xv anni in monasterio perman
serit vel monachorum et monacorum
sint habitus indistincti professionem
ex hoc fecisse vel si qua prius fe
cerat ratam habuisse videatur nisi
tamen ibi habitus indistinctos ha
beant et professi et novicii et
alii eciam cum eis vita co
mmune ducentes penitus simili
habitum induant j. e. de his qui mo
stiu in pri. et § i. li. vi. Aut
erat xiiii an. maior et assumpsit
habitum religionis si per annum por
tavit. ex tunc religionem assumptam
presumitur voluisse profiteri licet ha
bitus professorum et noviciorum
minime distinguuntur. eciam si an
degentes in eis similibus vestibus
contentantur ¶ Racio est quia ad
annos discretionis iam pervenit
Secus in minore xiiii an. quia
eorum quod tunc agit plenum non habet
intellectum ¶ Distincti habitus
vel dissimiles intelliguntur sine nominis
et professi deventur dissimiles vestes fi
benedictam cum professionibus concedunt
sive, ita aliud fiat per quod habitus
discernatur j. e. de his qui monasterium
qui vero et § de li. vi. ¶ Et nota 90
tempus requiritur ad probationem Item si
ncia antiquitus erat ignota et lai
cus nota per biennium probantur
ut xix q. iii monasterium Sed
clericis ignota per triennium xviii
q. ii. c. vlt. Sed clericus notus
per annum xviii q. ii. consaldus

¶ Sz hodie vrter tuus credi
amus i subsidiu fragilitatis hu-
mane vt pbet et pbet j e ead
apostolicam et c no solu li vj
Sz qua quis pt renuntiae intra
pse introducto intrant religionem
de voluntate plati pt infra anu
licite facere pfessionem j e ead ap-
postolicam tacite vel expsse ¶ Sed —— expsse
expsse emissa etia in pstati habitu
no mutato illi religioni prise ob-
ligatur quia pfitens est pfessus
tacite vo fitia infra pbationis an- —— tacite
nu p susceptionem habitus qui pfi-
tentibus tm datur nisi illi spe-
ciali tunc habitus est susceptus
¶ Sed gnalit ad religionem
recipientem obligat si etatis
apte sit si sciens et voluntarius
ac tidus psenet j e constitutionem
ß in alijs li vj ¶ fallat i ordi-
nibus mendicantibus i quibus no
tenet pfessio fitia infra anu
ymo suspensi erunt recipientes
ipso facto / et etia alius pficiendi
nisi maior xiiij an existens
pfessus sit tacite vel expsse
vel evident constet illu vita
voluisse mutare / quod tm no p-
sumitur n clara pbatione vel co-
petentibus indicijs ondatur j e
no solum et c constitutionem i pn li
vj tit intelligo j e consulti et
c statuimus et sic potest libere redire
ad sclm nisi fecit pfessionem tacite
et i facto ad sacros ordines pmo-
neri et bnficiu ecclesiasticum optinet
j e postulasti / n evident appe-
at q voluit sclm mutare ¶ Sz
quia r appebit dic si renuntiavit //
seclo expsse vel si stati recipiat
vestes que tm dant pfitentibus
sciens et tidus psenet j e co-
sulti in fi et c constitutionem i fi
li vj als si nil dicat no appet
j qui clici vel vo consuluit et j e
no solum li vj tit pt j e
consulti et c plt fi ho i foro
aie si hebat aim ibi ppe-
tuo remanendi consulendus est

// Seculo renuntiare velle quatz apparebit

ei si vult aiam sua salvare
q votu suu reddat nisi ante
anu et pfessionem fitiam fuit
dispensatu ¶ Sed pone clericus —— qo
est in pbatione / in quo optabit
tempus usque ad tempus pbationis ut
oferat bnficiu / vel etia vacare
no debeat ultra sex menses s
de cocess pb' nulla / obmissis
opinionibus / dic q sit n d' co-
sensu eius / aut constet q vita
voluit absolute mutare vel pro-
fessionem fecit expssam vel sciet
recepit habitu pfessoru sed inte-
rim bnficiu p aliud desinuri
debebit sibi assignata q quia
de ipius pvetibus porcione
j e bnficiu li vj ¶ Pone q a'- —— qo
quis in seclo emisit votu de
cta religione intranda in-
quid tenetur ad eam prise dic —— votu emissu de certa religione intranda obligat ad eam
q sic j e constitutionem ß in aijs
li vj ¶ Sz si aiam etia ca-
rioem ingrediar et postea
in ipa pt licite remane vo-
to no obstante poni tm tamqm
simplici p sclm solempne nos-
titur de vagatur p voto tm no
completo erit ei pna impo-
nenda j e qui post votu li vj
pna sz teni annoru ac xx-
xv di ch nis ¶ Tribus mo-
dis fit pfessio ¶ primo p pfessionem —— pfessio fit tbs modis
expsse fitiam ad religionem —— expsse
intellige p sedem aplicam
approbate j de voto q votu
li vj / quia habitus no facit mo-
nachum / s3 pfessio regularis j e
porrectum expsse et c vt clerici
et j qui clici vel no consuluit
et j e constitutionem ß in aijs li vj
¶ Secundo tacite et duplicat —— tacite
aut suscepit habitum pfessoru
sciens et voluntarius et ti-
dus pseverat vel appet evi-
denter ita q condidit testum
et renuntiavit bnficio q vult
sclm mutare et tunc est ta-
cite pfessus j e constitutionem ß fi
et c non solum li vj et c

Consulti et c. Statuimus / dum non
appetit volunt seculum mutare
nec portat habitum professorum. nec
si portauit habitum per annum ta-
cite est professus nec potuit ad
seculum remeare ut e. de his qui fi.
sunt mo. li. vi. / Adde quod
dicetur ut e. eos qui in ecclesie
dicit potest intelligi ut e. vidua et
c. super eo et xx vii. di. quod inter-
rogasti et xxvii. q. i. vidua
et xx q. i. quam progenitores
etc. si intrauit timore mortis
ut e. dic. / Secus si per metum ab
aliquo illatum. ut de his que vi
metusue causa fiunt platinum
¶ Sed quod est de dimissione / Dic quod
vbi est timor mortis ante et
a se ipso est illatus ne pereat
metus non impedit religionem
¶ Sed vbi timor mortis corporis
illata ab alio impedit / nisi postea
ea consenserit ut de spon. ad id
quod / et idem dicitur per eadem
iura de moralibus / Dum tamen ea-
rum religio sit per sedem apostolicam
approbata alias non ut de cle. in-
dempnitatibus li. vi. ¶ Sed in qua
veste debent facere professionem vt quod
in illa in qua venerunt l. iiii. di.
multos et l. iiii. di. legem at
xxvii. q. ii. c. vlt. / Dic quod in
monasteriali habitu ut e. super eo
et c. Statuimus / alias non possent
probare sanctitatem religionis / que
in vestibus pro magna parte con-
sistit / et prima mea intellige de
veste benedicta idest in veste no-
uitiorum / que differt colore forma
et substantia ab ea que datur
professentibus ut e. Statuimus et c.
de his qui li. vi. / Tamen si velint
exire infra annum debent redire
in eadem veste in qua venerunt
et ita secundum regulam beati Benedicta
obseruatur ut e. super eo / In ma-
nibus vero prelati debent facere professionem
ita ut recipiat ipsum in mona-
chum et in fratrem ut e. porrectum
Nam si ad abbatem solum spectat

vidua

timore mortis

per metum ab alio illatum

redire infra anni in eadem veste

// Episcopus inducere religiosos prohibetur absque licentia
et vi. in d. vo. 2 vo. xc. plura de episcopo
an potest votum per licentiam prestare. si quis potest

recautio spectat in simul ad vtrumque ut
e. si ad solum li. vi. ¶ Nota quod
omnes possunt facere professionem qui non
prohibentur in lege prinata du-
cuntur que preuidicat legi communi
xix. q. ii. due et ut e. licet ¶
// Prohibetur autem episcopus intrare
absque licentia romani pontificis specialiter
quia non habet eadem manus bonum
mori bono promitur / et omnis vtili-
tas specialis doctrina silentium solitudo
contemplationi et labor quieti / quia
episcopus preesse debet ceteris et prodesse
Non debet petere licentiam cedendi ac
nec obtinere ut e. licet si de vo. plex
bilatur ¶ Sed quia de ea posset petere
licentiam cedendi dicitur ut de renun-
ciatione ¶ Secundo excipitur
vxor carnalis coniuncta ut c. ex
quibus intrauit dicitur ut vbi autem
est consumatum ¶ Tercio inpuberes ac
minores quibus nec si professionem fecerit
non tenetur xx. q. i. illud et ut e. de
qui mon. li. vi. ¶ Quarto furi-
osus quia nullum est votum sine
obligatione que fit mente alienata
ut e. dic. tenor et xxvii. q. ii. con-
silium ¶ Quinto seruus qui domino
potest repeti vsque ad triennium nisi
consenserit vel monachus efficiatur liber
di. Si seruus facere ¶ Sexto ci-
uis assistens vel rei publice ob-
ligatiue l. liiii. di. legem Alii mi-
lites non possunt intrare l. liii. di. mi-
lites // quod distinguitur vt de oblig.
ad ratio. et i. ii. et iii. ¶ Illud autem
quod dicitur de vno anno xii. annis
vel potest intelligi de militare annum
xii. an. nec post xx. q. ii. puel-
la et vidua similiter potest reli-
gionem intrare et imponere sibi
velum continentie imponere ut e.
vidua et xxvii. q. i. viduas
potest tamen illud recipere a sacerdote
ut qui cleri nec non consuluit et
xx. q. i. vidua ¶ Item ab
episcopo ut quod medio ea platinum
Sed velum consecrationis a nullis
recipiunt quia sole virgines
consecrantur et habet post xxv.

Vidua potest sibi velum continentie imponere
nec a sacerdote recipere / vt ab episcopo
Sed velum consecrationis a nullo recipiunt

No

Nota

Virginum consecratio in die epiphanie aut albis paschalibus hic est in dominica conductus pasche aut in apostolorum natalibus

an xx q. i. de vot. et c. placet et h. consecratio dicit si in die epiphanie, aut in albis pascalibus aut in apostolorum natalibus et non alias nisi graui infirmitate detineatur xx. q. i. de vot. / vel nisi hic episcopus in qualibet die dominica facere vellet quod possit ut de te. ord. c. i. ¶ Sed numquid corrupta per violentiam potest consecrari / dicit quod non xxxii q. v. Ille aut. et xx vi di. antiquis et arg. ad hoc xx. q. i. Inuentas ¶ Sed contra videtur quia non potest corpus corrumpi nisi animus prius corrumpatur xxxii q. v. Ita ne et c. non potest / dicit quod hoc est verum quo ad deum vel quo ad hoc quod dimitti non potest a viro xxxiii q. ii. non satis / tamen enim ordinem possit sustentare virginem non potest propter ruinam xxxii q. v. Si paulus / Et dicunt aliqui quod talis merito dicitur esse virgo quod sanum est. quia primam potest reparari ut de su. tri. c. i. si vult ita si. ¶ Si religiosus velit ad aliam religionem transire post professionem distinguitur / aut vult transire ad equalem / et tunc potest transire de licentia abbatis cum consensu capituli ex licentia tamen. i. e. Non est / Aut vult transire ad minorem seu laxiorem et tunc nullo modo potest etiam cum licentia prelati ut in c. non est / Aut ad strictiorem et tunc debet petere licentiam ne bonum obedientie contempnere videatur et prelatus debet sine difficultate indulgere / sufficit tamen petere licet non obtineat i. e. licet. et ut de electi. cum olim nisi dubitetur an ex caritate vel leuitate velit transire ad ordinem artiorem vel largiorem superioris iudicium est requirendum ne angelus sathane in lucis angelum se transformet i. e. licet sine di. vo. et dicit ut i. de voto et mo. nachus ¶ Sed quid si quis transiit licentia non petita ad strictiorem religionem numquid est reuocandus distinguitur / aut causa leuitatis transiuit et tunc potest reuocari xix q. iii mandamus / vel quod in medium aliorum utilitatem desserat et viuens in tali

Corrupta per violentiam non consecratur

Religiosus volens transire ad aliam religionem arctiorem uel minorem uel strictiorem an potest vide distinctionem. Et an potest reuocari non petita licentia

¶o

ut ibi dicit intelligitur i. e. licet in pu. / Aut ex caritate seu lege priuata tunc licet male fecerit non petendo licentiam tamen non poterit reuocari arg. i. e. licet et ut de eta. et qualita. In illo autem ingressu simili si quis licet etiam et tunc fecerit ad religionem tenet ingressus nec potest reuocari ad ecclesiam ab episcopo / licet licentiam petere debuisset xix di. dune i. e. et arg. ut de renun. admonet et conse. di v. non opus. ipsi prelati et qui presunt conualibus capitulis tenentur requirere quolibet anno fugitiuos et eiectos de ordine suo et eos recipere si redire voluerint salua ordinis disciplina in abbatiis in quibus cum fuerint si absque graui scandalo fieri possit alias in aliis domibus eiusdem ordinis / Si aut fugitiuos vel eiectos inobedientes inuenerint eos excommunicent et tamdiu faciant a prelatis excommunicatos publice nunciari donec ad mandatum eorum humiliter reuertantur i. e. c. vlt. alias si reuertentem non recipiant nisi vagabundus non requirat non possunt bona que acquisiuit petere post mortem quia ei alimenta negauit i. de sanct. ex pa. c. vno

De conuersione coniugatorum

Supius dictum est de ingredientibus ad religionem in genere sicut habetur in spe de conuersione coniugatorum religione / Nunc videndum est qui vnus coniugum possit intrare religionem vel vir coniugatus ad sacros ordines conuolare ¶ Tendo ergo alter coniugum possit intrare religionem sine pe. ¶ Dic distingue / aut non erat matrimonium consummatum / aut erat consummatum ¶ Si non erat consummatum per carnalem copulam ambo possunt intrare vel alter altero inuito / et ille qui remansit in seculo si non velit admonitus remanere continentiam potest contrahere matrimonium et verum quod tenetur alteri restituere quod alteri nomine recepisse i. e. ver. et c. ex pub. ¶ Rend

hic etiam et tempus ad religionem non petens licentiam sine episcopo licet ingressus non potest reuocari a suo episcopo.

fugitiuos monachos prelati tenentur requirere quolibet anno

alter coniugum an possit intrare religionem vide distinctionem

¶o

Et si vellet in domo propria remanere et seruare religionem non potest sed debet compelli ad consummandum

si vellet i domo ppa remane et
frnare religiom · ingnid e audi
endus · dit q no / ymo compelli
dzt ad matrimoniu consumadu nisi
velit intrare religiom j e expte
ij · m si et dzt intrare infra duos
menses j · e · ex pub · to ¶ Sz pone
q elapsum est illud tempus in
qnid pt adnc intrare / Dico q
semp ante carnalem copulam
Iudex tn debzt pfigere timinu
peremptorium infra que dz intrare
et pfit ¶ Sed ingnid potit g
trahere statim dictas s · tho · q
no nisi pfessione fcta · et p pro
fessiom solnit vinculu matri
moniale · et js qui intrant lz
aud a canone B · t · pmo Sta
tnimg / et t js qui et t no
solum li vj / sz pnatg thnq
tpus qmodu aufere no potest
xxviij di de thus · et j · de reg
mr · Indultu li vj / et si inde
nimus tempus qtedat a lege
supple ff de reg · mr · Si quis
ex ptet ¶ Sz quid si arrip
vitam heremitica / ingo solnit
sponsalia de pnti / dit q no /
qa requirit q faciat pfessiom
i ani religiom p se aptam
approbate alis no solnet etia
tenet matrimoniu · si qtrahet pg
quaz thnsset vita heremitica
et possit tanqm bnus ppriu fac
testu j · de voto q votu li vj
et xx · q · ij · f econtra ¶ po
ne q sponsus deflorauit spo
sam p mas serias appiendo z
no ptessit ad seminis effusioz
ingnid potit pgt intrare re
ligiom / dicit pe q sic / qma
certu est in foro osne q no
sunt effecti vna caro licz
illa emisit / Sit si ipse emi
serit tamen in foro qtentioso eila
se apponet suspitiom et no
desisit sibi mis / s pbo mr ff
de sta tho · Idem et ff de sta
tut l duo sunt titij / Aut est
qsumatu matrimoniu / tunc disti

qo

qo

p pfessioz solnit
mri m

p arrepcioz vite
heremitice non
solnit sposalia
de pnti ·

d heremita

Sposa defloras
sponsam apiendo
seras sed
no ptessit ad
emissiom seminis
pt intrare reli
giom ·

cz qsuatu e mrim · si qsant libe
intrare pnt religionem · et vi · distmcioz
qs vng qdict

Aut ambo volunt intrare reli
giom / aut vnus tm ¶ Si am
bo intrare volunt libe pnt
j · e · Cum sit pditus et t · vx
oratus et t ad Aplicam ¶
Si vnus tm / disting / Aut alt
contradicit / aut ignorat / aut
dissimulat / aut qsentit ¶ Si qt
alter no pt intrare / et si intra
verit pt renocari j · e · qnidam
¶ Si vo ignorauit q alter intra
uit · simili potit ad sclm renocari
j · e · placet et i istis duobus ca
sibus / sublato eo qui eu ad
sclm renocauit no compelli
alt ad monastium redire · qma
in tali dissensu · aut ignorantia
votum no potuit solempnizari
licz pfessiom fecit ut colligi
ex dicto c · placet nisi ¶ Si dis
simulat / et dissimulans morit
in dissimulaice sua valebit
introitus religionis nc potent
vltius ad sclm renocare / et si
exiuit pquam fecit sic pfessioz
p excacom compellendus e ut
ad monastiu renertat j · e · expte
i · et t qsulnit ¶ Si qsentiat
distinguit / aut qsentit inuitus
aut p dolum / aut spontanea
voluntate / Si inuitus no tenet
ymo pt ad sclm renocari xxvij
q · v · notificasti etia pg annu
nl bienniu · et semp j · e · acce
dens / vnd qmunis in aliis
qttibus coacta voluntas dicit
voluntas xv · q · i · mito · no tn
i matrimoniis · n pt libera et
spontanea xxx · i · q · ij · lotha
rius · et j · de spon · veniens ¶
Aut p dolum et tunc sine
misit qtinentia sine no po
tit renocari j · e · veniens vbi
renocasset nisi fuisset fornica
ta · et sic si vir intret religioz
inuita vxore nl p dolum
nl alio mo inducta licet te
ingressus nllus fuit j e acce
dens · si tn pgea fornicat no
pt ipm pgea repete xxvij
q · ij · Agathosa / Si mlr · j · de

Si p dolu intrat aut qtinetia
pmisit sine no · potit renocari a
mulie · Sz si mulier fornicata
fuit pgea no pt eu repete

dm. Signasti ¶ Sz pone q vir
qui votu fecit nolit exigere sic
ut exigere et ut nemo inuitus
al. ar. qp. l. i. et quib ncci suo
renunciare pt. ti. t. pcti. ad apo
stolicam et c. statuimus / quid
ergo erit / dicas / q monasterium
eo inuito fendere ne pmittat
illum recipi in priorem statim
ff. de lib. ca. l. i. et ii. Sz cum po
no tenuit votu tm quantu ad
ipsum vouente tenuit. i. e. qui
dam et c. placet. et quicito ipa
fuit fornicata statim amisit ius
exigendi / ergo cum sit libera a se
ruitute mulieris stati monastiu lz
plenum ius in eo / et sic exceptio
que competit viro acquisita e
monasterio / tu rcb statim ad eum
deuenit a quo potuit tolle prin
cipium i. e. c. placet ¶ Sz quid
si exiret et vellet exigere ita
posset mulieri fornicatam dimitte
ti. de inuic. quemadmodum inst.
. dicit q bn pt illa recipe /
no obstante contradictione mona
sterii / quia votum ex toto no te
nuit cum decepta fuit / nec ipa
tacite vouerit ar. op. i. e. et c.
Gratissimi / nisi vir professionem fe
cisset. postquam illa fuit fornicata
ar. xxvii. q. ii. Agathosa ¶
Quid vero si vir si vir fornic
cetur in monasterio cui mulier de
dit licenciam. numquid ipsum re
petere pt dic q no xxx iii. q. v.
quod deo. quia perdidit omne ius
quod habuit in viro. quia propter conse
quens delictum secundum amissa
no renascitur de q. di. iiii. quib
¶ Sz si ambo erant in se
culo et propter fornicationem alterius
erant dimissi. i. de diuorc. ex litte
et ti. de inuic. tua Et h est
racio quia ius quod monasterium
habet in ipso propter suum delictum perdere
no pt. Aut consensit sponta
nea voluntate / et tunc distinguitur
Aut pmisit continenciam aut
no. ¶ Si no pmisit continenciam
renouetur. i. e. c. i. ¶ Si aut pmisit
continenciam et intellige de licencia
epi xxvii. Si vir distinguitur aut
est senex aut iuuenis ¶ Si se
nex potest in seculo remanere
dummodo pmittat obseruare
castitatem. i. e. cum sis et c.
vxoratus et c. ad apostolicam
¶ Si sit iuuenis compellitur
compellitur intrare. i. e. cum int
licet no intenderet intrare reli
gionem. tamen continenciam pmisit quare
tenetur ad id. sic quo ea seruare
no posset ar. ti. de off. dele.
ptea et c. prudenciam nisi / et sic
inuita compellitur / Sic quoque
quis ex facto suo compellitur
intrare monasterium l. di. Si ille
et xxvii. q. i. Si quis rapuit
Dicit quoque mulier condempnata
est p sinam vel sectum est noto
rium. et est separata a marito
licet sit emendata si maritus
nolit eam recipe compellitur
monasterium intrare. i. e. Gaudemus /
Nam si p dolum alterius inducta
fuisset ad intrandum. nihilominus
tenet ingressus. i. e. dudum
et sic in spiritualibus dolus ad
versarii no viciat contractum. ti.
q metus ca. cum dilecti. i. e. ex
parte et c. veniens In aliis si
dolus dat causam contractui no
tenet contractus ff de dolo elegant
¶ Sz que est racio diuersitatis
ergo quia dolus bonus in spiritua
libus no prohibetur / sed solum
malus / quia dolus est callidi
tas ad decipiendum ff. de dolo
l. i. ¶ Sz p talem dolum no de
cipitur nec ad malum inducitur
immo condicionem suam facit meliorem
et ideo no viciat contractum / secus
in aliis ¶ pone q mulier vel
vir renouerit alterum ad seculum in
illis casibus in quibus supra
dictum est / numquid potest exigere
debitum vel reddere teneatur / dic
q obligatus fuit. quo ad se tm

De licencia epi

quoque quis ex facto suo compellitur intrare monasterium

vir pt mulieri fornicatam dimitte

dolus in spiritualibus no prohibetur sed solum malus

/// an vxor sn cq lna vir intraverit
religionem. vxor vt intre religionem
et maritus qd. - vi. distinctio

et ido no pt exige debitum
qua h potuit vouere quod
erat i sua ptate / Cz alterum
no potuit voue sz no redde
debitu giugi petenti. et ido
tenetur xxx iij. q. v. j. e quidam
et c placet ¶ Item si contra
hat cu alia pst morte vxoris
vnquid tenet matrimonium / dico
q uxoris ptat gtrahendo. q
votu fuit simplex. nc potuit
facere solemne matrimonio primo
impediente / Sz simplex impe-
dit matrimonium gtrahendum. sed
no dirimit iam gtcum j. qui
cle. ul vo. Rursus et j. de vo-
to quod votu li vj. ido tenet
matrimonium j. sz dzt sibi imponi pe-
nitencia trium annorum xx vij
di si vir. ¶ Sed vnquid po-
tuit exigere debitum. dicit / Ho.
et B. q no qua no poterat
exigere a prima j. e quidam
et c placet. ita nc a secunda
qua faceret contra gsuam ar.
e. de rest. spol. licet tn exac-
tus redde tenetur. Io. et multi
alij cu quibus ego sentio dicunt
q licite potest exigere q licet
peccavit gtrahendo i primo actu
/ tn tantum est bonum matrimonij
q tollit totaliter obligationem illam
ar. j. qui cle. ul vo. Rursus j.
de voto q votum li. vj. et xxvij
q ij. impbatum no obstat q op-
ponitur / qua no poterat exigere
a pa. ro nc a secunda / q pq mat-
rimonium se obligavit qd poterat
face quantum ad se. ut dicit iura
pallegata j. e quidam et c
placet. nc secundum fuit maius
vinculum quod totu possit re-
mouere ¶ Sz si gtraxit cu
secunda erat obligatus voto sim-
plici quod fuit sublatum p bonum
matrimonij subsequentis. preterea
ipsi gcedunt q tenet matrimonium
cu secunda. et q pt ei reddere
sed no exigere debitum. sequitur
inpens. qua vouit quod erat
in ptate sua. sz no exigere
debitum et contra no redde. cum
nisi prime oneri erat alij votum

obligatus / Dico tn q contra a prima
posset exigere debitum si esset
inveniens / et ppter pudorem non
peteret debitum et timeretur ne
incideret fornicationem ar. xx vij
q ij. Si tu abstines et xxx iij.
q. v. si dicat et c vna pla
/// ¶ Sed quid si vxor sn cug-
lna vir intrauerat religionem
velit religionem intrare. et ma-
ritus gtradicit. Distingue s.
vtrum et B. Aut iam eductus
est de monasterio / et ei reconciliatus
et tunc no pt eo invito intrare
ar. xxxiij q. v. qd do. Aut no e
eductus nc ei reconciliatus tunc
eo invito potest intrare xxvij
q ij. Agathosa / et xxxiij. q. v.
qui vxorem / Eodem modo distingue
si alter giugum pq matrimonium
separatum quo ad thorum ppter for-
nicationem alterius velit intrare
religionem ar. j. de divor. Signifi-
/ qua cum etiam emendata recipe-
no tenetur j. e gaudemus / Idem
dic s. Innoc. si alter giugum inci-
dat in heresim et ppter hoc p sniam
iudicis fuerint separati. licet alter
ab heresi revertatur potest alter ad
religionem libere convolare j. e.
mulier. nc tenetur licet no intret
religionem alterum contra emendatum
sibi reconciliare j. de divor. de
illa insi. et c quito insi / Verus
si ppria auctoritate recessit nc iudicio
ecclesie fuerint separati q tunc tenetur
eu recipere emendatum j. de divor.
de illa in pn. / Aliqui dicunt contra
sed no pbant ¶ Sequitur videre
vtro giugatus possit ad ordines
promoueri / vel si iam recepit sacrum
ordinem invita vxore / ul nescien-
te / ul sciente / et no gtradicente
vel consentiente / vnquid sit sibi
preiudicium vxori / Sz ad hc respon- nota
dendum / Nota dicam inter ecclesiam
orientalem et occidentalem / et
conversionem / ut dcm est supra
de clerico giugato s. Sed / Si
vo ordine sacrum vir recepit
gtradicente vxore. ul ignoran-
te no fit ei preiudicium / nam potest

/// An coniugatus possit ad ordines
promoveri, et si recepit sacrum ordinem
vxore invita. et vi. pena contentum
ibidem eo. c. dra de clerico giugato.

[Left margin:]
simplex votu impe-
dit matrimonium gtrahendum
sz no dirimit
gtractum. et tz
matrimonium. sz dz imponi
penitencia trium annorum

nunquid licitus pt
exigere

exige debitum et ille tenebitur
reddere. sed exigere non potest xxvii
q. ii. nullorum et dec. i. e q. dam
et c. placuit / Si autem uxor senuit
et non conuadiuit cum presens per aliquem
possit conuadire. vel si consentit
si clericus sit secularis vxori
sed aliquos sit duplex preiudicium /
Unum quia oportebit eam de toto
continere / Aliud quia non potest
contrahere mortuo viro ff. expres-
sam constitutionem ecclesie super hoc
promulgatam que dirimit matrimonium
post contractum xxxii di. Erat a.
tim et xxviii di. quia sunt nul-
pe cum duobus c. sequentibus et
sed istos sufficit quod vxor continentiam
profiteatur et potest in seculo rema-
nere i. e. conjugatus / Item fallit in
vxore eius qui promouendus est in
episcopum quia non debet vir eligi nisi
ipse intret religionem i. e. Sane /
tu dicas eius viri / vel plenius alias
quod idem est cum intrat religionem et
cum ad sacros ordines promouetur
quia eadem ratio vtrobique inuenitur
ergo idem debet esse iudicium Extra
de cle. coniug. et de tusca presby-
ter. et ff. ad l. falc. l. vlt. cum
possit esse suspectio de vxore
fornicante illius qui promouetur
ad ordines si sit iuuenis sicut
de vxore illius qui religionem intrat
et compellitur intrare. Simili in tan-
isto i. e. Cum sis. et c. vxoratus
et c. ad apostolicam / Ideo distingue
Utrum sit iuuenis de qua pos-
sit esse suspectio / tunc tenetur intra-
re alias non tenetur nec debet promoueri
per istam premisso dicta Sed vel
legitimus i. e. Sane quod loquitur de
episcopo nec est speciale sicut ipsi di-
cunt. Si vero promisit continentiam
et fuit promotus compellitur intrare
religionem i. e. Dignanter / Aut
est senex de qua nulla potest sus-
picio esse tunc permittatur continere
tam in seculo et ipse potest promo-
ueri Sic intelligo i. e. Coniuga-
tus et alia iura ibidem inducta

De conuersione infidelium

Scriptum est de conuersione
fidelium coniugatorum
ad religionem / Sequitur subiectum
de conuersione infidelium co-
niugatorum ad fidem xpi-
anam / Nam si vir conuertatur et ha-
beant paruulum / et vir petit sibi
illum assignari vt in fide xpiana
imbuatur audiendus est / quia in
potestate patris est non matris / et
quia illa posset insidiari vite
eius si apud eam moraretur
et illum ad infidelitatem attra-
here i. e. c. ii / Item in fauorem
fidei illius conditionem patris vel
matris conuersi ad fidem sequi debet
xxviii q. i. iudei et debet bapti-
zari si non sit doli capax / Si
vero sit doli capax non debet bap-
tizari nisi consenserit xlv. di.
de iudeis et at xx in q. v. ad
fidem vel vtrumque debeat sequi
conditionem patris vel matris dic
vt i. de nat. ex li. non sunt filii
semper sequuntur / Nota quod pater
potest petere filium in sua potestate
constitutum per edictum de libe. ex-
hibendis / contra iniuriam et quemlibet
detinentem / mater tamen excepto ex-
ceptionem contra maritum / puta si
est minor triennio nisi esset vir
infidelis / tunc debet eidem minor
triennio potius assignari in fauo-
rem fidei xpiane. Secundum alios si esset
maior / et diceret se velle fieri
xpianum / debeat de manibus patris
et matris eripi i. de iudeis Sicut
Secundo habet exceptionem si iudi-
tatum esset in contrarium h. dig. probatur
ff. de lib. exhi. l. i. / Tertio
propter nequitiam et sine diminutione
patrie potestatis apud eam fi-
lius commoratur ff. de lib. exhi-
bendis § et si maxime / Circa
hoc tamen distingue / Aut filius a
nullo detinetur tunc potest per of-
ficium iudicis ff. de lib. exhib.
l. ii. § hoc ius. aut ab aliquo
volente detinetur / tunc potest per re-
rei vendicationem adiecta causa
de iure quare petat ff. de rei

ven. l. i. § i. Aut detinetur in
vitus tunc locus est interdicto de lib.
exhib. ut ff. de lib. exhibi. l.
i. i. et ff. de rei vendi. l. i. § i.
¶ Item post mortem patris pupillus
non debet educari apud illas perso-
nas que proximis vite patris insi-
diari. ff. ubi pu. edu. vel mor. de l.
pl. Iudex enim discernere debet
ut sine aliqua suspicione alatur
paruus ff. e. l. i. et extimabit
ex affectu singulorum quis magis
ad suspicionem et preter successio-
sit pro. C. e. l. ii. ¶ Veruntamen
educatio pupilli nulli potius
committenda est quam matri nisi vi-
trum ei inducat. C. e. l. i. ¶ Sed
quid pre uno quisitur apud quem
educatur filius facto divortio olim
estimabat iudex an apud pa-
trem vel apud matrem. / Sed modo
mat. causam divortii prestat tunc
ali debet apud patrem. C. de
divor. aut si pro. ¶ Sed si
alter infidelium prestat causam
divortii non sequentis maritus con-
versum ad fidem quem sequi debet
xxviii. q. ii. una quaque. et quia
insidiatur vite alterius. i. e. t.
vel. ¶ Nota tamen quod filius fide-
lius minor triennio apud matrem
debet, / maior vero triennio apud
patrem. C. de pa. po. ut filius
et ar. C. de infan. expo. l. ii.
unde infidelis tollerare matris eius
tum tuo quod mortem maioem
tuo tollere patris erit ¶ Unde
alter infidelium convertitur ad fi-
dem. et alter remanet in infide-
litate si matrimonium separatur vel non
dic ut i. de divor. C. dne. et
§ de. ¶ Item quando quis accidit
maritum utrumque an possit ea
dicte de hoc fit mentio. i. t. i. dt
ut i. de eo qui duxit in ma-
trimonium pol. p. adl. § ple. et ult.

De voto et voti redemptione

Ussimum est supra de transeunti-
bus ad religionem / Sed quia
post transitum consequetur e-
mittitur votum / Ideo hic subi-
citur de voto / Unde videndum
est quid sit votum / Quot sunt
species voti / Quis possit vovere
/ Quare et quomodo votum
possit disiedi ¶ Votum est con-
ceptio melioris boni animi de-
liberatione firmata et oblata ¶
Conceptio ideo dicit quod non tenet
si fiat ex impetu ar. de leg.
ad nram et. se. leg. ¶ Melioris
boni ideo dicitur quia votum
si fiat de malo non est tenendum
vel si fiat de rebus similibus et fa-
tuis immo vitandum est. secundum fran-
gendum xxii. q. iiii. In malis et.
de reg. iur. In mal. li. vi. ¶ Affir-
mata ideo dicitur quia debet voventes
similiter proponere se non facturum de ce-
tero contra votum ¶ Oblata deo
quia non est votum nisi votentur
signis exterius exprimatur. cavit
si habeat propositum illud de certo
observandi. tunc veniendo est mortaliter
peccat xvii. q. i. qui bona ¶ Sed
magister pe. in summis alias describit
votum e quedam testatio spon-
tanee promissionis que de hiis
que dei sunt deo fieri debet ¶ Sunt
votorum due sunt species. s. necessitatis
et voluntatis ¶ Vota necessitatis
dicuntur ea ad que implenda ne-
cessario omnes homo tenetur sive vo-
net ea sive non. quia baptismo
sunt annexa. ut abrenunciare
diabolo. et pompis eius. tenere
fidem katholicam. et servare deca-
logum. et similiter omnia sine
quibus non potest esse salus. de q.
di. iiii. prima ¶ Sed tunc improprie
dicitur votum. quia non est ibi aliqua
promissio de futuro. sed vite preterite
male abrenunciatio. et quedam
fidei confessio et est simile in prima
ubi non est votum. sed dicitur habere
proprium de tenendo in perpetuum
a patre xvii. q. i. c. i. ¶ Vota ad
voluntatis dicuntur ea bona ad que
nemo tenetur. quia sine illis potest
esse salus. / Sed ex quo aliquis ob-
ligat se ad aliquid cogitur reddere
tenetur. sicut votum abstinentie conti-
nencie et peregrinationis. i. e. c. et
c. si. viii. auge. ¶ Concedicam sive

cera que nisi vovimus non debemus
sed postquam ea vovimus promittimus necessario
compellimur xvii q. i c. i ¶ Votum
voluntarium dividitur quia aliud simplex
aliud solempne sive privatum et
publicum ¶ Sed quantum ad deum votum
simplex non minus obligat quam solempne
et utriusque transgressor peccat
mortaliter . j . qui cle. vel vo. rursus
et nota simpliciter loquendo et iura-
mentum non facit deus distinctionem xxii
q. v. Iuramenta ¶ Gravius tamen
peccat qui frangit solempne et
gravior est ibi pena imponenda
xxvii di. Si vir et xxvii q. i virginibus
et c. Devotio et quis
dubitat scelerius commissum quam quod maius
est puniendum xxvii q. i. Nos affirma-
mus tamen vo. dicitur non minus obligat
simplex quam solempne . i . non minus
ipse vel quia utriusque fractio est mortale
sed aliud maius quia fractio
voti solempnis deum offendit et
contra ecclesiam et scandalum generat
voti autem simplicis non sed solum
votum continentie solempnizatur
de quo dicitur . j . e . quod votum li. vi. de
hoc dicit nota . j . qui cle. vel vo. c.
i et ii ¶ Item potest vovere quilibet ... clericus
quibus nisi prohibeatur . j . elig
in principio . Sicut et non in carnale pt
contrahit . j . de spon. cum apud ¶ Pro-
hibentur autem quedam persone que
quantum ad votum emittendum non habent
liberam voluntatem . sicut episcopus clericus
vel monachus impubes uxor servus
de quibus per ordinem videamus
¶ Episcopus non potest aliquod votum emittere Episcopus
sine licentia pape intelligas
per quod dissolvatur vinculum matrimonii
spiritualis quod contrahitur inter ipsum et ecclesiam
suam sponsam . ex. de regul. licet
nec aliud per quod sponse sue con-
tinue preiudicium fiat ex. de immu-
nitate et ex. de prebend. c. ii . Unde
nec votum peregrinationis potest emit-
tere sine licentia pape in generali vel
speciali . j . e . magne § viii ¶ Vo-
tum vero abstinentie et alios de
temperantie potest emittere ar. viii
q. i clemens et ex. de testib. rela-

tum § li. ¶ Et breviter quodlibet votum
per quod bonum eorum perveat potest quia
ad hoc tenetur . h . e . magne § i . et
ex. de sac. unct. c. uno § ad exhi-
bendum vero de ... ¶ Clericus sine
licentia prelati non potest votum peregrinationis
votum emittere de quo dicitur v. non opor-
tet de quo c. fit mentio infra eo.
magne § viii nec aliud per quod
oporteat ipsum relinquere ecclesiam
ar. ex. de renun. admonet nisi forte
voveat religionem intrare xix . di.
due sunt sufficit licentiam petere
licet non obtineat . ex. de reg. c.
licet dicit nota ibi § Si religiosus
et § se et . j . e . § i . be. ¶ Monachus
non potest aliquod votum facere sine
licentia abbatis notabiliter religio-
sus sine licentia sui prelati per quod
claustrum exire oporteat ar. xvi
q. i . Si cupis et c. placuit licet
sibi inspiratum dicat est tamen re-
medium ne forte sathane in
lucis angelum se transformet ex. de
regularibus licet et xxvi q. v
nec mirum § plerumque et xix q. i
§ i . nisi forte ad aliam religionem
transire velit licentia petita licet
non obtenta . et si dubitatur
quo spiritu ducatur arbitrio superioris
est relinquendum sicut loquitur ex. de
regul. licet le. i . et § Si vero
dubitetur ¶ Item si superior ar-
bitretur immediate dicit ad superioris
superiorem recurrendum ar. h . de
ma. pa. nullus ¶ Item nec vo-
tum abstinentie debet emittere
nec peregrinationis nec aliquod
aliud regulariter . et si fecerit
sine licentia superioris non debet
exequi ne sit eius scandalum
quibus se debet transformare vel ne
detur ei occasio evagandi .
xx . q . iiii . c . ii . et iii . et § viii
et ar. j . de sen. ex religioso
li . vi . ¶ Item si votum concerneat
augmentum meritorum dicit idem sed
quod sine licentia abbatis vel prelati
exequi non debet ar. xxiiii
q. v. nolunt et . j . de cle. ... con-
iu. c. ii . ¶ Nam omnia vota
temporalia videtur mutasse in votum
religionis . j . e . Scripture non

enim est illi nova ita delicti
satisfactio cum totius vite iugis obe-
dientie intendit sub conductore de
pe. di. i. mensuram § ys autem non
frangit propositum qui illud in melius
commutat ex. de voto peruenit ¶
¶ Item preiudicat iuramento j. de sponsa
tomissio et ex. de iud. qui. ex
publico et c. vlt. ¶ Item maior
est quam prius imposito xxxiij.
q. ij. Admonere propterea vinculum
obedientie soluit inriconigalitatis
religionis xix. q. ij. Due sunt
et ex. de regul. licet et c. Sane
Ideo se. host. intrando religionem
si intendebat omnia vota mu-
tare ad que se primo obligauerat
in nullo remanet obligatus ¶ Si
vero non intendebat recurrat ad
abbatem. et ad prelatum qui se-
cum potest dispensare propter ira
prumie alleta in prin. hg. § q'a
sine eius licentia hoc exequi non
posset ¶ Impubes non potest se voto
obligare sine tutoris. vel patris
auctoritate xx. q. ij. c. i. et ij. ¶ Sed
numquid filiusfamilias pubes potest
vouere planum est de voto reli-
gionis Aliud autem votum verum est
quod non possit pro quod dissoluatur
potestas patris ad exemplum vxo-
ris et monachi cum eius persone
sui iuris non sunt j. de sen. ex
mulieris potest dici se. tho. quod si con-
inter preiudicatur patrie potestati
vel potest inde scandalizare non debet
inuito patre obseruare ¶ Ratio est
quia non est voluntatis sue cum pre-
sit obligatus vel in voto religi-
onis quod potest emittere inuito
patre in aut. de sanctis ep. § pro
diuinis collat. vi ¶ Item quero
si vouit dare elemosinam dic-
tho. considerandam qualitatem prius
persone et filii et etiam quantitatem
et sic hoc vt quod dare posset vel expresse
prohibere a patre et idem intel-
ligit de vxore et mercenario
porrigente modicam elemosinam
indigenti ad hoc ar. expressum
ff. de don. filiusfamilias § i. et ij.
et lxxxvij. di. pastoralis etiam
est consuetudo non in prouanda
ar. ex. de don. § monachus ¶

+ minus

¶ Sed numquid votum peregrinationis
emittere potest non videtur quia preiudica-
re patrie potestati cum non debet preiudica-
re vt deum ex ope peregrinationis
voti transmarini ar. j. e. co. multa
§ quod autem et mutandum de merita-
bile vt si forte sit a canone pro
sedem ap. absoluendus ar. j. de
sen. ex. relatum ¶ Vxor eodem
non potest vouere sine licentia viri peregri-
nari seu abstinere vel continere vel
religionem intrare quinimo si an-
te matrimonium contractum votum abstinen-
tie emisit non debet inuito marito
illud adimplere ¶ Sed et si de licentia
viri votum emisit ab initio tamen
erit semper in talibus debet obedire
mandato licet maritus peccat in eo
quod concessit prohibendo xxxiij.
q. v. noluit et c. manifestum et
intelligunt quidam de viro vouente
quod non adipiscatur indicatur xxv. q. i.
Si quis vxorem et q. v. precepit
¶ Alii dicunt quod in voto abstinentie
vir superior est ¶ quia est caput
xxxiij. q. v. manifestum hec ymma-
go. et c. cum caput quod concedas
nisi per quem votum fiat ita car-
nale debitum preiudicium mulieri
tale sanare non posset inuita
muliere. quia non obstat exceptio
in hoc casu j. de qui. lep. quoniam si
si et ex. ubi vir non est potens
sui corporis sed vxor. ex. de qui. quoniam
quidam nisi. quero vel votum pe-
regrinationis potest vnus facere sine consen-
su alterius ar. xxxiij. q. ij. Si tu
et xxxiij. q. v. quod deo fallit
in voto transmarino quod maritus
preter voluntatem vxoris emittere
potest vxor tamen vt consentiat est
attentius admonenda j. e. ex
multa § quod autem. et que non vult
remanere sequatur virum suum j. e.
quod super hiis § si ¶ Numquid idem
est in muliere dic quod sic sed votum
possit exequi Distingue Aut
est suspecta. Aut infamata vel
nimis iuuenis tunc non
exequatur sed redimat tamen ad
emendum et pugnandum inhabilis
indicetur j. e. quod super hiis § teur-
sus ¶ Si vero sit vetus et matura
et bone fame vadat vel votum
redimat si multos secum possit

dnte bellatores j e. Ex multa § q
aut et vi eopssum j. e. q sup
his nisi. Et tunc eadem e ratio
i xxx e que et in vio. ergo id
jus statuendum est. C. ad l. fal.
l. si. nisi. ¶ Item nec pt votum
religionis emitte sine volunte
domini sui. di. Si similiter facte
nt votum peregrinationis nisi quando
est utile. j. de sen. ex. relatum
nisi. ¶ Pone q maritus ucionit
vel fecit quod ulr fregit nl
egresso vel ad mandatum patris
filiusfam. fregit nl filia. nl
qo ad mandatum dni. similiter postea
mortuus ille qui fecit frangere
quibus unq tene uxor nl filius
vel similiter ad votum. vr q no
qo qua cato semel extincta no
reviviscit de con. di iiij. quis
si votum pt absistis renovari xx.
xxx. q v. noluit qr. vr q no re
negatur. Dic q uxor mortuo
vio nl egresso et filiusfam maior
xiiij an. Servus si ali emittet //
nisi post xiiij an. ratificatur j e
t ij. et similiter manumissus tenet
ad votum tn ad eum casum a quo
potuit ipse principaliter efficaciter
preueme nostat. B. de tan qui
placet. q tria no obstat. qua vo
tum per renovationem no extingui
nisi inquantum marito nl patri seu
dno fiat preiudicium. ar. B. de qui
qo qui. quando et c. plac. ¶ Sed
quid si quis vouit i vigilia
alicuius sci no comedere panem
postea nl an vouit i die ve
neris. nl salbi no comedere
nisi pane et aqua. et vigi
lia venit in illa die qualiter
qo ad quod votum tenea. nl an
ad utrumque. Distinguere aut i ve
nendo secundum no recoluisset de
primo. et si recoluisset exce
pisset. tunc bene tenet ad primum
ar. ff. de act. et obli. obliga
tionum. Aut recoluit si no exce
pit nl si recoluisset no exce
pisset / tunc distinguit Utrumque
possit utrumque adimplere tunc
ad utrumque tene ar. j. de spon
sionibus et j. de obs. ie. c. vlt

quia que sine consilio duce vouent
sine consilio duce soluat xxxiij q vlt
No solum et ar. j. de pnt. Ca
ata. Aut no possit utrumque ad
imple tunc tene ad primum et
no ad secundum j. e. c. plt. quia
ad impossibilia no potuit obligari
B. de pact. c. vlt. est tn sibi
penitentia imponenda de secundo vo
to indiscrete facto j e quando
et. B. de reglar. qui per votum
li vi et xxviij di. Si vir ¶ No
Nota q illi qui voto nl ob
seruantia regulari sunt astricti
ad ieiunia 6 feria scilicet sexta. qui
festum nativitatis eodem die ve
nit contigerit carnes comede
no pnt j. de obs. ie. c. vlt.
¶ Idem credo tene consimili
de salbo. nl qualibet alia die ¶
ieiunali et cum ante votum
possit redimi nl commutari
Dicas cur omnia vota que
voluntate auctoritate diocesani
superioris pnt redimi et commutari
pnt / Debet aut superior considera
re qualitatem psone et tam
qualitate et quantitate commu
tationis ut ex hoc colligat an
recompensatio melior sit et
do magis accepta j. e. c. 1.
Debet etiam considerare tam
per quod vouit Nam ea ces
sante cessat facilius effectus
j. e. magne nisi. In voto
peregrinationis sic procedendum est
redemptio ut expense que
fierent in eundo in morando
et redeundo ad ca s pias
tas erogent. et ut labor iti
neris ieiuniorum vigiliarum et
orationum laboribus compensetur
j. e. magne nisi. et c. quod
sup his § 1. et B. de temp
ordinationum § vlt li. vi. ¶ In
voto aut transmarino considera
tur vouentis intentio utrum
intenderet peregrinari vel bel
lare ¶ In primo casu habilis
ad eundum licet inhabilis ad
ad pugnandum licet habilis ad

obligati voto
si fer sexta ad
ieiunandum si feria
sexta festum nativitatis
euenit
carnes no comedet

vota redimi et
commutari pnt

In voto redemptio
peregrinationis facienda

eciam redimat nisi consilio sic-
mus sit vel senium possit dicere
magnum in pugnatorum talis
eius non est omnino impotens cum
pueris ligna. Credimus quod ad
pugnare possit. i. e. quod Hug.
hic supra pot. et c. ex multa
s. ii. q. si et quod fuit nisi vel
nisi sit agricola vel artifex
qui ibi sit utilis. i. e. quod
super hiis s. i. ¶ Sed si aliquis habeat
temporale impedimentum dilacio est
ei indulgenda. Si autem habeat per-
petuum est ei redempcio imin-
genda. i. e. quod super hiis s.
¶ In aliis voventibus considerari
oportet utrum consilio vel officio pre-
latorum vel quod senior alicuius sit
magnus sit deputatus vel secum
multos bellatores possit ducere
vel sit ibi utilis tunc non redi-
mat vel non et tunc redimat
i. e. ex multa s. si. et c. postu-
lasti. quia persona pugnare non
debet c. de clericum. tamen non est
tutum redimere vel differre
sine mandato sedis ap. specialis
ad quam sola hoc non sint pertinet
i. e. ex multa in pri. et tunc
de mandato pape remittitur dif-
fertur vel redimitur et ipse
de hac imputatur i. e. veni-
entis et c. non est cum qua-
tuor sequentibus et c. fin. Idem
dicit Ho. in voto terre sancte
quod ad papam pertinet. ¶
In mutacione voti tria consideranda
Tria sunt tamen in mutacione
voti consideranda quid liceat
secundum equitatem quid deceat secundum
honestatem et quid expediat
secundum utilitatem i. e. magne
s. i. ¶ Sed quodlibet votum ter-
re sancte pt in votum religi-
onis commutari et si hic intro-
dat ipso ingressu absolvitur
dummodo tamen faciat professionem i. e.
scripture. ¶ De votis volunta-
votum continencie
tis excipitur votum continen-
cie in quo videtur quod nec summus
pontifex possit dispensare i.
c. cum ad monasterium in fi-
ne ut ibi quod vel ¶ Sed omnia
vota necessitatis non possunt com-
mutari vel redimi quia non

commutacio vel dispensacio contra dominum
xxv. q. i. Sunt quedam et xiiii
di. Sicut et xi q. iii. qui resistit
votum aut a voto possit discedi
dic quod non regulariter. ymo reddi
debet ab omnibus i. e. lic. in pri.
Nam sicut ait Augustinus votum
non cogit aliquis vovere. Ita quoque
semel vovit cogitur reddere ut xv
vii q. i. c. i. et se re e. lic. et c.
magne. In vii tamen casibus a
voto discedi pt. ¶ Primus si in
melius commutatur. e. de iureiurando
c. iii in pri. Votum autem ad hec
superioris auctoritas requiritur vide
quod non v e quod mothus et quod
quid si votum emisit ¶ Secundus
si non processit ad actum exteriorem
i. e. litteraturam et xvii q. i. Con-
saldus quia si processisset ad
actum eligendo hic non vovendo
licet non expressisset voluisset tamen peccaret
mortaliter non implendo xvii q.
i. que bona ¶ Tercius si condicio-
nale fuit et condicio defecit ex-
xx. ii q. vel non solum et hec
intelligas sive condicio sit specialis
et expressa i. de cond. ap. viii de
illis et c. Super eo et c. de iureiu-
ramentis. Omne sit tacita quod ex sui
natura inest voto puta si vivo
si potero. Si deus voluerit que semper
in voto est intelligenda etiam si
non apponatur xxvii q. ii. Scita
et xvi q. i. In precaria. Votum
tamen factum per ira vel calorem
non valet nisi postea confirmetur et
vovens e de qui cle. Dudum
et de regulis. Sicut et ii q. iii
s. non et c. Si quis iratus
¶ Quartus ubi vovens non habet
facultatem vovendi secundum ea que
no. e. e. quis possit vovere
per totum ¶ Quintus ubi auctoritate
superioris est decretum redempcionem
vel mutacionem i. e. c. i. et c. non est
¶ Sextus ubi votum ex sui
natura illicitum est xxii q. iiii
In malis e. de iureiurando quotamalle
et c. Cum quidam et i. de reg.
iuris In malis li. vi. ¶ Septimus
quando causa propter quam votum emissum

est cessat. i. e. magne in si en
dicas q licet cesset causa no
tamen cessat votum voto licet
facilius admitta redemptio Se
cut loquit illud c. insi insi vo
tum fuisset conditionale vt vehi
pote si intrans etiam clerus gdicio
sitim visitabo. vel si filius euadat
de infirmitate xxxij. q. volt no so
lum et. i. de co. ap. verum
Nota q si aliquis venit intrare
religionem aliqua licet fuit electus
in epm tenet resignare in
foro conscientie et intrare religionem
no i. e. p. mas. ¶ Sed quid si plati
vel fres loci nolunt ipsum
recipe. tunc no dicitur voti trans
gressor si per eum no stetit al
i. de spon. Grant. ¶ Sed si p(ro)mi
serunt illum recipe compelli
pnt vt recipiat quia qua
ratione compelletur ille ad vo
tum reddendum. B. de regl. por
rectum eadem ratione et illi ex quo
votum suum ab eis recipitur
ar. B. de regl. c. vlt. et c.
consulonem. Qn alius li. vij. Sed
aliam religionem intrando a voto
liberatur. B. de regl. qui pro vo
tum li. vij. **De Statu monachorum
et Canonicorum regularium**
Supra dictum est de tran
seuntibus ad religionem. Sed
ad religionem transeuntes deri
professionem facere. Ideo hic sibi
de statu eorum. Ideo videndum
est qualiter viuere debent. Et qui pnt
pferri ecclesiis prochialibus et
cathedralibus. et vtrum possit
cum eis in proprietate et continentia
dispensari. De vita ergo
et habitu monachorum est videndum
Sed quia diuersas regulas pro
fitentur quidam duriorem et quidam
laxiorem Ideo vita et habitus
eorum potest percipi potius ex
inspectione regule propria quam
p(ro) iura. ¶ Monachus dicitur
a monos q e vnus et achos
q est tristis Unde dicitur mo
nachus quasi vnus et tristis
Sedeat ergo tristis et officio suo
vacet et sit claustro suo contentus
quia sicut piscis sine aqua vita
caret Ita sine monasterio monachus
xvi. q. i. placuit. Exigit autem
ad statum regularium omnimoda pp
nullus habeant et si quis habet
aliquid statim resignet. et si
aliquid vnquam fuit destinatum
specialiter no psumat illud accipe
sed abbati aut priori aut cance
lario assignetur. alioquin si fuit
inventum aliquid habere in morte
in signum perditionis pro ma tel co
opertura monasterium in sterquilinio sub
terretur. Sicut beatus Greg. in
dyalogo narrat se fecisse et
si sepultus fuit antequam pro ma
reperiatur. si sine magno scan
dalo possit fieri ab ecclesia piciatur
Sed abbas et plati in istis
negligens deponatur hoc pbatur
i. e. c. ij. et qui vo et c. Cum
quondam et c. Cum ad monasterium
si. i. ¶ Sed si in porta inventus
fuit pprietarius tunc dicitur quietus
pecunia in ecclesie vtilitate. B.
de of. ord. c. quia quicquid
monachus acquirit monasterio acquirit
xvi. q. ij. Abbates. hoc est verum
nisi monasterium expellit ipsum
vel si no volt recipe reuer
tentem dic vt i. de infan.
expo. vbi idem pot dici. Ite
religiosus no debet ab aliquo
munus recipe vel dare sine
licentia superioris. ¶ Sed si parentes
vel amici vel quibus fratres
vnquam aliquid offerre vo
lunt primo superiori insinuetur
et sic suscipiatur si ipse man
dauit de quo tamen nil fiat
nisi quod placuit superiori xvi
q. i. no dicatis. hoc est verum
nisi ratione administrationis sibi
a superiori commisse i. e. monachi
ff. i. et xvij. q. i. moderamine
¶ Idem no pt agere nec
respondere nec sororis negotium

et executor. nisi in eo quod ma-
sterii exposcit utilitas. albate
michilonis impante xvi. q. i.
monachi. nec denuntiationis eff in
extere. de postul. ex parte
et j ne cl. vel mo. no magno
et xvi. q. i. pmcie ¶ Item sine
licencia superioris non est vesfaus
ad ordines pmovendus. de
tempo. ord. Ad aures et xvij.
q. i. monachi ¶ Item non potest
vovere sine licencia superioris et si
vovit votum dz frangere ad
mandatum eius. vt xx. q. vlt. monachos
dicit vt. de voto. monaq-
chus ¶ Item non pt mutuum
accipere vel fideiubere quod si
faciat monasterium non obligatur
de fideiuss. ex quibusdam
dicit vt ibi fideiube vel dec-
cimas ¶ Item regulares
claustrum exire non debent sed
pariter dormire et comedere.
de vita et ho. cle. quam et j
ne cle. vel mo. Nec magno
et c. vlt. Nam regulares canonici
et monachi in multis equiparantur j. e. c.
de ¶ Item nulla racio tempore
nec ad ordines pmoveatur. licet
obediencia vel prioratus alicui con-
cedatur j. e. t. ij. in pn. et
prioratus tamen aut seculares fieri fuit
dicit vt j. de sy. vltimo // Mo-
nachi vero qui eligunt patrono
per canonicam electionem capituli et
confirmationem superioris sine certa
causa amoveri non debent j. e. t.
prepositores quia nemo sine culpa
dz iure suo privari. l. xj. di. Patres
per consilium. Sed quibus per electionem ca-
nonicam non tenent ad volunta-
tem albatum removeantur j. e.
cum ad monasterium. Nam tales et ta-
libus non consentiunt prioratus. de
confirmatione vel potestas ¶ Cor-
recto monachorum primo loco pertinet
ad abbatem j. e. ea que et.
de off. ord. quanto et si negligens fuit
devolvitur potestas ad superiorem vt
ibi dicitur et al. pmctum de negli-

j. e. ea que si. i. et ppter correctionem
faciendam debent de triennio in tri-
ennium capitulum celebrare in quo di-
ligens habeatur tractatus de refor-
matione ordinis et observancia
regulari in quo statuant qua-
tuor diffinitores. vt quod statutum fuit
illis quatuor approbantibus inviola-
biliter observetur. omni excusatione
conditione et appellatione cessantibus
et ibi ordinent visitatores ad
corrigendum que correctionis et refor-
mationis officio viderint indigere j. e.
in singulis et c. sequenti ¶ Professi
possunt monachi in ecclesiis parrochia-
libus causa utilitatis domus pos-
sunt plures ibi esse xvi. q. i. cum
pro utilitate quia monachus solus
non solaciter habitare non debet ¶ De-
mo de canonicis si comode secun-
dum habere non possit j. e. t. ij. in pn. et
c. quod dei et professi debent ab
episcopo cum consensu albatis in ecclesiis
que non spectant ad monachos pleno
iure sufficit solus consensus ab- xxi.
batis. et tales monachi possunt predi-
care baptizare penitentes iniungere
missarum ad spiritum celebrare et
sacramenta omnia [illegible] mi-
nistrare ¶ Alii vero qui non pre-
sentantur ipso non possunt xvi. q. i. si
certe doctos. eciam pro utilitate et
quasi pro toto et q. ij. visis et
j. e. quod di. cum ¶ Et in ingnie-
tate talis excusatur ab esu
carnium. dicit ho. quod si habet secum
non excusatur. quia tunc tenetur
regulam observare j. e. quod dicitur
infirmus sit de q. dixi. v. cane
¶ Si vero pleno iure pertinet ecclesia
ad monachos. et pleno iure re-
maneat subiectus albati et
servabit omnia sicut prius preter
cetera scilicet ieiunium silencium et
vigilias que comode servari
non possunt in ecclesia seculari xl.
iii. di. Si rector ¶ In omni ta-
men casu tenetur habitum deferre
eciam si solus sit episcopus. de

vi et ho. cl. Clia ad si mst for-
te scandalum generet vel hora mi-
tenta fuisset vbi sufficiens sit mutare
habitum non tamen inivsus erit intelligitur
ex. de vi. et ho. cl. Cle. ne absol-
uitur si ho. mst quo ad obedienciam
et diuina officia xviii q. i. In p-
rochia ne etiam reget sine officium
monachale Sed ad quantum venit
etiam illius consuetudinem firma-
bit xii. di. Illa et xii di quis-
quis In oratoriis refectoriis dormi-
toriis continuum silencium semper obseruent
et in claustro secundum consuetudinem loci
Item in refectoriis utilibus dumo-
taxat vescantur ne extra refectorium nisi
in infirmitatis nisi ex indulgencia
abbatis qui tunc illos vel alios
poterit adducere in cameram ita quod
debilibus et infirmis a omnibus pro-
uideatur. j. e. Cum ad monasterium sec.
iii et sequentibus Dispensare
potest abbas et quilibet prelatus con-
uentualis in regula monachali quan-
tum ad esum carnium j. e. cum ad
mon. sec. In refectoriis et de c. di.
v. carne Secundo in votis qui-
bus se astringunt cum ingressum
religionis xviii monachis Ter-
cio in cella speciali constituenda pro-
ut monachum et j. de ex. ress-
pla. Cum ex eo de elec. li. vi.
Quarto quod sit in testo [illegible]
ex. de testis religionis li. vi. Quin-
to vel monachis excitato promoto
ad ordines non conueniente facti me-
moriam vel inspiciat. nisi scitum sunt
graue et notabile vel ibi quis se-
uit adulterium sit et destructio vel
violentis cum obliuionem vel ig-
norancia presentatur j. de sen. ex-
com. illorum nisi. dicitur ut j. de
pe. et re. sec. In istis vero tenetur
et absoluere potest ab excitatione
vt dicitur j. de sen. ex. c. viii mon.
Sexto cum eo qui in seculo
furtiue ordines recepit j. de eo
qui fur. or. re. vel ho. dicitur ut
j. e. c. quis possit v. pz et si
Septimus in ieiuniis cibis et
operibus manualibus de c. di. se-

non mediocriter et c. inq. Octa-
uo enim faciat in ea monasterium
priorem xviii q. i. monachi
Nono ut clericus in ecclesia possit
tenere quetum irrequisito ex. de
si religiosus li. vi Moniales
vel professe tacite vel expresse de-
bent esse sub perpetua clausura
nisi tamen infirmitate laborent quod
non possint sine graui periculo vel
scandalo comorari vel nisi ab-
batissa vel priorissa profendo
quod ipsum monasterium tenet ab
aliquo principe vel domino temporali
propter homagium prestandum si non pos-
sit per procuratorem hoc facere cum
honesta et decenti societate
poterit exire ita quod hoc presito ad
monasterium redeatur vel decreto
aliquo recipiant vltra ecclesie
facultates et ad hanc clausuram
faciendam tenentur diocesani. Epi.
et abbates et alii quibus sic
sunt contradictores et rebelles
per censuram ecclesiasticam compes-
cendo j. e. periculoso li. vi.
Sed leges instituunt vel pro-
mulgant forma vel moribus vte-
tur approbant iii. di In istis
Vnde illa consti. imposita est
vbi et non rebent que melicra-
nat compat et tota de le-
l. y. nisi et xix romanorum
Correctio monialium pertinet
ad episcopum xviii q. ii. cenobiis
Et si claustra monasteria moni-
alium sine manifesta et raciona-
bili causa frequentauerit per episcopum
arceatur. et si non destitit pu-
nietur officio Si laycus sit ex-
cetur ex. de vi. et ho. cl. mo-
nasteria Et si aliqua monialis
sit suspecta debet se purgare
j. de pur. ca. moniales et propter
suspicionem tollendam monachi
et moniales non debent in vno
monasterio cohabitare sed longe distare
nec vel aliqua familiariter loqui
Et ad vel vetula quadam vel
in presencia Abbatisse expediose

quia adulterium incipit coha
bitatio xxvii q ii. ecce in religi
onis ¶ Item abbatissa no pt
eas absolue sz eps j. de
re nona. et de sen ex. de
monialibus et ab epo debet
benedici xx q i. devote dic ut
dem est. ex de voto sp illud
idem ¶ Prior vero ptatis post
abbatem potens sit in ope et
sermone / ut exo vite et
vbo doctrine suos fres informe
possit in bono et a malo eciam
revocare zelum religionis
hns sm sciam ut delinquentes
corripiat et castiget. et obe
dientes foueat et confortet. et
abbas sup omes curam et dili
genciam apponat. et si neglis
fuit deponat. et ei omes obedi
ant tenentur j. e. cum ad mona
sf plt et vlt de obediencia dic
ut ex. de ma. et ob. sp de obe
ro ¶ dienca ¶ Sed nunquid i voto
voti gtinetie gtinencie et ppetate pt dispe
sari vr q no j e cum ad mona
sterium in fi v div. q abdicacio p
abdicatio ¶ prietatis sicut et custodia casti
tis annexa est regule mo chali
ut non eam nc summus pontifex
possit licenciam indulgere /
dicit ibi q hoc est verum. quia nullum
bonum melius invenitur i quo pos
sit sic gmutatio. quia nil e me
lius gtinencia quia virginitas
replet paradisum xxxii q i impre
et castitas sola est que ad si
duciam pt deo amare pntare in
aut de sen. sz Romanus voll ii.
de mocho ¶ Alii dicunt q ppa no pt dispe
sare ut mochus habeat ppri
¶ Sz de mocho pt facere no mochu
¶ In dictis vinis h. hos. q potest
ppa pt dispen dispensare ex plenitudine ptatis
sare in voto in utroque ex causa magna prt
gtinecie ¶ regis ordinatione cum tota terra
offert gnercionem si habuit sa
monialem in vxorem / et hic idem
z vi. oshen quia qua racione papa potuit facere
qui de at gstitucionem q si simplex vouet con
vouet. c. ii. trahet in iure tenere eadem racione
no pt possit hoc facere de solempni. quia
i vo voti solempnitas ex sola gstitucione
gtinet ecclie est inventa ¶ Matrimonium
vero vinclum ab ipso capite scilicet xpo
institutum ex de voto quod votum
li vi nc est solempnitas de
suba voti et plenitudine ptatis
pt de iure sup ius dispensare
ex de concess pb proposuit vnde
no peccat. sed magis moralis
in hoc casu obediendo in hoc
ppe quia no obstant j e cu
ad mon infi et expone ibi
no pt i no convenit scilicet de iure
¶ dic xxxii q v paulus nil dic
no pt de iure si pt sup ius
ex de gcess pb proposuit et
enim de nullum bonum melius
invenit hic est verum in psona
singulari ¶ Sz in salvacione regni
est melius qua unius psone
votum quia est bonum publicum
quod pfertur singulari ex de
reg licet spiritualia cum facit de
cu fit religioso ¶ Romam no dispensat
d relig pp hoc in ppetate quia pla
epz no tus est prior no dns d'
dispe de don. fenitate ¶ Sed solum
sat modo gmittit sibi dispensacionem

De religiosis domibus

Tractatum est sup de mo
nachis et statu eorum ¶ Sz
quia mochi no nisi i reli
giosis domibus ponuntur ideo
hic subiciatur de religiosis domibus
¶ Monasteria domus religiose et
hospitalia et xenodochia et
alia loca similia ad pios
et religiosos vsus deputata
¶ Domus religiose dicuntur
que sunt gstitute et eciam ora
toria de auctoritate epi xvi
q i. quicunque et xviii q ii
gnudd et c. se et j e. de xe
nodochiis dum cum i locis
no exemptis licet regulares
sint exempti j. de priul auc
toritate li vi. et se ¶ Utrum
licet gstruti dicant vide j. de
ec. ord. p totum ¶ Sz postquam
deo sunt dedicata no debent

amplius quantus usibus applicari
i. e. abbatem xvi q. ii. nulli et de q.
di. i. ligna. nec in ecclesia regulari
possunt poni ab episcopo canonici secula-
res j. e. Inter quatuor et xix. q. iii.
que semel. Sed si male vivant
regulares ponendi sunt ibi homines
discretionis vite vel alterius religi-
onis j. ne cle. vel mo. Reclamari
domini tamen si possunt alios ponere
seculares j. e. Inter inst. Quia ne-
cessitas legem non habet. j. de reg.
iur. quod non est et de c. di. v. Dis-
cernia ~~(?)~~ assilit in locis acquisitis
a religiosis mendicantibus qui sunt
reprobati in concil. lugd. de quibus
Cepimus nil per ordinacione absque
sedis ap. litera speciali j. e. Re-
ligionum li. vi. Sed de ecclesia
seculari cum consensu canonicorum
potest facere etiam regularem j. de
ex. ord. ad aud. Ita quod unus mo-
nachus in pluribus monasteriis
locum habeat vel abbas pluribus
presideat j. e. c. ult. inst. Domus
religiose et monasteria subsunt episcopo
diocesano j. e. de xenodochiis
xvi. q. vii. omnes basilice et xv-
iii. q. ii. monasteria nisi sint privilegiis
immunite j. e. Constitutionis vel prescrip-
tione ff. de prescr. audiens. Sed
licet episcopo subsint monasteria lege
mediocritatis in favorem tamen religi-
onis a lege diocesana sunt
exempta x. q. i. c. i. et xviii.
q. i. placuit et c. quod pro utilitate
et ff. c. xxx. c. i. nisi habeant
privilegium. Licet monasteria subsint episcopo
ratione privilegii quo ad legem dio-
cesanam. ar. xviii. q. ii. c. Cle-
ricus. Inter legem mediocritatis
et legem diocesanam in quibus
consistit totum ius et potestas epi-
scoporum est hec differentia, quia ad le-
gem mediocritatis pertinet canonica
obedientia, subiectio, reverencia,
institutio, et correctio delictorum
et reformatio, censura ecclesiastica.
Jurisdictio. cum tamen ad forum eccle-
siasticum spectancium personarum correctio
delictorum. vere citatio, datio,
Citatio. causarum examinatio et
decisio, et generaliter omnis facultas

et ordinum collatio que consistunt in
dampnis ff. de off. ord. c. i. ii. et
iii. et c. conquerente et c. dilectus.
Ad legem autem diocesanam spectat
vocatio ad synodum, sepultura
mortuorum et quarta decimarum,
visitatio hospitum et similia, et
generaliter que consistunt in capiendo
ff. de off. ord. conquerente in ult.
quamquam tamen lex diocesana comprehendit
legem mediocritatis ff. de prescrip.
Audiens. Dicit igitur quod omnia mo-
nasteria ipso iure in favorem re-
ligionis exempta sunt a lege
diocesana. x. q. i. c. i. et xvi q. i.
Cum pro utilitate et c. placuit
ut cogi possunt ad illam faciendam
xviii. q. ii. quam sit. A lege vero
mediocritatis non sunt exempta mo-
nasteria nisi privilegio speciali sunt mu-
nita, immo quo ad legem medi-
ocritatis subsunt episcopo diocesano mo-
nasteria in sua diocesi constituta x-
viii. q. ii. Clericus, vel ratione
visitationis ff. de prescri. cum in
ex officio, vel quod ex consue-
tudine debeant xviii. q. ii. Quoniam
et i. q. iii. Quesitum. Seculares
vero ecclesie subsunt episcopo quantum
ad utramque legem x. q. i. de hiis.
Similiter capelle monasteriorum sine
regularium subsunt episcopo quantum ad
utramque legem ff. de off. ord. Con-
querente et xvi. q. ii. Sane et
j. de privilegiis. Cum et plantare
§ in ecclesiis. et c. auctoritate li. vi.
nisi pleno iure subsint mona-
steriis j. de privi. cum. vel nisi ex-
empta sunt monasteria vel capelle
sive j. de privi. Ex ore inst. et
vide quod dixi j. de privi. § x.
v. Sed vero ecclesia unus ratione
capellarum que non sunt sic exemp-
te cum maioribus ecclesiis ad sy-
nodum ire tenentur ff. de ma.
et obe. quod super. et xviii. q. ii.
abbates. hoc est verum de hiis qui
privilegium habent. secus de hiis qui non
habent. Nam si hoc. Cistercienses
si non essent exempti ire non
tenerentur. Idem est de exemptis
qui privilegium non habent xviii. q. ii. quia

sit votum insi. ¶ Nota q si quis
velit intrare domum religiosam
vel de novo fundare regulam
et institutionem accipiat de appro-
batis ita q de cetero nullus novum
ordinem vel religionem inveniat
et spaliter mendicantes quia reli-
gionum mendicantium sola predica-
tores et minores et tolerabiliter
heremite sancti augustini approba
vit. ¶ Alii mendicantes poterunt
sic in religione sua remanere q
de cetero nullum recipiant. de novo
domos vel loca acquirant vel
loca acquisita non alienent abs-
que licentia sedis ap. specali
quia ea reservat in subsidium
terresancte vel pauperum vel pios
usus per locorum ordinarios vel
eos quibus sedes ap. commisit
committenda. Si secus fieri
fuit non valet et similiter contra-
tores inhibentur ut personas predicare
vel confessiones audire vel sepul-
turam personas habere personas tamen ad alios
ordines transire. Omnium tamen loca
sua non transferant absque licentia
sedis ap. spali. j. e. ne nimia c.
c religionum li. vi. Sz predicato-
res et minores et alii mendica-
tores licet possint loca sua re-
tinere non tamen possint de novo
acquirere absque licentia sedis ap.
spali. j. de excess. prela. c. cum
ex eo li. vi. Dic ut ibi dom.
est ¶ Item predicatores y tam
non pnt

De Capellis monachorum

Dictum est de domibus
religiosorum hic prosequitur
de capellis eorum. Ubi
videndum est quod iura
monachi habeant in suis capellis
et quod episcopus chonachi si ca-
pellas in ipso fundo et propriis
usibus fundaverint vel quaesivissent
ex sui fundatione ipsi habent ora
spalia et episcopus spiritualia xvi.
q. ij. Placuit et c. Statui-
mus et j. de privil. c. cum et
plantare ¶ In aliis ut dicunt
regi per monachos si presbyter
secularem j. e. t. i. insi ut dom. est
S. de sta. mo. ¶ Presbyteri quia non
dicunt soli remanere ut seculares
j. e. t. plt et si. Si aut in eis eccle-
siis a monachis sacerdos epo pre-
sentari vel potuit consuetudine vel sta-
tuto contrario non obstante si est ca-
rationabili et per episcopum ammoveri j.
e. t. i. et c. plena li. vi. ¶ Si vero
acquirant monasteria vel capellas
ex donatione episcopi tunc si eis non
donavit eis episcopus illud ius
habebunt quod expressum est in do-
natione ar. ff. de pact. ¶ Inter-
dum bonis ¶ Si vero dedit pleno
iure tunc monachi habebunt et spiritua-
lia et institutiones xvi. q. ij. visis
¶ Si aut simpliciter dederit tunc illam
portionem videtur contulisse quam episcopus
in eam tempore possidebat ¶ Sed si
vel percipiebat tunc donasse vide-
tur illud quod spiritualiter in ea per-
cipiebat preter cathedraticum
sz ut donatio valeat consensus
capituli est requirendus ex. de don.
pastoralis. ¶ Si aut ex donatione
layci tunc solum habebunt monachi
quod in ea laycus habebat vel sit
preiudicium in aliquo episcopo. j. t. prod
¶ Cum sedem et c. Si laycus li.
vi. quia non potest laycus plus iuris
transferre quam noscitur habere j. de
dote post divor. rest. ininp. et
de reg. iur. nemo li. vi. ¶ Sed
si consensus episcopi accedat do-
natio constabit perpetua firmitate
submissa xvi. q. i. cum quicquid
ita q si laycus erat patronus
ius patronatus transit et quod
tempore episcopus obtinebat si laycus
non erat patronus ius patronatus
transit. et quod tempore episcopus ob-
tinebat si laycus non erat
patronus iure episcopi transit j. de iure
pa. illud et ex. de don. pastora-
lis hec sunt vera de monasteriis et
capellis non exemptis ¶ In mo-
nasteriis aut exemptis et capel-
lis episcopus dicit. tunc iure episcopi,
quia capelle eodem iure censentur
quo et monasteria j. de privil. cum et
c. cum capella et c. Audite li. vi.

¶ Sed dum vicarios provincialium
cuiandum instituunt dicunt eis et eccli-
sias assignare unde possint hos-
pitalitatem tenere intra capitalia
solvere et sustentationem congruam
habere. Extra. de prebendis de monachis tam
exempti quam non exempti. Extra. de
prebendis cum secundum concepti li. vi. Rubrica

De Jure patronatus

In superioribus de iure pa-
tronatus in speciali est dictum
scilicet quod competit monachis
et aliis religiosis. Hic generaliter
de iure patronatus est dicendum.
¶ Primo quid sit Ius patronatus.
Ex quibus causis pervenit.
Que competunt patrono et quando
transferatur. ¶ Secundo si debeat
cum plures sunt patroni et est in
putando discordia inter eos et
in quibus clericus patronus et
laycus differant. ¶ Ius patrona-
tus est potestas presentandi ecclesie
pervenientis ex beneficio in conse-
cratione ecclesie collatis. ¶ Ius ~~....~~
patronatus quinque dicatur a dono
i. e. quia data quinque vice donatur
quinque custodia quinque
i. e. prius. ¶ Item dicitur vel ap-
pellatur ius repraesentationis
vel professionis xviii q. vii
praeterea mentes et c. se quinque
circa xvi q. v. ¶ Si quis episcopum
provenit aut ius patronatus
ex causis que in hoc versu continentur
patronum faciunt dos edificatio
fundus. ¶ Ex collatione dotis
pervenit xvi q. vii filius et
c. quicumque et tunc debet dare quod
sufficiat ad luminaria et necessaria
ministrorum de con. di. nemo.
Et si quis post consecrationem
aliquid dedit non propter hoc effi-
citur patronus nisi ecclesia fuisset
consecrata sine dote quia si
postea consecrationem dotaret sic pa-
tronus efficitur tamen consecrari
non debet donec dos fuit prius
assignata. i. de conse. et. vel
al' ad sicut xvi q vii piementis

¶ Item si episcopus consecrat vel fun-
dat non assignata dote dicit Hostiensis
quod tenetur eam dotare. i. de gestis
et. ad sicut nisi. ¶ Sicut tenetur
providere illi quem ordinavit sine
titulo Extra. de prebendis. c. ii. et c. Episcopus
et c. Cum secundum hoc est verum dum-
taxat sine lesione ecclesie sue hoc
facere possit alias non nisi haberet
patrimonium quia delictum persone in
dampnum ecclesie redundare
non debet. i. de reg. iur. de-
lictum li. vi. et Extra. de excep.
Cum venerabilis et tunc debet
illam fundator et ad hoc potest
compelli ar. xvi. q. vii. pie-
mentis et heres fundatoris
ad hoc tenetur in aut. de ec. mi-
nistris. ¶ Si aut et ¶ Si quis edifi-
cationem. ¶ Sed que erit dos com-
petens respondeo si sit monasterium
tunc dos debet esse tanta quod presbyteri
dyaconi subdyaconi cantores
et lectores possunt in illa esse i.
aut. ut determinatum sit numerus cle.
s. i. ¶ Si vero sit alia ecclesia dos
ad minus debet esse pro duobus ar.
Extra. de fil. presb. propositum ut ad vii
q. i. pervenit et quod possit intra
capitalia persolvere et hospites
recipere Extra. de prebendis. de monachis
et c. concepti li. vi. ¶ De fun-
datione vel edificatione ius pa-
tronatus acquiritur i. e. quam et tunc
a nobis sed ex reedificatione sic
hoc non acquiritur cum totum monasterium
non est funditus destructum vel
ecclesia sed si omnis fundus est de-
structus et de consensu episcopi aliquis
quis velit reedificare acquirit
ius patronatus quia perinde est
ac si ecclesiam ab initio constru-
xisset ar. i. de ind. consuluit.
¶ Sed secundum Hostiensem si sine consensu
episcopi hoc faciat nihil acquirit. ¶
Et si eminens velit reedificare
antiquam ei debet licentiam debet monere
patronum ut ipsam reficiat et
terminum prefigere ar. i. e. cum. ¶ Sed
si eminens de consensu episcopi
eam reedificet ex eadem materia
Dicit si. Hostiensis quod primus desinit esse

patronus ex quo non vult resistere. et obligacionis semel extincta non reviviscit. de c. di. iiij. quis et ff de solut. qui res. § aream nec illa materia possit humanis usibus applicari de c. di. i ligna et extra de reliq. ve. Ad hec ex collacione fundi acquiritur xviij q. ij. abbatem et si infra limites alterius ecclesie nova ecclesia construatur rector illius ecclesie omni patrono privabitur, de ec. edificandis. ad aures. ¶ Istis tribus modis acquiritur ius patronatus vnde dicit Jo. quod si vnus fundum assignavit alius edificabat et alius dotavit cuilibet istorum acquisitum est ius patronatus et quilibet habet ius patronatus in solidum ut vnus plus non habeat quam alius quia ad omnes effectus preter factores presentacionis que est apud omnes sicut apud vnum. Item de heredibus patroni in e. c. i. et ij. et est racio quia cum sit res simplex et indiuisibilis transit ad quoslibet heredes in solidum, eciam si diversis et inequalibus partibus sint heredes. ar. ff. de servit. l. vie § de relig. di. sepulcrum quia spiritualia et temporalia diuidi non possunt. ar. vij q. i michil. ¶ Competunt autem patrono que in hijs usibus continentur. vers. patrono debetur honor onus vtilitas quia presentat prestat defendit alatur egenus. ¶ Competit ad honorem quia si ecclesia non sit collata ipse presentabit sed si sit collata tunc non electionem faciendo sed iam facte honestius patroni postulatur assensus infra al. de sua mediacione obtineat ut preces suas interponere debeat electioni tractande in e. a nob. et hoc intellige vnum summum t. et R. quod per ecclesiam non obtinet patronus puta albas vel ad personam ecclesia quia huiusmodi persone bene possunt interesse electioni faciende cum eciam ex quo consueuit interesse. ut de de tua posses. cum eciam, vel quia in fundatione reseruavit sibi aliud ius de consensu episcopi et sic de mediacione sua interesse potest ar. xviij q. ij. Clericus quidam dicas quod laicus de mediacione sibi specialiter concessa in fundacione potest interesse quam cum consessionem vnde dicit ar. c. di. Contra morem et ab eo qui hoc concedere potuit scilicet ad omnes quod quia episcopus hoc concedere non posset ar. pro. c. clericus et hec bene probantur xvj. q. i. § hinc eciam vbi datum fuit privilegium regi ut simul cum monachis eligeret abbatem. alias laicus patronus in electione esse non debet nec valet consuetudo in contrarium extra de elec. Sacrosancta et c. massana. ¶ Item habet honorem processionis quia precedit in processione et primus sedet in ecclesia ut dicit Jo. in e. nobis § vlt. et xvj q. vij. pie mentis et c. se. ¶ Competit eciam ei aliquid oneris quia tenetur defendere ecclesiam ab omnibus oppressionibus xvj q. vij. multorum non debet opprimere in e. preterea ij. michil ergo in ipsa debet petere preter antiquos et moderatos redditus a loci episcopo statutos ut ibi dicit. Et si sacerdos male vsatur tenetur denunciare episcopo ¶ ad dictas de abbe. xvj q. vij. filijs et xviij q. ij. abbatem. ij. ¶ Item habet aliquid vtilitatis quia vergat ad inopiam de bonis ecclesie alimenta debet modeste in e. nob. infra. et xvj q. vij quicumque. habito respectu ad facultates ecclesie et qualitate persone x q. iij. c. vlt. Generaliter transferatur ius patronatus hijs vsibus continetur. Contra prout transire facit nominis hereditas permutata donacio. vendicio transfertur. exposicione iuris patronatus xvj q. vlt. considerandum et in e. c. i. dicit ut extra e. § ex collacione. ¶ Item permutacionis quia permutatur cum ad spirituali xvj q. vij nemini. quod cum ad re temporali non potest permutari quod vendi

nd pt ad sit spuali annexu
j e de rne ¶ Sed de spuali
cum tpali nulla e pmutacio
s. de rerum pmu. prohibita et
ad quones ¶ Item transfertur
ex donatone laycí loco religio
so ul ecclie de consensu epi
alr no secdm arch j e grauem
et c nullus et s. de don. Co
sultacionibus ¶ Alii dicut quod
j e illud tn distinguat qr
vult etiam dare loco religi
oso et tunc no pt absq lica
epi et sic loquitur pma rta
expsse Aut vult dare ius
patronatus et tunc pt sine
lica dicte epi sic distingu
wit c j e illud et c rra
et tenta eidem ecclie vel alii
ul loco religioso tn epo qui
no consensit no debet in aliquo
derogari j e si laycis i pul
li vj ¶ De donatione facta
locis religiosis ab epo ul ab
alio de consensu epi ul non
dic ut s. c prox. s. si vo ac
quirat ¶ Sz nunquid layco pt
donari ius patronatus vmo dt
qr sit de consensu epi ar. j e
ex insinuatione quia pt etiam
sine consensu epi concedi suo
donare ut ibi dr quia quilibet
est heres in solidum j e c. i. ¶
Item transfertur ex vendicione
scz quando venditur vniuersitas tn
sit ad vniuersitate j e Cum sm
ius spuale sit exceptum j e ex
litteris dic ut j de sy. s. i. v.
spuali immo vo dicit ho ee
vm tn venditor hz ius vle
qr multa iura continet Item
si quis vendit omnia iura
que hz in villa tn villa sua
no sit scz tm hz ibi ceteros fun
dos ul cetera iura in tli cotract
tn no transit ius pronatus ¶ Ite
tum vniuersitate tradita ad fir
mam ul in pignus nisi exce
ptatur ex litteris ut s. de re
iudicata tn bto ldus ¶ Si vo
aliquis ius pronatus emit qr fa
cere no pt j e de iure debet
illo iure sic acquisito a ptle
pp pena spoliari s e q. lraci

¶ Sed cui applicabitur Ho dicit qr
ecclie cui p simoniam emptionem sy
moniaca facta est iniuria ar.
j. de sy. de hoc et xviij q. iij
si quis iratus et sic ecclia erit
patrona sui ipsius dic qr ven
dicio no tenuit j de sy. querelam
et j e de iure Iuo remanebit
penes priorem restituta pena
qua eo ipso qr emptori pena
imponitur et no venditori vl
qr penes priorem debet remanere
quia si pt voluisset ipm hoc
dicisset sicut de alio j e quia
¶ Sed sic nt arch. alteratio
de iure pronatus quis cognoscet
dic qr iudex eccliasticus debet cog
noscere tn sit spualibus annexu
s. de iud. quanto dicit tn ho.
qr in quibusdam ptibus cog
noscunt layci sed hoc no est de
consuetudine quia talis consuetudo
no valet immo est de concessione
pe in regno francie quod pt
facere s. de arbi p tuas ¶ Secundo
nt sic qu patroni discordant
distingue aut e dissensio de
psona puta quia vnus pn
tat vnum clericum et alius alium
tunc epus debet recipe illum
qui maioribus iuuatur meritis
et pluriorum eligitur et approba
assensu ¶ Si aut hec sine
scandalo esse nequit ordinet
epus etiam sicut melius
cum secdm deum viderit ordinan
dum j. e quam ¶ Si vo pares
fuerint hec inde putant tunc
pferatur qui maioribus iuua
mentis Scrm di si forte vel
si sunt equales ptes tunc
locus erit consecracioni ar. j. e
Cum adnotatus ¶ Si vo sit
q° sup iure pronatus puta
quia vnus dicat se in soli
dum esse priorem et negat ali
um priorem esse tunc dicunt
aliqui qr epus expectat vsq
ad iiij menses et tunc or
dinet etiam nisi q° sint fi
nita j e cum de balno me
illius qui post emit in spa
tronatus in posterum j e si
vo et c consultacionibus iiij

si tamen non vult competere per quatuor
menses ordinet etiam ut e. tit.
et c. cum in cunctis. Alii dicunt etc.
sex menses computantur a tempore
vacationis et quatuor a tempore
mote litis et per episcopus statuere
quod istorum magis placuerit. ¶ In
aut dicatis alii et melius distin
guendo. Aut est altercatio inter
laycos de iure patronatus et tunc
expectet episcopus usque ad quatuor
menses. et post ea ordinet. et tamen
sic intelligitur ut e. ca. te. et ff.
de conces. preb. nulla ad hanc dis
tinctionem facit ut e. Si laicus vel
si inter li. vi. et qui post ea ius
patronatus emit reputet eum
que episcopus ordinavit ut e. Pervenit
et c. consultationibus. non quia
per hoc acquiratur ius patronatus sed
ut patronus per hoc sit in quasi possessione
sui iuris. ne postea vexet de facto.
Si vero contentio sit inter episcopum
et patronum vel patronos presentatum episcopus
dicit presentatum indignum et patro
nus ydoneum. vel episcopus dicit
se patronum tunc episcopus ponat ibi
yconomum per fructibus conservandis
successori canonice fuit expedi
tum ff. de off. or. Cum nobis. ¶
Nullus debet institui sine presenta
cione patroni in ecclesia que pa
tronum habet et si contrarium fiat talis
institutio est irritanda et alius
que patronus presentavit est insti
tuendus ut e. Illud insi. et xvi
q. vii decernimus. ¶ Patroni
clericus et laycus differunt in hiis
que in hiis versibus continentur
vel versus. ¶ Clericus et laycus di
stant per plura patroni // Permit
tet et ipsius subiacet pena hec for
san / permittere potest patronus laycus
quia per presentatorem layci plenum
ius non acquiritur presentato / quia
priusquam ius habet prelatus in col
latione vel confirmatione quam
patronus in presentatione ut e. pas
toralis et ff. de off. leg. dilectus
quia potest patronus mutare vo
luntatem suam antequam episcopus

confirmet et alium presentare ut
ut e. quia aut. et c. Cum aut. et c.
pastoralis. Sed si patronus presentat
aliquem potest petere ab episcopo confir
mationem et si episcopus eum non
admittat et presentatus alius
admittatur patronus si sit
ydoneus agere contra episcopum ad
interesse. i. ut ei provideat
de beneficio competenti ut e. pasto
ralis et ff. de pren. et re. in
cunctis ff. tollitur. ¶ Sed quid patro
nus recedit a primo alium
presentando tunc est locus contesta
tioni et ideo est in arbitrio
episcopi eligendi ut e. Cum adno
tatione. Secus vero si tollitur
vel per errorem aliquem ydo
neum presentet quia ius ple
num ei acquiritur ut posset
petere confirmationem tamquam si
esset electus. quia post ea patre
permitte sua variare non potest
ut e. Cum aut. et c. pastoral.
Et si presentavit vel elegit in
dignum ipso iure est privatus
presentandi vel eligendi ea vi
ce pro nota laycus non tamen secundum
potest presentare ar. ff. de el. Cum
in cunctis et ut e. pastoralis. Episcopus
in tempore vero differunt quia patro
nus laycus habet tamen quatuor me
ses ad presentandum. ut e. quia et c. cum
in cunctis. ¶ Sed patronus clericus habet
sex menses ut e. ca. te. et ff. de
conces. preb. nulla / etiam si illud
ius habuit ex donatione laici
licet non habet nisi quadrimestre
habebit semestre et debet patroni
collationis per omnia reputari ut e.
Si laicus de ver li. vi. / et intelli
gitur ius patronatus laici quod
habet quis ex patrimonio licet sit
clericus ut e. Cum dilectus et cetera
contra laicum per quatuor me
ses et contra clericum per sex men
ses non a vacatione ecclesie sed
a notitia computandos ff. de sup.
ne. prela. licet et ff. de conces.
preb. quia diversitatem insi. ¶ Sed

que est ratio quare patronus laycus potest
variare patronus laycus non set non quare
mensis / patronus clericus est secus ut extra
sim. 2. quod sit quedam compensatio gra-
tie / quia laicus non potest examinare
clericum, ideo non punitur eligendo seu
presentando indignum / ideo gratia tamen maiori
tempore / si persona electa debet magis
esse discreta et sacre mea et potest
clericum examinare ideo si presentavit in-
dignum privatur illa vice set in maiori
tempore revelatur ut possit querere com-
petentem ¶ In substitutione eadem distinctio
clericus et laicus patroni / quia patronus
clericus eodem quantum ad ipsum institutus
subest ecclesie magis et forum quam
layco. Inde est quod legatus potest con-
ferre etiam in qua clericus habet
ius patronatus eo ignorante vel invi-
to ut de off. leg. dilectus ¶ Idem est
si clericus habeat ex pena ~~...~~
successione quia laicus transferret
i. e. cum dilectus si nos igitur dicunt
ut de off. leg. si quando ¶ In pena
eadem distinctio / quia si clericus non ydo-
neum presentet privatur ea vice ut de
sepul. ne pro ... sicut infra et i. de
et edif. et in infra. secus in laico
ut eligat satis subtilius ut de off. ord.
cum nos et facit ad hoc quia pe-
nitere potest ut dictum est ut e. si pro-
nus ¶ Nota quod postquam mota est
A questio super iure patronatus presentare vel
eligere non potest arg. ut de elect. Cumana
et i. e. ex litteris ¶ Item aliquis
non potest seipsum presentare quantumcumque
sit ydoneus i. e. per nostras. quia
differentia debet esse inter presentatum et presenta-
tem sicut inter dantem et reci-
pientem ut de instit. cum adeo /
nec statuendum dei iure hereditario
possideri potest i. e. consuluit ¶ Sed
si ecclesia vacante prelatus proprio
motu patronum vocat et ei offert
ecclesiam in qua habet ius patronatus
indignum potest presentare filium presentare
dic quod sit / si autem ... non
possit instituere i. e. consuluit /
quia suffragium patris valet filio
ff. quod cuiusque universitatis ¶ Illud nota-
dum est si sint plures patroni
non possunt convenire in presentando in-
quantum possunt pacisci ad invicem
ut alternis vicibus presentent / Dic

A presentare vel eligere non potest mota questione

ff. de usufr. quod ¶ Si sacerdos pa-
rochialis presentet aliquem secundum ad
ad titulum ecclesie sue patrono con-
senciente vel presente et non contradicen-
te mortuo sacerdote patronus tenetur
illum presentare. Si vero quandocumque
patrono fuit intitulatus non fit pre-
iudicium patrono quin possit quem
voluerit presentare i. e. postulasti

De censibus exactionibus et procurationibus

Dictum est de iure patrona-
tus / hic dicendum restat
de iure communi qui censum
potest exigere ab ecclesiis / videndum
est primo quid sit census / quis
censum imponere possit / et quo
casu possit augeri vel minui /
secundo de exactionibus in qui-
bus casibus fieri possit in ecclesiis
tercio de procuratione ex qua
causa et a quibus debeatur
¶ Census est quedam pensio
ecclesie que de proventibus solvitur
i. e. in quesitum / et debet quod probet
causam quare petat censum /
alias non audietur i. e. pervenit / non
est census ignorandus qui longissime
est prescriptus host. ¶ Item si
census prescriptus fuit tanto tempore
quod non extat memoria qui non
ex qua causa impositus fuit
nihilominus est solvendus et si de
causa non appareat dicit quod sit sy-
monia q. ii. symoniacum ff. si serv. vi.
Si quis de ... et i. de v. sig.
... quibusdam ... ¶ Item
quod si instituendum qui dolo facit
contra symoniam dic de consue. cum nos
hec preadmiserimus / quod forte in
valet quantum symoniam / dic host.
quod si consuetudo in parte com-
pleta sit per instituto e indicand
licet dominus dicat quod de gratia
vel de liberalitate hoc actum
fuit nam per ipso presumi potest con-
dictum sicut per duo contra ipsum ar.
de arg. et cens. li. xi.
¶ Item si sub tali protestatione
s. de gratia admittebatur dic host.
quod fatuus est si protestationem
admittat nisi replicet quod inten-
dit ibi comedere de iure suo

ar. ff de lib. agn. l. a. si dimittere
et C. de postl. pla. bone n. tha.
¶ Census imponi pt ante Epi
ante consecracionem q etia teneat
aliquid solue pro suo noie census
C. de me pa. psona n. et xx m
q. ult. tributum et vite bnficij
in et post xvj q. v. illud et
q. i. possiones / Amplius vero
no dz ut habe quod repetat i ince
pmissum. f. de pon. s in qbusdam
¶ Item imponi pt ab eo qui
ht ecliam canonico titulo / Sed
si imponat auctoritate Epi perpetu
erit census alias erit psonalis C. de
visitat decreto et C. de of vicario
ad hoc et j e ptea et c cum
tua / Sz census semel impositus
ab Epo nl auctoritate eius amplius no
dz. j. e. pfibemus ¶ Remitti aut
pt cum placet Epo j. e. ven lib
cum tu ex ta et de consilio cali
sui de hijs que fi a pla tua et
c pastoralis Ca est cum eccia de
venit ad paupertatem q no suf
ficit ar. j e quito et C. de dec.
suggestum / Sz si premat ad
pinguiorem fortunam te C. de
pl odaradus ¶ Item remittitur
tacite p lapsum tpis j e olim
cam ¶ Exaccio pt fieri ab E
po in ecliis a iure taxata / Ta
xatur enim a iure cathedraticum
quod e esse duorum solidorum
C. de of. ord. conquerente et x
q. iij. illud / Item tercia nl quar
tam decimarum et mortuorum
j. e cum olim et c conque
rente Sed hoc est potius
consuetudo considerandum utrum
certam nl tertiam sit de de
cuncta testamentum C. de spoll
testificanti ¶ Item exactiones
vota quas tributum nl pe
dagia j. e innonamus a q
bus clici sunt exempti. j. e.
quinquaginta li. vj Dicit ut j. deci
mi. et q. psone et et q
se ¶ Et quia eccie et eccia
stice psone ac res ipsarum
no solum iure humano sz et
diuino a secularium psonarum ex
actionibus sunt immunes
¶ Ideo ad pedagia et gui
dagia guitagia penitus no

tenentur nec ad exhibendum vel solue
dum tha p rebus suis ppijs quas
nec ca negociandi deferunt vel
deferri faciunt seu transmittunt no ob
stante contraria consuetudine quo
rumcunque / que dicenda est potius
corruptela Ita ut nec collegium
nec vniuersitas nec aliqua singularis
psona cuiuscunque sit dignitatis nl
status ab ecliis nl psonis pre
dictis psonis aut rebus ipsis talia
exigat nl extorqueat ipse vel
p alium aut ad soluendum compellat
/ quia aut contrafacit si psone sit
singulares excommunicationem / si collegium
vel vniuersitas interdicti incurrit ipso
facto a qua no pnt absolui do
nec exacta restituerint et satisfecerint
competenter j. e quamquam li. vj. ¶
Procuracio annexa est visitacioni
j. e. cum venlis et c romana et c.
precurus li. vj. C. de of ord. conquerente
et quot possunt homines ducere q
de iure pnt visitare consuetudo
est seruanda / Primi decepit xl
vel l euectionum immo Epi xxx nl
xx et cardinales xxv no excee
dant / ne longi tpis victui breui
hora consumat. j. e. cum aplus
¶ Visitacionis officium exercentes no
querant que sua sunt / sz que ihu
xpi. predicationi. exhortationi. cor
rectioni. et informationi vacando
/ quaeque aut concium fecit aliquid
accipiendo penam incurrit. j. e p
curaciones ¶ Sed triplex est
procuracio Vna que rone visita
tionis debetur ut j. e. procuraciones
cum venlis et c. cum et hec
a subditis semper debetur nisi
privilegio se defendant j e cum
instanciam et C. de presp. cum
ex officij. et hec debz solui secundum
facultates eclie j. e. cum aplus
et c. tocius et c quito et hoc
intellige cum causa visitacionis
accedat. j. e. cum iure ¶ Sed
si veniat p alia causa puta
p negocijs ppijs tunc no habebit
procuracionem ar. j e procuraciones ¶
Alia debetur rone consuetudinis
xviij q. ij. Simoniam ¶ Tercia ron
pacti quod appositum fuit in ipsa fun

tacione j e quito et ii t primo
ptea et xviii q ii Clementinus
legatus sedis apostolice et metia a
quocunque prius promotiones ii de-
bitas postulare nisi privilegio speciali
sit exemptus nec persona pt in hac
casu et si aliqui fuerint per ipsos
gravati ab aliis ecclesiis restan-
tur j e Cum instantia et c
provinciales et dicit ut ii de of-
le li vii et est in provincia in
qua non est legatus eundo et
redeundo necessaria et hic ii de
immunit. / Ego Archiepiscopus / Dum vi-
sitat pt a subditis suorum suf-
fraganeorum recipe procurationes et
extorquere rebelles j e Sopite et c
Cum venerabilis et ii de prescrip. Sed
ex officio dicitur tu primus sue ecclesie
capitulum civitatem et dioc visitare
et clericos et laicos ad unum con-
gruum locum convocare ne c illis
visitacio proponere / Deinde per to-
tam provinciam vel eius partes visita-
tionis officium exercere civitates et
dioc suffraganeorum et eorum sub-
ditos cathedralium et aliarum ecclesiarum
capitula monasteria et alia loca re-
ligiosa clericos et populos libere
visitando et procurationes a locis
tunc recipe visitatis et si aliquam
dioc visitare cepit nunquam prorsus
sive totam sive partem visitaverit
revertatur ea visitationis ad illam
dioc ob prius provincie in toto
vel in parte fuerint visitate nisi
aliqua indiguerit visitatione et
fuerit a loci dioc requisitus et
poterit iterare visitationem licet epi-
scopi sint negligentes quolibet anno
et procurationem recipe moderatam
a locis visitatis contraria consue-
tudine non obstante et audire
confessiones subditorum suffraganeorum
omnium ac absolvere et ipsis iniungere
penitentias salutares et sic de visitare
ut prius visitet qui non fuerint ab
eo in prioribus visitati nec inter-
sit aliis visitationis officium oppor-
tunum / et primo proposito verbo dei
inquirat de vita et conversatione

ministrorum de divino cultu et aliis
que ad hoc spectant officium de pla-
no sine exactione facta intendens
emendationem per salubria monita
sive leniter sive aspera proferendo
¶ Si de aliquibus sit infamia
orta epis denunciat ut super hoc
inquirant si viderit expedire
¶ Notoria vel crimina puniat pe-
nam debitam infligendo / Demum
ergo prelati iure ordinario visitan-
tes hanc formam studeant observare
Exceptis religiosis j e Romana
et c pretio li vi ¶ Episcopus autem
semel in anno pt suam dioc vi-
sitare x q iii decernimus et c Cum
Si tu sit necessitas pt plures
visitare j e Cum venerabilis et ii
de off ord mandamus Et clerici
sibi imputent qui tales se reddunt
ut debeant plures visitari ¶ In
visitatione autem generali nulli secu-
lares intersint in capitulis nisi duo
vel tres de canonicis ecclesie sine
indecenti strepitu et religiosos po-
terit introducere quos viderit ex-
pedire ii de off ord in ista
¶ Archidiaconus in visitando
v vel vii et decanus duos
tantum ducere potest Ita quod ipsi nec suprag
nominati cum canibus venatoriis
nec avibus proficiscantur. Sed ita pro-
cedant ut non que sua sunt sed
que Ihesu Christi querere videant nec
sumptuosas epulas querant sed
cum gratiarum actione recipiant quod
honeste ac competenter illis fuerit
ministratum j e Cum apostolus
et nullum gravamine ultra pro-
curationem de ecclesiis inferri ut
ibi et j e Ea que / Allegati
vel nuncii domini pape recipe possunt
procurationem licet non visitaverint j e
procurationes ¶ Alii qui visitant
ex officio ut parrochie Archiepiscopus
Episcopus et alii a volentibus ecclesiarum
et locorum visitatorum rectoribus
seu personis pecuniam loco recipe
possunt pro sumptibus moderatis fa-
ciendis in victualibus illis die-
bus nam in quibus visitationis

offm psonalit excrebit ita qd no
liceat visitanti n vna pcuracom
recipe vna die sine vnica locorum
solum visitauit sine plura eciam
si locorum quilibet visitatorum ab illo
sufficiat ad pcuracom integram
psoluendam tunc ei sufficere debeat
vt pcuralia recipiat a locis psonal
visitatis et diebus quibus ei necessa
lia subministrat alias si ipse vel
aliquis minus quodcumque vel qua
licumque offertum vel alicam pcuracom
recipe psumat duplum eidem
ecclie infra mensem reddere
teneatur Alioqui extunc patriar
che Archiepi epi duplum vlt
pdam tum restitui d ipsum aut
ingressum ecclie noverint
se suspensos donec de huiusmodi du
plo satisfecerint competent nulla
in hoc dantorum remissione libali
tate seu gracia valitura h pban
j e Romana iuri et c exigit et
c felicis h vj Nos autem deinde
suos subditos talliis et exac
tionibus grauare epi tunc p
multis necessitatibus que aliquociens
superueniunt vt si manifesta ac
racionabilis causa extiterit cum ca
ritate moderatum auxilium pnt
ab eis postulare j e cum apls
et c de offi ord conquerente
Si autem pp pcuracom vel servi
cium legatis vel aliis impe
dendis plus extorqueat abs
dubio quia solutum extorta sit
restituat et tandem cogant
pauperibus elargiri j de iure et
quia plures census nouos
aliorum ecclie absque auctoritate epi
imponi no debet j e Olientes et
c Significavit eciam p coppos c de
censibus decretis sed que dicit cen
sum nouum pt dici nouus qui
no est impositus i ipsius ecclie
fundacione xviij q ij clericus
et c t pt pterea vel
qui no est positus tanto tpe
q ad lectiorum psepcom no pue
nit sed nullum refert vtrum

quis allegat psepcom quia ea p
bata obtinet licet in veritate fuit no
vus An vero census fuisse ab inicio
constitutum qr tunc no inmem tpe nisi
constet q licite fuit constitutus vel
pt appellari nouus quia impositus
fuit pg bat gnl j e Grauis
Ex quo nona pedagiorum absque
auctoritate et consensu regum et prin
cipum nullatenus statuant et qui co
tra fecerit carnata sepultura priue
j e Innouamus quia soli reges
et principes hnt potestatem noua
pedagia instituendi ff de publi
et vectig vectigalia C ne noua
vect l i ij et iij Pedagia dicunt
que dant a transeuntibus in locis
a principe constitutis Guidagia
que dant p conductu p terram dey
vt securius vadant Et Salinaria
dicunt que dant p sale j e de v
sig De quibusdam omnia ista dicunt
portatoria C de vec et comiss
l iij Nomina alia pedagia
intelliguntur nisi ex consue
tudine cuius no extat memoria
exigantur j de v sig super quibusdam
s i Nec eciam ista danda sunt
nisi cum negociatoris causa dictos
deportant vectus si ad ppriam utili
tatem vel vtilitate ppria aliquid
deferant C de vectig vniuersi
et adde hic qd no c e s et
quia ecclie De consecratione ecclie
vel altaris Rubrica

Ipsum est de iure pvideri
quod competit pp funda
tionem vel dotacionem ecclie
ecclia sine dote no debet consecrari
j e Cum sicut et de con di
i nemo De hoc dicendum est c de
iure pa s puenit Videamus hic
sub rubrica de consecratione ecclie vel
altaris vnde videndum est primo
de consecracione ecclie Quid
sit ecclia qn sit consecrari et
a quo et quando et ex quibus
causis Ecclia vero est domus
dei dedicata ad sacramenta et
diuina officia celebranda de
conse di i c i Et qn sit co
secranda vel reconcilianda ob

nisi opinionibus Dic quod in tribus
casibus debet consecrari et in duobus
reconciliari ¶ Debet igitur primo con-
secrari quando dubitatur an fuit con-
secrata et idem de altari quod
propter dubium debet consecrari de con. di. i. ec-
clesie vel altaria ut de ecclesia quod
nescitur esse secundum de con. di. i. so-
lempnitates et sufficit fama vel
unus testis ad probandum consecra-
tionem de con. di. i. de ecclesiis et
c. nullus ¶ Secundo si ecclesia ex-
husta est ita quod parietes combusti sunt
vel disrupti omnes vel maior pars
debet iterum consecrari de con. di. i.
ecclesias semel et ar. ff. de con. empt.
domini Nam si tectum corruit et
parietes illesi remanent vel etiam
modicum de ipsis parietibus desec-
tum fuit non debet propter hoc consecrari
ut e. ligneis ¶ Tercio si tota ecclesia
simul defecta vel maior pars debet
consecrari licet eodem loco fuit ree-
dificata ¶ Quarto si successive fuit
aque aspersio benedicte secundum B. Sed
Ho. dicit quod requiritur aqua ex-
orcisata cum misse solempnitate
de con. di. i. de fabrica et ut e.
ligneis et ideo est reconcilianda
¶ Aliqui volunt addere quintum
casum quando ecclesia ab hereticis fuit
consecrata de con. di. i. ecclesias
Sed illud intelligitur quando non fuit
servata forma debita ut probatur
c. precedenti de consc. di. i. eam
¶ Alii volunt aliud casum ad-
dere quando est motum altare vel fra-
ctum sed licet tunc altare debeat
consecrari non tamen propter hoc ecclesia
consecratur licet id quod canones
innuere videantur ut e. c. i. et de
consc. di. i. motum ¶ Reconciliari
debet primo propter sanguinis effusionem
ut e. proposuisti ¶ Sed pone quod a-
liquis se suspendit vel aliquis aliquem
in ecclesia quod dicetis Host. dicit
quod non est reconsecranda sed reconci-
lianda ar. illius c. proposuisti et
intelligunt aliqui quod non debet propter
homicidium reconciliari nisi fiat cum
sanguinis effusione et per contemptum
contentionem et cum magna effusione
ar. xxxi q. i. Hemmud ¶ Tu vero
distinguas utrum casu fortuito
aliquis occidatur ut per lapidem vel
lignum cadit super aliquem et mortuus

est vel sanguinis emittit tunc non est
reconcilianda nec reconsecranda ar.
a contrario ut e. proposuisti Aut fit sa-
guinis effusio per contemptum vel ho-
micidium tunc utroque modico ex-
at de sanguine licet non cadat ad
terram vel si homicidium factum fuit
licet sanguis non exeat ut e. pro-
posuisti et c. ult. et c. si ecclesiam
li. vi. ¶ Et idem de semine ut
ibi Nam propter pollutionem seminis debet
reconciliari ut in c. si ecclesiam
Sed illud semen non cadit ad terram
Pone simile de sanguine est dicendum
Secundo propter adulterium debet recon-
ciliari ut de adult. Dignosti et
propter pollutionem cuiuscumque seminis
et secundum Ho. etiam si vir cognoscat
ibi uxorem ar. ut e. c. ult. et c.
Si ecclesiam li. vi. ¶ Tu distinguas
sicut in casu precedenti Aut se-
minis pollucio fit cum peccato sub qua-
cumque forma vel cum uxore vel cum
alia vel alio modo et tunc debet recon-
ciliari Aut sine peccato ut cogno-
scendo uxorem causa prolis vel in
pollutione nocturna dormiendo ar.
ut e. proposuisti et de con. di. i. eam
et dicit Ho. de reconciliatione propter
sanguinis effusionem vel seminis
pollutionem licet hoc quidam dicat
esse verum si crimen per famam pub-
licum fit ut de adult. Dignosti
quod idem est etiam si tunc non
sit publicum et hoc ideo ut illi
qui ibi peccaverunt conterantur et con-
fundantur ar. c. de pe. di. v. Cum sim
et exemplo correcti reveantur
Alii hoc videntes ar. C. ad l.
iul. de repe. l. i. et ut etiam magis
veneretur ar. ut de cus. eucharis.
religionum Sed ita caute fiat ne
etiam signo prima deinde ut de
pe. et re. omnis et c. de of. ord.
c. i. Et potest secundum pe. fit dicere
sacerdos episcopus de confessione facta
nulla habita mentione ¶ Pone
rogatissimum quod factum est in
ecclesia vobis dicere Unde faciatis
eam reconciliari et fit dicendo
nullum est periculum sacerdoti ut
propter hoc debent suspendi organa
perma etiam si est publicum et

sacerdos celebraret licet male faceret
et esset alias puniendus non tamen effice-
retur irregularis. de sen. ex. c. is li. vi. Quando in
ecclesia est tractor oppositio, sed alia
est tenor. ¶ Reconcilianda est per a-
quam cum vino et cinere benedictam
ut est in extravaganti proposuisti et de con. di. i. ecclesiis.
Idem est de cimiterio sicut in duobus
ultimis quod debet propter sanguinis effusionem
et seminis pollutionem reconciliari
ut est in c. unico li. vi. et si ecclesia est
polluta et cimiterium est pollutum
si sit contiguum vel annexum reconci-
liatum fuit. non debet in eo aliquis
sepelliri ¶ Si vero ab ecclesia sit se-
paratum non est pollutum. sed non est
sic econtrario quod si cimiterium sit pollu-
tum licet sit contiguum ecclesia tamen
propter hoc non est polluta ne minus
dignum maius aut accessorium
principale ad se trahere videatur
et si sint plura cimiteria sibi co-
herentia pariete in intermedio
violato alto eorum altero licet
de uno ad aliud per portam inter-
mediam transeatur. accessus non
propter hoc reputabitur violatum ut est
in c. ecclesiam li. vi. ¶ Item ecclesia
et cimiterium in quibus excommunicatorum
corpora sepeliuntur reconciliari debent
cum aspersione aque benedicte ac
exorcisate per simplicem sacerdotem
solempniter sicut in dedicatione
ecclesiarum fieri consuevit. ut est c. Con-
suluisti et illa corpora si discerni
poterunt sunt exhumanda et ex
ecclesiam vel cimiterium sunt eicien-
da. c. de sepul. Sacris. et intelli-
ge quod si in ecclesia sepeliuntur. ecclesia
et cimiterium reconciliantur. et non econtrario
ut in c. precedenti ¶ Idem est si
corpora paganorum et hereticorum
ibi sint sepulta de con. di. i.
Ecclesia et c. ecclesia et ar. ut de
heret. quicumque in prin. li. vi. et
pacientes sunt cadendi ut in c.
ecclesiam ¶ Item si mulier pregnans
est sepulta in ecclesia, nunquid potest con-
secrari ea non electa. Ho. dicit
quod sic, etiam quod sine incisione po-
tuit sepelliri quia periculum fetoris
imminere posset si scinderetur
quia fetus pars visceris est

Ecclesia ab citerius in quibus excommunicatorum corpora sepeliuntur reconciliari debent

ff. de re. et sumpt. l. i. Ho. distinguit
an pro certo constet partum
mortuum esse tunc non mandetur inci-
sio sed cum partu sepelietur, nec
obstant iura que volunt quod pa-
gani in cimiteriis non sepelliantur
quia illa intelliguntur. cum paganum
separatum ab utero mulieris pagane
vel ibi sepultus fuit in utero
matris, pagane. Secus si in utero
mulieris christiane. Aut certum est quod
partus vivit vel dubitatur mulier
scindatur, et infans baptizetur de
conse. di. iiii. Si quicunque est et
c. Si qua mulier et ij c. prece-
dentibus ¶ Item dicam si me
consulat in hoc casu quero est
mortuus prius Si dicat quod non
est ita pro certitate et quantitate sine
metu veritate possim dicere. Sum-
ptum pone circo baculum in ore mu-
lieris. et consulas extrahendum pu-
erum ut de homi. tua nos. Si di-
cat certus est mortuus quero ad
quale est certus Si videat certus
sum dicere potest Si certum est sepel-
liri non prohibeo. Sed mihi per propo-
sed in cave tibi. quia si partus
vivat tanquam homicida eris pu-
niendus ff. de mor. infer. negat
lex regia. Sed quod dicatur de san-
guine humano et innoxio Jo. an.
intelligit quasi omnis non habet
locum si sanguis effunditur in ecclesia
vel cimiterio. ut patet de beato tho-
ma cantuariensi cuius sanguine ecclesia
non fuit polluta. sed potius con-
secrata. ar. xxi di. Nunc autem ¶
Idem dicam si quis percutietur ex
cimiterium vel ecclesiam ar. ff. ad
l. aq. Qui occidit § ult. ubi
dicit quod si quis letaliter vulneraverit ser-
vum licet tempore mortis factus sit liber
non punietur occisor tanquam de
libero occiso. sed quasi de servo ¶ Sed
a quo est ecclesia reconcilianda vel
cimiterium, quidam distinguunt aut
sunt ante ecclesia consecrata, et
tunc solum per episcopum licet aqua
fuit benedicta per alium episcopum. sed non
per simplicem sacerdotem, quia episcopus
potest delegare nisi ea que sunt
iurisdictionis, que in dedicatis

epales sunt non pt inferius gradus
ctibus demadare j e a. ¶ Medict
sunt cognoscere de causis. Iudicare
instruere et beneficia conferre et filia
que est assecuty i confirmacione ar
p de elect. transmissa ¶ Ordinis epa
les sunt, clericos ordinare virgines co
secrare crisma conficere et ecclesiam
reconciliare et consecrare et similia
que misteria consecracionis desiderant
¶ Sed que est racio quare potest
demadare que sunt iurisdictionis et
non que sunt ordinis, Respondeo iurisdictio
sola voluntate et verbo committitur sine
legatus sit sive ordinarius vel delegatus
et ensura. R. de of. dele. Vergens
ille intencionis et ff. porro et ff.
de iudic. iudicium. ¶ Sed collo sacrorum
non confertur voluntate sola et verbis immo
opus est facto quia necessaria est visibilis
unctio et exterior quo est signum inte-
rioris unctionis in corde. R. de sacra
unct. c. uno ff est preterea et amit-
ti non pt licz exercitio eius suspe-
datur i q i qd quide v ff forte p-
terea illa non pnt conferri nisi
ab eis qui hunt ea p collacionem ex-
vin di pbu quos, et sic reconci-
liata fuit p sacerdotem nulla est
non enim habeat illam ptatem p talem
demadationem que est ordinis ep-
palis sunt consecrare ¶ Sed numquid
Episcopus alii epo pt demadare. sed
p h non committitur ad ipse habeat ea
que misterium consecracionis de-
sidant, pter auctem quia in ali-
enam messem falcem mittere
non dz nisi de madato eius cuius
est interest vj q iij sepmm est
¶ Aut numquid sunt ecclesia con-
secrata et tunc dicitur plures
p p sacerdotem ¶ Idem tenuit
dominus Gwido, non ideo p epm
aqua prius exorcisata lavet
ne diuine laudis organa sus-
pendantur j e c vlt. et hoc pro-
bant quia aqua exorcisata
sit p simplice sacerdotem Con-
ditas idem de ecclesia non con-
secrata sicut de consecrata dom
est fm ho. et B. quia eodem
pollio gaudz j de imm et c.
plz tn contrarium pbat qui pbat

in ecclia consecrata quod in alia
sicut racione psone iniuria con-
siderari nisi decime ff aliorum et j
de sen ex. Cum illorum et cum
simili. xvi di homo vanus. Sed
ad di q aqua exorcisata p sim-
plicem sacerdotem fit dic q ibi
accipit large p exorcisata ab
epo cum solempnitate misse et
tunc ead non pt fi p sacerdotem
vt dcm est in precedenti casu Ad-
ducunt alia iura. R. de tem ord
Cum in distribuendis et q dz n
c vlt. que faciunt mag p recon-
ciliacione ecclie consecrate quam
non consecrate ¶ Sed qualiter
ecclia consecranda Dic fm
ho q cum missa ab epo cele-
brata, qd est de festa de conse-
di i c n. et c de fabrica nisi
// Sed quando est consecranda certis
tam diebus dumtaxat quia principatus
j e c n. et idem de altari licz
ordines certis diebus conferantur
R. de tem ord. de eo et lxxv
di c vlt et crisma certo die con-
ficiatur j de sen ex. cum in bap
la vj. ¶ Sequitur vide de conse-
cratione altaris quod consecrari
nisi sit lapideum et tunc non so-
lum vnctione crismatis sed et sac-
erdotali benedictione dz consecrari de
conse di i Altaria et c se ¶
Consecracio altaris proprie intel-
ligitur in coniunccione lapidis su-
perioris et structure inferioris,
et ideo si mensa fuit mota vel
aliquid de lapidibus tangens
ipsam mensam seu tabulam
debz altare iterum consecrari j
e t i et c ligneis, Sz si ali-
quid addatur altari non propter
hoc consecratur ff. B sed sacrum
trahit ad se non sacrum j e quod
in dubiis, host tam dicit hoc
ee vm tm i ligneis vt
ibi loquitur videtur tn si ita
esset magna augmentatio q
amitteret formam rei quia forma
rei dat esse ar x q n sz h
ideo deberet consecrari j e t i

Item secundo si mensa altaris
sit enormiter fracta. i. e. t. i. et c. q.
in dubiis et lignea. Idem est
si lapis suppositus qui sigillum con-
tinet est fractus vel enormiter dim-
inutus. i. e. t. i. Idem quando est du-
bium an fuit consecratum de conse.
di. i. ecclesiam dic ut s. c. ss. quando
sit h. de altari immobili. Est
et aliud altare portatile quod
licet moveatur de loco ad locum
non dz tamen propter hoc reconsecrari de
q. di. i. Concedimus et i. de simil.
quando eccl. li. vi. hoc tamen intellige
s. jo. quod si lapis ipse consecratus
fuit et sine ligno supponatur
lapis ligno et a ligno iterum remo-
veatur non propter hoc reconsecratur.
Si autem lapis cum consecraretur
in ligno positus erat si removeatur
a ligno est iterum consecran-
dus ut. i. e. t. i. et c. q. in du-
biis. Nota quod episcopus potest plura
altaria in una ecclesia consecrare
et plures ecclesias episcopus simul po-
test consecrare i. e. cum sit.

De celebratione missarum

Supra dictum est de dedi-
catione ecclesiarum. Sed quia
in ecclesiis dedicatis mis-
sa maxime et alia divi-
na officia celebrantur. Ideo su-
bicitur hic de celebratione missa-
rum et aliis divinis officiis.
Primo de missa quando et ubi et
qualiter debeat celebrari et
quotiens et quis possit eam ce-
lebrare et quid impediatur. Mis-
sa proprie dicitur consecratio eu-
charistie. Unde istud admi-
rabile sacramentum institutum fuit a
Christo postquam typicum pascha
fuit impletum et agni carnes
cum apostolis comedat assumpsit
panem qui confortator est
hominis et ad verum pasche
transit sacramentum dicens Accipite
et comedite hoc est corpus
meum de c. di. ii. Accipite
et idem de sanguine et hic in
dei terre de c. di. ii. quia corpus.
Sed alia verba que precedunt et se-
quuntur sunt verba de solempnitate
misse de c. di. ii. panis est.
Nam reliqua omnia que sacerdos
dicit aut clerus canit
nichil aliud quam laudes et
gratiarum actiones sunt aut obsecra-
tiones fidelium et petitiones de
c. di. ii. Utrum quas Jacobus
frater domini et Basilius episcopus
Cesariensis instituerunt in ordine
celebrationis misse de c. di.
i. Jacobus. In hoc autem sacramento est
quoddam quod est sacramentum et
non res sacramenti et non sacramentum.
Quoddam est ibi quod sacramentum et res
sacramenti. Tercium quod est res sa-
cramenti et non sacramentum. Sacramentum est
sacre rei signum de c. di. ii.
Sacrificium. et non res sacramenti est species
panis et vini. Sacramentum est quia si-
gnat corpus Christi. Sacramentum et res sa-
cramenti est ipsum corpus. Res sacramenti
quia signatur per speciem panis et
vini. Sacramentum quia signat ecclesiam
triumphantem. vel secundum alios mi-
litantem. Res sacramenti et non
sacramentum est ibi ecclesia que ibi
signatur et nichil signat hic probatur
i. e. cum marthe § ex eo insi.
Sed missa largo modo vocatur
officium totum usque ad benedic-
tionem de conse. di. i. missas et c.
se. Vel circumstancie sacramenti i. e.
de homine et quicquid in missa
dicitur sunt a sanctis patribus insti-
tutum i. di. ecclesiam et i. e. cum
marthe. Ideo de ordine misse
videamus et quia misterii pri-
mus actor est sin. ut v. di.
ad cuius. Ideo sacerdos perveni-
ens ad altare antequam sacrum
officium ordinatur de peccatis suis ad
circumstantibus confitetur et sic primo
de celebratione misse. Quia ista
confessio non est occulta sed
manifesta. Ideo non in specie sed in
genere peccata sunt ostendenda et
valet ad venialia delenda
de hoc dicitur i. de pe. et re. in prin.
maliorum. Interea chorus antiphonam
ad introitum quam
repetit imposita gloria patri talis

sm Innoc. Dicit introitus sacer
dotis aduentum christi signat. sic an
tiphona que dicitur ad introitum
desiderium eius aduentus insinuat
sm illud veni domine et noli
tardare ¶ Celestinus papa con
stituit quod psalmi dauid ante
sacrificium canerentur quod antea
non fiebat sed epistola tantum et euangelium
legebantur. Excepti sunt ergo
de psalmis introitus gradua
lia. offertoria et communiones ut
de con. di. i. In sancta. Gloria pa
tri. Introitus dicitur et datur ad la
udem trinitatis pronunciandum
Ideo festum trinitatis specialiter in ecclesia
romana non celebratur ut de fer.
c. ij. sed prima et de conse. di. i.
de ymnis kyrieleyson subse
quitur ad laudem trinitatis ut vi
ij. Dicimus ergo kyrieleyson. id est
domine miserere. unde illud domine
miserere nobis te deus exoptant. Et di
noscitur contra nouem genera peccatorum
scilicet contra originale mortale et
veniale. contra peccatum locucionis co
gitacionis operacionis. et contra
peccatum fragilitatis simplicitatis et
malignitatis. et sic in patrem et fi
lium et spiritum sanctum. Ideo sicut Innoc.
dicitur ter ad patrem kyrieleyson et ter
ad filium. et ter ad spiritum sanctum
Et ad patrem et spiritum sanctum sub eo
vocabulo quod sunt eiusdem nature
tantum. Sed ad filium sub alio. quia licet
sit eiusdem nature tamen est alterius. quia
deus et homo. Id est Christe. quod idem est
tamen nomen quod filium qui est
xpus ut ibi dicitur. Ideo kyrieleyson
ad ipsum refertur. Hymnus autem an
gelicus hic in ad missam cantari
precipit Gloria in excelsis a sacer
dote incipi quia est angelicus
dei. et in nouo testamento ab angelis
decantari incepit. de conse. di.
i. c. hymnum deus. Choro autem prose
quitur cantando quia subito facta
est cum angelo multitudo celestis
milicie laudancium. et dicencium
Gloria in excelsis et de conse.
di. i. nocte quia pax est inter
deum et hominem reformata. Sed
Hylarius constituit tamen die domi
nica natalitiis martirum Gloria in
excelsis decantari de conse. di.
i. de ymnis. licet sm Innoc. Sym
machus papa constituit sed hoc
fuit ad peticionem hylarii ¶ Oracio
prosequitur et sacerdos debet
semper orare versus orientem. vn
di. eodem Innoc. illud or. ad
orientem lucis orare ¶ In sa
lutacione se conuertit ad populum
excepto prefacionis et secrete
articulis tunc enim intentus et
totus sursum ad deum tunc
Eukaristie parat sacramenta et
ideo hec capitis nudum et non
velatum ut xxiij di. non liceat
ut reuelata facie dei gloriam
contemplatur. Episcopus dicit pax
vobiscum ut h. q. vij. non dicis
illius recens eloquiis omnium vtitur
pontificis et hic prima verba pe
tra dicit domini vobiscum ut se
vnius cum aliis sacerdotibus ondat
de hoc de q. di. i. hoc quoque
Aliquis precedit oracionem flectamus
genua ut in ieiuniis quatuor
temporum preterquam in ebdomada
penthecostes xx vij di. de ieiuniis
¶ Septem vicibus salutatur
populus in missa quatuor exclusis
in vigiliis capitalibus episcopa
ut gratiam septiformem xxv. h.
i. precamur Statutum est de
conse. di. i. c. quoque ut nullus
presbiterorum presumat missarum
solempnia celebrare. nisi duo
bus presentibus sibique respondentibus
et ipse tercius habeatur cum plurali
dicitur ab eo dominus vobiscum et il
lud in secretis aptissime con
uenit ut ipsius salutacioni
respondeatur a pluribus. Sed aliud
est racione cautelis. et tunc
sufficit vnus clericus. ut de vi
et ho. cle. ut quesitum et ut de
fil. pres. proposuit. et aliud cle
rique contempnunt Sic loquitur
c. hoc quoque. Et pie credendum
est et sacris auctoritatibus
approbatur quod angeli dei comit
tes assistunt orantibus sm illud

in conspectu angelorum psallam tibi
et in ewāg anglī eorum vident
faciem patris ¶ Illos ergo homines
participes in oratione quos habemus
in glorificatione consortes ¶ Ter=
cius aut tendet et cum spiritu tuo
quod simptum fuit in epistola pau=
li ad thimotheum Dominus iesus christus
cum spiritu tuo. ad hec facit auctoritas
proximo allegata ¶ Oraciones post
salutacionem subdunt quod designatur
in Apocalipsi per fumum aromatum qui
ascendit de manu angeli in conspec=
tu dei, xpistus enim verus homo
passionum per nos deprimatus
est i e tenui matthei super ewangelio
et de quo di in feme. Vnde
holocausta etiam pro peccato non pos=
tulasti tunc dixi ecce venio
¶ Ame in fine orationis apponitur
quod affirmatiuum vel optatiuum
sonat afferend ¶ Nam in pst ubi
dicimus fiat fiat hebreus dicit
Ame secundum iunior et sepe in
ewangelio xpistus dicit ame Ame
dico vobis Et alibi sicut fit secundum
mo vero est est et non non de muni
Et si xpistus referat ergo formam
orationis vt quod oratur apte
vel admod gelomis ut quod
concluditur affirmetur ubi quia cum
sacerdos orat Da nobis quesumus
domine salutem mentis et cor=
poris completis optando tendit ame
i fiat ergo quia cum adiungis
propria vel ad sacerdos totum
dicit et eum i vi et re in vnis
sancti deus per omnia secula seculorum
spiritus tendit ame i verum est
quod ore loquitur mens interior
fateatur de quo di in tenera in
hi et xxx viii di sedulo ¶
Deinde sequitur epistola que pre=
mittitur ewangelio precursus designat
offitium quod iohannes ad xpistum
exercuit qui premit an faciem
domini parare vias eius ¶ Lex
enim quasi pedagogus infan=
tem dei populum per manum mansi=
custodiens sussepies istum
aduentum docuit expectare
ut enim secure duceret ad
xpistum ¶ precessit igitur lex ewangelium
sicut vmbra lucem, timor cari=
tatem et minora perfectionem testi=
monio iohannis profitentis et
ad perfectionem ewangelicam transmit=
tentis hic est inquit de quo
dixi vobis Qui post me venit
ante me factus est cuius non
sum dignus corrigiam calcia=
menti soluere ¶ Epistola quandoque le=
gitur de apostolis de qua dicitur
i omnes quandoque de prophetis et
veteri testamento vocatur aut
epistola missio vel supererogatio quod
non conuenit litteris apostolicis
que supererogate sunt ewangelio de
quibus leguntur epistole, et sicut
Iohannes misit de carcere ad
xpistum Ita lex ad ewangelium ar. et
de consecracione dist. ¶ Et quia Io=
hannes primam predicabat di=
cens, primam agite et de pe=
di i agite, inde post epistolam
sequitur graduale. quia penitentie la=
mentum insinuat, propter quod inter
sabbatum in albis et penthe=
costes tollitur de officio et cantatur
dupplex alleluia et vocant iein
nia quia sunt dies letitie hon
di hinc inmo Nam illi dies
futurum in regno dei felicem statum
ecclesie figurant, Dicitur aut graduale
le a gradibus humilitatis vel pe=
nitencie ad notatum qui ipso vo=
cante secuti sunt eum xx in
gentes vos ¶ Graduale
le quia apostoli predicabant post xpistum
Discipuli post mortem ¶ Sed post
luctum sequitur consolacio beati
qui lugent quoniam ipsi conso=
labuntur, Ideo post graduale can=
tatur alleluia quod designat inef=
fabile gaudium angelorum et
hominum in eterna felicitate lau=
dancium deum. quia angeli in
nouo testamento primo alleluia canta=
uerunt de consecracione di i hymnum
dno ¶ A septuagesima vsque
ad pascha alleluia et gloria in
excelsis antmittig quia pro peccato

veteris hominis a concentu ange-
lice iubilacionis expulsi in huius
miserie vite babilone super flumina
eius sedimus et flevimus dum re-
cordaremur illius syon in qua de-
um decet ympnus Sed xpistus
resurgens a mortuis restaura-
ciam in gaudium vite et alleluia
nobis reddidit de conse. di. i.
Sit deus / in ympnus in terra Glo
in excelsis dicitur pt. de conse-
di. v. porro ¶ Nichilominus sedet
sacerdos illud insinuans quod pre-
dicante Iohanne xpistus quodam-
modo tacebat quia non predica-
bat aperte / post surgit et dya-
conus accipiens codicem ewangelii
benediccionem postulat ab episcopo
vel sacerdote quia nullus debet predicare
nisi mittatur secundum illud apostoli / quomodo
predicabunt nisi mittantur / de here-
ticis Cum ex iniuncto et dicit inquit
apostolis / messis quidem multa opera-
rii autem pauci rogate dominum messis
vt mittat operarios in messem suam
i. de here. Cum ex iniuncto et xv
i. di. cap. nonus ¶ Et ysaias cum
audisset vocem domini dicentis quem
mittam et quis ibit ex vobis
respondit ecce ego mitte me ym. q. i.
In septuagesima / licencius ewangelium vi-
sibiliter accipit benediccionem / quam non
facit benediccionem subdyaconus / quia
deus invisibiliter legem et prophetas mi-
sit sed personaliter filius suus cum apostolis
et ewangelistas visibiliter misit dicens
Euntes in mundum predicate ewangelium
i. de here. Cum ex iniuncto ¶
Dyaconus premittit ceroferari-
os cum faculis et incenso / quia
predicator debet ex se odorem bone
opinionis mittere iuxta illud xpisti bo-
nus odor sumus in omni loco
ii. de sacra vnct. c. vno v. de
odore / Nam cuius vita despicitur
restat vt eius predicacio contempnatur
iii q vii. si i. nisi / et illud eice
primo trabem de oculo tuo et tunc
eicies festucam de oculo fratris tui
vt ibi et c. vel vt sit bonus mi-
nister ewangelii cum bono odore sui no-
minis inspiracione signat dyaconus
qui precedit vt doctor vt predicet /
Subdyaconus sequitur // vt minister
ita videlicet vt auditores quasi
// vt auditor

pro mercede laboris predicanti nostra
subministrent secundum illud apostoli / Cum a-
altario serviunt cum altario participant
ii. de prebendis Cum secundum et xii q.
i. si ex his ¶ Dyaconus interim
ascendit ut annunciet ewangelium /
Iuxta illud Super montem excel-
sum ascende tu qui ewangelizas syon
Et dominus inquit in ewangelio quod
dico vobis in tenebris dicite
in luce / et quod in aure au-
ditis predicate super tecta / de here-
ticis Cum ex iniuncto ¶ Caveat
autem vel dyaconus lecturus ewangelium
se debet signo crucis munire ne a
dyabolo impediatur qui non cessat
auferre verba que devocionem iniecit
q. i. multi / Et omnes cum legi-
tur stare debent et verba divina
intente audiant / et fideliter la-
borent vel adorent de conse.
di. i. Apostolica ¶ Sed quia corde
creditur ad iusticiam ore autem con-
fessio fit ad salutem / Ideo perlecto
ewangelio vt ondat eciam quod cum
corde recepit / mox symbolum
ore decantat / quod quidem in-
cipit episcopus vel sacerdos celebrans
vt significet quod omne bonum a deo
procedit et chorus unde sollempni-
ter prosequendo fidem catholicam profite-
tur ¶ Symbolum est idem quod
collacio quia in vnum continet articulos
fidei de quo dicitur ut est de summa tri.
et fide katholica quod cum in solempni-
tatibus debet cantari / de quibus
aliqua mencio fit in symbolo
si in commemoracione non
cantatur vel ympnus angelicus
vt vel commemoracionem et solle-
mpnitatem dicta indicatur i. e.
consilium ¶ Dicturus sacer-
dos oremus premittit dominus
vobiscum quia nisi dominus sit no-
biscum ad salutem nostram ora-
re non possumus. Statim cum
cantatur offertorium sacerdos acci-
pit oblaciones a populis vel ho-
stias a ministris / hilarem enim
datorem diligit deus / Ideo con-
veniens vt post predicacionem se-
quatur fides in corde laus
in ore fructus in opere fides
in symbolo laus in offertorio
fructus in sacrificio / Ideo in missa

aliquid a fidelibus est offerendum
de conse. di. i. omnis xpianus dicit
c. de procu. et oblaciones et c. sed
inquid ¶ Nota autem cum sacerdos
dicit oremus sequitur oracio. sed ma
nus lavat ut mundus sacrificium
offerat. quia non est speciosa
laus sponsa laus in ore peccatoris
¶ Peccatori autem dixit deus quare
tu enarras iusticias meas et as. te. in
ex. tunc in. q. vii. c. i. ins. ¶ Item
de pallis. Dyaconus speciales pallas super
altare disponit que signant lin
theamina quibus involutum fuit
corpus ihesu. et post que plicata
ponit super calicem signat suda
custodia rium quod positum fuit super ca
put eius. Unde di. ¶ Consulto
enim statuimus ut sacrificium alta
ris non in serico panno aut in
tincto quisquam celebrare presumat
sed in puro linteo ab episcopo con
secrato sicut sic lino atque contecto
sic corpus domini nostri ihesu christi in syn
done munda linea sepultum
fuit de conse. di. i. Consulto
talia preparat subdiaconus ¶ Subdyaconus autem calice
parat pane et vinum in illo dis
ponet. prius tamen dyaconus cum
patena hostiam tradit episcopo vel
sacerdoti qui super altare ipse dis
ponit. insinuans quod ipse met sa
crificium prius instituit et eciam tra
didit celebrandum de conse. di.
ii. Cropita ¶ Postea aquam
commiscet sacerdos in calice quia
christus sibi morte reconciliavit eccle
siam ¶ Scriptum est enim quod aque
aq. multe multe sunt populi multi. quia
cum aqua vinum miscetur christo populus
ordinatur. et illa aqua cum vino
in sanguinem transmutatur. i. e. cum
marthe et quesivisti. Unde
lex mosayca hoc misterium pre
signavit secundum apostolum bibebat
autem de spirituali sequente eos
petra ¶ Petra autem erat christus
de conse. di. ii. Renera. Quia
pre. Ampullam cum aqua tradit
subdyaconus sacerdoti quam
fundit in calicem ut sic aqua
non separatur a vino. sic populus
inquam separatur a christo. etc. i.
e. cum marthe et pat. ¶ aqua
vino commiscetur quia de latere
christi simul fluxit sanguis et aqua
ita quod redempcio fuit in sanguine
et regeneracio in aqua. i. e. in q.
dam. ¶ plus tamen de vino quam
de aqua secundum consuetudinem rec
tam generalem. i. e. primoscribit
pro esse racio. i. B. quia vinum
delectabilius est quam aqua
ad bibendum. vel horrorem quem
non possit precium crimine. Sicut
dicitur de sanguine christi quod sub alia
similitudine bibitur ut nullus hor
ror cruoris sit de conse. di.
ii. panis ¶ Calix in dextro
latere ponitur quasi sanguinem
domini suscepturus qui de latere
dextro creditur profluxisse
¶ Nam sicut panis in corpus
¶ Ita eciam vinum cum aqua in
sanguinem transubstanciatur. Idem
credimus super hoc decretalem
cum. et obmissis erroribus
dic quod substancia panis et vini
desinit ibi esse et tamen ipsius
accidencia remanent scilicet sapor et
color et pondus. et sub illis
accidentibus sit corpus et san
guis christi e. de sum. tri. c. i. firma
¶ Calix et patena fiunt
ex auro et argento vel ad
minus ex stanno de conse. di.
i. et calix. non autem ex ligno
i. e. c. vel et conse. di. i. et ca
lix quia sanguinem absorberet
vel putrens dicit ex calix. quod
de facili frangitur. vel de ere
vel de auricalco quia ob vi
ni virtutem eruginem pariens
vomitum provocat. ut in pre
dicto c. et calix vel de ere
¶ Sacerdos post ea inclinat se
et agit gracias primo se deinde
pro populo deus orate pro me fratres
christus enim primo pro se oravit
pater inquit veniet hora cla
rifica filium tuum. deinde pro
populo dicens. pater sanctifica eos
quos dedisti michi ut sint
unum sicut nos unum i. e. cum
marthe et quesivisti ins. ¶ Sequitur
dicit secreta non premisso dominus
vobiscum. vel oremus. quia hic
dicit tanquam affectum ad significandum
christum quod christus se abscondit. sed quia

Postea palam ambulanti ¶
Deo sacerdos levat voce dicens
per omnia secula seculorum Et post
dicit Sursum corda Respondet plebs
Habemus ad dominum ut admoneatur
se nichil aliud quam dominum cogi
tare debere ¶ Claudatur igitur cor
adversario pectus et soli deo pa
teat. ne adse hostem dei tempore
orationis venire patiatur de c[onse]
di. i. [illegible] aut sumentur aut
tamen habe [illegible] psaciones in sacro ca
thologo reprehendet s. una in
albis paschalibus ¶ Alia in
die ascensionis ¶ Tercia die pe
thecostes ¶ Quarta die natal domini
Quintam de ascensione ¶ Sexta
de apostolis ¶ Septima de sancta
trinitate ¶ viii de sancta cruce
¶ Nona in ieiunio in xl cum
dicendam de conse. di. i. Inve
nimus ¶ Decima de beata vir
gine lxxx di. Decernimus ¶
Canon vero incipit ab ea littera
que sui forma signum crucis ex
primit in figura thau namque in
similitudinem crucis insinuat dicente domino
per prophetam Signa thau in fronti
bus virorum ex xvi di ecclesiarum
Sequitur ¶ Memento domine famu
lorum famularumque tuarum. et omnium circum
stancium [illegible] hic loco sunt nomina
mortuorum specialiter recitanda sed
non exprimenda cum deo nichil
sit incognitum de conse. di.
i. Visum et c. se quia post sacram
sequitur locus in quo pro defunctis
est orandum ut in c. Visum ¶
Ideo evidenter apparet quam sanctum
sit et salubre missarum solemp
niis interesse cum sacrificium Eucha
ristie pro circumstantibus offeratur
Unde dicitur omnes fideles qui con
veniunt in solempnitatibus sacris ad
ecclesiam. et scripturas apostolorum et
ewangelistarum audiant. qui vero
non perseverant in oratione usque dum
missa peragatur velud inquietu[illegible] co
suetudinis eorum commonentes co
neat communione privari de conse
di. i. omnes ¶ Nam omnes fideles

totam missam die dominica debent
audire. nec recedere donec ab episcopo
vel sacerdote benedictionem recipiant
ante publice confundatur de conse
di. i. missas et c. sec ¶ Sequitur
pro quibus tibi offerimus licet autem
unus tantum offerat sacrificium tamen
dicit offerimus quia sacerdos non
tantum in sua sed in totius ecclesie per
sona sacrificat, quare in sacro
corporis nil a bono magis
nec a malo minus perficitur sacerdote dominum
tamen fuerit forma tradita ab ecclesia
quia non in merito sacerdotis sed in
verbo conficitur creatoris de conse
di. ii. Verum unde versus ¶ Vim sacri
non mutat vita ministri, sicut
detrimenti non fit per deteriori, sic nec
fit melius per plus meliori, Et
adde quod dicitur i. de th. ex in
pr. Sed pone ¶ Hanc igitur oblationem
benedictam per quam benedictionem accepta
per quam omnes in celo ascribimur
ratam per quam visceribus christi co
censeamur Rationabilem per quam a
bestiali sensu exuamur ¶ Accep
tabilem faciat ut qui nobis ipsis
displicemus per hanc acceptabiles
eius unico filio simus nichil
cum conabilimus ut quia nos
iam similitudine mortis eius in
baptismo accepimus ¶ Similitudinem quoque
et sanguinis sumus unde et sacer
dos dicit pius [illegible] vera
Assumes qui pridie quam pa
teretur et c. de conse di. ii. Ven
nisi accepit panem et c. Habet
[illegible] sacrificio melchisedech
quod primus legitur celebrasse of
ferens panem et vinum de conse
di. ii. Accepite ¶ Sicut enim
preter corporalibus et potibus
panis cor hominis confirmat
et vinum letificat cor hominis
Ita corpus et sanguis christi
preter cibus et potibus spiritua
libus interiorem hominem refi
ciunt et saginat et impinguat
¶ In hiis enim duobus plena
et perfecta consistit refectio Sicut
ipse testatur Caro mea vere
est cibus et sanguis meus vere.

vii

est potus de conse di ii quia cor-
pus ¶ Panis autem debet esse de fru-
mento. Unde ex de vita possit ab-
sorui in calice ppui de conse
di ii In sacris et c. legitur p
nam qd ¶ panis aut no ferme
tatus sz azimus in sacrificio debz
offerri i e c. ult. quia no i fer-
mento veri sed in azi. sinceri.
¶ Greci tamen de fermentato con-
ficiunt. Unde dicit qd si quis sciens
conficeret ex fermentato in ecclia
occidentali mortaliter peccaret ¶ Elevatis
oculis in celum etc. ¶ Istud h' co-
memorant in canone quod nullus
ewangelista describit. Sed elevatis
oculis in celum eterni testamenti
et misterium fidei ¶ Eciam ipso ta-
te p suppcionis eccie et auda-
cie, ut hic de corde suo temp-
tarunt inponere ¶ Sane forma
istorum verborum ab ipso xpo
acceperunt apli et ab ipsis aplis
accepit eccia. multa enim tam
de verbis quam de factis domini
pretermiserunt ewangeliste que tamen
apli suppleverunt ut est illud qd
aplus dicit in epla ad Corinth.
Visus est plusquam quingentis
fratribus simul. Deinde visus
est Jacobo. Deinde aplis om-
nibus. omnibus novissime autem ci
tamquam abortivo visus est et
michi ¶ Nam ut ipsos ewan-
gelistas quedam obmittuntur ab unis
que ab aliis supplentur. Unde
cum tres ewangeliste posuerunt hoc
est corpus meum solus Lucas
adiecit quod pro vobis tradetur
Et cum Matheus et Marcus di-
cant pro multis, Lucas dicit pro
vobis, Matheus autem in remissi-
onem peccatorum adiungit. Ita er-
go que adduntur in canone
possunt ex aliis locis ewan-
gelii comprobari ¶ Johannes cum
Lazari suscitationem describens
testatur qd Ihesus elevatis ocu-
lis dixit, pater gracias tibi
ago. quia audisti me ¶ Si tunc
oculos levavit ad patrem cum
animam Lazari revocavit

quanto magis credendum est qd tunc
oculos ad patrem levaverit in
celum. cum panem et vinum in cor-
pus et sanguinem suum commu-
tavit i e ¶ Cum marcus in pri-
Secuntur, gracias agens instituit
hoc sacrificium laudis non pro se sed
pro nobis gracias agebat i pro re-
paracione hominum sit figura ¶ Cum
enim sacerdos illa dei verba pronun-
ciat videlicet hoc est corpus me-
um. panis in carne, et vinum in
sanguinem convertitur. Illa verbi vir-
tute qua verbum caro factum est,
et qua facta sunt omnia iussit deus
et facta sunt celum et terram
mare et omnis creatura creata
est. et de conse di ii panis,
quam virgam convertit in colubram
qua fontes mutavit in sanguinem
et aqua de petra fluxit ¶
Nam sacrum hoc dei sermone con-
ficit, quia si tam valuit sermo
helye ut ignem de celo depo-
neret non valebit dei sermo ut species
mutet elementorum de totius ope-
ribus legisti. quia ipse dixit
et facta sunt celi terra maria et qui
non est creare quam quod est in
aliud mutare, sermo xpi po-
tuit ex nichilo facere quod non
erat non potest ea que sunt in id
mutare quod non erat preter nature
ordinem virgo generavit, et hoc
quod conficimus corpus ex virgi-
ne est, quid hic queris nature
ordinem in corpore xpi cum preter naturam
sit ipse partus ex virgine vere
utique caro xpi est. que crucifixa
est. que sepulta est, vere ergo
illius carnis sacrum est, hoc
probatur de conse. di. ii revera
Et ita licet figura panis et
vini videatur nichil tamen aliud
quam caro xpi et sanguis post
consecracionem credenda est et
veritas, Aut hec caro mea est
pro mundi vita, et panis quem
ego do caro mea est, non alia
quam que nata est de Maria
in cruce passa, et resurrexit
de q. di ii omnia, hec caro come-
ditur. et sanguis bibitur in veritate
¶ Sed integer et vivus et

et immaculatus remanet de con-
se. di. ii. misterium. et non autem de
pane et vino materialis formatur
caro vel sanguis. ¶ Sed materia
panis et vini mutatur in substan-
tiam eius et sanguinis. non additur
corpori sed transsubstantiatur in corpus. et
manent tamen accidentia ut de sum-
pti. t. i. sumit vna ¶ Quamdiu tamen
autem per partes et dividitur in sacramento
et manet integer totus in
celo et in corde de conse-
cratione di. ii. In veritate / et est totus
sub tota specie. et totus in qua-
libet eius parte vnde Augustinus
Tanta est virtus calicis
in Christo ut omnis vtrobique sit
calix enim ¶ Calix etiam quem
sacerdos sacrificat non est alius
nisi ipse quem dominus tradidit
apostolis. quia sicut diuinitas verbi
dei vna est que totum implet
mundum. ita licet multis locis
et innumerabilibus diebus con-
secretur corpus. non sunt multa
corpora Christi. nec multi calices.
sed vnum corpus Christi et vnus
sanguis Christi. quod sumpsit de
virgine. et quod dedit apostolis
de quo sive plus sive minus per-
cipiat omnes equaliter corpus
Christi integerrime sumunt et quan-
tum et sperat unusquisque de
conse. di. ii. vnus / Sequitur
¶ Hic est sanguis novi te-
stamenti ¶ Vetus testamentum quod per
hircorum et vitulorum sangui-
nem fuit dedicatum promitte-
bat homini temporalia ¶ Novum autem
quod fuit Christi sanguine conse-
cratum promittit eterna. et ideo
testamentum fuit vetus et transitorium
¶ Hoc autem novum est et transi-
eternum i. perpetuum ¶ Dicitur novum
testamentum i. ultimum. novissimum
enim hominis testamentum immobile per-
severat et testatoris obitu
consecratur. Alioquin non valet
dum vivit qui testatur ¶
Preterea testamentum non solum scrip-
tura sed etiam promissio dicitur
¶ Ideo novi testamenti mediator
est ut promissionem accipiat
eterne hereditatis ¶ Sed intelli-
gitur quod in canone repetitur

Hic est sanguis meus novi et eterni
testamenti i. nove et eterne promis-
sionis ¶ Sic intelligitur quod in canone
repetitur. Hic est sanguis meus
novi et eterni testamenti i. nove et
eterne promissionis confirmator si-
cut dominus promisit ¶ Ieremie xxxi. et
in. et he. sancti in. hic vi. et i. e.
primum matthei septimo ¶ Si vero
post calicis consecrationem aliud vi-
num mittatur in calicem. illud non
transit in sanguinem. nec sanguini com-
miscetur / sed accidentibus prioris
vini commixtum corpori quod sub
eis speciebus latet undique circumfunditur
non madidans madidans circumfusum
¶ Ipsa tamen accidentia vinum appo-
situm videntur afficere quod inde
comminatur. quasi aqua sicut pura
apposita vini saporem assumit /
contingit igitur accidentia permu-
tare subiectum quod est contra philosophum
qui dicit quod accidentale non trans-
mutat essentiale ¶ Sed hic est spiritua-
le dicit quippe non miraculo et vir-
tute supra consuetudinem operatur / i. e. ...
mathie septimo assumpsi ¶ Queritur quid
sit / si forte permittatur aqua. dicen- no̅
dum quod aqua sola non potest esse calix
domini. nec vinum solum nisi utrumque
misceatur de conse. di. ii. c. Sicut.
¶ Calicem domini non est aqua sola
vel vinum solum sicut nec corpus
domini potest esse farina sola nisi utrumque
fuerit adunatum. et panis unius
compage solidatum de conse. di.
ii. c. h. / Dic quod qui ex malicia
dimittit ab officio et beneficio debet
privari i. e. t. vel primum ... principi
debet consuli et deponi non potest i.
non debet quia illud pessimum quod
de mixto pessimus ut ... g. ii.
faciat si vero ignorant vel simplici-
ter non servavit potest simplici eius
venia concedi de conse. di. ii.
Septuca ¶ Sed quid faciet sacer- no̅
dos qui non percepit defectum panis
vini vel aque antequam veniat ad
verba consecrationis vel usque ad sum-
ptionem / Dicit quod si defectum aquarum
... accipiat antequam perveniat
ad verba consecrationis. sed suppleat
quod pretermissum vel obmissum est. Si
pretermissum est vinum vel aqua vel
panis apponatur illud et incipiat
a te igitur. quia nichil est actum
adhuc / Si autem post consecrationem

dephendit aquam obmissam / vel po-
te vinum vel aqua. Si vinum fuit
obmissum illud apponatur et hostia
nova iterato fiat ante prima hostia
conservata remota super aqua mich
dz repeti. i. q. i. Item regula et c
hiis qui ne fiat ei iniuria. i. q. i. c
quidam et de conse. di. iii. ostendit
¶ Idem si hostia fuit obmissa /
solum procedat ulterius et agat
primam de regula de conse. di.
ii. septima / Si vero iam preventum
est ad perceptionem et sumpsit iam
corpus percipiat quod vinum non fuit
appositum / Distingue aut sumpsit
aquam portatam in talice antequam
perciperet defectum tunc perficiat totum
et peniteat / quia cum esset aqua
pura mich sumere siccum / non posset in
eadem die conficere cum non sit ieiu-
nus ar. i. e. Ex parte / Aut propter
defectum ancorum sumat aquam tunc
tunc / Distingue / Aut potest appo-
nere novam hostiam et vinum sine
scandalo tunc apponet et inci-
piat a te igitur / Aut non potest sine
scandalo tunc perficiat et doleat
de peccato. posset non capere aquam
sed dimittere in talice et circumspi-
ciendo. et post consumptionem ipsius pos-
set apponere vinum et hostiam
et incipere a te igitur ¶ Item si
no sacerdos celebrans morbo aliquo
impediatur / incipit alius sacer-
dos incipiet a principio / Dicit
quod si sacerdos aliquis potest libere ex-
plere et consecrationem excepti tem-
pore officii vii. q. i. mich. et / dis-
tingue Aut certum est ubi
dimisit et tunc ibi incipiat ac
e potius et contra illud / Aut du-
bitatur tunc via tutior est eligen-
da / de spon. Iuvenis. tene
certum et dimitte incertum de pe-
ni. di. vii. c. ii. Ideo tenens est ut
tales oblationes studiosissime recon-
datur. et super alia totum officium
celebretur sed Innoc. ¶ Christum
fidei dic vii. exhibe alius quod
septimae vult quidam in in in
tum errores heretice putantur di-
centes in sacro altaris non
esse corpus et sanguinis vitate
sed ymaginem tantum et speciem et fi-

guram pro eo quod septima in eadem
questionem id quod in altari suscipitur
esse sacrum et mysterium et exem ¶
plum Sed tales lacrimis errores mi-
nuit quia ut auctoritas septimae id
no asserit. ut tales sacrum dei sussu-
pitur recedunt / inquit idest sacrum
altaris vitas non est. quia figura
est illam et morte et resurrectionem
christi. figuram et similitudinem et y-
maginem esse apostolus manifestat
Christus inquit mortuus propter delicta
nostra. et resurrexit propter iustifica-
tionem nostram. Et petrus apostolus
Christus passus est pro nobis. nobis
relinquens exemplum ut sequamur ve-
stigia eius. ergo mors et exem-
plum ut peccato moriamur. et resur-
rectio exemplum fuit ut iustitiae vivamus
/ quae si non fuit vitas. ergo fuit ex-
emplum. ergo nec vere mortuus fuit dixi
nec vere resurrexit quod absurdum
esset dicere. cum propheta dicat vere
languores nostros ipse tulit. et do-
lores nostros ipse portavit / Dicatur
cum mysterium fidei quoniam aliud ibi
creditur quam cernitur / et aliud cer-
nitur quam creditur ¶ Cernitur
species panis et vini. sed creditur
vitas carnis et sanguinis christi
ac virtus unitatis et caritatis
i. e. Cum marthe si ex ca ¶
C ¶ In hoc tamen sacro est quedam res
que est sacrum tamen. quedam que
est res et sacrum. quedam que
non est sacrum sed res tamen. quod dicit
ut ex. e. Cum marthe. hec aut sacramento
Sequitur hec quorum scitis et
¶ In perceptione corporis et san-
guinis domini. magna est nobis adhi-
benda discretio quod cavendum est
enim ne si nimium differatur morte
periculum incurratur domino prestante /
Nisi inquit manducaveritis carnem filii hominis
et biberitis eius sanguinem non habebitis vi-
tam in vobis de con. di. ii. prima ¶ Si
vero quis indigne suscipit iudicium
dampnationis incurrit iuxta illud
Apostoli Qui manducat et bibit indigne
iudicium sibi manducat et bibit de con. di.
ii. et sed / Ideo quod monet vox apostoli
Probet autem seipsum homo. et sic de
pane illo edat et de calice
bibat et conse. di. ii. Et apostolus

ingens utique nobis indicatur. Unde
timendi necesse est ne corpus domini vel
indigne sumendo sumamus iudi-
cium vel sumere cessando periculum
incurramus. Dicit Augustinus forte
communicandum esse cottidie. Dicit ali-
quis non communicandum frequenter, verum
quisque quod pie credidit facien-
dum. Unde Zachaeum qui gau-
dens in domo sua Christum recepit
et centurionem dicentem Domine
non sum dignus ut intres sub
tectum meum. Unde Augustinus Cotti-
die eucharistiam accipere nec
laudo nec vitupero. Omnibus tamen
diebus dominicis communicandum hortor
si tamen mens in affectu peccandi
est [illegible] magis dico precipue
eucharistie quam purificati. Et licet
quis peccato mordeatur si tamen peccandi
decetero non habeat voluntatem sa-
tisfaciat lacrimis et orationibus
et securus accedat sed hec de il-
lo dico quem mortalia non gravant.
de conse. di. ii. cottidie. Et si
non frequentius saltem ter in anno
homines communicent nisi forte quis
maioribus criminibus impediatur
in pascha et penthecoste et nata-
li domini. de conse. di. ii. et si non
frequenter. Hodie in pascha ad-
minus quilibet accipere eucharistie
sacramentum nisi de licentia proprii sacerdotis
extra duxerit abstinendum alio-
quin vivens ab ingressu ecclesie arcea-
tur moriens christiana careat se-
pultura. ii. de pe. et re. omnis
¶ In mei memoriam facietis ¶ Per
hoc sacramentum nobis cottidie mors
Christi renovatur secundum illud apostoli
¶ Quotiescumque hunc panem su-
mitis et calicem bibitis mor-
tem domini annunciabitis donec ve-
niat de conse. di. ii. quotiens. Et
quod ipse dicebat apostolis ¶ Hoc
facite in meam commemorationem ut
ibi ¶ Hec eucharistia in memoriam
passionis tradita si digne su-
matur a malo liberat in bono con-
firmat. Contra diabolum munit ce-
lestia [illegible] inebriat et amarum
reficit. Unde v. ¶ Hostia que recordat
passionem peccataque donat ¶ Roborat
Eucharistia in memoria passionis est tradita
utilitates eius digne sumenti

et munit ebriat et reficit. Unde
oramus dimitte nobis debita
nostra. De duobus primis de conse.
di. ii. quotiens et c. accipite. Robo-
rat e. di. accipite. et reficit e.
di. quia corporis ¶ Memento domine
famulorum ¶ In hoc loco fieri debet — memoria pro defunctis
memoria pro defunctis. Quia nulla
dies [illegible] qui pro animabus
fidelium pretermittitur in missarum
solempniis fundatur. Non sunt
pretermittende supplicationes pro
spiritibus mortuorum. Quas facien-
das pro omnibus sub christia-
na [illegible] de con. di. i. mis-
sarum ¶ Nobis quoque peccatoribus
licet omni tempore debeamus nos
ex corde cognoscere peccatores
proprie tamen cum sacrosanctum mis-
terium celebramus quia si di-
ximus quod peccatum non habemus ipsi
nos seducimus et veritas in no-
bis non est de conse. di. ii.
quotiens. Et dicit sacerdos parumper — percusso pectore
expressa voce pectore percutiens
respiciens conversionem latronis
in cruce dicentis Nos quidem
digna factis recepimus ¶ Et
quia Jhesus voce magna cla-
mans tradidit spiritum levat
sacerdos vocem dicendo Per — Per omnia
omnia secula seculorum ¶ Et ita
dixit Pater in manus tuas com-
mendo spiritum meum. Ideo sacerdos
alta voce pronunciat Pater noster — Pater noster
qui es in celis ¶ Probat me-
sine deus est qui nos cre-
avit [illegible] absolute
hec oratio multis de causis
ceteras orationes antecellit
auctoritate doctoris brevitate sermonis suf-
ficientia petitionum et fecunditate
misteriorum ¶ Hostia vero post fractionem — fractio hostie
in tres partes unde dicitur triforme
est corpus domini. pars oblata in
calicem missa corpus christi quod
iam resurrexit demonstrat. pars
comesta ambulantem adhuc super
terram. pars in altari usque ad finem
misse remanens corpus iacens
in sepulcro quia usque ad finem seculi
corpora sanctorum in sepulcris erunt.
de conse. di. ii. triforme ¶ Non
solum autem per signa sed per verba

Pax dni sit
semper vobiscum

agnus dei

pax oscl̃

Ps sumptum sac
dos dz talia
pfunde vino

In elevacione hostie
oro

resurrectionis gaudium initiatur Sa-
cerdos enim alta voce pnunciat pax
dni sit semp vobiscum. innuendo q
die illa vna sabbatorum venit ihs
et stetit in medio discipulorum et
dixit eis pax vobis ¶ Tercia vo
ratione ut salutavit aplos dedit
eis ptatem remittendi pcta / quod
innuit re. pcta re. eis. et quo
re re. ar. xxiiij q. i. manet et
c. se ¶ Ydo chorus clamat ad
xpm postulando Agnus dei qui tol
lis pcta etc. scz compitatis locu
tionis. actionis / Pacis osculum
est signum reconciliationis cum xpo
quia constat pplm ad omnia q
misterijs agunt atz in ecclia
celebrant pmisse consensum ac
finita esse pacis concludentis si
gnaculo demonstrent de conse.
di. ij. pacē ¶ Post sacerdos com-
icat. et dz accipe et corpus et
sanguinem quia integre dz accipe
sacrum de conse. di. ij. comphs
et quociens celebrat tociens
totum sumat alz vno aut no
mit se suspensum de cose. di. ij
Relatum / Et post sumpcionem sa
cramenti dz sacerdos calicem
pfunde vino nisi alia missa
debeat celebrare. i. e. ex pte
¶ Sequitur antiphona post com-
unionem que aplorum gaudium si
gnat de xpi resurrectione et
statim sequitur oro in qua peti
ut que ore sumimus pura mente
capiamus de c. di. ij.
Hec / Post sequitur bndictio epa
lis seu sacerdotalis cum ij ea
di pplus no psumat de conse.
di. i. missas et c. se ¶ Nota q
dum hostia a sacerdote elevat
dz se reverent inclinare. i. e.
pane et pt dice hoc versus
Salve lux mundi vbum patris
hostia vera vera caro deitas
integra verus ho / vel hoc
Adoramus te xpe et bndicimus
tibi quia p sanctam crucem tuam
redemisti mundum ¶ Sine igne
non est celebrand. i. e. t. ult
Nam de igne in altari in co
semp ardebit ¶ Ille ignis

viuit sub aqua lxx annis qui ex
tinctus fuit antiochus vendente
sacerdotium iasoni. i. q. i. Sicut enim
christus ¶ Item dz sacerdos hre stolam
et manipulum xxxiij di. eccia ca
¶ Item dyaconus et subdyacon
in diebus solempnibus dent esse
in missa de conse. di. i. Epus t
c. se ¶ De vestimentis ministrorum
eccie dic ut h. de re. ord. et sic
et sequitur ¶ Scz pone q vel
dyaconus vel sacerdos no hebant
stolam vel manipulum vel sub
dyaconus albam no bndictam
quid erit distinguē / Aut obmisit
sciens. et tunc ab offo et bnfo
dz puari ar. i. e. t. ult / Aut ig-
noranter vel simplicitate eius
venia concedat de conse. di. ij. De
primo / ut in tercio inicit obmit
tendo eciā sciens vestimenta de
bita vel no osecratum accipiendo
ordini debitum cum no inveniatur
in iure expssum. i. de sen. ex-
co. qui in ecciā li. vj / Scus
si accipiat vestimentum ordini no
debitum quod pt ut i. de cle.
no or mi in pn. et si ult Qn
debeat celebrari Res p diuersa
hora secundum diuersitatem tpm na
in die iemunij hora nona debet
celebrari de conse. di. i. solent
Sed in tpibus quibus ordines
conferuntur circa horam vesptinam
lxxv. v. di. quod a pubus et c. ult
et lxxvj di. dilectionis ¶ In die
bus aut ceteris quibus no ieiu-
natur dz hora tercia celebrari lx-
xvj di. no liceat ar. ad istud
dns. i. e. c. i. et in conventualibus
eccliis pt dici missa in mane
dum tn solempnis missa
hora tercia dicat de cose. di. i.
necesse / Et qui volunt missam
audire dicta missa de die no
pcellians. i. e. quidam et de cose.
di. i. et hoc. et hic attendendum
no q malum sit audire tres
missas sz malum sit pp peccata
recs dimittere canonice statutas
de die. i. e. quidam inst ¶ Item
p anniversarijs defunctorum et
p festo et p feria secundum tpm
congruenciam missam solempnia

conuentualit' celebrent' j e tu ẽtua
¶ In die pasche et sabbati scti
missa no dz celebrari de conse
di iij. ¶ Sabbatorum ¶ Sciendo aut in
sabbo celebrat missa no tunc sab
bati celebrat' sed tunc noctis sequent
sicut in ordine continet' ¶ Sz nunq
90 de nocte posset missa celebrari uel
ante matutinum uel pma dic q si
scienter faciat tu sit consue eccie
gnalit' q de nocte missa no cele
bretur peccat nisi in natiuitate
domi. ¶ Idem est dz q an ma
tutinum no dicta uel an pma dicta
als peccat mortalit' ut xij di Iz hijs
¶ Sed ubi dz missa celebrari dico
q in locis ab epo consecratis pnt
libe celebrari de conse di i. c.
i et c sicut et c se et c nullus
¶ Idem in eccia consecrata de
lica epi dum tn tabula conse
crata habeatur tabula sz lapidea j
de ini et eccia et de conse di
i. Concedimus nisi sit interdicta
prima tur efficitur iuris si sciet
ubi celebret aut polluta san
guine uel semine tunc peccaret g
nut tn ueritatem no incurrit j de se
ex. Is qui in eccia li vi ¶ Item
de lica epi in oratorijs licet ce
lebrare als no de conse di i. vni
cuiq et c se ¶ Item in clipeo et
in tentorijs in itine uel exercitu ut
de conse di i c i et c concedim
¶ Item epo et superiori licet in
clipeo celebrare eod tpe interdicti
j de priuil quia li vi ¶ Sed quociens
pt sacerdos in die celebrare dic
q semel in die celebrare sufficit
Nam valde felix e qui digne
celebrat vna j e te tpe et c
Consuluisti et de conse di i. sufficit
¶ Fallit hc in die natalis dni
in quo pt quilz sacerdos tres can
tare j e Consuluisti et de conse
di i. Nocte et celebrat tres ppt
misterium quia p illas tres signa
ficatur tpr sz ante lege sub
lege et statis gre ¶ Illa enim que
cantat in nocte reputat statum
qui fuit an legem qui omnes
in tenebris fuit unde dicitur
prophecia in missa ¶ Populus qui am

bulabat in tenebris ¶ Secunda
que dicit' in aurora tpus sub lege
in quo iam incipiebant ppter fore
tun sed no plene ppter dicta legis
et prophetarum et ideo cantat' inter die
et nocte et de effusione lux fulge
bit ¶ Tercia dicit' in die p qua
designat' tpus gre pus Dn dica
offi in Puer natus est nobis ¶ Sed
pt multiplr ghe vsibus ¶ Tres in
natali misse dant celebrari ¶ Quarum
prima sacra & signat gemi
tum ¶ Alta vero designat
gaudia & ¶ Tercia iam factum
qd lex fore sacra signat ¶ Ite
in aliis diebus pt duas celebra
re si necce fuit ut in die pasche
vnam de die et alia p defunctis
si corpus sit pns als si p pena
aut adulterinibus seculum vna
die plures missas dixit dampna
tom no euadit de conse di i. suf
ficit ¶ Item ppter necessitatem peregrino
rum hospitum quitamonum et infir
morum j e t i. et c Consuluisti
¶ Sed quid dicas necessitatem hec co
gi celebrat' de die et pocca mori
atur aliquis uel causa honesti
tatis uel utilitatis ut si dicta mis
sa superuenit aliqua magna p
sona que velit audire missam
ut j e t i. et ij dum tn post
sumptionem sacri calice no psumeret
j e ex pte ¶ Item pt missa
celebrare uel conficere Dico nemo
pt conficere nisi sit sacerdos qui
rite sit ordinatus sedm claues
ecce quas ipse concessit aplis
eorum & successoribus eius ypa
e. de sum tri. c i. pr vna igitur
¶ Impedit aut missam celebrare
crimine notoris de hc dic ut j. de
pe et re pr Reqmt' vide nisi
sccod prius fuit dispensatum ab eo
qui pt ut ibi dom est ¶ Item
excoicatus suspensus et interdictus
et depositus de quo dic ut
j. de cle exco. min. pr excoicatus et
de sen exc. pr Reqmt' de sus
pensione et pr Reqmt' de interdic
tam si aliquis istorum celebret
conficeret sz grauiter peccaret ut dic
j. de cle exco min pr Sed pone
et de pe et re pr uel ¶ Ite
si no sit ieiunus j de actu Si

qo

constitit et intelligere comminus
a porta et labs quod sit ac. l e ex
pte ¶ Item si sacerdos in manus
ablueds os suum deglutiat ali
quam stillam aque nichil impe
ditur missa hic. dicit q no nisi
ex proposito ac xxiii q v de
occidendis et xx q vi c i Si
aut ex proposito accidet celebra
tionem potius nunc impediret vii
q i nichil quia dz a ieiuno
confici de conse di i Sacra et
di ii liquido ¶ Sz nunquid pt

qo

celebrare qui de nocte no dormi
vit no pt / Item dicas licet
dormierit si cibus vl potus no
sit digestus de conse di ii t
bus et l de accu. Si consistunt

de pollucion

¶ Item ppter pollutionem nocturnam im
pedit que accidit quadru
pliciter sicut dz. Aut ex crapula
Aut ex naturali superfluitate
vel ex infirmitate Aut ex co
gitatione precedente ¶ Sz si ex
nature superfluitate vl infir
mitate euenit omni modo h
illusio no est timenda q hanc
anim nesciens pertulisse magis
dolendum est quam fecisse nec propter h
dz sacerdos missam dimittere ¶ Cum
vo processit ex crapula quia vltra
modum appetitus gule in sumendis
dis delitiis capitur atque ideo
humorum receptacula grauantur
sic ex hoc anim aque reatum
no tm propter hoc prohibetur Eucari
stiam recipere sz prohibetur celebrare
nisi sit dies festus aut quando
e necesse propter defectum alterius sa
cerdotis ¶ Cum aut ex turpi
cogitatione accidit tunc talis
inquinatio ex mala radice p
cessit quia q cogitauit sciens
hic pertulit nesciens. propter talem
pollutionem dz abstinere a sacro
ministerio. Cum tm no solum sunt
suggestio demonis. et dele
ctatio carnis sz consensus als si
no consensit potest celebrare
Si aut pollutio ex illusione
orta tamen no propter tamen excepta
sui premisse sz prima cogi
tationis vl gulositate tunc
no est abstinendum ¶ Si vo

dubitat ex pte sui de ea tunc vespe
sue conat tali se temptari vt
sua iudicia fletibus tergat h
probant vi di c i et ii ¶ Nota q
generaliter peccat celebrans in pecto
mortali si se ingerit irreuerenter
ad illud ¶ Sed quando peccat qui
simulat se celebrare et propter peccatum

qo

dimittit verba que sunt necessaria
ad conficiendum, cum primus in solio
dei nunc manum inadat ¶ Eiusmodi
aut no solum deo cui no veretur
illudere sed populo quem decipit se
astringit l e de homine ¶ Sz nunquid
sacerdos existens in pecto mortali
pt celebrare si habeat contritionem
quia forte eum instat necessitas ce
lebrandi no pt habere cui confiteatur,
pt dici q sic, dum tamen habeat
propositum satisfaciendi et illud
peccatum quamcito poterit confiteatur ar
l de pen. ex. de tecto. et in eisdem

qo

xxvi q vi qui recedunt ¶ Item
peccatori penitenti vl confitenti non
debet tradi in publico panis pu
rus pro hostia consecrata dum ali
quociens vt puta in die pasche
quia populum decipit qui adorat
illum et sacerdos grauissime peccat
l e, de homine ¶ Sz quid debet
sacerdos facere dispungue/ quia aut
est peccatum occultum. et tunc in oc
culto dz moneri ne se ingerat et
no manifeste quia hic est prodere
ii q i Si peccauit nisi se ingerat
cum aliis tunc admonendus e in
generali sic Si quis e in pecto no
accedat et tunc si accedit no
dz enim remoueri quia nec xpus
iudam a comunione remouit v de
cf ord Si sacerdos/ ymo ei
Eucaristiam dedit et cum aliis
ad predicandum misit l q i xpus
/ Aut peccatum eius e notorium
et tunc omnino repellendus e de
conse di ii pro dilectione ¶ Sequitur
et in diuinis officiis seu horis
canonicis que sunt septem propheta
dicente, Septies in die laudem
dixi tibi, qui septenarius numerus
a nobis impletur, si matutini. p
me. tercie. sexte. none. vespere.
et completorii que nostre serui
tutis officia persoluamus, Nam d'

noctis vigilijs dicit propheta Me-
dia nocte surgebam ad confitendum
nomini tuo etc. Ideo hore competen-
ter sunt dicende. Tamen sacerdos post
matutinum potest dicere primam, terciam,
sextam, nonam et vesperam ne forte
hora competenti impediatur. Item
... et sunt septem dona spiritus sancti
sicut sunt septem hore xxxiiii q.
i. presenti et vii dies septimane et
vii etates quibus completus fuit
mundus. ¶ Quid significet horis
no vesperibus continetur. ¶ In matutino
dampnatur ipse Christus. ¶ Unde sur-
rexit primam tenuit ordo fidelis.
¶ Tercia in tantum tunc est crucis (?)
amara passio. ¶ Sexta sunt te-
nebre per mundi climata facte. Emi-
sit nona diuinus spiritus hora vespere
clauduntur sacra membra sepul-
chro, Christus bissena custodia po-
nitur hora scilicet completorii. ¶ Sed
qui tenentur ad has horas? Respondeo
sacerdotes omnes i. e. t. i. dyaconi
et subdyaconi et non beneficiati et
quilibet clericus beneficiatus licet non habeat
no ordinem. Extra de presb. cum sit apostolica (?)
et extra de cle. con. quod clericus et
t. dominus (?) secundum Ho. ¶ Sed quia a-
liqui non solum inferiores sed etiam
prelati circa comessaciones super-
fluas et confabulaciones illici-
tas ut in aliquibus fere medieta-
tem noctis expendunt et som-
no residuum relinquentes vix
ad officium diuinum ad cantum
auium excitantur transcurrendo vix
diuinum continua sincopa matutinum
et aliqui vix celebrant quater
in anno et quod deterius est vix
interesse contempnunt. Et si interdum (?)
non intendunt ad diuina sed ad in-
debitos sermones. Ideo sub pena
suspensionis et in virtute obe-
diencie precipitur eisdem ut diuinum
officium nocturnum pariter et diur-
num quantum eis deus concesserit
studiose celebrent pariter et de-
uote. Hec notantur i. e. dolentes
referentes et adde quod ha-
betur i. e. in Concilio Vienn.
t. generali

De Baptismo et eius effectu

Dictum (?) visum est de sacra-
mento [illegible] dignitate eucha-
ristie. Subiungitur de sacramento
baptismi quod est ianua aliorum
sacramentorum i. t. capitulo Venientes et
i. de con. di. iiii. per catherisium (?) li.
vi. Ideo videndum est quid sit
baptismus, quando fuit institutus, que
sit forma, quot sint species, que
sunt de substancia, quis eius effectus,
qui possint baptizare et qui
et quis possint baptizari. ¶ Bap-
tismus est ablucio exterior cum certa
forma verborum i. q. i. de hiis (?)
vel sic: Baptismus est quidam
caracter anime impressus ad
veritatem verborum. ¶ Quid sit
habetur xxxii q. vii. licite et i. q. i.
per quidam, quibus notum ipse caracter
baptismi de con. di. iiii. tunc valet.
Institutum autem fuit hoc sacramentum
a domino per exemplum quod baptisatus
fuit a Iohanne in Iordane et
ex contactu sui corporis vim re-
generatiuam contulit aquis de con-
di. iiii. in aqua et t. per aquam verbo
instituit dominus obstitum (?) quod dixit
ad Nicodemum ¶ Nisi quis rena-
tus fuerit ex aqua et spiritu sancto
non intrabit in regnum celorum
i. e. debitum et hoc ante passionem.
¶ Sed post resurrectionem expresse
instituit quando dixit apostolis Eun-
tes in mundum docete omnes gen-
tes baptizantes eos in nomine
patris et filii et spiritus sancti de
conse. di. iiii. apud (?) et i. e. non
ut apponere. Sed que est forma bapm forma
baptismi? Respondeo talis fuit in
primitiua ecclesia: Baptizo te
in nomine Christi vel nomine Christi
exaltatum de conse. di. iiii. hodie
¶ A quodam, sed hodie dic non debet
aliquis sic baptizari nisi sub
ista forma verborum: Ego bap-
tizo te in nomine patris et filii
et spiritus sancti. Tamen baptizatus
esset si in nomine Christi baptizaretur
licet sic non deberet ut dicit Io.
in c. A quodam, et hec pronomen
Ego si admittatur baptizatus est
ex quo baptizare intendit ar.
de conse. di. iiii. retulerunt ubi
dicitur ¶ Si quis ita dixit bap-
tizo te in nomine patrias et
filias et spiritus sanctas et tunc

ubi non ponit personam Si aut diceret
In nomine patris et filii et spiritus sancti
un Et non diceret Ego baptiso te non
de dubio bap. esset baptisatus. i. e. t. i. Ubi vero
dubium est an aliquis fuit baptizatus
baptisetur sub hiis verbis Si bap
tisatus es non te baptiso. Sed si non
dum baptisatus es Ego te bap
tiso in nomine patris et filii et
spiritus sancti. i. e. t. ii. Et si primo fuit
baptisatus nichil per hoc additur
Sed ad votum refertur talis re
iteratio et est solum modo signum
quod sit baptisatus ut habetur viii. di
s. quod ergo. ¶ Tres sunt species
lxvi baptismi *Item v.* ¶ Baptizat aqua
mactatur confessio vita charitatis
obsequium prestant, pressio testes
¶ Lymundi vita loquitur et defensio
legis ¶ Est enim baptismus flu
minis ut quando aliquis baptizatur
in aqua naturali et naturali et non
in vino vel in alio liquore vel
etiam in aqua artificiali scilicet
rosacea vel consimili, posset tamen
in lixivio sed non in cinisia, et
est ratio quare in aqua debet
fieri, quia aqua naturalis communis est
elementum et melius et citius
potest haberi quam vinum vel oleum in-
ne propter paupertate se posset
aliquis excusare ideo de aqua
fuit potius institutum Alia est
mystica quia sicut aqua abluit
sordes exteriores, sic et baptis-
mus interiores, et ideo in aqua
debet fieri baptismus ¶ Item est
baptismus sanguinis ut si quis
credens in deum amplius bap
tisatus erit pro Christo occidatur
ut in latrone et innocentibus
exemplum datur de conse.
di. iiii. votum bapti ¶ Item
est baptismus flaminis ut si quis
velit baptizari vel possit invenire
aliquem qui eum baptizaret. vel
aquam et sic moriatur nichil bap-
tizatus per spiritum sanctum ex quo baptismum
non contempsit religionis sed necessitatis
articulus excludit. i. t. pro. t. ii.
tria sunt de substantia sacramenti baptismi Sunt aut tria de substantia huius
sacramenti sicut et aliorum scilicet forma
verborum Ego baptizo te etc.
¶ Secundo materia scilicet aqua pura
verba sine aqua vel aqua sine verbis

valeret i. q. i. detrahe verbum quod erit
aqua et. i. e. t. i. ¶ Tercio intencio
baptisantis non autem intencio bapti-
sati est necessaria de conse. di. iiii. So-
let et c. non aliud ¶ Modo si quis
putat baptizare puerum cui impo-
nit nomen Petrus cum sit puella
nichilominus est baptizata. Ho. dis-
tinguit Aut intendit personam bap-
tizare quecumque sexus esset tunc
est baptizata per ipsum forme al
legata Aut masculum tantum et non
feminam tunc non est baptizata
quia erratum est in persona ar.
ff. de contrah. emp. Alioqui in fine
Aut de hoc non cogitabat sed sim-
pliciter baptizabat tunc vere baptizata
Sed consulo quod in istis casibus bap-
tisetur sub illa forma quam ponit
e. s. Sed que est forma verbi ubi vero
¶ Effectus bapti est multiplex est
etiam maior vel secundum quod facit
// Primus effectus est remissio peccatorum
quia sub prima tollitur omne peccatum
et originalia et actualia de con-
se. di. iiii. Quod prima ¶ Origina-
le tamen remanet actu licet tollatur
reatu i. non sit enatura vt i tam
ne concupia innata non sit sed
ne obsit de conse. di. iiii. c. per baptismum
simile ¶ Secundus effectus est apertio
ianue celestis. quia in morte christi
fuit sublata romphea de ianua
paradisi i. e. maiorem sed tante et
de conse. di. iiii. Firmissime ¶
Tercius effectus est cumulus gratie
quia in baptismo omnia carismata
sancti spiritus recipiuntur. tamen
non impedit obicem contrarie vo-
luntatis i. e. maiores in fine ¶ Sed
a quo fit baptismus conferri dicendum
quod a sacerdote regulariter debet
fieri et sollemniter de conse. di.
iiii. constat et in necessitate preter
etiam dyaconi sollemniter et iiii
di. dyacones in necessitate, sine
sollemnitate quilibet, per formam
ecclesie potest baptizare. Et de sed-
tu. t. i. Si vero. Sive sit
laicus sive mulier sive paganus
de conse. di. iiii. Constat mulier
in necessitate Romanus et c. se
¶ Item hereticus vel scismaticus
dummodo tamen in forma ecclesie de
conse. di. iiii. non est et c. Sive

Resciens ¶ Item pater vel mater
in necessitate vt ff. hoc precat debito
carnali xxx q. i. ad limina et dicit
tales dicere verba ista puer ego bap
tizo te in nomine patris et filii et
spiritussancti cum inmersione aque
non saluus j. e. non vt apponens ¶
Sed melius potest semper baptizare
vt ondatur quod alius est qui baptiza
et alius qui baptizat j. de xpiane
non a seipso. sed a Johanne volunt bap
tizari. quemadmodum baptizante et
baptizatum discretos debent esse sicut in
carnali generatione vnde sicut ex viro
et femina nascitur. Alius est qui ge
gnit et alius qui carnaliter gignitur
sicut est in generatione spirituali j. e.
debitum / licet paganus vel iudeus
in necessitate valeat baptizare ne
tamen potest suscipere parvulum de baptismo
de conse. di. iiij. in bap. / Similiter ab
bates vel monachi prohibentur suscipere
puerum et commatres ffe de
conse. di. iiij. non liceat et c. se.
Item vnus vir vel vna mulier tam
debet suscipere puerum de de sacro fon
te vel tenere in confirmatione de con
se. di. iiij. in cathecismo et c. se
bam sed plures suscipiunt sicut omnis
patroni i. de cogna. spi. quamuis
¶ In tempore pasche et penthecostes bap
tismata solemniter debent dari de con
se. di. iiij. venitis et di. iiij. cele
britatem ¶ Sed in necessitate omni die
et hora et in omni loco vbicumque
euenit siue in flumine siue in
mari seu in fontibus vt in c.
celebritatem et de conse. di.
iiij. huius quia est dnos et c. se
¶ Sed si mulier vel aliquis communis [margin: quinto et aliquis baptizat]
baptisant debet iterum et sat
dote sic baptizari et baptizat
et non te baptizo in nomine
patris et filii et spiritussancti j. e. [illegible]
quia si sic baptizaret vtrumque
esse irregularis [illegible]
vel j. de apost. et c. bap. [illegible]
vel ¶ Baptizandus potest immerga
ter in aqua quia in trina in
mersione intelligitur [illegible]
trinitas. Illa enim tertio re
petita demersio [illegible]
[illegible] sepulture [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

patre obseruatur de conse. di. iiij.
postquam et in c. sequentibus ¶
Quare potest baptizari et quod tam
parvuli quam adulti [illegible] de su. tri. c.
i. et baptizatum j. e. maiores ¶ Inuitus
et penitus contradicens non debet bap
tizari. et si baptizatus fuit non re
cepit caracterem suscepit sacramentum j. e.
maiores. Sed ille vero et nullus debet
baptizari inuitus ¶ Sed sicut libera vo
luntate periit ita libere [illegible]
[illegible] [illegible] de iudeis et c.
qui sincera / quia per leges nos
bene agere cogitur xxiij q. v.
ad fidem / tamen si cogatur et ne
morte moriatur consentit talis ca
racterem suscepit et est tanquam
conditionaliter volens licet ab
solute non velit cogendus est ad
obseruanciam fidei [illegible] j. e. maio
res. Sed opponitur et [illegible] di
de iudeis ¶ Idem est si ficte
accedat ad sacramentum caracterem re
cepit j. e. maiores [illegible]
Sed remissionem peccatorum non accipit
donec [illegible] accedat quia sine con
sensu peccatum actuale non dimittitur
quia contrahitur cum consensu ¶ Sed
originale quia sine consensu con
trahitur et sine consensu dimittitur
et hoc in parvulis quia actualia
non habent ¶ Sed non est in adultis
quibus originale non dimittitur sine
actualibus. quia deus qui totum
hominem sanauit [illegible] in [illegible]
[illegible] non [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] dimittitur
ideo neque dimittitur [illegible]
[illegible] [illegible] / Nam si origi
nale sine actuali posset dimitti
[illegible] talis non careret
visione dei [illegible] originale [illegible]
[illegible] et [illegible] in gehenna
[illegible] actuale ¶ Sed ista sunt
incompossibilia et mutuo adu
[illegible] j. e. maiores [illegible]
[illegible] [illegible]
Item [illegible]
[illegible] sacramentum si baptise
[illegible] ¶ [illegible]
[illegible] vel [illegible] non con

sciscerunt vel condixerunt / tunc si im
mergantur nichil suscipiunt Aut ponamus
quod mererent vel dormirent fuit
cathecismi vel habuerunt propositum
baptisandi tunc caracter imprimitur
cum non inveniat obicem contrarie
voluntatis i e maiores ff. vlt ¶
no ¶ Sed quid si aliquis ab infancia
fuit amens nunquid potest ei
si baptisetur ut quod sit ff de l. in
fine pe ff. ¶ Credo quia prude
habet ¶ Ut si nunc sit infans quia
nullo peccato grauatur nisi originali
in quo eis prodicat ¶ ¶ Adulti opor
tet consentire et credere quia
qui crediderit et baptizatus fuit
etc i e maiores ¶ tenim et dicit
ipse tunde de con. di iiii in fide
parentum baptizantur quia non re
quiritur intentio baptizati sed
baptisantis i q i ¶ hic sunt et de
conse di iiii paruuli et in t. sunt
¶ Item pro captiuis et innutis
et surdis ut ibi etiam dicit
inde dicitur de conse di iiii prima
no ¶ Pone quod aliquis adultus cum
baptisatur intendit baptisari et
baptisatus non intendit baptizare
vel facit ioco se non intendens
baptizare aliud seruus non est bap
no tisatus i q i ff. sitte et de conse
di iiii dolet queri ¶ Nota quod
in nomine trinitatis nullus potest
baptisari de conse di iiii de
femina huiusmodi. ¶ Si non suscitat
et t ¶ Sanitati ante baptismum
¶ Adulti oportet cathezizari hoc
est in fide instrui s credo in
deum et in aliis articulis fidei
de conse di iiii ¶ Ante baptism
um v. t. sunt ¶ Sed paruuli cum per
uenerint ad etatem oportet a patri
nis admoniri ut castitatem cus
todiant iusticiam diligant cari
tatem teneant et ante omnia
symbolum et orationem dominicam
doceant de conse di iiii hoc
ante omnia / post ¶ Si secun
dum ad diabolum expellendum
de conse di iiii de hic ¶
¶ Tercio dicitur orationes ut fiat
cathecuminus et ponitur sal in
os eius ut careat fetore in
iquitatis de conse di iiii exhibit
¶ Quarto tanguntur aures et
nares de saliua et dicitur effeta
quod est adaperire de conse
di iiii postea tanguntur ¶ Quinto
signatur in fronte et in pectore
signaculo crucis e di t postea
signatur ¶ Sexto oleo sanctificato
sit per unctionem in pectore et inter
scapulas e di scapulas deinde
¶ Septimo fit baptismi ablucio
e di venit ¶ Octauo fit crisma
tis vnctio in vertice a sacerdo
te e di postquam attendit et
in t sap. ¶ Nono veste candi
da datur que signat innocentiam
et puritatem christianam quam re
presentare debet ante tribunal christi
e di post baptismum et t sequitur ¶ no
¶ Decimo fit confirmatio in fronte
ab episcopo non a sacerdote e di
presbiter et t. sanctum / ¶ Nota quod
infans in vtero matris existens
non potest baptisari non potest de
conse di iiii qui in maternis
et t ibi quia nullus ¶ Sed pone no
quod appareat aliqua pars membri
pueri baptizari hoc dicunt quidam
capud presumitur vel precipue ca
put maxima pars corporis in
tingatur bene est baptisatus no
alias non ¶ Sed quidam alii dicunt
etiam puerum baptizari si
aqua funditur in qualibet parte
corporis de conse di iiii hoc
ut (?) ¶ Sed pro nimio pericula vi
dear cum consilio quod si puer
moritur innuitur si quibuscumque
membrum appareat presumendum no
ita ut quod proximius fierat
/ Sed si viuat deportari ad
sacerdotem ut suppleat quod
deest vt dicitur est h. e. / Sed
que est forma si vbi vos et
residuum de omittas et xvii
q. i. constituit et t sancti

De presbitero non ordinato

Quidam sepe contingit
quod qui non dum erat
baptizatus per ignorantiam
ordinatur / Et ideo queritur de
talibus faciendum fuerunt con
firmandi ¶ Dicendum est quod

si no baptizatus ordinat no recipit
ordinis caracterem Et ido baptiset
et tunc ordinet j e c i et ult quia
bapt e ianua omi sacramentorum
xxxij di c viij j e c ult et j de
cognat spir p cathecismum li vj
cum si aliquis credat se baptiza
tum et no sit et sic decedat
e saluus p baptizato . et ab ori
ginali et actuali p eorum fide
liberatur j e c ij et de conse di
iiij cathecumini Und de illo
qui natus de xianis parentibus
vixit xx annos conuersatus tam vio
lent presumitur q fuit baptizatus
vt h presumpto p certitudine sit
tenenda donec contrarium probetur eui
dentissimis argumentis j e c
vlt inst Nota sm ho q vbi
nunq dubium esse pt de iure
vel de facto vtrum renouari debeat
sacri pt conferri sm formam
eccie que e talis Si tu es
no confirmatus baptizatus vel ordi
natus no te baptizo vel confirmo
aut ordino Sz si no esse bap
tizatus confirmatus vel ordinatus
no Ergo te baptizo Et similiter de
aliis sacris / vt potest si tu non
es absolutus ego te absoluo
zc S c xvi c ij vbi dubita
cum fuit defecto de iure j e c
no vlt Sed nunquid constat istud q
baptizatus no est dum ordi
natus sit . dicit ho q communi
ad presbiterum et deum et homines
et seipsum quo ad hoc que fecit
antequam deprehenderet se no bap
tizatum proinde e ac si bap
tizatus esset ppter fidem sacra
ac S de re iud ad probandum
hoc aut intelligas quo ad ea in
quibus subueniri no pt Na
omnia sunt tenenda sub illa forma
no que dicit S e pt Nec omnia
dico que no potuit fieri nisi p sac
dotem Sicut benedictiones co
niugum j de fris impe c i et
ij et si consecrauit hostias vt
darent infirmis dico eas con
secrandas Idem de primis
tonsurand / Sz parochiani hoc igno
rantes omo sunt excusati ar
S de cons li vestra et c tua

De custodia Eucaristie crismatis et aliorum sacramentorum

Sequitur est de custodia Eu
charistie quo dz conseruari ppter
quod perficiunt quo dz custo
diri / Ido primo de hoc pq
de aliis est videndum Eucha
ristia et etiam crisma et vnctio
etiam dz sub fideli custodia
reseruari ne ad opus nephandum
assumatur . et in loco mdo et
serato honorifice et fideliter
conseruentur j e c i et S de cele
miss Sane et p lautos ad infir
mos no dz hostia deferri
Sed pbr hoc facere dz de cons di
ij presumit vel p dyaconum si necce
est xx c iij di presbr et c dya
conus Et cum eam portat
pbr ad infirmum indecenti habitu
superposito mundo velamine ferat
et deferat manifeste ac honori
fice ante pectus cum omi reueria
et timore semp lumine precedente cum
sit candor lucis eterne vt ex hoc
apud omes fideles deuotio augea
tur S de cele miss Sane vel
Idem faciens . Et si hoc sacerdotes
male seruauit tribus mensibus
ab officio suspendantur grauiori pe
ne subiacendus / Si p eius curam
aliquod nephandum inde contige
rit j e c i inst Si Eucharis
tia ad terram ceciderit p negligenciam
sacerdotis terra radatur et igne
consumatur . et cinis iuxta altare
condatur . et sacerdos xl diebus
peniteat ar de conse di ij
Si p negligenciam Si vo pars hostie
ceciderit et no fuit inuenta xxx
diebus peniteat Eodem modo
qui in eclia eam perdiderit
Si aut mus vel aliud animal co
mederit xl diebus de conse di
ij Qui bn custodierit Si quis
aut p ebrietatem vel voracitate
illam euomerit xl diebus peni
teat Clericus monachus dyaconus vel
pbr xl diebus et ceteri xx
Si aut pro infirmitate consciencia vij
diebus de conse di ij Si quis
p ebrietatem Si p negligenciam
aliquid de conse sanguine stillauit
in terram lingua lambetur tabula

cadatur. si non sunt tabula ut non
concilietur locus corrodatur et ig
ne comburatur. et omnis sup altare
re condatur et sacerdos xl diebus
peniteat ¶ Si super altare stilla
uit calix sorbeat minister stillam
et tribus diebus peniteat ¶ Si
sup altare stillauit linteum et
aliud stilla peruenit iiii or die
bus peniteat ¶ Si uero usque ad
terciam xx diebus / si usque ad
quartum xxx diebus et linthe
amina que tetigerit stillam
tribus vicibus minister abluat
calice supposito et aqua ablu
cionis sumatur et iuxta altare
recondatur de conse. di. ii. Si per
negligenciam ¶ Post tamen discretio
sacerdotis pensatis condicionibus
persone et negocii penas istas
diminuere vel augmentare cum pene
sint arbitrarie de pe. di. i. mo
sa et xxvi. q. vii. tpra penite
ntis ¶ Vestimenta ecclesie debent
esse sacra et honesta. nec debent
a non sacratis hominibus tangi
deo seu monialibus xxiii di. sa
cratas ¶ Nam vasa et corporalia
vestimenta munda et mitida conser
ventur. i. e. t. n. ins. quia nimis
videtur absurdum in sacris sor
des negligere que dedecent
in prophanis ut ibi dicitur et debent
corporalia ablui a dyaconibus cum
humilibus ministris intra sacrarium
ne forte puluis corporis domini
male decidat et hoc in pelui
in qua nichil aliud fiat et
palle altaris in alia pelui
lauentur de conse. di. i. Nemo per
ignoranciam ¶ Sed nullo modo sacrate
femine eciam consecrate candida
tangere non possunt xxiii di. sa
cratas ¶ Quod videtur intelligen
dum ex quo sunt per pontificem
benedicta ut h. de tal. domi. c. in
corporalia et palle candelabra
et velum si fuerint vetustate
consumpta incendio ymmisa
tradantur et in baptisterio cineres
inferantur vbi nullus transitum
habeat ¶ In pariete aut in fossis
pauimentorum ne pedibus con
culcentur de con. di. i. altaris
¶ Item cum palla que fuit in
altari nullus cooperiat mortuum

quia non debent aliis vsibus quam diuinis
officiis applicari de conse. di. prima
¶ Nemo per ignoranciam et c. vestimenta
ecclesie et oratoria munda debent ser
uari ita quod res sacramentales vel eciam
alia supellectilia sacerdotum in ecclesia
non ponantur. nisi propter hostiles incur
sus. vel incendia repentina
seu alias necessitates vrgentes ita
tamen quod necessitate cessante ad loca
pristina deportentur. i. e. t. n. ligna
ecclesie consecrate non debent ad aliquod
opus mitti. nisi ad aliud ecclesiam
vel igni comburenda. vel ad pro
fectum fratribus in monasterio. non autem
ad opera laycorum de conse. di.
i. ligna ¶ Idem dicitur de lignis
ecclesie non consecrate secundum Jo.

De reliquiis et veneracione sanctorum

Dictum est supra de custodia
sancte Eucharistie et vene
racione hic subiicitur de reliq
uiis sanctorum custodiendis et
venerandis vel sic dictum est de con
secracione altaris quod consecrari
non debet nisi reliquiis sanctorum
de conse. di. i. placuit ¶ Ideo
hic subiicitur de reliquiis et ve
neracione sanctorum ¶ Reliquie
sanctorum venerari non debent
nisi prius per sedem apostolicam fuerint ap
probate. i. e. t. i. c. in. et tales
approbate extra capsa nullatenus
ostendantur nec venales exp
nantur quia per hoc xane elusioni
sepius est detractum. i. e. t. n. quia
reliquie sanctorum vendi non
possunt C. de sacrosanct. et nemo
quia res sacra non recipit estima
cionem ff. de rerum di. sacra loca
s' nec sacrum est quod vendi
non potest. quia venditor sine precio
non consistit ff. de con. et ven. l.
ii. s' sine precio et inst. e. s'
precium ¶ Sed spiritualia vel spiritua
libus annexa vendi non possunt
i. de sy. quesitum et h. de me
patro. de cetero. qui spiritualem
vendit capitale crimen cum
symonia committit i. q. i. eum
studet ¶ Item non debent fucari

vt in loco honestiori ponantur nisi
essent apud infideles als scandalum
committeretur xxvi q iiii quicumque non e
licitum aliqui nisi sub conditione cas
religionis tempore xxxiii di non licet
et Cimiterio de nouo eligendas
nemo presumat publice venerari
nisi prius auctoritate Romani pontificis
fuerint approbate nec prelati debent
permittere illos qui ad ecclesias ac
cedunt variis figmentis aut
falsis decipi documentis etc sicut
in plerisque locis occasione questus
fieri consueuit ii e c ii s Cum
tas Canonizandi debent sancti
approbari seu canonizari Inquiri
debet primo de vita sua vt si vox
vita testimonium deferat sanctitati scilicet
si bene et iuste vixit in hac vita
xvi di iniciam et e de testi
c Venerabili Item de fama debet
inquiri scilicet an fuit in vita sua lau
dabilis fame Nam dicitur oportet eci
am preuia testificatione predicari et
bone fame preconiis non taceri xvi
q ii quatuor nisi Tercium est
eciam de simplicitate et humilitate
e de presump. ex studiis Item an
in vita perseuerauit passus fuit vii
q i omnes qui Item querendum
est de miraculis factis ab eo tam
in vita quam in morte e de testi
Venerabili Sed in miraculo attenden
est Primo quod a deo fiat et non per
artem i q i teneamus et c prophe
et xi q iii nec Item balaam Secundo
quod sit contra naturam et supra Tercio
quod non ex vi verborum sed ex merito
hominis hoc contingat ar de conse
di ii quia corpus Quarto quod sit
ad corroborationem fidei ar xxxiii
di qui episcopus Tamen in martiribus
non requiritur talis examinatio sed sufficit
Sed que tam de miraculis et de cau
propter quam passi sunt ar de conse
di iiii catechismum et c baptismi
Nota quod omnia festa apostolorum et
Ewangelistarum festorum corporis et festiue
peragi debent scilicet feria quinta proxima post
octauam penthecosten vt i e in
cle vbi de hoc et quatuor doc
torum scilicet Gregorii Augustini Am
brosii et Jeronimi qui verbo et
exemplo ecclesiam illuminauit debet

sub officio duplici per vniuersas orbis
ecclesias singulis annis perpetuis
futuris quod temporibus solemniter ce
lebrari i e gloriosus libro vi

De obseruancia ieiuniorum

Dictum est de veneratione
sanctorum Sed quia per ieiu
nium veneramur Ideo hic
de obseruatione subiciat ieiu
niorum vnde videndum est quid sit
ieiunium Cuius teneatur ieiunare
Et quo tempore sit ieiunandum Ie
iunium secundum Ho est parsimonia victus
et abstinencia ciborum et est
subtractio prandii et post cenam
pernoctio vnde sibi vsque ad diem
sequentem de conse di v de esu
Et in hoc ieiunio peccatur quinque
modis vt dictum est e de vi et
ho cle Item in cibis et i de pe
et re Sed de quibus vide gula
Secundo dicitur ieiunium modera
ta et discreta refectio corporalis
Ita vt per singulos dies absque cr
borum luxuria vescamur et ad
hoc omnes tenentur de conse di
v non dicas et c sunt tibi
Tercium ieiunium est spirituale ma
ximum et generale abstinere ab iniqui
tatibus et illicitis nichil enim
prodest homini ieiunare et orare
et alia religionis opera agere
nisi mens ab iniquitate reuocetur
et ab obtrectationibus lingua
prohibeatur de pe di iii § Sed vi
et conse di v nichil Ieiunare
tenentur omnes adulti in ieiuniis
ab ecclesia institutis vel statutis
Et quidam dicunt quod post xxi
annum quilibet tenetur Sed quia aliqui
magis potentes sunt in xx
anno quam alii in xxv Ideo
in arbitrio boni viri in talibus
est recurrendum secundum Ho ar e de off
dele de causis Circa de labo
rantibus in agro vel operibus
mechanicis Distinguitur Aut
sunt pauperes Ita quod oportet eos
per laborem suum sibi et vxori
forte et familie victum acqui
rere et sunt debiles adeo quod non
possunt ieiunare nisi frangerent
ieiunium tunc non credo eos
peccare mortaliter cum sit necessitas

ar. j. de treu. me quod no est ¶
Si vo sunt dimites et possunt
pinde alimde no excusant. no
tn tenent mediare tn no co
suenerunt ¶ Sed illi qui consue
uerunt mediare si me dicando
possunt invenire. Unde possunt
semel in die refici tenent
ieiunare als excusant ar. de
c. di. v. discipulos et c. de
infirm. semp excusant de
di. v. quadragesima ¶ Sed ips
de peregrinis et viatoribus disti
gue aut vadunt sponte, et
tunc arripiendo iter tpe ie
iunij vel eo tpe quo oporteat
eos solvere ieiunium peccant et
alio tpe tenent recompensare
et satisfacere ecclie ar. j. de co
me peni li. vj. Aut peregrinant
ex necitate ut pote qui sunt
sum tre sancte ad preceptum
ecclie vel contra infideles. tunc
excusant. si no pnt comode
ieiunare ¶ Item mulieres pe
regrinantes pgnantes vel nu
trientes puerum. si timeat peri
culum pueri a ieiunio excusan
¶ Idem dicimus de tpribus do
minorum quorum usus e necessarius
pro illo tpe tn si moram faciat
dni eorum in aliquo loco vel
pecuniam vadant no excusant
¶ Sed dicunt aliqui q servientes
magnorum dominorum et ministr
servientes in mensis et legentes
ad mensam si comedant modi
cum portis mensis puta vel
ante ne deficiant in serviendo
no peccant eo qr consumatioem
pro una mensa totum debeat
reputari ¶ Sicut no peccant
servientes qui vadunt p vino
vel rebus aliis et comedunt
itinere venerteres ¶ In hac que
stione magis amare com an
dire quam redde sed … ex
cusant fortasse si erunt inter
rogati reperirent idonei inde
redde com ar. xxxiij q. ij di.
habet tn pnt semis … distin
guendo aut h faciunt in … et …

tpribus que sunt de iure nali r.
di. c. i. Dicunt no credo ipsos ali
quatenus excusari ar. ex. de con
suetu. c. vlt. et j. de symo. cu
in eclie. Unde quicumque ex gra
uitate causa fregit ieiunium in
istis diebus debet petere a dyo
cesano licenciam obtinere et con
siliu. sr. ij. Aut … et sex
tibus Aut in aliis ieiunijs
que sunt ex iure positivo seu
ex constitutione eclie vel con
suetudine licite approbata pt eos
excusari ex. de consuet. c. vlt.
et c. cum dilectus ¶ Et nota pre
c ieiunandi Que in xl que
a nullo debet violari preterqua
eos dumtaxat qui de abstinencia
sunt substracti nisi ab hiis qui
infirmitate detinent. quia illi
dies decime sunt anni ¶ Sed
quia dies dnici ab abstinencia
subtrahunt no plus in xl que
xxxvi dies remanent ubi quadra
gesima p trecentos lxv dies annus
volvit deinde p xxxvi dies
affligimur quasi anni decimas
deo damus ¶ Sed ut sacrus nu
merus dierum adimpleatur quem
salvator noster suo sacro ieiunio
consecravit quatuor dies ad
dunt de ebdomada precedenti
quod caput ieiunij sub nota
de cons. di. v. quadragesima et
no licet aliqui solvere ieiunium
de cons. di. iij. No liceat
et c. no oportet et hoc maxime
ad laycos ¶ Sed vt sic dis
tincte int vitam clericorum et
laycorum. Clerici dicunt ante
pascha p vij ebdomadas
inchoare sz a l. di. iiij Sta
tuimus et duobus c. se. Sz
ut con. de cons. di. iiij. Sa
cerdotibus. Sed expone ibi
teneant laycis sed devocione
et tunc licitum est presbiteris
… ad nostrum solacium. no aut
ut … patiant interdiu
ita ut se abstineant ab omi
carne et ab omnibus que se
mentia trahunt originem
carnis a lacte vz caseo et

omnes in di demum nisi pro infir
mitatem in xl nec aliis ieiunijs
solempnibus petat aliquis car
nes dari tunc pt comede cu
sit necitas vt maius possit ic ob
viclum euitar j e t y. sr ult
¶ Sed sicut quinquaginta die
bus ieiunauimus ante pascha
pro dolorem passionis et ita
diebus post resurrectionem debet
esse in gaudio nec debet im
poni ieiunium necitatis inponi
lxxvj di ¶ ante et c. pl. ty
lica vel monachi si voluerint
ieiunare non sunt prohibendi lx
xvj di post pascha ¶ Acci
piuntur tres rogationum dies
in quibus omnes tenent ieiunare
de cons. di. v rogationes et vi
gilia penthe lxxv di. de ie
iunio ¶ Item ieiunia quatuor
temporum debent ab omnibus ieiunari
que ordine hoc celebrantur ¶ pri
mum in prima ebdomada xl ¶
secundum in ebdomada penthecoste
¶ Tercium in septembri prima
feria quarta post festum sancte
crucis ¶ Quartum in decembri
quarta feria post festum sancte
lucie lxxvj di ¶ Statuimus
xvij ¶ Dicunt vero quidam cineres
carismata dicta ¶ vt sit in an
gelica quarta feria ¶ Ite
ieiunandum est in vigiliis omnium
apostolorum preter vigilias phi
lipi et Jacobi Johannis evan
geliste quorum illorum solemnitas
infra solemnitate paschale venit
aut infra natalem domini cele
brantur ¶ De vigilia beati Bar
tholomei consuetudo patrie est
obseruanda j e t y. cum pri. et
sr de festiuitate ¶ Item iei
iunium indictum ab ecclesia sine
causa rationabili non solvatur
hoc bis ieiunatur in vna parochia
non tamen in alia ¶ Vnde in thor
quilibet prouincia suo sensu ha
bundat lxxvj di ieiunia et
c vtinam preter festa propria
que exceptuntur et que ex
cipiuntur in suis diocesibus
obseruari de cons. di. iij c. i.
in fi. ¶ In adventu ecclesia domini est
ieiunandum j e t y. sr i ¶ Item fes
tum beati Mathie si debet ie
iunari sine sit bisextus sine
non ¶ sine celebretur prima die
sine secunda nisi in dominica evenit
quod tunc die immediate prece
denti celebretur j. de v. sign.
quesiuit ¶ Natiuitas domini vel
Assumpcio beate marie. vel festi
uitas alicuius apostolorum si secunda
feria venit debet vigilia in
sabbato ieiunari j e t i et c.
y sr Cognouimus ¶ In die veneris
et quarta feria non licet car
nes comedere nec eciam ieiunium
solui nisi grandis aliqua necessitas
sint quia quarta feria Judas
tradicionem domini cogitauit. et 6ta
feria crucifixus est saluator de
cons. di. iij de esu et c ieiunia
¶ Idem de die sabbati de cons.
di. iij sabbato et de cons. di.
v. quia dies et j e t y. sr plr
de istis diebus et adventu vtrum
debeant ieiunari consuetudini
loci est standum j e t y. ¶ Item
de illis, quia vtinam omni tempore
ieiunare possimus lxxvj di vtinam
¶ Nam Augustinus interroganti pro
matre sua Respondit Ambrosius
cum Romam venio ieiuno sabbato
¶ Cum sum mediolani non ieiuno
in sabbato Respondit ¶ Cum fueris
Rome romano viuito more ¶
Cum fueris alibi viuito more
loci ¶ predicta mea non obstant
quia sunt localia s. quo ad Ro
manos ¶ Si vero natiuitas domini
in sexta feria venit illi qui
nec voto nec iuri obseruancia sunt
astricti carnibus propter festi excel
lenciam vti pnt sm consuetudinem
ecclesie generalis nec tamen illi sunt re
prehendendi qui ob deuocionem vo
luerint abstinere j e t. vll ¶ Nota
quod in die dominica et die Jouis
pro aliqua religione sicut mo
nachi nullus debet ieiunare alle
debet excari xxx di c vlt et de
cons. di. iij ieiunium ¶ Sed ex
deuocione licitum est quod in
festibus apostolorum diebus penthe
costen die dominico apostolum paulum
et cum eo ceteros fecisse legimus
lxxvj di. vtinam ¶ Cui

De purgacione post partum

Uisum est de abstinencia a
borum, hic subiciatur de ab-
stinencie ab ingressu eccle-
sie propter partum. Nam in lege pre-
cipiebatur, ut mulier si masculum
peperit xl, si feminam lxxx di-
ebus a templi cessaret ingres-
su. ¶ Sed quia lex per Moysen
data est, gracia et veritas per Ihesum
Christum facta est. ¶ Ideo postquam
umbra legis evanuit et veritas
ewangelii illuxit, si mulieres post
partum actione graciarum ecclesiam
intrare voluerint, nullo pecca-
ti pondere gravantur ecclesiarum adi-
tus eis non est denegandus,
ne pena illis videatur commit-
ti in culpam. ¶ Si tamen ex devo-
cione velint abstinere aliquamdiu
non est devocio improbanda, ut extra
de purificacione post partum c. uno et di. v. c. In lege et
c. Si mulier. ¶ Idem de men-
struata vel fluxum sanguinis
paciente, v. di. ad eius. Nec
debent mariti eas cognoscere an-
tequam bene fuerint purgate vel
menstruata, quia ut ait Ieronimus
inde nascuntur pueri contracti, ce-
ci, claudi vel leprosi. Sed parentes
cognoscendo inscii, quando menstrua
paciuntur, tunc non peccant, v. di.
ad eius. Et possunt sine periculo ipsos
tunc mulieres viris debitum dene-
gare.

De ecclesiis edificandis

Dictum est supra de inve-
stitura que fit patrono in ecclesiis
edificandis. Unde hic vi-
dendum est cuius auctoritate, et quali-
ter ecclesia edificanda et si di-
rupta sit, a quo, et qualiter
sit reficienda. ¶ Ecclesia est
auctoritate episcopi construenda, qui ibi
crucem figat, et primum lapidem
ponat, dote prius ab edificante
assignata, et luminaribus et
aliis necessariis, de conse. di. i. Nemo.
Et qui incepit debet perficere
usque ad finem, ut in c. Nemo,
et in auten. de ecclesiis. Omni. Si
quis edificatorum. Et qui eam
edificat acquirit ius patronatus,
extra de iure pa. Cum nobis. ¶
Sunt autem ecclesie per congrua loca
et villa edificande, de conse.
di. i. Ecclesie, nec debent superflue
edificari, immo si inveniantur
providencia episcopi sunt moderande
et eciam si expediat destruende,
de conse. di. i. c. ii. et c. Ecclesie.
¶ Nove ecclesie sic debent edifi-
cari ut veteribus nullum preiudicium
generetur, ut extra c. ii. et xvi q. i.
Ecclesie et c. Frequens. Hoc enim
nisi causa subsit quare in
preiudicium valeat edificari. Est
autem iusta causa quia a leprosis
potest habere ecclesiam et cimiterium
et proprium sacerdotem, ut extra c. ii.
et hoc propter honestatem populi, quod
debeant ab aliis separari, de
decimis quum lex c. i. et xxx in
q. ii. hic ipsum. ¶ Item scilicet ubi
est excrescencia civitatum et plures
est augmentatus, licet episcopus
invitis rectoribus ecclesie non alienare,
ut extra c. Ad hec et xvi q. i. Populus
felix et c. Multis. ¶ Item causa
propter distanciam vel difficultatem
accedendi ad ecclesiam tempore
pluviali vel yemali propter ver-
bum divini officii audiendum, et tunc
presbiteri maioris ecclesie in cuius pre-
iudicium est constructa inter-
putabit ad illam maiorem, ut e.
c. iii. ¶ Item quando episcopus
potest novam ecclesiam construere
pro sua sepultura, extra de con.
apostolice et xvi q. ii. bone Lati-
nus est. Cum liceat habere oratorium
et ibi orare missas, aut ibi
celebrare non licet nisi de licencia
episcopi speciali, de conse. di. i. Uni-
cuique et duobus c. se. ¶ Sed
religiosis mediantibus non
licet absque licencia sedis apostolice,
quod dic ut j. de excess. prela-
tis vel li. vi. ¶ Ecclesia dirupta

xo

debet refici ab eo qui dotem vel
porcionem pro fabrica deputatam recepit
si sufficiat ad reparacionem ecclesie x
q. i. decimam et q. iii. vimo et
j. e. de his ¶ Si autem non sufficiat
illa dos seu porcio tunc rector
et quicumque beneficium ecclesiasticum
habent omnino ad muri et ad tecta
ecclesie restituenda vel ipsas ecclesias
emendandas ut eorum exemplo
ceteri moveantur j. e. c. i. et c.
de his quia qui sentiunt commoda
sentire debent et onus j. de reg.
iur. qui sentit li. vi. ¶ In qui
busdam autem partibus habent de
consuetudine hoc faciunt parrochi
ani que est observanda maxime
ubi male dant decimas xvi
q. vii. quicumque et c. se et c.
et hoc sufficiat

De immunitate ecclesiarum

Secundo principaliter dicendum est de edifica
cione ecclesie ¶ Sed quia ecclesia
propter reverenciam sacri altaris
debet habere aliquam immunitatem
ideo q. de immunitate ecclesie est
videndum / Et primo quid sit im
munitas / Et unde dicatur / quam
immunitatem ecclesia et cimiterium
tribuant hominibus ipsius et rebus / Et
que est pena violancium immuni
tatem ¶ Immunitas est privilegium
ecclesiastice libertatis personarum re
rum ad eam pertinencium Et
dicitur quasi extra munia i. ex
immunia et officia a quibus
ecclesie sunt immunes xvi. q. i.
si novatum ¶ Ecclesia habet emu
nitatem quod placita secularia
non sunt in ecclesia tenenda seu
tractanda et maxime sanguinis
iudicia Nam angelus est ibi indi
cium sanguinis exerceri ubi est
tutela refugii constituta j. e. c. i.
et c. cum ecclesia ¶ Idem de ci
miteriis ut ibi / quia nec in ecclesia
nec in cimiteriis debent negocia
ciones et prophane nundinarum
et parlamenta nec tumultus fori
iudicia exerceri et si qua ibi
sentencia lata fuerit omni caret ro
bore firmitatis / et alia plura legittima

prinantur j. e. decet li. vi. ¶ Sed causa
ecclesiastice in ecclesia sunt tractande
q. q. ii. perspiciuntur et c. de ap. quia
fronte et est racio ut magis
caveant a primiis et medacis
¶ Item nullus secularis debet i. de
imbus eorundem hospicia ex de
bito vendicare j. e. c. i. Sed tacit
tantum hospicium petere potest a clericis
qui ad hoc tenentur xlii. di. si i
c. de peen. de monachis et
c. Conscripti li. vi. ¶ Tercio habet
emunitatem ecclesia quod nullus con
fugiens ad eam potest inde trahi
Sed rectores ecclesiarum sibi obtine
debent necessaria et vitam j. e.
inter alia et si aliqui eos inde
extrahere intenderent vel occidant
extrahentes percipientes et con
sulentes sententiam excommunicacionis incurrunt
et amittunt feuda et beneficia
si qua ab ecclesiis talibus violatis
optinent et ab ecclesiam a qua
illa optinent libere revertantur et
filii eorum ad beneficia ecclesiastica
decetero sunt inhabiles et indig
ni j. e. Langravius inf. in const.
Frederici ¶ Excipiuntur casus
primus si publicus latro vel
nocturnus depopulator agrorum
qui itinera frequentata vel pub
licas stratas obsidet aggressionis
insidiis ab ecclesia exhibeat et in
punitate non prestita j. e. inter alia
¶ Publicos enim latrones tunc
impune licet occidere etiam sine
peccato xxiii. q. v. Cum homo et
c. qui reiterat vulnera se vin
di c. i. et ii. et xxiii. q. iii. Sicut
antiquitus ¶ Secundus si quis
per industriam per insidias occidit
proximum ab altari meo evelles
eum ut moriatur j. de homi. c.
i. ¶ Aliqui dicunt hunc casum
loqui de altari veteris testamenti
quod non erat tante auctoritatis
sicut altaria nostra ¶ Alii intelli
gunt quod commisit homicidium in
cimiterio vel in ecclesia. In dictis
summa ho. dicit hoc intelligi quod
per aggressionis insidias occidit
ab ecclesia immunitate non habet
¶ Tercius si in ipsa ecclesia
vel in cimiterio commisit homicidium

vel furtum vel aliud cri
me ut ab eccl(es)ia protegatur quia
frustra legis auxilium invocat
qui committit in legem. i. e. c.
ult. ¶ Idem si ad aliam con-
fugiat quia eccl(es)ia est una p(er)
xi. di. c(apitulo) firmis(sime). Petrus vero d(icit)
si tamen occidat ar. i. de hom(icidio)
c. i. ¶ Idem dico de clerico ubi-
cumque committat furtum vel ho-
micidium quia ab eccl(es)ia non debet
liberari immo p(otes)t ibi incarcerari
quia incarcerationem ecclesiastici ibi debet
exercere. xi. q. i. p(er)ceptum et i.
e. decet li. vi. Postea ad mor-
tem non condempnatur sed per
aliam limam punitur in carceres
ecclesiarum sibi obtinere dum vite
ra et vitam. i. e. c(apitulo) pe(nultimo) alia
¶ Item si iudeus vel paga-
nus confugiat ad eccl(es)iam dic
quod non debet extrahi d(omi)nus absque
simulacris s(ed) de hiis qui ad
eccl(es)iam confu(giunt). l. i. ¶ Servus si fuerit
p(er)petrata a domino severitate. vel
ecclesiarum de in p(er)tinitate et
cum que peccatum ad p(ro)prium
domi(num) sui reddi compellatur
etiam invitus aliogh a domino
potest occupari et si post ho(min)ibus
p(ro)missum incarcerandum similiter sunt
sacerdos restitue tenetur et si
dns ei penam aliquam irrogaverit
p(ro)m(iss)us tenetur et debet excommunicari
q(uia) c(on)travenit. i. e. c. ult. alia inst. et
xvii. q. iiii. metietes diffinivit
et c. id constituimus. ¶ Nota quod
eccl(es)ia maior p(ro) circuitum debet habere
xl. passus ab ep(iscop)o assignatos
¶ Capelle vero et minores eccl(es)ie
xxx et hiis g(audent) immunitate
Ita quod nullus debet p(er) vim extrahi
et cum si essent domus clericorum
vel religiosorum infra hos passus
fallit in capellis que sunt infra
ambitum murorum castellorum
in quibus p(ro)pter loci angustiam
non p(otes)t hoc servari xvii. q. iiii.
sicut et c. quisquis. h(ec) vera sunt
de eccl(es)ia consecrata. ¶ Item
de eccl(es)ia non consecrata si quis
ibi confugiat dic quod idem est dum
tamen sit edificata auctoritate dio-

cesani ep(iscop)i et ibi divina misteria
fuerunt celebrata alias non si(militer)
. i. e. eccl(es)ia ¶ Sed quid si inter-
dicta sit vel quod non habeat cimi-
terium ex quo ibi divina non ce-
lebrantur p(er) illud c. eccl(es)iam ca-
tholicus interdictus vel excommunicatus
vel suspensus huius non p(ro)pter
eundem pastoralis insti. dic con-
s(ilium) ho(stiensis) quia clericus depositus
retinet que quod patet est
excommunicatus lxxx. i. di. dom(inus) ¶ Qui-
a enim reverentia deo debetur
qui non delinquit nec eccl(es)ia sua
non est violanda ¶ Item si
quis fugit ad eccl(es)iam obvi-
ant sacerdoti corpus x(rist)i de-
ferenti et ei adhereat im(mo)
quod etiam salvabit eccl(es)ia
b(ea)tum et ho(stiensis) q(ui) et utuntur
rationibus quibus vir Iohannes
xvii. q. iiii. c. ult. si q(ui) loquuntur
in tamen ho(stiensis) dicit quod hoc casus
non sit expressum in iure exe(m)-
plo l. mulieris fluxum sangui-
nis patientis v. di. ad eius
ait enim x(ristu)s fides tua te
salvam fecit math. ix. et sta-
tim p(er)fecto salvat homines mul-
ti de hiis qui sunt sui vel ali-
s. Sed h(ec) melius fortius est pi(us) ¶
Sed in quid p(ri)vata oratoria
que sunt in domibus aliquorum
debent gaudere hac immunitate
de con. di. i. unicuique et c. de
consi. c. ult. et in aut. de ecc.
titu. §. si quis in sua domo
coll. ix. dicunt quidam quod non
tamen distinguas aut sunt edi-
ficata auctoritate ep(iscop)i et ibi misteria
ecclesiastica celebrantur tunc gaudent
hac immunitate ar. c. de relig.
do. ad hec et i. e. eccl(es)ia alias non
gaudet ¶ Idem ho(stiensis) et vin(centius)
¶ Item domus ep(iscop)i habent
immunitatem quam et eccl(es)ia quantum
ad fugientes ad eas xvii. q.
iiii. ¶ Idem constituimus que sunt
iuxta eccl(es)iam sive longe ab
eccl(es)ia fuerint constitute s(imi)l(ite)r ho(spita)-
lia non longe ab eccl(es)ia hos-
picium debent habere xl. i. di.
Episcopus ¶ Quarto de immunitate

ecclia q ea que sunt ibi posita
nc p vim nc p furtum sunt inde
auferenda et qui abstulit ut
sacrilegus iudicatur ut xvij q.
iiij. Si quis et c. quisquis et dicit
ut j de rapt. ff violatores
¶ Quinto qz p quacunqz viam
persona vel res ecclie devene
rint ad aliquem q res empta
ex illa persona est ecclie prod
dit ut C de emp. et ven. ff
Regularis ¶ Sexto nota q ec
clesia no dz a laycos in cultu se
culari nc in servitute redigi xv. q. i
Secundum ¶ Quod intelligitur de hu
mos et io ad impugnad
vanos sed ad servitium et
refugium etc ¶ Item nc dz
fieri habitaculum secularis sicut
nc vasa nc cetera ornamenta
debent humanis usibus appli
cari de conse. di. i. ligna et
c. et seqq. et C de sacr. eccl. ad
h ¶ Item nc vendi potest propter
aliquam novitatem in aut de
al. et eccl. ff et qui ¶ Item
ludi theatrales cum larvis
vel similibus in ecclia fieri p
hibentur C. de vi. et ho. cle
ricorum decorem ¶ Item clerici ci
larices no dicunt tpe officij in
choris convenire C. de vi. et ho.
cle. c. i et q. di. n. Sacerdotes
¶ Item infra ecclesiam nullus
mortuus sepeliatur nisi Episcopi
et Abbates aut digni presbyteri
vel fideles laici xiij q. ii nul
lus et intelligit laicos p quos
deus fecit miracula. Alij intelligunt
a iure scripti ¶ Nono immunitate
gaudet ecclia nisi in
certis duobus casibus ultra
Item in ea cessant colloquia
et confabulationes quelibet et
alia quecunqz divinum officium
perturbare possunt vel oculos divine
offendere maiestatis. ne ubi e
peccatorum venia postulanda
ibi peccandi detur occasio vel
deprehendantur peccata committi j.
e. decet li. vj. ¶ Nullus debet tur

bare divinum officium alioquin expellatur
j. de sen. ex. Veniens quod dicit
ut j de sen. ex. ff ex intimatione
tua inter ff sequentibus ¶ Per
sone ecclesiastice gaudent immunitate
quia no tenentur ad aliqua ex
actionem persolvenda vel talliam seu
collectam. vel tributum Adde quod
dicitur j. de censibus. j. de imm. ecc. c.
ult. ubi dicitur excommunicati p ordina
rios iniurient qui pedagia exi
gunt p rebus clericorum. qui no
causa mercimonij deferunt toe
persone vel rerum ecclesiasticarum
vel eorum personarum mobilium C. de
ep. et cle. l. ij. xxiij. q. ult. co
nuncmor j. e. no inq. et c. ad
usus et C. de cens. quicunqz
li. vj. Adde quod ibi dicitur ff
ex adv. ymo si aliquid promiserint
vel solverint vel dederint
sub adiutorio mutui subventionis
subsidij vel doni nomine seu quo
vis. alio titulo modo vel quesito
colore absqz auctoritate sedis ap
ostolice imperatores. Reges. principes.
Duces. Comites. Baro
nes. vel alij inferiores quocunqz
nomine censeantur qui talia impo
suerint exegerint receperint
aut arrestaverint. et omnes qui
consilium vel favorem dederint
publice vel occulte eo ipso
sententiam excommunicationis incurrunt et
universitates interdictum nc possunt ab
solvi nisi in articulo mortis
absqz licentia sedis ap. speciali j. e.
clericis et c. adversus li. vj. et
C. de cens. quicunqz li. vj. Si ij
sunt inceptores statutum ad hoc
committat similiter quia de
mobilibus iure divino laicorum
censeri et C. de ecclesiis. quicunqz. Jo
hannes et hic nisi desistant
post canonicam admonitionem C. de vi.
et ho. cle. c. ult. ¶ Item i quibusdam
casibus notatis j de sen. ex.
ff xlviij laici et clerici ff si. et
ff l. xxx ¶ Item clerici causa con
visi seu fiat no dant subiacere
aliquod forum personale de ep.
et cle. omnis. fallit in hac c.

nullus amminiculum vigiliis exer-
citatur. sed omnes adhuc tenentur
ut melius possit civitatis custo-
dia provideri. ii. e. c. ii. nisi sit
senex qui penitus excusatur
ff. de decur. l. vlt. li. x. ¶ Pre-
dia ecclesiarum gaudent immunitate
quia non debent sordidis et
vilibus muneribus gravari xxiii
q. i. placuit et c. non liceat imp.
¶ De honesta autem et que impo-
sita erant predijs antequam ad ec-
clesiam pervenissent tenetur ut
ad tributum canonem sive cen-
sum sive redditum xi. q. i. tribu-
tum et c. magnum et xxiii. q.
viii. tributum et ff. de cens. l.
i. nisi. ¶ Fallit hoc in decimis
oblationibus domibus atriis et
hortis iuxta ecclesiam positis et
in mansis in quo ecclesia est sita
seu dotata de quibus nullum
debent solvere tributum seu nullos
redditus ¶ De omnibus autem
aliis debent dari nisi remissum fuit
expresse ab eo qui remittere potest
quia res cum onere suo transit
xxiii q. vlt. ff. tanonicam et ff.
de cens. l. i. et xxiii. q. i. placuit.
¶ Sed nullo modo licet dominis tempora-
libus per quacumque causa etiam propria
tallias vel collectas seu exactiones
quascumque ecclesiis vel ecclesiasticis
personis imponere nec exigere
ab eisdem pro domibus predijs
vel quibuscumque possessionibus
ab eisdem ecclesiis vel personis
et huiusmodi ¶ Hactenus acquisitis
vel in posterum acquirendis
etiam si ipse ecclesie vel persone
vel res eorum sint infra illorum
territorium constitute nec etiam
liceat illis ipsas ecclesias vel
personas ad distrahendum vel ali-
enandum aut extra manum suam
ponendum acquisita iam vel que
de cetero acquirent aliquatenus
coartare i. e. quia nonnulli li. vi.
nec aliquid possunt clerici solvere
preter licentiam sedis apostolice. ¶ Salom

se advisus et c. clericis li. vi.
¶ Pena violantium immunitate
ecclesie est duplex. Una tempora-
lis. Alia pecuniaria ¶ Tempora-
lis pena est excommunicatio quod
dicitur in i de rap. et incen. § vio-
latores et § de. dicitur etiam quod
violator est excommunicatus confugiendo
ad ecclesiam confugientem. quod
dicitur vt ff. e. § iii. ¶ Item im-
pediens ecclesiam impediens in
casibus de iure vel consuetudine
pertinentibus vel familiares seu bona
detinens. vel ledens seu pro-
hibens ne possint clerici emere
vel vendere panem vel vinum
est ipso facto excommunicatus. i. e.
quam et c. eos qui li. vi. et
de pen. dis. in glo. vbi. ¶
¶ Item petens pedagia vel
guidagia quod dicitur vt ff. de
cens. § excommunicamus ¶ Pena pe-
cuniaria quamque maior imponitur
quamque minor. xvii. q. iiii. § omnes
et c. si quis contumax ¶ Et de
arbitrando est ut ff. de of-
dele. de causis. Debet tamen
dari illi persone vel loco cuius
est immunitas violata i. de sen.
ex. grave et c. presbiteros
et i. de sen. de hom. et xvii
q. iiii. Si quis in atrio

Ne monachi vel clerici secularibus negotiis se immisceant

Consequenter sunt supponenda
ea que competunt cle-
ricis et monachis in diversis
titulis. Hic subicitur de prohibiti-
one de secularibus negocijs.
Videndum est ergo que sunt se-
cularia negocia. et que cleri-
ci possunt facere et que non ¶ Se-
cularia negocia dicuntur de
secularibus rebus acquirendis
vel distrahendis que sunt cle-
ricis prohibita. quia nemo mili-
tans deo implicat se nego-
tiis secularibus. i. e. c. i. et c.
sed nec et xxi. q. iii. c. i. et iii.

et lxxxviii di. fornicari quia
inter ementes et vendentes
quoniam difficile est non interueniente
peccatum de pe. di. v. qualitas de
quibus hec pauca perstringimus. j. e. t. i.
vt eorum exemplo similia ca-
veantur. et causa exempli pau-
ca sunt exprimenda. xxxv. di. sa-
cerdos. ¶ Nam prohibitum est clericis
vel monachis nundinas in musta
accipere vel dare et si receperint
tenentur pauperibus erogare. xiiii.
q. iii. clericum et c. quicumque et q. v.
non sine. ¶ Item non licet eis nec
per se nec per alium negociari. vnde
legimus ¶ Negociatorem clericum ex
inope diuitem ex ignobili glo-
riosum quasi quandam pestem fuge.
lxxxviii. di. negociatorem
¶ Item officium advocationis in
placitis secularibus exercere nisi
pro miserabilibus personis scilicet pro defen-
sione orphanorum et viduarum
seu propria causa vel ecclesie sue
j. e. t. i. et extra de postu. c. i. et
lxxxvi. di. peruenit. vel iniuriam suo-
rum seu suarum iniuriarum prosequan-
tur. xiiii. q. vi. omnibus et j. de
homicidio. prelatis li. vi. dicitur ut extra de
postu. pre. clericus et pre. se. ¶ Item
conducere causa lucri vel firmas
accipere a clericis vel laicis seculares no-
mine. j. e. t. i. et c. secundum ¶ Sed no-
men monstrum sine licitum est causa
necessitatis. quia legimus sanctos ap-
postolos negociatores fuisse et
in regula beati Benedicti precipitur
pro vendere per quorum manus negocia
monasterii transeant. j. e. t. i. nisi
¶ Item si conductores procedimulti
bene patet in conductione emancipationis
ff de acqui. l. decretis ¶ Item
procuratores prohibentur in negociis
secularibus exercere seu in tabel-
lionatu et si occasione tamen administra-
tionis pro parte earum causam de-
prehenderint instantes indigneque
eis ab ecclesia subveniri. per quos
constat in ecclesia scandalum generari. j.
e. t. i. et ii. ¶ Sed per ecclesiasticis
patet in aut. de sanctis. epis. et aliud
aut. et xxi. q. iii. tricesimo et c.
consequens et ar. j. e. t. ii. ¶ Quia mo-

nachis regnitur licentia Abbatis
xvi. q. i. monachi ¶ Et quod
dicitur de monachis intelligitur de
canonicis regularibus et aliis
personis religiosis extra de postu.
ex parte ¶ Item prohibentur ipsis
vbi vel facti esse ioculatores
j. e. t. i. et xxiii. di. clericum scur-
rilem et si per annum exercuerint
amittunt privilegium clericale
vel infra annum si ter admo-
niti fuerint. extra de vi. et ho-
cle. clerici li. vi. ¶ Item aleas
amare ornamentum inconveniens
proposito suo quedere in deliciis
vinum velle gulam et ebrie-
tatem sequi j. e. t. i. de hot
dicitur ut extra de vi. et ho. cleri.
item a crapula et v. sequenti
¶ Item prohibent potores
villarum aut meditores secu-
lares exercere vicecomites aut
prepositi seculares et si admo-
niti emendare noluerint excommu-
nicentur ita tamen quod monachi in talibus
destitutionibus quam clerici puniantur
j. e. sed nec et c. clericis et extra de
vi. et ho. cle. clerici ¶ Item in sa-
cris ordinibus constituti non licet
iudicium sanguinis agitare nec ex-
ecutiones membrorum per se faciant
aut inducere faciendas aliis officio
et beneficio priventur j. e. clericis in pri-
nec debet dare consilium aut dictare
sententiam nec etiam interesse j. e.
sententiam. quia efficeretur irregularis
et deponitur j. de excess. prela.
ex litteris et j. e. clericis ¶ Sed quicum-
que prelatus vel clericus mediate
tantum obtinent temporalem super
homicidiis aut aliis maleficiis
ab aliquibus in iurisdictione sua
commissis. potest sine metu irregularitatis
ballivo suo delegare in genere
ita vt super his virtutem iniquitat
et iustitiam debitam exequatur
nec efficitur irregularis si ballivus ad
penam sanguinis procedat j. e. c.
prius li. vi. et adde quod dicitur
j. de homicidio. si pi. aut casu
¶ Unde si interfuit tamen vbi in-
dicabatur homicida. inquantum

90

9õ

pter hr effiat irris vt pter
deponatur dicit B' q no. Sed
alr dz pum qua mefint con
prepmi illius canonis j. e.
Ordinam ¶ Sed quid si platus
delegauit causam sanguis et
ad appellatur ¶ Item Alij dele
gat cum pse hr facere no pos
sit j. e. clici et c. exprs li.
vj. et xxiij. q. ult. hijs a
quibus ¶ Item in sacris ordi
nibus constituti no debent tabel
lionatus offim exercere alr bn
ficijs spolient j. e. dicit et
intellige tam coram iudice se
culari qm ecclastico ff. B. de
xix. di. romanorum et j. de
pnit qua cca ffallit in inq
sicione facienda con hereticos
in qua tenent licet sint in
sacris vl religiosi tabelliona
tus offim exercere j. de heret. ut
offim. ff. ad conscribend li. vj.
¶ Item balistarijs aut huiusmodi
viris sanguinum clici no ppona
nt vllam prem cirurgie ex
ceant que adustionem vl incisi
onem inducit nt purgatorem a
que feruentis vl frigide vl fer
ri candentis vl duellum indu
cant j. e. Ordinam dicit ut j. de
homic. ff. Sed pone B offim
¶ Item tutelam no dent hre
xvj. q. i. gnalr et xxi. q. iij.
Cyprianus ¶ Item regulares
leges lege vl audire no debent
nt pharam ¶ Si v' exierint
et ad claustrum suum infra
duorum mensium spacium no re
dierint excommunicatem ipso facto mer
rint in nulla causa audiant
et rensi in choro caplo men
sa et ceteris ultimi existant
nt pnt pmoni absqz litera
sedis aplice spali j. e. no ma
gis et c. sup specula ¶ Si
vadant ad quelz studia nisi
de lima plati et maioris ptis
capituli vl si dimittat certe
hitum et docentes eos sue
ter quid sit dr j. e. ut piculosa

li. vj. dicit ut j. de sen. ex. ff. vol
vj. et ffse ¶ Item archidia
coni decani ppositi ¶ Canto
res plebam et alij clici fre
quentes moy leges vl phicam
audientes sunt ipso iure exca
ti nisi infra spacium duorum
mensium desiserint j. e. c. ult.
ff. qua v's ¶ Isti ergo no sunt
legati tone ¶ Ecclarum ff. pbri
nisi eed ecclie fuerint ple
banie sub se capellas hntes
in quibus instituant clici ppetui
nequiter ab ipsis absqz ra
tionabili amoni j. e. Statutum
li. vj. ¶ Sunt aut ires ca9
in quibus clici pnt negocia
secularia exercere ¶ Primus
si hnt administratorem pnt ven
ditare causas et indiciale vl
subditos maxime vl clicos
vi. q. i. c. i. et ij. et c. expien
cie et vl longos suos lxxx
xix. di. indicatum et c. de fo
compet qua clicus ex. de
ap. duobus nisi. ff. c. pe. c.
ffij li. vj. ¶ Secundus qua pnt
suscipe tutelam miserabilium
psonarum lxxxvj. di. pueri
et lxxxvij. di. p totum et
lxxxviij. di. c. i. et c. ex
ita hij q monachi faciant de
lima abbis xvj. q. i. monachi
¶ Tercius si clicus indigeat
pt recipe possessiones excolen
das ad firmam sive conducere
ar lxxxvj. di. pueris et
xci. di. c. ij. pt etia clicus
artificis sue honesto acquirere
sibi victum dum tn occasione
talis officij no desit officijs
diuinis ar. de qse. di. v. imps
et j. e. c. i. et licet clicus no
debeat emere aliquid vt ca
rius vendat xiv. q. iiij. q'
nqz. ¶ Hoc est ven in eadem
forma. Sed in alia sic puta
emit tabulas vt facit scri
nium vl cartas vt scribat
librum vl linum vt faciat
veria et similia ar. lxxx
viij. di. qsequens et de qse.

di. v. inquisitionem et xcij di. clericus
¶ Opera autem illorum qui se i
miscent secularibus negociis
supra dictus est depositio si fue
rint incorrigibiles lxxxviij. di. clericus
i. e. § nunc. et si tres admoniti
ab episcopo non cessaverint privilegium
clericale de immunitate personarum
rerum amittunt Extra de vi. et
ho. cle. c. nullus. Dic intelligunt
i. e. c. ij. dic ut Extra de vi. et
ho. cle. c. ultimo. ¶ In foro autem
penitentiali iniungendum est eis
ut quicquid sic lucrati fue
rint studeant pauperibus ero
gare xiiij. q. v. qui habetis
et c. non sane dum tamen dominum
inferatur dic ut j. de usuris
c. ultimo. Explicit liber tercius et

Incipit quartus liber de Spon
salibus et matrimoniis

Et nunc os expressus
meis et quos de car
ne mea Extra de bigamis
debitum. Tercia ordo cle
ricorum dignior est
tercius laycorum iiij. di.
denique ¶ Ideo postquam est trac
tatum de matrimonio spirituali in
clericorum et ecclesiam cuius ecclesie Christus
prius est caput. et canonica me
lius Extra de his que fiunt a prela
tis sine consensu ca. nomine. ¶ Nunc
tractandum est de matrimonio car
nali inter virum et mulierem
cuius vir est caput xxxiij. q. v.
hec imagines et xxxiij. q.
v. cum caput ¶ Sed quia spon
salia quandoque precedunt matri
monium ¶ Ideo primo videndum
est quid sint sponsalia. et
unde dicantur. et quot sint eius
species. et quando contrahantur. qua
etate contrahi possunt. et utrum
dissolvi possunt. et secundo videbitur
de matrimonio ¶ Sponsalia
sunt futurarum nuptiarum promissio
xxx. q. v. nostrates. et dicuntur
a spondeo es. i. promitto. ut
ff. e. l. i. quia vir promittit
aliquam accipere in uxorem i. e.

Di inter ¶ Species sponsaliorum
sunt due scilicet de futuro et de
presenti. Sponsalia de futuro con
trahuntur hiis verbis ¶ Ego ac
cipiam te in meam et ego te
in meum Extra eodem per verba futura
i. e. Di inter ¶ Sponsalia de
presenti contrahuntur hiis verbis
Ego accipio te in meam. et ego
te in meum. vel per alia verba
similia consensum exprimentia
de presenti i. e. Di inter. i. de
spon. duo licet § porro est
nunc i. e. cum causam ¶ Spon
salia contrahuntur decem modis
¶ Primo nuda promissione ut
cum alter dicit alteri accipiam
te in meam etc. ut in primo precedenti
¶ Secundo fidei datione sine
aliqua condicione i. e. ut primo
¶ Tercio sub condicione ut cum
dicit accipiam te in uxorem si
pater tuus dederit vel si placuerit
patri de condicionibus appositis de illis et
c. super eo ¶ Quarto per iuramenti
interpositionem i. e. de illis quibus
et c. requisivit ¶ Quinto a
nulli subarratione et vocatur
ipse subarratio xxvij. q. ij. Di
quis desponsaverit et xxx. q.
v. nostrates ¶ Et ideo anulus
detur mulieri in ecclesia presumitur
per matrimonio xxx. q. v. femine autem
quod in primis et in quarto digi
to idem anulus inseritur ¶ Quod
in eo vena quedam ut fertur
sanguinis usque ad cor pervenit
xxx. q. v. ut in primis ¶ Si autem
coram parentibus detur anulus
sponsalia presumuntur xxx. q. v.
nostrates ¶ Sexto datione ar
rarum scilicet aliqua pecunia vel
aliis rebus C. de spon. l. ar
ris quas amittit qui resilit
sine iusta causa C. e. l. ultima
¶ Sed sub pena contrahi non pos
sunt libera debeant esse matrimonia
ideo pena imposita improbatur
i. e. gemma et ff. de verborum obli
gationibus. l. ticia ¶ Racio diversitatis quia
matrimonium est res favorabilis

vo

ff. de ve. indi. c. vlt. ¶ Ideo arra pt
in matrimonio sed pena non quia ies
est odiosa c. de spon. l. vlt. ¶ Item
arra statim datur, pena solum
pmitti si fuit gmissa et fauora
biliores sunt homines ad pmit
tendum penam quam ad soluendum
arras ¶ Item arre consueuerunt
dari in quantitate parua, sed pena
consueuit in magna quantitate
pmitti, et ideo timore maioris
quantitatis soluende facilius quis
posset compelli quod esse non debet
vt in c. gemma ¶ Sed verum pe
no na posset in aliquo casu in spon
salibus apponi p. et tunc
distinguitur. Aut pactum sit inter
personas habentes potestatem in illos
qui sponsalia contrahunt et
tunc non valet j. e. gemma et ff.
de v. obli. tria. Aut inter personas
coniunctas que nullam habent potestatem
in contrahentes, et tunc tenet
pena C. de indicta viduitate l. i.
et ff. de condic. et demo. hec
l. i. quia ibi prohibitionis cessat
causa dicte persone coniuncte non
possunt compellere contrahentes ¶
Septimus contrahunt sponsalia
per nuncium vel procuratorem dummodo
procurator habeat speciale ma
datum ad hoc et ipse contractum
consentiat alias non, licet procura
tor et illa ignorent ipsum ma
datum reuocasse. ff. de proc.
procurator insti. l. vi. ¶ Item si qui
contrahant per procuratorem ¶ postea
faciat eos personaliter contrahere
antequam conueniant mutuo ne
forte postea alius contradicat
se mandatum a procuratore reuo
casse et sic erit confusus ¶
no Vnde si non dissentit non de
hoc cogitat qui nuncium mi
sit tempore quo puella consentit
dicit sponsalibus esse standum
in ff. fauorem matrimonii ff.
de re. indi. duobus. et quia
non habet obiectum contrarie voluntatis

ff. de bap. maiores insine ¶
Octauo per literam seu epistolam ff.
de spon. l. vlt. ¶ Nono per parentes
et non contradixerint siue fuerint
absentes et ignorantes si postea
sentientes ratificauerint tacite
vel expresse j. de spon. in pri.
si infantes § vlt. l. vi. ¶ De
cimo per verba de presenti et hec sunt
propriis nominibus j. e. si inter vel
verbis equipollentibus vt si di
cat ab isto tempore per coniugem te
tenebo etc. ¶ Sicut vxori p'm
debeo et ego j. e. ex parte de
eo ff. ho. si dicat volo te habe
de cetero in vxorem ¶ Secus si
dicat volo te ducere vel accipere
¶ Si vero dicat pmitto tibi
quod pmittebo tibi sicut vxori
et illa idem respondeat ho.
dicit quod pro matrimonio est iudi
candum nisi de intentione contraria
prestent ¶ Si aut dicatur
verba ista consimilia ad inui
cem nomine matrimonii vel
bibo tecum si intendat ma'm
est alias non. ¶ Contrahi pnt
sponsalia post septennium, quia
tunc dicuntur habere discretionem
tam pueri quam puelle et spo
salia exigunt plane consensum
j. de spon. in pub. si infantes
l. vi. hoc est verum de sponsa
libus de futuro, de desponsa
tione impuberum dic vt j. t.
proximo per totum ¶ Sponsalia
de presenti contrahuntur post xiiij
an. cum puer et post xij.
cum puella j. de despon. im
pu. continebatur et c. attesta
tiones nisi malitia suppleat
etatem j. de despon. impu.
si infantes § idem l. vi.
dic vt ibi ¶ Soluuntur aut
sponsalia de futuro in xij
casibus ¶ Primus si post spon
salia contracta etiam cum iura
mento sponsus dimittat terram
et se transferat ad partes alienas

et p longum tempus remaneat ut e
de illis ¶ Illud aut tempus e bienij
annorum ut [C] repnd. l. ij. aut ho-
die Sz unanimi pt binari a in-
dice ho. dicit q sit ¶ Secundus
70 si quis iuravit aliquam ducere in
uxorem infra certum diem et
p ipm non stetit quominus matrimo-
nium adimplet elapso tmo sol-
uuntur sponsalia ut e sicut ¶
Tercius ppter fornicationem subseque-
tem non aut precedentem S. de iur-
iur. quemadmodum in pri. ¶ Sed qd
si p violenciam opprimatur dic idem
S. C. xxxiij q ij raptor et c. si
et xxxij q v. finget et ita pu-
nitur sine culpa non sine causa
ut de reg iur. Sine culpa li vij.
quia est bigamus ut dom est
S. de big. per tot ¶ Quartus ppter
enormitatem superuenientem sive
infirmitatem ut ponte si fiat lep-
sa. vel paralitica. vel oculos. aut
nasum amittat seu quidquam
ei turpius eueniat S. de iureiur
quemadmodum v. q si post et ut de
coniug. S. c. vlt. ¶ Quintus si
alter fiat hereticus S. de iureiur
quemadm. sz illud quia heresis e
fornicatio spiritualis xxxiij q. i. ide-
latria et c. non solum ¶ Sextus
si mutuo se absoluunt et hoc
de iure ca. S. ho. ut e pra. i. Sz
contra hoc est ut e ex litteris v. com-
pelle p simam excommunicatione cons-
cie et iuramentum seruare ho. et
S. dicunt istud contrarium esse
seruandum ppter iuramentum et c. pra
loquitur de promissione compalma
cum ibi dicitur q hic possit in
paca tollari / Sz sm ho. et p
distingue. Aut vterque dissentit
et ca. si capitalis inimicicia alle-
getur dissoluitur ne deterius inde
contingat q e pra. i. / quia iura-
mentum habuit tacitam condicionem
si sic in eadem voluntate perma[n]serint
ut S. de iureiur. quemadmodum ¶
Si vero iuramentum non interuenit
exquo vterque dissentit puto se
absolui ne deterius inde contingat
s adulterium ut in c pra ¶ Si
aut alter tm dissentit nec e dis-
cordia capitalis primo monetur
post cogitur p censuram ut e ex
litt ¶ Sed hoc expone primo
v. primus ut e requisiuit / Sz quo
posset iste cogi qui non vult vel
contra iuramentum Dicitis q certa
non solum pcta commissa puniri
dz sed etiam committenda prohibe
ut si videat aliquem peccare
vel paratum ad peccandum ut in
di diaconi et xxiij q. v hoc
videtur certe licet non dum trans-
gressus sit quia post transgressionem
contrahendo cum alia p verba de
pnti non posset ulterius compel-
li cum iam fortius vinculum
superuenit et sic dz ecclesia obuiare
et facere quod pt. quia censuris
medicinalis ut de sen. ex. Cum
medicinal li vj. ¶ Si aut sit ca-
pitalis inimicicia quia desideratur
ducere ut eam inficiat. tunc non
e cogenda sed tm monenda. et
sic ponitur potius eterne ut e re-
quisiuit nec tunc est censura me-
dicinalis sed mortis quod ee non
dz ij q i. c inter quia sine plec-
tendo sine ignoscendo hic solum
bn agitur ut vita hominum bene
corrigatur xxiij q. v pdest ¶ Se-
ptimus si pubes contrahat cum
impubere et impubes in puenit
ad etatem legittimam reclamat ut de
de spon. impu. de illis i. dicit ut
ibi sz tota separacionem ¶ Octauus
si contrahat sub condicione ut sz
si daret sibi c et non vult dare
de qd ap. de illis dicit ut ibi
p totum et i istis soluuntur spo-
salia p simam ¶ Nonus si con-
trahat cum secunda ~~p verba de pnti~~
et carnalis copula sequatur
ut. ut e de eo qui ¶ Decimus si co-
trahat cum secunda p verba de pnti
e tm sibi prima imponenda de
prima fide mentita ut e sicut
et c. si inter ¶ Undecimus
si alter religionem intrauit S.

q° de qu gius ex publico ¶ Sed si in
ranit aquam dnce in vxorem
inquid pt intrare religionem vel
q no, qua dic q tenens est
ei religione intrare snata
pus conthe, et postea si ele
gerit ad religionem ingtale dud
tamen carnalis copula no fuit
subsecuta j e qumsimi ¶ Di
cas q pt intrare religionem sed
pincio qua no infringit ima
mentum cu illud in incluis co
uitet S. de inemi pvenit et
S. de voto Sepime et sic intra
do religionem snat meamtum
Et sic tenens est no gtrahe
qua facet con contrarium cont
hendo et peccaret Dicas q
no est tenens in gio qua ulum
votum emisit sed ad votum
spirat Unde no dz dici transgres
sor voti si no intret religionem
si in sts amplius no peessit S.
de voto beatricam ut facit cum
propositum sind qua licet gerat
in corde virginitate consentire
pt in matrimonio xxvii q ii.
Beata maria ¶ Si aut votum
q° emisisse no esse tenens gtrahe
ar. xxvii q i qui bona ¶ Sed
inquid votum simplex solvit
sponsalia Dicit Bet q no,
ymo compelli dz ille qui si
plicit emisit votum castita
te ad matrimonium gtrahend no ob
stante voto simplici ar. j. e.
Ex litt. qua prima fides pma
ri dz j e Ubi nisi forone
vinculum subveniat s. e. Si
inter ad hoc facit j qui cle
ut vo. vemes ut obstat q vo
tum simplex ~~solvit matrimonium~~
impedit matrimonium contrahend
¶ Sed illud intellige qn sponsa
lia no precesserunt, votum
simplex solvit matrimonio ad
veniente xxvii di. Si vir
¶ Ideo sim Innocent. cogendus
vel solempnisare votum ut
pfice sponsalia S. de qu gius
Ex pte nisi ¶ Quodcumque
si supveniat si supveniat affinitas j e ptea
ii et j t primo lras et c

dno pm et j de eo qui cogn. co
san c ii. et de consang. c ii.
¶ Si vo solum fama denunc
cam a qui psona cui fides
sit adhibenda nisi pbet fa
mam q sint consanguinei vel
affines no dissolvunt sponsa
lia cu fama sit impedimentu
pnatum j e eum in tua ¶ Ite
dissolventur ad dem vnius tes
tis S. de testi. Super eo q i. cod
ad dem illius qui peccavit lic
dicet in occulto ut vellet dicere
in publico pp potenciam mulieris
nisi meamtum interuenisset
in sponsalibus qua tunc ei no
crederetur s. S. j e ptea so ¶
Ad dem vo vnius testis sponsa
lia solvunt nisi sint firmata S.
de testi. Super eo q i. Si aut es
sent firmata adiung duo tes
tes ydonei requirunt ar. S. de
testi. veniens et c licet et in
telligunt quidam firmata pa
meamtum p illud c j e ptea
ii. Et intelligunt hic dem ob re
verentiam iuramenti ar. S. d inemi
Si vo et c vm Dic s. Ho.
et Ber. firmata p vba de pnti
¶ Nam et si nesciuit meamtum
potest illud detinus qtinge q in
veritate no esset vxor. et sic
ead ratio remanet sive mira
mentum intervenit sive no. go
idem ius ar. S. de const. trans
lato et j de consan. cu. tua ¶
¶ Ideo cum dicit nisi meamtum
intervenisset j e ptea ii subau
diend est maxime s. Ho. hoc
tu intelligas qn testis no est
suspectus Alioqui contrarium est
dicendum ¶ Sed iudex arbitretur
inspecta qualitate psonarum
vtrum maliciose vel bona fide
dicat et sic admittet vel no ar.
S. de inemi c vltimo infine
Si aut maliciose impedimentu
obiecit canonicam no effugiet
vlcionem j e Cu in tua et j de
cland. de spon. cum inhibicio

ff. i. et ff. ult. et in istis quatuor
casibus solvuntur sponsalia ipso iure
¶ Item quid si sponsalia inita sunt
et secundum iuramento firmata. dic
quod secunda preiudicent primis ar. l. ii
e. ptea. ii. host. tamen dicit contra
rium nisi carnalis copula in
venisset. quia tunc esset matrimonium
consummatum. ut e. de his qui et c. si
in te. dic ergo iuramentum non solvit
sponsalia precedentia nisi aliud
sequatur quia non inventum ut sit
vinculum iniquitatis. extra de iureiur
ando et c. contingit. ff. quia vo
li. vi. ¶ Sed quid si quis iuravit
accipere in uxorem unam de filia
bus tuis. postea dormivit cum
una illarum quero an propterea debe
at compelli illam accipere cum
aliam ducere non possit ar. quod si
ff. de condicion. et. cp. si in emp
ff. si emptio et ff. de sol. sti
pulatio. immo videtur quod statim sit matrimonium
ut de cond. appo. de illis dic
quod compelli debet licet illud matrimonium
solummodo presumptum videatur
contra quod presumptionem probacio non ad
mittitur ut e. de his qui. ¶ Item quid
si iuravit quod contrahat cum aliqua
muliere sed non exprimit cum qua
et postea cognoscit unam carnaliter
numquid cogetur cum illa contra
here. hostiensis dicit quod non. quia potest aliam
eligere nec teneatur. ¶ Sponsalia
autem de presenti ante carnalem copu
lam in unico casu solvuntur. scilicet si
alter intravit religionem extra de conv.
con. ex publico et c. verum. dic
ut ibi § i. et ii. alias non solvuntur
per aliquem casum etiam si frater
sponse cognosceret eam ut de eo
qui cog. consang. ux. discrecionem
vel si sponsus se per longum tempus
absentaret ut e. in presentia. dic
ut ut de sponsis imp. ff. mulieres
vel si contrahat cum secunda quam
cognoscat. ut de sponsa duo. c.
ult. dic ut ibi per totum. Sequitur

de matrimonio. ¶ Et videndum est quid
sit matrimonium. unde dicatur quale
contrahatur. quis fuit institutor ubi et
quibus verbis que causa institu
tionis. quis possit contrahere matrimonium
quis effectus matrimonii. ¶ Et quot
sunt bona matrimonii. ¶ Et quot
sunt impedimenta. ¶ Matrimonium
est viri et mulieris coniunctio in
dividuam vite consuetudinem reti
nens. xxvii. q. ii. § i. et extra de pre
sump. illud. host. dicit diffinitioni ad
dit divini et humani iuris communicatio
ff. de ritu nup. l. i. coniunges enim
communicant ius divinum quia debent
esse eiusdem secte quia cultus dis
paritas impedit matrimonium xxviii.
q. i. Sane dic ut ut de divor. §
due. communicant etiam ius humanum. quia
si matrimonium est licitum uxor sequitur
forum viri ar. extra de sepul. si quis
sepeliri § ult. li. vi. Dicit quod inter viri
et mulieris. non dicit virorum et
mulierum nec viri et mulierum
quia unus nec vir plures uxores
nec una mulier plures viros sibi
habere potest. quantum ad copulam con
iugalem ut de divor. Gaudemus
¶ Dicitur individuam vite con
suetudinem quantum ad propositum vel
retinens. i. apta retinere. vel
quia neuter absque consensu alterius
potest continentiam profiteri vel oracioni
vacare. xxxiii. q. iiii. Apsten.
et q. v. si dicat. ¶ Nota quod ma
trimonium secundum host. dicitur initiatum
per sponsalia xxx. q. v. matrimonium xx
vii. q. ii. Cum initiatur et con
tractum per verba de presenti ut e. Cum
locum et c. tue. ¶ Consummatum
per carnalem copulam extra de con.
coniug. ex publico. et ut e. de. inter
ratum quod per ecclesiam approbatur
xxx. q. v. c. i. et ii. de clandest.
de spon. cum infideles et cum
hec requirunt quod sunt baptizati ut
de divor. quanto. ¶ Item matrimonium
aliud licitum et non ratum et
hoc est inter infideles inter quos

Matrimonium quid sit

no

no

non est ratum matrimonium quia sine
fide fit. Unde Aug. Non est
ratum coniugium quod sine deo
est xxviii q. i c. i. ¶ Aliud
ratum non est legitimum quod est
inter fideles personas tamen legitime
tamen sed clandestine contractum vel
sine solempnitate legitima ut xxx
q. v aliter. ¶ Solempnitas in-
fra est de sponsalibus [?] i e. c. i. ¶ Aliud
est legitimum et ratum quod est inter
fideles si tamen sit legittima
solempnitate contractum hoc probatur
xxviii q. i c. Illud et i de
divortiis quanto et c. gaudemus.
¶ Matrimonium dicitur quasi matris
munium .i. officium et ideo deno-
minationem accipit potius a matre
quam a patre. quia magis apparet
circa executionem matrimonii eius
officium et circa filios qui magis
indigent materno solacio quam
paterno. Unde mater ante partum
est onerosa in partu dolo-
rosa. et post partum laboriosa
ut de con. dist. v c. ii ¶ Contra-
hitur matrimonium solo consensu
illorum de quorum coniunctionibus [?] co-
niunctionibus agitur i e. cum apud
et c. tue et xxvii q. ii
sufficiat et si solus defuerit
consensus cetera etiam cum ipso coitu
celebrata nequeunt fedus perficere
coniugale i e. tua nos et i de
spon. dist. c. ultimo. Sed licet solus
consensus faciat matrimonium intelli-
gendum quantum ad ecclesiam verba
sunt necessaria consensum exprimentia
in presenti in valentibus loqui
vel signa communia [?] et surdis
i e. cum apud et c. tue ¶
Sed que sunt illa verba dicam

matrimonium .i. officium

consensu matrimonium contrahitur

si consensus defuerit federis matrimonium non contrahitur

consentit verbis vel factis

est de e. c. x [?] per verba ¶ Sed numquid q°
sufficeret si scribat sua voluntate
sine verbis. dicit quod sic ar. C.
de testibus l. iubemus in principio et
l. ultima insti. et mer. conale [?]
contrahitur per septimana xxvii q.
i vidua. ¶ Item per procura- q°
torem contrahi potest quod dicit
ut de e. c. vii. contrahentes ¶
Sed numquid per nutum vel signum
si sequatur sponsa virum et
ipso facto consentiat sine verbis
erit matrimonium. dicit hostiensis quod sic
quia plus est factis consentire
quam verbis. ut de ap. dilecto.
Unde non refert utrum quis verbo vel
facto consentiat quod satis probatur
i de cond. ap. c. ultimo ibi nec facto
nec verbo consensit etc. et hoc est
verum si verba precesserint ut ibi
et i de eo qui duxit in ma-
tri. i et c. veniens ¶ Ideo si pa-
rentes contrahant pro filiis presentibus
et scientibus sufficit eorum
taciturnitas quia intelliguntur propter ve-
recundiam amittere potius quam
loquuntur vel eis absentibus
et ignorantibus sufficit ratihi-
bitio. et sunt obligati xxx q.
ii honorantur et i de spon.
in pri. de infantibus li. vi ¶
Quid si unus loquatur et ore
et alter lingua. numquid erit
matrimonium. Distinguere aut persona
non intelligit sed per interpretem bene
obligatur ar. ff. de v. ob. l. i
insti. Aut non intelligit nec persona
nec per interpretem cum tractatibus
de matrimonio precesserint recur-
rendum est ad communem intelligentiam.

parentes contrahunt pro filiis

Λ desponsat aliquam per verba de futuro et de presenti non habens propositum contrahendi sed carnalem copulam extorquendi et postea ipsam cognoscat ... non iudicatur matrimonium

verborum et dicit in sensu retineri
que solet recte intelligentibus
generare et si sic tacite verba
matrimonii erit matrimonium alias
non ut e. extra ... Sed quid
si quis disponsat aliquam
per verba de futuro vel de presenti
non habens propositum contrahendi
sed carnalem copulam extor-
quendi / postea ipsam cogno-
scit numquid est matrimonium ...
quod si ille eam non proposuit
ducere in uxorem vel numquam
postea consensit in eandem non
debet in foro anime ex illo facto
matrimonium iudicari cum in eo substantia
coniugalis contractus negat inveniri
quia ex altera parte dolus affuit
tunc et defuit consensus omnino sine
quo cetera nequeunt federa perficere co-
niugale ut e. tua nos. quia simula-
te impie non sunt impie ff. de
... similate tamen si
vir deceptor veram puellam age-
re cum duce in uxorem sui fic-
tione cum illa non posset cum alio
contrahere ... consuetudine tamen credat
esse sponsa ut de re sponso ...
et ut de sen. excom. inquisitionem
Nisi ipse tam consensisset et
mulier dicat quod numquam in eam
consensisset quia non est verisimile
quod sit immemor sue salutis ut q. i.
... ar. ut de ...
mulieri Item quid si alter Λ
dicat se verba animo ludendi
protulisse / videtur quod sit pro matrimonio
iudicandum / tamen quia ad cordem
intellectum verborum recurrendum est
nec enim simplici assertionem qui
matrimonio contradicit credendum est

Λ si dicat verba animo ludendi

ut e. Ex litteris et c. consultatione
tamen quia pro matrimonio est iudicandum
ut de re iudi. c. vel et ut quam-
ma actu pos. videtur tamen quod
tutius et veracius verba anime est
interpretandum ut res magis
valeat quam pereat ut de verborum significatione
Abbate ... et ut e. innotuit
Sed contra quia si tamen con-
tra doctrine ... fiat non erit inde
obligatio ar. xv q. i. illud et
xxii q. ii. quod agit / hostiensis
dicit quod si ambo mane quod non
intendebant contrahere credendum
est eis / Si vero alter negat et
alter consitetur adinstantiam alterius
non videtur matrimonium separandum
ut de eo qui duxit in matri-
monium ... In foro anime dicit ut
in tantum precedentem Sed pone
quod aliquis protestetur quod omnia que
dicet non faciet animo contrahendi
matrimonium postea publice dicit
consentio in te / numquid est ibi
matrimonium vel non Ber. dicit
quod tamen debet pro matrimonio iudi-
care quia recurrendum est ad certum
intellectum verborum / et tamen eum
dicit sic interpretari quia dolum ad-
hibet ut e. ex parte / Sed in iudicio
anime non secundum hostiensem per illud
et ut e. tua nos. Pone quod
quidam contrahit cum quadam
vel ... sponsalia de futuro contrahens sponsalia de futuro et postea eam cognoscens
et postea eam cognoscit numquid
est matrimonium dicit ... quod
presumptum est Sed contra quia
presumptio non est probatio admittenda

et ideo si contraxit cum alia matrimonium
nec vir nec aliquid censetur quod de facto
postmodum est secutum ut e. de eo qui
ibi vide presumpcione in glosa
in et hoc dicit Innocencius vir sine
intelligatur de fornicatio comitti sive
de matrimoniali quia semper matrimoniz
ratificat copula subsecuta ¶
Sed vide contrarium de fornicatio
comitti ut e. tua nos ho. dicit
quod ista duo scilicet fides data sine
dissimulatione de futuro cum copula
subsecuta inter huiusmodi personas
ad contrahendum cum conditione earum
impediunt et dirimunt matrimonium
contrahendum ac illius e. ut e. de eo
qui / ubi dicitur quod nec vir nec
aliquod censetur matrimonium quod
de facto sequitur ¶ Hoc eciam propria
vel eciam ex mente tanquam facie personis
illinas ad contrahendum sicud
patet in machinacione mortis mariti
viri vel uxoris que non impediret
matrimonium inter david et bersabe
que hodie matrimonium impediret
et dirimeret ut de eo qui duxit
in matrimonium quam polluit per adulterium / et sic idem
iudicandum in foro penali et in foro
animarum quia dolus suus non
debet sibi patrocinari ¶ Verius
est dicendum si cum simulatione dedit
fidem ut e. tua nisi postea con-
sentiet in eam vel cognoscat
ut sua scilicet maritali affectu et
non fornicario ¶ Alii vel p.
distinguunt an maritali affectu
quod semper presumitur contra e. de
presumpcionibus diudum et e. de sponsalibus
c. i. aut fornicario affectu eam
cognoscat et tunc non est matrimonium

iuxta: inc[?] ff rati-
ficatur copula
subsecuta

¶ de institucione matrimonii

in veritate nisi si hoc allegaret tamen
propriam turpitudinem allegans non
est audiendus e. de dona. inter
virum et uxorem / hoc tenent theologi
secundum primum per sententiarum secundum innocentium ¶
F Quando fuit institutum matrimonium
et ubi et quibus verbis / Dicendum
est quod in paradiso et ante peccatum
xxxii. q. ii. ¶ Ideo ita. Videtur
et e. de voto quod votum li. vi.
et institutum fuit per ista verba
que dixit protoplastus ore
prophetico Hec / et hoc nunc os
ex ossibus meis / et caro de carne
mea propter hoc dimittet homo patrem
et matrem ¶ Nota secundum magistrum no
quod homo e. genus generis / Unde
cum dicitur homo dimittet patrem et ma-
trem hoc est cum homo filia dimittet
patrem i. thorum patris et homo
i. filius dimittet matrem i. thorum
matris / et adherebit uxori i. thoro
uxoris e. de big. debitum et
et i. de divor. Gaudemus / dicitur aliquando
quod fuit institutum per illa verba Cre-
scite et multiplicamini etc. Sed
sunt pocius verba iubentium quam
matrimonium instituentium xxxii. q. ii.
c. i. ¶ Post peccatum et in paradiso
fuit institutum ad remedium propter
vitacionem fornicacionis ut infirmitas
carnis prona in ruinam turpitu-
dinis honestate exciperetur con-
iugii / Unde apostolus propter fornicacionem
unusquisque suam uxorem habeat etc.
xxxii. q. ii. ¶ Ideo ita ¶ Cause autem
institucionis sunt due principales
et multe secundarie principales cause
sunt suscepcio sobolis et propter hoc
institutum fuit matrimonium ante
peccatum et vitacio fornicacionis et
propter hoc fuit institutum post peccatum xxx
ii. q. ii. ¶ Ideo ita ¶ Sed causa
efficiens est consensus de presenti

xxvii q ii c i et j e Tuas nos
Cause sedarie sunt multe pul-
critudo mulieris reformacio pacis
et acquisicio amicorum et divicia-
rum et similia nec minus propter talia te-
net matrimonium xxxii q ii Honorio
Quis potest contrahere matrimonium
Ecce quod eadem de matrimonio cont-
rahendo est prohibitorum ut quicumque
non prohibetur per consequens ad-
mittatur j e Cum apud Nam
omnis qui potest consentire et affec-
tum coniugalem et carnalem copulam
potest matrimonium contrahere nisi expresse
prohibeatur Ideo dicitur qui
consentire potest quia quis caret utroque
testiculo vel frigidus non valet in
carnalem copulam non potest cum
effectu consentire j de frig et
mal quod sedem et c laudabilem
Item si puer infra quartum
decimum annum constitutus vel puella
infra xii dicat verba apta ad
matrimonium contrahendum nullum est
matrimonium quia non potest consentire
nisi malicia suppleat etatem j e
tue et j de spo in pub Si infra
tos c idem quoque li vi
Item furiosus si dicat verba
non contrahit nec potest consentire cum
usu careat racionis j e Dilectus et
xxxii q vii Nec furiosus Si
vero tempore sane mentis contraxit
propter furorem sequentem non separatur
ut in c Dilectus et c Nec quamquam
tamen furiosus per dilucida intervalla
redit ad sanam mentem et tunc si
contrahat tenet ar vii q i quam-
vis et iii q v in dicto
Sed pone quod mulier contrahat
cum furioso et reversus ad sa-
nam mentem consentit in eam lunge

furiosus non contrahit matrimonium
furiosus per dilucida intervalla contrahit

no (margin)

no (margin)

est matrimonium Ho dicit quod non quia
ubi non fuit consensus xxx q ii
Ubi non est et ff de reg ob li
Sed Tan dicit quod est matrimonium j
de eo qui duxit in ma c i et
c veniens et j de qui fi sunt legitimi
Distinguere autem quis an fuit
matrimonium in principio et certum
est quod non sic loquitur premissa
Aut quando consensit in ea et dico
quod sic ita loquitur contrariam
possunt contrahere nisi expresse pro-
hibeantur j e Cum apud
Sunt autem aliqui qui expresse
contrahere prohibeantur sicut in istis
versibus continetur Versus Error
condicio votum cognacio crimen
cultus disparitas vis ordo
ligamen honestas Si sit affinis
si forte coire nequit Hec socianda
vetant connubia iuncta retractant viiij
Error persone impedit et dirimit
matrimonium quia qui errat non
consentit et sine consensu nullum
est matrimonium xxix q i c i in prin-
Sed ad hoc ut aliquis vel aliqua
errat consentiendo in unum quem
putat alium requiritur quod per visum
vel auditum aut famam habeat
noticiam alicuius illius absentis
quem credit istum putem esse quia
impericia ignorancia consensum
dirigere non valens ar ff de
contrah emp in ab eo c in mensam
et xxix q i c Error Unde
si quis in uxorem aliquam abse-
ntem sibi notam per visum vel au-
ditum aut famam consenciat
quam credit putem non est matrimonium
cum error sit in persona nec in
putem consentit sed absentem
Nam si quis permittat se ve-
diturum mechi aliam et per amor

consensus

vendere michi anricalcum et ita me
decipit michi dicitur consensisse in
anricalcum immo volui emere
nec ego in aliud consensi quia
consensus non nisi voluntas est
¶ Sicut ergo hic error materie
excludit consensum sic et in
contingit error persone ¶ Non enim
consentit in hunc sed in eum quem
putat hunc esse xxix q. i. § error
¶ Si vero nullam habeat notitiam
de persona absente non errat in
ea sed decipit in presente et tenet
matrimonium Verbi gratia Quidam laicus
accessit ad quandam nobilem mulierem
dicens se esse filium cuiusdam
nobilis de quo nullam notitiam
habebat Alii ponunt hoc exemplum
clauicus accessit ad nobilem mulierem
dicens se filium regis anglie
cuius filii vel regis mulier nullam
notitiam habebat et contraxit cum illa
credente eum filium regis non impe-
ditur matrimonium quia non est error
persone licet qualitatis Dicit ho. hoc
esse falsum quia nimium habebat
notitiam regis anglie ad ipsius
personam ideo non est consensus
ibi in persona presentem sed in eam
quam putat esse presentem ¶ Nam si
quis hereticorum nomine augustinum vel
georgii vel Ambrosius alicui katho-
licorum se ipsum offerret atque
eum ad sue fidei imitationem pro-
vocaret si ille prebet assensum
in cuius fidei sententiam dicitur con-
sensisse non in hereticorum sectam
sed in integritatem katholice fidei
quam ille hereticus mentiebatur here-
tica ergo hic persona decepta
per errorem non in hunc sed in eum
quem iste se mentiebatur esse con-
sensit ipsi ergo eius coniugio non fuit

xxix q. i. § Si hereticorum ¶ Item
si aliqua mulier sciret alicui esse
plures filios quorum nullus ei
erat notus et unus illorum mentiens
se esse primogenitum con-
traxit cum quadam et ista con-
sensit in eum propter spem successionis
nunquid est matrimonium Dic quod
quia non est error persone sed
fortune quod non impedit xxix q.
i. § i. ¶ Si vero petrus dicat
se esse philippum qui tamen mor-
tuus est et illa consentit in eum
nunquid est matrimonium Dic quod non
quia errat in persona ¶ Error
fortune ut potest cum putatur
dives qui est pauper vel econverso
et non impedit matrimonium ¶
Similiter error qualitatis ut cum
bonus qui est malus vel qui
ducit uxorem meretricem vel
corruptam quam putat esse cas-
tam vel virginem non potest eam
dimittere et alia dicta hic probantur
xxix q. i. § Error fortune
¶ Conditionis error impedit
et dirimit ut si contraham
cum ancilla quam credebam
liberam ut de coniugio servorum per consuetudinem
dicitur ut ibi per totum Votum solemne
impedit et dirimit ¶ Sed
simplex impedit non tamen
dirimit ut qui clericus vel non
Require dicitur ut ibi per totum
¶ Cognatio impedit matrimonium
et dirimit sed triplex est co-
gnatio una carnalis xxxv
q. vi per totum de hoc dicitur extra
de consan. et affi. per totum ¶
Secunda spiritualis de qua
de cognatione spirituali per totum ¶ Tertia
legalis de qua de cognatione legali.

Cognatio triplex.

Crimē impedit mrīm

c. vno dic vt ibi / Crimē similr̄
impedit vt si coniugatꝰ dederit
fidem adultere / vl' machinatꝰ
fuit in morte vxoris vl' mar
iti adulte. j. de eo qui dux
in mat. c. i. et c. Super eo et
c. Cum haberet de eo ibi dicetur
¶ Cultus disparitas vt si
vnus ē infidelis et alt' baptizatꝰ
xxviii q. i. p totum dc vt j.
de diuor. c. due / Vis sive metꝰ
impedit matrimonium quia vbi metꝰ
vl' coactio interuenit nō pt̄ consensꝰ
locū hr̄e ¶ Cū ergo matrimoniū qd solo
consensu contrahitur j. c. Cum locum
et xxvii q. ii. Sufficiat dū tn̄
sit violencia que posset cadere
in constantem virum. j. e. veniens
ii. et c. Consultationi et ff. q
metꝰ causa platum ¶ Sed ille
metus hūs vsibus continetur //
Excusare metus hos posse puta
quia nescis tempor sine status
verbis atq; necis ¶ Sed leuis
metus nō excusat j. e. veniens
ii. et l. dist. presbiteros et xxxi q. ii
c. i. et ii. de hiis dic vt ē. q
metus cād c. quis metꝰ et c.
Subsequitur ¶ Si vō quis fuit
coactus et postea cū ipsa cohabitauit
longo tpe vl' carnaliter nō audiet si
velit resilire j. c. ad id quod vnū
Effuge cū potiꝰ ne consensisse
videris. Et si psistis protinus
eius eris / Idem est q si aliqua
pe carnal copula post coactionem
fuit subsecuta j. de spon. impub
de illis ii. et i. de eo qui dux in
mat. Significauit et qui matrimoniū
ac pr insinuasti ¶ Idem diceren
si post in eam consensit j. c. pro
Aritestationes ¶ Ordo sacer impe
dit matrimonium et dirimit xxx ii
di. Seriatim dic vt j. q' cleri vl' vo
c. ordo. Adde quod habetur j. e. eos
qui in clericis ¶ Ligatus vxori nō pt̄
contrahere cum secunda quod si faciat
adulterium committit nisi cū fuit diuinꝰ
reuelatum vt patriarchis j. de diuor.
Gaudemus ¶ Sed quia aliquis aliquis
est ligatus p vba de futuro alteri tamen
Aliqn p vba de pnti idō quid
sit de hiis dicetur j. de spon. du.
p totum ¶ Aliquis est matrimoniū
consummatum tunc si viuente vxore sci
enter accipiat secundam dc vt j. de eo
qui dux. c. Secundum et c. Si aut
fuit ¶ Si vō credebat vxorem
mortuam vl' eo dic j. de sedis
imp. c. plz. et vlt. ¶ Honestas
vl' publice honestatis iusticia impe
dit xxvii q. ii. Si quis vxorem
et c. sc. et. j. c. Ad audiam et
c. Sponsam. et cāt olim due
species vna q ex hiis impedimentis ori
ebatur que hodie de medio est
sublata j. de consang. nō dz
dic vt ibi c. Sed quia sim
Alia est que contrahitur ex
dispensatione ¶ Nam ex quo quis
desponsauit puellam vii annorum
vl' vlt. licet eam nō cognoscat
nullus tamen de consanguineitate eius
poterit eam hr̄e in vxorem nec
eō j. e. Juuenis et c. ad audiendum
et j. t. spon. literas et ii. c. et
c. duo pu. int' distinguis vtrum
de facto vl' de iure temerint.
quia ex sponsalibus puris et
etiam si consanguineitatis affini
tatis frigiditatis religionis aut
alia quauis causa sint nulla dum
mo nō sint nulla ex defectu
consensus orietur efficax ad impe
diendum et dirimendum sequencia
sponsalia vl' matrimonia. nō

Ɨ de metu excusant mrīm et
nō excusant

aliqn

de iusticia publice honestate quid oriatur

aut ad dissoluendum precedentia impe
dimentum iusticie publice honestatis ut e.
Ex sponsalibus in prin. li. vi. ¶ Ex
sponsalibus puris et etiam ideo

de iusticia publice honestatis que non oritur

dicitur quia ex sponsalibus condicio
nalibus ante conditionem existentem nulla
oritur publice honestatis iusticia. ¶ Ideo
si quis contraxit cum aliqua
sub conditione si postmodum ante
conditionis euentum cum alia eius
consanguinea per uerba contraxit de
presenti tunc remanet dicit ut e. Ex
sponsalibus que ille vero li. vi.
duuio non sunt nulla ¶ Ex defectu
consensus ideo dicitur quia puer uel pu
ella infra vii annum consentire
in sponsalibus non potest ideo si contra

Sponsalia publice honestatis iusticiam non inducunt

xerit sponsalia publice honestatis
iusticiam non inducunt cum nulla
sunt racione defectus consensus
nisi per cohabitationem mutuam uel
alias verbo uel facto appareat eos
in eadem voluntate fuisse maio
rem septennio perdurare ut e.
Ex litteris accessit et c. de
infantibus in prin. li. vi. de quo dicit
ut ibi que ii et fin. ¶ Idem est

de furioso uel ebrio

dicendum de furioso cum negat
tempore furie consentire ut e. dilectus
et xxxii q. vii neque furiosus
dicit ut ebrio e. que item furiosus et
que se ad impediendum et dirimendum
sequentia sponsalia uel matrimonia
non aut ad precedentia dissoluenda.
¶ Ideo dicitur quia si quis contra
xerit sponsalia pure cum aliqua
et postea cum aliqua secunda eius
consanguinea idem fecit primis
sponsalibus iusticie publice honestatis
iusticiam ex secundis sponsalibus
subsequentem minime derogatur
ideo cum prima remanet ob
ligatus ut e. Ex sponsalibus

Prius sponsalibus non derogatur iusticie publice honestatis per hoc iusticiam ex secundis sponsalibus

que quare ille li. vi. et itaque quod
dicitur ut t. pr. que consuetudine et duobus
que sequentibus ¶ Hoc aut impedimen
tum non surgit ex consanguinitate
uel ex affinitate sed ex quadam
publica iusticia et equitate publi
lice cum iustum uidetur et equum
ut consanguineus sponsi spon
sam eius non ducat in uxorem
quia in matrimonio non solum quid
sit licitum sed etiam quid sit hones
tum considerari debet ff de ri. nup.
l. semper ¶ Affinitas contracta
ante matrimonium impedit et
dirimit xxxv q. v. c. i. et ut de
eo qui cognouit consanguineam de illo ex
presencie ut de eo qui cognouit consan
guineam dicit ut ibi per totum
¶ Impotencia coeundi similiter impe
dit siue sit ex etate ut in prin.
siue ex sexu uel frigiditate ut
xxxiii q. i. c. i. et ii et de eo ut. ut de
frig. per totum ¶ Tamen sit de im
dicione etatis ut tempore suo dicitur
ut de mat. contra int. et q. per
totum ¶ Effectus matrimonii est
est triplex ¶ Primus quia mulier
sui corporis potestatem non habet sed vir
et econuerso ideo postquam secuta est
carnalis copula inter eos neuter reli
gionem potest alter intrare alio inuito
nec continenciam profiteri xxvii q. ii
Sunt qui dicunt Sciripsit nobis
et xxxiii q. v c. i ii iii et iiii dicit
ut e. de con. coniu. que i et sequentibus
¶ Secundus effectus matrimonii
est quod semel coniunctum siue matrimonium
est inter aliquos nunquam post desinit
esse etiam si alter coniugum efficiatur
hereticus xxxii q. vii c. i et c.
quod qui et ut de diuor. quanto, nec
potest maritus dimittere uxorem uel

Matrimonij effectu

vel ergo propter aliquam causam vel infirmitatem
superuenientem xxxii q. vii. Quod vero
et c. Si quis uxorem nisi causa fornicacionis
quod dic ut j. de divor. Quod tamen
decrevit effectus et per compellendus
est vir reddere debitum uxori et ergo
non obstante aliqua affinitate superveniente
j. de eo qui cognovit consanguineam uxoris sue
discrecionem simitatis et c. de illo
Bona autem matrimonii sunt
tria scilicet fides. proles. et sacramentum
In prole attenditur ut amanter suscipiatur
In fide ne post vinculum coniugale
cum alio vel alia coeatur. In sacramento
ut coniugium non separetur.
xxvii q. ii. Omne licet possit fieri
separatio corporalis causa fornicationis
j. de divor. Signasti. vel ex communi
assensu causa orationis xxxiii q. iiii
c. i. et ult. Sed vinculum
matrimonii nunquam desinit inter
fideles ut dictum est. et c. quod effectus
Sed nunquid ista ita sint necessaria
quod si aliquod istorum defuerit non teneat
matrimonium dic quod sufficit quod
non apponatur pactum vel condicionem de
contrafaciendo licet aliter agatur cum
in mente ut dicitur j. de condic. ap. c.
ult. valent autem hec bona ad excusationem
peccati si coniuges servata fide
thori conveniant causa prolis. Sed
distingue qualiter conveniant aut causa
suscipiende prolis aut causa debiti
reddendi aut incontinencie seu fornicationis
vitande aut causa libidinis
saturande. Si causa prolis suscipiende
nullum est quia si sine peccato non posset
fieri concubitus coniugalis non precepisset
eos deus post diluvium
repleri dicens. Crescite et multiplicamini
cum iam sine carnali copula non possent
conuenire xxxii q. ii c. i et

c. cumbia et quod se Idem si faciat
causa debitum reddendi Unde
Augustinus Redde debitum et si non exigit
reddere per sanctificationem perfectam deus
tibi computabit si non quod tibi
debetur exigis sed reddis quod debetur
uxori xxxiii q. v. c. i nisi Sed
nunquid peccant coniuges exigendo
vel reddendo debitum in solempnitatibus
festiuitatibus diebus ieiuniorum
vel in loco sacro Respondeo quod exigendo peccat
actus semper reddere debet ubi non posset
sine periculo adulterii differre
sed exigere non debet Unde apostolus
Nolite fraudare invicem nisi forte
ex consensu ad tempus ut vacetis
orationi Et iterum revertimini in idipsum ne temptet vos
sathanas. Hoc autem dico propter
incontinentiam vestram xxxii q. ii. quod
Item ita est Augustinus Racio cum uxore
sua convenire licet aliquando
non licet propter processionis enim
dies et ieiuniorum aliquando non licet
quia a licitis abstinendum est ut
facilius impetrari possit quod postulatur
Et idem Augustinus Quociens dies
natalis domini aut reliquie festiuitates
adveniunt non solum a concubinarum
consortio sed a propriis
uxoribus abstinere debemus xxx
iii q. iiii c. i et infra sequitur
Si conveniat uterque causa incontinentie
seu fornicationis vitande
peccatum est veniale xxv di. quod venimus
Nam secundum veniam concedit
apostolus ut eos propter causam
precavende fornicationis sibi misceantur
et si eos primi mores ad talem
cohabitum impellunt ut per hec ab adulterio
seu fornicatione defendunt ut illud propter
incontinenciam admittitur sed propter incontinenciam
concesserunt xxx ii q. ii quicumque Usus enim
naturalis sed ultra modum prolabitur

qo Nunquid peccant coniuges exigendo ut reddendo debitum in diebus festivis

in uxore quidem veniale est in
meretrice dampnabile est xxxii q.
vii adulterii ¶ Si aut causa libi
dinis saturande modice est quia adulter
est in sua uxore amator ardentior
et sapiens a discretione indicio debet
amare coniuge non affectu non re
gnet in eo impetus voluntatis ut
precipitetur ad coitum, Nichil enim
est fedius quam uxorem amare quasi
adulteram xxxii q iiii ergo dicen
dum aliquando quod istud est veniale si ser
uetur ordo ne et coniugati coeant
ex consideratione matrimonii utendo iure
quod habet quilibet in alium non al. hoc
facturi nisi cum coniugati ¶ Nota
quedam specialia in matrimonio que hiis qui
sibi conveniunt ¶ Coniugii iura sub
hoc specialia plura ¶ Non contestata
quod stat sententia lata ¶ Procuratores dat
tali lite minores ¶ Hoc non cassatur
homo si coniugium confiteatur ¶ Hic non iura
ti pereant testes reprobati ¶ Hoc non
procedit concordia quamquam recedit ¶
¶ Hoc non transitur ~~quamquam recedit~~
non arbitrium quod subitur ¶ Non confirmatur
sententia si qua feratur ¶ Hoc speciale
tene cessat stipulatio pene ¶
Ista iura sunt specialia in matrimoniali
causa ¶ Primo quod ubi agitur defendendo
matrimoniali potest agi coniugium contumacia
lite non contestata ad diffinitivam
sententiam ut lite non contestata quoniam
c. porro ¶ Secundo quod minor potest
esse in causa etiam per procuratorem. i.
de rest. spol. c. ex parte. dum tamen
sit maior xiiii annis quia minor
xiiii an. per se agere vel defendere
non potest. sed per procuratorem debet
curia indicere ut respondeatur in hoc
tamen consensus patris ut de iud. c. si
annum li. vi ¶ Tertio quia confessio
coniugum matrimonium non preiudicat. i. de

eo qui cognovit consanguineam. super eo dicitur
ut ibi c. i et ii ¶ Quarto quia
pater et mater possunt esse testes tam
in coniungendo quam in disiungendo ma
trimonium. i. qui matrimonium accusare possunt vide
dicit ut ibi ut ibi c. Item in tanta
¶ Quinto concordia sive trans
actio seu compositio non potest in ma
trimonio intervenire ut de transact. c.
ult. ¶ Sexto non compromittitur in
arbitrium ut de regl. iur. c. plu
res ¶ Septimo quia sententia lata contra
matrimonium et ad separationem eorum
qui iam coniuncti erant non transit
in rem iudicatam ut de re iud. c. lator
et c. consanguinei ¶ Octavo quia in
matrimonio pene locum non habent ff. de
ub. ob turpia et c. de spon. l. ult
insuper et j e gemma dicit ut C. eo c.
sponsalia et c. sicut ¶ Nono quia filius
agit contra patrem pro uxore i e pro se et nobis
¶ Decimo quia sub conditione in posterum
contractum matrimonium tenet i de condi.
app. c. ult. dicit ut ibi c. aut ¶
Undecimo quia testes de auditu ce
dentes tamen admittuntur. i. de consanguini
tate ¶ Duodecimo quia unus et
idem est actor et testis ut de testi
bus c. preterea ¶ Tredecimo quia omnis
presertim utilitas non nascitur quibus de
matrimonio putativo i. qui filii sint le
gitimi c. ex tenore dicit ut ibi ¶ Item testes
recipi debent lite non contestata et
altera parte absente dummodo est ut ut
lite non contestata c. Item clericos vero et vero

De desponsatione impuberum

Dictum est supra de sponsalibus
in generali, hic subiungitur in speciali
Et primo de desponsatione
impuberum Unde videndum est qui
sint impuberes. et qui contrahere possunt,
et quid iuris sit si velint resilire
Impuberes sunt qui non sunt tales gesti
culationis corporis quod possint generare. et

dr ab in q e in et pube qa sine pube-
scit pubes a pube sic voti i. a pu-
dencia corporis nuncupati qr ia loca
primo lanugine ducunt i e pubertas
¶ Contrahe aut possunt sponsalia q
septimu annum compleverunt et inducunt
publice honestatis iusticiam. sz an septi
annum completum non i e literas et c.
Accessit et c duo p. ¶ Ideo si duo
infantes s constituti infra septennium
sponsalia contraxerint adinvicem
ul parentes pro eis. Aut unus maior
septennio et alter minor. n p cogita
tionem mutua sen alio verbo ul facto
expressum liquido appareat eosdem
i eadem voluntate fuisse maiores
septennio perdurare sponsalia nulla
sunt pp defectum consensus nec indu
cunt iusticiam publice honestatis
i e si infantes in p li vi ¶
Ex sponsalibus aut que parentes pro
filiis puberibus ul impuberibus
plurimi contrahunt si filii tacite ul
expresse consenserint. ul si presentes
fuerint et non contradixerint obligantur
et ex eis orit iusticia publice honesta
tis. et idem est si filii tempore sponsa
liorum absentes et eorum ignorantes
eadem sponsalia post scientes ratifica
verint tacite. ul expresse verbo. ul
facto ul mutua cogitatione. alias non
obligantur filii ex sponsalibus contractis
a parentibus pro filiis. nec publice hone
statis iusticia inde surgit i e Si
infantes c porro li vi qr pater non
pt filio adulto nec impuberi uxorem
dare i e c i et expone ibi adim
plere s de honestate iu ¶ Sponsa
lia de presenti ul matrimonium contrahere
non pnt nisi puella xii annum com
pleverit et puer xiiii an i e pubes
continebat et c attestationes nisi ma
licia suppleat etatem i e de illis
ii. et c ule. et c Si infantes c.
Idem li vi ¶ Item si pubes et
impubes. ul duo impuberes contrahant
p verba de presenti dicendo. Ego accipio
te in meam et ego te in meum. nisi quod
e matrimonium ul sponsalia de futuro
tm. quia si intendebant contrahere
matrimonium non poterat etate prohibente
sponsalia non poterat. qr nolebat
ff de spon consilium et ar. e. de of
dele. Cum sup tu nu in putatione
sponsalia contrahunt de futuro i e A
nobis Attestationes et c ule dic
q si non sint proximi pubertati nec
malicia suppleat etatem quando con
traxerunt p verba de presenti et inten
derunt contrahere matrimonium inde nec
putatione sunt sponsalia de futuro
sed p adventum pubertatis in matrimonium
transeunt de presenti nec nisi quod minor
non tenuit prohibere p lapsum dicti
temporis convalescit. nec p carnale copulam
subsecutam ul aliquem alium modum eosdem
contrahentes eorum perseverancia eiusdem vo
luntatis ad tempus pubertatis pervenisse
constitit evidenter p ltum tamen contractum
qui valuit ut potuit non similiter ag
batur publice honestatis iusticia est
inducta i e Si infantes c Idem
quoque li vi ¶ Nulli vero conjugi
derunt matrimonialiter nec p sponsalia
nisi uterque pervenerit ad etatem
legibus et canonibus determinatam
quantum ad sponsalia ul matrimonia
contrahenda. nisi forte aliqua ur
gentissima necessitate, ut pote pro bo
no pacis talis coniunctio toleretur
i e c ii quia p bono pacis admit
tendum est. quod alias prohibetur
in q vi hor quippe / viii v. super
ut fuerint moderamine uti habet
¶ Sponsalia aut contracta ante
septennium etiam pp consanguinei
non pnt eorum nulla sic s possunt
denunciari ne contrahant i e ad
dissolvendum qr tunc non erunt

commissum denunciari ut xi q iii di. dispari et ff de cap. infer. l. ii. ¶ Circa separationem sponsaliorum distinguendum quia aut sponsalia sunt contracta interposito iuramento seu fide. aut non sed iuramento interveniente sine fide. distinguitur. aut uterque dissentit et petit divorcium vel alter tantum dicit ut e. t. pr. et sequitur. Si mutuo quia ex quo intervenit iuramentum idem est iudicium de maioribus et minoribus dummodo tamen fuerint doli capaces vel illa etas plena sit pubertati. j. de delic. pu. puerilis. aut iuramentum non intervenit sive sunt contracta per parentes sive per ipsos pueros vel alias personas. distinguitur. aut ambo erant infra annos pubertatis cum sponsalia contraxerunt et tunc si ambo pervenerunt ad etatem legitimam et reclamaverint nullatenus sunt audiendi. j. e. de ill. in pri. et c. annos. Si vero alter prius pervenit ad etatem legitimam tenetur alium expectare et si qui pervenit non velit consentire in illum qui primo pervenit ad etatem uterque eorum sunt ab invicem separandi. j. e. de illis. et si vero et ibi ex d. ¶ Idem est de illo qui primo ad etatem pervenit si ipse potest reclamare donec tamen in aliud quod ad etatem pervenit non consenserit quod iuramento firmabit ar. j. e. Attestationes. Idem intelligendum si unus erat maior quando sponsalia fuerunt contracta et alter minor quantum ad minorem si reclamare voluit quia non audiuntur antequam pervenerit ad etatem j. e. de illis et ibi vero. Aut alter erat maior aut alter minor cum sponsalia fuerunt contracta. ¶ Si maior petit divorcium non auditur cum enim in eum semel consensit amplius non potest dissentire nisi minor postquam ad etatem legitimam pervenit in eam noluit consentire j. e. de illis et mulier ut

hoc contrahitur matrimonium clandestinum cum vinculum matrimonii non possit stare nisi ex consensu amborum. e. t. prox. tunc tenetur expectare non tamen matrimonii sed ratione sue promissionis. Ideo si contraheret in alia tenet eciam si iuramentum intervenisset in primo et intelligas idem de precedentibus e. t. pr. Si inter iustos sunt vel si uterque fuit violentia illata et postea non consensit quia tunc debet ab invicem separari j. e. de illis ii. nisi et c. ex litteris et e. t. pri. veniens ii.

De clandestina desponsatione rubrica

Visum est de sponsalibus que manifeste contrahuntur nunc quia quandoque clandestine contrahuntur quia aque furtive sunt dulciores ut Salomon. Ideo sequitur rubrica de clandestina desponsatione. Unde videndum est quomodo dicatur clandestinum matrimonium manifestum, proditur clandestino, et que sit pena clandestine contrahencium et sacerdotis. ¶ Matrimonium dicitur clandestinum quatuor modis. ¶ Primus quando fit non presentibus testibus et illi qui sic contrahunt ad matrimonium publicandum non sunt ab ecclesia compellendi j. e. c. ii. in pri. quia ecclesia non iudicat de occultis xxxii di. erubescant et xxx q. v. c. i. Sana sed sunt ab invicem separandi quia stuprum vel contubernium presumitur xxx q. v. c. i. nisi velint publicare quia tunc debent ab ecclesia approbari tamquam a principio fuisset in conspectu ecclesie contracta nisi rationabilis causa obsistat puta consanguinitas vel affinitas vel similis j. e. c. ii. in fi. ¶ Secundo si non publice contrahunt sed tamen fuerunt tot parentes quot sufficiebant

ad pbom sui Huiusmodi alio male seque
tur . quod viro incumbit pbo . si mulier
negat huiusmodi desponsacionem / Sed si vir
negat desponsacionem vel matrimonium
mulieri incumbit pbacio . quia pro matrimonio
stat Sicut extra de pbl . j . e . c . j . quia idem
iudicium est de muliere quod de viro
xxxii q vii Apostolus ¶ Tercio quia
ab hiis qui sine sermani domacionem
hec videntur vxor non petitur nec a
parentibus sponsatur . et legibus non dotatur
nec a sacerdotibus benedicitur . nec sollemp
niter accipitur . tunc non coniugium sed
adulterium seu fornicacio dicitur . xxx q
v . c . i non tamen intelligas quod non
possit esse matrimonium sine huiusmodi sollemp
nitatibus et verum sic loquitur canon
secundum illud quod ecclesia presumit eo quod
pbari non potest ¶ In istis tribus casi
bus in foro penitencie consulendum est vt
recognoscant et appareant in facie ecclesie
quod occulte fecerunt ar . j . e . c . ij . et
agant penitenciam de scandalo ecclesie ¶
Quarto quia fit non premissa denun
ciacione Vnde statutum est ut cum ma
trimonia fuerint contrahenda . ut
in ecclesiis per presbiteros banna publice
proponantur competenti termino prefinito
et infra illud tempus qui voluit
et potuit legitimum impedimentum oppo
nat et presbiteri nichilominus investigent
/ et si apparuerit probabilis coniectura
contra matrimonium contrahendum interdi
catur contractus donec illud fuerit
declaratum j . e . cum inhibicio in prin
¶ Sed pone matrimonium contractum
nulla premissa denunciacione a quibus
parentibus quidem contrahitur et scientibus
impedimentum et nichil obicientibus
numquid postea debent admitti ad
accusandum vel testificandum contra illud
matrimonium post mortem vel in vita Dic
breviter quod non quia licet contrahentes sint
in culpa scientes tamen impedimentum
sunt in dolo qui culpe preponderat ff
de l . aquil Item incola in prin

Preterea non videntur satis sufficientes et
ex quo publice factum est non admittitur
contradicere vij q i . licet ¶ Item
post denunciacionem debent admitti de
j . qui mat . ac . pos . quod repellitur
¶ Cum autem periculosum sit illicita
matrimonia contrahere et propter periculum
et propterea illuminacionem filiorum dignum
est ut sollempnius publicacio fiat
in ecclesia j . e . Cum inhibicio et
j . qui mat . ac . pos . cum in tua
et secundum eandem racionem dicatur Huiusmodi
quod debet fieri in ecclesiis vbi antiquitus
est habitacio parentum utriusque / Ibi
enim sunt qui melius noverint con
sanguineos suos . Sed de testibus non dicitur
et j qui mat . ac . pos videtur ¶
Item querendum est de consanguinitate 70
vbi melius fieri potest Sed de clerico Sep
timo et j de pre . ea . cum p . et si
alibi esset eorum antiqua habitacio
alibi moderna vtrobique fieri debet
Nam primo loco qui ibi melius
sunt gradus consanguinitatis ¶ In secundo
qui melius sunt si cum alia contra
xisset tamen si sollempniter fiant vbi
est eorum antiqua habitacio sufficit
quo ad hoc ut filii non indicentur
illum quia illa consti j e Cum
inhibicio non iudicat illicitos propter
cessacionem denunciacionis nisi illos
qui in casu prohibito sunt coniuncti
¶ Sed videtur idem si esset aliud
impedimentum j qui fil . sunt le . ex
tenore vbi dicitur quod ad hoc ut filii
sunt legittimi oportet quod matrimonium
contractum post aliud matrimonium
sit contractum in facie ecclesie et ig
noranter alter coniugum huiusmodi et ideo
dicitur hoc esse verum quod dicit ut j
qui fil sunt le . c . fer . et ad hoc
¶ Manifestum matrimonium quo ad mat tu ... | ... quo ad effectum
ecclesiam preiudicat clandestino ita preiudicat clan
quod si ambo consistent non esset ex destino .
cendum in preiudicium secundum matrimonium
Aliosquin colluderent aliqui et con

contrahentes contra matrimonium suum. ut de
eo qui cognovit consanguineam uxoris sue. et
hoc verum est ubi testes non possunt hoc probari
et propter hoc coniugia clandestina pro-
hibentur. xxx. q. v. c. huius ita. ¶ Idem
dicit hostiensis. de sponsalibus clandestinis
que prohibent propter periculum animarum contra
publice honestatis licet non exprimat
corporis. ut extra. cum inhibitio. ex merito hic
accipi dicitur. et quia si contrahit aliquis post
sponsalia cum alia inter presentes prima
per testes non credetur a sede ecclesie. ut
de consanguinitate. c. i. Cum ecclesia non
iudicet de occultis. ut xxx. q. v. di-
crubescant. ¶ Pena autem sacerdotis
qui contractus clandestinos pro-
hibere contempserit. et quilibet iuris
qui eos presumpserit interesse est. ut
per triennium a beneficio suspendatur. et
gravius sit puniendus si culpe qualitas
id exposcat. ut extra. c. ult. § Sane
¶ Cum vero clandestina vel inter-
dicta coniugia inire presumpserit in
gradu prohibito etiam ignorantes
arbitrio iudicis puniuntur. et soboles
de tali coniunctione suscepta prorsus
illegitima censetur. de parentum
ignorantia nullum subsidium habitura
cum illi tale contrahendo non expertes
scientie sed affectatores ignorantie
videantur. ut e. cum inhibitio. § Si
quis. ¶ Cum autem in gradu concesso
sic contrahunt condigna pena pu-
niantur. ut e. c. ult. § Is qui
non propter impedimentum. sed quia manda-
tum ecclesie contempnunt. ut de matrimonio
contracto contra interdictum ecclesie. c. i. ¶ Sed numquid
peccat mortaliter qui sic contrahit.
dicit hostiensis quod sic. nisi causa rationabilis
subsit. ut pote quia senex
et nobilis et accipit ignobilem.
vel econverso. vel timet violentiam
inferri vel simile. ¶ Eadem de
regibus et principibus qui hodie
contrahunt sub bannis. Ideo propter vi-

Vtrum possit cognoscere uxorem post consensum de presenti antequam in facie ecclesie desponsetur

non est consuetum quod talia matrimonia
non clamantur non preconizantur et per consue-
tudinem quo ad tales personas est
derogatum illi constitutioni. ut e. cum inhi-
bitio. ¶ Sed numquid peccat mortaliter
qui post consensum de presenti cognoscit
uxorem antequam in facie ecclesie de-
sponsetur. Distinguunt. aut hoc inter-
cessit quare apud nos possent duci
sollempniter. utpote quia tractatur medium
vel temporis statuto ut in quadragesima vel
adventu. vel simile et cognoscit
eam ut suam propter nuptiarum sollemp-
nisare impedimento cessante non pec-
cat. cum solus consensus faciat matrimonium.
xxvii. q. ii. sufficiat. c. de spon-
salibus apud me scandalum ecclesie pro-
hibet. aut nullum habet impedimentum
et tamen propter scandalum peccat et
puniri debet. ut e. c. ult. § Si is
qui

de Sponsa duorum

Tractatum est supra de
duabus desponsationibus
quarum alia est clandestina
alia manifesta. nunc sciendum
de duobus sponsalibus manifeste
contractis. et idem esset si clandestine
in foro anime. Ideo videndum est
que illarum preiudicat alia. ¶ Sed
sciendum quod due sunt species desponsa-
tionis. scilicet de futuro. et de presenti. ut e.
c. i. De hoc dictum est c. quot species.
¶ Si vero quis contrahat cum aliqua
per verba de futuro. et postea cum alia
similiter per verba de futuro etiam si iura-
mentum intervenit cum prima remanebit
penitentia sibi imposita de fide mentita
cum secunda c. de spon. Sicut. Si
autem post sponsalia de futuro cum alia
contraxerit per verba de presenti cum secunda
remanebit etiam si iuramentum intervenit in
primo et penitentia. Nam cum tenendi dicit

tum factum, sed est ei de violentia
fidei prima iniungenda, ut de spon-
sa. ult. et viii. et i. c. et c. i. in prin.
quo tamen prima carnalis copula
fuit subsecuta, quamquam contraxerit
cum secunda, ut de spon. is qui. tunc
remanebit cum prima, ut dictum est
ut de spon. c. pone quod. Item si pri-
mo contrahat cum aliqua per verba de
presenti, cum secunda similiter, etiam si car-
nalis copula sit secuta cum secunda,
sine interuallo interuenit sive non,
cum prima remanebit, nisi prima postea
adulterium eius repudiare voluerit
ut de spon. c. ult. infra. et i. c. i.
ii. et iii. nec valet consuetudo con-
traria, quia repugnat interpretationes
nas consensus liberos interuenit presenti
quando in talibus sufficit, et si solus
defuit consensus, cetera etiam cum
ipso coitu celebrata frustrantur.
Ideo si primo mente libere prebea
cum aliis defectu contraxerint, quod
prius de iure fieri fuit non poterit
irritari, i. e. c. ult. nec valet appellatio
ut possit cum alia contrahere tamen in
iudicio pendente, i. e. c. pen. Pena
illius qui contraxit cum secunda post spon-
salia, defuncta est tamen auctoritate xx.
vii. di. c. viri, et ille qui contraxit
cum secunda post verba de presenti vel post
matrimonium consumatum xl. diebus in
pane et aqua cum vii annis sequenti-
bus penitentia dicitur, quod apud ytalicos
dicitur carrena vulgariter. Idem intel-
ligas de illa que sciens contraxit
cum tali vel aliquis, i. e. accepisti.

De conditionibus appositis in desponsationibus et aliis contractibus

Superius dictum est de spon-
salibus que contrahuntur pure,
nunc subiciendum de eis que
contrahuntur sub conditione. De conditio-
nibus appositis in aliis contractibus

dictum est ut de donat. c. donationem.
Unde hic videndum est que conditiones
impediant matrimonium et que non. Ad
hoc distinguendum est. Aut apponuntur
conditiones circa presens tempus vel preteritum,
tunc non differunt matrimonium, ut si dicam
contraho tecum si rex est in villa, vel
si nauis venit de Asia, statim tenet
matrimonium vel non tenet, nisi de iis
ubi conditiones vel morantur obligationes.
Aut circa futurum tempus distinguitur. Aut
apponuntur verbo futuri temporis et valet con-
ditione adueniente, ut ego accipiam te
in uxorem si michi dederis c. i. e. de
illis. Aut verbo presentis temporis distinguitur.
Aut sunt honeste, aut honeste et
necessarie, aut inhoneste et turpes. Con-
ditiones honeste et licite in matrimonio
admittuntur, puta contraho tecum si michi
dederis c. vel si parentibus meis placuerit, i. e.
de illis, c. super eo, et c. per tuas. Et licet
per verba de presenti contrahant, per conditionem
suspenduntur, et sunt desponsationes vel ad-
ueniente conditione transeunt in verba
de presenti, i. e. c. super eo, nisi consensus de
presenti vel carnalis copula subsequatur
pendente conditione, quia tunc videtur
a conditione recessisse, i. e. de illis et
c. per tuas. Quemadmodum conditiones
honeste sunt vel sine contra substantiam ma-
trimonii, quia possunt esse cum illis
et sine illis. Unde non probat hic
esse quod ad hoc contingit alibi ut
de transla. prime. cap. Item si q̃o
an carnalem copulam promittit pro-
testationem quod non vult eam cognoscere
annis consummandi vel propter hoc recedere
a conditione. Dicunt Ho. et Ber.
quod sibi non prodest immo est matrimonium
ar. ut de consti. cum oz. et de ap-
pellationibus, c. ult. Item quod si dicas q̃o
contraho tecum si te virginem inuenero.

nero. vel si michi in primo coitu pla-
cueris. Dic quod omnes tales conditiones
inhonestas et ideo reiiciendas. ut e. ti. i.
et c. ultimo. quia talis error non di-
rimit matrimonium xxix q. i. c. i. ¶ no
Pone quod quis contrahat cum aliqua sub
patre consentiat et signat quod pro
absenti. ¶ Vel aliqua consentiat
invitat voluntate et dicit quod nullo
modo velit eam. etiam si pater consentiret.
inquiritur est matrimonium inter eos. om-
missis opinionibus dic quod non de. [illegible]
procuratoribus. Procurator iusti. ca. vi. et de sponsalibus
ti. de spon. c. vii. contrahentes. ¶ Item
quid si consentiat vel renovat. sed que
audiens patre contradicit ignorantes cum
conditionem impletam simul consentiret. inquiritur
ratificat matrimonium. Innocentius dicit quod si ex-
quia conditionem remisisse intelligitur
ut e. per tuas iusti. ¶ Item si contrahit
cum aliqua sub conditione et cum alia
pure. inquiritur tenet matrimonium. dic quod ut
e. de spon. Ex sponsalibus quoque ult.
li. vi. lib. postea extat conditio. Cum
si sit conditio que omnino extranea est ut
ibi hoc dicit B. et Io. ¶ Aut sunt
honeste et necessarie et sunt de substantia
matrimonii ut cum Christianus dicit Iudee
contraho tecum si vis fieri Christiana
sine ista non tenet matrimonium xx
viii q. i. non oportet. Aut sunt inhoneste
et turpes et tunc distinguitur. Aut
non sunt contra substantiam matrimonii ut si
dicat contraho tecum si dederis michi
impetum vel montem aureum furtum
feceris vel homicidium iste enim sunt
turpes. ¶ Item si sunt impossibiles ut si
dicam contraho tecum si dederis
michi impetum vel montem aureum
vel si celum digito tetigeris huiusmodi
conditiones non sunt contra substantiam mat-
rimonii. Unde si quis contrahat sub
istis conditionibus per verba de presenti
statim est matrimonium secundum Innocentium. Si per verba

de futuro statim sunt sponsalia.
quia turpes conditiones vel impossibiles
pro non apposite habentur ut e. c. i. et
c. ult. iusti. ¶ Item si dicas ac- no
cipiam te si permittas me tecum
rem habere. vel pro amicum te ducam
inquiritur est matrimonium. Dicunt
Innocentius et B. quod quia si de for-
nicatione talis intelligas turpis
est conditio. et ideo dicitur pro non ad-
iecta habenda. ut e. c. i. et ult. Unde
si postea rem secum habuit statim
est matrimonium. ut e. de illis. et c. per tuas.
Si de matrimoniali intelligas utro-
forius tenet matrimonium secundum d. spon-
sus qui ¶ Item quid si promittat no
eam accipere vel centum dare.
si promisit eum rem secum habere di- no
cendum est quod non est presumendum
pro matrimonio per carnalem copulam
subsecutam. quia non inveniet presump-
tionem a iure inductam. per quam intelligatur
a sua opinione recedere cum se possit
alterum faciendo liberare ut e. de reg.
iur. In alternativis li. vi. Aut sunt
contra substantiam matrimonii ut si alter
dicat alteri contraho tecum si gene-
rationem prolis evites. Aut si
pro quaestu adulterandum te tra-
das. vel donec inveniam honore
vel facultatibus digniorem matri-
monium non tenet. ut e. c. ult. in pri-
cipio xxxii q. ii solet. et c. aliquando
Et est ratio quia cum tria sunt bona
matrimonii scilicet fides. proles et sa-
cramentum xxvii q. ii. omne itaque
propter has aut tales conditiones si appo-
nantur extinguitur illa tria bona
que in quolibet matrimonio requiruntur
saltem primo ad propositum ¶ Pone no
quod unus dicat contraho tecum si
generationem prolis evites. vel similiter
et alter consentit in matrimonium
sed conditioni contradicat. inquiritur est matrimonium

Innoc dicit q̃ nisi ambo consenciant
in condicionẽ nõ impedit matrimoniũ ut xxx
ij q ij Aliquid et j e c vlt in prĩ.
Sz si taceat idem est quia psũmitur
condicio in fauorem matrimonij j e p
tuas ¶ Sed si vterq3 gerat in
animo q̃ cõmittet adulterium post
matrimoniũ contractum matrimoniũ nlly
esset ar illius c Aliquando.

Quam illiti vel vouentes matri-
monium contrahere possint

Postquam est de matrimonio q̃r
contrahatur / dicit subiciur
de impedimentis / Et primo
de illis qui racione voti et ordinis
matrimonium contrahere prohibent ¶
Quid sit votum / et quot sint species
voti / et quis possit vouere / dictũ est
s̃ de voto a prĩ vsq3 ad ꝗ qualiter
no ¶ Nota q̃ duplex est votum scilicet
solempne et votum simplex. votũ
simplex impedit matrimonium contrahend
sed nõ dirimit post contractum ¶ Vnde
si vouens simplr pstrauerit postea iura-
mentum alicui q̃ eam ducat in vxo-
rem sz votum obseruare et primam
agere de psito iuramento ¶ Sz si post
votum simplex contrahat cũ aliqua
p vba de psẽti tenet matrimoniũ quia
votum simplex impedit matrimonium con-
trahendum / sz nõ dirimit post contractum
j e meminimus ꝗ viij et c Rursus
et xxvij q̃ di c vir ¶ Idem est
si habitum suscepit sine professione
j e consuluit et si timetur de for-
nicacione post votum simplex pmittit
ecclĩa eum contrahere matrimonium j e Re-
no niens ¶ Sed si sponsalia precesserit
votũ simplex dic ut s̃ de spon ꝗ
Sz inquiro votum ¶ Votum autem
solempne impedit matrimonium contrahend
et dirimit post contractum j e meminimus
no in prĩ Rursus et c vlt licz nõ
obligat votum simplex quo ad deum quam
sollempne j e Rursus dicit s̃
de vo ꝗ votum ¶ Sz quia voti sol-
lempnitas ex sola constitucione ecclesie est
inuenta matrimonij vero vinculum ab ipso
capite ecclesie in paradiso et in statu inno-
cencie vinculum et indissolubilitatem
accepit ¶ Ideo illud solum votum dicitur
sollempne quantum ad pcontractum ma-
trimonium dirimendum / quod sollempnizatum
fuit p susceptionem sacri ordinis
aut p professionem expressam vel tacitam
factam alicui de religionibus p sedem
apostolicam approbatam expresse emissam
eciam secundi habitus nõ mutati j de
voto quod votum li vj et s̃ de reg
Constitutionem ꝗ In aliis ¶ Qualiter
votum sollempnizetur tacite vel expresse
dictum est s̃ de regularibus ꝗ tribus
modis ¶ Reliqua vero vota eciam
quamuis matrimonium impediunt contrahend
et quanto sollempniora et manifestius sunt
emissa tanto pp plurimum scandalum
et exemplum durior ~~penitentibus~~ pena
transgressoribus debetur nõ tamen rescin-
dere possunt matrimonia pcontracta j de
voto quod votum li vj Et dicitur ista
vota simplicia quamuis nõ vestita seu in-
stituta aliqua sollempnitate licz sta simt
coram multis vel eciam coram epo vel
obstat j e Consuluit et xxvij q i
Vobis / quia tunc professio facta super
altare vel in manu epi vel alterius
vz / quando se obligat certi religioni
et hoc agit de voluntate monachorum
vel illius qui potest recipere et psitentis
q̃ obligacio professionis sequitur pthat.
vel si quis suscipiat habitum sine
protestacione sz Innoc s̃ de reg Con-
sulta et c Statuimus. alias si contra-
hat tenet matrimonium j e Consuluit
et c Rursus et xxvij di c vlt et
ꝗ vlt ¶ Quid si is qui simpliciter
vouit consulat me vtrum possit con- no
trahere matrimonium. tunc si scio iudico
q̃ nõ ¶ Quid si vltra procedat et no
dicat. quid si contraxerit nunquid tenebit
matrimonium. dico nõ esse respondendum
quia si iudico nõ mentior. et sic peccat
xx ij q ij primum et c omne genus
Si iudico sic do ei occasionem contrahendi

et p quos mortalit peccandi et sic ergo
mentis mortale peccatum ar. i. de homi
cidiis dignum et qui vos lxxx vi
di tanta ergo est tacendum xxii
q. ii. ne quis arbitretur ¶ Ordo vero
sacer impedit matrimonium contrahendum
et dirimit post contractum ut sub dya
conatus anathematis pbatus i. e. t.
i et ii et xxxii di Erubescant et
c. placuit dist ut s. de cle. coniug.
c. i. Si contraxit in sacris ordinibus
constitutis eps cum eo potest dis
pensare i. e. t. i et ii secundum distinctionem
positam s. de biga c. viii qui infra
hodie ipso facto sunt excommunicati et per an
platos sunt vitandi donec recedant
sunt similes recognoscant tam ordi
natus quam monialis abiuracionem
recedendo ut i. de spo in cle. eos
qui

De eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium

Visso de impedimento voti et
ordinis subiciendum est de impe
dimento quod provenit ex enor
mitate criminis ¶ Sunt autem multa
crimina que impediunt matrimonium con
trahendum propter eorum enormitatem que
in hiis versibus continentur ¶ Incestus
raptus sponsate et mors mulieris ¶
Susceptus proprie sobolis mors presbi
teralis vel si peniteat sollempniter aut
monialem ¶ Accipiat prohibent hec
coniugium sociandum ¶ Incestus xxxii
q. vii quidam et ii c. sequentibus et
c. consanguinei et c. fi. et i. de eo
qui cognovit consang. c. i. ¶ Secundus
qui rapit sponsam alterius xxvii
q. ii raptores et c. statutum ¶ Tertius
si uxorem suam interfecit xxxiii q. ii
admonere et c. interfectorem ¶ Quartus
qui insidiando matrimonio proprium filium
de sacro fonte levavit ut posset
separare coniugem debito et copula
sua xxx q. i. de eo ¶ Quintus qui inter
fecit presbiterum i. de pe. et re. c. presbiterum

¶ Sextus sollempniter penitens xxxiii
q. ii de hiis et c. antiqui ¶ Septimus
si sciens monialem accepit in uxorem
xxvii q. i. hii qui ¶ Octavus si violavit
publice honestatis iusticiam s. de spon
in pu. duo pueri et xxvii q. ii. Si
quis sponsam ¶ Licet autem ista crimina
et forte aliqua alia impediant matri
monium contrahendum tamen si sunt ado
lescentes et timetur de eorum incon
tinencia etiam contra eos conceditur licencia
nubendi xxxiii q. ii. antiqui et
c. inadolescencia et i. de eo qui
cognovit consang. ¶ Ex bis. Et si aucte
propria contrahent matrimonium te
net quia licet impediant contra
hendum non tamen dirimunt post con
tractum ¶ Sunt autem tria alia crimina
tamen que impediunt matrimonium con
trahendum et dirimunt post contractum
¶ Primum est si quis cum uxore
prestat fidem adultere quod ducet eam
post mortem uxoris sue vel post
mortem mariti illius adultere i. e.
¶ Ex litteris et c. ¶ Cum haberet ¶ Secundus
quando non prestat fidem adultere de
accipiendo eam sed de facto sine publica
aliter accipit et cum ea contra
xit quod plus est dicto quam fide
i. e. ¶ Cum haberet et differt a pre
cedenti quia hic est fides de presenti
contrahendo cum ea quod patet ¶ Sed
in precedenti casu est tamen fides de
futuro et est similis differencia sicut inter
sponsalia et matrimonium ar. i. c. ult.
Unde si adulter dedit fidem adul
tere vel contraxit de facto vivente
uxore adultera vel viro adultere
dum ab inicio separari non tenetur
matrimonium quia talis prohibitio per
petuo est servanda i. e. c. i. supra
eo Ex litteris et c. Cum haberet
¶ Idem dicit Innocencius si contraxissent
cum aliqua per verba de presenti licet
carnalis copula non fuit sub

secuta quod non tenet matrimonium cum secunda cui fidem dedit uel de facto contraxit et eam cognouit tali scilicet sponsa de priori viuente j e c ij. / Si ista intertextio quod cum adulter quam adultera sciebat alium habere uxorem Vel maritum qui sic contraxerunt uel etiam post ea viuente adhuc uxore prima quia si alter ignorauit credens illum esse solutum cum quo contraxit esse solutum possit cum illo remanere si vellet cum ad petitionem illius qui sciuit impedimentum non fuit aliqualiter separandus ne de dolo suo videatur commodum reportare j e c i / Ideo compelletur in eam denouo consentire j e Veniens ¶ Ad notandum autem quoddam impedimentum hoc distinguebat summa host. Si quis viuente uxore prima vel sponsa de priori de facto cum alia contraxit uel dedit fidem et cognouit Aut secunda erat inscia aut conscia et post mortem prime uxoris eam cognouit ex hoc nouo consensu matrimonium confirmatur quod ab initio nullum erat j e Veniens Certa quod si secunda ab initio inscia erat, et post mortem certificata semel carnali copule consensit non potest de cetero reclamare ar j de con sp possit et c ult / Vnde si in prima fuit certificata mulier non obstante carnali copula post mortem subsecuta ad instantiam mulieris poterunt separari non obstante in disputatione viri unus et si post mortem non cognouit eam potest cogi tamen cum ea remanere ne de dolo suo commodum reportet et illa dampnum j e c i et j de adult ij ¶ Sed quid si ab initio fuit ignorans postea prima viuente fuit conscia Dicit quod non debet pati quod a viro cognoscatur alias matrimonium impedimentum non tolerabitur ar e de sponsa c i

q̃o

et c ult xxxiiij q ij Si virgo et j de sponsa imp duo j e c ult in quo casu mulieri credi debet secundum host. tamen quia certa est de conscia tamen quia in potestate eius est utrum fiat diuortium ¶ Quid si prima mortua antequam secunda cognouit post mortem prime cognouit tamen Dicit ipsum debere cum tertia remanere quamuis postea cognoscat secunda j e Veniens. Nullus enim fuit consensus habitus cum secunda uxore prima viuente et sic non potest impedire consensum cum tertia licet mala fide habet ex eo quod scitur ipsum cum secunda contraxisse e de spon. Cum in apostolica et c Veniens ¶ Item quid si tertiam duxit cum iam cognouisset secundam post mortem prime. Sed ipsa secunda adhuc ignorabat mortem et matrimonium prime. Dicit quod adhuc cum tertia remanebit ar e de elect. bone ij et j de con sp possit et c ult ¶ Item si contrahat cum duabus uel quatuor in scientia priore viuente. Dicit host. quod locus erat ratificationi ar e de aur pa cum aut secunda quandocumque certificata de morte prioris primo cognouit post mortem uxoris prime retinebit j e Veniens ¶ Si autem fuit scientia quod habebat uxorem primam et dedit fidem de ea ducenda post mortem prime / uel contraxit de facto et carnalis copula fuit secuta ante fidei datam vel post prima viuente non potest cum secunda mortua prima remanere j e Significasti et ij et vi de spo q̃ ij ex frequenti c. sc. et c ult ¶ Si vero fidem dedit alteri mulieri vel cum ea de facto contraxit viuente prima nec tamen cognouit ante fidem datam nec post viuente prima mortua prima cum secunda potest remanere j e c ult / Idem est si viuente prima cognouit

q̃o

q̃o

adulterum sed non dedit fidem nec de facto
contraxit cum adultera eam potest du-
cere in uxorem ut e. significasti. Sed si
prima non erat viva quia matrimonium non
erat verum propter aliquod impedimentum sed
tamen putativum non praestat tale matrimonium
secundo licet superstitem cognovit et dedit fidem
vel contraxit de facto ut g. de spon. veniens
i. et e. cum in apostolica et j de mat.
q. int. ex. eo. c. ij. nisi quia non praestat
impedimentum quod dolere non sortitur
effectum ut de spon. in prin. hoc et c. se
et j de reg. iur. non praestat lxvj.
no Item si frigidus contraxit matri-
monium cum aliqua et durante illo matri-
monio quidam alius eam cognovit
et dedit fidem quod eam acciperet vel
accepit de facto nunquid potest cum suo
adultero remanere quia cum frigido non
fuit matrimonium j de frig. quod sedem
dicas quod post divorcium celebratum
contrahere potest cum illo adultero xxxij q.
ij c. Sed in hoc et c. quod aut quia
primum tamen fuit de facto quod non praestat
impedimentum secundo ut dictum est supra e. c.
prox. Idem esset si primus esset
maleficiatus xxxiij q. ij non per sortia-
rias. no Item quidam habens uxorem
contraxit cum alia prima vivente
postea fuit primum matrimonium separatum
propter affinitatem vel consanguinitatem
vel aliud impedimentum nunquid requi-
ritur quod consentiat denuo ad hoc
quod teneat matrimonium secundum cum secunda. R. et dicunt
distinguunt an contrahens crede-
bat primum matrimonium tenere de iure
et sic non credidit posse matrimonium
contrahere cum secunda propter impedimentum tunc
et ita non tenet matrimonium nisi de-
novo consentiat ar. j e. ex tenore et
c. cum haberet et c. veniens quia ibi
non fuit consensus nisi ab una parte
quod non sufficit ad matrimonium contra-
hendum ut de spon. tua nos et c. se. Si vero non credebat primum
tenere de iure et consensit matrimo-
nialiter cum secunda tenet matrimonium ut

ad idem [illegible] reque-
ritur utriusque
consensus

X machinatio

de spon. Cum in apostolica. Item
casus si adulterabatur quibus cum aliqua con-
iugata et ipse vel ipsa machinata fuit
in morte viri ipsius adulterae vel in mor-
tem ipsius adulteri uxoris cum effectu
conatus non sufficit ut simul contrahat
Si contraxerint sunt separandi xxxi
q. i. Si quis vivente et j e. c. i. Si-
cut et c. significasti et c. vel. quia ista
accipienda sunt cum effectu ut de cler.
non resi. Ecclesiam. Ideo ad hoc ut
matrimonium impediatur duo requiruntur
scilicet affectus precedens et opus subsecu-
tum ar. ff. de cond. et demonst. l. ij in
fi. Vin. sum. Innoc. sufficit alterum
machinatum fuisse. Ideo si vir in mor-
tem sue uxoris machinatur adulteram
propter quam machinatus est ducere non potest
j e. significasti et xxxi q. i. Si quis
vivente et si machinatur in morte
mariti concubine inhonestam j e.
Super eo. Idem secundum Innoc. Sed dicunt
alii quod requiritur quod ipsam cognovit
alias non impediatur j e. super eo et c.
vel. Innoc. et Ber. dicunt quod ma-
chinatio sufficit etiam si carnalis
copula non interveniat nec fidei datio si
habeat intentionem in occidendo maritum
vel uxorem ut de qui cum infid. c.
i in prin. Sed si non habeat intentionem
ut contrahat cum uxore eius occidit
ut puta in bello vel in rixa cum
hac potest in uxorem ut de qui in infid.
c. in fi. Item si propter illum interfi-
ciatur idem ac si occidisset ar. j de sen.
ex. mulieres. et licet ratihabitio in
maleficiis retrotrahatur. Si occidatur
ab alio ea ignorante ratificatio non post
mortem ad hoc ut matrimonium per ea
impediatur secundum Ber. cum eodem de matrimo-
nio contrahendo sit prohibitorum ar. ut
de spon. Cum apud. Rubrica

De coniugio leprosorum

Primus dictum est de impe-
dimento criminis quod consurgit
ex vicio proprie voluntatis. Hic
subiicitur modicum de impedimento quod

consurgit ex vicio carnis ¶ Aliquando
rone cunis prcedit xxxiii q. ii hoc ipm
et i de pe et re. Cum infirmitas in fi.
¶ Et quia leprosi de generali consuetudine
dnt a conuentu hominum separi i e c
i et e. de et cl. Cum dicat et xxxiii
q. ii hoc ipm / Ideo videba'r q sanis
debent a vxoribus separi quod falsum
est i e c i et ii. Immo pnt contrahe
matrimonium si continere non volunt et
inueniunt aliquam eciam sanam que sibi
nubere velit i e c i. ¶ Leprosi tamen
non erunt pfiitum qa eadem de matri-
monio pfitorum est e de spon. cu
apud / Lepra vero superueniens dis-
soluit sponsalia de futuro e de infirmi-
tatibus et i e c vlt. Sz sponsalia de
pnti non dissoluit quia solum p ingres-
sum religionis soluuntur vt dicitur est
e. de sponsalibus ¶ Sponsalia in
et multorum potest dissolui matri-
monium consumatum Immo sanus debet
compelli reddere debitum infirmo cu
in hoc casu nulla exceptionem inueni
qui neminem licet excepta causa for-
nicacionis dimittere vxorem i e c i
no
et ii ¶ Sed vnquid in eodem lecto vel
domo dnt morari. Dicas q non dz
ad lectum cohitum compelli / quia
sufficere dz leproso q suo debito non
fraudet / Sz quasi non compellitur
no
xo
pcise ad morandum vt xxxiii q. v
c ii. Ideo forte non est ne leprosi
nimis improbi efficiantur in acton sui
debiti / Sed si sani non recusarent
sm h bn compellerentur si non omnino,
Immo primo exortandi sunt. et post ea
excommunicandi nisi reddant debitum
i e c i ibi q si mandatum tamen
contempserint vinculo excois astrin-
gas et i e c ii nisi. Nam illud non
potest referri ad continenciam que sua-
deri pt impari coniugiu xxxiii q. i
Integritas et vna sola tamen excipit
duos fornicacionis i e c. ii tu dicas
sm ho. quia monendi sunt vt debitu
reddant q si moniti carnem reste nolu-
erint non cogantur si continenciam seruare
volunt ¶ Si aut seruare nolunt aut
non pnt cogentur vt i e c i nisi et c
ii. Sz nlt nt ppr hoc continenda impat

De coniugio seruorum

Dictum est de impedimento
quod consurgit ex vicio car-
nis seu proprie voluntatis
hic subiciatur de impedimento quod
consurgit ex vicio originis sz de
coniugio seruorum ¶ Serui contrahere possunt
matrimonium eciam si con dicentibus
dnis et inuitis matrimonia contracta
fuerint. nulla ron sunt pp hoc dissol-
uenda. Debita tamen et consueta ser-
uicia non dnt minus propriis dnis ex-
hibi i e c i ¶ Itaque si dns seruum
no
a suo / et vxor debitum eodem tempe-
re exit obediendum / Disting. Aut
contraxit consenciente dno et non con-
tradicente et tunc tenetur primo redde
debitum vxori ar. lxi di. Si sunus
sciente qui tamen dns consensit principale
sumi intelligitur et accessorium con-
cessisse e. de of. dele. praeterea nisi / Aut
domino ignorante vel contradicente tunc
dicat h q vxori prius reddat debitum
cum plxor nullum preiudicium. vel salte
modicum fiat dno pp moram modici
tempis nisi forte dns amplium psone sue
petat seruum suum / Sz innocentius in multis
aliis dicat et melius q non potuit se
obligare in preiudicium prioris obligacionis
/ et quia res transit cum suo onere / primo
obedire dno ar e. de inmunitate ecclesia nisi
timeatur de adulterio. nec nisi dns
maliciose eum impediret / vnde eius
malicie non est indulgendum ff de rei ven-
dicacione et i qui chat. at pp Sequitur
no
¶ Sz quid si dns vellet seruum suum
vendere alicui qui vellet eum ducere ad
extraneas et remotas ptes forte in

Sed tamen dicunt B. et Innoc. quod
talis venditio prohibita est cum non de-
beant separari ar. C. com. vtriusque in
possessorum et l. vni. de fruitate. Sed
tamen principio cogi potest ad vendendum.
Interest enim ne quis re sua male
vtatur inst. de his qui sunt sui vel
al. iur. § pe. et ff. e. Si duo eidem dicit
Innoc. si duo seruorum sui et ancille copu-
lentur quia non dicit ita diuidi quod alter
sibi debitum non possint reddere prima
dicendum ¶ Si vero libera contrahat cum suo
vel liber cum sua seruo contrahunt ante
tenet matrimonium xxix q. ii. Si quis
lib. et c. se. ¶ Sed si credat liber aliam
liberam esse cum qua contrahit nullum est
matrimonium nisi postquam sciuit eam suam
vel eam ancillam consensit liber in suum
verbo vel facto scilicet per carnalem copulam
xxix q. i. Si quis ingenuus et c. Si
femina et i. e. presensit et c. nulla. Er-
ror vero est quadruplex scilicet persone fortune
et qualitatis et de istis dicitur quod C. de
spon. § Error conditionis et iste
est triplex quia est deterioris con-
ditionis aut paris aut melioris.
Error deterioris conditionis impedit
matrimonium contrahendum et dirimit
post contractum vt si liber contrahat
cum ancilla ignoranter vel econuerso
vt in § precedenti. Error paris con-
ditionis non impedit vt si seruus con-
trahat cum ancilla et credat eam liberam
quia sunt in pari conditione xxxii
q. vi. c. i. et ii. et i. de coniuge
significasti ¶ Idem est si sit error
melioris conditionis vt si seruus contrahat
cum libera quam credebat suam esse presumitur
quod potius velit liberam quam suam ar.
C. de minori precauit ¶ Pone quod liber
contraxit cum ancilla ignoranter et dominus
eam manumittat numquid ibi matrimo-
nium vero ignorante tenet manumissione
dicunt B. et Innoc. quod non quia adhuc

cognoscebat eam ex post consensu quia
nullus fuit § adiuc. communis Si mulier
ii et ff. de inoff. l. iii. § Sed non nisi sci-
ter eam cognouit i. e. presensit et c.
vlt. ¶ Item si dominus ancille tamquam
liberam tradat in vxorem ei qui liber
est eo ipso intelligitur ei dedisse li-
bertatem in aut. de nup. § Si vero
ab initio ¶ Quid si liber contrahit ig-
noranter cum ancilla et postea audiuit
eam ancillam et cognouit eam num-
quid est matrimonium. Distinguitur secundum in-
no. et B. Aut iste habet constantiam
seruitutis ex probabili causa et
discreta tunc prediudicat si carnaliter
eam cognoscat si habet ex opone
credunt et reddidit i. e. c. ii. Aut
ex leui et temeraria cui credi non
debet tunc non prediudicat ar. i. de sen. ex.
Inquisitionis et i. e. c. vlt. quia non te-
nere cuilibet referenti ar. xxiii q. iiii
quod maxime et tribulans pro ignoran-
te habendus est C. de condit.
inde l. vlt. et ar. i. de sponsa. imp. dilig.
ar. i. ¶ Sed quid si ipse mouet ei
litem conditionis et ipsa lite penden-
te petit quod reddat ei debitum cum
lite pendente inter suo conuersari non
debeat C. ut lite pen. c. i. et ii. nisi
tenetur reddere debitum Hostiensis dicit idem
quod in questione precedenti Idem dicit
de quolibet impedimento vel consanguini-
tatis vel affinitatis. Sed quod ad pre-
terita sit sine prediudicio vel petere reddere
si non habeat causam probabilem et discre-
tam ¶ Sed si habeat potius sustineat
excommunicationem et erit meritoria C. de
rest. spol. c. literas ¶ liber contraxit
cum ancilla ignoranter et postea sciuit
eam esse ancillam et vult intelligo
mihi esse cum ea si ancilla vult cum
eo remanere dicit Hostiensis quod non est
matrimonium cum illa sed compellitur
cum eo remanere ar. C. de eo qui duxit
in ma. c. i.

De natis ex libero ventre

oposito contrario prout sunt subiectioni
onis. Circa premissa de natis
ex extra libero ventre. Videndum
est ergo qui sunt liberi et cuius
conditionem filius sequatur patris an
matris. et in quibus casibus nati ex
libero ventre in servitutem redeant.
¶ Liberi dicuntur a libertate. libertas est
naturalis facultas eius quod cuique fa-
cere libet. inst. de iure per. § primo. ita pu.
¶ Nam liberi aut nascuntur ut sunt
illi qui nascuntur ex ingenuis. aut
fiunt ut sunt illi qui manumittuntur
inst. de ingenu. § i. ¶ Unde sit
manumissio et unde servitus habuit
originem. et quis possit manumittere
dictum est supra de servis non ordinandis. ¶
Sequitur videre utrum [illegible] ff. [illegible] filius
sequitur conditionem matris si sunt
nati de licito [illegible] matrimonio
sive non. C. de rei vendi. partus
supra de servis non ord. c. vlt. et ff.
de statu ho. lex nature [illegible] et
l. liberi. et quod dicitur quod semper dicit
sequi deteriorem [illegible] xxxii q.
[illegible] liberi expone deteriorem i.
debiliorem. ¶ Quoniam eius femina
deterior est i. infirmior quam vilis
ff. de sta. ho. in [illegible] et C. de libe-
rali causa [illegible]. ¶ Est igitur regula
[illegible] quod filii nati ex libero ventre
liberi esse dicuntur ut j. e. c. vno. et
manumissi ab eadem dicuntur in servitu-
tem redigi tenentur eam illos in
sua illos defendere libertate. j. e. c.
vno in fine. ¶ Et filius liber est
si in tempore conceptus fuit mater eius
non ancilla et tempore partus sit libera
sin tempore conceptus fuit mater libera
et per tempore partus fuit sibi effi-
ciatur ancilla. vel si medio tempore
sit libera et tempore conceptus et partus
sit ancilla [illegible] ratione matris non

90

dicitur obesse inst. de ingenuis § fi.
¶ In quatuor casibus nati ex libero ventre
in servitutem redeunt. ¶ Primus si sacerdos
copulet se ingenue. desto filii erunt
servi ecclesie in cuius ministerio [illegible] xv
q. vlt. cum multe. ¶ Secundus qui ministrat
arma saracenis si capiuntur efficiuntur
servi capientium j. de iudeis et sar. ita
quorundam. ¶ Tertius qui eisdem
vendunt galeas vel naves j. de iud.
ad liberandam. ¶ Quartus si liber homo
permittet se vendi ad precium participandum
et maioritate probat maior xxv an. ubi
ignorans conditionem suam inst. de iure
personarum § ultimo.

De cognatione spirituali

Ostensum est de impedimento pro-
veniente ex defectu originis. hic
subiungitur de impedimento proveniente
ex propinquitate originis scilicet de
cognatione spirituali. Et quia spiritualis
cognatio dirimit et quod carnalis
vel legalis. ¶ Ideo primo de cognatione
spirituali videamus quid sit et in quibus
sacramentis contrahatur. Que sunt eius
species. et quid de matrimonio permittit
separatim et compaternitas spiritualis. ¶
Cognatio spiritualis est propinquitas pro-
veniens ex sacramenti datione vel ad id
detentione utpote sacerdos baptizat
puerum vel episcopus confirmat et tu
eum suscipis vel tenes dum bap-
tizatur vel confirmatur. utrumque vocatur
est enim pater spiritualis j. e. c. vlt.
et c. ne dum li. vj. et xxx q. i.
omnis. ¶ Sed in quibus sacramentis
oritur sed contrahitur hec cognatio
spiritualis olim [illegible]
quod hodie solum contrahit quidem
ad matrimonium impediendum et perpetuo.

contctm dissoluend in bapto et con-
firmacon j. e. nedum li. vi. p kateche-
tismu qui pcedit baptum sacramentu fun-
damentum et ianua cognacio spualis
contrahitur p quam impedit matrimoniu
contrahendu j. e. Contracto ubi dr q
talis ros vero contrahendo matrimonio
impedimentu affrat Ideo nulle
videtur quod afferat ¶ Nam q vere
sit si cu dubiu no consistit tn p re-
lam cognacoe matrimoniu pcta contractu
nune separatur j. e. p cathecismu li.
vi. ¶ Ex dacione vo aliorum sacra-
mentorum cognacio spualis nequaquam
oritur que matrimoniu impediat vel dissol-
vat j. e. omnis q Ex datorum li. vi. et
hm ista intellige xxx q. i. pueniit
et de consec. di. iiij. in catechismo ¶ Co-
gnacionis spualis tres sunt spes ¶
Prima e pternitas que attendi inter
illum qui suscipit et illud quod eum
suscipit sive sit masculus sive femina
et baptisantem ¶ Sa dr fraternitas q
attendit inter susceptum et filios sus-
cipientis vel baptisantis ¶ Tercia dr
compaternitas que attendit inter parentem
carnalem pueri et parentem spualem /
Nam unus compater semper spualis
est pr pueri et alter carnalis unde v-
versus semper erit compater spualis / Alter
carnalis no fallit vera talis. H. Item
j. e. nedum li. vi. Et iste spes impediunt
matrimoniu contrahendu et dirimunt pe-
contractum ut ibi nota / dummodo fiat
compr ante pr. de ista j. dr ¶ Matri-
moniu contrahere pnt adinvicem 06
filij et filie duorum compatrum sive
sint geniti ante compaternitatem sive post
Excepta ia psona p qua ia compaterni-
tas est contracta que no pt contrahere
cum alterio sive filiorum patris spualis
j. e. c. i. et c. Veco et xxx q. iij.
Super quibus et j. e. nedum in pri. li. vi.
¶ Sed vr q si sit consuetudo que
scandalum generet q no deant contrahere
matrimoniu filij nati vel post compa-
nitatem j. e. c. i. in si. et c. Vr co

q rectum et si contraxerint sunt separandi
vt in c. Super eo V. Ex si ita dicit
B. et Innoc. q consuetudo talis habet
locum in matrimonio contrahendo vt ppter
scandalum matrimoniu impediatur quod
alias licitum esset sed no dirimit iam
contractum. nam multa fieri phibentur
facta tn tenent ut de nunc quadmodum
et e. de rescr. ad apliatam ut ppter scan-
dalum mum quod deo auctore in padiso
institutum fuit p errorem dissolui debet
xx. vi. di. deinde et e. de voto q vo-
tum li. vi. Et qui dr q contractum dz
dissolui j. e. Super eo v. q si ita Illud
refert hm Innoc. ad illum casu quo
filius p quem contracta compaternitas con-
trahit vel expone separari ad penitenciam
agendam no aut thorum vel in pre
¶ Cognatio aut spualis pt non
extenditur cu quibus contrahit que sunt
s. e. q cognacionis. Filia enim mea
spualis pt contrahere cu filio filij mei
licet no cu filio meo ar. xxx q. iii. c.
i. et eo contra filia spuali filij mea
vel filij fratris mei vel cu filia fi-
lie mee spualis et sufficit ea sola
racio q prohibitum no invenitur inter
pnt tales e. de spon. Cum aput ¶
Item de filio sacerdotis carnali et
filio epi nunquid potest accipere in uxorem
illam quam pr suus sz sacerdos
baptizavit vel epus confirmavit. dic
q no. ymo si contractum fuit separetur
j. e. c. vlt. et c. nedum li. vi. quia
idem est de suscipiente baptizante
et confirmante et de filius eorum ut ibi
dr ¶ Sz nunquid filius sacerdotis
pt contrahere cu filia illa quam recepit
ad penitenciam vr q no. quia ia e filia
spualis sacerdotis sicut illa quam bap-
tizavit xxx q. i. omnes quos / Sz
no est ita j. e. Quamvis in si. li. vi. quia
no contrahitur tanta affinitas in pnia
sicut in bapto ¶ Item de filio illius
qui mundavit puerum dic q vere est
baptizatus et ideo cognata vel compat

mundas et ideo inditum est ar. i. e. Re-
dum li. vi. ¶ Sed patrem spiritualem et fi-
liam quam levavit de sacro fonte vel
matrem et filium spiritualem matrimonium
esse non potest. et si fuerint coniuncti omnino
separentur xxx q. i. de eo et xxx iii q.
ii. Si quis cum matre. et i. c. re dum
li. vi. et c. tua nos ¶ Sed si duxit
filiam commatris sive sororem sive filie
spiritualis non sunt separandi xxx q. iii. illud
¶ Compaternitatis due sunt species una
directa que scilicet quis levavit filium alicuius
mulieris de sacro fonte vel qui baptizavit
in necessitate ut dictum est d. e. c. quid de
filio si contrahet cum illa matrimonium i. e.
veniens et c. nedum li. vi. et xxx q. i.
c. i. in fi. et quomodo non plures quam unus
vir vel una mulier accedere debeant
ad suscipiendum puerum de baptismo vel
confirmacionem ut de conse. di. iiii. non
plures ¶ Si tamen plures accesserint con-
trahetur spiritualis cognacio inde matri-
monia impediens contrahenda et etiam
post contracta dissolvens i. e. quomodo li.
vi. quamvis ad suscipientes et susceptum
et parentes suscepti i. e. nedum li. vi.
quia illi duo vel tres qui simul leva-
verunt puerum eundem de sacro fonte
sibi invicem contrahere non prohibentur cum
maritus vel uxor non prohibeantur simul
puerum levare xxx q. iiii. c. ult. ¶
no Item si quis levavit puerum proprium
vel baptizavit in necessitate debet ab uxore
separari dic quod sive ignorantie sive ex
malicia hoc fecerint non sunt abinvicem
separandi nec alter alteri debitum subtrahere
debet nisi ad continenciam conservandam possit
induci. quia si ex ignorantia hoc fece-
no rint eos ignorantia excusat ¶ Si ex
malicia non debet premium commodum re-
portare i. e. Si vir et xxx q. i. dum
no de eo et c. ad limina ¶ Sed numquid potest
exigere debitum dicit Ber. quod ille qui
hoc fecit ignoranter potest reddere et exigere
quia non peccavit ¶ Item vero scienter
similiter potest reddere et exigere quia in hoc casu
non invenimus prohibitum nec prohibemus
xxx i. q. i. quod si dormierit, dicas quod exigere

non potest sed reddere tenetur cum maliciose hoc
fecerit ar. i. de eo qui cognovit c. i. in fi. in
necessitate filium baptizavit quia tunc necessitas
eum excusat xxx q. i. ad limina ¶
Alia dicitur indirecta que unus coniugum priusquam
sit una caro effecti filium alienum suscepit
de sacro fonte ¶ In hoc casu ambo pa-
rentes infantis compatres efficiuntur
etiam alter coniugum qui non suscepit quia
coniuges censentur sibi ambo. Et inter istos
compaternitas impedit matrimonium et dirimit
post contractum i. e. martinus et c. nedum li. vi.
et xxx q. iiii. Dispensatum et c. Si quis
ex uno. et in hoc casu non possit quis
habere duas commatres ¶ Item quomodo possit
habere duas commatres. distinguitur utrum — duas comma-tres
commaternitas precessit matrimonium vel
carnalem copulam licet esset sponsa
de presenti licite possit habere istas duas
commatres in uxores. ubi secunda prima et
secunda facte sunt commatres postea matrimonium
contraxit cum prima ea mortua potest con-
trahere cum secunda. licet cognoverit primam post
compaternitatem contractam. Secus tamen non ante
Et hec est racio quia per commixtionem carnis
subsequentem non transit compaternitas ad
uxorem sponsi precedentem xxx q. iiii.
¶ Post uxoris etc. et c. quam spiritualem.
Si vero post matrimonium sequatur commater-
nitas distinguitur. Aut uxor tua prius
fuit ante carnalem cognitam suscepit
filium alterius. Illa tunc filius suscepit
efficitur tibi commater propter uxoris tue
Ideo mortua uxore tua non potes illam
habere in uxorem. Et eandem compaternitatem
dicas acquiri uxori per maritum i. e. mar-
tinus et xxx q. iiii. Dispensatum et c. Si
quis vero. Item uni mulieri vel cuius
mea natum fonte levavit hec mea
commater fit mea non vero uxor. Aut filium
uxoris tue quem de alio viro generavit
Aliqua mulier de sacro fonte levavit
vel in confirmacione tenuit coram episcopo
illa mulier est commater uxoris tue
et non tua nec distinguas utrum cognos-
ceris uxorem tuam vel non quia tibi
non fuit commaternitas acquisita nam
in casu isto passionis non coitat tibi

Nota

sicut accidit s'aliq̃ qui suscepit filiu alti'
xxx q iiij. Si quis vnus. et ſ e mater
vñ v' Ambos compatres fuit actio pas
sio in q'm. Idem est si filius tuus que
genuisti ex alia muliere ab vxore sus
ceptus no est accepta comp'munis
Vxori tue Ideo in tali casu et predicti
posset quis h're duas comatres in vxores
vel ecōtra duos cōpatres in maritos
vnd v'sus Si ipsa mea nata n' est
ex me fonte leuauit habeat post fa-
ta mee no inde vetabor habere.
Nota ergo b'intes personas per quas impe-
ditur et dirimit' matrimoniu post con-
tractu n' istas contrahitur cognatio sp'i-
tualis s3 int' baptizatu et suscipie-
tem et vxorem carnalem cognitam
ante susceptam vel suscipientes
si sunt plures et baptizante vel con-
firmatem matrimoniu impedi'
Item int' baptizatum et filios bap-
tizantis suscipientis vel c'firmantis
Item int' parentes suscepti et suscipientes
vel suscipientes vel baptizante si no
sit sacerdos h'et probatur ſ e nos dum
et c. c'trahens li. vi. Item in bapt'o
vel in confirmatione no p't aliud suscipe
in filiolum ipse qui no est baptizatus
vel c'firmatus de con. di. iiij. In bap-
tismate Item prohibitum est abba-
tibus et monachis de baptismo suscipe
filios et comatres h're xvj q i placuit
et de con di iiij no licet et c. mo-
nachi et idem intelligo de canonicis
et aliis religiosis ar. C. de post. expte

De cognatione legali

Expeditum e' de cognatione sp'uali. Sed quia cognatio legalis
p'tim participat cu sp'uali et p'tim cu carnali ideo primo
subiicit' de legali q'm de carnali.
Unde videndu est quid sit quot sunt
eius species q'i et qua impediat ma-
trimoniu c'trahendum et dissoluat c'-
tractum. Cognatio legalis est quedam
proximitas que puenit p adoptionem
Et adoptio est extranee persone
in filiu vel nepotem vel deinceps
assumptio licita vel sic Adoptio est
legitimus actus per quem qui filius no
est pro filio habetur vel nepote seu
nepte Species adoptionis sunt due vna
arrogatio alia adoptio simplex
Arrogatio fit auctoritate principis et de
eo qui est sui iuris a qui no h'et pre'
vel si h't emancipatus est et transit
i' p'tatem arrogantis. Adoptio sim'
est que fit imperio magistratus et de eo
qui est in p'tate patris et no transit
in p'tatem adoptantis ff de adop. l.
ij et l. si p't inst. de adop. § i et
iij et § s3 hodie. Vn' v' Arrogo
qui suus est et est nec esse michi
Natus adopto suu n' pris de'st esse
Adoptare p't persona qui generare p't
quia qui generare no p't ut spado nec
frigiditas no p't adoptare ff de ad-
op. l. ij § Illud Item minor xx
annis adoptare no p't nisi iusta causa
interueniente ff de adop. Si p't c'sulē
Item n' mulier nisi a principe c'cedat'
in sollatiu filioru amissoru C de ad-
op. mulierem. Adoptari p't quilibz
tam masculus q'm femina dummodo
sit minoris etatis q'm adoptans
Ita q3 filius eius natalis esse possit
ff de adop. adoptio Oritur aut'
ex adoptione triplex cognatio Vn'
est legalis superioris linee descendtu
adoptati filij ad patrem adoptante
et eius h'ot semp' p'hibz matrimoniu
etia post emancipatione ff de ri. nup.
quin etia Alia e' int' adoptante
et vxorem adoptati et int' adopta-
tum et vxore adoptantis q'm si-
fini'ta etia adoptione contrahe non
p'nt ff de ri nupt. Nam adoptaus
et de inst de nupt. § i ij et iij
Tercia e' int' adoptatu et filios ad-
optantis h' dissoluit' p emancipatione
vel p morte ni impedit matrio'
du durat ſ e c vno et xxx q. iij
Ita diligere h' sit ea si'm iniost

No

et h' in filio arrogato qui transit
in ptatem adoptantis non aut in
adoptato qui non transit in ptatem adop-
tantis quia adoptiva licite contrahit
admvicem quia pfectum et inventum
¶ Item adoptivus licite contrahit cum
filiis illius arrogantis cum non sint
in eius ptate ¶ Alii dicunt idem
in adoptivo et arrogato scilicet quod non pt
copulari filie adoptantis adoptato
quia licet non transeat in ptatem adop-
tantis acquirit tamen quedam iura que
dissolvuntur per emancipationem C. de adopt.
l. plt. § ult. nam et hoc idem vi p
dici j. e. c. vno que indistincte loquitur
de adoptione non distinguendo inter
arrogatum et adoptatum ¶ Quid si
adoptivus durante adoptione contrahat
cum licita dicunt quidam quod non dissolvit
matrimonium cum istud impedimentum sit
tpale hoc dicit quod non est verum quia ho-
die non possum contrahere cum cognata
fratris mortuo viro eius postea
¶ Simile est hic

De Consangui-nitate et affinitate rubrica

Visum est de cognatione spiritua-
li et legali / nunc videndum
est de cognatione carnali scilicet
de consanguinitate et affini-
tate ¶ Sed quia affinitas quoque
supervenit post matrimonium contractum / ideo
ut ordatum quid iuris sit in 1o casu su-
biciatur Rubrica de eo qui cognovit
consanguineam uxoris sue ¶ Sed ut sciatur
quid sit faciendum cum aliquis cogno-
vit consanguineam uxoris sue / vel cum
uxor fuit cognita a consanguineo viri
sui / distingue Aut cognovit consangui-
neam uxoris antequam cum uxore contra-
heret aut post matrimonium contractum / Si
ante matrimonium cognovit consanguineam
uxoris distingue aut pt probari aut
non / Si pt probari tunc per testes duos
admissos ex quo matrimonium est contractum
quia unus ante non sufficit ut dictum est
s. de sponsa. c. xij. Si supervenit ¶ Ita
si posset probari debent abinvicem separari

j. e. de illo et c. Ex literis. Si vero probari
non pt distinguimus Aut tunc quis in foro
contentioso verba licet ecclesia matrimonium pub-
lice contractum approbare et ipsum compellere
ad remanendum cum ea j. e. Litteras illa
quia illa non iudicat de occultis xxx.
ij. de Tua nos. licet vir confiteatur
carnalem copulam matrimonium precessisse
et aliqua pro viciniam hoc dicat quia
multi interesse contra matrimonium col-
ludent et ad confessionem incestus fa-
cile resiliunt si credent per hoc per
iudicem ecclesie matrimonium separandum
nec rumor vicinie est adeo validus nisi
accedant venerabiles probaciones quod possit
contractum matrimonium irritare j. e. Super eo
¶ Sed si est fama publica et ambo
confitentur bone fame et confessioni statur
xxx v. q. vj. Si duo quia aliud est fa-
ma et aliud rumor ¶ Sed in foro anime
debet abstinere penitus ab utroque j. e.
Veniens ij. et si uxor sciat illud impe-
dimentum similiter inducat ad continentiam
observandum ar. j. e. Ex literis ¶ Si vero
uxor ignorat et vir per excitationem de-
bitum reddere compellatur sustineat ex-
cationem potius quam veniat contra conscientiam
et erit meritoria j. de sen. ex. Inqui-
sitionis et c. de rest. spol. Litteras / Idem
dicendum est si contraxit tunc per verba de futuro
et post cognovit consanguineam sponse quam
sponsam quia affinitas superveniens sol-
vit sponsalia de futuro j. e. Veniens 1.
et c. Ex literis et j. t. pe. c. ij. potest
aut ignoranti dicere impedimentum Soror
vel frater tibi non displiceat non possum
te cognoscere vel debitum reddere quia
habeo gravem infirmitatem scilicet spiritualem
et dicit Ray. quod illud possumus quod
sine peccato possumus xxxij q. ij. Sanat
Quomodo et sic vivant sicut frater et soror
ar. j. de frigid. Consultationi vel se
transferat ad partes alienas / Si alter
quod sic vivant volunt consentire ¶
Si aut post matrimonium contractum cogno-
verit consanguineam uxoris per affinitatem
supervenientem non debet matrimonium separari

nota

i. e. discretionem ¶ Sed prout potestate petendi debitum preualet, sic exactus reddere tenetur. et ad hoc potest compelli in e. t. i. et t. ple. et ult. et adde quod dicitur s. de qui cum ¶ Sed in quo dico tunc peccavit tunc cum sic petit debitum quamdiu scit ipsum a consanguinea non abstinere arg. i. e. de his ¶ Nota quod incestuosus mortua uxore matrimonium contrahere non debet in e. t. i. et xxx. q. iii. di. quis vidua, tamen si contraxerit tenet. sed non debet reddere debitum nisi ab ea fuit requisitus in e. transmisse nisi ab ecclesia qua erat incestus tunc fuit dispensatum. Dicit eciam innocencius quod dispensacio necessaria est. ubicumque aliquid sit contra ius sive sint clerici sive laici dispensatur tunc in membris quia alias sine peto contrahere non possent xxx q. i. in adolescencia.

De frigidis et maleficiatis et impotencia coeundi dictum est

Dictum est supra de cognatione spirituali et legali, nunc sequitur de carnali que consistit in consanguinitate et affinitate. Unde videndum est quid sit consanguinitas et unde dicatur. ¶ quid sit linea consanguinitatis. et quot sunt linee. quid sit gradus. et quot gradus computantur. et hoc totum in arbore patebit et usque ad quem gradum matrimonium prohibeatur. ¶ Consanguinitas est attinencia unius persone ad aliam proveniens ex eo quod una illarum descendit ab alia vel ambe ex eadem vel sic ¶ Consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendencium carnali propagacione contractum ¶ Stipitem voco illam personam a qua alii originem extraxerunt ¶ Sicut adam fuit stipes caym et abel et filiorum qui processerunt ¶ Dicitur autem consanguinitas a con et sanguine quasi eorum sanguinem habentes vel de uno sanguine procedentes ¶ Linea est ordinata collectio personarum consanguinitate iunctarum diversos gradus continens ab eodem stipite descendencium ab unitate stipitis servens ¶ Ordinata collectio personarum dicitur quia plures sunt persone in qualibet linea ¶ Consanguinitate coniunctarum ideo dicitur quia omnes persone unius linee sunt consanguinee inter se ¶ diversos gradus ideo dicitur continens est quod consanguinitas proveniat ex stipite communi ¶ Linee vero sunt tres scilicet ascendencium. descendencium transversalium sive collateralium ¶ Prima est ascendencium a quibus originem traxit unusquisque sicut pater et mater. et avus et avia proavus et proavia abavus et abavia ¶ Secunda est descendencium qui duxerunt originem ab ipso sicut filius et filia. nepos et neptis pronepos et proneptis abnepos et abneptis ¶ Tercia est transversalium sive collateralium i. a latere venientium a quibus non duximus originem nec ipsi a nobis, ut frater et soror. filii filii duorum fratrum qui dicuntur fratres patrueles. vel filii duarum sororum qui dicuntur fratres consobrini eorum filii et eorum nepotes hec probantur xxxv q. v. c. ult. ¶ Sed due linee descendentes ab una persona una faciunt lineam transversalem utpote filii duorum fratrum attinent sibi linea transversali et quilibet eorum descendit recta linea ab avo eorum qui fuit quasi stipes a quo traxerunt originem et sic de ceteris descendentibus ¶ Gradus est quedam habitudo sive distancia personarum ad invicem facta collacione ad quem parentem qua cognoscitur quota generacionis distancia due persone differunt inter se ¶ Dicuntur autem gradus ad similitudinem scalarum locorumque proclivium quos ingredimur ut de proximo in remociorem transeamus ff. de gradibus l. Iurisconsultus ¶ Gradus ¶ Premissis istis ad declarandum gradum attinencie quot inveniantur hoc quod in arbore inclusum patent

Ideo videndum quare fuit inventa ¶
Secundo qualiter constituatur ¶ Tercio
legantur regule tam canonice quam
legales et quare huiusmodi secundum leges
et canones inveniantur ¶ Quarto
de quibusdam dubitacionibus subicie-
tur sic quaternarius numerus tenetur ¶
Arbor ideo fuit inventa et depic-
ta quia vitas magis occulata
fide quam per aures animi instruuntur
inst. de gradibus agn. et agnatorum
et cognatorum Sequuntur invitant animum
dimissa per aures quam que sunt oculis
subiecta fidelibus et que ipse sibi
tradit spectator huiusmodi arboris pic-
tura est autentica xxx v. q. v. ad
sedem inita finem etc.

ab ab
avus avia
iiii iiii

iiii
patruus
proamita

iiii
proavunculus
promatertera

iii iii
pro pro
avus avia

iiii
Sororum(?)
filius et
filia

iii
patruus
magnus
amita
magna

iii
avunculus
magnus
matertera
magna

iiii
Sororum(?)
filius et
filia

ii ii
avus avia

iii
Prior so-
brinus prior
sobrina

ii
patruus
amita

i i
pater mater

ii
avunculus
matertera

iii
prior so-
brinus prior
sobrina

iiii
nepos
nepos

iiii
nepos
nepos

iiii
Sororum
filius
filia

patruelis
frater amita
Soror patruelis
et ami-
ta

i
frater

i
Soror

iii
Consobri-
nus consob-
rina

iiii
Sororum
filius
filia

iiii
nepos
proneptis

iiii
nepos
et neptis

iiii
Sororum
filius
filia

ii
fratris
filius
filia

ii
Sororis fi-
lius filia

iii
Sororum
filius
filia

iiii
nepos
neptis

i i
filius filia

iiii
Sororum
nepos et
neptis

iii
fratris
nepos
neptis

iii
Sororis
nepos
neptis

iiii
nepos
et neptis

ii ii
nepos nep-
tis

iiii
filius pro
nepos
pronepos

iiii
Sororis
pronepos
pronepos

iii iii
pro pro
nepos nep-
tis

iiii iiii
ab ab
nepos nep-
tis

Sexcio genita est Margare-
tha et distat a patre vi° et sic gra-
dus iam consanguinitatem petri ide-
o eciam vi° distat a Martino a Joha-
ne Stanislao et Bartholomeo etc.

Arbor ista sic componitur quia in medio
arboris debet poni quedam tellula que
dicatur truncus xxxv q v ferenc. Hec tellu-
la debet esse vacua quia ibi est quod-
dam caput sui nomine et truncus diu-
sorum respectu diuisa debet habere noia et
sic vno noie non potuit designari. vnde
omnia nomina que respectu diuisorum ipse
truncus signat in vna tellula poni
potuit. Sed gratia exempli vocetur Joa-
chim. ¶ Nota quod omnes persone que sunt
in linea ascendenti habent fratrem et soro-
rem a dextris et a sinistris. vbi gra-
Pater habet fratrem patruum et sororem amitam
Mater habet fratrem auunculum et sororem mat-
teram et sic de aliis superioribus. ¶
Et omnes persone que sunt in arbore at-
tinent Joachim scilicet trunco ¶ Sed non omnes
sunt consanguinei inter se. ymmo illi qui sunt
in dextra parte arboris non attinent illis
qui sunt in sinistra. quia ex vna parte
est consanguinitas Joachim ex parte patris
et ex alia ex parte matris ¶ Est autem ex-
ceptio tamen in duabus lineis collateralibus
Joachim in quibus est frater Joachim et
eius successio et soror Joachim et eius
successio ¶ Item omnia nomina posita
in ascendenti et descendenti linea dicuntur
respectiue ad Joachim. et similiter in transuer-
salibus omnia capita transuersalium linearum
dicuntur respectu Joachim ¶ Successio vero ipsorum
capitum Exceptio est in duabus lineis
ex vtraque parte vt supra ¶ In sinistra parte pa-
truus dicitur Joachim et inde sequitur frater
patruelis qui dicitur respectu Joachim et dicitur
diei iuxta predictam regulam respectu patris
Joachim. Et propior sobrinus qui est filius pa-
trui magni et dicitur respectu Joachim ¶ Item
duabus lineis in dextra parte Amitinus
Consobrinus. Amitinus magnus. et propior
sobrinus qui dicitur respectu Joachim. describas
secundo arborem procedendo sursum post li-
neam ascendentem quatuor tellulas gu-
netem ¶ In quarum prima ponuntur no
pater et mater et cetera. similiter descendendo
vt dictum est et cetera per lineas ¶ Et nota
quod non ponuntur in arbore tota consanguinitas
trunci Nam truncus habet quatuor auos
scilicet auum et auiam paternos et auum et auiam
maternos viij proauos et xvj abauos. ¶ Et
licet hodie tot gradus sint distincti tamen durat
consanguinitas vltra hos gradus. igitur cum
lex ratio non potest iura naturalia tollere instituta
de legibus agnatorum in fine. non obstat xxxv q v
ad sedem ita fi vbi dicitur quod vltra
hos gradus non est consanguinitas intellige
quantum ad matrimonium impediendum. tamen
si aliquis in quinto gradu cognoscat con-
sanguineam suam. non committit incest-
tum. quia potius a constitutione hominum
quam a natura dicitur quemquam committere incestum
quantum ad matrimonium sunt artati
gradus. non quantum ad successionem. quia
vsque ad x gradum legalem fit successio
xxxv q v ad sedem tamen excepto in eis
quam patris et de legibus Gothorum. vnde consangu-
initas et auunculi ibi posita cessante non
tamen succedunt inter eos de propagine co-
gnationis debetur xxxv q iij et cetera.
¶ Item nota quod auus et auia non no
sunt vir et vxor sicut pater et mater. quia
sequeretur quod pater et mater essent frater et
soror in dictis auo et auia coniuges
fuisse. puta auus genuit patrem ex alia
et alia genuit matrem ex alio et sic de
aliis ascendentibus et quod sufficiat medie-
tas arboris in dextra traditur vt stant
in modum vexilli ¶ Sed alia medietas
sunt apposita ad decorem vel vt eciam
continentur nomina consanguinitatis ex vtraque parte
Nota quatuor regulas ¶ Prima talis
est persona addita persone precedentis propaga-
tionis gradum afficiat. et hec regula tamen
locum habet in linea ascendenti et descen-
denti ¶ Secunda quotquot sunt persone
de quibus queritur computatis ambe-
dis vna minus tot sunt gradus vnde quod
quant quarta persona dicitur ibi tercium esse
gradum inter coniunctos ¶ Si sunt quinque
dic quartum esse gradum. vt semper vna
persona subducatur. quia truncus non computatur
xxxv q v et cetera ¶ Et hec regula habet tamen locum
in hiis personis quarum vna descendit ab
alia vt in linea ascendenti et descenden-
ti ¶ Tercia regula hec est Si persone
de quibus queritur non descendunt vna
ab alia sed collateraliter descendunt a communi
stipite et sunt in linea equali quoto
gradu quelibet istarum distat a communi
stipite toto gradu distant inter se xxx
v q v et cetera et vlt ¶ Quarta est talis

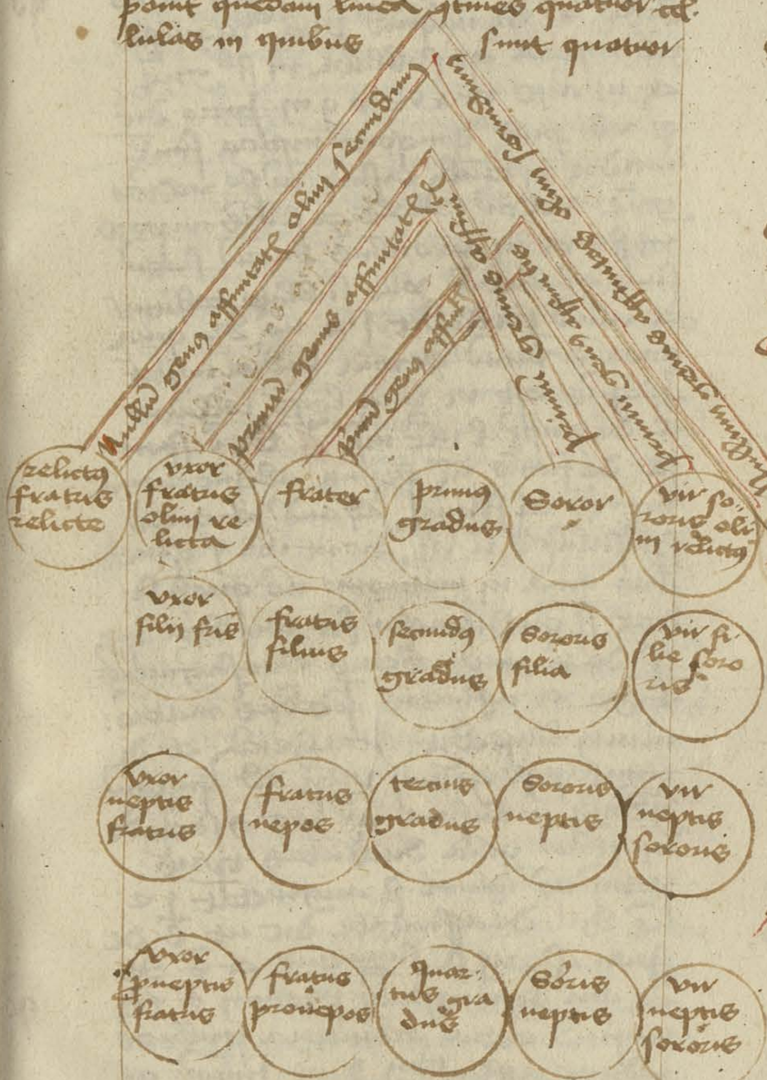
Si psone de quibus querit non descen-
dunt una ab altera sed collateraliter a com-
muni stipite procedant et sunt in linea in-
equali. quoto gradu distat persona
remotior ab ipso trunco toto gradu
distant inter se. ut semper computatio
fiat ab eo qui magis remotus ab
ipso trunco ad ipsum truncum. et quoto
gradu quis distat a stipite et a quoli-
bet alio per aliam lineam descendente. i. e.
c. dilecto et c. ult. ¶ Nunc assigne-
mus computationem graduum. tam
canonicam quam legalem. Nam in linea
ascendenti et descendenti inveniuntur
gradus tam canonici quam legales
iuxta hanc regulam communem quod que-
libet persona addita superiori vel infe-
riori gradum addit xxxv. q. v. ad
sedem. Sed Joachim non facit gra-
dum sed est truncus et est pater in li-
nea descendenti et filius distat primo
gradu a trunco nepos secundo sic usque
ad abnepotem qui distat quarto
Similiter in superiori linea pater distat
primo gradu a trunco avus secundo
proavus tercio et abavus quarto ¶
Et nota quod gradus legales designan-
tur nigris punctis in inferiori parte
cuiuslibet cellule. Canonici vero rubeis in
superiori parte ad designandum excellen-
tiam canonice sanctionis ad legalem.
In linea transversali aliter computatur secundum
leges et aliter secundum canones ¶ Secundum
leges computatur secundum hanc regulam quot
persone inveniuntur hinc inde a communi parente
vel stipite descendentes preter ipsum sti-
pitem toto gradu distant ultime persone
de quarum distantia queritur ut g. ¶ Si
una persona de qua queritur distat a com-
muni parente per gradus quatuor et alia per du-
os omnes ille persone a communi parente sunt
vi ergo remoto communi parente remanent
vi persone toto gradu distant inter se
scilicet vi et sic non duplicantur transver-
sales secundum leges sed secundum canones dupli-
cantur ut infra dicam ¶ Ratio est quia
hereditates nequeunt deferri nisi de una
persona ad aliam. Ideo curavit secularis
imperator in singulis personis singulos facere
gradus. quia vero nuptie sine duabus non
valet fieri personis Ideo facit canones duas
in uno gradu constituere personas xxxv
q. v. ad sedem circa prin. ¶ Canonicam
computationem in linea transversali facias
per istam regulam / quoto gradu quis dis-
tat ab aliquo superiori. eodem distat a quo-
libet descendenti ab eo per aliam lineam
usque ad lineam equalitatis. postea
per unio personarum gradus apponit. i. e.
c. dilecto et c. ult. ¶ Incipiamus
ergo secundum predictam regulam a superiori cel-
lula scilicet ab abavo qui distat a trunco
iiii° gradu / ergo propatruus qui descen-
dit ab abavo per aliam lineam Similiter
quarto gradu propatrui filius et sic de
aliis quod sic probo ¶ Propatruus
et abavus sunt duo fratres / ergo
sunt in primo gradu xxxv q. v. ad
sedem et c. ult. ergo avus filius
avi distat secundo gradu a propatruo
pater tercio et truncus iiii° ¶ Similiter ne-
pos propatrui distat quarto gradu a
trunco / probatio filius propatrui et avus
sunt duo nepotes ergo in secundo gradu quod
sunt duorum fratrum filii qui fratres
sunt in primo gradu / ergo pater distat
a filio propatrui tercio gradu quia sunt
duorum fratrum filii qui fratres sunt in primo
gradu ergo pater distat a filio propatrui
tercio gradu / quia sunt duorum fratrum fi-
lii qui fratres sunt in secundo gradu / ergo pater
distat a filio propatrui tercio gradu et
truncus quarto / Similiter nepos propatrui
et pater sunt duo pronepotes ergo sunt
in tercio gradu quia sunt filii duorum
nepotum qui sunt in secundo. ergo truncus
distat quarto / Similiter pronepos pro-
patrui est in quarto cum trunco et
in linea equalitatis que continet
omnes personas equaliter cum eo descen-
dentes probatio / Pronepos propatrui
et truncus sunt abnepotes abavi
ergo sunt in quarto gradu quia sunt
filii duorum pronepotum qui sunt
in tercio gradu ¶ Item attende ad
patruum ipse distat a trunco tercio
gradu. ergo patruus magnus qui
descendit ab eo per aliam lineam

Similiter distat tertio frater prior sobrinus tertio
et filius eius secundum in tertio et in linea
equali deinde de unius personarum addicione
gradus et in persone illa prout procedi-
tur ut supra habetur iuxta xxxv q. v. ad
sedem et c. vel ¶ Nam gradus com-
putandi sunt et distinguendi propriis
nominibus vel comparationibus mediis
nominando personas incepta computatione
a stipite i. a parentibus vel germanis
s. fratribus ut e. tit. et c. de testi-
bus et c. licet ¶ Pone quod alique
nota persone attineant sibi ex una parte in
secundo vel in tertio gradu, ex alia vero in quinto
numquid poterunt contrahere dicendum
quod sic quia semper standum est remociori
persone in consanguinitate ut e. t. ult. quia
sicut olim consanguinitas omnis terminabatur
in septimo gradu xxxv q. v. ad se-
dem ¶ Ita hodie terminatur in quarto
saltem quo ad prohibitionem copule con-
iugalis ut e. non debet. et consanguinitas
ex sui natura non est impedimentum ma-
trimonii, sed sola constitutio impedit xxxv
q. v. Item igitur ¶ Item quid si aliqui
contraxerint in quinto gradu quod adhuc
erat prohibitum, postea ecclesia statuit quod
in quinto gradu licite possit contrahi ma-
trimonium ut e. non debet, numquid tenet
matrimonium dic quod non quia constitutio non
trahitur ad preterita nisi hoc tibi dicatur
ut de const. c. ult. ¶ Sed si fuerint post
constitutionem publicatam simul scienter hoc
ipso intelliguntur matrimonium ratificasse
ut de quibus [illegible] et c. de spon-
salibus [illegible] de infantibus libro vi dic ut
ut de eo qui duxit in matrimonium quam ad
notaciam ¶ Si vis pater constituere
arborem in manu singulos digitos
tuos distinctos per quatuor articulos
et vide in quoto gradu aliqui
distent [illegible] articulos duorum colla-
teralium et superiorem partem medii digiti
habeas pro stipite sine communi parte et
procede per regulam positam ut e. c.
canonicam ¶ Et nota quod qui
equaliter descendunt ut duo fratres
vel filii duorum fratrum dicuntur esse

in gradu ¶ Sed qui inequaliter descen-
dunt ut avunculus et nepos distant
gradu ¶ Sequitur videre de qui-
busdam dubitationibus et sciendum
est quod non valet hec argumentatio patruus et
nepos sunt consanguinei patruus
potest ducere filiam tertii quia sunt
in quinto gradu non tamen tertius potest
ducere filiam patrui quia est sibi
in quarto gradu ¶ Sed hoc ideo est
quia filius tertii adiicit gradum
respectu tertii sit sub linea equali
Sed filia patrui non adiicit gradum
respectu tertii cum sit in linea sup-
inequali ¶ Item licet patruus
et eius pronepos in eodem gradu at-
tineant tertio maior tamen consanguini-
tas est inter tertium et patruum quam
inter tertium et pronepotem patrui ut
e. quod dilectio ¶ Item queritur quare ter-
tius cum ab avo distet quarto gradu et non
distet a filio suo sed patruus quinto cum
persona adiiciat addita persone patrui
ut copula adiiciat gradum ad hoc
dic quod [illegible] rationem reddita debent
distare quinto secundum [illegible] alii vero dicunt
distare tertio scilicet quia est in eodem gradu
cum patruo qui distat tertio ¶ Ideo propter
repugnantiam electa fuit media via
scilicet ut distare quarto ¶ Item cum
patruus et patruelis sint in eodem gradu
vero quod quoto gradu patruus distat a
tertio eodem gradu debeat distare
patruelis et econverso ¶ Ideo quod illi dicunt
esse in eodem gradu respectu communis pa-
rentis scilicet avi a quo descendunt equa-
liter non respectu tertii immo tertius uno gra-
du plus distat patruelis quam patruus ¶
¶ Item quid quantum protenditur affinitas
vel consanguinitas in linea ascendenti
et descendenti, dicunt quidam quod non
excedunt quartum gradum ut e. non debet
Alii dicunt et melius quod in infinitum
ar. ff. de ritu nuptiarum nuptie et xxx
v. q. iii per totum et duobus capitulis
sequentibus De affinitate

Sequitur videre de parte
tertia scilicet de affinitate

Unde videndum quid sit affinitas et
postea de arbore ¶ Affinitas est proximitas
personarum ex carnali commixtione, sed deo
dicitur quia contrahitur tamen per licitum quam per
fornicarium coitum xxxv. q. iii. nec eam.
et extra de eo qui cognovit consanguineam uxoris sue et
sercicum et c. tue fraternitatis. ¶ Arbor affinita-
tis componitur sic. Nam in medio arboris
ponitur quedam linea continens quatuor cel-
lulas in quibus sunt quatuor

gradus sine nominibus personarum. et ideo
ponuntur in medio ut ondatur gradus
affinitatis in utroque latere computandi
¶ Item in utroque latere istius linee
ponitur una linea consanguinitatis con-
tinens sic quatuor cellulas quod sit
duplex de causa ¶ Prima ut ondatur
quod omnis affinitas trahit ortum a con-
sanguinitate ¶ Secunda ut ondatur gradus
affinitatis esse computandos ex parte
consanguinitatis tamen et non apponis copu-
lacionis ¶ Item quia tamen per mares
quam per feminas contrahitur affinitas. ideo
ex una parte describitur linea continens
fratrem cum sua successione usque ad prone-
potem, et ex alia parte linea continens
sororem cum sua successione usque ad
quartum gradum ¶ Iuxta lineam
fratris ponitur alia linea continens similiter
quatuor cellulas in quarum prima ponitur
uxor fratris ¶ In secunda uxor filii fratris
¶ In tercia uxor nepotis fratris ¶ In quarta
uxor pronepotis fratris. et sicut appellan-
tur uxores olim appellabantur relicte
ad designandum quod post istam copulam de-
beat contrahi hoc genus affinitatis
¶ Item iuxta lineam sororis ponitur
alia linea continens quatuor cellulas.
¶ In quarum prima ponitur vir sororis.
¶ In secunda vir filie sororis. ¶ In tercia
vir neptis sororis. ¶ In quarta vir pro-
neptis sororis. et sic quelibet istarum line-
arum quarum quelibet continet quatuor cellu-
las ad ondendum quod prohibicio non exten-
ditur ultra quartum gradum consan-
guinitatis vel affinitatis. id est non
de qua prohibito ¶ Item in utraque
parte ponitur una auricula ad deco-
rem ¶ Doctrina huius arboris nota
quatuor regulas ¶ Prima talis est. quod omnes
consanguinei uxoris per carnalem copulam
efficiuntur affines viri et econverso omnes con-
sanguinei viri efficiuntur affines uxoris.
et in eisdem gradibus affinitatis in quibus
gradibus consanguinitatis attinet alteri.
Unde ego et soror uxoris mee in uno
et primo gradu erimus. filius vero eius
in secundo gradu erit a me. neptis vero tercio
et sic de aliis xxxv. q. v. porro ¶ Item
nec cognatos viri. et cognatos uxoris
nulla prorsus affinitas est contracta per
quam matrimonium debeat impediri. ymmo
possunt ut quidam dicunt vir et mulier et filius filia. vel
duo fratres duas sorores ~~...~~ id est quod
supra dictum est ¶ Secunda est talis quoto
gradu consanguinitatis distat quis a
consanguineo suo vel consanguinea toto
gradu distat ab eius marito vel
uxore ipsius xxxv. q. iii. de prima
et c. et le c. i. ¶ Tercia talis est
persona addita per carnalem copulam
persone

mutat genus et non gradum, sed genus
consanguinitatis in genus affinitatis
xxxv q iii c quod dicitur et c. sequenti
¶ Generatio talis est persona addita
persone per carnis propagationem mutat gradum
et non genus xxxv q v. porro iste due
regule ultime in uno versiculo continentur
[illegible] Affinitatis mutat genus sed generatio gradum
¶ Et vis scire primum genus affinitatis
secundum regulas predictas adde per carnis
copulam aliquem de tua consanguinitate
aliquam personam, et illa persona affinis
erit omnibus consanguineis viri sui in
primo genere affinitatis et hec tunc habet
prohibitionem. Unde mortuo viro illius
mulieris puta sic tuo illa non poterit
contrahere cum aliquo de consanguinitate sui viri
usque ad iiii gradum, id est non dicit quod
et dicit ut dictum est supra et c. pone
quod et c. sequenti ¶ Sed quia secundum genus
et tertium affinitatis est revocatum et
prohibitio sobolis suscepte ex secundis
nuptiis, id est non dicit ¶ Secundum
genus sic habetur adde personam per
carnis copulam primo generi hoc modo
uxor fratris mei est michi in primo genere
affinitatis, mortuo fratre meo adde illi
alium virum ille erit michi in secundo
genere affinitatis et ille secundum antiqua
iura non poterat mortua illa acci-
pere aliquam de consanguinitate porcius mariti
usque ad quartum gradum, de hoc habetur
xxxv q iii de prohibitione, sed hodie non
prohibetur contrahere, id est non dicit // Ter-
tium sic habetur adde personam per carnis
copulam secundo generi ut quod tuus frater
maritus relicte fratris tui mortua illa
relicta mariti eius qui erat tibi in
secundo genere affinitatis accepit aliam
illa est tibi in tertio genere et illa olim
mortuo viro suo non poterat copulari
alicui de consanguinitate tua tu illa
essent tibi et consanguineis fratris tui
in tertio genere usque ad quartum gradum
xxxv q iii. porro ¶ primum genus
tunc contrahitur ex una parte secundum et
tertium quandoque ex una ut dictum est
quandoque ex duabus ut in uxoribus
duorum fratrum qui sunt in secundo

ex utraque parte ¶ De sobole suscepta
ex secundis nuptiis sic intellige frater
meus est vir [illegible] eo mortuo relicta eius
contraxit tecum secundo soboles ex illis secundis
nuptiis nata non poterat olim copulari
alicui de consanguinitate prioris mariti propter
publice honestatis iustitiam, que sub-
lata est hodie secundum istam intellectionem id est non
dicit ¶ Sed inquid publice honestatis
iustitia est sublata in secundo genere
et in aliis ut xxxv q iii. porro dicit
quod ubi publice honestatis iustitia simul
incidit in eundem casum cum secundo vel tertio
genere vel cum sobole ex secundis nuptiis
in secundo ut in uxoribus duorum fratrum
sive consobrinorum uno sublato tollitur
et aliud per illud c. id est non dicit quia
quotiens unum [illegible] una radice nascitur
consequens est ut una lege tollatur
c. de imp. l. ille inst. ¶ Sed si spon-
sa de futuro ut dictum est adhuc rema-
net c. de sponsalibus ad audientiam et c. ex
sponsalibus li. vi. dicit ut ibi quod hone-
stas quia in matrimonio non queritur li-
citum sed quod honestum sit considerari oportet
ff de ri. nup. Semper consanguinitas
igitur et affinitas secundum matrimo-
nium impedit contrahendum et di-
rimit post contractum usque ad quartum
gradum inclusive ut dicit consuetudo
in contrarium quia diuturnitas temporis
peccatum non minuit sed augmentat id est
non dicit de affinitate dicit ut c. de
sponsalibus c. xiiii si supervenit et c. de
eo qui cognovit consanguineam per totum ¶ Sed
inquid extra ordinaria pollutio
inducit affinitatem dicit simo quod
non nisi matrimonium consumat xxx
q iii extra ordinaria inst. ex affectu
fiat maritali ut ibi et c. de eo qui
cognovit consanguineam fornicatione et c. de spon-
sali ¶ Ad hoc autem ut contra-
hatur affinitas intra sanguinis ut
usque fieri commixtionem ar. xxx v
q ix fraternitatis ¶ Ideo si mulier
semen emittat et vir non emit-
tat non contrahitur affinitas et est
argumentum de frigidis qui palpando

potest mulierem provocare ad fornicationem sponsum vel cognatum et tamen non est ibi matrimonium vel commixtio seminis, et ideo nec affinitas. Et ideo si vir intrat claustra mulieris et ipse non emittit licet ipsa emittat nulla est affinitas contracta ut dictum est supra de eo qui cognovit [illegible] ponere. Sed si vir emittat in membro mulieris et non mulier dubitari potest an sponsalia ratificentur ar. xxx. q. iii. Ex ordinaria. Nota quod aliqui fingunt quandam ymaginem mulieris super cellulam sororis tenentem in manu lineam protensam usque ad uxorem suam, quasi dicat soror Venite ad me omnes qui estis in ista linea quia michi estis affines in primo genere affinitatis. Eodem modo ex alia parte fingunt aliam ymaginem super cellulam fratris tenentem in manu quandam lineam protensam ad lineam viri sororis, quasi dicat frater, Venite ad me omnes qui estis de linea illa quia michi estis affines in primo genere affinitatis. Melius et decentius due linee ponuntur reflexe, quarum una oritur in cellula uxoris sue et terminatur in cellula sororis, et alia oritur in cellula sue et terminatur in cellula viri sororis et in utraque est scriptum primum genus affinitatis.

De frigidis et maleficiatis et impotentia coeundi rubrica

Dictum est de affinitate que contrahitur per coitum. Et quia frigidi coire non possunt, ideo subiciatur hic de frigidis et maleficiatis et impotentia coeundi. Unde de istis per ordinem est videndum, et quomodo impedit matrimonium contrahendum et dirimit contractum. Nam frigidus naturaliter contrahere non potest xxxiii. q. i. c. i. et . ii. et [illegible] e. laudabilem, nisi ambo vellent insimul habitare ut vir cum et si non ut uxorem saltem habeat ut sororem [illegible] e. laudabilem, v. quod si ambo. Sed qualiter et quomodo ob causam frigiditatis divortium fieri possit distinguitur sic hostiensis. Si divortium petatur celebrari ob impotentiam coeundi, et masculina impotentia allegatur naturalis puta frigiditas. Aut masculus provocat ad iudicium aut femina. Item aut masculus explevit xviii annum aut non. Et si quidem masculus maior xviii an. ad divortium provocat et uxor confitetur hoc idem quod maritus asserit, dico tempus arbitrarium. Aut unius mensis aut trium aut anni prout quod dictum sunt morari, quo tempore elapso si perstiterint iudicium cause potest pronunciari vel imperantem divortium celebrabitur et mulier nubet in domino. Sed vir iniungatur ne aliquam ducat. Si autem duxit subsequenti et cognovit ecclesia per eum habebitur et priora coniugia erunt reparanda etiam muliere contradicente si fuit confessio fraudis ar. ff. de adult. si uxor. et iudex. Si vero non fuit confessio potest eum repellere pretextu adulterii ar. xxxi. q. i. de benedicto et q. ii. michil. Sed dicit quod hoc non obstat quin matrimonium propterea debeat restaurari, [illegible] e. laudabilem et c. fraternitatis v. nam si tu. Est autem rem indicium masculus nivalis se natura frigidum, nec posse cognoscere aliquam mulierem nec moveri posse ad voluntatem coeundi. Nam si aliquotiens moveretur licet non posset perficere non esset naturalis frigidus. Item si per unctiones electuariis vel medicinis planum est. Si non potest et mulier virgo est et utraque confitetur post triennium poterunt separari. Mulier autem iurabit quod numquam vidit ipsum moveri nec virga erigi et omnem diligentiam adhibuit ut opus carnale sequeretur infra tempus elapsum a iudice statutum et quilibet habebit vii propinquos vel vicinos bone fame qui iurabunt se verum credere quod coniuges iuraverunt et divortium celebrabitur. Ut in c. litteras [illegible] e. t. i. Cum et c. laudabilem. Si autem et mulier vero insufficiendo. Sed numquid sufficit si recipiat secundum duorum vel trium propinquorum. non. quia in causa sollempni et periculosa causa non est a statuto

Experientia: membrum et virga viri positum in pelvim et aliud vas impletur aqua frigida, si constringitur et contrahitur signum est maleficii, si autem nullo modo movetur sed verbi [illegible] in aqua [illegible] sub [illegible] et eadem [illegible] et [illegible] manet signum est frigiditatis naturalis. Item si membrum [illegible] aliquando movetur et erigitur [illegible] appetitu ad coitum [illegible] [illegible] signum est maleficii, si vero nullatenus movetur [illegible] signum est frigiditatis naturalis [illegible]

divortium ob impotentiam coeundi

Vir iurat

Iuramentum mulieris

3. c. pri. tertio recedendum ar. xx. di. de quibus
et S. de dec. ad aud. ¶ Idem dico
si mulier provocat ad iudicium et vir
idem prosistit / Sz si vir cum alia con-
traxit invantibus s coniugibus vel puniri
debebunt et primam agnoscit et in simul
remanent. quia apparet modo quod causa
adhuc et diabolica suggestione hoc fecit sicut
no l. e. t. i. § Si aut et l. e. laudabilem
inst. et xxxiii. q. i. c. i. et ii. ut in
supradictis distinguitur utrum mulier
sit virgo vel corrupta. ex quo viri
impotenciam confitetur. ut l. e. c. i. §
i. et c. laudabilem § ult. ¶ Secus
no si alter negat ut l. sequitur ¶ Sed
quid si maritus provocat ad divortium
et mulier se asserat ab eo cognitam
dic standum esse mulieris verbo. Ita
vix inveniretur aliqua que hoc assereret
nisi verum esset cum fuerit sibi preiudi-
cium contrarium et maxime quia tales co-
fuerunt colaphizati stimulis sa-
thane S. de eo qui cognovit consanguineam
uxoris sue. Jordane et sic credendum
est mulieri que pro matrimonio constat
S. de eland. despon. c. i. hoc et verum
nisi vir ipsam cognoverit propter affectum
corporis ut in § se dix. ¶ Si vero mari-
tus asserat se cognovisse uxorem
muliere contradicente et divortium pe-
tente standum est verbo viri quia est caput
mulieris S. de spon. in pri. Contine-
bat et xxxiii. q. i. Si quis accepit
nisi mulier ipsum convincat de preiudicio
propter affectum corporis xxvii. q. v. ut aliqua
et S. de proba. proposuisti et c. Causam
Exemplo si mulier sit corrupta caveat
cum iubet quia statur verbo viri nec
corrupta potest se virginem ostendere cum
non sit et sic hoc intelligitur l. e. c. i.
§ Illa aut. et quod dicitur Sunt tamdiu
tacuit subaudi et maxime quia eciam
at si ab initio reclamasset ex quo ma-
trimonium certum erat ¶ Sz quia tam-
diu tacuit est maior presumptio contra
ipsam. dicit tamen Innoc. quod sunt muli-
eres que nimis tacent propter verecun-
diam ar. l. e. laudabilem in pri. ¶
no Quid si pro marito stet quia non velit

cognitione vel pro mulieri. dicit Host.
enim esse standum pro qua stabit. et
cautionem ydoneam exigendam ut
cohibeat ar. S. ut lite non cont. quin.
§ ult. et l. c. pre. c. i. ii. et iii. ¶
Nota secundum Innoc. quod tria argumenta
inventa sunt ad probationem frigiditatis
scilicet aspectus corporis / incantationes septi-
manum propinquorum / et triennium ¶ Sz
discretus iudex providebit utrum solum vnum
vel duo vel omnia tria argumenta fa-
ciat probari. et quia oculi sepe fal-
luntur et manus xxvii. q. v. ut aliqua
et in summa separationis matrimonii preclu-
ante dicitur. Ideo melius est quod habun-
dent probationes quam deficiant cum circa
maiora cautius sit agendum xlii. di.
quiescamus et S. de ele. ubi periculum
li. vi. cum si alterum obmittitur mali-
cia valet sinod. ut xxii. q. i. de
hiis requisisti et S. de proba. proposuisti
et c. Causam ¶ Si aut vir dicit se
moneri ad coitum vel quod aliam mulierem
cognoverit. tunc patet quod maleficium alle-
gat. et idem propter continuum triennium dein-
simul morantem ad preceptum iudicis
l. e. laudabilem in pri. et c. ult.
¶ Sz distinguendum est. utrum sit no
temporale maleficium vel perpetuum / Si sit
temporale non dirimit matrimonium iam
contractum ar. l. e. fraternitatis vero non cum.
¶ Si vero est perpetuum dirimit xxxiii.
q. i. Si per sortiarias et dicitur perpetuum
quod infra triennium per exorcismum et
orationes non cessat ut in c. Si per sortiarias
et l. e. c. ult. alias non videtur
esse perpetuum cum maleficiator illud
destruere possit. sed adhuc quod dirimat
matrimonium contractum est quod precesserit ma-
trimonium ¶ Si aut sequatur unquam
dirimit sic ut alia impedimenta super-
na xxxii. q. vii. Ghi qui sum. et S.
de eo qui cogn. consang. uxoris. Discrecionem
et c. Dne et potest quis esse maleficia-
tus cum una et non cum alia / unde
non separatur sine matrimonio ut primum
restituatur xxxiii. q. i. Si per sortiarias
/ Secus de fugiendo ut dicunt l. e. c.

c. i. et c. Fraternitatis. dico. dicit autem Innocentius quod propter maleficium nullum matrimonium est separandum. Cum illud impedimentum non sit perpetuum possit removeri per divinum miraculum saltem per illum qui ipsum induxit ar. i.e. fraternitatis v. nos tamen. quia quicquid ligatur dissolubile est in aut. de nupt. § imp. nos. et dec. qui c. Si per sortiarias non tenet et i.e. capitulum ultimum loquitur de frigido naturaliter ubi lex contradicit. quia licet ipse dicat se habere potentiam cognoscendi aliam non creditur sibi ubi vir erat, v. pe. et hos. dicunt quod debet matrimonium propter maleficium perpetuum separari. et dicit Hostiensis quod opinio illa est omnino abicienda tamquam divina et nimis onerosa. que parat materiam homicidiis et adulteriis. si hoc parat cum muliere et eam cognoscere non posset. tamen potens esset et idoneus aliis mulieribus. ubi semper solum per illum qui fecit. vel quia maleficus mortuus est. vel quia perditum est maleficium. vel quia non potest. tamen nescit dolere et perderet venabiliter tales male sentire. qui dure cause principales propter quas contrahitur matrimonium ibi deficiunt defecte scilicet vitatio fornicationis et susceptio prolis ¶ Item nota quod impotentia coeundi quandoque provenit ex defectu etatis et tunc non tenet matrimonium i.e. quod sedem et e. de sponsalibus impuberum. per totum. tamen dicunt indicio ecclesie separari. qui pervenerit ad etatem nisi velint in matrimonio consentire e. de desponsatione impuberum. de illis ut dicitur ibi quod ulti. ¶ Item provenit quandoque ex sectione genitalium amborum tunc tales sunt impotentes ad debitum reddendum, nec matrimonium contrahere non possunt i.e. quod sedem, secus si uno testiculo tantum sit privatus, cum generare possit ¶ Tamen si aliqua sciens cum frigido vel secto seu vir ad mulierem artam contrahat, dicunt Hostiensis et Innocentius quod secundum tamen oportet quod eam teneat ut sororem i.e. consultationi et c. se. v. quod si ambo ¶ Idem dicit hos. si solus potens sit ar. e. de quandoque. si possint et c. ulti. tamen si cum alia contraxerit semper tenet matrimonium quamvis arta vel strictam vel frigidam ut secum tenere et alere

cogatur ut dicit Innocentius ¶ Si autem ignorans contraxit non cogatur eam habere ut sororem. vel cognatam, licet possit si velit i.e. laudabilem v. quod si ambo et dicit v. quod tunc verum est quod ambo consentiunt et sufficit quod ita separentur. ff. qui et a quibus proposuit et vi. qui deceptus est, quia ad nullum sit matrimonium ubi possit esse quoniam non tenet altrimentum et ideo non obstat e. de eo qui duxit i. ma. c. i. quia potest ibi matrimonium esse ¶ Mulier vero arta naturaliter que nulli est cognoscibilis. preter divinum miraculum vel incisionem cirurgicam. contrahere non debet et si contraxerit debet matrimonium separari i.e. de frigiditate et c. fraternitatis § per hoc et in hoc cum oculata fide videndum est quod salvis inspiciant eam aliquem matrone probe et honeste et experte in opere maritali que prius iurandum dicant veritatem i.e. fraternitate in prima et c. ulti. Nec eis iuramentum est remittendum, ne aliquid in fraudem matrimonii dicatur ar. e. de eo qui cognovit consanguineam suam et i.e. c. ulti. et e. de proba. proposuisti ¶ Sed non requiritur iuramentum propinquorum sicut in frigido i.e. laudabilem in si. vel maleficiato i.e. c. ulti. debet tamen modicam violentiam sustinere i.e. fraternitatis § per hoc ¶ Quid si a primo viro nullatenus potuit deflorari, et ideo separata est sed per frequentem usum secundi redditur apta primo, hic est dissensio Dicunt enim aliqui et conceditur quod in hoc casu non est reddenda primo. et sic intelligunt i.e. fraternitatis § si alias ut Innocentius. et hos. dicunt contrarium et probabilius ut probat Hostiensis. triplici ratione ¶ Prima est quia per opus humanum absque divino miraculo facta est apta primo i.e. fraternitatis § nos tamen ¶ Secunda quia nunc apparet impedimentum fuisse temporale. quod ex post facto cessavit ¶ Sed nullum temporale impedimentum matrimonium dirimit ff. de. ¶ Tertia quia per testimonium mulieris nunc apparet etiam fuisse deceptam et ideo sua retractatur i.e. separantur

[Margin notes: Nota; no; no; arta arta; propter incant. vel ...; apta per scissuram valeat p...]

q. nos tamen ¶ Idem dicit Innocentius si mi-
datur eciam cum corporali periculo semper
restituenda est primo Unde si ante ma-
sionem cum pluribus contraxisset / Si
cum primo non tenet matrimonium sicut alii
plures asserunt multo fortius nec cum secundo
Unde secundo nullomodo est restituenda / Re-
stat ergo quod est restituenda primo et qui-
dem absque corporali periculo Et exponit
i. absque morte quia dicit si mors non
sunt subsecuta ex medicamine semper
restituenda est primo Vincentius et hoc innuit
in c. fraternitatis q. per hoc ubi tamen
ut ex ea periculum mortis timeatur ¶ Sed
quid si post primum coitum cum secundo qui
primum eam deflorare non potuit post
repetit eam. dicunt R. et Ho. quod ei
est restituenda quia apparet eciam
fuisse deceptam ¶ Sed quid si non
potest eam adhuc cognoscere secundo resti-
tuenda est. et sic eciam post secundum
et tercium coitum secundi et sic in infinitum ut
dicit Ho. Sed T. dicit usque ad terciam
vicem tantum et non ultra quia due sue
post primam sunt ferende quia tres ap-
pellationes non licet ii. q. vi. Si quis in
quacunque et C. de ap. sua Innocentius dicit
quod isti sententias qui sic exponunt et
dicunt quod non semel sed eciam manendo secundo
pluries committenda est primo ut ex-
pendatur an possit eam cognoscere
Modo quia sit absurdum exponere eam
extraordinarie pollucioni et quod ali-
ena uxor ita ab alio contractetur quilibet
nisi perditus hic videt / Unde ipse exponit
quamdiu dubitatur an sua sit reddenda
vel an secundus similis sit primo nec co-
gnoscatur an sit apta per cognicionem seminis
viri sed per aspectum utriusque viri ¶ Si
enim similia membra habent presumitur quod
ei cognoscibilis sit et sic reddatur ei
¶ Ideo per distinguunt de membris viri
an sit minus carnosum et tunc tenet
matrimonium in c. fraternitatis ibi cum si-
mili coniunctione et in fine ubi dicitur
ut incipiat ab eo deflorari ¶ Sed hoc
considerandum est qualitas viri et mulieris

quia si omnia membra acceperit vir et
mulier si sit iam xx annorum et non potest eam
cognoscere quia habet membrum nimis grossum
non tenet matrimonium Ideo si cum alio contrahat
qui non sit ita armatus et cognoscat et
per hoc sit habilis secundo primo non propter hoc
redditur prout ut in c. fraternitatis q. nullo
¶ Si vero vir habet omnia membra sed
mulier non dum habet et propterea quia non
potuit eam cognoscere est inter eos divor-
cium celebratum Si contrahat cum alio et
fiat habilis reddenda est primo qua-
tenus eam licet non potuit aptare presumitur
quod adveniente tempore potuisset Unde
sibi est restituenda quia ex post facto
apparet sententiam per errorem latam in c. fraternitatis
q. nos tamen et sicut in aliis membris
recenit ita presumitur quod in illo recenit op-
pinio / Immo est probabilior / Dicit in
host. quod si secundus eam cognoscit restitu-
enda est primo cum quo per triennium
remanebit quia presumatur maleficiatus
fuisse ita quod si interim eam cognoscere potest cum
eo remanebit alias elapso triennio resti-
tuetur secundo sine spe restitucionis primo
faciende et sic est casus in quo quis
privatur uxore suo sine culpa sed non
sine causa ut C. ut lite contestata pro-
sequentes q. Si vero

De matrimonio contra interdictum Ecclesie contracto

Tractatum est de impedimentis
matrimonii que impediunt et
dirimunt matrimonium per contractum
Hic subiciunt de impedimentis que im-
pediunt sed non dissolvunt matrimonium
iam contractum ut est Ecclesie interdictum
et tempus feriarum et Ecclesie vetitum
unde tempus feriarum impediunt fieri
permittunt facta teneri ¶ Interdictum
Ecclesie est duplex scilicet iuris et hominis
¶ Iuris interdictum hoc versiculo continetur
¶ Aspiciens veteres quibus ...
sed a prima dominica adventus usque
ad octavas Epiphanie et a lxx
usque ad octavas pasche et a diebus
rogacionum s. a feria secunda ante as-
censionem domini ut ad oct. penth.
que tamen tenet octavas et in illa

absque corporali periculo expo[nit]

q°

q°

dmita et de inicepe sunt impte celebra-
ri tamen in istis diebus sponsalia contrahi
et matrimonium exproprio solo consensu contra-
hitur ¶ ¶ Ez traductio vxoris . et impera-
tiuum sollempnitas prohibetur ut plenius
v de fer. Capellanus et xxxiii q iiii nec
opus cum tribus c sequentibus ¶ ¶ Interdictum
generale est quando iudex qui potest cognoscere
de causa matrimoniali interdicit aliquibus
ne contrahant adinvicem donec cognitum
fuit vtrum sit consanguinitas vel affinitas
vel impedimentum aliud inter ipsos j e per
totum ¶ ¶ Ez quia plura inita videntur
dicere quod non tenet matrimonium contractum in tempore
interdicti vel contra interdictum ecclesie ymmo sunt
adinvicem separandi ¶ ¶ Ideo distingue aut
causa prohibicionis est perpetua / aut tempora-
lis si est perpetua ut consanguinitas vel affini-
tas vel aliud impedimentum precedens se-
parantur a cohabitacione quousque cognoscatur
de impedimento quo probato separantur contra
lata sententia diuorcii inter eos j e c vlt. et
xxx v q viii ¶ Interdictum et c de spon. du-
ma / Ez eo non probato insimul remane-
bunt ¶ Si vero causa prohibicionis fuit tempora-
lis puta tempus in quo matrimonium contrahi pro-
hibetur / propter ecclesiam dicendum / vel con-
sensus defuit tamen interuenit et contraxit
cum alia per verba de presenti contra interdictum non
debent separari / sed pena debet eis imponi
quia contra interdictum ecclesie est factum j e
c ii tamen ne mandatum iudicis contemptibile
videatur . si vult potest illos separare ad tempus
j e c i . et sic intellige xxxiii q iiii nec
oz ¶ Interdictum ecclesie enim non est tante
efficacie ut separetur matrimonium contra id
contractum nisi subsit causa perpetua / tamen debet
pena imponi siue sit causa prohibicionis
perpetua siue non propter contemptum ecclesie
j e per totum

Qui filij sint legittimi

Post quam dictum est de matrimonio et de
impedimentis matrimonij / Ideo
quia proles est de bonis ma-
trimonij xx iii q ii omne id
subicitur hic rubrica qui filij sint legittimi
Unde videndum est quot sunt genera filio-
rum / et qui ex eis sunt legittimi /

et qui non / et qualiter illegittimi legit-
timantur ¶ ¶ Sunt autem filij legittimi
quos scilicet de vxore legittima procreamus
¶ Naturales quos de concubinis non quibus
cum potest matrimonium consistere generamus
¶ ¶ Spurij quos ex adulterio vel incestu-
oso coitu quis suscipit ¶ Adoptiui
quos per adopcionem seu arrogacionem
assumimus / et sunt hec genera filiorum
quatuor ¶ Alij legittimi tamen / Alij legittimi
et naturales Alij naturales et non legittimi
Alij spurij dumtaxat filij legittimi tamen dicuntur
vt adoptiui siue arrogati de qui-
bus dictum est c. de cogn. leg. per totum
¶ Filij legittimi et naturales dumtaxat vt
nati ex matrimonio vero vel putatiuo
siue adinvicem siue post factum et isti suc-
cedunt parentibus suis j e c i et ij
et c Ex tenore et c de ll. qui filij
totum ¶ ¶ Ex matrimonio vero non
dicitur quia nullum in matrimonio fuit
impedimentum quia publice et in facie
ecclesie contraxerunt c . de cland.
despon. Cum inhibicio et j e plarum
¶ ¶ Putatiuo adinvicem non dicitur quia
si publice matrimonium fuit contractum
et sine contradiccione ecclesie bannis factis
vtroque impedimentum ignorante vel
altero tamen licet matrimonium postea se-
paretur filij nati ante diuorcium et
qui concepti fuerint ante lata sententia
sunt legittimi / et in hereditate succedunt
et de bonis parentum post diuorcium
interueniunt j e Cum inter . et c Ex
tenore . et c. de cland. despon.
Cum inhibicio ¶ Ad hoc autem quod
filij sint legittimi qui matrimonium postea
separatur propter impedimentum requirunt
tria ¶ ¶ Primum quod publice factis
bannis contrahant vt dicit c. de cland.
despon. quod contra et quod cum prohibitum
quia si non fiant banna licet vtro-
que ignorante impedimentum quodlibet
siue contradiccione ecclesie contrahant filij
erunt illegittimi c. de cland. despon.
Cum inhibicio quod si quis dicit
vt ibi dictum est quod qui vero ar. j
e Ex tenore // Secundum quod siue contradiccione

ecclesie contrahant quia si denunciatio pre-
missa et ambo ignorarent impedi-
mentum vel alter et inuenta iusta de causa
interdicatur et obstante contradictione contraxerunt
si postea impedimentum probetur, filii
medio tempore nati illegitimi erunt ut e. cum
inter a contrario sensu. et ideo si matrimonium
inter aliquos prius fuit separatum et con-
traxerunt cum aliis ante ecclesie filii na-
ti ex secundo matrimonio licet postea primum
separetur legitimi erunt ut e. per venerabilem ¶
Item si alter vel ambo ignorent impe-
dimentum quia licet publice et sine
contradictione ecclesie contraxerint si ambo sci-
ant impedimentum filii illegitimi erunt
ut de cland. despon. cum inhibitio
quia porrimus et ut e. referente ¶ Et si am-
bo impedimentum ignorarent licet postea
separetur matrimonium, filii legitimi erunt
ut dictum est supra. eius quia Ita puta-
mus etc. ¶ Idem esset si unus alter igno-
raret. Nam s. V. et Innoc. Sufficit
alterius coniugum ignorantia ad hoc ut
filius sit legitimus et ut succedat parenti
ut de cland. despon. c. ult. et ut e. ex
tenore ¶ Item nati de clandestino
matrimonio postea ab ecclesia publice ap-
probato sunt legitimi dummodo nati sint post
quam matrimonium per ecclesiam fuit approba-
tum. licet postea iusta de causa inter eos
separetur ¶ Secus si ante probationem de
clandestino matrimonio fuerint generati,
quia filii non excusantur si contra matri-
monium aliquod postea probetur ut de
cland. despon. cum inhibitio et ut e.
nobis ¶ Ex postfacto matrimonio si eo
tempore quo proles fuit genita poterant
parentes adinvicem contrahere matrimonium
si matrimonium subsequatur proles legitima
erit ut e. c. i. et c. tanta. matrimonium
quamvis forte alter contraxerit cum alia vel
uterque aliquod illud matrimonium sub-
sequatur ¶ Secus si quis cum uxore
et ea vivente aliam cognovit et
ex ea prolem suscepit licet post
mortem uxoris eandem duxit vel
ex ipsa prolis erit illegitima et ab
hereditate repellenda ut e. cum i et
ii et c. tanta infra ¶ Item si quis alicui
mulieri fidem dederit de matrimonio contra-
hendo et postea prolem ex ea genuit
dummodo possit legitime probari quod ante dedit
fidem legitimus erit et hoc sine per consensum
de presenti expressum copula matrimonii inter
eos fuit celebrata, quia per verba de futuro
copula carnalis fuit subsecuta licet
de facto vir postmodum vel alter matrimonium
contraxerit cum alia muliere ut e. per tuas
¶ Item legitimus est quem pater et mater dicunt
de legitimo matrimonio natum nisi contrarium
fuerit probatum ut e. transmisse et ut de
probatione per tuas dic. ut de fil. presbi-
terorum quia et duobus ... ¶ Item fi-
lii paganorum vel iudeorum qui de novo
conveniunt ad fidem legitimi sunt censendi quoni-
am secundum ritum suum contraxerunt in secundo
vel in tertio gradu ut e. c. ult. quod matrimonium
est inter illos nec post fidem susceptam
debent separari ut de consan. de infidelibus
¶ Sunt autem tres casus in quibus aliquis
nascitur ex legitimo matrimonio et tamen non erit
legitimus ¶ Primus filii sacerdotum inter ipsos
est matrimonium legitimum de coniug. Si
dicimus et filii tamen non sunt legitimi quo ad
ordines ut de fil. non ord. c. ii ¶ Se-
cundus in commisso crimine lese maiestatis
ab aliquo coniugato non solum matrimonium
sed filii illegitimi erunt vi q. i. c. viii et
ut de hereticis vergentis ¶ Tertius in cri-
mine heresis commisso non solum matrimonium
sed filii excluduntur ab hereditate ut de he-
reticis vergentis et c. filii li. vi ¶ Alii
dicuntur naturales et non legitimi ut nati
ex concubinis in domo patris sui ipsi
succedunt in duabus unciis ab intes-
tato si non sit alius filius naturalis et
legitimus C. de naturalibus aut. licet patri et
matri in aut. quibus modis na. effi. §
si quis quoque vel ... vi alii in ...
succedunt ¶ Ultimi dicuntur spurii ut
nati ex adulterio vel incesto ... ff
de sta. ho. vulgo et isti sunt illegitimi
et in nullo succedunt nec instituti possunt
a patre C. de na. li. aut. licet patri impu.
et xxxii q. iiii dicat aliquis vel alii
debent sunt intra ... C. de

de incest. nupt. aut de complexu ¶
Secus est de iure canonico quia solli-
citudinis ecclesie interest ut utrique paren-
tibus suis secundum quod eis suppetunt facul-
tates nutrimenta subministrent et de eo qui
dux. in ma. Cum habet ius et hoc est
de consanguinitate que vigorem sumit a
iure naturali ¶ Nam educatio filiorum de iure
naturali est i. di. ius naturale ¶ Legittimantur
aut filii illegitimi per subsequens matrimonium
ut dictum est s. e. c. Tanta vis ¶ Item
hoc si ambo vel alter parentum ignoravit
impedimentum ut dictum est s. e. c.
ex tenore ¶ Tertio per legittimantur
per principem qui nulli subest in temporalibus
i. e. per ven. legem c. venerabilem ¶ Per
dispensationem per limitationem pape qui legittimat
in spiritualibus ac eciam per consequens in tempora-
libus i. e. per ven. legem ¶ Sed Innoc. et
alii dicunt quod ibi papa procedit argu-
mentando et dicit non posse limitare aliquem
quantum ad hoc ut succedat in hereditate
tamquam legitimus heres nisi sit de sua tempora-
li iurisdictione quia sic mitteret falcem suam
in messem alienam et usurparet alie-
nam iurisdictionem quod esse non debet s. de
iud. novit et vi. q. iii. Scriptum est et
furatur heredem legitimum invito suo tedendi
Host. vero dicit papam habere potestatem le-
gittimandi quo ad spiritualia et temporalia
et ubique solum ut innuit i. e. per ven. le.
Et i. ibi pretium etc. quia causa mat-
rimonialis specialiter pertinet ad ecclesiam
adeo quod secularis iudex de ipsa cogno-
scere non potest etiam incidenter i. e. lator
et c. causam et s. de ord. cogn. tua
¶ Alia opinio est verior quia ad ec-
clesiam non ad principem pertinet de possessionibus
iudicare i. e. causam que inter et pa-
trimonio beati Petri in quo et summi
pontificis auctoritatem exercet et summi prin-
cipis exercet potestatem i. e. per ven. legem
v. tertio aut ¶ Secundum leges in quatuor ca-
sibus legittimantur ¶ Primo si quis
filium naturalem in extrema voluntate
nominat filium et heredem instituit in-
telligitur eum legittimasse c. de na-
turalibus lib. aut. Item si quis et
hoc intellige tamen ad legittimos non
habet in aut. quibus mo. na. ef. le

le. c. i. v. non habens ¶ Secundus si
pater offerat filium naturalem imperatori
et fiat curialis sicut erat in aut. qui-
bus mo. na. ef. le. c. si quis ex ho-
noris. vi ¶ Tertius si nullo alio filio
exstante filius naturalis patre defuncto of-
ferat seipsum curie legittimatur in
aut. c. i. et c. si quis igitur ¶ Quar-
tus si pater filium naturalem in publico instru-
mento vel subscriptione testium eum nominavit fi-
lium non addidit naturalem legittimatur
in aut. ut licet ma. et a. c. ad hoc quod
vero prodest istis ut sint legitimi quia suc-
cedunt in omnibus bonis parentum et ad
omnes actus legitimos sunt ydonei in aut.
quibus mo. na. ef. le. c. qui et c. de
suis et le. heredibus pertinent ¶ Opinio vero
in nullo casu legittimantur i. e. per vene-
rabilem insuper an possint ad ordines
promoveri dic ut s. de fil. presb. c.
Sed quid et per totum et quod a filius
possit dari ne succedant in hereditate
dic ut i. de pe. et rem. c. Sed pone.

Qui matrimonium accusare
possunt vel testificari

O stensum est supra de contractu
matrimonii; sequitur subiecte de eius
dissolucione; Unde videndum
cuius matrimonium possit accusare et
testificari; et qualiter accusacio matrimonii
facienda sit ¶ Accusare potest quilibet
matrimonium secundum Innoc. ad probandum contra
celebrandum non tamen quo ad thorum vere
non admittitur nisi maritus quia propter
thorum fit iniuria s. de procur. tue ¶
Non enim est licitum extraneo coniugium ali-
cuius infirmare c. de adult. quamvis;
et tunc maritus inscribere debet ut desig-
net tempus et locum tunc commissi; et
personam cum qua commissum est; sed ad
penam talionis se non alligat obligat
ne una via expugnatur quod alia probetur
s. de procur. c. tue ¶ Tunc vero mat-
rimonium accusatur ad probandum contrarium
celebrandum extraneis preferuntur illi
qui sunt de consanguinitate coniugum ¶
Sed inter extraneos preferantur antiquiores
et maiores natu xxxv q. vi. c. i.

et ii et i e videtur ¶ Item tam maritus
quam uxor possunt accusare i e ¶ Insu-
per quibus autem qui repelluntur ab accusatione
vel ad eam admittuntur et a testimonio
repelluntur et ad illud admittuntur dic-
tum sunt alibi ydonei ad testimonium
reddendum ¶ Item nota quod si fiat ac-
cusatio super federe matrimonii puta quia
dicit matrimonium non esse propter consanguinitatem vel
aliud perpetuum impedimentum procedi contra con-
tumacem vel per culpam suam absentem
¶ Secus si propter adulterium ad thori separa-
tionem agatur c. ut li. non con. ad hoc et
c. quoniam frequenter §, porro et i e t i ¶ Item
in causa matrimoniali idem potest esse accu-
sator et testis xxxv q vi c. Si duo episcopi
in synodo et c. de parentela et c. de
test. cog. preterea et hoc multe vim ubi
queritur de consanguinitate coniugum ut in
c. preterea et melius c. de consang.
et c. de sponsa. Licet ex quadam ¶ Na-
tura etiam consanguinei et etiam pater et
mater possunt esse accusator et testis i e
videtur et c. de testi. super eo insuper ¶ Sed
si non queratur de consanguinitate sed de
alio impedimento scilicet an contraxissent vel con-
traxerint licet quantum sint admittendi pater et
mater ad accusationem et ad testimonium tamen
in hoc casu si propter potentiam alicuius coniugum
in dignitate honore vel divitiis queratur
suspectum testimonium eorum repellentur
a testimonio sed non ab accusatione c. de testi.
super eo in fine et idem videtur si dica-
tur pro eo cum eo contraxisse vel votum emi-
sisse vel de spirituali cognatione ¶ Nam
in hiis si suspectum sit testimonium eorum
repellentur arg. predicto c. Super eo In con-
sanguinitate autem speciale est quia quamvis
dicatur talium suspectum testimonium eorum con-
sanguineorum ratio est quia unusquisque
suam genealogiam cum testibus et
tactis et etiam ex relatione maiorum
scire laborat qui enim melius recipi de-
bent quam illi qui melius sciunt et verius
intelligunt i e videtur ¶ Repelluntur autem
accusatores matrimonii et testes si infra
tempus statutum non procedant ad accusandum
nisi certa causa dilationem prece contracti ma-
trimonii vel alia denuntiatio non potuit
ad eorum notitiam pervenire utpote furi-
osus vel in annis esset tam teneris con-
stitutus quod ad comprehensionem talium eius etas

non possit sufficere seu alia causa legitima fuit
impeditus eius autem accusatio debet audiri
alias exceptis in dictis si fuerint denuntiationem
publice factam minime ignorasse tamquam
suspectus est repellendus nisi proprio fir-
mavit iuramento quod postea didicerit ea
que obicit et ad hoc ex malitia non pro-
cedit licet didicerit ab illis qui denun-
ciationis tempore tacuerunt admittitur ad accu-
sandum i e Licet in tua sed non ad testi-
ficandum c. de testi. licet ii ratio reddit
i de accusat. ¶ Regulare est quia qui
testes fuerunt non possunt accusare ut dicitur
est c. de clandestina desponsatione c. Sed pone
nisi tacuisset propter destinationem parochie ii
q viii plerique c. Si non interfuissent cum contrac-
tum matrimonium quia tunc potuissent
sine probationibus impedire matrimonium
contrahendum per suam denuntiationem ¶ Sed
matrimonium iam contractum non c. de spon-
sa duorum et c. Licet in tua dicit ut ibi dicitur
est c. xii c. Si superveniente ¶ Ille repel-
litur ab accusatione propter tempus quinquennium
ii q i prohibentur et i e Coniuncte ¶
Item tam testis quam accusator repellitur
qui per solam cartule conscriptionem vult
accusare vel testificari i e a nobis et
ii q viii per scripta in q iii testes
et c. de cogn. spi. et muliere una
¶ Item accusator et etiam testis debet
computare ydonee ex utroque latere ut dictum
est c. de consang. c. Canonica insi-
et sufficit recto tramite septimum gradum
ad hoc ut reprobet probationes actoris
c. de testi. Series ¶ Nota quod in matri-
monio iam contracto accusatio locum habet in con-
trahendo vero minime quia non habet locum
accusatio cum non sit qui legitime accusari
possit sed potest denuntiari consanguinitas
vel impedimentum propter quod matrimonium
contrahi prohibetur c. de sponsa ad dissol-
vendum

De divortiis Rubrica

Dictum est supra de accusatione
matrimonii Sed quia accusatione
instituta contra matrimonium
sequitur divortium ideo subicitur
hic de divortiis ¶ Et quia quippe

marius compellit ante ipsa mulierem
[Q]uod sequitur qualiter restituatur. Sed primo
videndum est de divorcio. quid sit divor-
cium. et unde dicatur, quot modis fi-
at divorcium, et quis possit facere ...
divorcium et de restitutione mulieris spo-
liate ¶ Divorcium est viri ab uxo-
rina separatio. Et dicitur divorcium a
diversitate mentium, vel quia hii qui distra-
hunt matrimonium in diversas partes eunt
ff de divor. l. ii ¶ Due sunt species
divorcii quia unum divorcium est generale,
et aliud particulare ¶ Generale est quod
matrimonium ita separat quod omnino absolvuntur
no a vinculo matrimonii illi qui contraxerunt
matrimonium dico verum vel putativum, Ve-
rum matrimonium ex duobus causis solvitur
¶ Prima est propter contumeliam creatoris
quia si alter infidelium coniugum inter quos
est verum matrimonium ut dictum est supra qui
fi sunt ... ¶ ... filii ad fidem ca-
tholicam convertitur altero nec nullo mo-
do vel non sine blasphemia divini nominis
vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum
cohabitare volente qui religi-
osi volunt ad ... vota transibit quia
secundum apostolum si infidelis discedit frat-
rus vel soror non est servituti subiectus
in huiusmodi i. e. quanto et c. gaudemus et
xxviii q. i. Si infidelis vult ... no
sere sententiam vel blasphemias vo-
lentem vel te retrahente ...
ad mortale volentem Nam sunt ...
mora sit vinculi ...
¶ Nam contumelia creatoris solvit ius
matrimonii circa eum qui relinquitur
no i. e. quanto ¶ Sed inquit ipso iure so-
lutum est matrimonium contumelia cre-
atoris ... dicunt quod sic,
etiam sine iudicio ecclesie et statim qua-
rto alter non vult cohabitare, i. e. quanto
tamen si aliquis ab alio matrimonium con-
trahabitur prius quam alter eum re-
pe compellitur, i. e. c. ult. et si et sic
restituitur quasi iure postliminii ar.
xxxiiii q. i. Cum per bellicam et ff.
de capt. ... Alii ut ... et ...
dicunt contrarium et melius scilicet quod ...
ipso iure non solvitur ... petendi
debitum i. e. quanto ... contumelia crea-
toris non solvit matrimonium, et tunc

primo solvitur vere matrimonium quod con-
trahitur cum fit ... et non ante, quod si et
toto solutum non compellatur eum ...
et est ar. ad hoc i. e. gaudemus in fi.
quod ... obire formatorem ... toto
et omnino esset solutum matrimonium non posset
ei obire formatorem ... ut de-
mum quemadmodum ¶ Sed inquit pos- no
sit intrare religionem ea invita an
qua contrahat cum alia dicit esse ...
de con. ... ult. ¶ Secundum casum
indicat ... dilecto ...
ut quando unus coniugum vult transire
ad religionem ... copula
... de con. ... expublico ... ibi
... et duobus ... ¶ Putativi vero
matrimonii vinculum dissolvit per omnes
illas causas que impediunt et dicti-
mus ... de quibus dictum est supra
de sponsa. ... ad ... ¶
Effectus matrimonii puta ...
matrimonii de consanguinitate vel affini-
tate et sic de aliis tunc dissolvitur
matrimonium ... processu
et dabitur utrique licentia contrahendi ad
alio ... et ... de ...
... et ... de sponsa. ... ibi
... et ... intrare ...
nullum ingenium ... sociabit ille
mulier nec in coniugio nec in adulterio
nec cum illa ad unam mensam mandu-
cabit vel bibet, Aut sub uno tecto
manebit nisi in ecclesia aut in alio
publico loco ubi nulla mala suspicio
possit esse et ibi coram ... donec
temporibus ... illa ... colloqui
quitur xxxv q. vi. ab ipso die ¶
[P]articulare vero divorcium tunc in vero
matrimonio intervenit Et dicitur partic-
ulare propter privationem debiti non redde-
di quo ad thorum et mutuam servitutem
sed non quo ad effectum et vinculum ma-
trimonii ... matrimonium legittimum con-
summatum non dirimitur nisi in morte
xxx iii q. vii c. i. et ii ¶ Est tamen
duplex divorcium, unum temporale et
aliud perpetuum ¶ Temporale est quod
matrimonium contrahitur contra interdictum

certe vel in tempore feriato et iudex eos
ab invicem separat ad tempus de hoc dicitur
est extra de matrimonio contra interdictum ecclesie c. ult.
prohibitum est ¶ Simplex autem propter incon-
tinentiam autem propter fornicationem / Propter continen-
tiam puta alter coniugum intrat religionem
de consensu alterius vel ambo de com-
muni consensu vovent continentiam tunc alter
absolutus est ab alio quantum ad debi-
tum reddendum extra de conversione coniugatorum c. Cum
sis praeditus et xxxiii q. v c. Quod deo vel
si vir ad sacros ordines de licentia mulieris
promoveatur extra de con. con. c. Coniugatus
et c. Sane de istis dicitur est extra de conver-
sione coniugatorum c. Ubi consentiat in quarto c. Sap-
et c. Voluimus ¶ Causa autem duplex scilicet
corporalis et spiritualis qui alter coniugum
est lapsus in heresim s. e. t. ii et c. De
illa dicitur ut extra de con. coniugatorum c. De-
dico dicat tamen Gau. quod licet sint iudicio
ecclesie separati nisi velit intrare religi-
onem tenetur aliud emendatum ab heresi
reconciliare s. e. tanto nisi et extra de
conv. coniug. c. ult. ¶ Nota tamen quod licet
matrimonium infidelium non sit ratum ita
quod unus factus fidelis potest alium di-
mittere si tamen fidelis dimittit infidelem
volentem sibi sine contumelia creatoris
cohabitare non potest tamen ad fideli contrahere
Sed tenetur cohabitare / Secus si infidelis
dimisit fidelem et ab eo recessit ¶
Item si coniuges infideles ambo conver-
tantur statim matrimonium est ratum
et propter hoc quantumcumque unum relabitur in
heresim alter fidelis tenetur cohabitare / quia ma-
trimonium manet ex quo semel factum
ratum et hoc plene notatur in iiii or
sententiarum ¶ Corporalis fornicatio indu-
cit divortium sive vir fornicetur sive
mulier quamvis tamen non adinvicem indi-
cantur xxxii q. v c. Precepit et c. Vana
Sed dicit semper propter iudicium separari xxx
ii q. ii c. Si mulier et extra de iudi. c.
Tuas et s. e. Porro / et quid est quale
licet viro quod maritus potest accusare et di-
mittere uxorem propter fornicationem et eius
xxxii q. i c. Dixit dominus et xxxii q. vii
c. i et ii et ista causa extenditur
ad fornicationis suspicionem violentam
videlicet si probatum est quod fuit solus
cum sola nuda cum nuda in eodem

lecto iacens loco et hora secretis et
suspectis xxxii q. i c. Dixit dominus vel quando
adulter admonetur ne accedat ad domum
suam et tamen accedit in auth. ut lice-
at matri et avie § plurimas coll. viii ¶ Sed le-
vis suspicio est repellenda ar. ii q. i
multi et ff. de pu. absente / Ubicumque
urgetur est fornicatio vel fornicationis suspi-
cio licet dimitti uxor extra de presump-
tionibus et c. tuo nisi ¶ Item dicitur de
peccato sodomitico ut propter illud possit
uxor dimittere virum et econverso xxxii q.
vii c. Omnes causationes et c. Adulterii
malum ¶ Sunt autem septem casus in
quibus uxor non potest a viro de adulterio
accusari nec econverso ¶ Primus est si ipse
convincitur similiter fornicari s. e. Significasti
et xxxii q. vi c. ptorum quia mutua
crimina pari compensatione tolluntur s.
de adult. c. Plt. et ult. ¶ Secundus
si vir meretricem prostituat uxorem
extra de eo qui cognovit consanguineam Discre-
tionem Tertius si solum credit maritum
adulterandum s. e. Significasti et c. Se-
quia ad hoc nulla debuit contium
adduci xxxii q. v c. Ita ne ut est
ignoscendum ei qui peccatum paupertatis
turpissimam vitam duxit ff. de ri-
tamis tu nup. Palam quod non est ¶ Quartus
si mulier credit maritum mortuum
et nubat alii quia maritus rediens
tenetur eam recipere statim sine for-
nicationis exceptione nisi scienter
stetit cum secundo propter quod postea redijt
xxxiv q. ii c. Cum per bellicam et c.
Sed ergo et i. de secundis nup. c. ii.
¶ Quintus si latenter fuit cogni-
ta ab aliquo quem credebat esse maritum
proprium puta lectum illius de nocte
intraverit simulans se esse maritum
xxxiiii q. ii c. In lectum et c. Proposito
¶ Sextus si fuit mulier vi op-
pressa ut in c. Proposito quod intellige
de vi absoluta non conditionali quia
nullo metu digna est fornicari
xxxii q. vii c. Omnes causationes ¶
Septimus si maritus reconciliavit
eam sibi vel eam publice adul-
teram retinet in consortio mariti

Septem casus in quibus non potest a viro
mulier de adulterio accusari

70

cau. xxxii q. i ca. ii et iii. et C. de adult. auth. ¶ Sed in quid si ambo fuerunt separati propter fornicationem mulieris potest vir eam sibi reconciliare maritam dic quod sic quia quod in eius favore introductum est in dampnum retorqueri non debet C. de leg. quod favore ignoscens enim non privatur sententie quod habet in eo qui peccavit C. de adult. auth. sed hodie et dic tamen quod iudex prudens ferret sententiam qui sit dicta divorcii similiter inter vos confessus propter adulterium viri et mulieris quibusdam placuit iuste accusanti et ille qui non peccavit posset intrare religionem quod dic ut C. de con. conv. c. sed quid si ¶ Septimo licet raro contingat si aliquis infidelis coniugem infidelem dimittat dato ei libello repudii et ipsa nubat alii et ipse convertatur ad fidem et ipsa statim postea mortuo secundo convertatur eam retinere infra alio fuit fornicata si cum qua non contraxit et mortua est secunda uxor i. e. gaudemus infra ¶ Notamus si mulier coniugata fuit tamquam infra ita quod una petentibus instituet non potest eam maritus de adulterio accusare quia lex non putat eam dignam legum observatione ut C. de adult. que adulterium [illegible] tamen non procedit si [illegible] ¶ Nimis potest fieri similiter divorcii dicit Ber. quod de iure qui ad eum spectat i. de correct. prela. Attendentibus et arch. xxx. r. q. vi. multorum Alii inferiores prelati qui cognoscunt de causis matrimonialibus sive sint archidiaconi sive abbates faciunt hoc ex consuetudine prescripta vel ex speciali concessione i. de excess. prela. Attendentibus infra et arch. C. de presb. audatis. Dum tamen sint idonei vel qui habent potestatem iudicandi et statuta canonum non ignorent C. de consang. c. i infra. ¶ Ad restitutionem mulieris spoliate vel viri quid sit faciendum videndum est utrum velit spoliatus intentare

possessorium vel petitorium iudicium i. an petat eum sibi restitui tamquam iniuste sit ab eo dimissa que dicit eo suum maritum et hoc est agere possessorio qui petit vel sui possessionem sibi adiudicari de qua dicit se iniuste expulsam vel an dicat mulier maritum esse suum iure quod competit in ea et petit eum sibi adiudicari in maritum vel econtra quod est agere petitorio quia agat de proprietate et super diversitatem istarum petitionum diversimode est agendum ¶ Si enim mulier agit petitorio et petit eum dicens ipsum esse suum maritum et ille negat excipit contra eam dicens quod non potest esse uxor sua quia est eius consanguinea vel affinis vel aliud impedimentum legittimum apponat prius tractabitur exceptio mariti que petitio uxoris quia probata exceptione mariti principalis quo uxor privatur et est reus ab eius petitione absolvendus C. de ord. cogn. c. i. ¶ Si vero agat possessorio petens se sibi restitui maritum licet dicat maritus quod illa non possit esse uxor sua quia consanguinitas est inter eos vel aliud legittimum impedimentum debet prius restituto mulieri quam de exceptione viri cognoscatur C. de resti. spol. ex parte et i. e. porro habent distinctionem hec C. de rest. spol. licas ¶ Quod autem mulier viro restitui debet fallit in iii casibus [primo] ¶ Blasphemo quia diu serio merito manifeste prole potente cito nec viro reddere uxor ¶ Primo si videns eius uxor convertitur ad fidem blasphemat deum vel ergo inter volt cum ea sine contumelia creatoris habitare denegatur sibi restitutionis iniuste fuit sibi spoliatus i. e. gaudemus quam autem dic ut C. e. quod dic et quod sed inp. ¶ Secundo denegatur viro restitutio mulieris si tanta sit viri sevicia ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri vel quia persequitur uxorem odio capitali C. de rest. spol. Ex transmissa et c. litteras infra et xxx. ii q. i. deprehendo ex quo enim propter viri seviciam potest virum dimittere sic legitur in auth. de inp. ¶ Si quam mulier

petitorio

possessorio

Casus

1

Mulier in quinque casibus non restituitur viro

2

uxor dimittit virum propter seviciam

ergo multominus non est restitutio facienda
quia repulsus erit quia non admittitur
exceptio de [illegible] quemadmodum ¶ Se-
cundo vero mulier dicit se habere virum
suspectum quod eam ledat in persona vel
in rebus, dummodo verisimilem causam
ostendat quare habeat ipsum suspectum
ad officium iudicis spectat mulieri cautionem
sibi sufficientem tantum quod maritus
tractabit eam in lecto in mensa et in
omnibus sicut virum tractare debet uxorem
quod non ledat eam in persona vel rebus
quomodo talia [illegible] honestate hone-
sta maritali ¶ Et hanc cautionem debet
prestare maritus per iuramentum ut xxxiii.
q. ii. de benedicto. et si mulier non confidit
de iuramento viri quia forte periurium ti-
met sed [illegible] vel fideiussio sub
promissa pena arg. C. ut lite non contestata
[illegible] et xxvi. q. v. prodest et q. [illegible]
in ea vindicta ¶ Tertio si obiciatur
fornicatio publica mulieri et fuit pro-
bata vel si ipsa confitetur nisi ipsa re-
plicet et probet virum similiter adulterium
commisisse ita quod eius fornicatio sit ita
notoria quod nulla possit tergiversatione
celari tunc debet restitui licet sit publice
fornicata. [illegible] et c. ex litteris
nam dicit Innocentius quod si mulier petit
restitutionem et maritus excipiat de adul-
terio notorio et mulier replicet de ad-
ulterio viri non debet fieri restitutio nisi et viri
adulterium esset notorium sicut et mulieris
¶ Sed si vir eam non eiecisset propter noto-
rium adulterium sed petit per [illegible] se-
parari et excipit mulier de adulterio viri
audienda erit probando mulieris super
exceptionem adulterii non notorii ¶ Et
tamen dubitatur [illegible] quod mulier primo agit
possessorio unde sicut [illegible] gaudet
ut admittatur exceptio adulterii non no-
torii [illegible] et [illegible] ut non
audiatur ut fiat statim restitutio ¶ [illegible]
admittuntur probationes mulieris et si pro-
bavit viri adulterium fiat restitutio ¶ Sed
in [illegible] cum [illegible] vir petit separationem
agitur petitorio. [illegible] probationes ex
utraque parte recipiuntur. et dicitur notorium
si sit [illegible] [illegible] super
[illegible] de xxxiiii [illegible] filii qui
[illegible] notorium [illegible]
vel notorium [illegible] et tunc [illegible] facienda

est restituenda. Sic potest intelligi ff. de doli
exceptione l. dolo et i e. [illegible] ¶ Item
intellige hoc si notorium est iudicialiter
aliis vel [illegible] et non iudicio sed in [illegible]
paratus licet probationes arg. C. de testibus ex q°
litteris ¶ Secundo si occultum est adulterium
mulieris et in modum exceptionis ei
obiciat et maritus illud adulterium
petenti restitutionem, nunquid audiatur maritus
dic [illegible] quod non donec fuit restituta
C. de rest. spol. [illegible] et in
[illegible] et c. In [illegible] in peti-
torio xxviii. q. ii. Agathosa ¶ Sed
pone quod mulier recessit a viro suo
[illegible] et [illegible] petit resti-
tui nunquid est audienda. dic quod sic
quia [illegible] non admitti-
tur spoliata intelligitur ff. de acq. poss.
[illegible] clam possidere et C. [illegible] si id
quod [illegible] ¶ Item pone quod vir
adulterarius est occulte et uxor ma-
nifeste. nunquid vir potest eam accusare
et per sententiam dimittere sine peccato dicunt
quidam quod non quia non desinit uxori
[illegible] xxxii. q. vii.
[illegible] Distingue aut ipse egit
primam et ea non monita [illegible] volt
[illegible] in adulterio perseverare
tunc sine peccato posset eam accusare
et dimittere per sententiam xxxii q. i. c. i. [illegible]
[illegible] ¶ Aut non egit primam [illegible]
ipsa sed volunt in adulterio perseverare
tunc non potest accusare ut dimittere
quia paria delicta mutua com-
pensatione tolluntur. de adult. c. [illegible]
et ult. et xxxii q. vi. nichil ¶ q°
Sed nunquid uxor adultera post peractam
[illegible] potest virum repellere
ab accusatione vel [illegible] vir [illegible]
[illegible] quod non quia [illegible] non tollit
[illegible] accusandi vel [illegible] vel re-
plicandi xxxii q. ii admonere [illegible]
[illegible] ab [illegible] compelletur
post [illegible] C. de [illegible]
gaudeamus ¶ Caveat tamen maritus
quod non [illegible] vel reddat debitum
uxori fornicatricem pendente accusatione
vel [illegible] sciuit illam for-
nicantem quia sibi preiudicaret
arg. C. de [illegible] [illegible] posuit dic

200

vt ibi. q. quid si liber. et q. quid si vxor
¶ Item pono si virgo fuit et timeat cor-
rumpi vt de spon. cum locum et vt
de rest. spol. Ex transmissa et c. exparte
¶ Item pono si habeat probationes prom-
ptas ad probandum impedimentum inter
eos sponsatos. sicut primo et secundo et in
hoc casu. licet fiat restitutio in ceteris. tamen
quo ad carnis copulam non restituitur
vt de rest. spol. litteras tuas ¶ Sex-
to si exceptio rei iudicate obiciatur
a qua non est appellatum. non est ei iure
restitutio facienda. nisi primo de illa sententia
cognoscatur arg. vt de of. cum inter matri-
monii ¶ Item vero exceptio opposita
obstat petenti restitutionem mulierem
vel econverso. distinguo aut agens
vir vel mulier intentat petitorium
et obicitur de consanguinitate debet procedi
super vtroque [illegible] ordine cognitionis. tamen
Si intentat possessorium distinguitur
aut constat matrimonium fuisse contractum
aut non. Si non constat debet primo inquiri
de matrimonio an fuit contractum quam restitutio
fiat vt de rest. et spol. Ex parte
2. ¶ Si constat matrimonium fuisse
contractum distinguitur aut proponitur
exceptio que tangit periculum anime
tantum vel corporis tantum. Si tangit peri-
culum anime et corporis distinguitur
aut est notoria exceptio aut non.
Si est notoria differtur restitutio .i. e.
Significasti. Si non est notoria debet resti-
tui vt ibi. Si tangit periculum anime
tantum distinguitur aut habet probationes in-
continenti ad probandum exceptionem aut non
Si habet probationes debet fieri restitutio quo ad
omnia nisi ad copulam carnalem
vt de rest. spol. litteras. Porrecta. Si
non habet probationes incontinenti debet fieri
restitutio quo ad omnia vt de rest. spol.
litteras quod si non constat. Si tangit pe-
riculum corporis tantum distinguitur aut
per medicum vel [illegible] propter sevitiam
vel [illegible] aut non. Si per
medicum debet fieri restitutio vt de rest.
spol. Ex transmissa. Si non per me-
dicum fieri non debet vt de rest. spol.
litteras nisi. Si vero intentat petito-
rium et possessorium distinguitur aut
negatur [illegible] esse contractum aut non

Si negatur non debet fieri restitutio vt de restitutione
spol. Ex parte 2. Si non negatur matrimonium
restitutio fieri debet vt de rest. spol. et ca-
pe. ¶ Item quod si mulier egerit possessorio et q°
succubuit in causa numquid potest postea
agere petitorio dicas quod sic. Sed si egerit
petitorio et succubuit non potest postea agere
possessorio. ¶ Si vero tantum incepit agere
[illegible] tamen pergit et non dum est testibus
renunciatum vel plene liquet de causa
potest dimittere iudicium petitorium. et pos-
sessorium intentare vt de causa poss.
et pro. pastoralis. Et lex dicit quod non videtur
renunciasse possessioni qui rem vendicare
cepit et potest possessionis iudicium intentare
dimisso iudicio rei vendicationis ff. de
acquir. poss. naturaliter ¶ nichil commune

De donatione inter virum et vxorem et de dote post divortium restituenda

Tractatum est supra de divortijs
per que dissolvitur matrimonium. Sed
quia durante matrimonio non
valet donatio facta inter virum et vxo-
rem et matrimonio dissoluto ¶ Sequitur
dotis restitutio. ideo subiungitur de donationibus
inter virum et vxorem. et de dote post
divortium restituenda. Videndum est primo
de donatione quando valeat. et quando revo-
catur. et secundo de dote. ¶ Donatio inter vi-
rum et vxorem moribus est prohibita
ne mutuo amorem invicem obtemperando
donationibus se spoliarent. ¶ Habe-
res enim inter eos perseverantem amorem
[illegible] solis animis estimantes. et
ne alter in paupertatem incideret et alter
ditior fieret et non posset esse illis stu-
dium liberos educandi ff. e. l. i. y. cum et
nulla est donatio vbi tenet matrimonium
Si vero matrimonium non tenet donatio
de rigore iuris valet. Si placet non est
tales donationes ratas esse ne melioris
conditionis videantur esse delin-
quentes quam qui delinquerunt [illegible]
[illegible] ff. e. l. [illegible] q. i. et c. e. Si
ex voluntate. Sed inter sponsum et
sponsam tenet donatio ff. e. l. [illegible]
et l. cum hic status et q. Si quis
sponsam ¶ Non valet donatio ex
qua alter locupletior et alter pauperior
efficitur. i. e. t. [illegible] in pri. et ff. e.
l. in. re. ¶ Sed si alter pauperior
non efficitur tenet donatio a contrario
ff. e. Si sponsus q. Si maritus

et § Si quis vel si donavit uxori rem
alienam ff e. Sed si constante licet paupior
sit et accipiens non fiat locupletior tenet
donatio ut si emit inde unguenta ff e
§ aut. et l. ¶ Item valet quoque dona-
cio licet donator fiat pauperior et accipi-
ens locupletior si in tempore post finitum ma-
trimonium fiat collacio. Sed an tempore illud non
efficiatur res donata donatoris. Sed differtur
in tempore quo mulier a lege viri soluta est
ff e Si enim § ult et l. Julianus et l. e
t. ult. Fit autem revocacio cum donator
paupior et accipiens locupletior factus
est ff e. Si sponsus § ult. Revocatur
hec donacio tacite vel expresse l. e t. ult.
tacite fit per divorcium nisi in divorcio no-
luit donationem valere ff e. Si interim § Si
maritus et C. e. a marito. ¶ Item si
prius decedat qui donacionem accepit
quam qui contulit l. e t. ult. et t. e. a
marito. Sed si prius decedat is qui
donavit nec revocavit donacionem per sile-
cium confirmatur C. e. donaciones et l. i. et
iii. et l. e t. ult. ¶ Item si ambo simul
moriantur valet donacio puta naufra-
gio vel ruina ff e. Cum hic status
§ Si ambo. ¶ Expresse autem revocatur
donacio cum donator eam revocat C.
e. a marito nisi peniteat eum donacionem
revocasse ut eius voluntate ultima
expectemus ff e. Cum hic status §
prima. ¶ Item expresse revocat si ma-
ritus ea que donavit pro certa pignori
dedit vel alii donavit vel alio mo-
do alienavit C. e. Si maritus et ff. de
precariis. Si uxor iniuste sequitur de dote
post divorcium restituenda, de qua tamen
iudex ordinarius vel delegatus co-
gnoscit accessorie sed cum cognoscit
de matrimonio et in libello petitur
matrimonium separari et dotem restitui l.
e t. i. ii et iii. de quibus supra proposuit et
specialiter pertinet ad ecclesiam cognoscere
de dote quia ad eam pertinet defen-
sio dotium l. e. ult. Si vero causa dotis
sit principalis agi debet coram iudice
seculari C. de iure dot. ubi et l. fi. et
ff. de iure dot. Omnimodo § i et l. quecad-
modum § i. Videndum est quid sit dos
quot dotis species quid parafernalia
quid donacio propter nuptias. In quibus

maritus lucratur dotem vel econverso
in quo casu dotem tenetur reddere. et
t. ut. et quando ¶ Dos est donacio que datur
a parte mulieris sive pro ea marito
ad onera matrimonii sustinenda. Dotis enim natura
est ut durante matrimonio duret et
soluto matrimonio salvatur quia sine ipsa
esse non potest quia dos est quasi patri-
monium mulieris ff. de iure dot. denique
§ proinde ¶ Species dotis sunt due
alia profecticia alia adventicia
profecticia est que a patre pro filia vel
ab avo pro nepote vel de bonis eorum
datur vel quam alius demandato eorum
dat ff. de iure dot. profecticia ¶ Ad-
venticia est dos quam ipsa mulier dat
pro se vel aliquis alius a patre vel
avo ¶ Item dos alia datur estima-
ta alia inestimata. Si estimata tamen
lucrum quam dampnum pertinet ad maritum
sicut ad rei emptorem. Si vero inesti-
mata datur dampnum vel lucrum eius
pertinet ad mulierem ff de iure dot. plerumque
Exceptis fructibus qui pertinent ad
maritum propter onera matrimonii que su-
stinent ut ibi. Parafernalia sunt que
mulier habet preter dotem undecumque et
dicuntur a para quod est iuxta et ferna
quod est dos quasi iuxta dotem. Et
habet mulier privilegium in parafernalibus
ad instar dotis ¶ Sicut enim uxor
habet omnia bona mariti obligata
tacite pro dote sic et pro rebus parafer-
nalibus marito datis C. de pact.
et R. que l. ult. ¶ Donacio propter
nuptias est quam sponsus donat spon-
se l. e. et si inter et t. fe. Et hec
donacio propter nuptias vocatur antipher-
na quasi contra dotem quia
uxor dos dicitur viro dotem, vir autem
uxori donacionem facit propter nuptias si-
milia. Unum tamen bis accipitur pro alio
l. e. ult. et c. plerumque et C. de don-
acione ante nuptias l. i. et ult. Et sicut solu-
to matrimonio dos ad mulierem spectat
et donacio propter nuptias ad virum l. e
t. ult. Item si ignorantes contraxerunt
in casu prohibito quicquid alter
ab altero habuit restitui debet si ma-

trimonium separetur puta propter consanguinitatem
vel affinitatem. ut e. t. i. ij. et iij. et C. de
rogn. sed opposuit et que durante matrimonio
communiter fuerint acquisita dividi debent
ut e. t. ij. hoc intellige de hiis que communiter
empta fuerunt de bonis propriis uxoris et
viri. et hoc constat alias presumitur esse de
bonis mariti omnia. ff. de contrahenda empcione
ar. xij. q. iiij. sacerdotes et C. de pact.
ibi. t. i. et ij. quia nullum fuit matrimo-
nium alias si fuerunt contraxerunt matrimonium
contra iura propterea debent quicquid alter
alteri dederit et fisco applicari C. de
incestis nuptiis qui contra. et insti. de nupciis
§ si adversus. nisi errore vel minori etate
excusentur ut ibi. Sed vel contra ut e. et
si nota. ¶ Sed supra hoc ibi scilicet propter
pactis et quia non erat cui applicarentur
bona cum nullum haberent illi reges su-
periorem seu fiscum nec alter in quo duo
remanerent ut in t. et si nota. ¶ Item
si maritus dedit mulieri donacionem propter
nupcias quam dotem vulgariter appellant
post mortem viri debet retinere et in
hoc possum cognoscere etiam propalate
cum teneatur dotes proprie vidualicium
[illegible] posse pervenit ad virum
tamquam heredem. ¶ Item si habet in
feudum ad vitam vel sibi et heredi
que de uxore legittima procreantur [illegible]
decedat sine herede uxor non potuit
de illa terra vendicare. nisi dominus illius
terre donacionem voluit consentire ut e.
in . ¶ Item si maritus dotem vel
donacionem propter nupcias alienavit con-
senciente uxore non tenet alienacio C.
de rei vindicatione aut. sed iam. quia expedit
mulieribus salvas habere dotes ut nube-
re possint alios quibus nubere possint ff.
sol. ma. l. i. et ff. de iure dot. l. ij.
nisi iuramentum intervenit sponte presti-
tum sine dolo et violencia et ad
hoc iuramentum servandum indices seculares
per clericorum censuras ecclesiasticas compulit
ta compellantur C. de iudiciis [illegible]
gat et t. licet mulieres li. vj. ¶ Lu-
cratur maritus dotem et uxor dona-
cionem propter nupcias in tribus casibus
scilicet ex pacto consuetudine et ex
lege. ¶ Ex pacto ut si paciscatur
de dote tota lucranda vel certa parte
vel de donacione. ut e. t. ult. § sane
et C. de pac. que pro morte et in aut.
ibi posita equalitas. ¶ Ex consuetudine
quando consuetudo est quod maritus lucretur do-
tem vel econtra. ut e. t. ult. § sane.
¶ Ex lege quando mulier vidua [illegible] propter
causam fornicacionis vel propria auctoritate a
viro recessit amittit dotem et donacionem
propter nupcias. nisi fuit reconciliata viro
ut e. plerumque et idem est de viro. quia
non ad impia iudicantur C. de divor.
[illegible] § ipsa vero et xxxij. q. i.
si quis uxorem. ¶ Sed si reconciliata
fuit post ea fornicacionem illam obicere
non potest. quia ei hoc remisit quod
ei licet C. de iniuriis quemadmodum et
xxxij. q. i. ij. aut. nisi postea fornicatur
¶ Sed pone sententiam esse latam quo
ad thori separacionem propter fornicacionem et sic
mulier dotem amisit. deinde probatur
consanguinitas inter eos et matrimonium pro-
nunciatur nullum fuisse inter eos. mulier
repetit dotem tamquam non commisit ad-
ulterium ut quidam dicunt [illegible] sed et
contrarium quod non iniuria eum ex affectu ma-
ritali fecit xv. q. i. illud. ¶ Unde negari
non potest ipsum ex affectu maritali iniuriam fe-
cisse. et que per eos maritus tenebat eos
puniri debet propter iniuriam non ope suffe-
ctus. sicut eum quod potuit C. de
[illegible] et t. licet. ¶ Reddenda est
dos profecticia cum pater mortua filia
sine liberis C. sol. mat. dos a patre
alias remanebit penes liberos ff. sol.
mat. post dotem. ¶ Sed si fiat divorcium
ea vivente et patre reddenda patri et
filie ff. sol. mat. l. ij. et l. patre ¶ Si
sit adventicia reddenda est mulieri
ff. sol. mat. quod § i. ¶ Alium red-
debatur dos mulieri annua bima tri-
bima die. hodie statim immobilia
restituuntur et mobilia annua ipsius eadem
C. de rei uxo. act. l. i. § sed aut mi-
nor. ¶ Sed maritus in reddenda dote
non condempnatur nisi in quantum facere
potest nisi dolo diminuat suam substanciam
¶ Sed si pervenit ad pinguiorem for-
tunam totum restituat ut in § sed aut
minor et C. de sol. creditoribus. et
hoc privilegium transit ad filios eiusdem

90

matrimonii ff sol. ma. marito. Sed nunquid
fructus debet restituere dicit quod non nisi illos
qui matrimonio obuenerunt quia auget
dotem. Sed post matrimonium sunt mariti
propter onera matrimonii. ut de usu. Salubriter
et ff de iure dot. dotis fructus. Expense
necessarie et utiles repetuntur voluntarie
amittuntur. C de rei ux. act. l. i. § Sile-
at et ff de impen. in rebus do. f. l. i.
et l. quod dic.

De secundis nuptiis

Dictum est de matrimonio in
genere. Hic subicitur in speciali scilicet
de secundo matrimonio. Unde videndum
est an secunde nuptie sint licite. et u-
trum possint benedici. et an mulier que
credit maritum suum mortuum possit nubere.
¶ Nuptie vero secunde et tercie et ulteriores sine
peccato et infamia etiam post secunda contra-
huntur nisi absente iure civili quodam quod
tamen dedignantur sacros canones imi-
tari xxxi q. i. Apparuit. Ideo
si quomodo et l. e. c. pla. et ubi tunc
contrahitur ut dicitur C de bigamis. § Opor-
tunum septimus. Si quis contrahat cum
secunda alias benedicta vel cum secundo alias
benedicto ulterius benedici non debet secundum Hostiensem l. e.
c. i. et iii. et est ratio quia cum alia
vice benedicti sint iterum benedictio iterari non
debet l. e. c. iii. sicut sacramentum prohibent
iterari i. q. i. Quidam et c. Baptizati et
ita censet quasi sacramentum talis non est re-
iteranda consummatio matrimonii nec si
sola mulier dicatur benedicta sed benedictio
semel data/ quia uterque communis est
nec benedicitur mulier sine viro ergo quo-
cumque talis ad secunda vota transeat non est
benedictio iteranda quia propter carne alias
benedictam non benedicta cum ipsa iungitur bene-
dicitur in commixtione corporum propter quod effi-
ciuntur unum corpus C de qui. quimq.
ad apl. tamen benedictio trahitur ad secunde
non benedictam sicut alias dicitur de elo.
C de consue. et c. vel al. quod in dubiis
nec valet consuetudo contraria quod
in talibus non excusat l. de elec. Ad
abolendam licet esset virgo nisi
forte ex certa scientia ipsum appellaret
secundum Host. et Wil. C de cogn. spir. c. i. in fi.
et c. Sicut nec est uis in corruptione

sed in benedictione tamen ut sequitur in § se-
¶ Item si duo matrimonium contrahant
et benedicantur et ante matrimonium con-
summatum fuerit diremptum propter legitimum
impedimentum ut uterque separatim con-
volat ad secunda vota nunquid benedictio
dabitur in hiis secundis nuptiis. Ad quod sic
quia intentio prime benedictionis defecit
propter consensus et effectus arg. C de off. del.
Cum super ablatio et C de pe. r. ult.
Unde vero apparet quod prime nuptie que
nulle fuerunt non possunt videri benedicte
arg. C. de spon. Infirmis. Ad id placet
precepta deficere principali deficit et
accessorium C. de re. spoliat. ¶ Sed
contra nuptie enim non dicuntur benedicte et
persone arg. C. de te. ord. consultationi
et negari non potest quin ipse persone sint
benedicte ut ibi ¶ Spiritualis enim benedictio-
nis efficacia est quod semper insistit nisi
inveniat obicem contrarie voluntatis
C. de bap. Maiores nisi. ¶ Benedictio
semel data remitti non potest C. de divor-
tiis. et quod factum est negari non potest
xxxii q. v. Si paulus nec obstat quod
intentio prime defecit quia licet intentio
imperantium deficiat non tamen benedictionis
intentio. quia dans et recipientes
intendebant dare et recipere benedictionem
et matrimonium tenere arg. C. de spon.
Ex litteris et c. Consultationi. Hoc enim
accessorium forte forcius est principali
et sic remanet nisi deficiat principale
arg. C. de iniur. debitores. Vel dic
quod aliud est in accessoriis spirituali et
naturali quam temporali ¶ Item si duo
ad bigamiam transeant qui tunc nuptie
fuerunt benedicti/ dicit Host. quod tales
possunt benedici quia contractus eorum
alia vice benedicti non sunt non aliquando
eorum benedictio iterari non debet l. e. c.
iii. et sic non est vis in bigamia
sed in benedictione sola ¶ Capellanus
qui benedictionem dedit ab officio beneficio
suspensus cum testimonio litterarum
episcopi ad sedem apostolicam est mittendus
quare vox quod alius dispensare non
possit l. e. c. i. ¶ Si iste non precessit

contrahunt dicit hos non video quare tanta
pena imponatur. Nam licet iste suspen-
datur a sede apostolica circa tamen non
absolvitur ar. j de sen. ex. iiij. c.
In sedia et est simile contra ad hoc
c. de preben. que inferius ista dicit hos.
Mulieres vero que viros suos causa
captivitatis vel peregrinationis absentes
longo tempore expectare fuerint, nec possunt
de vita vel morte ipsorum certificari
licet super hoc adhibuerint solicitudinem
diligentem, quantumque ameant viros ignorantiam
pariat ausint ad aliorum transire consortium
non possunt consolare, nec auctoritate ecclesie
permittuntur contrahere donec certus nuncius re-
feratur de morte virorum. Et de sponsa-
libus puericia et j. e. c. ij in prin. Ubi tamen
verisimiliter presumitur de morte si mulier
nubat excusatur. Et viro reverso mulier
sponte reddat statim ad matrimonium
primum ex quo est nuncio requirenda. xxxiiij
q. ij. Cum per bellicam. Si vero matrimonio
contracto dubitatur de morte non
exigat debitum sed reddat. Et si postea
certificata fuerit de vita, statim reddat
j. e. Dominus. c. Si vero. c. de repudiis. l.
ij. et aut. hodie et in aut. ut licet
ma. et c. c. ij aut. coll. viij.
Sed quid si quis fuit in exercitu Barra-
canorum vel in aliquo tali loco. Fuit
quis nec est reversus nec potest mulier
certificari de morte per nuncium. Mulier
vel per alium quid faciat. Dicit H.
quod tunc mittat ad loca sicut potest et
ad vicina loca et inquirat. Sed potest
aliis exspectet quamdiu non sit certa
de morte viri. c. de sponsalibus puericia
et j. e. c. ij in prin. Explicit liber quartus.

Incipit quintus de accusationibus
inquisitionibus et denuncia-
tionibus Rubrica

Cum iam sapere-
et intelligere omnia ac-
novissima providere.
Tractatum est de
iudiciis. Sed quia in
iudicio criminali proponitur accusatio.

Ideo subiungitur de accusatione. Sed quia
pluribus modis opponitur crimen scilicet ac-
cusando denunciando et excipiendo. j.
e. Super his et per inquisitionem. j. e. Inqui-
sitionis. et c. qualiter et quando. j. de simo-
nia. Licet Heli. Exceptis notoriis. j. e. qualiter
et quando. c. ad corrigendos. et j. de si-
monia. Licet Heli. De istis ergo per ordi-
nem videamus. Et de accusatione
quid sit accusatio. Qui possunt accu-
sare. Et qui accusari. Et an inscribere
teneatur accusator. Et an sine accusatore pos-
sit condempnari. Quid sit accusatio — Accusatio
et quid est alicuius hominis de crimine apud
iudicem inscriptione interveniente legitime
facta delatio secundum Hostiensem. Qui possunt
accusare. Et ideo quicumque non prohi-
bentur edicto de accusando et pro-
hibitorio. Unde quilibet admittitur
quem speciale non prohibet sicut edictum de
matrimonio contrahendo. c. de spon-
salibus. Cum apud. Et edictum de testibus. ff.
de testibus. l. j. et ff. de procuratore. l. mutus.
Et ideo sciendum qui accusare non possunt
per quos sciet qui possunt. Quia contrariorum
eadem est disciplina. Prohibentur
quidam accusare propter sexum ut mu-
lieres. Alii propter etatem ut pupilli.
Alii propter statum ut milites qui inpar-
se non cunctatores mortem propter rem
publicam. Alii propter ingratitudinem ut con-
iuges. Alii propter delictum proprium ut cri-
minosi et infames. Alii propter turpem
questum ut illi qui duos in diversis
iudiciis accusaverint iudicio non finito
et ille qui nummos ad accusandum vel non
accusandum accepit quem ad accusationis
crimine tenentur. Alii propter conditionem suam
ut liberti contra patronos. Alii propter
suspitionem calumpnie ut illi qui sub
ordinati falsum dixerunt testimonium. Alii
propter paupertatem ut qui minus quam
l. aureos habent. Hi omnes prohibentur
ij q. j. prohibentur. et ff. de accusationibus. qui.

et add.
c. de
duobus
reis.
contra
scriptum
subs.
tenuis

accusare et iii q. i c. i ut (?) ...
ut ibi quia non est persona standi
in iudicio iii q. i qui crimine. Item
tales admittuntur si sua sponte in
iniuriam prosequantur ut ibi dicit
et iiii q. vi omnibus. Item non
laycus contra clericum nisi suam iniuriam
vel suorum prosequatur ut iii q. v.
omnibus ut ... ad testimonium si
ad accusationem tamen et dicit per clericos
probare. ... de testi. decreto et
ii q. i prohibentur et iii q. iii.
Item omnibus admittuntur
tamen suspecti in criminibus exceptis
scilicet in crimine lese maiestatis et ...
... testi. heresis symonie ...
... et suspecti
crimine ii q. i prohibentur xv q. iii
... et c. nemini ff. ad l. iul. ma.

In quibus ... de sym. tanta insuper
de suspecti tamen c. i ii q. vii. ...
... et c. ... Admittuntur isti
si bono zelo et non odio procedant
qui tamen non ad accusandum non ad testificandum
admittuntur, quia numquam in nullo casu
admittuntur ... de sym. ... et per ...
... et c. ... optat non ...
... repelluntur
quia ... personam possunt iii q. iii
... testes et ... optat et
laici bone fame admittuntur in huius-
modi criminibus exceptis, ... si laicus
sit male fame et vilis persone
distinguitur. Si clericus super illo cri-
mine sit infamatus et male oppi-
nionis admittuntur laici etiam
viles. Si vero sit bone fame et
oppinionis non admittuntur ut hic
bene colligitur ii q. i in primis et si
et ... de sym. tanta et ... ex-
ceptis conspiratoribus et inimicis ut
... et preterea crimine ... de

testi. veniens. debet ergo esse bone fame
in aliis omnibus hic exceptis et oppinio-
nis ... non minus qui alium accusat
... et iii q. vii ... et c. postu-
latus vi q. i qui crimine ... multi
... optat et c. ... quia
viles persone non admittuntur ad denun-
ciandum ... de sponsa. ... in tua
... ad accusandum ...
est quod qui non potest accusare non denunciare
non testificari non ordines recipere et sic
hec quatuor iuxta ... i. e. ...
et c. ... optat ...
de test. ... vii q. vii. testes ...
... potest quis accusare qui non potest testi-
ficari sed qui admittitur dicitur ...
... ab eo qui ... potuit
accusare ... potest accusare ... actor
repellitur ... qui ... ad p. q. c.
... nisi ... in teste ... test. ...
... quod ... distat ...
aliud est in accusatore quia modicum
sit preiudicium si accusator admittitur cum
actor repellitur ... culpam propriam
... culpabilis non constat et per eorum
accusationem nulla sit condempnatio nisi
assint huiusmodi testes ... de sym. ...
Sed ad dictum testis quis condempnatur
et ideo debent esse tales eius actores
ut ... dicta sufficerent ...
ut ibi admittuntur qui tamen ...
... de ... Item
admittuntur ad accusandum in criminibus
exceptis ... ut ... in c. per-
venit ... ad testificandum ... nisi
... de sym.
... qui aut admittuntur. Item quando
potest quis testificari qui non potest
accusare ut ... heretici ... credentes
fautores receptatores et defen-
sores eorum admittuntur ...
... et ... ad testifican-
dum ... de heret. in fidei favorem

quod clericum infa-
matum admittuntur laici

li. vi. qui non possunt accusare in q. i. c. i.
Item mediatores sponsionis admittuntur
ad testimonium si agatur similiter et emolumen-
tum quod inde non fuerint consecuti, de
test. mediatores li. vi. alias non, de
test. veniens. Item fallit quia potest
quis denunciare quem non potest accusare ut
si duo consanguinei velint contrahere ma-
trimonium, tunc licet non possit accusari potest
tamen denunciari, de spon. impub. ad
dissolvendum vero est quia quod non est
accusari non potest ut ibi dicitur. Sed tamen
non dum consummatum bene potest denunciari
xxiii di. dilatoria et quibus ad hec
tenentur, de cogn. spir. tranactis.
Item si maritus nequeunt non accusare
uxorem de adulterio potest tamen denunciare
ad penitentiam peragendam, de maior. et
quadruplum quia si accusare aut potest
sive denunciare tamen ille cuius interest
ut religiosus prelatum suum, in c.
Illa et c. Ex parte. Aut eius procurator
xvi q. ult. filius aut eius procuratori
Item di. Vota virium et viii q. i.
Factus. Possunt ergo monachi accusare
abbatem licet alius non possit accusare
et dicit Hostiensis compensaciones ad certa usque
ad finem cause innodatis. et Abbas similiter
ut se defendat, in c. Ex parte et c. olim.
Ita tamen quod abbati in omnibus obediant
negotio pendente in hiis per que posset
processus impediri, in c. olim vero premisso.
Alios vero accusare non possunt nisi inter-
sit monasterii de licentia tamen abbatis xvi
q. i. c. monachi. Ratio est quia mortui
sunt mundo, c. q. c. placuit. Nam sibi pro-
hibita est vox eorum, i. flere debet et
tristes esse ut ibi dicitur. Denunciare
tamen possunt ad penitentiam specialiter tantum quia
cuilibet dominus videtur. Et placuit inter
dicit. q. q. i. Si peccaverit. Sed pone mo-
nachus extra scholas de licentia abbatis
numquid potest accusare vel agere. Dico
quod sic si eius interest quia eo ipso
quod monachus de licentia abbatis in
scholis per pre. concluditur (?) intelligi.

quantum sine quibus ibi commode esse non
potest ut de off. del. pretera et c. prudenti-
am quod vii et c. suspicionis, cum pro alie-
nis debitis intrare non possit ut per hoc
monasterium obligaretur nisi quantum permittit
ad propriam mutationem tamen hoc non intelligit
Abbas alias de fideiuss. pervenit et
de sol. Ei quondam. Similiter et
illa possunt admitti in accusatione suorum
superiorum ut ii q. vii. latores nisi essent
infames ii q. vii. presumunt. Qui tamen sunt
familiares earum apud eum accusatorem
non possunt eos repellere, in c. nulli et est
speciale in eodem apud quia secundum debet
habere honestas personas que perhibeant
testimonium de vita pontificis ii q. vii. De
pastore vel nisi erant viles quia nullus
potest sacerdotem accusare nisi sit eiusdem or-
dinis vel esse possit ii q. vii. Si apo-
stolica vero contra clericos non admittuntur
ii q. vii. c. i. Ratio est quia sub clericos
episcopus misit ii q. vii. laicos, de imm.
eccl. clericos laicos li. vi. nisi ut dicit in
quibus admittuntur tamen. Omnis potest accusare
sancto secundum hostiensem quod masculus et femina presen-
tem et non absentem quia contra absentem
libellus offerri non potest c. c. absentem
c. v. q. ii. Relatum. Item unus non mor-
tuus xxxiii q. ii. admonere, xxiii di. quo-
rundam nisi in casibus primo in heresi
xxiiii q. ii. c. ult., de here. Si
quis episcopus. Item si aliquis institutus
fuit cardinalem ut filii et nepotes
privantur ecclesia dignitate, ut in de pen.
filios li. vi. Item in crimine apostasie
c. de apost. l. apostatarum. Item
in crimine lese maiestatis c. ad l. iul.
ma. l. ult. ff. de accu. ex iudiciorum.
Item qui personam publicam suorum
vel religiosam aufert ff. ad l. iul. pec.
l. ult. Item si constituit sibi mortem
per lit. qui vel per quem fuit deprehen-
sus in scelere ... bona he-
redibus quia crimen est seipsum
occidere quam principem tenetur (?) ff.
de bonis eorum qui ante sententiam mor.
sibi consci. l. iii. Item de matrimonio

Clerici in accusatione suorum superiorum possunt admitti

Laici contra clericos non admittuntur.

confirmant

pro eum procuratori accusare sive denunciare possunt

Sicut sunt litterae ad hoc ut filii succedant
C. qui filii sint leg. causam. ¶ Item si in
notorio crimine deprehenderit ne contra ordi-
nem eo xxiii q. v. placuit. Et aut quo-
libet regulariter accusari. Fallit in casi-
papa imperator rex accusari non possunt / bus. ¶ Nam sunt aliqui qui propter excel-
lentiam dignitatis accusari non possunt in
criminatione ut papa et imperator et aliqui
reges qui iudicem superiorem non habent insti.
solum. Di. xl. c. ii q. vii. Nos et c. alio-
rum si aliquos. ¶ Tamen dic quod quilibet
si aliquos possunt accusari coram papa / Imperator et Rex de crimine potest accusari
coram papa. C. de mil. nomine. non tamen
de crimine sed etiam de negligentia. Nam
Zacharias papa Regem Childericum regem
Francorum deposuit et Pippinum patrem
Karoli magni instituit. xv q. vi. alius.
¶ Item de alio C. de ele. c. venerabilem
et c. superiorem in qualibus minus
recognoscit. C. qui filii sint leg. per venerabilem.
papa de heresi accusatur / Papa vero tum modo de heresi potest accusari
convictus super hoc consilio [illegible] xl di. si
papa. Sed si velit se corrigere numquid
debet deponi. Videtur quod non quia qui sunt
parati se corrigere nequaquam sunt inter
hereticos deputandi. xxiiii q. iii. dixit
apostolus. Dic quod non nisi semper deponatur
si quis velit se corrigere arg. xxx di. nul-
quo papa et de alio crimine accusatur / lus. ¶ Sed numquid de alio crimine possit accu-
sari. Dic quod debet admoneri ut caveat in-
dicem et sub illo libere ne contra in
eos scandalum paratur. Cuius enim
legibus solutus sit tamen secundum leges vi-
vere debet. C. de leg. digna. ¶ Exemplo
papae ii q. vii. Nos si incompetenter.
Si vero voluerit quid. tunc dic etiam de heresi
occulta cogi ad purgationem. De aliis autem
nullo potest nisi sint notoria. ¶ Sed si sit
notorius fornicator vel adulter vel
homicida vel potest accusari arg. ii q. vii.
si quis [illegible]. ¶ Item prohibentur
incestati accusari nisi in hiis que contra
[illegible] delinquent potest accusatio
contra eos deponi. ¶ Sed dissolvitur [illegible]
usque ad finem [illegible] ut ff ad l. iul.
de adult. Si adulterium C. ult. Sunt
et alii qui prohibentur accusari ut

legatus imperialis. similiter et eadem
ratione papalis preses provincie consul
Romanus ff. e. [illegible]. ¶ Item qui
ius revocandi domum habet ff de mil.
l. ii. Item omnes illi qui in ius vocati
non tenentur. unde ff de in ius voc. si
[illegible] de hoc nota C. de mil. ¶ In
ius non potest. ¶ Item in causa criminali
debet esse presens et accusator et accu-
satus quia ubi non inveniunt procurator
neque ad agendum neque ad defendendum
v. q. iii. in criminalibus et iii q. ix. ab-
sens. et hoc est generale. Fallit tamen in viii
casibus. ¶ Primus in crimine iniuriarum
ut iii q. ix. insti. et C. de iniur. l. ult.
Sed hic ad excusandum vel recipiendum
admittitur procurator. Ius e. veniens et
xxiii q. v. reus et C. de dolo contra
dila. ¶ Secundus cum agitur de crimine
non criminaliter utpote maritus agit contra
uxorem adulteram ad separationem thori
ff. de procur. tue. ius e. [illegible] insti.
¶ Tertius in levibus criminibus ff. e.
lenia. ¶ Quartus si crimine non excedit
penam relegationis ff an per alium ca-
lup. ex pe. l. i. ¶ Quintus in crimine
suspecti tutoris ff de procur. non
solum C. ult. ¶ Sextus cum quis accu-
sat alium de ingratitudine ff de procur.
Sed et hec persone. ¶ Septimus cum in
actione popularibus inveniunt procurator ad
agendum pro privato dampno ff de
procur. in popularibus. ¶ Sed in publicis ca-
non inveniunt procurator ad agendum
sed ad defendendum ff de popul. act.
in popularibus. ¶ Octavus cum defen-
dit [illegible] in crimine ff e. si [illegible] C. pe.
¶ Sed cum accusatio instituitur ad de-
positionem [illegible] in modum accusationis
agitur. nulla est inscriptio ius e. super
hiis et i de sy. [illegible] quia talis
[illegible] ad vindictam possit similiter
supplicium ii q. ult. quisquis et ii q. iii ca-
lumpniator et c. qui non probat.
¶ Libellus vero accusationis debet continere no-
men iudicis coram quo agitur nomen
actoris et rei crimen de quo agitur
¶ Accusationis libelli

psona cum qua crimen dr ee commissum et locum in quo commissum est. Item dies institute accusationis et professionem actoris hec probantur ij. q. viij. libello. cum et ff. de libellorum et dicit in no. ẽ. de libel. obl. c. libellus. Sunt tamen casus in quibus non est necessaria inscriptio. Primus in crimine abigeatus ff. de abig. l. ij. Item in lenonibus et puris criminibus ff. de lenonia. Item in hijs qui appitores restituunt C. de ea quod. Item in crimine apostasie C. de apost. l. apostatarum. Item cum accusator etiam minus quam continet crimen indeat ut C. de iudeis ne quis. Item quando mulier accusat vir cum tamen de crimine ff. ad turpill. l. i. et c. accusationem et l. vlt. Item ubi maritus vel mater accusat uxorem iij. q. iiij. c. aliquid. Item in accusatione false monete C. de fal. mo. l. i. Item si tutor accusat C. qui ac. non pos. l. ij. Item accusans ex utilitate ut heres qui necem defuncti vindicare intendit ff. quibus ut in dig. l. tutor. ḡo. In lenonibus ergo et puris criminibus non est necessaria inscriptio ff. de lenonia. qui non indiunt depositionem. licet quidam indiuntur reos s. ho crimina mollia inducta a mee nati querentis sunt vpa. Nam propter inobedientiam adam fuit depositus de paradiso. Ita hodie deponetur propter inobedientiam ẽ. de ma. et obe. si quis ho. Contra accusatorem aut regulorem non datur quis aliquando dampnatur in q. a. nichil et c. de manifesta. Fallit hoc in notorio crimine ut ij. q. i. de manifesta et c. evidentia sce-
euidentia sceleris
leris i. sceleris quod notorium est propter evidentiam. Ita quod non potest aliqua tergiversatione celari. Alio modo dicitur notorium per confessionem factam in iudicio vel presumtionem ẽ. de cohabi. cle. et mu. tamen que in iudicio publicantur non requirunt accusationem nec etiam probationem ff. de adul. l. ij. c. si publica et C. de test. nullum. hoc summa in quocumque notorio est necessaria C. de me. tal. l.

Notorium

n. c. si. nam. Item fallit in eo qui vult falso inscribere. C. de pos. innominis ac. i. de cri. fal. c. i. vbi de hoc. Item in prevaricatore ut C. c. l. i. et ij. q. iij. c. notandum. Item suspecto tutore ut ff. de suspect. tut. l. ij. c. i. Item in sacrilegio C. de epis. et cle. si quis in hoc genere. Item infamato de facto in purgatione. i. de sy. de hoc et c. inter sinuantum de hoc i. de pur. can. c. ple. et vlt. Item in inquisitione se-cundum quam qui. et dicit ut ẽ. ut ac. sust. c. Contra accusatorem ho. Venerit autem absolutus reus non accusatur ab aliquo super illo crimine quamvis probato crimine iudex cum eo dispensauit si fuit tale crimine quod potuit dispensare. crimina enim semel dimissa non in vltionem divina gracia veniunt non patitur de pe. di. iij. divina clementia inst. de xxxiij q. iiij. si illic. Si vero absolutus est quia accusator non probauit tutus est quia de delicto vnius hominis sepius queri non debet xxxv q. ix. veniam ff. nam tam. l. i. c. vlt. hoc est verum nisi in casibus. Primus si secundus accusator doceat primum prevaricatum fuisse ff. de prevaric. l. iij. et C. de accus. si quis. G. moradi. Item si fuit dolo eorum prosequitur ignorans accusationem ab alio institutam ff. et si cui C. quis. Item et hoc intellige cum accusasset in forma iudicij. Si aut prima egisset occulte quis ad dictum absolutus est sed accusatus in iudicio faciendo poterit quod non cassit xxx q. q. ij. admonere. Cum aut post absolutionem absolutum accusatus si publica fuit absolutio que fit per publicam gratulationem ut si nascitur regi filius tunc idem enim admittitur ad recusandum in xxx dies ff. de turpill. si repente. Si vero fit privata que fit ad petitionem accusatoris vel cologie que fit mortuus vel delato accusatore tunc alius non

idem potest repetere accusacionem ij q. viij libellorum. Hec omnia probantur ij q. i prohibentur ab alio Ho. // Effectus accusacionis est quod si crimen probatum fuit deponatur quia criminalis accusacio que ad diminucionem capitis i. degradacionem intenditur nisi legittima inscripcione procedat nullatenus admittitur j. e. qualiter et qn // Si vero crimen probatum non fuit et fit infamatus purgacionem indicat iudex infamato secundum qualitatem persone et quantitatem infamie in qua si defecerit puniatur. Ac si crimen fuisset probatum j. de sy. de hoc et c. Inter sollicitudines j. de purgacione can. in p. h. // Denunciacio est criminis alicuius apud iudicem sine inscripcione lima facta delato ad penam vel ad aliam penam limam imponendam et eciam ad corrigendum ut intelligitur j. e. c. ij et iij et c. Super his et c. Cum dilectus et c. de iudic. Novit et tunc est admonicio utilia. Ita quod procedat secundum veritatem ewangelii alias non audiatur. c. de iudic. Novit ij q. i. Si peccaverit j. e. c. ij et c. cum dilectus. // Sed unusquisque tenetur Hostiensis distinguit Aut peccatum est occultum aut manifestum scilicet fama non dico notorium // Si aut occultum est non potest denunciari tunc nisi ad penitenciam peragendam et c. cuiuslibet vere admittitur ij q. i. Si peccavit j. de here. Cum contingat quod nec quispiam eciam infamis et criminosus quia non refert quis sit denuncians dummodo anima salvetur quia apud deum non est accepcio personarum c. de preben. … // Si aut est manifestum et denunciat ad penam temporalem imponendam tunc quod primum sit bone fame non inimicus nec conspirator nec alias eciam passus et tunc potest denunciacionem prosequi j. e. cum oportet alias repellatur // Sed iudex ex officio suo procedat ac j. de testi. c. Criminaliter (?) xxiij q. iij. Quod sicut. Alii distinguunt Aut queritur de peccato iam commisso

accusacionis effectus

diminucio capitis

denunciacio

prelatus subditum potest corripere

et tunc soli prelati tenentur corripere xxiiij q. iij. duo ista. Aut de peccato committendo tunc quilibet tenetur occulte corripere j. de here. Cum contingat et xxiij q. v. Hoc videtur et xxiij di. Dicatum. Quod dicit quod ad correccionem occultam sine reprehensione quilibet tenetur eciam minor maior vel subditus prelatum ac xxiij q. v. Ut puto et j. de here. Cum contingat quod nec quispiam // Si manifeste corripere pertinet ad prelatos vel ad eos qui habent prelatos aliquos xxiiij q. iij. duo ista et c. forte ac iuret eum filius potest corripere et prelatus subditum et occulte et manifeste unde apostolus Argue obsecra increpa ut vel v. di. c. i. viij q. i. quod aut. Sed filius non potest patrem publice reprehendere sive corripere j. de here. Cum contingat et xxi dist. nolite. Henricus (?) et lex filios castigatores patrum in aut. de nupt. et c. i. et c. nullo … nabili et hec correctio canonica secundum ewangelicam veritatem ut occulta ac … manifesta ad prelatos vel alios … prelatum prelatorum habentes pertinet j. de here. Cum contingat quod si dicit potest intelligi ij q. i. Si peccaverit et xxiij q. v. hoc videtur. Ad denunciacionem vero ewangelicam que exigit admonicionem ut … de testi. In omnibus et ij q. i. Si peccaverit que fit ad penam vel quod ad illam correccionem quilibet tenetur ut ij q. vij. quia … c. de regul. spir. tua et xxiiij q. iij. tam sacerdotes quam dei omnes fideles summopere debent querere curam de hiis qui pereunt quatenus eorum redarguacione aut corriguntur a de peccatis. Aut si incorrigibiles apparuerint ab ecclesia separentur. Sed non persona sit honesta et bone fame quia viles persone non admittuntur ad denunciandum. c. de … Cum in tua et in ista opinione sunt theologi dummodo credat quod se corrigat vel non fiat deterior vel dum non sit alius qui ad hoc expressius teneatur. Ad hoc Hugo doctor meus sic dicebat …

Correccio est admonicio siue denunciacio ca
ritativa ¶ Denunciacio aut est quadrum
plex scz evangelica iudicialis canonica et
regularis ¶ Si sit evangelica procedendum
est sic q in evangelio continetur ii q i si pec
caverit et e de iudic novit in prin sic
distinctionem no e in prin et ius q et v
ad denunciacionem ¶ Si sit iudicialis disti
nguitur aut est publica aut privata ¶
Si est publica sufficit denunciare iudi
ci et iste iudex debet ex officio suo quia
int est boni iudicis purgare provinciam ma
lis hominibus ff de of p l iii et l co
gruit i e qualiter et qn ii e c ea quidem
¶ Si privata distinguitur aut fit de
nunciatio in curia seculari aut in curia
ecclesiastica ¶ Si fiat denunciacio in foro
seculari ex sola denunciacione debet
iudex secularis deplano cognoscere
ff de of p q l ut quidquid q deplano
¶ Si in foro ecclesiastico debet procedere sic q
dicit e de iudic c novit v et rex anglie
¶ Si sit denunciacio canonica distinguitur
aut fit denunciacio privata racione interesse
aut racione publice utilitatis ¶ Si fiat
denunciacio racione privati interesse ut pote
q episcopus propter suum forte siv remoneatur
vel propter hoc q ipse est malus interest
cuiuslibet subditi ut puniatur oz q ille qui
denunciat faciat se partem et q sit inte
gre fame nec admittuntur nisi illi quorum
interest et in hoc differt a denunciacione
evangelica quia quilibet admittitur i de heret
c cum contingat q lz xxiii q iii ibat
dotes ¶ Si fiat denunciacio racione publice
utilitatis sufficit denunciare iudici et
iudex ex officio suo cognoscit e de sponsa
periculosa ii et e de testi c preterea
¶ Si sit regularis denunciacio debet
prelatus punire sine aliquo strepitu iudi
ciorum e de ap ad nostram et c rep
hensibilis cum suis glos ¶ Opponitur
tamen excipiendo ¶ Nam si opponitur
ut testes a testimonio repellantur non
est inscribi necesse quia testis propter hoc
in aliquo non punitur q ad hoc non agitur

e de ord cogn c cum dilecta e de
testi c licet et c testium et e de except
decimo ¶ Idem est si ab accusacione re
pellatur i e supplicii v cum aut
excipiendo ¶ Nam pt accusatore repelli
obiecto sibi maiori vel pari vel
eciam minori per modum excepcionis quia
criminosus accusare non debet i e t i et c
nulli et ii q vii si qui sunt et
c quendam sz ab excipiendo non re
pellitur quis propter crimen seu excepcionem quia
quilibet licita defensio reservatur e de ex
cep e de cum inter et c dilecti ¶
Si aut opponitur ut quis a promocione
officii vel beneficii excludatur distinguere
aut contra confirmacionem non cogitur in
scribere quia crimen hoc modo probatum
impedit promocionem i e supplicii v
¶ Si aut contra et cetera obstat in
dignitatibus postmodum acquirendis e
de elec c super eo tn non deiciat iam pro
motum quia propter hoc non privatur aliis dig
nitatibus vel beneficiis prius obtentis quia
ad hoc non agebatur e de or cogn c cum
dilecta ¶ Sed si eius criminis ex tali pro
bacione gravata sit non promovebitur an
tequam se purgavit i e omnipotens lxxx i de
cautis ¶ Si aut post confirmacionem vel
sz aliquis ordinandus fuit vel conse
crandus quia ab obtinendo repellitur et
deicitur ab obtento ad extraordinariam
penam ad arbitrium iudicis citra vin
culum inscripcionis debet se obligare quia
si probavit perdit aliud quod per electionem
vel confirmacionem sibi fuerat acquisi
tum sed obiectum prius habita non amit
tit i e supplicii v post confirmacionem
hoc ¶ Sequitur vide qualiter et qn
prelatus procedere pt ad inquisicionem
faciendam et qualiter pena sit puniendus
qui coinquinat in modum inquisicionis
Prelatus vero tunc debet procedere ad
inquirendum cum per famam et clamorem
frequentem intelligit de excessibus alicuius
seu eciam aliquorum i e qualiter et qn
et i de symo lic heli ita q sit infa
matus non a malivolis immunis sed a
bonis et discretis i e qualiter et qn

Ad Inquisicionem
quis procedere

prelatus qualiter
et qn pt procedere
ad inquisicionem
et de hoc vide
de of iudic
c. sz iii q d

Infamia

in prin. j. de purg. can. Qn in inventute
Et tunc distinguunt aut procedit ex
off° suo aut alio postulante ad in-
quisitionem. Si ex off° suo tunc platus
cum aliquibus de canonicis et fratribus
suis debet descendere ad locum ij. q. i.
Deus omnipotens / quia ibi melius potest veritas
inquiri. xxiiij. q. i. pudenda & de ele.
postquam. et recipe vicaria plati
et electorum super statum ecclesie cuius ecclesia
est infamata. vel etiam per platus j. e.
Cum dilectus / Et invabitur sub hac forma
super hiis que sunt. vel excedit in sua
ecclesia reformanda. tam in capite quam
in membris. exceptus omnibus omnibus
plenam et meram dicent Inquisito-
ribus veritatem j. e. qualiter et quando. i. in
fi. et sic recipiat dicta illorum / et
ille contra quem fit inquisitio debet esse presens
/ et omnes contra quos procedit nisi per
contumaciam se absentet. et ea que obi-
ciuntur et nomina testium sunt illis
exponenda j. e. qualiter et quando. c. debet
et v. q. ij. Si primates Item si ile
contra quem fit inquisitio habet iudicem
suspectum potest illum recusare ut & de ap.
Cum speciali et j. e. qualiter & non exodium
fomite. vel quod iudex sit criminosus ar.
iij. q. vij. indicet et xxv. di. c. ult. et
xxvj. di. una tantum. vel contra testes ex-
cipere potest j. e. qualiter c. di. et c. olim
Et si testes dicant super hiis de quibus
infamia non precessit non valet j. e.
Inquisitionis c. i. Crimine vero sic
probato si platus est debet removeri
ab administracione / sed quod villicus sunt amo-
tus a villicacione j. e. qualiter in fi. i.
ro / Alij vero puniunt secundum arbitrium iudi-
cis secundum personae meritum et qualitatem
excessus nisi tale crimen probatum sit
quod per primam partem impediat or-
dinis execucionem ut homicidium et sy-
monia tunc procedendum est aliter in
modum accusacionis probatum fuisset tunc
ut j. e. Inquisitionis v. Rx. hec est vera
sententia et dicit ut priventur off° et bn-
ficio. sed tam contrarium et deposicionem
quia alias primam autem non potest. quia
deposicio non est effectus inquisitionis

sed privacio administracionis et beneficij j. e. qua-
liter et j. de sy. per tuas / et nullus debet pu-
niri extra pena. nisi ad hoc actum sit
& de ord. cogn. Cum dilectus et secundum
formam iudicij sina debet formari j. de sy-
licet / Vel potest dici quod etiam per inquisitionem
deponuntur seculares ff. ergo? crimes
secundum quod dicit j. e. Inquisitionis v. Rx. et
& de dol. et contu. veritatis & depositum
Epus in modum inquisitionis tamen probatum
fuit homicidium in modum denunciacionis De
pena vero regularium ff. symoniam com-
missam ab eis dicitur j. de symo. quod qui
fiet Si vero tunc platum non fuerit
et mala fama sit procuratorum indicat
iudex infamato secundum qualitatem personae
et quantitatem infamie. i. quasi si destat
privatur Vel si fuisset probatum j. de sy-
de hoc. et c. Insinuatum j. de purga-
tia. Cum. p. Si vero infamatus con-
tumax fuit et non comparuit iudex
inchoatam contra eum testes recipiat
licet eis gl. et cum privat & vt lite
non gl. quoniam quod venit et alij et
j. e. qualiter et quando. c. debet Quales
testes debent recipi. dicit & e. c. in
inquisitio v. si aut est Quales al-
debeant esse qui recipiuntur contra reclamantes
dicit j. de sy. c. qui aut ad Si vero
iudex ad peticionem alicuius procuravit
inquisitionem sine sit ordo sine dolo.
ad locum accedat si potest. et vocet illum
contra quem procede debet. et tunc recipiat
testes quos ille producit qui impe-
travit inquisitionem / tamen si ille nega-
ret infamiam precessisse cognoscet pri-
mo iudex utrum sit infamatus. et
postea procedet super hiis que denun-
ciata sunt alias non procedat nisi primo
constet quod infamatus sit j. e. cum oportet
et c. qualiter et quando. j. tamen si iudex pro-
cedat et non inquirat de infamia in
parte nec reclamante. aut quicquam
excipiente non potest postea impugnare
inquisitionem propter hoc / quod non fuit de infa-
mia premitus inquisitum j. e. Si ije tu
li. Item si tocam inquisitores cri-
mina de quibus inquirebatur confessus fuit

crimina iudex facere debet quis peterant per i-
nquisitionem fieri et quid inquisitum

suspectum iudex potest recusari

testes si dicant de hiis de quibus infamia non precessit non valet

deposicio est privacio administracionis et beneficij

peticionem

Impetrator inquisitionis si non probat punitur .

confessionem suam non potest purgare propter
hoc quod non fuerat ante diffamatus . vel quia
capitula super quibus inquirebatur sibi tradita
non fuerunt . et postquam hec vi . et accusator probat
illum esse infamatum reus potest probare quod
sit bone fame ut j . de purga . canonica . cum
in iuventute tamen postquam sit probatum bone fa-
me quam infamie . j . e . licet infra . ¶ Si
autem crimen probetur punitur ut dictum
est supra e . et crimine vo . ¶ Si autem non pro-
bavit puniri debet qui impetravit inquisitionem
quia presumitur calumpniator j . e . proximo
c . ii . ¶ Sed pone quod ille qui impetravit
quo inquisitionem repellatur aliqua exceptione
in quid alius admittetur hostiensis dicit quod
sic j . e . cum oporteat . vel iudex potest ex
officio suo procedere ut ibi ¶ Sed in quid
quo reus possit petere a iudice ut reconventio
contra illum qui impetravit inquisitionem
sicut contingit in aliis iudiciis utpote
iudicibus ubi admittitur reconventio . C . de
mut . pet . l . ii totum dicit quod non quia in
inquisitionis iudicatis officio expeditur infra inven-
tionis non habet locum in criminibus recon-
ventio vel relatio quia tunc presumitur
quod ex odio hoc fiat ut j . e . cum p .
c . iii . q . v . c . ii . et non relationem criminis
sed innocentia reus purgatur ff de
pu . iud . l . is qui item testes compelli
sunt ad probandam inquisitionem C . de
testi . c . ex ... hiis licet in iudiciis
ordinariis compelli non debeant in
criminibus infra quamquam principaliter vel maledicentes
obiciantur ut C . de testi . c . dilectorum
v . de hoc ¶ Item potest prelatus facere in-
quisitionem cum infamia contra aliquem
ad ipsum pervenit ut proferat terminum
volentibus accusare et si aliquis apparet
accusator audiat illum et procedat tamen
in accusatione j . e . attendens . et xv . q . v .
c . i . et j . de purga . ca . ex tenore ¶ Si
autem non apparet tunc potest procedere ad in-
quirendum ut C . de . vel iudice ei p-
rogationem in qua si defecerit punietur
ut j . e . attendens ¶ Sed inclinus est
ut inquirat quia periculosum est
accusare et ideo nullus desperat ac-
cusare

(Reconventio non habet locum in criminibus)

De Calumpniatoribus

Calumpniator est qui falsa
crimina favent intendit ¶ Sed
prevaricator qui vera abscon-
dit ¶ Tergiversator qui ex toto
ab accusatione desistit . ii . q . iii . quod nondum
qui autem aliquis procedit ad accusandum aut
errore aut iracundia provocatur et tunc
ei paratur ut C . de abol . l . ii . et ii . q .
iii . Si quis iratus aut calumpniat aut
prevaricatur aut tergiversatur hiis tribus
casibus non paratur ei ymmo si calumpniatur
ad talionem tenetur quia calumpniator pu-
nitur similitudine supplicii ii . q . viii . quis-
quis et c . item tunc C . c . ... Sunt
hiis et c . qualis ¶ Si prevaricat notus
infamia repellitur ad accusando ii . q . iii .
prevaricator ¶ Si vero tergiversatur notatur
infamia punitur in v lib . auri ff de
prevaricatione j prevaricatoris infra . Ab accusa-
tione tamen licet desistere sine metu ca-
lumpnie per abolitionem quod dicit ut C .
t . ... quod vel v . cum aut ¶ Sed quando
dicitur calumpniator accusator de calumpnia
puniri hostiensis dicit qui desistit probare
vel j c . i . et ii . q . iii . qui non probavit vel
ab aliud suadeat iudici presumere officii
iniustus C . qui ac . non pos . l . ii vel pro-
natum nimia proclivitas C . e . b . matre
et l . calumpnie vel eius tamen suggessit
auctatus c . e . mat . quod ¶ Sed exercitum vel
dampnum rei fatale ff de bonis lib .
qui tamen maior quod si preius vel nimi-
us dolor adiunxit crimine ff . de adul .
si quis adulterium vel delicti enormi-
tas C . de fal . mo . l . i . vel promissionis
testium deceptio ii . q . iii . paulus vel
temeritas vel calor iracundie quo p-
ventum est ad accusationem nam inconsulti
calor vitio calumpnie caret ii . q . iii .
quod nondum infra et c . si quis iratus
hoc est verum qui se implere probat ¶
Sed si nullo modo probat neque famam in
aliud incidenti calumpnia reperitur
et ideo licita pena ferendus est

ii. q. iii. c. nondum. et j. e. ti. c. ii. ¶
Pena vero illius qui denunciat sed non
probat erit suspensio officii et bene-
ficii donec canonice sua purgauerit in-
nocenciam. j. e. que non denunciat animo
calumpniandi j. e. c. ii. et hoc ad ar-
bitrium iudicis / quia penae que non
sunt arbitrie et c. per graciam su-
spicionis infra.

De Symonia Rubrica

Dictum est supra de accusa-
tionibus / et quia accusa-
tiones instituuntur super crimine / ideo
postea tractat de criminibus. Et primo
de symonia cuius comparatione alia
crimina pro nichilo reputantur vt i. q.
vlt. patet j. e. per tuas v. circa ¶
Videndum est ergo quid sit symonia
vnde dicatur / quibus modis committatur
Qui ad accusationem et testificationem sy-
moniacorum admittantur / Qua pena
puniantur / et que circa eos dispensa-
tio adhibeatur ¶ Symonia est cum quid
fit quod non gratis vel munus gratis confe-
ratur spirituale vel spirituali annexum. Vt
vel hec diffinicio posse colligi viii. q.
i. Moyses ¶ Communior autem et genera-
lior diffinicio est talis ¶ Symonia est
studiosa voluntas vendendi vel emendi
spirituale vel spirituali annexum ¶ Partes
istius ex singulis auctoritatibus colliguntur
Voluntas ideo dicitur / quia ea serenitate
voluntatem sciens que effectu puniri vo-
luerunt iura vt i. q. i. c. viii. Studio-
sa dicitur quia si esset sine finibus contenta
non esset symonia secundum aliquos j. e. tuanos
infra et c. vlt. Vnde pena tamen pacem
tenetur propter intencionem cum ope subsecuta
ff. de furt. nup. et sic iste licet peccat
mortaliter tamen non dicitur symoniacus. contra
ad ecclesiam infra videtur dicere quod sola in-
tencio facit hominem symoniacum ex. i.
q. i. qui studet et c. reperiuntur et q. iii. non

solum Sicut sola spes lucri facit hominem
vsurarium xiiii. q. iii. c. i. et ar. j. de vsuris
Consuluit Et dicit quod sola pactio
facit hominem symoniacum j. e. tua nos. Et
vbi dicitur quod tales apud districtum iudicem
qui scrutator est cordium et cognitor
secretorum culpabiles iudicantur / quia
ecclesia non iudicat de occultis vt ibi.
xxxii. di. Erubescant. Et distinguit
Host. sunt prohibita quia symoniaca et
symoniaca quia prohibita / Sunt autem sunt
prohibita quia symoniaca vt sunt illa que
in veteri et nouo testamento prohibentur
/ quia symoniaca sunt in sui natura vt
vendere sacramenta et virtutes et sanctitates
et similia tunc sola spes committitur sy-
monia i. q. i. qui studet et c. Sicut
ennuchus / Sunt autem symoniaca quia prohibita
/ sicut illa que per constitucionem ecclesie facta
sunt symoniaca / qualis permutatio preben-
darum ff. de off. dele. Quesitum i. vel
dare pastum post receptionem in cano-
nicum ar. j. e. dilectus infra. In talibus
non sufficit sola voluntas. dummodo tamen
sit sine finibus contenta j. e. tua
nos et c. vlt. / Sed quod dicitur de vsuris
non obstat quia prohibite sunt in vtroque
testamento j. de vsuris c. iii. ¶ Idem dicas
in primo casu / quia infra presumitur sit
ad actum exteriorem aliquid reddendo
vel offendendo licet pactum non fuerit
appositum et propterea non stetit symo-
nia non admitti que iudicat ecclesia
ar. i. q. i. qui studet et j. e. consule
¶ Peccat tamen mortaliter consenciendo in symo-
niam committendam. licet ad actum non pro-
cedat exteriorem j. e. c. vlt. et ar.
xxxii. q. v. qui viderit / et idem in
vsurariis est dicendum / Vendendi vel
emendi ideo dicitur, quia nomine ven-
dicionis intelligitur etiam permutacio
/ quia vt dicit lex obtinet vicem
vendicionis vt C. de rerum permu. l.
ii. et ideo prohibetur sine permutacio parte
prebendarum ff. de rerum permu. questi
et de preben. maioribus ¶ Spirituale

scilicet illud in quo symonia committitur quia
sunt aliqua spiritualia in quibus symonia
non committitur quod dicit ut supra e. c. Sunt autem
casus ¶ Spiritualibus annexorum ideo dicitur
quia si aliqua annexa sunt et vult
vendere alterum in vendere non delinquunt
ut i q iii Si quis obediat et intelligitur
de tali accessorio quod non possidetur sine
principali ut est opponendum de iure
patronatus quia transit cum universitate
ipse autem non possidet ... de iure patronatus de
iure Et ita spirituale vel spirituali anne-
xum non potest vendi nec redimi q e que
relatum licet ius patronatus transeat cum
universitate non tamen dicitur venditum ar. ff de
pos. l. i. ubi dicitur que adherent depo-
sitis deposita non sunt ut capistrum
equi non dicitur depositum licet equus sit
depositus tamen capistrum pro parte eodem
posito ita ius patronatus censetur receptum
¶ Sed videtur similis ratio quod beneficium
ecclesiasticum possit emi scilicet temporale et habere
officium quod est spirituale receptum sicut
de iure patronatus et ita non videtur esse
symoniacum emere beneficium sed non est
simile quia beneficium et officium ita
sunt iuncta quod neutrum potest haberi sine
reliquo i q iii Si quis obiecerit
Sed ius patronatus bene potest haberi separatum
a villa ad quam non pertinet et hoc sive
factum ex dispensatione quod laici possunt pos-
sidere ius patronatus ... de iure patronatus
etiam et dicit Hostiensis quod si ius patronatus
sit principale et temporale accessorium
tunc possit transire cum illo temporali
Dicitur autem symonia a symone mago
qui primus presumpsit quantum in se fuit
gratiam spiritus sancti emere a beato pe-
tro ¶ Vocatur autem cupiditas vende-
di iezita a iezi qui primus voluit
in veteri testamento vendere virtutem miraculi
i q i qui studet Unde tales dicuntur
iezite qui vendunt et symoniaci qui
emunt ¶ Sed tamen omnis pro alto ponitur
Committitur autem symonia si aliquid temporale
pro aliqua re spirituali detur ¶ Sed inter
sunt quia spiritualium ¶ Dicuntur enim
virtutes et miracula quedam spiritualia

ista nec de iure nec de facto vendi possunt
¶ Secundo modo dicuntur spiritualia ordines
et sacramenta ecclesie ista de facto vendi possunt
non de iure i q i per totum et e. Cum in
ecclesie et c. Quam ¶ Tercio modo dicuntur
spiritualia scilicet iura possidendi prebendas
et ecclesias et huiusmodi que sunt adiecta
spiritualibus Ista non possunt vendi de facto
nec de iure ut i q iii Si quis obiecerit
¶ Quarto modo dicuntur spiritualia va-
sa scilicet ecclesie quia ibi corpus domini et
sanguis consecratur ¶ Ista possunt vendi in-
liberatione ecclesie captivorum non in propria forma
sed conflata ut xii q ii Aurum quia non
debet redire ad usum laicorum quod
domino fuit dedicatum ut de consecratione di. i.
Ligna ¶ Quatuor symonia committitur quibus
versibus continetur sub hoc ¶ Munus lingua
caro timor atque favor placitus impedimentum
quis spirituale dari ¶ Nam munus est triplex
munus a manu munus a lingua mu-
nus ab obsequio indebite impenso ut
i q i Sunt nonnulli ¶ Munus a manu
inducit symoniam et per consequens intellige
qualibet rem temporalem quia totum nomine
pecunie censetur quicquid possidemus
i q iii totum nisi sit munus adeo modi-
cum quod non moveat animum recipientis
ut l. e. Et si quis ¶ Ideo sunt ista con-
siderandi que in hiis versibus continentur
¶ Muneribus dandis attendas qua-
tuor ista Quis dans cui sue petere
que res que causa petendi ¶ Con-
sidere autem debet quod offertur xiv di-
stinctione qua xlvii di. c. plerique et ult. et
aliquo ar. in q viii In quibus et pro
quo i q i dictum est ii Hiis que offert
de consecratione di. ii et dicit ¶ Cena inte-
rrogatione viii q i In scripturis centum
xxvii q i Ananias vero de seneca
¶ Cynicus petiit a rege antigono talen-
tum Audivit rex quod plus erat quam
cynicus petere deberet et sic fuit re-
pulsus cynicus iterum petiit de-
narium Audivit rex quod minus erat
quam deceret regem dare et ita
turpissimam cavillationem invenit quod
neutrum daret cum possit dare talen-
tum tamquam rex et denarium tamquam

Symonia. Potest ergo aliquid post dari
gratis sine pacto vel spe precedenti
et j e dilectus [filius]. Prima questio
secunda quando post ¶ Sunt autem ca-
sus in quibus licite pro spiritualibus
datur munus a manu in quibus casibus
¶ Primo si gratis offeratur non pro
spirituali i q i quidquid et q ii
quod pro j e Cum dilectus et i
q ii dicit episcopus ¶ Si autem dubite-
tur utrum gratis vel ex corrupta inten-
tione dicit ut in c precedenti ¶ Secundo
pro quibusdam operibus spiritualibus
debitis utpote cum episcopus consecrat
ecclesiam j e Cum sit romana tunc
procurationem recipit episcopus sed non pro aliquo
sacro quia hoc est symoniacum ut
i q i statuimus ¶ Secundo potius pro labo-
re minus sed etiam ut pro labore, Et quia
procuratio ista promissa est ante et sunt
et alie procurationes que fiunt ratione
visitationis, Unde nullam symoniam committit,
quia qui petit non petit legitime
autem xx in q v qui petit, et ista
procuratio prestatur sed secundum facultates ec-
clesie sicut et alie c de censi exigite
et c imp. Si autem ecclesia procurare
non possit, tunc episcopus suis sumptibus
ecclesiam consecrabit x q iii Canendum
et i q ii placuit ¶ Tercio pro redi-
menda vexatione iniusta j e dilectus
Dicunt quidam quod nullo modo potest pro re-
dimere ac j e ad aures Distingue aut
habet ius ille qui petit, aut non, Si
autem qui petit habet ius in re illa et
tunc nulli licet redimere ius suum
in re spirituali, quia symoniam committit
ut j e matheus ubi dicitur quod fuit qui-
dam electus in abbatem de consen-
su maioris partis, pactus cum dicentibus
quibus quidam animo electi solvit
pecuniam de gratia electi et voluntate
turbata ¶ Secundo voluntas turbata
voluntas est et etiam coacta, nisi
ex toto esset mente alienatus xv q
v. merito, ¶ Secundo sibi imputatur Ex m. di.

quod ait et licet pecunia esset pote-
rant tamen se opponere, quia forte fuit
contemptu ut de elec. quod sicut, vel ali-
quam exceptionem potuit tamen se oppo-
nere electo forte quod erat excitatus. et
ita ius habuit Unde nichil eis dare
debuit etiam eo ignorante et tenetur
renunciare quia electio talis sive col-
lacio beneficii tanquam symoniaca penitus
presumpta penitus est reprobanda
j e nobis, et tunc distingue aut
pecunia datur ante electionem vel colla-
tionem beneficii eo ignorante et re-
clamante, et tunc commissa est symonia
quia constat promissionem intervenisse
ante electionem vel beneficii collationem, quia
hec sunt intentio eligentium
vel consentientis, quia nulla pactio vel
promissio debuit tunc intervenire i q
i placuit nisi dantes fuerint in culpa
ut j e nobis et c. Dicit, quia
maleficium hominis non est indulgendum
ut qui mat. at. per dignitate. Si
autem esset iam electus vel presentatus et
receptus et eo ignorante et recla-
mante datur pecunia non obesset
j e sicut, nisi post consensit per-
cuniam solvendo vel solutam reddendo
Tunc committitur symonia, quia con-
sentire est consentire et ante et post
Dicit accipe est quod accipe et
ante et post i q i eos nisi et
q iii Si quos probandas quia in
maleficiis ratihabitio retrotrahitur
et mandato comparatur ff de vi et
vi ar. l. i quod quod et j de sen. ex.
Cum aliquis li vi ¶ Secundo contra
illum qui habet ius agendum est per superi-
orem ac j e ad aures et j de
sen. ex. Cum medicinalis quod superior
li vi ¶ Si autem ille qui vexabat
nullum ius habet nisi quia eum
vexat maliciose dicto, et iniusta
pro redimenda sua vexatione sine precio
iuxta illud Apostoli Redimentes tempus
quoniam dies mali sunt et j e dilectus

Idem dicendu est de offo vel bnfio
in iuste ablato et excoicatone iniusta
s q no comittit symonia qui dat pro
sua restione officij vel bnficij vel ab
solucone excoicatonis vel ablata ¶ Sed
ille qui recipit symonia comittit/
quia qui dat nullu ius acquirit/ sed
dat ut ius acquisitu retineat vel
redimat quod licitu est ar. i. q iij
quesitu et j de vsris c. i. ¶ Si vero
iuste sit suspensus vel excoicatus Si
pcuu dat vt restituat vel absoluat
symonia ex vtraqz pte comittit j e
tremo. et i. q. i. nullus epus et j e
ad aures ¶ Si vero ad instancias fe
cisset sumptus pter contumacia illius
illos debet soluere antequa absoluatur
& vt hic no gl. q iij q iij alius et j
de sen ex. ven bus q Idem d hi vij
¶ Idem est si iudex ppt contumacia
expensas fecisset sumptus. illos debet
refundere antequa absoluat et etia
emendas j. de sen. ex. Sacro et c.
venerabilibus q vbi aut hi vij ¶
Donato pro missa cantata et petere
remissione dari non petita tamen
elemosinis redime/ Nam peta ele:
mosinis sunt redimenda xiiij q. ij. ani
me defunctorum & de testis c. ult. ¶
Donato pro opibus spualibus ad
que no tenet ex offo xiij q ij Cari
tatem. quia non ten sunt suspendiis
destinate & de psp. Cum ex officij
no ¶ Sed nunquid licitu est sacerdoti
aliquid recipere pro exequijs mor
tuorum. vel bndictionibus nubencium
Et dic q sic si ei sumptus defi
ciat i. q. i. c. Iudices et tn gtis
debet celebrare sicut testis qui
recipit sumptus iiij q. iij. q ven
turus. et iudex gratis iudicat
et tn recipit sumptus ff de off
psi. plebiscita. et & de hi. et ho
cle. tn ab omi. ut est ingnemeas
q clericus locat opa sua tn no
habeat vnde viuat x. q di. c ij

et iij ¶ Quid de illis qui pro defunc
tis vel de spu sancto missa faciunt
vel annalia sive anniversaria pecunia
inquirentes sunt ne symonia ¶ Dic si
principalit ppt pecunia faciunt ¶ Si vero
ppt deum principalit. et secude ppt pecuniam
no est pctm viij q. i. ¶ Sunt in
ecclia reporta pmo detur pecunia gtis
et postea rogatur vt celebret pro
defunctis vt anime soluentur xiij. q
ij. Anime vel primo rogatur vt
dicat missam et postea liberalis of
fertur pecunia vel pietancia tunc
creatent recipi potest qd fuit sine
taxatone gtis oblatu j e dilectus
in fi et c tua nos Expressius i q ij Sicut
epm/ vel distinguere sm ho Aut datur
pecunia in devotionis excitamentu vt sit
signum maioris devotionis in dante et
in accipiente/ et ita ipse no emit oro
s excitat devotionem/ tn dic eme oroez
sicut dico q elemosinis emitur regnum
dei i. devotionem excita in datore ele
mosinarum vnde in ethos/ Cum
orares detuli oracom tua ad deum i
effectum orationis/ et illi qui accipiunt no
dicunt orare ppt nummos principalit. s
ppt deum et devotionem que accedit
in eo esse. Aut datur in sustentamentu
qui etiam ferme simedia/ tunc Epus pt
pecia' percipere in sustentamentu clericorum
i q ij placuit. et de consc di i nco
¶ Idem est sm ho. de psalterijs &
dicendis a pauperibus q pnt accipere
in sustentandum/ et idem de paupe
sacerdote/ etiam isto casu licite sunt
sine j t. prox c. ult. Aut datur
in pmium tunc est symonia j e
sua/ Si aut pactu interveniat
vel condicio symonia comittitur j e tua
nos i. q. ij. quesitis ¶ Si aut sacer
dos qui ex officio suo adstringitur
et qui hz victum suum suis supra
bus tenet spualia ministrare alijs
no euadit dampnatonem de consc.

di. i. Sufficiat ¶ Si in consuetudo sit
quod aliquid detur in exequiis mortuorum
et collationibus sacramentorum licet sacerdos
non debeat aliquid ad hoc petendum tamen
potest cogi populus per episcopum ad honestam
et laudabilem consuetudinem observandam
extra e. Ad apostolicam / et sic laudabilis con-
suetudo est observanda / cum supergres-
sore ut notatur est puniendus xvi. di. In
synodo. et secundum B. per superiorem cogi
possunt officio mediante implorato ad illa
observanda que ex pietate introducta
est extra e. Ad apostolicam / Sed a subditis
racione sacramentorum vel pro benedictionibus
nubencium vel exequiis mortuorum
nichil est exigendum / nec in hoc ex-
cusat consuetudo / quia tanto sunt graviora
peccata quanto diucius infelicem animam
detinuerunt alligatam extra e. Cum in ecclesie
non satis et c. Omnia [illegible]
per superiorem debet cogi aliquid solvere
pro emendis sacramentis / quia illud est
pravitatis illicitum per iura proxima alle-
gata et extra e. De pactis et c. Audi-
vimus / Sed hoc tamen pertinet ad officium
episcopi / ut si qui pias et laudabi-
les consuetudines volunt immutare
solvendo sed vel statuendo ne aliquid
dent pro sepultura vel similibus com-
pescant / Sic intelligit extra e. Ad apo-
stolicam / Ubi dicit compescantur / non dicit
cogantur ideo cogere tales consuetudines
observare ut in verbis [illegible] ¶ Si-
cut enim nunquam potest dici quoquam
cogendum / ut pro spirituali aliquid
detur / etiam in locis ubi habetur
aliquid pro ecclesiasticis sacramentis /
ut puta si consuetudo ibi erat ut
daretur aliquid pro pena quia ante
dictos quod voluntarie debeatur / aut
per coactionem ¶ Si voluntarie nunquam
est cogendum / quia [illegible] potest quis
revocari / ut [illegible] aliorum [illegible]
acquiratur in futurum ut extra de his que fiunt a
Abbate [illegible] quia [illegible] ¶ Sed
et in pactis quod potest quis revocari

[illegible] de precario et c. ult. ¶ Si per coactionem
Similiter non est cogendus per predictam de-
cretalem Omnia / et c. Cum in ecclesiis / Ita symo-
nia est ibi / quia consuetudo est contra ius naturale
vel talis consuetudo viii. di. Que contra
mores / et sic talis consuetudo non est lau-
dabilis ¶ Item ergo dicitur lauda-
bilem dicit per illam laudabilem volun-
tarie voluntarie aliquid clerici solvere
consueverunt in tempore collationis sacramentorum
ut verbi gratia solvunt decimam omnium mo-
bilium / et hoc ideo quia alias decimas
non solvunt / Unde tamen quod ista consuetudo de-
introducta fuit / et alibi etiam
partem ad opus ecclesie et pauperum
dispensandam / Unde cogendi sunt
servare talem consuetudinem xvi. di.
In synodo et xii. di. Illud / Et sic
intelligit quod dicitur extra e. Ad apostolicam
¶ Et si dicas si voluntarie dederunt
non tamen ad hoc se obligaverunt / Respondeo quod
falsum est / quia cum tanto tempore solve-
runt / credendum quod voluntarie se
obligaverunt / Ad illa vero que dabantur
tempore collationis sacramentorum nunquam
cogentur / quia species est mali a
qua abstinendum est ut extra de vi et
ho. cle. Cum ab omni extra e. Audivimus
/ quia presumitur symoniace intro-
ducta / et facit ad hoc quia nichil
ante vel post dari precipitur i. q. i.
[illegible] et extra e. t. i. Hoc autem constat
quod nunquam tamen aliquid temporale recto-
randa est collatio sacramentorum extra e. Sicut
tuis et c. Audivimus ¶ Sed si aliquid
sponte datur non est spernendum extra e.
Dilectus et c. Tua i. q. ii. Quam pio
¶ Circa hanc materiam distinguit
Ho. et Ber. / Aut enim clerici exigunt
a laycis / et tunc non debent clerici re-
tinere premium quia gratis debent sepe-
lire et benedictiones dare et sacra-
ministrare etc. Et postea veritate
cognita per episcopum loci cogentur
laici servare laudabilem consuetudinem

obseruar pia deuocione fidelium erga
ecclesiam introducta ut e. Ad apostolicam.
Sicut etiam a clericis siue pastum siue pas-
tillum siue prandium vel aliquid aliud
non valet quia nulla consuetudo predict
dicit intelligit ut e. Non satis. Cum in
ecclesie et c. ea que. Item pro ecclesia concedenda
vel abbate vel abbatissa ponendo in
sede est dandum aliquid. Vt item pro investi-
tura ecclesie debet archidiacono quinquaginta
marcam argenti vel aliquis vaccam
albam vel prandium. Item pro confectionibus
chrismatis benedictionibus abbatum et
ordinationibus clericorum licet taxatio
sit quantum isti vel illi sit dandum ut e.
In tantum et c. Sicut pro eo. Item pro pastu
siue pitancia ut e. c. i. et c. veniens
et c. Iacobus et sit priuati vtilitas
in hac exactione respectu non tamen pingua
Pone quod consuetudo sit ut canonicus
denouo receptus det cappam ecclesie
vel prandium fabrice ecclesie vel luminaribus.
talis consuetudo est seruanda
ut e. Ad apostolicam et c. de pre. Dig-
nitatum. et est quasi quedam permutatio
de spirituali ad spirituale et de rebus primi
q° ad honorem huius. Quid si ex parte
accipiatur pecunia pro terra cimiterii vel
ut corpus maior deseratur seu pro
calice vel vestibus benedicendis. De
hoc hoc symoniacum esse ut e. Audiuimus
et c. Dicit. Nam in quolibet ministerio
ecclesiastico symonia committi potest ut e. ad
necam. Est etiam munus ab obsequio
indebite impenso quod inducit symo-
niam. vtpote si clericus promouebat
negocium alicuius vt sibi prouideat in
beneficio ut e. Cum essent. vel faciat
homagium ut e. Ex diligenti. Ratio est
quia omne promissum siue pactum in
spiritualibus debet cessare et de pactis c. vlt.
ut e. via. Sed si sine aliqua pactione
procurasset negocia alicuius vel serui-
uisset eidem bene posset eum remu-
nerare vel putare ipsum ad aliquod
beneficium siue alio modo ar. lxx. di.
quod prodit. Immo naturale esset ei

obligatus ar. xvi. q. ii. Hoc quoque placuit
pro quolibet licite seruire episcopo vel
alii spe futuri remuneracionis non symonia
committitur in tali spe cum sine omni pacto
vel condicione seruiat. dummodo principaliter
hac intentione non seruiat. ut exinde per hoc seruicio
ei prouideatur in beneficio intendat. quia
sic esset munus ab obsequio i. q. i. ordi-
natus et c. Sunt nonnulli. Et intelligo
secundum hos vt dignus digniori prestat
obsequium symoniacum est. alias nisi speraret
dignus remuneracionem. quam facit ei
cum ex debito ei non teneatur. Immo quod
dignus est pro sperare compacium vel ad
honores lxix. di. Si officia lxxxiii. di.
Consuluit. Census de seruicio inhonesto
vel indebite impenso corporali ut e. Ex
diligenti. Spirituale vero seruicium non debet
impendi pro beneficiis nisi cum tale serui-
cium fuit impositum ipsi beneficio. puta
impositum est beneficio vt quicumque habebit
illud qualibet die cantet missam de
beata virgine et de presen. Dignatum
Si. et hoc. Similiter est munus a lingua
vt qui aliquis eligitur vel ordinatur precibus
alicuius. et tunc distinguo. aut sunt precibus
intervenientibus. aut alienis.
Si suis precibus dicunt quidam et hoc
verum est quod quantumque sit ydoneus sy-
moniam committit ar. viii. q. i. In scripturis
et de eius pactis p. meas. Ego distinguas
secundum hos p. aut aliquis effudit preces
vt eligatur ad dignitatem vel beneficium
curam habens animarum annexam. aut ad
simplex beneficium. In primo casu non licet
et de eius pactis p. meas et viii. q. i. In
scripturis. In secundo sub distinctione
quia aut indiget. aut non. Si indiget
et est dignus licite pro se potest absque macu-
la symonie. Si autem non indiget
peccat ar. et de pre. Vestra ad aures
et de pre. c. ii. Si vero precibus alienis
aut preces sunt carnales aut spirituales
Si sunt carnales et fiunt pro indigno
symoniam committitur i. q. i. de ordinationibus

quia succedunt loco patris i. q. i. Sunt non-
nulli ¶ Sed pro digno dummodo superior non
habeat superiorem respectum ad preces. sed
ad meritum electi potest admitti Extra de eta-
te et quali. cum in cunctis i. q. i. quibusdam.
Si vero sunt spirituales, spirituales admitti potest
pro indigno, symonia i. q. i. Salvator
Dicas tamen quod sive quis procedat vel pro ad-
rogat sive electores sive episcopum vel collatorem
et tunc pro indigno, sive pro dignitate
sive beneficio non dicitur hec sufficiens
symoniacalis licet petens ministras pa-
tres fundendo rogat nisi faceret inten-
dens obligari ex parte vel honore
illum quem rogat ab aliquo fine
quod ei faciat per exauditionem precum ¶
Idem enim reputo remittere quod dare
Extra de test. veniens et i. q. i. Sunt
nonnulli. Si autem preces pro munere dan-
tur dicit ¶ Teneo si pro munere offe-
rantur. servus esset sicut per contrariis
licet sepe inhoneste quamque ase por-
rigantur et ab aliis agi non tamen semper
est symonia. puta si solum deum in pro-
motione attendit et non potentiam vel diui-
tias seculares. sed et tunc licet symoniacus
sit qui ita male rogat j. e. tua non
tamen ille qui rogatur est symoniacus nisi
det beneficium vel dignitatem propter preces
ut colligitur a contrario sensu j. e. tua.
ymo et si preces erunt pro indigno servus
esset non tamen renunciare tenetur nisi forte
expressum quod propter preces fuit j. e. c. ult.
¶ Idem forte esset si pecuniam dedisset
ac emisset dicitur. et hic est verum quo ad
ecclesiam ¶ Secus tamen est in foro anime
secundum Go. et c. ult. loquitur in monacho qui
non habet proprium. et idem dicit de episcopo qui
sperabat pecuniam sibi dari pro ordinatione
et clericus similiter hoc intendebat quod
clericus non debet ministrare donec secum
fuit dispensatum / vnde ¶ Quicquid
No agunt homines intencio iudicat omnes
¶ Sed quid si dedit alii vel propter preces
porrectas dat operam quod habeat be-
neficium. Respondeo. Idem est ac si dedisset

pecuniam i. q. v. presentium ¶ Alii distinguunt
utrum tunc fiant preces pro digno
vel indigno ¶ Item an carnales vel
spirituales fiant cum hoc ipso sit indig-
nus. et hoc ipso sunt preces carnales
quia ex parte propter preces vult habere
beneficium ¶ Si autem faciat adulatores
ut beneficium habeat potest dici munus
ab obsequio et reputandus est symo-
niacus secundum predictam distinctionem i. q. i.
ordinationes. et c. sed P. de sop.
Quomodo autem admittatur in crimine symo-
nie ut Extra de accu. licet admittuntur
¶ Sed quales testes admittuntur dis-
tingue / aut contra seculares aut
contra regulares. et distingue
utrum agatur criminaliter vel denunciatur
ciuiliter. ut solummodo removeatur ab ad-
ministratione. dicit Go. quod si agatur ciuiliter
i. solummodo ut removeatur et secundum equi-
tatem et sit persona regularis que
non dum renunciavit. et sit inferioris gra-
dus utpote abbas vel inferior et sit
graviter infamatus. et valde suspectus
et possit de facili pruni et sine scan-
dalo removeri. et testes sint emendati
de crimine. vel adhuc perseverant
¶ Sed omnia sint mora ut furta
et adulteria. et testificant ex veri-
tate non ex odio. quia inimici et con-
spiratores contra nullum admittuntur
/ et hinc testes tales / alia admonita
in crimine symonie contra clericum prelatum
si sit agatur admittuntur j. e. per tuas
et dicit Ho. quod ista distinctio est ita
observanda quod si unum membrum de-
ficiat testis repellitur ¶ Hoc autem
in regulari inferioris gradus. Con-
tra seculares vero vel regulares ex-
cellentioris dignitatis. vel qui sine
scandalo non potest removeri vel qui non
sunt infamati. vel cum agitur criminaliter
sed secundum rigorem non admittuntur
infames. vel criminosi. eadem si sint eme-
dati. et cum aliis admonitis in
crimine excepto j. e. per tuas inter omnes

admittunt · cum agitur con̄ seculare
crīa ciuilr̄ · et scd̄m equitate · ho et v̄
vo Racio est / quia ordo iuris sine rigore
nō est ita regulares vsquequaqȝ ser-
uandus · ex̄ · de cau · qualr̄ · et qȝ ius-
ṕter quod ita pingue ius regulares se-
culares ac · ex̄ · de sta mo · c · ij ius ·
et c · Cum admonastium ł potius · q̄r
nō est ibi scandalum pro remocione
regularis · et hr̄ est de consuetudine
approbata quorundam religiosorum ꝙ ex
lemosinus caus put ab administratoribꝫ
amoū j e ꝑ tuos ius · et sit testis
emendatꝫ de cmīe admitti con̄ re-
gularem si ciuilr̄ agitur ¶ Si tam
ex illo crimine nō admitte infamia
quia nō fuit ꝗ dempnatꝫ de futuro
qua tunc esset infamis / et ius in
crimine puncti ex̄ · de test · testim / quia
qui semel est ꝑiurus ad iuramentum
amplius nō admitti xxij q · v · puels
et ex̄ · de ꝑsup · licas / et fallit in crimine
heresis l · de hes · hedi · ti · accusatꝫ ꝗ ·
licet li · vj · ¶ Item socij nō admittun̄
in testimonium eciam si agat ciuilr̄ ex̄ ·
de test · venies j e ꝑ tuas / mediatores
in symonie admittunt si extra nō ha-
buerit emolumentum ex̄ de test · media-
tores li · vj ¶ Puniuntur symoniacꝫ i ordi-
ne quia nō recipit execucionem · sed e
ipso iure suspensꝫ · et quo ad se · et
quo ad alios · siue sit occultus siue ma-
nifestum i q · i · reperiuntur / ita quod
pt missam cantare j e tanta · q̄r
caracterem hr̄ vicosum et ordo nūq̄
ordinis occidit · et in ipsa sin cadite vi-
ciatus · i q · i · quibusdam / vn̄ pꝗ ca
celebrare nō pt / quia ex eo tempore
quo crimē symonie cōmitti dampnatꝫ
est / et suspensꝫ · quod nō cōtingit in
aliis criminibus / quia licet sit bene
suspensꝫ quantum ad se si est occultus
nō tn̄ quantum ad alios ex̄ de cohi ·
cli · et mu · c · vlt · sic intellige j · e ·
tanta ¶ Item puniuntur deposicione et
infamia quandocumqꝫ constet iudici suo
siue ꝑ denunciacionem siue ꝑ inquisitionem
ex̄ · de accu · inquisicionis in pri · xv ·

q · iij · Sane · ¶ Racio est / quia nō possit
agere penam retento beneficio vel ordi- ro
nis execucionem ex̄ de accu · Inquisicionis
i · rc · ¶ Si vero est symoniacꝫ / quia
contulit ordines symoniacꝫ / vel quia
dedit / vel recepit beneficium symoniace
vel fuit venditor symonie / Si est
occultum suspensꝫ est ipso iure quo
ad se tm̄ / sicut et quilꝫ criminosus nō
quo ad alios ex̄ de cohi · cli · mulli · c · vlt
j e mathe · et c · extra ¶ Si vero ma-
nifestum est ipso iure quo ad omnes
suspensus est j e tantum et c · quod ·
¶ Item qui recepit beneficium symoniace
tenetur renunciare beneficio · et restituere
fructus perceptos · et qui percipi poterunt
vt xiiij q · vj · Si res aliena ex̄ de
rest · spo · quis / deductis tn̄ expensis
que fiunt circa fructus querendorum
et conseruandorum ff · de pet · hed / Si
a pre ꝗ vlt · et hoc intellige de fructibꝫ
quos nō impedit in symon · vel vtilita-
tem ecclesie / quia vtilit gessit · negocia
ecclesie dꝫ hrē actionem ac · ff de neg · g ·
Si pupilli ꝗ Sꝫ et si quis ¶ Idem
intellige de illo quo sciente et consen-
ciente sca fuit symonia vel statim
cum scivit · nō renunciauit ac · j e de
symoniaca et c · Sicut tuis ius · et te-
netur ab eo tempore quo scivit et nō ante · Sꝫ
ad resignacionem spiritualium et temporalium
nō tenetur religiosus qui nullo partis
sꝫ afferi animi precedente vtrumqꝫ fuerit
acquisita / immo sufficit delinquentibꝫ
hinc inde ꝑ solam penam suo satisfacere
Creatori j e c · vlt · ius · ꝑ ho · ista
est pena clericorum / laycis autem vero debet
cōmittere i · q · i · reperiuntur et c · Si quis
donis / Sed cui restituetur pecunia data
symoniace / vn̄ ꝙ ecclie cui sca est
iniuria j e de hꝫ et xviij q · iij · Si
quis in ais · Contra vr̄ ꝙ sꝫ restituatur
ei qui dedit j e veniens · ho · distingue
Aut totum capitulum delinquit tunc resti-
tuitur ecclie j e de hꝫ · consulere et c ·

ardinis et sicut turpia lucra sunt
ab heredibus extorquenda ı. de usuris
tua ¶ Sed si ille qui dedit pecuniam ve
lit remanere in seculo non restituetur ei si
si volt intrare religionem sicut ne sit
oneros(us) monasterio ad quod transit ut
xvi q. vi. de laps. xxviii q. v. si quis
reapuit ¶ Item posset dispensare
quidam dicit, quod si commissa fuit symo
in ordine nullus potest cum eo dispensare
ı q ı. sicut et c. quidam, ut etiam papa
ut dicunt, quia caracterem habet
viciosum cum remanere non potest et ideo
non purgatur vicium illud xiiii q. vi. si
res Sed hoc non est verum secundum sed imo
papa unde potest dispensare cum symoniacis
qui caracterem habent viciosum, et qui
scienter commiserunt symoniam sed inferiores
prelati non. et hoc ideo quia licet purgatur
fructum re furtiua de voluntate domini
apud furem remanente ff. de usu. si
fur in prin. et ı q ı quod quidam v si
forte, p. distinguit et bene, Nam sy
moniace ordinatorum, Alii sunt symo
niaci symoniace promoti sed inveniente
per alium ignorante a non symoniacis ut
symoniacos scienter remanentes possunt dispen
satione in beneficiis vel ordinibus tollerari
ı q v. presentium et ı e de symo. Alii
symoniaci symoniace a symo. vel non
symoniacis deponuntur utique ı q ı. statuimus
ı. ipso. et ii. et tunc hiis solus papa potest
dispensare nisi cum lege fecerit ı q ı.
extra quia cum eo qui committit symo
niam scienter vel eo sciente et ratum
habente non potest episcopus dispensare, quia
extra talos nulla est mora adhibenda
ut dicit in c. extra et c. de mil. Ac si
tra ¶ Sed solus papa cum eo dispensat
cum ignorante dispensat episcopus in prima
tam. nisi fuit reus in crimine symonie
quia tunc non posset. si alequis ar. c.
de elec. cum dilectus ¶ Tercio non symoniaci
ut symoniace a symoniacis quia especi
alis erat symonia, tunc distinguitur
Aut ordinatur a symoniacis scienter invi
tus et adtracti tales receperunt si infra
mensem renunciaverint ı q ı. extra quod
constat, Aut volenter absque eo quod
tollat errore ut probare potest ei remittit nichil
ei obest vim ignorancie vel tolle
rantur eos cum potuerint bene commode repel
lunt. ar. ı q ı. si quis a symoniacis, Aut
ignorantes ipsi tollerarunt nisi ignoran
cia eorum fuit crassa ı. q ı. si quis a
symoniacis et ı e presentium, Sed nunquid
potest aliquis potest recipere ordines ab eo
quem scit symoniacum in ordine Ber. dicit
quod non. et recipiendo ordines ab eo non
recipit execucionem cum ordinator non
habeat execucionem ı e tanta et ı q ı. re
perimus, et poterit dicit pati execucionem
qui ab eo recipiat ordinem ı. de sen.
ex. Inquisitioni, Episcopus qui recepit
promissionem sine iuramento ab ordinando
quod eum non inquietabit super petendo
titulo vel procurator qui simile pactum
recepit penam habet, quia procurator pro
mus ab execucione ordinum est suspen
sus per triennium ordinator vero vel
ordinatus sine presentacione episcopi a collacione
et execucione ordinis sunt suspensi
donec graciam sedis apostolice obtinuerint
ı e si quis ordinaverint et
c. penultimum, Potest ergo episcopus dispen
sare cum symonia commissa cum ignoran
ter cum est beneficium acquisitum, vel
qui ordines sine dignitate est adeptus
ignorans post liberam renunciatorum
Sed in hoc distingue, si beneficium
simplex vel cuius est adeptus statim potest
resumi ad illud dispensative c. de
elec. si aliquis nisi et ı e de insinua
cione, In illo autem qui dignitatem
sit est adeptus. distingue, Si
sponte resignet petens similiter
sua resignacionem admitti, potest episcopus
dispensare cum illo ad eandem prelationem
ut ı q ı. presentium et c. quoniam, Sed
si adherat contendit in iudicio. et electio
sua reprobata fuit scienter licet eo igno
rante tunc episcopus illa vice, et nulla
variatione cum eo non potest dispensare
sed pape sit c. de elec. si aliquis
in prin. Sed si eos sciente vel
papa ratum habente solus papa ı. illius
dispensat ı e nos nisi. Sed si mult
litter symoniacos dimittere etiam sine
literis superioris, dicit quod episcopus non
potest remittere sine licencia pape
c. de renun. nisi cum pridem c. ı. et
c. post translationem sed inferiores

vel remittet in manibus prelatorum
suorum arg. C. de renun. admonet. Et
inquid episcopus potest dispensare in symo-
nia commissa circa officia mortuorum be-
nedictionis nubencium sepulturas crisma-
tis benedictiones sacerdotum vasorum
sive vestimentorum benedictiones et con-
similes unde Hostiensis dicit magis
ut dicit glossa quod sit post pactum pecuniam
eo quod non prohibent arg. de sen. ex-
comm. nec obstat i q. i. erga quia loqui-
tur in symoniaco in dignitate sicut et de e.
q° nobis nisi. Sed quid si nollent re-
cipere renunciationem inquisitoris reddant
ergo quo sunt in tali peccato quia non di-
mittitur peccatum nisi ablatum restituatur
xiiij q. vi. si res. de reg. iur. pec-
catum li. vi. quia fructum est beneficiorum
i q. i. ordinationes. Sunt tamen duo ca-
sus in quibus licet data sint pecunia
electori vel beneficiorum remanere non tenetur.
Primus si pecunia sint data eo invito
et contradicente ab alio. Secundus
si inimicus dedit ut posset electionem tan-
quam symoniacam vel beneficium impe-
dire de e. nobis et c. dicit tunc racio
ibi redditur ne de fraude sua valeat
commodum reportare. Quid fieret
q° de regularibus et monialibus qui
symoniace recipiuntur. dicit quod tam re-
cipiens quam receptus sive recepta
sive sit prelatus sive subditus sive pre-
lata sive subdita sive ipse rector
de suo monasterio expellantur et in
loco arctioris regule ad agendam
perpetuam penitentiam retrudantur de e.
quam symonia i. ex. fi. ordinis sine ex-
ceptione quocumque modo constet de
crimine vel per inquisitionem vel per ac-
cusationem tamen alias penitentiam agere non
posset i q. vii. requiritis et C. de
accu. inquisitionis. Et sanctius in-
telligitur depositus quia extra cla-
ustrum morari non debet ne damp-
nabiliter evagetur de e. quam symo. ca.
ii. lib. et arg. de sen. ex. religiosos
li. vi. nec obstat votum paupertatis
voverunt quia propter paupertatem non
debet quis peccatum operari mortale
sed potius quelibet mala pati xxxii

q. v. ita ne et C. quod metu causa sacris posse
tamen dari si scilicet quod si ita paupere sint quod non
possint ibi alias aliquos recipere quia
non haberet ibi victum sub hac forma posset
recipere non habemus quid demus tibi pro victu
nisi tu portes tecum vel vinas. Sed tamen
hoc non dicatur ad fraudem et sine aliquo sim.
pacto arg. i q. ii. Si quis prebendas hoc. Sed tutius
est ut nullo casu talis aliquis vel aliqua
recipiatur. Secundum si non inveniatur arctiora q°
monasteria in quibus includantur arg. e. lx.
xxi di. sed vel si visum fuerit superiori re-
maneant locis suis et denuo recipiantur
in illis dispensatione sed quod dic de illis qui
fuerunt recepti ante constitutionem illam de e. quam
symoniaca tamen ille prelatus non potest dispen-
sare qui eum simoniace recepit sed superior arg.
C. de etc. quamquam divisis

De prelatis qui vices suas sub annuo censu committunt

Primus tractatum est de symonia
in generali hic prosequitur in speciali
scilicet ne prelati etc. Notandum est ergo
quod non licet alicui prelato habenti vicarium vices
suas committere alicui sub annuo censu id est pro
pecunia prelato solvenda ita quod ille qui gerit
vices habeat totum residuum ut de e. c.
i. ii. et iii. Racio prohibitionis est duplex.
Prima ne hac occasione subditi ultra
debitum gravarentur arg. xxiii q. i. militare.
Secunda vero est quia ubi episcopus vel alius
aliquid quod generaliter dicitur causa officii vel ali-
quid exigat symoniam committit maxime
cum vicaria sit spiritualis ut i q. iii. cum multis
vendentes et c. non solum. Episcopus tamen vel
alius qui committit vices suas alicui potest
et debet ei constituere salarium de camera
sua tamen illo ad hoc non teneatur arg. xii
q. ii. caritatem et c. quoniamque per tamen fruc-
tus ecclesie vendi ad tempus de e. quelam
Pone quod in festo tempus locationis moriatur q°
persona ecclesie que locavit. numquid suc-
cessor tenetur contractum stare. Dicitur quod
quod si nomine ecclesie vel pro utilitate con-
traxisset et pecunia inde recepta in uti-
litatem ecclesie conversa fuisset tenetur suc-
cessor stare contractui C. de solut. c.
i. xv q. ii. Quamvis placiti et C. depo-
siti c. i. Si vero non pro utilitate sed
ut ipse tantum prelatus susciperet redditum

a fructuario successor stare non tenetur ut de prec. c. ij. quia ultra tempus suum etiam locare non poterat et si soluit aliquid ultra sibi imputet quia hoc providere debuit ff. loc. Et quibus modis li. i. ¶ Quid si obligavit fructus ecclesie et obvenciones et omnia ad ecclesiam suam pertinencia. Numquid transit quoad medicinas si ecclesia habeat medicinam. Ho. dicit quod sic nisi fuit excepta quoniam non debeat vendi ut in c. i. et ij. ¶ Sed prohibet medicinas concedi sub annuo censu et non fructus ecclesie que est racio. Respondeo quia illi qui mediciant nichil accipe- dzeit in aut. ut nid. sui quoque suf. toll. Cum ex officio ad hoc teneatur vel ex administracione cum beneficia sint ad hec deputata. Sed fructus locant qui eciam alias possunt vendi et distrahi ut l. i. e. qui etiam in fi. vel glo.

De Magistris Rubrica

Dictum est supra de quodam vicio prelatorum scilicet qui concedunt medicinam sub annuo censu. hic prosequitur de aliis scilicet qui aliquid exigunt pro licencia docendi. Statutum est in concilio Lat. quod singule ecclesie kathedrales singulos magistros habeant qui eiusdem ecclesie clericos et alios scolares pauperes gratis instruant in gramatica. Et propter aliquod quod beneficium competens magistro tribuatur in ecclesia prebeat. Additum etiam fuit in concilio generali quod illud quod statutum est de ecclesiis kathedralibus in aliis etiam fiat quarum possunt sufficere facultates. ¶ Item quod metropolitana ecclesia theologum nichilominus habeat qui sacerdotes et alios in sacra pagina doceat et informet maxime tamen in hiis que ad curam animarum spectare noscuntur. Hec probantur ex e. t. i. et c. quia nonnullis et xxxvij di. de quibusdam. ¶ Numquid potest aliquis magister cogi in canonicum sub illa condicione ut doceat. Non quia cessare debet omnis condicio ut de pact. c. ult. ¶ Sed si vacante aliqua prebenda statueret canonicam quod illud onus esset annexum illi prebende ita quod non haberent colloquium cum magistro et pro magistro ...

conferent non esset symonia ymmo licitum esset arg. ut de preb. Exigatur li. et hos. ¶ Sed numquid committit symoniam magister si exigat aliquid a pauperibus vel a clericis ecclesie a qua habet beneficium. Hostiensis dicit quod sic tamen quod sit spirituale. Et ex officio suo tenetur facere. Symonia est si propter hoc symonia exigatur ut de symo. nemo et i. q. i. in templo. ¶ Item numquid ab aliis scolaribus qui non sunt pauperes nec de eadem ecclesia potest aliquid exigere. Et numquid magistri in scolis parisius vel alibi possunt licite facere collectam. Videtur quod non quia si vult dici philosophus recipiat premium ex eo. Doceatis xvj q. ij. Doceatis. ¶ Item sciencia donum dei est ideo vendi non potest i. q. iij. non solum. ¶ Item professores iuris licite recipiunt premium. Sed non licite petunt ff. de var. et extraord. cog. l. i. § est quidem. ¶ Hostiensis dicit quod iste non competens beneficium constitutum est a dominis pro parte collectam et hoc non prohibetur in isto titulo. Sed a clericis eiusdem ecclesie et a pauperibus nichil exigere debet. Sed gratis docere quia propter illos constituitur beneficium et non propter divites. ¶ Sed si ex honestate gratis omnibus sumeret honeste faceret et laudandus esset. divitibus tamen gratis impendere non tenetur. ¶ Dico nullum beneficium propter hoc constitutum est doctoribus sicut parisius et alibi licite exigunt collectam quia sine sumptibus hoc facere non tenentur ut de prescrip. cum ex officii et xvj q. ij. caritatem. Dicit innocencius consilium vendere potest xiiij q. v. non sane. Nec obstat dictis quod gratis debet docere. Quia nichilominus potest petere sui laboris mercedem sicut testes qui gratis testificantur licite sumptus petunt iiij. q. iij. § Venturus. et ut de sy. Cum sit romana. ¶ Quid de magistris scolarum vel cancellariis

presenti qui cupiditate vel longa
consuetudine nolunt dare ydoneo
licenciam docendi nisi aliquo sibi dato
Respondeo quod nec ille qui petit licenciam debet aliquid
dare vel promittere. Nec magister scolasti-
cus aliquid exigere debet. Si contra fece-
rint debent dignitatibus officiis et bene-
ficiis ecclesiasticis spoliari ut e. c. i. ii et iii
licet quorundam pro excusetur cupiditudo
Et ideo ut conditio possidentis me-
lior ff de regulis iuris cum tam libere tam
subveniet magistro promittenti vel solventi
ut quod promisit remittatur et quod
solvit restituatur appellatione cessante
non obstante aliqua consuetudine non in
favorem sui sed in odium exigentis dicitur
c. de simonia veniens viii. vel potest dici
secundum Goffredum quod qui solvit licet minus dare
debuit tamen quia quasi coactus reddidit
suum non delinquit quia nullus ydo-
neus debet prohiberi docere ut e. c. ii
et iii. Et ideo sibi poterit restitui debet
quia remanet penes illum qui plus
peccavit ut i. q. iii. Si quis dator
Nam ei qui dignus est non est de-
neganda licencia docendi quia pre-
sumens denegare eius doctrinam ignoran-
tibus ut e. c. i. quod tenetur alias
dispensare ad xvi q. i. Scientiam
ydoneitas autem in vita moribus et
scientia consideratur. Hinc dicitur autem magistri
studiorum et doctores primum moribus
excellere debent. Deinde facundia et
de professis l. magistros li. x. Bonam
enim conversationem debent habere testemque
doctus legem di Valentinianus ergo
si non est ydoneus potest ei licencia de-
negari quia malorum doctorum doc-
trina est mala i q. vii. Convenien-
tibus et imperitis mathesis risui
patebit xxxviii di. qui de mensa
et qui alios docet tunc abusive do-
cere non debet in autem de sanctis ep.
Quid dicendum sed pone quod magister scola-
sticus in propria persona vult docere
quidam clericus ydoneus petit licenciam
docendi numquid dare tenetur. Resp. dicit

quod sic ut e. c. quanta. Sed quid si quidam
impetraverit licenciam regendi et fecit
expensas numquid aliud substituere
poterit receptis ab eo expensis propter
hoc factis vel pacisci cum eo de certa
porcione emolumenti quia forte vult
dare operam aliis rebus. Resp. si
consuetudo est quod possit alium sub-
stituere potest recipere expensas pro tali hoc
factas. Dum tamen videt eius ille do-
ceat. Si autem totum ius suum transferat
in alium non debet ab eo aliquid recipe-
re c. e. t. proximo c. iii. nec debet paciscendi de
certa porcione emolumenti habenda sine
labore suo cum hoc non inveniatur con-
cessum immo prohibitum est ut e. c. iii.
Item theologie doctores et studentes
per quinquennium per dispensationem pape non obstan-
te aliqua contraria consuetudine vel statu-
to proventus prebendarum vel benefi-
ciorum suorum integre ut e. c. ult.
Exceptis distributionibus cottidianis
que residentibus tantum dantur c. de pre-
ben. licet. Item vocati eciam ultra
septennium hodie c. de elec. cum ex
eo li. vi. Sed pone quod episcopus non vult
cuius dare licenciam eundi ad scolas
nisi primo sibi data pecunia numquid
committit symoniam. Distinguo aut pe-
tit pecuniam pro illo tempore quod con-
ceditur a iure quia ad hoc tenetur
simonia est pura prout probatur. Si autem
pro alio tempore stricte non est symonia
sed turpe lucrum ar. i. q. iii. Vende-
re. Sed cum a iure conceditur ire ad stu-
dium intelligendum est de studio generali
non de studio speciali alicuius castri vel
ville cum in scandalum fiat c. de cle-
ri non resid. tue

De Iudeis et Sarracenis et
et eorum servis Rubrica

Dictum est de hiis qui pro
symonia spiritum sanctum blasphemant
nunc agitur de hiis qui male
colendo ipsum inhonorant

Qui sunt Iudei et Saraceni; videamus
ergo qui dicuntur Iudei et unde; item
Saraceni et unde. Et quales sunt ad fidem
invitandi; et quales sunt a nobis
tractandi; et ultimo quid iuris sit de
servis eorum. Iudei sunt qui mosay-
cam legem ad literam tenent, scilicet circum-
cidendo se et alia legalia servant,
qui etiam receperunt prophetas. Dicun-
tur autem Iudei a nomine dignioris tribus,
scilicet a tribu Iude patriarche, que inter
alios bellicosior et in bellis primam
aciem et regis tenuit principatum, sic
ut de ea sola rex crearetur, sicut
ex tribu Levi sacerdotes. Dicuntur
autem Hebrei ab Heber patre Abraham,
qui quidem Abraham tenuit cultum unius
dei, et cui primo fuit a deo tradita circum-
cisio, ceteris ydolatria sordentibus.
Saraceni vero sunt qui demones
colunt nec vetus nec novum testamentum
receperunt, qui non se ab Agar ancilla
Abrahe, de qua sunt eorum origo, A-
garenos dici voluerunt, sed potius a
Sara illius uxore et libera se Sara-
cenos appellaverunt. Sunt tamen inter Sara-
cenos quidam qui quinque libros Moysi
receperunt, sed prophetas recipere noluerunt,
qui Samaritani a Samaria civitate
dicuntur; et ideo in Iohanne dicitur: non coutuntur
Iudei Samaritanis, quia non receperunt eo-
rum legem et prophetas. Sed quales sunt
ad fidem invitandi? Respondeo auctoritatibus,
rationibus et blandimentis sunt inducendi,
non asperitatibus compellendi, quia
nemo est invitus baptizandus nec volen-
tes. Contra est, quia nullus ad fidem
est compellendus, xxiii q. v. ad fidem,
et coacta servitia non placent deo, xlv
di. qui sincera; quia si simpliciter et
absolute compelluntur, non recipiunt ca-
racterem. Sed si condicionaliter compelluntur,
puta per minitationem penarum vel per con-
fiscationem bonorum, recipiunt, et com-
pellendi sunt fidem sic susceptam

vo.

observare, ut extra de bap. maiores,
ut xlv di. de Iudeis. Si in contubernio
vero cum eis prout ab ecclesia puniri spiritua-
liter, quia penam spiritualem infligere
non potest, quia de eis que foris sunt non
iudicat, ut in q. i. multi, et xlv
di. qui sincera. Iudicat tamen in casi-
bus de quibus, quia repellit Iudeos
a communione fidelium, ne ab eis cor-
rumpantur, xxviii q. i. sepe, quia
mores nostri et Iudeorum in nullo con-
cordant, et ipsi de facili per continuam
conversationem et familiaritatem ad suam super-
stitionem animos simplicium inclinarent,
i. e. ad hoc. Item nullus Christianus debet
cum Iudeis manducare, xxviii q.
i. nullus, et c. omnes. Cum Sara-
cenis possumus comedere, quia aliter
non possemus conversari et predicare
eis, loqui et comedere cum eis, extra
eod. xxviii q. i. infideles, et de
q. in ad mensam. Sed quare potius
vitamus convivia Iudeorum quam paga-
norum? Ratio est triplex; quia Iu-
dei discernunt cibos nostros, unde non de-
bemus uti cibis eorum ne videamur
inferiores illis, ut dicit predictum c.
omnes. Pagani vero non discernunt cibos.
Sed hodie et isti et illi discernunt.
Ideo non debemus comedere apud illos nec
ipsi apud nos, quia eadem est causa
prohibens et idem periculum utrobique.
Excipitur tamen casus in quo licitum
est uti cibis qui nobis a paganis
apponuntur cum modestia et gratiarum
actione servata, prout equaliter si percipe-
nos non comedamus tempore prohibito.
Sed hic est qui convenit aliquem in re-
rum conversatione ad predicandum
verbum fidem, i. e. quod sit laudabile,
ut in c. ille xl q. in ad mensam.
Hoc contra videtur, nisi dicendum sit quod sit ydo-
lis ymmolatum, quia tunc sanctius
esset mori fame, quam ydolatricis
uti, xxxii q. in. Sicut sanctus

vo

Verundia hec intelligunt si vererent'[illegible]
ad veneracionem ydoli alias in civitate
posset aliquis ydolatrias vesti / quia
ciuitas legem non habet de consue. di.
i. Cum .j. de reg. iur. quod non est
licitum ¶ Item repellit eos a publicis
actibus ii. q. vii. alieni ¶ Item om-
nibus officiis publicis super xpianos quia
possent eos multum gravare et qui
tale officium eis commisit det pro galea
provinciale de hoc punitur et ille in-
deins debet ab officio removeri et a
comunione xpianorum in comerciis
et aliis donetur in usus pauperum
xpianorum quidquid fecerit a xpianis
occasione officii adepti secundum pro-
vinciam episcopi concedat' et idem de pa-
ganis est dicendum .j. e. Cum sit et
c. plt. quia officium fuit illicitum
di. vel officium fuisset licitum tunc
si vellet posset dare pauperibus
iniuste extortum ut xiiii. q. v. non
sane Et quia ignorant a quibus
sit extortum si aut sciretur eis esset
restituendum .j. de usu. Cum tu et .j.
de homic. Sicut dignum et eos ¶
Item ne possint emere servos xpia-
nos .j. e. c. ult. lxiii di. servitatem
¶ Item non permittit eos facere novas
synagogas .j. e. Judei et c. consuluit
¶ Item in diebus lamentacionis ac
dominice passionis non debent permitti
apparere fenestras vel hostia vel
prodire in publicum ¶ Compellendi
sunt etiam legem habitum deferre
in omni provincia xpianorum et omni
tempore quo manifeste ab aliis populi
distinguantur' .j. e. c. sunt hic et
ibi nonnullis et quod non dicant
obprobria in contumelia creatoris
ut ibi ¶ Item quod solvere decimas
de terris quas colunt ut de deci. de
terris ¶ Item servos xpianos non circum-
cidant lxiiii di. mala ¶ Item xpiani
non debent eos in suis infirmitatibus
vocare nec ab eis recipere medicinas
nec in eisdem balneis cum eisdem balneare
¶ Comicasariens si clericus est debet deponi
di. laycus excommunicari xxviii. q. ii. nullus ¶
Item ex testamento xpiani nichil accipiant et
ille xpianus est excommunicandus etiam post
mortem .j. t. i. Si quis et c. se. et xxiiii 90
q. ii. Sane quia humilitati iudeorum le-
gari non potest C. e. l. i. set incipiunt singuli
ho. dicit quod sit ar. ff. de rebus du. tu
senatus militum clericis sic licet si iudeus
eam sic fuus sit .j. t. i. Si quis expres.
et c. se. licet tamen eos pascere ar. lxxxvi.
di. pasce quia possunt adduci ad fidem ve-
niret cum de nomine sit desperandum de pe.
di. vii. Nemo ¶ Item accedentibus vocibus
circa sanguinis effusionem subiciant' .j. de rapt.
Quia carpatur ¶ Item si peccat prius punitur
et pena ad arbitrium iudicis pecuniaria
vel pena corporali .j. e. postulasti ¶ Item
in terra ecclesiam xpianos qui cum eis ha-
bitare presumunt .j. e. Judei et c. et si
Judeos quoque cum iudeis excitant' / quia
expectat etiam xpianos ne aliquod gravamen
tum eis faciant nisi dimittant usuras
.j. de usu. post miserabiles et mulieres et
iumentis .j. e. et si iudeos et nisi satis-
faciant etiam de iniuria ei facta .j. e. po-
stulasti nisi ¶ Item non presumat nisi in
civitatibus et aliis locis insignibus
habitare in c. vir. bis. et de iudeis c. de
de iudeis ¶ Et in quibus ab ecclesia tolle-
rant' ¶ Et secundum ho. ut habeant veteres syna-
gogas .j. e. Judei et si corruerint possint
illos reedificare in pristinum statum non
tamen ut ampliores vel preciosiores faciant
quam ante .j. e. Consuluit ¶ Item ma-
trimonia contrahere inter se non tamen cum
xpiana C. e. Nemo et xxviii q. i. tamen
et illis prout vii. licet in gradu prohibito
ad fidem convertunt ut de consang. de
infidelibus et qui filios sunt le. c. ult.
et de divor. c. fin. ¶ Item agere et con-
venire apud iudicem suos non aput
seniores eorum ¶ Et arbitrium possunt eligere
cuius sententiam secundum sacramentum exequantur' quod
est mirabile C. e. Judei Romano ¶ Item
in sabbatis eorum non debent trahi ad
iudicium nec trahere quia festivitates suas

ab eis permittimus celebrari et consuetudines
sibi laudabiles consuetudines nec contra cedi
vel occidi nec in festivitatibus perturbari nec
pecuniam nec alias res auferant sine iudicio
potestatis terrene nec sepulcra eorum effodi-
ant. extra. de iudeis. sicut. Item
si qua vendat ut christiano extra. e. nemo et
in e. ti. plene. Saraceni autem nullus debent
deferre arma ferrum vel lignamina
nec alia victualia in subsidia nec in manibus
eorum gubernationem exercere nec ipsos nec
per alios subsidia vel consilia impendere
quamdiu guerra inter nos et ipsos dura-
verit. licet eadem sit treuga inter nos et ipsos
quia treuga non est pax. alias rebus suis
debent privari et fiunt servi capientium
et sententiam excommunicationis ipso facto incurrunt a
qua non possunt absolvi nisi totum quod
ex commercio tam damnato perceperunt, et
tantumdem de suo in subsidium terre sancte
transmittant. ut sic pena qua peccaverunt ipsi
bus castigentur. hec probantur in e. ti.
Ita quorundam et c. significavit et c. quod
olim et c. ad liberandam. et fere totum
librum quod ad eos pertinet debet dari
in subsidium terre sancte. Hostiensis. de
termino hoc fecerunt. et est simile
termino usurarum in quo quod sorti ac-
cedit usura est xiiii. q. iii. Certe vult
totum debet restitui. de usuris. consuluit.
immo isti tyranni peccant, quia fidem
christianam impugnant, et ideo in tantum pro
pena puniunt, et nemo dubitat eius
esse gravissimum quod est tyrannus mer-
candum xxiiii. q. i. non afferamus. Quid
quis potest istos absolvere dicunt quidam epi-
scoporum quia ex quo papa sibi non reser-
vavit alios alias indulsisse videtur
de sen. ex. nuper. Hostiensis quo
ad excommunicationem canonis. Secus quo ad
excommunicationem hominis. Fecit enim papa ter
in anno sententiam excommunicationis contra ta-
les, a qua episcopus absolvere non potest.
Excipitur unus casus in quo non
incurrunt excommunicationem scilicet pro redemptione
captivorum e. significavit in princ. Quid
quod si non possunt redimi captivi nisi
portet arma vel ferrum, nunquid licet

facere possunt sine pena excommunicationis
Hostiensis dicit quod non nisi summo requirente
auctoritate pape ne aliquod scandalum fiat
Ultimo de servis istorum videamus
et breviter distingue. Aut servus iudei
est vernaculus id est de propria ancilla natus
si velit fieri christianus statim excipitur
in libertatem nullo precio dato. C. de
episcopis et cle. Deus nobis et hoc ita et
ac lege. de servitutem. Aut est emptitius
et tunc distingue quia aut
erat iam christianus quando fuit emptus
et tunc sine precio eripitur in libertatem
quia christianum comparare eum iudeo est
penitus interdictum lege de mancipiis
in e. ti. ult. in princ. Similiter christianum
dum relinquere et ad eorum servitutem
fugere possunt. C. de hereticis l. mancipia
christianos. Aut erat paganus et tunc
subdistingue aut causa servitii et
tunc si vult fieri christianus liber efficitur
sine precio lege de servitutem
in e. ti. ult. Aut causa mercimonii
infra tres menses non exposuit
eum venalem, post ea si vult fieri
christianus sine precio liberatur, quia
presumitur quod ad serviendum eum emit.
Si vero exposuit infra tres men-
ses et ipse vult fieri christianus infra
illud spacium vel etiam post dum tamen
non stetit per dominum quominus venderet
liberatur reddito precio eius soli-
dorum ab aliquo christiano lege de
servitutem in e. ti. ii. et ult. Et hoc
intelligo nisi dominus noluerit eum
dicat se velle fieri christianum vendidit
vel alicui secte signaculum impri-
mit. tunc [illegible] corpus
sine precio liberatur lege de e. ulla.
Quod dictum est de servis iudeorum
idem dico per omnia de servis Sara-
cenorum. Quid si plures em-
ptores in simul emerant [illegible]
lunt erit contestacioni [illegible] de [illegible]
pa. Quid autem [illegible] quid si nullus
emptor appareat nichilominus

cat liber et hospitatim querat pri-
mum ff de manumiss. l. ix § lmda
, aut pro prima opa prestabit ut
§ de capi. l. ulti. Item quinque annis
tn illi qui ascripti sunt glebe
debent prestare opa consueta ita
q ab illo loco no mittent j e mul-
torum

De Scismaticis

Superius dictum e de iu-
deis et saracenis qui pro-
pter infidelitatem deum igno-
raverunt. Nunc attendum
est de hereticis qui apostatando
a fide in spiritum sanctum peccant. Et primo
quis dicatur hereticus et unde. Quot
modis dicitur hereticus. Qua pena pu-
niatur et quale recipiens reparet (?)
Ultimo qui possunt puniri. § Hereticus
sim autem est qui pravam de fide opi-
nionem vel gignit vel sequitur. Gi-
gnit ut arrius. Sequitur ut arriani
xxiiij q iii hereticus. Heresis greca ab
electione dicitur, quia eam sibi quisque
eligit disciplinam quam putat
esse meliorem xxiiij q iii heresis
§ Multis modis dicitur hereticus. qui
pervertit sacra ecclesie ut symoniacus i
q i eos qui per pecuniam et vi q i §
ex lit. § Item ille qui studet se ab
unitate ecclesie vii q i denique. Item
omnis excommunicatus ut iiii q i per aut (?)
§ Item qui errant in expositione sa-
cre scripture ut xxiiij q iii heresis §
Item qui fingit novam sectam de
articulis fidei quam romana eccl[esi]a
xxiiij q i hec est fides et qui et
j e t i quia nulli dat dubitare
de fide sed firmiter credere articulos fidei
ut de sum. tri. c. i in prin. et c. fideli
li vi. nec etiam in tenui articulo ut
de here. l. ult. et hoc quo ad ar-
ticulos qui continentur in symbolo cre-
do in deum, quibus per fidem plenam
adhibenda est credulitas, quia
fides est de re no visa de pe-
de in § In domo et no per signa

sed per fidem unitas est extollenda
de con. di. iiii venit sacerdos de hoc di-
vit q de sum. tri. c. sequitur et c. sequentibus
§ Item qui male sentit de sacris ecclie
vel aliter quam romana ecclesia predicat vel
observat j e ad abolendam in prin. §
Et quot sunt species heresis. hos dicit quod in
decreto lxxx species numerantur. Et ultra
nos nominavit ysidorus nomine speciali et
insuper ponit regulam qui aliter sentit
vel intelligit scripturam quam sensus
spiritussancti flagitat a quo conscripta
est licet ab ecclesia no recesserit sed tum
hereticus appellari. Unde no tenent ut
debet in talibus iudeis ignorant. § Ad
agnit (?) plus Apostolus ut probati mani-
festi fiant. Qui enim ab probati sunt
bene qui bene putant [illegible] omnia
[illegible] xxiiij q iii quando usque insi-
gnis § Puniunt heretici excommunicatione
depositione et rerum oblatione. Ex-
communicatione sive sit occultus sive manife-
stus est ipso iure excommunicatus j e ad abo-
lendam et c excommunicamus et xxiiij q i c
i et ii. Depositione quia indis-
tincte sive sit clericus sive laycus
papa vel imperator vel quilibet inferior
debet deponi ab omni dignitate j e
ad abolendam vel di papa xxiiij
q i qui contra pacem et solus
episcopus potest subditum suum sacerdotem
vel clericum deponere et relinquere cu-
rie seculari, commoratis abbatibus prelati
et aliis religiosis personis et litteratis
j e excommunicamus li vi. § Et in aliis ca-
sibus plures episcopi requirunt ut
dicitur j de cle. ex. mi. c. excommunicatus
§ In quibus autem casibus relinquuntur
quis curie seculari post depositionem,
primo hereticus j e ad abolendam,
et c. excommunicamus § Item si quis sca-
rit [illegible] j de ver. sig. ad
perditionem § Item tum falsarius criminaria
et talumpnia et criminatio quia contulit

Epo suo depositus est xi q i Si quis
sacerdotum // Item assumi incontinenti
traduntur curie seculari i de homine pro
sumi li vj. Clericus aut quis tradi[tur]
curie seculari dicitur i de penis q[uod] epi
d forma alis clericus depositus no tra-
ditur curie secularj ymo tenet[ur] vinc[u]
clericali et gaudet privilegio clericali
lxxxj di. clericum nisi fuit in incorrigibi-
lis tunc amittit privilegium et traditur
curie seculari e de iudic[iis] cum no ab
homine laici vo ꝑ ecclesiam condepnadi
sint de heresi sed iudex secularis illum
punire dicit nec tradit[ur] laicus curie se-
culari sed clericus solummodo i de vbs sig-
nificatione quia laicus semp est de
foro seculari. Sz in casu isto dz sind
ferri ꝑ ecclesiam quia mere pertinet
ad ecclesiam ita q[uod] seculari a carcere
liberare nec sniam impedire pt i e c vt
Inquisitionis q[uod] hereticorum li vj // Sz
excommunicatio dicit si solummodo ꝑ iudice seculari
post sniam latam ab epo i e c cum
secundum leges in si li vj. Si aut post
sniam fuerint deprehensi redierint in
ppetuo carcere detrudant[ur] i e c ple-
rumque prima vice. Si aut relapsi fuerint
sed ulla audientia relinquendi sunt curie
seculari tam no negant[ur] eis sacra-
menta et eukaristia si humiliter petant i e
ad abolendam q[uod] illos i e sup eo li
vj // Si aut aliquis accusatus fuit de heresi
et vehementes presumptiones cum est circa
si eum abiurauit si postea comittat in
ipam iudicatur relapsus. Item qui
in una specie vel secta convicti aut in uno
fidei articulo vel ecclesie sacramento errat
et post abiurauit simplicit[er] vel generaliter
si comittat in alia specie vel sectam
vel articulum iudicat[ur] relapsus // Item
qui abiurauit heresim et tunc consta-
bat vel nunc si post receptat hereticos
vel visitat vel dat munera iudicatur
vt relapsus heresi probant[ur] i e accusatus
in pri et c i et ii li vj // Suspectus
de heresi vocatus vt de fide redderet
et fuit contumax si excomunicatus fuit et
eam ꝑ annum sustinuerit velud hereticus

condempnet[ur] i e excommunicamus q[uod] qui aut
inventi et c cum contumacia li vj.
// Item credentes receptatores et
defensores hereticorum sunt ipso iure
excommunicati i e excommunicamus q[uod] credentes
Puniant[ur] rebus suis quia si lay-
ci fuerint bona eorum dicunt confiscari
Si vero clerici applicent[ur] ecclesiis a
quibus stipendia receperunt
i e excommunicamus in si i § nam bona
hereticorum dicunt confiscari sive habeant
filios sive no nec catholicis filiis
hereticorum est aliquid relinquendum q[ua]r
si parentes redierint ad fidem eciam
eis nisi de gratia bona no essent re-
stituenda i e conventionis. Item filij
hereticorum et nepotes ꝑ lineam paterna
et filij ꝑ lineam materna ad aliqua benefi-
cium vel publicum officium no debet
admitti quod intelligitur de hereticis
qui in heresi decesserunt no de illis qui
fuerint emendati i e quicumque q[uod] heresis
et c statutum § li vj // Item mulieres
que sciente contrahunt cum hereticis am-
mittunt dotem / sciens si ignorant
i e decernit li vj // Item omnis potestas
secularis dicit iurare q[uod] adiuuabit
ecclesiam contra hereticos et complices
eorum. Si vero illud observare nolu-
erint honore priventur ipso et ad
alios nullatenus admittant[ur]. Si aut
epo vel inquisitoribus presumpserint oppo-
nere vel impedire qui procurant iusticiam
et detineat in carcere vel procedere eis
fraudem fecerint auxilium consilium vel
favorem ipso iure sunt excommunicati et si
ꝑ annum sustinuerint velud heretici condemp-
nantur i e ad abolendam q[uod] statui-
mus et c excommunicamus q[uod] moneant[ur] et c
vt Inquisitionis in pri et § ult li
vj et c vt officij § ult e li // Item
civitas que epo vel inquisitoribus
resistit careat commercio aliarum civi-
tatum et episcopali sede priuatur nec sta-
tutum sup hoc factum valet i e ad abo-
lendam q[uod] civitas et c statutum li vj
// Item vassalli hereticorum sunt ipso
iure absoluti a fidelitate vel iuramento
quo eis tenent[ur] i e c ult. Item qui
hereticos prestant [?] sacra vel

recipiunt elemosinas / vel oblaciones / de-
bent offo suo privari nec possunt restitui ab-
sque licencia sedis apostolice eciam si sint regulares non
obstante privilegio aliquo j e extravagantes Clem-
mentis ¶ Item qui scienter hereticos vel
credentes tradiderint sepulture ecclesiastice
ipso facto sunt excommunicati nec possunt absolui nisi
propriis manibus publice extumulent et
proiciant foras et locus ille perpetuo ca-
reat sepultura j e quicumque in pri li vj
¶ Testes vero excommunicati vel propter crimina vel
sortilegia tamen in testium admittuntur in defectum
aliarum probacionum si non fuerint dicte personarum
manifeste j e Infidelis li vj ¶ Item pueri
et confesse et contra actus j e actitutis
de li vj / possunt eciam inquirere et fil
et separatim contra omnes et absolvere
redemptores credentes debent tamen adiungere
duas personas religiosas in testium exa-
minacione ita quod per publicam personam scri-
bantur dicta et possunt omnes qui habuerint
officium tabellionatus in quocumque statu
ad hoc compellere possunt eciam advocare bra-
chium seculare j e ut officium li vj /
Debent tamen habere consilium episcopi in
senda sua et episcopus potest inhibere in
inquirere si volunt ita tamen quod non possunt
procedere contra episcopos vel superiores
si hoc debent sedi apostolice reservare j e
ut commissi et c inquisitores et c.
per hoc li vj ¶ Nomina vero accusancium vel
testium si periculum sint non debent publicari
eis j e Statuta li vj Item advocati
et tabelliones non dent eis prece an
xilium vel patrocinium vel instrumenta
scribere j e Si adversus quia in heresi est
procedendum simpliciter et de plano et ab-
sque advocatorum et iudiciorum strepi-
tu et figura j e Statuta in pri li vj
Credentes ab heresi non recipiuntur absque
iuramento quo se heresim abiurat et fidem
katholicam ad mandatum ecclesie tenendam
promittit ut xxiiij q. vij quod et de conse-
di ij Ego berengarius // Decimus potest
predicare si hoc dicto quod nullus laicus
etiam religiosus quia omnibus interdicitur
officium predicandi j e Sicut in vno licet
eciam de fide publice vel private disputa-
re debent alias extrahi debent j e quicum-
que de Inhibemus li vj quia laici
clericis debent obedire et audire non do-
cere nec imperare ut de conse eciam et de
rebus et non alibi in laicis / Unde quam-
vis laici vel clerici scolastici sint boni
non tamen debent reprehendere prelatos suos
sive sacerdotes simplices quia in eis sacer-
dotale officium honorari debet j e Cum ex in-
iuncto de hereticis aut ¶ Non admittitur ad
predicandum eciam clericus nisi mittatur j e
Cum ex iniuncto de h quasi dicat licenciam
habeat a superiore suo ut de indiciis quam
sit vel nisi habeat curam animarum quia
tales hoc habent a lege respectu parro-
chianorum ut de eta et qli c ult et j
e Cum ex iniuncto de h / Sed episcopi ex
testo scripture vbique possunt predicare cui
eis dicit dominus Euntes in mundum uni-
versum predicate Ewangelium omni creature
Mathei ultimo / Unde dicit decretum
Nullus audeat predicare preter dominum sa-
cerdotes i episcopos xvj q i Adicimus nec
hoc est viri nisi ab eo in cuius diocesi predi-
cant prohibeantur tunc debent abstinere xvj
q j in Septimum ¶ Alij predicare non debent ipso
sibi non commisso nisi a sede apostolica vel loci
episcopo habeant obtinuerint postea j e Cum ex
de hereticis vero nonnulli ¶ Ex premissis ergo
apparet quod ordo doctorum et predicatorum
proprius est in ecclesia dei j e Cum ex in-
iuncto de i in pri et proximus ut de sta-
mo quod dei timorem ¶ Primo ut laicus
non admittatur ¶ Secundo ut nec clericus nisi
missus ut dictum est ¶ Tercio quod debet
fieri publice non occulte ¶ Iuxta illud
Predicate omni creature et quod in aure
auditis predicate super tecta j e Cum ex xv
ex iniuncto i h / Racio est quia commune
est et omnibus venire volentibus patet
regnum dei et officium predicacionis
quod est publicum / Ita quod potest fieri
tam extra quam intra ecclesiam j de sen-
ex Rems et c Cum voluntate ¶
Quarto ut vocatus fiat episcopi et ei
provideat episcopus ¶ Quinto utrum katha-
dralibus ecclesiis tales prelatis eligantur
qui coadiutores episcopi fiant ut de
off ord Inter cetera ¶ Sexto ut clerica-
tus conferatur ut de confir in ecclesiis
¶ Septimo ut cibum generalem co-
medat ut de iudicijs Ex parte ¶ Octavo

ut liceat regularibus diuersarum profess-
ionum se in unum habitum sed superius con-
formare ff de his et de vi. tit. deus
qui. Sed hoc dicit quod ordo predicatorum et
minorum tanquam fideles ecclesie filii et
expugnatores obviantur adversus spirituali
sunt hodie privilegio decorati ut de excess.
prela. nimis magna et c. nimis prava.
Illi vero predicant publice vel privatim
nisi a se apostolica vel ab episcopo mittantur exe-
cuntur, et nisi cito desistunt alia pena
plectuntur ut e. excommunicati quia vero
et dicitur ut de eta et quali. et heretica
doctrina De Scismaticis

Dictum est supra de hereticis, sed
quia scisma inducit heresim, ideo
recte subiciatur de eis. Videndum
est ergo quid sit scisma et un-
de dicatur qua pena feriantur scismatici
et quid iuris sit de alienationibus et
ordinationibus ab ipsis factis. Scis-
ma est illicita divisio per inobedienciam
ab unitate ecclesie ut xxiiii. q. i. Scisma
differt autem scisma ab heresi in principio. Sed
si perdurat cadit in heresim quia peccat
in illum articulum symboli sanctam catho-
licam ecclesiam et ideo censetur hereticus
ut xxiiii. q. iii. Inter. Puniuntur autem
scismatici excommunicatione vel deposicione ab
officio et beneficio xxiii di. In nomine domini
ut e. t. i. v. Illos vero et c. ad succiden-
dos li. vi. et si non possunt aliter distringi
invocandum est brachium seculare xxiii
q. i. petimus et ff de off. ord. quum
quibusdam et plt. nisi. Ordinationes
vero facte a scismaticis irritantur ix
q. i. ordinationes et ut e. t. i. c. Illi et
hoc intelligo quantum ad executionem nisi
cum eis fuerit dispensatum ut e. t. ulti.
vel nisi ordinatus probare se nesciuis-
se illum fuisse scismaticum qui ordi-
navit ut ix q. i. ordinationes dic. i.
q. i. Si quis a scismaticis quia tamen
cum eis facilius dispensatur quia
consequuntur sacramenta dummodo in forma
ecclesie heretica ut i q. i. quod quidam sed non exe-
cutionem quia eam non habent. Sed quis
potest cum ordinatis a scismaticis dis-
pensare. Distinguo aut receperunt
scienter a scismaticis ordines et tunc
solus papa potest dispensare ar. ff
de ele. quia diligencia. Dicit pa-
pa solus dispensat cum eo qui in
apostasia ordine recepit ut t. pre.
c. ulti. et hoc bene probatur ut e. t. ulti.
ubi de dispensatione et ab ea persona
que super hoc potestatem habeat dispen-
sandi. Si vero ignorantes tunc episcopus
potest dispensare ar. ff de ord. ab episcopo
qui renun. c. i. nisi et ii. non tamen ille
qui eum ordinavit quia licet sit re-
ceptus episcopus ab ecclesia in ordine suo-
rum ordinatorum ars dispensare non pre-
sumit nec symoniacus episcopus cum ordinatis
ars dispensare potest i q. v. presentium.
Alienationes etiam rerum ecclesiasticarum
a scismaticis facte vel etiam alicuius
sine omni onere earum sunt restituende
et qui contra duxit est excommunicatus
ut e. t. i. v. Alienationes xii q. ii. Ali-
enationes. quia dum ecclesia pastore
habet hereticum vel scismaticum va-
care intelligitur ff de prescrip. c. i. unde
non valent que a tali prelato fiunt
in preiudicium ecclesie xii. q. ii. Si quis
de rebus. Sed pone quod talis prelatus
acquisivit aliqua ecclesie vel similia
quod non teneat quia commodum cum in-
commodo compensari debet ff de neg.
ge. Si negocia. Dicit ff quod id quod
in favorem ecclesie introductum est
quod si acquisivit teneat nec cassabitur
quia quod favore alicuius introduc-
tum est in eius lesionem non convenit
retorqueri ff de leg. quod favore
De apostatis

Dixinus de hereticis et scis-
maticis, sed quia utrique ca-
dunt in apostasiam ideo
subiciatur rubrica de apos-
tatis. Videndum est ergo quid sit

apostasia, que eius species, que pena apostate et que iterantes baptisma feriant. Apostasia secundum Hostiensem est temerarius recessus a statu fidei obedientie vel religionis quam professus est tenere. Et dicitur apostasia de apos quod est retro et stasis quasi retro stans, xxvi q. ult. Non observetis et ibi: nullus est aptus regno dei qui ad aratrum manum ponit et respiciat retro, extra de voto Magne § i et xvii q. i Baptismi. Est autem triplex apostasia scilicet perfidie, inobedientie et irregularitatis. Perfidie scilicet cum quis recedit a fide ut Julianus apostata de quo legitur ii q. vii Non potest. Inobedientie cum quis spontanea voluntate transgreditur preceptum superioris ut Adam et Eva, et qui sacris nolunt obedire canonibus, de quibus dicitur xi q. iii Alienum, extra de maioritate et obedientia Si quis venerit et c. Illud. Irregularitatis cum quis a statu assumpte religionis recedit ut apostata monachus clericus vel conversus ut l. di. Quantumlibet et xvi q. i Legi et iii q. iiii Clericus. Hec vero ultima fit pluribus modis scilicet tonsuram et coronam dimittendo, in uxorem accipiendo et vestem religionis abiciendo et ad seculum redeundo ut xx q. iii c. ii et iii et xxvii q. i Omnis li e t i et penult. et ult. et extra de cle. coniu. Johannes. Si qui sunt in minoribus post trinam admonitionem amittunt privilegium clericale extra de vi. et ho. cle. Ex literis et li de sen. excommunicationis. Si autem infra sacros ordines vel professi aliquam religionem non sunt in statu clericali seculari tollerandi sed per censuram ecclesiasticam compellendi sunt redire ad ordinem vel religionem li e ne et c. extra de regular. c. ult. et xx q. iii c. eos. Et si religiosi sint ipso facto quod dimittunt vestem quam habent sunt excommunicati extra ne cle. vel mona. ut periculosa li vi et possunt incarcerari li e c. penult. Pena vero eorum est ut ab accusatione et testimonio removeantur ut ii q. vii Alienum et iii q. iiii Clericus et c. Si quis. Item ad dignitatem

eligi non possunt xviii q. i Legi. Item interim carent privilegio clericali ita quod si in crimine fuerint deprehensi non dicuntur per ecclesiam liberari li e t i. Hee pene inferuntur pro apostasia et si quandoque infamati corriguntur sed puniuntur li e tit. et li de penis c. Cum accedens. Sed ex quo constat de apostasia si non potest induci ad meliora dimissum habitum resumendo potest incarcerari ita quod sibi vita misera restringatur et sic teneatur quousque a tanta nequitia resipiscat li e a nobis. Pro apostasia inobedientie repellitur a testimonio et efficitur infamis et excommunicatur ut iii q. iiii Si quis a suo et xi q. iii Si a nobis. Pro apostasia perfidie omnino tanquam infames repellendi sunt ut ii q. vii Non potest et vi q. i Infames. Item res eorum publicantur et amittunt factionem testamenti ut C. e. l. i ii et iii. Sed que pena feriuntur iterantes baptisma? Clerici deponi dicuntur nisi propter defectum ignorantie li e t ii nisi transierint ad religionem ut ibi. Item laici dicuntur excommunicari et pena eorum puniri.

Illi vero qui iterum baptizantur si sunt ignorantes non puniuntur in aliquo nisi quod non possunt promoveri. Si vero sciunt sunt penitentia perpetua puniendi et etiam sub iure de con. di. iiii Qui bis et c. eos quos et cum istis solus papa dispensat ut in prec. c. et li e c. ii. Item cum illis qui iterata sunt unctione maculati i q. ult. Saluberrimum nisi. Item cum illo qui in suspensione sacros ordines recepit ab heretico i q. vii Convenientibus nisi. Item cum illo qui in apostasia recepit sacrum ordinem li e c. ult. Nam si ad aliam religionem transisset et ibi ordines suscepisset sine dispensatione posset in suscepto ordine ministrare extra de tempo. ordi. Ex parte, quia ordines non suscepisset in apostasia ut ibi. Omne bis ordo datur seu baptismus repetatur vel subtrahatur fidei status ordo petatur vel sit pro te quod utrumque symonia operatur ut dispensetur sacer irrita penitus habetur. Hostiensis

Post illa crimina que in deum committuntur
restat videre de hiis que in homines
committuntur in quibus quia homi-
cidium communiter reputatur de ipso
est videndum. Et quia inter omnia homi-
cidia parricidium et filiicidium communiter reputan-
tur. Ideo primo de ipso est videndum.
Primo qua pena tales puniantur.
Et iuxta leges lege pompeia de
parricidiis tenentur illi qui parentes occidunt
et ego. et filii qui fratrem vel sororem noverc-
am vel vitricum ut ff ad l. pomp. de
par. l. i. Item qui emit venenum ut pa-
daret eciam si dare non potuit ut in e. ti.
Et eciam creditor tenetur qui scienter ad
tale scelus pecuniam ministravit ut ff e.
Si sciente. Pena autem secundum leges est
ut insuatur culleo cum simio et cane in-
cane et gallo gallinaceo et simia et
vipera et in proximum amnem vel flumi-
num proiciatur ut ff e. l. pena. et C. e.
l. una. Sed in canone aut quia deus non
vult mortem peccatoris sed ut convertatur et
vivat xx vi q. vi. coniugium alias puniunt
et distinguunt. Aut sponte et scienter fecerunt
tunc gravissima penitentia debet eis imponi ali-
quantulum maior quam pro aliis homicidiis
quia maius peccatum videtur proprium filium
occidendo ar. l. de homicidio sicut intelligendo
et l. de pe. di. i. c. aut scienter et hic casu
accipit maritus uxorem quam coactus ab-
nuavit l. e. Intelleximus et si maritum
non sit inducenda est ut intret religionem
nisi timeatur de incontinencia l. e. veniens.
Aut casu sed culpa sua precedente tunc
penitentia vii annorum vel aliquid circa hoc est
eis imponenda. Ut c. l. si vi. si quia fe-
mina et c. si quis sponte et l. de pe.
et re. questionem. Aut levis culpa
precessit tunc potest imponi penitentia trium
annorum ut l. e. c. fe. Si aut nulla pre-
cessit culpa vel negligentia de iure in illo
sunt puniendi ar. l. de homicidio exhibeas
l. sed ad cautelam tucius est quod peniten-
ciam agant quia forsitan nimiorem diligen-
ciam illis adhibuerunt ar. xxiii q. v.
de occidendis et xxx iii q. ii. inter dilectum
quia bonarum mencium est ibi timere cul-
pam ubi culpa non est c. de ossi. ex con-
sciencia c. ii. et l. de pe. et re. questionem
tamen debet esse consideratio pietatis ubi
non voluntas sed eventus causa mortis

fuit l. e. c. ult. et hortamentibus circum-
stanciis considerans de pe. di. v. ca.
sidet et l. de pe. et re. c. quod quidam.
Monendi sunt eciam parentes ne pue-
ros secum in uno lecto collocent ne
negligencia qualiter opprimantur. Et utrum
penitentia publica debeat imponi distinguitur.
Aut est occultum et tunc in nullo
casu est imponenda l. de pe. et re.
questionem et voto occultum licet
plures sciant ar. illius c. ubi dicitur
si id occultum fuerit eis penitentia pro
arbitrio presbiteri imponatur et in tem-
pore illorum adiepte abstineatur
a celebracione missarum loquitur de
presbiteris orientalibus qui possunt habere
uxores et quia pauci non infamant
l. de accu. Inquisitionis ubi. Aut
est publicum crimen vel relegatissimum
ita quod universam commovit urbem vel
villam tunc est penitentia sollempnis sive
publica imponenda xx vi q. vi.
presbiteri imminentibus tamen non est facile
committenda l. de penitentiis c.

Item est de illis qui directe
vel occasionaliter filios occidunt
hic sequitur videre qui pueros
vel languidos exponunt causa
inopie de negando. Unde videndum
est apud quem filius nutriri debeat
et inter divorcium factum de quo in eo
dictum est supra de quibus matrimonium per-
tinet. Item quid iuris sit de
infantibus et languidis expositis
expositus vero exponi dicitur quem pater
vel mater vel alius ponit in
ecclesia foras eciam vel alibi inten-
dens non deinceps repetere, languidus
vero dicitur expositus qui post septi-
mum propter hoc quod infirmitate grauatur
a parentibus alimenta imprie dene-
gantur l. e. c. uno. tunc distinguitur
Aut exponitur infans sciente
patre vel matre vel domino vel patro-
no. Aut ignorante. Si sciente
et non contradicente vel ratum
habente expositus sit filius sic expo-
siti iure existant liberi, ingenui-
tatem, sui in libertatem eripiantur

et multomagis si ipsemet ipsum exposuit
quia ut dicit postea potest sibi ipsi impu-
tem eius contemptus C e l ii et iii et
i e t 1o // Si enim ipsum alere non potest
eum in xenodochium i domum dei mittere
debent vel alio quo potest adiuvare C
de lat lib tol vii q l sicut et illos
tamquam homicide debent condempnari
lxxxvii di c ult et si mors inde sequa-
tur essent irregulares qui exposuerunt
ar i de homi decito Unde exponit
Sanguinolenti dicunt C e iii Nepita Si
vero ignorante vel invito non providetur
ei qui possit repetere si restituet expen-
sas insti a fure C e l i et i e t i o
in pri Unde dicit Ostiensis ipso autem ra-
tum habente quia ratihabitio retro trahitur
et mandato in maleficiis comparatur i de
sen ex c cum quis li vi // Item est
de expositis languidis cuiuscumque etatis
fuerint quibus alimenta impie denegant
i e t i o ff ii quia eos habent pro delictis
ut C de lati lib tol l vna q l sicut
ut ad eorum bona ultimus admittent
ut ibidem pt dici de monacho si mo-
nasterium expellat illum vel si noluerit
reduce salva ordinis disciplina et non
sunt admissus quia si negant impie
alimenta cum teneatur ipsum recolligere
ne pereat et ne dampnabiliter evagetur
E de sta mo c ult Si acquirat aliqua
remanet in spolio non potest monasterium
vendicare ar hec c et C de lat lib
tol l ita q l sicut // Ille autem qui
infantem exposuit vel languidum
susceperit ex illo non pt aliquod sibi
vendicare i e t ito infine

Hactenum est supra de homicidio
in spe Nunc subiciendum in genere
Videndum est ergo quid sit
homicidium que pena et que
dispensatio adhibeatur // Homicidium
est hominis occisio ab homine facta //
Nam si fiat a bestia vel ab alio animali
non dicitur proprie homicidium Dicitur autem
ab homine et cedo quasi hominis cedium

Dividitur autem homicidium in spirituale
et corporale Homicidium spirituale secundum
host committitur tribus modis et quodlibet
est peccatum mortale // Nam inter homi-
cidas computantur spirituales detractores
fratrum et eos odientes de pen di i
homicidiorum // Item iniquitatem
oppressionum et iniustitia facientes // Ite
fratribus mala persuadentes computantur
de pe di i omnis iniquitas et c noli
et generaliter omnes iniquus motus ad no-
cendum fratri in homicidio genus computatur
de pe di i homicidiorum // Item qui
tempore necessitatis denegat alimentum
lxxx di pasce hoc autem intellige in
summa necessitate // Sed pone duobus
in ultima necessitate non possum subve-
nire nisi uni quid faciam R videtur
quod utrique teneor succurrere si succurr-
ero alteri absolvor ab alio // Sicut
si habeam duos duobus teneor utrique
tamen solvendo uni liberor ff ad sill
an Si quis in extremis // Pena vero
huius homicidii tollitur per penitentiam
et est arbitraria xxvi q vii tem-
pora // Homicidii corporalis due sunt
species // Est enim homicidium volun-
tarium et casuale Voluntarium est
peccatum et est contra prohibitionem divinam
Non occides ut xxiii q v Iudex
hoc est verum si ordine servato a more
iustitie condempnet ad mortem et pre-
cipiat ministro quod occidat eum // Si autem
facit ex delectatione fundendi sanguinem
quamvis licet alias iuste occidatur peccat
iudex vel minister mortaliter propter intentionem
corruptam Ad hoc enim respicit
Deus ut xxiii q v Si quod iure
iusti Idem est de ministro secundum Remundum
xxiii q v Iudex et c miles et
c cum minister et c offa et c non
est et c reos cena et in pluribus
aliis c // Item si aliquis occidat
aliquem in iusto bello non peccat ut
xxiii q i quid culpatur Bellum iustum
dicitur quod a principe imperatur ut ibi
Tamen bellum dicitur iniustum ex tribus

causis. Primo ex persona ut si clericus
pugnavit hoc enim eis omnino illicitum
est ut xxiii q. viii. hiis aguntur. Et
est vitium in ipsa persona quia per alios
hoc facere potest et quosque hortari ad
iustum bellum ut xxiii q. viii. hortatu
et xxiii di. Adrianus. Et clericus non licet
cum armis pugnare etiam contra Sarra-
cenos. Extra de voto et vo. re. ex multa
et l. di. clericum. Item ex tempore est
iniustum ut in tempore sollempni nisi ex
magna necessitate ut xxiii q. ult. si nulla.
Item ex causa ut qui propter predam
non propter patriam acquirendam xxiii q. i.
militare. Et milites merentur preceptum belli
fieri precipiente obediendo. Et si dubium sit
bellum esse iustum nisi esset contra deum
ut xxiii q. i. quid culpatur. Committi-
tur homicidium facto precepto consilio et
defensione l. di. Si quis viduam et
xxiii q. ult. c. quatuor et i. de cle. pug.
in duel. c. ii. et i. e. significasti. Secun-
do habet mentiam sit distinctio. Aut
committit homicidium voluntate aut ca-
su aut necessitate. Si voluntate quod
fit tribus modis facto consilio et precepto
ut l. di. si quis viduam et etiam lin-
gua sine exortacione qui scilicet animus hor-
tatur alium ad homicidium perpetrandum
i. e. sicut dignum ff. de dolos. et l.
di. Si quis viduam. Et etiam si paga-
num interfecerat irregularis est sine spe
recuperandi ut l. di. clericum et l. di. de hiis
clericis etiam in bello i. e. c. ple. et cum
talibus numquam dispensatur l. di. miror
et si talis sit ordinatus in ordine suo
ministrare non potest tamen omnis alii potest extra
de tempore ord. c. ult. iuxta illud non
edificabis michi templum quia vir
sanguinum es i. q. vii. Si quis omnem
preter symoniam extra de sy. tanta
de hoc extra de sy. c. penitus. Pena
homicidii voluntarii est pena vii
annorum l. di. Si qua femina et
c. si quis voluntate ita quod indutus
sit lanea veste vinum et siceram
non bibens et carnem nullo tempore
ei liceat comedere preter quam in pascha
et in die natalis domini in pane et
aqua et sale tercia et quinta feria
et sabbato penitenciam agat in ieiunio

et orationibus ut xxxiii q. ii. Admonere
et ar. i. e. c. ii. Excipiuntur iudices iuste
iudicantes et ministri eorum et occisores
in bello iusto qui non puniuntur nisi quia
sunt rei ut di. aliquantes l. di. clericum
et i. e. c. ple. Si aut casu committitur
homicidium distinguitur. Aut dabat
operam rei licite aut non. Si dabat operam
rei licite et adhibuit diligentiam quam
potuit et debuit in nullo punitur tam ut
quo ad penam ut quo ad irregularitatem
etsi non fecisset, utpote clericus asce-
dit turrim ut deponeret sertum i. e. ex
litteris vel pulsabat campanas et tinti-
nabulum cadit et oppressit puerum et
solvebat lignum cuius vel domus que
edificabatur vel etiam post i. e. Ioh.
et c. ult. et c. ex litteris ii. vel amputabat
arborem in nemore et arbor cadens
oppressit fratrem l. di. Si duo fratres et
c. hii qui in pre. et c. sepe. adsit et in
illius supradicta si monuit ut fugerent
dicendo cave cave i. e. c. ult. et l. di.
Si duo. Si aut non premonuit irregularis
est l. di. sepe in pre. quia non adhibuit
diligentiam quam debebat adhibere.
Si vero attendat aliquid causa spe-
randi vel alia de causa si non pa-
reat habens lz calcaribus stimulavit
si contra voluntatem sessoris equus
oppressit non est exemptus in equo
imputandus nisi sciverit vitium equi
et sciret se impotentem ad reprimendum
i. e. delectus et c. significasti. Quia
nec voluntate nec actu homicidium
perpetravit et dabat operam rei licite
nisi scandalum grave esset vel tanta
laboraret infamia ut purgatio esset
indicenda i. e. ex litteris. Item si pre-
latus vel clericus deponat querimoniam
coram iudice seculari petens emendam
sibi fieri protestando quod ad penam
sanguinis non intendit. Si iudex iusti-
cia exigente procedat ad penam
sanguinis prelato vel clerico non competit
irregularitatem imputari alias dare tur
malefactoribus materia offendendi eos

et bona ipsorum libere dispensandi . i. e. pre
latis li. vi. et i. e. postulasti et licet
aliquis videat defectu fuerit corona
nidum licet fuit ille privatur non impu
tatur illi . i. e. tua nos quod adultimum
// Sed pone quod talis est suspensus
propter clericum querimoniam et placet tibi
in menta et ratum habes quid erit
dicit hostiensis quod ratihabicio retrotrahitur
et mandato comparabatur et sic dicitur male
ficiis generaliter tradit ff de in et in ar.
l. i. quod quoque i. de sen. ex. Cum aliquis
et de reg. iur. Ratihabitionem li. vi. hec
intelligas dicit hostiensis si gaudeas de mor
te persone // Secus dicendum si latuit
et das operam de. quia maleficium
punitur licet doleas de persona com
paratus sicut dei et tristeris quod co
misit quia tamen criminaliter est punita
et i. e. postulasti . Item etiam puniendus
consilium prebens in crimine . Itaque dicendum
taliter fuerit puniendus xxiii. q. ult. pes
simam mens et v. q. vi. delatori . dum
modo operam habeat persone potius
consulenti quam sufficerent . ff de
pe. l. a. quod ipsum ipsum b. // Sed quid si
episcopus vel abbas vel alius clericus
habeat iurisdictionem temporalem , et aliquis
pro furto vel homicidio capiatur obmissis
opinionibus dicit quod per ballivum suo vel alium
cuiusque in crimine ut super hoc veritatem
inquirat et iusticie debitum executa
tur , Nam licet clerici non possint causas
sanguinis agitare tamen si habeat iuris
dictionem temporalem hoc possunt absque iure
in irregularitatis alius delegare . b. ne
cle. vel mo. Cepe li. vi. // Si vero non ad
hibuit diligentiam quam debuit impu
tatur ei propter negligentiam que negligentia
culpe annumeratur ut in hoc ita quod
non promovetur ad ordines superiores nec
utitur iam susceptis utpote si ali
quis causa disciplinae percutiat subditum
et ex illo vulnere moriatur vel aliam
infirmitatem propter hoc incurrit et sic quod
causam homicidii dat homicida est
i. e. presbyterum decretales et c. ad audienciam
et hoc verum si facit animo nocendi
// Si vero animo ludendi facit et causa

esset remota sibi non imputaretur
i. e. exhibita aut nisi tamen papa
dispensavit i. e. tua nos // Sed pone
quod clericus vel religiosus exercet ar
tem medicine dicit quod si nichil obmisit
de contingentibus secundum artem et cautus
ex pius in sua et adhibuit diligentiam
quam debuit eventus mortis medico
non imputatur ff de of. presidis illicitas
quod sicut et g. de re. cor. ad aures
vii. Non est in medico semper relevetur
ut eger // Si autem aliquid obmisit vel
non erat peritus vel diligentiam non ad
hibuit est irregularis ut in c. ad aures //
Specialis vero illius pro incurie que
mansionem vel admissionem inducit non
dicit clericus exercere non cle. vel mo
bonam , et si inde mors sequatur
est irregularis i. e. tua nos , tamen si ista
tria simul concurrant sed quod faciat
hoc causa pietatis non cupiditatis
et peritus in arte cirurgie , et studuit
omnem quam debuit diligentiam adhibere
poterit secum misericorditer dispensari
i. e. tua nos // Et que est ratio quod
eventus mortis cirurgico et non phi
sicis imputatur Respondeo cirurgici delin
quit usurpando officium alienum ut in c.
tua nos et c. sicut // Non est enim sine
culpa quin rei que ad se non pertinet se
immiscet . i. de reg. iur. non est sine
culpa li. vi. phisicis vero licet ut in
c. ad aures // Si autem dabat operam
rei illicita sive adhibuit diligentiam
sive non semper imputatur ut si ali
quis iactavit lapidem in certum alterius
l. dist. clericos , vel si clericus miscuerat se
ludis cum laycis i. e. continebat , vel
si mandat aliquem verberari si occidatur
vel mutiletur est irregularis licet pro
hibeat expresse non occidatur vel mutiletur
si occidet vel mutilet irregularis efficitur
quia hoc evenire posse debuit cogi
tare i. e. 20 qui li. vi. // Item de
presbitero qui dixit infanti sibi commen
dato quod duceret equum in quadam ripa
fluminis . sed cauerer a flumine infans
intravit flumen et submersus est . hostiensis
dicit illum culpabilem quia debuit
suspicari hoc evenire posse , Sicut

Diacono imputatur qui non removit sal-
tem azona qui ludebat in lanceo · i · e · de
hec datur et c ad audiam · Si pena
homicidii casualis est v ann · k · de di-
quo voluntate · Si vero invitate sit se
defendendo aut vitabilis illa fuit evi-
tabilis aut inevitabilis // Si evitabilis
imputatur ita quod ad superiores ordi-
nes non potest promoveri sed in suscepto
de misericordia tollerabitur · k · de ho-
micidio · clang · Si aut fuit inevitabilis
sine omni dispensacione potest in ordine
suscepto ministrare · k · de quia te
et pont · V · quod cum quod clericus tenebat
gladium in manu sua ad defensionem
paganus venit in eum ita quod clericus
nullomodo evitare poterat · et pa-
ganus mortuus est in gladio quem
ille clericus tenebat propter propositum
illius clerici · ac · i · e · lator in isto
casu potest intelligi · i · e · c · ii · quod dicit
quod in hoc exemplo potius potest dici
homicidium casuale et intelligit qui
fugiendo se defendebat timens
mortem si caperetur et alius seque-
batur eum iniuste · Secus si iuste
sequebatur · ac · e · de eo · et quali · c ·
i · et quod dicit · i · e · c · ii · infra penitentiam
exponere · i · penitere · Idem est si
qui occidit aliquem se et sua defen-
dendo et hoc intelligo qui immine-
bat periculum corporis · Secus si time-
bat de rebus · vel si fugere potuit
hoc enim facere tenetur · Sicut dominus
fugit in egyptum cum herodes que-
bat eum interficere · ut xxiii · q · ii · c · i ·

Ideo imputatur monachis qui fuerc
ligaverunt · i · e · susteping // Item
si aliquis dat venenum vel aliquid
aliud ne mulier possit concipere vel
percutit mulierem pregnantem et facit
aborsum distinguitur aut infans fuit
conceptus est iam animatus tunc
tenetur ut homicida et est irregularis · i ·
e · Sicut · ii · infra et · ii · q · v · consuluisti
// Si aut nondum fuit vivificatus
vel dedit aliquid ad bibendum ne
conciperet non est irregularis · i · e · Sicut · ii ·
in tamen homicida potest puniri pena

primaria xxxii · q · ii · quod vero et c mo-
yses et c dicimus // Sed quid si
unus percutiat et postea alii occidant
distinguitur aut ipse percussit animo oc-
cidendi et tunc licet non percussit ad
mortem sed alii occidant ipse et
omnes alii qui percusserunt vel percute-
re voluerunt tenentur · xxiii · q · ult · c ·
quatuor et · i · e · Significasti · ii · in pri-
ncipio · Aut non percussit animo occidendi
tunc distinguitur aut potest discerni
ex cuius ictu interiit · tunc primus
non percussit ad mortem non est irregularis
tunc ad cautelam potest sibi penitentia
imponi · i · e · Significasti · ii · in pri · // Racio
est quia voluntate occidendi non
habuit ut alii studio eius vel consi-
lio vel precepto occiderunt ut ibi dicitur
non potest discerni tunc tutius est cessare
quam temere celebrare · i · e · Significasti
et quod si non posset · et c · potius · unde
dicit hoc quod illud clerici est quod si clericus
percussit non letaliter ut animo occidendi
ut ad occidendum venit ut ibi probatur
et ictus suus potest discerni ut de occiso
tenetur ut ordines recipere prohibetur
licet alii percusserint et occiderint ac
predicta c · Significasti // Sed pone quod clerici
fuit in bello iusto et aliqui occiderunt
ibi nunquid imputatur eis · hoc · dicit quod
non xxiii · q · v · de occidendis et · i · e
c · plt // Sed nunquid clerici ut clerici in-
tuerunt necessitate hortando et mo-
nendo laicos ut simul certarent pro
fide catholica vel etiam pro iuribus
ecclesie defendendis vel repetendis dicit
hoc quod non et hoc probant iura pro-
ximo adducta // Item si clericus
fuit presens in bello et in ipso fuerunt
multi homicidia commissi nunquid est
irregularis · dicit quod si non percussit sic de se
est relinquendum · et idem si aliquis
mortuus fuit in rixa et nescitur
quis interfecit ac · i · e · c · plt · infra ta-
ta laboratur infamia quam contra scan-
dalum · ymet · i · e · Exclesia hoc // Nota

q(uod) si aliquis occidat p(er) industriam vel
p(er) insidias et fugiat ad ecclesiam pot(est)
inde extrahi a iudice s(e)c(u)lari i. e. t. i.
de alijs dicit(ur) C. de immu(nitate) et q(uod)
primum. Item p(re)dator aureum pub
licum latro a lanio licite p(otes)t occidi
C. qui licet vindicare l. i. et ij. Item
p(er)fodiens fur nocturnus no(n) aut(em) diurnus
nisi se cu(m) telo defendat i. e. t. in
et de pe. di. i. si quis cu(m) telo.
Sed pone q(uod) aliquis percutiat cu(m) pug
no vel baculo et alter repercutit cum
fossorio vel ense et occidit nunquid
tenet(ur) dic(itur) q(uod) sic quia licet vim vi
repellere sed cum moderamine et ista ex
cedit i. e. significasti q(uod) ulle(?) cum li
ceat vim vi repellere dic(itur) i. de sen(tentia)
ex(communicationis) c. tue qui incitamenti

Visum est de homicidio. Sed
quia in torneamentis homici
dia p(er)petrantur ideo de eo h(ic)
subicit(ur) videndum est ergo q(uo)d
sint torneamenta quare prohibeantur
et que pena infligatur pugnantibus
in torneamentis. Torneamenta sunt ho
stilie sive nundine vel ferie in quibus
milites convenire ex condicto ad oste
tationem audacie temere et virium suarum
i. e. t. xx. i. Causa prohibitionis
est quia convenerunt in eis mors hominum
eveniunt et p(er)iculum animarum i. e. t. i. ff.
ij et sic torneamenta prohibentur
p(ro)pter consequens sc(ilicet) homicidium sicut
incantatum p(ro)pter p(er)iculum C. de malefic(is)
et si xpe et xxij q. i. in nono quia
ex tali morte imminet p(er)iculum anime
nisi divina gratia eos p(re)veniat C. de
homi(cidio) p(er) totam li. vj. Pena illius
qui ibi aliquem occidit no(n) e(st) t(antum) pro
q(uo) committit(ur) quia est in culpa cum
talis ludus velud noxius sit pro
hibeatur ff. ad l. aquil. Nam lu
dus. Pena vero illius qui ibi occi
ditur est q(uod) careat ecclesiastica sepul
tura licet p(e)n(itent)ia penitenti no(n) negetur
i. e. t. i. nisi et p(er) primam rationem

nullus quod decedentibus penitentibus
no(n) negatur i. de pe. et re. q(uod) in te.
Ratio quare prohibetur sepultura
est ut potius consulatur vivis
qu(am) defunctis ut alij terreantur
et abstineant a talibus cum videant
illos in campis sepeliri quia vi
lis sepultura defunctis no(n) noc(et)
C. de sepul. vacuis et xiij q. ij.
Animus defunctorum sit nullus i. de
sepul. Sup(er) eo h(ic) sunt va(?) dicit(ur)
qui vadunt ad torneamenta animo
ludendi et ibidem decedunt vel vulnus
letale accipiunt s(ed) ho(c) no(n) aut(em) de
illis qui causa debiti proficisci vel
animo videndi vel curiositatis et
ibi casu fortuito moriuntur i. e. t. ij.
ubi de hoc

Quia ex duello sepe p(ro)venit
homicidium ideo videamus
quid sit duellum et unde
dicatur quia pena in duello pug
nantibus infligatur et quis pos
sit dispensare. Duellum est sin
gularis pugna inter aliquos ad p(ro)
bationem veritatis ut videlicet qui vicit
probasse intelligatur et dicitur duel
lum quasi duorum bellum. Dicit(ur)
etiam monomachia i. singularis
pugna. Est autem monomachia
interdicta etiam laicis quia deum
temptare videntur ij q. v. mo
nomachia et i. de pur(gatione) vulg(ari) p(er)
totum quia est p(re)ceptum decalogi
Non temptabis deum tuum xxij q.
ij q(ue). Et licet David pugnavit in
duello cum Golia in hoc no(n) est
sequendus ut ij q. v. monomachia
et etiam p(er) leges seculares C. de
gladiatoribus l. i. ita ideo illius
n(isi) officere vel ablatum suscipere ali
quo mo(do) debet quia prohibitum est
i. e. t. i. et ij. et i. de pur(gatione) vulg(ari)
p(er) totum sed potius omnia ma
la pati quam tali modo consentire
xxxij q. v. Ita ne quia facere
debemus quod de iure sit dicit(ur) xx
ij q. ... fuerat homo. Pena illius est
q(uod) deponatur i. e. t. i. in pr(incipio) quia
tales pugiles vere homicide ex

existunt j. e. t. ii. // Idem est si per alium fecerint, et si ipse fecerint ut ibi et ar. c. de hom. vo. Quo qui li. vi. // Dispensat tamen episcopus cum illo qui commisit duellum si mors vel membrorum mutilatio non fuerit subsecuta j. e. t. i. Si vero mors vel mutilatio fuit subsecuta licet non in ordine in beneficio tamen pot. episcopus dispensare j. e. t. ii. et c. de studeat. et hoc ne negatur in tali obprobrium mendicare et in di. distinctione

Supra de homicidio dictum est. Sed quia balistarii communiter occidunt, ideo de ipsis hic subiungitur. Balistarum vel sagittarum exercitium autem illam adversus christianos dicunt excommunicari j. e. t. i. Beneficii de sanctitate, ab ipso ipsi illius licet et intelligere illud esse prohibitum cum bellum est iniustum, quia si iustum esset licitum esset pugnare xxiii q. ii dominus et q. ille ut pridem // Secundo si bellum iustum sicut dictum est de homicidio. Item si aliquis et c. de rest. spol. et per papam // Prohibetur autem sub anathemate ars illa et sic videtur quod sint ipso iure excommunicati ar. j. de eo qui furtum ord. re. c. i. et hom. di. Salomitana. // Secundo distinguunt quia quidam dicunt ista verba sub anathemate vel excommunicatione a lege vel canone, et tunc non est excommunicatus sed excommunicandus xxx di. ponitur. Aut ab homine et tunc videtur quod sit excommunicatus ut in pall. c. Salomitane et j. de eo qui fur. ord. re. c. i. et c. de loc. c. i. // Ratio istorum est quia nimine agitur cum lege quod tamen iniustos leges ff. de arbi. celsus // Alii dicunt quod recurrendum est ad intentionem proferentis. Sed tamen ob missionem quibusdam dictis in bene. quod si in lege vel statutis dicat precipio sub pena excommunicationis sive precipio sub intimatione anathematis sive sub excommunicatione vel sub obedientia ne hoc facias non est communiter facient excommunicatus vel inobediens sed excommunicandus et c. illud Salomitane et j. de eo qui fur. ord. re. c. i. et c. de loc. c. i. et omnia consilia intell. ligunt quod excommunicatio sub edicto lata fuit. Sed contra. quamque fuerint ad ordines accesserit et tunc quando fecerit est excommunicatus j. de sen. ex. a nob. Tu tamen teneat per alia verba si sub anathemate vel sub intimatione anathematis.

Supra statim in decalogo post homicidium mechia ponitur. Non occides, non mechaberis. Exo. xxi. Ideo post tractatum de homicidio de adulterio est videndum quid sit adulterium, quid stuprum, quid fornicatio, et quid incestus, quis possit de adulterio accusare, et que sit pena adulterii et que stupri. // Adulterium est alieni thori violatio, unde adulterium dicitur ad alienum thorum accessio ut xxxvi q. i. adulterium et xxxii q. v. non mechaberis. // Sed stuprum proprie est virginum illicita defloratio xxxvi q. i. stuprum. Improprie tamen dicitur committi stuprum cum vidua ff. et intell. c. i. // Fornicatio autem licet videatur esse generis omnis illiciti coitus qui fit extra uxorem libitum tamen specialiter intelligitur in usu viduarum vel meretricum aut concubinarum xxxvi q. i. fornicatio. // Incestus est consanguinearum vel affinium abusus. Unde incestuosi dicuntur qui consanguineas vel affines abutuntur xxxvi q. i. incestus. // Ad accusationem adulterii quilibet admittitur cum sit publicum crimen ff. e. l. i. et ii. Primo tamen admittuntur propinquiores ad quos iniuria spectat ut c. de adult. quamvis tamen omnibus preferatur maritus ut j. e. maritus. // Ita duplici iure accusare potest uxorem iure viri et singulari scilicet sine inscriptione sine metu calumnie et ex sola suspitione et hoc infra lx dies utiles ut in q. in c. aliquis, post lx dies non potest iure mariti accusare c. de

adult. l. iure extranei // Ex consensu preterea
sola potest accusare ut e. maritum. et publicus
violenta quia forte repit nudum cum
nuda vel solum cum sola xxxii q. i
dixit dns vel qui admonitus adulter
ne accedat ad domum suam et postea
accedit in aut. ut lite in a. et a. qui
plt. coll. viii. quod tamen ex levi vel teme
raria potest accusare ii q. i. sed nunquid potest
etiam maritus accusare uxorem ad separa
cionem thori et non alius arg. ut e. mari
tus et ff. de pen. tue. defectus dic
ut ff. qui mat. ac. pos. quod primo consilio de
est de sponsa que de adulterio potest
accusari quia in sponsa committit adul
terium ut xxvii q. ii qui desponsatam
// Ista optinet ubi mulier vel vir
accusatur de adulterio ad penam lega
lem. Repellitur autem vir ab accusacione
adulterii si postquam sciverit eam adul
teram retinuerit sive agat ad penam
legalem sive ad thori separacionem ut e.
Si vir. quia pronius est turpitudinis
qui celat crimen lenocinium committit et
nisi demiserit eam ad primam peccat
mortaliter ii q. i. si peccaverit. et ff. de iure
iur. quemadmodum. Alios casus habes
ff. de divor. quod diunt aut septem casus
// Pena adulterii secundum leges est ut
adulter capite privatur ut c. de adul.
l. quamvis. et adultera verberatur et in
monasterio retrudatur ut in aut. ibi po
sita. sed secundum can. clericus deponitur
et laycus excommunicatur ut lxxxi di. si
quis clericus et ar. vi q. i. illi qui et
ut e. intelleximus // Si quis vero virginem
corrumpat dotabit eam et accipiat
eam in uxorem si pater voluerit eam dare
// Si autem non velit dare dotabit eam
tamen ut e. c. i. dos vero estimabitur
secundum facultates et dignitatem puelle
xxx q. v. nullum. Sed pone quod aliquis
possit maritare filiam suam virginem
cum c. nunc autem si est corrupta non potest
nisi decem etc. numquid iste qui eam
stupravit condempnabitur tamen in c. vel
in et tunc liberatur et utrum eam
quis accipiet. Respondeo cum patre minori
quia corrupta cum maiori dicit quod

debet condempnari quanta interest puelle intere
est et sic condempnabitur in ex. Ver
nullus ut e. c. i. nisi. // Si autem per vim
accepit capite plectatur inst. de
public. iud. § item aut. et c. i.

Dictum est supra de adul
terio. Sed quia propter adulte
rium et homicidium committitur
rapina et incendium et
etiam violacio ecclesiarum ideo de
istis criminibus ponitur subsequenter. Primo
de eis ergo per ordinem videamus
quis sit raptor rerum et mulierum
et que pena eorum. quis incendiarius
et que eius pena. quis violator
et que eius pena. // Raptor dicitur
duobus modis. dicitur enim raptor rerum
et raptor hominum. et proprie mulierum
cum ipse rapina dicitur rerum. raptus
vero mulierum. Raptor rerum est qui
per violenciam vi et aperte rapit vel
occupat res alienas. Sed talis pena
raptoris rerum secundum leges est quod infra
annum punitur in quadruplum ut ff.
vi bo. rapt. l. i. et ii. et inst. vi
bo. rap. in prin. sed in quadruplo ipsa
res continetur ut ibi dicitur // Pena vero
canonica est ut cogatur ab illo
episcopo in cuius diocesi rapinam fecit et
pro ut vi q. iii placuit et ut e. c. i.
quia racione delicti sortitus est de foro
illius episcopi in cuius diocesi commisit delic
tum ut ff. de fo. comp. postulasti et
c. ult. et in q. vi c. i. et c. v. decer
nimus autem quia in provincia et indiget
loca illius ubi delinquit potest clericus
deponi et condempnari. tamen sentencia
mandabitur execucioni per proprium episcopum ff.
de fo. comp. postulasti. nisi velit iudex
illius loci deferre ut ipsum remittat
ad illum condempnandum sicut dicitur de
metropolitano quod potest absolvere excommunica
tum a suo suffraganeo si velit ei de
ferre ut de sen. ex. pro tuis et c. ve
nerabilibus. quod quia sit dubitatur li. vi. ut
dicitur ferre suum vel alienum subditum

de Rapto
Rubrica

pena rapti

sed in sum rea crimis ut dicit sime
concord' et j e t i quia illuc redeat
ubi rapina fecerunt et tamen secundum
seculare fuit pt rem dominus a papa epo
condempnari, vel ab ab rem delicti
ar. C. de foro comp. t. ult. Si vero g
ne fuit teme remittit ubi delin-
quit in aut ut nulli iud. § Si vero
vo coll. ix et ff. de re mil. de sic-
tore in pn. // Ad quer in qualitate
excepit b' quolibet superiore qui ubi-
cumque crimen committat non pt iudicari
nisi a papa si agatur ad deposicionem
ar. C. de here. Inquisitores li. vi
// Quid si tamen non intendit depo-
sicionem et delinquat in provincia sibi
subditi, numquid episcopus sibi subditus
potit de causa cognoscere et arc-
episcopum punire dicit hos. et innoc. quod non
ut C. de ma. et obed. cum inferior //
Sed pone quod delinquit in provincia
non sibi subditi, numquid iste episcopus
qui non est subditus potit cognoscere
et punire hostiensis dicit quod sic ratione
delicti C. ubi de cri. a. oz aut qua
in provincia ar. ad hoc xxvi di-
dis ubi ambrosius rem, crimen co-
missi in sua parrochia excitant imper-
atorem quod alias non auderet // Rap-
tus vero mulierum est illicitus coitus
a corrupcione dictus. Unde qui rapta
potitur stupro fruitur ut xxvii q. ii
raptus et xxxvi q. i c. i raptus
ibi dicitur admitti ubi nil ante de nup-
tiis est actum j e t. cum ca. et xxx
vi q. i lex illa. Sed secundum leges in sponsa
propria committi raptus C. de rap. virg.
l. una ca. medio, sed secundum can. non
committit ut j e t plt. et xxxvi q.
i. c. lex illa. qualiscumque aliqua
sit rapta licet pt contrahere cum rap-
tore si post dissensio cessat post-
modum in consensum j e t ult. et xxx
vi q. ii tria // Item raptus non
committit ubi puella consentit licet
parentes reclamarent et ab eis in-
vitis rapitur j e t plt. nisi i
KE. quia invitis parentibus pt committi

Raptus mulierum

rapta licet pt contrahere cum raptore

matrimonium quia solo consensu contrahitur
dummodo persone sint habiles ad contrahendum
xxvii q. ii sufficiat et arc. j e t ult.
// Pena raptoris mulierum secundum leges
est ut capite puniatur ipse et socii
eius ut C. de rapt. virg. l. una. Pena
secundum can. est ut cingula deponant et lay-
ci excommunicentur xxxvi q. ii c. i et iii //
Si vero monialis fuit licet rapta
non fuit sed tamen attemptatum fuit mat-
rimonium ineundi causa capite pu-
niatur C. de epi. et cle. Si quis non dico
et xxxvi q. iii c. ii // Incendiarius est
qui domum vel horreum alicuius vel
segetem incendit absque iussu eius
qui habet potestatem incendendi. Et dicitur
sic ille de C. de comm. conseruum secundum
quos. Et nomine edium omne genus
edificii continetur ff. de incend. rui-
na. qui edes. Pena secundum leges est
ut qui dolo ignem apposuit igne
crementur aut capite puniatur // Si
neglig. aut dampnum resarciatur
aut verberibus subiciatur // Si casu
fortuito nisi culpa lata processit non
puniatur ut probant ff. de incend. rui-
na. qui edes et l. plt. et ult. et
ff. de penis capitalium § Incendiarii
// Secundum tamen omnes incendiarii
ecclesiarum et locorum sacrorum et vio-
latores et fractores eorum ipso iure
sunt excommunicati j. de sen. ex. Conque-
sti et xvii q. iiii canonica et xxiii q.
iii omnes ecce, Alii vero non sunt ipso
iure excommunicati secundum hostiensem et B. sed sunt
excommunicandi xxiii q. ult. pessimam. Hosti-
ensis dicit quod si sit consuetudo approbata
omnes incendiarios esse excommunicatos ipso
iure quamvis denunciati non sint sive
in ecclesiis sive in villis commiserint
incendium dolo malo quod dicitur
servanda cum optima sit legum inter-
pres // Si non sit consuetudo non sunt
excommunicati incendiarii domorum // Sed
numquid consuetudo facit aliquem
excommunicatum sine sententia dicit quod non sed ca-
tabitur et puniatur sicut esset
excommunicatus ar. j de sen. ex. ma nos

Incendiarius est

Sed ex quo presumant clerici non sacerdotes tam
publicant vel excitant denunciant ab
aliis quam a papa non possunt absolvi j. de sen.
ex. cum non. Et hoc statutum fuit a concilio
torum et adiectorum aliorum dicit quidam
a quo privant ecclesiastica sepultura ad rec-
torem aliorum j. e. c. ij. et 6. de toren
c. 1. alio ante publicationem episcopus eius
incendiarios possit absolvere j. de sen.
ex. cum. Nullus absolvatur nisi prius
dampno cui contulit secundum facultatem suam
respectu iniecit se ultimo tempore non ap-
positum penam imponat ut Jherosoli-
mis inserat aut in servicio dei per an-
num integrum permaneat. Si episcopus
enim absolvit dampnum restituat et
ab officio per annum abstineat xx iii q. ult.
pessimam. Idem est de illis qui dederunt
consilium vel auxilium vel consenserunt
ut ibi et c. Si quis incendiorum. Vio-
latores ecclesiarum sunt ipso iure excommunicati
j. de sen. ex. Conquesti. Item vero re-
cia tas rapuit sacrilegium committit
xvii q. iiii quisquis. Sed quid est sa-
// crilegium. Host. dicit quod sacrilegium est
sacre rei violacio vel publica iniurie
transgressio ut xvii q. iiii c. Sacrilegium
Et dicit committi sacrilegium sive accipit
rem sacram in loco sacro sive sacram
in loco non sacro sive non sacra in loco
sacro ut in p. c. Sacrilegium. Contra
hoc committitur quando sacrilegus dicatur
punitur. Host. dicit quod aliter secundum leges et
aliter secundum canones. Nam secundum leges durius
capite punitur ut ff. ad l. iul. pecul. Sa-
crilegi. Sed secundum canones distinguitur aut
committit sacrilegium in persona et tunc
ipso facto excommunicatus est xvii q. iiii Si quis
suadente de hoc j. de sen. ex. cum maior
Aut in rem tunc distingue aut in
rem ex ecclesia et tunc est excommunicatus
ut xii q. ii nulli liceat et c. quicumque
et c. predia et est expressum e. de se-
co qui. Conquestus. Aut in ecclesia
et tunc distinguitur quia aut rapit
sine violencia et tunc est excommunicatus
ut j. de furt. c. ult. aut per violenciam
et tunc est ipso facto excommunicatus j. de sen.
ex. Conquesti hoc summa. Item
nota quod si aliquis committat rapinam
vel violationes ecclesiarum et fuit
manifeste deprehensus nisi primo

// Sacrilegium

ablata restituat si potest vel emendandi se-
curitatem prestiterit est ei pena denegata
et presbiter qui dedit penam ab officio et
beneficio debet privari. Si autem peccavit usque
ad finem et ei mandavit vel prestitit
securitatem non committitur. Si autem non pos-
set carebit ecclesiastica sepultura j. e. Sic-
ut. In eum vero qui ex incendio
ruina naufragio c. j. et c. de furt.
In eum. Item tamen qui spoliat na-
vigio rectores vel naufragium pacien-
tes nisi ablata restituat ipso iure
excommunicatus j. e. excommunicatorum. heredes vero
debent compelli ad satisfaciendum iuxta
facultates j. e. In literis. De raptori-
bus dicitur j. de usu. c. restitue ut
excusant secundum Host. aliqua consuetudine
ff. ad l. rei. ... c. al. depredatio

De furtis

Dictum est supra de furtis in
speciali. Hic videndum est de ipsis
in genere. Et primo quid sit fur-
tum et unde dicatur et quot
sunt species furti et in qua re committi-
tur de furto possit agere
Et que pena furis. Furtum est
contrectatio rei aliene vel usus rei
aliene fraudulosa invito domino ani-
mo lucrandi nisi de ... que est de-
lic... nas in pri. ff. de furt. l. i. c. fur-
tum. Dicitur usus rei aliene in-
vito domino quia si ubi commodavi
equum ut duceres ad villam tu du-
xisti ad bellum teneberis michi ff.
de comod. l. si ut certo quod sinadum. Et
dicitur domino invito si videat auferenti
rem et non contradicat ff. e. l. pt. Di-
citur furtum a furvo id est nigro quia
clam et obscure fiat et plerumque noc-
te vel a fraude vel a ferendo id est
auferendo vel a greco fornos quod fur
ff. e. l. i. Sed latro dicitur qui fura-
tur de die. Fur lateat in furvo
latro se preparat ... Due sunt species
furti scilicet manifestum et non manifestum
ff. e. l. ii. Manifestum est quod fur de-
prehenditur antequam pervenit ad locum
destinatum. Locus autem destinatus
intelligitur in quo eo die manere
disponebat ff. e. quo destinavit.
Nec refert utrum dominus deprehenderit

vel alius ff e fur est. Item non refert
utrum capiatur in re vel re reluta ef
fugiat vel visus sit rem subripe ff e
Si quis in scriptis quod vlt. Non mani
festum est quod deprehenditur in re ff e
ret manifesto. Etiam furtum consistit
in aliud genus turris punita si fiat
furtum rei sacre. i. e. t. vlt. de hor
dit ut s. t. pro quod iuxta hoc quere
Si fiat furtum in re publica erit ci
men peculatus xxxiiij q. iiij quod ergo
Item si fiat crimine gregis abigeatum
ut ff de abigi l. i. et si homo furet
erit crimine plagium ff ad l. fauia de plag
l. i. Nam si furetur quis hominem liberum
ad vendendum gentibus morte moriatur i. e.
t. i. Verum si esset seruus quia quam fu
ratur seruum habet penam non tenetur. Dicit tamen
quod hec pena non imponitur sed penam pecunia
ria punitur et flagellatur citra sanguinis
effusionem s. t. proximo in accepcio xxxiiij
q. ij. § fuit her. Committitur autem furtum in
re mobili sive ipsa res sive usus rei
subtrahatur ut inst. de obli. que ex de
lic. nasc. quod furtum et in re minima committitur
xiiij q. vj. c. vlt. non autem in re im
mobili inst. de usucap. quod et autem.
Agere autem potest ille cuius interest
non esse rem subreptam scilicet dominus et
fullo colonus et in fenebus consistent
tuarius et consiles. Depositarius
tamen non agit quia sua non interest cum
non teneatur nisi de dolo ut inst. de
obl. que ex delict. nasc. quod furti actio.
Et autem datur furti actio ei cui
interest intelligere ex honesta causa
quia licet intersit furis rem furtiuam
non subripi quia dominus tenetur non tamen
habet actionem ff e l. Itaque si fullo et
potest etiam alius ad rem recuperandam
agere coram iudice seculari sub pro
testatione quod non procedat ad penam
sanguinis. et si propter hoc suspenditur
non est clerico imputandum ff de homi
platis li. vj. Pena furti alia est
secundum iura ciuilia alia secundum canones. Secundum
leges si ciuiliter agatur fustigabitur
vel in exilium mittetur non autem mutilandus
membris vel occidendus d. e.
autem hodie ut armis vel sine armis
aggressuram facit ut ibi et de penis
capitalium quod grassatores. Si ciuiliter
agatur pro manifesto furto restituet
rem et quadruplum pro non manifesto
rem et duplum inst. e quod vlt. et in
Bo rap. in pri. Pena canonica est
ut si occidantur in furando vel post
suspendantur et non peniteant etiam
non orat pro eis. et priuantur ecclesiastica
sepultura i. e. t. furtis in pri. et
xxiij q. ij. pro beneficiis. Si autem
priuare petunt licet non habeant
copia sacerdotis non priuantur commu
nione ecclesie nec ecclesiastica sepultura i.
e. furtis inst. xiij q. ij. c. vlt. Ea
dem pena tenentur receptores
sive consentientes inst. de obl. que
ex delict. nasc. quod bi vo ope et i
cassum in quibus fur et furtum ferunt
non tenetur ad penam nec legalem
nec canonicam. Primum est in necessitate
omnia sunt communia. ita tamen quod ubi ac
cepit cibaria ibi comedat exem
plo discipulorum qui fricabant spi
cas de conse. di. v. discipulos et
sic quod non est licitum necessitas li
citum facit. i. de reg. iur. quod non
est licitum. Sed quare mulier non
excusatur a fornicatione propter necessitatem
famis ff de ritu nup. l. palam
quod non est indulgendum sicut excusa
a furto. Responso propter necessitatem excu
sata est quis quia fur. sed in fornica
cione non est ita immo potius debet
quelibet mala pati quam malo con
sentire xxxij q. v. ista ne. Vel
est racio quia per fornicatorem non ita
immediate subuenitur necessitati sicut per ra
pinam acquisita sed mediate
ideo non fuit similis necessitas tempore
fornicationis. Item quare corpori
ad homicidium si ex necessitate me
defendendo aliquem occido. et non
a fornicatione. Responso non inferas. im
mo potius se interficiat ipse quam
me aggrediatur ac e de homi
cidio et ff si quadrup. pau. fe
l. i. quod ariete. Secundus casus

qui plures continetur in potestate patris vel
similis rem patris vel domini furatur licet
res efficiatur viciosa tamen persone non
tenetur ad penam iniusti [illegible] de
restitutione dic ut [illegible] restitucio

de usuris

Sextum est de furtis ubi ali-
quid invito tollitur ab invi-
to. Hinc prosequitur de usuris
ubi aliquid promittitur vel solvitur
a volente. Ideo videamus quid sit usura
et unde dicatur quot sunt eius species et
in quibus rebus consistat et in quibus
casibus permittatur [illegible] sit pena usurariorum
et de restitutionibus male acquisitorum.
Primo quid est usura et unde usura est
[illegible] ultra sortem rei mutuate accedit
[illegible] rei usus gracia pacti [illegible] exposita
vel habet intentionem [illegible] in contractu
vel exactione [illegible] ex proposito. Secundo
usura dicitur quia usus rei nomen impo-
nat quicquid accedit sorti usura est
xiiii q. iii. plerique et [illegible] de [illegible] mutu-
um. Rei autem mutuate ideo dicitur
quia regulariter in contractu mutui
tantum locum habet. et est mutuum quod
de meo fit tuum quod consistit in
pondere et mensura ff. si cer. pe. l. ii.
Sed si aliquid locatur non est usura
Ratio est quia rei locate [illegible] reti-
nemus eo quod conductor de proprietate re-
tinere non potest [illegible] de pign. [illegible] ne cre-
ditores et ideo pro usu rei [illegible] quam
licitum quia nemo tenetur de [illegible] suis fa-
cere [illegible] vel [illegible] precario. Sed rei mutuate
dominium transfertur. Ideo pro usu recipere
debitoris [illegible] precium exigi-
mus ff de rei vend. Si namque [illegible]
rei usus locate aliquid est sine con-
sumptione ut si locem tibi equum vel
bovem. usus vero rei mutuate nullus
est sine consumptione utpote pecunia
in bursa vel frumentum in archa ni-
chil valet nisi aliud fieret. Gracia
ideo dicitur quia si pena apposita non
pena esset [illegible] de arbi. dilectus [illegible] si
non solvatur quod debetur ut ibi.
Pacto vel exposito ideo dicitur quia sine
pacto si aliquis gratis offerret re-
cipi posset si sine intentione mala mu-
tuavit [illegible] dicit episcopus et [illegible] de sy-
monia. Si autem habet intentionem principa-
lem ducens ut aliquid michi daret tibi
mutuavi [illegible] non mutuaturus licet [illegible] pro-
iudiciali non possim tenere usurarius
[illegible] in civitate [illegible] in [illegible] reducere
sunt ut restituat. Unde licet [illegible] date
mutuum nichil inde sperantes [illegible]
[illegible] et consuluit. Si [illegible] alios [illegible]
mutuaturus sed [illegible] propter quod [illegible] subve-
niat vel me remuneret in nullo ullo-
modo peto [illegible] dicit quid prodest
et [illegible] Si offertur etiam recipere ex
tali spe [illegible] unus debi-
tor ille est ad antidota naturali obli-
gatus [illegible] de testib. Cum in officiis
habet intentione [illegible] et ideo dicitur quia
intentio mala in effectu facit hominem
usurarium et etiam expectatio lucri [illegible]
consuluit et xiiii q. iii [illegible] et [illegible]
Si aliquis clericus [illegible] Dicitur autem
usura ab usu rei vel dicitur quasi usu-
eris [illegible] quia nomine pecunie omnes
res continentur que possidentur [illegible]
Usure due sunt species. Prima est spiritua- Usure species
lis et [illegible] qua [illegible] deus ut
quod [illegible] talibus a domino
qui multiplex reddit recipe [illegible]
[illegible] templum et vitam [illegible] ut [illegible]
[illegible] Secunda est corporalis
et [illegible] et haec est triplex. Prima
qui aliquid exigitur ultra sortem
[illegible] medium [illegible] xiiii q. iii [illegible]
[illegible] Alia est centesima que computat
sorti [illegible] et ff [illegible] Tercia [illegible] vocatur
qui usura [illegible] sorti et ex usura
sicut ex sorte exigitur usura et vo-
catur usura usurarum. Et tales sunt
[illegible] in [illegible] iii q. iii [illegible]
Sed in quibus casibus permittitur [illegible]
[illegible] generaliter utriusque testamenti utriusque testamenti pagina prohibet
pagina detestatur. Unde etiam pro
[illegible] vita [illegible] non potest excusari
[illegible] quia omnibus [illegible] unus
etiam [illegible] sunt prohibite [illegible]
nullo [illegible] potest quia [illegible]
[illegible] dicit se quatuor generales synodos
observare in [illegible] de [illegible]
[illegible] Sed nicena synodus est una de

Casus excepti

quatuor principalibus sive generalibus
que ita abstrahi debent. sicut quatuor
evangelia xv di. Sicut et in lateranensi sy-
nodo reperitur usure xiiii q. iii. Quam
multi. et sicut non licet aliquid ultra
sortem recipere, fallit in decem casi-
bus. Primo quando ecclesia accipit a va-
sallo suo feudum in pignore quod
ab ea tenet. Ita tamen quod vasallus
non teneatur illud fructus computare extra de feu. c.
i. et extra c. Conquestus. Secundo quando cle-
ricus redimit a laico possessionem ecclesiasticam va-
lentem sibi pro beneficio assignatam quam
laicus male tenet. extra e. ti. c. ult.
et c. Conquestus. Tertio quando
fructus offeruntur quod dicitur ut s. quod quid
est usura vel pactus. Quarto quando

Vendens carius

quis vendit plus ad tempus cum non
constet ingruente venditorum et pro-
babiliter dubitatur utrum id quod venditur
sit plus vel minus tempore solutionis
venditurum. Idem si res merces
ad tempus emantur et probabiliter dubi-
tetur sit. extra e. In civitate. et c. Consu-
luit. et c. an negociator. et c. ult.
et q. i. et ii. Sed tamen et melius fa-
cerent si non hoc. Si a talibus contractibus
desisterent. extra e. In civitate. Sed maxime
non licet clericis. cum enim vilius eme-
re et carius vendere turpe lucrum est.
prout xiiii q. iiii. Canonum. et c. ne cle. vel
mo. Consuetudinem. Quinto si ven-

Vendere pro pretio ut emere

dat pecus quod in instanti valeret
x s. si plus valet usque ad pascha vult
illud plus habere si minus valet non vult
ut periculum immineat usurarius est
quod claudicat in parte extra e. de
sol. c. plus. Sexto si aliquis mu-

Mutuat veterem annonam

tuat veterem annonam ut recipiat
novam. Hoc si ideo facit ut me-
liorem recipiat usura non caret
extra e. Consuluit et c. In civitate.
Si autem ut sua non pereat vel ut
accipienti gratiam faciat non committit
usuram ut hoc. Septimo si pecuniam

Mutuat monetam

mutuet recepturus ad certum tempus
aliquas species monetam vel annonam
vel aliam speciem. Hoc si ideo facit
ut in estimatione lucretur usurarius

est quamvis ex eo sit mala intentio
quia quod ultra sortem accedit usura
est extra e. Consuluit et xiiii q. iii.

Soci

plerique. Octavo si contrahatur so-
cietas quod unus ponat pecuniam
et alius operam. Hoc licitum est
dummodo tam dampnum et lucrum communiter
sentiant. Sed quando si periculum in
solidum pertinet ad recipientem
et lucrum in solidum ad tradentem
hoc quod illicita est talis societas
extra e. c. ult. Sed quod potest fieri quod reci-
piens periculum sentiat in solidum
et lucrum pariter et lucro cum
dampno compensato. Si quid lucri
superest debet dividi inter eos quia
lucrum non intelligitur nisi dampno
ex tota societate deducto ff. pro
so. si non fuerit. Nono in fideius-
sore qui solvit pro debitore quoniam
usuras in dampnum in omnibus C. de
fideiussoribus pervenit et c. Constitutus.
Decimo quando socer obligat genero
suo pro quantitate dotis aliquam pos-
sessionem non computando fructus in sorte
quos obtinebit ad onera matrimo-
nii supportanda extra e. Salubriter. et sic
fructus dotis cedunt lucro mariti
propter onera matrimonii C. de iure
dot. pro oneribus. Ad hoc autem quod
maritus lucretur rei dotalis fructum
requiritur quod sustineat onera matri-
monii ut ff. de do. cum pater pro omnibus
pat. pro filia. Item oportet quod possessio
rei dotalis tradita sit ff. so. ma. de
divisione. Fructus vero percepti ante matri-
monium restituuntur mulieri non cedunt
lucro marito ff. de us. l. videamus
§ ante. Similiter fructus et fetus pe-
cudum lucratur maritus ff. de iure
dot. plerumque § si fun. Non ad ma-
ritum pertinet periculum rei dotalis
nisi consistat in numero pondere vel
mensura ff. de iure dot. res in do-
tem. Septimo ubi pecunia mu-
tuatur ad pompam ut appareat
divites possessionem inde recipere mer-
cedem quia non est mutuum sed
potius comodatum sive locato ut

ff. de comod. l. Si ut certo § no pt et
l. fe // Octavo qu nomine pene apponit
si si no solvas tali die tm dabis pro
pena dumodo no fiat in fraudem usurarum
xiij q. iiij. sunt ibi legibus et c. de arbi. dilecti
in fi. // Nono qn vendo fructus ad tempus
licet plus recipiat sorte no tenetur
michi aliquid restituere ratione incertitu
dinis ut e. c. ca. // Item si vendo tibi
fundum iusto pretio et ea condicione ut
quandocumque soluerim tibi precium quod michi
das fundus ad me revertatur ff. de
pac. int. emp. et vend. l. ij. In casu isto
licitus est fructus alias si modicum esset
precium presumitur contractus in fraudem usura
rum ut c. de emp. et vend. ad nostram
et proprie si emptor consuevit usu
ras exercere c. de pign. illo vos //
// Decimo qn hi qui mutuant occa
sione mutui laborem subierit in cuius
compensationem fructus suos facit c. de
rebus ec. no al. ad nostram vendi
xvij tio // Commenda fideiussor stipendia
clerici / venditio fructuum tm vellera
nive notare / vendens sub dubio
precium post tempus soluens / pena
non in fraudem, lex conmissoria gratis
dans, sorti pompa plus sorte modo
datur ipsis // Ultimo tamen omnino intel
ligas qui nichil attemptatur in frau
dem usurarum et probabiliter du
bitatur de fructibus considerata con
suetudine regionis utrum sint plus
vel minus pretio valituri ut e. c. nauli
Pena co // Pena talis usurariis infli
gitur quia removentur a ratione sa
crorum si sunt manifesti usurarii et
si in hoc peccato decesserint privantur
etiam ecclesiastica sepultura ut e. quia in
omnibus / Si autem nolint desistere
si sunt clerici a beneficio et officio suspen
duntur ut e. c. preterea et si privatur beneficio
obtento si sit manifestus ut xlvij
q. iiij. Si quis oblitus et c. cum
multi et multiformis repellitur ab
optinendo ut de excessibus prelatorum dilectos // Sed numquid episcopus poterit
cum talibus dispensare Dico sic

Si post post satisfactionem et penitentiam
quia hoc eis no prohibetur ut de sen.
ex. imp. // Si sunt laici debent arce
ri usque ad satisfactionem condignam
ut e. preterea ad fi. // Sed de quibus ma
nifestis intelligitur Si intelligas de
manifestis id est notoriis per rei evidentiam
tunc no est opus aliis argumentis
c. de cohab. cler. et mu. evidentia et c. de iure
iur. ad nostram et ij q. i. de manifesta
Si loquamur de manifestis usurariis
non notoriis tunc requiritur evidens
probatio secundum iuris ordinem ij q. vj
eorum // Ad hoc potest dici quod istud
notorium no habet facti perseverantiam ideo
requiruntur alia argumenta vel quia
solle, psius fama docet ipsos usura
rios et ideo per famam et alia argumenta
puniuntur, quia sola fama no sufficit
ad condempnationem ar. xxxvj q. vj. Si
duo et c. de inquisitione licet // Pu
niuntur etiam qui alienigenas vel
alios no oriundos de terris eorum
publice usuram exercentes vel vo
lentes exercere permittunt ad hoc do
mos in terris suis conducere vel con
ductas habere vel sub quocumque alio
titulo habitare nisi eos infra mensem
de terris suis expulerint // Si archi
episcopus vel episcopus sit sententiam
suspensionis ipso facto personae vero singu
lares sententiam excommunicationis collegium
sententiam interdicti incurrunt // Si autem
per mensem sustinuerint tota terra
subiaceat interdicto // Si laici sunt
omni privilegio cessante per excommunicationem co
herceantur ut e. usurarum l. vj. // Item
no possunt facere testamentum nisi de
usuris satisfecerint vel de satisfa
ciendo secundum facultates ydoneam
praestiterint cautionem nec etiam absolvi
ut e. quamquam nisi li. vj. // Item heredes
eorum sive sint clerici sive
extranei tenentur ad restitutionem ut e.

Restituere quibus

tua nos et c. michael // Restituere
autem tenentur vsurarij vsuras eis a
quibus extorserunt vel eorum here
dibus vel his non superstitibus pau
peribus erogare Si habeant vnde
restituere possint quia non dimittitur
peccatum nisi restituatur ablatum 1 e. Sed
in. et xiiij q vj c. 1 et licet amise
rint vsuras nichilominus tenentur
propter moram quae illis non debet
Unde omnia refundere dicunt si aliter
facere potest arg. et ff de vi et vi
ar l. 1 § Si recessimus et ff de l. 1
§ cum res delegata // Sed si nichil
habent liberantur ex toto quantum ad resti
tutionem cum distinctione sed hic aut est
obligatus ex contractu et tunc ceden
do bonis liberatur C de cess. bo. l.
et ij. et e. de rest. spol. olim nobis
// Aut ex delicto et tunc non liberatur
quia si non habet in pecunia luat in
corpore C de sim. fug. l. quamvis
et xiiij q vj Si res // Si tamen ad
pinguiorem fortunam postea peruene
rint tenentur vt e. de solut. Odoar
dus et ff de cess. bo. Si debitores
et in solidum nec quia reo ne egeat
sed licet alias dicat lex quod qui
bonis cedit non tenetur pecora nisi
in quantum facere potest ff de cess. bo.
Id quod quia non loquimur de de
bito quod consurgit ex maleficio
vtpote ex vsura vel ex furto
sed ex contractu // Pone quod ille

de longe absente

cui debetur restitutio longe sit absens
numquid tenetur vsurarius vel fur
mittere ad eum vsuras. Distingue
aut vterque vsurarius vel fur qui
est male fidei possessor se transtulerat
alibi quam vbi extorsit vsuras
vel furtum commisit et tunc expensis
suis tenetur mittere // Aut
ille a quo extorte sunt vsure
vel eius heredes alibi se transferunt
tunc tenentur mittere sed sumptibus
illius absentis arg. ff de op. lib.
Ope cum // Si autem sumptus iti
neris rei summam excedant debet

pauperibus arg. 1 e. Cum tu et hoc
intellige si vsurarius nouit vbi
habitat quia si ignoraret non tenetur
inquirendo vagari arg. ff de op.
lib. quod inst. insi et quamdiu potest fieri
restitutio illi qui soluit inquantum
illa pecunia debet pauperibus ero
gari e. de homic. Dicat quod eos
et e. de iniur. cum ad te // Item possessio
nes comparate de vsuris debent
vendi et hiis precium solui a qui
bus vsure sunt extorte vt sic
possit a peccato liberari 1 e. Cum tu
§ vlt. // Ad quemcunque perueniunt res
empte ex tali pecunia sive ad
filios sive ad consanguineos nichilominus
venduntur vt ibi et c. tua nos quia
res illa succedit loco illius pecunie
e. vt lite pendente. ecclesia hoc est
verum si scit et hoc nisi ignoranter com
misset // Item quero si vsurarius
de pecunia fenebri emat predium
deinde vendit et ex illa pecunia
aliud predium emit numquid idem est
sicut in casu precedenti dicas quod
arg. e. vt lite pend. ecclesia 1 // Sed
quid si possessio empta vel ex pecunia
vsuraria peruenit ad extraneum
tertium possessorem numquid cogetur ipsam
vendere et satisfacere de vsura dic
quod non nisi possessor ille ex causa
lucratiua vel ex donatione possideat
et vsurarius et eius heres inope
nus sit non soluendo vt inst. de l.
§ qui si res aliena // Item si
talis possessio empta ex pecunia vsuraria
peruenit ad extraneum tertium posso
rem numquid cogetur ipsam ven
dere et satisfacere de vsura dic quod
non nisi possessor ille ex causa lucratiua
vel ex donatione possideat et vsurarius
et eius heres inuentus sit non solue
do vt inst. de l. qui si res aliena //
Item si talis possessio peruenit ad illum
qui vsuras soluerat ex causa lucratiua
numquid extinguitur eius actio quam
habebat contra illum de quo e. primo

primi ex causa lucratiua tam poss-
dentem vt ff de act et om de
bitores vsurarius tn et eius heres
minime liberatur ff de v obli Inter
stipulantem et Si rem // Quid si
tibi mutuo p[ro]ma[m] vt tu alia vice
michi remittas vtrum vsura est
dic q[uod] no[n] quia nichil accedit sorti
ut a[li]qua hiemali tempore nivemis dic
ho et id quod debet[ur] in pactum de
duci p[otes]t quia erat ad antidota obli
gatus ut de p[re]b[endis] Significatum et ut de ele
significasti quod alias no[n] licet ymo
simoniacum esset 1 q ii quiquis //
Sz pone q[uod] fenerator vel fur p[ar]te
pretii feneb[ri]s restituat ei a quo
habuerat vel heredi suo et de volun-
tate eius p[ar]tem retineat utrum
est liberatus dicit quidam indistincte
q[uod] no[n] nisi totum offerat host dicit
q[uod] si ex pacto sit no[n] est liberatus arg
ut de simo c veniens // Sz si vsura-
rius p[ar]tem liberalit[er] solvat et offerat
de alia p[ar]te petat veniam et debitor
remittat alter est liberatus nec ten[etur]
ultius ad restitucionem sicut no[n] tenetur
si quis acceptisset quis oblatum vt
ut de spo[n] dilectus // Sit tamen index
si confessor discretus utrum ille cui
debet fieri restitucio sit pauper et ex cor-
de no[n] liberat // Sz hoc facit quia plus
tempore no[n] posset vel an sit dives
et potens et tunc p[otes]t p[re]sumi q[uod] ex
corde hoc faciat // Item si aliqua
p[er]sona honesta vt sacerdos vel alius
hoc tractet et dicat illi tantum fa-
ciam tibi reddi si residuum ex cor-
de remittis no[n] decipias me nec
illa tunc anime salutem quero Et
ipse videat se ex toto corde liberare
quare no[n] sit liberatus dic host no[n] vi-
deo n[ec] enim qualis sit satisfactum ff
de pig act Rem alienam et om arg
ut de re iud q[uod] ad consultacionem // Et
quid si fuerunt plures socii in vsura
vel in furto faciendo utrum si unus
vult p[ar]tem suam restituere est absol-
vendus vel utrum tenetur quilibet
in solidum et pro toto furto dic q[uod]

quilibet est obligatus in solidum quia una
est obligatio et una summa tn si unus sol-
vat om[n]es liberantur Ita tn q[uod] ille qui sol-
vit ab aliis p[ar]te[m] solvat[ur] ff de duobus reis
l ii et vbi duo dic ut ut de rest spol
et cum et inter quod dictum est ut de iniu-
riis et Item si in crimine // Tenent[ur]
eciam filii pro parentibus pro hereditaria
porcione et om[n]es illi ad quos bona vsu-
rariorum p[er]venerint 1 q tua nos et ff
de reg iur ex qua p[er]sona et eciam de fur-
to licet nichil de furtis ad ipsos p[er]venit
ut de rapt In litteris et ut de sepe c
ult et eciam p[otes]t repetere vsuras a pre-
dictorum 1 e quicumque tn no[n] audiunt[ur]
donec restituerint si quas ipsi vel pater
eorum extorsit 1 e quia frustra et c
quicumque // Tunc pone q[uod] alt[er] here[s]
efficiatur no[n] solvendo an[te] restitucionem vsura-
rum vtrum alter te[netur] satisfacere in solid[um]
dic q[uod] sic quia omnia bona defuncti
illi erant obligata arg 1 e c sicut in
mitis inquantum se extendit hereditas
illius 1 e tua nos // Queritur hoc quo-
tur quid si pater acquisivit iniuste ali-
quas possessiones vel alia rem vel forte
no[n] est filius verus s[ed] putatiuus et tenet
hereditatem pris putativi vel e filius
verus s[ed] tenet possessiones male acquisi-
tas utrum tene[tur] restituere vero heredi
vel domino vr q[uod] no[n] quia in quo
succedit in locum alterius iusta ignoran-
cie causam consistit here 1 de rest inte
Primum quis li vi hoc nullus qui igno-
rabat rem aliena esse vel male fuis-
se acquisitam // Ideo dic q[uod] sive iste
sit occultum sive publicum quantum ad
alios dum tn ipse sciat te[netur] restituere nec
p[otes]t excusari q[uod] longo tempore tenuerit
quia male fidei possessor no[n] p[re]scribit
vt ut de p[re]sc[riptione] violanti de p[re]scr[iptione] cum
dic ut ut et 1 et p[er] totum // Item no[n]
p[otes]t aliquis repetere vsuras nisi prius
si quas recepit restituat eciam arcta
licencia sedis ap 1 e quia frustra
et c quicumque // Item iudei sunt com-
pellendi p[er] principes seculares ad vsuras
christianis remittendas alias tamen i[n] mutuo
suo quin in aliis p[er] summam excommunicacionis
eis tota omode denegandam et eciam

compellendi pro decimis vel oblationibus
debitis quas clerici de domibus et possessio-
nibus proprie consueverant aliquid ad
iudeos quocumque titulo devenissent j. e.
post misabilem et c. quando quia res
transit cum suo onere ff. de dote. l. cum non
sit et ff. de pign. l. si his rebus // Sed
quicquid de illicite acquisivit potest fieri
elemosina dicunt quidam quod non ar. xiiij
q. v. c. i. et ii. et i. q. i. non est putanda
elemosina que ex illicitis rebus acquiritur
de elemosina — ut pauperibus erogetur. Ho. distinguit
quia aut transfertur dominium ut in me-
retricio et in ioculatoribus vel quibuscumque
de quibus non competit repetitio potest
fieri elemosina ar. xiiij q. v. non sane
Si aut non transferatur dominium sicut in
usura et rapina et in re iniusta
non potest fieri elemosina ut xiiij q. v.
c. i. et ii. iii. et iiii. dicunt ff. de dote quod
loquuntur licet sint vera si illos
quorum fuerant valeant invenire alioquin
tenentur pauperibus erogare non quia
elemosina prosit eroganti sed illi
cuius bona fuerunt j. e. cum tu et ff.
de homi. dicunt doctores quod eos / Sed
videtur quod hoc debeant facere arbitrio episcopi
ff. de iudeis l. cum sit nimis dicit tamen
ipsemet potest pauperibus erogare — quod ipsemet potest de iure pauperibus ero-
gare j. e. cum tu et ff. de homi.
dicunt doctores quod eos et illud c. cum
sit nimis non obstat quia loquitur
de iudeo vel pagano qui contra me-
dicamen super christianos et multa indecen-
te recepit et quia nesciret pau-
peribus dare non enim credetur ei
ideo illud dicit sed per manum episcopi qui
tenetur pupillis et viduis providere lxx-
xviij di. episcopi tamen consuetudo est
inspicienda que est optima legum
interpres que est observanda ff. de con-
sue. c. cum dilectus Et adde quod dicitur
j. de sen. ex. c. ultimus et c.

de falsariis et de crimine falsi — Dictum est supra de crimine
usurarum quo sua debitoris
manifeste auferuntur nunc
agendum est de crimine falsi
quo falsarius occulte decipit aliena
ideo videndum est quid sit falsitas
quot modis committatur et qua pena
falsarius puniatur // Et falsitas est
imitatio veritatis ex ista sententia
facto aut verbo dolose perpetrata in
aut de fide instru. in prin. coll. vj.
Committitur aut duobus modis
verbo et facto verbo ut falsus testis
qui tripliciter peccat // Primo quia testis ter peccat
offendit deum cuius presentiam contemp-
nit // Secundo iudicem quem men-
tiendo fallit // Tercio innocentem
quem falso testimonio ledit j. e. c. i.
Et quia in tribus offendit triplex
pena ei debetur // Primo enim quia pena falsi testis
deum offendit septennis penitentia
iniungitur sibi ext. penitentia vj. q. j.
quicumque // Secundo quia iudicem
decepit si fuit convictus erit infa-
mis ut xxij q. v. Si quis con-
victus et verberibus castigabitur
v. q. v. illi qui // Tercio quia pro-
ximum lesit iuxta modum damp-
ni tenetur ad restitutionem quia non di-
mittitur peccatum nisi restituatur ablatum
xiiij q. vj c. i. // Item falsum
committit advocatus et procurator
qui adversario secreta cause aperit
vel instrumenta prodidit ff. e. l. hos qui
deposita et ff. de penis l. si quis
instrumenta et c. si quis // Item iudex
male et inique iudicando de
restitutione istorum dicitur ff. de rest.
spo. c. primo et c. iiij. // Item qui
mensuras iniustas corrumpit dolo
malo in duplum tenetur et debet
in insulam relegari ff. e. l. hodie
ex facto committitur falsitas
et hoc pluribus modis // Nam qui
falsam monetam fabricat potest
accusari de falso et ista accusatio
de falsa moneta locum habet contra quos
fabricavit falsam monetam vel
fabricari fecit vel super eo dedit
consilium vel auxilium vel non
prohibuit eam fabricari quia
cum in totum eam fabricari noluit
iusta pena excusetur ff. e. l. qui

fctam // Sed si quis aureos nummos
tingat vel frangit vel radat capi-
te punitur ff e qui nummos // Secundo
si non sunt aurei sed argentei forte non
tanta pena paciuntur si pro fabricacione
comburentur C de fa mo l plc //
Spalia queda consuunt nom ita falsa
monetam // Primo quod quilibet ad mitti-
ad accusand sicut in crimine lese maies-
tatis eciam infamis C de fa mo
l plc // Secundo quia conuictus de
socijs et cum socijs interrogatur contra
illos ff de confess c i // Tercio quod
quilibet potest quem falsarium capere contra
illud C de qui et mt reis reierz
// Quarto quia dampnatus non appellat
contra illud ff de ap non recip // Quinto
quia si dns in xprimo constitutus erat
publicabile predium in quo perpetratum est
scelus eciam si dns ignorauit nisi in
primo scie capit prodiderit scelus //
Si aut comisse fuit nulla patitur pena
vidue de sola scia tenentur // Impubes
quia comm etas ignorat quid videat
per sciam non puniuntur hec probantur
de fa mon l vj ho // Item in litteris
et hoc dupliciter aut in litteris ppe aut
in alijs Si in litteris ppe // Primo si
falsa bulla ferris litteris apponatur // Secundo
si filum de vera extrahatur ex toto
et per aliud filum immissum alijs
litteris inseratur // Tercio si filum ab
ea parte in qua carta plicatur in-
cisum cum vera bulla ferris litteris
immergatur sub eadem plicatura cum
filo ferris canapis restauratur
// Quarto quod a superiori parte bulle
altera pars fili sub plumbo resti-
tuitur et inserta per idem filum
falsis litteris reduntur postea plum-
bum // Quinto cum litteris per bullatores
et redditur in aliis ? per rasuram
tamen imitatur Vnde quicunque radit
vel imitatur scriptum dni ppe sibi
assignatum excitatus est et fal-
sarius et in hoc nulla distinctio
adhibetur et dicit ho quod hodie
proprium est quod in litteris ppe nec
in magno nec in modico quis au-
deat manum apponere eciam literam
vel puncto errando corrigendo

exceptis officialibus quibus hoc
permissum Alioquin manum apponens
a canone lato in curia ipso facto
sententiam excommunicacionis incurrit que non potest
nisi per sedem ap relaxari // Sed si
ille officialis cui commissum est in
curia fecerit rasuram in loco non
suspecto non incurrit ut liquet est
ff hoc fa. C de fide instr cyrlus
et l e c ult // Si vero littere essent
clause non nocet rasura in quocunque
loco fuit si [illegible] quia tunc non est
presumpcio contra impetrantem // Sex-
to cum scriptura litterarum quibus fue-
rat apposita vera bulla totaliter
deletur et per corrosionem de albata denuo
rescribitur // Septimo cum carte to-
taliter deleta alia subtilissima carta
eiusdem quantitatis scripta cum glutino
coniungitur // Octauo qui faciunt non de
manu ppe vel bullatoris litteras
recipit l e dura // Nono qui acce-
dentes ad bullam ferris litteras cauta
preciciunt ut a vera bulla cum alijs
sigillentur // In istis duobus vltimis
non potest falsitas de facili comprehendi
nisi in modo dictaminis vel in forme
scripture // In alijs aut bene potest com-
prehendi vel in adinvencione filorum
vel in motum bulle vel in rasura
carte quantumque sit subtiliter rasa vel
mersa // Si aliter non potest discerni debet
eleuari inter oculos et solem et
statim apparebit rasura hec probantur
l e litt // Item sunt littere false
si in eis archiepiscopus vel episcopus ap-
pellatur filius vel rex siue prin-
ceps siue religiosus fr // Item
si ppa loquatur sibi in plurali
vel si ppa loquatur de se in sin-
gulari l e quingentesimi // Vndecimo
si scriptum fuit impetratum sub man-
dato C de script nitentur // Duode-
cimo presumitur falsum scriptum litterarum
non sit forsitan si habeat in se vi-
cium latinitatis C de script adaudi-
am // Tredecimo ex dicto vel

ex tacito quia exprimit falsitatem vel
tacet veritatem, qua tacita vel expressa
litteras non obtinuit et ille non puniretur
qui non habet commodum litterarum ut de rescript.
super litteris // Si vero totam veritatem
dixisset quam expressit falsum vel tacuit
verum nichilominus in forma communi
obtinuisset non dicitur falsarius j. e.
accedens // de tacita veritate vel
expressa falsitate quid sit ad hoc
ut littere valeant dic ut no. ut de rescript.
quod tolle // Si autem ergo aliquid
talium modorum vel alio quo vel aliquo
litteras domini pape falsavit vel fecit il-
las vsus fuerit est excommunicatus et
debet tradi curie seculari dimissus
et degradatus j. e. ad falsariorum
// Qualiter debeat degradari dicitur
j. de penis quod super. et hoc est
verum de illis qui per se vel per alios
vicium falsitatis exercent et tamen
est non per suspicionem sed per facti evi-
denciam // Si autem dubitetur tunc
est falsarius capiendus et in carcerem
mittendus et super pena solus sum-
mus pontifex consulendus ut no.
dicitur memoria j. e. super eo et ut
de rescript. c. ij. // Item vero utuntur
litteris falsis per alios impetratis si cle-
rici sunt ab officio et beneficio spo-
liantur, si layci sunt excommunicati do-
nec satisfecerint competenter j. e. ad
falsariorum quod qui vero tamen si sunt
ignorantes usque ad xx dies ex-
cusantur qui credunt ad iniuri-
am veram sunt false et tunc re-
signent vel destruent si velint
excommunicationem evadere que non potest absque
summa sedis apostolice relaxari j. e. dura.
ra nisi // Quod si quis simpliciter
utitur talibus litteris ignorans
tamen non excusatur quia tenetur
hoc a prioribus inquirere ar.
xxxvij di. quod pie et ulti. // Sed
quid si falsitas fuit ita latens
quod non potuit videri in aperto dic
quod si adhibuit diligenciam quam
potuit per se et per alios non tenetur
fecit enim quod potuit ut in

// Summa non valet vigore falsarum litterarum lata

di. quod ad nos et non tenebatur summa-
ke ut ut ar. super vt. nam Alioquin
non excusatur ar. ut de con. sepe
et c. ult. et l. di. si duo // Sed po-
ne quod aliquis tenuit litteras per xx
dies ex quo litteras falsas nominat pos-
tea prodidit in iudicio et tamen
recognoverit de falsitate inquirere
ti destruxit vel remittavit tunc
si hoc quod est excusatus si tamen si occul-
tum sit civiliter cum non vitabit
Currunt ergo eius xx dies a
tempore cognitionis occulte quo ad deum
Sed quo ad ecclesiam a tempore cognitionis
publice ad quod attendit ut de sen-
tent. et j. de sen. ex. a nobis
ij. et ut de consuet. vt animarum
li. vj. // In aliis eciam litteris committi-
tur falsitas et committens debet incarcerari
et debet imprimi caracter in fronte ut
ab aliis distinguatur j. e. ad audientiam
// Item valet summa contra falsarium litte-
rarum lata j. e. super eo et potest retrac-
tari usque ad xx annos ut de fide instr.
accepimus // Sed pone quod sint ali-
que rasure numquid valet littera dis-
tingue aut est rasura in loco sus-
pecto ubi nulla vis est ut in
narratione facti et non in principio nomine
tunc non obest ar. ut de fide instr.
ex litteris et cum litteras consideravit vel
rasura in loco suspecto cadit vel
falsat primum dicit in glossa suo ut
de rescript. cum olim // Item dicitur
certa falsa supposito ut cum scriptum est
in ea omnes canonicos fuisse pre-
sentes qui non fuerunt presentes et talis
ut falsarius punitur ut ut de cri.
que si apost. c. cum de. et talis ab
officio et beneficio suspenditur ut de
test. tam litteris // Item falsarii
non sunt ipso iure excommunicati excep-
tis falsariis litterarum domini pape
nisi episcopus diocesanus generalem
tulerit excommunicationem in falsarios litterarum
vel sigillorum prelatorum vel princi-
pum et ad hoc non sunt ligati igno-
rantes ar. ut de const. vt anima-
rum li. vj.

Rasura in litteris quandoque valet et nocet et
quandoque non

Superius dictum est de crimi-
bus que committuntur in hore
hic prosequitur de illis que
committuntur in deum sortilegiis et
inherendo. Et videndum quid
sit sors. et quid sit sortilegium. et
que sit differentia inter sortem et sorti-
legium. quot sunt genera. utrum sors
sit licita vel illicita. et de pena sor-
tilegiorum. Sors est aliquod signum
additum rei incognite inquisitis. hec
est quedam nominalis assignatio. vel
vera diffinitio. Sed aliter describitur secundum
Ho. Sortilegium est ars divinandi
Sortilegi secundum Ysid. sunt qui sub
nomine ficte religionis per quasdam
quas apostolorum seu sanctorum vocant
sortes divinationis scientiam profitentur
aut quarumcumque scripturarum inspectione
futura promittunt xxvi q. i c. i.
Differentia inter sortem et sortile-
gium est hec. quia sors ut dicit
Augustinus non est aliquid mali sed res
in humana dubitatione divinam indicans
voluntatem ut xxvi q. ii c. Sors
non est. et est licita in se. sed prohi-
bita est propter admixtionem vel propter hoc
quod ex ea sequitur. sive per eius
assiduitatem labatur in ydola-
triam sicut est in incanto. quod de
se est licitum sed prohibitum est
propter periculum puerorum ut xxii q. i c. Con-
sidera et di. de mem. c. Stoyd
Sortilegium est fides que adhi-
betur illusionibus demonum vel
carminibus vetularum. hoc autem semper
est prohibita ut xxvi q. v. Episcopi
et q. vii. non observetis. Sed quot
sunt genera divinationis Ysidorus. Quia
fit enim divinatio in terra et illa
vocatur geomancia fit etiam
in aqua et illa vocatur ydro-
mancia, fit in aere et
vocatur aeromancia. Item in ig-
ne et vocatur piromancia. De-
inde divinationis a pluribus ha-
bent ortum. Item divini di-
cuntur quasi deo pleni. divini-
tatis se plenos esse simulant et
astucia quadam fraudulenta ho-
minibus futura coniectant.

Incantatores autem dicti sunt qui artem
verbis peragunt. Auruspices dicti quasi
horarum inspectores qui dies et horas
in negociis agendis vel operibus seu
herbis colligendis custodiunt. Astrolo-
gi dicti sunt eo quod in astris augurantur
Genethliaci sunt qui considerant dies
natalicium et per stellas et cursus die-
rum nascentium mores et actus predi-
cere conantur. Quos superstitiones genus latini
constellationes vocant. hec probantur
xxvi q. iii c. Igitur. Sed in quibus ca-
sibus est illicita. Dico in omnibus pre-
cedentibus etiam ut aliquis faciat con-
sultationes vel pacta cum demonibus
vel alia qualia sunt volumina magica-
rum artium. Ad hoc genus etiam per-
tinent omnes ligature atque remedia
que medicorum disciplina dampnat
sive precationibus sive quibusdam
notis quas caracteres vocant vel in
quibusdam rebus suspendendis atque
ligandis vel etiam saltandis quolibet
modo ut non superstitioni significatione sed
nature prodesse videantur ut de struc-
turis ossibus auricule in digitis aut
cum dicitur tibi singultienti ut dextera
manu pollicem teneas. Huic adiungun-
tur milia vanissimarum observationum. ut
prope si aliquod membrum salierit vel
senserint et si aliquid evenerit ne cre-
das eis. quia signati per talia etiam
si illud evenerit ne credatis eis. quia
ymago samuelis mortem vera Sauli
prenuntiavit sunt talia sacrilegia nu-
quam credenda sed vana penitus fugienda. hec
probatur xxvi q. ii Illud. Item ficta
futura vel iam facta in tabulis vel
codicibus aut aliis rebus sorte inqui-
re vel divinationes aliquas observare
vel demonum invocare vel in aspectum
astrolabii aliquid requirere. idem c. i et
ii. Item electio per sortem non est fieri
i. e. c. ult. et xxvi q. ii c. non statim
et c. non exemplo. Item dies vel attendere
in collationibus kalendarum que media-
nales sunt aliquas observationes vel
incantationes nisi tantum cum symbolo
et oratione dominica. Item cursum lune
vel mensis sive dies egyptiacos vel
alias divinationes facta vel sumpma

vel sortes quocumque nomine censeantur
pro aliqua re facienda vel pro dono
vel coniugiis copulandis vel pro gra-
vis infirmitate epistolas scriptas sup(er)
homines vel sup(er) animalia pone(re) pro-
hibitum est vel obs(er)vare q(uod) p(ro)bant(ur)
xxvi q. vii no(n) obs(er)vetis et q. v
no(n) licet. Coloni tamen excepti sunt
q(ui) no(n) peccant obs(er)vando temporis
qualitatem vel horam pro seminibus
plantandis vel frugibus colligendis quia
talia sunt ex arte no(n) ex sorte et
naturaliter considerantur no(n) superstitione.
Licita autem est sors quatuor interve-
nientibus quorum primum est ut
expediat illud sciri quod inquiritur
sicut de peccato actoris cuius notitia
utilis fuit communitati xxvi q. ii
c. i. Secundum est quod exigitur quod
ex humano ingenio sciri no(n) possit
quia tunc divinum implorandum est divi-
num auxilium sicut fuit de Mathia
xxvi q. ii. no(n) exemplo. Tertium
ut sit tale quod nos inquirere li-
ceat. Quartum est quod reverentia sit
iudicium quia de peccato alterius oc-
culto inquirere no(n) debemus i. et ii.
extra de consecr. di. ii no(n) prohibeat.
Istis quatuor intervenientibus potest
sors iaci ita tamen quod in ecclesia debe-
at fieri a clericis conferentibus ora-
tione premissa xxvi q. ii no(n) exemplo.
Permittitur etiam sors si fiat ad li-
tes dirimendas ut ff. de iudic. si
cum ambo et C. com(muni) div. l. ult.
Item etiam in casu sortilegia
credit et ff. ipsa minima separat xx-
vi q. i. si per sortiarios. Pena
clericorum est quod debent deponi et
in monasterio detrudi ut xxvi q.
v. si quis episcopus. Si laici sunt
vel si sortilegos in domibus reci-
pientes vel ad domos eorum eun-
tes vel petentes consilium et eadem
docentes tamquam apostate et sedi-
tiose sanctuatores excitantur
xxvi q. v. no(n) liceat et c. aliquanti
et vii q. no(n) obs(er)vetis.

Via in accusationibus criminum
de quibus dictum est supra

sepe colludere videndum est quid sit
collusio quomodo accusator et accusatus pos-
sunt a lite recedere et de pena
colludentis. Collusio est inter
actorem et reum latens et fra-
udulenta conventio. Fit autem in
criminali causa quando scilicet accusator re-
orum criminum probanda abscondit
gratia vel transactione interveniente.
Secundo no(n) tamen via sit ergo causarum
scilicet civilis criminalis et spiritualis
duplicat(ur) cum potest quis a lite discedere
per gratiam et transactionem. In causa
civili potest aliquis quandoque recedere a
per gratiam et per transactionem sine aliqua
pena vel nota infamie. Si autem
famosa in qua no(n) licet transigere sine
iudicis auctoritate vel aliter notatur infa-
mia ff. de his qui no(n) infa. sunt
pactus. In causa vero criminali
ante litem inchoatam licitum est
desistere per gratiam ff. ad turpill. l.
et l. quesitum. Post inchoatam
vero litem no(n) licet sine iudicis auctoritate
et sine consensu rei qui sunt supposita
tormenta C. de abolic. l. ii vel si
ex hoc remanet infamatus ut v. q.
i. quidam. Et si crimen sit privatum
ex ordine prima si sit publicum
infamis efficitur ff. de turpill. et
in privatis et l. si et C. e. l. ii.
Pro motu iudicis sunt tamen omne cri-
men quod publicum censetur. Unde
per transactionem seu gratiam a lite recedere
no(n) licet ut i. e. t. i. et ii. et ult. Si
fecerint inter se gratiam vel aliquam
collusionem eius inquiratur de crimine
ut patet i. e. t. i. ii. et ult. Iudex tamen
si in crimine illo posset dispensare
preterea potest antequam si voluerit inter se
gratiam facere ut v. di. ii. si privatus
et xv di. c. i. et c. videndum. In
causa spirituali bene licet discedere a lite
per gratiam sed no(n) per tacitam transactionem C.
de rerum permu. c. ult. et C. de trans-
act. super eo et i. e. quandoque. In ca-
usa vero matrimoniali nec per gratiam nec per
transactionem seu compositionem licet desiste-
re C. de transact. c. ult. primo est
per inditem distinctum quando per tacita

habeat indicari timanda ꝯ de con-
sang. c. i. ergo si aliqui faciant inse-
gream. iudex debet inquirere ut j. e.
proximum. Si vero ex iusta causa volue-
rit discedere iudex debet indulgere ab-
solucionem xi q iii. Si quis penitus et
de prevaricatore et e. c. l. i. c. ix. de
hoc notatur ꝯ de accu. de bene
vero enim aut parabolis. Sin causa
vero alia iusta iusta nepote eius
agitur ad thorum separatum ut ipsi
velit discedere ac ꝯ de divor. ex
litteris. quia non solum septies sed
septuagesies septies ut ei dimit-
tere ꝯ de iniuri. quemadmodum infra
et adde quod dicit ꝯ de transac. c.
quod sic distinguit. De pena
collidencium dicit ut ꝯ de prevari.
in pu. quia collidentium non debet
remanere impunitum in q iii. Sic
quoque penitus

Ista de delictis maiorum
dictum est. et quia pueri
aliquando peccant, ideo viden-
dum est quomodo et qualiter pu-
niantur. Infans vero usque ad
septem annos et tunc non peccat
nec potest iniuriam facere quia etas sua
excusat quod videat ut ꝯ de sica-
riis l. i. Gregorius in iii dya-
logo refert quemdam sed illud raro
accidit et ideo ad hoc iura non ad-
aptantur ff de leg. Nam ad ea
idem esset post septennium si non
esset doli capax de cons. di. iii
tot et xv q. i. Illud. et idem
de furioso ut ibi dicit Iohannes et ista
dicit esset verius licet de homicid. non
puniatur ac xv q. i. c. ult. Si vero
puer post septennium sit doli capax
omne delictum cadit in ipsum preter
delictum carnis. tamen vero dude-
cet affirmat [illegible] et
iniuria non esse pena et etas pue-
rilis talibus est plena j. e. c. i.
Unde dicit August. tales enim et
vitricii et vim dixit [illegible] et ne-
[illegible] pueri ut habetur in glosa
de cons. di. parvuli. Punitur
vero tamen regulariter ante xiiii

non remittit j. e. c. i. in pu. ubi malicia
supplet etatem. ꝯ de despon. impu-
b. de illis et c. ult. Puniuntur vero
maiores septennio et doli capaces de
crimine sed non ita graviter sicut maiores
j. e. c. i. inf. et c. ii. quia cum etas
mitius agitur cum illis ff de minor.
August. l. i. nec etiam pena capitali pu-
niuntur ut primitus ab ipso contrahitur
j. e. c. ii. quia [illegible] et pro filio
non est convenientius ut [illegible] ꝯ ne
filius pro patre l. i. et maxime
cum etatis. et si imponitur pena
pecuniaria pro nomine filii possit petere
in integrum restitucionem ff de minor.
pro pro filio primo [illegible] et sic licet
remittitur fortuito casu homicidium
non punietur j. e. c. ii. irregularis
tamen efficitur. et pena canonica
debet puniri mitius tamen propter etatem
j. e. c. i.

Sextum est de delictis tam
clericorum quam laycorum que
prosequuntur frater de de-
lictis clericorum. Et primo
de venatione que omnibus dei famu-
lis est prohibita cum canibus et accipitri-
bus vel falconibus vel aliis avibus
huiusmodi hec j. e. c. ii. Unde videndum
est quot modis dicatur venatio
et que et quibus sit licita vel illicita
et que per clericos venatoris est
aut venatio quadruplex. Prima
dicitur arenaria ut cum pugnatur
cum bestiis dentatis in arena
et hec est mortale peccatum et efficitur
infamis ut in q. iii. c. Infames
et prohibita est ut ibi. Infames
de mansuetis. vel si non pro pena
sed ut probet probitatem et vir-
tutem suam. Secunda est adula-
toria que fit per verba sicut sunt
histriones et ioculatores et ista
est illicita. Nam qui talibus dat
agit nequissime dat. Nam si homo
cum esset et venator non esset neque
ei donares honores in eo vicium
non naturam ut lxxxvi di. qui ve-
natoribus et [illegible] Tercia dicitur
opprima per quam homines insistunt
ut in nemore sic [illegible] de [illegible]
robustus venator homo. hominem

sit coram domino et hominibus illi
cita est vj di q hiis ita // Tertia
est saltuosa et clamosa et hec est
licita laycis cum canibus et canib(us)
de hac dicitur lxxxvj di An putatis
Sed clericis omnino non licet talis venatio
j e c i // Sed quieta non causa volup
tatis sed causa recreationis vel infirmitatis
excepto episcopo tamen non licet xxxiiij di
c i dummodo clamosam venationem
devitent ut lxxxvj di An putatis
et non sepius ne in consuetudinem ducatur
j e c i Est autem hec tribus modis
illicita // Primo ratione persone ut in
clericis qui non debent cum clamore venari
j e c i et ij et xxxiiij di quorundam // Item ratione cause ut propter
delectationem xl j di quisquis // Item
ratione temporis ut in quadragesima vel
quando potius enim est ad ecclesiam ut
lxxxvj di An putatis // Item est
licita similiter tribus modis ratione
persone ut in laycis ratione cause ut in
utilitate et facti delectatione et ratione
temporis ut extra quadragesimam de hac
dicitur xxvj q ult c i et c quoniam
Pena episcopi est ut tribus mensibus
a communione suspendatur presbiteri
duobus et diaconis ab omni officio
j e c i nisi // Idem est de subdy
acono quia eodem privilegio gaudet quo
et dyaconus Et de simplici non oportet mi
rari licet tamen monachis vel religio
sis lina texere sine reficere pro pis
cibus capiendis de conse di v nu
quam ergo etc

Vdistis de clerico venatore
in quo lascivia reprehen
ditur Nunc subiungitur de cle
rico percussore in quo elatio
reprobatur Videndum est igitur qui
dicuntur percussores et quot modis
fiat percussio et in quo casu pu
nire permittantur et de pena pu
nientis // Percussor dicitur ille qui ultro
unice punitere eum qui sibi non
subest verberat vel etiam in

subditum excedit // Percussio est duplex
// Prima in sermone mordaci quo christianum
punit infirmorum xlv di c ult //
Et de sermo mordax triplex Primo
quando non fit causa docendi ar xxij
q v quod // Secundo dicitur mordax quando non
potest capere auditores xlij di Sacer
dos dicitur ut si de eta et quali quali
qualitas // Tertio si contineat falsam
doctrinam ar xlv di Sane si in
platus excessit subditum corrigendo
non a subdito sed a deo congitur ve
niam postulare ne aperit eos quos
oportet esse subditos dum nimium servatur
humilitas regendi frangatur auctoritas
lxxxvj di quando // Nam modicos prelati
excessus equanimiter est tollerandum
ij q vij Sunt nonnulli tamen si pe
tat hoc faciat licet non teneatur si videt
quod subditus propter hoc non superbiet ar ij
q vij Nos si incompetenter // Est et cor
poralis et hec duplex Nam si non faciat
causa discipline sed ut timeatur debet
deponi xlv di c i et c Episcopum Si
autem faciat causa discipline episcopus potest
punire clericos delinquentes ut xxij
q v an cellionem non tamen suis mani
bus sed per alium ut lxxxvj di non licet
et hoc verum est in clericis minoris ordinis
qui possunt corpore verberari xlv di q Sa
lomon // Sunt autem clerici sunt in sacris
ordinibus vel sunt senes et honorate
persone non sunt verberibus subiciendi j
de sen ex Cum voluntate q ult
nisi gravissime delinquerent ut xlv
di Cum beatus et xxxv di ante diluvium
et hec etiam possunt per laicum ita quod lay
cus non excedat modum defensionis
clerici j de sen ex ut fame et c si
clericus li vj // Religiosi vero sive sint
minores sive maiores verberari possunt
ab abbate vel de precepto abbatis a mo
nachis vel clericis xlv di q Salomon
Non autem per laicum quia vitat moner
ret sententiam excommunicationis j de sen ex univer
sitatis nisi essent incorrigibiles
j de sen ex ut fame debet ergo

moderate verberare ita quod non excedat
debitam correctionem alias potest appellari
ab abbate ut de offi. ord. Irrefragabili
bili et pruna etiam dicit ut de app. de
pore et modice verberantis et man
dantis in extra. i de sen. ex. uni
versis quia levis et modica casti
gatio est permissa i de sen. ex.
cum voluntate § ij et causa
correctionis et non ex odio i de sen.
ex. ex tenore et leviter hoc facere
debet quia leviter castigatus reve
rentiam exhibeat castiganti xlv
di. cum beatus adde quod dicitur
ut de eta et qual. c. percussor
Percussor prohibetur ordinari ut xl
v di. fere per totum. Promotus si
admonitus non desistat debet de
poni i e c. i Si autem percusserit
vel ad mortem vel ad mutilationem
est irreg. ut ut de homic. De
quo hic vide ut de cle. pugn. in du
c. ult. secundum distinctionem quam no. ut
de homic. c. committit Imponitur
etiam pena ad tempus si fuit in loco
ubi aliquando fuerant commissa i e c. iij
et ult. et de hor ut ut de hor
c. Vide quod si vinis etc.

Sextum est de prelatis qui ex
cedunt subditos corrigendo
Hic tractatur de subditis qui
in superiorem vel deum seu in sanctum
peccant maledicendo quia principi ne
mo debet maledicere xxij q. i Paulus
et non solum principi detrahi non de
bemus nec fratribus vi q. i Omnia Si
autem aliquis publice de papa vel alio
ipso verba blasphemie dixit pro
tanta temeritate debet graviter puniri
ita ut pena alios moneat et ter
rorem et timorem i e c. i vel in
quod non decet punire quia si fiat
ex temeritate vel ex calore iracundie
venia meretur xj q. iij c. notandum et
c. Si quis iratus. Et dicit Imperator
Si quis putaverit nec nomina blasphe
manda si hoc ex levitate fit con
temnendum est si ab insania mise
ratione dignum si ab iniuria remitten
dum c. Si quis imperatori mal. l. una
et xxij q. iiij inter querelas et
c. de sus. ep. Si quis in hoc
dicit quod superior potest punire iniuriam
sibi factam a sub dito suo maxime
si non habeat superiorem i e c. i et
ar. xlv di. et qui emendat Con
tra premissa loquitur de benignitate
et mansuetudine quia nullus
tenetur iniuriam remittere sine satis
factione nisi velit sed rancorem
sic de pe. di. v c. ult. et xxiij q.
iiij Si illic Nec etiam posset papa
remittere iniuriam factam ecclesie vel
sine pena. Loquitur di. Bolonicamus
nec etiam deo factam vel alicui sancto
xxiij q. iiij Si is qui et i e c. ij
quia qui dicit blasphemiam in deum
sane in spiritum sanctum nec in hoc
seculo nec in futuro remittetur nisi
peniteat xxv di. qualis et lo
ge gravius est eternam quam
temporalem ledere maiestatem Et
quis delinquit in superiorem punitur
i e c. i et vj q. i c. Ex merito multo for
tius et gravius puniendi sunt
qui peccant in deum vel in sanctos
quia maiora delicta maioribus
penis sunt punienda in aut. ut
fieri sil. coll. ix versus si et q.
c. ij Ordinem legis qui maledicunt
deo publice vel alicui sancto ultimo
supplicio puniuntur in aut. ut non
luxurientur contra naturam coll. vi Blasphemia
tam olim laicus excitabatur et
clericus deponebatur xxij q. i Si
quis per capillum hodie puniuntur
pena publica et sollempni Sic
ut vij diebus dominicis ille qui di
xit publice blasphemiam in deum
vel in aliquem sanctum et maxime in
beatam virginem stet prioribus ante

manifeste dum misterium solemp-
celebrant, et ultimo illorum die do-
minico palmam et candelam non ha-
beat ligatus corrigia circa collum
et vii diebus veneris ieiunet in pa-
ne et aqua ut minus circam ingre-
diatur et aliquos pauperes resti-
tuat secundum facultates. Qui autem
noluerit penitentiam facere in obitu et
ecclesiastica careat sepultura et
post per brachium seculare compelli
debent ut vi solidos usuales monete
persolvat, et hec pena non potest in
aliam commutari i e c nlli. Si
vero non sit publicum non est talis
pena imponenda ar. xxvi q vi
c. nlli. sed est arbitraria xxvi
q vii tua. Item si diversa mone-
ta sit usualis una maior et alia
minor de qua tenetur solvere Host.
dicit quod minima debet imponi cum
penalis sit ar. de pe. di. i c. pena

de cle. excommunicato ministrante

Ostensum est supra de
delictis pro quibus clerici
excommunicantur. Sed quia excommunica-
ti exercent sua officia, ideo subiungit
hic de eis. Est autem duplex
excommunicatio, una que dicitur minor
et alia maior. Minor autem privat
a perceptione sacramentorum de excep.
c. nobis, et i de sen. ex. c. pe.
et i e si celebrat, et hec dicitur
quia contrahitur a participatione
cum excommunicatis maiori excommunicatione
i de sen. ex. c. in nostra, quia ab homine
per sententiam ut in quibus ... non pri-
vat excommunicatus ut c. i c. ii. Alia
que separat a communione fidelium non
salvo ut xxiv di. placuit
et xxxii di. quondam. Ligatus
vero excommunicatione minori si celebrat vel
conficiat etiam sacra non incurrit
irregularitatem, tamen graviter peccat
i e si celebrat ut eligere pro-
hibetur ut ea que sunt ...

eligere in si fuerint sint clerici eius
electio est vitanda, ideo est quia
adeo eligitur a quorum preceptione
a sanctis patribus est prohibitus i e
si celebrat. Sed numquid sint priva-
tione eligendi illa vice qui scien-
ter talem eligunt. dicit quod sic. c.
de ele. cum in cunctis et c. postea
inst. Sed quid si ignorat unus dicit
quod electio est vitanda et
sub audire maior Host. dicit secundum
si electus ignorat etiam si electus
ligatus sit minori ar. de c. post. di.
in. et c. de ap. dilectis quia
absens est ut licet preveniat ad
ipsum ut per aliquem audiunt sima
latam ut eligentes ar. in c. v
c. i. ibi cum licet accepisse con-
stiterit. et hoc est verum quod non
fuerit in culpa, quia ignorancia
diligenter ar. i e duplice. Item
si alter scit et alter ignorat
verum quod in parte ignorantis sit vel
valeat electio ar. sed de quib. c.
proposuit. hoc est verum secundum Host. quod
excepta eligentium ignorancia sint
ar. vn. q. i. si quis episcopus et sit
probabilis ignorancia et non erro-
nea i e duplice. Sed pone quod
duo sacerdotes sint ligati minori,
numquid possint se adinvicem absol-
vere dicit quod sic i de sen. ex.
si duobus quia excommunicatus minori
potest ea que sunt medicamenta con-
ferre sed de ele. transmissa et abso-
lucio est de medicinis. et sic potest
ipse ligatus excommunicatione minori potest cum
eo minori multorum ab eadem
absolvere et multorum a minori
et sic potestas absolvendi non suspen-
datur i de sen. ex. duobus. peccat
tamen eius sepultura conferenda
sed ab eo collata virtutis non caret
effectum i e si celebrat. vero privat
excommunicatus maiori excommunicatione
... vel suspensus quia

adde

dupl.

pari passu currit j. de sen. ex. Cum
medicinalis li. vj. et dic suspensus
offo diuina officia celebrans i ordine
suo degradandus est j. e. latores
Card si matutinum vel vesperas in offo
suo dicat xj. q. iij. Si quis eps
in crimine Non obstat j. e. clericis quia
licet redierint deponi possunt dergacione
quamuis suscipi possunt dispensatiue
Sed in degradatione presbiteri sex epi re
quirunt In degradatione diaconi
tres ut xv. q. vij. felix et c. sin
autem Et idem in degradatione sub
diaconi quia eodem priuilegio gaudet
de pe. sm. no ordinis numerantur et
adde quod notatur de heret. quod primum Si
vero non habentur epi. potest tamen proprius
eps cum omnibus beneficiis clericatus spoli
ari dici potest intelligi j. e. fraterni
tate et c. postulasti que vult quod
non priuatim non publice potest excommunica
tus vel suspensus vel interdictus cele
brare nec alia sacra dare vt prohi
bet probatum j. e. Illud Sed alia officia
preter missam potest occulte dicere non
officiando sed quasi priuata persona
j. de pe. et re. quod in te et xj. q.
iij. Si quis eps et c. sed legen
do solus et non cantando ita pla
ne ut aliunde audiatur nec debet in
trare ecclesiam quia hec non possit
facere sine peccato sm host. Si queras
quare tenetur dicere horas credo quod
hoc est oneris et non honoris et
ideo propter peccatum suum non absoluitur
// Sed nunquid eps potest dispen
sare cum excommunicato interdicto vel suspe
so irregulare sine legato de late
re misso arc. quod legatus possit
quia vicem gerit delegantis et
absoluit excommunicatos quorum absolu
cio ap. reseruatur C. de offo del.
quod translatum j. de sen. ex.
quamuis et c. ad eminenciam Dic
sm B. quod nec eps nec etiam sy
nodus in hoc dispensare potest
xj. q. iij. Si quis eps et c. sed
et j. de eo qui furtiue ordinem re. c. i.

adde (margin)

dap (margin)

et ij. q. v. quia de ea nec etiam legatus
licet possit absoluere excommunicatos et sic solum
papa hic dispensat et hoc hodie ex
pressum est j. de sen. ex. Cum medicina
lis li. vj. et C. de re. iud. Cum eterne
e li. // Sed pone quero vtrum idem sit in
deposito vt solus papa ipsum restituat
Ho. dicit papa hoc potest quod probatur viij
q. i. Si quis presbiter cum cum distinctione
vt si eps ipsum deposuit tunc tantum alius
eps a sacerdocio potest eum recipere in
inferioribus ordinibus et sic de aliis
ordinibus arc. xv. q. viij. qui amisit
et c. Si quis presbiter Si vero depositus
est ab omni ordine tunc solus papa
ipsum restituit Sed arc. contra xj. q. iij. Epi
vbi dicitur quod si in ipsa synodo innocens inue
niatur non potest esse quod ante fuerat
nisi gradus promissos recipiat de ma
nu episcoporum Sed illud intelligitur cum
iniuste depositus fuit puta propter fal
sos testes vel propter falsa instrumenta vnde
dicitur ibi Si innocens inueniatur
// Sed vbi iuste pro crimine deponitur
solus papa tales restituit // Sed pone
degradatum celebrare nunquid confi
ciat degradatus vel depositus Ho. dicit
quod non quia ecclesia potuit ei auferre
potestatem conficiendi quam contulit ordi
nando cuiusmodi caracter qui anime
insignitur non possit auferri xx. q.
iij. eos et i. q. i. quod quidam et de
q. di. iiij. ordine laur. ala. t. et B.
dicunt contrarium et melius quod bene
conficit depositus sicut hereticus arc.
i. q. i. nz et c. quod quidam nec papa
potuit auferre illam virtutem quia
non potest auferre caracterem ut dicunt
nunc prima in excommunicato non tamen
habet in defecto et vere excommunicatus
confert ordines C. de eps qui re
cepit c. i. et ij. B. // Quid si eps
dicit suspendo a beneficio talem
nunquid potest celebrare dic quod sic quia
propter hoc non est suspensus ab offo
// Sed quid si eps ita dicat sus
pendo te ab offo vel beneficio nisi

debeo abstinere ab utroque dicit b. quod sic
saltem propter dubium arg. ie. c. illud ar.
de con. di. ii. In talibus puniuntur
etiam excommunicati ministrantes quia beneficia
que acquisiverint eo tempore tenentur
dimittere nisi cum eis fuerit misericorditer
dispensatum ut ie. postulasti circa
Ratio est quia beneficium propter of-
ficium confertur ut lxxxi di. si quis
annis et c. si quis sacerdotum. ymo
ut sentiunt beneficium fructus ante
perceptos propter dictum crimen sunt
excommunicati quia non dicitur proprie beneficium
cum non facit officium ff. de ap. pas
toralis c. si et xxxii di. preter hoc
Sed numquid absolutus fructus medii
temporis recuperabit Ho. dicit quod non sicut
ut iure postliminii regressus restituitur
stipendia eius temporis quo apud hos-
tes fuit ff. de re mil. stipendia li-
bri vi. Item si in sina [illegible]
longo tempore fuerit puta triennio vel
biennio vel [illegible] annis privatur omnibus
beneficiis propterea spoliari ie. postula-
sti c. nec et re. i et ff. de cle. qui
dimiss. quia ubi unum propter alterum ibi
utrobique tantum unum quia beneficium datur
propter officium ut lxxxi di. ceterum. Si non sunt
illa canonica consecuti privare debet
ff. de eta. et quali. Cum bone me-
morie excommunicati erunt indigni erunt et
inhabiles ad aliqua beneficia percipi-
enda quia tales nec eligere nec eligi
possunt ut de ele. Cum inter. et nec minis-
trare ff. de rescript. ipso iure li. vi.
Conferentes scienter etiam puniuntur
illa vice potestate conferendi ie. postula-
sti c. i. ymo et a perceptione propriorum bene-
ficiorum suspenduntur qui scienter indigno
beneficium confert ff. de ele. nichil
est. Item sufficit probare clericum
fuisse semel excommunicatum ie. proposuit
et tunc semper presumitur quod sit excommunicatus
nisi probaverit se absolutum ut ibi et
ita quamvis absolvatur semper ad caute-
lam obtineat literas absolutionis quia

de exc. c. si
hej

tamen aliquis dicit aliquem excommunicatum et ille
dicit se esse absolutum vel non excom-
municatum utrimque testes in tali dubio
sunt admittendi arg. ie. de sen. ex.
per tuas et ff. de testi. cum in-
Ignorans aut excommunicationem suam cele-
brans excusatur si ignorancia
fuit probabilis ie. apostolice non aut
crassa vel supina vel erronea
quia in dubiis tutius est abstinere
quam temere celebrare ie. illud
et ff. de homic. c. pet. Unde dicit
ap. q. misericordia mea quia ig-
noramus scimus viii di. Consuetudo
ut induxit aliqua dispensatione qui
nesciebat se suspensum vel excommunicatum
ideo non peccavit quia absens et
ignorans potest excommunicari et suspendi
ut xi q. i de manifesta et ff. de
ap. Cum sit ro. ec. et quidam
ignorat se excommunicatum non peccat
celebrando ut ie. apostolice. Item
erit si literas obtineat pro beneficiis
vel ad negocia sed b. possit etiam
interim eligi ab hiis qui hoc
ignorarent et in tali casu suspen-
ditur effectus excommunicationis vel suspensionis
ut quamvis sit excommunicatus tamen non obstet
arg. quod de con. di. iiii. c. i. et ff. de
ap. dilectis ubi suspenditur interdictum sit
et sine absolucione suspendere xi q. iii
quod; ideo quicquid facit antequam
sciat se excommunicatum valet sed postquam
scivit se excommunicatum non audiatur
nisi post absolucionem et idem in
electionem si non esset confirmata differtur
post tempus absolucionis. Sed quid
si talis moriatur antequam sciat
Ego liber erit quo ad deum et excom-
municator sed cum absolve post mortem
Item numquid ille qui scit il-
lum excommunicatum si participat illi
erit excommunicatus b. dicit quod sic
Sed pone quod absens excommunicatur
per epistolam qui dicitur excommunicatus

vtrum quod scribitur vel cui ille re
cipit epistolam distinguere aut ex
tator voluit quod statim esset extra
et tunc statim erit extra sed non
obest ei donec sciat vt dicit glosa in sum
ma in q. v. c. i. vbi dicit excommu
licatos accepisse constituit Sed distin
guit lex in suo manumisso per licas
ff de acq poss qui absenti et
ideo non impellatur sententia contendam
quia nulla sententia ligat effectum
nisi postquam scitur xi q iii vidua
ut dicitur in consto lxxxvi di pastora
lis et C de [illegible] ut quarum lege
// Sed postquam scit excommunicatum semper
tremenda vel timenda vel tenenda
est etiam si iniusta sit xi q iii c i
nisi in septem casibus in quibus
non timenda est nec tremenda
// Primo si a non suo iudice feratur
vt quod [illegible] sensu innuit l c extra
et C de iudi. at si cle xi q iii
Sententia // Secundo si a suo iudice sed
excommunicato xxiiii q i audiuimus //
Tercio si a delegato extra terminos con
tra intencionem delegantis C de
pben c si // Sed aliud est in or
dinario Ratio est quia mediocrem
habet latiorem et firmiorem immo
licet est ratio quia eadem ratio de
mone delegatum que mouet de
legantem C de rescriptis simplicis
nisi // Quarto si sententia continet
in se intollerabilem errorem pa
tentem quod si aliquid ibi contineatur
sub vi precepti vel mandati quod
in suo genere est peccatum mortale ut
puta quia pauperi elemosina [illegible]
[illegible] vel [illegible] quia non opera
batur illud quod suo actu illici
tum est quia non fuerit vel non
formatur // Quinto si post appellationem
legitimam ista probant l de sen
ex. per tuas et C de [illegible]
[illegible] pro [illegible] ad cautelam
petere absolutionem l de sen ex
[illegible] nisi l vi // Sexto si
ab inimico vel a iudice suspe

cto feratur talis enim non potest excommunicare
xi q iii Alienaciones et c porrecte et
C de con[illegible] pben cum dilectus et C de
ele nostra // Septimo si feratur a viola
te vitandum homines vel vi possit probari
l de excess pla c si quod l alios quibus
cumque iniusta sit sententia locum habet pena
c i q iii c i et ii et c Si quis forte
et c Si quis pbr et c nec hoc adde
hic quod dicitur non l de sen ex quod omnis
pastoris

Vltimum est de clerico excommunicato vel
suspenso ministrante Sed quia
ille qui non est ordinatus mi-
Sciendum sacerdos peccat et efficitur irregularis
sicut excommunicatus ideo hic ponitur de eo
vnde nullus debet ministrare etiam facere
nisi prius fuit ordinatus immo debet depo-
ni ut dicit decretum ordinatur l c t i et plura
ista post eum eo dispensare l e c i
q iii similiter et xxv q ii Sed decre
licet locum habet qui dicit aliquid tanquam
in officio constitutus quod aliquis non recte
accepit, sicut si dicit epistolam tanquam
subdiaconus [illegible] si aliquis [illegible]
non est qui sit subdiaconus nec tenet
manipulum in manu Sed nullus C
de vi etc [illegible] vt quidam [illegible]
et preterea si dicat euangelium in pulpi-
to // Nam et monachus [illegible] dicit
in matutinis vt xxviii q i Quatenus
nimium // Excipitur autem [illegible]
a tanto non a toto l c [illegible] c [illegible] //
Ipsa autem a nullo nec publice nec priua-
tim celebranda est nisi a presbitero
rite ordinato alias non constat C de
sententia tunc c i et vna [illegible] mutata
tum licet baptizare similiter xxx q i Adlu-
nia et [illegible] di diaconus dum
modo fiat in forma ecclesie C de su-
ti c i quod Sacrum Sed si non fuerat
[illegible] vel diaconus sollempniter ac si
esset ordinatus et ei licet ex officio
quia tunc esset irregularis l e c i de
diacono [illegible] ut C de temporibus ord
[illegible] item diaconus // [illegible] non
potest dispensare vt pro [illegible] promouendi
potest [illegible] vt pro in ordine cum susceptio

vemat. Ita tamen quod primitus aliquo tempore
suspenderetur et extunc sustinentem potest retinere
ut e. t. ii. si. glo. Item si aliquis fa-
miliaris tanquam ioca et etiam ludens non ex me
est in iniuria ff. ad l. aquil. l. nam lu-
dus et c. de hom. committebat homicidium dic.
quod hanc penam non patitur nisi fuerit
ex sollempnitate. licet alias deberet
penitere xv. q. i. illud nisi. quia
voluntas et maleficium distinguunt
maleficia. ut de sen. ex. cum volun-
tate.

Supra tractatum de clerico qui
usurpat sibi officium non commis-
sum. hic subiungitur de illis qui
per saltum promoventur. pone quod quis
nullum minorem ordinem recepit et
promovetur ad sacerdotium vel ad diaconatum
sacrum. nunquid recepit ordinem. glo.
dicit quod non. unde si laicus ordinem
sacrum ordinem nichil recepit arc.
vel. di. dicunt vero de. dicunt vici et
inferioris quando unus sacramentum non
contra sacerdotium et etiam vero sancti
et episcopum. Sed si aliquid de mino-
ribus habeat recepit sacrum. vnde et
B. dicunt et bene quod quis recepit hunc
sacrum ordinem etiam si nullum habeat
de minoribus propter episcopalem quem non
recipe potest nisi saltem sit sacerdos
dic. nulle capitulum pridem vel di. di-
cunt et arc. ut de excess. prela. sicut
licuit ibi cum uti pontificale of-
ficium sine altaris ministerio non valeat
adimpleri et c. Et hoc intellige secundum
glo. quod recepit ordinem et caracterem
si non executionem. dummodo sit reversus
quia baptismus est ianua omnium sa-
cramentorum. et de presbitero non bap. veni-
mens. Sed si aliquis ordinatur
in episcopum pretermisso diaconatu
vel subdiaconatu episcopus est dum
tamen fuit sacerdos. sed illum ordinem
quem non habuit alteri non potest con-
ferre arc. i. q. i. ordi. et c. ve-
tum. Sed quis potest dispen-
sare. glo. dic. quod si fuerit pro-

moveatur per saltum non tamen misterium
quod in ministerio prima et tante sup-
plebitur quod incaute est obmissum
et sic per episcopum dispensabile arc.
l. ii. di. sollicitudo et c. de sacra-
no ite c. i. idem esset si ministrat
sed credebat se promotum fore et alias
si vitium commissum asserebat et ideo
quod nescitur factum non videbatur ite-
rari ut l. e. t. vinco et de conse-
di. i. sicut solemnitates. Si vero
sciens per saltum promotus in ordine
non gradatim recepto ministravit
incidit in penam predictam tituli
extra non potest tamen eo nisi per se ap.
dispensari ut c. t. p. t. ii.

Tractatum est supra de
furtive in genere. hic subditur
in specie de eo qui furtive
ordines recepit. Ubi videndum
est qualiter quis dicitur furtive or-
dinari. secundo qua pena puniatur
tertio quis possit dispensare.
Qualiter dicitur quis furtive ordi-
nari. glo. dicit tamen quis contra
constitutionem episcopi sine examinatione
promovetur. ut xxiii. di. epi-
scopa siam et xxiiii. di. quando
in quo tamen non prosit licet arc.
diaconum et de of. ar. dignum.
Item qui ordinat quatuor mino-
ribus non contentus una et eadem
die subdiaconatus ordinem
suscepit. ut e. cum hoc. vel tamen
duos sacros recepit ut e. promovit
et c. i. quia eodem die duo sacri
ordines non dantur consti. secundum de tempo.
ord. licas. et c. dilectus. si quatuor
minores bene possunt conferri ut e. c. ii.
Item qui aliquo gradu obmisso
saltum facit ut c. t. p. c. vinco.
In quibus casibus ut superiori suo
scilicet episcopo vel archiepiscopo obediens
excusatur ut secundum de tempore ord.
dilectus. tamen superior tanquam ma-
ior plus delinquit et ideo magis

est puniendus ut de transla. prel. c. inter corporal. et c. ult. // Item si recepit ordines ab alio episcopo sine licentia proprii episcopi ut de tempore ord. c. Eos qui et c. Cum nullus li. vi. preterquam episcopo in remotis agente ipsius vicarius generalis vel sede vacante capitulum vel ille ad quem pertinet tunc temporis administracio in spiritualibus dare licentiam ordinandi ut ut de tempore ord. c. Cum nullus et c. Episcopo li. vi. // Sed quia pena premittitur ideo sciendum de rigore iuris eo incurrit suspensionem ordinum susceptorum ut j. e. Innotuit et ut de tempore ord. c. Eos li. vi. multo magis poterunt ascendere ad maiores hoc est unum qui minores et unum sacrum vel duos sacros simul recepit sed opponitur primo unde recepit quod non debet privari execucione ipsius Ideo ymo male quia fecit animo quod alium recipiat et ita animi destinacione peccat in recepcione primi ff de verb. sig. furtis et ideo sic peccat re ipsa et sic quia in utroque peccat in utroque punitur ut de tempore ord. litteras // Quis possit dispensare Distinguere aut fuit prohibitio facta ne quis furtive ordines suscipiat sub excommunicatione per ista verba vel equipollentia excommunico quicumque recepit etc. et tunc excommunicatus promoveatur non potest aliquis secum dispensare nisi papa j. e. c. i. et de hoc ho. ut de cle. ex. mi. c. Cum quidem(?) Aut non fuit facta excommunicatio et tunc potest episcopus cum eo pro suo arbitrio dispensare iniuncta pena competenti // Sed et si excommunicatus promoveatur permittit papa quod dispensatur cum eo ad religionem ingressum Et sic solus papa dispensat j. e. c. i. et ut de tempore ord. Eos li. vi. aliis in minoribus tamen dispensat episcopus ut innuit j. e. c. i. a contrario sensu et xxv di. qualis. Sed et si religionem

intraverit potest cum eo abbas suus dispensare si videt expedire j. e. Cum et j. de sen. ex. Cum illorum et hoc est qui recepit quatuor minores et unum sacrum simul. Si vero duos sacros episcopus non dispensabit cum eo tamen si transeat ad religionem de licentia sedis ap. potest episcopus dispensare j. e. Innotuit ho. hoc autem verum est si excommunicatio fuit lata alias episcopus potest dispensare j. e. c. in pri.

Extensum est de excessibus subditorum in prelatos sed tum eorum dispensatione prohibitione ordines recipiendo hic subiecit de excessibus prelatorum in subditos. Sunt vero quedam que soli romane sedi apostolice reservantur quod ab aliis inferioribus non possunt xxiii di. sunt. // Nam solus papa episcopos depositos restituit ii q. vi. Ideo et deponit eosdem iii q. vi. dudum(?) et ut de transla. prel. c. inter corp. dividit unum episcopatum in duos xvi q. i. Frater noster et c. Sicut // Item duos episcopatus unit in unum j. e. Sicut unire et xvi q. i. et temporis qualitas // Item eximit episcopos et abbates xvi q. i. Frater noster // Item probat scripta aliorum et concilia ut de fi. tri. c. ii in fine et xvi di. Sancta Romana et xviii di. Regula et ii q. vi. Ideo // Item articulos fidei solvit xxiiii q. i. quotiens et c. quam vetus // Item cum dubitatur de aliquo articulo ad ipsum recurritur ut de bapt. c. Cum Christus // Item synodum facit generalem xvii di. c. i. ii et iii // Item transfert sedem episcopalem de loco ad locum vii q. i. mutationes et ut de transla. prel. c. // Item nullus appellat ab ipso ix. q. iii. cuncta per mundum // Restituit

Papa solus deponit et ipse dimittit
Et unit eximit atque probat Arti
culos solvit synodum quoque generalem
Transfert et mutat appellat nullus
ab ipso dicit ut C. de quibus test. lege Si.
Item omnia. Episcopus vero potest eccle
as sibi unitas subditas unire vel
dividere si necesse fuit ut extra de excess. prelat. Non
tamen subditos suos gravare ut extra
et c. Sane et c. Cum ad quorundam
nec potest concedere preiudicium in preiudicium
alterius ar. xvi. q. iii. Conquestus et
c. per principalem. Nec etiam procura
tiones exigere ultra modum debitum ut extra
cum ad quorundam et precipue abbates
eis auctoritate propria denegare ar. ut extra
Sane et xvi. q. iii. quia consuevimus
et auctoritate Julius lat. C. de censibus. Cum
Apostolus. tamen si extorquet eos
tenetur extortis licet ipse male fuerit
et ipsi possent agere contra episcopum ad
interesse quia iniuste illos extorsit
ut de sen. ex. dato. Hodie tenetur
duplum restituere infra mensem
alii episcopi et superiores sunt perpetui
ingressu ecclesie. Inferiores vero pla
ti ab officio et beneficiis sunt suspensi
quousque totum restituunt C. de
censibus exigit li. vi. Isti non debent
talias facere nec indebitas exactiones
ut extra Debent enim servare manus
suas innoxias deo et legi et pla
cere nullumque pertingere lucrum in
aut demanda per c. i. et c. de mete
dicitur l. una li. x. insti. ex magna
et generali causa xvi. q. i. c. Novella
cum et C. de censibus. Cum Apostolus.
Item abbates vel alii inferiores pre
lati non debent mediorum superiorum
usurpare utpote de causis matrimo
nialibus cognoscendo penas pub
licas iniungendo et indulgentias
largas concedendo ut extra de ind. quia
causa matrimonialis pertinet ad episcopum
de iure ar. xxxv. q. vi. Inter cetera.
Alii prelati qui cognoscunt de ca
usis matrimonialibus sive sint abbates
sive alii faciunt hoc ex consuetu
dine prescripta sive speciali concessione
ut extra de accedentibus inst. et
ar. C. de prescrip. auditis inst.
Item penas publicas iniungere
pertinet ad episcopum l. di. In capite
Item violans interdictum domini
non potest alium excitare ut extra c. nullus
quia talis est suspensus ipso
iure in tantum quod non potest excitare
alium ut beneficia conferre et
qui ei obedierit omnibus bene
ficiis ecclesiasticis est privandus
ut extra c. nullus. Et secundum vetus si vo
let canonis preceptum C. de cle
ri. in. Si celebrat et c. Raro
quia magis agitur in lege quam
tamen inspexit legis ff. de arbitris. cel.
sus. Item nulli clerici debent habere
sigillum commune insti. faciat unum
collegium ut extra de elect. ut pro con
stituere unum procuratorem sive ac
torem vel sindicum pro aliqua ca
usa atque etiam illorum clericorum
ff. quod cuiusque universi. l. i. c. Colle
gio soli faciunt unum corpus qui
sunt in uno collo vel societate
ut ibi. Ideo non quod corpus in hoc
modo dicatur omnes enim fideles
possunt appellari unum corpus sive
una ecclesia per fidem et caritatem
sive personam gratie C. de sum.
tri. c. ii. Omnis caput est Christus
ii q. iii. Angelus dicendo Ita quod
alter alterius onera portat et
di pondere. Item collegium sive
universitas dicitur unum corpus cu
ius prelatus dicitur caput C. de
episcopis et cle. si a prelato nomine et ta
le corpus potest habere sigillum
C. de ap. Dignum et xxiii di.
In nomine insti. et actorem et
certham quorum ut ff. quod cuiusque
universi. l. v. Item unum est corpus
quod uno clauditur spiritu ut ff. de
legatis al. Aliud dicitur corpus
quod habet partes integrales seu

tagentes vt domus. Aliud quod
hz ptes distantes ut grex sicut plus
tollimz vt ff de vsucap. rem mix-
tam. Sz cum petisti in indito toreg
quod hz ptes integrales vt domu
et sucumbuisti si p(ost)ea petas ali-
quid de domo puta cementu vel
lignum no obstat exceptio rei iudi-
tate ff de excep rei iud. Si quis
cum totu §. Item si quis fund
Si vo petas totum quod hz ptes
distantes puta gregem et succubu-
isti si p(ost)ea petas aliquid capud de
grege quod erat ibi obstat exceptio
Si vo no erat ibi no obstat ff de
excep rei iud. Sic argentu § 1
Item capitulu cum capitulo suo fac
vnum corpus cuius ipse est caput sicut
cum clero ciuitatis vel diocesis no dic
face vnum corpus. Et de testis Reg
sti § Verum et l de v. sig. Ad
ceteri. Item praedicatores et minores
sunt priuilegiati q(uod) plati seculares no
debent eorum confessiones audire
nec p(er)mittas inuitos nec eucharistiam
exhibere nolebant eciam plati q(uod) corp(us)
xpi in oratoriis reseruaret nec q(uod)
fieret eligerent sepulturam alibi q(uam)
in ecclesiis eorum nec q(uod) haberent ca-
panas vel cimiterium Sundum et solu
fierent pmittebat certis temporibus celebrare
Ita tamen q(uod) reciperent oblationes que ad
ipsos prueniret volebant eciam ceteri
num fratrem sacerdotum clericorum et lai-
corum minorum rectorum lampadarum
et ornamentorum pro sua voluntate
taxare et totum residuum sibi vendi-
care. Item volebant eos compel-
lere ad synodum ire et suis con-
stitucionibus subiacere et capitula et sen-
tenciam in locis fratrum p(ro)p(ri)is cor-
rigendis facere et fidelitatem exigere
a custodibus et ministris et exigebant
fieri et visitores eorum et exige-
bant decimas de ortis et animalibus
fratrum que no possunt hodie
facere hz probantur l e nimis iniq(ue)
et c nimis praua tamen no pnt qui
vtriusque sint priuilegiati in aliqua ciuitate
castro villa vel loco quocumque ad
habitandum domos vel loca querere

de nouo recipe seu acceptas recepta
mutare vel ea venditionis pmutationis
donationis aut cuiusuis alienationis
titulo quocumque in alios transferre absque
aplice sedis licencia speciali plena et ex-
pressam facientem de prohibitione ista
mentionem. Excipiuntur illi qui vitam du-
cunt heremiticam vel solitariam l e Cum
ex eo q(uod) praedicatores li vi. Item pnt
celebrare in altari viatico vbique sine
preiudicio ecclesie prochialis l de pnt in
his que *de no vi op nunci*

In superiori titulo dictum est de
excessibus platorum in genere. Et
q(uia) ma(teria) grauant excedunt edifican-
do ecclesias post denunciationem noui operis
Ideo subiciatur hic de hoc in spe. Vi-
dendum est ergo quid sit noui operis nun-
tiatio. Ex quibus causis habeat fieri
et qualiter et a quo possit fieri et cui
et qualiter tollatur et vltimo de scanda-
lo. Denunciacio noui operis est facta
prohibitio illi qui in lesionem iuris mei
aliquod nouum facit edificium. Fit aut
hec denunciatio propter duas causas aut
dampni depellendi gracia iuris mei
conseruandi gracia vt ff e l de videmus
§ 1 et sine fiat iuste l q(uod) habeat ius
sine iniuria quicquid post denunciationem
factum est debebit demoliri l e c 1.
Denunciatio vero noui operis adeo tamen
pertinet que solo iuncta sunt vel in
solo et in alia ff e l 1 § hoc aut
edictum. Opus aut nouum facit qui
aut edificando aut detrahendo pristinam
faciem operis immutat ut ff e l 1 §
nouum opus. Verum si quis reficit
antiquum ff e Si quis edificium et
c de nouis consulunt. Fit aut duobus
modis per iactum lapilli in presencia te-
stium vel verbis. Sz qui simpliciter ver-
bo nunciat hoc ipso constituit illum
qui edificat possessorem. Verum per
iactum lapilli ut ff e l 1 § in opus
et l de pupillo § meminisse et ideo
melius est hoc facere per lapillum.
Sed ille qui denunciat nouum opus
primo iurare debet q(uod) no calumpnie
causa denunciat ff e de pupillo
§ cum opus. Et hoc nunciandi auctore

[P]retore exigitur antequam incipiat ut
ibi dicitur // Item ista denunciacio facien-
da est in re presenti et in ipso opere et non
tantum domino sed illis qui ibi sunt ff e de
pupillo cum nunciare, et hoc ideo est quia
denunciacio ista est in rem et non in
personam ff e opus novum cuiuscumque fiat terit
ff e cuilibet alibi facta quam in re non
tenet ff e de pupillo quod si quis for-
te quod potest intelligi quod non teneat quis
ad hoc ut teneatur demoliri opus fienti
non minus habeat edificandi quod fieret
si facta esset in re ut j e t et t penultima
/ Et non quod tot debent esse denunciaciones
et tot remissiones quot sunt loca
in quibus edificatur ff e de pupil-
lo quod si in pluribus, et ideo hec denun-
ciacio est locorum sive fiat ipsi domino sive
sive procuratori suo vel procuratori vel ipsi
fabro qui edificat ff de pupillo quod
nunciare // Competit autem denunciacio
non tantum domino sed eciam emphiteote et
creditori ut ff e in provinciali quod
si ego et l creditorum et si edi-
ficetur in publico quilibet civis ad-
mittitur ad denunciandum ut in l predicta
dicta In provinciali et l ult
Item competit in usufructuario sed
non contra dominum ut ff de remissione
l i quod ij // Item filius minor non
potest sed ei potest denunciari ff e de pupil-
lo quod i nisi nomine alterius nunciet ff
quod vi aut clam l in 3o tamen qui
nunciat nomine operis infra tres men-
ses debet causam prosequi // Si vero
aliqua de causa impeditur prosequi
causam et 3o tamen nunciacio facta est
velit edificare cavebit de demoli-
endo opere si inviti sunt non in re e
dificasse et permittetur edificare ut e
de edificio prima l ult ut potest edificare
infra tres menses quantumcumque offerat
caucionem j e t ult et maxime si in-
commenti ille qui nunciat velit pro-
bare ius suum j e sequentibus Tol-
litur per remissionem scilicet ex persona ff
e l non solum quod denunciandi vel tan-
tum per mortem nunciatoris ut e l quod
morte // Scandalum est dictum vel
factum minus rectum prebens occasionem ruine

dimittendum. Scandalum grece id
est quod offensio latine, vel offendiculum
vel ruina, vel impactio pedis Unde
non quatuor regulas j e Cum ex i-
iuncto v in saltem // Prima regula
est ut ea que dimitti non possunt
sine peccato mortali non sunt pro vitando
scandalo dimittenda ubi glossa
// Si aliqua domus minatur ruinam
et sunt in ea quatuor homines qui
non possunt exire, vel volunt se occi-
dere si possum inde extrahere
et a morte liberare, inquid de-
beo extrahere si scandalum sit propter
hoc, dicitur quod sic arc. xxiij q iiij dis-
plicet et q v Omnis homo, quia
si homines potens salvare a mor-
te non liberas peccato mortale ut ff
de homicidio Sicut quod Illi vero pro
vitando scandalo non est dimitten-
dum ex quo sine peccato mortali dimit-
ti non potest, quia utilius scandalum
nasci permittitur quam veritas relin-
quatur j de reg iur qui scanda-
lizaverit // Veritas autem est tri-
plex, bone vite ut xxij q ij primum
in principio et xxxij q v 3a ne hec
inquid dimittenda est propter scan-
dalum xi q iij Sunt verba // Item
veritas doctrine xi q iij qui ergo
et ista veritas doctrine sine dis-
plicere quamquam dimittitur propter scanda-
lum quam multitudo est in causa
ut e de tempore ord c Cum et
e de remissione c cum pridem quod pro
peccatis, in distinctione autem nolunt
defendere malum quod fecerunt, et
tunc disciplina dimittitur arc.
xl in di cum essent aures et l di
ut constituerunt et e de cler ex-
communicatores // Aut volunt de-
fendere malum quod fecerunt excusa-
re illud quasi ex auctoritate, tunc
multitudine petente non est propter
scandalum de pe di vi c i in fine
et arc lxxxij di plerosque /
Item veritas iusticie que propter
scandalum non est dimittenda

.i. de reg. iur. qui scandalizaverit
tum aliquando propter multitudinem dimit
titur ut .l. di. ut constitueretur vii. q. i.
// Ab exemplum multorum crimen per transit
in ultimum // Vitas iustitie pertinet
ad medicum / Doctrine sine discipli
ne ad prelatum / Bone vite ad que
libet vii. q. // Est vero vite doctrine
iustitie quod // Primum semper habe duo
propter scandala lingue // Secunda
regula est quod ea non debent committi
pro vitando scandalo que sine peccato
mortali committi non possunt ut si aliquis
velit fornicari cum aliqua et ipsa
aliquomodo non consentiat viro nisi dicit
dicit ergo me interficiam aut tu con
sentias debet ne mulier fornicationi con
sentire si videat quod vir velit se
interficere dic quod non quia si consen
tiret peccaret mortaliter ergo pro vitando
scandalo non debet committere ut xxiii
q. v. Cum homo // Tertia est la
ut que obmitti possunt sine peccato
mortali sunt pro vitando scandalo
obmittenda ut pro edificare etiam
non est peccatum mortale ergo est ob
mittendum pro scandalo vitando .i.
e cum Dominus ex iniuncto // Similiter si
filius et filia duorum compatrum possunt
admonere copulari excepta illa per
sona dumtaxat per quam ad compater
nitatem pervenitur tamen propter scandalum
debet dimittere est de cogn. spir. c.
.i. inst. quia non est peccatum si non con
trahat cum illa est ergo dimittendum
// Similiter si scandalum esset quod aliquis
contraheret cum aliqua in iiii° vel in
v. gradu est dimittendum ut est de
consan. et affi. quod dilecto // Tertia
regula est quod ea sunt committenda
pro vitando scandalo que sine peccato
mortali committi possunt ut si aliquis
abstinet se a carnibus non per ex
secratione escarum sed potius pro de
votione tamen si ex ipsa abstinen
tia scandalum generatur debet potius
propositum permittere scandalum
generari quia comestare vel come
dere sine peccato mortali ergo

pro vitando scandalo est comedendum xxx
di. c. ultimo // Est autem scandalum activum
de quo intelliguntur ista // Est et passivum
de quo non est multum curandum iuxta
illud Evangelii / Sinite illos ceci sunt
et duces cecorum xi q. iii. Inter
verba

Dictum est de excessibus prela
torum / Sed quia prelati et alii
privilegiati per excessum perdere
merentur privilegia / Ideo quia
subiungit de privilegiis et excessibus pri
vilegiatorum / Videndum est ergo quid
sit privilegium unde dicatur quot sint
eius species quis possit privilegium con
cedere quod privilegium alteri preiudicat et
quibus modis amittatur et quomodo pos
sit privilegium remanere // Privilegium
est beneficium contra ius commune indultum
privilegium enim esse non potest nisi ali
quid contra ius commune indulgeat
.i. de v. sig. albe // Dicitur privilegium
lex privatorum et exceptorum a iure
tali ut iii di. privilegia quia que per
privilegium conceduntur non debent ab aliis
trahi in exemplum .i. e
Bone et .i. de reg. iur. que a iure
[illegible] quia privilegia eorum legem non
faciunt xxv q. vi non ex° et est de
excess. prel. Constitutis nisi ut debet
privilegium concedi nisi causa cognita
.i. e Bone et vii q. i pervenit
et non subito sed cum magna de
liberatione ut xxiii di. tonsi
// Species privilegiorum sunt due est
enim privilegium generale ut est privilegium
universitati indultum ut
est illud quod solum privatos cle
ricos sit excommunicatus xvii q. iiii. Si quis
suadente et .i. de sen. ex. non est
dubium // Speciale est quod alicui
conceditur specialiter et illud quoque
conceditur persone et cum finitur in
persona ut xxiii di. In nomine Domini
et vii q. i petisti et ins. de iur.

natuali q plane et votum psonale
i quib contrahitur rei puta ecclie
et tunc durat durante eccia sine di
gnitate tm concedit vt s de insti
Cum venissent et votant ecclia
Tercius pt privilegium concede ex eo
Summus pontifex et sine preiudicio alicui
et cu preiudicio. vt xv q in p principa
lem // Item inferiores ut epi pnt
dare si tm sine preiudicio alicui ar
xvi q i bone et s de excess pla
ad hoc et s de ec. ed. ad audiam
// Duot modis amittit privilegium ex eo
sint hoc. decimum modis / primo vnico
actu contrario s de consti. Cu acces
sisset // Secdo spacio decem ff de indu
me l i tercio spacio xxx annorum
vel plus ut j e. Si de terra et c.
Accedentibus // Certo tpe limitatoris
elapso C de pri ypa ofi quod. et
l. Rescripta / Quarto p simam s de sen
et re ind. Quoniam q si // Sz ff
contraria que pnt assignari et vt me
lius intelligas cognitum ad ista quibus
membra / Distinguere an privilegium
impetratur vel aliud ius competit ad
rem inditum / aut rata sunt Si rata indi
cium aut ad agendum / aut ad excipi
endum. Si ad agendum utpote ad de
cimas quas iniquo exegerat re
petendas / pt agi infra tpus quod
na actionis exsurgit s de voto
magne q Cum igitur v de hoc nt
extenditur ultra / quia no est
verisimile princeps qui intra tractatur
vno vbo subvertere voluisse C de
mof. tes. Si quis et s de cle
rima q demum // Actionum aut
alie ppetue alie temporales Insti de
ppet. et tpa. acti. rita pri. // Si
ad excipiendum aut est limitata po
testas puta impetrauit privilegium ne
teneatur suis creditoribus nisi ad
quinquennium. no excedit limites C
de pubns impa ofi. Quotiens
et l. Rescripta Si no sit limitata

Aut est quod pt imputari excipie
ti quia potuit ppetuare exceptionem
amittit / Si aut excepte psonam et
r pignus [illegible] nichil pt imputari
/ aut agit contra illum tm competit
exceptio / aut no Si agit contra
excipit sit preiudicium quo ad illud
actionum de quo quiritur s de of
del dilectus filius q ple et vlt
// Nam si id tm privilegium competit
excipiat / et agatur de iure
illius rei super qua privilegium est
concessum / et index pronunciat con
tra privilegium videtur ipsum repro
basse s de re. ind. Quoniam q
si / et sit ppetuum preiudicium nisi
sint appellatum vt ibi innuit
// Si vo nullus agit ppetuo co
petit / quia que tpalia sunt ad
agendum ppetua sunt ad excipi
endum ff de dolo mali except
pende q si // Si privilegium con
sistit rata sunt / aut e impetratum
ad faciendum aut ad no faciendum
Si ad faciendum spacio x annorum
tollitur ff de indutiis l i. / Si
ad no faciendum aut pp sibi vel
alii aliquid retinuit / aut nil
/ Si aliquid retinuit veteres
contra privilegium ppa vel alii no p
iudicat omnibus quo ipsum contingit
familiaret valeat renunciare
ar. s q metus ca. c. ple. et s
de acc. Cum ipse et s de inst
no venissent // Si nichil reti
nuit / aut est concessum in fa
vorem ecclesiam / aut psonae
/ Si ecclesiam tunc delicto
psone no debet in dampnum ecclie
redundare j de reg. iur. delic
tum li vi xv q vi. Si epm
et s de excep. Cum vero lic
q intelleximus / Sz hic negligia
obest / et ideo etiam amittit privi
legium si platus tanto tpe converit

quod prescriptio sit completa xxx. annorum
ut e. si de terra. hodie reginucunt
vel anni sine privilegium debet prescriptionem
vel plenius inc. et non prohibeatur
alter per viii mce tot. ut e. antecessoribus
et c. cum persone li. vi. Si autem
sit concessum favore personarum. tunc
contrario actu etiam unico tollitur ff. de
const. cum accessissent insti. et de
preben. professionum non obstante
protestatione ff. de consti. cum oportet
et viii. et adde quod dicitur ff. de
recept. et tollitur. et sequentibus.
Sexto tollitur per secundum facientis
mentionem expressam de priore ff. de
presp. veniens. Septimo per contra
dentis renunciationem ut ff de mi.
Judicium solutum. quod tamen facere non
debet sine causa ne incostantie vel le
vitati ascribatur. quia nec debet re
nunciare contra factum suum ff. de iudi. quin
dimisso. Ex causa tamen debet si renunciare
quoniam scilicet enormem lesionem incipit inferre
re alii ff. de decre. Unigenitum et
c. imp. et ut de v. sig. quod per no
vale. Octavo per renunciationem per
priam et expressam ff. de dec. imp.
quod intersit quo ad inter tan
gens renunciante tamen. Secundus si pa
pam vel alium tangat ff. de
fo. compe. si diligenti dicitur ut e.
quod sine possit renunciare. Nono
per abusum quod potest exponi per
non usum vel per contrarium puta ali
quis privilegiatus est quod non debet de
cimas quolibet anno petuntur et da
tat vel exemptus est. conventus
sepe et sepius coram ordinario re
det ut allegat privilegium vel alle
gat si non ostendit ideo amittit ut e.
cum persone li. vi. Nam recte
unitis hinc dicitur potest privilegium
meritis amittere quia permissa
abusus fuisti potestate xi. q. iii.
privilegium. Decimo ratione delic
ti commissi in loco non exempto
ut e. tuarum. et sic ratione delicti
sortitur forum vi. q. iii. placuit et
ff. de fo. compe. c. ult. et ut e. cum

et plantare insti. et c. patentibus
primo ratione delicti perditur privilegium
ut e. tuarum. quia reatus omnem
honorem excludit et non sonat
vel cla. l. i. et qua in provincia quis
deliquerit illic iuri subiaceat
omni privilegio cessante et ubi de
ti. a. oz. aut quam in provincia
Sed contra videtur quod ordina
rius non possit illos scilicet exemptos
punire xviii. q. i. sic. ut. et ff. de sup
pl. ne pla. sicut et ut e. cum
capella. Si enim tales possent
puniri sicut etiam alii inutile esset
eorum privilegium et hoc verum quia
ipsa bene sciat quod exempti sunt sicut
in alia provincia et quod delinquunt
et tamen dicat quod non puniantur ut
infra in canonum signata. hoc
indistincte dicat quod exempti puniri
non potest per inferiorem ipsis. Si quidem
quomodo verum exemptus delinquens
puniri debeat. refert utrum in privilegio
hoc expresse contineatur quod quotiens
delinquat a nemine citra sedem apostolicam
inducatur vel puniatur vel similia va
rie continentia. et tunc scandalum est
privilegio sicut sonat ut e. porro et ca
pitulo recepimus. ut est alium rece
dendo quod habeat privilegium insti. ostendat
ut e. cum persone li. vi. et c. cum
capella. et ff. de of. dele. cum in ma
Si autem hoc in privilegio non continetur
expresse Joh. distinguit aut pri
vilegiatus delinquit circa rem non
exemptam ut in contractu vel in male
ficiis occidendo hominem. vel adulterando
do tale delictum potest puniri ratione
loci dummodo alii prudicatur et palam
sive notorie delinquat coram potest
qui male facit per censuram et ut e.
patentibus et c. tuarum. v. viii
quia et si persona sit exempta
res tamen in qua delinquat sortitur
forum ff. de fo. comp. c. ult. puta
male gerendo se in officio suo vel
alienando res ecclesie tunc non potest
ab ordinario puniri. et hoc idem est
de exemptis quibus concessum est
a se ap. ut sub uno tecto indice
Si vero delinquat circa rem exemptam

tenentur de se congruentibus reddere
q probant i e volentes li vi // Si
vo sit concessum personis singularibus
eccl'ie vel secularibus cuiuscumque con
ditionis sint exceptis regibus vel
reginis vel ordinibus sub quacumque for
ma verborum quod non possint excommunicari a
quocumque vel interdici solum modo ab ordi
nariorum suorum sunt exempti i e
ne aliqui li vi // Si vero eccl'ia sit ex
empta monachi vel canonici clerici
et conversi et professo oblati sunt ex
empti non aut presbiteri curati vel eccl'ie
parrochiani // Si aut canonici dicunt
exemptatur soli canonici non aut eccl'ia
vel alii clerici sunt exempti // Si vero
eccl'ia exemptur tam clerici quam cano
nici sunt exempti non aut eccl'ia
nisi aliud in privilegio contineatur hec
probant i e p exemptionem li vi //
Per que verba exemptio possit pro
bari dicitur i e Si papa li vi // Quis
possit privilegio renunciare hoc sic
distinguitur aut in quibus vero quis
possit renunciare inter dimo aut
inter quando // Si inter dimo distin
gue aut est ius reale aut spirituale
aut collegiatorum aut personale aut
propter utilitatem publicam // Si reale
distingue aut consistit in ipsa ec
clesia aut in patrimonio ipsius eccl'ie
et tali iuri non potest renunciari C
de sacros et l iubemus ii et C de
iudeis dicit aut consistit in unita
te eccl'ie et tunc similiter non potest renuncia
ri C de emm et adiutus et c clericis
vos hastes li vi xvii q ii eccl'ia
// Si est spirituale distingue aut est
introductum in honorem dei et suorum
sanctorum et tali iuri non potest re
nunciare C de fer c ult aut est
introductum in odium pecc'i et tunc
similiter non potest renunciari C de
sen et rem latores et c Consimi
liter // Si vero est ius collegiatorum
distingue aut competit universali
eccl'ie aut uni eccl'ie tm Si compe
tat universali eccl'ie non potest renunciari
xvii q vii Si quis suadente dia
et i de sen ex contingit et C de
fo comp Si diligenti // Si aut com
petat uni eccl'ie tm potest renunciari

C de const Cum accessissent et
i e Si detra et c accedentibus
et c Cum persone li vi // Si est
personale distingue aut competit
ratione dignitatis aut ratione personalis
Si ratione dignitatis non potest renun
ciari quo ad successorem sed quo ad
se sic C de inst Cum venissent
Si ratione personarum potest renuncia
ri C de fo comp dilecta et C de
rep nonnulli // Sed ratione unius perso
ne illo mortuo extinguitur pri
vilegium ii q vi petisti // Si
propter utilitatem publicam non potest
renunciari C de ele Cum in cunctis
et c in vigil // Si in quarto vero
tenus inter quando possit renuncia
ri distinguere aut est audire et
utilitate publicum tunc non potest
renunciari i de sen ex ut fame
ff de pat Sed unus consilio Aut
audire publicum et utilitate privata
distinguere aut est audire privato
propter utilitatem publicam et tunc
non potest renunciari expresse C de
int tal l ii quod Sed quia venimus
et C de inca tal Si calumpnia
li vi // Aut est publicum propter uti
litatem privatam distinguere aut
est favorabile tm potest renunciari si
tacite privilegio de privilegio ff ad
vell l ultimo quod ult aut favo
rabile et odiosum et tunc non potest
renunciari ff ad macedonum Sed et si
pe et i de sen ex Contingit
// Nota quod si aliqui religiosi ha
beant privilegium quod possint cele
brare tempore interdicti vel audire di
vina familiares commensales non ad
mittuntur nisi super hoc fuerit privile
giati // Secus est in familiaribus
singularis persone privilegiate qui
bene admittuntur licet non sint pri
vilegiati nisi prestiterint auxilium
consilium vel favorem ut interdictum
fuerit servatum i e licet li vi // Iste
seculares vel religiosi quantumcumque
exempti non debent celebrare in
locis interdictis a iudicibus dele
gatis vel ordinariis // Aut ante
vel statim ante contradicitur vel ex causa

publice sine interdictos ad divina offa
vel ecclesiastica sacramenta seu ad ecclesia
sticam sepulturam non admittant
Qui autem contrarium fecerint ab ingres
su ecclesie sint suspensi donec satis
fecerint ad arbitrium eius cuius sen
tentiam contempserunt in c. episcopo
li. vi. adde quod dicitur in de sen
ex. c. sequitur de suspensis //
Item hospitalarii habent privilegium
quod possunt ecclesie aperire in suo comitatu
adventu et excitatis et interdictis
exclusis divina celebrare Sed hoc
debet fieri intelligi quod non nisi una ecclesia
in una villa semel in anno aperiatur
in c. ut privilegia Sed hoc hodie non
tenet in de sen. ex. alma li. vi
nisi dicit ut ibi quod vide verbo ceterum //
Item abbates privilegio se quod insignii
ut post missarum sollempnia et vesp
ertinas et matutinas laudes benedic
tionem sollempnem super populum valeat
elargiri alibi quam in ecclesiis sibi
subditis pleno iure non possunt nisi
illud quod in privilegio continetur ut
tonsuram conferre nisi commissis suorum
monasteriorum. vel eis in quibus
ecclesiasticam et quasi episcopalem ob
tineant iurisdictionem in c. abbates li.
vi. // Item abbates exempti qui
bus concessum est a sede apostolica ut
mitris et aliis pontificalibus uti
possint in provincialibus conciliis
vel episcopalibus. Synodis interesse
esse teneant mitris tamenmodo
aurifrigiatis non aureas vel ar
genteas laminas aut gemmas
habentibus uti possint // Non ex
empti vero simplicibus et albis
et planis utantur // Nam aliis aut
lonis mitris liceat eis uti prout
in eorum privilegio continetur in c.
ut apostolice libro sexto

de pur. can. et vul.

Extensum est supra de de
lictis, Sed quia in delictis
probatione deficiente reus
deducitur ad probationem purgationis

Ideo hic subicitur de purgatione
canonica videndum est ergo quid sit
purgatio Et quot sint species purga
tionis Et quando sit facienda Et in
quibus casibus sit indicenda Et
ubi sit facienda Et quot debe
ant esse purgatores Et que pe
na sit imponenda ei qui deficit in
purgatione // Purgatio est infamie
debita declaratio vel aliter secundum Ho.
est de obiecto crimine innocentie
ostensio. Purgationis due sunt
species canonica et vulgaris De vul
gari dicitur in titulo sequenti // Ca
nonica est que fit per iuramentum in c.
quotiens et c. ult. // Sed quando est facien
da Respondeo quod iste modus procedendi
in purgatione indicenda est observandus
utpote Si aliquis clericus apud
iudicem sit infamatus proponat pre
latus crimen accusare volentibus
et si aliquis compareat audiatur
ii q. v omnibus et vi q. v c. i et
ii et si convincat canonice puniatur
ut ibi dicitur. Si vero non appareat
accusator ipsum moneat primo solus
deinde sub duobus vel tribus testi
bus et si se non correxit tunc pub
lice admoneatur. Si vero nec sic se
correxerit ab officio suspendat usque
ad condignam satisfactionem ne amplius
in eo scandalum pateat in c. Si
quis presbiter et xxiii q. iiii forte
et lxxxiiii di. hanc ratione ut in
c. inter. tamen si mala fama illius
crebrescit potest superior inquisitionem
contra illum facere secundum quod dicitur
in c. de accusatione qualiter et quando. vide quando
tamen propter enormitatem delicti et scan
dalum et infamiam magnam inde
ortam statim potest superior ipsum
suspendere a beneficiis et officiis ut
dicitur in c. inter. et ii q. v. Omnipotens
causas // Cum vero magnum periculum
de conscientia aliquis a crimine prelato
superior debet eum deponere et

Post si sit incorrigibilis debet
excōmunicari et postea crescente con-
tumacia anathematizari et in
causa non habeat ulterius quid fa-
ciat· debet tradi curie secularis· ar.
de iud· cum non ab homine / In
quibus casibus sit indicenda
Et quidem qui est infamatus
apud bonos et graves et scan-
dalum sit in populo cum iustificare
tunc non debet officium suum exequi
donec se purgaverit ii q v presbyter
et j e Cum dilectus infra et sic
videtur quod non refert unde
orta fuit infamia exquo apud
tales iam laborat et sufficiat ad
purgacionem indicendam xxiii q iii
Ferre et j e Accedens videtur
tamen contra ar. de accu· qualiter et
quando et vi q iii Inducias et ii
q v omnibus Per hanc ultimam racionem
inducta quidam dicunt quod si
infamia orta sit a vilibus et
emulis non compellitur ad purga-
cionem Alii dicunt quod est verius
secundum glo quod exquo reus est infa-
matus apud bonos et graves com-
pelli debet ad purgacionem ne apud
illos incredibilis remaneat
per ultimam primo inducta / Contra
non obstant quia loquitur quando est
tantum cum omnibus omnibus quod a male-
volis et vilibus infamia ha-
buit ortum / tunc non est de hoc
multum curandum / Et sine hoc est stul-
tos fore loqui xi q iii Nunc Et
Ubi est facienda purgacio et
quidem / Si a paucis est infa-
matus coram illis paucis et
indicta facienda est purgacio ut xv
q v c. i / Si vero penes totam
viciniam est infamatus coram
omnibus illis se debet purgare
ut ii q v presbyter / Et secundum augustinum
Ubi malum moritur ubi ortum
est ut ii q i Si peccaverit unus

Quem plebs accusat purga-
bitur in manifesto / Cum thorum
aut thorum sua sit purgacio expostulaverit
Tunc debent esse purgatores qui
regulares / Episcopus se debet purga-
re cum xii / Sacerdos cum sex
Dyaconus cum tribus ut ii q v
omnibus et c Si hinc et c presbyter
vii v / Pontificem parem manus
expurgat duodena Septa
sacerdotem leuitam tria pena
Maior maiori minor est adhi-
benda minori // Et ergo in hiis
predictis excedunt secundum magni-
tudinem criminis j e Inter et quando
diminuunt j e Cum in iniunctis
quando arbitrarius est talis numerus
purgatorum ii q v presbyter et j e
Inter / Debent eciam purgatores
esse eiusdem ordinis vel ad minus
quod possint esse ii q v ultimum
Debent eciam esse vicini et ho-
nesti et bone opinionis ita
tamen quod ab ecclesia tollerentur et quod
agnoverint vitam eius et conver-
sacionem preteritam et modernam et quod
non sit visibile eos amore vel
odio vel obtentu pecunie velle
deierare j e quod cum per con-
stitucionem Inter et c cum dilectus
// Iste autem purgacio facienda
sub tali forma quod infamatus
iurabit quod non commisit illud cri-
men super quo est infamatus nec
sufficit iurare quod sit immunis
ab illo crimine quando per confessionem
dimissum j e quoniam et c
vel // Purgatores vero iurabunt
quod credunt eum verum iurasse
j e quod et c de testibus
alias subirent anceps periculum
si passe iurarent de alieno facto
ff de iniuste rupto l videamus
et ff rerum amo l Marcellus
// Quid si non potest habere purga-

tores W. distinguit utrum hoc co
tingat exeo quod tale est infamatus
tunc primum dicit ut conuictus C. de
sus. Infamatus ut j e. Cum P. clerici
non pt hec quia est alienum sena
tui pt credi suo iuramento cessan
te probatione ar. C. de mcrine t
nlt et ff de his qui no. infa. sue
ti et qui iussu in aut ut nulli lite
this lc ff ff. Si vero crimine toll ia
et j e Cum dilectione et e nota
bile sm W. quod aliquis per se ipsum pot
purgari sine comprobatoribus sui ordinis
si omnes alii sunt inimici eius qui
sunt sui ordinis ar. ij q. v. // Si
littimi et tunc cum aliis inferioris or
dinis pt se purgare et eciam cu
laicis ff. etiam defecerint in eadem
causa ar. ij q. v. omnibus et eciam
cum feminis xv. xxviij q. ij hinc dena
rios // Pena deficientis a purgacione
est ut eadem pena puniatur qua
puniretur si crimine eum ipsum le
gittime fuisset probatum C. de sus.
de hec et c. Infamatus et j e.
Siint et e cu p. // Si autem se pur
gauit absoluendus est ab infa
mia j e ex tuarum hoc nichil
ingerendo intersit superioris quia
infamia sit omni remone solius
dei est ar. ff de o... ali.
et liber pa l. ij // Sed inquid
post purgacionem potest accusari
dic ut dictum est C. de accu. ff.
Generaliter aut absolutus

Tractatum est supra de
una specie purgationis
scilicet de purgacione volgari
ri sufficit aut quod purgacio
per duellum vel per iudicium aque
frigide vel ferri candentis ut
j e pro totum et C. t. pro ex ma
gnum et in nullo casu talis
purgatio debet tollerari / Nec

obstat quod possit obici de Golia qui
pugnauit cum Dauid ij q. v. mono
machiam quia hoc factum fuit instinc
tu spiritus sancti // Sicut petrus quem
sabur qui gemmam fecit homicidium
xxiij q. ult. occidit // Et patarche
ab adulterio C. de diuor. quandemque
hec purgacio ab ecclesia reprobatur
cum deum temptare uideamur j e c.
ult. / et faberitantes miridia facta
est purgacio volgaris ij q. iiij mona
et c. consulimus / Unde aliqui qui
in culpa non est punitur j e c. ij
et quandoque hec homo quid faciat
non dicit deum temptare xxij q. ij
Cum patarcha et adletha. S...
leges no hunt locum C. de gladia
toribus l. i. li. xj

De iniuriis et dampnis

Dictum est supra de cri
minibus / Sed quia per criminale
sepe iniurie et dampna
inferuntur / ideo hic subicitur
primo de iniuriis / secundo de dampno
dato / et tercio de usurariis // In
iuria dicitur omne illud quod non iure
fit ut ff de iniur. in prin. et dicitur
iniuria contumelia specialiter ff e l. i
et fit sine rerogatione iniuria cui
et fit sine verbis / sed re verbis et litteris
bus mortis / sed re verbis et litteris
unus / Iniuriam passus refert verba lica
verbum / Re ut si manus cui iniuria
di in aliquem iniciatur / Alterius
si crimine famosum in aliquem consi
natur ff de iniur. l. i. et C. de re
iud. l. cum te. / Sciendum eciam quod ille
cui illata est iniuria pt agere
contra illum qui intulit duobus mo
dis sed ciuiliter et criminaliter
// Ciuiliter ad condempnacionem pe
cunie sed quod iudex estimabit in
iuriam prius tamen prestito iuramento ab
iniuriam passo j e olim // Crimi
naliter ad penam corporalem extra
ordinarie infligendam ff. notum

indictis inst. e. q. pena xxiij q. iiij. Si
illic et l. de sen. ex proxhianos // Et
nota quod est spale tertie iniuria a ceter
quod si iniuria passus agit civiliter non
potest ulterius agere criminaliter nec econverso
ff. e. prox. et aut. de quolibet civiliter
potest agi civiliter et criminaliter. Et si prius
agit civiliter potest agere criminaliter et econ-
verso C. qui civil. agi. l. i. // Item no.
quod si passus iniuria vult agere crimina-
liter tenetur inscribere et se obligare
ad penam extraordinariam ff. ad prouoc.
l. ult. // Item nota quod actio iniuria-
rum duobus modis intenditur per actionem
et non exigendo et tunc ipso iure tollitur
ff. de pact. Si tu et l. Si unus quod
pactum // Tollitur vero iniuria per dis-
simulationem unius anni inst. e. q. ult.
Item per satisfactionem et etiam premissionem
xxiij q. iiij. Si illic. Item non solum
tenetur ille actione iniuriarum qui intu-
lit sed etiam ille cuius mandato e illata
ff. e. Si culpa tua et c. non solum.
q. Si iniuriam et s. et c. ult. // Item
patitur iniuriam quis non solum per se
ipsum sed per alios quos in potestate habet, ad eos
ideo dico quia per monachos infertur
abbati iniuria sed videtur monachus li-
cet aliter sibi iniuria non inferatur // Et
primo uxore quis patitur iniuriam vel
infertur inst. e. q. patitur ff. e. l. ij.
et xvij q. i. non dicatis p. // Sed nunquid
monachus potest agere actione iniuriarum
Dicit quod non sed actio competit monasterio
et aget sindicus monasterii quia hic
nullus monachus potest. Sicut actio
iniuriarum competit domino si iniuria fit
servo et aget dominus et non servus inst.
e. q. Servus a. // Unde si monachus
vel religiosus iniuriam remittit ni-
chil agit quin possit agere monasterium
// Sicut licet filius remittat iniuriam
factam sibi nichilominus potest pro iniuria
filio irrogata agere pater ff. de pact.
In persona immo et si iniuria fieret
filio nolenti agere pater agere potest ff. e.
l. i. q. usque. monasterium vero iniuriam

factam monacho potest remittere // Se-
cus in ecclesia seculari quia non
posset remittere iniuriam factam
clerico ar. xvij q. iiij quisquis
vero. // Item nota quod de isto cri-
mine iniuriarum potest quis agere et re-
spondere per procuratorem si agatur
civiliter et est utile quando actionem
iniuriarum vel actionem famosam
respondere per procuratorem quia
si fertur sententia contra procuratorem
nec procurator erit infamis nec dominus
ff. e. non solum et ff. de his qui
notantur infamia furti q. ij. // Si vero agatur
criminaliter nullus potest se defendere
vel parare per procuratorem nisi in-
digens est C. de accus. q. In eadem
vero. et fallit nisi sit illustris perso-
na per procuratorem non debet sententia fer-
ri in procuratorem sed in dominum C. e.
l. ult. // Sequitur videre de secundo
membro Rubrice scilicet de dampno
dato // Dampnum est diminucio
patrimonii facta per non commercium
aliquem ff. de damp. infect. l.
dampnum. Cum autem lex dicens
dampnum dat competit domino
legis aquilie actio directa ff.
ad l. aquil. Item quod lex utilis
vero competit bone fidei posse-
ssori et usufructuario ut ibidem
sequentibus q. cum vero quadam
pecus fame at dampnum dat lo-
cum habet actio de pauperie et com-
petit cuilibet cuius interest ff. Si qua-
drupes pau. fe. di. l. i. h. actio // Dicitur
est inter dampna et expensas
s. e. In iure // Quoddam enim
dampnum sine interesse dicitur circa
rem puta subtraxisti instrumenta
quibus possessionem meam firmabat
vel aliquis teneris ad illud
dampnum quod contingit propter
absentiam instrumentorum vij. q. ij.
Si quis de rebus et ff. de
act. empti et vendi. in principio
// Quoddam dicitur extra rem
puta debui tibi frumentum et
quia non dedi suo tempore fami

lia finne perijt istud dampnum
non consequeris sed precium frumenti
vel vini ff de act. emp. et ven.
Si filius § cum per venditorem
Expense dicuntur quas quis
facit circa sumptus litis vel circa
advocatos C de iudic. Sancimus
Sed ad hoc ut teneatur qui dam-
pnum dedit sine iniuriam irroga-
uit necesse est culpa interveire alias
qui non tenentur. Unde infantes
et furiosi non tenentur si dampnum
dederint quia iudicium animi non
habent ff ad l. aqil. Sed et si § Item
iniuriarum et § Iniuria et xv q. i. Illud
Impuberes in delicto doli capaces tenentur
ut in c. Illud § Item et ille
non tenetur de culpa qui ad sui
defensionem et medicum et eodem
dampnum dedit ff e. Scientiam § qui
cum aliter. Et de levissima cul-
pa quis tenetur in casu isto ff e.
in lege. Sed ille excusatur a
culpa qui alium in precipitium vel
violentia ventorum dampnum de-
dit ff e. quemadmodum § Si navis
et non solum qui dampnum dedit
seu iniuriam irrogavit. sed qui ope-
ram dedit tenetur ut e. t. ult. puta si vi-
rus tenuit vel alius interemit ille
qui tenuit quasi causa mortis
dedit ideo actione infactum tenetur
ff ad l. aquil. Item mela. §
Si alius et § Item cum. quia
ope et consilio furtum committitur
nisi de aliis que excedunt nisi
§ ope. Sicut homicidium & de
homic. Sicut § ille et § ult.
Hic quis [illegible] aliorum damp-
num dat si motum sit ad dampnum
dandum contra naturam sui generis te-
nebitur dominus vel dare animal pro
noxa vel resarcire dampnum j.
e. Si bos et c. ult. et hoc intel-
ligo cum bos ille qui dedit dam-
pnum aggressus est alium et occi-
dit. si ergo non tenetur ff Si qua-
drupes pauperiem fecisse di. l. i. § Cum arie-
tes et ff ad l. aquil. Itaque Sen-
tentia dicimus est quis bos fuit
aggressus ff ad l. aquil. Sed
§ Cum fermenta. Contra naturam
sui naturam generis i. consuetudinem
facit bos. si cornu petierit stimu-

qui bones consueverunt pro maiori parte
esse mansueti. et non ex tempore. Si vero
aliquis stimulet equum et in dolorem
proferre non possit calcem revertit et
quem occidit non tenetur dominus equi sed
is qui instigavit ff Si quadrupes pau-
periem fecisse l. i. § Item et alias. Si vero tu inuisti ne-
gras cum culpa occidendo servum vel
pecus meum tenebis michi ad estima-
tionem eius quanto plurimi fuit eo anno re-
tro ff ad l. aquil. l. ij. vel si factus
sit inutilis. vel si moriatur annus
computabitur ab eo tempore quo fuit vulneratus
ff ad l. aquil. aut leges. Si vero rumpas
vas meum. vel scindas vestimenta
vel corrumpas vinum vel frumentum in-
misceas arenam vel lolium tenebis re-
quantum deteriorasti ff ad l. aquil. Si
servum § Inquit et l. sequentibus. Si vero
vulneratur homo liber reddere debet ius
qui eum vulneravit impensas quas
fecit in medicis et operam amissam
estimatione j. e. c. i. et ff Si quadrupes
pau. fe. ex hac lege deformitatis aut
cicatricis non habetur quia liberum corpus
non recipit estimationem ff ad l. aquil. de
pactu l. ij. § corporum. tum si homo perijt
e solidorum fit condempnatio ff de eiec.
et effu. l. i. §. Sed cum homo. sed illud
fit pro pena non pro estimatione. Si
vero animal sit ferum et dampnum dedit
non liberatur dominus dando illud j. e. c. ult.
Si aut affugit. et nocuit non potest do-
minus quodammodo conveniri. quia desinit
dominus esse ff e. l. i. et § i. et inst. e.
§ i. fere bestie sunt ut visus et cetera.
Fere sunt animalia fera sive
volatilia dicit inst. de rerum divi. §
fere et § sequentibus. Si aut animal fe-
rum utpote ursum vel leonem in foro
publico habeat. et noceat homini libero
solvere debet cc. sol. ff de edil. edit.
l. quia vulgo. Si vero in angulo do-
mus habeas ligatum et aliquis incre-
dibiliter ledat non teneris ff Si quadrupes
pau. fe. Hec actio § ult. Item si
animal tuum depascat segetes meas
teneris in restitutione dampnum j. e. Si le-
sit nisi dando animal velit liberari
ad ipsum j. e. c. ult. et expelle debet animal
quod dampnum dedit. et tangens fuit
non includere illud cum dominus illius teneatur

a [illegible] vel [illegible]

animalia fera

ad dampnum ff ad l. aquil. quotiens
mucius et pomp. // Item si foueam
facias in loco publico et ibi aliquod
animal moriatur teneris secus si in pri
uato ff ad l. aquil. qui foueam. et
j. e. t. ij. // Item si ignem apponas
inimico et dampnum dedit teneris j. e.
de iniectis et t. se. // Item qui
faciunt pignoraciones seu repressalias
in personas ecclesiasticas et in bona
eorum sunt excommunicati nisi reuoca
uerint infra mensem et uni
uersitas interdicta j. e. et si pignora
ciones li. vj. // Volumus videre per que
ignorancia excuset sciendum est quod que
dam ignorancia culpa est et hec
est contempta ad discendi vel sciendi
illud quod est anime necessarium et
inferre dicatur ignorancia et est peri
culosa xxxviij di. c. ult. // Et est
ignorancia que est pena et passio
mentis qua impeditur quis scire quod
est ei bonum et verum. Secundum hec
distinguuntur quia ignorancia alia
iuris alia facti et iuris nemini excusat
de hac dicitur non multum distat deci
pere an posse decipi xxij q. i. Si
quis emptis et ita intellige lex est
de leg. legis // Alia vero positiui
que non potest imprimi post publica
cionem infra duos menses ignorari
vt in aut. vt facte noue const. ita
pri. et e. de postl. c. j. excipiuntur
alique persone vt milites qui potius
tenentur scire arma quam leges
C. de iur. et fac. ign. l. j. vel nisi
sit femina vel rusticus vt ff de iur.
et fa. ign. l. regula. In iure ca
nonico totaliter non excusantur xxx
viij. di. Si laicus hec sunt vera
de iure a iure ~~promulgato~~ promulga
to // Si vero ignorauerit ordinario vel
legato sedis ap. quia est ordina
rius e. de off. leg. c. legatos li.
vi sunt promulgatum in quo ligat
ignorantes // Summa ignorancia cras
sa non facit et supina e. de const.

Ignorancia

vt ancarum li. vj. // Est et alia
ignorancia facti et tunc aut pro
babilis vt de facto alieno et hec
quemlibet excusat quia etiam pe
ritissimos fallit vt ff de iur.
et fa. ign. l. in omni. et i. q. i.
Si quis a simoniacis. et e. de eo
qui [illegible] e. t. i. // Alia crassa
et supina scilicet facti proprii et est
dampnabilis j. e. t. ult. et i.
de sen. ex. Sicut illorum et ff
pro socio l. si. // Iuxta igno
ranciam iuris positiui ponitur
talis regula // Iuris positiui
ignoranciam non prodesse acquirere
volentibus ius suum conseruare
volentibus non nocere vt ff de iur.
et fa. ign. // Iuris ignorancia
effallit regula illa in contra
ctibus et prescriptionibus que ob
fauorem publicum introducuntur et
quod prouiditur ignorantibus vo
lentibus ius suum conseruare vt
C. de bo. [illegible] l. vlt. Item
in constitucione ad regulam iuris
obseruandi introducta vt c. vn
ni // Si quis in tanta in qua
incidit quis causa si ignorat
sibi non licere rem suam sic indicere
auferre vt nisi vi bo. rap. c. i.

de penis

Dictum est supra de criminibus
Sed quia pro criminibus pene
infliguntur ideo hic de pe
nis subiungitur // Viden
dum est ergo quid sit pena
et de speciebus penarum que et
quibus infligi debeant et a qui
bus et ex quibus causis atte
nuetur et qui delinquentes a
pena excusantur et utrum sola
cogitatio puniatur // Pena
est delictorum cohercio siue satis
factio lege vel ab iure limi
tata // Species autem penarum

sunt multe et varie i canonibus
constitute Quedam canones indu
cunt degradacionem et curie seculari
tradicionem vt si quis falsauit litteras
pape extra de crimine falsi ad falsariorum
// Qui debeant degradari dicitur
extra de heret. qui premuntur et quot
episcopi in degradacione requiruntur
dicitur ut ibi de cleri excommunicato
deposito vel interdicto in degradatione
// Forma autem degradacionis seu
deposicionis depositis ab ordinibus vel
gradibus ecclesiasticis a p[re]s[en]s episcopo
assistente in degradacione clericorum
in sacris ordinibus constitutorum
cum certo numero episcoporum a canonibus
diffinito quinquaginta presbyteri episcopi sinodo
sufficiat in degradacione eorum qui
minores dumtaxat ordines re-
ceperunt talis est Clericus degra-
dandus vestibus sacris indutus
in manibus habens librum vas vel
aliud ornamentum ad ordinem suum
spectans quasi debet in officio suo
sollempniter ministrare ad presenciam
episcopi adducatur cum episcopus publice
singula sive sint vestes calix
liber sive alia que illi iuxta
morem ordinacionis clericorum in sua
ordinacione ab episcopo fuerunt tradi-
ta singulariter auferat ab illo
vestimento vel ornamento quod tra-
ditum fuit ultimo inchoando
et descendendo gradatim degra-
dacionem continuet usque ad primam
vestem que traditur in collacione
tonsure tunc radatur caput
illius ne tonsure vel clericatus
vestigium remaneat in eo //
Poterit eciam episcopus ad terrorem
uti aliquibus verbis oppositis
illis que prolata sunt in ordinum
collacione dicendo pro hoc in re-
mocione planete Auferimus
tibi vestem sacerdotalem et te
honore sacerdotali privamus et sic de
aliis et in ablacione ultimi dicat
Auctoritate omnipotentis dei patris et
filii et spiritus sancti ac nostra tibi auf-
ferimus habitum clericalem et depo-
nimus degradamus spoliamus et
exuimus te omni ordine beneficio
et privilegio clericali i. e. degradacio
li. vi. Et si sunt tales casus quod
debeat tradi curie seculari tunc
est celebranda degradacio presente
potestate seculari vt eum in forum suum
recipiat debet tamen eciam pro eo
intercedere efficaciter vt citra mortis
periculum sinia moderetur i de ve sig-
nominu // Quedam autem canones
degradacionem et inclusionem i monaste-
rio inducunt vt si episcopus presbyter vel
dyaconus capitale crimen commiserit
vel cartam falsauit aut falsum tes-
timonium dixit l. di. Si quis episcopus
// Quedam deposicionem tantum vt
si homicidium facto vel consilio fe-
cerit vel viduam desponsauit l.
di. Si quis viduam // Quedam sus-
pensionem solummodo vt presbiter forica-
rius vel de hoc infamato ii. q. v
Si mala fama et xxxii di. nullus
// Quedam excommunicacionem vt si quis per-
cusserit clericum xvii q. iiii Si quis
suadente // Quedam privacionem offi-
cii et beneficii perpetuo vt si presbiter
vel dyaconus uxorem desponsauit
lxxxi di. Si quis amodo et est
extravagans sed ipso de hoc i de pre-
mcla t vno v de hoc // Quedam
privacionem officii ad tempus vt cum presbiter
committit fornicacionem lxxxii di. presbiter
vel eciam sine propria auctoritate divinitus
tat xxi q ii placuit // Quedam
privacionem officii tantum vt cum presbiter
ad maiorem eciam propria auctoritate
ierit vii q. i. Si quis de ordine
vel si inscia aliquid promotus non fuit
ad sacerdocium extra de ele. Cum i cunctis

et c. licet canon li. vi. // Secunda p[ro]pter pena
com ordinis tm̄ vt si p[res]b[ite]r sit ebriosus
vt xxxv di. c. ult. vel qui ordinauit
indignum lx di. nullus. et e de tempo.
ord. licet et c. nullus li. vi. et qui
bis baptizantur lxviii di. Quod //
Que pena et a quibus debeat infligi
// prima est spiritualis vt excommunicatio in-
terdictum depositio et suspensio Excommunicationem
excommunicationis et suspensionis infligere possunt
omnes prelati ecclesiarum maiores et mino-
res et archipresbiteri e de off. ord. cum
ab ecclesiarum // Item de medico ? de
sen. ex. Cum medicinalis li. vi. // De-
positionis sententiam tm̄ infligere est episcopi
? e de degradacio li. vi. unde venit
multos vocatur xxvi q. ii. presbiter // Secunda
pena est corporalis vt sunt verba a
quibus et quo possit hoc infligi dictum
est e de iu. patr. ? est corporal
// Sed corporalium penarum nomine compre-
henditur exilium deportacio relega-
cio proscripcio et inscripcio // Differunt ut
precunt in his versibus declaratur Exu-
labit sine spe reddituus patrieque reique
// Inscriptus manet in patria sed re spoliatur
// Amittit proscriptus opes nec posse reverti
Cuius relegatus sua cum remeabit habe-
bit // Tercia est pecuniaria et hec
si taxata sit a iure vocatur pena Si
autem non sit taxata a iure vocatur mu-
lcta // Et pena autem appellari non potest
sed a multa sit ff de ver. sig. Si quo
pena Hanc autem penam pro criminibus inferri
prohibent canones ut ? e. li. et xxiii
q. vi. Illud intellige sit in iure taxata
e de rapt. Cum accepti et xxxiii
di. quis. et e de cens. Exigit li. vi
// Iudex non speciali iure potest statuit
penam pecuniariam infligendam quamquam
cognoscit de illo crimine illam potest infli-
gere ut dicitur inca ultro adducta
// Cum vero iure solam penam spiritualem
vel corporalem super crimine statuit
Iudex non debet nec potest illam in aliam
commutare nisi ille tm̄ qui de illo
crimine potest dispensare et tunc ille
potest infligere quam voluit secundum quod
videt delinquentem magis timere quam
in cognoscendo hoc solum bene
agitur et corrigendo ut vita
hominis corrigatur ut xxiii q. v.
prodest quia ut dicit host. vere
est ordinaria pro criminalia e in
lib. non qu. quod sequitur ad si.
// Si vero de pena hominis nichil
in iure cautum sit an pecuniariam
vel aliam penam infligat iudicis
arbitrio committitur e de off. dele. de
causis // Pena vero delinquentibus
exacta non cedit lucro iudicis
sed est pauperibus erroganda e
de iud. inter l. multarum xxiii
q. v. non sane // Imponenda est
autem illi pena qui deliquit quia
pena debet suos tenere actores e
de his que fi. a ma. p. c. quesiuit
et e de penis Quamuis et secundum
hoc unus non est pro alio puniendus
// Ideo secundum host. nota quod est triplex
pena scilicet eterna corporalis et spiritu-
alis // Eterna nunquam punitur
unus pro alio i q. iiii c. i et c.
// Iam itaque excepto originali
de conse. di. iiii. firmissime //
Corporalis est duplex // prima est
corporis et illa punitur saepe u-
nus pro alio i q. iiii. Quod tamen pro
peccato // Secunda est statim rei
similis vi q. i. ex merito et xvi quest.
Cum multe e de fil. presb. pretorea
et ? e ad audientiam et c. in quibus de
// Spiritualis est quadruplex //
prima est pena excommunicationis et ea
nunquam punitur unus pro alio xxiiii
q. iii. Si habes // Secunda interdicta
loci et illa bene unus pro alio punitur
e. de spon. non est vobis e de
off. dele. Quamuis et c. p. et g.
// Tercia remocio ab oblacioni

bus et illa similiter puniuntur xvii q.
iiii nemo // Quarta ordinis et illa
similiter punitur nam maritus repellit
ab ordinibus propter delictum uxoris xxx
iiii di. Si cuius uxor si pater emit
etiam pro filio ignorante i q. v.
c. i ff. de cle. et aliorum et ff de
symo. de regularibus cum duobus
c. sequentibus // Est enim regula
quod nemo sine culpa sua nisi sine causa
puniri debet ff. de consti. cognoscentes
et ff. de eo qui cogn. consan. ux.
s. discretionem et c. finali et lvi. di.
Satis peruersum nisi subsit iusta causa
ff. de reg. iur. non debet quis ... et in de
reg. iur. Sine culpa li. vi. et hoc
fit pluribus modis // Primus casus
est quando apponitur crimine lese maie
statis vi q. i c. viii quia sepe solet
filia similis esse patri lvi di. Generis
... ad imperium diuulgatum //
Secundus in crimine heresis ut ff. de
here. vergentis et c. Statutum
li. vi. et hoc in detestationem illius
criminis // Tertius in filiis et nepo
tibus eorum qui insecuti sunt hos
tiliter cardinalem vel percusserint vel
ceperint vel consenserint ... Felicis
li. vi // Sed in filiis et posteris pena
imponitur de descendentibus per lineam
masculinam non femininam nullus nisi
aliud in iure vel in summa exprimatur
... vbicumque li. vi // Quartus est
in prelato leproso ut ff. de cle. egro
tan. et vii q. i Cum percussio et hoc
propter scandalum // Quintus est quando pa
pa ponit ecclesiam in ecclesia ca
thedrali siue prelati ff. de ex. ed.
ad audientiam et hoc fit fauore re
ligionis quia summa est ratio que
pro religione facit ff. de relig. et sump. fu.
neris Sunt persone ff. de ele. et qui
... // Sextus est in symo i q.
v presentium et ff. de symo. ex insi
nuatione et hoc in odium illius

criminis in cuius comparatione cetera crimina nulla
reputantur i q. iii placuit et ff de symo
tanta // Septimus est cum maritus est
absens non per maliciam ff ut lite non contestata
quidem et Si aut Sed hoc non est sine causa
ut ibi // Octauus si preuentus vel vite
dum prelatum ecclesie inficiat priuantur
heredes eius usque ad quartam generationem s.
c. in quibusdam insi. et hoc propter odium
laicorum et fauorem clericorum // No
nus si aliquis ciuis prelatum inter
fecerit vel ciuitas eorum sunt priuabitur
epo in pretium xxv q. ii. ista nos et
hoc propter frequentem actum // Decimus
quia filii presbiterorum dicuntur esse sine cele
bratum xv q. ult. Cum multe et hoc
in odium sacerdotum quia continentiam
non seruabant. Attenuata autem culpa
et etiam pena, primo propter etate
ff de delic. pu. c. i in pri. // Secundo
propter violentiam absolutam ff quod metus
causa Isti quidem l. ... ponderet et xxxii
q. v proposito // Tertio propter ignorantiam
xxxiii q. i Cum per bellicam et q. ii In
lectum et ff de cle. ex. mi. capite //
Quarto propter extremam necessitatem
ff de furt. Si quis propter et ff de homi.
Interfecisti // Quinto propter diuinam reue
lationem ff de diuor. gaudemus // Sex
to propter qualitatem instantem causam ff de
preb. dignitate et ff. de monachis ... in
et xv q. i c. ut ita ... //
Item pensatur aliquis circa penas
// primo nobilitati ... quia
aliter puniuntur nobiles quam ignobiles
xxiii q. i qui contra patrem et l.
di. Continuatos nisi sint regulares
quia tunc ... puniuntur ut ff. de sta
mo. ea que // Secundo consideratur
dignitas ut ff de off. dele. Sane et
c. pastoralis // Tertia diuersa qua
litas ff de penis ... // Quarto
ordo l. di. Continuatos // Quinto etas
ff de delic. pu. c. i. insi. et c. ii. // Sex
to metus ff quod metus causa Isti ... et
l. di. presbiteros // Septimo infamia xv
q. i Infames // Octauo qualitas de
licti aliter puniuntur nisi publica quam

primata furtum manifestum quam
non manifestum ff de vi pu et pri
per totum et C de furt. l. due. Nono
tempus et euentus ff de penis
aut fact. Decimo multitudo delinqu
entium l. de vi compilatore et C de
iti. ex mi. latores. Ultimo utrum
sola cogitatio puniatur vel locus sit
pene distinguere sc. hoc aut queritur
de delictis aut contractibus aut in
foro contentioso aut penali. Si de
delictis et agatur in foro contentioso
si voluntas stat stetit in suis similibus
et non est processum ad actum nul
lam penam meretur ut de pe. di. i.
cogitationis nisi in talibus sicut
hereses C de heret. ad abolendam
et c. excommunicamus. Item
in crimine lese maiestatis C ad l.
iul. maie. quisquis et in eo qui co
gitauit furere de etica extraneis
C de his qui ad ec. confug. l. si
tamen processit ad actum. Si vero vo
luntas ad actum progreditur et
actus perficitur punitur quamuis pe
niteat ff de edil. edict. quod si
fugitiuus ff de furt. qui ea mente nisi
in talibus in quibus insecta ita qua
locus est pene ff de sc. furt. l. i. q.
Si aut actus non perficitur et ille
qui processit ad actum istum ipsum
perficere potuisset sed noluit et penituit
parcendum est ei ut punitur ff ad l.
cor. de sic. qui stam nisi mortem
sibi consciuit ut punitur consciencia criminis
iam commissi ff de bo. eorum qui sibi
mortem l. iii et in criminibus C no
tatis. Si aut non perficit quia non
potuit punitur ac si fecisset ff ad l.
pomp. de par. l. i. nisi C de bigamis
nunc et c. a nobis et sim. hec intel
ligit quod voluntas et propositum dis
tinguunt maleficia l. de sen. ex.
hum. voluntate. In contractibus
nichil prodest vel obest cogita
tio nisi contractus perficiatur ff de
ver. ob. obli. quod sit astringendo.
Contractu vero inito et perfecto locus
est pene si erit in uoluntate re. inte
gra si non interest ad usura ff de

pr. ca. data. si penam et l. dedi.
In commodato eadem gra. alias tamen
contracto locus est pene respectu
illius cuius est gra. est contractus
ff de pos. l. i. quod plus nisi forte a
que depriatur C de pact. ma
dato et c. audivimus. Sed ut in fun
dorum cuius gra. est contractus
peniteat licet nisi ex causa C de
comod. l. i. et de loc. ff fideiuss.
In contractu vero quo gra. utriusque
non est locus pene nisi ambo vel
omnes peniteant C de act. et
obli. sicut in vio C de contrahe.
ep. non adito. Sit pro intelligi C
de ele. in causis nisi sic hoc in foro
contentioso si in foro penali quelibet
mala voluntas punitur de pe.
di. i. commodiorem et v. c. sequentibus
et c. sup. talibus q. Sed utrum
agentes et consentientes pari pena
puniuntur videtur quod sic C de off. dele.
c. i. et lxxxvi di. facientes. Dic
quod quadruplex est consensus scilicet
negligentie consilii cooperationis et
auctoritatis seu defensionis. In con
sensu neglig. minus peccat conse
ntiens quam peccans faciens nisi ne
gligentia nimis crassa fuit ut c. plato
i q. i. quicquid [illegible] lxxxiii
di. consentire. In consensu consilii si
militer minus punitur plus tamen
quam negligens ac lxxxvi tanta
dum in esset ab sciens. Si vero
non erit sciens pari pena punietur
ff de reg. iur. l. consilii et C
de homi. sicut quod qui vero. In co
sensu cooperationis equaliter puniuntur
consentientes et facientes C de
off. dele. c. i. et sim hoc intelligere
omnis auctoris que dicunt quod equa
liter puniuntur. In consensu auctoris
seu defensionis magis peccat
defendendo et auctor peccando
quod et magis puniendus est xx
iii q. iii. qui alorum et xi q.
iii qui consentit. Consensus
negligentie, formae, minuit ab. ue
rite, hic quod leuit magis quam plus leuit
hic equaliter, hic plus et

De penitentiis

Dictum est supra de penis que imponuntur in foro contentioso, subiciatur hic de penis que imponuntur in iudicio animarum, unde videndum est primo de penitentiis, secundo de remissionibus seu indulgentiis, tercio de irregularitatibus, quarto de dispensationibus. Videndum est ergo primo de penitentia quid sit et unde dicatur et quot sunt actiones et quot sint partes penitentie et quid ad penitentiam requiratur et de quibus est confitendum et quibus est confessio facienda, que penitentie sunt canonice et que non, et ultimo de aliquibus dubitabilibus subnectendum. // Penitentia est mala preterita plangere, et plangenda iterum non committere de pe. di. iii in prin. Hec non est vera diffinitio sed doctrina quid agere debeant penitentes // Penitentia quandoque dicitur motus mentis et ita actio quandoque dolor qui innascitur anime ex illo actu et ita passio, quandoque virtus que est in homine, ergo quod penitet et ita caritas, quandoque exterior satisfactio, quandoque corporis xxxiii q. vi qui recedunt et xxvi q. i qui in corpore // Et augustinus sic diffinit // Penitentia est quedam dolentis vindicta puniens in se quod dolet commisisse de pe. di. iii. Satisfactio. Dicitur autem penitentia quasi pene tentio a puniendo quia per illam quis punit illicita que commisit. Actiones penitentie secundum augustinum sunt tres, una est que novum hominem parturit et hec fit ante baptismum nisi enim peniteat baptizandum vite veteris novam vitam non potest inchoare de pe. di. i. tres actiones, nam si ficte baptizatur recipit caracterem, sed non gratiam nec remissionem peccatorum donec fictio recedat de corde de consecratione di. iiii. Tunc valet. non tamen tenetur ad penitentiam vel confessionem exteriorem agendam sed sufficit ei penitentia interior scilicet contritio cordis // Nam si peccatum dona vel innovatio dei quia gratia dei in baptismate non requirit gemitum vel planctum vel opus aliquod sed solam fidem, et omnia gratis condonat de consecratione di. iiii. Gratia, penitentia, ad hanc penitentiam scilicet contritionem interiorem tenentur baptizandi soli parvuli sunt immunes quando quia non possunt uti libero arbitrio // Alia vero penitentia sive actio penitentie est que propter illa peccata subeunda est que lege decalogi continet et de quibus apostolus ait si nos ipsos iudicaremus a domino non iudicaremur scilicet de peccatis mortalibus // Tercia est que fit de peccatis venialibus et etiam cottidianis, unde augustinus, penitentia est quedam bonorum et fidelium pena cottidiana in qua pectora nostra tundimus dicentes dimitte nobis et hec probantur per ordinem de pe. di. i. tres actiones de prima et tria scilicet de peccatis tam mortalibus quam venialibus post baptismum commissis est dicendum quia ut ait ieronimus // Secunda post naufragium tabula est simpliciter culpam confiteri de pe. di. i. secunda. Species penitentie sunt tres, prima est sollempnis, secunda publica, tercia privata // Sollempnis est que fit in capite quadragesime cum illa sollempnitate que dicitur l. i. In capite // Pro quibus criminibus sit imponenda dicit ut ibi de quibus cum sit. Et quod ulla iusta clerico imponi non debet nisi deposito quia qui eam egit non potest peccata promoveri, nec etiam iniscere in ordine suscepto l. di. consanguinea et duobus t. se. nec etiam contrahere matrimonium xxxiii. q. ii de hiis et c. Antiqui. Dicunt ut ibi de eo quoque in uita quod ad hanc penitentiam sollempnem solus episcopus potest imponere l. di. In capite, et simili solus episcopus potest reconciliare xxvi q. vi c. i et ii nisi de mandato episcopi alius faciat, vel nisi in necessitate

xxvi q. vi c. ult. // Est etiam alia scilicet
publica ut cum iniungitur alicui peregri-
natio per mundum cum baculo cubita-
li vel aqua veste religiosa tali
penitentia apta, hanc potest imponere quin-
libet sacerdos suo subdito, quia non
invenitur prohibitum, et ideo videtur
concessum, nisi consuetudo sit in contrarium
hanc penitentiam potest facere sacerdos xxvi
di. pbie et xxx di. c. ult. // Privata
primata penitentia est illa que fit singulariter
cottidie cum quis secrete peccata sua
sacerdoti confitetur 1 e omnis // Sol-
lempnis penitentia semel tamen in ecclesia
concedit ut potest iterari si quidem ala
iterari potest l di. quod pbx pt quoniam quasi
homo peccat de pe. di. in capite.
Ad veram penitentiam tria requiruntur
scilicet in corde contritio, in ore confessio,
et in opere satisfactio // Nam pesta penitentia fit vg. pn afite
cogit penitentem omnia libenter
sufferre in corde eius contritio in
ore confessio in opere tota humili-
tas, hec est fructifera penitentia de
pe. di. 1 pfad et hoc quia triplex
dicimus offendimus, ideo tripliciter
satisfaciamus // Primum peccatum est
cogitasse que mala sunt // Secundum
cogitationibus acquievisse prius //
Tertium quod mente decrevimus opere
complevisse de pe. di. 1 Tunc terribus
// Modo de singulis videamus, et
primo de contritione // Contritio est
dolor pro peccatis assumptus cum proposito
to confitendi et satisfaciendi non
attricio contritio si ponis ~~attricio~~ notabile
et quod praecipitur a domino per prophetam de
pe. di. 1 scindite corda vestra et
non vestimenta, ostendens contritionem
cordis, que in emissione suspirione
intelligitur // Contritionis effectus
apparet ex vi ipsius nominis. Nam
contritio dicitur quasi simul tritio vel
ex toto tritio // Sed numquid sola
contritione vel confessione peccatum di-
mittitur opinionibus dimissis di-
catur quod sola cordis contritione peccatum
dimittitur cuilibet adulto si vere conteritur
et proponit decetero ab omnibus abstinere
et confiteri et satisfacere secundum iudicium
sacerdotis de pe. di. 1 magna pie-
tas dei ut ad solam promissionem scilicet
confitendi peccata dimiserit non dum
pronunciat ore et tamen deus iam
audit in corde, aliter si proposito deest
non dimittit confitendo, nisi neccessi-
tas affuerit de pe. di. 1 non potest
// Auctoritates que videntur contrarie
intelliguntur in articulo necessitatis
vel intelliguntur conditionaliter
si confiteatur ut de pe. di. 1 sa-
ne nisi // Confessio sic est
legittima coram sacerdote peccatorum
tuorum declaratio. Et dicitur confessio
quasi simul et ex toto fassio. Nam
ille confitetur vere qui totum simul
et uni fatetur, aliter non esset uti-
lis ad vitam eternam 1 e quod quin-
dam et de pe. di. in c. ult. et
hoc cadit sub precepto ad minus semel
in anno aliter vivens debet penari
ab ingressu ecclesie et moriens
carere ecclesiastica sepultura 1 e omnis
// Sed qualis debet esse confessio
Respondeo humilis, integralis, discreta,
morosa, certa, verecunda, humi-
lis quia resplendet magis in corde
christi quam humilitas c. di. contra
morem, et ideo debet penitens
omnia humiliter suscipere et a desideri-
is abstinere l. di. dns sto et de
pe. di. 1 quod non sunt // Integralis debet
esse quia unum tamen non est confi-
tendum peccatum sed etiam omnia. Similiter
enim ingnitas est ab illo cui
simul iustus est, dimidia sperare
veniam de pe. di. 1 quod item
opponitur ita medie // Item debet
esse discreta ut tamen ea que
commisit quia sit causa humilitatis
ea que non commisit dicit contra
veritatem ut xxii q. ii cum humilitatis

nisi in dubio quia tunc bonarum
mentium est ibi culpam agnoscere
ubi culpa non est . v. di. Ad eius
et c. de obs. re. Consilium // Item
debet esse morosa que non tantum uno
die sed longo tempore est facienda de
pe. di. iii. Pro dignitate // Item debet
esse tota et verecunda quia rubor
est pro pena de pe. di. que penitet
ubi de hoc vii. v. Est simplex
humilis confessio pura fidelis Vera
frequens nuda discreta libens
verecunda Integra secreta lacrimabilis
accelerata fortis et accusans
et sit parere parata // Et de quibus
est confitendum Respondeo de omnibus mor-
talibus et de venialibus si recolit
alias confiteatur in generali se omnibus
&c. // Septem capitalia sunt vicia
que in hoc versu continentur Lux
ypus ira et tristis fixit modo
ambit // Peccata mortalia sunt
secundum Petrum Sacrilegium homicidium
adulterium fornicatio falsum testimonium
furtum superbia invidia avaritia
et si longo tempore teneatur iracundia
et ebrietas si assidua sit est quando
ista regit et per eam non fecit flamma
etiam illum sine ullo remedio tru-
cidabit // Item secundum eundem peccata ve-
nialia sunt hec quotienscumque
in cibo aut potu plus accipit quam
necesse est qui plus loquitur quam
oportet plus tacet quam expedit
si pauperem importune petentem
exasperat // Si corpore sanus aliis
ieiunantibus prandere voluerit
et intelligit quod non teneatur ieiunare
si sompno deditus tardius ad
ecclesiam surrexerit Si excepto filio-
rum desiderio uxorem suam co-
gnoverit // Si in carcere positos tar-
dius requirat infirmos tardius
visitaverit Si discordes ad concor-
diam revocare neglexerit Si
plus [struck] aut proximum aut uxo-
rem aut filium aut servum exaspera-
verit quam oportet Si plus sunt

vult
alicui blanditus sit quam oportet // Si cuique
maiori persone aut ex voluntate
aut ex necessitate adulari voluerit
Si pauperibus esurientibus nimis de-
liciosa vel sumptuosa convivia preparaverit
Si se in ecclesia aut contra ecclesiam
fabulis otiosis de quibus in die iudi-
cii reddenda est ratio occupaverit
Si dum incaute iuravit et id ob hoc per
aliquam necessitatem implere non potuerit
utique periurium et cum facilitate vel
temeritate maledicimus sicut probatur
xxv di. [illegible] appellatio // Item alius
versus de capitalibus demonstrat sali-
gia que sunt nomina // Est autem superbia
secundum Augustinum amor proprie excellentie alte-
ri sit diffinitur // Superbia est viciosa
elatio animi que inferiores despicit
superioribus et paribus preesse intendit
Ex qua oritur preceptorum dei contemptus
vel superiorum ut prelati Iactantia
ypocrisis aliorum contemptus arro-
gantia inprudentia ostentatio infla-
tio // Invidia est felicitatis aliene
secundum Augustinum vel tristitia in alienis
bonis Ex qua pullulat odium su-
surratio detractio exultatio in malis
et proximi afflictio // Ira secundum Augu-
stinum est libido ulciscendi
de qua pullulat rixe tumor sive
rancor mentis contumelie clamor
indignatio blasphemie // Accidia
est animi torpor bona negligens
inchoare vel a bono incepto fa-
ciens resilire de qua oritur pusil-
lanimitas malitia desperatio torpor
circa precepta vagatio mentis circa
illicita // Avaritia est sive vel
quarumlibet rerum insatiabilis et in-
honesta cupido de qua oritur inqui-
etudo prodicio fraus fallacia per-
iurium inquietudo et contra misericordiam cordis
obduratio // Gula est immoderatus
appetitus edendi vel bibendi de
qua oritur inepta letitia scurrili-
tas immunditia multiloquium hebetudo
sensuum circa intelligentiam // Circa
gulam ista considera que in hoc versu

gnuetur Non propere late nimis ar-
denter studiose dicit ut C. de vi. c.
tho. the. q. Item a crapula et q.
fe. Luxuria est turpis in gnne-
tia corporis tantum oritur
stheus Ex qua oritur cecitas
mentis in consideras inconstantia
precipitacio amor sui odium dei af-
fectus presentis seculi horror vel despera-
tio futuri et que sunt consideranda
in hoc usu continetur visus et
alloquium contactus et oscula factum
Ornat et multi alii ramusculi sed
hoc sit postea quia ponitur in
ps. in libro moralium Luc. quoniam
peccat mortaliter largo modo dicitur
peccare in spiritum sanctum quia tales
patrem et filium et spiritum sanctum offendit
de con. di. in c. si in spiritualem peccare
in spiritum sanctum dicitur odium quia spiritus
sanctus amor est et benignitas vnde
Apo. 9. Qui non diligit manet in
morte de q. di. iiii. quod et c. que-
ris a me Item abstinacio mentis
que scilicet aliquis impenitens vitam
finit de pe. di. v. h. est blasphe-
mia et c. est peccatum Item de-
speratio sicut Cayn de pe. di. i. h.
c. Cayn q. Item presumpcio nimia
de misericordia dei si cui aliquis peccat et
credit euadere in penitus de pe. di.
vii. c. qui aut et xvi. di. sta tenta
vel sentire peccat usque ad mortem
accedens ultimum penitere de quo
Apo. 9. Chaledonis qui peccat ipse
de pe. di. vii. c. i. Item blasphe-
macio in spiritum sanctum de conse. di. iiii.
c. qui vos Item seminare discor-
dias xlvi. di. sediciosos

venialia Venialia tolluntur primo per aspersionem
aque benedicte de conse. di. iii. aqua
Tercio per oracionem dominicam de pe.
di. iii. de cottidianis Quarto
per generalem confessionem in missa Quin-
to per benedictionem episcopalem Sexto
per solam contricionem ut si recolit confi-
teatur Item per ieiunia et elemo-
sinarum largicionem lxxxii di. presbiter
de pe. di. i. tres autem et di. ii.
Si est mortale tunc est facienda
confessio Et quod facienda est sacerdoti
Nam sacerdotibus dedit dominus potes-
tatem ligandi vel soluendi tunc dicitur
quorum remiseritis peccata de pe.
di. i. verbum dei et tunc tamen sacer-
doti Nam licet omnes sacerdotes re-
cipiant hanc potestatem ligata est
tamen ita quod non possunt eam exequi
nisi ab episcopo diocesano vel a
sede apostolica potestas et auctoritas fuit
eis data xx di. c. i. hoc idem
etiam dicendum est de religiosis
Nam monachi et si recipiant
in ordinacione sua presbiteratus sicut
ceteri sacerdotes baptizandi rite pota-
tem tamen execucionem sue potestatis non
habent nisi apostolo fuit clero et ab
episcopo ordinati xvi. q. i. c. Ecce in
hoc Et sic sunt due claues scilicet
vniversaliter mittens vna est potestas
soluendi et ligandi Et alia est
discrecio inter lepram et lepram Nam
dominus ante passionem dedit petro
claues regni celorum et sic scientiam
discernendi inter lepram et lepram
Sed post passionem dixit Quodcumque
ligaueris et per hoc dans ei
potestatem et execucionem xx di. c. i.
Effectus clauium est ligare
et remittere non autem quia solus
deus remittit de q. di. iiii. Neque
de pe. di. i. verbum dei Sed ministe-
rium de conse. di. iiii. Cum bap-
tizat et licet aliquis habeat exe-
cucionem ab episcopo non tamen propter hoc potest
parochianos alterius indicare quia
non debet falcem suam mittere in mes-
sem alienam vi. q. iii. per totum
et sic quilibet tenetur adminus semel
in anno confiteri proprio sacerdoti scilicet
omnis et de pe. di. vi. placuit
Primus sacerdos dicitur quinque
modis Nam primus est primo

sacerdos et habet plenitudinem potestatis
extra de aut. et usu pal. Ad honorem
Secundo archiepiscopus dum visitat
per subditis suorum suffraganeorum
primas immo [illegible] et sic est proprius
extra de censi. Romana § precipimus li. vi. non
tamen credo quod possit delegare tamen solum
hoc possit cum visitat. Tercio episcopus
dicitur proprius sacerdos suorum subdito-
rum. cum ipse solus possit committere
curam animarum xvi q. i omnes
ecclesie et c. nullus et i. e. Si episcopus
li. vi. Quarto dicitur proprius sa-
cerdos qui missus est a papa vel ab
episcopo prima ab ipsis [illegible]
[illegible] et episcopus potest tamen [illegible]
sed curato [illegible] aliis committere nisi
exprimat ut illud intelligitur committere
nisi exprimat in speciali i. e. Si episcopus
li. vi. et ar. i. e. omnis v. Si quis
alieno. Quinto sacerdos curatus i. e.
omnis. Sed numquid sacerdos vel episcopus
potest audire confessionem subditi sui extra
territorium non videtur ar. ut extra territorium
ius dicendi non pareatur. maxime ff.
de iudi. o. nullo l. fi. et c. de consti.
cum animarum li. vi. Sed illud locum
habet [illegible] in [illegible] que fiunt contentio-
se mediatione porro tamen prima sit
de mediatione voluntaria quilibet
sacerdos curatus sacerdos potest vel
parochianum proprium expedire ff.
de off. pro consul. l. ii. et ideo de loco
michel exponit totalem generale i.
e. omnis. Sed [illegible] quod sacerdos [illegible]
[illegible] non potest absolvere et hic [illegible]
est nisi de licentia proprii sacerdotis nisi
ubi dicitur nisi in casibus. Primus
si ponat se in proprium sa-
cerdotem ut ratum habeat ar. [illegible]
in [illegible]. Sed [illegible] se [illegible] sacer-
doti proprio habita opportunitate ut ra-
tificat vel eius consilium faciat ar.
de pe. di. vi placuit. Secundus est
cum proprius sacerdos est indiscretus
et tunc cum licentia ipsius queret dis-
cretum et etiam sine licentia si non
velit dare i. e. c. omnis de pe. di.

vi c. ult. Tercius quando parochianus transfert domicilium suum extra de deci. Ad apostolice. Quartus quando est vagabundus ff. de iudi. Heres absens. Quintus quando secum fert quicquid habet vel peregrinus. Sextus ratione delicti vi q. vi placuit et c. de rapt. c. i. et nullus quod utique possit eum absolvere sit proprius sacerdos vel episcopus cum mediatio est voluntaria non contentiosa ut dictum est in pri. Septimus quod alio ratione delicti tamen per hoc efficiatur de mediatione sua ut dicunt [illegible] [illegible] [illegible] tamen si [illegible] et [illegible] de [illegible] [illegible] aut est lata ab homine aut a iure. Si ab homine ubi [illegible] prelatus excommunicavit subditum et alius non subditus participavit ei in crimine. Ille participans est eadem sententia ligatus non sententia canonis vel nullius sententiam excommunicationis in eos qui fuerint fecerint in sua diocesi vel parochia et quidam non subditi scientes excommunicationem sit latam commiserunt furtum tales debent absolvi ab eo in cuius diocesi peccaverunt i. de sen. ex. [illegible] quod in primo et c. a nobis. Si aut lata sit a canone tunc vel sit aliud petitum potest absolvi a proprio episcopo vel sacerdote i. de sen. ex. [illegible] quod in fi. et adde quod dicitur i. de sen. ex. quod in aliis et i. e. quod tamen. Septimus ratione studii et adde quod no. extra de preben. quod [illegible] et ulti. determinatus in [illegible] [illegible] de pen. di. i. que [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] de [illegible] di. in [illegible] est. Sed in quocumque casu aliquis sine licentia proprii sacerdotis audit alienum [illegible] ei quod quanto potest se sacerdoti proprio representet et quod actum est significet ar. i. de sen. ex. de [illegible] et c. ea noscitur et c. eos qui li. vi. Nec requiro in hoc dicat [illegible] licentiam episcopi [illegible] [illegible] [illegible] sacerdotis sui parochialis [illegible] ut i. e. omnis nisi in casibus episcopis de iure ul.

consuetudine generalis qui sunt vii
de iure // Primus est de solempni
pena imponenda que breviter impo
datur pro omni peccato quod commissum
movit villam urbem vel civitatem
prima de occultis tamen per penitenciam
dare prout xxvi q. vii per et di
ut s. e q. opera v. solempnis
Secundus in casibus a canone a illis
casibus in quibus episcopus potest absolvere
et potest in omnibus nisi ubi lator cano
nis sibi absolutionem reservavit ut de
sen. ex. nup. // In quibus prohi
beatur dictum est e q. Casus vo
Tercius in mutate contractu potest pro
dispensare in quibus autem possit
dictum est e q. Sed in istis Quartus in in
cendio ante publicationem xxiii q. ult.
Si quis incendium et c. pessimam //
Quintus in crimine blasphemie contra deum
vel sanctos vel virginem gloriosam ut s.
de maled. c. i. et c. statuimus // Sex
tus est in mutatione votorum s. de vo
to et vo. red. c. i. nisi in voto vec
sancte in quo solus papa dispensat
s. de vo. et vo. red. c. ex multa
// Septimus si audiat confessionem alicuius
de aliquo peccato xxi di. Inferior // De
consuetudine autem generalis sunt in
vii casibus sibi ita peccato retinent
et reservant // Primus de parentibus
qui filios opprimunt // Secundus de ho
micidio voluntario // Tercius de sac
rilegio // Quid sit sacrilegium dic
ut s. de rap. q. violatores et
quid est sacrilegium // Quartus de
fractis altarium vel sigillorum et que
non in papa ut i. dic q. Causis vero
et tercius // Quintus de violatoribus
ecclesiarum et immunitatibus ecclesie // Sex
tus de sortilegiis // Septimus de
viro contra naturam et maxime in brutis
// Octavus de incestu // Nonus de
corruptione monialium // Decimus de
oblatorum vel subtractorum vel alie
illicite acquisitione rectoribus

Episcopus in xi casibus quos episcopus retinet et reservat sibi peccata

Capitula peccata

et dic ut s. de usu. q. restituere usque
nisi et // Undecimus de pueris
Duodecimus de clandestine contrahentibus
// Casus vero principales ad papam spectant
sunt in quibus non sacerdos proprius
nec episcopus potest absolvere nisi licentiam
dat nisi in articulo mortis ut de
sen. ex. eos qui li. vi // Primus
est in incendiario ecclesiarum vel
aliorum locorum post publicationem ut de
sen. ex. tua // Secundus in effrac
tore vel spoliatore ecclesiarum post
publicationem sed hoc ut c. pro Conquesti
// Tercius in eo qui procurat fi
ent vel sponte cum excommunicatis a
papa vel eos recipit ad divina
ut c. pro Significavit // Quartus qui
fecit literas domini pape ut s. de cri.
fal. ad falsariorum et dic ut s.
de cri. fal. c. Item in literis // Quintus
qui participat cum eo taliter non
potest absolvi nisi a papa sive velit
sive non vel ab illo qui velit ut c.
pre nup. et c. se // Sextus in
capellano sine iubente vel licet
licet non sit excommunicatus intelligens
tamen est ad sedem apostolicam officio.
bnd. q. suspensus s. de sen. nup.
c. i. ut in c. Capellanus
// Septimus qui iniicit manus
violentas in clericum xvii q. iiii
si quis suadente nisi in casibus
exceptis ut de sen. ex.
q. In aliis // Octavus clerici
imponentes condiciones solventes
talliam vel decimam et laici
recipientes et prestantes auxilium
vel consilium s. de imm. ec.
Clericos laicos li. vi // Nonus
quicumque hostiliter insecutus fuerit
Cardinalem percusserit ceperit
fuit vel perpetravit fuerint auxilium
vel favorem s. de penis Felicis
li. vi // Decimus falsator ex
positionis regule beati monachorum

j de v'b' sig. xxxix li vj. Undecim
quicunque eligitur in senatorem etc.
rem sine patricii vrbis Rome li-
centes consentientes inducti et ta-
belliones qui hoc scribunt absque licencia
sedis ap. ut de elect. fundamenta quod
ut igitur et quod contemptores
li vj. Duodecimo quicunque pro eo
quod in Regno propter barones no-
biles ballivos vel quoslibet ministros
eorum aut quoscunque alios sentencia ex-
communicationis suspensionis vel interdicti
fuit promulgata licencia deberet
execucioni in personam aut in re eorum
nisi licenciam revocaverint vel nisi bo-
na sit occupata restituerint
infra octo dies sunt excommunicati ipso
iure in qua si permanserint per duos
menses non poterunt nisi per sedem
ap. absolvi. Idem de hiis qui
propter licenciam datam vel mandatum propterea
hoc fecerint j de sen. ex. quicunque li
vj. Decimum tercium quicunque propter
dictorum conspiracionem vel connexionem
latentem vel patentem faciunt ipse
vel per alium ne electiones vel po-
stulaciones fiant vel ipsum contin-
tant ad reclamandum propter electionem et
similia est interdictum bificii de el.
c. In ecclesiis. Decimumquartus inde
delegatus qui pro absolucione
emendas pecuniarias recepit ut de
of. dele. cum sto vj in aliis aut
per primus sacerdos absolvere et
nullus alius nisi ut dictum est ut
c. quod ob ingruentia nisi delinquant
propter sacerdotis j c. omnis. Ob
in quibus casibus per peti emendum.
Primo qui est indiscretus sacerdos
de pe. di. vj. placuit. Sed
si credat probabiliter quod confessionem
revelaverit. Tercio cum quis
fornicatur cum filia sorore matre
vel concubina sacerdotis propter quod

incurrere odium eius vel timor.
Quarto cum quis occultius habitus
deprehenditur. Tanto si velit animum
confitentis inclinare ad peccatum mortale
si si licenciam non velit concedere tunc
securius est agere per superiorem ar.
ut de iure pat. ut ultimus. Sed qualis
debet esse sacerdos qui debet audire
confessiones hiis versibus continetur
Prudens discretus mitis pius
esto benignus. Confessor dulcis
affabilis atque suavis. Prudens ut
omnes circumstancias peccati teneat non
induciaria peccatis hoc expostulat
ut quod debet indicare discernat
de pe. di. vj c. i et xxx q. ult.
Indicante vel quod penam non diffe-
rat imponere quia si pro re penam
mortalibus abnuerint reus est
articulo xxvj q. vij. Si penam. Dis-
cretus penam iniungendo quia quon-
dam non tam vel mensura temporis quam
doloris mensura in arcenda pena
Ideo non satis apte perfigunt canones
pro unoquoque crimine ut de singulis
dicant sed magis in arbitrio sacerdotis
intelligentis relinquendum statuunt
de pe. di. i mensuram. Mitis in
audiendo quia talis erga sibi subiectos
debet consistere quales suos superiores
vult habere lxx q. iiij. Quoniam
Pius in consulendo. Benignus in
corrigendo et absolvendo. Dulcis in
attrahendo. Affabilis in inquirendo
locum et tempus et cetera. Ut probatur
de pe. di. vj c. i. Item suavis
in puniendo animadvertat sacerdos
quod qui sine peccato est primus mittat
lapidem in eam. Nos liberat pecca-
torem quia non erat qui mitteret pro-
cedit lapidem quo eam lapidaret qui
se lapidandum cognosceret de pe. di.
vj c. i et in q. vij. Cum sine peccato
Nam melius est propter misericordiam reddere
racionem quam propter crudelitatem. Ubi enim
paterfamilias largus est dispensator

nō d;t esse tonguo. Si deus benignus
vt quid sacerdos eius austerus
velit apparere xxvj q vij allegant
Sz inquantum pot fieri interrogaciones
in confessione a sacerdote dicit quod fit
in generali sicut de circumstancijs
scz de tpre et loco sm quod dic
in q fe. Non aut in speciali quia
videtur potius suggerere quam admo-
nere ac ff de questionibus l
i q qui commentum nisi confitens
sit ignorans et verecundus. vt
vult tamen occultas de pe. di.
vi qui vult. Sz nō solum petum
sz etiam circumstancie que agrauant
sunt ostendende. et tales pnt pcti
que ipsius confessionibus continent. Quis
quid vbi. p quos. quociens. quo
modo. Similiter obseruat anime
medicamina dando. Quis scz
vtrum peccator sit masculus vel
femina iuuenis vel senex no-
bilis an ignobilis. liber vel seruus
in dignitate vel offo constitutus
sane mentis vel insanus. sciens
vel ignorans. solutus vel coniuga-
tus. clericus claustralis vel laicus
consanguineus vel nō. et similia
// Quid scz si commisit adulterium
vel fornicacionem &c. et vtrum petum
sit enorme mediocre vel par-
vum. occultum vel manifestum et
similia // Vbi. scz in sacro loco
vel in domo dominorum. vel alibi //
Per quos. scz nunc nuncios vel me-
diatores. quia oes sunt participes
criminis. et est obligatus pro peccatis
eorum. et cum quibus vel pro quibus
// Quociens. scz sepe petum vt
dicat quociens cognouit fornica-
riam vel adulteram. vna vel
pluries. quociens dixit verba co-
tumeliosa. quia vulnus iteratum
tardius sanatur // Cur. scz quali
temptacione hoc fecit. vtrum
preuenit temptacionem vel fuit p-
ventus ab ea. Vtrum sponte vel
coactus. et quali coactione abso-
luta scz vel condicionali. et vtrum
cupiditate vel paupertate. an luxu-
rie. vel ultimo notandum scz // Quo-
modo scz agendo vel paciendo. vtrum in
vase debito. vel alio brutali
sz hoc nō est petendum. Quando
scz tempore sacro. vtpote in septua-
gesima quadragesime. et tempore ieiunij vel
nō sacro. vt in diebus profestis.
et de tpre male expensis. de
malo exemplo. et delectacionem. et quan-
tum in illibus deum offenderit
// Ista probantur et de homine.
Sicut dignum. de pe di. i. Consi-
deret xxxij q vi. Indignantur
xv q. i. Illud in q ve Iudicas
xxij q v. In puluis de pe.
di. i. q. aut sta j e q ie qui
et vel di homo vanus. //
Satisfaccio sm augustinum est pec-
catorum causas excidere et eaui
suggestionibus aditum indulgere
de pe di. i. satisfaccio. Sz sunt mul-
tiens sola pma i ros fres nros
et epos admonemus ne falsis pe-
nitenciis alias laicorum decipi
et in infernum pertrahi paciant //
Falsam aut primam esse con-
stat cum spretis pluribus de
vno solo petto pma agitur //
Aut cum sic agitur de vno vt
nō discedat ab alio. Vnde scrip-
tum est Qui totam legem
seruauerit offendat aut in vno
factus est omnium reus scz quantum
ad vitam eternam. Sic enim si
peccatis esset omnibus absolutus
ita si in vno tamen maneat
eterne vite ianuam nō intrabit
Falsa ea est pma cum pe-
nitens ab offo vel curiali vel
negociali nō recedit quod
sine peccatis agi nullatenus
valet aut si in corde gessit

// Aut si offenso cui͞ʒ no͞ satisfece
rit / aut si offendenti offensus
no͞ indulgeat / aut si arma cont
ra iusticia͞ gerat // hec predicta
de pe. di. v. falsas / tamen si aliquis
multis criminibus irretitus et de qui
busdam vult accipe penitencia͞ et qui
busdam dicit se abstinere no͞ posse
no͞ dʒ ei penitencia denegari quantumque
no͞ velit abstinere no͞ tamen est absol
vendus sed dandum est consilium sibi
dicendo quod ista penitencia no͞ proficiat
ad vitam nisi doleat et accipiat
veram penitenciam / et si noluerit desistere
dicendum est ei quod faciat elemosi
nas et aliqua bona ut deus
illuminet eum ad id est ad quod quidam
Sed pone quod no͞ peniteat de aliquo
valebit ne penitencia ei Dicendum quod si
nam omnia bona que quilibet
facit in vita sua ista proficiunt
ei ad vitam eternam promeren
dam vel saltem ad minus supplicium
subeundum de pe. di. iii. cavendum
ut xxxiii. q. ii. Si quelibet culpa //
Aut ad hoc ut eum illustret cor
eius ad veram penitenciam de pe. di. v.
falsas viii v. // Unde in mortali bo
na sunt dant bona vite. Item fa
ciunt temporale minuunt tormenta ge
henne. Unde aut penitencia sine scrip
ta sit secundum Can. imponenda secundo
sum ho quod pro quolibet pecto morta
li regulariter septenis penitencia impo
nitur xxxiii. q. ii. hec ymo et ex
se xxvi. q. i. precedentia tamen circum
stancie aggravant vel minuunt de
quibus dictum est de c. et dʒ no͞
solum petim // Et sic illis consi
deratis sacerdos allevabit vel ag
gravabit penas penitentium de
pe. di. i. in actione et consideret
quia apud deum plus valet
mortificatio viciorum quam abstinen
tia ciborum de pe. di. i. mensu
ram // Ideo penitencie sunt arbitrarie
secundum arbitrium confessoris xx vi

q. vii. tempora // Sed sacerdos distinctus
dicere dʒt tot et tanta commisisti
pro quolibet deberes sic puniri sed
forte vita tua no͞ posset sufficere
iniungo tamen tibi talem penitenciam pro
omnibus. credo etiam tibi quod quo
tiens iecis et aliquid dederis re
missiones prelatorum sic tibi pro
sunt que alias no͞ prodessent id est
quod aut // Tamen pro aliquibus cri
minibus certe pene in Can. statu
untur // Primus Canon dicit quod for
nicator x annis in hunc modum
peniteat tribus mensibus a ceteris fide
libus remotus pane et aqua a ves
pera in vesperam utatur illis finitis
vocat no͞ tamen in publico procedat
ne plus in eo scandalizet postea vii
annis et dimidium in pane et aqua
expleat exceptis semper diebus
dominicis et precipuis festis in quibus
vino et sagimine vinis et carne potest
vesci; finito sic primo et dimidio
anno tribus feriis in una quaque
ebdomada ieiunet in pane et
aqua lxxxii di. pbr // Secundus
si cognovit filiam spiritualem bapti
zatam confirmatam vel confessam
xv annis. et si publicata fuit depo
natur Clericus vero xv annis xxx q. i.
Si quis sacerdos et c. no͞ dʒt // Ter
cius si vero nam quis laycus fuit
Si clericus est a clero deiiciatur
vel in monasterio ad agendam penitenciam
detrudatur // Si laycus excommunicetur
ut de excess. prelato. clerici // Quartus
sacerdos parrochialis vel regulares
qui clandestinis nuptiis presump
serit interesse per triennium ab officio
suspendatur ut de clandest. despon.
cum inhibicio et plc // Quintus
si quis votum simplex violavit
tribus annis peniteat xxvii di
Si quis vir // Sextus si quis
excommunicatus celebravit in an. xi q.

vij de hac dic ut e de cle. ex. in
c. Exoratus // Septimus qui aliquem
alium iniuste accusat ad mortem
xl dies cum vij annis sequentibus
e de accu. accepisti // Octavus qui-
cumque filiam spiritualem vel comma-
trem cognovit et consencientes
et cooperantes vij an. xxx q. iiii. nos
ex. // Nonus si accepisti illam scienter
in uxorem quam alter habuit despon-
satam dimitte illam et xl dies
in pane et aqua peniteas cum vij
annis sequentibus e de spon. Si
accepisti // Decimus si pater et filius
aut duo fratres cum una muliere aut
si quis cum matre et filia aut
cum duabus sororibus vel cum dua-
bus commatribus aliquis concubuit
viij an. xxx q. iiii. Si pater // Undecimus
si quis voluntarium homicidium
fecit per totum tempus vite sue penitentiam
agat // Si non voluntarie sed casu
vij an. vel v. l. di. Si qua et si
quis et c. eos // Duodecimus homi-
cida voluntarius imperpetuum est
deponendus nec est cum dispensandum
l. di. miror // Tredecimus si quis
occidit paganum se defendendo
et poterat fugere est deponendus
l. di. de his. de istis dic ut dictum
est e de homicid. c. quintus cum x.
c. sequentibus xxiiii // Si matricida
vel patricida fuit per annum integrum
ecclesiam non ingrediatur sed ante
fores basilice stans orans et
deprecans deum presencie post etiam
ingrediatur non tamen cantet cum
aliis nec communicet nec oblaciones offe-
rat nisi completis vij an. et ceteris
temporibus carnem non manducet nec
vinum bibere presumat exceptis fes-
tivis diebus atque dominicis nec vinum
quod equitat tribus diebus per eb-
domadam ieiunet usque ad vesperam
in pane et aqua xxxiii q. ii. la-
torem // Decimusquintus quicumque
sciens periuravit xl dies in pane
et aqua et vij annis sequentibus
peniteat et numquam sit sine penitentia
et numquam in testimonium recipiatur
vj q. i. quicumque // Decimussextus
qui iniustas mensuras et iniusta
pondera lucri causa mutare pre-
sumpserit xxx dies in pane
et aqua peniteat e de ep. et
vend. ut messe et etiam damp-
num restituere debet ut dictum est e
de usuris c. restituere et c. ult.
// Decimusseptimus si quis temp-
tavit vestes sanctissimas ca-
matrimonii capite privatur de
pe. di. i. Si quis non dicam //
Decimusoctavus si mulier post
votum sollempne nupserit excom-
municetur et x an. peniteat xxvij q. i.
de filia et c. devotam // Decimus-
nonus si sacerdos plures missas
in uno die celebravit non in quibus
non communicavit uno anno a corone
altaris sit suspensus de cons. di.
ii. Relatum et dic ut e de cele.
mis. c. quod et c. sequentibus //
Vicesimus mortuus in palla al-
taris non sepeliatur si hoc fecit
vel si presumpsit diaconus tribus
annis et sex mensibus suspendatur
presbiter x an. et sex mensibus sus-
pendatur de cons. di. i. Nemo
// Vicesimusprimus si quis sacra
altare sacra que corporis domini va-
sa insuper et sanctum crisma pol-
lute arripe manibus quasi vi-
lia et ad usum communem aptare
presumpsit uno anno extra ecclesiam
sit // Secundo anno ante fores eccle-
sie communione maneat // Tercio
anno ecclesiam ingrediatur non
tamen inter cantantes sine oblacione
non manducans carnem nec vinum
bibens nisi in natali et resur-
reccione domini // Quarto anno cum
iuramento absolvatur quod de cetero
talia non committet et usque ad vij
an. tribus in ebdomada diebus

ieiunet sine esu carnium et vini
potacione xxii q. ii. de viro // Vicesimus
secundus Si parentes fidem fregerint spo-
saliorum tribus an. a commun. ab-
stineat et idem de filiis si consen-
serint xxxi q. iii c. i° et c. de
pe. di. i. Si tibi // Vicesimus tercius
Si qua vidua fuit fornicata et
et postea eundem contraxit matrimonium maritum
v an. xxxi q. i. Si qua vidua
// xx iiiius Si quis contra deum
vel aliquem sanctorum vel beatam virgi-
nem blasphemia dixit ut c.
de maledic. S. ple. v. hodie // Vi-
cesimus quintus Caveat sacerdos omnino
ne verbo vel signo vel ad quolibet
modo aliquatenus prodat peccatorem
Sed si prudenciori consilio indigu-
erit illud absque expressione persone
caute requirat quia qui peccatum in
penali iudicio sibi detectum reve-
lare presumpserit non solum a sacerdo-
tali officio decernimus deponendum
verum eciam ad perpetuam penitenciam
peragendam in artum monasterium de-
trudendum | c. omnis et de pe. di.
vi Sacerdos // Vicesimus sextus qui
compressus a dominis suis periurat
utrique sunt periuri Dominus si est liber
vel dies in pane et aqua peniteat
et vii annis sequentibus Si simus
per eisdem tres quadragesimas et
legitimas ferias xxii q. v. qui com-
pulsus // Vicesimus vii qui per-
iurat se in manu episcopi aut in
cruce consecrata tres annos peniteat
// Si vero non consecrata unum an-
// num aut reatus fuit et igno-
rans se periuravit et postea cognovit
scit tres xlmas xxii q. v. c. ii.
// Vicesimus viii Si quis alios
ad falsa testimonia vel periuria
adduxerit usque ad exitum vite
non communicet // Alii a testimoniis
repellantur et sunt infames xxii
q. v. Si quis convictus // Vicesimus
nonus Si rectores ecclesiarum non
teneant in officio divino modum quem
tenet ecclesia metropol. vi men-
sibus communione priventur xvi di.

de hiis // Tricesimus Si episcopus
ordinavit aliquem invitum per annum
peniteat et missas non celebrat lxx
iii di. c. i. // Tricesimus primus
Si quis pro baptizandis consi-
gnandis fidelibus crismate vel
promovendis gradibus precia rece-
perit nisi voluntaria oblata Si
episcopus duobus mensibus Si
presbyter quatuor Si dyaconus tres
Si subdyaconus vel clericus pro
arbitrio superioris coercetur i q.
i. quicquid invisibile // Tricesimus
secundus qui in tabulis vel codicibus
aut aliis sorte sanctorum furta requi-
rit vel divinaciones aliquas obser-
vare presumit vel dies in pane
et aqua peniteat c. de sorti.
c. i. // Tricesimus tercius Si quis
cum libro vel astrolabio furta requirat per annum vel
amplius ab altaris ministerio pro-
hibeatur vel priventur c. de sorti.
Ex tenore // Tricesimus quartus
Si aliquando stillavit de sanguine
Christi ad terram vel alibi de conse.
di. ii Si per negligenciam // Tricesimus
quintus Si corpus Christi recedit
vel amissum fuit de conse. di. ii
Si quis per ebrietatem et c. qui
bene de hiis duobus dic ut c.
de cust. eucharis. S. Eucharistia
et S. sacrum // Tricesimus sextus
qui presbyterum occidit xii an. peniteat
et cingulo milicie careat et absque
spe coniugii maneat | c. c. ii //
Tricesimus septimus qui ignem appo-
suit vel apponi fecit vel consilium
vel favorem vel auxilium dedit
excommunicatus et si mortuus fuerit
careat ecclesiastica sepultura
et non absolvatur nisi dampnis
restitutis et tunc cum iuramento
pena ei debita et sic sol. in
servicio dei per annum permaneat

x iiij q ult pessima et ac. l. t
prox. ma // Tricesimusoctauus
Si quis accepit de manu here
tici corpus nesciens p annum Si
sciens p x an. peniteat. Si quis
presumpserit scienter missas celebra
re in ecclesia nesciens vel dicens
Si pro reuerentia p annum Si pro
dampnacione ecclesie x an. Si re
cessit ab ecclesia vij annis peniteat
xxiiij q i Si quis dedit // Tri
cesimusnonus Si quis cum duabus
sororibus vel cum matre et filia
fuit fornicatus si alia filia vel
soror hoc ignorat post vij annos
potest contrahere matrimonium illa
que scivit et ille nulli poterunt
matrimonialiter copulari xxxiiij q ult
c ult et e de eo qui cognovit con
san. c. i // xlmus penitens post
vij annos potest reconciliari xxx
iij q iij hoc ipsum et c se // xl
primus prelatorum nulla bona eccle
siastica capere debent vel invadere
vel fraudare quod si fecerint
ablata restituant et p annum
a communione suspendantur xvj q viij
filius // xlijus qui divinatores
expetunt vel secuntur vel eos
in domo recipiunt p v an xxvj
q v qui divinationes et c se //
xliijus si iuravit quis cum aliquo
non rediret ad patrem suo an
a corpore corporis et sanguinis sit
privatus xxij q iiij qui sacro
// xliiijus Si quis periuravit et
hoc perpendens sicut de adulterio
vel homicidio pena imponatur
Si ad confessionem venire noluit a
consortio fidelium separetur xxij
q i predicandum // xlvus Si
quis bis baptizatus fuit vel
confirmatus faciat vij an in
iiij et vj feria et in anno vero

quadragesimas de conse. di. iiij quibus
bis et di v dom est et e de apost.
c. ij hoc // xlvjus medicus con
vocatus ad infirmum ipsum mo
neat et inducat ut prius advo
cet medicum animarum alias ab in
gressu ecclesie suspendatur donec
satisfaciat competenter // Item
qui suadet infirmo aliquid
quod potest vertere in periculum anime
excommunicetur j e cum infirmitas que de
aut ipsa que possunt ut sacerdotes
sciant peniteat s. canonicas impo
nere quia nulli sacerdotes debent
canones penales ignorare ut
quicquid facere quod possit pa
tiens regulis obviare xxxviij
di nulli. vj prius arbitrarie si
de pe di i mensura debet sacerdos
debet esse discretus et cautus
ut more periti medici superinfundat
vinum et oleum vulneribus sauci
ati diligenter inquirens et peccatoris
circumstantias et peccati quibus
prudenter intelligat quale ei
debeat prebere consilium et cuius
modi remedium adhibere diversis
experimentis utendo ad sanandum
egrotum j e omnis // Nota nota
quod episcopi et superiores et etiam
minores prelati exempti possunt
sibi discretum eligere confes
sorem j e c ult. extra a quo
s p // Alii sacerdotes curati
et inferiores prelati non exempti
non possunt absque licentia superioris
ymmo debent ad archipresbiterum accedere
e de offi archipr c. i. et c of
ficium vel si non sit archipr
ad episcopum vel eius confessorem
i. ad eos qui sunt prelatos ab
ipso e de of. ord. quod tota
p. // Item pone quod mulier durante
matrimonio de adulterio prolem

susceperit · vel ptum subposuit que
viro suo tunc hot venclaë · nunq̃
est sibi pnia denegada · dic ꝙ nõ
s; est admittẽda · et competens satis
fco ꝑ discretu sacerdotem dñet ei
iniungi · i · e · offitij / Nam sacdos de
bet ee discretus vt nõ publicet
i · e · omes · et sciat consule mlri
quod ut cautius faciat si · ho · dzt
considare qualitates psonarũ ta
maritj quã vxoris et filij puta
tiui / Si eñ mulier dñatur viro
et confidit de ipo multũ ꝙ secure
pt ei dice · et ꝙ inde faciet ip̃e
quod volunt sicut aliq̃ue unde
invenimur que circa fructibus
viris adulant ut viri audent in
de loqui / In tali casu pt sacdos
consule ꝙ revelat marito · et ex
pro consentiat ꝙ n̄ est mulier
quo ad restitõm absoluta / quia
concessum ẽ marito de suo disponẽ
sicut placet C de ind' · nemo ex
ternus · et C manda · in re ma
data / Si võ pculũ immĩet i reue
lationẽ faciẽda sicut pro maiorj
pte ꝑsinnis · et filius putatiu
sit homo simplex et spualis · et
timens deum recepto iuramto
a mlre quod hoc nõ ꝑponit ma
liciose · et a filio quod secretum
teneat si hoc videt expedire
potest hoc in secreto filio reuelari
et inducendus est · ut intret re
ligionem · vel ad remotas se transferat
regiones · et de hereditate nil
heat · et sic quo ad satisfactionẽ
hereditatis mlri est intuto // Et
inquid tenet filius de consump
tis bona fide · nõ · ar · C de re
uen · Certum est / mlri tñ tez
ut infra sequitur // Item si fi
lius nõ est talis ut velit crede
mlri · ut acquiescere consilio sac
dotis vel ei pculũ est revelare
tunc nullum restat remedium
nisi ꝙ mlr si ꝓpriũ heat pro
bijs que ab intestato veniret
vel aliis heredibus quo ad valo
rem pro rebus quas filij putatiui
et estimationẽ ꝑ eum consumptorũ
satisfaciat competenter · vel si ta
les nõ extant faciat elemosi
nam de consilio epi et assn · Si
nõ heat · vel nõ pt ad plenum
satisfacere doleat de pcto ꝓponas
firmiter in mente ꝙ quanto potest
satisfaciat iuxta posse // Satis
factio võ fiat ꝑ eundẽ sacerdotem
vel aliam interpositam psonam
que tante ꝗ sciat face dicendo
quedã psona tenetur vobis in
tm̃ accipiatis · vel si nõ potest sa
tisfacere · mulier potest dice quedã
psona tenet vobis intm̃ · dolet multũ
pro pcto supplico pro deo et salu
te anime vre ꝙ ei remittatis
Sic intelligit host · i · e · offitij et ar
xxij q · v · hoc vẽ · ut dzt in alio
casu in plena penitentia dicit ut
consuluit aliqui fatui sacerdotes
quia sibi nõ credetur · Nam alle
gans turpitudinẽ suã nõ est au
diendus ẽ de donat · Int' dilectos
// Et inquid pcta dimi semel
dimissa redeant Sunt hoc sunt
quinq; opiniones · s; eis obmissis
dt ꝙ in quinq; casibus redeunt vi
dt // Primo sedit apostata sit ꝓprie
ꝗ fatt / Penituisse piget ꝓxima
culpa redit // Primus ꝑpt̃ fratrẽ
odiũ vñ in euuãgo Sine negna
oĩe debitũ dimisi tibi quia
rogasti me et̃ de pe · di · iii · ita
pñi // Sedus ꝑpt̃ crimẽ apostasie
vel heresis de pe · di · iii · queramq;
// Tertius si pmat eum pmaz
confisse arc · xvii · q · iii · qui opes
// Quartus si contempnat que
pnam sibi iniunctam adimplere

ar. de pe. di. iii. Si ap9 // Itmus
si aliquis excitatus a iure vel
ab homine pp impedimentu vel
infirmitatem ab inferiori fuit ab
solutus si quanto comode potest
se no repntz illi a quo fuerat
absoluendus recadit in eand
snam ipo facto. Idem etiã est
si a sede ap. vel a legato ipi9
fuit absolutus et iniuctum fuit ei
vt cito se repntz et iniuriam
passo satisfaciat si hoc comode
potest nec curauit adimplere. 1 de
sen ex. eos qui li. vi. // Itmud de
infirmis sit faciendu dic q ab eis
in periculo mortis positis pnia est
iniungenda confessis peccata no tn
illis imponenda est quatitas pnie
s insinuanda et cum amicorum
orationibus et elemosinis studeat pon
dus pnie subleuandu si forte mi
grauerint ne obligati a coione
et consortio venie fiant alieni a
quo periculo si diuinitus exemptus
fuit vel conualuit pnie modum
a sacerdote sibi impositum diligenter
obseruet et ideo secundum auctem cano
nicam ne illis ianua pietatis clau
sa videatur orationibus et conso
lationibus ecclesiasticis sacra vnctioni
olei iniuncti secundum statuta sanctorum
patrum coione viatici reficiantur
xxvi q. vii c. i. quia pnia vel re
conciliatio morientibus no est dene
ganda xxvi q. vi. Si pbr et c. Ag
nitum et de re iu. desperandu est
dum est in via de pe di. vii c. i. //
Itmud si hereticus confiteatur et no
volt resilire, nunquid reuelare potest
dic q no sicut nec episcopus inda aius
reuelauit ar. c. de of ord. Si sacerdos
/ Sz dz adire episcopum et ei dicere custo
di et vigila sup oues tuas quia
lupus est in grege nec obstat
illud quod aliqui opponunt q pt
reuelare tali qui possit pdesse
et no obesse xxii q. v. hoc videtur
quod loquitur de peccato audito extra
confessionem // Vltimo nunquid sac
dos pt comutare pniam cuiusq
penitentis sine ieiunia vel alias
satisfactiones circa subditos distingue
Aut tu queris vtrum sacerdos pos
sit comutare illa ad que tenetur
p votum vtpote ieiunia vel
peregrinationem et similia et tunc
dic q no sed solus episcopus c. de
vo. et vo. re. c. i. Aut fuit sibi
pnia iniucta in confessione pro peccato
tunc ad pniam penitentis pt
comutare dum tn sciuerit et ppe
tam conabilem hoc faciat Extra
de pbr.

Sequitur de secunda parte huius
sz de remissionibus. primo
ergo videndum est quis pos
sit facere remissiones. Secundo
ad quid valeant. Tercio quibus
prosint. Primus pt concedere indul
gencias sue remissiones. Respon
papa pt facere generalem si voluerit
quia vocatus est ad plenitudinem
potestatis 1 c. Cum ex eo inf. // Item
legatus ap. se in prouincia si
bi comissa quia et statuta pectua
facere pt c. de of leg. c. vlt
// Item archiepiscopus p totam prouin
ciam suam 1 c. uro et licet no sit
iudex ordinarius nec habeat
iurisdictionem contenciosam in sua
prouincia nisi in certis casibus
vt c. de of ord. pastoralis ex
tam voluntariam ar. c. de ex
pectatis c. pt li. vi et ff de of
p9 l. ii. // Item episcopus in sua
dioc. / Alii inferiores plan no
pnt. nisi ex speciali concessione
vel alia legittima causa
eis competat c. de excess. pla
// Accedentibus et similia
concedere pnt episcopi et archiepi
c. de eis que fi. a pla. sine cons
et ar. c. de iure patr. nullus
sz quantum pnt episcopi et archiepi

dac de indulgencijs reo q in dedi
catone ecclesiarum sine ab vno sine
a pluribus eccia dedicetur no ex
tendatur indulgencia vltra annum
alis pro quibuscunque causis indul
gencia concedatur xl dies no
excedat j e cum ex eo § ult
// Sed pone q quilibet concessit
anum in dedicacione vel vltra vel di
es in alijs talibus vnquid va
let indulgencia R· et ho· dicit
q sic· tu dic hodie q no· j e indul
gencie li vj· // Item ergo si eis
domini concessit duos vel dies et
metropol vel dies et eadem die le
gantur himoi lre· vnquid dans
elemosina habebit lxxx dies ho·
dicit q sic si stat obtentu indul
gencie vtriusque· quia neuter exce
dit j e cum ex eo insi et c se //
Sed sub qua forma debent concede
licas dic q alis no debent recipi nec
aliud nisi secundum formam que inferius
sequitur ad quas prone permittant
// Forma aut litterarum epi qua
debet concede hec // Cum ut ait
apostolus omnes stabimus ante tribunal
xpi recepturi put in corpe gessi
mus sine bonum fuit sine malum
oportet nos diem messionis extreme
mie operibus prevenire ac eternorum
intuitu seminare in terris· quod red
dente domino multiplicato fructu
recolligere deamus in celis firmam
spem fiduciamque tenentes· qui qui
parce seminat· parce et metet· et qui
in benediccionibus seminat in bene
diccionibus vitam eternam metet //
Cum igitur ad sustentacionem pauperum
et egenorum ad tale construccion
hospitale ppe no suppetat facul
tates vniuersitatem vestram monemus
ac exhortamur in domino atque in
remissionem vobis iniungimus pecca
minum· quatinus de bonis a deo vobis
collatis pias elemosinas et grata
eis caritatis subsidia erogetis
vt per subvencionem vestram ipsorum

inopie consulatur· et vos per hec bona
et alia que deo inspirante feceritis
ad eterna possitis gaudia pervenire
j e cum ex eo // Secundo queritur
ad quid valeant iste indulgencie
dicendum q sunt quinque opiniones que
recitantur j e· q aut in glo· et u dt
si host· q valent ad illud et quan
tum concesse sunt· tu eum potius
sit in plenitudinem· et catn in ptem
sollicitudinis xj· q vj· que se sit et
de vsupall· ad honorem· no tam
tantum cum tatam ptatem clauium
dispensat ad hec et· de eccles pla
tanta· l· di· ponderet· et sic valet
tantum quantum sonat· et quo ad deum
et quo ad ecclesiam // Item ergo si
papa concedat plenariam remissionem
pro subsidio terre sancte q aliquis
vere penitens· et contritus assumit
crucem credens firmiter totum
sibi remitti· et sic moritur cre
dendum est secundum q dicit host· q
nec purgatorium senciet // Notandum
tamen q pro omni peccato duplex pena
debetur temporalis et eterna de pe
di i· si peccatum damus et c si
cut primi // Sed per contricionem pena
eterna dimittitur de pe di i· verbum
dei temporalis vero per satisfaccionem vt de
pe di i· si peccatum· et pro ista pena
qualitercumque satisfaciat ecclie· dummodo
tamen no decipiatur sufficit et
absolutus est· que absoluit· et
ligatus est que ligat xxiiij q·
ult· si quis no recto· et xj q iij·
eterno // Sed pone q alicui sit pena
imposita septennis· dans vij dies
et vij annos remissionis valentem
vos sibi ex precepto iniunctos et
pniam vnquid vltra remaneat te
dicit R· si in veritate satisfecerit eccie
no tenetur remanere ex necessitate sed
ex honestate· et si contempnit pec
cat mortaliter· pro contemptu debet
enim semper dolere de peccato de pe
di· in prodicatur host· dicit q

credend est q omis libatus est
de quo no est dubium quo ad certa
vnd no est vltimus remmas na
q indulgen iniuncte pne remittit
vt pz e cum ex eo q ad hec ibi
xl dies et cetera. Cum iste remis
siones sme indulgentie no pro
sint sm ho. in purgatorio nisi
illis quibus ste sunt dū vivent
// Tercio queritur quibus psint
hos q illis tm quibus ipsi indi
tos hic spualit indulserunt j. e
q aut. Sz de hoc sunt tres op
piniones. Prima q nullus Epus
pt remitte. vel absolvere nisi
subditos suos tm. et hoc innuit
lra illius c. j. e. q aut ibi cu no
a suo indicte et vnd quo ad re
missioni nichil valz q isti ques
tores dicunt cottidie talis Epus
dat x dies de indulgencia talis
x. et talis xv. cum no possint ali
enos solvere. tn sibi prodest vt
simplex elia // Sz pone q Epus
dat xl dies de indulgencia illi
qui fecit elam petenti vel caue
et aliquis extraneus inde ūsicet
pro indulgencia aliquid offerat
nequid prodest ei. dic q. sic q
tunc eam quasi contrahit dando
in sua dioc vnd efficitur de iu
dicioni sua e de foro compet. cu
gingat et c. ult // Secunda op
pinio est p. de et hō q confes
sores qui sunt indictes omnino
in confessioni pnt concede et in
dulge illis a quibus audiunt co
fessiones q omes remissiones
valeant a quibuscumq Epis sint
gesse in remissioni pctorum. du
mo elemosina faciat quia sa
cdotes sunt indicti j e omis //
Nam si dicat nimis tm in pnia
et q valeat eam redime indulge
ciis et hoc bn valet quia ppe
nict iniungit ei redemptioni q
possit pniam commutare ac de
pe. di. i. mensura. Hanc credo ve
riorem tm pma a multis tenet
sz no contradicit isti oppinioni
Tercia oppinio est q Epus sua
dioc pt ratificare omes indulge
cias aliorum Eporum vt tunc valeant
alr no. Sz hec aliquo iure no
roboratur. et io no est tenenda
quia Epus no pt facere vltra
xl dies j e Cum ex eo. et c. In
dulgencie li vj. g° no pt indul
gencias ab aliis datas ratificare
quia quod alicui no licet suo
nomine nec alieno licebit j de reg
iur quod alicui li vj // Nota q
ad dandum pro istis indulgenciis
no dent subditi compelli sz ca
ritatiue admoni j e Romana
li vj // Item qui mittuntur ad
elemosinas querendas sint mo
desti et discreti. no in thabernis et
aliis locis incongruis hospitentur
nec inutiles vel sumptuosas fa
ciant expensas. caveant omi
ne sle religionis habitum gestare
j e Cum ex eo q. pli. Sequitur
vide de viribus // Sz viso in
quibus Epus possit dispensare
et in quibus no p consequens vi
debitur in quibus casibus irre
tas incurratur // Sz in quibus
casibus pt Epus dispensare
S dicit et ista oppinio est com
q Epus vbiq pt dispensare
vbi no invenit expresse phibitum
et no hz locum ar. a contrario
sensu e de indic. Actis illa
q de adulteris et aliis criminibus
que sunt mora pt Epus dis
pensare quia in multis criminibus
vbis casibus adulteris dispen
satio est pmissa Epis puta
in hcsi l. di periurio. et cum
sacrilegio l. di si quis p...
et in aliis multis. et gnalit

Liberum quod non prohibetur dispen-
satio intelligitur esse permissa ut c. i.
de sen. ex com. et c. a nobis.
// Secunda oppinio est p. de sap-
sona distinguentis utrum episcopus
velit dispensare contra canones qui
non inducunt irregularitatem et tunc non
potest ubi generaliter canones prohibet
ne aliquis ad plures ordines uno
die promoveantur nisi quia sit spe-
cialiter indultum ut de tempo. ordin. di-
lectus aut contra canones qui inducunt
irregularitatem. Tunc distinguunt utrum
proveniat ex defectu persone puta
contraxit cum vidua non potest ut
de biga. super eo et c. nuper. Aut
ex delicto tunc distinguunt utrum
occultum et tunc episcopus potest dispen-
sare ut in adulteriis et in aliis mino-
ribus ut de indul. Ut si clerici et
de adulteriis non autem in maioribus
quia ex quo conceditur de minoribus
de aliis denegatur xxv. di. qualis.
Si ex alieno debito tunc potest in ma-
iori puta in sy. ut de cle. Si ali-
cuius et i. q. v. c. i. et ult. Has
oppiniones habes ut de indul. Ut si
clerici in glo. // Tercia oppinio est
Ho. et Hu. doctorum meorum qui dicunt
quod distinctio precedens non valet
et distinguunt sic. Si in generali
in quibus casibus episcopus possit
dispensare dicunt quod in adulteriis
et in aliis minoribus potest dispen-
sare ut de indul. Ut si clerici c. i. nisi
inveniatur expresse prohibitum ut
l. di. qui in aliquo. // Sed in maio-
ribus criminibus quale sit adulterium
non potest dispensare ar. a contrario sensu
ut de indul. Ut si clerici c. i. nisi
inveniatur expresse concessum
l. di. Si quis presbyter et c. de his.
// Hanc oppinionem credo veriorem
sed ut scias in quibus est concessum
et in quibus prohibitum in medio
ponatur. In istis casibus per-
mittitur episcopis dispensare //

Episcopus in quibus casibus permittitur dispensare.
Primo cum illis qui receperint or-
dines sacros contra ipsa statu-
ta ut de tempo. ord. con-
sultationi. // Secundo cum eo qui
suscepit ignoranter ordines ab eo
qui renunciavit loco et dignitati
episcopali ut de ord. ab episcopo qui ren.
e. c. i. // Tercio cum eo qui igno-
ranter suscepit ordines ab excommunicato
ut de ord. ab eo qui ren. c. ult.
// Quarto cum eo qui xx annos
complevit quod personatum vel dignitatem
habeat quibus cura non immineat
animarum ut de eta. et quali.
permittimus li. vi. nec obstat c.
indecorum et c. quia nullus quod nec
infra xxv an. nisi cum dispensa-
cione episcopi vel pape. // Quinto cum
eo qui est in minoribus ordinibus
constitutus ut habeat ecclesiam ut de
eta. et quali. presertim hodie non re-
quiritur aliqua dispensatio ut de
inst. Si. is ad quem li. vi. // Sex-
to cum adulteris et aliis minori-
criminibus irretitis ut de indul.
Ut si clerici c. i. // Septimo cum
eo qui facit duellum si non sequitur
mutilatio vel mors ut de cle. pug.
in du. c. i. et dic ut ibidem c. ult.
// Octavo cum iterante baptis-
ma si religionem ingrediatur
ut de apost. c. ii. // Nota cum eo
qui plures habet vel habuit con-
cubinas ut de biga. qui cle.
// Decimo cum eo qui institutus
est in ecclesia ab eo qui instituere
non potest ut de cle. pegr. c. ult.
// Undecimo cum eo qui in sacris
ordinibus contraxit matrimonium
ut de cle. coniug. Sane et dic
ut ex. de big. c. viii. // Duodecimo
cum regularibus ut possint
etiam in secularibus ecclesiis institui
ut de sta. mo. quod dei timorem
et xvi. q. i. c. Ecce in hoc //
Tredecimo cum diacono qui

Vberavit clericum et contraxit spon
salia. i. qui cle. vel vo. c. i. // xviii
cum clerico per saltum promoto ut
de cle. per sal. pro. c. i. et de hoc dic
ut ibidem q. sed qualiter potest // Deci
monono cum clerico non ordinato mi
nistrante ut de cle. non ord. min. c.
ii. et dic ut ibidem q. pro. v. episcopus
Decimosexto cum clerico furtive
ordines suscipiente nisi fuit inhi
bitum per excommunicationem ut de eo qui fur.
ord. re. c. i. et ulti. et dic ut
ibidem q. quis possit // xviii q. re
ligiosus ad maiores ordines
ascendat ut de regular. Vigesimoquar
tum // xviii in mutatione prebendarum
et etiam ecclesiarum pro
chialium ut de rerum permu. que
situm et c. lic. li. vi. // xix
Cum eo qui bigamum ordinat
pro archiepiscopus dispensare ut de
big. c. ii. et idem esset si per se
alios ordinaret // Vigesimo cum
illiteratis ut ad maiores ordines
valeant promoveri et etiam
beneficium habere sine cura animarum
ut de fil. pre. Ne qui defectum li.
vi. // Vigesimo primo cum simonia
quis in ordine et quis in beneficio
i. q. v. c. i. et ulti. et ut de ele. Si
aliquis dic ut de sy. q. prius gl.
// xxii cum ordinatis a scismatico
dic ut ut de scism. q. sed quis
potest. Sed in istis vero irregularitatibus
non potest episcopus dispensare sed papa
// Primo in homicidio ut di minor
dic ut ut de homi. q. committitur
Secundo cum simoniaco in ordine ut
de sy. c. ple. et i. q. i. Statuimus
et dic ut ut de sy. q. quis possit
// Tercio in illis qui scienter in
excommunicatione positi se fecerunt ad ordines
promoveri cum sciebant ius quod
tales denunciat excommunicatos seu ig
norabant immo plus dico q. si
simul simul ignorabant qui se

fecerunt promoveri putantes se absolvisse
clericum inchoandum sunt in
culpa ita quod episcopus vel archiepiscopus
non potest cum eis dispensare et
idem est si celebraverint excommunicati
Tamen ita religiosos sunt in medicina
vel iniuris pecuniam non contrahit post
pactam primam Albertus et alii
superiores poterunt dispensare
nisi factum grave sit et notabile
vel id quod fecit adultus fit et
discretus ut violenter cum ignorantiam
vel oblivionem presumatur
i. de sen. ex. Cum illo q. i. et q.
ulti. // Quarto cum clerico excommunicato
qui accedit ad mandatum principis ut
sua relaxetur tolerante iudice
ecclesiastico xxi q. v. Si quis episcopus
// Quinto cum bigamo ut de big.
c. i. et in. dicunt ibi doctores et xxxiii
di. lector // Sexto cum ordinate
contra quatuor tempora vel alias illicite
secundum Hostiensis ut de tempo. or. c. ii et c.
Consultationi. Sed secundum Dominicum et post episcopus
pro dispensare ut ut e q. In istis
casibus in pri. // Septimo cum or
dinato ante dispensationem ministrante
secundum Innocentium ut de sacra. it.
c. i. Sed non probant quod in cle. casti
irritatio aliqua incurratur quamvis
illis graviter peccet. Nec est tali
ipso iure excommunicatio inducta sed
potius inducenda ut de tempo.
ord. q. ad instantiam dicit secundum Hostiensis
quod episcopus potest cum tali dispensare
per q. in. Lugd. et ut de tempo.
ord. Consultationi nisi inducta
esset sibi excommunicatio ab homine
et postea celebraret vel nisi papa
tales suspenderat ut de tempo. ord.
Cum quidam licet et c. dilectus
nisi. // Octavo Cum suspensus
a canone a divinis si celebret
vel se ut prius immisceat divinis
i. de sen. ex. Cum medicinalis
et ut de re. iud. Cum eterni li. vi.

Sexto notorius fornicarius cele-
brans in eis sit quia suspensus
admis. c. de coh. cle. et mul.
vera et c. nlt et c. de vi. et ho-
ne. vt ultorum q. di. quis //
Nono cum eo qui sciunt sentencias
dictat vel scribit vel actum inie-
stie exercet vel purgatorium vulga-
ri et cum dei sanctimonia auctorem
vel benedictionem vel purificationem sine
exhibet c. ne cle. vel mo. Sen-
tencia et c. de homi. tua. i. kl. et
h. et viii sed inde homicidium vel
mebrorum diminucio sequatur
si non episcopus potest dispensare c. de
cle. pugn. in du. c. i. et ii. // De-
cimo cum eo qui impedimentum
habens sine dispensacione fuit ordi-
natus licet episcopus ante promo-
cionem posset dispensare lxxxi di-
si quis // Undecimo cum reli-
gioso leges vel phisicam audien-
te ut promoveatur c. ne cle. vel
mo. non magno et c. super specula
// Duodecimo cum religioso in
apostasia promoto c. de apost.
c. nlt. quia est excomunicatus eo quod di-
misit habitum c. ne cle. vel mo. vt
periculosa li. vi. // Tredecimo cum
clerico non ordinato ministrante ut
possit promoveri ad superiores potest
cum episcopus nisi in suscepto ministraret
c. de cle. non ord. mi. c. ii. // Qua-
tuordecimo cum clerico per saltum pro-
moto faciente si ministrat. secus
si non ministrat vel ignoranter c.
de cle. per sal. pro. c. i. et l. ii.
di. Sollicitudo // Decimo quinto
qui furtive ordines suscepit
ab episcopus vel archidiacono inhi-
bente per excomunicationem c. de eo qui fur.
or. re. c. i. // Sedecimo cum
illo qui celebrat sciens in loco
suspenso interdicto ii de sen. ex-
co. is qui quis ve. li. vi. vel dic
ut i de sen. ex. quod pone quod aliquis

Item cum illo qui celebrat parte
excomunicato quod dic ut i de ppo. quod ad
sedem // xviii° in casibus ipse reser-
vatis qui sunt xviii de quibus dici-
tur c. c. quod casus // xviiii° cum filiis pres-
biterorum et aliis illegitime natis ut
in seculo ad sacros ordines promoveantur
vel in religione ad dignitates c.
de fil. pres. c. i. ple. et nlt. tamen episcopus
potest in minoribus ordinibus ut in c.
i. de eo qui def. li. vi. // Decimo
nono in defectu etatis c. de eta. et
quali. preficiendorum // Vicesimo ut quis
habeat duas prebendas c. de conces.
preben. licet // xxi ut duo prelati unius
ecclesie equaliter presint xxi q. ii. c. ple-
bet cum monstrum esse c. de of. ord.
quam impleverit // Vicesimo ii° cum
corpore viciatis si sit deformitas
vel fuit in culpa c. de cor. vic.
ex per totum et c. de cle. egrot. per
totum // Vicesimo tercio ut quis duos
sacros ordines in una die recipiat
nec cum infamibus nec criminem publicum
facientibus nec cum penitentibus illatis
ut sint clerici l. di. non confidat //
Vicesimo iiii° si quis sacros ordi-
nes ab aliquo episcopo recepit sine licencia
episcopi sui c. de tempo. ord. eos qui
et c. eos li. vi. et adde quod dicitur
c. de tempo. ord. quod conferre vsque
ad quod item albericus // Vicesimo quinto
cum suspenso in concilio c. de per-
genne // Vicesimo vi° cum eo qui
se ipsum vulneravit maculavit i. se
fecit in eo ordine cum ordinari
i. q. vii Saluberrimum // Vicesimo
vii° si se fecit iterum baptizari de
conse. di. iiii. eos et c. quos bis
// Vicesimo viii° cum monacho vel
homine alterius professionis ut fiat
abbas c. de ele. officii // Vicesimo
nono si ad subversionem fidei aliqui

sciunt hereticos et in contemptum
ecclesie fecerunt se ab eis ordinari
i q vii Convenientibus // Quarto
simo cum eo qui sciens est or-
dinatus a scismaticis licet non symoniace
vel ab excommunicatis vel ab episcopo qui
renunciavit loco et dignitati i q
i Si quis a symoniacis et xv q
i ordinationes et c de ord ab
episcopo qui renun e t i et ii // Nam
qui sine iusta causa dispensat
ff de leg. ff. i indiscreta dispensacio
deponendus est si super hoc fuit
accusatus et etiam ille cum quo
dispensat l. di c i nisi et c qui
in aliquo nisi et breviter non consulo
quod aliquis inducas licet nisi ubi
in iure invenies hoc expressum // Nam
restringenda est irritas cum sit o-
diosa et penalis ff de penis
l. pe et de pe di i c pene et
hodie expressum est i de sen ex
c. quia in pre li vi // Sic vii casi-
bus non conferunt ipsa dispensare
// Primo in homicidio voluntario.
l. di miror // Secundo cum bigamo c
de big. Sed et c nup // Tercio
cum eo qui se facit iterum ordinari
// Quarto cum eo qui facit se iterum
baptizari // Quinto cum ordinatis
ab hereticis // Sexto cum ordinatis
a symoniacis de istis dicit ut c quod
propter nisi et c de apost quod re
// Septimo in religione renunciata alie-
natum c de vi[...] cum in. et c
de homi sicut q co sponte quod
episcopus in illis casibus in quibus
potest non vult dispensare iniquid
est compellendus dicit p. quod sit
quia ubicumque est iusta causa
debita est dispensacio l. di duo
sto et c si quis pres et c con-
sideradum et peccat episcopus non
dispensando ax q q v. quanto
nisi // ideo ad hoc tenetur de bono

dispensatio sine iusta causa

et equo alias potest cogi per superiorem
c de iure patr. nullum quia equi-
tas scripta prefertur iuris rigori c
de off dele consuluit et c de
rem qui. lib vi Alii dicunt
quod licet sit debita peti tamen non potest
nisi supplicando Sicut episcopatus
debetur meliori de ecclesia vel
q i licet ille tamen non potest eum
petere ut e q q iurisprudencie Sed
hec non est simile // Item po-
ne quod actor probavit intencionem
et aliquis petit secum dispensari
inquid potest episcopus dispensare
in iniuriam actoris cum si actor de-
ficit in probatione debet pena co-
simili puniri tamen qui obliga-
tur ad penam talionis dicas
quod sit c de indic. ac si thira quod
indistincte et simpliciter dicit ergo
et nos non debemus distinguere
cum ibi non distinguatur c de ma-
et obed. solite ff de re ff et c de
bap maiores et nulli fit iniuria
qui utitur iure suo c de ex.
cum etiam velit Sed cum actor
si deficiat in probatione non potest
dispensare l. di si quis dia-
conus // Sed pone quod aliquis
sit per sentenciam condempnatus numquid
potest super condempnacionem episcopus dis-
pensare distinguere aut con-
dempnatus fuit depositus aut
degradatus si depositus
simpliciter sed dicendo ego te
depono ab officio et beneficio potest
dispensare ut c de indic. at si
ita si vero fuit degradatus sol-
lempniter auferens sibi sacras
vestes et tonsuras etc De quo
habetur c de penis c degrad.
vel forte tunc distinguere ut
c de the. ex in c Sed potest

Dicitur supra qd eps pt dis
pensare / inquid hoc. tn intellr
de ordinibus susceptis. Dic qd
simplr dicat de omnibus ? dic
intelligendum / de vbs sup. Cum
tibi et c. pli. l. di. de his qui
nd et c. se. et cu hoc sit bnficium
largissime est intelligend inter
prand. ē de don. Cum dilectus
inst. // Sz inquid p timor dispē
sacom possit aliquis in epm p
mom. Rñ qd no quia cu illamo
ad epatum solus ppa dispensat
ē de elc. Innotuit // Sz i mori
bus ordinibus bnficijs bn pt
epus dispensare ē de fil. psb.
c. ult. et c. proposuit et c. ?
qui desciu li. vi // Nota qd in
morli pcco existans sive i mani
festo sive occulto pccat in mor
tali ordines suscipiendo. sive
alia sacra vel di. inlti xv. di
illud. et sic recipiens no debz
exequi. inst. exit. primam et se
cum fuit dispensatum. quia sus
pensus est. contum ad se. xi q.
iii. audi et ii. q. vii. quia qo
inst pctm leve sit. tu si velit
se corrige potest ministrae ?o viii
di. c. i. De sna excois

Dictum est supra de pnis
in gnali Sz quia re
quirit pna in excomu
nicatione. Id de istis vi
deamus // Primo quid sit excoca
tio et vnd dicatur / Quis pos
sit ferre sniam excoms / et qt
sint eius spes / De sna a iure
lata p3 ab homine / pro quibus
cnis sit intelligenda et qualr
tollatur / et que sit pena nō
suantis excom // Excoicaco
sm ho. est a conone exclusio
ar. j. c. Cum medicinal li. vi et
p hoc qd ponit exclusio intelligit
de minor et maior excone. ē de
excepc. Exceptionem. Sz alr et com
sic diffinitur // Excomunicaco est
a qualz licita conone et licito actu
separacio. Vnde Adam excitatus fuit
ab esu ligni xi. q. iii. c. euidens
// Dicitur aut excoicatus ab ex
qd est extra et comis quasi extra
comionem positus // Sz vn habuit
excoicatio ordinem / quidam dicunt
qd ab Aplis. Host. dicit qd a deo
Sz p Aplos fuit publicata. Sed
qui pnt excoicare. dic qd epi
et superiores pnt excoicare et ana
thematizare sollempniter in
hunc mod. debent cu sacerdo
tes epm circumstare et lucernas
in manibus tene quas in conclone
anathemas. vel excoms procul
dant in terram et conculcare pedibus
Deinde epla p prochias mit
tatur continens excoicatorum nomina
et causam excoms xi q. iii. Dnt
// Alij plati inferiores qui pre
sunt eccis collegiatis ut Abbates
vel prochialibus eccis ut ar
pbri vel plbni pnt ferre sine
sollempnitate premissa ē de of
ord. Cum ab ecclesiaru. xvi. q. i.
Alia est et eciā sacerdos pro
chialis ē de of ord. Si sacerdos
// Sz aliqui dicunt qd hoc ? vij
contum ad malefactores quia lig
habeant iurisdiccom de iure comuni
ad prochianos ē de ep. et ven.
c. i. Cum consuetudo si tollat gr
inst contum ad malefactores. Illud
hz intelligere platum excoicare
posse et iurisdiccom hre. qui elcus
est a collegio vl ab vniusite
ē de elc. c. i. xx. iii. di. legimus

et idem intelligit v' si prosiciat
collio vel universitati ab eo qui
sit administrator cum in dictum pub-
lica ab epo // Sped excomunicatore
iuro ad prim dice sunt vna
que dicitur maior que separat a
sacramentis ab ingressu eccle et
a commone fidelium et hec dici-
turque anathema // Alia e que
vocatur minor que tm separat
a sacramentis de utraque dicitur
in ij iiij Ecclesiasticum dicitur // maior

excõ maior a iure.

excomunicacio incurritur ipso iure
sine a iure infligitur in xxx
casibus //

primo

Primo si percuciat cle-
ricum xvij q iiij si quis suadente
vel iurgla religiosis con-
sistum j e no est dubium licet
no sit aliquis professus j e religi-
osis q ipsius li vj // fallit in
xxj casibus // Primo e si ludendo
hoc faciat et no animo irato j e c i
vel nec alia //

2o

Secundus si ignorabat
ipsum esse clericum j e si vo ali-
quis ita q ignorantia probab.
fuit alio no excusaret s de
cle excom aplice et s de eo
qui re e c i et ij // Item si
tonsuram vidit et eum clericum
no credidit ideo q madit
in simili dum tn sit clericus // Sed
si in veritate no sit clericus licet
tonsuram deferret et illum p'cus-
sisti credens illum clericum propter
tonsuram tenes insi peccata tu-
es efficiatur ax xj q iij cum mul-
tos // Sed quod si credas percute
clericum et percutias laicum incurs
es excomunicatus vel q sit s de
big impo et e finali // Sed
contra quia iudicandus est sm
quod sit no s quod facere in-
tendit ff ad l corn de sic l
l q dinus dic s ho q no es
excomunicatus in veritate licet d'imina-
teneat //

// Item si credidit percute clericum
laicum et in persona errans percus-
sit maritimo clericum t dixit q
no madit p c j e si vo aliquis
vel de s si percuciat clericum que
credebat laicum no e excomunicatus
quia sola temitas et violencia
in hoc consideratur j e c i et c
veniens // Alias dixit q est
excomunicatus quia constet q percussit
clericum et iniuriam velit ff de
iniuriis eum qui q si iniuria
distinguere aut fuit in culpa
sine negligens utpote de nocte
ubi no poterat discerne tunc non
est excomunicatus ac s de cle excom
aplice quia fuit ignorancia
crassa et supina et s de gst
ut ariarum li vj // Si vo no fuit
negligens inquirendo ut debebat
habitum tunc no est excomunicatus ut
j e si vo aliquis // Item si quis
spuat in facie clerici no tn manus
iniciat nihilominus est excomunicatus
host dicit q sic ac j e impo et
c contingit ij insi et idem intel-
ligit si in capud vel in corpus
clerici vinum aquam vel alius liquor
effundat multoque si lapide
vel baculo vel alio modo percuciat
quia in hiis omnibus sit iniuria
corporalis // Idem si scindat vel
rumpat vestem suam vel caput p-
hendens ita q in uno loco ipsum
teneat invitum et minis et
terroribus ipsum sine iniectione cor-
pali faciat invitum stare vel in
itinere vel secum ire et hec ma-

3o

xime in laicis // Tercio qui
inquinitur vim vi repellit tem-
perate j e si vo aliquis q si
vo et s de homic dignasti
tn sunt quedam considranda in
repulsione tali ut inquinitur fiat
et no intervallo ff de vi et vi
ar Idem est q cum igitur et

j e si vero. Item causa defen-
sionis et non animo ulciscendi xx
iii q. i quod culpatur et in modera-
mine inculpate tutele nisi quis
modum excedat et non ex proposito
non tenetur licet reprobat cle-
ricum de rest. spol. olim insi
et j e significasti Ala. et Jo.
distinguunt an fiat iniuria persone
an rebus. Si persone tunc tunc
antequam vis sit illata est re-
pellenda et si aliquis unum fratrem
repellat potius proximi debet et
quod non ulciscendi sed defendendi causa
id fiat ff. ad l. aquil. Si ex
plagis quod tabernarius et hoc
si primus percussor ipsum volebat
percutere. Secus si volebat ipsum
repercutere et alter repercussit po-
tius videtur esse vindicta quam
repulsio iniurie et hoc eciam
moderamine videtur. Servatur enim moderamen
si illud tamen fiat quo obmisso vi-
olencia repelli posset. Si ipso
vi violentiam inferenti periculum mor-
tis ab eo vitare non potes nisi su-
pena inferat. interfectorem clericum
percutis sine pena ut est de ho-
micidio c. ij ff ad l. aquil. l. iij.
Si vero vis inferatur rebus
licitum est repellere illatam incon-
tinenti et infendam vel quam
nonne potest vel fecerit collatis a-
micis ff de aq. pos. quod in eo
quod vi aut clam et est de rest. spol. insi.
Sed iniuriam iam illatam persone
ex intervallo non licet quia sic
esset vindicta ut est de homic.
Suscepimus. Sed inquid pos-
sum repellere iniuriam socii mei
vel vicini eciam cum armis videtur
quod sic xxiii q. iii fortitudo et c.
non est inferenda hodie hoc est
expressum quod qui non repellit iniuriam
proximi vel vicini propulsare
aliquin si negligat et ple
videtur iniurianti fovere et

esse particeps culpe eius j e
dilecto quod et quod cum liceat
li. vj. Tertius si de mandato pre-
lati hoc faciat j e ex timore
dum tamen mandatum sit iustum vel
saltem si dubitetur xxiii q. i
quid culpatur nisi. Si autem in-
iustum esset non est obedien-
dum xi q. iii Iulianus quia
de mandato prelatorum potest capi
clerici et ad iudicium trahi dili-
genter dum tamen non amplius eorum
violencia se extendat quam
defensio vel rebellio exigit
clericorum j e ut fame quod sequitur et
c. Si clericos li. vj. Sed inquid
sine licentia episcopi potest capi clericus
dic quod non. Pluralitatem primo dicta
licet eciam sicut depositi non
tamen curie traditi secularis lxxxi
di. Cum non ut se immisceret enor-
mitatibus j e Cum non ab
homine et c. significasti hoc
tamen dicit quod ubi esset periculum in
mora laicus posset capere cle-
ricum sine licentia episcopi et sunt nota
ex similitudine per legem quam dicit
quod si debitor fugiat creditor
potest ipsum retinere propria auctoritate quod
alias non posset ff. quod in fraudem
cred. aut prior quod si creditorem
debitorem. Quintus si percutit sen-
tem arma et premonitus est ius
a suo episcopo ut desistat j e Cum
non ab homine in audiat et c.
Continuisset. Sextus si se immis-
ceat secularibus enormitatibus licet
monitus perseverit j e Cum non
ab homine quod ult. et c. significasti
Septimus si exerceat secularia
negocia et ius admonitus se
non corrigat. Octavus qui
percutit clericum cum uxore matre
sorore et filia propria turpiter agen-
tem j e Si aliquis quod ut ille
non tamen ex intervallo sed incontinenti
ut j e eo. Si vero et si timor

Per matre intelligit omes superio
res et nomine filie omes inferi
ores ar. j. de v. s. san. nam
et rex et ff de v. s. sex appella
tione et l. liberum // Nonus
in turbante divina officia
quod pbr vel aliud clericus ad
quem spectat ut extra de rela.
j. e. verens et c. cum volu
tate q. si quis // Decimus
magister qui facit leviter j. e. cum
voluntate q. si causa correc
tionis et intuitu disciplina
alis iniceret j. e. c. v. u. nec magister
// Undecimus qui rem officii sui
in ecclesia obtinet percutit clericum
// Duodecimus in sermone ecclesie
qui devotionis zelo hoc facit
Tredecimus prelatus qui le
viter corrigit // Quartusdecimus in
domo familia corrigente vel
parente vel propinquos isti quatuor
casus probantur j. e. cum volu
tate q. si et intelligitur ipso ad
istos sex casus ultimos propter
percussio vel expulsio ab ecclesia
sunt in minoribus ordinibus co
stituti ut ibi dicitur ipso non pos
sit compescere in sacris ordinibus
constitutos licet turbent officium
quia extra eo quod permittit specialiter
de minoribus ordinibus d. ante
prohibetur xxv di. qualis et
quia honorabilia membra
exceptis quibusdam turpis v.
beribus sibimet non debet ut l. v.
di. cum beatus // premant autem
aliter admonitionibus et si se non
correxerint suspendi possunt de
tale misso dolentes possunt eadem
tam leviter percuti in minoribus
ordinibus constituti // pone ergo
quod iste persone modum excedunt
incurrunt incidunt in canonem ... non
nisi irato animo hoc faciant
et ex proposito non credo in ma
dant in canone quia solus

dolum prosequitur xvij q. iiij si quis
suadente et j. e. c. i. et violen
tia non committitur sine dolo sed
manus predictorum non sunt dolose
sed castigative licet fortuito tamen
modus discipline excedatur ar.
j. e. cum voluntate in pri. // De
cimusquintus in clerico deposito et
tradito curie seculari ut de iudic. cum
non ab homine // Sed qualiter degra
detur et in quibus casibus dic
ut s. de penis q. ope. et s. de
here. q. puniuntur // Si autem non sit
traditus curie seculari retinet privi
legium clericale lxxxj di. cum // De
cimus qui percutit goliardum
ioculatorem seu buffonem si per
annum artem illam exercuit vel
si trino admonitus non desistit
infra annum s. de vi. et ho. cle
rici li. vj // Decimusseptimus qui
percutit clericum qui qui contraxit
matrimonium licet cum vidua et vir
gine dimisit tonsuram et vestes
clericales s. de cle. qui clerici li. vj
glo. dicit quod est extra ut dicitur
est ibi quod in glo. // xviij qui perc.
tit bigamum cum sit omni privilegio
clericali nudatus s. de big. alta
tionis li. vj // Decimusnonus qui
cepit clericum de furto suspectum
pro ipsum verberibus et vincibus
subire et in carcere retrudere s.
de deposito quod // Vicesimus
qui clericus per rape... in mente
sua vel socium modico tempore su
spectum enim suspectum et putative medi
in aut ut md. sed ... suf
// ... non licet ... si
sint indicia In aliis preventis
clericum est excusatus et mitte
dus ad sedem ap. pro abso
lutione obtinenda ut xvij q.
iiij. si quis suadente // Fallit
hoc in xxij casibus // Preterea
est in mortis articulo j. e. non
est dubium ut xvij q. iiij. si

quis suadente // Decimus si ha
beat inimicicias capitales vel alias
iustas excusationes ut e. de etate
Sed si cessante impedimento vel pe
riculo se non representant se apostolico
conspectui mandatum apostolicum in
eandem sententiam remanebunt ipso facto ut
e. eos qui li. vi. // Undecimus hospi
tarii qui racione sui officii clericum
non graviter lesit ut e. Si vero aliquem
in pri. // Duodecimus mulieres que in
nullo casu ad sedem apostolicam sunt mitten
de ut e. mulieres et c. quamvis
Tertius decimus senes. Quartus decimus debi
les // Quintus decimus pauperes. Isti tres
casus probantur ut e. ea noscitur
et c. quia de hiis. Sed cessante impe
dimento tenentur adire sedem apostolicam ut e.
quamvis alias remanebunt in excommunicatione
ut e. eos qui li. vi. De pauperibus
distinguere autem sunt ita pau
peres quod ad curiam venire non possunt nisi
mendicando tunc non sunt mittendi
ut e. quia de hiis et c. quamvis. Aut
sunt pauperes tamen possunt habere aliquid
ita quod non essent mendicando tunc
sunt mittendi ut e. ea noscitur. Innocen
tius distinguit utrum consueverit
mendicare et tunc non excusatur
Si vero non consueverit non compel
litur mendicare sed excusatur propter
mitti episcopo // Sextusdecimus monachi
et canonici regulares et quilibet
religiosi nisi iniuria fuit atrox
ut e. monachi et c. cum illorum sive
ante ingressum commiserint sive
post percusserint ut ibi dicitur eadem
si clericum post percusserint secularem
ut e. Religiosos li. vi. Si vero mo
nachum alterius claustri percusserit
per abbatem utriusque monasterii debet
absolvi ut e. cum illorum et c. ca
nonica et illud quod dicitur de mo
nachis intenditur ad hospita
larios si professionem habeant priorem
ut e. canonica // Item si religi
osus socium suum vel alium percusserit
extra claustrum existens veniat

ad dyocesanum secundum Hostiensem quia hoc privilegium
abbatis locum non habet tamen in c. mona
chi et c. cum illorum // Item quod si
fugiens de seculo confitetur se excommunicatum
quicquid debet absolvi antequam re
cipiatur dicit quod sic quia aliter non est
ei consulendum xvii. q. iiii. cum devotis
Sed quicquid prelatus religionis
quam vult intrare ipsum potest absolvere
dicit Hostiensis quod sic pure et sine aliqua
condicione quamvis illa condicio insit
ipso iure si in eadem religione per
severaverint et hoc est verum nisi ex
cessus gravis sit et enormis ut sa
ne colligitur ut e. cum illorum
quod qui si claustrales et sequentibus
et c. religiosos quamvis li. vi. et
c. eos qui e. li. et adde quod di
citur de penitentiis quod simplices vero
vero nisi // Nonus qui non sunt
sui iuris sicut filiifamilias et servi
ut e. mulieres et c. relatum. Nec
intelligas de filiis qui diu sunt
in patria potestate non diu sunt nisi
quia dicunt tales ad curiam mitti
nisi sint iniuria publicatum ut e.
quamvis et c. ulti. // De sine simili
intelligere tamen sine sint hoc ut
dum suo sancto defendantur vel
cum dominus sine vespasia gravat
in amissione operarum ut e. relatum
Hostiensis videndum idem dicendum
in viro si in fraudem uxoris hoc
faciat et in libera qui operarum prestare
tenetur ar. xxix. q. ult. proposito
Sed non credo cum hoc non inve
niatur quia hoc credo ut omne
curiam mittuntur qui expresse non
excipiuntur prohibitorum est ar.
ut e. cum illorum in pri. // Decimus
in hiis qui magne sunt potencie
et ita delicati quod laborem eundi
nequeunt sustinere itaque per
status persone et vitas negocium
Romano pontifici intimetur et
secundum consilium eius tales de quibus

scele' corrigantur / e mulieres
v de hoc // Undecimus i pu-
pillo qui sz no dum ex comi-
ni / e t i sive ante pubertate
sive post postulat absolui /
e t ult. // Duodecimus qui
coniter viuunt et dormiunt in una
domo licet sint seculares e de
vi et hos cl qui et / e de te-
nore inst // Tercius in monia-
libus in omi casu / e de mo-
nialibus // Sed quid si mona-
steria essent in diversis episcopatibus
et una monacha percutiat mo-
nachum conuersum vel clericum
eiusdem episcopatus dicit d' q conue-
niat utrumque episcopus vel alter de-
leget alteri vices suos / e cum
illorum // Quintus qui leue et
modicam iniuriam irrogant no
aut enormem vel gravem / e pue-
nit et t cum illorum / Enor-
mis aut sive atrox iniuria co-
gnoscitur quatuor modis sz ex loco
ubi fit ut in foro eccla vel coram
multis sive rege vel iudice
Secundo ex loco vulneris ut si fa-
ciei no consuevit de facili cu-
rare // Tercio ex facto ut si vulne-
ratus fuit vel grauiter vel leser
// Quarto ex persona ut superior
sz abbas et episcopus sive prelatus
inferior de minori percussus atrox et re-
cum illorum // Quid si modica
lesione cum sanguinis effusione
qua de facili sanguis effunditur
quam nunquam ibi erit acsi enor-
miter ledat dic q satis committen-
dum est in arbitrio superioris
qua ubertum effusionis ha-
bundanciam signat xvi q i
Sententiam et lex di. Sepe
Quid si percutiat quis presbyterum sima
...guratum dic q plane e si d'
e de pe' ... in ylo
... hec e de ... ego.

Iniuria enormis sive atrox

... nos hec sunt de primo casu
sz de violenta manuum iniectione
// Secundus casus in quo incurritur
excommunicatio ipso iure si quis man-
dat alium percutere clericum / e mu-
lieres q ult. quia qui per alium
facit per se ipsum facere videtur i
de reg. iur. qui facit li. vi e
de rest. spol. cum ad sedem inst.
et ille qui stat simul / e uni-
versitatis licet esset in potestate
eius vel ei subiectus quia precepta
iniusta fuit tamen no debuit obe-
dire si ponis dico quod habent
/ e relatum et ex i q iii iulianus
// Sed pone q mandavit sed
ante manuum iniectionem penituit
quid erit dic q in canonem
incidit nisi mandatum revocauit
ita q revocatio ad ipsum peruenit
ac e de pen. mandati et t
ex insinuatione et ff. mandati si
mandassem // Sed pone q mandator
an manuum iniectionem moriatur
tunc no erit excommunicatus quia
mandatum morte extinguitur
e de off. del. relatum et t licet
et eccla no ligat sub terra ac
/ e a nobis ii // Item pone q no
mandat sed expressio ratum habet
numquid incidit in canonem d' q
q sic et hoc q no tn aut distin-
guere quia aut percussio fuerat
hoc nomine tuo et postea audi-
ens ratificas tunc es excommunicatus
quia ratihabitio in maleficiis e
retrotrahitur et mandato comparatur
aut facit simpliciter no cogitando
de te nec nomine tuo tunc no es
excommunicatus quia ratum habere no po-
tes quod tuo nomine gestum
no est / e cum aliquis li vi
// Tercius est qui habet potestatem
prohibendi et no prohibuit
quia facientes et consencientes

[S]pari pena puniuntur. i. e. quite et intel-
lige pro cooperatorem vel prestando auc-
toritatem ut de off. del. c. i. de hoc dicitur
est ut de penis c. ult. ¶ Sed numquid
omnes tenentur defendere clericum vel eccl-
lesiam / quidam dicunt quod sic et specia-
liter de clericis ut di. proposuimus / et in
q. i. nulli et c. si. / Tu dicas quidam
sunt quod ad solos prelatos sive iudices
vel alios qui habent aliquam potestatem
in aliquos hoc pertinet et ad hoc
tenentur ratione potestatis et non alii
xxiii. q. iii. forte et c. ipsa. dico / quod
si ego qui habeo aliquam potestatem vi-
deo quod aliquis vult percutere clericum
seu verberare sine meo consilio vel au-
xilio non sum excommunicatus si non pro-
hibeo illum / licet alias forte peccem
quia ipsum non defendo cum possem /
pena enim iniuriatores tenere debet
ut de his que fi. a ma. par. ca. que-
sivit / Supra contra intelligitur de illis
qui ratione potestatis ad hoc tenentur
alias consentire videntur et prestare
auctoritatem si vident et non prohibent
etiam facto alii solummodo verbis sed
non factis ut dicit Augustinus lxxxiii
di. error alias peccarent non tamen
propter hoc excommunicati essent dic. ut ex-
tra. e. c. ii. Sed numquid possimus de hoc
peccato denunciari dic. ut ex. de accu-
sationibus c. denunciatio v. Sed numquid ¶ Tertio
in violatoribus ecclesiarum vel ef-
fractoribus / Idem de aliis locis
sacris i. e. Conquesti et xvii. q. iiii.
omnes ecclesie ¶ Quarto in incendia-
riis ecclesiarum vel locorum sacro-
rum i. e. tua et c. Conquesti et
xi. q. iii. Canonica / De istis duo-
bus casibus dic. ut ex. de rapt.
et incend. c. pena ubi sum. casus ¶
Sextus si ferat arma hostibus
Saracenis vel Iudeis ut de iudeis
Ita quorundam. De hoc ut de iudeis
c. Saracenis ¶ Septimus si falsat
litteras sive rescriptum apostolicum per se
vel per alium. ut de cri. fal. ad fal-
sariorum dic. ut ex. de cri. fal. c.
Item in litteris infra ¶ Octa-
vus omnes heretici sive occulti sive
manifesti quocumque nomine censeantur
ut de here. Ad abolendam et c.
excommunicamus et i. e. nomine ¶ Nonus qui
defendunt hereticos vel receptant
vel eis credunt i. e. nomine et de
here. sicut ait et c. excommunicamus
et credentes dic. ut ex. de here.
c. puniuntur et c. Item credentes
¶ Decimus illi qui statuta fe-
cerunt contra ecclesie libertatem vel
consuetudines contra eam intro-
ductas fecerint observari ¶ Unde-
cimus qui decretis talia statuta
fecerunt ¶ Duodecimus qui sta-
tuta illa libertati ecclesie contra-
ria scripserint ¶ Decimustertius pota-
tes consules rectores et consilia-
rii locorum ubi decreta huiusmodi
statuta et consuetudines edite
fuerint vel servate ¶ Decimusquartus
qui secundum eas presumpserint iudicare
¶ Decimusquintus qui in publicam
formam secundum ea statuta vel consue-
tudines redegerint iudicata
hec probantur i. e. nomine ¶ Deci-
musssextus qui infra duos
menses huiusmodi statuta non dele-
verint de capitularibus suis
libris vel delicta fecerint
reservari et insuper iuraverint quod
deinceps talia non attemptent / Sunt
etiam a iudice excommunicati et sic a
iure et a iudice erunt excommunicati
i. e. Gravem et c. nomine ¶ Deci-
musseptimus cum aliquis a
participibus qui a duabus
partibus cardinalium in papam electus
electioni de se facte consentit et
pro papa se gerit nisi se velit
humiliter abstinere ut de elec.

licet q ptea ¶ Undecimusdecimus
item de tua pte cardinalium
confisus ppā nomē sibi vsur-
pat / et etiā qui ipm recepe-
runt tanquā ppam ẽ de ele
licet q di yme aut ¶ Decimus
nonus agiti et solaces in ali
quo tīne bonon de hospites
loquendo vel conducendo vve-
ipsitie secularibus inflūme
ante tpus conductionis elapsum
ẽ de loc. c. i. ¶ Vicesimus qui
cumque religiosi professi exeun
tes ad audiendos leges vel phi
cam ẽ ne cle vel mo. super
specula et c. no magis. nisi
infra duos menses desierint ¶
Vicesimusprimus Archidiacon
decani plebani prepositi. Cantu
res et alii clīci personati simul
et pbri nisi infra duos menses
a tempore sue illius constitutionis
nō desierint sed ne audiant
leges vel phisicam ẽ ne cle
vel mo. c. illo nisi / tn̄ hec pe
na nō extenditur ad eos qui
prochiales ecclias obtinet nisi
eedem ecclie fuerint plebanie
sub se capellas habentes in quibus
instituuntur clerici perpetui / neque
mittes absque causa rōnabili
amoni ẽ ne cle vel mo. sta
tutum li. vi ¶ Vicesimussecundus
qui prouocat in causa criminosi
ppter illud crimē excōicato psta
do consilium auxilium vel fauo-
rem / e inf q sim ea et c.
Concubine ¶ Vicesimustertius
qui sciient et sponte prouocat
cum excōicatis a ppa vel eos
recipit ad diuina si sim o. e
et cho. / e significauit lis. glo
intelligat de prouocatione in cri-

mine Fcius in aliis / e eod qui
li. vi ¶ Vicesimusquartus qui pa
pas vel plan sen quoniam alios
passagios quocumque dampna fe-
cerint vel mandauerint inflici
licet motu nō fignatur / et qui
eos defendunt receptant vel
occultant excōis et deponi
a dignitate honore ordine offi
et bnfi similiter incurrant ipso facto
ẽ de homic. pro humani li. vi
¶ Vicesimusquintus qui tenent
in vinculis clericum vel in do-
mo licet nō tangunt / e inf
in pri ¶ Vicesimussextus Incen
diarii domorum vel locorum nō
sacrorum ex quo p ecclam pub
licantur / e tua nos ¶ Vicesimus
septimus qui romanos vel alios
dampnos pro negocio vel aliis ho-
nestis causis maritimis vectos vel
naufragium passos spoliat. nisi
satisfecerit ẽ de rap. excōi ¶
Vicesimusoctauus qui vtuntur ordi
nationibus vel alienationibus
a scismaticis factis ẽ de scism
c. i. ¶ Vicesimusnonus qui
dicit romanam ecclam nō esse
caput / et ei tanquam capiti nō
vult obedire xix di. nulli phas
¶ Tricesimus Symoniacus in
ordine i q i. reperiuntur ¶ Trice
simusprimus Grecus qui in con-
temptum latini lauauit vel bap
tizauit baptizatum a latinis ẽ
de bap. licet ¶ Tricesimussecundus
Bitterinus epus qui ppter ampliandos
duos ẽ epus assecrauit si
sit rebellis ẽ de of. or. quia
¶ Tricesimustercius qui nuncios
vel scripturam mittunt vel loquuntur
secrete cum cardinalibus [illegible]

sunt incorrum ad tractandum
de electione pape s. de elc. ubi
periculum et nulla li. vi. ¶ Tricesi-
mus quartus vicedomini et alii
rectores et officiales qui non
servant illa que statuuntur in
electione pape vel fraudem adhibent
s. de elc. ubi periculum et preterea
¶ Tricesimus quintus qui electo-
res vel aliquos eorum vel eorum
monasteria vel loca alia per se vel
per alios invadunt vel spoliant eo
quod rogati seu aliter inducti eum
pro quo rogabant seu induce-
bantur eligere noluerunt s. de ele-
ctione li. vi. ¶ Tricesimus sextus
qui regalia custodiam vel gar-
diam advocationis vel defen-
sionis titulum in ecclesiis usur-
pare conantes presumunt bona ec-
clesiastica usurpare s. de elc. gene-
rali li. vi. ¶ xxxvii qui vo-
cantur ad digendat in electionibus
nominales si faciant aliquid per quod
inter eos super ipsis electionibus fa-
ciendis possit discordia oriri vel
orta nutriri s. de elc. indigni-
tatibus et postremo li. vi. ¶ Tri-
cesimus octavus qui prohibent quod
conservator cognoscat nisi de vio-
lenciis iniuriis manifestis s. de
of. del. hac constitutione et pe. aut
li. vi. ¶ Tricesimus nonus qui ci-
tat mulierem propter ferendum testimonium
ad iudicium invitam s. de iudi-
ciis li. vi. ¶ xl quicumque
prelatos vel personas ecclesiasticas
compellunt res ecclesie vel iura
tradere laycis in emphiteosim
s. de rebus ec. non ali. hoc con-
sultissimo et plures li. vi. ¶ xli pri-
mus qui pedagia vel guida-
gia a quacumque persona ecclesiastica
pro personis propriis vel rebus
quos deferri faciunt non in causa
negociationis per se vel per alium exigit
aliquid vel exigi fecit s. de
censibus. quamquam li. vi. ¶ xlii secundus
laici qui compulerint prelatos
vel capitula submittere bona
mobilia ecclesiarum vel iura inst-
monii talia in sua libertate di-
mittant ¶ xliii tertius qui ex quibus-
bus temporibus iam dudum initis
vel in futurum iniri contigit ul-
tra id quod ultra nam contigit
permittitur sic usurpaverunt nisi moniti
destiterint et sic accepta restitu-
erint; hac dominus probavit s. de
rebus ecclesie non alie. hoc con-
sultissimo li. vi. ¶ xliiii inqui-
sitionis vel domini temporalis impe-
rantes tradunt applicari vel
ales in foro ecclesiastico litigantes
vel litigare volentes in hiis que
de iure vel antiqua consuetudine
ad forum ecclesiasticum pertinent per se vel
per alium ad desistendum vel in foro
seculari de nominibus eorum liti-
gandum per iudicem ecclesiasticum vel
impetrandum aut litigandum vel
litigare volentium vel propinquos
seu speciali viros aut ecclesiasticas
capiunt modis vel aliis compellunt
vel impediunt tamquam per se vel
per alium contra iudices ecclesiasticos
delegatos seu ordinarios vel ali-
aut litigantes vel dederunt consilium
vel favorem nec absolvi possunt nisi
satisfecerint de omnibus dampnis
et iniuriis competenter s. de
sinn et qui li. vi. ¶ xlv quintus
qui temporale dominium obtinentes
suis subditis preponit ne prelatis
vel clericis seu personis ecclesiasticis

aliquid vendant vel emant
ab eis bladum molant vel coquant
panem vel alia pertinencia obsequia
exhibeant ut de immu(nitate) et eos qui
li. vi. // Quadragesimus sextus Religiosus pro-
fessus qui in scolis vel alibi te-
mere habitum religionis dimittit
vel ad quevis studia liberalia vadit
nisi a suo prelato cum consilio sui
Conventus vel maioris partis eius
sibi eundi ad studium licencia pri-
mus sit concessa // Quadragesimus septimus
Doctores vel magistri qui religio-
sos habitu suo dimisso legentes
vel predicantem audientes fuerint
docent vel in scolis suis detinent
sicut probantur ut ne cle(rici) vel
mo(nachi) ut periculosa li. vi. // Quadragesimus octavus
qui fuerint hereticos credentes et
defensores tradunt ecclesiastice
sepulture nec absolvantur nisi
propriis manibus extumulent
et locus careat sepultura // Quadragesimus
nonus laici qui publice vel
private de fide disputant ut de
here(ticis) quicumque in pri(ncipio) ubi isti
duo casus probantur // Quinqua-
gesimus quecumque persona sin-
gularis locat domos ad ex-
cendum usura usurariis
publicis alienigenis ut de usuris
usurarum li. vi. nisi eos de
terris suis expellant omnino
infra mensem // Quinquagesimus primus
omnes qui represalias concedunt
contra personas ecclesiasticas vel bona
eorum et tali concessioni utun-
tur nisi revocaverint infra men-
sem ut de inmu(nitate) ecc(lesie) et si pignora-
tiones li. vi. // Quinquagesimus secundus qui
dederint licenciam capiendi aliter
occidendi seu aliter in personis aut
in bonis suis vel suorum gra-
vandi eos qui sentencias excommunicationis
suspensionis vel interdicti pro-
tulerunt vel eos qui eas ob-
servant et excommunicatos evitare no-
lunt vel quorum occasione sunt
late nisi licenciam huiusmodi
revocaverint vel si ad bonorum
capcionem propter hoc processum
fuit nisi infra octo dies bona
et dampna sint restituta
// Quinquagesimus tercius quia
tali licencia usi fuerint vel aliquod
predictorum ipse vel per se vel per alium in
quam si perpetraverint per duos menses
non poterunt nisi per summum pon-
tificem absolvi sicut probantur
ff. de sentencia excommunicationis li. vi. // Quinquagesimus quartus qui
absolvuntur in mortis articulo vel
pro alio impedimento si cessan-
te periculo vel impedimento se non
representent quamcumque comode poterunt
illi qui poterat eum absolvere // Quinquagesimus
quintus quibus indulgetur a sede apostolica
vel a legatis eius ut se represen-
tent ordinariis suis vel aliis preter superio-
ribus vel satisfaciant lesis sicut pro-
bantur ff. eos qui li. vi. // Quinquagesimus sextus
professi religionum mendicancium
abolitarum in generali concilio Lugdunensi
que prius non fuerant confirmate si
de cetero admittant aliquem ad
suum ordinem vel domum vel locum
novum acquirant vel loca acqui-
sita alienent sine licencia pape ut
de reli(giosis) do(mibus) Religionum li. vi. //
Quinquagesimus septimus qui ab aliis quam
a papa vel Cancellario vel qui
de mandato pape hoc officium habent
recipiunt litteras pape ut de cri(mine) fal(si).

dura in p(er)p(etuu)m. // lxviii. Qui p(er)sonam p(ro)-
priam et fr(atru)m quo(rum)cumq(ue) conditionis di-
gnitatis aut status, etiam cardinal(es)
q(ui) et p(etrus) de columpna vel eoru(m) alte-
rum fuerunt p(ro) cardinali habuerit
aut ad cardinalatum admiserit seu
votum eorum seu alicuius ipsorum suffra-
gium in electione p(a)p(e) admiserit aut
etiam p(a)p(am) nominauit eligit as-
sumpserit seu i(n) hiis dedit consilium
auxilium vel fauorem // lxix. Qui
ipsi d(omi)n(u)s Ja(cobus) et p(etrus) vel natos d(i)c(t)i
Ja(cobi) fauoribus p(ro)sequerit vel auxilium
in scismate p(er)sistentibus. h(oc) et
probant(ur) e(xtra) de scism(aticis) ad succiden-
dos li. vi. // Sexagesimus glosa-
tor constitutionis edite sup(er) extrauagan-
tem inuentum alic(ui) quam licet ipsa
sonat sensum ipsius ad vtetos(?)
vel contradictiones vel contrarietates
seu diuersos vel ad diuersas op-
piniones inducteo(?) j de v(er)b(orum) sig(nificatione). Ex-
ijt li. vi. // Sexagesimus primus qui-
cumq(ue) eligitur in senatorem vel
patricium romanum absq(ue) licencia p(a)p(e)
dicit ut e(xtra) de p(rese)n(ti)s q(uod) cauet v-
xij° Ista que sequuntur vsq(ue) ad
q(ui) minor ex° sunt solummodo locum
in regno francie que facta sunt
a duobus legatis. // lxij. Secundus
qui p(er) seditionis conspiracionis ca-
nentionis simul habitam cum aliis
quacumq(ue) similitate vallatam impe-
dimentum latens vel patens p(re)sti-
terint quominus cultus(?) sfcalibus(?)
vel secularibus dignitatibus
p(er)sonatibus aut administrationibus ip-
sisq(ue) p(er) illos ad quos collacionem
spectantium vel dignitatum p(er) viam
electionis vel postulacionis spectat
promissio eius(dem) locus de p(er)sonis
ydoneis vnde quemcumq(ue) exemte-
rint commode vel alio liber p(ro)
electionis aut postulacionis canonica
valeat prouideri. // lxiij. Qui
coacta multitudine cum armis et
sine armis contenciosa accla-
macione concitacione tumultuum i(n) loco

in quo ijdem ad quos spectat elec(tio)
postulacio vel promissio conuenerint
seu i(n) ipsos electores vel in aliquos
de eisdem ipse p(er) dictam iniuriam facien-
da duxerint necnon eidem loco
fracturam seu violenciam vel in
p(er)sonas electorum nobilem iniuriam
irrogauerint et p(ro)p(ter) qui ope
vel consilio clam vel palam p(er) se
vel p(er) alium aliquid egerint p(er)
quod conspiracionis vel conuencionis
iniuste nequicia i(n) aliquo sumat
robur. et p(er) h(oc) contingat electionis pos-
tulacionis vel promissionis collacionem impe-
diri vel differri. h(oc) et probant(ur) j.
de elec(tione). cum g(enera)l(is) conc(ilii) in conc(ilio) Bituricen(si). et
similiter sequitur // lxiiij(us). Judex
del(egatus) vel conseruator qui licteras cita-
tionum dat sub illa forma quod rela-
tor p(er) eum nominabit vel ad forma(m)
consimilem // lxv. Judex del(egatus)
vel conseruator qui licteras dat ad
citandum p(er)sonas in locis dum p(a)p(e) vel
legati non contentus p(re)textu testi-
monij prohibendi vbi vel quando
status causae hoc non requirit set vt
ipsi vel actor fatigent eos laboribus
bus et expensis vel ut recipiant
et extorqueant aliquid ab eisdem
// lxvi. Sextus iudex executor vel
conseruator datus a delegato
qui pro absolucionis vel relaxa-
tionis beneficiis impedimentis impe-
dendo hiis qui excom(municati) suspensos
vel interdictos sunt duxerint immoder-
dos emendas pecuniarias seu res
alias pro emendis quomodo ex-
quisito colore p(re)sumunt petere
exigere aut oblatas recipere
exp(re)sso // Ab hac pena vltra
non p(otes)t absolui nisi a p(a)p(a) vel
p(er) legatum se(dis) ap(ostolic)e h(oc) probant(ur)
e(xtra) de of(ficio) dele(gati). c(apitulum) nimis in mire //
lxvij. Qui testamenta vel quas-
cumq(ue) vltimas voluntates impu-
gnat et reprobat pro eo q(uod) secularium
aut sfcaluris(?) p(er)s(on)as p(ro)pter non sunt

Aut autem non permiserint quod tes-
tator suum condidit testamentum aut a-
liam ultimam voluntatem. Ipsi cuius-
cumque condicionis vel dignitatis
extiterint nisi infra viii dies post-
quam super hoc moniti fuerint non
desistant ibidem de testamentis ad
persuasiones // lxxviiii qui confu-
gientes ad ecclesiam ibidem vulne-
rant mutilant interficiunt aut ca-
piunt vel inde extrahunt vio-
lenter vel inde extractos vulne-
rare seu mutilare presumunt vel
ultimum supplicium infligunt vel
procurant vel consilium aut operam
adhibent in talibus perpetrandis
ibidem de immunitate et sangwinis effusione //
Lxxx[mus] qui nuncios et execu-
tores excommunicacionum inducentes litteras
vel acta deferentes hac occasione
verberare detinere capere occultare muti-
lare vel occidere vel litteras seu acta
eis auferre rumpere cancellare vel
destruere vel celare et qui ad hoc
consilium dederint vel operam ibidem de exces-
sibus. Alie eciam excommunicaciones varie
in conciliis Viennensi continentur
sed superius sunt posite et de ma-
teria eadem hic nunc supersedeo ponere
// Septuagesimus clerici vel sacer-
dotes qui post licenciam admonicionem
focarias vel mulieres de quibus potest
esse suspicio vel unde populus vel
ecclesia scandalizetur in domibus
propriis vel alios dimittunt retinen-
das // lxxxprimus Quicumque clerici
vel sacerdotes occasione alicuius con-
suetudinis pro baptismo sepultura
vel pro aliis sacramentis aliquid exigere
vel extorquere presumunt // lxxxii
Constituti in sacris ordinibus
manicas consutas vel sotulares
consutos vel rostratos vestes
quoque rubei coloris vel viridis ha-
bere presumunt et specialiter archidiaco-
nus vel prepositus qui curam curas

animarum ne cappas habeant manicatas
et forratas et sacerdotibus ne utan-
tur cappis manicatis et monachis ne ca-
pis superpelliciis et non nigris de certo
utantur sub eadem pena dyocesanus
inhibendo hec probantur in constitucione
Gallonis // Minor excommunicacio est que mor excommunicatio
tamen privat a percepcione sacramentorum de qua
dicitur ut ex. de cler. excom. mini. si celebrat ad
quod excommunicatus. Sed ista minor ex-
communicacio a canone inflicta potest
relaxari eciam sine iuramento a sim-
plici sacerdote ut ex. eodem. quod si a iudice sa-
cerdos infligitur a iure cum quis con-
mittit sacrilegium xvii q. iiii. omnes
et c. miror et c. conquestus dicitur
ut ex. de rapt. quod violatores et
sed quid // Secundo sacerdos forma-
tus lxxxi di. Si qui sunt
clerici simoniaci non in ordine sed
alias i q. i reperiuntur // Tercio qui
recipit ecclesiam de manu laici sine
consensu episcopi xvi q. vii. Si quis
deinceps et ex. de iure patronatus per-
tea (?) c. i // Quinto in pauperes usu-
rarios ut de usuris quia in omnibus
// Sexto illi omnes qui prestant
ecclesiastica sepultura et hii sunt inhibiti
ut non ut de sepult. quod prohibentur
// Septimo quilibet notorius peccator
lxxxviii dist. nec et di. illud
xiii q. ii. pro obeuntibus // Octavo
communicans cum excommunicato non in crimine
sed in osculo salutacione simplici lo-
quela oracione vel mensa xi q. iii
Si quis pro delictis anathema quis
efficiatur os orare vale coro-
mensa negatur xi q. iii. excommunica-
tos et c. si et i c. imp. quod sunt pa.
Sed in persona tua non transit xi
q. iii. excellentissimus et sic in-
currit excommunicacionem minorem licet
prestiterit iuramentum ut c. cum desi-
deres in princ. nisi in casibus qui
in hiis versibus continentur // Utile
lex humile res ignorata

Utile

Lex

humile

nate // Hoc anathema quod fatuum
Utile — ne possit obesse // Utile i. propter utili-
tatem meam rem meam vel pecu-
niam michi debitam repetendo
ne ille videatur excommunicatus
reportat i. e. Si vero et h. pref-
eci in secreto // Idem pt coram
iudice quia sibi ius est defensio
denegari ff. de excepti. l. cum
sint et c. dilecto // Item excommunicati
vel inquirentes contra hereticos re-
dentes fautores et defensores eo-
rum licite admonitione in auxilium
iudices quoslibet licet excommunicatos nec
propter h. sententiam excommunicationis incurre-
rent tamen non participent cum eis i. alias
ff. de heretic. presidentes li. vi // Item
pro utilitate excommunicati in hiis que per-
tinent ad eius salutem licet alia
verba imponat ut magis apud eum
proficiat et eam postulando i. e. responso
et c. cum voluntate in prin. ex-
tra de sententia excommunicationis et c. se. et c. cum
excommunicato // Sed nunquid tenetur fortius
evitare socium excommunicatum vel nunquid
in eadem camera cum eo vel in eodem
lecto dormire excommunicato tamen simul
conveniunt quia unus est in rem
Unde excepto cum excommunicato contracta
est societas non dissoluitur i. e. Si vero
Sed dormire secum in eodem lecto vel
comedere in eadem mensa vel bibere cum
eodem vase non dicit xi. q. iii. excommunicatus
alias incurreret excommunicationem i. e. nisi
In fra Sed pt in parte tamen vel
hospitium tamen in suo comedere propter
et dormire hec intelligo similiter
si sine magno dampno societatis
dividere non possit arg. xi. q. iii. Anti-
cessor et xxiiii q. iii. c. i. // Lex
Lex — propter eandem legem matrimo-
nii que est viro et uxori prelata
viro conubere xi. q. iii. quoniam multos
Humile — et i. e. Inter alia // Humile sicut
in filiis sive ancillis et mercena-

riis ut in prologis concord. Unde
uxor et isti tenentur participare ma-
rito patri et domino excommunicatis sub peri-
culo excommunicationis // Sed nunquid econ-
verso muliere excommunicata vir tenetur vi-
tare vel filio patre vel servo vel merce-
nario domino dic quod non et de filia ex-
pressum est xxiii q. i. de filia et t.
per illud c. doctores intelligunt id
esse de aliis quia persone iste sunt
subdite uxor et filia patri et sic
de aliis unde non tenentur eos tem-
pore ad comunionem mense vel thori
et hoc in penam priorum maiorum
qui tenebantur corrigere suos subditos
de facto propter quod tamen anathematis
incurrerent alias viderentur eos fovere
et sic incurrent maiorem i. e. nup.
c. i. // Vir non pt petere debitum
quia quo ad reddendum debitum non
ad impia indicantur xxxii q. i. Si
quis uxorem // Sed excommunicatus non te-
netur reddere similiter filius tenetur servire patri
et patri pt hoc petere cum sit ei obli-
gatus et sic de aliis arg. xx vii q.
placuit et i. e. Relatum dum tamen
pater vel dominus non sint in culpa ut
ibi innuitur // Sed si pendente
excommunicatione mariti prius vel domini
divortium celebraretur filius e-
mancipatur vel accipiat uxorem
vivendo segregatum a patre servus
libertatem consequeretur vel mercenarius
complesset tempus ad quod se obli-
gaverat extunc non evadet excommunicationem
maiorem si et obligato transes-
sit excommunicatum cum adhuc durat debitum
et i. e. Inter alia // Res ignorata — Res
ignorata i. e. cum desides excommunicatos
quod dicat sciente et xi. q. iii. quoniam
ita quod ignorantia non sit crassa
ff. de cle. excommunicato. Aplice Sed
qui dicatur quis scire aliquem excommunicatum

Respondeo. Cum videt illum v-
berare clericum in casu non concess-
so. vel audivit sinam fieri vel
platus dixit eius et vel ipse
met excitatus vel est publica
fama illud esse excitatum alio-
quin propter levem famam non debet
sibi constiam infamie xxii q.
v. hoc videtur j e cum desiderate
res et i ij q. i. primo et q in
in solum et c tenetur et lex
vij di si quid vero // Necessitate
si nativitas pro intelligi excepte ex
communicati dando ei elemosinam vel ves-
tem in hyeme vel si indiget
consilio medici vel advocati ne
causa pereat. vel pro intelligi a
parte non excommunicati vel e orator
peregrinus mercator vel viator
qui in nativitate potest vitare
excitatus alio j e int alia et
xi q iij quoniam // Sed numquid magni-
nitatos dicit quod sic quia aqua in-
commoditas est suspenda ut
ecclesiastica iniuria fiat x vo.
di si in mediam et e de of leg.
delatus // Sed unius arbitrio ex-
tabitur utrum sit magna. ut per
suspitione ar. e de vo. et vo. re
per suspicionis et c ex multis qui
in tusientibus ista res delatz
non capit nisi in hoc suo modo
reclimatur xi q iij quod per
decessor. In peregrinis qui ultra
mare a spem vel rome pro
vel dies quondam solent suspe
oris indicari requirat quia ne-
quis sibi regulatur iudicis esse
pro ff de iudic. si alt. ar. e
de cle. venerabilem et sic lo-
quitur glossa // Sed pone quod
debeam premium vel aliud ex-

cato post debitum concilium sub
pena vel sub iuramento, numquid
modo in penam vel in periurium
nisi solvam. dic sic sed consimi-
le esse in eodem quod non. ar. e de
heret. c vel quia in prima obligatione
et iuramento intelligitur intellige-
batur tacite si talis persona sit
cum liceat contrahere e de iureiur.
quemadmodum xxii q ii ne quis
arbitretur preterea ubi nulla
est petitio nulla est mora ar.
j de reg. iur. non est in mora
li vij // Sed numquid excitatus ullo
pro parte e. de except. si nos
et c ex parte. et e de here.
excitatum qui credentes // Numquid
ipsa communicando non excitato inci-
dit in canonem. dic quod non licet
alii male faciat qui princeps
legibus est solutus ff de leg.
princeps. et c e t. digna vox
nam ipse solus quin ita interpre-
tatur j e int alia // Sed numquid
si ipsa salutet aliquem excitatum pro
litteras vel admodum fiunt erit ipse
hoc absolutus. dicunt quidam
quod non de hoc vide j e c ult.
in de. et hoc tene quod cetera forma
absolutionis traditur preterquam non
videtur absolutus j e cum desi-
deres nisi quod in dubiis et c sacris
hoc e verum quantum ad alios platos
nisi dic quod e absolutus de pleni-
tudine potestatis dum tamen ipsa voluit
et hoc videtur probari quia si per igno-
rantiam hoc fecit absolutus non est
ipso a iure si facit absolutus est
j e si aliquis // Sed quid de episcopo
vel ab platis si propter cum excitato
ase numquid incidit in canonem
vic quod non quia nullus sua sua
ligatur in q iiij c i. dic grandi
quia non sua sua sed canonice

de ptai
ptbus

an ut
ex
mi
dimit
da

ligatur | e nup. et nullus excõi
qui teneatur euitare excõicatum | e n̄ta
// Sz pone q aliquis excõicetur cum
de ptici pibus participibus suis. numquid communicans tali
erit excõicatus minori vel maiori. dicunt quidam q maiori | e c̄ qm̄ dubijs
Sz illam et similes intellige cum
participat in crimine. Ad dic q participans cum excõicato nō in crīmie
nō ligatur maiori quamuis excõicetur cum participibus n̄ lima monitione pmissa tria vel una p omnibus
Ita q sint aliqui dies interpositi
nisi necessitas exigat et qui monetur
expressim nominatim alias sua nō
tenet | e Statuimus li. vj. et c̄.
Constitucionem e li. Idem ē dicendum
de participantibus cum suspensis vel
interdictis | e Statutum li. vj.
an pp̄r excõicatum missa sit dimittenda // Sz numquid sacerdos dz dimittere
missam propter excõicatum / et si celebraret coram ipso sciens et prudens numquid
erit irregularis. Ad primum dicunt quidam q si inceperit missam
nō dz relinquere officium incomple-
tum vij. q. i. nichil sz ibi loquitur
de infirmitate / Ideo distingue
Aut est occultum aut manifestum
Si est occultum tunc in occulto tenetur
eum vitare | e Cum nō ab homine
sz nō in publico vj. q. ij. Si tam
et c̄. nlt. et per consequens pt celebrare
tu debet eum in secreto monere
vt exeat c̄ de off. ord. Si sacerdos
Si vero hoc est manifestum
moneat eum publice ut exeat
Si nō vult exire distinguitur
Si nō inchoauit canonem debz
remouere vestimenta et dimittere
missam et exire etiam xxiiij
q. i. omnes et xj. q. iij. Si quis
apli. Si vero inchoauit canonem
licet ipsum perficiat debz missam
terminare ar. de cons. di. ij. Relatum

// Ad secundum distinguitur aut
est excommunicatus publice s. p procurias denunciatus. tunc qui celebrat eo prnte est priuatus ab ingressu ecclie. donec satisfecerit ad
arbitrium iudicis cuius sentenciam contempsit c̄ de sent. excom.
li. vj. Et si antequam satisfecerit
celebrauit est irregularis | e c̄ is cui
li. vj. Aut nō est publicatus
tunc licet peccet celebrando nō
tam est irregularis | e c̄ is qui li. vj.
// Sz si sacerdos est excõicatus vel
suspensus numquid tenetur dicere
horas. dic q sic. excõicatus etiam
in causa excõicatus mirando et
etiam peccat arg. xxiij. q. iiij.
vir cum propria et lxxxj di. Si
qui sunt. ita q dicat in silencio
et orando arg. xj. q. iij. Si quis
episcopus n. et c̄. t presbiter q in te
Et sic hoc nō dz dicere dominus
vobiscum cum sit excõicatus coronem
fidelium. sz domine exaudi orationem.

Nunc videndum est de sententia
lata ab homine ex quibus
causis sit infligenda. dic
q maior excommunicatio pro
contumacia tum infligi debet xj
q. iij. Certi nemo. et c̄. Certum.
aut contumacia in triplici genere
reperitur // Prima ē in non contumacia triplex
veniendo ad iudicium. Secunda
peremptoria citatione recepta
venire contempnit. // Tertia quando
maliciose seipsum occultat / Quarta
facit ne citatio possit peruenire
ad eum. // Secunda quando citatus venit ad iudicium. sz nō vult stare
iuri vel ante finem cause contumaciter
vel illicentiatus recessit. // Tercia
est quando eius offensa ē manifesta

vel iussus a judice no vt emenda re hec probant · ut lit. no gte cum frequens et xj q iij. Certu et § de vbs sig. Excepte nisi Et quotienscumque aliquis fuit vocatus tribus edictis vel vno peremptorio pro omnibus pt si contumax fuit excommunicari nec distinguitur vtrum causa sit parua vel magna ex quo e contumacia § de vbo. sig Excepte / Sentencia judicis tribus modis dr iniusta, ex causa · ex ordine · ex animo / Ex ordine vt cum non seruata integritate ordinis judiciarij profertur in reum scilicet non premissa competenti monitione vt § e. Sacro in pn° Ex causa dr iniusta qn non subest causa qre reus debz condempnari vt § e. Sacro § j. Tercio ex animo vt si judex timore vel odio vel amore carnali fert snaz § de re iudi. Cum etiam li. vj. De istis habetur xj q iij § Si ergo et § Cum ergo / et ppter ista pt agi contra judicem pro suspicione admittende et vt reuocet § e. Sacro Sic ut in glo. vel superior pt si sit dubium absolue ad cautelam § e. venerabili et c venabilibus li. vj. Et qn pt judex absoluere excatum ad cautelam / dicit ggd ppter testiom fered in diffinitiua pdmnd ar. § de test. Veniens dic. tu hic et h ep iniqu pt quis absolui ad cautelam quando certum est ep est excomunicatus Et si dubium sit an teneat snia vt potest ex errore intollerabili fuit expressus in snia cum sub pena prec vel mandati apte in ea contineatur aliquid qd in suo genere est pctm vel si excomunicacio

fuit lata post appellacionem vel qui dr snia nulla vt in casibus positis § e. c. Per tuas ximo / et § de re iudi c. Ne iusta · tunc pt fieri absolutio ad cautelam / et hoc hodie est expressum § e. Solet · et c. venabilibus c. pt et c. vlt li vj Illa decretalis non obstat · quia ibi excomunicacio post appellacionem fuit lata vt ibi dt. glo. Cum relaxacio ad cautelam locum non ht in interdicto generali § e. Quia li vj Snia pastoris seu judicis siue iusta siue iniusta timenda est et tenenda xj q iij c. j. Fallit hec in iiij casibus Primus si feratur contra leges et canones hoc est vbi qn fertur contra jus constitutionis non contra ius litigatoris § de re iudi c. j et c Cum inter Et tercius si in snia error exprimatur vt pote Excommunico te et punio te excatum qa excomunicacio lata est post appellacionem § e. Per tuas et c. licet li vj nec est necesse appellare ij q. vj c. diffinitiua / Idem est dicendum vbi constat per iudicium rectum fuisse nullam vt si lata fuit per falsas lras. § de rei. fi. Superis et § de re iudi. c. j. Si errorem non exprimit in snia vel cum punit at contra ius tenet quia sentencia tunc snia § de re iudi Cum inter Et si error est in facto vt si hoc modo dicat Excomunico te quia expoliasti talem licet sit mani festum tenet snia · quia talis error possibilis est / nec continet errorem et ideo ligat · xj q. iij c. j et ij. Nec per appellacionem suspenditur excommunicacio fieri talis ppter excommunicationem § de ap. pastoralis Idem est dicendum de snia suspensionis

vel interdicti. ut e. ti. cum li. vi. dz
si pticipat cu excato no in crime
excato nec pmissa monitoe cpe-
tenti et nomatim no excoicatur
Idem cu pticipantibus cu suspensis
uel interdictis. ut e. statutu et c.
ystam et c statutu li vi Alios
vero casus hoc. s. de cleric excto. mi.
q. i. Oz pone aliquem excatu maior
potest alterum excari. dicunt quod ex
no, ut de hiis que fiunt a ma.
adnot pcipim. q. i. c. i. et ii. Itez
qui est extra ecclesiam non pt magis
esse extra. xi. q. iii. Omis xanus
in dec. con. scd ex excatus pt alium
excari. s. de iudicis in glo dum
et. iii. q. iii. Engeltrudam et
sunt duo effectus excois. pmus est
eiciendi extra ecclesiam. Scdus effe-
ctus est detinendi extra. Sicut qui
est ligatus uno vinculo alio vin-
culo ligari pt. et qui est in uno
peto pt aliud cmittere. et sic plus
punietur. et sic pnt plures cpetu
et magis excis cmittere. Et scda
excatio tunc pmus incipit hre sui
effectum cu absoluitur a pma. et
cu pma absolo non habet sui
effectum pter scdam excoim. et
ita non prodest pma absolucio
nisi cu absolutus fuit a scda ut
de hoc di. ut e. ut Oz qualiter ha-
Oz quis potest absolui a sentencia ex-
cois distingwendo. Aut est lata
a iure aut ab homine. Si a iure sue
sit maior siue minor pt p quemcumque
uel pprm sacerdotem relaxari nisi
conditor canonis s absoloz spalem
restringet. ut e. Nuper. Restringat
aut sibi pp in casibus notatis
s. de pmis. c. Casus vero. Excatus
maiori excatone Oz absolui cu
iuramento scd q stabit mandatis

ecclie, hoc est vita fora. s. de
ap. Adhoc. vel mandato epi ar-
ten. q. i. Sive et. ut e. ex tenore
Et in hoc iuramento tm pcipi pt
ne excatus in clericu. monachu uel aliu
religiosus quemcumque manus iniciat
violentas nisi se defendendo aut
madato suorum prelatorum fecit vel
nisi super eum prelacois ministerium aut
magisterium habeat. Aut cu ipo i
eadem culpa fornis esse noscatur
ut e. ex tenore, et ut satisfaciat
leso. ut e. Ea noscitur. Et maior
iuramentu est dimittate. Dicunt
quidam ex no, si ponis recipitur so-
lu ad cautelam. ut e. Cu desideras i prin-
Et aliqui absoluitur sine iuramento
qd no fieret si esset de forma. ut e.
Super eo et c. a nob in fi. ho. dt
contrarium ex nisi fora ecclie que pro
absolucoe talium est introducta ob
sileret no est curandu versus ut e.
Cu desideras in fi. Oz fora est
ex iurandum iuramentu. ut e. Ex
tenore. Alias no pt absolutus non
obstant contraria ut in fine debet
ex hec vel aliis iurabit vice
mortem et ppa qui est supo ius
potest illud remittere ut in. c.
Super eo. Oppinio forma oz ergo
minor aut excato pt a simplici approbato
sacerdote sine iuramento relaxari
ut e. Nuper in fi. In absolone
maioris excois ab homine lata
pro contumacia qua noluit venire
ad iudicium uel stare iuri debet
plus recipi iuramentu ab eo ex
stabit madatis ecclie et hoc
madatu oz fi ut pareat iuri
ut e. ptinet. et ut de sbr sig.
Excepte in fi. Cum vo p offen-
sa est excatus et est manifesta
per sntam uel facti evidenciam
Oz du absoloz sufficiens pstari

emeda Si vo est offensa dubia
Sufficit ad relaxanda smaz si pa
rendi madato eccie cppetes satis
facto pbeat. j. de vb. sig. Ex pa
te in fi Itemque si ita pauper
sit q no possit pstare cautoz tnc
iuret. B. de dote p9 dmor. ist
c. plz forma absolonis h est

Forma absolonis

Absoluo te aucte qua fungor ab
omni vinculo excomis et spaliter
a tali excome qua es ligatus
vel vba compulentia. ij. q. vj.
q. diffinitia et. j. de vb. sig. In
sns ctis no esset absolutos / nt
ceta excatus a judice sudicat
demitiamus talem excatu absolu
tu vel similia pnira esse.
Sz dic q secus est in foro costie
et secus in foro contencioso cu ibi
no absoluat a ptto C Ssma
homine ille qui tulit vl superior
Sz absolue si ad illu fuit appe
latu vel si excator negliget
vel malicose differat absolom
j. e. Sacro et c venabilibus li
vj et in casibz de quibz pt cog ozi
. B. de of. ordi. pastoralis dic ut
in eo tatto q archiepus et
i illis in quibz pt cognosce supi
or de excatore absoluo. Seu
relaxato qua ipe facit tenet
licet forsitan sit iniusta. j. e.
venabilibus q v li vj C Sz
vinc q pt absolue a sma lata
a sacdote dic q sic q ordia
rius est totius diuc xj. q. j.
De psona tn male facit quia
debet illu remitte ad excatore
absoluendu. B. de of. ordi. ad
reprimenda nisi pciulu esset i
mora tnc cu iuramento q
parebit madatis eccie absol
uatur. j. e. Sacro et sic qui

tulit smam pt eam relaxare
Fallit tn hoc in viij casibus
Primo in delegato ppe qui post
smam diffinitiva abco latam
pt ne parente sme excare. qui
anno elapso no pt ipm absolue
. B. de of. deleg. Cuienti C Sz9
est in excato qui quadiu est ex
catus illu que excomcauit an
no pt absolue et hc intellige de
ligato maiori excome xxiij q
i audiuimus Tercius aut est de mo
vi ut dem c. B. de cle. exco. m.
q ligatos et q dispone C Iz9
in incendiario loco no sacroz
que ordinauis pt excare si post
demitiacom absolue no pt. j. e.
tua. Quartus i clericis exhibe
tibz heticis ecclia sacramta
qs ordinauis pt puare suo offo
si no restitue nisi ex lra se
dis aplice. B. de hetic excam
q dare Quintus in suspensis
per totalem a bndictione consecrandis
pro eo q pos admonitam indignis
consecrabat. B. de pben. graue
Sextus in degradato que epus
pt degradare si no restitue ut
notatu c. B. de cle. exco. m.
Committitur puta ppa diffinit
negotiu et madat excari rebelle
vel notoriu pttorez B. de of. dele.
quia abbas Septimus si sma
lata p epm vel arepm per
papam cfirmet. B. de confir.
uti. c. j. et ij. et B. de instru
ex frequentibz Sed qualis
absoluet qui pluribz excomi
tacionibus ligatus Distingue
aut ab vno aut a pluribus
Si ab vno distinguit aut

Dona sententia aut pluribus Si vna tantum
quia plures causas si eum absoluat
in totum absolutus est ut de sen. ex
in. Posuit Si pluribus super
aut intendebat eum ligare pro
qualibet sententia tunc ab omnibus est ab
soluendus alias non habetur pro abso
luto xi q iii quaeritur Aut
non intendebat tunc si absoluat
ab vna tantum erit absolutus ut
de iudeis ad liberandam Si a
pluribus iudicibus aut omnes ha
bent eandem iurisdictionem quia sunt
plures iudices delegati dati ad vnam
causam tunc si vnus absoluit vice
omnium pro absoluto habetur ut de
of dele. vno Sed Aut habent
diuersas iurisdictiones tunc ab omnibus
est absoluendus j e officij Sed qui
primo absoluit non denunciabit eum
absolutum donec ab alio absoluatur
quia qui est excommunicatus in vna causa
excommunicatus est quo ad omnes xi q
v engeltrudis Si vero sit excommunicatus
a iure pluribus sententiis omnes debet ex
primere alias remanet ligatus pro
illa quam non expressit j e cum pro
eam Nota quod in articulo
mortis potest absolui excommunicatus
quacumque excommunicatione teneatur
si habeat copiam sacerdotis j e
non dubium et c quod de hijs et vo
lunt aliqui dicere quod a laico possit
absolui cum quibus concordat ber
ar de pe di j que penitet
et de c di iii Sed tamen est vbi lai
cus absoluit propter extremam
necessitatem quem episcopus absoluere
debuit l di in capite Si vero
absolutus non fuit et sit moria
tur si apparuerint in eo signa
penitentie vel contritionis poterit

absolui post mortem per eum per
quem poterat sanus et viuus absol
ui j e a nobis ij Item si ex
tulit sententiam in omnes qui furti
in sua dioc. vel sui subditi alibi
facientes furtum sunt excommunicati dic
quod ratione delicti extranei efficitur
de eius iurisdictione vi q iii placuit
et ut de priuilegiis tua et c volentes
li vi hoc intelligas esse verum si scie
bant excommunicationem latam alias igno
rantes sententiam episcoporum vel aliorum
prelatorum sententiam excommunicationis non incurrunt
nisi sit lata a papa Idem est si
subditi committunt furtum extra dioc
ut de constit. ut animarum li vi et dic
ut de priuil. c. Si in quem pta
et quod eius ratione pena non sen
tis excommunicationis est si minus sit
excommunicatus propter contemptum incipit
esse ligatus xi q iii c. cum ergo
Si iusta fuit et sit clericus debet depon
nisi cum eo fuit dispensatum xi q
iii si quis presbiter dic de hoc ut de
cleri ex. iii c. excommunicatus Idem
de suspensione et interdicto ut ibi
dic Si laicus sit tardius absoluit
xi q iii qui iubente Nota quod
communitas vel collegium non debet
excommunicari sed tamen qui culpabiles
reperiuntur j e Romana c si li
vi Item iudices seculares per cen
suram ecclesiasticam sunt compellendi
ut repellant in suis curiis excom
catos ab agendo patrocinando et
testificando j e decreuimus li vi

Sequitur de suspensione
quia excommunicatio et suspensio
et interdictum quantum ad
aliqua equiparantur

.i.e. Cum medicinalis li vi In xx
tribus casibus aliquis suspenditur.
ipso iure Primus qui excomunicat ali
quem monitione premissa non premissa suspen
ditur ipso iure per mensem ab ingressu
ecclesie licet excommunicatio fuit iusta .i.e.
Sacro in prin. Sed mense elapso resti
tutus est lxxxi di. Si qui sunt
Pone quod iste excomunicatus iniuste sta
tim ab ipso excomunicatore suspenso
ab ingressu ecclesie petat absolui
nunquid poterit absoluere Quidam
dixerunt quod non ymmo sed a superiore
tempore suspensionis excommunicatus absol
vi quia cum ipse sit suspensus
alium reconciliare non potest ar. de
cons. di. iiii. Dominum est. et c. De
tempore ord. Eos li vi Et intelli
gunt illud c. Sacro ubi dicitur non cu
rauit reuocare et quod monitio
precesset vel post tempus suspensionis
Sed dicit contra quia licet per mensem
sit priuatus ingressu ecclesie nichi
lominus iurisdictionem retinet quia
propterea iurisdictione non est priuatus
nec excommunicatus. Unde ipsum absoluere
potest. c. de Rept. ab excommunicato. et .i.e.
Duobus. et c. de cle. ex. mi. Si re
lebrat. et hoc verum dicere .i.e. Sacro
quod caueat Sed que dicitur monitio
competens Dic quod trina uel una
pro omnibus Ita quod obseruentur aliquorum
dierum competentia interualla xxiiii
q. iii. De illicita. et .i.e. Constitutionem
li. vi. Secundus Iudex excommunicatus
suspendens aliquem vel interdicens
non in scriptis. vel causam non expri
mit vel exemplum scripture infra
mensem post diem sine non tra
dit si fuit requisitus ab ingressu
ecclesie per mensem est suspensus
.i.e. Cum medicinalis li vi

Tercius Rector ecclesie qui pro
alienis debitis grauat ecclesiam sibi
commissam aut literas alias seu si
gilla concedit quibus ecclesia possit
obligari ab administratione temporalium
et spiritualium est suspensus. c. de
solu. Si quorundam Quartus
manifestus fornicator siue noto
rius et testis falsus. c. de tempo
ord. quesitum et c. de cohi. cle. et
muli. vestra Quid sit noto
rium et manifestum dic ut. c. de
cohi. cle. et muli. quod sed quia vsque
ad fi. Quintus si ordinator
uel presentator recepit iuramen
tum ab ordinando vel promissionem
quod super promissione sua ipsum non
inquietet a collatione ordinum et
presentator ab executione per triennium
est suspensus c. de symo. c. vlt
Sextus qui vsurarium manife
stum sit decedentem ecclesiastice tra
dit sepulture vel oblationes
suscepit suspensus est ab executione
officii vsque ad satisfactionem arbitrio
sui episcopi faciendam. c. de vsu.
Quia in omnibus Septimus qui
eligit in episcopum defectum patientem
in natalibus i. illegitime na
tum. et in sciencia et etate. scilicet infra
xxx annum non completum. tenetur
a beneficiis omnibus sic ho. est su
spensus. c. de elect. Cum in cunctis
Hec pena etiam extenditur ad co
promissarium eligentem scienter
indignum dum tamen copromissarius
non sit episcopus vel superior. et
hec pena hodie restringitur
ad bona que habentur in ecclesia
sic offensa. c. de elect. Si com
promissarius li vi Octauus

Iudex ordinarius vel delegatus si contra
conscienciam et iusticiam in gravamen
alterius partis aliquid fecerit odio fa-
vore gracia vel sorde ab execucione
officii per annum est suspensus et
si celebravit irregularis est. li. de re
iudicata Cum eterni li vj Nonus.
Capitula conventus collegia et sin-
gulares persone que kathedralibus
et regularibus ac collegiatis ecclesiis
bona a prelatis dimissa vel racione
vacacionis tempore obveniencia que in
utilitatem ecclesiarum expendi vel fu-
turis debent successoribus reservari
occupaverint et assumpserint eo ipso
sunt et tam diu maneant ab officio
et beneficiis quibuscumque suspensi do-
nec restituerint quicquid perceperint
non obstantibus quibuscumque privilegiis
consuetudinibus vel iuramento sedis
ap. vel alia quavis firmitate
vallatis. li. de elect. Sepe li vj
Decimus Episcopi vel eorum superiores
aut abbates seu quivis alii regula-
res vel seculares prelati sive ecclesiastice
persone vacantibus dignitatibus
personatibus et prebendis ac ecclesiis
quibuscumque subiectis ad collacionem
ordinacionem presentacionem vel custodiam
pertinentibus eorundem bona morienti-
bus eorundem rectoribus vel ministris
in ipsis inventa sive vacacionis
ipsorum tempore obveniencia que in utili-
tatem ipsorum expendi vel futuris
debent successoribus reservari oc-
cupare aut in suos usus convertere
quoquomodo presumant nisi de speciali
privilegio vel consuetudine prescripta
legittime seu alia causa racionabili
hoc eisdem competere dinoscatur
statuit. Alioquin Episcopi et eorum su-
periores ab ingressu ecclesie, ceteri
vero ab officio et beneficio tam diu
eo ipso sunt suspensi quousque
plenariam restitucionem fecerint

de perceptis. Si vero bona competant
ex privilegio vel aliter intelligitur de
bonis que supersunt solutis de-
bitis et necessariis prefatis rectoribus
et ministris in oneribus supportan-
dis. li. de off. ordi. Presenti li vj
Undecimus Si partes recedant ab
appellacione in electionibus Episcoporum
facta ad sedem ap. antequam fuerit
presentata Si iudex inferior cuius est
de negocio inquirere sine debita inqui-
sicione ad confirmandum electionem et
consecrandum electum processerit con-
firmacio et consecracio non valet
et confirmator est ab Episcoporum con-
firmacione et consecracione per totum
annum ipso iure suspensus. li. de elect.
Providi li vj Duodecimus qui
consenciunt electioni nominacioni vel
assumpcioni senatoris rectoris vel
patricii urbis romane absque li-
cencia sedis ap. ipsi et eorum posteri
in perpetuum ab omnibus privilegiis
ecclesiasticis et honoribus que habent
a quibuslibet ecclesiis sunt privati. li.
de elect. Fundamenta li vj
Decimus tercius Clerici qui recipiunt
ordines sacros ab alieno Episcopo absque
licencia pape vel Episcopi de cuius diocesi
traxerunt originem vel ubi ha-
bent beneficium. li. de tempo. ordi.
Sepe li vj Et cum istis solus
papa dispensat ut ibi et c.
Inhibus li vj Decimusseptimus
Episcopi qui ordinat alienos clericos
scienter vel ignorancia affectata
per annum a collacione ordinum sunt
suspensi. li. de tempo. ordi. Eos
qui li vj Decimusquintus qui
infanti vel religioni intrarent
vel illiterato vel absque licencia

sui superioris sine dispensatione aliene auctoritatis consuetudine contulerit nisi velit
religionem intrare aut ad sacros ordines
promoveri sicut quod in canonibus continetur
a collatione tonsure per annum est suspensus
extra de tempore ord. inuersis li vi. Decimus sextus religiosi mendicantes qui
recipiunt aliquos ad professionem infra
annum sunt suspensi a receptione quorumlibet ipso facto extra de regular. non solum
li vi. Decimusseptimus sicut in quarto
recipiunt et homicida occultus extra
de tempore ord. quesitum. Decimus octavus qui insecutus fuit hostiliter
cardinalem omnibus beneficiis que obtinet ab ecclesia est privatus. Decimusnonus nominis filii eorum et nepotes
omni beneficio etiam si sint ecclesiastici sunt
privati nec eis patet aditus honoris
ecclesiastici vel mundanis. Vicesimus
tunicas preter verbum qua talia facientibus vel presumentibus consilium
vel auxilium dederit aut favorem
vel infra mensem saltem delinquentes sicut tanti facinoris enormitas
exegerit vel facultas ei affuerit
non duxerit puniendos pontificali et
superiori dignitate sit privata et civitas sit remanens interdicta hec probantur extra de penis felicis li vi.
Vicesimusprimus et vicesimus secundus non i e quod cum c. ut ecclesie et quartus
et xxiii q. e c. quod ad sedem. Ubi
vero alium interdicitur ingressus ecclesie
propter quod et in ipsa divinorum celebratio est interdicta, irregularis efficitur si in ea se ingerat divinis
in officio suo agens sicut primus i e
p. se an li vi. hoc est verum in quolibet
officio divino et horis divinis canendis
officiando ecclesiam et in sacris conferendis et in sacrificiis consecrandis
ex l q. ui. si quis episcopus. Sed si plane et condemnatorie excommunicatus et
suspensus solum vel cum alio hoc
cantionis dixit invitum non incidit
immo ad hoc tenentur ordinarii ac
extra c. proposuit quod in te et i e Alma libro sexto.

Sequitur de interdicto. Nam
interdictum excommunicatio et suspensio quantum ad v conveniunt.

Primo si ferat iudex ordinarius
vel delegatus sententiam non inscripto
i e Cum medicinalis li vi.
Secundo quia sicut a ipso predecessore
defendit ab excommunicatione sic ab interdicto et suspensione extra de rescriptis
Cum dilecta et extra de app. ad hec
a contrario sensu et c. dilectus filius. Tertio sicut excommunicatio sic
ab officio et ingressu ecclesie lata
suspensio per appellationem sequentem
minime suspenduntur i e si cum
pro bono li vi. Quarto sicut excommunicatus eligere vel eligi non potest ita
nec suspensus vel interdictus extra
de consuet. Cum dilectus et qui
non potest interdictum non potest postulari
vel eligi extra de postul. c. i. Quinto
quia sicut excommunicatus non potest celebrare divina officia ita nec suspensus ab officio vel interdictus extra
de cle. excom. mi. c. ii et c. postulasti et dicit ut ibi glosa in c.
excommunicatus. Nota tamen differentiam inter
ista tria quia persona excommunicatur
xi q. iii c. item et iii q. iiii c. engeltrudam et i de verb. sig.
excepta et suspenditur similiter
primo quandoque ab officio quandoque a beneficio
quandoque ab utroque ii q. v presbiter
et extra de purg. can. quotiens frequenter
multitudines locus vero interdicitur sicut
civitas castrum ecclesia et hec
quidem i de verb. sig. Cum in partibus
inlocione tamen ponitur unum pro alio
quia civitas dicitur excommunicata et
persona interdicta i e Responso
et extra de senten. excom. Cum et plantare.
Casus de interdicto a iure
sunt viii. Primus civitas est
interdicta et ecclesia dignitate pontificali privata que fraudem vel
dolum commisit in electione in corrigendo cardinales ad non eligendum eum extra de ele. ubi periculum quod preterea nisi li vi.
Secundus qui facit pignora

tiones in personas ecclesiasticas vel bona eorum, si sit universitas est supposita interdicto, extra de iniur. et c. Si pignorationes li. vi. Tercius universitas vel collegium quod alienigenas usuras exercentibus publice domos locat vel conductas habere permittit nisi infra mensem eos expulerit, extra de usuris, Usurarum li. vi. Quartus ecclesia in qua sepelitur aliquis qui alibi elegit sepulturam nisi infra x dies omnia fuerint restituta si petantur, extra de sepul. Animarum li. vi. Quintus si visitantes et accipiunt procurationem a locis vel visitatis, sunt ab ingressu ecclesie interdicti et inferiores ab officio et beneficio suspensi nisi infra mensem restituerint quod acceperint, et continetur ut in hoc casu valet dantium remissio vel liberalitas, extra de censibus Exigit, et c. Felicis li. vi. Sextus universitas que est culpabilis in collectis vel talliis contra clericos faciendis, extra de immu. eccl. Clericis li. vi. Septimus civitas que prestitit auxilium in sequentibus cardinales ut dictum est c. q. xx Civitas etc. Octavus familia laicorum qui arma conservaverunt presertim vel per aliud ad impediendum electionem vel postulationem ut in const. Bonifacii de elec. Rome. Sed qui dicatur interdictum generale, terra dic quod ex quo tota terra subicitur interdicto, sive sit civitas sive provincia villa sit interdicta, suburbia et continentia edificia intelliguntur interdicta ne vilipendatur sententia interdicti. Idem de ecclesia vel capella si sit in cimiterio vel ecclesie contiguum, secus si contigua non existat, ut e. Si civitas li. vi.

Nono quod aliquis celebraret in ecclesia seu in loco interdicto inquirendum erit utrumque distinguendo: aut est ecclesia interdicta propter effusionem sanguinis vel seminis tunc licet peniteat acriter tamen non incurrit cum non sit in iure expressum. Aut est interdicta a iure alia de causa vel ab homine, tunc si sciens celebret, nisi sit super hoc privilegiatus aut in casibus in iure concessis, irregularitatem incurrit a qua non potest nisi per summum pontificem liberari, ut e. Is qui li. vi. In quibus autem casibus sit concessum in iure dicitur ut e. Alma tempore. Item lata sententia prolata in clerum nisi aliud sit expressum in ea non ligat populum quin licite admittatur ad divina. Idem si populus interdicatur de clericis est dicendum. Item si propter delictum domini vel rectoris civitas est interdicta, clerici qui non sunt culpabiles et non sunt interdicti possunt extra civitatem interesse divinis. Sed si populus alicuius terre interdicatur, singulares persone non possunt alicubi, casibus expressis in iure huiusmodi exceptis, audire divina vel ecclesiastica percipere sacramenta; hec probantur ut e. Si sententia li. vi. Item tempore interdicti hec conceduntur. Primo baptisma parvulorum, extra de spon. Non est vobis, et ut e. Responso et c. Quod li. vi. *(Ista conceduntur tempore interdicti)*

Secundo penitentia non solum morientibus ut in precedentibus capitulis dictum, sed tam sani quam infirmi ad penitentiam licite admittuntur, dum tamen non sint excommunicati, qui non admittuntur nisi in mortis articulo, vel qui sint in culpa dolo vel fraude ut lata sit sententia interdicti vel dederint consilium vel auxilium in delicto propter quod latum est, nisi prius satisfecerint si possint vel dederint idoneam cautionem de satisfaciendo, vel si non possint satisfacere, ubi tamen inveniri quod laborent fideliter ad ista, alias non est eis penitentia concedenda; relaxatio interdicti ubi civitas locus vel universitas sunt interdicti, sed eis solummodo non iniungenda est penitentia salutaris, ut e. Alma in prin. li. vi. Tercium viaticum quod vere penitentibus non negatur, extra de pe. et re. Quod in te, et ut e. Permittimus. Quartum quod in singulis diebus in ecclesiis in monasteriis misse celebrentur et alia divina officia dicantur sicut prius submissa

tu voce clausis ianuis excommunicatis et
interdictis exclusis et campanis non pul-
satis et canonici et clerici ad ecclesiam
conveniant alias distributiones cottidia-
nas non habeant sicut alio tempore non ha-
berent si divinis officiis non adessent
In festivitatibus vero natalis domini
pasche et penthecostes et assump-
tionis virginis gloriose campane pul-
sentur et ianuis apertis alta voce
divina officia sollempniter celebrentur
excommunicatis tamen exclusis sed interdictis
admissis ita quod illi propter quorum ex-
cessum interdictum est prelatum ad
altare nullatenus appropinquent Pre-
missa contra hec expresse sub qua-
cumque forma verborum quibuscumque
personis exemptis et non exemptis
regularibus vel secularibus non prout
aliter suffragantibus quibuscumque tam
secularibus quam regularibus suffice-
debeat ut tempore interdicti in premissis
diebus celebrent supradictis hec pro-
bantur in c. Alma de sententia excommunicationis li. vi
Modo queritur qui dies sit incipie-
nda. dicit Jo. an. quod dies inchoatur
a vespere vigilie et terminatur ad ves-
peram festivitatis inclusive quo ad offi-
ciorum celebrationem computantur dies
hec de feri. c. i. Sed compl. non potest can-
tari. Sed Jo. mo. dicit quod incipit in
mane et dicit quod divina officia
intelligo hore canonice que sunt diurne
scilicet matutinales que incipiuntur
in matutinis et terminantur ad nonam
exclusive. Vespertine que incipiunt
a nona et terminantur ad completorium
inclusive. Unde completorium sollempniter
potest cantari Nunquid sanis hiis
diebus potest dari Eukaristia Dicunt
quidam quod sic quod probant ex
hoc quod illis personis prohibebatur
accessus ad altare hoc autem non est
propter oblationem quia oblatio fieri
potest in alio loco ergo prohibetur
propter Eukaristiam sumendam
Cum ergo illis personis prohibeatur
aliis conceditur Alii dicunt contra
quamquam si in hiis diebus celebrentur
divina tamen locus manet interdictus in
loco autem interdicto virtute prohibentur

sacramenta et hoc est verius secundum
archidiaconum Cum interdicitur ecclesia ei in-
dicta nullum ecclesiasticum sacramenta ex-
ercentur quod ei lateranum. Hec Jo. v. q. in
c. ii. Pone quod aliquis excommunicatus
incidit ex de loco non interdicto. nunquam
potest quod celebratur sit ianuis
clausis admitti ad divina. Dic quod
non nisi super hoc privilegiatus existat
Sed si persona singularis habeat
privilegium quod posset celebrare vel au-
dire divina familiares eius ad
audiendum et celebrandum sibi offi-
cium divinum licite admittuntur
non sic est dicendum de familiaribus
alicuius conventus vel collegii qui
admitti non debent nisi sint similiter
privilegiati Sed ista concessione
non potest gaudere ille cuius causa
seu culpa dolo vel fraude sententia
est lata vel qui prebuit ad hoc
consilium auxilium vel favorem
hec probantur in c. de privilegio licet vobis
li. vi. Quintum est predicatio in
ecclesia. Sextum Confirmatio epi-
scopo paliis hec probantur in c. Respon-
s. et c. quod li. vi. Septimum tempore
tempore interdicti die cene domi-
nica conficere potest in c. quod li. vi.
Nota secundum Jnno. et Ho. quod tempore
interdicti potest homo a sententia excommunicationis
absolvi quia non est ordinis sed
iurisdictionis Sed absolutionis sol-
lempnia exhibere sicut est dicere
orationes cum stola et psalmos penitentiales
in ecclesiam introducere est officii
ideo hec sollempnia non debent
fieri in loco interdicto licet absolutio
fieri possit. Item episcopi vel su-
periores ordine alicuius constitutionis se-
ntentia excommunicationis interdicti vel sus-
pensionis non incurrunt ipso iure
nisi in ipsa de episcopis expressa men-
tio habeatur in c. quia periculosum
li. vi. et c. de ele. Si compro-
missarius et hiis quorum li. vi.
Ultimo queritur de predicatori-
bus utrum possint in predicationibus
et confessionibus eius licite petere

et recipe ab exactis vel deten-
toribus rerum alienarum. Dic quod
prestium si alias non valeant in illo
loco sustentationem habere i. e. cum vo-
luntate fratrum predicatorum vel si pro ab
excommunicatis usurariis et raptoribus
petere possunt quia quasi pro procuratoribus
eorum habentur quibus debent reddi
ablata per rapinam vel usuram et sic
per dominum haberet recipe ab ipsis
expensas si super ipsis commiserint
et obtinuerint. quia ab exactato que-
ri potest et recipi quod debetur in
i. e. Si vero. A simili ipsi predicato-
res possunt habere tamquam procuratores
expensas ab eis scilicet elemosinas
et sic non casum in quo quis exerce-
negotia alterius sine mandato consul-
tur a pro parte excommunicationis vt
licite petat elemosinas a personis
prohibitis hac de causa quod alias non
licet i. e. cum voluntate fratrum predicatorum

Tractatum est de simplicibus
titulis, nunc agendum est de
titulis titulorum qui rerum
sunt digniores simplicibus titulis,
sicut sancta sanctorum simpliciter sanctis
et cantica canticorum simpliciter canticis
Nam isti tituli quasi fere omnes titulos
ambulant scilicet de verborum significatione et
de regulis iuris. // Sed quia sepe in testamen-
tis et contractibus et supradictis
titulis dubia verba ponuntur ideo
quid verba significent videamus. Iste autem
titulus tam in C. quam in ff. sic intitu-
latur de verborum significatione et rerum
in quo datur intelligi quod non tantum ver-
sed eciam res significare videntur. Videamus
ergo quid sit significare, et quot modis significande
et qualiter verba ambigua interpretanda
vel ad cuius intentionem sint referenda
Ultimo quot modis nomina significent.
Significare est de re aliqua signum
facere // Modi significandi sunt sex scilicet duo
vocum et in ordine rerum. Vox enim
significat duobus modis scilicet naturaliter et ad
placitum. Naturaliter ut latratus canis
significat iram gemitus infirmorum dolorem
// Ad placitum ut hoc nomen Stanislaus

significat personam Stanislai. Res vero significat
in ordine modis. Primo per institutionem ut he-
dera significat hoc aliud et sonus tube pre-
parationem ad bellum // Secundo per usum
ut circulus significat vinum venale. Tercio
per naturam ut urina intense distemperan-
tiam et subitus rubor faciei
verecundiam designat // Quarto per similitu-
dinem ut archa noe significat ecclesiam //
Verbum secundum gramaticos est oratio sine
casu cum modis et temporibus agendi
vel paciendi significativa. Sed aliter
accipitur hic verbum largo modo ut
supponat pro qualibet parte orationis per
quam is qui loquitur quod animo gerit
ore exprimit. De quo eciam dici con-
sueverit non sufficit gerere mente nisi
exprimatur eciam ore C. de condictione ob cau-
sam repetendi ff. de verborum obligatione quicquid
et talia verba non dicunt esse fallacia
quia non sunt propter hoc instituta ut
per ea se invicem fallant homines. Sed
ut eis quisque in alterius noticiam proferat
quod intendit. Peccatum enim est verbis
uti ad falaciam. Unde refert quem
ad verbum procedat ex animo quia
vera lingua non facit nisi vera mens
un. v. // Non nisi mente mea sit vera
lingua mea xxii q. ii. Ne quis. et
c. humane. Aliud autem modis dicitur
verbum videlicet. Est verbum conceptus
verbum per ore et vna vno per sese
sine figura latens. Est verbum expres-
sum scilicet filius dei quia sicut per verbum ex-
primitur voluntas hominis sic per filium
voluntas patris de pe. di. i. verbum
dei vel secundum augustinum Sicut verbum hu-
manum integrum et vni vno et ideo
a multis percipitur vno et eodem tempore
ut si dicam deus audientibus mille
hominibus quilibet eorum percipit et in
auribus ipsorum integrum insequitur
// Sic verbum i. filius dei integer
et verus venit et idem sub illud
corpus quod sumpsit de virgine v-
irginis. et quod dedit apostolis vno
et eodem momento in diversis locis con-
ficitur de consecratione di. ii. Sicut sancte
// Verbum per omnis quia quibus-
per orationem que sunt vim dicitur
verbum generaliter et largo modo. Et

una scilicet de octo dicitur verbum spiritualiter
et discreto modo, Symo per secretum unde
dicitur hec simonia a dicta quod et de verbis
dicitur Unde apocrisarius id est secretarius
nuncius C. de episcopis et clericis Significationes sive
figura latens sicut sunt parabole evangeliorum
Sunt etiam quedam figure latentes
ipsa non habentes Prima dicitur Sinsefasis
qua propriam dictionis auffertur dicunt
patet in glosa ubi testes convocantur suspecti
appellari nunc autem pre ablata
sive super testes vocantur id est falsos
et testes Secunda dicitur prosopope
ia id est confirmatio nove persone ut
cum dicitur iste puer credit quia fidem
fidei ad credendum suscepit vel ho
die est passio Christi vel resurrectio
idest festum cuius hodie celebratur
de conse. di. iiij. queris unde sit
Tercia antonomasia cum aliquid pro
excellencia alicui attribuitur ut cum
dicitur apostolus intelligitur paulus xxij q.
viij apostolus Et cum dicitur urbe intelligitur
Roma C. de pe. et re. siquis Quar
ta dicitur Sinodoche cum pars ponitur
pro toto sicut nomine mechie intelliguntur
omnis coitus illicitus et nomine fur
ti omnis rei aliene illicita usur
patio xxxij. q. iiij. meretrices et x
viij q. v penale Quinta anthi
thesis cum ponitur casus pro casu ut
sermonem id est Symo quem audistis non
est meus sic lxxv di. ordinationes
et xviij q. ij. quidam Sexta
yperbole scilicet excessum veritatis ut
tu es albior nive vel cum plus
dicitur et minus significatur ut nichil est
prius adulterio xxxij q. vij quid
in omnibus Septima litotes cum
minus dicitur et plus significatur ff. de excusatione
tutorum l. i. § si aut et l. quod
Octava pleonasmus qui superhabundat
dictis ut iste vidit
oculis meis eum reglarem xx q.
iij puer Nona themesis cum aliqua
dictio interdicitur ff de mor. qui se
de spaci et ff de medic. si post
acceptum Decima sincopa

tenendo aliquid aufertur de medio
dictionis ut audacter pro audaci
ter xvj q. i. audacter Undecima yro
nia quando aliquid dicitur per derisionem
vel per contrarium ut o christiana integritas vos
non solum fugimus ebriosos sed etiam
nunc ad nos properantes timemus xxx
q. iij. ad mensam nostram Duode
cima epexegesis id est expositio precedentis
sermonis ut cum dicitur usuram aut
aliquam obventionem vel plerumque ex
ponitur ignotum pro ignoturis xl
viij di. quam multi Terdecima an
tropospatos id est humana propassio ut
cum attribuitur deo quod convenit homini
ut si dicatur deus iratus C. de rebus
et non ali. si quis presbiterorum ut xx
iij q. i. odi et ieci Decima quarta
Tapinosis id est minima humilitas ut cum
ipsa cum nimia humilitate vocat se
servum servorum dei ut C. de pro. de re
latum nostri et in summa conscione quia
si in prin. Verbum dicitur a verbera
aeris Sed verborum alia contempnen
da alia diligenter consideranda
Contempnendorum verborum alia sor
tilegia et non credenda ut dicitur
est super de sortilegiis et de quot sunt
et sepultura Alia maledicta que
sunt contempnenda quia sepius re
vertuntur in capite proferentis xi q. iij
inter verba et c. sciendum et plerumque
contrarium operantur xj q. i maledicta
sin casu tamen sunt timenda ut patet supra
de maledic. per totum Alia sunt vana
ut fabule et verba ociosa que sunt
contempnenda id est fugienda xlvj di.
pro reverentia Diligenter conside
randorum verborum alia rethorica
in quibus non est ornatus i q. i. mar
chion ut etiam ea multum ornandam
quamvis aliquis sepe contrarium faciat
ff de orig. iur. l. ij. § post orig.
Alia sunt iniuriosa que sunt
punienda ut C. de iniur. in prin.
Alia utilia ad doctrinam et iudicium
quorum aliqua sunt probabilia
ut oppiniones maiorum non redac
te in textum vel redacte sed non deter
minate C. de ele. nisi cum matthei

c. ult. et e. de test. spol. q nos
aut // Alia improbanda ut interp-
tationes cavillose e. de priml. in
his et e. de dec. Ad aud. // Alia
approbata ut sicut primo determinata
e. de fide instr. pastoral. et opi-
nionis magistrorum in scriptis redacte
et determinate secundum quos causam est
iudicandum e. de dec. c. i. // Alia
sunt utilia et iudicium quorum aliqua
sunt obligatoria e. de pact. c. i
et per totum et de act. et obli. te-
nent // Alia non obligatoria sed
solum consultoria ff mand. l. ii. est
in utilitate requirendi quis con-
silium licet non sequatur e. de el.
Cum in veteri et e. de arbi. quod
olim // Horum enim alia subtilia
e. de rept. Cum dilectus // alia
indifferentia et istorum alia tta
et tenet a significacione verborum recedend.
non est ff de ex. act. l. i. et si so
qui nave et ff de l. iii. ii. ali.
Alia dubia et hoc in malitia si
benigne sunt interpretanda ff de test.
mil. c. ii. et e. de dec. Ad aud.
et de hoc in c. se // Sunt verba
dubia interpretentur distingue an queris
de interpretacione rescriptorum seu pri-
vilegiorum vel verborum in iudicio vel
contractibus ultimorum Si de interpreta-
cione rescriptorum seu privilegiorum magis
standum est intencioni scribentis
si de ipsa appareat quam de verbis
scripture e. de rept. super litteris
insi. et c. Cum causam que e. de
of. del. Super eo e. de dec. ex
multiplici e. de priml. quanto et
c. In his Ideo qualiter verba
privilegiorum consideranda sunt e. de
priml. porro et c. Accepimus Plus
tamen considerandum est mens ff de le-
gibus l. i. Intelligencia et c. In his
Idem de testis in quibus mens
potior et potencior est quam vox ff
de supp. leg. l. labeo insi. Unde
si testator legavit michi fundum vel
fundum et erant in nomine cum
nomina seguauderum horum sunt
recepta dum modo constatur de quo
intelligatur michi interest de leg.

q si quis in nave // Verus intellectus rebus
verum eius vocabula immutabilia sunt
horum aut mutabilia ut hic probatur
ff dal. l. i. iii. // Si vero queritur de verbis
in iudicio habitis quo ad atacionem libelli
et principium iudicii fit interpretacio pro
actore et contra reum alias semper dicitur
reus non sensit de hoc ne dampnetur
ff de vb. ob. Inter stipulantem c. i. et
e. de ca. poss. et ff. Cum ecclesia q
vin. In medio tenendus est ut ipse
ut tantum ponat et vendeat q si in-
tum sit et ad instanciam partis adverse
ad proprium iudicis noluerit declarare
contra eum interpretatur ff de iniur. rest.
act. de etate q inch. ff de confessi.
tamen l. i. Si si non sunt interrogati
pro eo interpretatur qui posuit vel re-
spondit ff de iudic. Si quis intencionem
// In fine vero pro eo vel contra actorem
est interpretacio facienda ff de re iudic.
Interpres ff de fide instr. Int. dilec. ii
c. fi. e. de pro. ex litteris insi. ca. sit fa-
vorabilis ex parte actoris qua tunc
fieret interpretacio pro ipso e. de re iud.
c. fi. // In contractibus distingue aut
est certum q consensit et tunc valet
aut est certum q non consensit et
tunc non valet quod agitur ff de contrah.
em. et vend. In vendicionibus si
aut dubitatur utrum consensit vel non
et tunc si valet intelligitur secundum unam partem
tamen secundum eam sit interpretacio ut res ma-
gis valeat quam pereat ff de rebus
dubi. quod e. de fid. instr. Int. dil.
et ceterum et l. e. Abbas q contra aut
valet secundum intellect. utrumque tunc id quod
verisimile est accipiendum est ff de
vb. ob. eum qui et q semper consuetum
accidere xx viii di. de siracusane
et quod magis iuri commune convenit
e. de consuet. Cum dilectus c. si
vel contra illum qui legem potuit
apertius dicere ff de pact. veteribus
De interpretacionibus dic ut e. de
rept. q Interpretari Illud aut est
notandum q nomine ecclesiastice censure
non solum interdictum sed etiam suspen-
sionis et excommunicationis sententia
continentur que pene cum diverse sint
diversimode infliguntur in quo quidem
rerum et personarum circumstancie

sunt spectande et hinc considerate
debz iudex discretus illam infligere
de qua magis nouit expedire. l. e.
querenti

De consummacione operis
regule iuris supponuntur ideo
in fine libri post tractatum
de verborum signifi. ad instar
libri digestorum intitulatum, hec rubrica
de regulis iuris. Vnde videndum est quid
sit regula, vnde dicatur et vnde sumatur.
Regula est compendiosa et generalis
plurium tradicio que rem que est
breuiter enerrat et colligit ff e l.
i. // Sed secundum quosdam regula est multo-
rum collectio et alii eam sumunt
regulam ut dicitur est c. de regul. c. i
et ij. Vnde regula et canon idem
sunt in de canon. // Vnde dicitur
regula dicitur est c. de regul. c.
ij. Ad esse regule requiritur quod sit
generalis et nunquam fallat. Si vero
fallat in aliquo casu perdit officium suum
in casu eo in quo fallit ff e l.
i. et fere omnes regule paciuntur
excepcionem. Vnde dicit lex quod omnis
diffinicio in iure periculosa est
nichil est enim quod subuerti non
possit id est quod excepcionem non paciatur
ff e omnis. Sumuntur enim regula vel
ex signo vniuersali i. e. omnis res ff
e omnia vel ex signo indefinito i. e.
tur ff e femine vel ex aliquo generali
dicto i. e. estote et c. quod non est
// Nota secundum host. quod quedam sunt
in quibus regule vel diffiniciones
dari non possunt nec tradite sunt
quia difficile est aliquorum diffinicio
// Primo prout hec videri in mora
cuius diffinicio non traditur ff de
vsu. mora l. i. // Secundo in
expensis factis in rebus dotali-
bus licet deduci debeant non
est facile in vniuersum diffiniri
cum ex magnitudine expensarum
deant estimari ff de impen. in
rebus do. ff quod di. inst.
Tercio in fide testibus adhiben-
da ideo fidei recipientis iudicis

relinquitur quia ipse scire potest quam
alius ff de test. testium vero vbi
// Certo in quantitate pene peccatori-
bus imponende. Vnde dicit supra pe-
nitenciis. Ista moderacione consti-
tuenda sunt in iudicio pro tempore
secundum annos prosperitatis esse
denotes. Habita respectu ad eta-
tes parula et extremum necessita-
tes xxvj. q. vij. supra et c. si sit
et de hoc dicitur est supra de pe. et
re. c. que pena vsque ad c. nota
quod Epi et ideo omnia talia arbi-
trio iudicis committunt c. de transact.
c. vlt. et quia regula est que re
que est breuiter enarrat ut l. e
per totum. Et modum breuitate gau-
dent c. de re in com. l. ij. Ideo
causa breuitatis ista sufficiant teri-
gisse que vtilia sunt volenti
dare consilium in foro penitencie et
in foro eciam contencioso qui hec
studere voluit diligenter. Ideo ei
regracior cui hoc opus attribuo
et glose matri omnis beato quoque Fran-
cisco quorum precibus adiutus hanc
summam secundum paruitatem mei ingenii
compilaui. Tu ergo lector
non me qualemcumque scriptorem
seu compilatorem neque paruitatem
mee sciencie consideres et si
consideres non contempnas. Sed
attendas dictatorem qui totius
operis fieri optauit auctorem. Si tu
melius in superioribus tibi sunt re-
uelatum fraterna caritate non temere
variis reprehensibus corrigas
et emendes deo vtilia attribue
deo cui laus et gloria per infini-
ta secula seculorum. Amen

De summa trinitate et fide
catholica. // De errore Jo-
achim. // De constitucionibus
et prorogacionibus. // De rescriptis et
eorum interpretacionibus. // De consuetu-
dine. // De postulacione. // De electione
et electi potestate. // De translacione

de exceptionibus pluribus in ... quam sunt glo. ... pati esse ... obtentu ...
appellat. plurium ... allegabuntur ... quibus ... glo. ... dicitur

Episcoporum. De auctoritate et usu pallii. De renuntiatione. De supplenda negligentia praelatorum. De temporibus ordinationum et qualitate ordinandorum. De scrutinio in ordine faciendo. De ordinatis ab episcopo qui renuntiavit episcopatui. De aetate et qualitate et ordine praeficiendorum. De sacra unctione. De sacramentis iterandis vel non. De filiis presbyterorum ordinandis vel non. De servis non ordinandis et eorum manumissione. De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non. De corpore vitiatis ordinandis vel non. De bigamis. De clericis peregrinantibus. De officio archidiaconi. De officio archipresbyteri. De officio primicerii. De officio sacristae. De officio custodis. De officio vicarii. De officio et potestate iudicis delegati. De officio legati. De officio iudicis ordinarii. De officio iudicis. De maioritate et obedientia. De treuga et pace. De pactis. De transactionibus. De postulando. De procuratoribus. De syndico. De his quae vi metusve causa fiunt. De in integrum restitutione. De alienatione iudicii mutandi causa facta. De arbitris.

De iudiciis. De foro competenti. De libelli oblatione. De mutuis petitionibus. De litis contestatione. Ut lite pendente non procedatur. De iuramento calumniae. De dilationibus. De feriis. De ordine cognitionum. De plus petitionibus. De causa possessionis et proprietatis. De restitutione spoliatorum. De dolo et contumacia. De eo qui mittitur in possessionem causa rei servandae. Ut lite pendente nihil innovetur. De sequestratione. De confessis. De probationibus. De testibus et attestationibus. De testibus cogendis vel non cogendis. De fide instrumentorum. De praesumptionibus. De iure iurando. De exceptionibus. De praescriptionibus. De sententia et re iudicata. De appellationibus et recusationibus. De peregrinationibus. De confirmatione utili et inutili et relationibus

De vita et honestate clericorum
De cohabitatione clericorum et mulierum
De clericis coniugatis
De clericis non residentibus in ecclesia vel praebenda
De praebendis et dignitatibus
De clerico aegrotante et debilitato
De institutionibus
De concessione praebendae et ecclesiae non vacantis
Ne sede vacante aliquid innovetur
De his quae fiunt a praelatis sine consensu capituli
Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur
De rebus ecclesiae alienandis vel non
De precariis
De commodato
De deposito
De emptione et venditione
De locato et conducto
De permutatione
De feudis
De pignoribus et aliis obligationibus
De fideiussoribus
De solutionibus
De donationibus
De peculio clericorum
De testamentis et ultimis voluntatibus
De successionibus ab intestato
De sepulturis
De parochiis et alienis parochianis
De decimis primitiis et oblationibus
De regularibus et transeuntibus ad religionem
De conversione coniugatorum
De conversione infidelium
De voto et voti redemptione
De statu monachorum et canonicorum
De religiosis domibus regularium
De capellis monachorum
De iure patronatus
De censibus exactionibus et procurationibus
De consecratione ecclesiae vel altaris
De celebratione missarum
De baptismo et eius effectu
De presbytero ~~et eius~~ non ordinato
De custodia eucharistiae chrismatis et aliorum sacramentorum
De reliquiis et veneratione sanctorum
De observatione ieiuniorum
De purificatione post partum
De ecclesiis aedificandis
De immunitate ecclesiarum
Ne monachi vel clerici saecularibus negotiis se immisceant

De Sponsalibus et matrimoniis
De desponsatione impuberum
De clandestina desponsatione
De sponsa duorum
De condicionibus appositis in desponsatione
et aliis contractibus
Qui clerici vel vouentes matrimonium con-
trahere possint
De eo qui duxit in matrimonium quam pol-
luit per adulterium
De coniugio leprosorum
De coniugio servorum
De natis ex libero ventre
De cognatione spirituali
De cognatione legali
De eo qui cognovit consanguineam uxoris sue
De consanguinitate et affinitate
De frigidis et maleficiatis et
impotencia coeundi
De matrimonio contracto contra interdictum ecclesie
Qui filii sint legitimi
Qui matrimonium accusare possunt vel contra testari
De divorciis
De donationibus inter virum et uxorem
et de dote post divorcium restituenda
De secundis nuptiis

De accusationibus inquisitio-
nibus et de inscriptionibus
De calumpniatoribus
De simonia
De prelatis qui vices suas sub
annuo censu committant
De magistris
De Iudeis et Sarracenis et eorum +
De Hereticis +servis
De scismaticis
De apostatis et iterantibus baptisma
De hiis qui filios suos occiderunt
De infantibus et languidis expositis
De homicidio voluntario et casuali
De torneamentis
De clericis pugnantibus in duellis
De sagittariis et stupro
De raptoribus et predonibus
De incendiariis et violatoribus +
De furtis ecclesiarum

De usuris
De falsariis et crimine falsi
De sortilegiis
De collusione
De delictis puerorum
De clerico venatore
De clerico percussore
De clerico maledicto
De clerico excommunicato suspenso et deposito
ministrante
De clerico non ordinato ministrante
De clerico per saltum promoto
De eo qui furtive ordines recepit
De excessibus prelatorum
De novi operis nunciatione
De privilegiis et excessibus privilegiatorum
De purgatione canonica
De purgatione vulgari
De iniuriis et dampno dato.
De penis
De penitentiis et remissionibus
De sententia excommunicationis
De verborum significatione
De regulis iuris

Explicit summarius decretalium
per Stanislaum de Dzerstowicze
die Mercurii quartadecima mensis
Februarii Anno domini Millesimo qua-
dringentesimo quinquagesimo nono
Finis adest operis mercedem posco laboris

Si quis invenerit thezaurum in loco pro-
prio fit inventoris suus in loco alieno
et casu fortuito cum invenerit
dimidius inventoris fit et dimidius
domini loci. Si vero per industriam invenit
et invenerit eum in loco alieno totus
est domini loci. Si vero in loco religioso
vel sacro casu fortuito invenerit
thezaurum totus est inventoris. Institutionum
de rerum divisione § thezauros
C. de thezauris l. x l. nemo

IV

III

Pro facit appellatio a parte adversa interposita a spolio ville et pro possessione [illegible]

[illegible] sedis apostolice graciosam quibus [illegible] de nobilitate generis vite ac morum [illegible] favore prosequi gratioso ac eundem [illegible] absolventes et absolutum fore censentes [illegible] fructuum reddituum et proventuum veros valores [illegible] consciencia onerarimus ei de Canonicatu [illegible] plenitudine assignatis prebenda vero [illegible] fuerit et ad dignitates personatus administra[illegible] existit huiusquidem beneficii si cum cura aut [illegible] aliam dispositione venerabilis fratris [illegible] vel divisim pertinens si qua vacant [illegible] eidem Sandivogio post acceptationem [illegible] in eadem ecclesia Canonicatum et prebendarum ac dignitatum [illegible] archidiacono Scolastico Cantori Capitulo Canoni[illegible] administratione vel officium dicte ecclesie Gneznensis [illegible] vel alium seu alios eundem Sandivogium vel [illegible] procuratorem pro eo ad prebendam ac dignitatem [illegible] Non obstantibus Constitutionibus et ordinatio[illegible] aut si aliquem apostolica vel alia quavis auctori[illegible] vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus [illegible] personatus administrationes et officia in [illegible] Canonicatum et prebendarum ac dignitatum [illegible] a prefata sit sede indultum quod ad receptionem [illegible] beneficiis ecclesiasticis ad eorum collationem [illegible] indulgentia generali vel speciali cuiuscumque [illegible] de prestando de observandis statutis et consuetu[illegible] in dicta ecclesia Gneznensi necnon de simili beneficio [illegible] cum illas quas presentes [illegible] vel fuerit pacifice assecutus ipse presentes [illegible] si secus super hiis a quoquam quavis [illegible] beneficii huiusmodi si qua vacant [illegible] tunc [illegible] Anno Incarnationis dominice [illegible]

[illegible]

Dni [illegible]

[illegible] habemus [illegible] ad [illegible] in [illegible] intelligendum [illegible] alias [illegible] violenter [illegible] et [illegible] Et quod [illegible] officium [illegible] alias [illegible] et [illegible]

Anno f

Decret de visitatis G. de Ca[illegible]

[illegible] in Alex[illegible]

[illegible] in p. secus [illegible] ead po[illegible]

d'arcu [illegible]

[illegible] ipso [illegible]

[illegible] in ead [illegible] potius d[illegible]

[illegible] [illegible]

de arcu [illegible] in p. consequenti

IV

